QK41 .D665 1583

REMBERTI
DODONAEI
MECHLINIENSIS
MEDICI CÆSAREI

STIRPIVM HISTORIAE PEMPTADES SEX.
SIVE
LIBRI XXX.

Mo. Bot. Garden.
1893

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXXXIII.

ipſa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depaſcuntur: Officinæ Nepetam appellant, ſed Nepeta propriè (vt ſcripſimus) Pulegium eſt ſylueſtre. Cato in libro De re ruſtica Feliculæ herbæ meminit; ſit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzen muntz: Belgis Catte cruijt: Flandris Nepte: Italis *Gattaria*, ſiue *Herba gatta*. Hiſpanis *yerua Gatera*. Gallis *herbe de chat*: Anglis Cattis mynte: Bohemis kocurnijck.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitoſis crudiſque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſupra cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè diſſecta, ac veluti è pluribus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei. radices fibras demittunt multas. odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, pratorum, ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentius quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam æſtatem; ſemina interea perficiuntur.

A Recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρῖτις: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. cap. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυριόφυλλον, (aut μυελόμορφον) χιλιόφυλλον, στρατιωτικὴ, χρυσίτη: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſyluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac

ætate

Millefolium minus ſiue Stratiotes Chiliophyllos.

Oſyris.

Chenopodium scoparia L. sp. 321

ætate Germani Garben appellant, ſchaffgras/ ſcharffrip/ & Tauſent bladt: Belgæ Gerwe: Itali *Millefoglio*: Hiſpani *Milhoyas yerua*: Galli *Millefueille*: Angli yarrowe/noſe blede: Bohemi rzebrijcek.

Achillea auté, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud eſt diſſimilis, abſtergens videlicet, & mediocriter frigida, cæterùm adſtrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: ſanguinem vndequaque profluentem ſupprimit. Vteri profluuia in vellere oppoſita ſiſtit, tum & inſeſſibus muliebribus addita. aluum fluentem cohibet: & ad dyſenterias vtilis in potu aſſumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præſertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, ſiue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua ſtirps eſt, vix dodrantem alta, cuius ſcapos conueſtiunt oblonga quidem, ſed exigua foliola, à lateribus tenuiſſimè diſſecta inſtar pénarum ex alis paruarũ auicularũ: vmbellę in faſtigiis rotundę floſculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt. tenues fibræ radices ſunt.

Rarius huiuſmodi Milleféliũ reperitur: gignitur auté pingui ac læto ſolo, & ſubinde in pratis.

Auguſto menſe flores eius præcipuè cõſpicui.

Stratioten eſſe Millefolium, qui Græcè στρατιώτης χιλιόφυλλος, ipſa apud Dioſcoridem deſcriptio ſatis oſtendit: reſpondet & altitudo ſtirpis; conuenit foliorum forma, in floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dioſ. album deſcribit: ἄνθη, ait, μικρὰ λευκά, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρά, id eſt, lutei coloris. Recẽtior ætas Millefolium minus, ac Milleféliũ luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Eſt verò & alius Stratiotes cognomento ποτάμιος, de quo inter aquatiles ſtirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolium præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adſtrictionis habet.

Ad omnia ſanguinis profluuia ſiſtenda valde vtilis eſt; & ad recẽtia veteraque vlcera ſolidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fiſtulas, ait Galenus, vtantur.

De Oſyride. CAP. XVII.

PROCERA & multũ ac valde ramoſa herba Oſyris eſt: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilutè vireſcẽs; ſcapi ſiue potius virgæ tenues ſunt & rotundę: foliola oblonga, anguſta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim ſecus folia hærent, herbacei coloris: inde tenui lanugine conditum ſemen, paruum, ac nigricans. fibroſa radix.

Pleriſque Græciæ locis ſponte gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridariis ſeritur.

AMPLISSIMIS AC PRVDENTISSIMIS AVGVSTISSIMÆ VRBIS ANTVERPIENSIS CONSVLIBVS, SENATORIBVS, QVÆSTORIbus, Tribunis, Præfectis, Decanis, reliquoque Magiſtratui, Remb. Dodonæus S.

DE STIRPIVM HISTORIA Commentarios noſtros, quos in publicum damus, vobis, VIRI AMPLISSIMI ET MAGNIFICI, offerimus & dedicamus. Quod non repentina aliqua voluntate, aut fortuito ductu, ſed ex ſingularis obſeruantiæ vetere affectu à me factum, vt perſuaſum habeatis maximè opto. Neque etenim iam pridem, ſed dudum & à multo tempore obſequium vobis, & veſtræ huic, cui præſidetis, vrbi, præſtare aliquo poſſe modo deſideraui. Verùm hoc cùm nullo officio hactenus declarare potuerim, huius noſtri operis dedicatione nunc oſtendere, aliqua decreuimus ratione. In deſcribendis autem hiſce de ſtirpibus Commẽtariis quid preſtitum ſit, licet fortaſſis plerique à nobis prolixa oratione narrandum exiſtiment: maluimus tamen id aliorum ac æqui Lectoris iudicio deferre, quàm de noſtris lucubrationibus multa prædicare. Affirmare tamen ac profiteri nihilominus (& quidem, vti ſperamus, citra arrogantiæ notam) audemus, nos laboraſſe, & omni ſtudio anniſos eſſe, vt clarè, dilucidè, & quàm commodè fieri potuit, breuiter (ſuccisis ſuperfluis) ſingularum ſtirpium hiſtoriæ ſiuè deſcriptiones proponerentur: deinde in certas claſſes ordine quàm licuit commodiſſimo atque expeditiſſimo digererentur. Hæc autẽ quo labore, vel cuiuſmodi cura ac induſtria à nobis ſint præſtita, facilè is cognouerit, qui ſtirpium multitudinem in hiſce Commentariis deſcriptarum, ac varietatem earum obſeruare, & cur in ſex Pemptades ſiue Lib. XXX. hi à nobis ſint digeſti, attentius expẽdere volet. De huius verò Auguſtiſſimæ Vrbis eximiis, raris, & præclaris dotibus fieri quoque poteſt, vt & multa à nobis expectentur, veluti operis noſtri hæc ad vos huius vrbis Præſides, ampliſſimi viri, nuncupatoria epiſtola poſtulare videtur: ſed adeò multa, adeò magna, adeò eximia & præclara ſunt, quæ hanc exornant, illuſtrant, ac commendant, vt breui præfatione enumerari nequeant, & pluribus omninò verbis, prolixaque oratione deſcribi

oporteant. Siue enim antiquitas vrbis, aut limitis eius, ſiue ſitus, ſiue maxima commoditas, ſiue elegantia, vel alia eiuſcemodi haud pauca expendantur, vel etiam Principes, qui huic dominati ſunt, proponantur, nuſquam non ampliſſima locupletiſſimaque ad dicendum & ſcribendum ſeſe offert materia: maior certè & copioſior, quàm à nobis anguſto tempore ac pro dignitate ſua tractari ac expoliri queat. Antiquitate enim in primis hæc vrbs nulli cedit, ſi limes eius conſideretur. Eſt autem hic appellatorum olim Ambiuaritarum, quorum Iulius Cæſar in Commentariis ſuis de bello Gallico meminit. Si etenim huius verba diligenter expendantur, non alij poterunt eſſe Ambiuaritæ, quàm qui limitem Antuerpienſem incolunt ac habitant. Refert ſiquidem Iulius Cæſar, Vſipetes & Tenchteros Germanos, occupatis Menapiorum ſedibus, magnam ſui equitatus partem ad Ambiuaritas trans Moſam prædandi frumentandique cauſa miſiſſe, atque eos aliquot diebus abfuiſſe, cùm ad ipſum horum legati mitterentur: qui reſponſo accepto, poſt tres dies ſe, re deliberata, reuerſuros dixerunt. Tantam temporis moram interponi cupientes, vt interea equites, (prout veriſimile) qui expectabantur, adeſſe poſſent. Ex quibus ſanè Ambiuaritas vltra Moſam etiam remotiora loca occupaſſe, & haud anguſtis finibus comprehenſos fuiſſe, ſatis apparet. Alioqui ſiquidem opus non fuiſſet, longioris temporis moram, ad equitum reditum deſiderari. Nam ex proximis & vicinis redire citò integrum fuiſſet. Iam & magna equitatus pars, non niſi ad amplè patentia loca mitti potuit. Conſederant autem Vſipetes & Tenchteri illo tempore haud procul à confluente Moſæ ac Rheni, hoc eſt, in eo noſtra hac ætate nuncupatæ Geldriæ tractu, qui infra Neomagum ciuitatem, inter Moſam ac Vahalim Rheni partem à Moſa receptam, ſitus eſt. Ab hoc Geldriæ agro vltra Moſam latè patentia & remotiora loca ad Ambiuaritas pertinent. nempe ab appellata Buſcoducis ciuitate ad ripam Scaldis vſque: tota nempe illa regio, quam aliquando ſalo ſubfuiſſe non obſcura indicia ac veſtigia oſtendunt; prius videlicet quàm aggeribus erectis maris littora, & fluuiorum ripæ coarctarentur: quæ idcircò & Antwarpten (Latinè alluuio aut adiectio dixeris) nuncupata fuit. Vocem Cæſar, quoad potuit, proximè exprimere conatus, huius incolas Ambiuaritas dixit. Et populorum hoc fuiſſe, non oppidi, præterquàm quòd ex Iulij Cæſaris Commentariis ſatis patet, teſtatur quoque & Audoënus in vita D. Eligij, quem ſcribit in Flandris laboraſſe, ac in Andouerpis iugi inſtantia pugnaſſe: circa annum à Chriſto nato VI$^{c.}$ XL. Ex his autem manifeſtum ac euidens, antiquiſſimam eſſe Ambiuaritarum ſiue Andouerporum gentem, ac nullis Galliæ Belgicæ, ſiue inferioris Germaniæ regionibus aut populis ætate poſthabendam.

bendam. Referuntur autem Ambiuaritæ ad eos, quos Ptolomæus Geographiæ lib. II. Tongros appellat, quorum ciuitatem Aduacutum eſſe tradit: Ab hac ciuitate Iulius Cæſar ipſos populos Aduaticos pro Tongris nominaſſe videtur, qui & ipſos Belgis annumerat: Galliæ Belgicæ terminum Rhenum conſtituens. Plinio verò Naturalis hiſtoriæ lib. IIII. Tongri ſiue Aduatici, Germani ſunt. Toto hoc, inquit, mari (Germanico videlicet) ad Scaldim vſque fluuium Germaniæ accolunt gentes haud explicabili menſura. Et ſanè ſi linguæ & morum ratio habeatur, olim Tongri ſiue Aduatici dicti, atq. cum his Ambiuaritæ, quorum maxima pars Brabantiæ agro continetur, Germanis citiùs, quàm Gallis erunt annumerandi. In hoc autem Ambiuaritarum latè patente territorio olim ædificatum extat oppidum, quod ab ipſa ditione nomen accepit, & modò retinet, Antwarpten dictum: reliqua, vel ſaltem maxima agri parte, à Campano quodam Campaniæ nomine (vt creditur) mutuato. Quo autem tempore ædificatum iſtud fuerit, licet hiſtoriæ apertè non referant, peruetuſtum tamen & ipſum eſſe ſatis conſtat. fuit enim circa annum Domini VIII^{c} XXXVII. à Nortmannis occupatum, direptum, & igne deuaſtatum, & ante illum annum multò antè haud dubiò conſtructum ac habitatum. Feliciſſimis autem auſpiciis, hoc oppidum conſtrui ac habitari cœptum eſt; id quod ſæpius aucta, amplificata, nunc ampliſſima & celeberrima vrbs manifeſtè oſtendit. Initio quidem exiguum fuiſſe oppidum, non modò porta, ſed & veteres aliquot reſtantes muri pleniſſimè docent. Accepit verò deinde iſtud haud exigua incrementa, & non ſemel quidem, ſed ſæpiùs acceſſionibus nouis inſigniter creuit ac amplificatum eſt. Prioris incrementi teſtes ſunt viæ ac vici publici à mœnibus nomen retinentes, tum & portæ quædam non ita dudum dirutæ. Et tametſi cùm iſtis terminis ac muris contineretur, non exigua foret ciuitas, accedente tamen populi multitudine, & ciuium numero multipliciter adaucto, citò etiam in maiorem ciuitatem creuit, eam amplitudinem magnitudinemque conſequuta, quam viſa eſt habere anno XV^{c}. XLII. cùm à Martino Roſſemio aliisque coniuratis, aliquot diebus obſideretur. A quo rurſus tempore non ſolùm compluribus vicis, & magnificis ædificiis exornata eſt, ſed & haud mediocre auctuarium à Septentrionis parte, mœnibus latè extenſis, accepit: veluti & à pauciſſimis annis ad Meridiem huic quoque ampliſſima acceſſio facta eſt: occaſione videlicet caſtri, à Duce Albano erecti, quod nunc ex parte dirutum ad vrbis amplificationem, & murorum extenſionem, opportuniſſimam occaſionem præbuit. Si verò & de ſitu huius vrbis quædam adducenda: Notiſſimus quidem hic eſt, & quidem non ad maris littus poſitus, ſed ad dextram Scaldis ripam, XVII. aut XVIII.

 (plus

(plus minus) horarum, ſi pedibus metiri liceret, itinere ab Oceano diſtans; loco videlicet periculis & tempeſtatibus minus expoſito, & ab exorbitantis maris fluctibus ac inundationibus ſatis tuto; nec ita tamen longè à mari, quin commodè altiſſimo æſtu, quo Scaldis Oceani vndis ac veniliis obluctans attollitur, retrorſumque fluit, magnæ ac onerariæ naues in portum appellere queant. Quem adeò habet oportunum, vt quæuis onera & merces, facilè & haud magno negocio eximantur. Facit verò & ad huius Vrbis celebritatem non parùm, quòd in huius portum, ex omni orbis terrarum parte, omnis generis merces aduehantur: ſic vt tametſi in extremis Galliæ Belgicæ finibus Antuerpia ſita ſit, in medio tamen orbis poſita, ac vniuerſi orbis forum eſſe videatur, & verè meritoque ad hanc applicari debeat, quod de Morinis haud inelegans noſtri temporis Poëta his verbis ſcriptum reliquit:

Extremi, fateor, ſunt Morini, tamen
Si merces videas, ſi populos, ſi opes,
Concurſusq́, ratesq́, in medio ſitum
Orbe, Orbis referes forum.

De elegantia verò tantæ vrbis, vicorum, & viarum ſplendore, vel nitore, ædificiorum magnificentia, commoditate, ornatu, ſuburbiorum laxitate, hortorum amœnitate, atque in his naſcentium herbarum ac florum varietate, non pauca etiam ſcribenda occurrerent, niſi de his tacendum, quàm ſcribendum potius videretur. adeò enim omnium oculis expoſita hæc ſunt, vt pluribus verbis celebrari non referat. Quod ſi verò ad huius vrbis dignitatem, auctoritatem, & gloriam non parum conferant, qui primi extiterunt limitis Antuerpienſis ad Scaldim Sacri Romani Imperij Marchiones, & vnde iſti & quando initium ſumpſerint, non poterit non maximum dignitatis incrementum huic, vel hinc quoque accedere. Nam qui olim huius Marchionatus principatum obtinuerũt, vel ipſi magni & potentes Principes fuere, vel maximorum, fortiſſimorum, ac potentiſſimorum Ducum, Regum, ac Imperatorum progenitores. Primus autem huius Marchionatus Princeps extitit Anſbertus ſiue Anſelbertus, Vauberti & Lucillæ Zenonis Romanorum Imperatoris ſororis filius: Vaubertus verò patrem habuit Alberonem Clodionis Comati Franciæ Regis filium, à Meroueo ipſius tutore regno orbatum: qui occupata Arduenna ſylua, complura cum Meroueo ac eius filio Childerico bella fortiter geſſit. Vaubertus autem iſte inter Principes in honore habitus, & eximia virtute commendatus fuit. Ex Argotta autem Theodemiri Gotthorum Regis filia, & Theodorici Gotthorum in Italia Regis ſorore natus: horum amicitia & affinitate fretus, Merou eum atque eius ſucceſſores haud magni facie-

bat.

bat. Bellum verò gerente Clodoueo Francorum Rege, qui poſtea Ludouici magni nomen obtinuit, cum Alarico Viſegotthorum Rege, Toloſæ regni ſedem habente, & Alberonis liberos omneſque Clodionis Comati nepotes ac affines ſeueriſſimè perſequente, Vaubertus liberos ſuos ad Zenonem Imperatorem miſit, à quo ſenatorio honore donati ſunt. Anſelbertus verò, etiam ſenior, perpetuam ac hęreditariam Sacri Romani Imperij ad Scaldim Marchionatum deinde à Iuſtiniano Imperatore obtinuit. Huic vxor contigit Blitildis Clotarij Francorum Regis filia: Ludouici Magni filius hic erat, & Sueſſionum primùm, deinde mortuis fratribus, Franciæ quoque totius Rex, qui Anſelberto genero ſuo Moſellanicam prouinciam à ciuitate Metenſi ad Coloniam Agrippinam vſque Ducatus titulo permiſit. Ab hoc autem Anſelberto, primo illo Sacri Romani Imperij Marchione, originem habet nobiliſſima ac omnium hiſtoriis celebrata Carolinorum ſtirps. Anſelberto ſiquidem fuit filius Arnoaldus; huic verò Arnulphus, cuius filius Anſigiſus Beggam vxorem habuit Pipini Landenſis filiam, ex qua natus Pipinus, cognomento Craſſus, Caroli illius Martelli pater, qui rebus valdè fortiter geſtis, multiſque victoriis celebris, maximam ſibi apud Francos auctoritatem & potentiam conciliauit. Carolo Martello progenitus eſt Pipinus Breuis dictus: Chilperico Regis filio ſubmoto, Regni Franciæ gubernationem & diadema hic accepit, annuente Zacharia Romano Pontifice. Pipino huic ſucceſſit Carolus, qui propter res domi foriſque fortiter geſtas, frequenteſque de hoſtibus partas victorias, Magni cognomen aſſecutus eſt, & tandem Romanorum Imperator ac Auguſtus ſalutatus, ad Germanos Imperij dignitatem tranſtulit. Numerantur verò & inter huius vrbis, & Sacri Imperij Marchiones & alij rerum geſtarum magnitudine illuſtres celebreſque Principes, vt Gozelo ſiue Gothelo, tum & ex hoc natus Gothefridus, item & huius rurſus filius Gothefridus, præſtantis ingenij vir, ſed gibbo deformis, Lotharingiæ inferioris Duces, Henrico II. III. & IIII. Romanorum Imperatoribus AAA. gratiſſimi ac amicitia coniunctiſſimi. Horum temporibus Marchionatum Antuerpienſem in nõnullis veteribus monumentis reperitur, pręter alia loca, vniuerſam quoq; Varienſem ſyluam (vulgò Wauterwald tunc dictam) complexam fuiſſe. quæ illa ætate ab Heyſt, non incelebri Brabanticæ Campaniæ pago, aduſque Baſrodium, infra Teneramundam ad Scaldim ſitum, & ſupra vtrumque Nitham, tum & Diliam extendebatur, Rumeſtam ac Mechliniam comprehendens. Ab iſtis autem Principibus originem ac vitæ incunabula ſumpſit Gothefridus ille Magnus, Bullonij Comes, ex Itta nempe Gothefridi Gibboſi ſorore natus, qui profectionem ad Hieroſolymam ſuſcipiens, feliciter etiam perfecit, &

Vrbe potitus, Rex eius coronatus, quam deinde firmauit, & ſequacibus ſuis aliquot annis poſſidendam reliquit. Debent verò & Duces, Reges, & Imperatores alij non pauci generis ſui primordia Sacri Imperij & huius vrbis Marchionibus, nempe ex Gothefrido Barbato Brabantiæ Duce maternum genus agnoſcentes: veluti Ioannes Burgundiæ Dux, ex Ludouici Flandriæ Comitis filia procreatus, quæ auum habuit Ioannem Brabantię Ducem, ex Gothefrido illo, intermediis tamen aliquot, progenitum. Ioannis filius Philippus fuit Bonus; nepos verò ex Philippo Carolus Audax, filiam cuius vnicam Maximilianus primus Romanorum Imperator vxorem habuit. Ex qua deinde multi Duces, Reges, Imperatoresque potentiſſimi prodierunt, quos noſtra vidit & agnouit ætas.

Cùm igitur tanti Principes, Duces, Reges, ac Imperatores Sacri Imperij ac huius Vrbis Marchionibus vitæ ſuæ initia ac primordia accepta referant, non poterit non iſte Marchionatus & Vrbs hæc reliquis & nobilitate & dignitate potior haberi, quæ alioqui magnificentia, mercatu, opulentia, ſplendore, alias ciuitates ſuperat ac longè antecellit. Hæc autem qualiacunque breuiter de huius Vrbis præſtantia à nobis prolata, non in hoc ſcripta exiſtimari debent, vt huic tantæ Vrbi gloriæ aliquid hinc acceſſurum ſperemus, ſed ne vel ſtudio vel officio defuiſſe videremur, & quorundam, ſi non plenè, aliquatenus tamen expectationi ſatisfieret.

Veſtrarum nunc erit partium, AMPLISSIMI VIRI, nō modò hęc, ſed & Commentarios noſtros de ſtirpibus, vobis inſcriptos, grato benignoque animo ſuſcipere; quos optamus tantam ſtudioſis vtilitatem conferre poſſe, quantam hæc Vrbs rerum venalium copia ac varietate vniuerſo orbi commoditatem præbet. Quam, Deum Optimum Maximum rogamus, vt feliciter florentem ac incolumem quàm diutiſſimè conſeruet, ac ſimul, vt & conſilia veſtra ad ſui nominis gloriam & honorem dirigat.

Antuerpiæ An. M. D. LXXXII.

IOHAN.

IOHAN. POSTHIVS
REMBERTO DODONÆO
MEDICO CÆSAREO S.

REMBERTE, *ingenio præſtans vſuq́ue medendi,*
Et fama Eois cognite & Heſperiis,
Eia age tolle moram, doctosq́ue emitte libellos,
Dura nimis longum quos tua cura premit.
Congeſtum multos emendatumq́ue per annos
Fac tandem in lucem prodeat illud opus:
Quod tener ediſcat Phœbi curantis alumnus,
Quódque terat medica factus in arte ſenex,
Siue poteſtates herbarum inquirat & vſum,
Siue animum variis paſcat imaginibus.
Quin tua mirantes etiam monumenta puellæ
Luſtrabunt cupidis omnia luminibus.
Halantéſque legent in ſerta recentia flores,
Et gratum quicquid naribus eſſe queat.
Inde ſuas quoque promet opes qui pharmaca miſcet,
Siue tibi Cæſar, villice ſiue tibi.
Diſcet & ex illis coquus ingenioſior hortis
Adparet vt domino fercula rara ſuo.
Te Bacchus, te flaua Ceres, te ruſtica turba,
Te Satyri, & Fauni, Naiadéſque canent.
Fortunate, tua frueris qui laude ſuperſtes:
A Ioue quid magno maius, amice, petas?

AD D. REMBERTVM DODONÆVM REI MEDICÆ, ATQVE HERBARIÆ CONSVLTISS.

Stirpibvs hîc lucem vitæ Dodonæe dediſti:
Illæ etiam famæ, & ſeclis tua nomina ſeris
Tranſmittent, calamiq; tui, ingeniiq; laborem,
Egregium, nitidum, verum, ſolidumq; laborem.
Excurrat mea Muſa libens, prælongaq; texat
Eulogij pia penſa tui, ſubſtringeret auram
Ni validam affectus, veteriſq; incendia amoris
Ventoſi obſequij, palpiq; metus: ſimul horrens
Ne culpa ingenij, ingenij tua grandia carpam;
Deniq; ne ſtoliduſq; ſtyliq; ſuperfluus errem ad
Prouulgare vetus, vino non eſſe bono plus
Vlla opus appenſa herba ederæ, vitiſq; flagello.
Ergo modò hoc tantum cape, Vir clariſſime, pignus
Dulcis amicitiæ, & manſuri pignus amoris.

Iacobus D. F. P. N. Suſius.

LAVS

LAVS REI HERBARIAE
AVTHORE FRANCONE
ESTIO GORCOMIO.

ET querimur celeréſque colos, annóſque fugaces,
Et maturantes abſcindere ſtamina Parcas,
Præconéſque necis properare in vertice canos;
Cùm bona tot nobis tellus producat & vnda,
Cùm nos diuinis munitos mentibus ille,
Ille opifex rerum ſpatioſi prouidus orbis
In medio poſitos rimari iuſſerit, vndè
Auxilium miſeris poſcamus caſibus, & cum
Pharmaca tot paſsim lethi tardantia pennas
Larga ſui Natura dedit, ſic obuia cuique
Vt calcanda etiam pedibus nolentibus eſſent.
Nam quid tam vile eſt, ſua vis, ſua lege perenni
Munia cui deſint, cœlóque potentia ducta?
Aſpice florentes inculto germine campos
Sponte ſua veſtire ſolum, glebáq; feraci
Non expectatas vlli prorumpere ſtirpes.
Haud oculos ſolùm vt paſcant, naréſq; ſagaces
Detineant blandum latè fragrantibus auris,
Intus maior ineſt vigor, & latet abdita in imis
Viſceribus vulgo non obſeruata poteſtas,
Quæ cymbam poſsit reuocare Charontis, & acrem
Fallere Perſephonen, Ditíq; auertere prædam,
Miremur reduces nunc vt minus Æſonis annos,
Canitiémq; nigris ſubitò ceſsiſſe capillis.
Hippolytus crimen ſcelerata turpe nouercæ
Dum fugit, & patrium pudet inceſtare cubile,
Arida dum celeri metitur littora curru,
Et mæſtus ſuperóſq; Deos teſtatur & imos:
Extemplò vaſta tollens ſe mole per vndas
Bellua turbat equos; illi diuerſa petentes
Hac illácq; ruunt, nec iam patiuntur habenas,
Excidit infelix, animámque per auia fundit
Implicitus loris, & inundant ſaxa cruore.
Ingemuit nemorum viduata ſatellite virgo,
Et mota ingenti planxit Dictynna dolore:
Te tamen arcebo Stygiis, niſi fallimur, vmbris

Nequa-

Nequaquam fruſtra ſtudiis operatæ Dianæ
Caſte puer, viues, & habent hæc fata regreſſum.
Dixit, & his verbis Epidauri exorat alumnum:
Herbarum ſuccíq; potens, tibi templa, tibi aras
Mortales ſtatuent, mercéſq; erit vltima cælum:
Si meus eſt frater genitor tuus, annue nobis,
Et titulis Triuiam patiâre accedere veſtris;
En meus Hippolytus furiis diſtractus equorum
Dum patris inuicti fœdare cubilia vitat,
Inceſtæq; pudens renuit commercia Phædræ,
Scilicet vt referat precium pietatis amarum,
Pallidus in ripis et ſanguinolentus oberrat
Quà limoſa palus ſtat pigra immobilis vnda,
Multáq; in exigua tranſmittit millia lintre.
Forſitan & metuit cladis terrore recentis
Ne noua Lethæo ſe bellua gurgite tollat.
Hîc opus arte tua eſt, valido medicamine ſiſte
Præproperos manes, vitámq; in membra reduce:
Magna peto, ſed magna potes, tibi Cynthia ſupplex,
Audi amitam Diis chare tuam, Numénq; triforme
Te nunquam credas nulla mercede rogare.
Iuſſa facit ſenior, laceróſq; recolligit artus,
Vitalémq; animam pollentibus ingerit herbis,
Et vacuas ſuccis venas medicantibus implet.
Victa pedem mors atra refert, Theſeïus heros
Viuit, habétq; ſacros inter ſua numina lucos
Vallis Aricinæ cuſtos, & Virbius audit
Ex re nomen habens; at Paſiphaëia noctes
Flet, totóſq; dies, fraudémq; ſcelúſque fatendo
Plurima ſe incuſat, mortemq; miſerrima quærit.
Tantus ineſt herbis vigor & vis inſita cælo,
Graminibúſque ſua eſt vel vilibus addita virtus.
At rudis olim ætas mundíq; nouitia pubes
Non fruticum vires, non auxiliare notabat
Robur, & euulſis innata iuuamina plantis,
Et foliis nullam, nullam radicibus vllis
Spem credit morbos tollentis ineſſe medelæ,
Eq; laboratis cultæ Zephyritidos hortis,
Floreq; tot paſſim vario radiantibus aruis
Friuola nil præter delectamenta petebat.
Pulchra Deos vno donec Latona gemellos
Enixa eſt partu, & firmo ſtetit inſula fundo

Nata

Nata Aquilone graui iactari Delos & æſtu.
Illa Panomphæi ſoboles tum clara tonantis
Extulit os ſacrum, patulóq; ſalutifer orbi
Suppetias miſeris primus tulit author Apollo,
Mille opifex rerum, nec tantùm callidus arcu
Figere lunato diris ànimata venenis,
Sternereq; ingentèm miſsis Pythona ſagittis,
Sed Libycum virus, ſed noxia quæq; per orbem
Viribus herbarum, ſuccóq; medente fugare,
Atráq; vipereos hebetare in vulnera morſus.
Ille etiam ſi tetra lues, ſi tabida cœli
Corrupti vulgus contagio ſerpat in omne,
Si grauis autumnus, rabido vel Sirius aſtro
Aëra contriſtet, vitiet fontéſq; lacúſque,
Multiplicétq; rogos numero ſine lethifer annus,
Igne vaporatas contuſis frondibus ollas,
Poculáq; inſtituit lento medicata camino,
Edocuítq; quibus cedat febris arida plantis,
Quæ peſtem, aut acrem pleuritida potio ſiſtat.
Tunc honor immenſus per terras protinus omnes,
Arboribúſq; ſatíſq; fuit, tunc ſtirpibus ingens
Gloria, nec luctæ tantum liquor aptus oliui,
Nec placuit tantum ſapida dulcedine lotos
Orbatura ſuis Ithacénq; Saménq; colonis.
Tunc Myrrhæ lachrymis decus & laus plurima vênit,
Et ſua maieſtas ſudatis cortice guttis.
Sed neque Panchæos memorare ex ordine odores,
Balſamáq;, & Coſtum, & baccam frondentis Acanthi,
Diuitiaſq; Arabûm, & ferientes æthera ſyluas
Cura mihi, noſtris ſunt terris roſcida Tempe,
Et nemus Alcinoi, & pictis viridaria campis,
Nilq; adeò abiectùm eſt, nihil eſt tam vile, ſacratum
Quin medicamen habet, bulbo maluæq; poteſtas
Eſt ſua, & vrticis, mentes adhibete fidemq;
Mortales multa ſcrutati indagine, numen
Non deerit, Superiq; volunt ſua munera quæri,
Munera fatidico quæ poſtquam Cynthius ore
Nudauit penitus, iuſsitq; ediſcere cunctos,
Succedens patriis Epidaurius artibus orbem
Impleuit meritis, & quamlibet ictus auitis
Fulminibus cœlo potitur tamen, & Deus aſtra
Poſsidet, huic ſolers ſubiit Podalirius, & qui

 Crura

Crura Philoctetæ Lernæo tarda veneno
Sanauit nulli concedens arte Machaon.
Hinc ope Pæonia, poſtquam experientia creuit,
Et caligantes tenebras vafer expulit vſus,
Quilibet exultat; iam maximus ille Galenus,
Hippocratéſq; ſacer Parcis extendere fila
Præcipere, atque hominum prohibere incidere fata.
Indoluit, ſtupuítq; Charon, naulúmque minutum
Littore paulatim vacuo decreſcere ſenſit,
Otiáq; indixit ceſſantibus Æacus vmbris.
Quo non diuinæ prorumpit mentis acumen,
Ingeniúmq; ſagax? præclara reperta nepotes
Ne lateant ſeros, ventura in ſæcula gnaui
Mandarunt patres victuris omnia chartis.
Iámque malis hominum per tot creſcentibus annos
Arſq; ſalutaris ſimul atque induſtria creuit,
Magnáq; per terras medicorum turba patentes
Luctatur fatis, ſpoliíſque ſuperbit Auerni.
Parcite mortales minitantia ſydera cæli
Reſpicere, & nimium rebus trepidare futuris,
Si lugubre micet cauda flammante Cometes,
Sanguineæq; faces, ſi lapſi gutta cruoris
Nil leue portendat, gladiíque per aëra ſtricti,
Plurimus éque polo deſcendat tabidus ignis;
Iam contrà parat arma catus, diríſque minatur
Exitium furiis, & mortem prouocat ipſam.
Herbarum fruticúmque ſciens, vir maximus arte,
Maximus ingenio, patriæ noua gloria noſtræ,
Laúſque ſuis ingens non vno nomine Belgis
Rembertus ſpes magna hominum, & tutela Deorum;
Quem Dodonæo *ſeductum vertice Phœbus*
Edocuit, magníque Iouis decreta recluſit;
Hic opus exacta nouies trieteride terſum,
Sudatúmque diu, multáque incude nouatum,
Inuidiam facturum Erebo, populóque ſilentûm
Parturit, humanæ miſerans incommoda gentis;
Quo nihil vtilius, dilucidiúſque vetuſtas,
Non ætas par noſtra tulit, per ſéque coruſcum,
Interpréſque ſui, nebula tenebríſque remotis
Externæ nil lucis eget; ſed qualis in aſtris
Ipſe laboranti defecta luce ſorori
Succurrit Titan, & ſtellas lumine paſcit.

Largus

Largus opes proprias diffundens ſolus in omnes,
Sic hoc Scriptorum veterum monimenta volumen
Illuſtrat ſplendore ſuo, noctémque recentum
Arte noua pulſa penitus caligine nudat.
Iure igitur viuax, omníque perennius ære
Maieſtate ſua ſtabit, nec firmius vllum
Olim cudit opus vapidæ fornacibus Ætnæ
Cyclopum laſſata manus, ferróque coactæ
Sudantis rara ſub veſte Pyracmonis artes
Sentiſcent æui cariem prius, & ſolida ſpe
Fraudatus Steropes operam plorabit inertem.
O quæ fama tuas olim ſectabitur vmbras?
Venturi quantus populi memoraberis ore
Dodonæe pater? quanto celebrabere plauſu?
Cùm tibi ſe paſſim debebunt plébſque, patréſque,
Seruatíque ſenes, ignaráque virgo mariti?
Funera quid metuis? viuet poſt buſta ſuperſtes
Pars immenſa tui, nullóque taceberis æuo,
Atque ipſo à ſenio ſumet tua gloria vires.
Nam prius aſtra polum toto radiantia cælo
Deſtituent, ſteriléſque fragoſum littus arenæ,
Inq́ autumnali noua palmite gemma tumebit,
Et pede preſſa fluet tepido vindemia vere,
Quàm taceant noménque tuum, laudéſque minores,
Irritáque intereant operæ conamina veſtræ.
Vtq; ſemel dicámque ſimul, niſi me omina fallant,
Vna eadémque dies luſtris labentibus orbi
Atque operi fatalis erit, paritérque peribit
Ille tuus ſudor, pariter chaos omnia mæſtum
Confundet, cælum terris, atque ignibus vndas.
Interea iam ſume lubens pro tempore Muſis
Remberte auſpicibus quaſcumque propino tuarum
Primitias laudum, & iam nunc aſſueſce futuris,
Ac meritis dudum quæſitos concipe faſtus.

REMB. DODONAEVS LECTORI S.

INGENVVM ac liberale ſemper habitum fuit, amice Lector, agnoſcere quorum vel ſcriptis vel opera quis adiutus fuerit ac promouerit. Quam ob cauſam cùm nos in deſcribendis Stirpium hiſtorię Pemptadibus iſtis non modò plurimorum veterum, ſed & recentiorum noſtrique temporis ſcriptorum teſtimoniis vſi ſumus, nomina quoque omnium aſſcribenda putauimus, ex quorum videlicet monumentis ac poſteritati relictis ſcriptis nos profeciſſe & adiutos inficiari haud poſſumus. Adiecimus verò & horum ſimiliter nomina, (ſed tamen ſeorſim) ex quorum hortis nobis copioſa locupleſque ſubinde præſtita eſt ſtirpium multitudo, & coràm videndarum cognoſcendarumque copia & poteſtas facta: tum & eorum, qui etiam vel aridas & alia quædam ad nos, ſiue ex Italia, aut ex Germania, vel aliunde miſerunt. Vtriſque autem nos plurimum debere vti agnoſcimus, ita & non paucis locis teſtatum etiam eſſe voluimus. Icones autem plurimas quidem noſtra opera & cura iam olim delineatas fuiſſe facilè agnouerit, qui frumentorum, florum, & coronariarum, purgantiumque hiſtorias cum appendice prius habuerunt aut viderunt. His acceſſerunt non paucæ (præter nonnullas nouas & antè non editas) & me quidem procurante ſupra aliquot annos expreſſæ, quæ in vernaculis ac Gallicis de ſtirpium hiſtoria commentariis à Ioanne Loëo quondam editis extant: reliquæ partim ex Caroli Cluſij, ſed plures ex M. Lobelij obſeruationibus acceſſerunt. Quod quidem nobis ea de cauſa licuit, quòd omnes noſtras in ſuis obſeruationibus ipſe Lobelius inſeruerit: ſed tamen haud præter conſenſum & voluntatem noſtram, & ſub conditione, vt viciſſim ſua cura delineatas, mihi liceret, in meas Pemptades, quibus opus haberem, transferre. Non exiſtimauimus enim eaſdem (niſi fortè non ſatis rectè expreſſas) iterum depingendas, ac duplici ſumptu Chriſtophorum Plantinum typographum diligentiſſimum grauandum, qui olim noſtras de floribus, purgantibus, frumentiſque hiſtorias, ac deinde Caroli Cluſij & M. Lobelij obſeruationes ſuis typis in publicum dedit. Vale.

AVCTORES QVI IN ISTIS STIRPIVM PEMPTADIBVS CITANTVR.

ABSYRTVS *Hippiater.*
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Aëtius.
Agrippa apud Aëtium.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Aloïſius Anguillara.
Anacreon Teius.
Andreas Lacuna.
Andreas Theuetus.
Angelus Palea.
Antonius Guanerius Papienſis
Antonius Mizaldus.
Antonius Muſa Braſauolus.
Apollodorus apud Plinium.
Apuleius.
Archigenes apud Aëtium.
apud Galenum.
Ariſtobulus apud Strab.
Ariſtomachus Athenienſis apud Plin.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Arnoldus Villanouanus.
Aſaranius.
Aſclepiades apud Gal.
Athenæus.
Auicenna.
Augerius Busbequius.
Aurelius Nemeſianus.
Aelianus.
Aemilianus apud Athenæum.

BAPTISTA *Sardus.*
Barptolomeus ab vrbe veterum.
Benedictus Arias Montanus.
Benedictus Curtius Symphorianus
Bernardus Gordonius.
Berytius.
Bion Smyrneus.

CAROLVS *Cluſius.*
Caſſius Dionyſius Vticenſis.
Cato.
Catullus.
Chereas Athenienſis apud Plin.
Cicero.
Claudianus.
Clearchus Peripateticus apud Athenæum.
Codex Cæſareus manuſcriptus.
Conradus Geſnerus.
Cornelius Celſus.
Crateuas.
Crito apud Gal.

DAMOCRATES *apud Gal.*
Dauid Kyberus.
Demetrius Ixion.
Democritus in Geopon.
Didymus in Geopon.
Diocles apud Gal.
Diodorus Siculus.
Dionyſius Halicarnaſſæus.
Dionyſius Iunior
Dioſcorides
Diphilus Siphnius apud Athenæum.
Donatus.

ERASMVS *Roterodamus.*
Eratoſthenes apud Strabonem.
Eros Iuliæ.
Eumelus Hippiater.
Euricius Cordus.

FESTVS *Pompeius.*
Florentinus.

GALENVS.
Garcias ab Horta.
Garcias Lopius.
Glaucias apud Plin.
Guido de Cauliaco.
Guilhelmus Placentinus à Saliceto.
Guilhelmus Quacelbenus.
Guilhelmus Rondeletius.
Guilhelmus Turnerus.

HALI *Abbas.*
Hecatæus }
Hegeſander } *apud Athenæũ*
Hellanicus }
Henricus Stephanus.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Heſychius.
Heſiodus.
Hierocles Hippiater.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracaſtorius.
Hieronymus Heroldus.
Hieronymus Tragus.
Hippocrates Cous.
Hippocrates Hippiater.
Homerus.
Horatius.
Hugo Solerius.
Hyginus apud Plin.

IACOBVS *à Manliis.*
Iacobus Siluius.
Ianus Cornarius.
Ioannes Baptiſta Montanus.
Ioannes de Choul.
Ioannes Gorræus.
Ioannes Guinterius Andernacus.
Ioannes Leo.
Ioannes Manardus.
Ioannes Meſues.
Ioannes Ruellius.
Ioannes Spiringus.
Iodocus VVillichius.
Ioſephus belli Iudaici ſcriptor
Ioſephus Scaliger.
Iuba Rex apud Plinium.
Iulius Pollux.
Iulius Solinus Polyhiſtor.
Iuuenalis.

LEONHARTVS *Fuchſius.*
Leontius in Geopon.
Lucas Ghynus.
Lucianus.

MACER.
Mago apud Plin.
Marcellus Empiricus.
Marcellus Vergilius.
Martialis.
Maſſurius apud Plinium.
Mathias Lobelius.
Matthæus Syluaticus.
Matron Parodus apud Athenæum.
Melchior Guilandinus.
Menander.
Mneſitheus apud Gal.

NICANDER.
Nicandri interpres.

Nicander Colophonius.
Nicolaus Leonicenus
Nicolaus Monardis.
Nicolaus Myrepſus.
Nicolaus Nicolus.

OCTAVIVS *Horatianus.*
Olaus Magnus.
Oneſicritus apud Strab.
Oribaſius.
Orpheus apud Plin.
Ouidius.

PALLADIVS.
Pandecta Iuris.
Paulus Aegineta.
Pauſanias.
Pelagonius.
Petrus Andreas Matthiolus.
Petrus Bellonius.
Petrus Creſcentius.
Petri Hiſpani theſaurus pauperum.
Petrus Pena.
Philoſtratus.
Philotimus.
Platearius.
Plato.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plinius Valerianus.
Plutarchus.
Poſidonius
Prudentius.
Pſalmorum interpres.
Pſeuſippus apud Athenæum.
Ptolomæus.
Pythagoras.

Q. *Serenus Sammonicus.*
Quintilij in Geopon.

RHASIS.

SCRIBONIVS *Largus.*
Seleucus apud Athenæum.
Serapio.
Seruius Virgilij interpres.
Simeon Zethy.
Simon Ianuenſis.
Sophocles.
Soranus apud Gal.
Sotion in Geopon.
Strabo.
Strabus Gallus.
Sura Manilius.

TARENTINVS *in Geopon.*
Terentius.
Theocritus Syracuſius.
Theodorus Gaza.
Theophraſtus.
Theophraſtus Paracelſus.
Thomas Iordanus.
Tibullus.
Timachidas apud Athenæum.
Titus Calphurnius.

VALERIVS *Cordus.*
Varro.
Vegetius Renatus.
Verrius.
Vitruuius.
Vliſſes Aldrouandus.

XENOCRATES.
Xenophon.

YSAAC.

ZOROASTER.

NOMI-

NOMINA EORVM EX QVORVM HORTIS STIRPIVM COPIA FACTA EST, ET A QVIBVS aliunde quædam acceſſerunt.

IOANNES Branchion vir generoſus, ex cuius ditiſſimo horto locuples ſtirpium ſuppeditata eſt varietas.

Ioannes Dilfius vir ſimiliter generoſus, ſtirpium D. Branchion hæres.

Ioannes Boiſotus, vir non minus doctus quàm generoſus, ſtirpium herbarumque ſtudioſiſſimus.

Chriſtina Bertolfia vidua ampliſſ. ac clariſſ. I. C. Ioachimi Hopperi.

Ioannes Vreccomius Bruxellenſis, herbarum ſuo tempore cultor diligentiſs.

Martinus Tulemannus Traiectenſis, in quęrẽdis ſtirpibus ſedulus ac diligens.

Petrus Coldenbergius, Guilelmus Andreas } diligentes Pharmacopœi Antuerpienſes.

Georgius Rhetius, Raphaël Coxia } ciues Mechlinienſes.

IACOBVS Antonius Cortuſus patritius Patauinus.

Alphonſus Pancius Ill.^mi^ Ferrarienſis Ducis Medicus.

Seuerinus Gobelius Regis Daniæ Medicus.

Georgius Marius Ill.^mi^ Principis Electoris Palatini Medicus.

Ioannes Ayckholtzius Medicinæ profeſſor Viennenſis.

Gaſpar Hoffmannus in Academia Francofordiana ad Oderam Medicus.

Adamus à Zaſchſſlauw ciuis Glaſenſis.

Achilles Cromerus Niſſenſis.

REM-

REMBERTI DODONAEI STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

INTER *Medicinæ partes, quæ haud paucæ exiſtunt, ſtirpium ac ſimplicis Medicinæ notitia, vt nec minima nec poſtrema, ſic præcipua ſemper habita fuit: vtpote antiquiſsima, quæq́ ipſi arti originem contulit, ac exordium præbuit. Cùm enim adhuc nulla ars Medica eſſet, à notitia nonnullarum ſtirpium initium ſumpſit. quas veteres illi Heroës, quibus artis inuentio aſſcribitur, vel caſu aliquo monſtrante, vel alio modo cognouerunt; & deinde frequentibus experimentis ad curationes variorum morborum adhibuerunt, ac vtiles obſeruarunt. Reliquæ artis partes pòſt natæ ſunt. quæ tametſi Medicum aptiorem & perfectiorem reddant, à nonnullis tamen quædam neglectæ, vel etiam contemptæ ſunt.*

Phyſiologicen ſiquidem plerıq́ non neceſſariam exiſtimant; qui videlicet, ex ſolis vſu & experientia obſeruatis, artem conſtitui iudicant: quos ἐμπειρικοὺς *nominant. Nonnulli tametſi Phyſiologicen in totum non reiiciant, non omnes tamen eius partes recipiunt. Anatomicen enim plerıq́ tam parui faciunt, vt veluti crudelem & fœdam damnent. Pulſuum doctrinam multi veterum neglexerunt; neque de hac Hippocrates niſi pauciſsima memoriæ prodidiſſe legitur.*

Nullorum autem extat memoria, qui non ſtirpium herbarumq́ notitiam plurimi fecerint. quam nec barbariſsimæ gentes contemnunt; herbas aliaq́ ſimilia ſimplicia quædam in auxilium vulnerum & morborum cognoſcentes.

Tanti verò ſemper apud veteres ſtirpium herbarumq́ cognitio æſtimata, vt vel Diis immortalibus inuentionem earum aſſcripſerint; vel mortales, qui aliquas adinuenerunt ac monſtrarunt, diuinis honoribus dignos iudicauerint.

Molyos herbæ cognitio Mercurio aſſcribitur, quam Vlyſſi aduerſus Circes veneficia oſtendiſſe Homerus refert. Huius & Mercurialis herba inuentum, nomen ab ipſo retinens. Apollo multas quoque mortalibus communicaſſe dicitur: atque idcircò huic Medicinæ inuentionem Ouidius tribuit. Panaces appellatæ Aeſculapio ac Herculi acceptæ habentur. Nymphæa à Nympha, quæ prima hanc oſtendit, nomen habere fertur. Chiron autem Centaurus & Achilles, quibus diuini honores tribuerentur, digni æſtimati ſunt: propter eas quas variis modis vtiles, ab ipſis appellationem ſortitas herbas, primi adinuenerunt: vt ſunt Panaces Chironium, ac Centaurium vtrumque, tum & Achillea, qua ſanitati Telephum reſtituiſſe Achilles ab Homero canitur.

Coluerunt verò harum notitiam non modò Heroës iſti, aut ſoli poſt eos Medici, verùm & Regibus ac Princip bus herbas cognoſcere curæ fuit: veluti Gentio Illyriorum, Lyſimacho Macedonum, Attalo Pergami, Iubæ Mauritaniæ Regibus; Artemiſiæ Mauſoli Cariæ Regis coniugi, item & Methridati Ponti ac Bithyniæ Regi, à quo non modò Scordium repertum, ſed & ab ipſo nomen habens celeberrima Antidotus, apud veteres omnes Medicos Græcos, Latinos, Arabes ſemper in pretio habita, & apud poſteritatem vbiq́ frequentiſsimi vſus.

Medicorum autem veterum nemo fuit, qui non & ſtirpium ac ſimplicis medicinæ notitiam ſibi comparare ſtuduerit; ſi non omnium, earum ſaltem, quas ad medicationes adhibuerunt.

Neque opus eſt vniuerſam illam veterum Medicorum turbam huc teſtes aduocare, quorum ſubinde Galenus meminit. Abundè ſiquidem conſtat, hos, vt nulla Pharmacopœorum opera vſos; ſic & ſuis ac diſcipulorum manibus medicamenta paraſſe, commiſcuiſſe, ac ægrotis propinaſſe. quæ citra cognitionem ſtirpium ſimpliciumq́ præſtare non potuerunt. Hippocratem verò Medicinæ principem ſimiliter quoque feciſſe, vel vna ad Crateuam epiſtola ſatis manifeſtè oſtendit.

Atque hinc eſt, quòd Galenus omnes Medicos artisq́ ſtudioſos ad ſtirpium cognitionem adhortetur: Medicus, inquit lib. I. *de Antidotis, omnium ſtirpium, ſi fieri poteſt, peritiam habeat, conſulo; ſin minus, plurium ſaltem, quibus frequenter vtimur.*

Rationes autem, cur Medicos ad ſtirpium notitiam comparandam admoneat, præcipuas quidem duas habet; locis tamen ſeparatis. Vna lib. VII. *cap.* II. *de Pharmacorum compoſitione ſecundum locos reperitur: altera lib.* III. *de medicamentis ſecundum genera.*

Prior ratio eſt, vt compoſiti alicuius facultatem, & ex quo ordine medicamentorum ſit, cogno-

ſcere Medicus queat; quod citra ſimplicium exactam cognitionem impoßibile affirmat. Quod enim, ait, circa ſimplicium pharmacorum tractatum eſſe praexercitatum oporteat eum, qui dicenda aſſequi velit, ſæpè à me dictum eſt. Citra enim ſingulorum ſimplicium exquiſitam ac certam notitiam, impoßibile eſt cognoſcere, ex quo ordine eiuſdem generis medicamentorum compoſitum ſit, Num ex molliſsimo, an vehementiſsimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc & alios intermedio.

Altera verò ratio eſt, ne per ignorantiam patiantur ſibi medici à Rhopopolis imponi: vos ergo, inquit, amici admoneo, vt in hoc quoque me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire velitis. Nouiſtis etenim quomodo ex omni natione præſtantiſsima quotannis medicamenta mihi adferantur, eò quòd perditi illi omnigenarum rerum coëmptores (Græci ῥωποπώλας vocãt) variis modis ea contaminant. Præſtiterat autem non ſolùm hos, ſed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incuſare: atque his multò magis ipſos herbarios: item nihil minus eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex montibus in vrbes conferunt. Hi ſiquidem primi dolum in eis exercent. Quiſquis igitur auxiliorum vndique copiam habere volet, omnis materiæ ſtirpium, animalium, & metallorum, tum & aliorum terreſtrium corporum, quæ ad Medicinæ vſus ducimus, expertus eſto; vt ex eis & exacta & nota cognoſcat.

Et tales quidem Galeni rationes ſi vnquam, noſtro certè ſæculo vel maximè locum habent: quo adeò neglecta hæc Medicinæ pars iacuit, vt ad imperitos homines & mulieres, herbarum collectores, relegata fuerit, nec ad Medicos pertinere exiſtimata. Quod non abſque magno Medicorum dedecore, & ægrotantium ſumma accidit iniuria. Qua ratione enim, quis ſe artificem profiteri poterit, ſi artis ſuæ inſtrumenta haud cognouerit? Medicina ex artium eſt numero: verus Medicus artifex quoque eſt. Abſque inſtrumentis nulla abſoluitur aut conſiſtit ars.

Artis medicæ inſtrumenta, plurima parte ſunt ſimplicia medicamenta à ſtirpibus ſumpta, eius videlicet, quæ Pharmaceutice dicitur. Chirurgices ſiquidem manus & machinæ quædam inſtrumenta ſunt; nec tamen à medicamentis aliena hæc eſt. Medicamenta autem ſimplicia ſunt; aut ex ſimplicibus componuntur. Si igitur ſimplicia medicamenta & ſtirpes non nouerit Medicus, qua ratione ægrotantibus rectè poterit conſulere? At Pharmacopæos (reſpondent) hæc ætas habet, quibus veteres caruerunt. An ergo vniuerſa ægrotantis ſalus Pharmacopæo credenda? Quid ſi imperitus, nec ei curæ ſit, vel ſimplicia cognoſcere, vel ex optimis & genuinis rectè componere, Medicus cõniuebítne? patietur pro ſalutaribus noxia, pro calidis frigida, & econuerſo pro frigidis calida, pro recentibus exoleta, & ſitu corrupta aſſumi? Conniuere eum oportebit, qui cognitionis ſimplicis materiæ medicæ rudis ac imperitus, errores & impoſturas deprehendere nequiuerit. Quid interim miſero ægroto? Medicus ſalutem promittit: experientiam ſuam commendat: ægrotus ſperat: dicto audiens eſt: pharmacopœus, vel imperitus, vel infidus omnia perturbat.

Sit pro exemplo Electarium Diamargariton calidum ab Auicenna deſcriptum Canonis tertij, fen XXI. *tract.* II. *cap.* II. *vterum geſtantibus conueniens, in cuius compoſitionem Seitaragi Arabibus dictum, venit admiſcendum. Huius autem loco indocti Pharmacopæi Turbith appellatum accipiunt: radicem validè purgantem, & corpus inſigniter commouentem. ita ſalutare medicamentum in noxium commutant. Quis hic venit culpandus? cui imputandus error? Pharmacopæone an Medico? Pharmocopæus fortaßis ſe alicuius Medici auctoritate tuebitur: culpa idcirco in Medicum recidit imperitum, & ſimplicis materiæ medicæ ignarum. Si etenim ſciret Seitaragi lignoſum quoddam eſſe, tenue, garyophyllis ſimile (qualia ſunt lignoſa ſarmenta quæ cum garyophyllis inferuntur) vt Auicenna teſtatur. nec Hali Abbas repugnat; haudquaquam Turbith eius loco ſubſtitui permiſiſſet.*

Similis error in Lycio. Præſcribuntur à Medicis glandes ex Lycio factæ (Lycinia appellant) imponendæ ano ſi quando Tineſmus vehemẽtius vrget. ab his verò contingit non rarò amplius irritari malum, quòd pro Lycio ſucco adſtringente, Pharmacopæi ſubſtituant Periclymeni (Caprifolium vulgò vocant) fructuum ſuccum acrem & mordacem. Si medicis curæ fuiſſet Caprifolij facultates vel guſtu cognoſcere, citò errorem deprehendiſſent: ſed tanta fuit ſupinitas, tanta negligentia, tantus notitiæ ſimplicis materiæ medicæ ac ſtirpium contemptus, vt omnis Pharmacopœo cura relicta ſit.

Memini me in Officinis videre formulas quaſdam vnguentorum, quibus addendus erat Cyclamini ſuccus. quo cùm ſcirem Pharmacopœos carere, percontanti vbi hunc nacti eſſent, mox Pyrolam oſtenderunt, quam pro Cyclamino habebant. Et tales quidem in nonnullis Officinis frequenter errores occurrunt.

Non lubet autem hic referre, quàm multis modis impoſturas ac fraudes moliantur: vel dum compoſitiones ex vetuſtate exoletis aut ſitu corruptis parant: aut eaſdem deprauãt, quædam omittentes, alia addentes: vel cùm ſpuria, factitia, adulterataq́ pro legitimis exquiſitis q́, venum exponunt. veluti pro Aloë, aeiZoi ſuccum cum ſordibus aloës decoctum: pro Rha, radicem quandam croco tinctam: acerbi cuiuſdam fructus expreſſum & liquidum ſuccum, Anchuſæ radice coloratum,

tum, pro vino ſiue ſucco Granatorum acidorum: & alia plura, quæ non tantum Pharmacopœi, ſed & Rhopopolæ, tum vitiare, corrumpere, contaminare, tum & comminiſci, ac fingere didicerunt: adulterina & factitia pro legitimis, imprudentibus ac imperitis obtrudentes.

Proinde Medicum vel maximè ſollicitum eſſe decet, vt ſimplicis materiæ medicæ ac ſtirpiũ notitiam ſibi paret, ne videlicet à Rhopopolis aut Pharmacopœis ipſi imponatur: Deinde, vt, ſi fieri poterit, ab externis abſtineat; domi verò natis vtatur; quæ & paratu facilia ſunt, & adulterari aut contaminari facilè nequeunt. Hæc ſiquidem ex illorũ exacta cognitione & notitia cõſequetur.

Laudandus idcirco omniũ eſt conatus ac ſtudium, quotquot, in illuſtranda, ac in lucẽ, veluti ab inferis, reuocanda, hac Medicinæ parte, operã ſuam ac diligentiã contulerunt, & modò conferunt. Quòd ſi veritatẽ aliquando minus aſſecuti fuerint, nõ acriter inſectandi aut reprehendendi ſunt (vt pleriq. contentioſi ſolent) ſed diſſimulato illorũ, quantũ licet, errore, veritas oſtẽdenda ac docenda, quæ ad errores redarguendos ſola ſufficit. Quod ſi verò talis ſit error, vt diſſimulari omnino nequeat, modeſtè corripiendus eſt. nã errare & hallucinari ſi alicubi contingit, in hoc certè ſtirpium cognitionis ſtudio maximè procliue eſt; tum propter neglectam & multo tempore cõſopitam hanc doctrinã: tum propter veterũ breuitatẽ, qui multarum ſtirpium (vtpotè tũc vulgò notiſſimarum) formas nõ expreſſerunt, vel ita obiter deſcripſerunt, vt neglexiſſe videantur. Quam ob cauſam haud mirũ, ſi, qui primi ſimplicis medicinæ ſtirpiumq́ peritiam in lucem reuocare laborãrũt, nõ mox, ſtatim, & vbiq. veritatẽ attigerint, & alicubi hæſitarint, vel iudicio lapſi fuerint. Neq. illorum idcirco conatus reprobandi, nec laude ſua, vt diximus, ipſi fruſtrari debent. Multa certè his gratia debetur, quòd multorũ excitarint ingenia, qui anteceſſorum opera & inuentis adiuti, certius & verius aliquid definire potuerunt.

Exercuimus autẽ & nos in hoc ſtudij genere, quando iuuenilis ferebat ætas, & per artis medicæ exercitium licuit: non tamen eo animo, vt de ſcripti alicuius editione cogitaremus; ſed cognoſcendæ tãtummodo ſimplicis medicinæ ſtudio prouocati. Neq. ad ſcribendũ vnquam animum appuliſſem, niſi Iohannes Loëus Antuerpienſis typographus, quo familiari vtebar amico, à me impetraſſet, vt vernacula dialecto ſtirpiũ earũ hiſtoriã proſequerer, quæ in cognitionẽ meã veniſſent. Hæc verò poſtea aucta & recognita, ſecũdò edita eſt. Prodierũt eodẽ ferè tẽpore icones additis nominibus & breuibus annotationibus. Atq. ſic ſtudioſis ſatisfactum ſperauerã: ſed nõ defuerũt interpellatores, qui crebrius admonerent, vt vulgò ſcripta ſtudioſis non inuiderem, ac Latinè publicarem.

Optaui autem ſæpè ocium concedi, ſed illud quàm exiguum contigerit in artis exercitio verſanti, facilè agnoſcit, qui quantum curarum, moleſtiarum, ac laborum Praxis ſecum ducat, expendit: Omitto patriæ domeſticas & miſeras calamitates, quæ tamen & ſtudia noſtra interturbare potuerunt. His de cauſis ad operis editionem ſerius acceſſi, & non niſi partes quaſdam hactenus edidi, quæ in hoc opere auctæ, recognitæ, & locupletatæ extant.

Stirpium autẽ hiſtoriã meditanti, de ordine non exigua acceſſit ſollicitudo. Nam quẽadmodum artes omnes ac ſciẽtiæ, ſi methodico aliquo ordine deſcribãtur, non exiguũ ornatus ac lucis inde referunt: Sic & ſtirpium hiſtoriæ ab hoc plurimum gratiæ ac decoris accedere poſſe haud dubium.

Cùm autem veteres, qui de ſtirpibus ſcripſerunt, non eandem methodum obſeruent, nobis ea maximè placuit, quam Dioſcorides inſtituit.

Theophraſtus ſiquidẽ dum differẽtias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, florum, ſiliquarum, fructuum, ſeminum, ſuccorum, & ſimiliũ expendit, membra ita ſeparat ac ſeiungit, vt vnius alicuius ſtirpis forma, non niſi è pluribus, & ſubinde ſeparatis locis, colligi ac haberi queat: Quod ſtirpium ſtudioſis non parum tædij ac moleſtiæ adfert.

Galeni autem ordo, quem Oribaſius, Aëtius, Paulus Aegineta, Græci, & Auicenna Arabs imitantur, facilior ac expeditior apparet: ſtirpibus ſcilicet elementorum ordine digeſtis. ſed dum hoc modo congeneres ſeparantur, ac ab inuicem diuelluntur; differentes verò non modò forma, ſed & viribus diſſimiles coniunguntur, haud exquiſitus eſſe poteſt.

Dioſcorides verò ſtirpes membratim non diuidit, & conſimiles coniungere laborauit. Huius exemplum & nos imitari ſtuduimus; inſtituto quidem, ſed non ordine vbique eius obſeruato. Multæ ſiquidem cùm à nobis deſcribantur, quas Dioſcoridis ætas ignorauit, plures nobis claſſes conſtituendæ occurrerunt, & ſubinde aliæ, quàm ſint illius.

Dedimus autem operam, vt quæ, vel facultate, vel parte aliqua præcipui vſus ſimiles ſunt, coniungerentur; tum & ne forma figuraq́ reſpondentes, quantum foret poſſibile, ab inuicem diuellerentur: vt in ipſius hiſtoriæ progreſſu ſatis manifeſtum.

Sed priuſquam ad ipſarum ſtirpium hiſtorias, id eſt, deſcriptiones, nomina, facultates, & quæ reliqua ſunt, veniamus, operæpretium fuerit, primùm in genera quædam ſtirpes ipſas diſtinguere: partes deinde ſingularum explicare: facultatum poſtea differentias proponere, & quibus modis hæ cognoſci queant docere. Quibus rectè præmiſſis & explicatis, ſingularum hiſtorias minus difficile erit proſequi.

CAPVT I.

PRIMA autem ac ſumma ſtirpium genera quatuor ſunt: Δένδρον, θαμνὸς, φρύγανον, καὶ πόα. Arbor, Frutex, Suffrutex, & herba.

Arbor. Arbor ſiue Δένδρον dicitur, quicquid mox à radice, craſſo, lignoſo, vnico caudice ſiue trunco (μονοςέλεχες vocant) aſſurgit, ramiſque compluribus brachiorum inſtar diffunditur; vt ſunt Pinus, Picea, Abies, Quercus, Fagus, Betula, Alnus, Fraxinus, Platanus, Populus vtraque, & ex vrbanis Pomus, Pyrus, Caſtanea, Amygdalus, Ceraſus, Olea, Nux iuglans, & aliæ ſimiles.

Frutex. Θαμνὸς ſiue frutex ad iuſtam arborum altitudinem non attollitur, nec craſſitudinem harum aut amplitudinem aſſequitur, lignoſo tamen caudice ac durabili quoque perennat. Hic verò haud perpetuò μονοςέλεχες, ſed frequenter cõplures à radice caudices promit, in ramos quoque ſparſos ac diuiſos: vt ſunt Corylus, Rhamnus, Oxyacantha, Liguſtrum, virga ſanguinea, Cornus ſylueſtris, Sambucus paluſtris. Plinius lib. XIIII. cap. XVI. è fruticum genere eſſe refert Laurum, Cupreſſum, Cedrum, Iuniperum, Terebinthum, Lentiſcum.

Φρύγανον. Φρύγανον, à radicibus πολυςέλεχες ac multis exiguis caudicibus, vel potius cauliculis exit, ſed in altum haud aſſurgit: πολύκλαδον quoque ac ramoſum eſt: mediam inter herbam ac fruticem naturam & conſiſtentiam habet: quia lignoſis cauliculis ad fruticum naturam accedit; quatenus verò humile, herbas imitatur, vt ſunt Spartum, Rubus, Roſmarinus coronaria, lauandula, hedera, & quicquid lignoſo caudice vel caule, aut humile ſerpit, aut non admodum attollitur. *Cremium.* Gaza Latinè Suffruticem appellat. Sunt qui Cremium dici affirment, ſed Columella lib. XII. cap. IX. ruſticos Cremia dicit, nominare ſurculos aridos & minutos. Pro arido aliquo etiam interpres Pſal. hac voce vtitur: Et oſſa mea ſicut cremium aruerunt: Pſalmo CI. vbi tamen in Græcis legitur φρύγιον, non φρύγανον. Φρύγιον autem dicitur ſiccum & aridum.

πόα herba. πόα, apud Latinos herba. caules aut culmi huic ſunt molles, haudquaquam lignoſi: gignitur verò & abſque caule, pediculos promens; in quibus flores ſemenque; à radice autem magna ex parte foliata; vt ſunt Plantago, Borrago, Braſſica, Beta, Triticum, ſecale, Faſelus, Eruilia, Cicer & olera, frumenta, & legumina alia, ac plures & infinitæ herbæ.

Atque his quatuor veluti ſummis generum faſtigiis, omnes comprehendi poſſe ſtirpes videntur. Contingit autem quãdoque ex his nonnullas vel culturæ mangonio: vel negligentia & incuria colentium: vel aliàs ſuapte natura ac ſpontè, à figura ſua deſciſcere, & ad aliud genus quodammodo tranſire. Inter Maluas ſiquidem, quædam ſenis ſepteniſve menſibus tanta longitudine ac craſſitudine proficit, vt inſtar haſtæ cuiuſdam grandeſcat, arboreſcenſque baculorum vſum præbeat. Similiter & Betam ſubinde ampliorem magnitudinem accipere Theophraſtus lib. I. refert: vbi eiuſmodi olera δενδρολάχανα, Gaza Oleri arbores, vocat. ſic & malua grandior facta δενδρομαλάχη dicitur. Tranſit etiam in arborem in quibuſdam regionibus Ricinus, alibi annua ſtirps. Eodem modo & Frutices nonnulli in arbores tranſeunt: vt Vitex & Paliurus, actore Theophraſto. Et vice verſa, arbores niſi purgentur & cultu retineantur, à natura & forma ſua recedunt, & ex arboribus in frutices degenerant: id fruticare arbores appellant.

Nonnullæ quandoque etiam herbæ ad fruticum vel φρυγανῶν ſimilitudinem accedunt, quas ſubinde θάμνες, θαμνίσκους, θαμνοειδὰς θάμνια, καὶ φρυγανοειδὰς Dioſcorides appellat: quæ videlicet vel vnicaules, vel aliàs duriuſculis cauliculis aſſurgunt. Saluia, Androſæmon, Polygonaton, Hyoſcyamus, Dorycnion, Rhododendron &c. θάμνοι dicuntur. Botrys herba θαμνοειδής, & ſimiliter Crithamum. Melanthium verò, Chamædrys, Ambroſia, Periclymenum, Tragus, Paronychia, Solanum hortenſe, Aſtragalus, θαμνίσκα nominantur. Polygonon femina θαμνίον. Polycnemon θάμνος φρυγανοειδής. Clinopodium θαμνίον φρυγανοειδής. Eupatorium πόα φρυγανοειδὲς. Alyſſon autem φρυγάνιον.

De Partibus ſtirpium. CAP. II.

DIFFERENTIAS ſtirpium ſuperiore capite oſtendimus, nunc ad partium explicationem conuertimur. Sunt autem arboribus & fructicibus partes quidem plurimæ: pauciores φρυγάνοις: nonnullis verò herbis pauciſſimæ.

Harum autem quædam perpetuò ſuis adſunt ſtirpibus: aliæ non ſemper adhærent, ſed ſubinde pereunt ac decidunt: quas idcirco nõnulli partes eſſe pernegãt: alij annuas appellant.

Perpe-

Perpetuæ partes ſunt, radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, &c. Annuę verò & nec perpetuò præſentes, flores, calyces, iuli, fructus, ſemina, capitula, ſiliquę, valuulæ, inuolucra, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, ſed non omnibus tamen.

Folia ſiquidem arbores multæ, & non pauci frutices, deponunt; non deſunt verò etiam perpetua fronde virentes: vt omnes coniferæ (excepta Larice) Terebinthus, Lentiſcus, Taxus, Cupreſſus, Malus medica, Laurus, Tinus, Agrifolium, Roſmarinus, Nerion, Myrti genera, &c.

Radix ſiue ῥίζα, tam in arbore quàm in alia quauis ſtirpe appellatur inferior pars, qua terrę inſeritur, atque ei cohæret, & per quam alimentum allicitur. Omnibus autem ſtirpibus hæc communis eſt, exceptis pauciſſimis, quæ abſque radicibus viuunt, & augentur: veluti Caſſytha, Viſcum, & quod Hyphear dicitur, fungi arborum, muſcorum & fucorum genera, quæ inter φυτὰ numerari tamen contingit. *Radix.*

Caudex in arboribus quidem ac fruticibus, quod à radice ſupra terram aſſurgit, & per quem alimentum ſurſum defertur; qui in herbis Caulis & Cauliculus dicitur. herbarum ſiquidem caulis proprius eſt: caudex verò ad arbores & frutices duntaxat pertinet. *Caudex.* *Caulis.*

Stolones appellantur, qui iuxta arborum & fruticum caudices erumpunt; luxuriantes videlicet ſoboles, & inutiles e radicibus fruticationes, quæ tamen euulſæ & plantatæ ſubinde adoleſcunt. *Stolones.*

Truncus caudicis pars inferior eſt radici vicinior, ſiue quæ truncatis ramis ſupereſt. *Truncus.*

Rami, qui à caudice aut caule fiſſi multiplices ſparguntur: ſuntque ipſarum arborum quædam veluti brachia, quibus ſeſe latè diffundunt, & in omnem partem expandunt. Vnde & Virgilius: *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens.* Conſtant autem caudices, trunci, rami, ac radices arborum, cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur. *Rami.*

Cortex pars extima eſt & vltima, à ſubiecto corpore ſeparabilis, quo caudices, caules, arborum rami, & radices conueſtiuntur; ac veluti membrana, operculo, ac cruſta integuntur. *Cortex.*

Eſt autem hic ſubinde vnicus: nonnullis duplex.

Vnicus qui craſſior, ex diſſimilaribus partibus frequenter componitur. exterior pars aſpera, inæqualis & non rarò rimoſa: altera læuis & æqualis. Hæc tunica à tuendo, & propriè liber dicitur: quibus ſcribimus libris, nomen hic dedit.

Duplici cortice conteguntur Sambucus, Frangula, & pleræque aliæ.

Lignum, interior pars, cortice circundata, fiſſilis, ac dura; veluti corpus aut caro arborum & fruticum. Huius exterior & cortici vicinior pars, mollior, ac albidior, Alburnum à quibuſdam dicitur: facilè hæc putreſcit, & teredinibus crebrò obnoxia eſt. *Lignum.* *Alburnum*

Pectines ſiue κτηδόνες, lineæ ſunt ſecundum longitudinem in arborum materia, per quas & findi & vnitas diſſolui poteſt; quæ Interualla etiam dicuntur. *Pectines.*

Matrix quod in medio ligni eſt, à nonnullis Cor & medulla dicitur. *Matrix.*

Medulla quoque eſt, quod in medio ligni fungoſum, veluti ſambuci medulla. *Medulla.*

Caules herbarum, ſi exigui, Cauliculi aut Coliculi dicuntur; quandoque & Scapi aut Culmi; vt fabarum ſcapus; frumentorum & arundinum culmi. *Cauliculi.* *Coliculi.*

Folium in quauis ſtirpe, quod ipſam veſtit atque exornat: Græci φύλλον dicunt; quo ſpoliatæ arbores aut reliquæ ſtirpes quodammodo nudę apparent. *Folium.*

Flos, ἄνθος, arborum & herbarum gaudium dicitur, futuríque fructus ſpes eſt. vnaquęque etenim ſtirps pro natura ſua, poſt florē, partus ac fructus gignit. Floribus autē ſuę ſunt partes. *Flos.*

Calyx eſt, quo primùm flos continetur, deinde mox fœtus clauditur. *Calyx.*

Stamina, quæ veluti filamenta ab intimo floris ſinu è calyce erumpunt. *Stamina.*

Apices, craſſiuſcula quædam in ſummo ſtaminum dependentia. *Apices.*

Vngues, veluti in roſis & aliis foliatis floribus, intelliguntur imæ foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte, idcirco medicinæ damnatæ. *Vngues.*

Iulus, quod rotunda & oblonga ſpecie dependens floris loco eſt; veluti in Iuglande, Corylo, Moro, Fago, & aliis. *Iulus.*

Fructus, ſiue καρπὸς, in quo ſemen progignitur: non rarò verò & ipſum ſemen, vbi videlicet nulli alteri incluſum, nudum naſcitur. *Fructus.*

Caput, κεφαλὴ, quicquid in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. *Caput.*

Capitulum, κεφάλιον, quod minus, & magnitudine cedit, vt papaueris κώδια ſiue capitula; in quibus ſemen gignitur. *Capitulum*

Siliqua, κεράτιον, tegumentum oblongum, quo vel leguminum grana, vel herbarum ſemina continentur: huc pertinent, folliculus, cuiuſlibet rei theca, valuuli ſiue valuulę, vaſcula, loculamenta, à loculis nomen habentia; quæ ſi ſpiniarum agmine marinum echinū referant, Echini & Echinata dicuntur. *Siliqua.*

Vmbella. Vmbella, σκιάδιον, quæ in cauliculorum faſtigiis exorta in plures pediculos digeritur. qui ſimul in latitudinem expanſi, in orbem circumaguntur, & flores ſeminaque proferunt.

Muſcariũ. Muſcarium hæc eadem dicitur à flabri ſimilitudine, cuius ventilatu muſcæ à conuiuiis arcentur ac abiguntur.

Pappus. Pappus lanoſus villus, qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet, quibus ſemen ſubeſt.

De facultatibus ſtirpium. CAP. III.

FACVLTATES ſtirpium, de quibus nobis inſtitutus ſermo, non illæ ſunt, quibus viuunt, virent, vegetantur, & in omnem dimenſionem creſcunt; flores, fructus, ſeminaque perficiunt: ſed illæ, quibus actiones ſuas, & quidem in humano corpore, exercent.

Sunt autem hæ duplices. Quædam enim humanum corpus, aut vnam eius aliquam partem alterant ac permutant: aliæ verò alimentum præbent, ad nutricationem faciunt, & ſubſtantiam corporis augent. Huiuſcemodi facultatibus ſtirpes, vel earum partes præditæ, tum & alia quecunque, alimenta ſunt & dicuntur. Sed quæ corpus alterant, ac victoriæ aliquo modo ſuperant, ad medicamentorum materiam pertinent.

Harum autẽ facultatũ, quædã actu ſiue ἐνεργείᾳ: aliæ potentia ſiue δύναμει, id eſt, poteſtate.

Actu. Actu quidem, quod in præſens tale eſt, quale dicitur, nec tempore indiget vt tale fiat: vt, aqua humida: ignis calidus.

Poteſtate. Poteſtate verò dicitur, quod tale nondum eſt, ſed tale eſſe poteſt.

Perfectum namque, vt Galenus ait, quod ἐνεργείᾳ ſiue actu: quod verò poteſtate imperfectum & adhuc futurum, atq. vt fiat id quod dicitur veluti habile, non tamẽ adhuc eſt. quemadmodũ cũ hominẽ recens natũ rationalẽ dicimus: & catellum nondum videntẽ venaticum.

Dicũtur autẽ quę poteſtate, quędã quidẽ propriè ſiue propriiſſimè: alia verò minus propriè.

Maximè verò propriè ſiue propriiſſimè ſola ea poteſtate dicuntur, in quibus natura ſuopte impetu ad abſolutionem peruenit, ſi quidem nihil ei extrinſecus impedimento ſit. Sic hominem modò natum, vt diximus, rationalem, & canem recens editum, venaticum appellamus, cùm tamen infans rationalis non ſit, ſed talis aliquando futurus: & canis venator, qui adhuc non videt, ſed quod venari poterit, vbi adoleuerit.

Minus verò propriè potentia ſiue poteſtate ſunt, quæ materiæ exiſtunt conuenientes, vt id fiant vel tale, quod poteſtate eſſe feruntur.

Quarum quædam materiæ ſunt admodum propinquæ, quas Galenus προσεχεῖς, id eſt, continentes ſiue continuas appellat, vt id fiant quod poteſtate ſunt: Sic fumida exhalatio vicina flammæ, potentia flamma; & ſanguis in animantium corporibus poteſtate caro, quòd non magnam mutationem, vt id fiat, requirat. Cibus verò qui in ventriculo concoctus habetur, carnis quidem materia eſt, ſed non προσεχὴς ſiue continua, prius etenim vt id fiat, ſanguis ſit oportet. Longius verò etiam abſunt Maza, panis, triticum, hordeum, & ſimilia; quæ, vt caro fiant, plures mutationes requirunt: Sed tamen hæc quoque omnia poteſtate caro (vt Galenus teſtatur) dicuntur. Et talia quidem alimenta.

Quæ verò medicamenti vim obtinent, ſimili quoque quadam ratione, qua alimenta, poteſtate talia eſſe dicuntur: Neque enim ſuapte natura, aut ſpontè ad ἐνεργείαν, ſiue actum, perueniunt, ſed mutatione opus habent; verùm non tanta, quanta quæ futura alimenta: Non enim eouſque mutantur, vt in alimentum conuertantur, ſed vt ad actum ſolummodò deducantur, & talia, qualia dicuntur, fiant; vt calida videlicet calfaciant; frigida refrigerent; cauſtica exulcerent; narcotica ſtupefaciant; & ita cętera, quæ à corpore humano, calidoque naturali præſtantur.

Nec enim animantium corpora à medicamentis afficiuntur, niſi illa prius ab ipſo ſint mutata. Quòd enim talia actu ſunt, à nobis accipiunt: veluti ſicci calami, quòd accenduntur, ab igne. Itaque nec calfacere, nec refrigerare nos valent, priuſquam actu talia fuerint: veluti nec ignis augetur, antequam ab eo ligna aut calami ſint mutati: Sic nec mirum, ſi quæ excalfaciunt, calfieri prius à corpore noſtro poſtulent.

Si etenim, exempli gratia, perfrigerato corpori calidum aliquod, quantumuis diligenter cõminutum, inſpergatur, prorſus non calfacit, Proinde, inquit, Galenus, quæ refrigeratæ ſunt partes, eiuſmodi medicamentis perfricamus, calorem perfricando excitantes, & vnà, quod frigore fuit denſum, rarum reddentes, quò ſcilicet introrſum pharmacum penetret, & cum naturali animantis calore coniunctum, mutetur ac calfiat.

Comminuenda autem in parua & tenuia medicamenta ſunt, vt ad actum deducantur: Nam & ligna ſicca quæ tenuiora, tum & quæcunque gracilia, facilius quàm craſſiora ignem concipiunt. Idcirco & de facultatibus alicuius guſtatu iudicium facturi, idipſum prius comminuunt aut dentibus atterunt.

De

De facultatum differentiis, & earum primis, harúmque ordinibus ac gradibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM autem facultates complures ſunt: Quædam primæ ſunt & dicuntur: aliæ ſecundæ, quæ ad has ſequuntur: quibus iterum ſuccedunt tertiæ: poſteriores quartæ, quæ à prioribus non pendent, ſed ſolis experimentis cognoſcuntur.

Primæ facultates ab ipſis elementis nullius interuentu proueniunt, reliquarum idcirco facultatum veluti baſis & fundamentum exiſtunt; exceptis tamen quartis, quæ nõ qualitatem aliquam manifeſtam, ſed ſubſtantiæ potius formam conſequuntur.

Primæ ſunt, vt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, reſiccandi, & quæ per horum coniugationem naſcuntur: calfaciendi & humectandi: calfaciendi & reſiccandi: refrigerandi & humectandi: refrigerandi & reſiccandi.

In harum medio facultas eſt temperata ac moderata, quæ ei, cui admouetur, temperatura reſpondet, ſic vt nec excalfaciat, nec refrigeret, nec humectet, nec reſiccet. Reliquæ ab excedente & præpollente qualitate appellantur, in quibus ratio maioris ac minoris exceſſus conſideratur: Neque enim omnium eorum, quæ ad medicamentorum materiam referuntur, æquè intenſæ ſunt qualitates; Quædam enim mitius calfaciunt, refrigerant, humectant, aut reſiccant: iſta paulò amplius: alia multum: nonnulla plurimum.

Continentur autem iſtorum receſſus certis quibuſdam limitibus, quos ordines, τάξεις καὶ ἀποστάσεις: Galenus etiam ἀριθμοὺς ſiue numeros: recentiores verò gradus appellant; qui omnino quatuor habentur.

Ad primum ordinem referuntur quæcunque à medio ac moderato tam exiguum declinant, vt non euidenter alterent, ſed rationali quadam demonſtratione indigent, qua alterare oſtendantur: veluti Oleum roſaceum, quod eos, qui aduſtione tentantur, refrigerat; refrigeratos etiam offendit: vnde & magis refrigerare quàm excalfacere apparet, ſed tamen valida ab eo refrigeratio non percipitur, ſed quæ proxima temperiei mediæ. Atque eodem iudicandum modo, de iis quæ à moderata temperie ad calidum, humidũ, aut ſiccũ declinarũt. 1.

Quæ verò manifeſtè ac euidenter ſiccare, humectare, calfacere, aut refrigerare poſſunt, nec demonſtratione opus habent, ea ſecundo ordine cenſentur. 2.

Tertio autem annumerantur his potentiora, quæ vehementius, tamen non ſummè, qualitatem ſuam exercent. 3.

Ad quartum ordinem pertinent calida quidem vehementer acria ac vrentia, qualia quæ exulcerant, & veſicas excitant, & cruſtas faciunt: frigida verò quæ ſtupefaciunt, ac ſenſu priuant, quæ maximè & longiſſimè à medio ac moderato recedunt. 4.

Siccum autem quarti ordinis nullum eſt inuenire, inquit Paulus Ægineta, medicamentum, ſi non vrat: Nam quod ſummè exſiccat, id planè vrit, vt Calchitis, Myſi, calx. Tertij verò ordinis ſiccantium poteſt aliquod eſſe etiam non vrens, quemadmodum quæ vehementer adſtringunt omnia.

De Medicamentorum partium ac ſubſtantiæ eſſentia. CAP. V.

DE partium ipſorum medicamentorum eſſentia operæprecium fuerit paucis agere, priuſquam ad reliquarum facultatum explicationem pergamus. Citra enim huius cognitionem, ſecundæ ac tertiæ facultates definiri ac explicari nequeunt. Siquidem hæ non ſolas primas facultates, ſed & partium eſſentiam conſequuntur.

Partium autem eſſentia nonnullis tenuis contigit: aliis verò craſſior. Hæc craſſarum partium & παχυμερῆ: illa verò tenuis eſſentię, tenuium partium & λεπτομερῆ, appellantur.

Tenuium autem partium ſunt, quæ facilè in tenues ac minutulas partes diducuntur, ſiue, quæ celeriter in tenuia ſoluuntur.

Craſſarum verò partium ſunt, quæ facilè in tenuia ſolui non poſſunt, vt dura, ſolida, lenta, viſcida; quarum ſubſtantia haud friabilis.

Galenus tenuiſſimarum partium aquam & aërem eſſe oſtendit: Promptiſſimè ſiquidem, vt de ſimp. med. facul. lib. I. cap. XIIII. refert, aqua per pilos & veſtimenta profluit, partes habens diuiſibiles, & quæ facilè in minutiſſimas diſtrahi poſſunt. Aër ſimiliter, eodem auctore lib. I. cap. XXIIII. in tenuiſſimas partes cõminuitur, per corpora denſiſſima exquiſitè penetrãs.

Atque idcirco quæ tenuium ſunt partium, aëreæ eſſentiæ ac ſubſtantiæ participant: cuiuſmodi odorata, quæ quatenus odorata, tenuis ſunt ſubſtantiæ; vt Paulus Ægineta teſtatur: ſed quæ craſſarum partium, hæc terreſtria ſunt.

Quæcunque autem tenuium ſunt partium, ea & facultatem ſuam liquori alicui, veluti

vino aut aquæ, facilè ac citò communicant: è contra, quæ craſſarum partium difficulter admodum facultatem in liquorem deponunt.

Exempli gratia, piper, quod quidem craſſarum eſt partium, exiguum aut nihil odoratum, facultatem ſuam penes ſe retinet, neque liquori communicat, eapropter & eius virtus circa ventriculum hæret, ad hepar vix aut non pertingit, vt Gal. lib. 1. de ſanit. tuend. teſtatur.

Caſia verò, quam vulgò Canellam & Cinamomum, tenuiorum eſt partium, multũ habẽs aëreæ eſſentiæ, odoratiſſima, vires facilè communicat, & in liquorem transfundit.

De ſecundis facultatibus. CAP. VI.

SECVNDÆ facultates primas nullius alterius interuentu conſequuntur. Ad has autem referuntur, quę emolliunt, indurant: rarefaciunt, condenſant: aperiunt, conſtipant: attrahunt, repellunt: abſtergunt, expurgant, attenuant, illinunt, obſtruunt, incraſſant, dolorem ſedant atque excitant.

Emollientia. Emollientia, *μαλακτικὰ*, ſunt & dicuntur, quæ duros tumores & ſcirros molliunt.

His affinia ſunt *διαπυΐτικὰ* ſiue *ἐκπυΐτικὰ*, quæ pus mouent: vtraque enim æqualem ac ſymmetrum calorem poſſident, atq. illi reſpondẽtem ſiccitatem, diuerſo tamẽ vtraq. modo.

Pus mouentia. Pus mouentia ſimillimum corpori calidum producunt abſque vlla humiditatis aut conſumptione, aut adiectione.

Emollientia paulò maiorem, quàm pro natura, calorem accendunt, & nonnihil humiditatis contrahunt, quocirca illa quantitate quidem magis, quàm qualitate caloris agunt; quæ verò indurata emolliunt, qualitate potius. Emplaſticum idcirco medicamentum eſt, quod exactè ſuppuratorium: Nam ſi ſubſtantiam caloris innati augere, non intendere qualitatem conueniat, poros corporis obſtructos eſſe expedit.

Sunt verò & alia emollientia quę humiditatem conſequuntur; omnia enim humida mollia ſunt, ſi cum calore modico humida perſeuerent: ob id ſanguis mollis, quia conſiſtentia liquidus. Fit autem humectatio, & ab ea mollitio; vel penitiſſimè in totam partem, veluti per nutritionem, quæ vera humectatio eſt: vel ſuperficietenus, non per totum, ſed per ſpatia
Balneo. rerum inania, qualis fit à balneo, vel fotu aquæ dulcis.

Indurantia. Indurantia, *σκληρυντικὰ*, propriè ea ſunt, quæ citra caloris aut frigoris exceſſum reſiccant: Nam & frigus quidem indurat, & calor nimius. Adipes & alia frigore condenſantur: lutum vi caloris ignei in lapides conuertitur, ſed hæc alio modo quàm reſiccatione ſola fiunt. Redditur autem durius ſola reſiccatione, quod aduentitio humore emollitum eſt: veluti in vlceribus humidior ac laxior caro, ad quam duriorem reddendam, exſiccantia conueniunt, à mordacitate, eroſione, & alienis vehementibus qualitatibus aliena. Omne ſiquidem quod ſiccum, durum. Siccum autem bifariam ſiccat & indurat; alterando ſcilicet & ſicciorem reddendo partium eſſentiam, quod propriè durum: aut humorem in poris ac ſpatiis contentum conſumendo.

Eſt verò & durum repletione, veluti cùm vter aliquis nimium repletus diſtenditur, ſed quod renitens & *ἀντίτυπον*, non durum Galenus appellat. Inter Indurantia idem lib. v. De ſimp. med. facult. etiam refert, quæ poſtea *πυκνωτικὰ*, id eſt, Condenſantia appellat.

Durum. Durum autem dicitur, cui caro noſtra temperata cedit.

Molle. Molle, quod eidem carni ac cuti cedit, ſi quidem corpus ſimplex fuerit: Quod enim ex pluribus conſtat, aut ſeſe contingentibus, ſicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana, pili, ſimul & cedere poteſt, nec tamen eſſe molle.

Rarefacientia. Rarefacientia, *ἀραιωτικὰ*, ſiue *διαφορητικὰ*, reſoluentia, dicuntur, quæ cutis poros dilatant, & partium ſubſtantiam tenuiorem rarioremque reddunt. Modicè calida hæc natura ſunt, & tenuium partium, ac quàm minimum reſiccant; vt Chamæmelum, Althæa. Caliditas ſiquidem excedens non rarefacit, ſed adurit, & per aduſtionem condenſat & reſiccat: Moderata caliditas vias aperit, & in profundum per ſubſtantiæ tenuitatem penetrat, ac dolores lenit.

Rarum. Rarum autẽ dicitur, cuius partes ſpatiis inanibus interceptæ ſunt, vt ſpongia, pumex, &c.

Denſum. E contrà verò denſum eſt, cui nulla inania ſunt ſpatia aut patentes pori, ſed partes cõpactę.

Condenſantia. Condenſantia, *πυκνωτικὰ*, rarefacientibus contraria ſunt, poros contrahunt, & rara humidaque incraſſant, ſolidioraque reddunt. Talia exiſtunt quæ refrigerant, non terrena tamen, nec aërea, ſed aquea, & nihil aut exiguum omninò adſtringunt. Debiliter enim hæc contrahunt & conſtringunt, nimirum propter mollitiem, vt Semperuiuum, portulaca, &c.

Aperientia. Aperientia, *ἀναστομωτικὰ*, vaſorum oſcula reſerant, & aperiunt, craſſiorum ſunt partium, calida, acria, & mordacia; vt, Cyclaminus, allia, cæpe.

Conſtipantia. Conſtipantia, *στεγνωτικὰ*, quæ & Contrahentia, Occludentia, ac Conſtringentia dicuntur,

tur, oſcula concludunt, & ſenſibiles excretiones cohibent; frigida ſunt, craſſarumque partium, & quidem citra acrimoniam: vt, bolus armenia, & terrenorum corporum complura. Quæ etenim valenter conſtipare & conſtringere debent, robur quoddam renitens ac durius habeant oportet, quod craſſa & terreſtris ſubſtantia confert.

Attrahentia, ἑλκτικὰ, ἐπισπαστικὰ, ex alto ſuccos euocant & extrahunt; calida ſunt & tenuium partium. *Attrahentia.* Attrahit ſiquidem calidum, & quidem quod coniunctam habet partium tenuem eſſentiam vehementius. Moderatè autem attrahunt calida & ſicca ſecundo ordine: potentius quæ tertij ſunt ordinis: maximè verò quæ quarto ordine calida; pro ratione enim caloris fit attractio. Eſt autem attrahentium duplex materia, auctore Galeno, vna αὐτοφυὴς, hoc eſt, ſpontè nata, ſiue quæ talis ex ſeipſa eſt; altera verò ex putredine areſcente generationem ſortita. Spontè nata, vt Dictamni eſſentia, Thapſiæ, Sagapeni, &c.

Ex putrefactione, qualis eſt fermenti & nonnullorum fimorum eſſentia, vt fimi columbini, non tamen omnium. Sunt verò & attrahentia quædam, quæ à totius eſſentiæ ſimilitudine, non à qualitate manifeſta: talia ſunt omnia purgantia medicamenta, & quædam alexiteria, quæ ad medicamenta pertinent, ad quartas facultates relata.

Repercutientia, ἀποκρουστικὰ, in altum ſibi occurrentes ſuccos repellunt: frigida ſunt, & craſſarum partium. *Repercutientia.* Frigidum ſiquidem repellit. quod, cùm vnà coniunctam craſſitudinem partium obtinet, etiam violentius propellit; qualia ſunt acerba & auſtera: vt omphacium, balauſtium, malicorium, &c. Repellunt verò & Adſtringentia, præſertim, quæ à partium tenuitate adiuuantur, vt è nucum iuglandium corticibus expreſſus ſuccus, maximè valideque adſtringens, qui tenuiſſimæ eſſe ſubſtantiæ oſtenditur: Adſtrictionem ſiquidem tenuitas ſubſtantiæ adiuuat quàm maximè. alia etenim adſtringentia, ob ſubſtantiæ craſſitiem, facilè in altum penetrare non poſſunt: dum viam ſibi ad interiora etiam præcludunt.

Abſtergentia, ῥυπτικὰ, ſiue detergentia, lentos, glutinoſos humores in ſuperficie, cutis poris, vel etiam vlceribus adhæreſcentes, eluunt atque extergunt. *Abſtergentia.* vim habent exſiccandi cum tenuitate ſubſtantiæ; nec refert calida ſint an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, niſi exceſſerit. Nam abſtergunt frigida, veluti hordeum, limonum ſuccus, Telephium: item & calida, vt mel, ſacharum, & alia.

Expurgantia, ἐκκαθαρτικὰ, quæ & Galeno ἐκφρακτικὰ, id eſt, ab infarctu liberantia, obſtructiones tollentia, *Expurgantia.* ſiue, vt vulgò, deopilantia, non tam poros cutis, quàm interiorum viſcerum meatus expurgant: vt iocinoris, lienis, venarum: qualia ſunt, Nitrum, abrotonum, lupini, & cætera nitroſa, & amara, etiamſi exiguum adſtringant. Sunt hæc ſubſtantiæ ratione ab abſtergentibus minimè diuerſa, ſed ratione maioris & minoris differunt: Nam quæ poros & meatus internos expurgant, tenuiorum magis ſunt partium, ac moderatè calida; vt nitroſa & amara. Iam & quæ cuti exterius impoſita, ſordes ſiue in cute ſiue in vlceribus extergunt, adſtringendi facultate deſtituuntur: intrinſecus verò aſſumpta, etiam ſi adiuncta quædam adſtrictio, poſſunt tamen ſic nihilominus quoque magnos purgare abſtergereque meatus, cuiuſmodi in viſceribus & vaſis ſunt. Nam foris meatus exigui prius ab adſtrictione occluduntur, quàm probè queant expurgari. At quæ circa ventrem partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliiſque viſceribus, cùm maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione (quod per adſtrictionem fit) quàm propter oſculorum exiguitatem aut anguſtiam lædantur. Proinde interius abſinthium expurgare poteſt: foris verò extergere nequit. Attenuantia, λεπτυντικὰ, ſiue extenuantia, huiuſcemodi omnia ſunt expurgantia, calida quidem etiam ac tenuiorum partium. *Attenuantia.* Protinus etenim expurgantibus & obſtructiones expedientibus ineſt, vt craſſos humores ac lentos extenuandi vim habeant: auctore Galeno. Illinentia, ἐμπλαστικὰ, abſtergentibus omninò contraria ſunt. cutis enim poris illita tenaciter inhærent, eoſdemque opplent ac obſtruunt; *Emplaſtica.* veluti pinguia, glutinoſa, & terreſtria acrimonia & aſperitate carentia; vt adipes, oleum, reſina, butyrum, lytargyrium, bolus, creta, farinæ addito liquore: item & aloë, quod foris admotum, emplaſticam & ſubſtantiam & facultatem obtinet; intrò verò aſſumptum amaritudine ſua expurgat & aperit: Non deſideratur in his calor aut ſiccitas, ſed ſubſtantiæ, qualem diximus, eſſentia.

Obſtruentia, ſiue ἐμφρακτικὰ, hæc eadem ſunt, & παχυντικὰ, incraſſantia: Nam veluti detergentia atque expurgantia poros ac meatus ab obſtructione liberant, *Obſtruentia. Incraſſantia.* ſic hæc eoſdem obſtruunt atque infarciunt; & craſſos lentoſque corporis ſuccos reddunt.

Dolores ſopientia ac ſedantia duo ſunt: quædam enim reuera talia, vt ἀνώδυνα & παρηγορικὰ vocata: *Dolores ſopientia.* alia tantùm, ſed impropriè, dicuntur, Ναρκωτικὰ videlicet; veluti ſi quis hominem mortuum anodynon dicat, quia dolore vacet.

Qua autem reuera Ἀνώδυνα aut παρηγορικὰ, partium ſunt tenuium, ac moderatè admodum calida, *Anodyna.* non multò quàm temperata calidiora; ex primo nempe ordine excalfacientium,

tium, ac ἀραιωτικὰ, ſiue rarefacientia. Hæc enim quicquid in partibus dolore vexatis, ſiue acrium, ſiue lentorum, aut craſſorum tenuibus poris infarctorum humorum inhæret: vel etiam quicquid vaporoſi, craſſi, aut frigidi ſpiritus exitum non inuenientis incluſum eſt, euacuant, digerunt, rarefaciunt, extenuant, concoquunt, & æquabile reddunt; vt flos Chamæmeli, lac tepidum, & oleum anethinum; Galeno teſte.

Narcotica. Narcotica Ναρκωτικὰ, haud propriè dolores mitigant, nec dolorum cauſas auferunt, ſed partes frigore ſuo ſtupefaciunt: Eſt autem ſtupor paulò minus quàm inſenſibilitas aut ſenſus priuatio. Hæc eadem verò & ὑπνωτικὰ, id eſt, ſomnum conciliantia ſiue ſomnifica, ac καταφορὰν, ſiue grauem ſoporem epota adferunt. Refrigerant autem hæc omnia vehementer, ac quarto quidem ordine, Galeno veteribuſque aliis teſtibus, ſic vt non modò ſenſum obſtupefaciant, ſed & ſi paulò liberalius ebibantur aſſumantúrve, mortem adferant: qualia ſunt opium, hyoſcyamus, mandragoras. Videntur tamen non tam ſola qualitate extremè & quarto ordine frigida hæc efficere, ſed & à ſubſtantiæ quadam proprietate ac eſſentia concurrente præſtare. Nam frigidorum multorum qualitates ſępenumero calidorum adiectione cōtemperatè obtunduntur, ſic vt nulla aut exigua refrigeratio ab his ſentiatur. Opij autem & nonnullorum ſimilium ſtupefaciendi facultas vehementer etiam calidorum permixtione exiguum admodum reprimitur. Philonis Antidotus omnem dolorem Opij ac ſeminis Hyoſcyami facultate ſtupefaciendo lenit, tametſi Euphorbium, piper, pyrethrum, aliaque calida admittat, adeò vt & guſtu acris & feruida ſentiatur: nec verò & ætate aut temporis diuturnitate Opij ac Hyoſcyami vis in hac compoſitione ſuperatur. quæ inuincibilem ferè horum ſtupefacientium facultatem oſtendere videntur, & haud à ſola qualitate frigida, ſed & à ſubſtantiæ eſſentia ſtupefaciendi potentiam his adeſſe: frigida ſiquidem qualitas ætate & lapſu temporis calidorum mixtura ſuperari poteſt: quæ verò à tota ſubſtantia, non ita facilè edomari: Iam & Opium amaritudinis nonnullæ particeps eſt, quæ ipſum ex differentibus natura partibus cōſtare oſtēdit, nec omnes extremè frigidas eſſe. relinquitur ab eſſentia ſubſtātiæ, ſtupefaciēdi quoq. vim cōmunicari; nec à ſola extremè frigida qualitate proficiſci.

Rubefacientia. Contraria autem Anodynis ſunt, quæcunque dolores excitant, qualia ſunt quæ calefaciūt ac vnitatem diſſoluunt; veluti cutim rubefacientia, ac veſicas excitantia; vt ſunt naſturtium; ſinapi; ſtercus columbinum, præſertim ſylueſtrium; euphorbium; cantharides, ranunculi; allij nuclei; ex quibus φοινιγμοὶ & σιναπισμοὶ dicti conficiuntur. quæ ἀμυχτικὰ & μετασυγκριτικὰ quoque appellantur. Huius generis, ſed calidiora, ἐσχαρωτικὰ, quæ cauſtica ſiue vrentia ſunt, & ἐσχάρας, hoc eſt, cruſtas cauterij ritu cum dolore efficiunt. Sunt autem Eſcharotica non modò ordine quarto calida ac ſicca, ſed etiam conſiſtentia craſſa, & idcirco cuicunque inhærent parti, ſtipitis modo infixa ipſam excruciant: vt calx viua.

Φοινιγμοὶ. σιναπισμοί. Eſcharotica.

Septica. His ſimilia eſſent σηπτικὰ, vehementer quoq. calida ac ſicca, niſi partium eſſent tenuium, omninoque tenuem haberent conſiſtentiam; quæ & idcirco cum exiguo tum dolore tum morſu, aut etiam citra doloris ſenſum partem eliquant. Vocantur autem hæc Septica, hoc eſt, putrefacientia, appellatione haud propria. verè enim Septica calefaciunt & humectant. efficit autem ſymptomatis ſimilitudo vt ſic quoque appellentur.

Multis autem modis corrumpi quid poteſt: ſiquidem quæ nimiò plus refrigerata ſunt, aut excalfacta, tum exſiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: Non tamen quicquid corrumpitur, σήπεσθαι, hoc eſt, putreſcere dicitur, ſed quibus id cum fœtore accidit.

Medicamina autem, quæ Septica dicuntur, ſunt Auripigmentum, Sandaraca, Chryſocolla, Pityocampe, Aconitum, &c. Et de ſecundis facultatibus quidem huc vſque; ad Tertiarum explicationem accedere ordo poſtulat.

De Tertiis facultatibus. CAP. VII.

TERTIÆ facultates non ex primis modò conſiſtunt: ſed & vlterius progrediendo, ex iis quoque, quas ad ſecundas referre contingit, ſic vt ex vtrarumque mixtura conſequi videantur. veluti ſarcotica abſque morſu deſiccant & adſtringunt: ſiccare quidem ad primas: adſtringere verò ad ſecundas refertur. Sunt autem ex tertij generis facultatibus quęcunq. maturant, ſuppurant, carnem ingenerant, conglutinant, cicatricem inducunt, callum gignunt, vrinam mouent, menſes euocant, ſecundas & fœtus excutiunt, tuſſim ſedant, lac generant, genituram gignunt ac extinguunt.

Pus mouentia. Pus mouentia, διαπυητικὰ, ſiue ἐκπυητικὰ, ſuppurantia, humorem in tumoribus conſiſtentem, carnemque contuſam in pus conuertunt. moderatè calida ſunt, & emollientibus (vt ſuprà oſtendimus) proxima, ſed tamen hoc differunt, quòd emplaſticam vnà facultatem habeant poros obſtruentem; caloris ſubſtantiam augent, qualitatem non intendunt. Appellamus verò hæc eadem & Maturantia ſiue πεπτικὰ.

Σαρ-

Σαρκωτικὰ,quæ in vlcere cauo carnem gignunt,& ſinus implent, ſicca ſunt primo ordine, modicè & abſque morſu detergunt,citraque adſtrictionem: vt hordei farina, thus. Σαρκωτικά.

Conglutinantia,ſiue κολλητικὰ,ſiccant ordine ſecundo fere,& medio modo ſe habent ad ea quæ carnem ingenerant,ac cicatricem inducunt: non abſtergunt, ſed adſtringunt, prohibentque ne quid humoris labris vulnerum (quibus peculiariter adhibentur) obueniat. Non ſolùm autē ad conglutinãda cruēta vulnera, ſed ad fiſtulas,ſinus, vetuſtaq. vlcera vſurpãtur. Συμφυτικὰ autem & hæc dicuntur,tum & τραυματικὰ, ac ſubinde ἔναιμα, quod recentibus & adhuc cruentis vulneribus adhibeantur. Conglutinantia.

Ἐπουλωτικὰ,cicatricem inducentia,validè citra morſum reſiccant & adſtringunt, quod in carne humidum abſorbent, ipſamque contrahunt, & tenui callo cuti perſimili contegunt. quamobrem magis ſiccare hæc,quam quæ carnem gignunt,aut vulnera conglutinant,neceſſum; carnem ſiquidem conſtringant,contrahant,conſtipent,& calli inſtar indurent oportet, alioqui cicatricem non inductura. Cicatricem inducentia.

Eſt verò & aliud ἐπουλωτικῶν genus,quod excreſcentē carnem adimit, natura acre ac mordax: hoc καθαιρετικὸν,id eſt,detractorium propriè dicitur Galeno;huiuſque vſus ad inducendã vlceribus excreſcētibus cicatricē: additur a nõnullis & Tertiũ citra adſtrictionē reſiccans.

πωρωτικὰ, callum gignentia, oſſa fracta ferruminant, ac vniunt. vniuntur autem intermedio callo. Callus autem neque os,neque caro eſt,ſed inter vtrumque ambigit: corpus durum,ſiccum,album, oſſa coniungens: Nam cùm oſſis fracti partes inter ſe propter ſiccitatem coaleſcere nequeant, natura eas callo, circa oras fracturæ cōſiſtente, quaſi vinculo colligat. Callum gignentia.

Adiuuant autem ad huius generationem & victus ratio conueniens, tum & medicamenta foris admota, quæ emplaſtica ſunt & modicè calida.

Διουρητικὰ appellantur medicamenta, quæ vrinas promouent ac prouocant. Sunt autem hæc non vniuſmodi: Quædam enim per accidens: alia propriè: tertia medio quodam inter vtraque modo,& per accidens videlicet & propriè vrinam ciunt. Diuretica.

Per accidens diuretica, humida, liquida, & conſiſtentiæ tenuis, facilè penetrantia ſunt: 1.
quamobrem cùm facile ac citò per vias vrinæ deferãtur deſcēdantque,Diuretica appellãtur: vt ſunt aquæ puriſſimæ,ac leuiſſimæ, vinum album,tenue,& pauciferum, hordei tenuius ac dilutius decoctum,&c. quæ quidem vrinæ copiam adaugent, ſed nec meatus aperiunt, nec craſſa,(quod propriè diuretica) attenuant: quandoque tamen ſi quæ in viis vrinæ hærent, vel quæ propter vrinæ paucitatem,vel defectum deſcendere nequeunt, expellunt atq. educunt.

Proxima ſunt,quæ & propriè & per accidens ſimul vrinam mouent: mediocrem hæc ex- 2.
purgandi atque attenuandi vim habent, & meatus aperiendo liberum vrinæ tranſitum ad deſcenſum procurant. Talia autem nonnulla etiam frigida,ſed tenuium partium ſunt; veluti Solani veſicarij fructus,melonum,peponum,aliorumque cucumerariorum ſemina,graminis radices,quæ vrinas clementer prouocãt,& in viis hærentia non rarò expellunt. quamobrem & propriè diuretica dici queunt, tametſi & quandoque per accidens hoc præſtent: Quando etenim calor aliquis nimius atque excedens venas occupat, ſeroſam humiditatem reſoluens,aut aliò abducens; tum frigida huiuſcemodi, cùm calorem contemperant, efficiunt, vt facilius humores à renibus attrahantur, perque veſicam deſcendant.

Quæ autem propriè διουρητικὰ,meatus expurgant,vias aperiunt, craſſos humores, atque 3.
ipſum ſanguinem extenuant ac diffundunt,quodque extenuatum eſt,à craſſioribus partibus ſecernunt; quod facilè deinde renes attrahunt,& per vrinarios meatus demittunt.

Huius autem generis Diuretica intenſe calida ſunt ac ſicca,ordine nempe tertio, acria, & tenuis admodum ſubſtantiæ: vt ſunt ſemina apij,petroſelini,fœniculi,dauci, agrioſelini, ſeſeleos,ſaxifragiæ; non modò ſemina, ſed & radices,& alia ſimilia, à quibus humores & ſanguis non extenuatur duntaxat,ſed & funditur, ſiue vt Græcè χεῖσθαι,ac ſecernitur, non ſecus quàm à coagulo,quod ſeroſum ac tenue in lacte ſeorſum ſegregatur,craſſo in ſe coacto ac exactè vnito. Horum itaque natura excalfactoria, exſiccatoria, tum & συνακτικὴ ſiue ſecretoria, & διακριτικὴ, id eſt, coactoria eſt. Exiſtimantur hæc eadem & λιθῶν θρυπτικὰ, ſiue calculum comminuentia & frangentia. nulla tamen reuera calculum comminuentia reperiuntur,niſi quæ cohærentes arenulas lentis viſcidiſque humoribus, veluti glutino vnitas,diſſoluunt, ſeparant, ac expellunt. Nec enim durus calculus vllis medicamentis comminui poteſt,qui renibus inhæret; multò verò etiam minus is qui veſicam occupat; vtcunque multa circumferantur,quæ tale aliquid promittunt: Quæ ſi acria ſunt,& ex propriè appellatis diureticis,non modò calculum non comminuunt, ſed è conuerſo ad eius generationem faciunt. Tenue etenim ſegregantes,craſſum cogunt,& excedente calore excoctum in calculum conuertunt. Quod ſi verò ex temperatis aut frigidis ac mediis diureticis ſint, nec hæc eum comminuere queunt: Siquidem quod ex materia terrea lento viſcidoque humore permixta λιθῶν θρυπτικά.

mixta intenſo calore induratum, veluti calculus eſt, id nec calido nec frigido diſſolui poteſt: tritura tantummodò comminui ac atteri poteſt. Dura namque corpora ab inuicem, & ab aſperis atteruntur. Nullum autem eſt, quod intra corpus aſſumptum, aſperitate ſua calculum atterere aut comminuere queat. Tametſi enim lapis ſpongiæ, & ſimilia alia aſpera, hunc in ſcopum à nonnullis exhibeantur, nullatenus tamen ad renes aut veſicam perueniunt, cùm eò liquida tantum deferantur. Lithontryptica idcirco ac calculum comminuentia ea tantum verè ſunt, quæ cohærentes arenulas diſſoluere ac expellere queunt. & talia quidem ſunt diuretica quædam calida ac ſicca tenuiumque partium, acria quoque, ſed remiſſius & ſimul amaritudinis nonnihil obtinentia, vt Virga aurea, quæ crudos lentoſque humores, vrinarios meatus obſtruentes, expurgat, & arenulas cohærentes diſſoluit.

Menſes euocantia. Quę menſes euocant, ſiue ἐμμηνῶν ἀγωγά, calida ſint, ac tenuium partium oportet, vt crudos humores concoquant, craſſos verò ac lentos attenuare ac incidere valeant, & meatus expurgando ab obſtructione liberare: qualia ſunt omnia propriè diuretica. quæ menſium expurgationem etiam promouent. Quòd ſi verò eadem graueolentia aut amara, hoc præſtantiora & efficaciora futura. Graueolentia ſiquidem vterum deorſum deprimunt: veluti ſuauè odorata ſurſum trahunt; At ſurſum trahentia ad menſium remoram faciunt: deorſum verò deprimětia eoſdem ciunt, veluti Ruta, parthenium, chalbanum, ſuccus medicus, caſtorium, & alia ſimilia. Amara verò etiam valentius quàm alia menſes euocant, quia magis expurgãt, ſi quidem cum tenuitate ſubſtantiæ & acrimonia coniunctis, talia fuerint. veluti ſabina, ariſtolochiæ omnes, Myrrha, & ſimilia; talia enim craſſa attenuant atque diffundunt, vias ac orificia venarum potenter expurgant. Sunt verò & alia, quæ menſes, ſed per accidens, promouent: veluti quæ corpus longo morbo aut aliâs extenuatum reficiunt: aut quæ idipſum nimio calore reſiccatum refrigerant ac humectant. Cùm enim ob ſanguinis inopiá aut paucitatem, menſes prodire nequeant, corpus ali & optimis alimentis ſanguinis copia augeri debet. vbi verò caliditas adurẽs ac reſiccãs ſanguině abſumit, frigidis ac humidis caliditas ſiccitasq. těperáda, & ad temperiě ſanguis reuocãdus, vt tenuior, aptiorq. ad fluxiones reddatur.

Secundas expellẽtia. Quæ verò χόρια, ſiue δεύτερα, id eſt, ſecundas à partu relictas expellunt, nec non & fœtus mortuos, eadem ſunt cum iis quæ menſium purgationes procurant. potiſſimùm quæ potentiora, calida nempè, tenuium partium, graueolentia, ac cum acrimonia amara, præſertim ſi in maiore quantitate & frequentius propinentur.

Βηχικά. Βηχικὰ Galenus diureticis ac menſes mouentibus annumerat. Sunt autem hæc, eodem auctore, duorum generum, quædam tuſſim ſedant, alia prouocant: Quæ etenim ad craſſos humores è thorace excreandos faciunt, tuſſim vnà excitant: econtrà, quæ tenues humores incraſſant, eandem ſedant. Nam quæ excernuntur, ea cum tuſſi & excuſſi aëris impetu expelluntur. Calida autem & tenuium partium, ac extenuandi naturam habent, quæ ad craſſorum excrementorum thoracis expurgationem adiuuant; vt hyſſopus, ſcabioſa, marrubium, Iridis ac helenij radices. Sunt tamen & alia quædam mediocriter thoracem expurgantia, non multum calida, nec impenſè ſicca, ſed nonnihil humectantia, vel ſaltem, quæ exaſperata ſunt, lenientia, vt ſunt glycyrrhiza, vuæ paſſæ, caricæ & ſimilia dulcia, quæ reſiccantibus ſubinde præſtant: longè ſiquidem commodius è thorace excreměta humidis quàm ſiccis educuntur. Conueniunt etiam thoraci ac pulmonibus medij generis diuretica, quæ ſi frigida ſunt, tenues humores incraſſant, & tuſſim ſedant, vt ſunt Cucumerariorum ſemina, nuclei nucum pinearum, & ſimilia. Præcipuè tamen tenues humores incraſſant, ac tuſſim ſedant, narcoticam vim obtinentia, veluti Papaueris codia, ex quibus variæ compoſitiones apud Galenum lib. VII. de med. ſecundum loca. tuſſim ſedantes.

Lac generantia. Lactis ac ſeminis effectrices facultates partim in alimentis; partim in medicamentis, Galeno teſte, ſunt. Lactis quidem generationem promouet cibus plenior & εὔχυμος, ſiue boni ſucci, & paulò quidem calidior ac ſiccior, ſi pituitoſus ſanguis ac frigidior ſit: humidior verò ac minus calidus, ſi bilis infeſta. Medicamenta autem lac prouocantia tenuium quoque partium, ac calida, & iis, quæ vrinas propriè mouent, affinia atque vicina, ſed tamen mitiſſima, vt aniſi & anethi ſemina, fœniculi verò non modò ſemen, ſed & ſuccus. Vehementiora, & quæ menſes euocant, lactis generationem impediunt. Nam quibus menſes feruntur, his in mamillis lac nullum aut exiguum admodum colligitur.

Semen generantia. Semen autem generãt, præter alimenta optimi ſucci, & quæcunque ſanguinis copiam augent, etiam calida non admodum ſicca, ſed flatuoſa: vt, bulbi, legumina pleraque, orchies, eruca. Et hactenus quidem de his, quæ ad tertij generis facultates referri contingit.

De Quartis facultatibus. CAP. VIII.

DIFFERENTES ac valdè diſſimiles quartæ dictæ facultates à ſuperioribus ſunt: Non etenim ex primarum qualitatum aliqua dependent: neque ſecundis aut tertiis ſuccedũt, ſed

ſed ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ proprietatem conſequuntur. Sola autem experientia tales deprehenduntur; neque alia ratione cognoſci queunt. veluti quòd magnes ferrum ad ſe pertrahat, attractumque retineat, & quòd vires eius allio debilitentur, nulla adinuenit ratio, ſed ſola obſeruatio oſtendit. Eodem modo & quod ſuccino attritu calfacto, paleæ adducantur, nec ratione vlla cognitum: ſic & nec multorum aliorum, quæ à ſubſtantiæ ac eſſentiæ ſuæ ſingulari proprietate vires ſuas exercent. Atque idcirco occultæ, ſpecificæ, & latentes appellantur facultates. Ac tales quidem omnium ſunt ferarum, & ἰοβόλων ζώων, ſiue venenum eiaculantium animalium: tum & eorum quæ δηλητήρια, ſiue venena appellantur & ſunt, Quæ non manifeſtis, aut ratione naturali perceptibilibus qualitatibus, ſed latente & occulta vi mortifera ſunt. Animalia quidem venenata morſu, ictu, punctura, vel etiam attactu; Venena verò ſi intra corpus aſſumantur. Quorum ſingula vti diuerſas obtinent proprietates, ſic & diuerſimode homini perniciem adferunt. Et ferarum numero, Aſpis lethalem ſoporem adfert, & citò hominem tollit. *Animalia virus eiaculantia.* Viperæ ictum dolores, rigores, bilioſi vomitus, ſitis, & alia grauiſſima ſequuntur ſymptomata: ſic & amphisbænæ, ceraſtis, dipſadis, σηπέδονος, Dryini, & aliorum. Ab hæmorrhoo demorſis ſanguis ab omni parte profluit. Scorpij, ſcolopendræ, lacertæ, phalangia, & reliqua eius generis, ſuis quoque modis nocent. Rabidi canis morſum Hydrophobia conſequitur. Inter venena ſiue deleteria quæ aſſumuntur, Canthariдes veſicæ maximè incommodant: *Venena.* Lepus marinus pulmonem exulcerat: Cerebrum catti ſiue felis homines furentes efficit. Metallica, vt Ceruſſa, argẽti ſpuma, ſtibium ſiue antimonium, argentum viuum quocunque tandem modo apparatum. & pleraque alia, mortifera etiam, ſed diuerſis modis: quædam quoque citius, alia tardius interimunt. Similiter quoque & lethiferæ ſtirpes, quæ non eodem omnes modo homini pernicioſæ.

Quæcunq. verò venenis & venenatis ictibus medentur, ſubſtãtiæ ſpecificę proprietati hoc quoque acceptum debent. Sunt autem genere duplicia, Theriaca ſcilicet & Alexipharmaca.

Theriaca propriè dicuntur, quæcunque venenatis animalibus, eorumque malignitati reſiſtunt. *Theriaca.* Nomen à feris ἰοβόλοις habent, quæ θηρία Græcis dicuntur, quo nomine omnia animalia venenum eiaculantia comprehenduntur. Ab his medicamenta quæcunque, ſiue ſimplicia, ſiue compoſita, quæ ferarum venenum eiaculantium morſibus, ictibus, & plagis medentur, θηριακὰ appellantur. Horum autem quædam feras malignas & ſerpentes venenatos ſuffitu, inſtratu, aut illitũ fugant: alia ab his male habentes ſanitati reſtituunt, & vt ictus, morſus, aut punctura innocua euadant, præſtant.

Ex illorum genere ſunt περιάμματα ac Ἀποτρόπαια, quæ appenſa aut alligata venenatorum inſidias arcent; & non modò venena, ſed & incantamenta magica inefficacia reddunt. *Περιάμματα. Ἀποτρόπαια.* Exempla apud multos auctores complurima extant. Succinum pro amuleto infantibus alligari: Corallium in domo inuidiam omnem amoliri: areſcentem ſcyllam in limine veſtibuli ſuſpenſam maleficiorũ introitũ depellere, Plinius præter alia multa refert. Galenus lib. 11. de medic. ſecundũ loca pleraque recenſet, quæ coronæ modo capiti impoſita dolores leniunt.

Dicuntur hæc Latinis Amuleta ab amoliendo, quòd ſcilicet venena & maleficia arceant: *Amuleta.* Appellantur verò & Ἀλεξιτήρια, quandoque & amuleta.

Alexipharmaca nominantur, quæ aduerſus venena & deleteria pharmaca adhibẽtur; non quidem extrinſecus corpori appoſita aut admota, ſed intrò aſſumpta. *Ἀλεξιφάρμακα.* Eadem exiſtimãtur & Ἀλεξιτήρια dici. ſed Hippocrati Ἀλεξιτήρια ſunt contra ferarum morſus remedia. *Ἀλεξιτήρια.*

Cum venenis affinitatem habent multã Cathartica, propriè quidem ita nuncupata, nam ſi in iis propinandis modus aut menſura excedatur, non modò vehementer nocent, ſed & è vita hominem ſubinde tollunt. Dicuntur autem Cathartica dupliciter:

Generaliter quidem ea omnia, quæ quouis excrementa expurgant modo, vt ſunt diuretica, expectorantia, menſes mouentia, & cætera quæ craſſos humores attenuant, meatus obſtructione liberant, & vias aperiunt: de quibus, vbi de tertiis facultatibus. 1.

Minus verò generaliter κατ' ἐξοχὴν, id eſt, per excellentiam Cathartica vocantur, per inferiorem ventrem & vomitum purgantia, quæ propriè καθαρτικὰ, & non qualitatum, quæ ipſis inſunt, vi aut potentia, ſed totius ſuæ ſubſtantiæ proprietate ac ſimilitudine familiarem ſibi humorem attrahunt & educunt. 2. *Καθαρτικά.*

Succedunt Catharticis, quæ inter ſe vel maximè conueniunt, vel admodum diſſentiunt. *Quæ inuicem conſentiunt, aut diſſentiunt.* Nam quæ in multis rebus diſcordia aut concordia reperitur, haud aliunde quàm ex ſubſtantiæ eſſentia prouenit. Græci diſcordiam Ἀντιπάθειαν, id eſt, diſſenſionem: Concordiam συμπάθειαν, id eſt, conſenſum vocant: Plinius odium & amicitiam nominat. *Ἀντιπάθεια. συμπάθεια.* Hæc autem non modò in animantibus, ſed & in ſtirpibus aliiſque ſenſu carentibus obſeruantur. Apud varios ſcriptores exempla non pauca reperiuntur, quæ moleſtum foret huc referre: ſatis viſum fuit nonnulla attuliſſe, quæ amicitiæ & odij in ſtirpibus teſtimonium exhibeant.

Pernicialia braſſicæ cum vite odia: ſi etenim contigerit braſſicam iuxta vitem plantari, ſarmentum vitis augeſcens, ac braſſicæ appropinquans, non amplius rectè procedit, ſed retrò vertitur: Sic & braſſicæ, dum coquitur, ſi vinum inſtilletur, de cætero non coquitur, & color eius corrumpitur. Ex multo vino etiam non inebriatur, qui crudam braſſicam præſumpſerit.

Amica viti vlmus eſt, cuius amplexu viuit & feliciter adoleſcit.

Quercus & Olea tam pertinaci odio diſſidēt, vt altera in alteri⁹ ſcrobe depacta moriatur.

Filix non renaſcitur harundine ſecta, aut exarata vomeri harundine impoſita: ſimiliter & harundo intercidit, ſi exaretur filice vomeri alligata. Inter harundinem verò & Aſparagos amicitia, nuſquam enim quàm in harundinetis lætiores Aſparagi.

Amica quoque ſunt Myrtus & Olea: item Ficus, & Olea.

Quæ parti alicui proſunt aut nocent.

Referuntur verò ad quartas facultates, tum etiã ad ſuperiores conſentientes aut diſſentientes, omnes, quæ vni alicui humani corporis parti vel nocent vel proſunt. Siquidem propter ſingularem & ſpecificam à ſubſtantiæ eſſentia proprietatem, & diſſenſionem aut cõſenſum, vni parti magis quàm reliquis noxam inferunt vel benefaciunt. Quod Galenus lib. I. de med. ſecundum genera, exemplo Cantharidum & leporis marini oſtendit. Cãtharides enim intrà aſſumptæ, reliquis partibus per quas tranſeunt illęſis, veſicam præcipuè exulcerant: Lepus marinus pulmoni tantummodò infeſtus, quamuis per alia membra mollia tranſeat. Sic & Betonica, Stœcas, Maiorana, & quædam aliæ capiti vtiles: Tuſſilago, ſcabioſa, hyſſopus pectori & pulmoni: Eupatorium tum & hepatorium iocinori: lieni aſplenion: renibus glycyrrhiza, virga aurea; vtero pulegium, & arthemiſia, & aliæ tum his, tum aliis partibus.

Et ſufficiant hæc de facultatibus; nunc quo modo ac ratione ad cognitionem facultatum perueniri queat, occurrit docendum.

Quibus modis cognoſcendæ facultates ſtirpium, & primùm per odorem. CAP. IX.

COGNOSCVNTVR ſimplicium medicamentorum & ſtirpium facultates experientia quidem, tum & guſtu, ac ſapore: Ex odore quoque de his iudicari poſſe apparet. Recentiorum nonnulli ex ſignaturis ſiue ſignaculis, aut χαρακτηρισμοῖς, quæ ſubinde ſtirpibus à natura indita ſunt, de facultatibus, maximè quartis, iudicium rectè fieri autumant.

Odor.

Senſibilium autem gratia, odoris ſenſum Deus Opt. Max. creauit; ſed tamen de temperatura coniecturam aut iudicium facere, non perinde tutum per odorem, ac ex guſtu; vt Galenus ait: Sunt tamen quædam, quæ vt ſapores nos afficiant. ſiquidem acida omnia, & præſertim acetum, odoratum mouet: item & acria, vt allium, & cepe, quæ non guſtum modò, ſed & odoratum offendunt ac mordicant. Sic in nonnullis propemodum ſimilis odoris ſenſus, ſenſui guſtus; verùm hoc in admodum paucis contingit. Quandoque etiam citra guſtum ex ſolo odore quarundam rerum qualitates cognoſcuntur, veluti fimi & aliorum fœtidorum, quæ guſtare nemo aggreditur. ſic & edulia putrilagine corrupta, odore ſolo offendunt; & ne guſtare quidem quiſquam ea dignatur; ſed protinus abiicit, odoratui ſoli fidem habens. Non tamen idcirco per odorem qualitates multorum aliorum deprehenduntur.

Maxima autem potiſſimaque cauſſa, quamobrem ex odore nihil euidens iudicari queat, ſubſtantiæ eſt inæqualitas, corpora enim pleraque diſſimili ſunt conſiſtentia, de quarum ſingularum partium temperamento odor non iudicat, veluti Gal. lib. IIII. de ſimp. med. facultatibus, exemplo Roſæ latius oſtendit. Cæterùm rerum odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia, recta ergo ratione, quæcunque odorata eadem & calida, vaporum enim copia à calore prouenit. Auicenna autem odores non modò à caliditate, ſed & frigiditate prouenire ait, & bene olentes, & à quibus ſentitur mordicatio, calidos eſſe; illos verò qui acetum redolent, frigidos. Odorum autem quidam grati, εὐώδεις, ac ſuaueolentes, qui cerebri ſpiritui familiares: alij graueolentes, ſiue δυσώδεις, cerebri ſpiritui non familiares. Diſſident hi multis inter ſe differentiis, ſed ipſis non ſunt, vt ſaporibus, nomina impoſita. Quæcunque autem odorata, eadem & tenuium partium, ſed nonnulla amplius, nonnulla minus. Quæ autem odore deſtituuntur, craſſæ ſunt eſſentiæ, vt ſalſa & auſtera, à quibus ſi quid defluit, paucum eſt & craſſum, & mole ſua veluti terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidens.

De Saporibus. CAP. X.

SAPORES ex quibus de ſtirpium, tum & aliorum ſimplicium temperamento ac facultatibus iudicari, & certius quàm ex odoribus, poteſt, nouem ſunt: Tres calidi; acris, amarus, & ſalſus: tres frigidi; acerbus, auſterus, & acidus: tres medij temperamenti; dulcis, vnctuoſus, & inſipidus.

Acris ſapor.

Acris, δριμύς, ſapor acutus eſt, linguam & os mordicat, pungit, ac inſigniter excalfacit: interdum etiam fauces ferit, & quaſi vrit; qualis eſt piperis, pyrethri, euphor-

bij,

bij,item naſturtij, ſinapios, allij, ac cepę. Eorum autem quæ acria,quædam eſui apta: alia minimè. Horum verò nonnulla ſimpliciter medicamenta: alia nociua ſi aſſumantur aut mortifera. Eduntur autem quæ humiditatẽ admixtam habent: vt naſturtiũ,allium,cepe. *Acria edulia.*

Quæ verò citra humiditatem,cum tenuitate ſubſtantiæ infra tertium excalfaciendi conſiſtunt gradum,medicamentoſa ſunt: vt διουρητικὰ, id eſt, vrinam prouocantia: quæ ſudores mouent acciunt: ac quæcunque incidendi ac per halitum digerendi vim habent. *Acria medicamenta.*

Ex horum genere quoque, ſputi e thorace ac pulmone excreationem adiuuantia, menſesque promouentia. Sed tertium caloris ordinem excedentia, acria & vna craſſioris eſſentiæ,cauſtica ſunt, & aut veſicas excitant,aut cruſtas moliuntur,vt Cantharis,Ranunculus,Chamælea, &c. & ſi tota ſubſtantia animanti aduerſentur, σηπτικὰ, id eſt,putrefacientia ac δηλητήρια ſunt. *Acria cauſtica ac deleteria.* Amarus, πικρὸς, ſapor, minus quam acris calidus eſt, inſuauis ac triſtis, guſtum diuellit,veluti qui in Aloë, abſinthio, colocynthide, gratiola, & id genus aliis ſentitur. Craſſa autem huius eſt materia & terrena. *Amarus ſapor.*

Amara omnia idcirco calida ſicca ac terreſtria: reſiccandi,extergendi, meatusque expurgandi vim habent, ac quia deſiccando ſuperuacuos humores abſorbent, putredinibus reſiſtunt;ac dulcedini aduerſantur,quæ fouendo humores,putredinis parens eſt. *Amara.*

Salſus,ἁλμυρὸς, ſapor,calidam quoque facultatem habet, ſed mitiorem: ſiccitatem verò ſatis intenſam,cineri,vt Galenus ait,aſſimilem: Non admodum linguam calfacit,ſed ſiccando abſtergit, expurgatque valide ſiccando. Hic à ſale nomen accepit, in quo elucet. in mediocri materia conſiſtit. Salſa hinc moderate penetrant,incidunt,abſtergunt,expurgant, valde ſiccando tenues ichores & humores abſorbent. Adeſt his obſcura quoque quædam adſtringendi vis,non tamen linguam contrahens, qua carnes, piſces, & alia ſale condita, conſtringuntur,denſantur ac conſeruantur. Quidam tamen ſal,altero minus adſtringit; atque idcirco vnus melius condita conſeruat, quàm alius. *Salſus.*

Acerbus ſapor, Græcis στρυφνὸς, Arabum interpretibus Ponticus,linguam valdè contrahit, & inæqualiter exiccando exaſperat, omnino terrenus frigidusque. Huius ſaporis ſunt pyra immatura, vuæ acerbæ,corni fructus.&c. Auſterus, αὐστηρὸς, quem Arabum interpretes Stypticum vocant,acerbo finitimus eſt,ſed mitior, minus quoque frigidus aut ſiccus. hic in Rhoë,galla,& malicorio ſentitur, ac in aliis plurimis. Tanta autem huius cum acerbo affinitas,vt plerique inter hos diſtinctionem nullam fecerint. Vterque refrigerans, reſiccans, adſtringens,& externam ſuperficiem condenſans eſt: Maioris autem minorisque ratione inter ſe differunt; Nam Auſterus minus ſiccus, linguam non exaſperat; Acerbus verò ſiccior, humidas linguæ partes valde exaſperat. Deponunt autem vtraque,tam acerba quàm auſtera, ſuam qualitatem ſenſim,ſemper enim quæ veteraſcunt,vel acredinem quandam,vel dulcedinem aſciſcunt,abiecta etiam adſtrictione. Acerbum autem, auctore Galeno, trifariam exoluitur; aut incaleſcens,aut humeſcens,aut vtrumque ſimul perferens. *Acerbus.* *Auſterus.*

Si caleſcat duntaxat,nec ſit humidius,nec mollius, ſed durum, ſolùm acquiret dulcedinem,veluti caſtaneæ.Si autem humeſcat,& humiditas craſſarum ſit partium & aquea, auſterum euadet: ſi verò humiditas tenuium partium & aërea, aceſcet. At ſi pariter humeſcat & calefiat,humiditas quidem aquea in dulcedinem: aërea verò trãſibit in pinguedinem.

Acidus,ὀξὺς,guſtum ferit ac penetrat: citra ſenſum caloris mordicat ac rodit:pollet tenuitate ſubſtantiæ; idcirco penetrat. in aceto & omnibus acidis manifeſtus. Refrigerant autem acida omnia,& tenuitate ſubſtantiæ citò ac facilè penetrant: penetrando ac incidendo acribus,medicamentoſis, quæ infra tertium ordinem, haud ſunt infirmiora; non tamen diſſoluunt ac diſſipant, ſed fluxiones alte ſubeuntis frigoris beneficio repellunt, & ſiccitate admodum valida, ſanguinis eruptiones cohibent ac ſiſtunt. *Acidus.*

Dulcis ſapor, γλυκὺς, ſuauis ac iucundus oblectat, nulla qualitatis exuperantia moleſtus; vt in melle & ſacharo euidens eſt. Relaxant autem omnia dulcia, ſed minus tamen quàm pinguia; aſpera leniunt,concoctionem promouent: maturant. Materiæ verò mediocritatem obtinent, & humidam qualitatem nobis familiarem & affinem; temperatè quoque calida ſunt. Nullum enim eorum quæ valde dulcia frigidum eſt: Poteſt tamen modicè dulce aliquod frigidum eſſe, cuius aquoſa videlicet eſt ſubſtantia. Omnium autem quæ nutriunt communis dulcedo. quicquid enim nutrit, aut plus,aut minus dulce. *Dulcis.*

Pinguis ſiue vnctuoſus, λιπαρὸς, ſapor, linguam, orisque partes lentore quodam oblinit, euidentis caloris expers, obſcuræ dulcedinis ſubinde particeps: in ſubſtantia conſiſtit inter tenuem & craſſam mediocri, & humida quidem, non aquea tamen, ſed aërea, in calore frigoreque temperata. Pinguem ſaporem referunt non modò adipes & olea quædam, ſed & malua,althæa, lacryma tragacanthæ, & ſimilia. Pinguia autem omnia relaxant, emolliunt,humectant,exaſperata leniunt,oblinunt,ac in ſuum ſtatum reducunt,& melius quàm *Pinguis.*

Ἄποιος ſapor.

dulcia. ad quorum remiſſiſſimum gradum pertinent. Ἄποιος, id eſt, qualitatis expers, inſipidus, ac (vt nonnullis placet) exqualis, non tam ſapor, quàm ſaporis omnis priuatio, nulla qualitate guſtum afficit: inuenitur in nonnullis fructibus, vt peponibus & cucurbitis; item & in farris ac Tritici generibus. Materia huius craſſa, non tamen terrena, aut ſicca adſtringens, ſed humore quodam perfuſa, quæ quoniam emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit ac obſtruit, exaſperata lenit, & diſſoluta vnit ac conglutinat. Sunt verò & ἄποια dulcibus affinia, ſed materia ipſorum paulò craſſior & crudior eſt.

Et totidem quidem ſimplices ſapores, ex quibus de ſtirpis aut alterius medicamenti temperatura ac ſubſtantiæ eſſentia iudicatur, atque ex his deinde, quibus id ſecundis ac ſubinde tertiis facultatibus ſit præditum, cognoſcitur: quòd, vbi vnicam tantùm qualitatem guſtabilem poſſidet, haud difficile. Quòd ſi plures ſapores ſentiantur, ex omnibus miſtam medicamentum facultatem & actionem edet: veluti Abſinthium, quod præter amaritudinem, & adſtrictionem habet, vnde & diuerſæ ſubſtantiæ & facultates ei inſunt: ab amaritudine extergendi; ab altera adſtringendi ac corroborandi. Sunt autem differentes ſapores, quandoque ita inter ſe confuſi, vt nequeant certò medicamenti vim ac facultatem exprimere. Atqui tunc quidem experientia ſuccurrit, qua ſola etiam, citra ſaporum dignotionem, medicamenti cuiuſuis facultas reperiri poteſt. Quam etiam ſemper adhibere conuenit, etiamſi guſtu aut ratione facultas cognita videatur aut perſpecta. Quandoque ſiquidem, quæ ratio probauit, experientia redarguit.

De Characteriſmis ſiue ſignaturis.
CAP. XI.

EX characteribus ſiue ſignis quæ in ſtirpibus, aut earum partibus obſeruari contingit, ipſarum cognoſci facultates poſſe, à probatis inter veteres auctoribus traditum non reperitur: Nonnullorum poſterioris ætatis, & noſtri ſęculi recentiorum hæc inuenta, aut verius commenta ſunt. Qui naturam quodlibet à ſe procreatum ſuis peculiaribus ſignaturis maniſeſtiſſimè notaſſe exiſtimant ac docent; per quas vires & facultates, præſertim occultæ & latentes, certò cognoſcantur: haud aliter (vt aiunt) quàm ex inſpectione vultus & nonnullarum corporis partium φυσιογνωμία mores & affectus hominum percipit: Sed Phyſiognomia ab Ariſtotele ac aliis veteribus Philoſophis probatur: Doctrina verò de ſignaturis ſtirpium, à nullo alicuius æſtimationis veterum teſtimonium accepit: deinde tam fluxa & incerta eſt, vt pro ſcientia aut doctrina nullatenus habenda videatur.

Signaturę autem vel in forma, figuráve ſtirpis aut alicuius eius partis, repeiuntur: vel ex coloribus, aut ſuccis deprehenduntur: aut ex aliis proprietatibus accipiuntur.

Scrofulariæ herbæ nodoſæ radices extuberantia tubercula habent: Idcirco aduerſus ſcrofulas, id eſt, glandularum duros tumores, qui quandoque in collo, alis, aut inguinibus ſentiuntur, Græcis χοιράδες, tam vtiles & efficaces affirmantur, vt etiam vel geſtatæ ſolùm (quod vaniſſimum) prodeſſe queant. Nec ſolùm ad ſcrofulas, ſed ad hæmorrhoïdum dolores eaſdem commendant. Et quidem aduerſus χοιράδας & hæmorrhoïdes, ſi imponantur, bene faciunt, quia calidi & ſicci temperamenti, ac digerendi vim habent, non quia nodoſæ ſcrofulas referant. Si enim propterea conferrent, quòd nodoſæ & inæquales, conſequens foret, & alias ſimilis figuræ ſimiliter ſcrofulis & hæmorrhoïdibus mederi: vt ſunt Telephij radices nodos quoque adnatos habentes: item & Polygonati, quæ tuberculis nodoſis ſcrofulas referre poſſunt. neutra tamen iſtarum herbarum vel ad ſcrofulas, vel ad hæmorrhoïdes commendatur vel confert.

Chelidonij minoris radicibus veluti oblonga grana adhærent, inſtar hæmorrhoidum foras prominentium; & reſiccat ipſa cum radicibus herba hæmorrhoïdes. An idcirco Ranunculum Illyricum radicibus ſimilem, hæmorrhoïdibus quiſquam adhibere audebit?

Nucum nucleus contegitur lignoſo cortice, veluti cerebrum oſſeo craneo: ergo omnes nuces cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ ac eſſentiæ prodeſſe, malè conſequitur. Nuces tamen myriſticæ cerebro & capiti conferunt; ſed nuces iuglandes aut auellanæ nullam capiti vtilitatem præbent, imò non rarò offendunt, præcipuè dum ventriculum grauant.

In folliculis veſicas referentibus gignitur Halicacabi fructus, veſicæ commodus, & vrinas ciens. Alcea veſicaria, Solanum ſomniferum, Colutea, Nux veſicaria, quorum vel fructus vel ſemina in folliculis inſtar veſicarum gignuntur, nihil tale præſtant.

Maioris Heliotropij coma, & ſemen Scorpioidis reflectuntur vt ſcorpionum cauda, perhibentur à veteribus remedio eſſe aduerſus ſcorpiones. Calendulæ ſemen recuruum eſt, Ornithopodij ſiliquæ exiguæ caudam ſcorpionis referunt. quis autem tandem hinc affirmare volet has ſcorpionibus quoque aduerſari?

Lutea aduerſus morbum Regium facere, ex coloris ſimilitudine perſuaſum ſibi habent, qui ſignaculis addicti ſunt. Et ſunt quædam quæ proſunt: multa verò etiam quorum nullus vel non tutus vſus. Rhabarbarum quidem luteum eſt, & regium morbum, vitioſos humores per aluum expurgando, curat. idem verò poteſt & Agaricus totus candidus, qui & ſubinde vtilior, pituitoſos videlicet craſſos humores expurgans, meatus fellis obſtruentes. Curant verò & multa alia vacuando hunc morbum, quæ nequaquam lutea ſunt. Aduerſus verò & iſtum Chelidonij maioris luteæ radices valent, verum non purgando, ſed meatus aperiendo; Commendantur & Conyza, Chryſanthemum, & Buphthalmum, quorum lutei flores. Sunt autem & aliæ multæ, quarum flores lutei, quæ tamen ad Regij morbi curationem non expetuntur, vt Calendula, Verbaſcum, Virga aurea, Pentaphyllon, Tormentilla, Lyſimachion, Elichryſum, Chryſocome, Ageratum, Aſteris Attici ſpecies, flore toto luteo, Santolina, Balſamita, & ipſa Lutum herba, tota lutea. Nonnullarum verò haud tutus videtur vſus, Ranunculum ſiquidem, cuius flores auri luteo relucent colore, nemo facile icterico propinauerit: nec Armeniaca lutea mala, aut cerea pruna admiſerit; multò verò etiam minus Mandragoræ luteos fructus.

Simile eſt de rubente colore, qui & inter ſignationes non poſtremo loco habetur: ſuperioribus temporibus perſuaſum nonnulli habuerunt, omnia rubra calida eſſe, propterea quòd colorem viderentur referre ignis, qui rubens apparet: verùm horum errorem redarguit Galenus de ſimp. med. facult. lib.11. Noſtra ætate exiſtimantur quæcunque rubra ſunt adſtringere, & ſanguinis fluores vndequaque reprimere: nec deſunt quidem tales plurimæ vt Roſa rubra, Balauſtium, Oxyacanthæ acidæ, vulgò Berberis, rubens fructus: item & Corna, Sandali rubentes, Sanguis draconis, Biſtortæ & Tormentillæ radices, & pleræque aliæ huius coloris, quæ adſtringendi ac reprimendi ſanguinis fluoris vi pollent. Veruntamen & alia reperiuntur rubra aut rubro ſucco prædita diſſimilis facultatis. Hyperici, Aſcyri, Rutæque hypericoidis ſuccus, qui è foliis attritu exprimitur, ſanguinis inſtar rubet, ſanguinem tamen hæ herbæ non ſupprimunt, ſed econtrà eundem per menſtrua pellunt. Agrifolij verò, ex cuius cortice Viſcum paratur, fructus rubentes, non modò non adſtringunt, ſed per aluum valenter deiectionem moliuntur.

Eufraſia herba oculis aſſumpta prodeſt, & videndi aciem intendit. huius facultatis ſignaturam in flore reperiri aiunt, qui varietate colorum, oculi colorem referat. haud diſſimilis coloris varietas in tricolore viola, illa nempe quæ plurima parte candida (nam in floris colore diuerſitas) reperitur, non tamen ad oculorum morbos à quoquam commendata.

Roris Solis herbæ ſignatura fertur eſſe humor, qui ipſa meridie, & etiam ſerius foliolis adhærere comperitur: adeò enim tenax humoris hæc herba apparet, vt etiam ſub feruentiſſimo Solis ardore hunc non dimittat: vnde & humidum quoque homini ingenitum ac naturale conſeruare ac augere poſſe, infertur quidem, ſed non rectè. Nam quòd rore madida æſtuante & vigente Sole, non ex ipſius herbæ humoris tenace proprietate euenit, ſed à loci natura, in quo naſcitur, accedit: in muſco etenim prouenit, cui aqua ſubeſt. Cùm autem ex hac aſſiduè vapores efferantur, non modò huic exiguæ herbæ, ſed & ipſi muſco humor adhæret: eodem ſiquidem tempore, quo rorem Ros Solis retinet, & Muſcus humidus eſt.

Præter verò hanc & aliam in Rore Solis ſignaturam eſſe aiunt, qui Theophraſtum Paracelſum præceptorem agnoſcunt, colorem videlicet liquoris per organa, quæ Alembica vulgo dicuntur, extillati; qui ex luteo pallet, cùm aliarum herbarum ſtillatitij liquores, aquæ colorem referant: Et colorem quidem hunc ex eo adeſſe affirmant, quòd ſalem (vt ipſi loquuntur) volatilem liquor iſte contineat: ac propterea conſeruandi genitalis humoris habere facultatem, ac phthiſicis in primis vtiliſſimum.

Rationem addunt, quòd ſale condita diutiſſimè conſeruari queant. Sale ſanè mortuorum corpora & carnes conſeruantur; ſed minimè viuorum. viuentibus exiguus & moderatus vſus vtilis eſt, ſed nimius valdè nocet: phthiſicis verò vel maximè. Sal omnia corpora extenuat, & validiſſimè humores abſorbendo deſiccat: Phthiſi autem laborantes, non reſiccari, ſed refici ac nutriri citius opus habent. Iam & ſalſæ ex capite deſtillationes, pulmonem non conſeruant, ſed exulcerant ac corrumpunt.

Nec igitur quòd vel rore, æſtuante Sole, madés reperiatur; vel quòd ſalem (vt illorum verbis vtamur) volatilem contineat, ingenitum ac naturale humidum conſeruat vel auget, aut phthiſicis vtilis Ros ſolis eſt: ſed alia ex cauſſa hoc ei ineſſe neceſſum eſt; ſi modò conferat, quod haud veriſimile. Nã cùm acris & exulcerans ſit, nulla ſubeſt ratio, quare vel humidum

conſeruare, vel phthiſicis prodeſſe queat. Atque his & ſimilibus de cauſis quàm dubium & incertum ſit de facultatibus ſtirpium ex χαρακτηρισμοῖς, ſiue ſignationibus aut ſignaturis, vt appellant, iudicium, abundè manifeſtum. Non deſunt tamen qui veteres harum etiam rationem habuiſſe opinentur. atque idcirco Orchies omnes ad venerem excitandam commendatos, quia radicum fibris duo globuli inſtar teſticulorum adhæreant: Mercurialem & Phyllon mares, ad maſculorum: feminas, ad feminarum procreationem conferentes haberi, quòd hi ſexus in ſeminibus ac floribus euidenter apparere videantur.

Et fieri haud dubiò potuit, vt veterum nonnulli quandoque ſignationum rationem ac conſiderationem habuerint; ſed præcipuè illi, qui Ægyptiorum ac aliorum præſtigiatorum fuerunt ſectatores; quales mendaciis ac nugis medicam materiam contaminaſſe teſtatur Galenus: Et hanc ob cauſam illis parum quoque, aut nihil deferendum. Quòd ſi verò & fortuito caſu vires quandoque ſignaturis reſpondeant; non tamen idcirco tutò, certò, aut perpetuò ex iis, quæ pro ſignaturis habentur, facultates cognoſci, aut manifeſtas fieri conſequens eſt: Sæpenumerò facultates multum differentes, ſignaturis repugnant, vt ſuperioribus exemplis ſatis dilucidè oſtenſum. Atque idcirco quoque ſignaturis nullatenus fidendum eſt; niſi experientia adſtipuletur. per quam de facultatibus medicamentorum iudicium certius depromitur; vt ſuperiore capite quoque ſcripſimus.

Qualiter per experientiam medicamentorum ſimplicium facultates cognoſcendæ. CAP. XII.

DE experientia verò ſupereſt vt paucis agatur. Hæc autem de nonnullis facultatibus ſola & certiſſimum quidem iudicium facit: de aliarum verò virtute decernit. Theriacorum ſiquidem, Alexipharmacorum, & Catharticorum ſiue purgantium vis, per ſolam experientiam cognita eſt. Experientia autem dicitur, eius quod frequenter eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria: Siue, Notio quæ ex crebra ſimilium euentuum obſeruatione habetur. Non etenim quod ſemel duntaxat, ſed quod frequenter ac ſimiliter, eadem rerum omnium concurſione, ſæpius euenerit, experientiam gignit. Vt etenim ex multis experimentis ars conflatur, & Theoremata comparantur: ita ſingula experimenta, ex multis obſeruationibus conſtant. Illud autem de quo experimentum faciendum ſimplex eſſe debere, non miſtum, Galenus docet: & in iis periculum faciendum, qui inculpata ſanitate fruuntur, aut in iis, qui, quoad fieri licet, quàm maximè ſimplicibus tenentur morbis. Aliorum ſiquidem admixtione, vnius alicuius vis atque potentia facilè ita retunditur, vt cognoſci nequeat. Vbi autem affectus complures vnum ægrotum torquent, ac malè habent, cui malo medicamentum profuerit iudicare, difficile eſt.

Iam & hoc ipſum medicamentum, cuius periculum faciendum, & quod experimento examinandum, omnis alienæ qualitatis expers ſit neceſſe eſt: Aliena ſiquidem imbutum, non ita facilè aut citò vim ſuam exerit: veluti enim (exempli gratia) ſi Mandragora, Hyoſcyamus, aut Cicuta vehementer calefacta corpori admoueantur, ipſum non refrigerare, ſed excalfacere ac propemodum vrere ſentientur. quæ alioqui refrigerant & ſtupefaciunt.

Diſtinguendum verò eſt & illud, quod ex accidente, ab eo quod primariò ac per ſe efficitur: Nam aqua, quæ natura ſua refrigerans eſt, nonnunquam calorem reuocando, ipſum intendit: Si enim medio æſtatis tempore iuuenis bene carnoſus ex diſtentione neruorum malè habens, multa aqua frigida perfundatur, calore reuocato naturali, ſanitatem conſequitur, vt Hipp. Aph. XXI. lib. V. teſtatur. Verùm hoc frigida non ſua vi præſtat aqua, ſed ex accidente tantummodo, calorem videlicet reuocando & intendendo.

Simili modo & calidorum nimius vſus quandoque refrigerat; excalfacientem videlicet humorem digerendo. quo reſoluto, corpus refrigeratum, effeminatur, aliaque conſequuntur, quæ Hipp. Aph. XVI. eiuſdem lib. refert. Et hæc quidem de ratione, qua experimento vis ac facultas cuiuſque medicamenti inquirenda ac inuenienda. Quòd ſi verò ratio etiam adſtipuletur, tanto experientia certior habenda. Nam ſicut experientia de ratione inuentorum virtute decernit: Ita experientia à conſentiente ratione non exiguum ornamentum ac firmum ſtabilimentum accipit: ſi modò accedere queat. Sed ſæpè talis eſt facultas, vt rationis examen non admittat; veluti ſubſtantiæ eſſentiam conſequentes, quæ ſolo experimento (vt prius dictum) cognoſcuntur, nec rationem admittunt.

De facultatibus alimentorum. CAP. XIII.

POSTEAQVAM de facultatibus medicamentorum egimus, conſentaneum eſt alimentorum vires explicari; vt videlicet enumeratis corpus noſtrum alterantibus, eæ quoq. deſcriban-

ſcribantur,quæ ad alimenti materiam faciunt,quas ex ſtirpium facultatibus alteras eſſe cap. III. oſtendimus. Eſt autem alimentum quod corporis ſubſtantiam alit & auget,hoc videlicet,quod defluxit,reſtaurando: In perpetuo enim fluore noſtra, tum & viuentium omnium,corpora ſunt: ſemper ipſis aliquid decedit,quod cibo potuque refici reſtauranique debet. id niſi fiat,vniuerſum corpus tādem extenuatū diſſipatur; vt videre eſt in tabeſcētibus.

Simile autem quodāmodo alimentum noſtri corporis ſubſtantiæ, in quam conuertēdum eſt. Hoc autem ſi tale fuerit, vt nulla aliena qualitate inſigniter afficiat,propriè,ſimpliciter,& abſolutè alimentum eſt. At ſi exuperante qualitate corpus immutet, alimentum eſt medicamentoſum,non ſimplex:vt ſunt quæ vnà cum dulcedine acidam,acerbam,amarā,aut acrem qualitatem adiunctā habent: ſed tamen & hæc alimenta generaliter appellantur. Atq. hinc alimentorum differentiæ aſſignantur;quædam enim ſunt quæ in bonum ac laudabilem ſuccum conuertuntur: in prauum alia. Iam & craſſum nonnulla ſuccum præbent:tenuem verò pleraque. Sunt item quæ cito ac facile concoquantur; & econtra,quæ difficiliter ac tarde.

Boni ſucci alimenta Græcis εὔχυμα, ſapore dulcia, ori grata, odore haud iniucunda: item & pinguia,& quædam ex ἀποιῶν generibus. Referuntur in hunc ordinem; lac;oua,præſertim gallinarum; carnes volucrium & animalium quadrupedum, præſertim quæ nō in cloacis aut locis ſordibus infectis victitant; piſces ſaxatiles, qui in alto mari capiuntur; panis ex optimo tritico; vinum odoratum,boni ſuauiſque guſtus, & potiſſimum dulce. Εὔχυμα.

Cacochyma,ſiue praui ſucci ſunt,quæcunque præter dulcedinem aliam aliquam qualitatem permixtā habēt,veluti acredinem, amaritudinem,ſalſedinem, acerbitatem, aciditatem nimiam: fœtida item omnia,odoreque ingrata,ac quæcunque corrupta ſunt. Cacochyma.

Mali ſucci olera,præſertim agreſtia,omnia habentur, excepta tamen Lactuca & Intybo, quæ inter boni ſucci edulia admittuntur: item fructus horei & cucumerarij, frumentū corruptum,animalium in luto & cœno viuentium (præter porcorum) carnes,piſcium magna ex parte omnium,vina craſſa,auſtera,acida,ceruiſia e malis frugibus cocta, & id genus ſimilia.

Quædam autem horum frigidum,pituitoſum,crudumque ingenerant ſuccum,vt fructus horei,cucumeraria,olera frigida: alia verò calidum ac bilioſum, vt quæcunque acrimoniam habent,allium,cepe,porrum,arum,naſturtium,ſinapi,eruca: nonnulla verò etiam melāchólicum,veluti Legumina,& præſertim Lens,& ex oleribus Braſſica,tum & carnes ceruorum, hircorum, boum, præſertim ſale conditorum, aut fumo reſiccatorum.

Craſſum autem ingenerant ſuccum,valentem ac duram habentia ſubſtantiam, vt panes ſubcineritij,vel abſque fermēto omnia ex farinis apparata,faſeli,faſeoli,præſertim fricti,carnes bubulæ,ceruinæ,caprinæ,hircinæ; animalium iſtorum, tum & aliorum iocinora, renes, glanduloſæ partes,&c. loligines,ſepiæ,polypodes: omnia teſtacea,vt oſtrea,pectines,pinnæ, mituli, cancri, caſeus omnis; caſtaneæ, glandes, tubera, fungi; vina craſſa, dulcia & nigra,& ceruiſiæ: Iam & quæcunque viſcida ac glutinoſa etiam inter craſſi ſucci alimenta numerantur,qualia ſunt animalium pedes,aures,extremæque partes: Quæ tamen ſi à ventriculo bene fuerint concocta, boni ſucci ſanguinem producunt, ſed lienem & iecur facilè obſtruunt. Vitandus autem omnibus,cibus craſſi ſucci,in ocio viuentibus,& iis qui ante cibum exerceri nequeunt. Laudatiſſimi autem omnes cibi ſunt,inter incraſſantes & attenuantes medij. Craſſi ſucci alimenta. Viſcida.

Tenuem ſuccum ſubminiſtrant ac ingenerant,non lenta, non viſcida,nec valentem ſubſtantiam obtinentia, ſed tenuem ac friabilem, præſertim ſi acrimonia aliqua coniuncta ſit; vt Allium,cepe,porrum,hyſſopus,origanum,ſatureia,radicula,& alia eiuſmodi: triticei panes bene fermentati,ac præcipuè biſcocti: amygdala amara,piſtacia: animantes calidioris ſicciorisque naturæ,vt perdices,attagenes,phaſiani,ſturni,turdi,merulę,& quæcunque in montanis degunt: vina alba tenuia, paucifera; ſerum lactis. Aperiunt autem hæc meatus, viſcoſa extergunt, craſſa incidunt,& extenuant. Vitari debent ab his,quibus bilioſum eſt temperamentum,diutino ſiquidem vſu bilioſa ab his & ſeroſa in corpore excrementa colliguntur. Conueniunt omnibus,quibus crudus,pituitoſus, aut craſſus melancholicus ſuccus in corpore ac venis redundat. Differt attenuans victus ratio à tenui: Tenuis modum in quantitate præfigit: Attenuans à tenuis ſucci alimento appellationem accepit. Tenuis ſucci climētā.

Concoctu facilia ſubſtantiam non ſolidam nec firmam obtinent, ſed vel raram, vel citò reſolubilem,vt ſunt magna ex parte olera omnia, (paucis exceptis:) fructus plurimi: animalium iuuenum ac tenellorum carnes,vt vitulorum, agnorum, porcellorum, pullorum gallinaceorum, ac aliarum volucrium exiguæ ætatis: piſces ſaxatiles. Hæc autem vt citò & facilè concoquuntur,ita quoque facilè alterantur ac corrumpuntur. Nam ſi in ventriculum incidant,cui calor adſit acris, mordax, ac febriculoſus, vel in quem bilioſus humor influit,non in alimentum, ſed in prauum conuertuntur humorem. Quæ autem concoctu difficilia, non facilè vel alterantur vel corrumpuntur. Concoctu facilia.

Concoctu difficilia. Concoctu difficilia omnia exiſtunt, quibus dura ſolidaque eſt ſubſtantia, & omnia quæ craſſi ſunt ſucci, vt panes azymi, braſſica, palmulę, glandes, caſtaneæ, ſorba ante maturitatem, carnes boum, ceruorum, aliorum ſimilium quadrupedum, tum & omnium quæ ætate conſenuerunt: omnia ſale condita, vento aut fumo durata: cochleæ, cancri, paguri, locuſtæ, ſquillæ, ac teſtacea omnia: vina acerba, aut acida. Hæc ſi in ventriculum inciderint calidum concoquuntur citius, quàm ſi in mediocrem: in debili ac frigido concoctionem non, aut tardè admodum admittunt.

Experimentum autem facultatum, de quibus iam ſcripſimus, per externam in aqua ſimplici decoctionem fieri poſſe apparet: Nam quorum decoctorum ſuccus, ſiue ius ſuaue, boni odoris & palato gratum eſt, omnia boni ſunt ſucci: Econtrà verò quæ ingratum ſaporem aut fœtorem iuri communicant, mali ſunt ſucci, veluti omnium piſcium ſalſamenta. Sic & quorum ius refrigeratum craſſeſcit, & ſoliditatem inſtar glutinis, ſiue (vt vulgò) gelatinæ, contrahit, craſſi ſunt ſucci, & ſi bene concoquantur copioſum præbent alimentum: & econuerſò quorum ius tenue permanet, tenue & exiguum alimentum conferunt.

Quæ item in aqua difficulter ac tardè percoquuntur, ægrè in ventriculo alterantur: & vice verſa, quæ facilem in decoquendo mutationem ſubeunt, citò quoque ac citra negotium in ventriculo non omninò frigido conficiuntur.

Cæterùm præter has facultates, quæ præcipuè in alimentorum materia conſiderantur, reſtant & aliæ quædam haud negligendæ: Siquidem flatulenta quædam ſunt: alia minimè: Tardè deſcendunt nonnulla; citò iſta.

Flatus gignentia. Flatus autem gignunt, ac flatulenta ſunt, quæ multam continent humiditatem frigidam non percoctam; vt ſunt fructus omnes horei, præſertim ſi crudi edantur: ex leguminibus Cicer, Lupini, Ochri: Item quæcunque dulcia ſimul ſunt & auſtera, quæ cùm citò diſtribui nequeant, in ventriculo diutius hærentia, flatus inducunt, vt muſtum, ceruiſia nondum defecata, & alia plura.

Expertia flatus. Expertes autem flatus ſunt cibi probè ad ignem cocti, non ex oleribus, aut leguminibus, ſed ex carnibus auium montanarum, vel etiam quadrupedum quæ boni ſunt ſucci: panis ex optimo tritico fermentatus, & probè coctus: vinum generoſum maturum, ac vetus potius quàm nouum.

Citò tranſeuntia. Citò tranſeunt ac per aluum deſcendunt, quæ humiditate abundant; non acerbitatis, ſed ſalſuginis, aut alicuius acrimoniæ participe; vel etiam inſipida; vt Malua, Atriplex, Mercurialis, Calendula, & plures aliæ ſimiles.

Facilè etiam deſcendunt, quæ in ventre copioſum excrementum colligi faciunt, vt ſunt panes furfuracei, & quæcunque multum furfuris admixtum habent.

Tranſeunt quoque celeriter omnia iurulenta, præſertim pinguium carnium, & gallinarum, vel etiam caponum, aliorumque haud diſſimilium iuſcula, quæ lentorem inteſtina lubricantem obtinent.

Tardè deſcendentia. Hærent autem in ventre & tardè deſcendunt exiguum humidi habentia, vt ſunt edulia ſicca, carnes aſſæ, oua frixa, panes puri ſiliginei à furfuribus repurgati; tum & quibus, etiam exigua, adſtringendi vis adeſt: vt pyra, ſorba, vinum nigrum aut rubens minimè dulce, ſed citius auſterum. Et de alimentis hæc ſatis.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS PRIMÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTIS iis quæ in ſtirpium hiſtoriam præfanda videbantur, ad ſingularum hiſtorias conuertimur. Vt autem in certas claſſes hæ diſtinguerentur, à nobis laboratum eſſe ſuperiore præfatione oſtendimus. cùm autem pro voto id non ſuccederet, neceſſe habuimus nonnullas extra claſſes, & elementorum quidem ordine deſcribere. quas in hanc priorem Pemptadem digeſſimus.

Veluti enim elementa omnium prima ſunt; ſic ſtirpes elementorum ordine digeſtæ reliquas præcedant, vel maximè decet. quod tamen ita præſtitum eſt, vt congeneres ac affines ab inuicem haudquaquam ſint diuulſæ. Plus enim affinitati vel ſimilitudini tribuendum duximus, quàm ordini ab elementis petito.

Sunt autem huius Pemptadis ſtirpes non Græcorum, ſed Latinorum elementorum ordine deſcriptæ. Vulgares verò & vt plurimum nomenclaturas apprehendimus. Maluimus enim ſtirpes vulgò cognitis nominibus deſcribere, quàm veteres appellationes ipſis temerè tribuere.

DE ABROTONO.
CAPVT PRIMVM.

Abrotonum femina arboreſcens.

Abrotonum mas.

ABROTONVM, Dioſ. inquit, duûm eſt generum: femina, & mas. quæ Maioris & Minoris appellatione paſſim cognita ſunt: Præter hæc verò & Tertium eſt, reliquis odoratius ac minus.

Maius Abrotonum fruticis non rarò in modum, cultura accedente, adoleſcit; ad hominis 1.
altitudinem tunc attollitur, & caudices profert pollicis craſſitudine, aut ampliores: ramulos verò

verò ex his complurimos, foliis circumueſtitos multipliciter ac minutim inciſis, ſubalbicantibus, cum grauitate quadam odoratis. pro floribus corymbi à medio ad faſtigium vſque è virgulis dependent, colore lutei, tandem in ſemen abeuntes. radix fibroſa eſt.

2. Minus Abrotonum humile eſt, virgulis tenuibus, lignoſis tamen aſſurgit. Folia magis quàm ſuperioris inciſa, minus inalbicant. corymbos in Belgio non profert. radix fibris multis cohæret.

3. Abrotonum odoratum humile.

Tertium genus humilius etiam eſt. Folia huius maioris Abrotoni ſimilitudine diſſecta, ſed minus candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt. Iſtud genus ſeminis admodum fœcundum eſt, copioſi è ramulis corymbi ad ſummum vſque luteo ſplendent colore. radix vt aliorum.

Loca, inquit Theophraſtus, aprica amat: Dioſcorides in Cappadocia, & Aſiæ Galatia, atque in Syriæ Hierapoli gigni refert. Apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur. Siculum & Galaticum à Plinio commendantur.

Auguſto menſe Abrotoni vigent corymbi, ac ſubinde Septembri.

Ἀβρότονον Græci appellant: Latini & Officinæ nomen retinent: Italis *Abrotano*, ac Hiſpanorum nonnullis: aliis *yerua lombriguera:* Germanis Stabwurtz/ Gertwurtz/ Garthaglẽ/ Schoſwurtz/ Affruſch: Belgis Aueroone, & Auerruijt: Gallis *Aurone, & Auroeſne:* Anglis Sothernwod: Bohemis Brotan. Extant huius apud Dioſcoridem & aliquot ſpuria nomina, vt Ἀβύτονον, ἡράκλειον, χολοποιὸν, θηλυφθόριον, ἀψινθιόμηνον, περικάμπυλον, κυναγχίτη, θηλύθαμνον, & Abſinthium Ponticum. quorum nonnulla Abrotono feminæ propria ſunt, vt Thelyphthorion, ac Thelythamnon.

1. Maius genus Dioſcoridi femina: Plinio Montanum. Abrotonum, inquit lib. XXI. cap. XXI. duûm traditur generum: Campeſtre & Montanum. hoc feminam, illud marem intelligi volumus.

Sunt tamen nonnulli in ea ſententia, vt Santolinam Abrotonum feminam eſſe velint. occaſionem ex eo accipiunt, quòd in ſummo virgularum inſtar corymborum luteos proferat flores. Sed ſi Dioſcoridis verba hi diligentius expẽdiſſent, in hanc ſententiã neutiquam veniſſent: Dioſcorides ſiquidem multos feminę Abrotono floſculos circa ramulos eſſe ait, qui (ſcilicet floſculi) ἐπ' ἄκρου, id eſt, parte ſuperiore corymbi ſimilitudinem habeant; & auri colore lutei. Santolina autem in ſingulis virgulis vnicum tantùm floſculum gignit. Verba Dioſcoridis hæc ſunt: περὶ τὰ κλωνία πλήρεις ἄνθους, ἐπ' ἄκρου ἔχον κορυμβῶδες χρυσοειδές. Et multos quidem, ac tales, Abrotonum maius, tum & Tertium odoratum, flores gignit. Vtrumque idcirco Abrotonum femina.

2. Minus Abrotonum Mas eſt, & Plinio Campeſtre dicitur.

3. Tertium, vt diximus, & femina quoq; eſt, Odoratum vulgò ex eo appellant, quòd cæteris odore prẹſtet. Dioſcorides Siculum cognominari videtur. Cæterùm Abrotonum calidum & ſiccum ordine tertio ſatis intenſo; digerendi quoque ac rarefaciendi vim habet.

Abrotoni coma, flores, aut ſemina decocta, aut cruda trita cum aqua & pota, non niſi recta ceruice ſpirantibus, conuulſis, iſchiadicis, vrinę difficultati, & menſibus ſuppreſſis auxiliatur: lumbricos interimit ac pellit: Cum vino exitialium venenorum antidotum eſt. aduerſus ſcorpionum quoque ac phalangiorum morſus prodeſt. aduerſatur autem ventriculo.

Cum oleo tritum aut permixtum, rigores per circuitum recurrentes tollit, corpuſque calfacit, ſi ante inuaſionem eo confricetur. Cum farina hordeacea tritum & impoſitum phymata diſcutit. Oculorum inflammationibus cum cocto cotoneo malo, aut pane impoſitum ſubuenit. Vſti Abrotoni cinis cum oleo tenuium partium, vt Cicino, Raphanino, Sycionio; alopeciam curat, & barbam ſegnius enaſcentem elicit.

Serpentes, lecto inſtratum, & ſuffitu abigit. Ramo eius, ſi ſubiiciatur puluino, Venerem ſtimulari tradunt: Plinius.

q. Abrotoni comē decoctū, aut crudū tritū cū aqua, et potū.

DE

DE ABSINTHIIS, AC PRIMVM DE LATIFOLIO. CAP. II.

ABSINTHII plura occurrunt genera, Vnum latioris folij, quod cæteris præſtat: alia duo tenuioris ſunt folij: reliqua ſpuria. Dioſ. tria Abſinthij recenſet genera: Ponticum, Seriphium, ac Santonicum, quæ ad ſuperiora genera referēda veniūt.

Abſinthium Latifolium.

Latifolium Abſinthium caule aſſurgit ramoſo, cubito altiore: folia promit ampla, multiplicatis ſectionibus laciniosa, mollia, è virore caneſcentia, inferiore parte candidiora: floſculi parui, rotūdi cauliculos ſuperiores conueſtiunt, colore ſublutei, in exigua ſemina ſtaminea abeuntes. radix ſubeſt dura, lignoſa, in diuerſa tendens, reſtibilis & in plures annos ſufficiens.

Amat Latifolium Abſinthium ſaxoſa, montoſa, & inculta loca: prouenit non rarò circa aggeres. Vbique & omnibus regionibus vulgare. Præſtantius, inquit Dioſcorides, in Ponto, Cappadocia, & in Tauro monte naſcitur. Plinius Ponticum Italico amarius eſſe ait. Valde amarum Abſinthiū Ponticum eſſe & his verbis Ouidius oſtendit:

Turpia deformes gignunt Abſinthia campi,
Terraq; de fructu quàm ſit amara docet.

Naſci verò in Ponti regionibus & Latifolium noſtro ſimile, ac in vſu Conſtantinopoli medicantium tale eſſe, Bellonius in primo ſingularium ſuorum libro, cap. 76. refert.

Reperitur & in quibuſdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, ſed per terram ſerpit, vnde ſupinum à nōnullis dicitur.

Iulio ac Auguſto floſculi ſeminaque perficiuntur; colligi ac in vſum reponi tunc abſinthium vtiliter poteſt. Græci ἀψίνθιον appellant: Comicorum nonnulli etiam ἀπίνθιον, (ſiue vt plerique ἄπινον) quaſi non potabile, quòd propter inſignem eius amaritudinē in potionem non videatur admittendum. Dicitur & βαθύπικρον, aut (vti alij legunt) βαρύπικρον. Ab Apuleio Abſinthium Ruſticum: Nos Latifolium cognominauimus ad aliorū differentiam.

Arabum interpretes pręſtantius, quod videlicet Ponticum Dioſcoridi, Romanum cognominant, & poſt hos poſterioris ætatis Medici barbaram ſectantes medicinam. Itali Abſinthium *Aſſenſo* nominant; Hiſpani *Axenxios, Aſſenſios*, plerique *Donzell.* Luſitani *Aloſna:* Germani **Weronmůt/wermůt:** Galli *Aluyne.* Belgæ **Alſene:** Britanni, ſiue Angli, **Common wormewood.** Bohemi **Pelinek.** Facultate autem ac temperie calidum ac ſiccum eſt Abſinthium; & calidum quidem ſecundo ordine; ſiccum verò etiam tertio. Amarum eſt & expurgans, & vnà quoque potentiæ aſtringendi vim obtinet.

Vtiliſſimum idcirco debili ventriculo, quem bilis infeſtat, nam amaritudine ſua hanc expurgat, & per infernam egeſtionem expellit, perque vrinam euacuat; aſtringēdi verò ſua potentia ventriculum roborat, ac confirmat. Sed ad contentam in ventriculo pituitam nihil (addit Galenus) iuuat.

Crapulam idem præſumptum arcere & faſtidia diſcutere Dioſ. ait; iuuat verò non modò antè ſumptum, ſed & à crapula ac largiore potatione ventriculum ac ſtomachum malè habentem breui reficit.

Aduerſus diuturnas & prorogatas febres, præſertim tertianas, magno ſæpenumerò præſidio eſt, neque enim ventriculum tantummodò confirmat, aut cibi appetentiam excitat, ſed & iocinori robur conciliat, ac ipſum ab obſtructionibus expedit, vitioſos humores per vrinam expurgans.

Confert deinde abſinthium plurimum etiam his, qui ex liene ſanguinem profuſum vomunt. Quod quidem accidit, cùm lien ſanguine craſſo diſtentum, ac turgidum ſeipſum exonerat. Tunc autem magno impetu ſanguis ſæpe plurimus vomitu eiicitur; nonnullum verò & cum excrementis permixtum per inferiorem ventrem nigrum & corruptum deſcendere contingit; *Sanguinis vomitus.*

contingit; fit autem non rarò, vt in ipſa violentia, copioſioreque vomitione æger deficiat, aut viribus reſumptis, in difficilem, ac penè incurabilem Aſcitem paulò pòſt delabatur, præſertim ſæpius malo recurrente. Ab his periculis ægrum abſinthium vindicare poteſt, ſi à vomitu refectis, & vtcunque reparatis viribus, multo tempore, quocunque libuerit modo hoc vtatur.

Pellit præterea abſinthium & interaneorum vermes, non modò intrò aſſumptum, ſed & foris admotum; aduerſatur omnibus putredinibus; oris graueolentiam emendat: veſtes etiam à tineis conſeruat; culices cum oleo corpori illitum abigit. Item in cataplaſmatis ac fomentis, ad aſtringendum & reſiccandum plurimum poteſt.

Dioſcorides præterea & ad inflationes vtile eſſe refert, & ad ventris ac ſtomachi dolores cum ſeſeli & nardo Celtica; Morbum item regium ſanare decoctum, aut dilutum eius quotidie cyathorum trium menſura potum.

Commodum verò & ad ſtrangulationes ex fungis cum aceto; cùm vino verò potum aduerſus Ixiam, Cicutam, muris aranei morſum, & draconem marinum. Imponitur anginis cum melle & nitro: puſtulis nocturnis, ἐπινυκτίδας vocant, cum aqua: ſuggillatis cum melle: ad caligantes oculos, & ſanie manantes aures eodem adhibetur modo.

De Tenuifolio Abſinthio, quod Romanum appellatur. CAP. III.

Abſinthium tenuifolium.

TENVIFOLIVM abſinthium cauliculos promit complures, tenues, dodrante aut pede altiores, foliis circumueſtitos, multò quàm ſuperioris minoribus ac tenerioribus, minutiſſimè ac tenuiſſimè diſſectis: floſculi vti prioris ſecundum cauliculos ac virgulas dependent. radiculæ tenues per obliquum proſerpentes germina complura hinc inde promunt: Subcandidum quoque iſtud abſinthium eſt; multò minùs quàm Latifolium amaricans; & odore haud perinde graui aut iniucundo, ſed potius grato.

In Myſia, Thracia, Pannonia, aliiſque vicinis regionibus frequens: Reperitur ac in Bohemia, ac non paucis Germaniæ incultis locis: In Belgio & Britannia hortenſe eſt.

Autumno flores, ſemenque profert, paulò pòſt, hyeme aduentante, herba marceſcit, vegeta interim radice, à qua vere folia caulesq. rurſus exeũt.

Vulgò Romanum Abſinthium, & Roomſche Alſene appellant, quo nomine compluribus medicinam facientibus, ac Pharmacopœis innotuit, qui hoc Abſinthio Pontici loco vtuntur. Videtur verò Ponticum illud eſſe, quod à Galeno XI. Methodi his verbis deſcribitur: Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id tum folio, tum flore longè quàm cætera abſinthia minore; odor quoque huic non modò non inſuauis, verùm etiam aromaticum quid præferens: reliquis omnibus planè eſt fœdus. Differens verò iſtud Ponticum eſt, ab eo, quod à Dioſcoride commendatur. Nam Dioſcoridis Ponticum, ex primi generis, ſiue Latifolij abſinthij eſt numero: Quod & Galenus lib. VI. de ſimplic. medic. facult. cap. de Abrotono affirmat: Abſinthij, inquit, tres ſunt ſpecies, quarum vnã eodem cum genere ipſo nomine appellitant, cuiuſmodi potiſſimum eſt Ponticum. &c. Ex quibus manifeſtum, Galenum hoc loco Ponticum non alio quàm ad primum abſinthium retuliſſe. Proinde non temerè plerique admirantur Galenum in lib. de med. methodo Ponticum & flore & folio minus eſſe ſcripſiſſe. Excuſatur à nonnullis, qui occaſionem in deprauatum coniiciunt codicem, & XI. Methodi pro μικροτέροις. i. minoribus, reſtituẽdum volunt μακροτέροις ſiue longioribus. Tenuifolium ergo iſtud abſinthium haudquaquam legitimum Ponticum eſt. Neque etiam Arabum Romanum quibus non aliud eſt Romanum, quàm Græcorum Ponticum.

Creditur verò & à nonnullis iſtud eſſe appellatum Santonicum, verùm hoc non in Myſia, Thracia,

Thracia, aut aliis Orientem verſus regionibus requirendum, ſed vltra Alpes in Galliis, ſi fides Dioſ. exemplaribus. Sunt tamen qui velint non vltra Italiæ Alpes, ſed in Galatia Aſiatica naſci & in Sardorum regione quæ & in Aſia minore. vnde illi Σαρδονίω Græcè nomen, quod in Santonicum commutatum transſcribentium errore. Retinent Dioſ. exemplaria Sardonij vocem: Galeni verò Santonici, ex quo ad poſteritatem, vt videtur, peruenit.

Facultate autem Tenuifolium iſtud Abſinthium calidum quidem eſt ac ſiccum, amaritudinis quoque, ſed multò minoris, quàm Latifolium, particeps; aſtringendi autem vis in eo ſuperat.

De *Seriphio, ſiue Marino abſinthio.*

CAP. IIII.

Abſinthium Seriphium.

Abſinthium Ægyptium.

SERIPHIVM Abſinthium tenuitate, ac multiplici foliorum ſectione Tenuifolio haudquaquam cedit. in tenues & minutulas particulas complures ſimiliter diſſecta ſunt folia, mollia, item & candida; cauliculi in multos ramulos diuiduntur, circa quos floſculi & ſemina vti aliorum. radix dura & lignoſa.

Amat aggeres, incultaq; quæuis haud procul à mari loca; frequens Hollandiæ, Zelandiæ, Flandrię littoribus, ac vicinis locis: Reperitur & in Galliā, Italia, aliisq; regionibus maritimis, ſed non raro odore, quandoque & colore differens. Quod enim circa littora exit maris mediterranei in pleriſq; Europę prouinciis, veluti in Narbonēſi Gallia graucolentius eſt, ac minus candicat: Cādidius verò ac minus graucolet ad Oceani littora natum. In Africa & Ægypto odore etiam potentius eſt: quale olim ad me Magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus miſit.

Tempore florendi, ſeminiſque perficiendi cum prioribus conuenit.

Nomen à Græcis σερίφιον & ἀψίνθιον θαλάσσιον habet; Latini Seriphium, & abſinthium marinum appellant; vulgò Zee alſene: Angli Sea wormwode. Dicitur & à nonnullis Santonicum, vt Dioſ. teſtatur: Sed & aliud tamen Santonicum à Seriphio differens.

Eſt autem Seriphium, ſiue marinum abſinthium calidum quoque ac ſiccum natura. Stomacho, vti Plinius, inimicum. Dioſcorides per ſe, vel cum oriza decoctum, ait, & cum melle ſumptum, aſcaridas, & rotundos lumbricos necare: aluumq; ſimul leuiter ſubducere: Quod & Plinius affirmat; Aluum, inquit, mollit, pellitque animalia interaneorum.

De Externis & Spuriis Abſinthiis. CAP. V.

Abſinthium inodorum, & inſipidum.

Abſinthium anguſtifolium.

Abſinthij anguſtifolij ramulus foliis fiſſis.

SPVRIORVM abſinthiorum, quæ non abs re Externa appellari poſſunt, aliquot ſuperſunt genera.

1. Herba alba ab Heluetiis appellata, vel prima occurrit; Tota hæc mollis, veluti lanuginoſa atque albida eſt, & Seriphio ſiue Marino abſinthio aſſimilis, ſed cādidior, odore & ſapore quoque ſatis refert, ſed tamen aliquanto ſuauior, ad Caphuræ odorem accedens.

In Valeſia prope Sedunum in collibus naſci apricis, Geſnerus ſcribit, ac Autumno demum, & ſub Æſtatis finem florere.

2. Proximum genus, foliis, caulibus, floreq́; vulgare Latifolium refert, ſed odore ac ſapore deſtituitur, vnde & Inſipidum appellatur. Quibus locis, aut qua in regione huiuſmodi naſcatur, nondum cognouimus, in ſtudioſorum hortis à nobis repertum.

3. Tertium ex Lauandula & Abſinthio miſcellanea quædā ſtirps apparet. Cauliculi eius complures, tenues, teretes, & lignoſi in multas alas ſperguntur: circa quos floſculi abſinthij, ac Artemiſiæ ſimiles; folia oblonga, incana, veluti Lauandulæ, ſubinde tamen in partes quaſdam fiſſa. odore autem hæc ſtirps haud ingrato, Lauandulam tenuiter refert.

In maritimis fertur, præſertim Adriatici ſinus,

nus, ſponte naſci; in hortis facilè comprehendit, & mediocriter hyemem fert.

Spuria autem hæc ſunt nec legitima Abſinthia.

Primum Conrardus Geſnerus Seriphium feminam nominauit,& vulgò Herbam Albam dici refert; alius Santonicum appellare maluit. Nam, vt Dioſcorides, Santonicum in Gallia vltra Alpes reperitur,& à regione,in qua naſcitur,nomē ſortitum. Heluetiorum autem ager Romanis eſt vltra Alpes, ad Gallias pertinens; ſed longè ab his abeſt Santonum prouincia; Hæc enim Aquitaniæ pars eſt, ſita ad Ocea...m oram maritimam, infra Garumnam flumen, verſus Septentriones. Santonicum idcirco Abſinthium, ſi a Santonibus nomen habet, procul ab Alpibus naſcitur: Quòd ſi verò iuxta Alpes, à Santonibus nomen non accepit. 1.

Alterum Inodorum,Inſipidum ac Fatuum abſinthium rectè appellatur. 2.

Tertium Anguſtifoliū abſinthium dicitur: à pleriſq.tamen Lauandula flore Abſinthij: ab aliis Artemiſia marina.flore tamen Abſinthio,quàm Artemiſiæ (his ipſis teſtibus) ſimilior. A vero recedūt,qui Santonicum eſſe cenſent:lōgius verò etiam,qui Seriphium eſſe exiſtimant. 3.

Facultate Herba quidem Alba caloris & ſiccitatis cuiuſdam exiguæ particeps eſt. 1.

Alterum Abſinthium,vt ſapore ac odore deſtituitur, ita vix vllius qualitatis calidæ, multò minus expurgatricis facultatis aliquid poſſidet. Summoperè cauendum, ne tale aliquod (ſi alicubi occurrerit) pro legitimo colligatur: Odor perpetuò conſulendus,atque vnà ſapor. 2.

Anguſtifolium abſinthium calidum ac ſiccum eſt, ſed tamen haud intense, multò certè minus, quàm vel Abſinthium, vel Lauandula. 3.

De Sementina. CAP. VI.

Sementina.

AD Abſinthij genus contingit & referri,vulgò Semētinam dictam;non tamen primis tribus comparandam,ſed vel inter Spuria abſinthia, vel aliò referendam.Caule hæc aſſurgit, mox in multas alas ac ramos diſtributo,circa quos folia minuta,copioſiora verò ſemina,exigua quidem illa, ſed adeò frequentia, vt ſtirps cum ramis vniuerſis ſemine tota turgida appareat.

Peregrina eſt ſtirps; ſemen in calidarum regionum hortis ſatum,non infeliciter prouenit.

Galli *Barbotine* appellant: Italis *SemenZena* eſt; vnde & Latinis Sementina.Semen,paſſim Semen Sanctum,& Semen cōtra Lumbricos appellatur; à quibuſdam ſemen Zedoariæ.

Amarum autem admodum hoc ſemen eſt; calidum & ſiccum ea de cauſa facultate. Aduerſus ventris lumbricos, & interaneorum vermes quocunque modo ſumptum vtile. Vtilius verò & futurum, ſi Rhabarbari nonnihil ei addatur: ita enim non mòdò vermes interficiuntur, ſed & per aluum mortui expelluntur; quod fieri omninò expedit.

De Agrimonia ſiue Eupatorio. CAP. VII.

FOLIA Agrimonia profert oblonga,in plures vtrinq. partes diuiſa, quarum ſingularia Cannabis particularibus quadamtenus ſimilia,ſed latiora,molliora,minuſque ſaturato colore virentia,hirſuta,& ſecundum margines crenata.Caulis tenuis, rectus, cubito altior; duriuſculus,ſubnigricans,& ipſe piloſus; à cuius medio ſurſum verſus floſculi exeunt parui, lutei; deinde ſemina faſtigio latiora,quæ deorſum inclinantur,& propè inambulantium laneo ac pelliceo veſtitui inhærent.Radix oblonga,mediocris craſſitudinis, ſubnigricat.

Locis parum cultis ſecus vias,ſepimēta pratorum, ac aruorum, ac quandoq. in ſyluis exit. Iunio menſe, ac ſerius flores: ſemen deinde in multam æſtatem facit.

Græcis eſt εὐπατώριον; Latinis quoq.Eupatorium.Plinio Eupatoria.Inter nothas appellationes ἡπατώριον, ac ἡπατῖτις etiam appellata reperitur. Eſt tamen & aliud Eupatorium Apuleio;

Agrimonia ſiue Eupatorium.

leio; ipſum nempe Marrubium: Aliud item Hepatorium Officinis, vulgaris videlicet vſus, quod & Hepatorium adulterinum appellatur: Officinæ Eupatorium Agrimoniam nominant: à nonnullis Ferraria minor dicitur: ab aliis Concordia, aut Marmorella: In vetere verſione Oribaſij de ſimplicibus lib. IIII. Agrimonia Lappa inuerſa nominatur; & Lappa quidem inuerſa, quòd ſemina lapparũ inſtar aſpera deorſum dependeant: Italis quoque *Agrimonia*: Hiſpanis *Agramonia*: Germanis **Odermeng/ Bruckwurtz**: Belgis, Gallis, & Anglis, **Agrimonie**. Bohemis **Starcek**. Differt autem Agrimonia ab Argemone.

Eupatorium autem ab Eupatore inuentore nomen, & Regiam, inquit Plinius, auctoritatem habet. Citra autem manifeſtam caliditatem, adſtringẽdi mediocrem vim Agrimonia obtinet, & vnà temperiem ſiccam. Galenus Eupatorium tenuium eſſe partium refert, & incidendi expurgandiq; facultate præditum; quocirca & iocinoris obſtructiones expurgare, & ſimul viſceri robur adſtringẽdi ſua facultate addere. Decoctum foliorum hepaticis, & nephriticis ſanguinẽ mingentibus confert. Semen, Plinio auctore, dyſentericis in vino potum auxiliatur: addit Dioſcorides, iocineroſis, & à ſerpentibus commorſis.

Contrita folia ac cum vetere ſuillo adipe impoſita, vlceribus difficilem cicatricem contrahentibus, medentur: Dioſcoride quoq; auctore.

De vulgari ſiue Adulterino Hepatorio. CAP. VIII.

Vulgare Hepatorium.

VVLGARE Hepatorium teretibus ac ſubrubentibus caulibus ad duos cubitos, vel altius interdum aſſurgit: foliis hi conueſtiuntur oblongis, virentibus, per marginem ſerratis, quinis ſepteniſve ab vno dependentibus pediculo, inſtar cannabinorum, ſed tamen mollioribus: floſculi exigui, muſcoſi, dilutè rubentes, in mollibus rotundis vmbellis, & quidem in alarum faſtigiis apparẽt; qui tandem in pappos euaneſcunt. Radix ſubeſt fibroſa, mediocris magnitudinis.

Circa ſcrobium, riuulorum, ac ſtagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliiſq; vliginoſis locis, ſubinde & in veteribus ac humentibus muris naſcitur: Amat aquoſa & vicina aquis loca, non tamen rigari omnino poſtulat.

Proxima huic videtur, quæ Hepatorij aquatilis nomine, inter eas quæ aquoſis gaudent deſcribitur.

Iulio & Auguſto floret ac viget; radix reſtibilis eſt, ſed caules foliaque hyeme intercidunt.

Vulgò Hepatorium; nonnulli etiam Eupatorium: Leonhartus Fuchſius Eupatorium adulterinum nominat: Plerique Cannabinam, à ſimilitudine foliorum Cannabis: Exiſtimatur & ea quam Baptiſta Sardus Terzolam vocat: Germanis eſt **S. Kunigund kraut**. i. Sanctæ Kunigundis herba, & **Waſſerdoſt**: Belgis **Boelkenskruijt**.

Hepa-

Hepatorium autem ab ea, qua hepati ſiue iocinori prodeſt, facultate nomen inuenit: ad Eupatorem inuentorem referri non poteſt.

Amara autem ſunt herbæ & folia & radix, calida & ſicca ordine ſecundo. Vim obtinent expurgatricem,& aperitiuam, craſſos humores attenuant, & per vrinas expellunt, ſanguinem puriorem reddunt. Datur vtiliter decoctum huius ſcabie,aut alia quauis cutis fœditate laborantibus,tum & iis, quibus vel lien, vel iecur obſtructum aut tumidum: vtriuſque enim viſceris infarctus expedit; tum & fellis. Proinde & ictericis, præſertim poſt principia, vtilis: diuturniores ac productas tertianas febres citò curat ac tollit; aduerſus quartanas etiam prodeſt.

Succus herbæ ac foliorum eadem poteſt,qui & ventris lumbricos aſſumptus potenter necat. Fugantur venenatæ feræ ac animalia aridæ herbæ ſuffitu. Ceruos telis vulneratos, paſtu huius herbæ proculdubio ſanari,quidam affirmant.

De Alſine. Cap. IX.

Alſine maior.

Alſine minor.

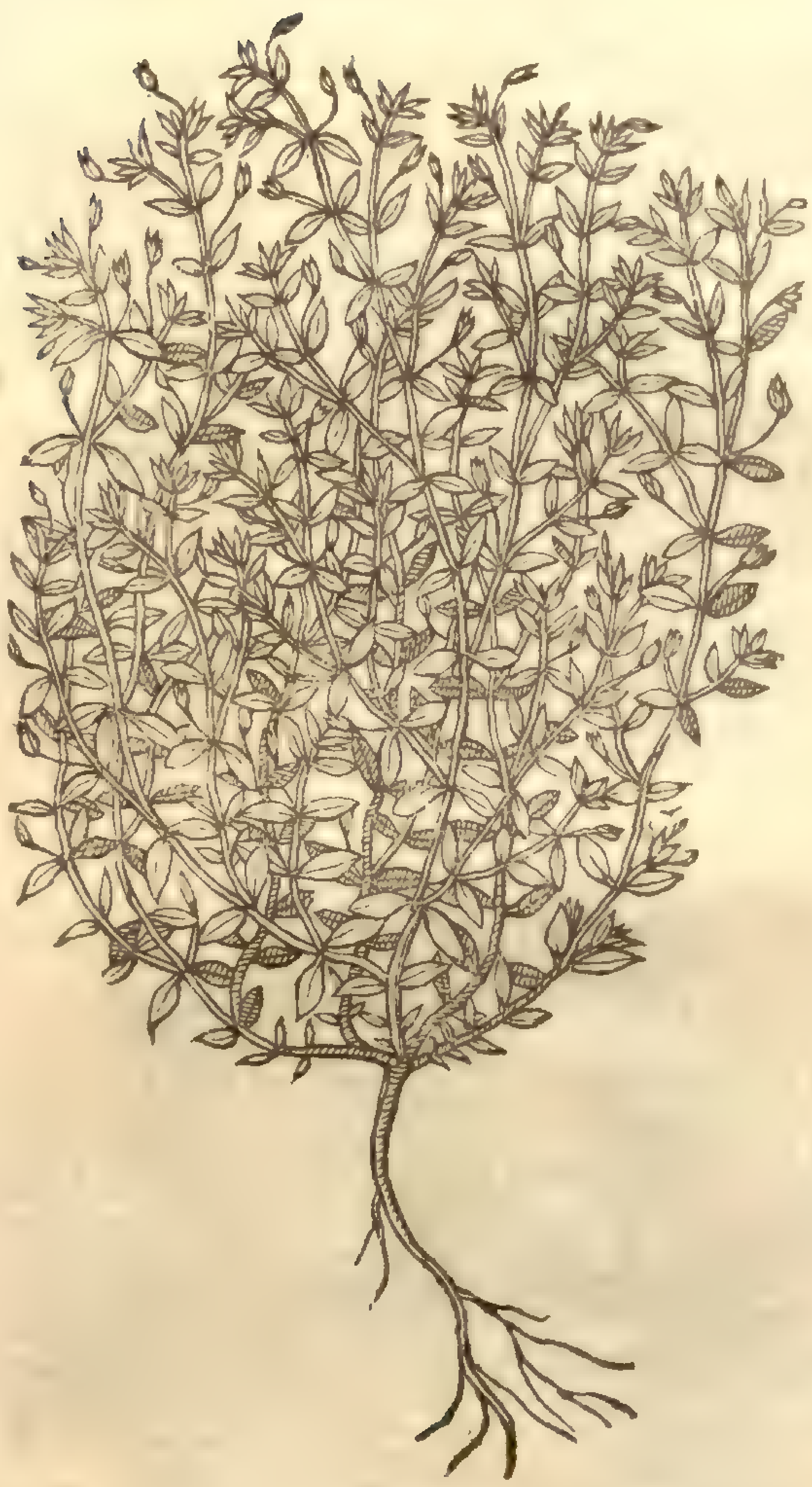

INTER Alſines vna maior ac procerior eſt: aliæ minores,& humiles. ſunt & quas ſpurias, non abs re nominare licet.

Maior Alſine cubitalibus, ſubinde etiam altioribus aſſurgit coliculis,à radice compluribus,teretibus,tenuibus,geniculatis:foliis è ſingulis articulis binis,digito latioribus,longioribus quàm Parietariæ: quibus ſatis forma reſpondent, ſed læuia, pilis, lanugineve carentia, dilutiuſque virentia. Cauliculi aliquo modo tranſparentes apparent,ac circa genicula dilutè admodum quandoque ſubrubent,veluti Parietariæ. floſculi in alarum ſummo candiduli, veluti graminis Leucanthemi,ſed tamen minores; oblongis ſuccedentibus haud magnis capitulis,in quibus ſemen. Radix ex tenuibus capillamentis confibrata. 1.

Altera Alſine humi vt plurimùm procumbit,cauliculi eius tenues,teretes,ac geniculati, à quibus ramuli: folia veluti prioris,ſed minora multò,veluti & tota eſt herba, quæ ad prioris magnitudinem nullatenus accedit,omnibus partibus minor: floſculi ſimiliter albidi; capitula veluti prioris: Radix perinde fibroſa. 2.

Alſine minima.

Alſine marina.

3. Tertia ſimilis ſecundæ, ſed longè minor; coliculi tenerrimi ſunt; foliola admodum minuta; floſculi exigui; radiculæ tenuiſſimæ.

4. Quarta verò & quædam eſt, ſed maritima; hæc ſecundam referret, niſi caules craſſiores, breuiores, crebrius geniculati: folia ſimiliter craſſiora: capitula non in rotunditate oblonga, ſed latiuſcula; in quibus ſemina terna, quaternáve.

1. Prima Alſine inter vepres, in dumetis, ſub rubis, locis opacis & alſioſis, prope fontes vel defluentes aquas exit.

2. 3. Secunda & Tertia lucos, & humentia etiam amant, ſed tamen in hortis inter olera, ac in vitibus enaſcuntur.

Quartam fruſtrà fuerit alibi, quàm in maritimis requirere.

Virent Alſines etiam hyeme; vere florent, ac ſemen perficiunt.

Alſinem Græci ἀλσινὴν quoque appellant: Dicitur verò & μυὸς ὦτα. i. muris auricula; eſt tamen & alia Muris auricula, à Dioſ. alio deſcripta loco: Diſcrimen harum notum, & Galeno quidem qui de vtraque ſeorſum ſcripſit. Diſtinguit & Plinius inter Alſinem & Myoſotidem: Paulus autem Ægineta Alſinem à Myoſotide non putauit differentem, vt in litera M. vbi de Myoſotide, apparet. Nominatur verò & Alſine ſpuriis quibuſdam vocibus, Myorthocos, & Myortoſplenon.

1. Priorem plerique Hippiam maiorem appellant; incognita tamen multis eſt, ac etiam (quod admiramur) diligentibus de ſtirpium materia ſcriptoribus.

2. 3. Secundam & Tertiam Morſum gallinæ vulgò vocitant; plerique Hippiam minorem: Ruellius ab Italis *Paſſerinam* dici refert; Gallicè verò *du Mouron*; vnde Belgis **Meur**; Germanis **Hünerbiſs**: Anglis **Chickeweede**.

4. Quartam Alſinem Marinam appellandam natales requirunt.

Eſt autem Alſine frigida quidem & humida, ac aqueæ eſſentiæ; quare & citra adſtrictionem refrigerans; vt Galenus. Oculorum inflammationibus cum polenta, auctore Dioſcoride, imponitur: Succus aurium doloribus, (ex cauſſa videlicet calida) infunditur.

Minore, auiculæ caueis incluſæ, cùm eſcam faſtidiunt, recreantur.

De ſpu-

De Spuriis Alſinis. CAP. X.

Alſine ſpuria prior, ſiue Morſus Gallinæ.

Alſine ſpuria altera.

DIFFERVNT à ſuperioribus Spuriæ Alſines, quòd piloſæ ac hirſutæ appareãt: foliorum etiam forma, ac floſculorum color quarundam non reſpondet.

Prima harum tenuibus cauliculis humi, veluti minores Alſines, procumbit: foliola la- 1.
tiuſcula inciſuras ferè duas habent: floſculi è cæruleo purpurei. Radix tenuis, longa, adnatis fibris capillatur.

Alterius folia oblongioris formæ, ambitu ſerrata ſunt: floſculi ſimiliter cærulei: valuu- 2.
læ planæ, quales Veronicæ; Radix ſimiliter fibroſa.

Tertia ex minoribus Alſinis priorem omninò referret, niſi tota hirſuta, ac è virore amplius 3.
nigricaret: Caules & folia ſunt minoris Alſines: floſculi quoque albidi; capitula cum ſeminibus reſpondent; nec radices fibroſæ deficiunt.

Huic caule, foliis, floſculis candidis, capitulisque ſimilis eſt Quarta, ſed aſſurgens, haud 4.
procumbens, candidior & lento quodam ac glutinoſo veluti ſucco aut rore occupata, tangentium manus inficiente.

Reperiuntur paſſim, etiam in agris demeſſa ſegete; quarta tamen non vſque adeò frequens occurrit.

Vigent ac virent quo tempore aliæ Alſines.

Priorem & alteram, plerique Morſum Gallinæ quoque appellant: Germanicè Hünerbiſs. Gallicè *Morſgelin*.

Tertia à nonnullis μυὸς ὦτα, & Auricula muris appellatur: non eſt tamen legitima Dioſ. μυὸς ὦτα. Deſunt flores cærulei, & radix digitalis craſſitudinis (ſi legitima lectio.) Poteſt idcirco non modò pro Spuria Alſine, ſed & pro notha Auricula muris haberi; veluti & quarta à tertia exiguum, vti diximus, differens.

Videntur autem hæ frigidæ quoque, ac humidæ, ac aliis Alſinis potentia ac viribus aſſimiles.

De Anagallide. CAP. XI.

Anagallis mas.

Anagallis femina.

ANAGALLIS Alſines ſimilitudinem refert, eius præſertim, quæ inter minores prior eſt: Cauliculi eius quadrangulares non attolluntur, ſed per terram ſparſi iacent; pauca paruulaque folia, non toto ambitu rotunda, ſuperna parte virent, auerſa verò exiguis nigricantibus punctulis notantur: Flores in tenuibus pediculis iuxta folia, aut cærulei, aut phœniceo colore rubentes: fructus rotundus inſtar ſeminis Coriandri; in quo ſemen minutum: Radix tenuibus fibris conſtat.

In aruis, iuxta ſemitas, & in hortis, ac vineis non rarò prodit.

Tota æſtate, potiſſimum tamen Auguſto menſe, florem facit.

Anagallis Græcis ſimiliter ἀναγάλλις; à nonnullis, Plinio auctore, Corchorus. Marcellus vetus ſcriptor Maciam appellat, quæ vox & inter ſpurias apud Dioſ. extat: Germanis Gauchheyll; Belgis Guychelheyl; Anglis Pimpernell.

Quæ phœnicei eſt floris, mas habetur; eadem Phœnicion & Corallion dicitur. Ex hac paratur compoſitio Diacoralliou aduerſus articulares morbos, de qua Paulus Ægineta lib. VII. Appellatur verò & hęc ipſa, vt inter nothas appellationes ſcribitur, Aëritis, ęgitis, ſauritis.

Altera, cærulei floris, femina vocatur, quæ & Zeliaurus, & Nycteritis nominibus ſpuriis dicta reperitur.

Habet autem vtraque Anagallis deſiccandi vim citra mordacitatem; nonnihil quoque caloris, & quandam trahendi facultatem, adeò vt & infixa corpori extrahat, auctor Galenus.

Dioſ. vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: Succum item caput gargariſatum purgare. naribus infuſum dolorem dentium lenire, ſi in aduerſam narem iniiciatur; retuſæ oculorum acici auxiliari, & argema cum melle expurgare: contra viperarum morſus, iocinoris, ac renum vitia, ſi ex vino bibatur, prodeſſe: addit dici eam, quæ cæruleum florem profert, prociduam ſedem reprimere; quæ verò phœniceum, impoſitione euocare.

De Artemiſia. CAP. XII.

ARTEMISIÆ genera Poſteriores complura ſtatuunt, Matricariam & Tanacetum eò quoque referentes. Fuchſius florem Aphricanum huc quoque adducere conatus fuit, de quo Pemptadis alterius lib. III. Nobis de propriè Artemiſia dicta primùm: deinde de aliis congeneribus agendum.

Huius

Artemiſia latioris folij.

Artemiſia tenuifolia.

Huius autem Artemiſiæ genera duo; vnum latioris folij: alterum tenuioris.

Prioris Artemiſiæ folia lata ſunt, laciniosa, ac variè diſſecta, per margines inciſa, Abſinthij 1.
Latifolij minora, nec perinde albida; ſuperius enim herbido colore virent; inferius tantummodo inalbicant: caules recti, ſeſquicubitales, rotundi, ſtriati, ac in paruulos multos diſtributi, ſubinde rubent, folia circa quos ſenſim attenuantur: floſculi perexigui, Abſinthij æmuli, ſurſum verſus digeruntur. radix multis firmatur fibris.

Alterius minutiſſimè diſſecta folia Abrotoni maris æmulantur; paulò tamen maiora, & 2.
longiora: cauliculi tenues, in tenuiores alas diuiduntur, quibus præter exigua inferius foliola, & parui corymbi copioſi ſuperius adhęrēt, minores quàm prioris. radix craſſa altè deſcēdit.

Prior Artemiſia ſecus vias, agrorum, & aruorum margines, multis locis frequens eſt, & 1.
non modò in locis mari vicinis, ſed & longiſſimè ab eo diſſitis exit; & nonnullis locis altior amplius luxuriat, alibi humilior; pro ſoli videlicet, ac regionis conditione, quæ ad ſtirpium mutationem plurimum facit.

Altera longius à maritimis recedit; in Germania, Bohemia, Auſtria, aliis regionibus, ſecus 2.
ſcrobes, aquarum riuulos, quandoque etiam in apricis occurrit.

Florent ambæ, & ſemen perficiunt æſtiuis menſibus, inareſcunt inde; ſed reſtant hyeme radices.

Quæ Græcis Ἀρτεμισία apud Latinos nomen retinet, quòd ab Artemiſia Mauſoli Cariæ Regis vxore, hanc ſibi adoptante, accepit; antea παρθένις dicta: vti Plinius refert? Apuleius παρθένιον etiam dici affirmat, apud quem & complures appellationes huius occurrunt, quarum multæ inter nothas apud Dioſcoridem. Harum pleræque legitimæ Artemiſiæ: nonnullæ aliis conueniunt, quas ſubinde Artemiſiis annumerari contingit. Poteſt hæc πολύκλωνος, & fortaſſis non abs re ἐφεστίας, χαιροσπολοχία, λευκώπις, & Valentina dici.

Priorem Artemiſiam nonnulli Matrem herbarum nominant: Germani **Beifüß**, & **Sant Johanns gürtell**: Hiſpani *Artemiſa*: Itali *Artemiſia*: Galli *Armoiſa*: Belgæ **Byuoet**, **Sint Jans kruijt**: Angli **Mugworte**: Bohemi **Czernobyl**.

Altera Artemiſia λεπτόφυλλος cognominatur, ſiue Tenuifolia. Huius & in legitimo de Artemiſia apud Dioſ. cap. tum & altero inter notha reiecto, nomen, & qualiſcunque deſcriptio

ſcriptio occurrit. Videtur autem hanc Matthiolus pro Ambroſia altera depinxiſſe.

Eſt autem Artemiſia vtraque, auctore Galeno, excalfaciens, ac modicè deſiccans; calida autem ſecundo exceſſu, ſicca primo aut ſecundo remiſſo, & vnà modicè tenuium partium. Plinius priuatim feminarum malis mederi ait: Dioſ. ad ducendos menſes, ſecundas, & fœtus. item ad præcluſiones, & inflammationem vteri, ad inſeſſus muliebres adiici, atque ipſis incoqui: Item cum myrrha ſubditam, eadem quæ inſeſſu poſſe: bibi & comam decoctam eorundem gratia; iam & pubi inſtar cataplaſmatis impoſitam menſes ducere.

Cit verò & eadem remoratam vrinam, ac calculos comminuit, eodem auctore.

Plinius, viatorem, ait, qui alligatam herbam habeat, laſſitudinem non ſentire: & ſecum habentem negari nocere mala medicamenta, beſtiámve vllam: & ne ſolem quidem: Bibi verò & ex vino aduerſus opium.

De Botry. CAP. XIII.

Botrys.

EXIGVA herba Botrys eſt; dodrāte vix altior, fruticis modo rectè, & vnico caule aſſurgens, in nonnullos tamen ramulos effuſo, ac diſtributo; quos folia vtrimque laciniata, atq. profundius inciſa, inſtar foliorum Erigeri, exornant: ſemen in racemulos collectum, circa totos exit ramulos. radix in fibras abit. Tota herba per maturitatem in viridi luteo langueſcit colore, odorata eſt, & tota quoque gummoſo lentore prædita, quo colligentiū manus inficit. antè verò quàm adoleuerit, ac quum primùm prodit, folia inferiore parte rubent.

Naſcitur in Italia & Gallia circa profluentes aquas, & fontès: reperitur verò, & in ſabuloſis, ac aridis, in oliuetis quibuſdam; facillimè in hortis adoleſcit. annua eſt.

Auguſto ac Septembri menſe ad perfectionem venit.

Græci *βότρυν* appellant: Latini eadem appellatione vtútur: Itali *Botri*: Germani Traufenkraut, & Krottenkraut; Galli *Pymen*. Belgæ Piment/ Duyuenkruijt. Angli Oke/ of Hieruſalem: Hiſpani *Bien granada*.

Dicitur verò & Artemiſia, vt non modò Dioſcorides, ſed & Plinius teſtatur: apparet autem Artemiſiæ illa ſpecies, quę *μονόκλωνος* appellatur.

Præter enim duas illas Artemiſias, de quibus cap. præcedente, & tertiam ſupereſſe Dioſ. & Plinius teſtantur: Quam Dioſcor. *μονόκλωνον*, ſiue vnicaulem: Plinius lib. 25. cap. 7. etiā Botrym ac Ambroſiam vocari refert. Tenuis autem hæc deſcribitur herba, ſimplici caule, & minutis floribus ſcatente, flauo colore, quæ iucundiorem quàm præcedentes Artemiſię odorem fundat: qualis vtique Botrys eſt. Facit huc quòd Botrys, Dioſ. auctore, etiam Artemiſia ac Ambroſia dicatur.

Cæterùm Botrys calida ac ſicca eſt ſecundo exceſſu; vim habet attenuandi, ac incidendi. In vino pota, vt quidem Dioſcor. & Paulus, *ὀρθοπνοϊκοῖς*. i. non niſi recta ceruice ſpirantibus prodeſt. Idem poſſunt cum ſaccharo condita folia, Conſeruam vulgò appellant. Addita carnibus, quæ cum iure coctæ eduntur, gratum adducit ſaporem.

Interponitur arida veſtimentis non modò vt ſuauitatem odoris contrahant; verùm vt & à tineis ac blattis conſeruentur, quod ipſa quoque præſtat.

De Ambroſia. CAP. XIIII.

AMBROSIA vnico ſimiliter caule, eoque nonnihil ſtriato, fruticis exigui modo aſſurgit, duos aut tres palmos alto, qui in ramulos, ac alas complures quoque diffunditur: folia haud magna, variè fiſſa, teneriora, tenuioraque, quàm Artemiſiæ prioris, quorum minora ſegmenta tenuia, graueolentis Rutæ foliola quodammodo exprimunt: flores ſecundum

ramulos

Ambroſia.

ramulos ſublutei, rotundi, muſcoſi, abſque fructu pereunt: ſubſunt inferius anguloſa, terreſtris tribuli inſtar echinata capitula exigua, nunquam florentia, in quibus ſemen nigricans. radix gracilis, palmaris. Inalbicat è virore tota herba, & gratum odorem ſpirat.

In Cappadocia ſpontè naſcitur, alibi ſata in hortis feliciter adoleſcit, vbi fœcunditate læti ſoli quandoque luxurians altius attollitur.

Sub finem æſtatis, & flores, & ſemen Ambroſiæ in Germaniis perficiuntur.

Græcis eſt ἀμβροσία; Latinis quoque Ambroſia, nec aliud eius nomen cognitum. Plinius Ambroſiam vagi nominis eſſe, & circa alias herbas fluctuati ait. Nam & Botrys, vt ſcripſimus, à nonnullis Ambroſia dicitur.

Matthiolus & alteram quandã deſcribit Ambroſiam, à nobis pro ſecunda ac tenuifolia Artemiſia deſcriptam. Recentior ætas & Ambroſiam quoque ſiue Ambroſianam aliam nominat, quam ſub Agreſtis Saluiæ nomine expreſſimus.

Vſus autem Ambroſiæ ad ea, quæ repelli & reprimi ſit opus: Nam, vt Galenus, impoſita vim habet adſtringentem ac reprimentem.

De Matricaria ſiue Parthenio.
CAP. XV.

Matricaria.

MATRICARIA plures ſubinde cauliculos promit rotundos, in alas ac ramulos quoſdã ſubinde diuiſos: folia tenera, variè fiſſa, ambituq́; crenata, Coriandri prima ac terræ proxima æmulantur, ſed tamen maiora; flores in faſtigiis ramulorum eminent medio orbiculo ſiue diſco lutei; è quo candida foliola per marginem erumpunt, chamæmeli floribus ſimiles. radix durior adnatis multis capillamentis confibratur. Tota herba diluto colore viret, grauiter olet, ac guſtu perquàm amara eſt.

Naſcitur in ſepibus, in hortis, ſecus veteres muros: locis gaudet ruderatis: ſubeſt ſæpenumero radicum fibris aliquis, licet exiguus, carbo, quem inter rudera facilè contingit reperiri; de quo Cardanus nugas nonnullas in libris De ſubtilitate adfert.

Æſtiuis menſibus in vigore ac flore eſt.

Dioſcoridi παρθένιον eſt, Galeno verò ac eius ſectatori Paulo, ἀμάρακος ἢ ἀμάρακον. Teſtatur ipſe Dioſcorides, Parthenium à nonnullis Amaracum dici & λευκάνθεμον.

Parthenium Galeno Perdicium ſiue Parietaria eſt; & ſimiliter Plinio lib. 22. cap. 17.

Eſt & tertium Parthenium Linozoſtis videlicet, ſiue Mercurialis, quam Dioſ. refert aliquos Parthenion nominare; cui accedit & Plinius lib. 25. cap. 5. & ſimiliter Apuleius.

Recentior ætas, Dioſcoridis Parthenium Matricariam appellat: Plerique Amarellam:

Itali

Itali *Marellam*: Hiſpani *Matricaria*: Germani Mütterkraut/ Meidtblümen: Belgæ Mater, & Moedercruijt: Galli *Marone*: Bohemi Rzimbaba: ac Angli Feuerfew, & Fedderfew.

Extant & huius inter ſpurias voces nonnullæ appellationes; vti ἀνθεμὶς, χαμαίμηλον, χρυσόκαλις, μελαβάθεργν, ἄνθος πεδινὸν, Solis ſæculum, Millefolium. Putatur hæc eſſe ea, quæ ab Apuleio Artemiſia Traganti vocatur: verùm cùm ipſe hanc nullis notis exprimat, difficile eſt affirmare.

Excalfacit autem Matricaria inſigniter; tertiò ordine calida; ſiccà verò ſecundo, abſtergit, expurgat, aperit, & quæcunque amara poſſunt feliciter præſtat; ad vterinos affectus non parum confert: menſes remorantes cit; ſecundas, & mortuos educit fœtus, ſiue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplaſmatis modo pubi impoſita. Facit & ad ſuffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiuſdem durities.

Dioſcorides etiam Eryſipelatis, & inflammationibus, cum flore imponi vtiliter, tradit. Idem Parthenium aridum cum Oxymelite, aut vino, aut ſale, non ſecus ac Epithymum, pituitam, ac bilem atram ducere, & aſthmaticis ac melancholicis eodem prodeſſe modo ait. Vtile quoque in potu calculoſis, eodem auctore.

De Tanaceto. CAP. XVI.

Tanacetum.

Tanacetum criſpum.

1. TANACETVM vno aut altero, ſubinde etiam pluribus caulibus conſurgit ſtriatis, in quorum faſtigiis aliquot vmbellæ, quorum flores mediis Anthemidis aut Parthenij orbiculis perſimiles, nullis circumpoſitis aut ambientibus foliolis, auri luteo reſplendent colore: folia oblonga ſunt, veluti ex pluribus ad vnum congeſtis pediculum compoſita, Agrimoniæ, aut Potentillæ potius ſimilia, filicis maris ſatis æmula; ſed tamen molliora ac minora, quorum particularia vti filicis, vtroque margine ſerrata. radix lignoſa in plures hinc inde diſtribuitur fibras, quibus ſubinde latè ſerpit. Tota amara herba eſt, & cum iucũditate quadá graueolens.

2. Huius & alia quædam reperitur ſpecies, cuius folia frequentiſſimis inciſuris diſſecta, ac criſpa, denſam aliquam plumam referre videntur, priori & odore, & ſapore, necnon flore planè aſſimilis.

Exit Tanacetum paſſim ſecus agrorum margines, aggeres, hortorum ſepimenta. Criſpi Anglia ferax eſt.

Tanacetum inodorum.

Tanacetum minus.

Tertium etiam reperiri in Prouincia ac Delphinatu haud procul Valentia Galliæ, Lobelius tradit; quod foliis primum Tanacetum; flore verò Matricariam referat, omni autem odore deſtitutum ſit. 3.

Flores ſiue potius aurei corymbi Tanaceti, Iunio ac Iulio vigent menſe; deperdita inde lutei coloris gratia, ſuccedit ſemen in ipſis orbiculis, quod Auguſto ad perfectionem venit.

Tanacetum noſtra ætas appellat: Nonnulli Athanaſiam, quaſi immortalem, quòd non citò flos inareſcat, Germani Reinfarn appellãt: Belgæ Reinvaer, & Wormcruyt: Italis *Tanaceto*: Anglis Tanſy: Bohemis Wratyc. Non eſt Artemiſia *μονόκλωνος*, ſiue vnicaulis, vt à nonnullis creditur.

Facultate autem calidum, & ſiccum eſt Tanacetum, vtpote omnibus ſuis partibus amarum; non tamen ſecundum vtriuſque ordinem longè egrediens.

Semina in vſu ſunt vulgi aduerſus ventris lumbricos, ac tineas, quas expellunt. Ex tenellis herbæ erumpentis foliis, cum ouis placentæ vere conficiuntur, ori nec ingratæ nec iniucundæ; ventriculo verò etiam vtiles. Nam ſi qui in eo hæreant vitioſi humores, eos partim ad cõcoctionem perducit, partim abſtergendo deorſum deducit. Succus herbę cum vino potus, aut eiuſdem decoctum, vrinam prouocat, dolores veſicæ lenit, & vrinæ ſtillicidio medetur: idem ſuccus cum oleo roſaceo ſpinæ ante acceſſiones illitus, febrium rigores tollere fertur: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliaris eſſe.

Dicitur & de radice, quòd cum melle aut ſacharo condita, aduerſus podagram plurimum faciat; ſi ieiuno ventriculo eius aliquantula pars, continuo aliquo tempore ſumatur.

De Tanaceto minore ſiue albo.
CAP. XVII.

ODORE ac ſapore proximè hęc herba Tanacetum exprimit, minus tamen odorata aut amara: Caules eius humiliores, ad pedis altitudinem, aut non multò ampliorem attolluntur: folia cùm circa caules, tum prius enata, variè diſſecta atque inciſa, Coriandrinis maiora; minora tamen ac tenuiora, quàm Matricariæ, ex albido virentia: Vmbellæ in faſtigiis cauliculorum, atque in his floſculi candidi, Millefolij ſimiles. radix lignoſa, oblonga ſenſim attenuatur, & ſubinde in ramulos diuaricatur.

In Germaniæ ac Italiiæ agris, pleriſque reperitur locis.

Iulio & Auguſto, & quandoque Septembri menſe floribus ac ſemine turget.

Odor, ſaporque, qualis Tanaceto, ſpeciem eius quandam eſſe oſtendunt.

Proinde non abs re Tanacetum minus, vel Tanacetum album nominari poteſt, præſertim cùm nullum eius aliud nomen cognitum habeamus. Nam quòd pro Sideritide Achillea (ſi non fallimur) Matthiolus eam exhibuerit, omni ex parte probare non poſſumus.

Achillea enim Sideritis adſtrictione exuperat, & ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebria profluuia congruit; at Tanacetum iſtud citius expurgans ac aperiens eſſe apparet: maiori Tanaceto vti odore ac ſapore, ita & reliquis facultatibus ſimile, tametſi minus potẽs.

De Bardana, ſiue Lappa maiore.

CAP. XVIII.

Bardana, ſiue Lappa maior.

BARDANA folia initio promit ampliſſima, & hirſuta, longè quàm Cucurbitæ maiora, ac latiora, craſſiora item & nigriora, quæ ſuperiore parte ſaturatius virent, inferiore nonnihil inalbicant: Caulis anguloſus, craſſus, foliis ſimilibus, ſed minoribus longè cingitur, hic in alas & ramulos quamplurimos diſtributus lappas gignit grandes, globatas, pungentibus exiguis aculeis recuruatis vndique aſperas, & tranſeuntium veſtitui inhærentes, è quibus ſuperius flos exit ſtamineus, colore purpureus: ſemen intra globoſum capitulum perficitur, quod dehiſcentibus lappis, vnà cum lanoſis pappis, impellente vento, auolat. radix lõga, intus candida, foris nigricat.

Nuſquam non obuia Bardana ſecus vias: locis incultis, deſertiſque ſponte naſcitur, nec lapidoſa fugit.

Iunio menſe caulis aſſurgit; altero, ex quo nata eſt, anno, lappæ ſuccedunt vnà cum floribus ac ſemine.

Græcis eſt ἀρκεῖον, item & προσώπιον ἢ προσωπίς; Latinis Perſonatia, Perſonata, & Arcium: Officinis Bardana, & Lappa maior: Germanis Groſs kletten; Belgis Groote cliſſen: Italis *Lappola maggiore:* Gallis *Glouteron*, aut *Gletteron:* Hiſpanis *Bardana:* Anglis Great burre: Bohemis Rzepijck. Apuleius præter ſuperiores, & alias quaſdam Perſonatiæ appellationes refert, vt Dardana, Bacchion, Elephantoſis, Nephelion, Manifolium.

Differt autem Arcion ab Arctio, vt ex vtriuſque deſcriptione, quæ & apud Dioſcoridem & Plinium ſeparatis locis extat, manifeſtum eſt: tum & ex cap. XXXIII. lib. V. huius Pempt. vbi eius icon & deſcriptio habentur.

Proinde non parum falluntur, qui nominum vicinitate decepti, Arcium idem cum Arctio eſſe rentur.

Facultate autem Bardanæ folia moderatè reſiccant, ac diſcutiunt: radix nonnullæ caliditatis particeps eſt.

Proſunt radices ſanguinem, & purulenta expuentibus cum pineis nucibus, auctore Dioſcoride. Apuleius eaſdem cum modico ſalis tritas morſui canis rabidi vtiliter imponi, atque ſic ægrum ſtatim liberari, ait.

Idem ſuccum foliorum cum melle potui datum, vrinam prouocare, & veſicæ dolores tollere: atque eundem cum vino vetere potum omnes ſerpentium morſus mirificè ſanare. Columella herbam cum ſale tritam, & ſuper ſcarificationem cum ferro factam impoſitam, venena viperæ pellere; plus verò etiam eiuſdem radicem contuſam contra ſerpentes prodeſſe; ſtrumis item radicem mederi refert. Caulis autem Arcij, priuſquam lappæ gignantur, detracto cortice, crudus cum ſale & pipere, aut in pinguium carnium iure decoctus non inſuauiter editur; ſic ſumptus ſemen auget, & ad Venerem inuitat: alimentum præterea haud

malum

malum corpori, præſertim decoctus, confert. additis pineis nucibus amplius conferre poteſt, & non minus quàm radix tabidis ac hæmoptoicis prodeſſe.

De Lappa minore ſiue Xanthio.

CAP. XIX.

Xanthium.

LAPPÆ minoris ſolia, quàm ſuperioris, longè minora, dilutius virēt, ad Attriplicis accedunt, ambitu inciſuras habent: caulis cubitalis, anguloſus, punctis exiguis nigris notatur, & in alas funditur: floſculi ante lappas verticillatim cauliculos ambiunt, ſed exigui & citò collabentes: ſequuntur lappæ ſiue fructus è foliorum ſinubus, ac in alarum faſtigiis oblongi, Oliuæ aut Corni magnitudine, veluti Platani pilulæ aſperi, & contactu veſtitui adhæreſcentes, qui haudquaquam dehiſcunt, ſed ſemen concluſi intra ſe gignunt forma oblongum. radix plurimis fibris firmatur, & haud altè deſcendit.

Læto & pingui ſolo; in ſcrobibus, & lacubus, vbi exaruerunt, facilè gignitur.

Iulio & Auguſto vigent Xanthij Lappæ.

Græcis eſt Ξάνθιον; Latini nomen retinent: Officinis Lappa minor, Lappa inuerſa, nonnullis Strumaria. Galenus etiam Φασγάνιον appellari ait. Reperitur verò & Φάσγανον inter ſpurias ξανθίου appellationes; propriè tamen Φάσγανον, ξίφιον eſt. Germanis Bettlerleuſs/ & ſpitz kletten; Belgis Cleine cliſſen: Italis *Lappula minore*: Hiſpanis *Lappa menor*: Gallis *petit Glouteron*: Anglis Lowſe burre/ & leſſer burre.

Ξάνθιον autem ab effectu dictum videtur: fructus ſiquidem, priuſquam totus inareſcat, collectus, tuſus, & in fictili reconditus, ac deinde vſu exigente acetabuli menſura in aqua tepida madefactus, capillos ξανθοὺς. i. rufos efficit, iiſdem illitus, capite tamen prius nitro præparato, vt Dioſcorides tradit.

Xanthij ſemen, auctore Galeno, digerendi vim habet: proinde calidum ac ſiccum.

Dioſcorides fructum commodè tumoribus imponi ait.

De Betonica. CAP. XX.

BETONICA foliis exit oblongis, latis, virentibus, aliquantulum aſperis, per ambitum ſerrę modo inciſis, quercus cuiuſdam ſimilibus, ſed tamen minoribus: caulis tenuis, quadrangularis, aliquantulum hirſutus, pedem (plus minus) altus: flores profert ſpicatos, colore vt plurimùm rubentes, alicubi tamen, ſed rarius, albidos: ſemen ſuccedit oblongum, anguloſum. radix ex multis fibris, ab vno dependentibus capite, committitur.

Amat loca opaca; reperitur tamen & in pratis ſoli expoſitis, ſed humentibus; adoleſcit & in hortis.

Iulio menſe præcipuè floret.

Græcis κέστρον, & ψυχότροφον: Latinis Betonica: à nonnullis Vetonica: Plinius lib. 25. cap. 8. in Italia etiam Serratulam dici affirmat: Recentior ætas aliam oſtendit Serratulam, de qua mox. Eſt verò & altera Betonica à Paulo Ægineta deſcripta. Galenus lib. v. De ſanitate tuenda Κέστρον, id eſt, Betonicam, etiam Sarxiphagon vocari tradit: Dioſ. tamē omnino aliam Sarxiphagon deſcribit. Officinæ & Itali Latinum nomen retinent: Hiſpani *Bretonica*: Germani Braun betonick: Galli *Betoine, & Betoſne* appellant: Angli Betony: Bohemi Buckwice.

Calida autem & ſicca Betonica eſt, & ordine quidem ſecundo. Incidendi, vt Galenus ait, vim habet. Comitiali morbo obnoxiis, necnon & cæteris, capite ex frigida cauſa male affectis, prodeſt: Pulmonem & pectus cum melle expurgat: Iocinoris, lienis, nec

Betonica.

I.

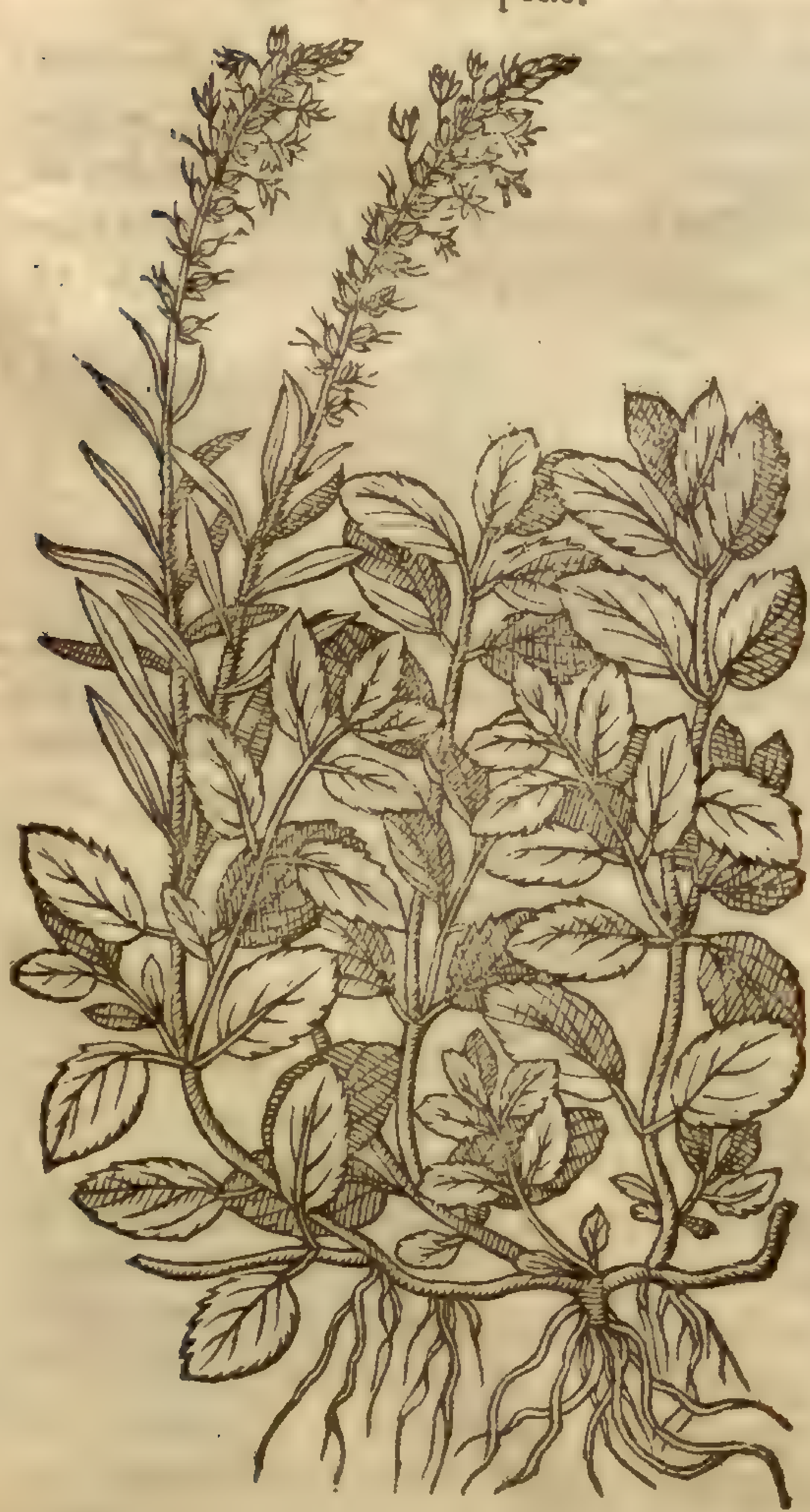
non fellis obſtructionibus medetur: Regio morbo laborantes reficit: concoctionem ventriculi promouet: acidum eructantibus ſubuenit; vrinam cit: ad renum & veſicæ dolores vtilis: conſiſtentes in renibus calculos rumpit, & expellit: menſes prouocat: vteri ſtrangulatui medetur: rupta, conuulſaque curat: aduerſus ſerpentum & ferarum morſus, & epota, & vulneribus impoſita confert. Laudatur & aduerſus Iſchiadicos dolores: Aluum drachmarum quatuor pondo ſumpta, vt quidem Dioſ. tradit, ſubducit. Ex floribus Conſerua fit, ad multa vtilis, ad capitis tamen dolores præcipuè conferens.

Radix Betonicæ reſiccata, & cum hydromelite denarij pondo aſſumpta, vomitum cit, & craſſos lentoſque humores educit; vt quidem huius ætatis nonnulli referunt.

De Veronica ſiue Betonica Pauli.
CAP. XXI.

VERONICA caulibus dodrantalibus, aut longioribus ſerpit, & quidem vt plurimum per terram: folia eius latiuſcula, Chamędryos repentis maiora, cādidioraque; ſecundum margines, vti illius, ſerrata; exigua lanugine pubeſcunt. floſculi, in pediculis ordine digeſti, dilutè cærulei. ſemen paruum, rotundum, nigricans, in ſiliquis planis, exiguum loculum præ ſe ferenti-

Veronica mas ſerpens.

Veronica aſſurgens.

bus

Veronica pratenſis.

bus,cõpletur: radix tenuis huc illuc diuaricatur.

Locis apricis, ſabuloſis, ac arenoſis, non rarò iuxta tumulos, ac aggeres, agrorum ſepimenta, quandoque & in ſaxoſis reperitur.

Huius autem & alia quędam ſpecies non accumbens aut proſerpens, ſed aſſurgens atque erecta. priori forma ſatis ſimilis, ſed viribus inferior. 2.

Exit & in pratis quædam, ac humentibus; cuius folia minora, virentia, læuia, lanugine carent, aliâs priori foliis, ramulis ſerpentibus, dilutè cæruleis floſculis, & theculis ſimilis. Ignaua autem & nullius vſus hæc habetur. 3.

Iunio ac Iulio quidem floret, ac viget, reliquis anni menſibus etiam viret.

Recentior ætas Veronicam appellat: Germani Ehrenpreiß/Grundheill: Belgæ Erenprijs. i. honos & laus: Bohemi Weronyka. Betonica autem quæ à Paulo Ægineta lib.7. deſcribitur, & alia à κέστρῳ eſt, conuenire cum hac videtur: Serpit ſiquidem veluti Pulegium; ramuli eius tenuiores ſunt: folia forma & magnitudine reſpondent; guſtabilis qualitas longè quàm Pulegij inferior, ita vt huius comparatione nullam referat. De hac Betonica ſic Paulus, Βεττονικὴ λεπτόκλωνος, ἐστὶ πόα παραπλήσια τὰ κλωνία τοῖς τοῦ γλήχωνος ἔχουσα, καὶ λεπτότερα, καὶ σχεδὸν ἄποια γευομένοις, φύεται δὲ μάλιστα ἐν πετρώδεσι τόποις, id eſt, Betonica herba eſt ramulis exilibus, Pulegio ſimilibus, ſed tenuioribus, & propemodum, ſi guſtes, nullam qualitatem referentibus; naſcitur potiſſimùm locis petroſis. *Betonica Pauli.*

Eſt autem Veronica, quantum quidem guſtu agnoſci poteſt, calida & ſicca; ſed tamen moderatè.

Huius autem ad cruenta vulnera, diuturnas exulcerationes, conferre decoctum recentiores affirmant. tumores item diſcutere, præſertim colli: Iocinoris ac lienis obſtructiones aperire: vrinas mouere: calculos expellere: renes & veſicam expurgare: quorum poſtremum de Betonica ſua quoque Paulus: in renum, inquit, medicinis vtuntur.

Aqua ſæpius deſtillata phthiſicis, purulentis, ac tuſſientibus, vtilis perhibetur. Aridæ puluis drachmæ pondo cum totidem theriaces, aduerſus peſtilentes febres commendatur.

De Veronica femina dicta, ſiue Elatine.

CAP. XXII.

CVM Veronica legitima vix vllam hæc ſimilitudinem habet, tota molli, tenuique lanugine contegitur; viticuloſis ſuis cauliculis compluribus humi repit: folia veluti Veronicæ, ſed magis acuminata, nec ambitu ſerrata: floſculi ſecundum folia lutei, retrò propendens habent corniculum inſtar florum Linariæ, aut floris Regij: rotunda ſuccedunt veluti Anagallidis capitula; in quibus ſemen. radix fibroſa.

Riguis ac humidis gaudet locis, inter ſegetes etiam exit.

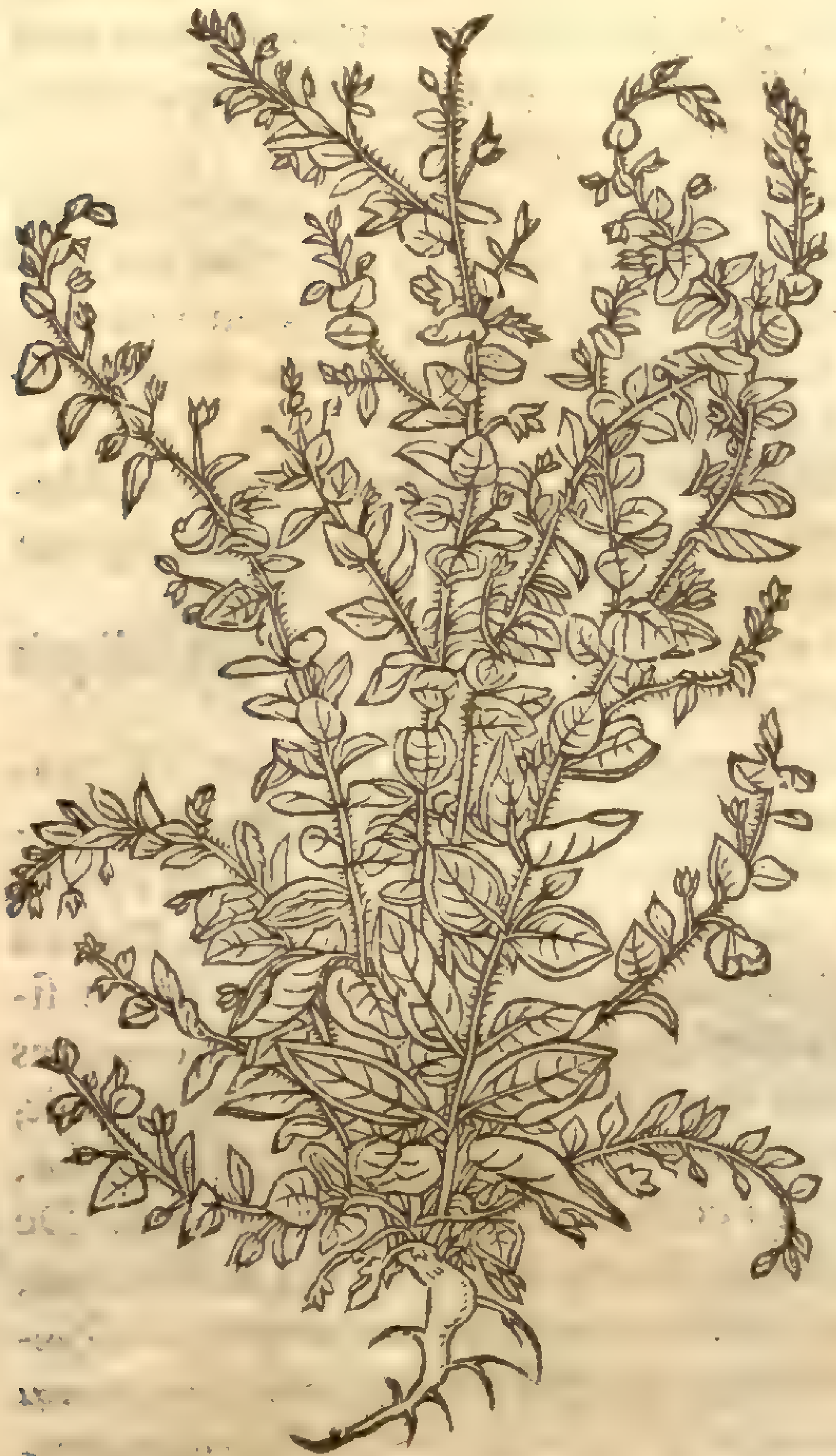
Æſtiuis menſibus florem, ac deinde ſemen perficit.

Leonhartus Fuchſius, & poſt eum Matthiolus Veronicam appellant fœminam, quibus ſuperior mas eſt; potius tamen ad Elatinem referenda videtur; quam Dioſcorides & Plinius aiunt, folia habere Helxines minora, rotundiora, piloſa; dodrantales ramulos quinos ſenóſve à radice folioſos, naſcique in ſegetibus ac cultis. Cum qua deſcriptione hæc herba conuenit: Folia ſiquidem eius multò, quàm Parietariæ (quæ propriè Helxine) minora ac rotundiora, piloſa quoque, vt iam ſcripſimus; dodrantales etiam ramuli, folioſi, non pauciores quinque aut ſex; nec diffident natales. *Elatine*

De facultatibus autem huius Veronicæ nihil apud Recentiores extat.

Dioſcorides & Plinius oculorum fluxionibus & inflammationibus cum polenta folia

Veronica femina Fuchſij ſiue Elatine.

Elatines altera.

Elatines trita & impoſita auxiliari tradunt; Eadem cocta (cum lini ſemine Plinius) in ſorbitione à dyſenteria liberare.

Serratula.

De Serratula. CAP. XXIII.

QVAM Recentior ætas Serratulam vocat à Betonica differt, folia eius prima, ac à radicibus exeuntia lata, oblonga, & per margines ſerræ modo crenata, maiora quàm Betonicæ: iuxta verò caules laciniosa, profundius altiusque inciſa, inſtar ferè foliorum ſcabioſæ: Vtraque autem cum cauliculis mediocriter ſaturato colore virent: caules ramoſi complures aſſurgunt, cubito altiores, in quorum faſtigiis è minutis ſquamoſis capitulis, floſculi purpuraſcentes. radix fibroſa, multis reſtat, ſingulis regerminans, annis.

In ſyluis, locis opacis, ac humentibus, veluti in pratis naſcitur, & non modò in Bohemia, Anglia, aut Normannia, verùm & in Belgio.

Sub finem æſtatis florem, ac deinde ſemen perficit.

Recentior ætas Serratulam appellat; differt, vt diximus, à Betonica, quæ & Serratula: Alia eius nomina, ſi quæ habet, nobis incognita.

Commendatur à nonnullis ad vulnera, & enterocelas, ſiue inteſtinorum ramices.

De Chamædry repente.
CAP. XXIIII.

CHAMÆDRYOS Veteres nulla quidem genera ſtatuêre; nobis tamen haud abs re tria, vt minimum, viſa ſunt; & excepta ea quidem,

Chamædrys maior repens.

Chamædrys repens minor.

dem,quam Fuchſius Chamædryn feminam facit,Chamæpityis annumerandam. Eſt autem inter Chamædryes vna procumbens ſiue Repens: altera *θαμνίσκου*,ac exigui fruticis inſtar aſſurgens: Tertia Syluestris ac ſpuria.

Prior Chamędrys complurimis humi (vt plurimum) procumbētibus,tenuibus,duriuſculis,ac lignoſis virgulis,hinc inde ſparſis repit,quas foliola conueſtiunt exigua, lata, rotundis tamen aliquantò longiora, ambitu ſerrata, quercus cuiuſdam ſimilia, ſed longè minora,ad Arietini Ciceris particularia proximè accedentia. Floſculi, & iuxta folia, & in coliculorum faſtigiis eminent, purpurei. ſemen exiguum,nigricans. radix tenuis, & fibroſa ſerpit, ac ſubinde noua germina emittit. 1.

In petroſis & aſperis naſcitur: prouenit verò & quibuſdam aliis locis,ſed inſolatis: In hortis facilè comprehendit. Germaniæ vtrique, Italiæ, Galliæ, Bohemiæ, aliisq; prouinciis familiaris. naſcitur verò quibuſdam locis amplioribus foliis;alibi minoribus.

Iulio & Auguſto floret: colligitur verò, reſiccatur, & ad medicinæ vſus reponitur, etiam prius quàm floreat.

Chamædryn hanc noſtri ſeculi Medici appellant: Italis *Querciuola*,& *Chalamandrina* dicitur: Hiſpanis *Chamedreos*: Gallis *Germandree ou cheſnette*: Germanis **kleyn bathengell**: Sunt qui Triſſaginem minorem,& querculam minorem,aut ſerratulam minorem vocitent.

A Dioſcoride appellata *Χαμαίδρυς* eſſe exiſtimatur: Si tamen Chamædryos deſcriptio diligenter expendatur,ac deinde Teucrij; hæc non Dioſcoridis Chamædrys, ſed Teucrion eſſe mox apparebit. *Χαμαίδρυς ἐςὶ θαμνίσκος σπιθαμιαῖος*,id eſt, Chamædrys exiguus eſt frutex dodrantalis. frutices autem ſponte ſua aſſurgunt, & erecti naſcuntur, quòd hæc Chamędrys haud facit. *Τεύκριον* verò *πόα ἐςὶ ῥαβδοειδής*,hoc eſt,Teucrion herba eſt virgulas plures ferēs: A quo & Plinius haud eſt alienus lib. 25. cap. 5. Teucrion, ſcribens,ſpargere iuncos tenues, quales vtique huius repentis Chamædryos tenues coliculi,qui iuncis exiguis haud diſſimiles dici poſſunt,atque eam ob cauſſam Teucrij deſcriptioni magis accedēs quàm Chamędryos. *Teucrion.*

Sed tamen non abſurdum fuerit Chamædryn etiam hanc appellari. Teſte ſiquidem Dioſcoride,Teucrion à nonnullis Chamædrys nominatur: & vice verſa Chamędrys ab aliis Teucrion,propter vnius cùm alterius in foliis ſimilitudinem.

Teucrion autem,vt Plinius ait,Teucer inuenit: addit à nonnullis Hemionion ,ab aliis Splenion dici: Sed hæc nomina ad Hemionitidem herbam pertinent, non ad Teucrion.

2. Huius verò Chamædryos & alia ſimilis ſpecies extat,cuius folia maiora auerſa parte inalbicant; coliculi,ſiue potius virgulæ duriores; cæteris priori ſimilis.Hæc fertur in Allobrogum ſiue Sabaudiæ ac Delphinatum montibus virere.

Leucas. Sunt qui velint Leucadem hanc eſſe,& quidem montanam. λευκὰς duorum ſiquidem eſt generum,vna ὀρεινὴ ſiue montana; altera ἥμερος ſiue ſatiua. Montana,vt Dioſ.tradit, latioribus eſt foliis,ſemine amariore,acrioreque,& omninò efficacior quàm ſit ſatiua. In tanta autem veterum breuitate,quis poterit certi aliquid ſtatuere ?

At Chamædrys repens tenuium eſt partium,ac incidendi facultatem habet; calida & ſicca ordine propemodum tertio; veluti de Teucrio Galenus ſcribit , quamobrem & lienoſis confert: Recens ſiquidem cum oxycrato,vt Dioſ. aut aridæ decoctum , potenter lienem abſumit. Imponitur verò lienoſis cum aceto & ficubus : ſerpentum verò morſibus cum aceto ſolo. Poteſt autem omnia & quæ aſſurgens ſiue fruticans Chamędrys,proinde & citra errorem pro Chamædry accipi & vſurpari poteſt.

De Chamædry altera , ſiue Aſſurgente.
CAP. XXV.

Chamædrys aſſurgens.

CHAMÆDRYS altera recto , dodrantali, aut ſubinde altiore, lignoſo, duroque cauliculo aſſurgit,θαμνίσκου ſiue exigui fruticis ſpeciem referens , qui inde in ramulos complures diffuſus , folia adfert ambitu inciſa ac ſerrata, minora quàm quercus , alas eorundem æmula. repentis verò Chamædryos maiora : floſculi ſimiliter ſecundum folia, & ad cauliculorum faſtigia eminent ſubpurpurei. radix multis fibris variè ſpargitur.

Naſcitur petroſis & aſperis : montes, loca arida, & aprica amat,nec hortos refugit.

Eodem,quo ſuperior,tempore & flores & ſemen perficit: Legendam cum ſemine Dioſcorides refert.

Græcis eſt Χαμαίδρυς;à nonnullis Χαμαίδρωψ ἢ λινόδρυς: Latinis Trixago,aut Triſſago,nec deſunt qui Τεύκριον vocitent , Dioſ. & Plinio auctoribus. Fuchſius & Matthiolus pro Teucrio depinxere: Germanis Groſs Bathengell/Groſs Gamanderlin. Poteſt hæc Trixago maior,Serratula maior,Quercula maior dici.

Ex tertio autem ordine eſt excalfacientium ac deſiccantium,Chamædrys , Galeno iudice, cum amaritudine acrimoniæ cuiuſdam particeps eſt : Lienes , eodem auctore , colliquat: cum aceto,addit Plinius. Vrinas ac mēſes euocat: craſſos incîdit humores, viſcera ab obſtructionibus expedit,incipientibus hydropicis auxiliaris vt Plinius: aduerſus ſerpentium morſus cum vino & pota & impoſita efficax.

Trita ad ſuprà dicta,inquit Dioſ.digeritur in catapotia, ſiue, vt Plinius,in paſtillas.Purgat vetera vlcera & ſordida cum melle ; caliginem etiā oculorū diſcutit cum oleo,addit Plinius.

De Chamædry ſylueſtri. CAP. XXVI.

SYLVESTRIS Chamædrys ramulos promit tenues , anguloſos , veluti geniculis diſtinctos,pedem aut ſubinde cubitum longos; circa quos per interualla folia latiuſcula,margine ſerrata,quàm repentis ſiue prioris Chamædryos paulò maiora,molliora que,quernis multò minora: floſculi elegantes ex quatuor foliolis circa faſtigia coliculorum ordine digeſti, cæruleo arrident colore; quibus valuulæ ſuccedunt latiores ; in quibus ſemina parua. radix tenuis,fibris non deſtituitur. Huius coliculi non in altum rectè aſſurgunt,nec ſemper procumbentes

Chamædrys ſilueſtris.

cumbentes ſerpunt, ſæpè in latus inclinantur, veluti ea quæ πλαγιόκαυλα Theophraſtus appellat; & tenuibus pilis vnà cum foliolis leuiter hirſuta.

Naſcitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, riuulos, ſcrobes, ac fontes, ſubinde & in nemoroſis: Et quibuſdam locis rarioribus foliis, paucioribusque ramis; alibi ramoſior.

Iunio, Iulio, ac Auguſto cum floribus viget.

Ante notam Chamædryn vel etiam Teucrion, huic Chamædryos in officinis nomen acceſſerat, ac pro Chamædry in medicamentorum compoſitionibus admittebatur; ſuperioribus deinde in notitiam perductis, Sylueſtris ac Spuria Chamædrys appellari cœpit, à nonnullis verò etiam Teucrion Paluſtre: Germani Erdtweyrauch.

Non eſſe autem Teucrion, nec legitimam Chamædryn notius eſt quàm refelli opus habeat. Veteribus cognitam fuiſſe non perinde manifeſtum.

Videretur ea eſſe poſſe, vel omninò proxima ei, quam Dioſ. ἱερὰν βοτάνην, id eſt, ſacram herbam appellat, ſi modò Herba ſacra, & Verbenaca, quę Gręcis περιστερεὼν, differentes ſunt: facit quidem differẽtes Dioſcorides, vnam poſt alteram ſeorſim deſcribens: verùm alij Auctores, Galenus videlicet, Paulus, Aëtius, & Oribaſius, dum Herbæ ſacræ nullam faciunt mentionem, ſed περιστερεῶνος tantummodo; atque hæc ipſa ἱερὰ βοτάνη etiam nuncupata reperiatur; vnam eandemque eſſe variis appellationibus dictam apparet. Quæ ſi ita ſe habent, Chamædrys hæc ſylueſtris ἱερὰ βοτανὴ nequaquã eſt.

Cæterùm particeps & hæc herba caloris eſt ac ſiccitatis, aperiendi atque expurgandi vi non integrè deſtituitur: Poteſt inter ea, quæ Iecur ac Lienem aperiunt, admitti.

De Chamæpityis. CAP. XXVII.

CHAMÆPITYES tres, auctore ſunt Dioſcoride.

Prima multis per terram cauliculis quaſi repit. folia è ſingulis geniculis promit ob- 1.
longa, anguſta, in tres particulas fiſſa. floſculi ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirſuta, odore reſinam piceam, aut larignam refert.

Dioſcorides hanc foliis eſſe ait Semperuiui minoris, tenuioribus, hirſutis, ac pinguioribus: Atque huius quidem foliis, non exactè intuenti, mox eſſe apparet: Nam ſingula foliorum ſegmenta, ipſa Semperuiui minoris folia ſatis referunt, eius videlicet, quod inter minora Semperuiua primum.

Altera ſpecies cauliculis eſt craſſioribus, quadrangularibus, ac geniculatis: ramis recuruis, 2.
foliis latis, & multipliciter diuiſis, dilutè purpureis: floſculis, è calycibus veluti Hyoſcyami, ſed longè minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirſuta, ſubcandicans, & odore piceæ aut pineæ Reſinę; qui Chamæpityos hanc eſſe ſpeciem oſtendit; A vero idcirco receſſerunt, qui Chamædryn feminam nuncuparunt.

Ramis hanc Dioſcorides eſſe ait ancoræ in modum recuruatis. Mirum videtur cur Ancoræ comparauerit; ſed indicare voluit, repandas ſibi inuicem oppoſitas alas, ancoræ qualemcunque ſpeciem exhibere.

Tertia Chamæpitys tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquàm exigua: 3.
floſculos paruos, è luteo pallentes, ad faſtigia cauliculorum: radiculas ſimiliter minutas, & tenuiſſimas: caneſcunt foliola cum ramulis; odor adeſt, qualis reſinæ pityinę aut pineæ.

Loca ruderata, ſaxoſa, ſabuloſa, vineta, & non raró olíueta Chamæpityes amant: In hortis ſatæ luxuriant.

Iulio ac Auguſto cum floribus; ſuccedente mox ſemine vigent.

Χαμαιπίτυς Græcis; Latinis Ibiga, Aiuga, & quandoque Abiga nominatur. In Officinis Iua,

Chamæpitys prima.

Chamæpitys altera.

Chamæpitys tertia.

Iua Artherica, Iua moſchata : Italis *Iua*, *Chamepitio* : Hiſpanis & Luſitanis *Pinitho*. Apud Germanos Vergiſs mich nicht : In Belgio, Velt cypres: A Gallis *Iue moſchate*.

Eſt autem Chamępitys, vt ait Galenus, in ſiccando ordinis tertij ; in calfaciendo verò ſecundi. expurgat interna viſcera: Iocinoris ac renum vitiis vtilis. auriginoſis in vino pota prodeſt: menſes cùm epota, tum cum melle appoſita ducit : vrinam mouet. Ex hydromelite decocta quadraginta diebus Iſchiadicos, vt fertur, ſanat. apud Heracleam Ponti, perinde ac Antidoto, aduerſus Aconitum ea vtuntur.

Puluis huius cum fico in pillulis ſumptus aluum emollit ; mammarum duritias diſcutit : vulnera glutinat: vlcera putreſcentia ſanat cum melle appoſita: Et hæc quidem præcipuè prior præſtat; reliquæ duæ prioris vim obtinent, ſed non adeò efficacem, Dioſ. auctore.

De Spuriis Chamæpityos generibus & Anthyllide altera. CAP. XXVIII.

SVPERSVNT præter legitimas Chamæpityes & aliæ duæ ipſis ſimiles, ſed Spuriæ ac nothæ. vna maior; altera minor eſt.

k. Maior humi ſerpit inſtar prioris Chamæpityos, quam tenuibus, ſed tamen durioribus cauliculis, & foliis ſatis refert ; niſi quòd huius ſubinde extremo margine nonnihil ſerræ modo inciſa conſpiciantur: flos ſimilis, ſed colore purpureus. ſemina in ſingulis calycibus quaterna.

radix

Chamæpitys ſpuria prior, ſiue Anthyllis altera.

Chamæpitys ſpuria altera.

Chamæpityos ſpuriæ alterius altera icon.

radix lignoſa, craſſa, ſubalbida, guſtu amara, Cichorij radici haud multum diſſimilis. Tota hæc herba admodum hirſuta eſt, & odore graui prædita, haudquaquam grato, aut ad Chamæpityos accedente.

Altera minor procumbentibus ac tenuibus pediculis, foliiſque inter legitimas primę quoque ſatis ſimilis, ſed floſculi differunt, qui candidi ſunt, & inuerſos Lamij referunt; ipſis tamen longiores & patentiores. quaterna inde cohærent etiam ſemina. radicula mediocris craſſitudinis. 2.

In nonnullis Hiſpaniæ regnis, tum & in Narbonenſi Gallia, in oliuetis, ac ſubinde ſecus agrorum margines maior occurrit; Minor quoque ex Hiſpaniis ad Belgas peruenit, vbi locis incultis prouenire eam Carolus Cluſius refert.

Æſtate ac Autumno vtraque floret.

Prior

1. Prior à Luſitanis *Yerua crina* dicitur: plerique Iuam moſchatam nominant.& ſimilis quidem Iuæ moſchatæ ſiue Aiugæ, quam diximus χαμαιπίτυν appellari, ſed tamen haudquaquam Chamæpitys, vel odore ſolo (qui ingratus & grauis eſt) repugnante. Sed Anthyllis eſt altera, quam Dioſcorides Aiugæ foliis ramuliſque ſimilem refert, ſed hirſutioribus, breuioribus ac aſperioribus; flore purpureo, odore admodum graui, qualem hanc eſſe ſcripſimus. Haud perperam idcirco à nonnullis Anthyllis Chamæpityides nominatur, ad differentiam prioris Anthyllidis.

Anthyllis altera.

Duæ etenim apud Dioſcoridem Anthyllides. vna Lenti ſimilia habet folia: altera Aiugæ ſimilis; qualis eſt modò à nobis deſcripta. Nō eſt autem hæc, nec Kali, nec eius aliqua ſpecies. Omnes enim Kali ſpecies ſalſo humore redundant; iſta verò ſalſugine omnino caret.

2. Altera ad Anthyllidem alteram fortaſſis & referri poterit: Sed tamen ſpuriam ac Pſeudochamæpityn quoque dici quid vetat? eſt etenim Aiugæ ſimilis, non tamen legitima.

Anthyllidem autem alteram Chamæpityos ſimilitudinem referentem, præter alia, Dioſ. ait, cum aceto mulſo comitiales ſanare.

De Chelidonio maiore. CAP. XXIX.

Chelidonium maius.

CHELIDONII duo ex veterum ſententia genera, forma figuraque multum differentia. Vnum maius: alterum minus.

Maioris Chelidonij cubitales, graciles, teretes, geniculati, ac nonnihil hirſuti cauliculi in nonnullas alas diſtribuuntur: folia ex pluribus ambitu crenatis cohærent, Ranunculi hortenſis filiorum æmula, ſed tamen maiora, teneriora, ac læuiora, eque cæſio ſiue dilutè cæruleo colore vireſcentia: floſculi Leucoiis ſimiles, lutei; ſuccedunt ſiliquæ paruæ, anguſtę, multò quam Leucoij breuiores: ſemina in his exigua, ſublutea. radix breuis, intus foriſque croci colore fibras concolores dimittit. Tota herba graueolens eſt, & quacunq. parte læſa aut vulnerata, lutei coloris ſuccum acrem mordacemque, ac nonnihil amaricantem fundit.

Locis gignitur incultis, ſecus vias, in vepribus, circa veteres muros, in vmbroſis citius quàm in apricis.

Toto anno viret; ab Aprili menſe in multam æſtatem floret: ſiliquæ interea perficiuntur.

Χελιδόνιον μέγα Græcis; Latinis Chelidonium maius, ac Hirundinaria maior: Officinis Chelidonia dicitur; à quibuſdam perperam Celidonium: Italis *Celidonia*: Hiſpanis *Celiduenha, yerua de las golundrinhas*: Germanis Groß Scholwurtz/Schelkraut/Schwalbenkraut/Goldtwurtz: Gallis *Eſclere ou eſclayre*: Belgis Gouwe, Stinckende gouwe, Gouwortele: Anglis Celondine: Bohemis Celidon. Inter nothas voces & παιωνία, κεραταιά, ἀούβιος, γλαύκιος, πάνδιος ῥίζα, φελομήδειον, ὀθόνιον, & Fabium dici reperitur. Oribaſius Synopſeos lib. III. Othonnam etiā dici ait. Dioſcorides quoſdam Othonnam Chelidonij eſſe ſuccum opinatos fuiſſe refert. Aliam tamen Othonnam à Chelidonio differentem deſcribit, foliis Erucæ foraminoſis, de qua Pemptade altera in floris Africani deſcriptione. Athenæus & à quibuſdam Anemonem dici auctor eſt, multum tamen vera Anemone à Chelidonio differens.

Auicenna cap. 199. Chelidonium appellat Cauchun, & à nonnullis quoque Memiran dici teſtatur; addit pleroſque minus Chelidonium, Memiran; Maius verò, Aluardachule ſiue Alxardahune appellare: Cap. verò 486. Memiren lignū eſſe ait, veluti nodos ad nigredinem declinans, acutius quàm ſint venæ tinctorum; ſatis oſtēdens Memiren à Chelidonio differre.

Apuleys. Meminit Mamiræ & Paulus Ægineta, & Mamiran ceu radiculam quandam eſſe ait cuiuſdam herbæ veluti nodos frequentes habentem; & quidem alio quàm de Chelidonio loco: quod & Chelidonij ac Mamiræ diſcrimen oſtendit.

Dictum

Dictum autem χελιδόνιον iſtud, non quòd aduentu χελιδόνων, id eſt, hirundinum demum proueniat, aut abeuntibus illis pereat, nam, vti diximus, toto anno reperiri poteſt; ſed quia excæcatis pullis hæc herba matres reſtituere viſum in opinione ſit; ſed tamen vana, & à veritate aliena. Læſam ſiquidem extrinſecus pullorum nonnullorum auium oculorum aciem, interpoſito tempore ſponte reſtitui, & creberrimè hirundinis, teſtatur Cornel. Celſus lib. 6. cap. 6. Vnde (vt idem inquit) locus fabulæ per parentes id reſtitui herba, quod per ſe ſaneſcit. Affirmat idem Ariſtoteles De hiſtoria animalium lib. 6. Pullorum hirundinis, ait, adhuc recentiū oculi, ſi quis ſtimulo eos vexauerit, renaſcūtur, & cernēdi vim poſtea planè recipiunt.

Chelidonium autem maius euidenter calefacit, deſiccat, & ordine quidem tertio, atque vnà validè extergit.

Succus herbæ ad viſum acuendum vtilis eſt; abſtergit enim & diſcutit craſſa, quæ circa oculi pupillam hærent aciem obtundentia: Et quidem, vt Dioſ. ait, in æreo vaſe cum melle decoctus.

Radix regio morbo medetur, & præſertim citra febrim, ex fellis obſtructione nato: aperit enim, & ab infarctu fel & iecur liberat. Manducata eadem radix dentium dolores ſedare fertur: prodeſt & vlceribus ſerpentibus cum vino.

Succus ineunte æſtate, inquit Dioſ. extrahendus, atque in ſole ſiccandus.

De Chelidonio minore. CAP. XXX.

Chelidonium minus.

MINVS Chelidonium foliis viret ſubrotundis, læuibus, glabris, ac reſplendētibus, quàm hederæ minoribus. tenues, breues, humique plurima parte procumbentes cauliculi floſculos promunt luteos, quales Ranunculi, quibus & veluti huius exiguum ex ſeminibus congeſtum capitulum ſuccedit, verùm minus. radix è tenuibus fibris conſtat, quibus adhærent aliquot protuberantia veluti grana, triticeis magnitudine ſimilia.

Naſcitur in pratis, ſecus vias, ac ſcrobes, foſſaſq́; locis riguis ac humentibus paſſim vulgare.

Circa Martij Calendas exit, paulò pòſt floret; Aprili deficere incipit; Maio integre perit; pòſt difficile fuerit, vel radiculam eius reperire.

Χελιδόνιον μικρὸν; Latinis Chelidonium minus, & Hirundinaria minor appellatur: In Officinis, ac à nōnullis Scrophularia minor, ficaria minor: Serapioni Memiren: Italis *Fauoſcello*: Germanis Feigwurtzen kraut/ Blaternkraut/ kleyn ſchwalben-kraut/ Pfaffenhoetlin/ Meyenkraut: Gallis *Eſclere, petit baſſinet*: Belgis Speenkruyt/ cleyn Gouwe.

Poteſt iſtud ab Hirundinibus nomen inueniſſe ſuum, nam circa ipſarum hirundinum aduentum apparere incipit, ſed tamen prius quàm ipſæ recedant, iam diu euanuit.

Calidam quoque ac ſiccā facultatem & iſtud Chelidonium obtinet, ipſo etiam maiore acrius ac calidius; Ranunculis potentia proximum.

Cutem celeriter, vt Gal. ac Dioſ. aiunt, exulcerat: Scabros vngues eiicit. Succus radicum per nares attractus, aut ipſis impoſitus, caput per ipſas nares expurgat.

Poſterior ætas ad hęmorrhoides radicibus vnà cum adhærentibus granulis vtitur, quę huius ſucco, cum vino, aut laborantis vrina permixto ſæpius ablutæ contrahuntur, ac dolore ſopito reſiccantur. Sunt etiam qui exiſtiment vel geſtatam ſolummodò herbam prodeſſe aduerſus earundem dolores poſſe.

De Scrophularia. CAP. XXXI.

SCROPHVLARIA, quæ maior cognominatur, quadrāgulatibus, ac ſubinde cubito altioribus aſſurgit caulibus, colore ex obſcuriore purpura nigricantibus, interius vacuis. fo- I.

Mo. Bot. Garden. 1893

Scrophularia.

Betonica aquatilis.

lia ab vno veluti geniculo ſemper bina, contra ſe poſita, lata, acuminata, per margines crenata, vrticę maioris ſimilia, ſed maiora, nigriora, & haudquaquam attactu vrentia, ſiue pungentia: floſculi in ſummo alarum paruuli, colore obſcure purpurei, forma exiguas caſſides ſatis exprimentes; in rotundis, ſed tamen acuminatis capitulis ſemen ſuccedit exiguum. radix albida, veluti nodos ac tubercula multa profert, & obliqua vt plurimum naſcitur, quandoque idcirco & progerminans.

Secus agrorum margines, in ſcrobibus ſiccis non rarò prouenit, ac in ſyluis.

2. Huic verò & alia caule, foliis, floribus, capitulisque ſimillima eſt. caules quandoque paulò craſſiores: folia etiam ſubinde exiguum maiora: radices autem huius nequaquam nodoſæ, aut tubercula eminentia habentes, ſed ex multis tenuibus fibris commiſſæ, quibus à ſuperiore potiſſimùm differens eſt.

Hæc iuxta aquas profluentes emicat, ac ſecus ſcrobium, riuulorumque margines, ac fluuiorum ripas: in aridis vix reperitur.

Vtraque Iulio ac Auguſto cum flore viget; ſemen inde matureſcit.

1. Priorem paſſim Scrophulariam vocant, Maioris cognomen adiiciunt ad differentiã Chelidonij minoris, quod diximus Scrophulariam minorem dici: Appellatur verò & Millemorbia, Ferraria, Caſtrangula: ac Germanis Braunwurtz/Saurwurtz/Groß feigwurtzenkraut: Italis *Scrofolaria*: Gallis *Scrophulaire*: Belgis Groot ſpeenkruyt. Non eſt Galeopſis, ſiue Galeobdolon, deſideratur enim præter alia odor grauis, quo Galeopſis prædita eſt.

2. Alteram Betonicam aquatilem nonnulli nominant, parùm tamen cum κέςρῳ, ſiue Betonica conuenientem: Clymenon alij affirmant, quod à Dioſcoride foliis deſcribitur Plantaginis; cum cuius haud huius reſpondent: ſemen quoque non hederæ, quale Clymeni Plinius eſſe tradit.

Belgæ hanc Beeckſchuym, & Sancti Antonij herbam ſubinde nominant. Ruellius (ſi non fallimur) Segeiam vulgò Gallorum appellari refert.

1. Vtraque autem facultate calida ac ſicca eſt. Prior ad duros glandularum tumores, quos Græci χοιράδες: Latini ſtrumas: vulgò ſcrofulas appellant; & hæmorrhoidum cum dolore tumores prodeſſe fertur. Nonnulli vel collo appenſam, vel aliâs geſtatam ad ſanitatem conferre temerè

re temerè prædicant: alij radicem cum butyro inſulſo tuſam, loco haud inſolato, ſed humecti ad dies xv. reponunt, mox lento igne decoquunt, percolatum aſſeruant, quo ſtrumas & hæmorrhoides illinunt non abſque ſucceſſu.

Alterius folia abſterſoria vi prædita, ad praua, ac fœtida vlcera plurimùm prodeſſe feruntur: & cum melle ſuccus horum decoctus. 2.

De Conyza. CAP. XXXII.

Conyza maior.

Conyza maior altera.

CONYZÆ duo genera Theophraſtus refert: marem, & feminam. Dioſcorides tertium addit medium quoddam inter vtraque. Poſterior ætas circa harum notitiam nonnihil laborat; pleriſque has, nonnullis alias pro Conyzis oſtendentibus.

Quæ pro prima legitima Conyza habetur, complures à radice ſubinde caules promit teretes, lignoſos, ſeſquicubitales, interdum altiores. folia ex virore pallent frequentia, oblonga, veluti Oliuæ, ſed ampliora, duploque vt plurimum maiora. Floſculi ad alarum faſtigia alterni, pediculis tenuibus inſident, lutei, Erigeri ſimiles, qui in pappos vaneſcunt; quibus ſubeſt ſemen exiguum, vt Hieracij. radix craſſa non abſque fibris perennat. 1.

Tota planta cum ſuauitate quadam graueolens eſt, hirſuta, pinguis, & lento glutine occupata.

Solo maritimo, & auſtrino cælo gaudet, circa Adriatici ſinus littora, tum & circa Romam, & Florentiam reperitur. In Narbonenſi quoque Gallia, haud procul Monſpelio, ſecus vias, ac vinearum margines: Nec non in agro Valentino & Murciano Hiſpaniæ, & ſupra Olyſſiponem, teſte Carolo Cluſio.

Altera Conyza maior, ab aliis pro prima ſpecie iudicata, folia habet, quàm ſuperioris, latiora, inſtar Verbaſculi ſiue Primulæ Veris, ſed tamen minora, nigriora, & lanuginoſiora, ſiue molliora. caules rotundi, ſeſquicubitales quoque vel altiores, & ipſi lanugine quadam aſperi, in ramulos diuiduntur; quorum faſtigiis aliquot floſculi adſunt oblongi, ſtaminei, coloris lutei, aut ex luteo nonnihil purpuraſcétes, qui & in pappos ſoluuntur. radix ramulos hinc inde in obliquum ſpargit. Et hæc ſtirps graui quoque, non admodum tamen ingrato odore, prædita eſt, ſed haudquaquam glutinoſa. 2.

Conyza media.

Conyza minima.

Locis apricis ac aridis frequens; petroſa & veteres etiam muros non refugit.

2. Medium Conyzæ genus candida quoque lanugine pubeſcit, ac grauis odoris viroſum quiddam ſpirat: folia eius oblonga, digitum lata: caules teretes, ac recti, cubito altiores. Flores in faſtigiis ramulorum Chamæmeli ſimiles, ſed non medio orbiculo, ſiue diſco tantummodo, verùm & ambitu lutei, & paulò maiores, qui & in pappoſam lanuginem abeunt. radix fibras dimittit complures.

Locis gaudet humidis, ſecus profluentes, vel etiam reſides aquas nuſquam ferè nō obuia.

3. Minor Conyza exigua eſt herba, palmum, aut dodrantem alta, incana quoque ac lanugi-noſa, odoreque cæteris referens: folia exigua ſunt: flores Chamęmeli mediis orbicalis, ac Tanaceti ſimiles, è colore luteo ſubnigricant, qui vti aliorum, in lanuginoſos ac molles pappos pereunt. radix tenuis eſt.

Humidis ac riguis locis creberrima exit.

B. Præter hanc verò & alia oſtenditur minor, caule cubitali, vel altiore aſſurgens, eoque gracili, ramoſo, hirſuto, atq. glutinoſo: foliola anguſta veluti linariæ, ſed lanuginoſa, ac pinguia: floſculi, ſecundum ramulos tenues, lutei in lanuginem abeunt. radix tenuis. hæc, quàm priores, odoratior eſt.

Apud Hiſpanos in agro Toletano, & in Narbonenſi Gallia pleriſq. locis reperta ſcribitur.

Florent Conyzæ plurima æſtatis parte, ſed tamen prior maior, & altera parua ſub Autumni tempus potiſſimùm.

Κονύζα, Latinis Conyza; Plinio Cunilago. Gaza Policariam & Pulicariam appellat; differt tamen à Pſyllio, quod & Pulicaria dicitur. Officinis incognitæ ſunt Conyzæ.

1. Priorem nonnulli apud Hiſpanos *yeruam pulgeram* appellant; alteram maiorem ad Baccharim Dioſcoridis ſunt qui referre ſtudeant, cum qua ſimilitudinis tam exiguum obtinet, vt pro ea haberi nequeat. Extant maioris Conyzæ inter ſpurias voces multæ appellationes, vt, κυνοζεματῖτις, δαναΐς, τανάχιον, φύκος, ἰχύς, δείνοσμος, βρεφοκτόνος, ἀνουβίας, ἠδεμίας, Intybum, Militaris, Deliarium, Febrifuga, Phragmoſa, Muſteros, Piſſa; hanc autem marem Theophraſtus appellat.

2. Mediam Conyzam Germanorum plerique Dürrwurtz/ & Donderwurtz vocitant: Bohemi Zlaty trauf.

Minor

Minor Theophraſto femina eſt: aliis Panion, vel Libanotis; vt inter nothas appellationes reperitur. 3.

Cæterùm Conyzæ omnes calidæ ſunt ac ſiccæ; media tamen, & minorum prior, cæteris infirmiores.

Folia earum, quæ viribus præſtant, cum vino ad menſes ducendos, & fœtus eiiciendos, & contra vrinæ ſtillicidia, regium morbum, dyſenteriam bibi, Dioſcorides refert, & Comitiales ex aceto pota adiuuare. Decoctum horum in inſeſſu vuluæ medetur: Succus ex oleo efficaciter horroribus oblinitur; capitis dolores hoc modo illitus etiam ſanat.

Suffitu ac ſubſtratu herba ſerpentes fugat; culices abigit: pulices necat. folia ſerpentium plagis, & tuberculis conuenienter imponuntur; Idem auctor: Conſentit Galenus.

De Cynogloſſo. CAP. XXXIII.

Cynogloſſum abſque flore.

Cynogloſſum cum flore.

CYNOGLOSSO folia ſunt oblonga, lata, exigua, molli tenuique admodum lanugine pubeſcentia, attactu læuia: caulis cubitalis, rotundus, & ipſe aliquatenus incaneſcens, in alas diuiſus; circa quas ordine digeſti floſculi punico colore purpuraſcentes: ſuccedunt ſingulis quaterna ſimul cohærentia ſemina aſpera, & lapparum modo veſtitui inhærentia, medius inter quæ ſtilus exiguus, non rarò durus ac pungens. radix craſſa, recta, altè dimittitur.

Arenoſis, incultis, ac deſertis locis, ſubinde etiam nonnihil humentibus gignitur, iuxta ſemitas, item ac vias. Variat autem non rarò huius magnitudo pro regionum, in quibus naſcitur, diuerſitate, ac cæli mutatione: Quibuſdam ſiquidem in regionibus multò quàm in Germania amplior, maioribuſque foliis exit; alibi verò etiam minor, humilior, & anguſtioris eſt folij; quale, quod Creticum quidam cognominant.

Viget caulis cum floribus Iunio ac Iulio, qui non primo, ſed altero, vel etiam tertio anno demum aſſurgit; Primo etenim anno folia tantummodo Cynogloſſos promit, caule deſtituitur, atque hoc tempore à Dioſ. obſeruata, caule vidua traditur: Sed non minus in huius *Dioſcoridis lapſus.* quàm in Dictamni deſcriptione lapſus eſt, quòd nullum florem, ſemenque ferre contra veritatem ſcriptum reliquit.

Græcis Κυνόγλωσσος ἢ Κυνόγλωσσον dicitur; Latinis Lingua canis. Plinio eſt Cynogloſſos, qui *Plinius notatur.* duas eius ſpecies refert, ſed quæ de priore ſcribit, ex cap. de Bugloſſo apud Dioſcoridem

tranſlata apparent. alteram ait, lappas minutas ferre; quæ vtique eſt Cynogloſſos modò deſcripta.

Extant verò & apud Apuleium, & partim inter nothas appellationes, & alia huius ſpuria nomina, vt Φρίγια, ἐμειώνιον, σπληνίον ſiue Spleneiõ, καβάλλιον, ſiue καβαλλάπον, σκόλιμος, πύργις, λεύκριος, Canina Lingua Macedonica; Germanis eſt Hundszungen: Belgis honts tonghe: Hiſpanis *Lengua de perro*: Italis *Lingua di cane*: Gallis *Langue de chien*: Anglis howndes tunghe: Bohemis Pſy yazyk.

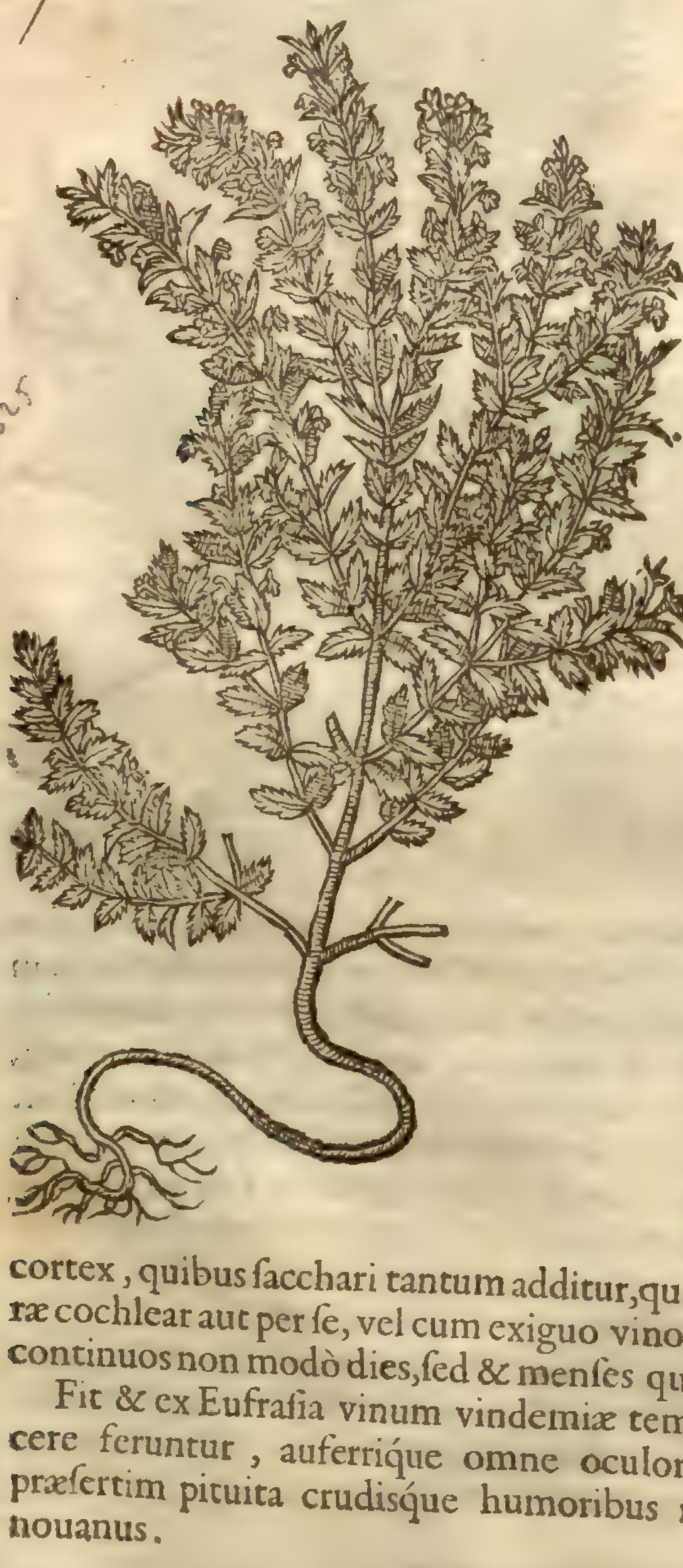
Limonium. Aëtius lib. 1. & Tetrabibli tertij lib. 2. Limonium & Cynogloſſum eádem eſſe ſtirpem ſentire videtur: Ad cuius ſententiam ſtabiliendam non parum faciunt, Galenus in lib. de ſimp. medic. facul. Oribaſius, ac Paulus, qui Limonij, ſiue Lemonij meminerunt, Cynogloſſi præterito aut ſuppreſſo nomine. Rondeletius Glaſtum ſylueſtre eſſe voluit, ſed ſylueſtre Glaſtum à Satiuo perquàm exiguum differens eſt, vt lib. 3. cap. 27. dictum eſt.

Cæterum Cynogloſſi radix & folia, cum mediæ temperaturæ proxima quadam frigiditate, emolliendi quoque vim obtinent.

Aluum, inquit Dioſ. decoctum herbæ cum vino emollit: alopeciis (quas videlicet acres humores excitant) cum vetere adipe ſuillo folia permixta; & ambuſtis medentur. addit Dioſ. & canum morſibus. quod forte è totius ſubſtantiæ proprietate poſſunt. Radix ſub cineribus cocta, & ſubdita, internarum, ſiue cæcarum hæmorrhoidum dolores lenire fertur.

De Eufraſia. CAP. XXXIIII.

Eufraſia.

TENVIS ac exigua eſt herba Eufraſia, palmum alta; cauliculi tenues ſubnigricant ramoſi: foliola perquàm minuta, ambitu ſerrata; circa quæ floſculi albicantes apparent, luteis tamen ac purpureis punctis minimis notati. radix tenuis, fibroſa.

Naſcitur locis herboſis non omnino aridis, ſed incultis, ſecus agrorum margines, ac vias, non rarò in ipſis viis. Auguſto ac Septembri menſe paſſim floret, tuncq; potiſſimùm agnoſci datur, & colligi optimum eſt. colligitur tota, ac reſiccata deinde reponitur.

Eufraſiam à multis annis Medici appellant: poſteriores εὐφροσύνην, Euphroſynen nominant: Eſt tamẽ & aliud εὐφρόσυνον, ipſum videlicet Buglοſſum: à nõnullis verò Ocularis, & Ophthalmica, ab effectu vocatur: Germanis eſt Augentroſt: Belgis Ooghen trooſt: Itali, Hiſpani, ac Galli Latinum nomen ſeruant: Anglis Eyebright: Bohemis Ambrozka.

Calida autem & ſicca hæc herba, ſed tamen magis ſicca quàm calida.

Ad oculos plurimum commendata. poteſt & ſola & quouis modo aſſumpta, videndi potentiam conſeruare, adaugere, debilem ac deprauatam reſtituere. Datur autem commodiſſimè in puluerem trita: additur non rarò fœniculi ſemen pari pondere, & nonnihil maceris addito, qui interior eſt nucis Myriſticæ tenuis ac odoratus cortex, quibus ſacchari tantum additur, quantum eſt omnium ſimul pondus: Huius mixturæ cochlear aut per ſe, vel cum exiguo vino exhibetur manè corpore ieiuno, & quidem per continuos non modò dies, ſed & menſes quandoque.

Fit & ex Eufraſia vinum vindemiæ tempore, cuius vſu ſenum etiam oculi reiuueneſcere feruntur, auferrique omne oculorum impedimentum, viſuſque defectionem, præſertim pituita crudiſque humoribus redundantibus, vt auctor eſt Arnoldus Villanouanus.

De Eufraſia altera. CAP. XXXV.

Eufraſia altera.

QVAM Eufraſiam alteram vocari contigit, cum legitima haudquaquam conuenit, niſi quòd ſimiliter ac illa vnicaulis, & ramoſa ſit. Prodit huic à radice vnicus teres cauliculus dodrantalis, nonnunquam etiam pedem ſuperans, in ramulos ac alas complures diſtributus; quibus folia adhærent parua, oblonga, anguſta, acuminata, deorſum vt plurimùm reflexa, ac veluti dependentia. floſculi ſecundum folia exeunt colore rubentes. radix tenues dimittit fibras.

Vliginoſis, non aridis prouenit locis, in pratis ſubinde ac vmbroſis occurrit.

Iulio ac aliquot pòſt menſibus cum flore conſpicitur.

Eufraſiæ alterius nomen, cur hæc ſibi aſciuerit, dici nequit. Crateogonon non eſſe (quod plærique volunt) caulis à radice vnicus, non plures, atque hic quidem nec geniculatus, nec calamo ſimilis, oſtendit.

De temperamento aut facultatibus aliis nihil, quod adferatur, occurrit.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS PRIMÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

PRÆCEDENTE libro, quæ ab elementis A. B. C. D. E. *incipiunt, cum genere aut ſimilitudine coniunctis, deſcriptæ ſunt. Hoc verò libro ſuccedunt ab* F. G. H. I. K. L. *nominis ſui initium habentes vnà cum ſuis affinibus atque cognatis explicandæ: Quarum prima Filipendula.*

DE FILIPENDVLA.

CAPVT PRIMVM.

Pedicularis fasciculata Spreng. hist.

Filipendula.

Spiraea filipendula L.

Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ ſunt, ex ſegmentis complutibus, longiuſculis,& ambitu ſerratis compoſita, veluti Potentillæ, ſiue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, ſaturatius virentia,minora,tenuiuſque diuiſa. caules inter hæc aſſurgunt ſtriati,duri,ſubinde bipedales, in ramulos faſtigio diuiſi, quibus inſidet denſa coma ex floſculis ſex foliorum candidis,tenuiter odoratis, inſtar radiantis ſtellæ ſtaminibus in medio concoloribus: ſuccedit ſemen ſquamoſum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde ſpargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant inſtar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In aſperis, aridis, ac petroſis apud Germanos ac Britannos humilior exit; In hortis luxuriat, ac altius attollitur.

Iunio ac Iulio in flore eſt,ſuccedente mox ſemine.

Vulgò Filipendula,ac Philipendula: à Nicolao Mirepſo φιλιπένδουλα appellatur: Germanis Root ſteinbrech. i. Saxifraga rubra; item & Wildgarben. i. Millefolium ſylueſtre: Italis, ac Hiſpanis,nec non Gallis Filipendula.

Apparet

Apparet eſſe à Dioſ. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenanthe ſylueſtris vitis florente fructu. Deſcribitur autem Oenanthe herba à Dioſcoride his quidem verbis: Οἰνάνθη φύλλα ἔχει ὥσπερ σταφυλῖνος. ἄνθη δὲ λευκά· καὶ καυλὸν παχύν. σπιθαμιαῖον. καρπὸν δὲ ὥσπερ ἀτραφάξιος. ῥίζαν μεγάλην κεφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, στρογγύλας: Hoc eſt Latinis verbis: Oenanthe.

Oenanthe folia habet paſtinacæ ſimilia; flores candidos: caulem craſſum dodrantalem; fructum verò veluti Atriplicis: radicem magnam capitula multa rotunda habentem.

Cum qua deſcriptione Filipendula ſatis reſpondet. Folium ſiquidem eius Paſtinacæ, non tenuifoliæ, quæ Paſtinacæ Dauci nomine à Galeno agnoſcitur: ſed alterius latioris folij, ſatis (ſi forma ſpectetur) ſimile, apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petroſis dodrantem ſæpè non excedit: ſemen ſquamoſum Atriplicis haud abſimile: radix ampla in multas extuberat glanduloſas appendices.

Præter hanc verò & aliam quandam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil ſtriato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galericuli forma, foliis filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glanduloſæ, quæ non ex fibris, ſed cauli proximè adhæreant. 2.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenanthes; quarum vna vel Bulbocaſtanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod Iuncum odoratum ſcripſimus appellari, & pro loci ratione non exiguum formam commutare.

Cæterùm Filipendula, ac præcipuè eius radix, manifeſtè calida ac ſicca eſt, aperiens, & abſtergens, cum nonnulla tamen adſtrictione.

Decoctum radicis vrinam, & calculos pellit: dyſuria ac vrinæ ſtillicidio laborantibus prodeſt. Simile de Oenanthe Dioſcorides ſcriptum reliquit: Radix è vino vrinæ, inquit, ſtillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Ianuenſis puluerem radicis aduerſus morbum comitialem commendant; atque cibis frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, inteſtinorumque flatus conuenire, præſertim addito fœniculi ſemine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II.

Vlmaria

Regina prati.

Spiraea ulmaria L. A. 702

CVM Filipendula ſimilitudinem nonnullam hęc habet. Folia eius ex pluribus quoque collecta, ſed Agrimoniæ ſimiliora, dura, per oras crenata, inferiore parte inalbicant, ſuperiore rugoſa apparent veluti vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altius ſubinde attollitur anguloſus, inanis, colore è rubicundo purpuraſcens; in cuius faſtigio complures floſculi racematim cohærentes candidi, ſuaue olentes inſtar Filipendulæ: ſemina parua, recurua, tria quatuórve ſimul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix ſubeſt odorata, in diuerſa tendens, foris nigricans, interius obſcurè ſubrubens.

Secus ſcrobes, & foſſas aquas habentes, nec non fluuiorum ripas, tum & in ipſis pratis gignitur; gaudet aquoſis ac humidis.

Iulio ac Auguſto cum flore potiſſimùm viget; eſt tamen & ſubinde Iunio reperiri.

Recentior ætas Reginam Prati nominat, & non raró Capri barbam: Vlmariam quoque à ſimilitudine foliorum cum Vlmi: Germanis **Geißbart**. Eſt autem alia ab Hirci barba Gręcis τραγοπώγων dicta. Belgæ vulgò **Reijnette** appellant: Galli *Barbe de cheure*. Cum Rhodora Plinij ſimilitudinis aliquid obtinet, ſed tamen eandem eſſe affirmari non poteſt. Quam Galli, inquit, lib. XXIIII. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum: Rhodora.

culatum : folia vrticæ,in medio exalbida,eodem procedente tempore tota rubentia,florem argenteum.Et eſt quidem caulis huius virgę oblongę ſimilis,& circa exortus foliorum quaſi geniculatus: folia ſingularia (ſegmenta videlicet totius) ambitu, vti Vrticæ, ſerrata, ſed non in medio,verùm ſubtus albicantia, quæ circa Autumni tempus,vnà cum rubentibus cauliculis, etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Cæterùm Barba Capri facultate frigida ac ſicca coniunctam adſtringendi potentiam manifeſtam habet.

Radix decocta,aut in puluerem contrita vtilis dyſentericis; alui & ſanguinis vndequaque fluores comprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalietro. CAP. III.

Thalietrum magnum.

Thalietrum minus.

EIVS, quod ad Dioſ. Thalietrum referendum putatur,duo occurrunt genera : Maius, ac Minus. Maius non vnius eſt modi,ſed aliquot nonnihil differentes ſpecies complectitur.

1. Inter maiora primum,caulem attollit bipedalem, aut altiorem,ramoſum, ſtriatum, quaſi anguloſum,articulis geniculatum,intrinſecus cauum,ſubinde è punico colore purpuraſcentem, non rarò herbacei coloris : folia ampla in multas particulas latas, ſed tamen oblongiores,diuiſa;quarum plurimæ anterius duabus ad minus inciſuris denticulatæ. color foliorum ſaturatior ſuperius,inferius dilutior. flores in faſtigiis racemoſi,exigui,quorum muſcoſa ſtamina è pallido candicant, incaneſcentem veluti lanuginem oſtentantes. ſequuntur valuulæ triangulares exiguæ,in quibus ſemen teres. obliqua & lutea radix eſt, lateque ſerpens,& pleriſque locis germina emittens; ſtirpem ita multiplicans.

2. Huic ſimile alterum, ſed folio ſaturatius virente, & minore : cauliculo rotundiore, nullaſque ſtrias habente.

3. Tertium Thalietrum caules promit altiores, craſſiores, punico non rarò colore purpuraſcentes : folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia : lutea floſculorum ſtamina. radix, vt aliorum, ſerpens. Grauioris iſtud odoris,quàm reliqua.

4. Quarti,floſculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt,luteis tamen ſupereminentibus apicibus; reliquis primum ſatis refert.

5. Minus Thalietrum, ordine quintum,cauliculos edit tenellos,dodrãtales:foliola paruula:

floſculos

floſculos raros; è luteo langueſcunt quorum ſtamina. radix tenuis nigricat, ac dura eſt. Odor huius grauis quoque, vti priorum.

Primum in vtraque Germania, ſubinde in pratis ſecus ſcrobes, & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginoſis.

Tertium ex Hiſpaniis in Belgium venit.

Quintum in campeſtribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montoſis, vti in Baldo Italiæ monte, in quo prodire fertur.

Iulio ac Auguſto præcipuè florent, non rarò tamen vel prius, vel ſerius. ſub hyemem herba perit, radice reſtibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter Recentiores nonnulli Pigamum appellant, quaſi πήγανον, id eſt, Rutam; Vnde & à pleriſque Ruta paluſtris: alij Pſeudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: Sed neutrorum videtur ſententia admodum probanda. Veriſimilior eorum apparet, qui Thalietrum eſſe iudicant: Quod Dioſcor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. Θαλίκτρον, inquit Dioſcorides, φύλλα παραπλήσια κορίῳ ἔχει λιπαρώτερα δὲ, καὶ καυλίον πηγάνου πάχος ἐφ᾽ οὗ τὰ φύλλα, id eſt, Thalietrum folia habet Coriandro ſimilia, pinguiora tamen; caulem rutæ craſſitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis deſcriptorum maiorum quidem Coriandri primis foliis non ineptè comparari poteſt, & iiſdem paulò pinguius ac craſſius: caulis craſſitudine Rutæ graueolentis reſpondet.

Dicitur verò θαλίκτρον etiam θάλικτρον; facili lapſu ex η in α. Latini nomen ſeruant.

Cæterùm à nobis deſcripta Thalietra maiora, temperatè calida, ac vnà reſiccãtia apparẽt.

Folia eorum oleribus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius præſtat. Dioſ. Thalietri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morſum exſiccatoria eſſe.

De Fumaria. CAP. IIII.

Fumaria.

VALDE tenera herbula eſt Fumaria: cauliculi eius tenues, veluti genicula habentes, ramoſi, vix ſurſum, niſi adminiculo fulciantur, attolluntur, ſed in latus vt plurimum declinant. folia circumquaque exigua ſunt, per margines diuiſa, veluti Coriandri, quę ſimul cum cauliculo ſubcandido colore virent. flores ſpicatim digeſti exigui circa faſtigia ramulorum ex purpura rubent: valuulæ ſuccedunt rotundæ, minutulæ; in quibus ſemen paruum. radix tenuis rectè dimittitur.

In agris frumentariis inter hordea, & poſt meſſem in vineis ac hortis, aliisque perinde cultis naſcitur.

A Maij initio in multam ſæpè æſtatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, reſiccari, ac reponi maximè conuenit.

Καπνὸς καὶ κάπνιον, quandoque etiam καπνίτης: Latinis fumaria: Plinio Capnos: In Officinis fumus terræ. Appellatur verò & κορυδάλιον, κόριον, μαρμαρίτης, κάνδηλος, ſed vocibus inter nothas reiectis: Germanis Erdtrauch / Taubẽkropff / Katzenkörffel. Italis *fumoterra:* Belgis Grijſecom & Duyuenkeruel: Hiſpanis *Palomilha*: Gallis ac Anglis *Fumiterre:* Bohemis Polnijrutka.

Facultate autem Fumaria haud calida (vt creditum fuit) ſed refrigerans eſt, & aliquantulum ſicca; aperit, & per vrinas expurgat.

Confert omnibus quibus vel ſcabies, vel alia quæuis cutis fœditas moleſta eſt; tum & lue venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: ſanguinem puriorem reddit: non rarò & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbæ, vel quod ex eius ſucco Serapium conficitur: vtilis eſt & aqua deſtillata. Decoquitur ſubinde cum lactis ſero; hoc modo ſub finem Veris ac æſtiuis menſibus ſcabioſis prodeſt.

Paulus Ægineta vrinas bilioſas liberaliter promouere ait: Iocinoris obſtructioni languoríque mederi: ſtomachum confirmare, & alúum emollire.

Dioſcorides ſuccum Fumariæ (eius quæ in hordeis naſcitur, Ægineta addit) cum gummi τριχίασιν curare, ait, pilis qui pungunt prius euulſis, alios enim renaſci prohibet.

De Fumaria altera. CAP. V.

Fumaria altera.

ET hæc admodum tenella eſt herbula, ſed altior quàm prior Fumaria, cauliculos profert perquàm tenues, & circa eos folia exigua, ambitu haud inciſa, & clauiculas paruas ac tenuiſſimas, quibus propè adſiſtentibus adhæret, ac ſeſe affigit: floſculi circa faſtigia albidi, nonnihil, ſed dilutè admodum, rubeſcentes; ſuccedentibus exiguis valuulis, in quibus ſemen. radix tenuis vti prioris altius deſcendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti fumaria prior, cuius nō modò colorem, ſed & ſaporem refert.

Circa ſepes, ſenticeta, agrorū margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetque eodem, quo prior, anni tempore.

Ex Recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant, ac Corydalem herbam eſſe exiſtimant, cuius mentionem facit Galenus lib. XI. de ſimp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert: At Corydalis herba fumaria apparet ſuperior, quæ inter nothas voces, vt ſcripſimus, Corydaliō nuncupata reperitur. Plinij prior Capnos citius hæc eſſe videtur, quam Pedes gallinaceos vocari refert; nam ſuperior, Capnos altera huic eſt. Plinius ſiquidem duas Capnos deſcribit, lib. XXV. ca. XIII.

Prima, ait, quam Pedes gallinaceos vocát, naſcens in parietinis ac ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſiſque, flore purpureo, viridis. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt Capnos, fruticoſa, prętenera, foliis Coriandri, cinericij coloris, flore purpureo: Naſcitur in hortis, & ſegetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari fumariæ ſimilis hæc exiſtimatur. Plinius vtrique ſimiles tribuit vires. De prima ſic ſcribit: Succus caliginem diſcutit: itaque in medicamenta oculorum additur: De altera verò; claritatem facit in unctis oculis. Matthiolus præſtare Splith ait, aduerſus colicos dolores, ſiue virens aſſumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur, pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoſo. CAP. VI.

GERANIORVM complures reperiuntur ſpecies: Ex his duæ Dioſ. notæ, Tuberoſæ radicis vna; altera maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberoſum cognominatum, multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus, & aliquantulum ramoſis: folia, vt Ranunculi vnius, in multas fiſſa ſunt lacinias, ad Anemones cuiuſdá accedentia, maiora tamen: flores in ſummis ramulorum alis eleganter, ſed dilutè rubentes, exiguis roſis perſimiles, oblongum, tenuem, acuminatumque, inſtar gruis roſtri, poſt ſe ſtylum relinquunt; vnde nomen. radix craſſa, rotunda, tuberoſa, non abſque nonnullis fibris.

In Dalmatia, Illyrico, nonnulliſque aliis Orientem verſus Prouinciis locis incultis, nullo ſerente, exit: apud Germanos, tum & alibi hortenſe eſt.

Tota

Geranium tuberoſum.

Tota propemodum æſtate floriferum.

Γερ́ανιον Gręcis; Latinis Gruinalis, vulgò Roſtrum gruis, aut Roſtrum Ciconiæ; à ſimilitudine roſtri gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoq; Acus moſchata, aut Acus paſtoris: Italis *Geranio, & roſtro di grua*: Hiſpanis *Pico de ciguona*; *Pico del grou:* Germanis Storckenſchnabel: Gallis *Bec de Cigogne*: Belgis Oijevaers beck: Anglis storkes bill: Bohemis Czapynůſek.

Appellatur autem iſtud primum, vulgò Geranium Tuberoſum: à nonnullis quoque Geranium Bulboſum, ab extuberantibus in rotunditatem radicibus. Dioſcoridis etiam eſt primum, quod ſpuriis vocibus πελωνιτίς, τείκα, Γερανογέρον, ouchinaſtrum, aut echinaſtrum nuncupatum reperitur.

At temperie Geranij Tuberoſi radices exiguæ cuiuſdam caliditatis participes videntur: Edules eſſe Dioſcorides refert, & drachmæ pondere in vino potas, vteri inflationes diſſoluere. Plinius prætereà reficientibus ſe ab imbecillitate huius radicem vtiliſſimam ait: bibique contra Phthiſim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

Pes Columbinus.

De Pede Columbino altera Geranij ſpecie.

CAP. VII.

ALTERÆ Geranij ſpeciei, cui Pedi Columbino nomen, folia ſunt rotundiuſcula, mollia, exiguæ, ac minoris Maluæ foliorum æmula, minora interim, candidiora, minus glabra, ambituque ſerrata: cauliculi dodrantales, ſubinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil piloſi, humi repentes, ſimilibus foliis conueſtiuntur, quorum alarum faſtigiis floſculi inſident paruuli, ſubpurpurei, ac poſtea capitella minuta, gruini capitis modo roſtrata. radix tenuis & fibroſa.

Secus vias, locis deſertis, & non rarò incultis quoque reperitur, non modò in Germania, ſed & alibi.

Floret cum aliis plurima æſtatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani Taubenfueß/ Scarter kraut: Belgis Duyuen voet: Gallicè *Pied de pigeon*; Geranium hinc dici poteſt Columbinum. Dioſcoridis alterum eſſe Geranium ſatis apparet, cuius aliquot ſpuriæ extant voces, quarum tamen pleræque ad ſubſequentium aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt ſunt ὀξύφυλλον, μερξύξ, μυῤῥίς, καρδάμωμον, ὀρίγανον, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum Geranium illud, quod à Calceolario ſibi miſſum Matthiolus refert: Caules huius geniculati, molliter hirſuti, ac in plures diuiſi ramulos, humi repunt vti Maluæ, cuius folia, aut citius Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Floſculi in ſummis ramulorum

faſtigiis è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus ſuccedunt gruum roſtris ſimilia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga eſt.

Iuxta Monſpelium nonnullis locis ſpontè naſcitur.

Cæterùm Geranium alterum Dioſcorides quidem nullius ait in medicina eſſe vſus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad inteſtinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano. CAP. VIII.

Geranium Robertianum.

GERANIVM Robertianum cauliculos profert, cubito ſæpenumerò altius aſſurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimùm rubentes, nonnullisque pilis obſitos. Folia ex interuallis fiſſa, Cicutæ aut Myrrhidis ſimilia, ſed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirſuta, colore quoque ſæpenumerò rubicunda. Floſculi in cacuminibus emicant purpurei, ex quinque compoſiti foliolis, quorum ſingulos mucronatus & acuminatus ſequitur gruini roſtri modo eminens apiculus. radices ſubſunt fibroſæ. Tota herba odore eſt graui ſatis, atque haud iucundo.

Exit Geranium iſtud non rarò iuxta veteres parietes, ac maceries, in ruderibus, ac arborum exciſarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbroſis, & frequenter alſioſis.

Floret ab Aprili in multam æſtatis partem; hyeme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facilè offenditur.

Germani Ruprechts kraut/ ſubinde Schartenkraut/ aut klein ſcholwurtz: Belgæ Robrechts kruijt appellant, atque inde Ruberta, ac Roberti herba nuncupata eſt. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium iſtud cum tertia Dioſcoridis Sideritide, conuenire ſatis apparet, atque ipſa tertia eſſe Sideritis. Dioſcorides ſiquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij; Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis naſcentem.

Reſpondent Geranij Robertiani natales: folia quæ ſcripſimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis ſiue cauliculis ac floribus exigua remora.

Sideritis tertia. Deſcribitur autem Sideritis tertia à Dioſcoride his quidem verbis: ἔχει φύλλα πολλὰ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ὅμοια κοριάνῳ περὶ καυλίοις σπιθαμιαίοις λείοις, τρυφεροῖς, ὑπολεύκοις, ἐπερυθρέσιν. ἄνθη δὲ φοινικᾶ, μικρά, γευομένῳ πικρά, γλίσχρα, id eſt: Folia à radice habet numeroſa, ſimilia Coriãdri, circa cauliculos dodrantales, læues, teneros, ſubalbidos, ac ſubrubentes: flores phœniceos, guſtu amaros & viſcoſos. Hanc autem & à Crateua Heraclean appellari ait, ac in parietinis & vinetis naſci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; ſed tamen & abſtergens cum adſtrictione quadam. ad mamillarum, pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; ſanguinem etiam profluentem ſupprimere poſſe putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioſcorides: Huius, inquit, impoſita vis eſt, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio ſupino, ſiue quarto. CAP. IX.

QVARTI Geranij oblonga ſunt folia, tenuibus, multiplicibusque ſectionibus diuiſa, veluti ex pluribus minoribus, Coriandri ſimilibus, ad vnum pediculum compoſita: cauliculi viticuloſi, oblongi, modicè hirſuti, non rarò dilutè rubentes; in quorum faſtigiis veluti laxæ paruæ vmbellę, è quibus floſculi, in reflexis, recuruis aliquantulum pediculis ſeni aut ſepteni apparent, exigui, quinquefolij, rubentes; ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus roſtrata; ad baſim quorum conceptacula quædam, in quibus ſemina minuta

Geranium ſupinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Sternuntur humi non modò folia, ſed & cauliculi latè ſubinde proſerpentes.

Iuxta vias, ac ſemitas, margineſque agrorum, ac non rarò in ipſis aruis, locis aridis, ac arenoſis ſpontè natum frequenter reperitur: rigua ac herboſa non amat.

Tota æſtate floriferum eſt: hyemis tempore herba ipſa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè **Storcken ſchnabel** appellant: Belgę **Oyevaers beck**, id eſt, Roſtrum Ciconiæ. Dicitur etiam à nonnullis Acus paſtoris: A Valerio Cordo Geraniũ ſupinum; eſt tamen non modò iſtud ſupinum ac repens, ſed & alterum genus, quod Pedẽ Columbinũ diximus vocitari. Habetur verò iſtud & à quibuſdam pro Plinij Geranio: Quod ab ipſo primo deſcribitur loco lib. XXVI. cap. XI. his verbis. Geranion aliqui Myrrhin, alij Merthryda appellant. Simile eſt Cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiore, rotũdo, ſaporis & odoris iucundi: Sed quod pro Geranio hoc loco à Plinio refertur, Græcorum eſt Myrrhis, quam cum Geranio confundit. *Plinius notatur.*

Facultatem autem iſtud Geranium cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulum eſſe reſiccans, cũ nonnulla adſtrictione: ac recentibus, cruentiſque vulneribus commodum: & aduerſus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide. CAP. X.

Geranium Batrachioides.

G. pratense, L. N. Cel. 344

Geranium Batrachioides alterum.

G. macrorrhizum, L. N. Cel. 343

GERANIVM iſtud Ranunculum hortenſem, ac præcipuè Syluestrium alterum, foliis ſuis refert, quæ profundis inciſuris diſſecta, ambituque ſunt ſerrata: cauliculi aſſurgunt complures, teretes, aliquãtulum lanuginoſi, mox à radice rubentes: in quorum faſtigiis flores quales ferè Ranunculi, at colore cærulei: ſuccedunt ſeminum exigua conceptacula, è medio quorum tenuis prodit ſtylus gruini roſtri æmulus. radix craſſior multis cirris confibratur.

2. Huius verò & alia quædam ſpecies eſt priori ſimilis, foliis paulò minoribus, cuius floſculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodo moſchum referunt. radix huius proſerpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt hæc Gerania natura ſua quoque ſylueſtria, ac locis exeunt parum cultis, ac planis potius quâm montanis: Vtrumque ad hortos non rarò transfertur.

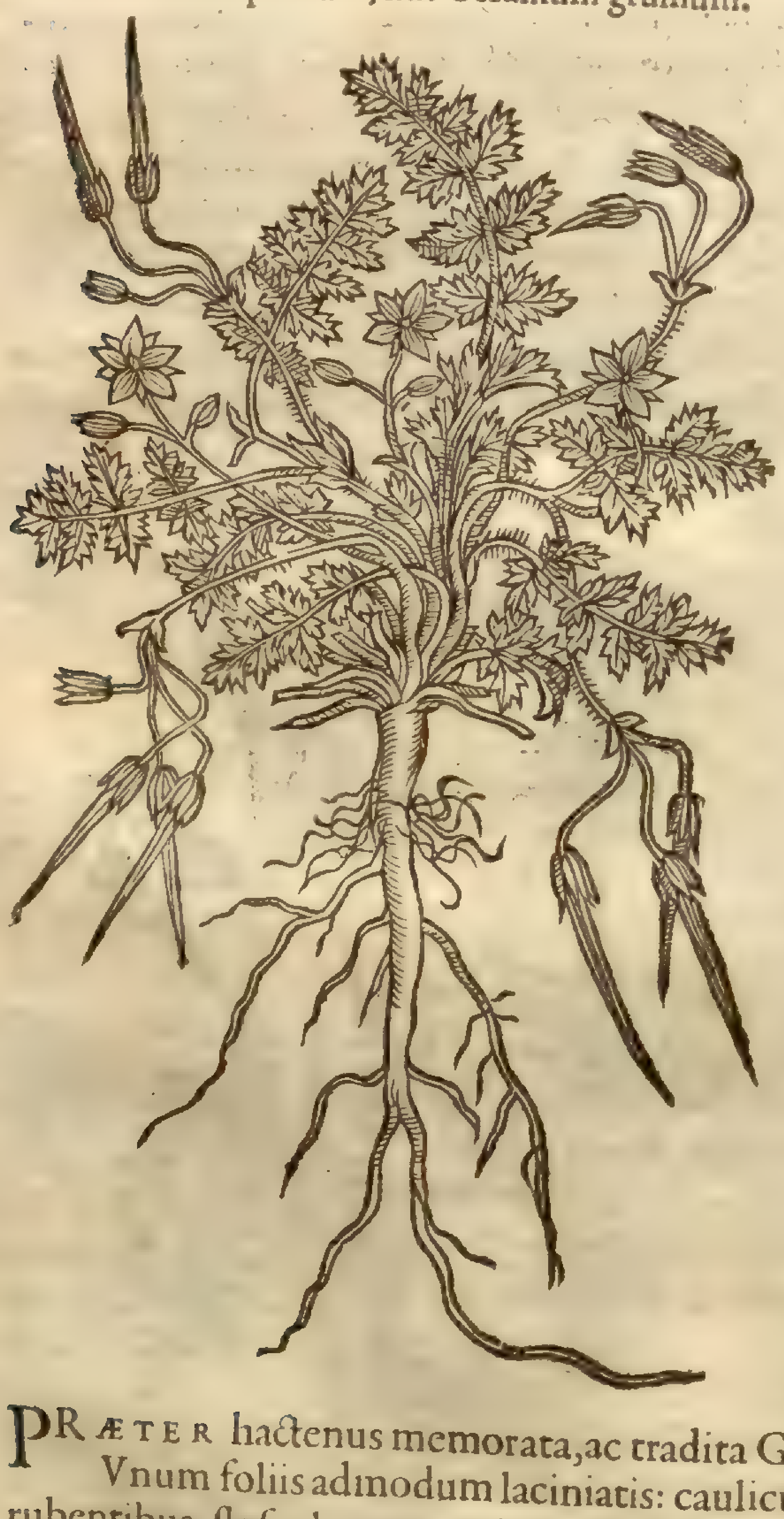
Flores æſtatis plurima parte vigent.

Geranium Batrachioides, γεράνιον βατραχιοειδὲς à Ranunculi ſimilitudine nomẽ inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Cæruleum appellant: Fuchſius Gottes gnad, id eſt, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis eſt floris Acus moſchata à non paucis dicitur, quo nomine & Geraniũ Tuberoſum appellatur, cuius flores cũ huius ſatis & colore & forma cõueniunt.

Ad Medicinæ vſum neutrum recipitur: Fuchſius tamen quod cærulei eſt floris, inſigni, ait, in ſanandis vulneribus effectu præditum.

De Reliquis duobus Geraniis. CAP. XI.

Geranium ſeptimum, ſiue Geranium gruinum.

Geranium montanum.

PRÆTER hactenus memorata, ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchſio deſcribuntur.

1. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginoſis, & vti aliorum à radice ſtatim rubentibus, floſculis purpureis, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata naſcuntur. radix intus candida, foris ſublutea eſt.

2. Alterum priori ſimile quodammodò, ſed foliis, floribus, radicibusq́ue maius, ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quandam quoque habent: folia tenuia in lacinias diuiſa: Flores in faſtigiis purpurei, quibus ſimilia capitella, gruini quoque capitis formam referentia, ſubnaſcuntur. radix interius exteriusq́ue rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta ſepimenta, ac ſcrobes, quod prius eſt: alterum verò & in montanis ac ſaxoſis in Germania gignitur.

Æſta-

Æſtate flores vtriuſque apparent.

Nomen Fuchſius priori **Kranichhalß**/ id eſt, collum gruis dedit; ſecundum **Blütwurtz**, hoc eſt, ſanguinariam radicem appellat, à mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate. Montanum Geranium verò & iſtud dicitur.

Nullam autem, vt idem refert, ad ſanguinem vndequaque emanantem compeſcendum præſtantius hoc Geranio eſt, quod vnicum de eius potentia ac viribus referendum occurrit.

De Gnaphalio. CAP. XII.

Gnaphalium marinum.

CAVLICVLI ac ramuli Gnaphalio tenues, palmum alti, circa quos foliola parua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis denſa, candida, mollique lanugine pubeſcentia; quorum pro tomento vſus eſſe poteſt: capitula in faſtigiis emicant Abrotoni corymborum æmula: floſculi lutei ex his prodeunt, aut aurei fulgoris. radix in diuerſa tendit, dura ac lignoſa.

Haud procul à mari inculta amat: In Narbonenſi Gallia pleriſque locis copioſum.

Flores vigent menſe Iulio; ſemen inde perficitur.

Græci γναφάλιον appellant. Dictum autem Gnaphalion, quòd foliis ipſius teneris loco γναφάλου, id eſt, tomenti vtantur, vt Paulus Ægineta ſcribit. Plinius etiam Chamæzelon dici auctor eſt, lib. 27. cap. 10. rectius fortaſſis Chamæxylon, quaſi humile Goſſipion: Tomentoſa ſiquidem ſuą lanugine molli candidaque Goſſipij lanuginem refert: vnde & à nonnullis Tomentitia & Cotonaria nominatur: Ab aliis Centunculus, & Centuncularis dicitur, quæ vox inter ſpurias ac nothas occurrit. Plinius autem Centunculũ lib. XXIIII. cap. XV. ait Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas appellationes vocabula, ἰρές, ἀμπέτοκος, ἀναφαλίς, ἀνάξηπος, γελασό, Centuncularis, & Albinum, quæ poſterior appellatio propter albicantem colorem huic haud perperam conuenit.

Porrò Gnaphalion cum modica quadam adſtrictione reſiccat.

Bibuntur, inquit Dioſcorides, efficaciter folia cum vino auſtero ad dyſenteriam.

De Goſſipio ſiue Xylo. CAP. XIII.

GOSSIPIVM cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuſcula, & quaſi triangula Vitis aut Alceæ inſtar ferè inciſa ſunt folia, ſed minora, molliora, incana, ad tomenta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui poſt ſe nuculas veluti parua mala relinquunt, Ariſtolochiæ rotundæ vnius fructui haud abſimiles, qui & matureſcẽtes ſpontè finduntur, in his autem vnà cum ſemine, molliſſima, candidiſſima lanugo ex ipſis hiantibus fructus rimis non rarò dependens, quæ, ad veſtes ex ea conficiendas, netur: ſemen oblongum eſt, guſtu haud inſuaue. radix exigua, fibroſa.

Non modò in Aſia, Africa, aut in Tylo Arabici ſinus Inſula, de qua Theophraſtus; verùm & in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter, ac ſtudioſè colitur, veluti in Melita & Cãdia inſulis maris mediterranei, tũ & alibi in calidis Auſtrum verſus ſitis regionibus.

Græcis eſt ξύλον καὶ γοσίπιον: Latini voces ſeruant: Officinis Lanugo, Bombax, & Cotum: Italis *Bombagia* & *Cotone*: Hiſpanis *Algodon*. Germanis **Baumwoll**: Gallis, Belgis, & Anglis **Cottoen**.

Meminit huius Theophraſtus lib. 4. cap. 9. ſed abſque nomine, & arborem ait eſſe Lanigeram Tyli Inſulæ: Nec mirum videri debet, ſi ſtirpem incognitam, & in remotis regionibus naſcentem arborem eſſe putauerit, cùm & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt, lanugo huius **Baumwoll**, id eſt, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Goſſipium ſiue Xylon.

De hoc autem Theophraſtus ita ſcribit; Proferre verò eandem inſulam, Tylon ſcilicet, & arbores lanigeras multas proditum eſt; has autem folium habere ſimile viti, ſed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cùm tempeſtiuæ maturitatis ſit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contexunt.

Theophraſti locus emendatus.

In Græcô exemplari, vbi legitur Καρπὸν δὲ οὐδὲν, &c. ſuperflua dictio οὐδὲν: ſi enim fructum fert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari poterit?

Plinius de eodẽ lib. XIX. cap. I. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiã vergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion vocant, plures Xylon, & ideò lina inde facta Xylina. Paruus eſt, ſimiléque barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis candore mollitiáve præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratiſſimæ.

Lana huius fruticis, quàm multis vſibus ſeruiat, non eſt huius inſtituti referre.

Combuſtus cinis non minus quàm papyri, ſanguinem profluentem è vulneribus ſiſtit.

Seminis medulla tuſſientibus, difficulterque reſpirantibus auxiliatur, & adaucto genitali ſemine ad Venerem inuitat.

Oleum ex ſemine expreſſum lentigines tollit, aliaſque cutis infectiones delet.

De Filagine ſiue Impia. CAP. XIIII.

Filago ſiue Impia.

Filago minor.

MOL-

Gnaphalium arvense

MOLLIS quoque ac tomentoſa herba Filago eſt, cauliculos promit tres aut quatuor 1.
dodrantales, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, anguſta, vtraque autem molli ac araneoſa lanugine pubeſcentia: floſculi in faſtigiis cauliculorum eminent e luteo pallentes, in pappos tandem euaneſcentes, quorum poſterius nati, longioribus inſidentes pediculis, priores ſuperant. radix tenuibus cirris confibrata.

Huius & alia ſpecies cauliculis foliisq; incanis, mollibus, ac lanuginoſis, priori ſimilis; verùm flores non in cacuminibus, ſed ſecundum coliculos ordine diſpoſiti pone folia exeunt, priori ſimiles, qui & in pappos ſoluuntur. 2.

Tertia etiam eſt quędam Filago, lanuginoſis coliculis, foliis, floribusque in cacumine priori ſimilis, ſed humilior ac multò minor. 3.

Reperiuntur Filagines locis ſterilibus, arenoſis, ſubinde circa aridos ſcrobes, in ſyluis, & in neglectis agris.

A Maio in Auguſtum vſq. cum flore vigent, atque his menſibus oportunũ eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Piloſellam; ſunt tamen & aliæ Piloſellæ. Gnaphalij autem ſpecies exiſtimatur; quam ob cauſſam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Rhürkraut vocant. Plinij Impia eſſe apparet, de quo lib. XXIIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrſi modo veſtita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt ſua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi ſuper parentem excellant. *Impia.*

Reſiccantem ac nonnihil aſtringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac deſtillata ad Cancrum, præcipuè mammillarum, magni eſt vſus: Continet enim occultos cancros ne exulcerentur, cum linteolis ſemel in die impoſita. Sunt verò & qui Aſari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Piloſella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Piloſella maior.

DVÆ reperiuntur appellatæ Piloſellæ, forma differentes, quarũ vna Maior, altera Minor.

Maior Piloſella tenuibus ac viticuloſis coliculis, aſperis, & hirſutis humi ſerpit, ſubinde & radiculas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipſa hirſuta, ſupernè virentiora, inferius inalbicant: flores in tenuibus pediculis ſinguli farcti, lutei, Hieracij æmuli, ſed minores; qui & in papposam lanuginem reſoluuntur, cui ſubeſt ſemen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In colliculis terrenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam æſtatem floret.

Piloſellam recentior ætas appellat, & ad differentiam ſequentis Piloſellam maiorem. Nõnulli Auriculam muris nominant; differens tamen eſt à vera muris Auricula: Germanis Nagelkraut: Italis verò, Gallis, & Hiſpanis *Piloſelle*: Belgis etiam Nagelcruijt & Muyſoor.

Facultate autem hæc aliquantulum calida, & reſiccans, abſtergens quoque, & vnà ſimul adſtringens. Alui fluores reprimit; dyſentericis, & cœliacis ea propter vtilis. ad vulnerũ curationem eadem plurimum poteſt, cùm foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem inſtitutis. Laudatur & decoctum eius ad enterocelas, quas recenter natas curare poſſe, aliquot diebus epotum, ſperatur. Succus dolentibus auribus immiſſus, dolores lenit.

Baptiſta Sardus hepaticis admodum vtilem ſcribit, omnes ſiquidem Iocinoris obſtructiones aquam ab hac deſtillatam aperire; eandem quoque ad vlcera tibiarum commendat, præſertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ ſingulorum vnc. ij. ad libram vnam aquæ additis, cum quibus vbi triduo inſolata fuerit, colanda, & ad vſum reſeruanda eſt.

De Piloſella minore. CAP. XVI.

Piloſella minor.

Piloſella minor altera.

Leontopodium Matthioli.

1.

2.

1.

2.

ἄκε... κεφάλια ὥσπερ τετριμμένα ἐν οἷς, ἄνθη

ἄνθη μέλανα. ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ, δυσθεώρητος διὰ τὸν περικεχυμένον αὐτῷ χνοῦν. ῥίζα δ' ὕπεστι μικρά.
Quæ Latinè ſonant: Leontopodion herbula duorum digitorum, folia fert anguſta, longitudine quaternorum triúmve digitorum, hirſuta, circa radicem lanuginoſiora, & ſubcandida: capitula in ſummis cauliculis veluti perforata: flores nigrós· ſemen adeò ſpiſſa lanugine inuolutum, vt ſæpe fallat. radix ſubeſt exigua.

Cui deſcriptioni poſterior quàm prior ſimilior. Appellatur autem Leontopodium ſpuriis quidem vocibus ζωόνυχον, ἀετώνυχον, κημὸς, δαμναμένη, ἰδιόφυτιν, φυτοβασίλα, κρόσιον, χρυσόφθαλμον: Romanis Mineruium, aliis Palladium.

Diuerſum autem iſtud à Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap. 8. deſcribit: Nec conuenit cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quàm Leontopetalon eſt.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Oribaſius Leontopetalon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas aſſcribit facultates, quas alij Leontopetali; ita oſtendens à ſe appellatum Leontopodium, Dioſcoridis, Galeni, & Pauli Leontopetalon eſſe.

Priorem noſtra ætas dicit Piloſellam minorem: ſunt qui ad Gnaphalij genus referant, & Gnaphalium montanum appellitent, à quo non admodum differens, veluti neque Filago: & à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentoſa lanugine totæ caneſcunt.

Piloſella autem minor, tametſi vſum in Medicina nullum habeat, eſt tamen natura reficcans & adſtringens.

Pes Leonis

De Leontopetalo. Cap. XVII.

Leontopetalon.

LEONTOPETALO folia ſunt lata, veluti braſſicæ, ſed ſectionibus diuiſa: caulis dodrantalis, ſubinde maior, in ramulos, ſiue alas non paucas diſtribuitur; in quarum faſtigiis floſculi rubentes: deinde ſiliquæ, in quibus ſemina, Ciceres referentia. radix magna, ſtrumoſa, inſtar raporum, foris nigra.

Naſcitur in aruis, in campis, inter ſegetes. Reperitur in nonnullis Italię locis, veluti in Hetruria & Apulia: item & in Creta, aliiſque prouinciis ac inſulis, Meridiem ac Orientem verſus.

Flores hyeme, teſte Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id eſt, Leonis folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio Leontopodion, vt ſuperiore capite oſtendimus: Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis & Herbariis dici auctor eſt Ruellius; vulgò tamen alia pro Pata leonis oſtenditur, Alchymilla videlicet dicta.

Sunt verò & huius complurima ſpuria nomina: vt, λευκήορον, λεόντιον, δωρέας, δωρικτυπεῖς, λυχνὺς ἀγρία, παρδάλη, θορύβηθρον, ὀρύβηθρον, μήκων κερατῖτις, ἀνεμώνη, Rapeium, Papauerculum, Semen leoninum, Pes leoninus, Brumaria.

Cæterùm Leontopetalon, auctore Galeno, digerendi, exſiccandi, & excalfaciendi facultatem in tertio ordine poſſidet. Radix, inquit Dioſcorides, in vino ſumpta, à ſerpentibus demorſis auxiliatur, citiſſimè dolorem ſopiens: Miſcetur enematis iſchiadicorum.

De Heliotropio Maiore. Cap. XVIII.

HELIOTROPIA duo ſunt: Maius vnum; alterum minus.

Heliotropium maius, ſiue magnum dictum, cauliculo aſſurgit rotundo, ramoſo, nonnihil hirſuto, & ſubalbido: folia latiuſcula ſunt, rotundis tamen longiora, veluti Ocymi, ſed albidiora, aſperioraque, vtpote aliquantulum quoque piloſa: floſculi candidi, ordinata ſerie digeſti, ſenſim prodeunt ramulorum, cauliculorumque faſtigiis, Scorpionum caudæ inſtar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignoſa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis in aruis, & ſecus agrorum margines læto ſolo exit.

Huius generis & alterum eſt, foliis minoribus, quod non attollitur, ſed ramis ſuis humi ſparſis ſupinum procumbit.

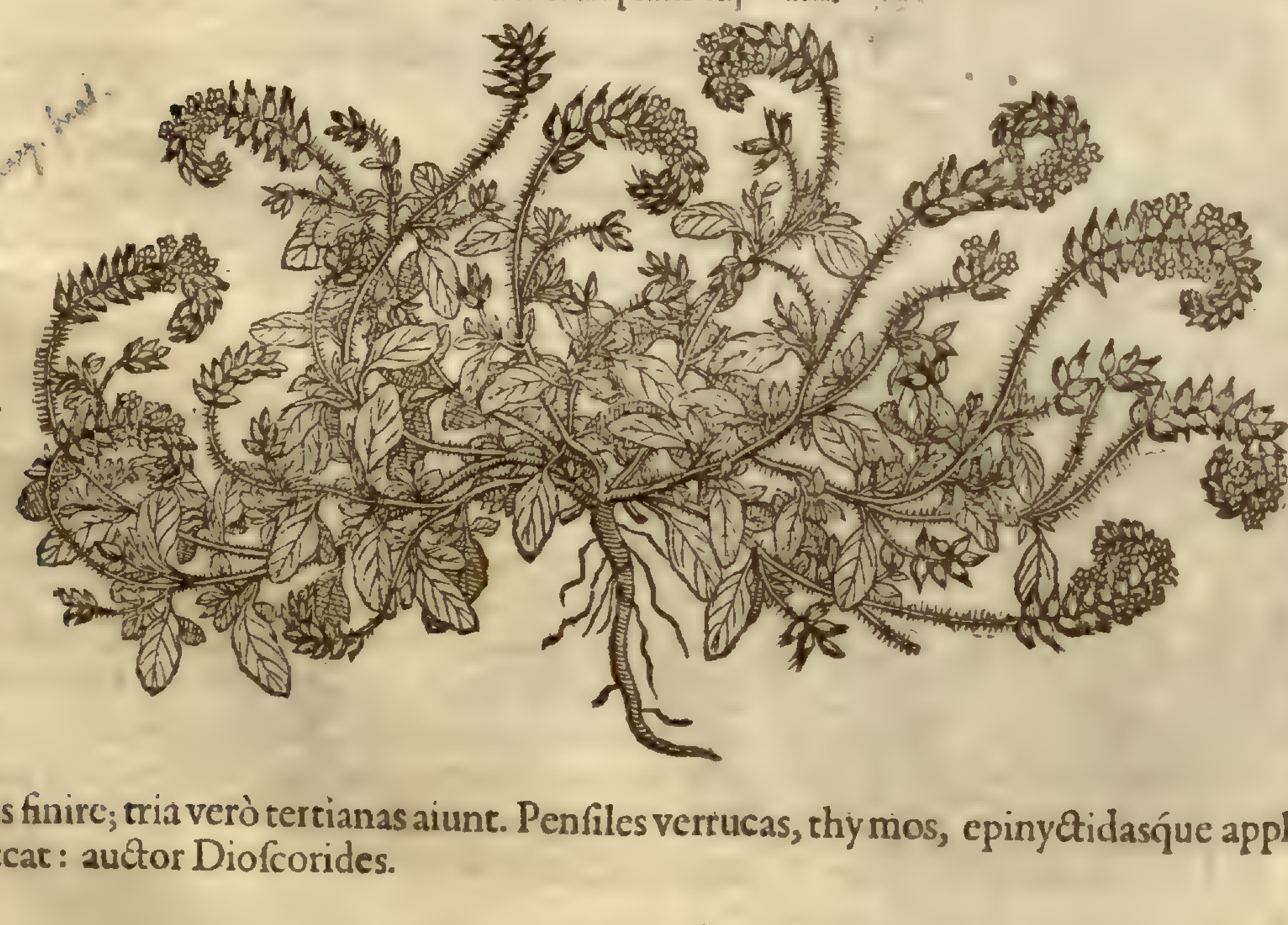
Tale iuxta Monſpelium in Narbonenſi Gallia reperitur.

Circa ęſtiuum ſolſtitium potiſſimùm floret.

Græci ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπιοῦρον vocant: Latini voces ſeruant: ab Herbariis quibuſdam, teſte Ruellio, herba Cancri. Heliotropium autem ex eo nomen habet, nō quòd ad Solis diurnum motum conuertatur, ſed quòd æſtiuo Solſtitio floreat, quo tempore Sol longiſſimè ab ęquinoctiali circulo digreſſus, ad ipſum rurſus τροπὴν (vnde & circulo nomen) ſiue conuerſionem facit. Scorpiuron verò, à ramulorum faſtigiis inſtar Scorpionis caudæ recuruatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, vt Paulus Ægineta tradit. Huius, quantum manu comprehēdi poteſt, decoctum, potu bilem, pituitamque per aluum extrahit. Contra verò Scorpionum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impoſitum prodeſt. Seminis grana quatuor ante acceſſionē vnà cum vino ſumpta, quar-

Heliotropium ſupinum.

tanas finire; tria verò tertianas aiunt. Penſiles verrucas, thymos, epinyctidaſque applicatum reſiccat: auctor Dioſcorides.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropium foliis maiori apparet proximum, ſed tamen iiſdem è virore nigrioribus: floſculi lutei ſunt; quibus ſuccedunt è tenuibus pediculis dependentes tricocci fructus, inſtar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinetis pleriſque Italiæ locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioſcorides in paluſtribus, & iuxta lacus naſci refert. Germaniæ peregrinum eſt.

Æſtiuis quoque menſibus floriferum. ſemen Septembri menſe perficitur.

Ἡλιο-

Heliotropium minus.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græci appellant, id eſt, Heliotropium paruum. Aëtius Tetrab.4.lib. 3.cap.14. Heliotropium tricoccum nominat: Plinius ſimiliter lib.22. cap.21. à ſe Tricoccum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocari. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis eſt Torneſol, apud quos huius ſucco lineæ telę imbuuntur, quæ purpurei coloris ſunt reſiccatæ, quibus deinde ſapores, intinctus, & ſecundæ menſæ bellaria, non modò apud Gallos, ſed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tametſi ab aliis veteribus non fuerit obſeruatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui lib. XXI.cap.VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi ſcribit.

Cæterùm Heliotropium minus cum ſemine ſuo ex aqua potum, adiecto nitro, hyſſopo, & naſturtio, vermes, tam latos, quàm rotundos pellit. acrochordones cum ſale appoſitum tollit, vt auctor Dioſcorides.

De Scorpioide. CAP. XX.

TAMETSI vnius Scorpioidis Dioſ. tantummodo meminerit; noſtra tamen ætate plures oſtenduntur. 1.

Prius parua ac humilis herba eſt, aliquot teneros ramulos proferens, ſemipedem aut

Scorpioides prior.

Scorpioides Matthioli.

dodran-

Scorpioides tertia.

dodrantem longos, qui ſubinde vel in latus declinant, vel humi procumbunt, rarò aſſurgunt, circa quos folia oblonga, latiuſcula, haud multa: floſculi tenuibus pediculis inſident lutei, ochri, Lathyri, viciæ, aliorumque leguminum ſimiles, ſed minores: ſuccedunt hirſuta, articulatim cohærentia, & inſtar ſcorpionum caudæ incuruata ſemina. radix tenuis eſt.

Pleriſque locis aridis & montoſis, in oliuetis quoque in Narbonenſi Gallia ſponte naſcitur: alibi hortenſis eſt. Vnà cum Heliotropiis ſub æſtiuum Solſtitium, aut paulò pòſt floret: ſemen interea perficit.

Et hæc quidem ad Scorpioides proximè accedit, ac legitimum apparet, quod Dioſ. Βοτάνιον eſſe ait, φύλλα ἔχον ὀλίγα, καὶ σπέρματα οὐρᾶς σκορπίου ἐμφερῆ, id eſt, herbulam paucis foliis, ſemine ſcorpionis caudæ effigie. Dicitur σκορπιοειδὲς Plinio, Latinè Scorpius herba. lib. XXII. cap. XV. Ex argumento nomen accepit, ait, Scorpius herba: Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal ſui nominis. Eſt tamen & Scorpius herba alia, quæ à Theophraſto Nepa, de qua ſuo loco.

2. Alterum Scorpioides Matthiolus exhibet, quod coliculos edit ſatis numeroſos, & foliis abundè multis conueſtitur, quorum quæ circa ramulos terna ſimul cohærent, quorum tamen medium, reliqua duo magnitudine ſuperat, & rotundo longius eſt, ad Portulacæ accedens: lutei floſculi in ſummis virgulis eminent: ſubnaſcuntur articulatæ ac tenues ſiliquæ faſtigio acuminatæ, ac inſtar ſcorpionis caudæ recuruatæ; in quibus ſemen Galegæ ſimile. tenuis & paruula radix.

Galliæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo ſuperior, anni tempore.

Minus hoc Dioſ. deſcriptioni, quàm ſuperius reſpondet, vtpotè non pauca habens folia. Exiſtimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioidis noſtræ ætatis genus, cauliculos promit anguloſos: hinc inde foliis, ſed raris, conueſtitos, quæ virentia ſunt, oblonga, & ſemidigitum ferè lata, ac veluti ipſi coliculi exiguis pilis hirſuta apparent: ramulorum ac cauliculorum faſtigia vnà cum florum rudimentis inſtar ſcorpionis caudæ recuruantur, ſenſim autem his ſeſe explicantibus particulatim floſculi panduntur, qui cærulei ſunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos ſylueſtris ferè ſimiles, minores tamen ac dilutiores. radix exiguis fibris conſtat.

In vineis, in aruis, inter ſegetes, in locis herboſis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quò humidiore loco, eò amplior ac maior gignitur; quò verò aridiore, hoc minor, tenerior, ac quoque hirſutior reperitur.

Ab Aprili in multam æſtatem floret.

Scorpioidem nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non eſſe Auriculam muris (quod pleriſque videtur) oſtendunt, non modò folia, haudquaquam geminata, ſed & radix nequaquam digitalis craſſitudinis.

Cæterùm Scorpioides, vt Dioſcorides refert, appoſitum ſcorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio.

De Hippuri ſiue Equiſeto. CAP. XXI.

HIPPVRIS ad paluſtres quidem pertinet, ſed tamen extra earum ordinem deſcribenda fuit, propter alias, quas ſimilitudine ſua ſecum trahit.

Duo autem eius paſſim cognita ſunt genera: vna maior Hippuris, altera minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani aſſurgit, cubito altiore, ſubinde ſubrubente, aſpero, & geniculis pyxidatim cohærentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad genicula foliolis,

Hippuris maior, ſiue Equiſetum maius.

Hippuris minor cum flore.

Hippuris minor abſque flore.

aut potius geniculatis cirris,ſed tamen ſcabris: reperitur verò & abſque his,culmis tantummodò geniculatis,ſtriatis, & aſperis: pro floribus veluti Iuli aut Aſparagi eius,qui myacantha dicitur,cacumina,in ſimilibus eminent cauliculis. radix ſubeſt geniculata & ſerpens.

Minor & cauliculis in ſe farctis,cirriſque iunceis,ac tenuibus priorem ſatis refert, ſed humilior,ac non rarò comoſior, minuſque ſcabra: Iuli minus compacti floſculos promunt candidos. radix nigricans latè ſerpit,geniculis quoque articulata.

In ſcrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, ſubinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in ſabuloſis ac arenoſis exit, ſed tamen haud irriguis; in vliginoſis non rarò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis ἱππουρὶς; Latinis Equiſetum,Equinalis: à Plinio lib. XVIII. cap. XXVIII. Equiſetis, à ſimilitudine equinæ ſetæ: à nonnullis quoque Salix equina: In Officinis Cauda equina: Germanis Schaffthew/Roßſchwantz/Pfertzſchwantz: Gallis *Queue de cheual*: Hiſpanis *Coda de mula*, & *Rabo de mula*: Italis *Coda di cauallo*: Belgis Peertſteert: Anglis Horſe taile: Bohemis Preſlicka. Quæ maior eſt, Aſprella non temerè nominatur à ſcabritie ac aſperitate ſua, quæ tanta,vt materiarij fabri multorum minutorum ligneorum operum,veluti pectinum, & manubriorum,ſcabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: Nota eſt & mulierculis, quæ ſtanneam ſuam ſupellectilem hac elegantiſſimè extergunt; vnde & Germanis Kannenkraut. Dicitur verò ἔφυδρον,quòd videlicet in aquoſis proueniat. Differt tamen ab ea,quæ Ephedra & Anabaſis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra ſubſequente oſtendetur.

Minus Equiſetum ἐκύπον, veluti Equition, à nonnullis nominatur. Deſcribitur iſtud à Dioſ. ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: Et quidem breuius ac mollius eſt, quàm non Ephedra modò,verùm etiam quàm Equiſetum,à nobis Maius appellatum.

Poſſidet autem Equiſetum,Galeno auctore,facultatem adſtringentem cum amaritudine, ac proinde valenter, ſimulque citra mordacitatem exiccantem.

Cruenta,inquit Dioſcorides,vulnera tritis ac impoſitis glutinari; etiam ſi neruos præciſos eſſe contigerit,addit Galenus. Tanta autem in his ſolidandis generoſa facultas, vt & veſicæ ac inteſtinorum vulnera & ramices hac coaleſcere poſſe credantur ac ferantur.

Ad ſanguinem è naribus erumpentem,ac alias eius profuſiones: ad muliebria profluuia; & dyſenterias, reliquaſque ventris fluxiones, ſtrenuum eſt remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. eadem poteſt, & efficacius, ipſius herbæ ſuccus, eodem modo aſſumptus.

De Ephedra ſiue Anabaſi. CAP. XXII.

AD Equiſeti ſimilitudinem accedit & alia quædam ſtirps, verùm maior ac altior; caudice ſubinde aſſurgit brachij craſſitudine, in alas diſtributo, à quibus tenues,deinde oblongæ,plurimis geniculis articulatæ virgulę proueniunt,Equiſeti cirris ſimiles. Floſculi circa genicula muſcoſi,minuti,pallentes,veluti Corni;quos fructus excipiunt rubentes,acidi ſucci pleni, exiguis moris haud abſimiles, in quibus ſemen. radix dura eſt & lignoſa. Aſſurgit hæc in magnam ſubinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior conſiſtit: rariſſimè ſolitaria,pone arborē vel fruticem ferè ſemper naſcitur,quarum etiam altitudinē aſſequitur. Viſam hanc Bellonius in ſingularibus ſuis refert Platani altitudinem attigiſſe. Humilius iuxta breuiores ac minores arbores aut frutices adoleſcit. Nullis autem clauiculis ſeſe arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minus ſe iis circumuoluit: iuxtà ac ponè conſiſtere gaudet.

In conuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhaguſio in Illyrico repertum ſibi, ſcribit Bellonius.

Maio menſe floret,Auguſto fructus maturi apparent.

A Plinio ἐφέδρα ſiue ἔφεδρον & Caucon appellatur: ab aliis ἀνάβασις,quòd ſcilicet in altum conſcendat. Deſcribitur à Plinio lib. XXVI. cap. VII. his verbis: Caucon,quæ & Ephedra, ab aliis Anabaſis vocata,naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcandens arbores,& ex ramis eius propendens: folio nullo,cirris numeroſis,qui ſunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiuſdem lib. cap. XIII. vbi de Hippuri, circa quam varias ait Græcorum eſſe opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedron,alij Anabaſin vocant,traduntque iuxta arbores naſci,& ſcandentem eas dependere comis iunceis multis,nigris,vt eſt equorum cauda,geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia,exigua: ſemen rotundum,ſimile Coriandro: radice lignoſa. Naſci in arbuſtis maximè.

Dioſcorides notatur Duas autem has ſtirpes, Equiſetum maius videlicet & Ephedram, quarum vtraque Hippuris vna deſcriptione Dioſ. complexus, Hippurim ait in riguis ac ſcrobibus naſci; quæ proprium primo Equiſeto: deinde addit, in ſublime attolli, & vicinos arborum ramos conſcendere,

dere,quod Ephedræ conuenit,quæ non in riguis,ſed in arbuſtiuis,Plinio teſte,naſcitur.

Cæterùm quòd ad Ephedræ temperiem attinet,& hanc frigidam quoque & amplius ſiccam,facultates eius oſtendunt omninò ſimiles Equiſeti viribus, cui ipſa tota planta, vt non admodum diſſimilis,ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. Cap. XXIII.

Vua Marina.

HAVD abſimilis Ephedræ Vua appellatur Marina,verùm minor ac humilior:multos, graciles,tenues ac teretes, iuncorum ferè inſtar, cauliculos promit,geniculis compluribus diſcretos,veluti Equiſeti,ac in multas alas, ramoſque diuiſos,quorum omnium apices acuminati, duriuſculi,ac ſpinoſi: foliis caret: flores è geniculis in tenuibus pediculis racemoſi,exigui, ex herbaceo colore inalbicant: fructus è pluribus minutis acinis congeſtus,Idæi rubi paruulum,nondumq; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet,ſapore dulcis,ori gratus: ſemẽ ſiue vinaceum,durum,triangulare, vtrinq; acuminatum, ſapore adſtringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proſerpit. Ipſa quoque ſtirps magis humi accumbit,quàm aſſurgat, cauliculis ac ramulis ampliter latè luxuriat.

Amat aggeres, locaque arenoſa in maritimis oris. Reperitur in Narbonenſi Gallia haud procul Mõſpelio,& alibi iuxta mare: In hortis Germaniæ ac Belgij ſata ſubinde prouenit, duratq;, ſed ſterilis, quæ alioqui natura fœcunda admodum eſt,fructuque turgens.

Autumno,vbi ſuæ ſpontis eſt,fructus maturatur,herba ipſa hyemis patiens diutinè viret.

Vuam marinam Recentiores appellant: Galli *Raiſin de mer*; à fructu acinaceo, ac ipſius mori in Rubo nati æmulo,qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis conſtat. Græcis eſt Τράγος,aut τράγανον,ſiue τράγανος: à nonnullis,inquit Dioſcorides,σκορπίον. Tragus autem & Traganos,non ab hirco,aut ab eius viroſo odore,dicitur,ſed quia fructum ferat eſui aptum,& cibo idoneum, à verbo τρώγω, id eſt, comedo, vnde & τραγήματα ſecundæ menſæ bellaria nomen accepère. Τραγήματα.
Scorpion ex eo dici poteſt,quòd eius virgulæ in acutum ac pungens faſtigium deſinant,veluti ſcorpionum cauda.

Facultate autem acini,& præſertim,quæ eis inſunt ſemina, adſtringendi vim, vt diximus, poſſident: reſiccant verò ordine ſecundo ſatis intenſo. Dioſ. Tragi acinos cœliacis,& mulieribus fluxu nimio obnoxiis auxiliari refert.

De Hyperico. Cap. XXIIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis ſurculoſa & ramoſa ſtirps eſt: foliis la- 1.
tiuſculis,quàm rotunda longioribus,quæ ſoli aut lumini oppoſita foraminoſa apparet, multiſque minimis veluti poris pertuſa: lutei ex quinque foliolis in faſtigiis cauliculorum floſculi apparent; ſtaminibus in medio concoloribus: ſiliquæ ſequuntur oblongæ, magnitudine & forma grani hordeacij; in quibus ſemen minutiſſimum, quod odore reſinam confricatum redolet. radix dura, lignoſa, hinc inde fibroſis ac tenuibus veluti ramulis ſpargitur. Huius coma,flores,ac folia attrita,atro ſanguini haud abſimilem ſuccum fundunt.

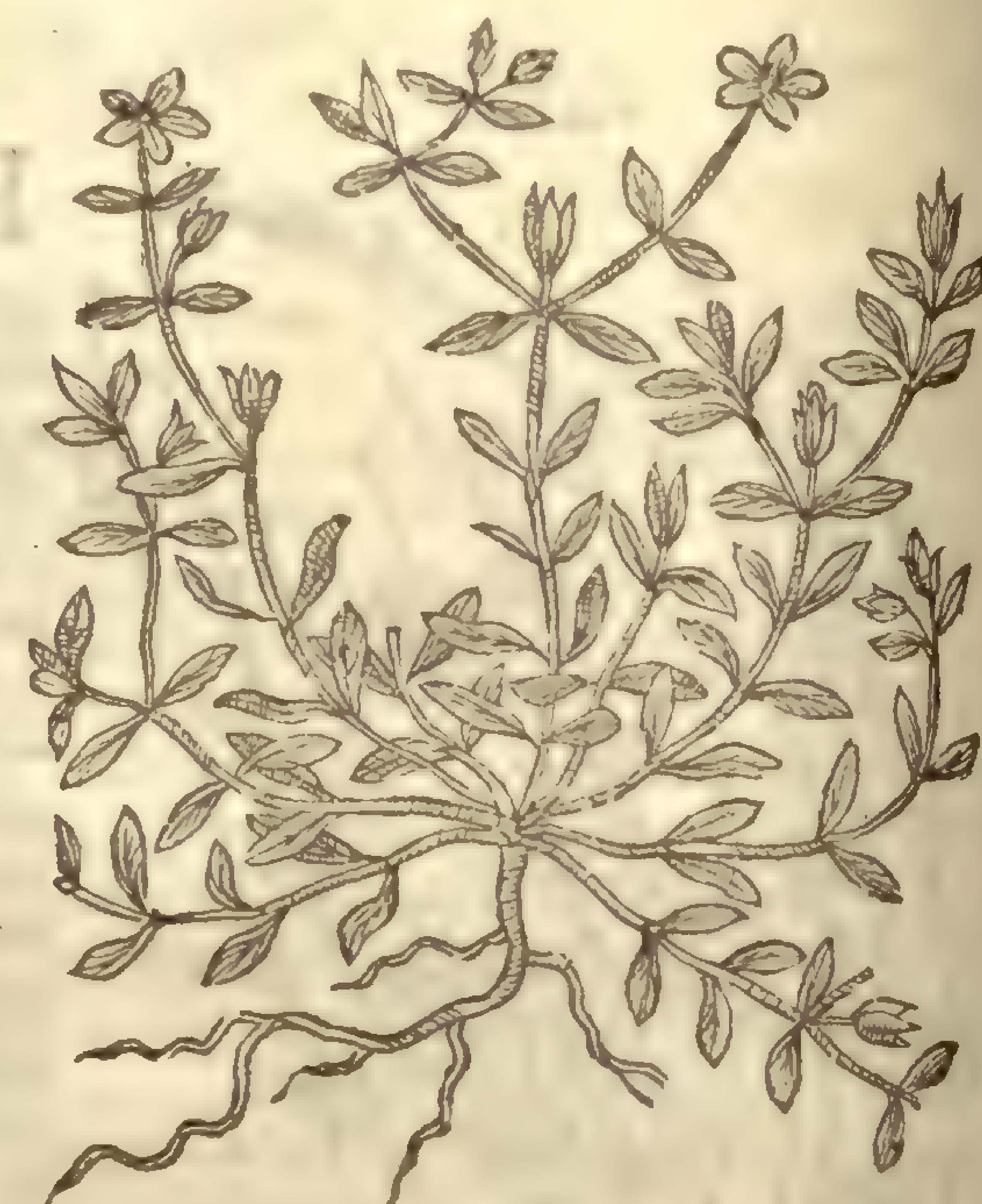
Naſcitur paſſim iuxta ſepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non rarò in locis herboſis,ſubinde etiam humentioribus,in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangularibus cauliculis aſſurgit.

Iunio ac Iulio,Auguſtoque menſibus potiſſimùm floret.

Similis huic,ſed omnino minor quædã ac humilis occurrit herba, quæ ad palmi altitudi- 2.
nem,

Hypericon. Hypericon minus.

nem, vel amplius paulò attollitur, cauliculis prætenuibus, foliis minutis: flores & ſiliquæ quales Hyperici.

In agris frumentariis nonnullis, præſertim quo tempore à ſerendis frugibus conquieſcunt, vel ſpontè naſcitur.

Viget æſtate ſub Autumnum, ſubinde ſubrubentem colorem folia contrahunt.

Hypericon Græci ὑπέρικον nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dęmonum: Germani Sant Johans kraut: Itali *Hyperico*: Hiſpani *Caraconzillo*, aut *Caraioncillo*: Angli S. Johans worte: Bohemi S. Jana zwonecķ. Dicitur verò idem & Androſæmum, à ſucco qui preſſis coma, foliis, & floribus, ſanguini atro ſimilis profluit. Appellantur ea de cauſſa & Aſcyrum & Ruta ſylueſtris Androſæma. Eſt verò & Androſæmum ſui generis herba. Vocatur verò præterea Hypericon: à nonnullis Corion: item & Chamæpitys, à reſinaceo nempe ſeminis odore.

Coris. Minutula herba Hyperico ſimilis creditur eſſe à Dioſ. Coris dicta; quæ & Hypericon à ſimilitudine vocata eſt: Coris eſt, inquit Dioſ., folio Ericæ rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. Ericarum autem multæ ſunt ſpecies, & vna quidem cum hac herba folio non admodum diſſidet: Appellatur verò & vulgò Hypericum minus.

At Hypericum, vt Galenus tradit, calfacit ac deſiccat eſſentia tenui, adeò vt & menſes & vrinas prouocet: Ad hæc verò totus ſumendus eſt fructus, non tantùm ſemen. Cum foliis verò virens appoſitum ad cicatricem cùm alia, tum etiam ambuſta. Siccum verò contuſum, ac inſperſum, mollia nimis, humidaque, & putredinoſa vlcera ſanat. Dioſ. à tertianis ac quartanis cum vino potum liberare ait, & ſemen quadraginta diebus hauſtum Iſchiadicis mederi.

De Ruta ſylueſtri Hypericoïde. CAP. XXV.

1. SYLVESTRIS hæc Ruta cauliculis & foliis Hyperico ſimilis, ſed virore ſaturato nigricans, mollior, ac tenui lanugine pubeſcens: flores lutei; nec differunt ſiliquæ; in quibus minutum eſt ſemen, niſi quòd minutiſſimis nigris punctulis notatæ appareāt. reſpōdet & radix.

Non vſque adeò frequens hæc eſt: reperitur quandoque locis aliquantulum opacis, aut vliginoſis. vnà cum Hyperico floris huius exitus apparet.

2. Huc verò & referendum illud Hyperici genus, quod à doctiſſimo Carolo Cluſio ſupinum

num

Ruta ſylueſtris Hypericoides.

num cognominatur; rami eius hirſuti humi ſternuntur: folia qualia Hyperici, ſed lanugine quadam molli incaneſcentia. Floſculi ſecundum ramulos lutei: ſiliquæ tenues, vtraque Hyperici ſimilia: radix dura.

In nonnullis Hiſpaniæ cõuallibus, veluti haud procul Salmantica reperitur: tum & in maritimis Regni Valentiæ.

Prius ac citius quàm præcedens floret: ſubinde Martio.

Ruta ſylueſtris & *πήγανον ἄγριον* à Dioſcoride appellatur: differt tamen & à Graueolente Ruta; tum etiam ab Harmala.

Hyperici ſpecies potius haberi debet, & eam ob cauſſam Hypericoides cognominari non abs re poteſt. Extat verò huius Rutæ deſcriptio, in prius editis Dioſ. exemplaribus poſt cap. de Ruta lib. tertio: In poſterioribus verò inter ſpuria ac notha relata eſt; his verbis. *φύλλα ἔχει πηγάνῳ* (aliâs *ὑπερικῷ*) *παραπλήσια. θαμνίον φρυγανοειδές· ὑπέρυθρον. ἄνθος ἔχον μήλινον. ὃ διατριβὲν ἐν τοῖς δακτύλοις, αἱματώδη τὸν χυλὸν ἐκκρίνει. ὅθεν καὶ ἀνδρόσαιμον ἐκλήθη. κλωνάρια δὲ ὑποδάσεα. περιμήκη ἐν τῷ περιφερεῖ ὅμοιον κριθῇ. ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ῥητίνης ὄζον. φύεται ἐν ἐργασίμοις καὶ τραχέσι χωρίοις.* id eſt, folia habet Rutæ (aliàs Hyperico) ſimilia; fruticulus ſurculoſus, rubeſcens: florem habet melinum, qui digitis tritus ſanguineum ſuccum reddit; vnde & Androſæmon vocatur: ramuli ſubhirſuti: ſiliquæ teretes hordeo ſimiles; in qui-

Hypericum ſupinum.

bus ſemen nigrum, reſinam redolens. naſcitur in cultis & aſperis.

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti ſpurium, reiiciendum. cùm etenim herbarum quarundam folia ad huius à Dioſ. comparentur, omnino retinendum venit; præſertim cùm & ipſa ſtirps deſcriptioni reſpondens oſtendi queat.

Deſcribuntur autem huius Rutæ foliis Hypericum, Anonis, Polemonium; Androſæmum eiuſdem triplo aut quadruplo maioribus; longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò ſylueſtris Ruta, ſed & à ſimilitudine, etiam Hyperici appellationes admiſit. Nam, vt in cap. de hac ſylueſtri Ruta, etiam Hypericon, Androſæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud differentem

 plerique

plerique exiſtimârunt, atque eò magis, quòd facultates vtrobique ſimiles aſſcribantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli ſubhirſuti vnà cum foliis ſint; Hypericũ verò hirſutie careat.

Quòd verò ad facultates attinet, ſatis oſtendit Dioſ. aut quiſquis auctor eſt, idem quod Hypericum hanc poſſe; calidam videlicet ac ſiccam eſſe, & tenuium partium: vrinam ac menſes ciere. Pota cum vino à quartana liberat: folia cum ſemine impoſita ambuſtis medentur: & diebus quadraginta pota Iſchiadicos ſanant.

De Aſcyro. CAP. XXVI.

Aſcyron.

ASCYRVM Hyperico altius aſſurgit: folia eius maiora, albidiora; foraminoſa haud apparent: flos ſicut Hyperici; ſiliquæ forma ſimiles, exiguis punctulis reſperguntur. radix durior. Manant & huius folia floresque ſanguineo ſucco ſi terantur, aut digitis confricentur.

Vmbroſis quibuſdam locis, veluti in ſyluis, quandoque reperitur.

Flores & ſemina huius vnà cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis eſt *ἄσκυρον*: Latinis non aliud nomen. Androſæmon ex eadem, qua Hypericon, occaſione quoque appellatur: Galenus Androſæmi etiam ac Hyperici ſpeciem eſſe ait, & Aſcyron ac Aſcyroides dici. Germanis Hartshaw/ & Waldthopff: Officinis non notum.

Facultate hæc herba calida quoque ac ſicca; eadem ferè, quæ Hypericon, poteſt. Semen, inquit Dioſc. potum in hydromelitis ſextario, bilioſa recrementa ampliſſimè detrahit. Vſus eius ad Iſchiadicos, ſed aſſiduè dandum, donec ſanitati reſtituantur. Galenus ſemen purgatorium eſſe etiam refert.

De Androſæmo. CAP. XXVII.

ANDROSÆMO cauliculi ſunt recti, rotundi, ſtriati, duri, ac lignoſi circa radicem, præſertim cubitales: folia triplo quadruplóve maiora quàm Hyperico, vel etiam Aſcyro, quæ initio virent, poſtea ac ſub finem æſtatis obſcurè rubent; è quibus non atriori ſanguini, ſed rubenti ac vermiculo vino ſimilis ſuccus attritu exprimitur, ac, vt Dioſ. ſcribit, *οἰνώδης*: flores lutei, maiores quàm ſuperiorum; quibus orbiculatum ac rotundum ſuccedit capitulum, initio virens, inde rubens, poſtremò nigricans, in quo ſemen rufum. dura lignoſa ac reſtibilis eſt radix.

Dioſcoridis locus caſtigatus. Dioſcorides capitulum huius ſimile facit calyci Papaueris nigri, cui haud diſſimile operculo, quo tegitur, ſublato, ſed tamen minus. *καρπὸς ἐν κάλυκι*, ait, *ὁμόιῳ τῷ τῆς μελαίνης μήκωνος*. Exemplaria pleraque perperam *ὅμοιος* habent, & fruſtrà hæc vox ad fructum applicatur, cùm ſit ad calycem referenda.

Quod ſequitur, *οἱονεὶ κατάγεαφος*, non pertinet ad Androſæmi, ſed ad Rutæ huius ſylueſtris, & Aſcyri deſcriptiones, quorum ſiliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in ſyluis, aut locis nemoroſis naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus floret; ſemen interea in capitulis matureſcit: Autumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem *οἰνώδης* ſuccus dilutè rubens ex ipſis facilè nulloque negotio exprimitur: Quam ob cauſſam non parum falluntur, qui huiuſcemodi ſuccum ex foliis exprimi temerè pernegant.

Græcis

Androſæmum.

Græcis eſt Ἀνδρόσαιμον: Latinis eadem vox manet. Dicitur & Dionyſias, vt Galenus teſtatur, & inter nothas appellationes extat: Officinis incognita ſtirps. A verò tam apertè recedunt, qui Clymenum eſſe exiſtimant, vt reprehenſione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac ſiccam hanc eſſe facultates ſatis, quales Aſcyri, oſtendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum bilioſa pellere, Dioſ. ſcribit, & Iſchiadicis maximè mederi, ſed à purgatione aquam exſorberi oportere: herbam ambuſtis mederi, & vulneribus impoſitam ſanguinem cohibere.

De Iſatide. CAP. XXVIII.

ISATIDI folia oblonga lataque ſunt, colore ſaturato virentia, plantaginis anguſtifoliç foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effuſus vmbellam, floſculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. radix candida, oblonga ſenſim attenuatur, & in altum deſcendit.

Seritur Iſatis compluribus Narbonēſis Galliæ, ac nonnullis Belgij locis; ſubinde & in Germania, Italia, ac Hiſpania: Quandoque &

Iſatis ſatiua.

Iſatis ſylueſtris.

citra culturam ſpontè nata reperitur,quam ſylueſtrem appellant,ac veluti differentem Dioſ. ſeorſim deſcribit,folliculorum,& florum formam, & colorem addens, de quibus in Satiuæ deſcriptione nihil,cùm tamen vtrique non modò hęc,ſed reliqua omnia ſint ſimilia:proinde nec vllum inter hæc diſcrimen aliud,quàm quòd vna ſeratur, altera ſua ſponte gignatur.

Pingue ac lætum deſiderat aruum.

Maio ac Iunio floret: ſemen ſerius perficitur. Ante florem herba tuſa tritaque ſucco expreſſo in magnas pilas ſiue globos ad tincturæ vſum digeritur: Imbuuntur verò his lanei panni,ipſæque lanæ,telæque lineæ,aliaque cæruleo colore.

Ἰσάτις Græcis; Iſatis Latinis, ac etiam Glaſtum. Cæſar lib.v.de bello Gallico,Omnes ſe Britanni, ait, Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. XXII. cap. I.teſtatur: Simile, ait, Plantagini Glaſtum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in vtroque auctore non Glaſtum,ſed Vitrum (quod Germanicè Glaſʒ dicitur) legendum exiſtiment: Nec deſunt qui Vitrum in Nitrum commutent; Nitro autem Britannia deſtituitur: In Gallia verò non modò noſtra, verùm & antiquiſſima Plinij ætate omninò rariſſimum: Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multò minus cæruleo inficit. Qui Vitrum legunt,nituntur ferè fide exemplaris Oribaſij, ex vetere verſione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Raſarij ſiquidem conuerſio ad Eunapium lib.2.nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus Empiricus cap.XIX. Iſatidem Vitrum aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum, quàm Cæſari aut Plinio?

Veriſimilius eſt Marcellum pro Glaſto voce Gallica vitrum perperam ſcripſiſſe, quàm Cęſarem aut Plinium pro vitro Germanorũ Glaſʒ,aut ab hoc formatũ Glaſtum ſuppoſuiſſe.

Dicitur verò & Iſatis à nonnullis Guadum: Ab Italis *Guado*, voce,vt videtur, à Glaſto detorta: Hiſpanis ac Gallis *Paſtel*.

Extat Paſtelli ſiue Piſtelli nomen & qualiſcunque deſcriptio apud Plinium Valerianum lib.2.cap.3. Poteſt autem Iſatis Paſtillus dici,quòd in paſtillos, ſiue, vt diximus, magnas pilas digeratur. Noſtra ætate Germani & Bohemi Iſatidem Weyt appellant: Belgæ Weet: Angli Wode & wade. Ab Auicenna cap.512. Nil: Eſt tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil,& Hab alnil,de quo Auicenna cap. 306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli, vt alibi diximus, ſpecies eſt.

Indicum. Supernatantem autem ſpumam,quam Iſatidis dilutum cum panni lanæúe tinguntur eructat,ſunt qui Indicum,& quidem alterum Dioſ. eſſe exiſtiment, quod tamen non omnino manifeſtum: Nam ex Iſatide efferueſcente Indicum efferri Dioſcorides non aſſerit, ſed ex æreis vaſis attolli tantummodo habet.

De vtroque autem Indico ita Dioſ. lib. v. Vnum ſua ſponte gignitur, & veluti ἐκβρασμα, ſiue reiectaneum eſt arundinum Indicarum: alterum Tinctorium. floſculus eſt purpureus, qui de æreis attollitur vaſis; quem detractum artifices ſiccant.

Cæterùm Iſatis, Galeno auctore,valenter exiccantis eſt facultatis; amara ſimul & adſtringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat: ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter imponitur: tumores œdematoſos mirificè digerit ſimul ac reprimit: omnibus vlceribus malignis,& cacoëthis mirabiliter reſiſtit,etiamſi putreſcant aut exedantur,erodantúrve. Eadem verò & Dioſcorides. Quòd ſi quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat,foliis eius tritis miſcere oportebit,aut panem,aut hordeaceam farinam,triticiámve,aut polentam,pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luto herba. CAP. XXIX.

FOLIA Lutum herba ſimiliter profert oblonga,anguſta,læuiaque;inter quæ caulis aſſurgit ſolidus,nullis geniculis interſeptus,duos cubitos altus, aut procerior, minoribus foliis conueſtitus; ſuperius floſculos proferens paruulos, dilutè luteos, quos ſequuntur capitula exigua,tribus exiguis foraminibus patentia;in quibus ſemen minutum,nigricans. radix longa, candidaque. Tota herba vbi inaruit flauo ſiue luteo palleſcit colore.

Seritur pingui ac reſtibili gleba, pluribus in Belgio locis naſcitur, & ſpontè non modò in Belgio,verùm & in Pannonia,Bohemia,tum & alibi.

Maio menſe floret:ſemẽ deinde adfert:poſtea collecta herba ſiccatur in vſum tinctorium.

Plinius lib.XXXIII.cap.v.huius obiter meminit,& Luteam appellat: Vitruuius lib.VII. Luteum:Sed Vergilius in Bucolicis Æcloga IIII.Lutum nominat;

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice,iam croceo mutabit vellera luto.

A Luto

Lutum herba.

A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, veluti à croco crocea, & à purpura purpurea. Belgæ hanc vulgò **Wouwe** nuncupát: Non eſſe Struthiō, multò minus Ptarmicen, manifeſtius quàm vt refelli debeat: Folia ſiquidem huius magnitudine Oleæ folia ſuperant: At Ptarmice à Dioſcoride, & Struthion à Theophraſto Oleæ ſimilia habere folia traduntur.

Vſus huius in Medicina quidem nullus eſt, ſed in tinctoria frequentiſſimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineæ telæ colore luteo & virenti: Luteo quidem candida, & nullo alio prius imbuta: virenti verò cæruleo antè tincta: Nam Luti herbæ color cęruleo ſuperinductus viridem efficit: Id quod & Vitruuius cognitum habuit lib. 7. de Architectura. cap. 14. Qui non poſſunt, ait, Chryſocolla propter caritatem vti, herba quæ Luteum (aut potius Lutum) appellatur, cæruleum inficiunt, & vtuntur viridiſſimo colore.

Marcellus notatur.

Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres in Commentariis ſuis hunc locum omnino mutilum adducit, exiſtimans eandem cum Iſatide Lutum ſiue Luteum herbam eſſe, atque ea cæruleum tingi; in quo à vero receſſit: Differt ſiquidem Lutum herba ab Iſatide, & nequaquam cæruleo, ſed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit.

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali.

Kali album.

KALI herbæ ſpecies complures ſunt, vt non modò Recentiorum obſeruationibus, verùm & Auicennæ, ac Serapionis ſcriptis euidens.

Prior

Prior ſpecies Kali cubitum plus minus aſſurgit: cauliculos edit numeroſos, mediocris craſſitudinis: folia anguſta, craſſa, acuminata, non rarò acumine pungentia; inter quæ capitula Ochri ferè magnitudine; quibus dehiſcentibus oblongum ac tenue erumpit ſemẽ, exiguum terræ lumbricum aliquatenus referens, ſpiræ aut cochleæ inſtar conuolutum. radix è fibris committitur. Tota herba ſucco turget ſalſo ac mordaci: cauliculi purpureo in natiuo ſolo colore rubent.

Mari vicinis locis gignitur: Maritimis locis Aquitaniæ ac Galliæ Narbonenſis frequens.

Autumno herba collecta, ligniſque decuſſatim digeſtis impoſita, vritur: in ſubiectas ſcrobes defluens liquor ac cinis ad vſum ſeruantur.

2. Proxima ſpecies complures quoque cauliculos promit, ſed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, ſed tenuioribus, anguſtioribusque, quàm ſuperioris conueſtitos: ſemen exiguum ſplendensque. radix non abſque fibris. Referre videtur hæc Kali ſpecies anguſtioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam ſalſo ac mordaci ſucco redundat.

Reperitur & iiſdem, quibus ſuperior, locis, tum & ad Oceani littora Septentrionem verſus, circa Scaldis & Moſæ oſtia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenſes & Aquitanos eodem quo ſuperior, & tempore, & modo.

3. Salicornia.

Tertia ſpecies cauliculis aſſurgit teretibus, cubito altioribus, ramoſis, crebris geniculis articulatis abſq. foliis: qui &, vti priores Kali, ſuo tempore rubent. radix fibroſa eſt. ſuccus huius, vti ſuperioris, ſalſus quoque ac mordax.

Eſt verò hanc non tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceani maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præſertim in Zelandiæ Inſulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap. 724. deſcribuntur ſub nomine Vſnen, quod ab Vſnee differens: Vſnee ſiquidem Græcorum eſt *βρύον*, ac Latinorum Muſcus, de quo Auicenna cap. 722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vſnen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Syluaticus Sodam appellat: pleriq. Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinum huiuſcemodi differentiam ſtatuunt, vt Alumen Catinum ſit ipſe cinis; ex ipſo verò cinere confectum ſal, ſit ſal Alkali.

Diſſoluuntur cinere contriti lapides, qui colliquefacti materiam præbent conflandis vitreis vaſis, quæ dum in furno liquida ac tractabilis calet, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis inſtar dureſcit, facilè tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgò appellant: Galli *Suin de voirre*: Germani ac Belgæ Glaſen ſmaltz: Itali *Fior de Criſtallo*, id eſt, florem Cryſtalli.

1. Primam huius ſpeciem qui Græcorum Tragum exiſtimant, non parum falluntur: Tragus ſiquidem alia omninò ſtirps eſt, de qua alibi Baptiſta Montanus Kali Empetron eſſe quodam loco iudicat: ἔμπετρον autem, Dioſcoride auctore, naſcitur in montoſis locis, & maritimis, ſalſo guſtu; Plures autem in maritimis naſcuntur, plures etiam ſalſuginẽ guſtu referunt. **Empetron.**

Aliqui ἔμπετρον, inquit Dioſcorides, φακοειδὲς appellant: Galenus πρασοειδὲς legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiuſmodi voces non temerè, ſed à ſimilitudine aliqua ſtirpibus indi.

2. Altera ſpecies ad Anthyllidem alterã Dioſ. accedere videretur, ſi quàm Chamæpitys hirſutior ac odoris admodum grauis eſſet: cùm verò his deſtituatur, non aliò, quàm ad Kali ſpecies referendum venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quaſi Kali album, quòd cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipſa tota dilutius vireat.

3. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: eſt hæc & inter Kali ſpecies annumeranda, tametſi minus ad vſum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & ſiccum ipſum Kali eſt: ſiccior verò etiam ac calidior ipſe cinis, qui ad quartum qualitatis vtriuſque gradum accedit. Vrendi hic & cauſticam vim habet: colliqueſcunt hoc contriti, vt diximus, lapides, & in materiã aptam vitreis vaſis conflãdis diſſoluũtur.

Fit &

Fit & ex hoc cinere lixiuium acerrimum ac mordaciſſimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, ſapo decoquitur, cuius, ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex his veſtes, vſus.

Intra corpus exigua herbæ quantitas aſſumpta, non modò vrinas, ſed & menſes potenter euocat: fœtum tam viuum, quam mortuum eiicit: aquoſos per aluum humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas perniciosa eſt & exitialis. Fugantur huius herbæ dum vritur & odore & fumo ſerpentes.

Miſcetur cinis verò & iis, quæ ad ſcabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: ſuperfluam ac excreſcentem in malignis vlceribus carnem facilè adimit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus Kali arborem eſſe, adeò magnam, vt ſub vmbra eius ſtari queat: ſed hunc magis Interpretis eſſe, quàm ipſius Serapionis, errorem, fit veriſimile.

Flos Cryſtalli, ſiue, vt vulgò, Axungia vitri, inſigniter reſiccat, ſcabiem cutiſque fœditates facilè tollit, ſi aqua, in qua decoctus eſt, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithoſpermo. CAP. XXXI.

Lithoſpermum maius.

Lithoſpermum minus.

LITHOSPERMI duo ſunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgaris vſus, Minus.

Maiori Lithoſpermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, aſperi, & hirſuti ſurculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata, & ipſa aſperiuſcula ac hiſpida, è virore nigricant: iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei: ſemen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum. radix fibroſa reſtat hyeme. 1.

Naſcitur in Italia, inquit Plinius, ſed laudatiſſimum in Creta: Reperitur verò & ſpontè natum in Narbonenſi Gallia: In Germania vtraque hortenſe eſt.

Minus Lithoſpermon caule in multas alas ac ramulos diuiſo rectè aſſurgit, rotundus hic eſt ac ſubdurus: folia latiora ſunt, ſed breuiora quàm ſuperioris, verùm & aſpera ac nigricantia, 2.

tia. Floſculi ſecundum cauliculos è foliorum ſinu albidi; ſuccedente ſemine per maturitatem candido, læui, ſplendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vnionibus aſſimili. radix altè deſcendit, craſſiuſcula, adnatis multis fibris; quæ & hyeme permanet, foliis cauliculiſque pereuntibus.

Paſſim pluribus Italiæ, Galliæ, Germaniæ, ac etiam Britanniæ locis incultis exit.

A Solſtitio æſtiuo ad Autumnum vſque floret; interea & ſemen perficit.

A ſeminis duritia vtrumque λιθόσπερμον dicitur: à nonnullis γοργόνιον, Gorgonium: ab aliis Ægonychon, Leontion, aut Dioſporon, aut Dioſpyron, vt Plinius legit, item & Heracleos. Ab Arabibus Milium Soler: In Officinis ac apud Italos Milium Solis: Hiſpanis *Mijo del Sol*: Gallis *Gremil, & herbe aux perles*. Quod maius eſt, Germaniæ ac Belgij Officinis incognitum.

Minus Germanis Meerhirſen: Belgis Steenſaet/ & Peerlenkruijt; huius in Officinis vtriuſq. nationis vſus: Hiſpanis *Millbart*: Anglis Gromell.

3. Præter iſta duo & tertium quoddam reperitur, quod caule, foliis, & floribus minori reſpondet; verùm ſemen eius minus candidum, aſperius ac rugoſum, haudquaquam læue ac ſplendens.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis pleriſque occurrit locis.

4. Hieronymus Tragus & exigui cuiuſdam Lithoſpermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia anguſta veluti Lini; iuxta quæ ſemina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura inſtar alterius Lithoſpermi.

Cæterùm Lithoſpermi vtriuſque; maioris videlicet ac minoris, ſemen calidum ac ſiccum ſecundo ordine, vrinas mouet, calculos expellit: Ipſos verò & frangere Dioſ. refert cum vino albo potum.

De Lyſimachiis, & primùm de legitimo.

Cap. XXXII.

Lyſimachium legitimum.

LYSIMACHIVM Dioſcoridi aliiſque veterum vnum tantùm, quod videlicet lutei floris: poſterior ætas tria adiecit, ſed ſpuria. Duo ex his purpureo ſunt; tertium verò cęruleo flore.

Legitimum Lyſimachium fruticoſum eſt, & multis cauliculis aſſurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil anguloſis, geniculatis, duos aut tres pedes altis: foliis è ſingulis nodulis ternis quaterniſve, oblongis, anguſtis, ſalicis ſimilibus, ambitu tamē haudquaquam inciſis: floſculi in ſummis alis exeunt lutei; ſuccedunt rotunda, paruula, Coriandri æmula ſemina. radix tenuis per obliquum ſerpit, & pluribus locis progerminat.

Paluſtribus & aquoſis locis iuxta riuulos, ſcrobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iunio Iulioque cum flore reperitur.

λυσιμάχιον, & à nonnullis λύτρον Gręcis appellatur: Latinis Lyſimachium: à Plinio Lyſimachia: à quibuſdam recentiorum Salicaria: Italis *Lyſimachia*: Hiſpanis *Liſmacho*: vulgò Germanorum Weberick: A Lyſimacho Agathoclis filio inuentore nomen accepit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato lib. XXV. cap. VII. Ruellius hanc in Galliis vulgò *Cornelle, Corneille*, & *Coroneolam* dici refert; temerè aduerſatur Matthiolus exiſtimans pro Lyſimachio à Ruellio exprimi Cerettam Italis dictam, quæ Geniſtæ eſt ſpecies: Non caret tamen Ruellius

Ruellius errore, cùm Lyſimachium iudicat Luteam aut Lutum herbam eſſe; nam à Lutea Lyſimachia multum differens eſt. Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam Pelliboſſam, quaſi Peſtifugam, à ruſticis apud Cenomanos ſibi demonſtratam pro Lyſimachio etiam recipit. *Ruellij error.*

Pelliboſſa ſiquidem non Lyſimachium, ſed ſpecies eſt Ranunculi Flammulæ nomine, folio oblongo anguſto, & Salicis figura; floreque luteo, quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prędita, veſicas corpori admota breui procurat, virus peſtilétium bubonum aliorſum trahens, vt ſuo diximus loco. Ad Lyſimachium conuertimur. Superantem hoc habet qualitatem adſtrictoriam, vti & Galenus ait. Succus, auctore Dioſcoride, vtilis eſt ad ſanguinis reiectiones, & dyſenterias, tum in potu, tum per clyſterem infuſus. Fluxum muliebrem ſiſtit in peſſo appoſitus. Herba ipſa vulneraria ſanguinem cohibet, ſanguiniſque e naribus eruptiones ſiſtit naribus indita. Suffita fumo ſerpentes fugat, & muſcas occidit. Quod & Plinius lib. XXV. cap. VIII. refert. Angues, inquit, fugiunt odorem Lyſimachiæ. Idem Lyſimachium flauum facere capillum ſcribit lib. XXVI. cap. vltimo, quòd veriſimile flores luteos præſtare poſſe. *Pelliboſſa.*

De Pſeudolyſimachio Purpureo primo.

CAP. XXXIII.

Pſeudolyſimachium purpureum I.

Pſeudolyſimachium purpureum minus.

PVRPVREO huic Pſeudolyſimachio cauliculi bicubitales, ſæpenumerò complures, ramoſi, ac teretes: folia anguſta, per margines crenata, veluti Salicis: floſculi in ſummis virgulis, ſiliquis exiguis anteà enatis, inſident, rarò albicantes, frequentiſſimè rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque anguſtioribus, interdum latioribus: in ſiliquis exigua ſemina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentes. 1.

Huius & alia minor eſt ſpecies, à priore magnitudine ſola differens: floſculi verò & minores, & dilutius rubent. 2.

Iuxta ſcrobium, foſſarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliiſque locis humidis reperitur:

peritur: quandoque tamen & in ſiccioribus exit, præſertim quod latioris folij florem gignit.

Tota ferè æſtate floret.

Lyſimachij ſpecies habetur & à Fuchſio ante nos pro Lyſimachio purpureo deſcripta: non eſt tamen legitimum Lyſimachium, ſed ſpurium ac Pſeudolyſimachium. Qua de cauſſa & aliis maluit ipſum nominibus Geſnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare, ἐπιλοβιὸν quidem, quòd flos ſit Leucoio ſimilis ſuper ſiliquam natus: χαμαινήριον verò à ſimilitudine aliqua cum Nerio ſiue Rhododendro; præſertim altius aſſurgēs, cuiuſq. flos è latioribus foliis compoſitus exiguam roſam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert; ſed tamen & aliam ait Antonianam eſſe, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & paſſim Filius ante patrem, propterea quòd ſiliquæ appareant prius quàm flos. Cenſetur etiam à quibuſdam Onagra veterum, quæ & Oenothera ſiue Onuris. Dioſcorides verò hanc ait eſſe fruticem prægrandem arboris inſtar. Lyſimachium verò iſtud purpureum non niſi herba eſt, hyeme etiam marceſcens; tantùm abeſt, vt frutex ſit, aut arborem æmulari queat.

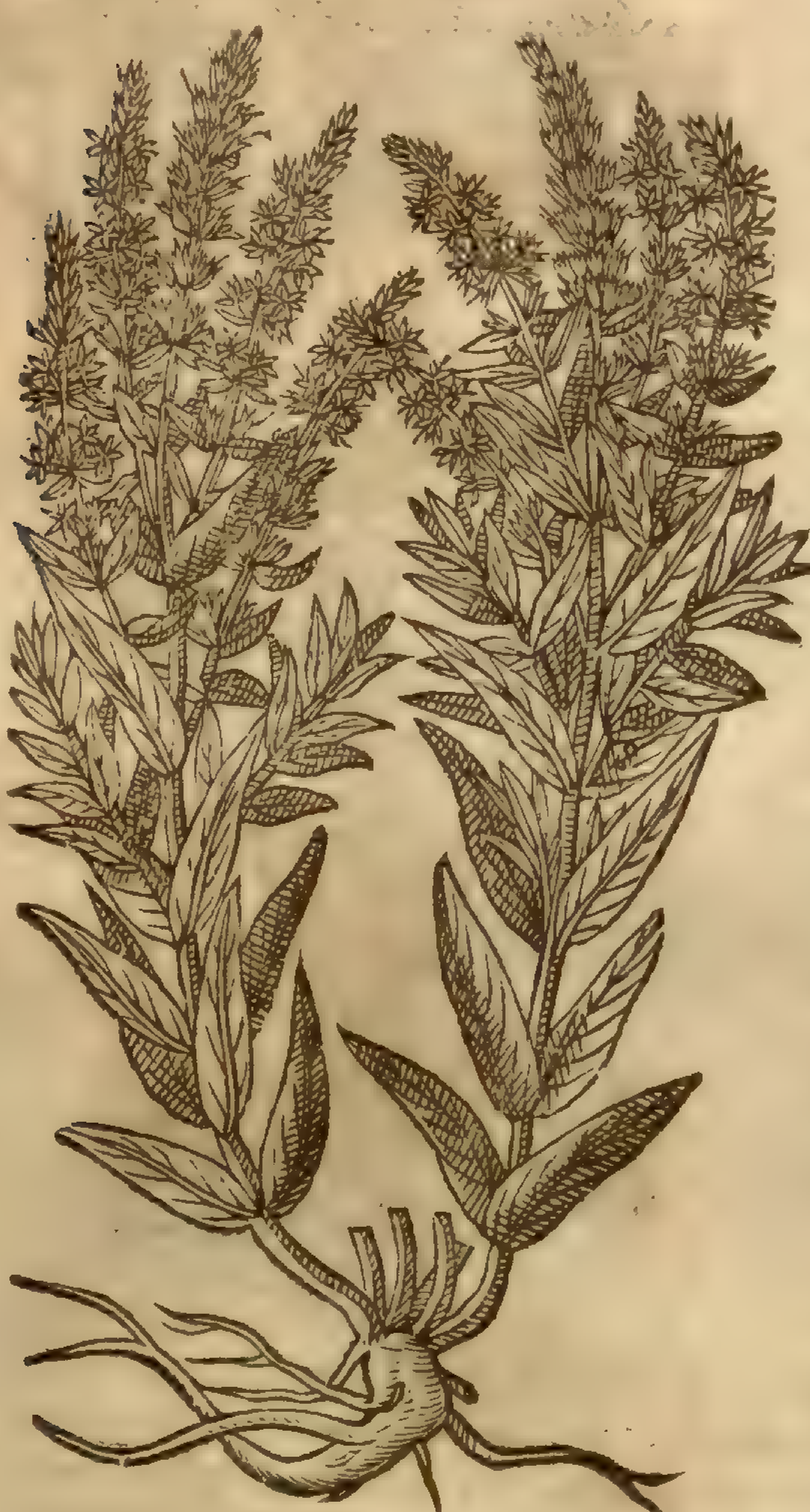
Onagra.

Cæterùm vſum in Medicina cùm nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoſcere non contigit: Geſnerus tamen calidam & ſiccam ſecundo gradu iudicauit eſſe, atque ex diuerſis conſtare partibus; nonnullis euidenter adſtringentibus; aliis verò modicè abſtergentibus.

De Pſeudolyſimachio purpureo altero.

CAP. XXXIIII.

Pſeudolyſimachium purpureum alterum.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, ferè bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia è ſingulis geniculis bina, ex aduerſo locata, oblonga & acuminata, ad veræ Lyſimachiæ ſatis accedentia. floſculi ſuperius verticillatim ambientes caulē conueſtiunt, colore eleganti rubentes. ſemen haudquaquam in ſiliquis, ſed in loculis, è quibus flores exciderunt, ſequitur exiguum. radix craſſa, dura, foris nigricans, durabilis naturæ.

Locis iſtud exit aquoſis, iuxta ripas fluminum, ac aliis perinde humidis.

Æſtate cum aliis floret.

Recentiores & huic Lyſimachio purpureo nomen dedêre: pingitur & pro altero Lyſimachio à Matthiolo: Eſt verò non minus, quàm prius purpureum, ſpurium quoque ac falſum Lyſimachium, ſiue Pſeudolyſimachium: Apud Belgas plerique Partijcke appellant. Falluntur qui pro Hepatorio colligunt; ſed multò magis qui ipſum Centaurij ſpeciem eſſe rentur.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque compertas habeat.

De Pſeudolyſimachio cæruleo.

CAP. XXXV.

CÆRVLEI Pſeudolyſimachij rotundi ſunt caules, ſeſquicubitales: folia oblonga veluti Lyſimachiæ, ſed ambitu ſerrata, & profundius quidem quàm primi Pſeudolyſimachij

Pſeudolyſimachium cæruleum.

chij purpurei, ſuperna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules ramuliq́ue conueſtiuntur: flores in ſummis virgulis ſpicati, cærulei, Lauandulæ quodammodo æmuli, ſed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua ſequuntur capitula, in quibus ſemen minutiſſimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus latè ſerpens ſeipſam ſtirps multiplicat.

Naſcitur apud Germanos in foſſis aquam recipientibus, vt Geſnerus ait. In hortis apud Belgas facilè luxuriat Soli expoſitis locis, non omnino aridis: vmbroſis non proficit aut ægrè.

Tota æſtate flores gignit.

Lyſimachium cæruleum appellant, ſed tamen veluti Purpurea & Pſeudolyſimachium quoddam, quod à florum colore cærulei cognomen accepit: Nonnulli Lauandulam ſylueſtrem, ſed parum rectè appellant: Veronicam erectam alij: Geſnerus Anagallidis aquaticæ ſpeciem potius dicendam exiſtimauit, nulla tamen Anagallidi aquaticæ ſimilitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

LIBRI TERTII PEMPTADIS PRIMÆ
FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

NVnc ad eas veniendum ſtirpes, quæ M. N. O. P. *aut* Q. *initiales habent: inter quas plurimæ occurrunt in frequenti medicantium vſu receptæ, & vtilitatem haud exiguam ad ſanandos curandosq́ morbos, non modò vulgares, ſed & difficiles, conferentes.*

DE MARRVBIO.

CAPVT PRIMVM.

Marrubium.

Marrubium candidum.

MARRVBII genera Dioſcoridi duo: Vnũ propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur: Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri poſſunt, vt Alyſſon, & Marrubiũ aquatile, de quo Pemptad. 4. lib. 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per interualla bina, ſubrotunda, rugoſa, ambitu inciſa, & ipſa candicante lanugine pubeſcentia. Floſculi in nonnihil pungentibus conceptaculis ſubcandidi caulem verticillatim per interualla ambiunt. ſemen ſubrotundum, aſperiuſculum. radix fibroſa nigricat. Tota herba ſuauis & grati eſt odoris, & nonnihil Moſchum redolet, præſertim hybernis menſibus.

Iuxta parietes, vias, ſemitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui, ac læto ſolo gignitur: Omnibus regionibus familiare, pro quarum tamen ſitu ac natura mutationem etiam ſubinde accipit: Creticum ſiquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia ſuperiore haud infrequens occurrit, multò eſt eo, quod apud Belgas, & aliis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliiſque quandoque anguſtioribus ac minoribus.

Iulio

Iulio ac Auguſto floret,& quidem altero, à quo enatum,anno;hyeme reſtat.

Græci πράσιον: Latini Marrubium: Officinæ Praſſium,& quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Baliotes appellant. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, λιπατώριον, φυλλόφαρες, χαμηλοπόδιον, κιωοαπράσιον, Melittena,Labeonia,& Vlceraria: Italis eſt *Marrobio*: Hiſpanis *Marruuio*, *Malrubi*, ac *Marrolho*: Germanis Weiſz andorn, Marobel: Belgis Malroue/Malrueuie/witte andoren: Gallis *Marrubin* & *Marochemin*: Anglis Horehunde: Bohemis Jableenijf.

Marrubium autem,auctore Galeno,calidum eſt ordine ſecundo, tertio verò ſiccum; & ſicuti guſtu amarum eſt,ita iecur & lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans,ac menſes promouens.

Dioſcorides viridium foliorum ſuccum,aut aridorum cum ſemine decoctum dari cum melle,ſcribit ſuſpirioſis,tuſſientibus,ac tabeſcentibus,craſſamque è pectore pituitam euocere. Non modò autem craſſam viſcidamque pituitam, ſed & purulenta efficaciter expurgat. Vtiliſſimũ idcirco omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, ſi modò abſit,præſertim cum tenui deſtillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compoſitio traditur,tabeſcentibus,ac purulenta expuentibus vnicè,ſingulariter, ac mirificè vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menſes & ſecundas euocet: Vtile & his qui venena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt. folia cum melle ſordidis vlceribus repurgandis admouentur: Pterygia & nomas ſiſtunt.

Succus è foliis expreſſus,& in ſole denſatus,ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: per nares auriginem purgat, & ad aurium inueteratos dolores inſtillatur, aut cum roſaceo, Dioſcorides.

De Alyſſo Galeni. CAP. II.

Alyſſon Galeni.

POSSET iſtud inter Marrubia numerari, niſi à Galeno non pro Marrubij ſpecie, ſed pro Alyſſo haberetur: Eſt etenim tota facie Marrubio ſimile, multicaule quoque, ſed folia eius minora,criſpiora, amplius incaneſcũt, & albidiora, odore deſtituũtur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent;è quibus floſculi quales Marrubij; at colore ex cæruleo purpuraſcentes. ſemen veluti Marrubij. radix dura,lignoſa,multifida.

In hortis ſubinde, apud Belgas præſertim, ſeritur,ſemine ex Hiſpania allato; vbi nonnuſquã ſpontè gignitur,ac à diligentiſſ. C. Cluſio repertum eſt,& quidem Maio menſe flore ac ſemine pręgnans.

Græcis eſt Ἄλυσσος ἢ ἄλυσσον: Latinis Alyſſum: Nomen autem ex eo habet,quòd mirificè iuuet demorſos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compoſitione Antonini Coi his deſcribitur verbis: Ἄλυσσός ἐστι βοτάνη τῷ πρασίῳ παρεμφέρουσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id eſt;Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc rabienti,vt idem vi. de ſimpl. medic. facult. quoque data,ſæpè in totum ſanauit. Atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictum enim eſt talem facultatem ex ſola percipi experientia,& planè nulla conſtare methodo. Quòd ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam,& digerentem, cùm hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alyſſo Dioſcoridis. CAP. III.

ALIVD à ſuperiore Dioſcorides Alyſſum deſcribit. Fruticoſa,inquit,herba eſt,vnicaulis, ſubaſpera, rotundis foliis, fructu duplicium ſcutulorum effigie, in quo ſemen qua-

Alyſſon Dioſcoridis.

dantenus latũ. Atq; cum hac deſcriptione, dudum nobis viſa eſt quædam ſtirps conuenire vnicaulis, pedem (plus minus) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem poſterius enata, lata quidem, ſed rotundis longiora, aſpera, & vnà cum caule candicantia: floſculi ſurſum ſecundum cauliculos exeunt è luteo palleſcentes; poſt hos ſiliquæ planæ, latæ, ſubrotundæ, albicantes, & non læues; in quibus ſemen planum ac latum, veluti Leucoij. radix tenuis ac fibroſa.

In mõtibus & aſperis locis emicat, Dioſ. inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, viſum eſt quod deſcripſimus, Iulio ac Auguſto mẽſibus: ſiliquis mox ſuccedentibus.

Dioſcorides ἄλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, ſed quòd ſingultus ſedet, ac tollat. λυσσὰ ſiquidem non modò rabies, ſed & ſingultus; à verbo λυσσῶ, id eſt, ſingultio. Appellatur verò idem & ſpuriis nominibus ἀσπίδιον, quaſi breue ac paruum ſcutum; à ſiliquis nempe ſcuti exigui formam referentibus; item & ἁπλόφυλλον, ἀκκύστητον, ἀδέσετον, μονόκαυλον.

Reperiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyſſa: Aëtius lib. I. Sideritidem Heracleam Alyſſon eſſe cenſet. Plinius alyſſon Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his ſuis locis; ad Dioſcoridis Alyſſon reuertimur. Huius decoctũ, eodẽ auctore, ſingultus ſine febri potu diſcutit: Idẽ efficit, ſi quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat: contuſa in edulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appenſa ſalutaris eſſe creditur, & hominibus atque animalibus faſcini amuletum: purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

Ballote ſiue Marrubium nigrum.

De Ballote ſiue Marrubio nigro.

CAP. IIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote eſt: hęc Marrubio candido ſimilis appareret, niſi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris eſſet. caules illi aſſurgunt complures hirſuti, anguloſi, foliis circundati, latis, rugoſis, ambitu ſerratis, paulò maioribus & longioribus, quàm candidi Marrubij: floſculi in verticillis ſubinde rubent. radix ex fibris conſtat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non raro aridioribus ac minus læto ſolo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Græcis βαλλωτὴ, & μέλαν πράσιον, vt teſtatur Plinius lib. XXVII. cap. VIII. à nonnullis Marrubiaſtrum, aut Marrubium ſpurium: In Officinis Praſſium fœtidum: Ab Italis *Marrubiaſtro, Marrobio baſtardo*: Ab Hiſpanis *Marrauio negro*: A Germanis Schwartz andorn: Belgis ſwarte malrueuie/ſtinkende andoren: Gallis *Marrubin noir, Marrubin puant*: Anglis ſtynking horehound.

Calida ac ſicca Ballote: ac, vt Paulus Ægineta tradit, acris & abſterſorię facultatis. Impoſita cum ſale canis morſui medetur, ad quem eius vim efficacem

cacem eſſe Dioſcorides ſcribit: folia ſub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera ſordida; eodem auctore.

De Stachy. Cap. v.

Stachys.

Stachys Fuchſij.

MARRVBIO ſimilis & Stachys eſt. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque è ſingulis articulis folia bina ſibi mutuo oppoſita, duriuſcula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, molliter hirſuta, ac ſuauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, ſed colore lutei ſunt, & verticilli anguſtiores. radix lignoſa perennat. 1.

Germaniæ ac Belgio peregrina hæc Stachys eſt; in calidis regionibus inuenitur. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in montibus & aſperis.

Præter hanc & alia à Fuchſio deſcripta eſt. caules huius craſſi, quadrangulares, duos tréſve pedes ſubinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu ſerrata, vtraque hirſuta, & multò quàm Marrubij ampliora: flores in verticillis caulem ambientibus purpurei: ſemen rotundum & nigricans: radix dura, & ſublutei coloris. 2.

Iſtud Germaniæ haud peregrinum eſt: locis nonnullis aſperis ac incultis prouenit.

Æſtiuis menſibus floret; caules ſub hyemem intercidunt, ſed radix aliquamdiu viuax permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quæ Græcis ſimiliter σταχὺς: Officinis, ac paſſim incognita. 1.

Altera cùm nomen nullum habeat, Pſeudoſtachys, ac ſpuria Stachys venit appellanda; vera ſiquidem non eſt: Nec Sphacelus (quod plerique ſuſpicati) quoque eſt, cuius Theophraſtus meminit. 2.

Cæterùm genuina Stachys acris & amari guſtus, tertij eſt ordinis excalefacientium Galeno. foliorum decoctum menſtrua pellit potum, & ſecundas: auctor Dioſcorides.

De Meliſſa, ſiue Meliſſophyllo. Cap. vi.

MELISSA quadrangularibus caulibus, foliis latis, ſubnigricantibus, rugoſis, aliquantulum aſperis, Ballotes ſimilitudinem referret, niſi minus hirſuta eſſet; altior ſubinde, &

Meliſſa.

ſuauiter odorata. folia ſiquidem minus aſpera ſunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronæ aut verticilli inſtar, cauliculos quoque circundant calyces, è quibus floſculi albidi. ſemen minutum nigricat. radix fibris multis committitur.

In hortis ſæpè Meliſſa colitur. in ſyluis, ac mõtibus, vel aliis neglectis ſponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratior; nã pleriſque frigidis graueolentior eſt. Seritur autem vtiliter, vt Plinius lib. XXI. cap. XII. circa apum aluearia, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad ſua reuocantur, vt Verg. Georgicon quarto oſtendit:

—huc tu iuſſos aſperge ſapores,
Trita Meliphylla, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Meliſſa Iunio, Iulio, ac Auguſto: ſub hyemem tota marceſcit radice reſtibili, quæ primo vere noua folia, atq; inde cauliculos promit.

Græcis *μελισσόφυλλον*, *καὶ μελίφυλλον*, item *μελίτεια*: Plinio etiam Melittis: Latinis Meliſſophyllum, Apiaſtrum & Citrago. Ab apibus autem, quibus hæc grata, nomen habet, quæ Græcis *μέλιτται* ac *μέλισσαι* dicuntur: vnde & Apiaſtri vox Latinis: Officinæ Meliſſam appellant.

Plinius notatur. Plinius inter Meliſſophyllon & Apiaſtrũ differentiam eſſe exiſtimauit, cùm veluti diuerſa Meliſſophyllon, ac deinde Apiaſtrũ iuxta apum aluearia ſerenda eſſe ſcribat lib. XXI. cap. XII. Quod & manifeſtius lib. XX. cap. XI. vbi ait, Apiaſtrum Hyginum quendam Meliſſophyllon appellare, ſed in confeſſa damnatione eſſe venenatum in Sardinia. Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quàm cum altera ſimilitudo. Meliſſophyllon Apiaſtrum eſt: Ranunculi ſpecies in Sardinia venenata, Apiaſtellum ab Apuleio vocatur. Appellatur autem Meliſſa ab Italis *Meliſſa & Cedronella*: à Germanis Meliſſenkraut: à Belgis Confilie de grein/Meliſſe: ab Hiſpanis *Torongil, yerua cidreira*: à Gallis *Meliſſe*: ab Anglis Bawme.

Meliſſophyllon autem facultate quidem excalfacit, ſiccatque, vt Auicenna ait, ordine ſecundo. Galenus ait, Marrubio ſimile eſſe facultate, ſed ab eo plurimum vinci. Recentior ętas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis ſingulariter cordi prodeſſe, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna ſiquidem, libro De viribus cordis inſcripto, Meliſſam cor, ait, exhilarare, vitaleſque ſpiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodeſſe, concoctionem promouere, cerebrique obſtructiones aperire, anxietudineſque animi & ſollicitudines fugare.

Dioſcorides, Meliſſophylli folia cum vino pota, aut appoſita prodeſſe refert contra ictus phalangiorum, ſcorpionum, & aduerſus canis morſum: item ad ciendos menſes muliebres in deſeſſionibus conuenire: dentes dolentes decocto vtiliter collui, atque hoc ipſum dyſentericis infundi: aduerſus verò fungorum ſtrangulationes folia addito nitro in potu auxiliari: orthopnoicis verò in delinctu: appoſita hæc eadem cum ſale ſtrumas diſcutere, vlcera purgare, articularioſque dolores ſedare.

De Moluccis, ſiue peregrinis Meliſſophyllis. CAP. VII.

MOLVCCÆ duæ ſunt; Læuis vna; Spinoſa altera.

1. Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis inciſuris crenata, Meliſſophylli ſimilia: ſupra quæ flores orbiculatim ex amplis, & late patentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus ſimiles, attamen paulò minores.

2. Spinoſa Molucca caules ſimiliter multos & cubitales promit, eoſque ſtriatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores ſimiles, ex acetabulis quoque, ſed anguſtioribus, oblongioribuſque,

Molucca læuis. Molucca ſpinoſa.

ribusque,& eminentes duras,& acriter pungentes ſpinas ambitu habentibus.

A Moluccis Orientis non ita dudum repertis inſulis vtraque nomen habet, in quibus primum repertæ creduntur: Matthiolus (niſi nos pictura fallat) Læuem Moluccam Conſtantinopolitanum Meliſſophyllon appellat.

De facultatibus harum nihil contingit adferre : ſunt tamen qui affirmant aduerſus venena vtiles.

De herba Iudaica. CAP. VIII.

IVDAICA appellata herba haud omnino rectè aſſurgit nec tota decumbit, ſed in latus aliquantulum cauliculi eius deflectunt, anguloſi, ac geniculati, quos circundant, præſertim ſuperiore parte, crebri verticilli aſperi, & aliquantulum pungentes; è quibus floſculi exeunt, veluti dilutè cærulei, aut rubentes, vel etiam candidi, rarò ſublutei; circa quos & folia multa, bina contra ſe poſita, longiora, anguſtioraque quàm Marrubij, nonnihil criſpa, ambitu crenata, ſed quandoque perquam exiguum. radix è fibris abit. Tota è virore inalbicat herba, & ſuauiter odorata ad Meliſſæ odorem accedit.

In maritimis Inſubriæ, iuxta Apenninos montes: in Narbonenſi Gallia: haud procul Danubio in pratis prope Ratiſponam; tum & aliis multis locis occurrit: Arida ac ſabuloſa amare ſunt qui tradant. Dioſcorides in petroſis prouenire refert.

Ab æſtatis medio vſque in Autumnum flores facit.

Recentior ætas herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Gallica : Germanis Glidkraut: Belgis Glidcruijt. Sunt in hac opinione complures docti, quòd Dioſcoridis ſit Sideritis prima, quæ Heraclea, id eſt, Herculana cognominatur, cum cuius deſcriptione ſatis reſpondet : folia ſiquidem ei longiora ſunt quàm Marrubio, ad vnius generis Quercus accedere non minus, quàm Chamædryos repentis poſſunt: Aſperitate verò, tum & oblongiore forma Saluiæ ſimilia, præſertim ambitu minus ſerrata.

Deſcribitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioſcoride his verbis: Σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡρακλείαν, πόα ἐςὶ φύλλα ἔχουσα ὅμοια πρασίῳ, ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἐλελισφάκου ἢ δρυός. μικρότερα μέντοι, καὶ τραχέα. καυλοὺς δὲ ἀνίησι τετραγώνους σπιθαμιαίους ἢ καὶ μείζονας, &c. Sideritis, aliqui Heracleam vocant, folia habet Marrubio ſimilia, longiora tamen, ad Saluiæ, aut Quercus accedentia, minora tamen, & aſpera. caules profert quadrangulares, ac maiores, guſtu non iniucundo, cum quadam adſtrictione; in quibus per interualla verticilli orbiculares, *Sideritis prima.*

veluti

Herba Iudaica.

veluti Marrubij;& in his ſemen nigrum.

Appellatur autem Sideritis, quaſi ferraria, à ferro quod Græcis σίδηρος, quia glutinandis recentibus ferro factis vulneribus conducat.

Cæterùm herba Iudaica valenter reſiccãtem facultatem, ac nõnihil cum exterſione adſtringentem obtinet: ad cruenta & recẽtia ferro facta vulnera efficaciſſima eſt. Inteſtinorum ramices hac etiam citò poſſe curari ferũtur. fluorem album mulierum reprimit. Nec diſſimilia his Dioſ.& Plinius de Sideritide hac prodidere: Appoſita, inquit ille, folia, vulnera abſque inflammationis periculo iungunt. Plinius, Sideritis, ait, tantam vim habet, vt, quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, ſanguinem claudat.

De Cardiaca. CAP. IX.

CARDIACA quadrangulares promit caules, craſſos, duros, duos treſve pedes altos, obſcurè, ac ex nigro rubentes: folia nigricantia veluti Vrticæ, maiora latioraq; multò quã Marrubij, lacinioſa, ac profundis inciſuris diſſecta. calyces duri ac pungentes orbiculatim caules amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albido purpurei, veluti Lamij, ſed minores. ſemen paruum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ ab vno veluti capite deſcendunt. Tota herba graui ſatis odore prædita, guſtu amaricat.

Ruderibus, lapidoſis, ac aliis incultis, & aſperis gaudet: iuxta ſepes, & veteres muros ſubinde inuenitur. In hortis nimis facilè coaleſcit.

A Iunio in multum vſque Autumnũ viget, floret, ac ſemen perficit. caules hyeme intercidunt. radix viuax eſt.

Noſtra ætas Cardiacam nominat: Germani Hertzgeſpörr/hertzgeſpan: Belgæ hertegeſpã: Galli *Agripaulme*: Angli Motherwoꝛte: Bohemi Srdecnijk. Sunt qui Meliſſæ ſpeciem faciãt. Videtur verò & ad Sideritidem Herculanã referri poſſe. Folia ſiquidem eius maiora quàm Marrubij, & ad eius Quercus accedunt, cuius folia lacinioſiora, quàm multarum aliarum ſunt; ſed cum Saluiæ foliis nihil obtinent ſimilitudinis: Habet verò & orbiculatas vertebras, ſemenque nigrum. Non rarò ad veterum deſcriptiones plures accedunt.

Cardiaca.

Cæterùm Cardiaca calida ac ſicca ordine ſecundo eſt, cum expurgandi, adſtringendi quoq; facultatẽ habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur; & tantum valere exiſtimatur, vt ab effectu nomen inueniſſe putetur. Fertur & conuulſis ac quoque reſolutis mederi: obſtructiones viſcerũ aperire: ventris tineas ac lũbricos interimere: & puluerem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam, aut menſes euocare, ſed & difficulter parientibus prodeſſe.

Ad cruenta eadem quoq; laudatur. Medetur & quibuſdam boum morbis, à nonnullis ruſticis ea de cauſſa ſubinde expetitur.

De

De Mentha. CAP. X.

Mentha prima.

Mentha altera.

Mentha tertia.

Mentha quarta.

Menthaſtrum.

COMPLVRES Menthæ paſſim obuiæ; quarum pleræque ſunt Hortenſes; aliæ pro Syluestribus habentur.

1. Prior inter hortenſes Mentha cauliculos edit quadrangulares obſcurè rubentes, aliquantulum piloſos, quos conueſtiunt folia rotunda, margine ſerrata, ſaturato colore virentia. Floſculi rubentes orbiculatim circum cauliculos naſcuntur veluti Pulegio. radix obliquè in terra ſerpit fibris haud deſtituta, ſubinde nouos hinc inde turiones promens. Tota herba ſuauiter odorata eſt,& magis procumbit quàm aſſurgat.

2. Altera nonnihil hirſutis cauliculis ſubrotundis,& nigricantibus foliis, radicibus proſerpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circundant, ſed in faſtigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti ſpicas, aut citius paniculas digeſti.

3. Tertię folia oblonga ad Salicis formam accedunt,ſed candidiora,molliora,ac hirſutiora:flores in faſtigiis cauliculorum & in ſpicas digeſti, ſicuti ſecundæ. ſerpit & huius radix, haud aliter quàm primæ,cuius ſimilis.

4. Quarta longifolia quoque eſt, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibusq́ue tertiæ ſimilis, ſed flores huius non in ramulorum faſtigiis, ſed per orbiculos inſtar primæ cauliculos ambiunt,qui diluto colore purpuraſcunt.

5. Ex ſylueſtribus eſt Mẽthis vna,quæ Menthaſtrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus,piloſis,ac incanis caulibus hæc luxuriat: folia cuius candida, denſaq́ue lanugine vtrinq; pubeſcunt: in ramulorum ſummo florum eminent paniculæ. radix longa, latè in omnem partem ſerpit,ſtirpem facilè multiplicans.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur non modò foliis, ſed & reliquis partibus minor; cuius folia ſubinde partim virent,partim niuis ferè in modum albicant.

Seruntur Menthæ,& præſertim prima à pleriſque in hortis: reperiuntur tamen nonnullæ harum in ſyluis,& alibi locis humentibus,prope aquas decurrentes,vel etiam ſtagnantes.

Florent ac vigent Menthæ æſtate,hyeme ſolæ radices reſtant: ſemel ſatæ diutinè durant, ac pertinaciter hærent.

Mentha à Græcis ἡδύοσμος appellatur, & μινθη: Nomen ſuauitas odoris (inquit Plinius lib.XIX.cap.VIII.) apud Græcos mutauit,cùm alioqui Mintha vocaretur: vnde veteres noſtri nomen declinauerunt: ἡδὺς,ſiquidem,ſuauis; & ὀσμὸς,odor. Officinæ,Itali ac Galli Latinam Menthæ appellationem retinẽt:Hiſpanis *yerua buena, & Ortelana*: Germanis Müntʒ: Belgis Munte: Anglis Mynte: Bohemis Mata.

1. Prima à Germanis Diement vocatur: à Belgis Bruyn heylighe; Latinè qui interpretari voluerit,dixerit Sacram nigricantem.

2. Alteram Germani krauſʒ diement; krauſʒ müntʒ/& krauſʒ balſam/id eſt,Mentham cruciatam: Galli *Beaume creſpu* appellant:Bohemi Balſam.

3. Tertia à nonnullis Mentha Sarracenica, Mentha Romana, Saluia Romana, aut herba Sanctæ Mariæ dicitur: Germanis Balſam Müntʒ/ Vnſer frauwen müntʒ/ Spitʒer müntʒ/ Spitʒer balſam; Anguſtifolia cognominari poteſt.

4. Quartam Germani Hertʒkraut,quaſi Cardiacam aut Cardiacam Mentham appellant.

5. Quinta à Dioſcoride ἡδύοσμος ἄγριος, id eſt, Mentha ſylueſtris: Latinè Menthaſtrum, Plinio auctore, appellatur: Officinæ Albam Mentham vocitant: Apud Germanos Wildt Müntʒ: Italis *Mẽtha ſaluatica*: Hiſpanis *Mẽtaſtro*: Anglis Horſe Mynte: Bohemis Plana Mata.

Mentha autem ex tertio ordine eſt excalfacientium, ac reſiccantium. Habet, inquit Galenus,aliquid amari atque acerbi,& infirmior eſt quàm Calamintha. Menthæ odor, Plinius ait,mentem excitat,& ſapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha eſt; ſingultus, vomitiones, choleras cùm acidi mali

mali punici ſucco ſiſtit; reprimit & ſanguinis reiectiones ex oxycrato, vt Galenus, data: Plinius verò, in ſorbitione. Purgationes fœminarum inhibet, & aduerſus album fluorem earundem vtiliſſima, quę ſcilicet primo loco deſcripta eſt compertum enim eſt multis huiuſcemodi fluorem huius vnius Menthæ frequenti vſu ſuppreſſum. Eadem fronti aut temporibus, vt Plinius, admota capitis mulcet dolores: Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & ſedis vitiis: Vlcera in capite infantium mirè ſanare fertur: auribus cum mulſo inſtillatur. Sumitur contra ſcolopendras, ſcorpiones marinos, & ſerpentes: cum ſale canum morſibus applicatur. Lac coire, & in caſeum denſari (aceſcere, addit Plinius) non patitur; quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes ſtrangulentur. Eadem vi & generationi reſiſtere creditur, cohibendo genituram denſari. Reſiſtere conceptioni mulierum genitali ante congreſſum admotam, etiam Dioſcoridis eſt.

De Siſymbrio. CAP. XI.

Siſymbrium.

SYLVESTRIS Menthæ ſpecies Siſymbrium eſt; primæ inter hortenſes Menthas ſimile apparet: folia eius ſunt rotũda: caules anguloſi, vtraque obſcurè rubentia: radices latè proſerpunt; ſed ſingula maiora; grauius etiam odorata eſt ipſa herba. flores in ſummo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globoſum collecti, purpuraſcunt. 1.

Inhumentibus ac riguis, veluti in pratis, ſecus foſſas aquas habentes, ac flumina naſcitur.

Cum aliis Menthis floret, ac vere reuireſcit.

Σισύμβριον Gręcis dicitur: Latinis Siſymbrium: Germanis Roßmuntz / Waſſermuntz: Gallis *Menthe ſauuaige.*

Eſt verò & aliud Siſymbrium à Theophraſto memoriæ proditum, ex coronariorum ſurculoſorum tenuifoliorũ numero, cui odor acrior quàm Serpylli, quod, niſi cultu retineatur, in Mentham tranſit. Huiuſmodi autẽ Siſymbrium à Dioſcoridis, & nobis deſcripto Siſymbrio, haud parùm differt: Neque enim cultu retineri debet iſtud, ne in Mentham degeneret; ſed cùm tota natura ſylueſtre ſit, etiam multa cura, vt hortenſis fiat Mẽtha, non datur aſſequi. 2. *Siſymbriũ Theophraſti.*

Siſymbrium quoque eſt, Cardamine cognomento, quod inter Paluſtres & aquatiles Pempt. quarta deſcriptum. 3.

Cæterùm Siſymbrium Menthæ ſylueſtris ſpecies, calidum ac ſiccum facultate eſt non minus quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Cõmendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad veſparum ictus. Vſus autẽ eius in medicina nullus eſt, non deficiente Mentha, quæ ſuauior ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. CAP. XII.

CALAMINTHÆ Dioſcoride auctore tres ſunt: Vna montana: Altera Pulegio ſimilis: Tertia Menthaſtro cognata.

Montana humilis eſt herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffuſa, ſurculi quadrangulares ſunt, & veluti genicula habentes; è quorum ſingulis bina folia ſubrotunda, Ocimi ac Meliſſophylli minora, tenuiſſima lanugine vnà cum coliculis hirſuta, ac modicè incaneſcentia, & ſuauiter odorata. flores ſummas exornant virgulas nonnihil purpuraſcẽtes. ſemen ſuccedit nigricans. radix valdè fibroſa & reſtibilis.

Montes amat, atque in ipſis vmbroſos & ſaxoſos cliuos: Italiæ, Galliæ, & Hiſpaniæ compluribus locis, cùm & alibi reperitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adoleſcit, ac ſeipſam facillimè ſerit.

Viget æſtate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores, ſemenque perficit.

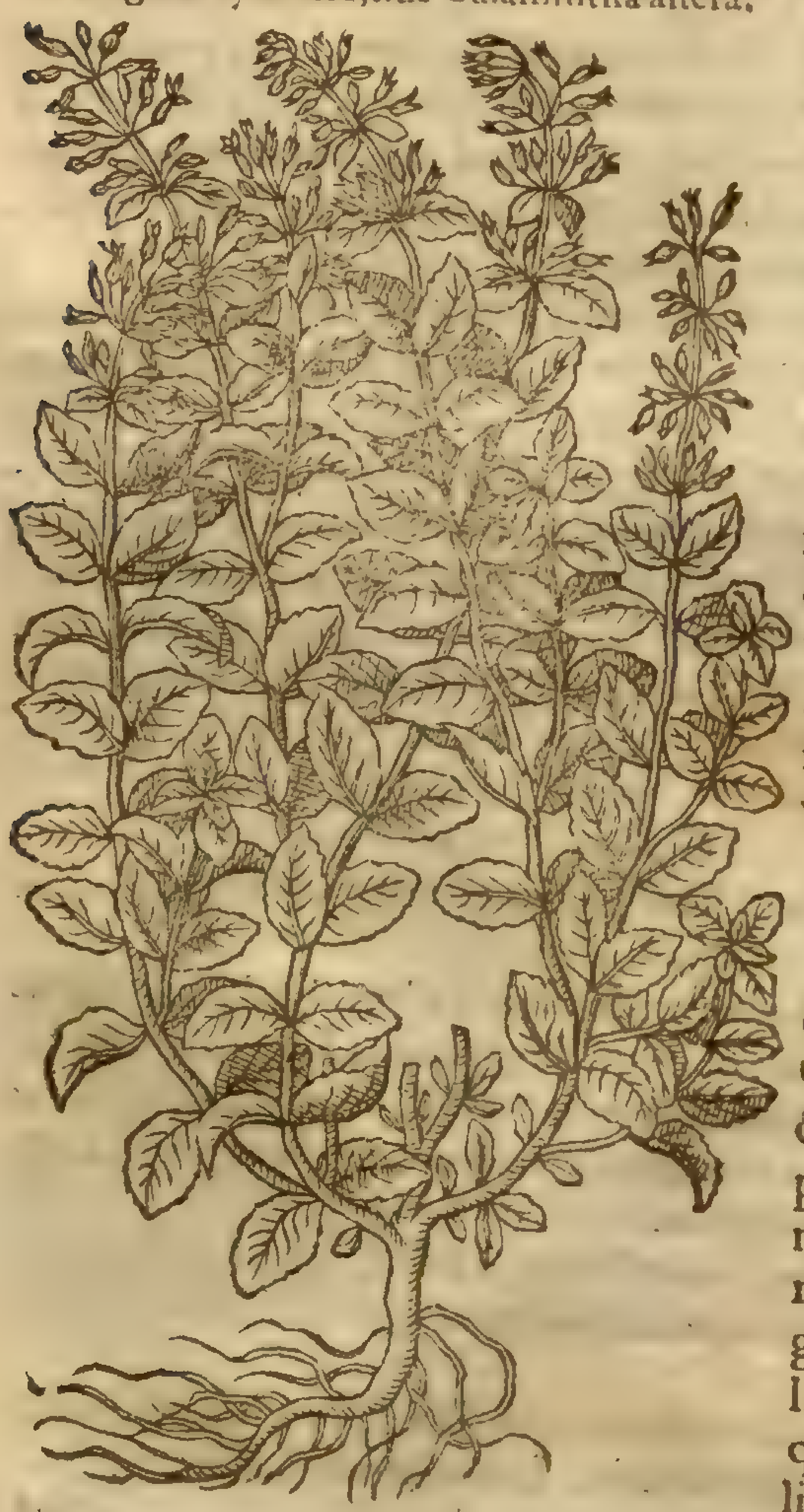
Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quaſi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen ſeruant. Apu-

Apuleius notatur.

Calamintha montana.

Pulegium ſylueſtre, ſiue Calamintha altera.

leius etiam Mētaſtrum perperàm vocat, & nomina ſingulorum inter ſe cōfundit. Montanam Calamintham Officinæ Calamentum, & ſubinde Calamentū montanum appellāt: Galli *Calament.*

Eſt autem Calamintha hæc in mōtibus proueniens guſtu feruens, & acris, calida, ac tenui eſſentia, ſiccaq; ordine quodammodo, vt Galenus ait, tertio: Tenues humores digerit; craſſos verò extenuat, ac incīdit. Proinde intra corpus aſſumpta, cùm ipſa per ſe, tū cum melicrato perſpicuò excalfacit, ſudorem cit, omneq; corpus & digerit & exſiccat: febrium rigores per circuitum repetētes tollit. quod & prꝯſtat oleū in quo incocta, toto corpore cū hoc inūcto, adhibita frictione haud ſegni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menſes pellit, & conceptū eiicit; quod & admota poteſt. Ruptis, cōuulſis, orthopnoæ (Galenus aſthmaticis) torminibus, ac choleræ, Dioſcoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodeſt; vtpote Iocinoris, ac fellis obſtructiones aperiens & expurgans.

Præſumpta in vino venenis reſiſtit: pota aut impoſita demorſis à ſerpente opitulatur: accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugat.

Suggillata tollit, & atris cicatricibus candorem reſtituit: ſed ad talia recentem magis quàm reſiccatam (inquit Galenus) adhibere præſtat.

Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota enecat: eadem ratione & auriū vermes ſuccus infuſus. Plinius ſuccum naribus ſupinis inſtillatum ſanguinis profluuium ſiſtere ait: & radicem (quæ Dioſcoridi inutilis) cū Myrti ſemine in paſſo tepido gargarizatam anginis mederi. Iſchiadicis imponitur; humorem ſiquidem ex alto euocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Ægineta etiā ad coxarū dolores ab inferioribus iniici refert: Bonū etiam elephāticorum eſitata remediū eſt, ſi (quod Dioſ. ait) poſtea ſerum lactis bibant. Apuleius, folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos ſanare certum eſt.

Diacalaminthes.

Componitur autem ex hac Antidotus ab ipſa nomen habens, à Galeno lib. 4. De ſanitate tuēda deſcripta, quæ non modò maximè digerit, ſed & virginibus, quibus muliebria non ſuccedunt, vtiliter exhibetur, vacuationibus prꝯmiſſis; temporis ſiquidem ſucceſſu citra omnem violentiam aut vllam moleſtiam menſes promouet.

De Pulegio ſylueſtri, ſiue altera Calamintha.
CAP. XIII.

SYLVESTRI Pulegio oblongi, ac ſæpenumero cubitales ſurculoſi, anguloſi, geniculis diſtincti, haudquaquam aſſurgentes; ſed plurima parte procumbentes exeunt: folia circa hos ad ſingulos nodulos bina, ſibi mutuo oppoſita, rotundiuſcula, maiora, cādidioraq; quàm Pulegij, ac molli lanugine incaneſcentia. flores Lamij ſimiles, ſupra folia, coronæ inſtar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, ſed qui intercurſantibus plurimis notulis purpurei apparent. radix fibroſa eſt.

Nuſquam

Nuſquam frequentius quàm in agris,præſertim quando vel demeſſa ſeges eſt, vel cùm requieſcunt:reperiri tamen & alibi contingit locis apricis,ac Soli expoſitis,quibus gaudet.

Æſtiuis menſibus viget ac floret hæc Calaminthæ ſpecies; ſub Autumnum colligi poteſt.

Calaminthes ſpeciem eſſe haud dubium:Dioſcorides Pulegium ait ſylueſtre, ac γλήχωνα ἀγρίαν dici: Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap.94. Minthen agrian, Italis Nepetam dici tradit:Germanis Wildt poleij: Belgis Wilde munte/ wilde poleije: Gallis *Poulliot ſauuage*: Italis *Nipotella* : Hiſpanis *Neuada* : Bohemis Marulka Polnij.

Facultate autem & calida quoque,ac ſicca,& hæc Calaminthes ſpecies eſt.

Eadem quæ ſuperior præſtat.Eſt tamen hæc minus potens quàm Montana.Galenus veluti efficaciorem reliquis,Montanam etiam prætulit.

De Cattaria herba,ſiue Calaminthe tertia.
CAP. XIIII.

Cattaria herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum aſſurgit: caules promit cubito altiores, anguloſos, ſtriatos, ramoſos: folia lata,marginibus crenata,Meliſſophylli æmula, aut Marrubij ſimilia, ſed longiora. Floſculi è dilutè luteo inalbeſcũt,partim ſuperiores virgulas ambiunt,partim ipſo faſtigio in ſpicam aut paniculam digeruntur. radix multifida confibratur & perennat. Tota herba vnà cum foliis ac ſurculis mollis, ac incana lanugine pubeſcit, minus quàm Menthaſtrum,odore autem acris & caput feriens: ſapor feruidus cum amaritudine nonnulla. 1.

Naſcitur circa margines hortorum ac agrorum, ſecus aggeres, ſcrobes ac vias : humidum ac vliginoſum ſolum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur ſpecies folio longiore anguſtioreque,colore verò minus albicante; ſurculi quoque huius quadranguli;flores verò copioſiores,ac colore è rubro diluto purpureo ad cæruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis reſperſi; odor huius vehementior, at ſapor acrior. 2.

In Hiſpaniis hæc reperiri ac ſpontè naſci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipſo Vere: Iulio ac Auguſto flores proferunt.

Recentior ætas herbam appellat Cattariam, & herbam Catti,ex eo quòd feles (cattos nominant) hac vnicè delectentur;odoris enim voluptate captæ,huic ſæpius ſeſe affricant, ac in

ipſa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depaſcuntur: Officinæ Nepetam appellant, ſed Nepeta propriè (vt ſcripſimus) Pulegium eſt ſylueſtre. Cato in libro De re ruſtica Feliculæ herbæ meminit; ſit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzen muntz: Belgis Catte cruijt: Flandris Nepte: Italis *Gattaria*, ſiue *Herba gatta*. Hiſpanis *yerua Gatera*. Gallis *herbe de chat*: Anglis Cattis mynte: Bohemis focurnijck.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitoſis crudisque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſupra cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè diſſecta, ac veluti è pluribus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei. radices fibras demittunt multas. odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, pratorum, ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentius quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam æſtatem; ſemina interea perficiuntur.

A Recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρῖτις: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. cap. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυρυόφυλλον, (aut μυελόμορφον) χιλιόφυλλον, στρατιωτικὴ, χρυσιτὴ: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſyluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac

ætate

Millefolium minus ſiue Stratiotes Chiliophyllos.

Oſyris.

Chenopodium scoparia L. sp. 321

ætate Germani Garben appellant, ſcharffgras/ ſcharffrip/ & Tauſent bladt: Belgæ Gerwe: Itali *Millefoglio*: Hiſpani *Milhojas yerua*: Galli *Millefueille*: Angli yarrowe/noſe bleede: Bohemi rzebriſcek.

Achillea autẽ, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud eſt diſſimilis, abſtergens videlicet, & mediocriter frigida, cæterùm adſtrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: ſanguinem vndequaque profluentem ſupprimit. Vteri profluuia in vellere oppoſita ſiſtit, tum & inſeſſibus muliebribus addita. aluum fluentem cohibet: & ad dyſenterias vtilis in potu aſſumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præſertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, ſiue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua ſtirps eſt, vix dodrantem alta, cuius ſcapos conueſtiunt oblonga quidem, ſed exigua foliola, à lateribus tenuiſſime diſſecta inſtar pẽnarum ex alis paruarũ auicularũ: vmbellę in faſtigiis rotundę floſculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt. tenues fibræ radices ſunt.

Rarius huiuſmodi Milleroliũ reperitur: gignitur autẽ pingui ac læto ſolò, & ſubinde in pratis.

Auguſto menſe flores eius præcipuè cõſpicui.

Stratioten eſſe Millefolium, qui Græcè *στρατιώτης χιλιόφυλλος*, ipſa apud Dioſcoridem deſcriptio ſatis oſtendit: reſpondet & altitudo ſtirpis; conuenit foliorum forma, in floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dioſ. album deſcribit: *ἄνθη*, ait, *μικρὰ λευκὰ*, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, *ὠχρὰ*, id eſt, lutei coloris. Recẽtior ætas Millefolium minus, ac Milleroliũ luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Eſt verò & alius Stratiotes cognomento *ποτάμιος*, de quo inter aquatiles ſtirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolium præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adſtrictionis habet.

Ad omnia ſanguinis profluuia ſiſtenda valde vtilis eſt; & ad recẽtia veteraque vlcera ſolidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fiſtulas, ait Galenus, vtantur.

De Oſyride. CAP. XVII.

PROCERA & multũ ac valde ramoſa herba Oſyris eſt: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilutè vireſcẽs; ſcapi ſiue potius virgæ tenues ſunt & rotundę: foliola oblonga, anguſta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim ſecus folia hærent, herbacei coloris: inde tenui lanugine conditum ſemen, paruum, ac nigricans. fibroſa radix.

Pleriſque Græciæ locis ſpontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridariis ſeritur.

Æſtate viret ac viget: ſub Autumnum ſemen maturatur.

Apud Italos *Beluedere*: in Græcia modò ὠξύεις dicitur, voce corrupta teſte Anguillara: olim ὀσύεις: Latinis quoque Oſyris. Κορήματα, id eſt, ſcopæ ex hac olim fieri ſolitæ, & nunc pleriſque locis fiunt. Oſyridi autem, Galenus inquit, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediens facultas; quare & in iocinore conſiſtentes obſtructiones adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare, Dioſcorides ſcribit.

De Parietaria. CAP. XVIII.

Parietaria.

FRVTICOSA ac cubitalis herba Parietaria eſt: cauliculi eius teretes, leuiter è virore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirſuta: floſculi minutiſſimi: ſemẽ in capitulis lappaceis cauliculos ambiẽs aſperum, prætereuntium veſtitui adhæreſcit: radix ſubrubens fibris nonnullis capillatur.

Naſcitur iuxta muros, parietes, ſepes, in ruderibus, ac ſubinde in vinetis, ac in ipſis muris.

Maio menſe exit: Iulio ac Auguſto ſemẽ profert: radix hyeme ſola reſtat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat; atque eadem ex cauſſa Muralis à nonnullis: Muraliũ verò Plinio ac Celſo dicitur: Græcis eſt ἑλξίνη, & περδίκιον; eſt verò & alia Helxine cognomento Ciſſampelos. Perdicij nomen à perdicibus accepit, qui hac ſubinde veſcuntur. Dioſcorides, Plinius, & Apuleius παρθένιον quoq. appellant; differens tamen ab aliis, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Reperitur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: Extát verò & eius alia nomina, cùm apud Dioſcoridẽ, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, σιδηρῖτις ἡρακλεία. i. herculana, ὑγιεινὴ ἀγρία, κλιβάδιον, πολυώνυμος, ἐλεῖτις aut Alitis, ἀμελξίνη, δύτίνη, ἀμοργίνη, σουκόταχος, ψυχόυακος, μελάμπελον, κιττάμπελον, ἀνατεταμένον: Germanis Tag vnd nacht / Sant Peeters kraut / Maurkraut: Belgis Parietarie / Glaſcruijt: Gallis *Parietaire*: Hiſpanis *Yerua del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis Pellitory of the wal.

Cæterùm vis, vt Gal. ait, Parietariæ ineſt abſtergendi, & leuiter conſtringendi cum humiditate ſubfrigida. Dioſcorides impoſitam ſanare ait eryſipelata, condylomata, aduſta, incipientia Phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipſius cum ceruſſa permixtum eryſipelatis & herpetibus vtiliter illini: cum cerato verò Cyprino aut hirci ſeuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino ſeuo ceráque Cypria; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij reſtitutus.

Addit Dioſcorides diuturnas tuſſes huius ſucco adiuuari; contra inflammatas tonſillas gargarizari, & illitum quoque prodeſſe: aurium item dolores cum roſaceo infuſum lenire.

Recentiores trium vnciarum pondere ſuccum epotum remorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia inſtar cataplaſmatis cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta pubi, & dolentibus locis impoſita, calculoſis & vrinæ difficultate laborantibus, præſidio ſunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permiſceant; ſed cum oleo amyg. dul. citius dolores ſedant. Eadem nonnihil contuſa & confricata recenti vulneri impoſita, & ſanguinem ſupprimunt, & vulnus ipſum glutinant, ſi triduo non permutata ſinantur.

De Paſtoria burſa. CAP. XIX.

PASTORIÆ burſæ folia initio exeunt oblonga, marginibus profundius inciſa, Erucæ ſimilia, humi ſparſa: ab his coliculi tenues ſubinde plures aſſurgunt in alas quandoque diuiſi; foliis ſimilibus ſed minoribus adnatis, circa quorum faſtigia ordine digeſti exigui floſculi candidi; poſt hos ſiliquæ paruæ, planæ, anguloſæ, iuxta pediculum contractiores, burſæ cuiuſdam

Paſtoria burſa.

Paſtoria burſa minor.

iuſdam exiguæ ſpeciem referentes; in quibus ſemina. radix oblonga, cãdida, non caret fibris.

Secus vias, locis deſertis, & incultis, ac in ruderibus vt plurimum ſponte prouenit: & quandoque maior: ſubinde verò minor & omnino exigua.

Floret, viget, ac ſemen perficit tota æſtate.

Vulgò Paſtoria burſa, vel Pera paſtoris: Germanis **Seckel/ vel Teſchelkraut:** Belgis **Borſekens cruijt:** Gallis *Bourſe de paſteur, ou berger*.

Refrigerans autem temperamento ac reſiccans eſt, & facultate valde adſtrictoriâ.

Sanguinem vndequaque ruentem ſupprimit, ſiue ſucco aut decocto eius poto, ſiue in cataplaſmate, balneo, aut alio quocunque modo adhibita. Medetur & dyſenteriæ in enemate. Cruenta vulnera ad ſanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari deſiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos diſtribuitur: quos folia ſic ambiunt, vt medios amplectãtur ac circumdent, lata, læuia, glabra, venoſa, dilutè virentia: vmbellæ in faſtigiis, è quibus vnà cum foliolis exiguis, floſculi tenues, ſubluteí; ſuccedente ſemine ſubnigricante, maiore quàm Pulegij. radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

Nonnullis locis in aruis, inter ſegetes ſponte exit; naſcitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis ſeritur.

Iulio & Auguſto præcipuè floret: ſtirps eſt annua, quæ ſemine perfecto intercidit.

Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd coliculi per ipſa tranſeant folia, ipſaque penetrent: Germanis **Durchwachß** & **Bruchwurtz: Duerwas** Belgis: Gallis *Perfoliate*: Anglis **Thorow ware.**

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ Vaccaria dicitur: aſſurgit *Vaccaria.* hæc ſupra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuiſis; è quorum articulis bina folia oblonga, læuia, acuminata, ſibi oppoſita, baſi ita coniuncta, vt vnita appareant: eminent in ſingulis virgulis capitula membranis contecta, haud diſſimilia Lych-

Perfoliata.

Vaccaria.

nidis ſylueſtris, ſed minora; in quibus ſemen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, floſculo antecedente tenui ac rubente. radix in fibras aliquot diuiſa. Tota herba adeò dilutè viret, vt ſubalbida videatur.

Et hæc pleriſque locis in aruis reperitur, præſertim læto ac reſtibili ſolo.

A Solſtitio æſtiuo in Autumnum vſque flores, ac interea ſemen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Geſnerus maluit: Tamecnemũ Valerius Cordus: Hallucinantur qui Glaſtum ſiue Iſatidem eſſe, aut eius aliquam ſpeciem iudicant, ad tincturam ſiquidem inutilis, multò minus cæruleo inficit; quod Iſatis præſtat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò amplius ſicca hæc eſt; vtpote nonnihil amaricans & adſtringens. Inter eas numeratur, quibus ſolidandi & ferruminandi vis eſt. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapſis: ad ramices inteſtinorum, præſertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem vmbilicum, recens cum farina & vino tuſa, ac cataplaſmatis modo impoſita, reprimit. Strumas etiam hoc modo adhibita reſoluit.

De Pimpinella ſanguiſorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter vmbelliferas: Sunt autem huius, duo genera; Vna minor, vt plurimum hortenſis; altera maior tota natura ſylueſtris.

1. Folia hortenſi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congeſta, quorum ſingularia ſubrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirſuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulum ſtriatus; in cuius faſtigiis capitula rotunda, quæ exiguos floſculos purpureos, deinde anguloſa proferunt ſemina ſimul confarcta. radix ſubeſt longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.

2. Sylueſtris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm ſuperioris: caulis longior, ſubinde bicubitalis; capitula maiora, obſcurè purpureſcentia: ſemen quoque anguloſum, & maius. radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia deſtituitur.

1. Exit prior Pimpinella quibuſdam locis aſperis, petroſis & montoſis, veluti pleriſque

Bohemiæ,

Pimpinella ſanguiſorba.

Pimpinella ſylueſtris ſanguiſorba maior.

Bohemiæ, Germaniæ ac Belgij locis: In hortis quoque frequens ſeritur.

Syluestris prata ac paluſtria magis amat; & non modò in Belgio, ſed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in aliis locis frequens. 2.

Pimpinellam hanc recentiores appellāt, & ad differentiam alterius Sanguiſorbam, quamuis & ſeorſim Sanguiſorba & Sanguinaria nuncupata reperiatur. Geſnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: Alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbaſtrellam nominant: Germani **Kolbleskraut/ Her Gots bartlin/ Blutkraut/ Negelkraut**: Belgis **Pimpinelle**: Gallis *Sanguiſorbe*: Anglis **Burnet**.

Cum altera Sideritide Dioſcoridis conuenit; folium (& præſertim minoris) quod ſcripſimus ex multis ambitu ſerratis conflatum, ſimile eſt Trichomanis, quod ex Filicum eſt genere, & *πτέριον* quoque appellatur: Semen anguloſum rotundius eſt & durius quàm Betæ: reſpondent & reliqua, ac ſimul facultates, vt ex ipſa Sideritidis alterius deſcriptione ſatis manifeſtum. Ait etenim Dioſ. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrimque per margines diuiſa; in ſummo virgularum tenues & longas apophyſes, in quorum faſtigiis globoſa capitula, in his ſemen veluti Betæ, ſed rotundius ac durius. *Sideritis altera.*

Poteſt verò & eadem hæc eſſe, quæ à Plinio lib. XXIIII. cap. XVII. Siſſitiepteris in Perſide nominari traditur, quoniam hilarentur ea. Eandem & Protomediā appellat, ac Caſignetem, tum & Dionyſionymphadem, quoniam vino mirè conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt diximus, ſuauem gratiā confert: Nec repugnat quod de Sideritidibus alio loco Plinius: Non rarò ſiquidem euenit, vt de eadem ſtirpe ſub differentibus nominibus diuerſis locis agatur; quod tunc citius accidit, quando ipſis ſcriptoribus ſtirpes non ſatis notæ ſunt: veluti Sideritidem Plinio non ſatis cognitam fuiſſe, vel ex eo apparet, quòd non niſi aliorum de hac ſententias adferat. *Siſſitiepteris.*

Cæterùm Sanguiſorba Pimpinella aut Peponella præter eximiam reſiccandi ac adſtringendi facultatem, refrigerat quoque mediocriter: Habet verò & minor ſuperficietenus quandam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum iniecta deponit: hæc nec aridæ herbæ adeſt, nec ſucco aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguiſorbæ vis ſingularis eſt (quod & de Sideritide altera Dioſ.) & à quam-

quamplurimis laudata: ſanguinem ſupprimit (ſanguiſorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel ſuccus, vel decoctum, vel ipſius herbæ foliorum aridorum puluis; forinſecus contuſa imponitur, vel aliis externis remediis admiſcetur. Ventris fluores, etiam dyſenterias ſiſtit: ad muliebria quoque profluuia plurimum quoque efficax.

Editur non inſuauiter in acetariis minor, quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum coniecta, cui gratiam quandam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramoſum.

Phalangium non ramoſum.

1. PHALANGII graminis inſtar anguſta exeunt folia, è medio horum teres aſſurgit ſcapulus, in ramulos diſtributus: flores in quibus candidi ſex foliorum, ſtaminibus aliquot concoloribus mediis: capitula ſuccedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis ſimilia, per maturitatem in tres partes hæc dehiſcunt: ſemen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen angulosum. radices tenues & oblongæ non deſtituuntur tenuibus fibris.

2. Altera huius ſpecies ſuperiori foliis, floribus, ſemine & radicibus ſimilis, ſed cauliculus eius in ramulos nullos diſtributus: flores ordine digeſtos profert, Antherici ferè modo, quem ſatis refert.

3. Inter Phalangij ſpecies à nonnullis quoque refertur Aſphodelus minor, quem inter Aſphodelos retinere maluimus, quàm Phalangiis annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos, & alibi gignitur haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac ſubinde Iunio vigent flores; Auguſto ſemina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium: à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, ſiue ſpinarum genere haberi non poteſt: Italis dicitur *Phalangio*.

Eſt autem Phalangium, Galeno teſte, tenuium partium, & deſiccantis facultatis: Huius folia, ſemen, ac florem cum vino epota auxilio eſſe contra ſcorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus ſuccurrere, Dioſ. tradit.

De Plan-

De Plantagine. CAP. XXIII.

Plantago maior.

Plantaginis maioris ſpica multiplex.

Plantago minor.

Plantago media.

PLAN-

Plantago anguſtifolia.

PLANTAGINIS genera Dioſcoridi duo;maior,ac minor:Poſterior ætas Mediam obſeruauit: Anguſtifolia deinde eſt & quædam: Nec à Plantaginis generibus aliena eſt herba ſtella dicta; omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis, & ſcrobibus aquas habentibus naſcitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter ſui generis alias aquatiles venit requirenda.

1. Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque ſunt folia, Betaceis ferè ſimilia, ſed tamen minora, neruis diſtincta, ac quidem ſeptem: inter folia aſſurgunt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, ſubinde nonnihil rubentes; qui à medio ad faſtigium vſque denſis minimis herbaceis floſculis ſpicato ordine, ac deinde exiguis côueſtiuntur loculis; in quibus ſemina parua, colore ſordentia. radix breuis, ſubinde digitalis craſſitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

B. Huius ſpecies quædam ſpicas profert, ex multis ferè ac innumeris aliis paruis multiplices.

C. Item & alia, cuius breues ſpicæ multis adeò foliis conueſtiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis roſæ inſtar, denſitate frequentiaque foliorum referant.

2. Minoris Plantaginis anguſta ſunt folia, digitum aut ſeſquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil piloſa, pediculi tenues, anguloſi; ſpicæ breuiores, molles: candidi ac lanuginoſi flores. radix albicat non abſque frequentibus tenuiſſimis fibris.

3. Media Latifolia quoque eſt, ſed tamen quàm maioris minora huius ſunt folia; latiora verò, ſed non rarò breuiora quàm minoris, ſubinde quoque albida & molliter hirſuta: coliculi verò floreſque ſpicati, molles ac candidi. radices ſimiliter fibroſæ.

4. Anguſtifolia Plantago foliis eſt & oblongis & anguſtis, craſſis interim: pediculi verò vnà cum ſuis ſpicis ac loculis, maioris Plâtaginis ſpicas ęmulatur. radix mediocriter craſſa & lôga.

Paſſim obuiæ Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abunde frequens: Anguſtifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque ſalſa ac maris alluit vnda: Quæ multiplici aut folioſa ſpica Plantagines raræ ſunt.

Æſtatis tempore omnes conſpicuæ, atque vnà cum ſpicis reperiuntur; hyeme ſolæ reſtant radices, haud facilè pereuntes.

Plantago Gręcis Ἀρνόγλωσσος, id eſt, agni lingua: itẽ & ἄρνειος, προβάτειος, πολύνευρος, & ἑπτάπλευρος, hoc eſt, ſeptineruia nominatur: Officinę Latinũ ſeruãt nomen: Italis *Piãtagine, plantagine*: Hiſpanis *Lhantem, Tamehagem*: Germanis Wegrich/Schaffzunge: Belgis weechbze/weghebladt: Gallis *Plantain*: Anglis Plantayne: Bohemis Gitrocel.

1. Neque aliæ maioris Plantaginis extant appellationes, niſi quòd quandoque Rubra cognominetur.

2. Minor Plantago πεντάνευρος, ſiue Quinque-neruia, & Lanceola, ſiue Lanceolata: Germanis Spitziger wegrich: Gallis *Lanceole*: Belgis Honts ribbe: id eſt, Coſta canina: Anglis Ribbe worte appellatur.

3. Media Plantaginis ſpecies mediæ nomen habet.

4. Anguſtifolia Plâtago & ſuũ retinet: Nec videtur hæc diſſimilis Serpẽtinis, de quib. inferi⁹.

Plantago autẽ, vt Gal. ait, miſtæ eſt temperaturæ; habet enim quoddã aqueum frigidũ, auſterum etiã quoddã terreum ſiccum ac frigidũ: Itaque refrigerat ſimul ac deſiccat 2. exceſſu.

Ad vlcera rebellia omnia: ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dyſenterias. ſanguinis profluuia ſiſtit: ſinus glutinat, & alia vlcera, recentia ſimul ac vetera: In ſumma ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem quæ non obſtupefaciat.

Radix ſimilis eſt facultatis, niſi quòd ſiccior & minus frigida. Semen ſubtilium eſt partium, & minus frigidæ facultatis.

Præſtat inter Plantagines maior, facultate ac viribus cæteris potentior.

De her-

De Herba Stella, ſiue Cornu Ceruino. CAP. XXIIII.

Herba Stella, ſiue Cornu Ceruinum.

Serpentina Matthioli.

Coronopus ex Cod Cæſ.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, anguſta, adnatis vtrimque appẽdicibus ramoſa, inſtar ceruini cornu, exiguis pilis tenuiſſimis aſperiuſcula, quæ radiantis ſtellæ in modum orbiculatim ſtrata humi decumbunt. exit inter hæc coliculus à medio faſtigium vſque floſculis, deinde ſeminibus grauidus, inſtar ſpicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametſi minor ac breuior, refert. radix oblonga, tenuis, albida.

Naſcitur locis incultis, aridis, arenoſis, ſecus vias: In Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Seritur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conſpicuæ.

Matthiolus aliam huius refert ſpeciem, dilutis, extenuatis, anguſtiſſimiſque foliis, humi quoque procumbentibus, ſapore adſtringente: ſpica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice tenui, oblonga, lignoſaque.

Hanc in collibus & ſabuloſis ait naſci locis, & quidem in agro Goritienſi, haud procul à Sontij fluminis ripis. Lobelius & quandam minimam adiungit præcedenti ſimilem, ſed coliculis adeò breuibus, vt ſeſquiunciam non ſuperent: quam ait in altis montium iugis in Narbonenſi Gallia à ſe obſeruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nomi-

 nant:

nant: ſunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: eſt & Aſter Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd foliis ramoſis ipſius cornu ceruini præ ſe ferat ſimilitudinem: à Belgis vulgò Hertʒhooren/& alicubi Grauinne & Grauinne cruijt, id eſt, Comitiſſæ herba: Hiſpanis *Guiabelha:* Gallis *Dent au chien:* Germanis Crayenfüſʒ, quod illi à Leonharto Fuchſio putatur inditum, quòd Coronopum Dioſcoridis eſſe iudicauerit, veluti & nonnulli poſt eum alij. κορωνόπους ſiquidem Cornicis pedem, id eſt, Craienfüß ſonat; non tamen hæc Dioſcoridis κορωνόπους eſt. Neque enim oblonga herbula, nec vllo modo repit, viticuloſis cauliculis deſtituta quibus ſerpat: folia tantummodo per terram ſternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & ſerpens, vti Dioſcorides & Plinius teſtantur. Atque hanc ob cauſſam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

Coronopus ex Codice Cæſareo. Quòd ſi verò & fides iconi habenda, quæ in Codice Cæſareo reperitur, longiſſimè differens Herba Stella à Coronopo eſt; Depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticuloſis cauliculis, & recuruis coruorum pedum digitos referentibus ſiliquis, vt ipſa figura oſtendit. Cęſareani autem veteris manuſcripti codicis fidem nobis aſſeruit doctiſſimus ac diligentiſſimus Bernardus Paludanus, qui huiuſcemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à ſe viſum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperã Herbæ Stellæ conueniunt, vt ſunt ἄμμονος, ſiue Harenaria, ἄστειον, Sanguinaria, arenoſa etenim loca amat; ſtellæ ſiue aſtri modo per terram ſpargitur: & aduerſus ſanguinis quaſdam profuſiones perutilis. Sed nomina quædam pluribus ſtirpibus communia haud rarum eſt reperiri, ſubinde etiam diuerſarum ſtirpium voces inter ſe confunduntur, præſertim quæ inter nothas aſſcribuntur; vt alibi oſtenſum eſt.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Goritienſibus appellari refert, ac ſuperioris ſpeciem eſſe exiſtimat; quantum verò conueniat cum Anguſtifolia Plantagine, aut ab hac differat, conſiderandum relinquimus.

Cæterùm Herba Stella manifeſtè adſtringens, frigida & ſicca, Plãtagini facultate accedit. Prodeſt Nephriticis in olere aut cibo ſumpta; non tamen calculum atterens aut expellẽs, ſed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: ſanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac ſiſtit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda editur.

De Cornu Cerui altero, ſiue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNV Cerui repens à ſuperiore herba differt, mox etenim à radice tenues ramulos clauicularum inſtar promit complures, oblongos, in diuerſa tendentes, ac humi repentes, neque vnquam à terra ſeſe attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbæ Stellæ ſatis ſimilia, ſed minora ac læuia. floſculi candidi exigui è foliorum ſinu: ſeminum conceptacula ſubſequuntur paruula, aſpera; in duos ſinus extuberantia. radix tenuis, candida, in altum deſcendit.

Reperitur incultis & arenoſis locis, non rarò ſecus vias, ac ſemitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens; in Galliis quoque non infrequens.

Tota

Tota æſtate,& in multam hyemem viret.

Ruellius,qui hanc ante nos lib.2.cap.64.& cap.134. deſcripſit,Cornu cerui quoque appellari ait,& Pedem Miluinum Columellæ eſſe ſuſpicatur. *Pes Miluinus Columellæ.*

Ad Coronopi deſcriptionem accedere aliquo modo poſſe videretur, niſi quem Codex Cæſareus exhibet differens multum ab hoc Cornu ceruino eſſet,ac manifeſtè oſtenderet legitimum Coronopum hactenus fuiſſe incognitum. Quam ob cauſam Coronopus dici non debet, ſed Cornu cerui alterum ac repens nominandum : poſſet verò & Pſeudocoronopus dici,ſi modo hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulum calida ac ſicca eſt,ad Naſturtij hortenſis,vti ſaporem,ſic & ad qualitatem accedens;eſt tamen mitior, & minus calida.

Cruda, inquit Ruellius, eſtur in acetariis, & cocta , & cum aceto manditur. Portulacæ etiam modo ſale condita apud nonnullos ſeruatur.

De Plantagine Anguſtifolia albida, ſiue Holoſtio.

CAP. XXVI.

Plantago anguſtifolia albida.

AD Plantaginis genera referenda quoque videtur, quam doctiſs. Cluſius pro Holoſtio depingendam curauit : foliis eſt hæc anguſtifoliæ Plantaginis minoribus , anguſtioribus, lanugine albida incaneſcentibus , humi procumbentibus : inter quæ quini ſeniue pediculi attollũtur, à medio ſurſum verſus floſculis exiguis grauidi, iiſque ſpicatim digeſtis, & ex herbaceo colore candicantibus : ſuccedit in minutis valuulis ſemen quale Plantaginis. radix tenuis,longa,& lignoſa.

In aridis collibus pleriſque Hiſpaniæ regnis exit: Nuſquam autem maiorem aut candidiorem ſe obſeruaſſe C. Cluſius refert,quàm haud procul Valentia ſecus vias.

Martio & Aprili illic floret:in agro Salmãticenſi Maio demum : In Belgio ac Germania etiam ſerius.

Plantaginem anguſtifoliã albidam, aut Hiſpanienſem fortè non abs re quis appellauerit.

Cum Holoſtio conueniret , ſi *κλήματα* ſiue viticulas haberet; nam alioqui Herbæ Stellæ & Serpentinis ſatis ſimilis ac deſcriptioni reſpondens; ſed veluti Herbam Stellam legitimum Coronopum haud eſſe exiſtimauimus, quòd non ſerpat; ita nec hanc verum Holoſtium eſſe facilè admittere poſſumus,quia viticulis careat.

Ὁλέστιον, vt Dioſcorides, aut Ὁλόστιον, *πόα ἐστὶ μικρὰ ἀπὸ γῆς ὡς τριῶν δακτύλων ἢ τεσσάρων. φύλλα δὲ ἔχει καὶ κλήματα κορωνόποδι παραπλήσια ἢ ἀγρώστει.* id eſt, Holoſtium herba eſt exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum : folia & viticulas habet Coronopo ſimilia aut Gramini. *Holoſtium.*

Plinius Holoſtium ſine duritia herbam eſſe ait,& ex aduerſo appellatam à Græcis:Et non ſolùm abſque duritia Plantaginis hæc ſpecies eſt,verùm etiam lanugine ſua mollis.

Holoſtium autem, Galeno auctore,deſiccandi vim habet cum adſtrictione: quamobrem ad vulnera potui adhibetur,ad quæ ſolidanda tam efficax eſt, vt vnà cum carnibus cocta, eas ſimul cogat, vt Dioſ.& Plinius referunt. Ab huiuſcemodi facultate haud aliena eſt hæc albida anguſtifolia Plantago,guſtu ſiquidem & adſtringens , & reliquis Plantaginibus , vt forma , ita & potentia, haud diſſimilis.

De Cauda Murina. CAP. XXVII.

HVMILIS & exigua hæc herba eſt, ſpicata Plantaginis ferè modo, ſed omnibus partibus minor,ac tenuior: foliola parua, perquam anguſta; inter quæ cauliculi aſſurgunt te-

Cauda Murina.

I.

retes, tenues; quorum faſtigio floſculi herbacei inſident; inde oblongæ anguſtæque ſpicæ, leues, caudis paruorum murium ſatis ſimiles, ſed breuiores tamen; in quibus minutiſſimum ſemen. radix fibris tenuiſſimis capillatur.

Læta & culta loca amat: inter ſegetes non rarò; quandoque etiam in pratis ac ſecus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum floſculis ac ſpicis, poſt Iunium vix reperiri poteſt.

Belgis Muijſen ſteert, id eſt, cauda murina, cauda muris, & μυόσουρος ἢ μυὸς οὐρὰ: Gallis *Queue de ſouris*: Anglis Blod ſtrange: Germanis Tauſentkorn appellatur. Holoſtium quidam exiſtimant: Nobis pro veteribus incognita habēda apparet: Nec eſt etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans eſt, & nonnihil cum adſtrictione reſiccans, vt ſapor eius oſtendit.

De Paronychia vulgari.

CAP. XXVIII.

PARVVLA herba eſt hæc: foliola eius exigua, latiuſcula, minutis Alſines ſatis ſimilia; pediculi admodum tenues inter hęc ad duarum aut trium vnciarum altitudinem aſſurgūt: floſculi in apophyſibus candiduli; mox valuulæ, rotundis longiores, planæ, ac paruulæ; in quibus ſemen perexiguum. pro radicibus paucæ tenuiſſimæ, ac capillatæ fibræ.

Paronychia vulgaris.

Paronychia altera.

In petroſis exit, parietinis, ac arenoſis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æſtatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellāt: verum ac legitimum eſſe non conſtat; vt enim Dioſ. Παρωνύχια ἐςὶ θαμνισκίον ὅμοιον πέπλῳ, τῷ δὲ μήκει ἔλαττον, τοῖς δὲ φύλλοις μεῖζον. id eſt, Paro- Paronychia
nychia fruticulus eſt ſimilis Peplo, longitudine minor, foliis verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus aſſurgit, nec maiora ei, ſed minora quàm Peplo ſunt foliola.

Eſt verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola 2.
inciſuris aliquot crenata, graueolentis Rutæ æmulari videntur: aſſurgit huic cauliculus breuis, haud abſque adnatis & alis; in quarum faſtigiis floſculi candidi, & calyces poſteà paruuli, in quibus ſemen: radix tenuis.

Locis vmbroſis, humidis, petroſis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primum viget, ac floret: citò perficitur; æſtiuis caloribus perit.

Paronychiam verò ſunt qui & iſtam eſſe, vt diximus, velint: Sed nec hæc deſcriptioni ſatis reſpondet.

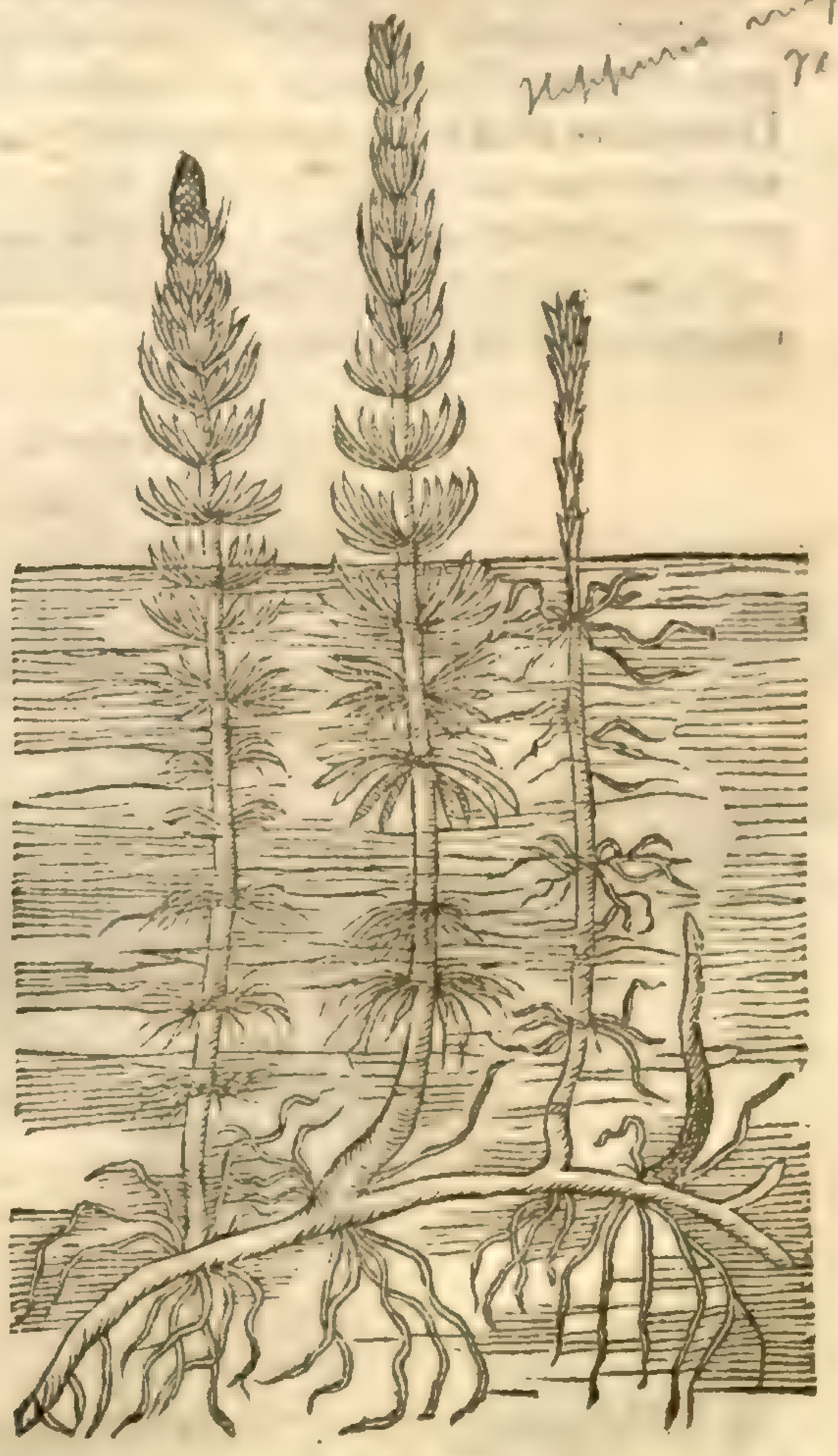
De facultatibus autem vel prioris, vel poſterioris nihil compertum adferri poteſt.

De Polygono. CAP. XXIX.

Polygonum mas.

Polygonum femina.

POLYGONI Dioſ. duo ſunt genera: vnum Maris, alterum Feminæ nomen accepit.

Polygonum Mas multis tenuibus viticuloſis, oblongis, ac crebrò articulatis ſerpit coli- 1.
culis, quos circa folia virentia, longiora, ac anguſtiora quàm Hyperici aut Rutæ Hypericoidis; floſculi perquam exigui à geniculis exeunt: ſequuntur ſemina triangularia. radix tenuis, longa, non abſque fibris, ſubinde candida, nonnullis locis ſubrubet.

Prouenit locis incultis, vias ac ſemitas latè ſubinde occupat; non rarò & iuxta riuulos ſerpit: Reperitur verò & prope littora marina; veluti Adriatici maris, quod ſpecioſius & amplioribus foliis: eſt & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam ſimile eſt, ſed citius ad Equiſeti genera accedit: 2.
rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiſeti, ſed leues, non aſperos, geniculis quoque frequentibus in ſe farctis, articulatos: folia anguſta, veluti Piceæ, orbi-

culariter digeſta, mollia ac virentia genicula ambiunt. radix articulata ſerpit.

Naſcitur in locis riguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hyeme excepta, ac ſemina facit: ſed femina non niſi æſtiuis menſibus reperitur, & quidem raro.

Prius πολύγονον ἄῤῥεν, id eſt, Polygonum mas, & καλλίγονον, καὶ πολύκαρπον: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: In Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: Apud Apuleium Proſerpinaca, apud quem & variæ huius reperiuntur nomenclaturæ, quæ inter nothas referuntur, vt ſunt πολυγόνατον, κυνοχάλη, ἡράκλεια, ἄσφαλτον, χιλιόφυλλον, κλῆμα, καρκίνηθρον, πευθαλίς, μυρτοπέταλον, κνωπόδιον, ζαριθέα, πηδάλιον: Germani Wäggraß & Wägdritt appellant: Belgæ Verkens gras/ duyſent knop/ kruepel gras: Itali *Polygono, Coreggiola*: Hiſpani *Corriola*: Galli *Renouee* & *Corrigiole*: Angli knotgraſſe: Boliemi Truſkawec.

Alterum Polygonum, πολύγονον θῆλυ, Polygonum femina, & Sanguinalis femina dicitur, ac (vt inter ſpurias voces) Seminalis, tametſi ſemine deſtituatur: Officinis autem vulgò iſtud Polygonum cognitum non eſt, nulla idcirco eius nomina alia vſurpantur.

Sunt verò & aliæ nonnullæ ſtirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præſenti Polygono differentes, vti cap. de Rubia annotatum eſt.

Polygonum autem, auctore Galeno, adſtrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: ſecundi eſt ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dioſ. ait, ſpiſſare ac refrigerare. Cruentę excreationi, ſanguiniſq; reiectioni prodeſt: Item Choleræ & alui fluoribus: feminarum profluuia cum paſſo impoſitus ſiſtit. Dolentibus auribus ac purulentis inſtillatur: cum vino aduerſus ſerpentum morſus opitulatur: cum vino verò & melle coctus ad genitalium vlcera, recentia vulnera, & vlcera quæ ſerpunt. Vrinam quoque cit, ac vrinæ ſtillicidio medetur.

Polygono feminæ refrigerandi ſpiſſandique facultas quoque; ad eadem, ad quæ ſuperius, valet, ſed inefficacius.

De Herniaria. Cap. XXX.

Herniaria.

1. AD Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant. parua hæc eſt herba, inſtar Chamæſycis aut Peplidis, ſupina humique procumbens; coliculis tenuibus vndique ſparſis, qui crebris geniculati internodiis ſubrubent, adnatis perquàm exiguis, veluti Thymi, foliolis: floſculi minimi, luteoli, aut albidi: ſemen perpuſillum, racemoſum, adeò copioſum ac frequens, vt ſinguli coliculi eo turgeant. radix in altum deſcendit.

Locis gaudet incultis, arenoſis; reperitur & in vliginoſis, ſed patentibus, & Soli expoſitis. Iunio, ac Iulio, necnon Auguſto ſatis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: A copia ſeminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis eſt Ægyptia, & ab Herniola differens; poſſet tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam verò & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi, plus minus, altitudine iſtud aſſurgit; tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

Knawel.

res, & ramoſas promit, circa quas foliola anguſta & exilia: floſculi è ſinu foliorum herbacei coloris. fibroſa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum cauliculis ac floribus incaneſcit: Germani **knawel** appellant.

Sabuloſis, ac aridis, ſed tamen opacis, aut riguis gaudet: per cæli humidam conſtitutionem felicius prouenit.

Herniaria autem inſigniter reſiccandi vim habet, &, vt creditur, ſolidandi ac ferruminandi.

Ad enterocelas in potu ſumpta præſtantiſſimum fertur eſſe remedium, & complures huius vſu ab inteſtinorum ramice (Herniam vulgò) eſſe ſanitati reſtitutos: item & puluerem ex vino ſumptum ſuppreſſam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac deſcenſum promouere.

De Pſyllio. CAP. XXXI.

Pſyllium.

ROTVNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac folioſis ramulis Pſyllium luxuriat. folia oblonga ſunt, ſed anguſta, hirſutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia: ex alarum faſtigiis capitula eminent ſquamatim cohærentia; è quibus floſculi albidi, puſilli, lanuginoſi, veluti anguſtifoliæ Plantaginis, ſemine ſuccedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque perſimili. radix ſubalbida fibris capillata.

In campis aut incultis locis ſubinde ſpontè exit; ſeritur & quandoque: ſemel ſatum facilè aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non raro lætius, præſertim circa maritima, gignitur; alibi minus.

Sub finem Auguſti ſemen maturũ legendum.

Ψύλλιον Græcis; Latinis Pulicaria, (eſt tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris: In Officinis Pſyllium appellatur: à ſimilitudine cum pulicibus nomen accepit, quos ſemen referre diximus: Germanis **Pſylien kraut** & **Flohe=kraut**: Belgis **Vloyſcruyt**: Italis *Pſillio*: Hiſpanis *Zargatona*: Gallis *L'herbe des pulces*: Anglis **Flewoꝛte.**

Semen Pſyllij Galenus ex ſecundo refrigerantium ordine, in humectando autem & reſiccando ſymmetrum quodammodo eſſe ait. Auicenna in ſecũdo humidum ſtatuit & frigidum.

Aqua in qua ſemen Pſyllij quaſſatum, ſiue agitatum, maceratumque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes ſedat: ardentium febrium calores mitigat: ſitim reſtinguit: & in ore detenta aſperitates linguæ lenit: Interaneorum ex acrimonia humorum dolores tollit: dyſentericis, & quibus inteſtina, aut veſica exulcerantur, vtilis; vtilior verò etiam ex ſemine anteà toſto. Aluum & hæc mollit, clementerque ſubducit, præſertim ſacharo aut Iulebo ex violis addito; vel potius ex infuſione frequenti dilutè rubentium roſarum, quo modo in ardentiſſimis febribus vtiliter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hac muccagine vtẽdum admonet Serapio; ſtomachum ſiquidem offendit, tandemque frequenti ac nimio vſu ſubinde ſyncope aut animi deliquiũ etiam ſuccedit vnà cum mortis periculo. quia nimium eius venenoſum, vt ait, eſt: quod non modò Græci, ſed & Auicenna teſtatur.

Semen Pſyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes impoſita: addito verò & oleo roſaceo articulorum doloribus, (ex cauſſa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodeſſe Dioſcorides refert.

Muccaginem ſeminis Soli expoſitam reſiccari ac conſeruari poſſe Serapionis eſt.

De Quinquefolio. CAP. XXXII.

Quinquefolium maius.

Quinquefolium alterum vulgare.

HVIVS tametſi nullas ſpecies Theophraſtus aut Dioſcorides tradiderint, poſteritas tamen quaſdam obſeruauit.

1. Vnum, quod & maius Quinquefolium, cauliculis aſſurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: foliis è ſingulis pediculis cohærentibus quinis, oblongis, ambitu profundis inciſuris crenatis: floribus in faſtigiis ramulorum luteis, aut candicantibus, veluti Helianthemi dicti aut Potentillæ, fugaces quoque, neque diutinè conſiſtentes. radices ſubſunt oblongæ, ſenſim attenuatæ, foris nigricantes, interius verò ſubrubentes, non abſque tenuibus fibris adnatis. Eſt autem iſtud Quinquefolium & caule & foliis (ac quidem præcipuè) nonnihil lanugino-ſum, hirſutum ac inalbicans.

Pleriſque Italiæ & Galliæ Narbonenſis locis circa ſcrobium aut agrorum margines exit. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor eſt.

2. Alterum Quinquefolium humilius eſt, folia minora, quinquepartita quoque, quæ ſuperiore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginoſa vnà cum cauliculis: floſculi plurima parte lutei. radix teres, oblonga, forinſecus nigricans, intrinſecus rubens: reſiccata quadrangularis cernitur, veluti de Quinquefolij radice Theophraſtus ſcriptum reliquit.

Vulgare iſtud & Germaniæ, ac Belgio, tum & alibi eſt: Naſcitur non rarò ſecus hortorum margines, agrorum ſepimenta ac aggeres, aliàs inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticuloſis humi ſerpit cauliculis: folia ſunt Quinquefolij alterius, læuia, virentia: floſculi exigui lutei. pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde pluribus locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latiſſimè ſerpit ſeipſum multiplicans.

Iſtud Quinquefolium in hortis ac cultis potiſſimùm reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium ſerpens.

Quinquefolium quartum.

Quartum amplitudine foliorum primum æmulatur, quæ ſuperius virent; ſupina verò parte albidiora. caulis dodrantalis, glaber, in cuius faſtigio flores vt plurimum gemini, obſcurè rubentes: capitulum ſuccedit ex ſeminibus aliquot confarctum, frago ſimile, ſed obſcurius rubens, ac durum. radix tenuibus fibris hinc inde ſparſis ſerpit. 4.

In ſcrobibus, & iuxta ſtagnantes aquas, à nobis quandoque repertum.

Quinquefolia æſtiuis menſibus, & non rarò Maio vigent ac florent. Incipit ac deſinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Auguſto menſe Apuleius tradit.

Græcis eſt πεντάφυλλον: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vſurpant: Dicitur & πενταπετές, ſiue χαμαίζηλον auctore Plinio: Extant verò & aliæ inter ſpurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάτομον, πενταδάκτυλον, ψευδοσέλινον, καλλιπέταλον, ξυλόλωτον, ξυλοπέταλον, ἄσφαλτον, ſiue ἀσφάλτιον, πεντάκοινον, θυμιατῖτις: Manus Martis. Germanis **Funff fingerkraut**/aut **Funffbladt**: Belgis **Vyffvingerkruijt**: Italis *Cinquefoglio*: Gallis *Quinte fueille*: Hiſpanis *Cinco en rama*: Anglis **Cinckfoly**/ & **Fiue fingere graſſe.**

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud eſſe, quod ab Hipp. lib. De vlceribus commendatur, & altius, ait, quàm nigrum fore; duo ita manifeſtè Quinquefolia oſtendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (eſt autem alba & lanuginoſa, & altior à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c. 1.

Alterum humilius cum nigro Hippocratis conuenire poteſt. Sunt autem iſtorum duorum radices Medicinæ vtiles, reliquorum minimè. 2.

Tertium ſerpens aut repens ſiue ſupinum Quinquefolium eſto. 3.

Quartum an illud ſit, quod non modò Plinius Secundus Natur. hiſtoriæ lib. xxv. cap. ix. ſed & Plin. Valer. cap. LXVI. fraga gignere referunt, diligentius relinquimus expendendum. 4.

Cæterùm priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potiſſimum vſus) vehementer & tertio quidem ordine, ſed citra morſum deſiccant; euidentis enim caloris aut acrimoniæ minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putreſcentia oris vlcera ſiſtit: ad tonſillarum, & aſperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluuia, & dyſen-

dyſenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet: ſtrumas diſcutit: œdemata, & aneuriſmata reprimit. Teneræ radicis ſuccus contra iocinoris pulmonisque affectiones; & aduerſus venena prodeſt.

Foliorum ſuccus aliquot diebus continuis epotus morbum, ait Dioſcorides, ſanare regium: folia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduerſus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quæ vanitate non carent, vt & pleraque alia, quæ non modò apud Dioſcoridem, ſed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abſtinemus.

De Tormentilla. CAP. XXXIII.

Tormentilla.

AD Quinquefoliorũ genus pertinet & Tormentilla dicta, ipſis videlicet ſimilis. cauliculos promit complures, tenues, imbecilles, ſeſe non attollentes, ſed humi citius accumbentes: folia minora quàm Quinquefolij, numero autem plura, ſeptem etenim ſimul cohærent, quæ & ambitu ſerrata: floſculi lutei ſunt. radix foris nigricans, interius rubet, craſſa, tuberoſa, ac breuis.

In ſyluis naſci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herboſis apricis, ſed minor ac tenerior.

Floret æſtate; radices quouis tempore legi poſſunt.

Tormentillæ nomen recentior ętas dedit: ſunt qui à numero foliorum ἑπτάφυλλον, & Septifolium vocent: Germanis Birckwurtz/ & rot heylwurtz: reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à pleriſque Chryſogonon eſſe.

Extat autem apud Diſcoridem breuis admodum Chryſogoni deſcriptio, quod ait, *θάμνον πυκνόν*, id eſt, fruticem denſum eſſe, cuius flos ſimilis Coronarij Verbaſci: Tormentilla fruticis modo haudquaquam attollitur; & ſi Coronarium Verbaſcum Lychnis eſt, Tormentilla quoque non eſt huius Verbaſci flore: Lychnis ſiquidem flore rubet, vt alibi oſtenſum; quæ Tormentillam à Chryſogono differentem eſſe oſtendunt.

Eſt autem Tormentillæ radix potenter reſiccans, & ex eorum, quæ tertij ſunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adſtringentis facultatis particeps.

Poteſt autem non modò, quæ Quinquefolij radix, ſed & eadem efficacius præſtat. Aduerſus peſtilentes morbos magni eſt vſus, fortiter enim putredinibus aduerſatur, & ſudores mouet; additur idcirco antidotis & compoſitionibus eò facientibus: ſanguinis vndequaque eruptiones eadem ſupprimit. Decoctum radicis, aut aridæ puluis cum conueniente liquore propinatus, ſiſtit, & ſuperfluentia muliebria profluuia, non modò intrò ſumpta, ſed & foris, ſiue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac reſiccat: aduerſus alui fluores, & dyſenterias vtilis eſt. Datur & ruptis, ex alto delapſis, & quibus ſuſpicio eſt internum aliquod viſcus læſum eſſe.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS PRIMÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVINTVS.

Præfatio.

SVCCEDVNT nunc reliquæ claſsibus deſtitutæ herbæ, ab R. *videlicet* S.T. *&* V. *incipientes, haud prætermiſsis quæ affinitate quapiam ipſis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, caſus ab alto, & eiuſmodi alia, in frequenti ſunt vſu, quæ & idcirco Vulnerariæ vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum hiſtorias, in certas claſſes digeſtarum, viam ſternunt.*

DE RVTA GRAVEOLENTE.

Capvt primvm.

Ruta graueolens hortenſis.

Ruta ſylueſtris graueolens.

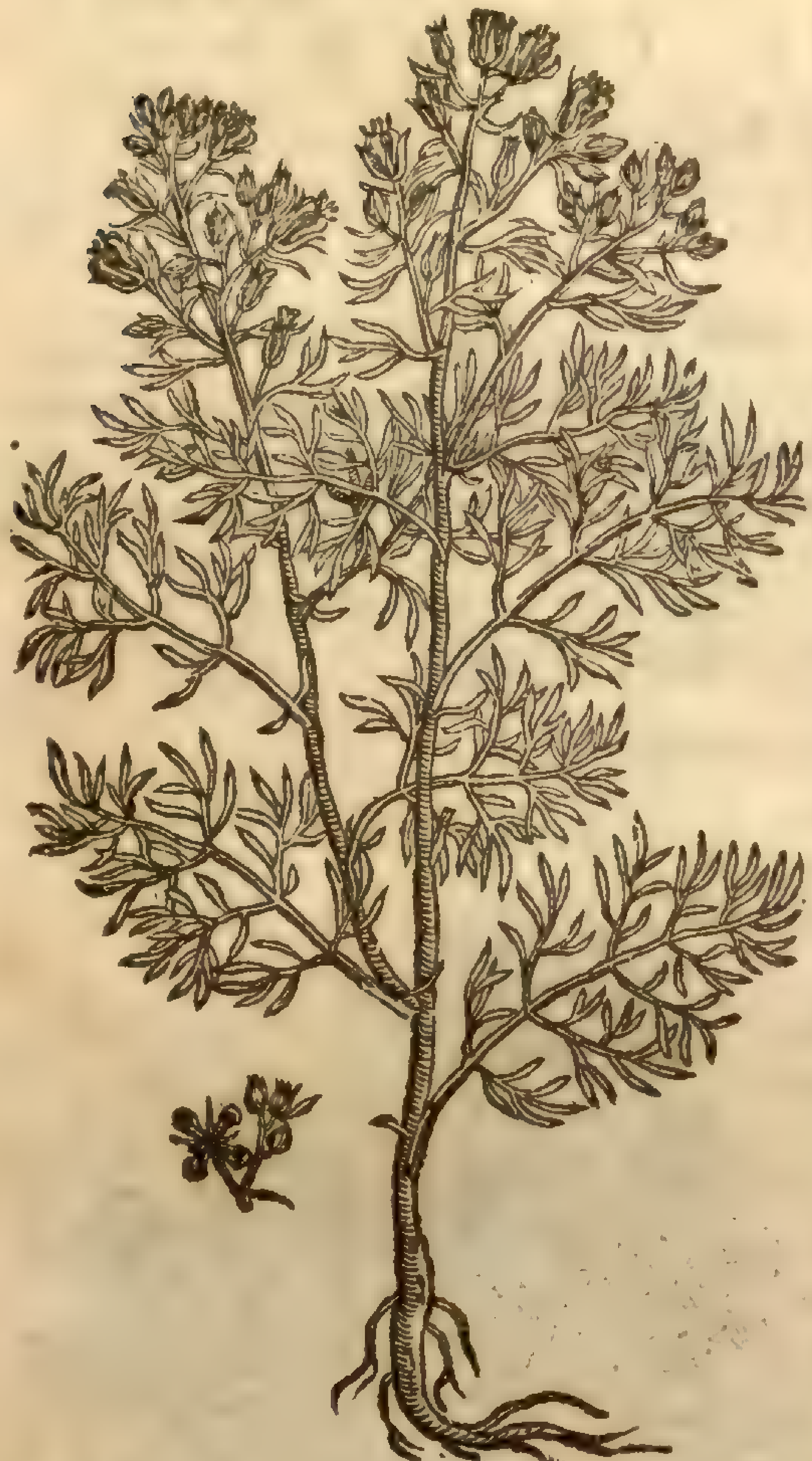
GRAVEOLENTEM hanc appellamus ad differentiam alterius Hypericoidis Rutę. Eſt autem hæc duûm generum; Hortenſis; & ſylueſtris, ſiue Montana: huius verò & ſpecies nonnullæ.

Hortenſis ſiue ſatiua Ruta frutex eſt ramoſus, ſubinde bicubitalis, vel altior; cuius caules lignoſi albicante veſtiuntur cortice: ſurculoſi ramuli amplius virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuiſa; circa quas exigua aliquot, impari numero, latiuſcula, rotundis longiora foliola, læuia, ac ſubpinguia, colore cæſia, ſiue è cæruleo virentia: floſculi in ſummis apparent ſurculis pallidè lutei, ex quatuor aliquantulum concauis foliolis commiſſi; in quarum medio quadrãgulare, rarò quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis ſtaminibus luteis; è quibus concolores exigui dependent apices: ſemen in loculis gignitur. radix lignoſa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris ſaporis hæc Ruta eſt.

Sylue-

2. Ruta ſylueſtris minima.

3.

Sylueſtrium Rutarum maiores hortenſem omnibus partibus & colore referunt, niſi quòd ſingula foliorum ſegmenta anguſtiora ſint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor anguſtioribusque foliis. vtraque odore grauior, ac ſapore acrior quàm hortenſis.

Quæ verò inter ſylueſtres ac montanas minima eſt, præ nimia foliorum tenuitate ſpeciem ac formam foliorum Rutæ hortenſis non retinet, foliola ſiquidem tenuiſſimè diuiſa: color verò candidior: odor autem & ſapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, ſed minora.

Ab his differt Harmala, quę & ſylueſtris Ruta, de qua mox ſubſequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur: aprica amat & ſicca, Solique expoſita: rudera item, aſpera, lateritiamque terram: cinere nutriri, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Sylueſtres in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus, vti Galatia, Cappadocia, in nõnullis Italiæ ac Hiſpaniæ prouinciis, in Saluatino Goritiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nuſquã lætior proueniat, quàm ſub hac arbore. Creditur & optima Fico inſita; inſeritur autem intra corticem, & circumpoſito luto fouetur. Dioſ. & ſatiuam, quæ iuxta Ficum naſcitur, in cibos magis admitti ſcribit: Cauſſam exprimit Plutarchus Sympoſiacon lib. v. ſuauiorem ſiquidem fieri, & ſapore mitiorem, quòd quaſi participet quandam fici dulcedinem, qua reſtinguatur nimia viroſa Rutæ qualitas: niſi contrà Ficus alimentum ad ſe rapiens, acrimoniam Rutæ ſubtrahat.

Iulio ac Auguſto florent apud Germanos, alibi citius.

Πήγανον Græci nominant; & ex eo quidem, vti Plutarchus Sympoſiacon III. ſcribit, quòd ob ſiccitatem calori mixtam ſemen conſtringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Eriphion quoque appellari refert.

1. Prior ſiue hortenſis Ruta Germanis Rauten/ & Weijnrauten: Belgis Ruyte & wijnruijte: Itali Latinam ſeruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hiſpanis eſt *Aruda*: Gallis *Rue de Iardin*: Anglis Rue: Bohemis Rauta.

2. Altera ſylueſtris & montana πήγανον ὄρειον καὶ ἄγριον appellatur. Officinis hæc incognita. Huius radix μῶλυ ὄρειον, id eſt, Moly montanum appellatur, vt Dioſcorides ait.

Eſt autem Ruta potenter calida ac ſicca in tertio vtriuſque qualitatis gradu: Sylueſtris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium eſt partium: flatus diſcutit: craſſos, lentoſque humores incîdit ac digerit.

Vrinam mouet: menſes quoque Ruta ducit: fœtum mortuum, & ſecundas expellit ipſa aſſumpta, vel decocto eius epoto: ad vteri ſtrangulatus vel ſolo olfactu conducit.

Plinij locus reſtitutus. Vuluas, inquit Plinius lib. xx. cap. XIII. aperit, corrigitque conuerſas illita in melle toto ventre & pectine (pectore, exemplaria perperam:) teſtium inflammationibus ab intermiſſo veneris vſu cum Lauri foliis impoſita conducit: cruditates diſcutit: inflationes item & dolores ſtomachi veteres.

Cocta cum aceto Ruta tormina ſedat; facitque ad lateris thoraciſque dolores, ſpirãdi difficultates, ex cauſſa frigida: & ad articulorum, coxendicumque cruciatus.

Ad eadem & oleum eius adhibetur, quod ad coli, inteſtinorumq; dolores, non modò per inferiora infuſum, ſed & illitum prodeſt. Quòd ſi verò Oleum iſtud, ex eo conficiatur, quod ex ſemine Lini exprimitur, præſtantius etiam fuerit, & ad lienis tumores ac ſcirros eximium.

Ad aquam intercutem, quam Hypoſarcam appellant, cum Ficubus ventri cataplaſmatis modo vtiliter imponitur; ac ex vino bibitur.

Cruda ſale condita ac comeſta viſus aciem intendit: ſubuenit & oculorum hebetudinibus cum ſucco Fœniculi, & melle adhibita.

Succus

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur inſtillatus: Ignes ſacros, herpetes, achores cum ceruſſa, aceto & roſaceo ſanat.

Rutam ſanguinis profluuia è naribus ſiſtere impoſitam, ait Dioſcorides; cui & Plinius accedit, cùm tamen ſanguinem citius prouocare & ſua acrimonia elicere potis ſit.

Valet verò & Ruta pro Antidoto foliis tritis, & ex vino ſumptis, auctore Plinio.

Dioſcorides ſemen acetabuli menſura ſi in vino bibatur, lethalium medicamentorum antidotum eſſe ſcribit.

Probatur autem contra Aconitum, Ixiam, & fungos, ſiue in cibo, ſiue in potu: contra ſerpentum ictus: aduerſus ſcorpionum, aranearum, apum, crabronum, & veſparum aculeos: ſucco Rutæ perunctos negant feriri ab his: & ſerpentes, ſi vratur, nidorem eius effugere. Muſtelæ contra ſerpentes pugnaturæ, Rutam prius edendo ſeſe muniunt.

Commendatur & aduerſus canis rabidi morſum ſuccus acetabuli menſura epotus: foliis verò tritis cum ſale & melle, vulneriq́ue impoſitis.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas ſylueſtres numeratur quidem, ſed tamen ab ipſis differens eſt. à radice mox complures promit cauliculos dodrantales: folia circa hos virentia, variè diſſecta, longiora, anguſtioraque quàm ſylueſtris graueolentis Rutæ: flos candidus eſt, quinquefolius: fructus triangularis, maior quàm ſatiuæ Rutæ; in quo ſemen. radix craſſa, oblonga nigricat. Grauem admodum hæc Ruta odorem in calidis ſpirat regionibus: in frigidioribus, veluti Germania, ſata, minus graueolet.

In Cappadocia, & Galatia, vt Dioſ., naſcitur: reperitur verò & non paucis Hiſpaniæ deſertis ac incultis collibus.

Ruta ſylueſtris, & πήγανον etiam dicitur: In Galatia & Cappadocia μῶλυ, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Beſaſa: Officinis incognita ſtirps.

Cęterùm Harmala calida ac ſicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: craſſos humores attenuat, deſiccat, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabioſa. CAP. III.

SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirſuta, à 1.
lateribus laciniata, inſtar foliorum Erucæ ferè: medij inter hæc caules aſſurgunt teretes, aliquantulum ſtriati, cubitales, & ipſi quoque hirſuti: foliis aliquot ſimilibus adnatis, ſed ſenſim minoribus factis: in ſummis tenuibus virgulis, ſiue apophyſibus eminent flores in vno orbiculo ſiue diſco, complures ſimul farcti; quorum circumambientes maiores, medij minores, vnà cum ſtaminibus è cæruleo diluto ſiue cæſio colore inalbicãt. longa radix in altũ deſcẽdit.

Circa decliues agrorum margines, ac ſubinde pratorum, multis paſſim locis gignitur.

Altera huic ſimilis reperitur omnino paruula, omnibusq; partibus minor, & vix palmum 2.
alta; alioqui tum foliis, tum floribus reſpondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; contingit.

Eſt & mediæ magnitudinis quædam, cuius folia oblonga, lata, hirſuta, inalbicant quoque, 3.
quàm prioris tamen minora multò, & nequaquam laciniata, ſed ambitu tantummodo crenata: floſculi in orbiculatis diſcis ſiue calycibus aliarum ſimiles. radix longa, tenuiſque. In agris macro ac ſterili ſolo potiſſimùm hæc frequentior.

Iam & quarta quædã eſt Scabioſa, ſed peregrina Germaniæ: huius laciniata, mollia, lanu- 4.
ginoſa, primæ ſimilia folia; cauleſq; non diſſimiles, cubitales, & folioſi: orbiculi quoque diſcorum inſtar in faſtigiis virgularum membranacea, aliquot acetabula complectentes, à qui-

Scabioſa vulgaris maior.

Scabioſa minor.

Scabioſa media.

Scabioſa peregrina.

bus

Stœbe ex Cod Cæſareo.

bus floſculi candicantes; quibus hirſutum, mediocriterque craſſum ſemen ſubeſt. candida craſſaque radix vti vulgaris Scabioſæ.

Huius verò & alia ſpecies, ſola magnitu- 5.
dine differens, partibus ſingulis minor: flores huius ex cæruleo purpurei. Vtraque in Hiſpaniis iuxta ſemitas, viarumque margines exit. In Salmáticenſi agro obſeruatas à diligentiſs. C. Cluſio habemus.

Vulgò Scabioſæ nomen accepit: exiſtimatur à nonnullis ψώρα dici, quòd ſcabiei nomen eſt, & herbæ cuiuſdam apud Aëtium. Sit autem Scabioſa, quæ ab Aëtio Pſora, cuius vſtæ fumo arborum erucæ moriuntur non habeo, ait Hermolaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabioſam apud Dioſcoridem Stœben eſſe interpretatur: Stœben autem Dioſcorides, ſua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis deſcribit; Galenus verò lib. I. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuenitur fruticoſa, calida, acris valde, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stœben appellant: ad præſeruanda vina aptiſſimam. Videtur autem hæc Stœbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Dioſ.) habere etenim hanc tradit vim adſtringentem mordacitatis expertem; qualis valde acris eſſe nequit.

Theophraſtus lib. I. ex fruticum numero eam facit, & folio eſſe ait carnoſo: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta ſpinam folium habent, vt ſunt Anonis, Tribulus, &c. Poteſt hæc illa eſſe, cuius Dioſ. meminit, à qua plurimum Scabioſa, quæ nequaquam ſpinoſa, differens eſt; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cùm vehementi acrimonia deſtituta ſit.

Extat autem Stœbes ſpinoſæ imago in vetere Cæſareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adiiciendam putauimus, vt vel ex hac cognoſcatur, quàm multum Stœbe & Scabioſa differant. Atque huiuſcemodi ſpinoſam Stœben noſtra ætate reperiri eſt in Cypro atque Peloponneſo, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde aridam ſecum attulit doctiſſimus Bernardus Paludanus ſtirpium diligentiſſimus obſeruator. *Stœbe ex Codice Cæſareo.*

Prior autem Scabioſa in Officinis nomen retinet, quibus notiſſima eſt: Germanis Fuchſio 1.
& Trago auctoribus Apoſtemkraut/Poſtemenkraut/ & Grindtkraut: Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt; Bohemis Kawias.

Altera minor Scabioſa appellatur. 2.

Tertia à nonnullis Schaeps ſcabieuſe/ id eſt, ouilla Scabioſa nominatur. 3.

Quartam Hiſpani pro Scabioſa habere feruntur. 4.

Eſt autem Scabioſa calida quidem ac ſicca ſecundo ordine ſatis intenſo, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac craſſos humores incidit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduerſus veterem tuſſim, reſpirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiuſmodi pectoris vitia. Vrinas eadem mouet, & per veſicam purulenta ſubinde expurgat; vbi videlicet intra corpus abſceſſus alicubi ſubſtiterit. Mederi ſcabiei decocto eius aliquot diebus bibito, & ſucco vnguentis permixto fertur: aduerſus ſerpentum morſus, & virulentorum ictus contuſam, ſuperpoſitamque, atque aſſumptam conducere Recentiores etiam affirmant. Succus ſumptus ſudores mouet; præſertim Theriace addita: & peſtilentes bubones citò diſcutit, ſi tempeſtiuè, & ſtatim ipſo initio detur; repetendum tamen remedium. prodeſſe verò aduerſus omnes etiam peſtilentes febres creditur.

De Succiſa, ſiue Morſu Diaboli. CAP. IIII.

Succiſa, ſiue Morſus Diaboli.

AD Scabioſæ genus pertinet & Succiſa: huic autem folia ſunt lata, oblonga vti anguſtifoliæ Plantaginis, ſed læuiora, & haudquaquã neruoſa, ad margines nonnihil crenata. cauliculi pedem aut cubitum alti, in tres ramulos vt plurimũ diſtribuũtur, eminẽtibus in ſingulis, capitulis globoſis, à quibus floſculi vel albi, vel è cæruleo purpurei. radix craſſa, breuis, ac veluti præmorſa, vel ſuccisa, fibris à lateribus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta ſyluas ac agrorũ limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herboſis lętis exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Auguſto cum flore præcipuè reperitur; ſed & prius legenda herba, aridæ ſiquidem haud infrequens eſt vſus.

Morſum Diaboli à præmorſa, vt apparet, radice appellatur vulgò. nugantur enim ſuperſtitioſi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoque illã morſu tollere. Fuchſius Succiſam rectius appellare maluit: Germanis eſt Teuffels abbiß: Belgis Duyuels beet: Gallis *Mors du diable*: Anglis Deuelles bit.

Amariuſcula eſt herba, calido ſiccoq; temperamento prædita, ad vtriuſque ſecundũ ordinem intenſum referenda. Aduerſus diuturniores tonſillarum fauciumq; tumores, qui ad ſuppurationem ægrè perueniunt, nulli ſecunda: adhærẽtem faucibus pituitam abſtergit, digerit eadem, & diſcutit; tumoreſq; earum partium citò tollit, decocto in ore ſæpius retento aut gargarizato, præſertim mellis roſacei exiguo addito.

Poſſe verò & quæcunque Scabioſa, fertur, & aduerſus ictus virulentorum, venena, & peſtilentes morbos non minus efficax: tuſam & impoſitam peſtilentes etiam bubones diſcutere: tum & decoctum eius ſi bibatur, vteri dolores lenire, flatusque pellere.

Iacea nigra.

De Iacea nigra, ſiue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigræ folia oblonga, lata, vtroque margine inciſa, aliquantulum hirſuta: caules folioſi, rotundi, duri, aſperi, in alas faſtigio diuiſi, proferentibus ſingulis capitula conoide, ſquamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt ſtamina tenuia complurima confarcta, coloris è purpura rubentis, rarò albidi. lignoſa, dura, obliqua radix, non abſque aliquot fibris.

In pratis, ac locis herboſis, negligentius cultis, tum & iuxta ſepimenta agrorum ac pratorũ frequenter occurrit. Inter vitia pratorum cenſeri poteſt, ab hac etenim boues & iumenta abſtinẽt, nec fœnum, cui admixta, paſcuntur.

Iunio ac Iulio, non rarò & Auguſto cum flore videtur.

Recentior ætas Iaceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiã tricoloris Violæ,

læ,quæ & Iacea. Plerique Matrefillon voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes ſpeciem faciunt: ad Scabioſas referri poteſt. Videtur quoque ἀφυλλανθὴς non temere dici, abſq. foliis ſiquidem flos eius eſt, ex ſolis denſè confarctus ſtaminibus conſtans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quòd ἄφυλλον ἄνθος, id eſt, flos abſque foliis exiſtat.

Calida eſt hæc ac ſicca, ſed non adeò vt Succiſa ſiue Morſus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonſillarum, vuæque tumores, veluti Succiſa, ſed facultate ac potẽtia minor eſt.

De reliquis Aphyllanthis ſpeciebus.

CAP. VI.

Aphyllanthes prima.

Aphyllanthes quarta.

SVNT verò & plures aliæ, quarum flores foliis carentes ex ſolis ſtaminibus conſtant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de cauſſa poſſunt.

Prima caules à radice complures, eoſque ramoſos, virentes, & nonnihil anguloſos promit: 1.
folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & vtroque margine profundis ac frequentibus inciſuris diuiſa, virentia, læuia, ac nonnihil reſplendentia. capitula veluti Iaceæ nigræ è ſquamulis compacta, aliquantulùm aſperiora: flores eleganter purpureos ex multis ſtaminibus vti Iaceæ: ſemen glabrum, ſuperius vti Cyani barbatulum, ſed maius. radix fibroſa eſt.

Altera huic ſimilis; ſed caules eius breuiores, capitula minora, & folia nigriora ſaturatiusq; 2.
virentia; ſquamulæ capitulorum aſperiores & nonnihil ſpinoſæ. flos purpureus è ſtaminibus confarctus.

Tertiæ folia magis inciſa, ſubalbida: capitula non ſpinoſa. flos vt præcedentium. 3.

Quarta foliis tenuiſſimè diſſectis ac laciniatis, prioribus ſimilis, præſertim tertiæ: huius 4.
capitula ex ſquamis componuntur argenteo ſplendore relucentibus: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum.

Gignuntur ſpontè in campis, ſecus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouinciis, præſertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij ſubinde ſerius.

Omnes hæ rectè Aphyllanthes quoque appellari (vt diximus) poſſunt, ex ſtaminibus etenim flores tantummodo confarcti foliis deſtituuntur. Apud Veteres ſi nomen habuerunt, idipſum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera eſſe non poſſunt, ad quam ple-

Sphæritis ex Cod. Cæſareo.

Sphæritis ex Codice Cæſareo.

rique noſtræ ætatis docti referre conati ſunt, ex eo falſi, quòd Scabioſa putata fuerit Stoebe, quam ab hac differentem eſſe, iam ſuperius oſtendimus; veluti & iſtæ ſunt Aphyllanthes, ſpinis omnino carentes.

Ad has verò & referri poſſe videtur, nec fortaſſis temerè, cuius icon in Cæſareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum iſtorum ſimile, niſi quòd abſque enatis ſtaminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus deſcripta reperitur, præter Cupreſſi, quæ idcirco hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius ſubinde ſphęrę modo rotundi ſint.

Cęterùm Aphyllanthum facultates incompertæ ſunt; nec etenim in Medicinæ vſum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO cauliculi complures exeunt anguloſi, articulati, non in altum aſſurgentes, ſed humi procumbentes, ac proſerpentes. Folia è ſingulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu ſerrata; quæ vnà cum cauliculis mollia, hirſuta, inalbicantia Allium redolent. è ſinu foliorum rubentes exeunt floſculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud diſſimiles, ramulorum partes occupantes ſuperiores. radix fibroſa ſub terra ſerpit.

Naſcitur locis paluſtribus, ſecus ſcrobes, ac foſſas aquas habentes: ad hortos tranſlatum locis vmbroſis ac humentibus facilè adoleſcit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Auguſto menſe legere herbam expedit: hyeme perit: æſtate redit, radice reſtibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent; nec alia Officinis nomina. Sunt qui Trixaginem paluſtrem vocant: item & *μιθριδάτιον*, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Gręcis *σκόροδον* dicitur, & *δύσοσμον* ab odoris grauitate: Germanis Waßer battenig: Gallis *Scordion*: Italis *Chalamandrina paluſtre*.

Scordium.

Calfaciendi ac reſiccandi vim habet: ſapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt teſtatur Galenus. Viſcera interna expurgat: & ſimiliter vetuſta externa vlcera addito melle. Vrinam & menſes prouocat: craſſa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tuſſim, laterum dolores ab obſtructione & frigore natos: præterea & ad rupta & conuulſa. Aridum cum vino decoctum contra ſerpentum morſus, & lethalia venena bibitur. Miſcetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impoſitum: Sunt & qui affirment crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu ſeruari poſſe.

Teucrium Scordium Lin. 790

De

De Semperuiuo, ſiue Sedo maiore. CAP. VIII.

Semperuiuum ſiue Sedum arboreſcens maius.

Semperuiuum maius alterum, ſiue Iouis barba.

SEMPERVIVI Dioſ. tria ſunt genera; Maius, Minus, & tertium, quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arboreſcens dicitur: alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuiuum, aboreſcens cognominatum, caulem profert cubito altio- 1.
rem, ſubinde bicubitalem, craſſum, durum, lignoſum, lentum, & frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuiſum, cortice craſſo & carnoſo circumueſtitum; foliorumq́; quæ defluxerunt inferius quidem veſtigia quædam retinentem, veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius vmbelliferus. folia pinguia, carnoſa, ſucci plena, pollicis lati longitudine, linguis ſimilia, per margines tenuiſſime crenata, cauliculorum faſtigia ambiũt, oculi effigiem æmulantia. flores è cauliculis enaſcuntur in multos tenues pediculos diuiſis, tenues, lutei, ſtellati. ſuccedit ſemẽ perquá exiguum pediculis marceſcentibus. radix ſubeſt in propagines diuiſa.

Viret hæc ſtirps perpetuò, nec hyemis iniuria in natiuo ſolo afficitur, vnde illi ἀειζώῳ ac Semperuiuo nomen.

Proximum Semperuiuum (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radici- 2.
bus proxima, craſſa, pinguia, lenti ſucci plena, acuminata, denſa, & in orbem ad effigiem oculi diſpoſita, atque huiuſmodi orbiculos complures proferens, latè ac in amplitudine ſeſe diffundit: non rarò & tenues fibras emittit, quibus latius ſerpat, atque nouos orbiculos progignat. aſſurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus, foliis ſenſim attenuatis communitus, in alas quaſdam circa faſtigium effuſus; circa quas flores obſcurè purpuraſcentes ordine digeſti. radix ſubeſt fibroſa.

Huius generis & alterum quoddá, cuius orbiculi magnitudine quidem ſuperioris reſpon- B.
dent, ſed foliis minoribus, frequentioribus, ac denſioribus, ſecundum margines tenuiſſimis veluti pilis, inſtar mollium ſpinularum adnatis. Viret iſtud paulò ſaturatius: caulis breuior: & flores è luteo palleſcunt.

Eſt & tertium huc referendum, cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuiſſimè ſer- C.
rata apparent.

Item & quartum, cuius minores ſunt orbiculi: folia verò acuminata, denſiſſima, cacumine D.
obſcurè rubentia, & marginibus hirſuta: flores in breuibus caulibus eleganter purpurei.

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouinciis, tum & maris Mediterranei inſulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacintho, & aliis ſponte natum in ædium tectis, vetuſtis parietibus, ac ſimilibus locis reperitur, nec deſtituitur eo Hiſpania, nam C. Cluſio teſte, in Luſitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septentrioni ſubiectis prouinciis, vt in Germania ac Belgio, nec ſponte naſcitur, nec ſtudiosè, ac diligentius excultum diutinè durat, ſed cæli inclementia, ac hyemis nimio rigore extinguitur.

2. Alterum non modò Italiæ, verùm & Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ, ac Belgio ſatis eſt familiare. Locis in montibus petroſis, veteribus muris, ac ædificiorum vetuſtis præſertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro ſoli genio: quibuſdam ſiquidem locis anguſtiora, minoraq; ſed plura, vnius orbiculi ſunt folia: aliis pauciora, craſſiora, latioraq;. virent & ſaturatius alicubi: alibi verò dilutius. Nam quas deſcripſimus non vno loco, ſed ſitu differentibus gignuntur; has autem in elegantiſſimum hortum Clariſs. Iohannis Aijckholtzij Doctoris Medici ac profeſſoris Viennenſis tranſlatas, quandoque videre contigit.

1. Primo anni tempore mox poſt hybernum Solſtitium Semperuiuum, quod arboreſcens cognominatur, in Luſitania floret.

2. Alterius caulis floriferus poſt Solſtitium æſtiuum, ſubinde circa Auguſtum menſem demum aſſurgit, ſed Aprili, poſt vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc exeunt fibrę orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis ſeipſam in complures orbiculos multiplicat.

1. Primum haud dubiè Dioſ. eſt Ἀείζωον μέγα, id eſt, Semperuiuũ magnum, aut Sedũ maius: Apuleius Vitalem ac Semperflorium appellat. Dicitur ζωόφθαλμον, στεργηθρον, ἀιθαλής.

2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis Hauſzwurtz/Groſz donderbaer: Belgis Donderbaert: Hollandis Huyſloock: Gallis *Ioubarbe*: Italis *Sempreuiuo maggiore*: Hiſpanis *Siempreuiua, yerua puntera*: Anglis Houſtelike: Bohemis Netreſk. Cotyledonem alteram Dioſ. eſſe non pauci exiſtimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hyemisque iniuria non facilè afficitur.

Aeizoa, ſiue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: deſiccant verò eadem, ſed leuiter, abundante in eis eſſentia aquea. Proſunt ad eryſipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioſcorides, epiphoris, inquit Plinius; medentur folia impoſita, vel ſuccus inunctus. Conferunt verò & ad ambuſta, & podagras per ſe, vel cum polenta impoſita. Dari diarrhœa laborantibus Dioſcoridis eſt; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in peſſo ſubditus mulie-bres ex cauſſa calida fluxiones ſiſtit: folia in ardentibus febribus in ore retenta ſitim ſedat.

De Semperuiuo minore. CAP. IX.

MINORIS Semperuiui duo quoque ſunt genera.

1. Primum horum exigua eſt herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima craſſa, ſucculenta, parua, oblonga, acuminata folia conueſtiunt, è viridi ad cæruleum inclinantia. ſurgunt inter hæc coliculi palmum alti, faſtigio veluti vmbellam promentes; atque in his floſculos luteos. ſubeſt fibroſa radix.

2. Alterum minus Semperuiuum & parua quoque eſt ſtirps, plures producens cauliculos tenues, palmum raro excedentes; in quorum faſtigiis, in laxioribus exiguis vmbellis, floſculi forma præcedentis; ſed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, ſed oblonga, retuſa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è ſtrobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud diſſimilia, quæ ſubinde vnà cum cauliculis ſubrubent. radix in terræ ſuperficie ſerpens, fibras tenues deorſum demittit.

1. Quod horum prius, Belgis hortenſe eſt: alibi in parietinis naſci fertur.

2. Alterum paſſim in veteribus muris; circa aggeres, ſepimenta agrorum, locis apricis exit.

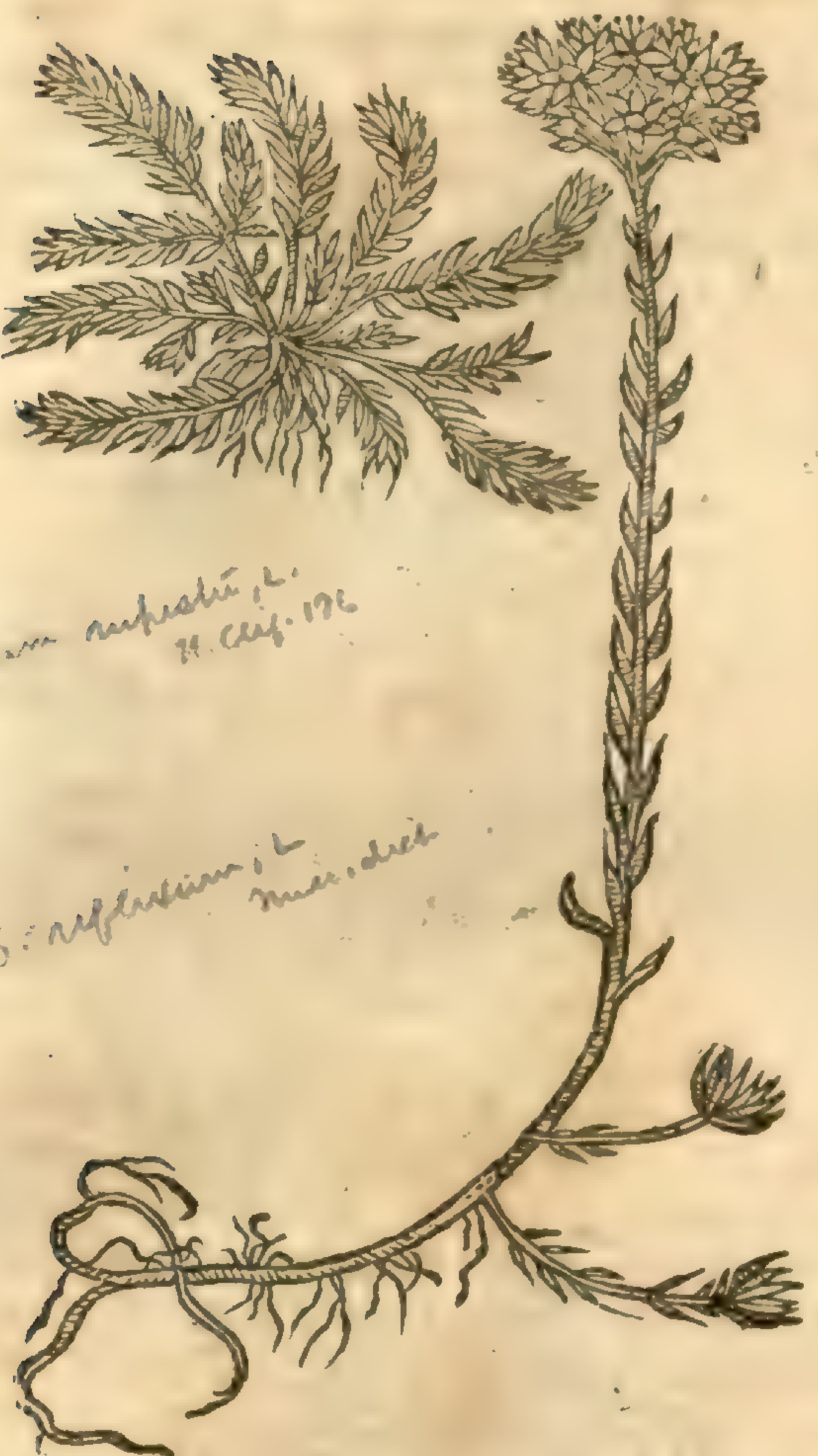
Vtrumque menſibus æſtiuis flores promit.

1. Minus genus ἀείζωον μικρὸν Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis βρύτυον θεοβρότιον, Ceraunia, Vitalis: Germanis kleyn donderbaer/ & kleyn hauſzwurtz: Italis *Semperuiuo minore*: Gallis *Tricque Madame*: Anglis Prickmadam.

2. Huius alterum genus Officinæ Craſſulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam alterius appellatæ Craſſulæ, quæ ex genere eſt Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola, Granelloſa, & Graſella*: Belgis Bladerlooſen.

Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus ſimilem obtinent, & ad

Semperuiuum minus primum.

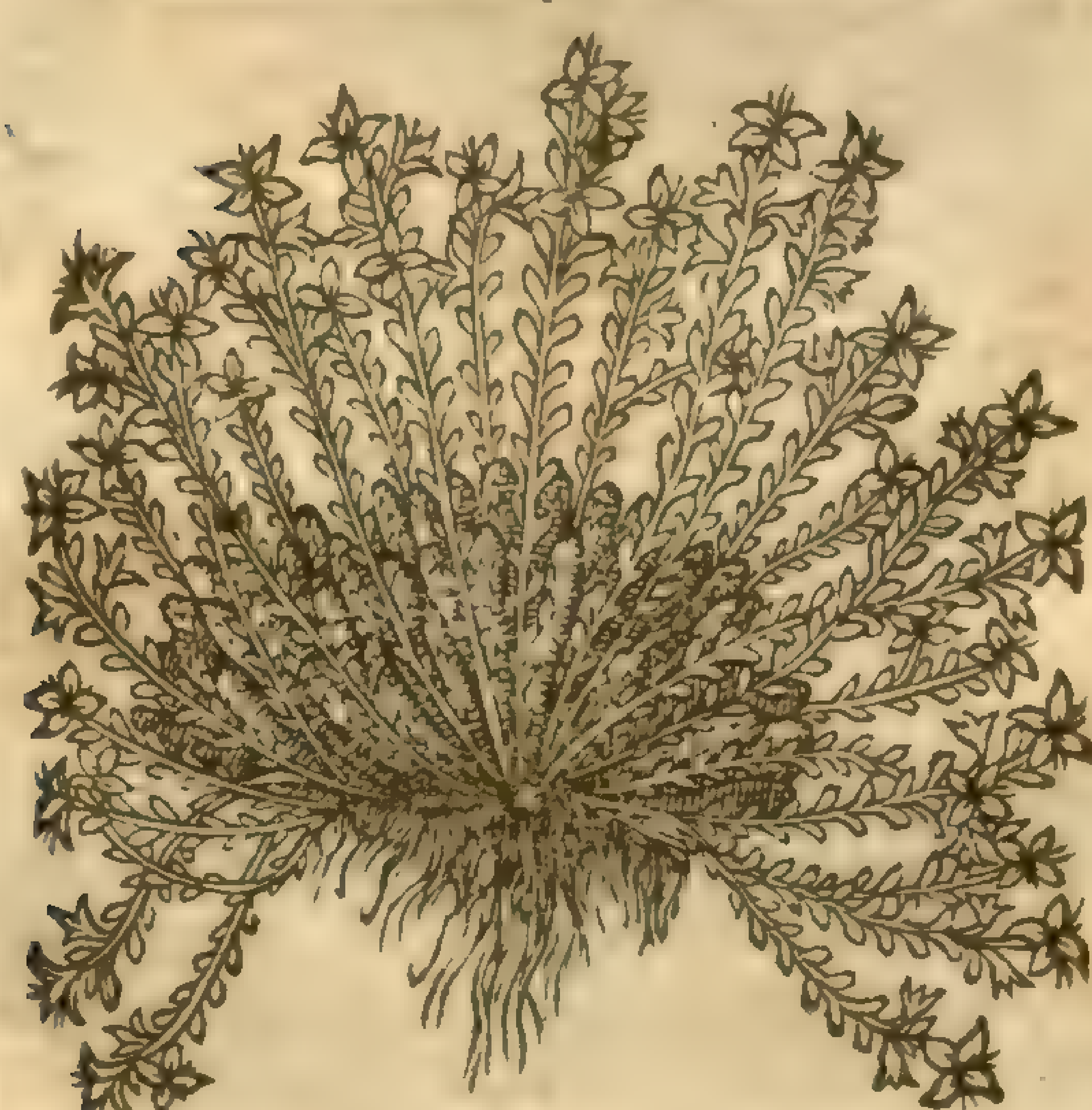
Semperuiuum minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & ſapit, & palato gratum: æſtuanti ventriculo confert.

De Illecebra, ſiue Semperuiuo tertio. CAP. X.

Illecebra, ſiue Semperuiuum tertium.

HVMILIS ac exigua hæc herba eſt. cauliculi eius tenues ac breues: foliola circa hos frequentia, perpuſilla, craſſa, & acuminata, ſucci plena: floſculi in ſummo eminent paruuli, lutei. fibroſæ radiculæ.

In locis petroſis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique naſcitur: perpetuò viret; nec temerè idcirco inter Semperuiua refertur.

Æſtiuis menſibus cum floribus reperitur.

Dioſcoridis tertium iſtud eſt Semperuiuum, quod à Græcis ἀνδράχνην ἀγρίαν & τηλέφιον appellari: à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici teſtatur. Eſt tamen & alia ἀνδράχνη ἀγρία, & aliud τηλέφιον: Germani hanc Maurpfeffer appellant, & katzentreuble: Galli *Pain d'oiſeau*: Belgę Muerpeper: Angli ſtone crop/ & ſtone hoze.

Suſpicantur tamen nonnulli non eſſe iſtud Dioſ. tertium Semperuiuum, quòd illi folia deſint Portulacæ: Sed Dioſ. hoc non Portulacæ eſſe folio, ſed ad illius craſſitiem tantùm accedere folia refert: παχύτερα, ait, τὰ φυλλάρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης.

Acris autem ac vehementer excalfaciens eſt herbula iſta. Foris admota rubificat, veſicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Dioſ. cũ axungia impoſita diſcutit. Succus huius cũ aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & craſſos, pituitoſos, ac bilioſos humores educit; & ſubinde ita à quartanis, aut aliis diuturniorib. febrib. liberat: aduerſus aſſũpta venena & hoc modo cõfert.

De Telephio. CAP. XI.

Telephium primum.

Telephium alterum ſiue Craſſula.

Telephium tertium.

TELEPHII vnius Dioſ. tantummodo mentionem fecit: accedunt verò alia duo poſterioris obſeruationis.

Primum Telephium caules emittit rotundos, craſſos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem ſubinde rubentes: folia ſimiliter craſſa, læuia, carnoſa, lento ſucco plena, ambitu ſubinde leuiter inciſa, latioris folij, Portulacę maiora; alioqui haud multum abſimilia, è ſingulis articulis bina ſibi mutuò oppoſita, caulem alterno ordine conueſtientia. Flores in vmbellis ex luteo pallét. radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes ſenſim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

Alterum, quod Craſſulam vulgò vocant, caulibus ſimiliter compluribus aſſurgit rotundis, læuibus, ſed haudquaquam articulatis. folia carnoſa, craſſa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm ſuperioris, nullo ordine digeſta: floſculi aut rubent, aut lutei ſunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnoſa, ac nodoſa. Viuax admodum ſtirps eſt, vel luto ſolo impoſiti cauliculi diutinè virent, & ſi ſubinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

Tertium Telephium humilius eſt, ac minus quàm priora: tenues eius cauliculi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnoſa, inferius crebriora, ſuperius rariora, incerto ordine diſpoſita: floſculi in vmbellis faſtigia occupantibus è purpuraſcente cæruleo pallent. radices huius haud nodoſæ, aut tuberoſæ, ſed fibris capillatæ.

Loca vmbroſa, petroſa, veteres muros, ac parietes amant. Oribaſius in vineis & cultis naſci ait.

Primum in Hiſpania, cùm & ſuperiore Pannonia ſubinde reperitur; nec eo Germania de- 1.
ſtituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis aſperis, & petroſis repertum, ab eo, quod in Hiſpania, nullatenus differens.

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, 2.
parietibus, etiam luteis ac cratitiis, ſatis frequens.

Tertium rarius eſt: hortis apud Belgas & alibi, familiare. 3.

Circa Auguſtum, vel prius Telephia florent.

Primum, quod Græcis τηλέφιον, & ἀείζωον ἄγριον dicitur, Latinis Telephium & Semperuiuũ ſylueſtre, & Illecebra; ſed ab acri & excalfaciente Illecebra, de qua Cap. ſuperiore, multum differt. Sunt & qui ἀνδράχνην; ſiue Portulacam ſylueſtrem appellant: eſt tamen & alia ſylueſtris Portulaca hortenſi ſimilis, ſed minor.

Alterum genus Telephij quoq; ſpecies eſt; Craſſulam, & Craſſulam Fabariam hanc Officinæ vocãt, ac Craſſulam maiorem, ad differẽtiam eius, quæ Cap. de Semperuiuo minore deſcripta eſt; itẽ & Fabariã: Germani Wundkraut/knabenkraut/fotzwang/& fotzweyn: Itali *Faba graſſa*: Galli *Ioubarbe des vignes, feue eſpeſſe*: Belgæ Smeerwortele/& hemel ſleutel: Angli Orpyne.

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, niſi quòd pleriq; Telephium ſemperuiuum vocent, aliorum enim caules hyeme pereunt, radice reſtibili; huius verò & caules & folia hyemis inclementiam ſuperant.

Frigida autem Telephia, & cum eſſentiæ tenuitate reſiccantis facultatis.

Dioſcorides vitiliginem albam, Galenus vtramque, cum aceto impoſitam ſanare ait; quòd abſtergendo præſtat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen guſtabili qualitate, quæ non modò primum, ſed & duo reliqua frigida eſſe oſtendit: Abſtergere autem poſſunt & quæ frigida, ſi ſiccitas adſit temperamenti, & eſſentiæ tenuitas. *Gal. notatur.*

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon.

Cotyledon altera.

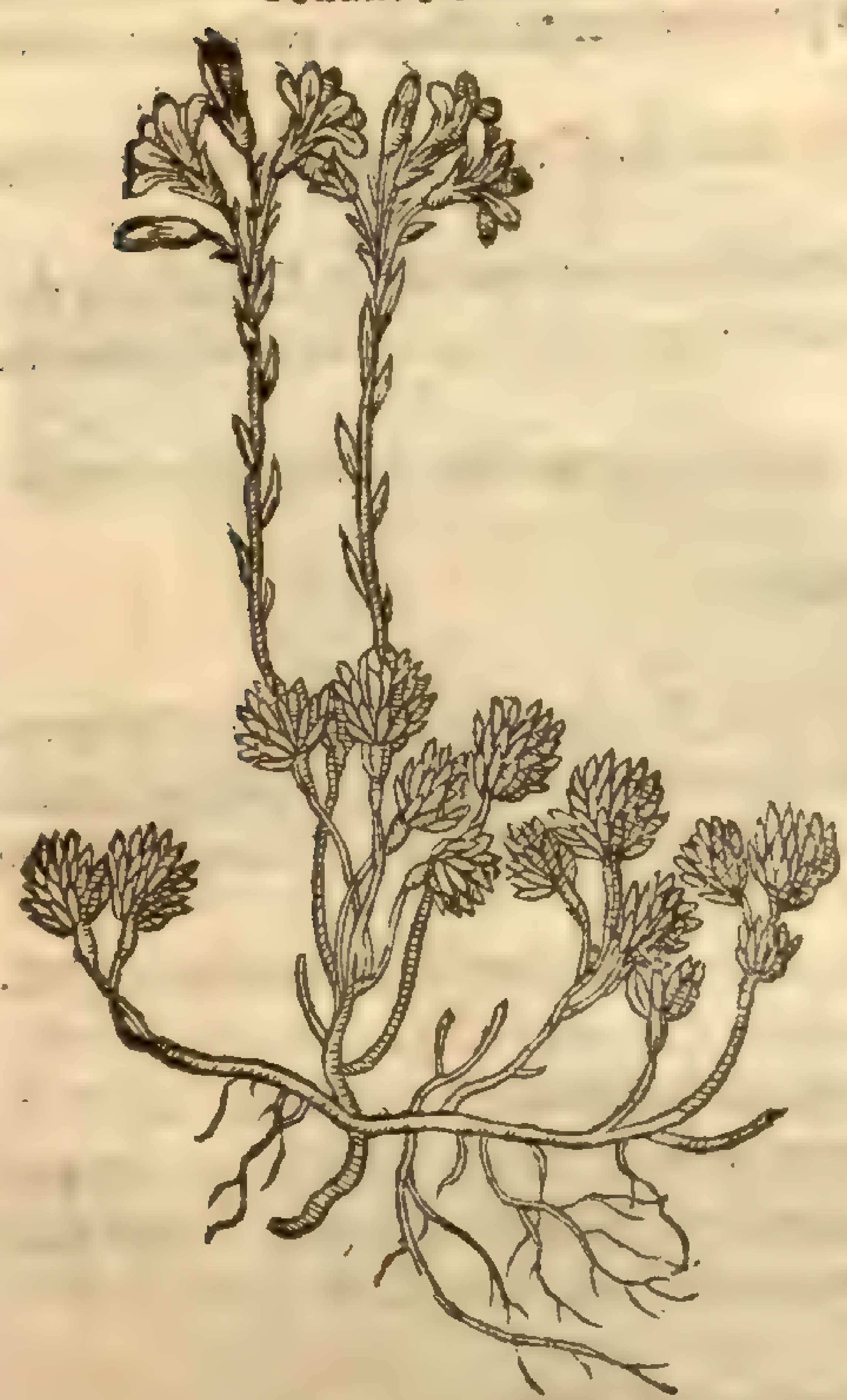

C. umbilicus, L.

COTY-

Sedum ſerratum.

1.

2.

COTYLEDONES Dioſcoridi duæ deſcribuntur.

Priori Cotyledoni folia ſunt longa, carnoſa, ſucci plena, læuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo ſui ferè centro inſidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali ſolo purpuraſcentia. caulis inter hæc aſſurgit dodrantali breuior, in alas ſubinde diuiſus, circa quas floſculi exigui albicantes, aut dilutè admodum purpurei. tuberoſa exigui bulbi inſtar ſubeſt candida radix, ex qua fibræ aliquot dependent.

In ſaxis & veterum ædificiorũ parietibus naſci gaudet: In Hetruria, ac alibi in Italia, in Galliæ Prouincia, ſed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens eſt.

Viret ac viget præcipuè hyeme, initio æſtatis floret, ac ſemen minutiſſimum facit, deinde marceſcit, radice perenni.

Altera huius ſpecies à ſuperiore forma multũ differt, ad Semperuiui ſecundi, ſiue Barbæ Iouis ſimilitudinem magis accedens: folia eius craſſa, pinguia, ſucculenta, longiuſcula, & veluti exiguas linguas imitãtia, orbiculariter vt Barbę Iouis modo digeſta, è quorum veluti centro tenuis pediculus aſſurgit, flores proferens albicantes. radices fibroſæ ſunt.

Ad montium rupes & ſaxoſa gignitur: In Pannonia ac Italia ſubinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Aeizoon ſiue Semperuiuum ſerratum Valerius Cordus appellat: Craſſa & numeroſa huic ſunt, ſucci quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi conſtituentes, Barbę Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamen minora, & vndique ſerræ modo minutim inciſa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrantalis, floſculos cacumine proferens Craſſulæ minoris æmulos, colore ſępius albidos abſque notis, quandoque rubentibus punctulis diſtinctos. radicibus firmatur paucis & tenuiſſimis.

In altiſſimis petris, humido muſco ſubinde obductis, naſcitur.

1. Quæ Gręcis κοτυληδών, Latinis Vmbilicus Veneris dicitur, & Acetabulũ; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scatellum appellat: Belgis Nauelcruyt: Italis *Cupertoiule & Ombilico di Venere*: Gallis *Eſcuelles*: Hiſpanis *Capadella, Scudetes*: Inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κῆπος ἀφροδίτης, id eſt, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλός, terræ vmbilicus, σίχις, στέργηθρον.

2. Altera Cotyledon à nonnullis κυμβάλιον appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ſerratum nuncupant.

Cotyledon prior humidæ ac ſubfrigidæ eſt ſubſtantiæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis. Refrigerat, repercutit, abſtergit, ac diſcutit: auctore Galeno. Inflammationes eryſipelatodas, & eryſipelata phlegmonode curat impoſita: ad æſtuantem ardore ſtomachum vtilis eſt. feruntur & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ſerrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone paluſtri. CAP. XIII.

EST verò & præter ſuperiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proſerpentes, ac ſubinde terræ adhæreſcentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulum acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio ſui, vti alterius, inſidentia, ſed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitimæ: floſculi perpuſilli, albidi ſub foliis viſuntur. fibræ tenues pro radicibus ſunt.

Paluſtribus locis inuenitur, & præſertim humidioribus, & quæ frequentius hybernis menſibus rigantur.

Iulio menſe apud Belgas reperiri cum flore poteſt.

Vmbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon paluſtris dici poteſt.

Cotyledon paluſtris.

poteſt. Errant autem non parum Pharmacopœi, qui hanc loco legitimæ ac veræ Cotyledonis vnguento ex Populo nigra aut aliis admiſcent. *Error Officinarum.*

Calidam eſſe hanc Cotyledonem guſtabilis eius qualitas aliquantulum acris oſtendit. Proinde non ſolùm forma, ſed & facultate & viribus à vera differens eſt.

De Sophia. CAP. XIIII.

SOPHIA caules promit cubitales, rotundos, duros: folia verò circa hos ampla, ſed tenuiſſimè in compluri ma exigua ſegmenta diuiſa, Abſinthij tenuifolij haud multùm diſſimilia, ſed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuiſſima accedentia, colore albida. Floſculi ad ſuperiores virgularum partes ordine digeſti gignuntur exigui, pallidè lutei; paruæ, tenues, oblongæ ſuccedunt ſiliquæ; in quibus minuta ſemina ſubrubentia, dura, ac lignoſa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhæreſcentibus fibris.

Sophia.

In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidoſis, ac non rarò arenoſis, ac aliis incultis exit, vbi ſemel nata ſingulis facilè recurrit annis.

A Iunio in Autumnum vſque, & quidem particulatim, floret: ſemen interea perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani Welſamez/Sophiekraut: Belgis Fiecruyt: Falluntur inſigniter qui Seriphium nominant, quod Marini Abſinthij nomen, nam cum Abſinthiis nihil commune, præter foliorum ſimilitudinem quandam, habet: ſapor & facultas multum differentes ſunt. Videtur aliquo modo cum Thalietro conuenire; reſpondet caulis graueolentis Rutæ non diſſimilis; nec folia repugnant, niſi Coriandrinis forent multò tenuiora: pro Thalietro autem, alias ſuperius ſtirpes oſtendimus.

Cęterùm facultate Sophia reſiccans & adſtringens eſt, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius aſſumptum ventris fluores ſiſtit: aduerſus dyſenterias commendatur: ſanguinis profluuia reprimit.

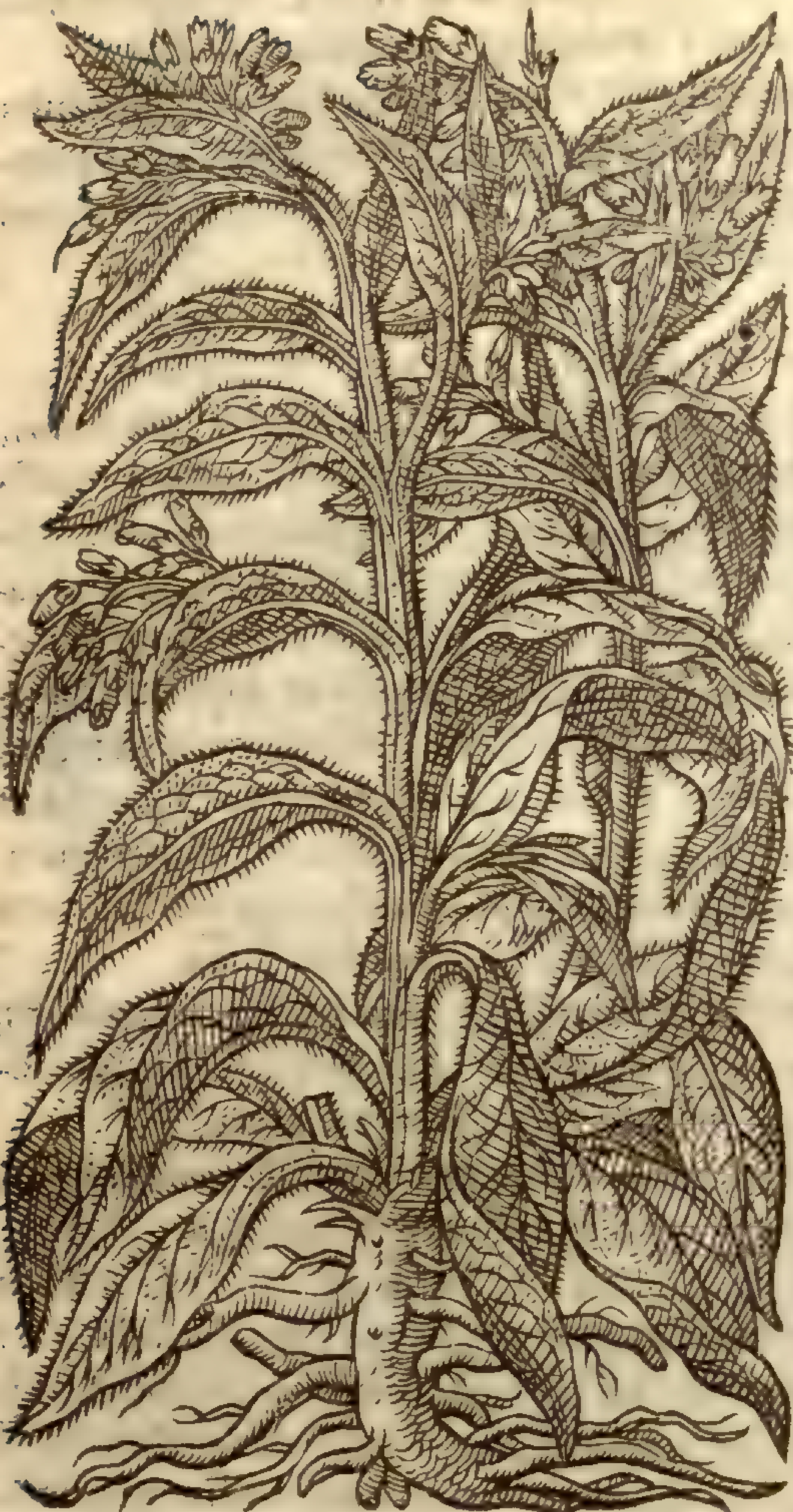
De Symphyto maiore. CAP. XV.

SYMPHYTI iſtius caulis anguloſus, craſſus, & vt Sonchi inanis, ad duos ferè cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aſpera, pungenteque lanugine, nonnihil hirſuta, attactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & aſperitate ſatis ſimilia; cæterùm longiora, magna & acuminata veluti Enulæ campanæ. ex caulium alis flores ordine diſpoſiti apparent oblongi, intus caui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; ſubſequente ſemine nigro. oblonga & craſſa radix, foris nigra, interius albida, ſucco glutinoſa; in qua vis conſiſtit medica. 1.

Huius altera reperitur ſpecies, radice quoque exterius nigra, intusque candida, ſed tuberoſa; cuius folia minora; caules breuiores; flores ſubinde lutei. 2.

Riguos ſeceſſus, læta & pinguia prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac aliis humentibus locis.

Iunio ac Iulio mēſibus flores in vigore ſunt: radix quouis anni tēpore cōmodè legi poteſt.

Symphytum magnum.

Symphytum tuberoſum.

Σύμφυτον Græci appellant; item & πηκτὸν: Latini Symphytum & Solidaginem: Officinæ Conſolidam maiorem,& Symphytum maius: Scribonius Largus Inulam ruſticam,& Alum Gallicam, alij Oſteocollon: Germanis Walwurtz/ Schmerwurtz / Schwartzwurtz / Schantzwurtz/ Beinwellen: Belgis Waelwortele: Italis *Conſolida maggiore*: Hiſpanis *Suelda maiore*, & *Conſuelda maior*: Gallis *Conſyre & oreille d'aſne*: Anglis Confrey: Bohemis Swalnijk & Czernohlawek.

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, ſed tamen exigua; adeſt humiditas viſcoſa, ac glutinans: Hæc nequaquam pruritum excitat, nec guſtu acris aut mordax, ſed ἄποιος ſiue exqualis,& qualitatis guſtabilis expers; tantùm abeſt vt cum Scillæ acri viſciditate huius humiditas lenta ac glutinoſa conferri queat. folia pruritum excitare poſſunt, non caliditate aut acrimonia, ſed aſperitate ſua, vt iam ſcripſimus, minus tamen quàm Vrticæ.

Ad multa radix vtilis eſt: vulnera & enterocelas recentes impoſita ſanat: ad ſanguinis cum tuſſi ſputationem ac profuſionem, & contra pulmonis vlcera multum prodeſt.

Paratur in hunc vſum & ex ea Serapium, quod ſanguinis fluores ſiſtit: recentia pulmonis vlcera conſolidat: tuſſim ſedat: febrium calores contemperat: humorum defluentium acrimoniam retundit; cuius deſcriptio hæc eſt.

Serapium ex Symphyto. ℞. Radicum Symphyti maioris vncias duas, dulcis radicis vnciam vnam, foliorum tuſſilaginis vnà cum radicibus manipulos duos, nucleorum nucum pinearum ſeſquiunciam, Zizipha xx. ſeminis maluæ drachmas duas, capitum papaueris drachmam vnam, fiat decoctio in aqua quantum ſatis eſt ad libram vnam: Colato addantur ſacchari & mellis albiſſimorum ſingulorum vnciæ ſex, & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat, & profluentem ex his ſanguinem ſiſtit: tum & ſuperfluentes quoque muliebres purgationes ſupprimit, ſi vel decoctum eius bibatur, vel ipſa cũ ſacharo, aut melle cõdita, ſingulis cõtinuis aliquot diebus aſſumatur.

Ad omnium quoq; reliquorum viſcerum, ac internarum partium læſiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem conſolidandi huius vis eſt, vt vna cum carnibus crudis in partes conciſis cocta, eas ſimul cogat ac vniat. Aduerſus etiam ſedis inflammationes conducit, & nimium profluentes hæmorrhoides impoſita reprimit.

Symphytum maculoſum.

De Symphyto maculoſo. CAP. XVI.

REFERT iſtud Symphytum ſatis antecedés ſiue maius Symphytum, ſed caules eius breuiores, dodrantales tantùm: folia minora, aſpera, & hirſuta, in quibus vt plurimum albicantes apparent exiguæ maculæ; quanquam & abſq; maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud diſſimiles, rubri initio, hiantes verò ac patentes è cæruleo purpurei. nigricans radix dura eſt, per obliquum deſcendit, fibris adhærentibus concoloribus.

Loca amat opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus vmbroſis, & in Bohemia quidē foliis haud maculatis: In hortis facilè adoleſcit.

Primo vere erumpit; mox florifera eſt: pereūt Autumno folia: radix perennat.

Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum ſylueſtre; cùm verò & aliud ſylueſtre ſua natura ſit, rectius Symphytum maculoſum aut maculatū dici poterit: Germanis Lungenkraut: Belgis Onſer vrouwen melckcruijt / & Longencruijt: Differt non parum à Pulmonaria, de qua inter Muſci genera.

Cęterùm facultate hoc Symphytum priori reſponderet, ſi radix huius viſcoſa; verùm quandoquidem dura ac lignoſa, ſiccior huius qualitas & magis adſtringens.

Foliorum in oleribus vſus eſt. Putantur verò & ad Pulmonis vitia ac vlcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti poſſe.

Bugula.

De Bugula. CAP. XVII.

BVGVLÆ folia ſunt latiuſcula, oblonga, maiora quàm Origani, mollia, ambitu nonnihil inciſa, & inferiore parte, in ſaxoſis quidem & apricis, aliquatenus purpuraſcētia. caules quadrangulares, modicè hirſuti, inanes, geminatis, exque aduerſo poſitis foliis cōueſtiuntur; & partim humi decumbentes ſerpunt; partim verò aſſurgentes ſupra dodrantem attolluntur. flores hoſce ponè folia ambiūt & faſtigium petunt colore cærulei. radices multis fibris conſtant.

Saxoſis, non rarò quoque humidioribus; frequentius apricis & apertis, quàm opacis locis gignitur: trāſlata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac poſterius cum flore reperiri poteſt.

Inter appellatas Solidagines ſiue Conſolidas à recentioribus numeratur: Conſolida media à quibuſdam horum dicitur: Germanis eſt Guntzel & Golde guntzel: Belgis Senegroen/ingroen: Officinis noſtratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari à Gallis refert: Matthiolus Laurētinam, & à Senenſibus Morandolā dici auctor eſt. Sunt qui exiſtiment Symphyti illud genus eſſe, quod à Dioſ. πετραῖον cognominatur. Verùm hi non parum falluntur. Symphytum ſiquidem petræum ramulos tenues habet Origani ſimiles: capitula

verò veluti Thymi,& totum lignoſum ac odoratum eſt. at talis quidem nō eſt Bugula, quæ nec lignoſa, nec odorata, & caules promit differentes ab Origani, & capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps eſt: reſiccat verò manifeſtè cum nōnulla adſtrictione. Commendatur ad diſrupta, fracta, conuulſa, cæſaque; idcirco & potionibus, quæ vulnerariæ dicuntur, additur, in quibus tanta eius facultas prædicatur, vt ſanguinē concretum reſoluere, ac diſcutere valeat. Ruellius in Gallia vulgo dici refert, eum vulnerario Medico, aut Chirurgi opera nō egere, qui Bugulam & Saniculam habuerit: Nec enim ſumpta tantummodo vulneribus medentur, ſed & ipſis foris impoſita.

Ad iocinoris verò languores eadem confert, nam preterquam quòd obſtructiones aperiat, viſcera etiam ipſa roborat.

Vſus quoque eius ad vlcera maligna, præſertim pudendorum, quibus ſuccus prodeſt crebrò infuſus, ſi deinde herba contuſa ſuperimponatur: ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella.

Brunellæ altera icon.

CAVLES Brunellæ tenues ſunt, quadrangulares, hirſuti, terram verſus reclinati, per ſe etenim conſiſtere nequeunt: folia lata, oblonga, acuminata, Menthæ æmula, ſed minora, hirſutie tenui aſperiuſcula, & haudquaquam odorata: in ramulorum faſtigiis flores ſpicati è cæruleo obſcurè purpurei, rarò albidi. radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidoſis, non rarò verò & herboſis Brunella gignitur locis; veluti ſecus margines pratorum: reperitur & quandoque in ſyluis.

A Maio menſe in Autumnum vſque cum flore colligi poteſt.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant: Germani Braunellenn: Belgæ Brunelle. Matthiolus Cōſolidam minorem, & Solidaginem minorem: Ruellius verò Bellidem Conſolidam minorem dici affirmat. Non eſt quoque Symphytum petræum, vt nonnullis viſum, nam nec odorata nec lignoſa eſt.

Calidam ac ſiccam eſſe, ſapor eius modicè amarus oſtendit, & nōnihil abſtergentem.

Eadem quæ Bugula poſſe fertur: commendatur tamen & ad oris vitia, & præſertim ad linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exaſperationem, nigredinem, & ſiccitatem. malum id eſt caſtrenſe, Germani De braun appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam perturbationem non ſuperuenit. huic Brunellæ ex aqua decoctum, poſt ſanguinis è venis ſub lingua detractionem, præſidio eſt; ſæpius ore linguaque elotis, addito quandoque aceti momento, aut exiguo mellis roſacei. De braun.

Exiſtimatur malum Veteribus incognitum, ſed tamen ſi conferatur cum eo quod à Paulo Ægineta lib.3. Eryſipelas cerebri dicitur, haud multum differens (ſi non idem) videbitur. Tundi & venas ſub lingua Paulus præcipit, quemadmodum in Germanis appellato De braun/ qui caſtra ſequuntur, faciunt. Eryſipelas cerebri.

De Caryophyllata. CAP. XIX.

Caryophyllata.

Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimum tripartita, ſubaſpera, hirſuta veluti Agrimoniæ, ſed nigriora, durioraque, ambitu quoque ſerrata folia in longis hærent pediculis; quibus & duo minuta quandoque ſubſunt. caules ſubinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos finduntur; in quorum faſtigiis floſculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ ſimiles, capitulo ſuccedente aſpero, ex multis acinulis cumulatis ſtipato; per maturitatem veſtitui adhæreſcentibus. radix multis capillamentis ſubruffis fibrata Caryophyllum odore refert. 1.

Naſcitur ſecus vias, agrorum & hortorum ſepimenta: gaudet magis opacis ac vmbroſis, quàm patentibus aut apricis.

Huius generis & montana quædam eſt: folia cuius craſſiora, maiora, aſperiora, hirſutioraque, non trifida, ſed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis inſident pediculis, circa quos exigua veluti foliola adnaſcuntur. caules tenues quoque, ſed haud ramoſi, geniculati, vnicum proferunt florem, quàm ſuperioris maiorem, & ex pluribus foliolis commiſſum, auri colore luteum: poſt quem pinnatus orbiculus ſuccedit. radix ſubeſt longa, obliqua, craſſiuſcula, fibris capillata paucioribus. odore & hæc Caryophyllo ſimilis. 2.

In altis montibus reperitur, ac denſis ſyluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Normandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam ſerius floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ ſe ferunt, nomen accepit. 1.

Dicitur & à nonnullis Sanamunda,& Herba benedicta;ac etiam à quibuſdam Nardus ruſtica: Germanis **Benedicten wurtz:** Brabantis **Carpophyllate:** Gallis *Galiot*: Anglis **Auens.** Geum eſſe Plinij (quod plerique ſuſpicantur) in tanta ipſius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. XXVI. cap. VII. radiculas tenues habet,nigras,beneolentes.

2. Altera ſpecies Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis deſcriptione conuenire poſſet, ſi flores purpurei,& ſubalbicantes eſſent,qui, modò vt diximus, lutei,folia quidem ſatis reſpondent, maiora & aſperiora quàm Violæ nigræ, quæ propriè ἴον & Viola: cauliculi licet cubitales non ſint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quædam foliola exigua habent:fibrę radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibroſa radix Cinamomi odore.

Cinamomum. Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor;ſiquidem ſarmenta ac virgulta illa tenuia,quæ cum Caryophyllis inferuntur,legitimum ſunt Cinamomum. quod nec abs re,nec temerè ſuſpicari licet;Dioſcorides etenim Cinamomum graciles ramulos,& tenuia teſtatur eſſe virgulta, nigra,& geniculata; qualia omnino ſunt lignoſa illa virgulta,quæ vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipſi naſcuntur; quæ Caryophyllos odore ac ſapore referunt, ipſis tamen infirmiores ac minus præſtantes. vnde Caryophyllis in ipſorum locum ſuccedentibus,neglectim habita,ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expenſa.

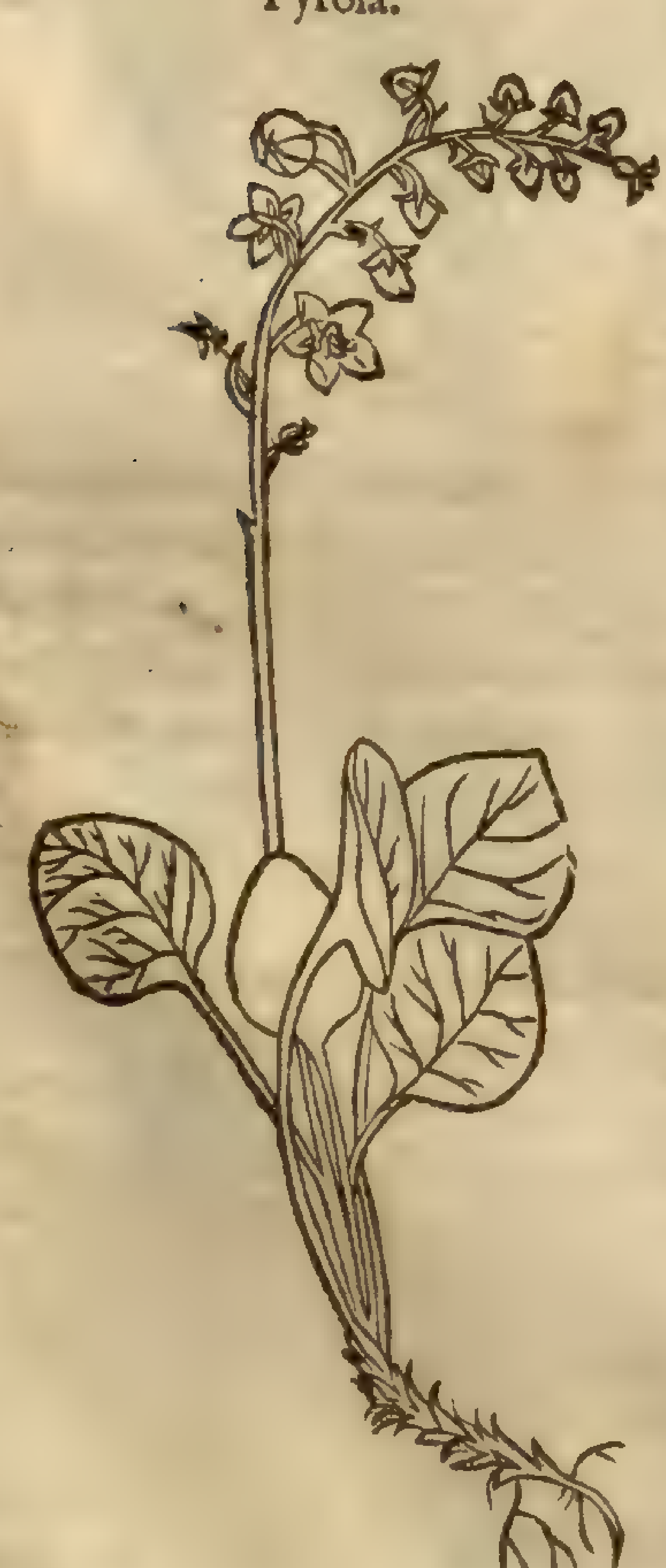
Proinde radices,quæ Caryophyllos redolent,odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obſtat idcirco radicum odor quò minus Caryophyllata altera,Baccharis ſit: florum tantũmodo color,vt diximus,aduerſatur. Baccharis autẽ deſcriptio Pemp.2.lib.4.requirẽda.

Cæterùm Caryophyllatæ radices & folia haud obſcurè reſiccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates,coli labores,venenatorumque morſus decoctum horum commendatur. Prodeſt idem & ad lateris dolores;tum ad iocinoris obſtructiones: crudos humores concoquit: viſceribus inhærentia expurgat,& flatus diſcutit,præſertim ex vino. ſanguinem quoque alicubi interius cõcretum, hoc modo folia aut radices ſumptæ,reſoluunt atque diſcutiunt; idcirco & potionibus admiſcentur, quæ cæſis, ruptis, atque ex alto delapſis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cum recentia, tum & vetera vulnera.

Radices reſiccatæ, ac tenui imbre aceti reſperſæ, veſtes à tineis præſeruant, & iucundo odore commendant.

De Pyrola. CAP. XX.

Pyrola.

PYROLÆ quina, ſena, ſeptena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulo longiora,colore, læuore Betæ ſimilia, ſed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem rarò aſſequuntur,quibus robore ac duritie ferè reſpondent: caulis inter hæc medius aſſurgit, dodrantem, aut pedem altus, floſculis per interualla circumdatis elegantibus,odoratis, colore albidis, multis è medio ſtaminibus exeuntibus. radix tenuis,fibroſa,ſubinde ſerpens, haud altè demittitur.

Locis gaudet montanis ac vmbroſis,in multis per Germaniam,Bohemiam,ac Morauiam ſyluis occurrit.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget:toto anno viret:hyemis & frigoris patiens.

Pyrolá ac Pirolá recentior ętas appellat:Germanis **Wintergrunn:** Belgis ſimiliter **wyntergroen:** Bohemis **Hruſſticka.** L.Fuchſius Limonium eſſe exiſtimans, Germanis **Holtzmangoldt/** & **Waldtmangoldt** nominauit : Sed Limonium non in montibus ac ſyluis , ſed in pratis paluſtribus naſcitur,nomenq; ab ipſis accepit;λειμῶνες ſiquidem prata Gręci appellant : Iam & oſtendimus, quantum Cynogloſſos cum Limonio conueniat.

Reſiccat autem manifeſtè Pyrola,& euidenter adſtringit,atque vnà refrigerat.

Miſcetur potionibus quæ ſanguinem profluentem ſiſtunt, & vulnerum recentium inflammationem arcent, curationemque promouent: item & vnguentis ac emplaſtris

ſtris ἐναίμοις, ſiue quæ cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis, & internorum viſcerum vulnera ſolidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, pręſertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophiogloſſon.

Lunaria.

De Ophiogloſſo. Cap. XXI.

VNICVM Ophiogloſſo eſt folium, latum, & oblongum, inſtar ferè foliorũ Perſicariæ, ſed minus læuius, ac pinguius, è cuius pediculo, & folij veluti ſinu, tenuis rectuſq; exit ſtylus, cacumine veluti ſerpentis linguam proferens. radices fibroſæ ſunt.

In humidis ac paluſtribus pratis gignitur: In Belgio, Germania, & nonnullis Italiæ locis reperitur.

Maio menſe prodit, aduſq; Iuniũ viget, paulò pòſt tota marceſcit, nec deinceps conſpicitur.

Ophiogloſſum vulgò Lancea Chriſti nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina; eſt tamen & alia Argentina, de qua inter paluſtres. Italis *herba ſenza coſta*: Germanis Natterzunglin; vnde ὀφιόγλωσσον, & Lingua ſerpentina nominatur: Belgis Speerkruijt: Gallis *Langue de ſerpent*: Anglis Adders tonge: Bohemis Hadij Jazyk. Plinius lib. 24. cap. 19. Linguæ herbæ circa fontes naſcentes meminit, quam poſtea lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vſta trita cum adipe nigræ ſuis quæ non pepererit ad alopecias. Hanc pleriq; ſuſpicãtur eſſe Lanceam Chriſti, ſed cùm Lingua ſiue Lingulaca nullis notis deſcribatur, affirmare non fuerit facile.

Cæterùm Ophiogloſſum frigidum quidẽ ſed moderatè: ſiccum verò temperamento amplius eſt, ad ſecundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda cõducit, & admirabilis eſſe efficaciæ, Baptiſta Sardus ſcribit. Conficitur ex hoc oleum, foliis cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod nõ modò recentia vulnera, ſed & vetera vlcera citò ſanat. Herbæ puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare poſſe idem affirmat.

De Lunaria. Cap. XXII.

LVNARIÆ non niſi vnicũ quoque folium in gracili rotundo, ac læui pediculo aſſurgit, quod craſſum, glabrum, vtrimq; ſectionibus, vt plurimum ſex, diuiditur, ſpeciem exhibẽs complurium ad vnam ῥάχιν ſiue coſtam naſcentium, quorum ſingularia ſubrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo ſub initium folij, alius tenerior, in cuius faſtigio floſculi racematim cohærentes, qui dehiſcentes, attactu aut leui flatu impulſi, tenuiſſimum veluti puluerem demittunt. ſemina exigua, rotunda, in vuæ modum cõgeruntur. pro radicibus fibræ ſubſunt.

In mõtium aut colliculorum decliuis, ac herbidis locis ſubinde gignitur, ſolo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri poteſt: cæteris anni menſibus temerè fuerit nuſquam apparentem requirere.

Noſtra ętas Lunariam appellat, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrytis à racemoſo flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιονῖτις ἑτέρα & σεληνῖτις: Germanis Monkraut/ & Mon rautten/ nonnullis Maij druyſkijn: Brabantis cleyn Maencruijt: Gallis *Taure ou Lunaire*: Bohemis Wrat ſe zaſe.

Refrigerantem ac reſiccantem facultatem obtinet cum adſtrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; recentibus & cruentis adhibetur: ſuperfluentes menſes ſupprimit: dyſentericis vtilis eſt. Chymicos verò & hanc commendare, & ad ſuos vſus conuertere, fertur.

Sanicula.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, niſi in quinque partes diuiderentur, Vitis foliis idcirco quodammodo ſimilia, ſed minora multò, & virentia, læuore nitentia, ambitu ſerrato, extremiſq; angulis rubentibus. aſſurgunt inter hæc cauliculi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine floſculi muſcoſi, albidi; ſuccedẽte ſemine rotundo, aſpero, prætereuntium adhæreſcente veſtibus, Lapparum modo. radix ſuperius craſſiuſcula, multis inferius capillamentis fibratur.

In ſyluis ac vmbroſis naſcitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque ſolo. transfertur & ad hortos, in quibus ſubinde adoleſcit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: ſemen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hybernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapenſia: Germanis ac Belgis Sanikel: Gallis *Senicle*: Bohemis Zanyckl. A ſanandis vulneribus nomen traxiſſe conſtat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à pleriſq; appellatæ Saniculæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. deſcribitur; & Vrſi auricula nuncupata, ad Primulas veris referenda.

Alchimilla.

Cęterùm hæc Sanicula, vt cum adſtrictione quadam guſtu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adſtringendo roboret, calida, ſicca, & quidem ordine ſecundo eſt. Succus ad ſananda vulnera datus prodeſt: Datur verò & decoctũ eius, quod ſanguinis ſputationem & dyſenterias curat: Sordida vulnera hoc etiam commodè abluuntur. Tumores frigidiores diſcutit, ac reſoluit in aqua decocta, & cataplaſmatis modo impoſita. Miſcetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

De Alchimilla. CAP. XXIIII.

CAVLES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramoſi, nonnihil hirſuti, frequentius humi decumbunt quàm aſſurgant; in diuerſa tendentes: folia è radicibus maiora, ſecundum caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, ſubinde octonis, eminentibus, per margines ſerrata, Maluæ foliis ferè ſimilia, ſed duriora, criſpiora, & albidiora, quæ, prius quàm explicentur, plicis complicantur: in ramulis floſculi tenues, paruuli aliquot ſimul cohærent, colore pallidi ac herbacei: ſemen minutum in exiguis thecis. palmum longitudinẽ radix non rarò ęquat, craſſitudine ferè digitum, foris nigricans non abſque fibris demittitur.

In ver-

In veruactis herboſis gignitur, & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maio ac Iunio menſibus cum flore viget: toto quoque anno reſtibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; eſt tamen Stellaria & Aſter Atticus aliis: Germani Synnauw/ Lewenfuß/ Lewentapen/ Latinè Planta leonis, & Pes leonis, Vnſer frauwen mantel/ & groß ſanickell. id eſt, Sanicula maior: Belgæ Synnauwe/ Onſer vrouwen mantel: Gallis *Pied de Lion*: Anglis Ladies mantell.

Apud Veteres nomen (quod ſcitur) non inuenit; nam quod nonnulli Leontopodium eſſe iudicent, nominis Germanici appellatione falſi, veritatem non habet.

Eſt autē Alchimilla facultate Saniculæ ſimilis, adſtringit tamē magis & amplius reſiccat.

Vulneribus eodem, quo Sanicula, modo adhibetur, & eadem quæ illa præſtat: ſanguinem & profluentes menſes ſiſtit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenica. CAP. XXV.

Solidago Saracenica.

Herba Doria.

QVÆ Solidago Saracenicæ cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, rectos, teretes, cauos interius ſiue inanes, nigricantes aut obſcurè, præſertim inferius, rubentes. folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Salignis aut Lyſimachij lutei ferè ſimilia, ſed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt; deinde verò ipſum conueſtiunt, floſculi in ramulis ipſo faſtigio plures, parui, lutei, ſtaminibus concoloribus mediis, quæ in pappos reſoluuntur. radix fibroſa ſubeſt.

Humidis & opacis gaudet: in ſyluis iuxta foſſas in Germania, & Septentrionem verſus regionibus non rarò obuia eſt.

Huic admodum ſimilis, quam Doriam herbam plerique nominant, ſed procerior & omnino amplior: folia eius ſimiliter lata, longa, acuminata, craſſa, pinguia, læuia, ambitu nonnihil ſerrato, ſed omnino maiora & craſſiora: caulis quoque craſſior, ad tres quatuórve cubitos altus etiam aſſurgit, qui in alas ramulosque diuiſus cacumine floſculos gignit, & medio diſco ſtamineo, cùm & foliolis ponè poſitis, luteos, qui & in papposam lanuginem pereunt. à quodam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proſerpentes ſtirpem multiplicant. *Herba Doria.*

Natales

Natales huius cum ſuperioris conueniunt; iuxta aquas etenim, & fluenta tardè decurrentia naſcitur: in Prouincia dicta & Narbonenſi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Auguſto, vel ſubinde prius profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Conſolidam Saracenicam; vulgò Heijdiniſch wundtkraut, & Heydeus wonde cruijt: à nonnullis & Herba Fortis dicitur: Galli Germanicam appellationem imitantes *Conſoulde Saraſinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quaſi auream herbam, vocant: Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant: Apuleius autē Helenium, Panaces Cheironium facit, vt Pempt. 3. lib. 1. ſcripſimus. Theophraſtus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, ſed maiore & hirſutiore, deſcribunt, quale omnino Helenij eſt folium. Dioſcorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci eſſe.

Vſus huius Solidaginis ad vulnera curanda: & non modò cruentis, verùm & inueteratis ac ſordidis vtilis eſt.

Foliorum puluis vulneribus inſpergitur, aut oleis & vnguentis permiſcetur, cum quibus & ipſa folia recentia decoqui poſſunt.

Medetur eadem & fiſtulis ac malignis ſordidiſq; vlceribus. Miſcetur verò & potionibus, quæ vulneratis, cæſis, ruptis, aut ex alto delapſis propinantur. Aperit verò & decoctum horum iocinoris, fellis, ac lienis obſtructiones: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vtiliter colluuntur, præſertim melle roſaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidagini Saracenicæ ſimilis eſt.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aureo margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modo refert; ſunt etenim lata, oblóga, ambitu ſubinde nihil aut parùm, quandoque amplius crenata, ſed breuiora, nigrioraq; folia, quæ quidem ab ipſis radicibus exeunt; anguſtiora verò quæ cauliculos conueſtiunt; qui rotundi,

rotundi, ſubrubentes, & cubitales ſunt, atque in alas diuiſi; iuxta quos floſculi ſurſum verſus (inſtar ſpicæ propemodum) ordine digeſti, auri colore lutei, & tandem papposi. radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non raró in ſyluis, ac in montoſis, vbi lætum pingueque ſolum.

Auguſto menſe potiſſimùm floret: radix reſtibilis eſt: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant. nomē ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Germanis ac Belgis Gulden roede: Gallis *Verge d'or.*

Calidam quoque ac ſiccam ſortita eſt temperiem, ad vtriuſque qualitatis ſecundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adſtrictione. Vrinam verò etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vnà lentos crudoſque pituitoſos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui ſubinde calculorum exitum ac deſceſſum remorantur, & arenulas in vnius calculi (ſed tamen friabilis) formam coaleſcere cogunt: Quamobrem nec temerè, nec abs re Arnoldus Villanouanus hanc aduerſus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes ſtirpes. & eadem omnino præſtare poſſe, quæ Solidago Saracenica, fertur.

De Verbaſco. CAP. XXVII.

Verbaſcum latius.

Verbaſcum anguſtius.

VERBASCI duo ſunt genera: candidum vnum; nigrum alterum. In candidi genere latioribus iſtud; anguſtioribus foliis aliud. Adiicit Dioſcorides, ac poſt eum Galenus Syluestre Verbaſcum, Phlomides duas, & Thryallidem.

Sunt autem latiori Verbaſco ampla, lata, magnaque folia, quaſi veluti Braſſicę, ſed mollia, lanuginoſa, & albicantia; inter quæ medius aſſurgit caulis rectus, ſingularis, & ipſe molli candidaque lanugine incaneſcens, inferius quidem foliis conueſtitus ſimilibus, ſed tamē ſenſim attenuatis; à medio verò ſurſum verſus frequentibus vndequaque floribus ſtipatus, è colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos ſequuntur exigua rotunda vaſcula, è quibus ſemen minutum. radix longa, digitalis ferè craſſitudinis, foris nigricat. 1.

Anguſtio-

2. Verbaſcum nigrum.

Anguſtiori Verbaſco mollia ſimiliter, incana, ac lanuginoſa ſunt folia, veluti ſuperiori, ſed anguſtiora & minora: caulis ſimilis, ſed tenuior ſubinde, breuiorque: flores minores, paruuli, non rarò candidi, quandoq; etiam lutei. radix reſpõdet.

Nigro Verbaſco, nigricãt folia, haudquaquam lanuginoſa aut mollia, ſed aliquantulum aſpera, & nonnihil graueolentia, magnitudine Primi: ſingulares caules reſpondent; flores quoque aſſimiles, lutei, ſtaminibus in medio: nec radix differens eſt.

Prodeunt ſpontè Verbaſca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, ſcrobes; aliisq; locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentiſſima.

A Iulio menſe in Autumnum vſque cum flore reperiuntur; ſed altero tamen, à quo enata ſunt, anno: ſemen interea perficitur.

Verbaſcum Græcis φλόμος, aut, vt quibuſdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapſus Barbatus, præſertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis *Verbaſco, Taſſo barbaſſo*: Hiſpanis *Gordolobo*: Germanis Wullkraut/kertzenkraut/brennkraut/ himelkraut/kunigkertz: Gallis *Bouillon*: Apud Belgas Wollekruijt/ Wollebladeren / Toerſekruypt: In Anglia Milleyne: Bohemis Diwizna. Reperitur & apud Apuleium Pycnitis, & Lychnitis; & inter ſpurias voces, Phemi-nalis, φημιλαλὴ, dici. Dioſcorides, & Plinius, nec non Galenus anguſtioris folij Verbaſcum, marem; latioris verò folij, feminam appellant.

Deſiccandi autem vi aut potentia Verbaſcum præditum eſt: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta hæc eadem in aqua œdematis, & oculorum inflammationibus imponitur: vlcera verò fœtida ac ſyderata cum vino & melle curant: cum aceto vulneribus, & à ſcorpione percuſſis auxiliatur, auctor Dioſcorides.

Recentiores mollium, lanuginoſorum Verbaſci foliorum decocto, cum dolore prominentes hæmorrhoides vtiliter fouent; nam & dolorem ſopiunt, & ipſas hæmorrhoides reſiccando reſoluunt.

Radix acerba, ait Galenus, fluxionum affectibus prodeſt. Dioſcorides in alui profluuio vtiliter cum vino dari; decoctumque ruptis, conuulſis, & tuſſi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare, refert.

Sunt qui & geſtatam hanc Comitialibus prodeſſe rentur, præſertim eius, quæ nondum flores fecit, quæque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen ſuperſtitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere poſſe putantur: Eoſdẽ cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet reſoluti fuerint, ad hæmorrhoidum dolores poſteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in foliis, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere: quod & Dioſcorides refert.

De Blattaria. CAP. XXVIII.

VERBASCI nigri ſpecies quædam Blattaria apparet, caule floribusque ipſum referens: folia eius obſcurè virent, læuia, haudquaquam lanuginoſa, & aliquantulum reſplẽdentia, oblonga, & per margines crenata, minora quàm Verbaſci: caules recti in alas diuiſi, breuiores quoque ſunt; quos ſuperius conueſtiunt flores, vt plurimum lutei, ſtaminibus aliquot in medio purpureis, & hirſutis, nonnihil odorati, ſubinde tamen dilutè rubentes, aut obſoleto colore purpuraſcentes, quandoque & nigræ Violæ eleganti colore nitentes; quibus ſuccedunt duriuſcula & rotunda vaſcula, maiora quàm Lini. ſemen verò in his nigricans, & minutum. radix dura non abſque adnatis fibris tenuibus.

Blattaria.

Blattariæ altera icon.

Paſſim pluribus Italiæ, Germaniæ vtriuſque locis iuxta aquarum margines, in lutoſis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequẽtius, purpurea rarior: Violæ nigræ coloris florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel ſata, facilè deinde ſingulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vſque: ſemen interea perficitur.

Poſterior ætas Blattariam appellat: atque eam eſſe nec temere exiſtimat, quæ à Plinio lib. XXII. cap. IX. his deſcribitur verbis: Eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpè fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hæc abiecta blattas in ſe cõtrahit, ideóq; Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt ſcripſimus) cum nigro Verbaſco: blattas autem hanc contrahere, nondum obſeruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbaſcum nominat Leptophyllum: Germani plerique Goldtknopfle; alij Schabenkraut/Mottenkraut: Brabanti Motten cruijt/blattarie. Nec deſunt qui Chryſogonon eſſe ſuſpicentur; à cuius tamen deſcriptione longè abeſt: Neque enim fruticat; multò minus denſus frutex: radix quoque non Rapi modo extuberat, nec interius rubet.

Chryſogonon autem, vt Dioſ. refert, θάμνος ἐστὶ πυκνός, ſiue denſus frutex, foliis quernis: flores habens ſimiles Verbaſco coronario: ῥίζαν ὁμοίαν γογγύλῃ, id eſt, radicem rapo ſimilem, interius valde rubentem, foris nigram. *Chryſogonon.*

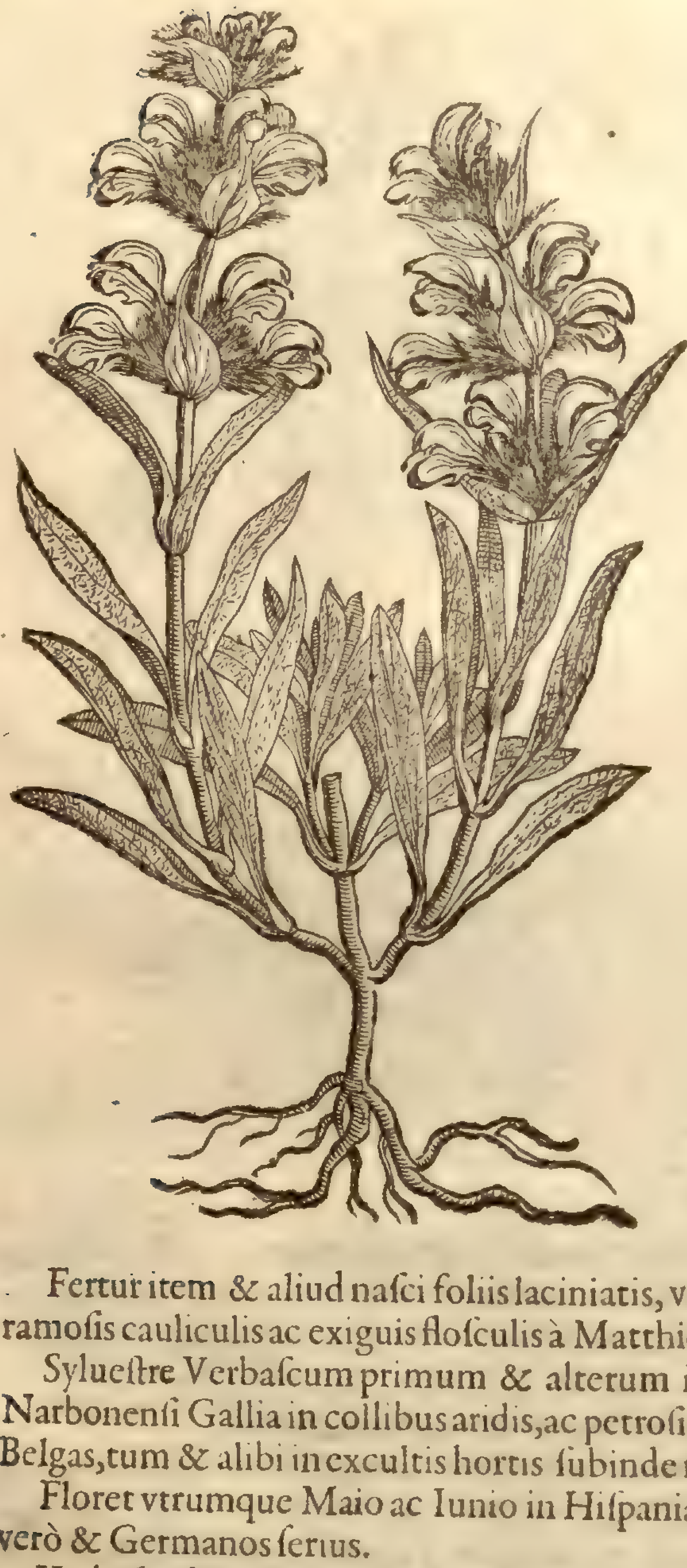
De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara guſtabilis eius qualitas, calidam & ſiccam eſſe teſtantur.

De Verbaſco ſylueſtri. CAP. XXIX.

SYLVESTRE Verbaſcum multis fruticat cauliculis quadrangularibus, articulatis, in alas diſtributis, tomento albicante circumueſtitis. folia ei ex ſingulis bina ſunt ex aduerſo poſita, ſcabra, craſſiuſcula, denſa lanugine incana, anguſtiora, longioraque quàm Saluiæ, quibus aliàs ſimilia videri poſſent. flores verticillatim ſuperiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus ſimiles, ſed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conueſtita. 1.

Huius & altera ſpecies, foliis quoque Saluiæ, ſed maioribus albidis, ac hirſutis, cuius cauliculi ipſo faſtigio flores promunt luteos, & prioris ſimiles. 2.

Verbaſcum ſylueſtre.

Verbaſcum ſylueſtre alterum.

3. Fertur item & aliud naſci foliis laciniatis, veluti Erucæ, aut Papaueris corniculati; quod ramoſis cauliculis ac exiguis floſculis à Matthiolo depingitur.

Sylueſtre Verbaſcum primum & alterum in nonnullis Hiſpaniæ prouinciis, ac etiam in Narbonenſi Gallia in collibus aridis, ac petroſis locis ſponte gignitur; Apud Germanos ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis ſubinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hiſpania ac Luſitania, auctore C. Cluſio: apud Belgas verò & Germanos ſerius.

Verbaſca ſylueſtria paſſim à noſtri temporis doctis ac ſtudioſis appellantur.

Primum pro Verbaſco Lychnitide à quibuſdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum ſint lumina, in quibus ellychnij vſum præbere queant. Dicitur verò Verbaſcum Lychnitis etiam, Dioſ. teſte, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, ſed ſylueſtre Verbaſcum. Thryallidem oſtendimus eſſe Lychnidem ſatiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem eſſe quarũ mollia & lanuginoſa folia apta ſunt ad funiculos, & ellychnia, haud repugnás eſt.

Cæterùm facultates horum, vt aliorum ſimiles, ita temperamento quoque ſicca. Ambuſtis, Dioſ. ait, folia cataplaſmatis modo imponuntur.

De Primula Veris. CAP. XXX.

PRIMVLARVM Veris vna maior, & polyanthemos: altera minor, vnius in ſingulis cauliculis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugoſa inſtar foliorum Betonicæ, quibus tamen maiora ſunt, & dilutius multò virentia, per margines nihil aut exiguum admodum ſerrata. aſſurgit è medio ſtylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine floſculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorſum nutantes. radix fibroſa in diuerſa ſpargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: ſæpius pallidi, ac dilutius colorati quaſi albidi: nonnunquam odorati: frequentius odore deſtituti: multiplices verò etiam pleriſque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulæ Veris flos multiplex.

Primula Veris minor.

Minor foliis ſuperiorem refert, ſed tamen minoribus multò, pediculi tenues in mediis foliis attolluntur breues, vix palmi altitudine; in quorum faſtigiis floſculi ſinguli pallidè lutei, prioris ſimiles. radix ſimiles in fibras abit. 2.

Huius fertur ſpecies reperiri floribus herbaceis, obſcureq; virentibus, qui & quandoque folia multiplicant.

Amát Primulæ Veris loca humidiora, non tamẽ omnino rigua: in ſyluis ſæpius occurrũt: reperiũtur verò & quandoq; in apertis ac patẽtibus.

Martio & Aprili florent: ſi verò hyems clemens fuerit, etiam prius, mox nempè, vbi Ver eſſe incœperit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd inter Vere florentes primæ, vel inter primas flores proferunt: Nominantur & Artheticæ, & herbæ Paralyſis, ad artuum enim & neruorum dolores cõferre exiſtimãtur: ab Italis *Brache cuculi*.

Quæ maior eſt, à nonnullis Herba S. Petri dicitur: Germanicè Sant Petters kraut/ Schluſſelblumen/ himmelſchluſſel: Apud Belgas Sint Petters cruijt / ſchlnetel bloemen / Hemelſluetele / & witte Betonie, id eſt, Betonica alba, ex quadã foliorum huius cum Betonica ſimilitudine. 1.

Altera Primula Veris minor appellari cõſueuit. 2.

Ad φλόμιδες, Latinis Verbaſcula dicta, à pleriſque referuntur, ſed cùm folia eius nec hirſuta, nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur. Phlomides

ſiquidem foliis deſcribuntur δασείοις, hoc eſt, Plinio interprete, hirſutis & rotundis: vt enim Dioſcorides, φλόμιδες διπλαῖ δασεῖαι, περιφυεῖς τῇ γῇ, στρογγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem reſiccantes, calidæ verò exiguum aut nihil. Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum reſolutiones: radicum verò decoctum ad renum & veſicæ calculos: ſuccus foliorum luxatis & ruptis vtiliter exhiberi exiſtimatur.

Auricula Vrſi.

De Auricula Vrſi. Cap. xxxi.

VRsi auricula ad Primulas Veris pertinet: folia lata, è virore albicantia, reſponderent, niſi læuia, abſque rugis, carnoſa, atque omnino craſſiora eſſent. pediculus tenuis, teres, qui è mediis effertur, floſculos faſtigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulos, pleriſque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilutè rubentes. radix compluribus craſſis, oblongis fibris firmatur.

In petroſis & præruptis Alpium iugis, iiſque multo tempore niuoſis: ſubinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Goritienſi Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præſertim quæ purpurei eſt floris, reperitur.

Vere vnà cum Primulis aliis floret.

Auriculam Vrſi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum aſcribunt: Paralyticam & Saniculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem ſicca & adſtringens eſt.

Potionibus addita, aut per ſe decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, ſed & enterocelas ſanare poſſe fertur, aliquot continuis diebus ſumpta.

Æthiopis.

De Aethiopide. Cap. xxxii.

AEthiopidis lata, mollia, albida, & lanuginoſa ſunt folia, Verbaſci ſimilia, ſed tamen candidiora, copioſioreque lanugine pubeſcentia, per margines ſinuoſa, ſerrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conueſtitur, lanugine, aſper & incanus; in ramulos ſiue alas diſtributus; circa quas flores per interualla ordine digeſti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus ſimiles: ſemen vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioſcorides refert) Erui: radices longæ, quæ reſiccatæ nigreſcunt.

Præter Æthiopiam, naſcitur & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia, auctore Plinio lib. xxvii. cap. iiii. Idem ait & in Meroë naſci lib. xxiiii. cap. xvii. Eſt autem Meroë inſula Nili ciuitatem habens eiuſdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto ſubeſt. Tranſlata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio menſe viſa eſt: Radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

Αἰθιοπὶς à Græcis; Latini nomen ſeruant: à regione in qua naſcitur, nomen habet: & ob id & Meroides à Meroë, Plinio teſte.

Radicis decoctum Iſchiadicis & pleuriticis, vt Dioſ., auxiliatur. Paulus & ſanguinem expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi præterea refert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam eſſe, & ilicò prodeſſe.

De Arctio ex Dioſ. & aliis. Cap. XXXIII.

Arction ex Codice Cæſareo.

VERBASCO folijs ſimile eſt, quòd Arction dicitur, lanuginoſis videlicet ac hirſutis, ſed tamen hirſutioribus ac rotũdioribus (Plinius hirſutiora tantummodo eſſe tradit:) caulis longus & mollis: ſemine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulciq́; , vt auctor Dioſcorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetuſto Cæſareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in faſtigio mollibus ac lanuginoſis, vt primi Cymini ſylueſtris.

Naſci ait Plinius in petroſis. Αρκτιον Græcè: Latinè ſimiliter Arction: item & Αρκτοῦρον & Arcturon appellant: Ab vrſo nomẽ habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem cũ Arceio ſiue Perſonata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinã, quæ Græcis Βήχιον, & Arction plurimum eſt diſcriminis.

Facultatis autem Arction eſt admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exiccantis, extergentis tamen modicè. Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. XXVII. cap. V.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore cõtineatur decoctum. Bibitur & propter Iſchiada & ſtranguriam è vino. Ambuſtis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice ſemine trito in vino.

De Verbenaca. Cap. XXXIIII.

VERBENACÆ duæ ſunt; & Plinio quidem Mas & Femina: ſiue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Rectæ Verbenacæ à radice vnicus aſſurgit cauliculus, anguloſus, dodrante, rarò cubito altior, nonnullis alis ſubinde ramoſus: folia oblonga, minora quàm Quercus, ſed diuiſuris maioribus, & altioribus: floſculi ſecundum virgulas exigui, cærulei aut albidi, ordine digeſti. radix ſubeſt oblonga fibris aliquot adnatis. 1.

Supina Verbenaca ſimiles ſuperioris emittit cauliculos, ſubinde cubitales, anguloſos, ſed complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti prioris, ſed profundioribus, ac frequẽtioribus inciſuris diuiſa: floſculos in ſummis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti prioris, eodemque modo ac ordine digeſtos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis ſuperioris. 2.

Locis incultis, ſed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibique iuxta ſepes, ſemitas, & ſcrobes frequenter reperitur. Altera Belgis, ac reliquis Germanis hortenſis eſt: & quidem Hiſpano ſata ſemine, apud quos ſponte gignitur.

Iulio ac Auguſto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd ſæpius pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut ſacro loco ſumptæ; quæ quia à Conſule aut Præ-

Verbenaca recta.

Verbenaca ſupina.

tore ſecabantur. Sagmina quoque dicta ſunt, quæ ex arce, Graminis herbas, quandoque fuiſſe ex Liuio conſtat. Teſtatur & Plinius lib. xxii. cap. 11. Verbenarum & Sagminum nomine idem ſignificari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc ſume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, ſed aliquam ex ara ſumendam: Nam apud Menandrum, ex quo hæc tranſlata, μυρσίνη, id eſt, Myrtus legitur, vt Donatus ait.

Prior à Græcis περιστερεὼν, καὶ περιστερεὼν ὀρθὸς appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter nothas voces reperitur, ἱερὰ βοτάνη, & Herba ſagminalis: item & ζυγώνιον, βούνιον, φιλτεροδότης, ac apud Apuleium Criſta gallinacea, Colúbina, Ferraria, Exupera, Matricalis, Herculania: Officinis Verbena: Germanis Eiſenkraut/Eiſerhertz/Eiſerich: Hiſpanis *Verbena, Vrgebaom*: Italis *Verminacula, Berbena, & Berbenaca*: Gallis *Veruaine*: Belgis Iſercruyt/Yiſerhart: Bohemis Werbena.

Plinius hanc marem: ſupinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait lib. xxv. cap. ix. ſunt. Folioſa, quam feminam vocant: mas rarioribus foliis. Sunt autem Rectæ pauciora; Supinæ verò plura omnino folia.

Alteram Dioſcorides ἱερὰν βοτάνην appellat, ac à priore ſeiungere videtur: Idem & Apuleius fecit, de vtraque ſeorſim ſcribens. Plinius verò quoſdam non diſtinguere ait lib. xxv. cap. ix. ſed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eoſdem effectus habeat. Atque in hac ſententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam eſſe, ſatis apparet: In libris ſiquidem de ſimp. medic. facult. ſolius περιστερεῶνος Galenus meminit: nec alterius quoque Paulus lib. vii. Scribonius Largus ἱερὰν βοτάνην Vetonicam interpretatur, ſed fortaſſe errore tranſſcribentium, qui pro Verbena Vetonica ſcripſerunt. Appellatur deinde & hæc Verbenaca altera à Græcis περιστερεὼν ὕπτιος, id eſt, Verbenaca ſupina: aut Columbina ſupina, & apud Apuleium Licinia, Luſtrago, Militaris, Vertipedium, Criſta gallinacea, & Demetria; ac ſpuriis quidem appellationibus, quæ ad Dioſ. referuntur; Χαμαίλυκος, σιδηρῖτις, κουρῖτις, φερσεφόνιον, &c.

Scribonij locus ſuſpectus.

Περιστερεὼν autem ex eo, Dioſcoride auctore, appellatur, quòd columbę libenter circa eam verſentur: atque eadem de cauſſa Latinis Columbina: Apuleius eam etiam iucundam eſſe columbis eſcam refert.

Verbenaca

Verbenaca autem vtraque valide deſiccantem facultatem habet; adeſt & adſtringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenaca coronam facere Archigenis eſt: conducit verò ad hunc cum roſaceo & aceto trita,& impoſita, vel in oleo decocta,ſi hoc caput foueatur; quando videlicet cauſa mali ex calore eſt. defluentes capillos hoc quoque modo retinet: putreſcentia vlcera cohibet: vulnera glutinat: vtraque vetera cum melle expurgat,& ad ſanitatem perducit: fiſtulas etiam curat. Oedemata inueterata, & recentes inflammationes impoſita mitigat.

Radicum, tum & foliorum decoctum dentium dolores ſedat: mobiles firmat: & oris vlceribus medetur. Aiunt,inquit Plinius, ſi in triclinio aqua ſpargatur, in qua maduerit, lætiores conuiuas futuros: quod & à Dioſ. refertur.

Recentiorum plerique, ſuccum aut decoctum huius peſte laborantibus exhibent. Falluntur autem hi, non modò quòd à patre mendacij veri aliquid expectent: ſed & quòd pro ſalutari remedio, nihil ad ſanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tanquam arcanum aliquod reuelatum.

De Vrtica vrente. CAP. XXXV.

Vrtica vrens prior.

Vrtica vrens altera.

VRENTIVM Vrticarum duæ maiores ſunt: tertia verò humilior ac minor.

Primæ caules ſubinde cubitales, rotundi, interius inanes: folia lata, acuminata, ambitu ſerræ modo inciſa, vtraque verò aſpera, mordaci lanugine obſita, quæ leui tantùm tactu pruritum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exaſperat, ac ſubinde rubefacit. ſemen è foliorum ſinu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, naſcitur glabrum, ſplendens, inſtar ſeminis Linj, ſed tamen minus ac rotundius. radix fibroſa. 1.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert, ſed tamen ſubinde procerior ac ramoſior; lanuginem quoque non minus mordacem vrentémve habet. ſemen huius exiguum,& haud in rotundis pilulis, ſed in oblongis tenuibus, veluti racemoſis vuis gignitur, Mercurialis feminæ modo, quæ ſecundum caules alaſque ſupra folia plurimæ exeunt. radix admodum fibroſa, colore ſublutea, latè ſerpit. 2.

Tertia cauliculis, foliis, ſemineque racematim cohærēte ſecundæ ſimilis eſt, ſed minor & 3.

 frequen-

frequenter ramoſior, dilutius virens, magis vrens & mordicans. radix breuior, fibris tamen non deſtituta.

1. *Vrtica vrens minima.*

Exeunt Vrticę locis incultis; & prior in denſis ſyluis, & non rarò apud Belgas reperitur.

2. Altera frequentior eſt, quæ iuxta ſepes, dumos, veteresque parietes neglectim naſcitur.

3. Nec ab huiuſmodi locis Tertia abhorret, quę tamen & ad hortos, & humidiora arua deſcendit.

Vigent omnes æſtate; minor hyemem fert: Semen Iulio & Auguſto maturum legi poteſt.

Ἀκαλύφη Græcis nominatur: Latinis Vrtica àb vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

—nec immeritò nomen ſumpſiſſe videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κνίδη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Neſſell: Italis *Ortica*: Hiſpanis *Hortiga*: Gallis *Ortie*: Anglis Nettel: Bohemis Kopziwa.

1. Priorem Belgæ Roomſche netelen. i. Romanam Vrticam, & ſimiliter Germani Wälſche neſſelen/id eſt, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior ſit, neque vbiq; occurrat, ſemine aliunde miſſo, ſubinde ſpectaculi cauſa in hortis ſeratur. Dicitur & à nõnullis Vrtica mas: à Dioſ. verò Sylueſtris, quam aſperiorem, latioribus nigrioribusque foliis eſſe ait, & ſemine Lini, ſed minore. Plinius ſylueſtrem Vrticam feminam facit, & mitiorem eſſe refert lib. XXI. cap. XV.

2. Secunda vulgò femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiæ Maior dicitur.

3. Tertiam Germani Heyter neſſell: Brabanti Heyte netelen: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sitne autem hæc quam Plinius Caniam nominat, vel potius prior, ſtudioſi obſeruent: Eſt in ſylueſtri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica ſicca quidem, calet verò exiguum, & vix primo ordine, vim tenuium partium ſimul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impensè calida ſit; ſed huius cauſa eſt lanugo eius rigens, ac duriuſcula, aculeorum inſtar pungens, cutimque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remiſſo rigore.

In olere ſumpta, aut cum conchulis, vt Dioſ. tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem abſterſione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum ptiſana verò decocta, quæ in thorace hærent, educere poſſe exiſtimatur. Sanguinis è naribus profluuia trita, & cum ſucco impoſita ſiſtit. Succus vuam inflammatam reprimit.

Semen Vrticæ Venerem extimulat, præſertim cum paſſo potum: habet enim flatuoſum quiddam, auctore Galeno. Quæ in thorace hærent cruda concoquit ac educit: ad orthopnœas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in Eclegmate vtile habetur.

Cicutæ idem contrarium eſſe, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat; & Apollodorus aduerſari Hyoſcyamo, & ſerpentibus, ac ſcorpionibus: Plinio teſte. Aduerſus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum eſt, idem ait, olei remedium.

De Vrtica inerte. CAP. XXXVI.

AD Vrticæ genera refertur, quæ quia innoxia, iners ac mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot ſpecies.

1. Prior caulibus aſſurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, ſubinde tribus aut quatuor; foliis Vrticæ, per margines crenatis, nequaquam tamen mordacibus, ſed mollibus, ac veluti lanuginoſis. Flores verticillatim cauliculos ſecundum folia ambiunt, cucullos aut

caſſides

Vrtica iners ſiue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia ſiue Lamium luteo flore.

Galeopsis galeobdolon, L. H. Cliff. 313

caſſides referentes, colore ſæpenumerò candidi, quandoque lutei, ſubinde ex rubro purpuraſcentes: radices fibris multis cohærent.

Proxima cauliculis & longitudine priori ſimilis, foliis quoque eſſet, niſi paulò minora & rotundiora forent: pallidè lutei aut rubentes floſculi ſunt: ipſa verò herba ingratum ac grauem odorem ſpirat. 2.

Tertia foliis quoque quàm prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & ſuperiora foliola purpureo Violæ nigræ eleganti arrident colore, veluti Hormini ſatiui: flores verò ſecundum caules, auri colore lutei. 3.

Iuxta ſepes, parietes, vias, in ruderibus, ſecus agrorum margines, in ipſis quoque aruis, non raró in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentius: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia ſuperiore, tertia notior eſt.

Tota æſtate magna ex parte florent.

Vrticam inertem & mortuam vulgò nominant: Germani **Todt neſſell / Taub neſſell:** Belgæ **Dooue netelen**: Hiſpani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte:* Plinius quæ innoxia eſt, ait, morſu carens, Lamium vocatur. *Lamium.*

Huius altera ſpecies cum ea conuenit, quæ Græcis

Græcis Γαλίοψις ἢ γαλεόβδολον, Latinis Vrtica labeo nominatur: eſt autem hæc, vt Dioſ. ſcribit, θαμνίον σὺν τῷ καυλῷ, καὶ τοῖς φύλλοις ἐμφερὲς κνίδῃ, λειότερα δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἱκανῶς δυσώδη ἐν τῷ διατρίψαι, id eſt, fruticulus ſiue fruticoſa herba cum caule & foliis ſimilis Vrticæ: læuiora tamen folia & valdè graueolentia dum confricantur.

Γαλίοψις.

Calidius ac ſiccius huius eſt quàm Vrticæ temperamentum. Scirrhoſos, duroſq; tumores, ſtrumas, parotidas, & panos Galeopſis ſanat ex aceto contrita, & cataplaſmatis modo impoſita: Fouentur verò & decocto eius vtiliter, vt Dioſcorides. Plinius verò, ex vſu eſt, inquit, & decocto ſucco fouere.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum ſiſtere poſſe exiſtimant: parantque nonnulli in eum vſum, ex floribus iſtis cum ſaccharo (vt vocant) Conſeruam, quam ſingulis aliquot diebus ſumendam præcipiunt.

PEMPTADIS PRIMÆ ET LIBRI QVINTI
FINIS.

REMBERTI DODONAEI DE FLORIBVS, CORONARIIS, ODORATIS, AC VMBELLIFERIS HERBIS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS SECVNDA.

DE VIOLIS AC ROSIS, EOQVE PERTINENTIBVS FLORIBVS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTA *priore noſtri operis parte, ſtirpibuſq́ non paucis elementorum ordine diſpoſitis ac deſcriptis, ad eas nunc, quæ in certas claſſes diſtributæ ſunt, tranſitum facimus. Florum autem, ac odoratarum herbarum claſſes, reliquis præponendas duximus.* N*on modò quòd odore aut tractatione horum animi quædam voluptas ac recreatio concipiatur, ſed & quòd compluribus ornatus ac decora gratia ex his concilietur. Nectuntur ex his capitis coronæ, faſciculi ex floribus ac odoratis herbis & aſpectu grati ſunt odoreq́ iucundi: Maximum verò ornatum, haud exiguum decorem, ſummamq́ gratiam horti ab his accipiunt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificioſè contextis, aut coloribus ornatis, topiariis vel perticalibus ſcenis, vmbraculis, aliíſve hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus herbiſq́ odoratis, ac coronariis; abſque quibus omnia etiam hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas verò & animi recreatio, quæ ex his concipitur, non niſi honeſtiſſima. Ad id enim quod pulchrum honeſtumq́ hominem commonefaciunt: Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegantia, formæ præſtantia, generoſis animis honeſti pulchriq́ & omnium virtutum recordationem. Turpe namque fuerit, vt quidem ſapiens ait, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchriſq́ in locis verſantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Florum autem multa inueniri poſſent genera, ſi ſcrupuloſius ipſorum differentiæ expenderentur. Verùm hoc nobis curæ non fuit: ſatis eſſe rati ipſos in hortenſes ac ſylueſtres diſtinxiſſe, ac deinde hos ſeparaſſe ab iis qui ex bulbis exeunt. Quibus tribus generibus complecti ſtuduimus eas ſtirpes, quæ floribus ſuis præcipuè Medicinæ conferunt, aut oculis voluptatem adferunt: atque idcirco ab ipſis floribus primam commendationem accipiunt. Quas tribus prioribus complexi, quartum de* Odoratis *herbis ſubiunximus; Vmbelliferis quinto ſuccedentibus loco: ſiquidem & ſemina harum frequenter odorata ſunt, ægrè idcirco ab* Odoratis *ſeparari poſſe videntur: vt ſuo loco latius.*

Primus itaque huius Pemptadis *de Violis ac Roſis liber, déque iis, quæ ipſis vel forma vel nominis ſimilitudine affines ſunt. Ad Violas autem contingit multos elegantes referri flores: vt Leucoia, Antirrhinon, & eiuſmodi alios. In Roſarum ſocietatem recipiuntur* Pæonia, *& Ciſtus. potuiſſet accedere Roſa ſerotina, verùm quando ex Maluarum hæc eſt genere, apud congeneres fuit relinquenda. Initio igitur à Violis facto reliquæ ſuccedent.*

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA.

CAPVT PRIMVM.

Viola nigra ſiue purpurea.

Viola flore multiplici.

Viola ſylueſtris inodora.

1. NIGRA ſiue purpurea Viola mox à radice folia promit multa, lata, venoſa, per ambitum leuiter crenata, Hederę foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq́ꝫ, præſertim parte ſuperiore; inter quæ medij, tenues exeũt ſtyli, & in ſingulis flores ſinguli, pulchri, odorati, colore in cæruleo ſubnigro purpurei, nonnunquam, ſed rarò, cádidi, ex quinque paruis foliolis compoſiti, quorum infimum maius; ac deinde pẽſiles calyculi, qui per maturitatem in tres partes dehiſcunt. ſemen paruum & in rotunditate oblongum eſt. radicibus tenuibus ac fibroſis firmatur.

Viret hyeme pariter ac æſtate, frigoris patientiſſima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui ſolo plurima frequensque emicat.

Flores vt plurimum Martio, vbi ſerius, Aprili prodeunt mẽſe.

2. Eſt huius generis quædam, florũ foliola multiplicans, cùm purpurea, tum candida; hortenſis vtraque.

3. Eſt & genus quoddam ſylueſtre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut nõ odoratis: naſcitur id, & locis quidem opacis, ac ſecus vias & margines agrorũ, verũ arido ſteriliq́ꝫ ſolo.

Violam

Violam autem Grȩci ἴον, & ἴον πορφυροῦν, id eſt, Violam purpuream nuncupant. Theophraſtus verò & ἴον μέλαν καὶ μελάνιον, hoc eſt, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius ſolam hanc Græco nomine, à cæteris Violis diſcerni, appellariq; ἴον, & ab his Ianthinam veſtem dici refert. Officinæ Latinum nomen ſeruant; at herbam Violariam nominant, & matrem Violarum. Germani florem, blau veiel/ oder Mertzen violen: Galli ſimiliter *Violette de Mars*, hoc eſt, Violam Martiam: Itali *Viola mammola*: Hiſpani *Violeta*: Belgæ Violetten dicunt: Angli Violet: Bohemi Fiala.

Ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem cum Ioui primum dedere muneri. Alij ἴον dictũ affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertiſſet, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipſam factus, ab ipſa nomen accepit. Atque inde etiam Latinis Viola, quaſi vitula, extrita littera t, dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam Vaccinium, eadem occaſione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamen Æcloga 10. Vaccinium à Viola differre oſtendit.

Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro ſeptimo, Violam à Vaccinio diſtinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem; ex Vaccinio purpuram fieri elegantẽ memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferueſcere faciunt ad ignem: deinde cùm eſt temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea Erethriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem ſint appellata Vaccinia, alio, & ſuo loco explicabitur. *Silis Attici color.*

Ad Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habẽt frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potiſſimum & pulmonis, vtiles ſunt: pectoris, aſperæ arteriæ, nec non faucium aſperitates & ſcabrities leniunt: iocinoris, renum, & veſicæ nimios calores reſtinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: ſitim arcent & ſedant.

Quod ex Violis fit δροσάτον, ſiue vti Actuarius nominat σεράπιον, ſi ex diluto decoquatur in quo pluries recentes ipſæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo ſumptum.

Fit & ex Violis oleum, quod refrigerandi humectandique potentia pollet: temporibus illitum ſomnum clementer conciliat, quem calida aut ſicca intemperies remoratur: cum oui luteo ſedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtiliſſimè cataplaſmatis refrigerantibus, ac dolorem ſopientibus.

Sit autem oleum, in quo Violæ macerantur, aut ex immaturis Oliuis, Græci ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Meſues ait: Sint & Violæ ipſæ recentes humentesque oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.

Recentiores aridas Violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admiſceri ſentiunt.

Folia Violarum in olere ſumpta, refrigerant, humectant, aluumque leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cùm per ſe, tum cum polenta impoſita. Imponũtur & æſtuanti ſtomacho, & oculis, Galeno teſte. Dioſcorides ſedi etiam excidẽti imponi ſcribit.

Prodeſſe autem excidenti ſedi poſſunt, non vti adſtringens aliquod ſedem reprimens, ſed veluti molliens & malacticon, qualia ſæpenumero prius admouenda, quàm reduci ea, præſertim inflammata, queat.

Plinius Violas quoque ait, crapulam & grauedines capitis, impoſitis coronis olfactúve diſcutere; anginas ex aqua potas: id quod purpureum eſt ex iis, comitialibus mederi, maximè pueris in aqua potum: ſemen ſcorpionibus aduerſari.

In quibus verbis, quod de purpureo floris additur, acceſſorium eſſe, & ex Hiſtoria Aſteris Attici tranſlatũ, ſuſpicandũ, & non temerè, videtur; Dioſcorides etenim florẽ purpureũ non Violæ, ſed Aſteris Attici, cũ aqua potũ anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari, ſcribit. *Plinij locus ſuſpectus.*

De tricolore Viola. CAP. II.

FOLIA tricolori Violæ exigua ſunt, ac initio quidem rotundiuſcula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ſerrata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine: flores longiuſculis pediculis inſident, purpureæ Violæ forma ſimiles, & magnitudine vt

Viola tricolor.

Viola aſſurgens tricolor.

plurimùm pares, triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoque vel cæruleo; quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ: Mediis vt plurimùm, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet: Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat: Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, Ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltrò ſemine iam maturo dehiſcunt. Radicibus nititur fibroſis.

In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebrò quidem ſua ſponte, ſylueſtri ſpecioſior & elegantior.

Vere vnà cum Viola nigra aut paulò pòſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hyeme, floret.

Viola aſſurgens. Huc autem referenda videtur illa Violæ ſpecies, quę haud humi iacet, ſed duriuſculis ſuis cauliculis erigitur, & recta conſiſtit, quos ſubinde promit cubitales: folia ei latiuſcula, acuminata, per margines ſerrata: floſculi Violis paulò minores, alioqui ſimiles, vt plurimũ trium colorum; ſuperante tamen candido, medium floris occupante; ſuperiora floris purpuraſcunt, inferiora ad luteum accedunt: floſculis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, in tres partes ſpontè dehiſcentes ſemine maturo, quod candidum & minutum. fibroſa radix vti Violæ.

In Baldo Italiæ monte repertam hanc Violam Matthiolus refert: Lobelius in Narbonenſis Galliæ ac Angliæ montium iugis. Naſcitur verò & in Sudetis Bohemiæ montibus, in ſyluis, tum & in aliis Pannoniæ ſiue Auſtriæ locis.

Floret non modò Vere, ſed tota æſtate in Autumnum vſque.

Viola aſſurgens aut ſurrecta, & quidem tricolor, non impropriè appellari poteſt; rectius certè quàm arboreſcens, vtpotè ne fruticis altitudinem aut ſimilitudinem aſſecuta.

Nominatur autem tricolor Viola à pleriſque Iacea: eſt tamen & alia Iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba Clauellata. Galli flores *Penſees* nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis

Belgis innotuere. Germani Freyſcham kraut/vnd Dreyfältichеyt blümen appellant. Cum φλογὶ φλόξ.
Theophraſti conuenire videtur, quod φλόγιον etiam dicitur, & flos eſt tantùm ſylueſtris abſq. odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulò pòſt exiens, plurimumque durans: cuiuſmodi hęc tricolor Viola eſt, quę, vti ſcripſimus, natura ſua ſylueſtris eſt atque inodora, & diutinè floret. φλόγα autem ſiue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

Qualitatem herba habet, frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſique ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceſſionibus ſubuenire creditur. commendatur item ad pulmonis pectoriſque inflammationes, & ad ſcabiem corporiſque pruritum. vlcera quoque glutinare fertur.

De Leucoio, ſiue Viola alba. CAP. III.

Leucoion candidum maius.

Leucoion multiplici flore.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum, non florum colore, quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rurſus duo: maius videlicet & minus.

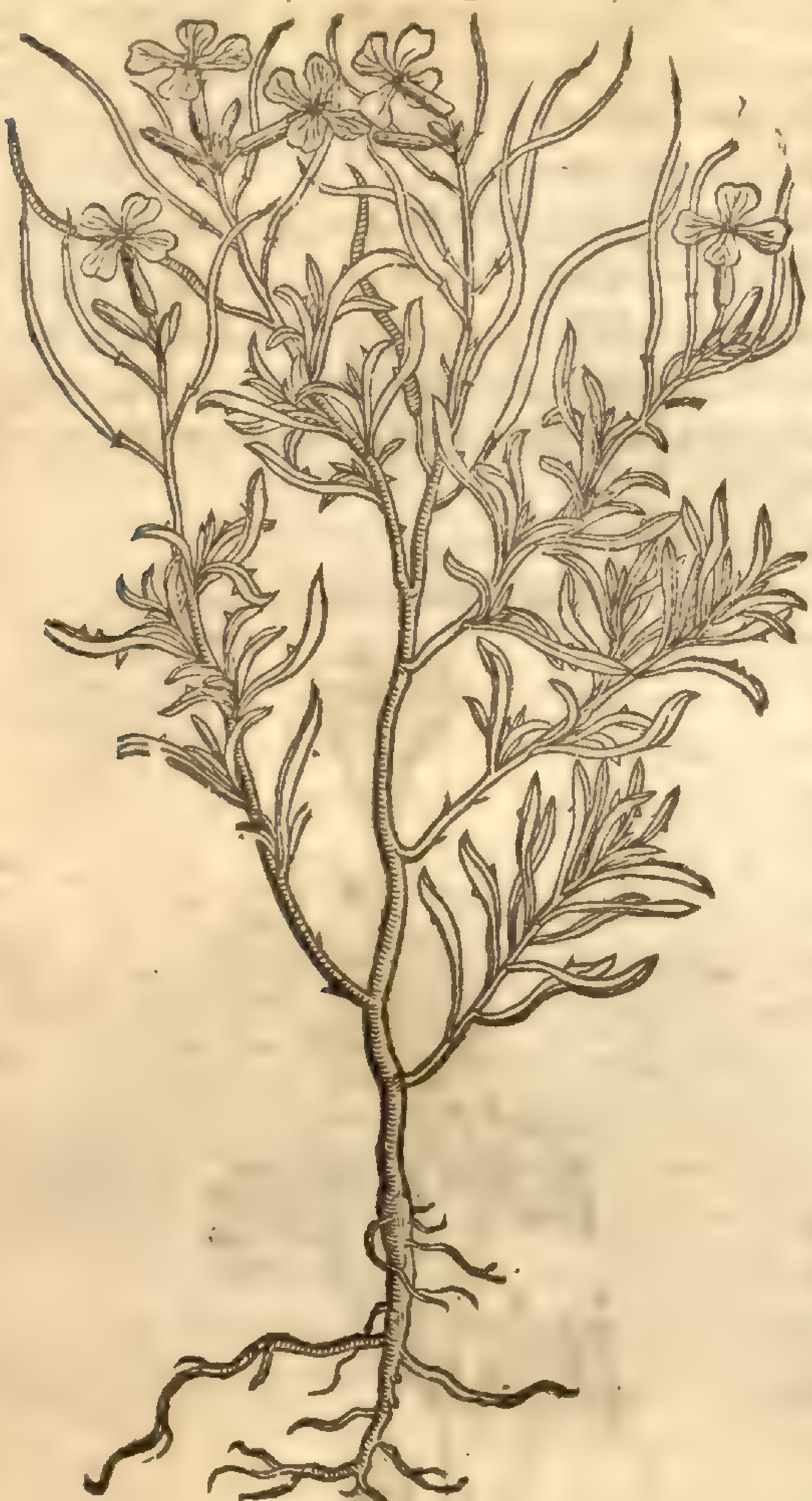
Maiori, caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, 1.
candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, Salicis foliis quodammodo ſimilia, verùm molliora. flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundum cauliculos, ſuperiore parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij. ſiliquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtę, in quibus ſemen latum, planum, & rotundum. radicibus nititur fibroſis, ſed validis.

Floret primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hybernis menſibus à frigore arceatur.

Minus genus à priore non forma, ſed magnitudine ſola differt: caules foliaque habet ſimi- 2.
lia, ſed minora: flores etiam non vnius coloris, ſed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: ſiliquas etiam & ſemina ſimilia.

Floret iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidem quo ſatum eſt anno: hyeme perit.

3. Leucoion ſylueſtre anguſtifolium.

4.

5.

Leucoion luteum.

Heſperis.

Eſt verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, ſed rariſſimum, quod ex maioris genere eſt, primoque Vere florere incipit, & maiorẽ curam hybernis menſibus, ne à frigore offendatur, requirit.

Extant verò & huius generis Leucoia nõnulla, quorum herbę folia haudquaquam candida, mollia, aut lanuginoſa, ſed virentiora, ad lutei Leucoij foliorum læuitatem & colorẽ accedũt.

Nec deſunt ſylueſtria Leucoia, quę nõ modò in Zelandiæ maritimis ſpõtè naſcuntur, verùm & in Narbonenſi Gallia, ac pluribus per Hiſpanias locis, cùm maritimis, tũ mediterraneis gignuntur: folia habent anguſtiora, & vt plurimũ candidiora: floſculi quatuor foliolorum, dilutè frequentius purpurei, quandoque rubẽtes, odorati, quorum odor apud Hiſpanos ſub noctẽ occidente Sole intẽditur, ac latius diffunditur, qui aliàs per diẽ exiguus. ſiliquæ prioribus ſimiles.

Iam & Leucoia quædam bulboſa ſunt, de quibus in ſubſequenti libro.

Serũtur in hortis Leucoia, cultura proficiũt, & cura hybernis mẽſibus apud Germanos indigẽt.

Appellatur autem λευκόιον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò *Keyri*: Italis *Viola bianca*: Hiſpanis *Violettas blancquas*: Noſtri maius genus, ſtock Violieren nominant; minus verò, heete Violieren. Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præſtantiſſimum eſt, non impropriè dici poteſt.

In ſylueſtrium genere, quod ſub noctẽ odoratius eſt, Heſperis eſſe creditur. quæ, Plinio auctore, nocte odoratior: lib. XXI. cap. VII. Heſperis, ait, noctu magis olet: inde nomine inuento.

Facultate autẽ Leucoia hæc, luteo Leucoio haud diſſimilia videtur; virib⁹ tamẽ infirmiora.

De Leucoio luteo. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules ſunt ramoſi, virentes: folia oblonga, anguſta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij candidi foliis minora: flores lutei, perquàm odorati; ſiliquæ tenues oblongæ, in quibus ſemen latum Totus frutex lignoſus hyemis rigorem facilè ſuſtinet.

Floret Aprili & Maio, & ſi hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius.

In peruetuſtis muris, in ruderibus & aliis ſaxoſis locis libentius naſcitur: ſeritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

Huius Leucoij quoddam quoque eſt genus, flore multiplici, cui ſiliquæ nullæ. Seritur hoc ſurculis, & in hortis colitur.

λευκόιον & iſtud Græci nominant, & λευκόιον μήλινον; Latini Violã albã & Leucoion luteum: Arabib⁹ Keyri eſt: Hiſpanis *Violettas amarilhas*: noſtris, ſtẽ Violierẽ: Parietinas aut ſaxatiles Violas dixeris: & geel Violieren: Germanis geel Violaſt: Gallis *Giroffles iaulnes*: Anglis Walle gyllofer.

Eſt autem Leucoij frutex vniuerſus, vt Galenus

Viola matronalis.

Viola latifolia.

Lunaria annua L. sp. 911.

nus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui ſint ſicciores, magis etiam quàm virides.

Dioſcorides lutea Leucoia præcipui in medicina vſus eſſe ſcribit; & huius aridos flores in deſeſſionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menſtrua ducenda facere: cerato exceptos ſedis rimas ſanare, & cum melle oris aphtas: ſemen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle ſubditum, menſes, ſecundas, & fœtus educere: radices cum aceto impoſitas, lienem reprimere, & podagricis prodeſſe.

Hippocrates lib. De natura muliebri, ad ſecundas educendas, & ſanguinem ex vteris pellendum, Leucoij ſemen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoque modo ſumendam tradit.

De Viola matronali. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, ſubnigra, per ambitum crenata: caules cubitales aut altiores, foliis ſimilibus, ſed tamen minoribus circundatos, flores in ſummis alarum virgis erumpunt, Leucoiis ſimiles, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæúe purpuræ. ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo ſubnigrũ. radices ſubſunt fibroſæ & validę.

Naſcitur in hortis.

Altero à quo ſata eſt anno, Maio & Iunio menſibus potiſſimùm floret; non rarò tota æſtate floris eius productio.

Galli *Violettes des dames, & Girofflées des dames* appellant, hoc eſt, Violas matronales; noſtri corrupta voce, Damas bloemen: Germani Winter violen/id eſt, Violas hybernas ſiue hyemales.

Sunt autem harum Violarum herbæ quidem folia, guſtu acria & calida, Erucæ, cuius ſpecies videntur, ſapore & facultate proxima.

Aqua ex floribus huius deſtillata, ad ſudorem prouocandum valde efficax habetur.

De Viola latifolia. CAP. VI.

FOLIA, Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ ſimilia, ſed maiora: caules rotundos ramoſos: flores Leucoij, colore purpureos, ſubcæruleos; quos ſequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ ſiliquæ, ex tenuiſſimis membranis, veluti laminis, compactæ; intra quas ſemina plana, lata, obſcuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου Lunæ, inter quæ media tertia membrana. radices ſubſunt craſſæ, candidæ, in diuerſa tendentes, Pæoniæ feminæ alterius, radicibus quodámodo ſimiles, ſed minores & tenuiores, intus poroſæ.

Belgæ hãc Violá vnà cum aliis in hortis ſerũt.

Flores Aprili prodeunt menſe, altero à quo ſata eſt anno.

Bulbonac aut Bolbonac voce barbara vulgò,

nos Violam latifoliam, aut, vt pleriſque placet, Violam peregrinam nuncupare maluimus; Brabanti Penninckbloemen, à ſiliquarum forma, denarium quodammodo referēte, & Paeſchbloemen, quòd circa Paſchæ ſolennitatem ferè ſemper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam: alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipſius ſeminis figura, aut ſiliquarum mediæ membranę argenteo ſplendore, quo, decidentibus per ſummam ſiccitatem cum ſemine ex vtraque parte membranis, nitet.

Thlaſpi Crateuæ. Veterum autem Thlaſpi alterum videtur, quod videlicet à Crateua deſcribitur, à nonnullis Sinapi Perſicum appellatum. Nam, vt Dioſcorides ait, Crateuas Thlaſpi quoddam recenſet πλατύφυλλον καὶ μεγαλόρριζον id eſt, Latifolium & magnis radicibus: qualis omnino Viola hæc eſt, quam Latifoliam cognominauimus.

2. Huic latis foliis, & ſiliquis planis ac rotundis ſimilis eſt & alia quædam Latifolia Viola. perenni hæc radice nititur: hyeme nō marceſcit: caules lignoſi, cubitales: folia multa, lata: ſiliquæ planæ & latæ; vtraque paulò minora quàm prioris: flores cādidi inſtar Violæ matronalis.

In ſyluis nonnullis prouenit: veluti Hercynia, qua parte Germaniam ſpectat transfertur & ad hortos, in quibus diutinè viuit.

Cæterùm facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ ſemen calidum quidem, & ſiccum eſt, guſtuque acre, Thlaſpios ſemini ſapore & viribus ſimile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ, ſed non multæ participes ſunt: eduntur cum acetariis, vt quarundam aliarum.

De Viola dentaria. CAP. VII.

Viola dentaria prima.

Viola dentaria altera.

IN Violarum numerum recipiendæ & admittendæ quoque videntur vulgò Dentarię appellatæ: quæ duæ ſunt.

1. Priori cauliculus dodrantalis: folia Cannabis aut Pentaphylli modo quinque ad vnum hærent pediculum, oblonga, lata, ambitu ſerrata: Leucoiis ſimiles floſculi, è punico colore ſubpurpurei: ſiliquæ quoque tales, in quibus ſemina. radix oblonga, inæqualis, multis craſſis exaſperatur ſquamis.

2. Alterius Dentariæ folia haudquaquam Pentaphylli, ſed veluti Fraxini digeſta, ῥάχιν ſiue coſtam habent mediam, cui annectuntur: ſunt verò hæc oblonga lataque, & crenis ſecūdum margines inciſa, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidi, & quæ ſequuntur ſiliquæ

prioris

priores ſimiles: radices quoque aſperæ & ſquamoſæ, ſed tamen nonnihil quàm prioris minus.

In Germaniæ nonnullis vmbroſis ac opacis montibus gignuntur. Priorem circa Hercyniam ſyluam, haud procul Northuſio, plurimam ſolo pingui, cui ſaxa ſubſunt, reperiri, Valerius Cordus auctor eſt.

Aprili & Maio præcipuè florent: ſemen poſtea perficitur.

Dentarias vulgò appellant: Cordo Coralloides dicuntur, à radice albi coralli æmula. Matthiolus inter Solidagines & Symphyta reponit. Nos propter florum cum Leucoiis ſimilitudinem, Violas maluimus dentarias appellare.

Quod verò ad facultates attinet, vtraque inter vulnerarias herbas à recentioribus refertur: & ad interiorum viſcerum, præcipuè tamen thoracis ac pulmonis vulnera: nec non ad inteſtinorum ramices, commendatur.

De Viola Mariana, ſiue Rapo ſylueſtri Dioſcoridis.
CAPVT VIII.

Viola Mariana.

MARIANA Viola folia primùm habet oblonga, lata, ſubnigra, aſpera, nonnihil hirſuta, vulgaris Bugloſſi foliis nigriora, minora, minuſque aſpera. Caules deinde ſecundo anno profert rotundos, rectos, ramoſos, aliquãtulum etiam hirſutos, circa quos folia ſimilia, ſed minora. flores in ſummis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras inciſuris quinque, ſed non profundis, diuiſi, & angulis non perinde vti aliorum ſylueſtrium Raporum acutis; coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, ſubinde candicantes, in quibus ſtamina duo aut tria candida; qui & priuſquam dehiſcunt quinquangulares ſunt. poſt flores capitulum naſcitur, ſuperiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis aſperis & hirſutis deorſum dependentibus circum veſtitum, in quo ſemẽ exiguum, ſubruffi, & eius, cuius Caſtaneę fructus echino exemptus, propemodum coloris. radices ſubſunt longæ, craſſæ, candidæ, non ingrati ſaporis.

Naſcitur, vt aiunt, in ſyluis & montibus, nec non in opacis quibuſdam tractibus, vt Matthiolus refert, pleriſque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur.

Iunio, Iulio & Auguſto menſibus floris eius productio: ſemen interea ad maturitatem peruenit; neque enim ſimul, ſed particulatim floret.

Violam Marianam noſtri appellant, & vulgò *Mariettes*. Recentiorum plerique Medion eſſe volunt.

Medion autem Dioſcorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent): caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpuraſcentem: fructum paruum, ſimilem Cnico; radicem dodrantalem, craſſitudine baculi, guſtu acerbo. Cum qua deſcriptione Viola Mariana non admodum reſpondet: tametſi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut ſemen, Cnici ſemini haud ſimile, vtpote valde minutum, & ſubruffi, vti ſcripſimus, coloris. *Medion.*

Quas ob cauſas Viola Mariana non Medion, ſed potius verum Dioſcoridis Rapum ſylueſtre videtur (γογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur) cum cuius deſcriptione magis conuenit. Nam fruticoſa eſt ſtirps & ramoſa, cuius lobi ſiue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta; quibus ſublatis, interior lobus ſiue capitulum conſpicuum eſt: quale Rapum ſylueſtre eſſe, ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione ſatis conſtat. Quæ tametſi ſuperfluorum quorundam acceſſione corrupta, Rapo tamen ſylueſtri propriiſſima complectitur. *Dioſcoridis locus corruptus.*

Deſcribitur autem Rapum ſylueſtre à Diſcoride his verbis: ἀγρία γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχυαῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος· φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφα- *γογγύλη ἀγρία.*

 λοειδὴς

λοειδής ἐστι λοβὸς, ἐν ᾧ σπέρματα μέλανα, θραυσθέντα δὴ λευκὰ ἔνδοθεν. id eſt, Rapum ſyluestre, naſcitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, ſumma parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus ſubeſt, in quibus ſemina nigra, contrita verò intus candida.

In qua deſcriptione, quæ de læuitate ſummorum caulium ac foliorum, & ſeminis nigredine, ac interior eius medulla candida traduntur, ad ſyluestris Rapi, huius præſertim, deſcriptionem non faciunt, ſed aliò pertinent. Huius ſiquidem ſylueſtris Rapi caules aut folia non ſunt læuia, ſed aliquantulum hirſuta: ſemen etiam non nigrum, verùm ſubruffum, & caſtaneis, vt diximus, colore affine.

Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & ſummarum partium, Rapunculo conuenire, aut Campanulæ, de qua in ſequentibus capitibus: ſemen verò, quod hîc deſcribitur, fatiui Rapi eſt. Ita plurium ſtirpium deſcriptiones inter ſe confuſæ.

Cæterùm quòd ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adſtringentis eſt potentiæ: eſui, vt aliorum ſylueſtrium Raporum, apta eſt, & non incommodè acetariis additur.

De aliis ſylueſtribus Rapis. CAP. IX.

Ceruicaria maior.

Ceruicaria minor.

1. SVNT verò & multa alia Rapi ſylueſtris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianę haud multum diſſimilia.

2. Vni, quod à Viola Mariana alterum, caules ſunt cubitales aut altiores, anguloſi, aſperi, hirſuti: folia aliquantulum aſpera, lata, in acutum deſinentia, per ambitum crenata; Vrticę foliis & forma & colore quodammodo ſimilia: flores ſecundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque ſimiliter inciſuris, ſed profundioribus, diuiſi, intus aliquantulum hirſuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes.

Huius verò ſpecies quædam eſt foliis aliquanto læuioribus: floribus elegantioribus, coloris purpurei è cæruleo; cuius radix aliquot annis viuax reſtat, & Vere regerminat.

Ceruicaria maior. Nominant hoc genus Germani Halſzkraut/ Noſtri Halſcruyt, id eſt Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem: Græcè Τραχήλιον: plerique Vuulariam: Fuchſius Campanulam.

Ter-

Rapunculum.

Rapunculum Alopecuron.

Tertium genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aſpera, oblonga, Saluiæ foliis ſimiliora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ, dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorſum nutant, ſed ſurſum eriguntur, plures ſimul ſummo caule exeuntes. radices quoque ſimiles. Hoc genus plerique Ceruicariam minorem appellant. 3.

Naſcuntur hæc in Germania ac Belgio pleriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos, florum gratia.

Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.

His autem ſimile & quartum genus eſt. caules iſtud quoque breuiores facit: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minusque per ambitū crenata. flores deorſum pendent, coloris vt plurimum dilutæ & quaſi ex cæruleo rubentis purpuræ. pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, Rapunculi radicibus ſimiles demittuntur. Ita facilè ſeipſum propagat & latè ſerpit hoc genus. 4.

Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis etiam non maritimis reperitur.

Floret eodem quo reliqua tempore.

Quintum genus, quod vulgò Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, anguſta, læuia: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, eſui aptas. 5.

Exit in aruis, multis locis frequens.

Plurima æſtatis parte floret: hybernis menſibus radices leguntur, & cum acetariis inferuntur.

Iſtud genus vulgò, vti diximus, Rapunculum, quaſi paruum Rapum appellant: Germani Rapunzeln: Noſtri Raponce: Galli *Raiponce*.

Horum omnium flores priuſquam adaperiuntur, quinquangulares ſunt; completi verò rotundi, & inuerſi calathi figuram referunt, ſtaminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque inciſuras, totidemque eminentes angulos acutos habent: capitula autem, in quibus ſemen, angularia, ſuperiore parte ampliora, ſed nuda, & nullis appendicibus aut loculis ſiue pericardiis circumtecta, vti ſunt Violæ Marianæ; quæ eam ob cauſſam, nempe quòd capitula

capitula,ſiue lobos habeat circumtectos, cum ſylueſtris Rapi deſcriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa ſylueſtria ſunt.

5. Præter hæc verò & ſextum quoddam genus eſt à ſuperioribus forma aliquantulum differens. huic autem folia primùm lata, poſtea ſecundum caules anguſtiora: caules dodrantales, ſumma parte veluti ſpicam paruorum florum plenam proferunt, quorum ſinguli antequàm panduntur, corniculi cuiuſdam ſimilitudinem referunt; aperti verò in quatuor anguſta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliàs cærulei, aliàs purpurei: floribus capitula parua ſuccedunt, Rapunculi capitulis ferè ſimilia, verùm minora, multa circa caulem ſimul arctéq; compoſita: radices candidæ, vt aliorum Raporum ſylueſtrium.

Gignitur locis ſyluoſis & opacis, pingui lutoſoque ſolo.

Floret Maio, Iunio & Iulio menſibus.

Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipſa florum plena ſpica; quę iam apertis floſculis, mollis & veluti lanuginoſa, vulpiumque caudis propemodum aſſimilis, ea de cauſa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino eſt herba in frumentorum & leguminum hiſtoria à nobis deſcripta. Qua de cauſa ab aliis Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ ſunt & nonnihil adſtringentis: poſſunt autem omnes vnà cum aliis acetariis edi. Sút etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes conferre affirmant.

De Campanulis, CAP. X.

Campanula maior.

Campanula media.

CVM ſylueſtribus Rapis ſimilitudinem quandam habere videntur, quas Campanulas vulgò nominant. Earum tres nobis obſeruare contigit ſpecies. Vnam maximã; alteram mediæ magnitudinis: tertiam ſylueſtrem minimam.

1. Maior ſiue maxima Campanula folia habet prima terræque proxima lata & Violę nigræ forma ſimilia, ſed tamen paulò maiora; quæ verò circa caules, quos validos & præaltos promit, oblongiora, vtraque ſaturi viroris: flores ſecundum caules gignuntur plurimi, Rapunculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis ferè aſſimiles, cæruleo nitentes

Campanula ſylueſtris minima.

tentes colore; ſtaminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblõga & digitalis fere craſſitudinis, vetuſtis verò in multas diſtributa.

Mediç magnitudinis Campanulæ folia non modò caulibus agnata, verùm & prima, anguſta ſunt & oblonga, ſaturato quoque & virore ſplẽdentia: caules ſtriati bicubitales & altiores; circa quorum partes ſuperiores flores prioris ſatis ſimiles; vel colore cęrulei, vel candidi. 2.

Tertia ſylueſtris minima, maiori ſimilis eſt, ſed tamen omnino minor. prima etenim eius & terrę proxima folia lata ſunt, & Violę nigrę ſatis ſimilia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & anguſta; flores ſimiles cęrulei, ſubinde candidi, ſæpè Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibroſæ. 3.

Tres hę lacti ſimilem ſuccum prębent, cauliculis & foliis vulneratis: flores earum nondum completi quinquangulares quoque ſunt, & patentes in quinque ſimiliter angulos exeunt, & capitula ſimiliter quinquangularia, Rapunculi & aliorum ſylueſtrium Raporũ ſatis ſimilia, ſed foraminoſa & perforata, in quibus ſemen perquam exiguum. Putari hinc poſſent fortaſſis Raporum ſylueſtrium eſſe ſpecies; ſed quia radix earum edulis non eſt, aliò videntur referendæ.

Priores duę in hortis ſeruntur: tertia paſſim in Belgio iuxta aruorum & agrorum margines reperitur.

Omnes Iunio, Iulio & Auguſto florent.

Vulgò Campanulas nuncupant; plerique Beluedere: Sed Italis *Beluedere*, Gręcorum Oſyris eſt, cum qua Campanulæ ſimilitudinis nihil habent.

Et primam quidem harum ſunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent; cùm tamen herbę Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciũt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, ſed deprauatis. Legendum ſiquidem eſt, non Anthemum ſed Eranthemum lib. XXVI. cap. VIII. Eranthemum autem Anthemidis eſt ſpecies, flore roſeo colore rubens, multumque ea de cauſa à Campanulis differens. 1. *Plinij locus reſtitutus.*

Secundam Matthiolus Phyteuma eſſe exiſtimat; at nobis tum hæc, tum alię Campanulę Iaſionę ſimiliores videntur: Phyteuma verò eſſe Antirrhini ſylueſtris ſpecies, de qua inferius ſuo loco. Ait etenim Theophraſtus ἰασιώνης florem vnico folio conſtare, ſimilitudinẽ autem plurium oſtendere, quę tamen non ſeparentur, & ſuperiorem floris partem anguloſam eſſe. Talis certè Campanularum flos eſt, vti & omnium ſimiliter Raporum ſylueſtrium (excepto generis ſexti) quę tamen ea de cauſa Iaſiones eſſe affirmari non poſſunt; ſi modò eadẽ Theophraſti & Plinij eſt Iaſione. Plinius ſiquidem Iaſionem lac ait habere copioſum, quod ſolę Campanulę pręcipuè fundunt. 2.

Dubitet fortaſſè aliquis, & Campanulam non eſſe Iaſionem exiſtimet, quòd Plinius olus eſſe Iaſionem ſcribat ſylueſtre, in terra repens, flore candido. Sed ſi olus eſt, omnis herba edulis, & Campanula olus eſt, cùm & eius folia edi poſſe non ſit dubium: repunt verò & in terra ſubinde ſecundæ ac tertię radices, atque ea de cauſa citiſſimè vna aliqua ſtirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non raro candidum eſſe ſcripſimus.

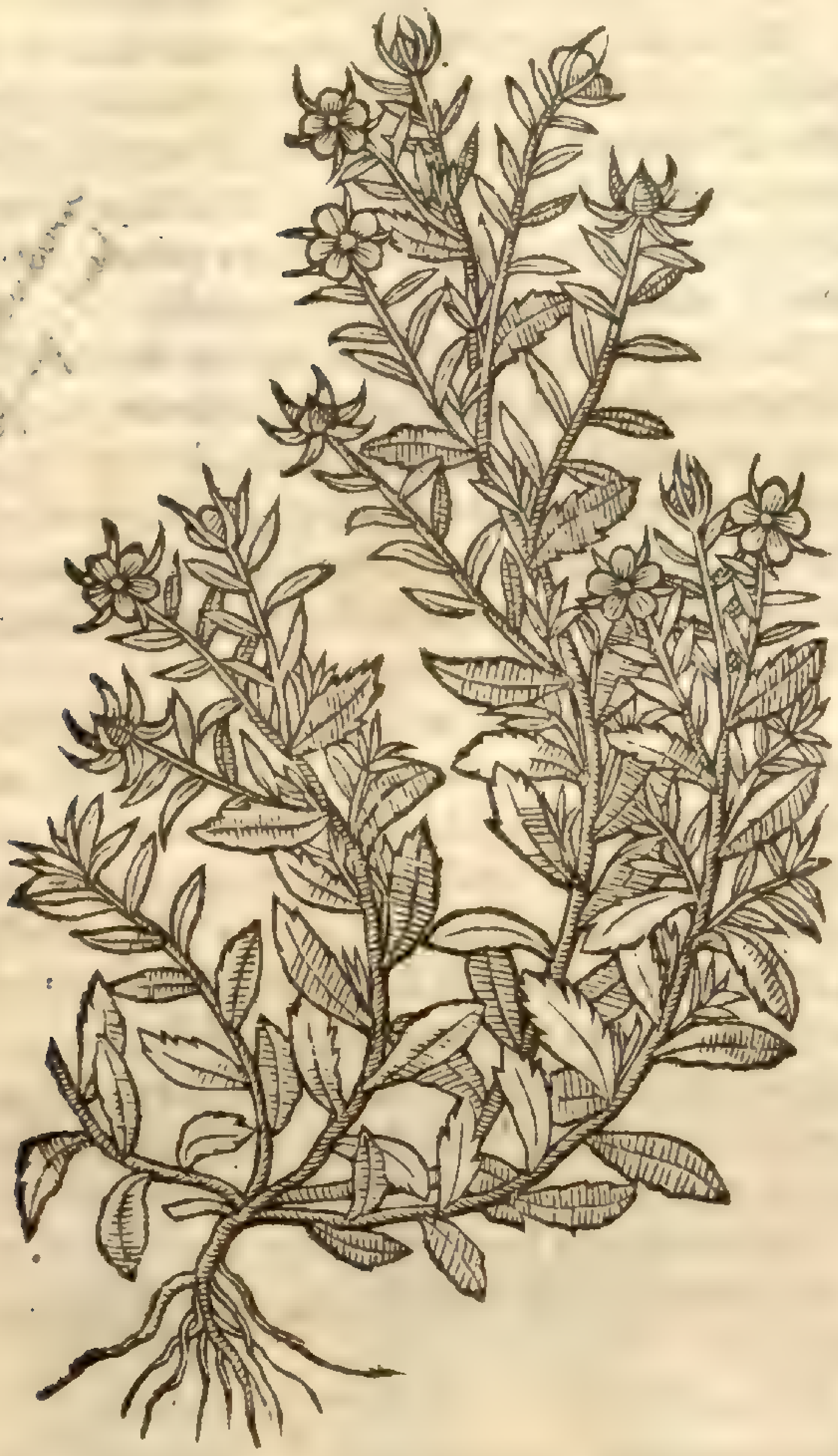
Theophraſti autem de Iaſione hęc ſunt verba, lib. I. vbi de florum agit differentiis: Nonnulli, inquit, vnius folij naſcuntur, ſimilitudinem tantum plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones; huius etenim non ſeparatur vllum in flore folium: neque conceptaculo pars inferior eget, ſuperior autem anguloſa. *Iaſione.*

De Iaſione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iaſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

De facultatibus autem harum Campanularum nihil occurrit in medium adferendũ, cùm nullius vſus flos, herba, aut radix ſit. Apud Theophraſtum verò etiam ac Plinium nihil de Iaſiones viribus ſcriptum reperitur.

De Campanula aruenſi minima. CAP. XI.

Campanula aruenſis minima.

PRÆTER verò ſuperiores Campanulas, & alia quædam humilis & parua eſt, cui caules tenelli, dodrátales, in alas plures diuiſi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis ſimiles, ſtamine in medio cādido, qui interdiu patent; circa verò occaſum Solis recluduntur, & in quinquangularem ſpeciem cōtrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuiſſimæ ſunt.

In agris frumentariis, inter ſegetes exit, fertili & fœcundo ſolo.

Iunio & Iulio floret.

Anonymos noſtris eſt herba: pleriq; tamen Speculum Veneris: Brabanti vulgò Vrouwen ſpiegel vocant. non eſſe Onobrychim, quod quandoq; ſuſpicati fuimus, ſatis cōſtat. Campanularum videtur eſſe ſpecies, non tamen Iaſiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

Facultatem autem Campanula hæc compertam nullam habet, cùm nullius in medicina ſit vſus.

De Campanula Autumnali. CAP. XII.

Campanula Autumnalis.

IAM & in Campanularum numero quędam etiam ſerotina eſt. caulibus hæc exit dodrátalibus, tenuibus, foliis anguſtis, binis exaduerſo poſitis: flores in cauliculorum ſummo faſtigio, & quandoq; è foliorum ſinubus, prodeūt oblongi, calathoides, ſurſum hiantes, in cæruleo ſaturato eleganter purpurei, ſtaminibus in medio candidis, Raporū ſylueſtrium ſiue Ceruicariarum dictarum floribus quodammodo ſimiles, quinquangulares quoque priùs quàm adaperiantur; adaperti verò quinque per circumferentiam fiſſuris diuiſi, totidem eminentibus angulis; ſed minus patentes, anguſtiores, minores, & colore elegantiores; vtpotè cæruleum ipſum ſui coloris pulchritudine & gratia prouocantes: ſemen exiguum in paruis oblongis thecis continetur. radices ſubſunt tenues, oblongæ, bifidæ, trifidæ, aut amplius diuiſæ, guſtu amaricantes.

Reperitur aliquando in pratis, frequēter in aliis incultis, & iiſdem quibus Erica humidioribus locis. In pratis quidem procerior auctuſq; amplior: in Ericaſtris verò tenuior ac minor prouenit.

Sub finem Auguſti, ac Septembri mēſe elegantes huius floſculi vigent.

Apud Belgas nomen non habet: Sunt tamē, qui blauw Lelickens, id eſt, cærulea Liliola nuncupent. Ananiēſia rura Pettimborſa vulgò vocant: Matthiolo teſte. Videtur autem hæc reſpondere deſcriptioni Calathianæ Violæ, non

quæ

quæ apud Plinium, ſed apud Ruellium lib.II.cap.CXXIX.extat: Quam ipſe pluribus omnino verbis deſcribit, quàm Pliniana deſcriptio habeat. Plinius enim paucis verbis Calathianam expreſſit, & lutei eſſe coloris oſtendit: Ruellius verò cæruleum, & eum quidem elegantiſſimum ei tribuit.

In totum, Plinius ait lib.XXI.cap.VI. ſine odore minutoque folio Calathiana, munus Autumni, cæteræ Veris. Proxima ei Caltha concolori magnitudine: vincit numero foliorum marinam, quinque folia non excedentem. His verbis oſtendit Plinius Calathianam concolorem eſſe Calthæ, id eſt, luteam, & ęqualis magnitudinis: ſed tamen Calthę florem ex pluribus componi foliolis. Caltham autem eſſe lutei coloris oſtēdunt Vergilij & Columellæ verſus capite de Calendula adducti. Ruellius verò vnde locupletatam illam deſcriptionem acceperit, non facilè fuerit affirmare: Non eſt tamen quòd ab eo excogitatam ſuſpicemur: talem enim qualem ipſa deſcriptio proponit Calathianam non agnouit. Ruellij autem verba hæc ſunt:

Calathiana munus Autumni, Violæ cęterę Veris; ea minuto eſt folio Violæ albę non diſſimili, in totum ſine odore, calathi ſimilitudine, Autumno tantum proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cęruleum ipſum, quod imitatur, prouocet: in pratis poſt æſtatem emicat; Autumnalem Violam nominant. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata; quam Germanicè Lungen blume dici refert.

Qualitate autem hæc Viola calida eſt, Gentianæ, cuius ſpecies nonnullis videtur, facultate quodammodo ſimilis, multò tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduerſus peſtilentes morbos, & ad virulentorum animalium morſus & ictus.

De Digitali. CAP. XIII.

Digitalis purpurea.

DIGITALIVM plures ſunt ſpecies, nō modò florum colore, ſed & foliorum forma coloreque differentes.

Vulgatiſſima purpurei floris eſt, cui longa, lata, per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbaſci quodammodo ſimilia, minora tamen minuſque lanuginoſa: caulis rectus, rotundus, à medio ſurſum verſus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, ſed ab vno caulis latere ſupra inuicē, aut, vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων diſpoſitis, deorſum verſus depēdentibus, forma oblongis, intus cauis dactylothecis propemodum ſimilibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibuſdam candidis intercurſantibus; quos rotunda ſequuntur vaſcula, in quibus ſemen exiguum. radices multę tenues fibrę ſunt. 1.

Pleriſque Germaniæ & Belgij locis ſaxoſis & vmbroſis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ ſunt, ſpōtè exit: transfertur etiam in hortos.

Altera Digitalis, priori foliis ſimilis eſt, lōgioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi aut ſubinde dilutè in candido purpuraſcentes. 2.

Tertia folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè ſimiles. 3.

Quarta Digitalis folia promit tertiæ ſimilia, in virore quoque obſcuro nigricantia, & candidiora ſimiliter parte auerſa, ſed minora & anguſtiora; flores paruos, deorſumque depēdentes, verùm minores, colore ſubluteos aut pallētes. 4.

Appellant autem Germani quidem hanc ſtirpem vulgari lingua Fingherhut & Fingherkraut: Belgæ Vingherhoet: Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants noſtre Dame*: Angli Foxe gloue: Fuchſius appoſitè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli θρυαλλίδα nominant, & Verbaſci ſpeciem faciunt; quæ λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pin- θρυαλλὶς

guia,craſſa & hirſuta,ad ellychnia in lucernis apta,qualia minimè digitalis, cuius tam craſſa aut hirſuta non ſunt, vt ellychnij vicem explere queant.

Facultatem autem Digitalis quidem folia, cùm amara ſint, calidam obtinent & ſiccam, cum nonnulla expurgandi vi coniunctam,interim tamen nullius ſunt vſus, nec medicamẽtis vllis admiſcentur: flos ſolus,ſola pulchritudine & forma placet gratusque eſt.

De Lychnide Coronaria. CAP. XIIII.

Lychnis coronaria.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulò latiora, mollia, lanoſa,cana, Verbaſci foliis minora quidem, ſed candidiora & lanuginoſiora: caules cubitales, rotundos,geniculatos, canos quoque & lanuginoſos,in plures breues alas diuiſos,in quarum ſummo ſinguli flores, è calycibus ſuis, aſpectu pulchri,ſed inodori, Violæ matronalis floribus maiores,colore rubro & veluti flammeo fulgentes, ſubinde,ſed rariùs,candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rariſſimè ſenis, nec pluribus congeſti: niſi floris foliolis (quod vti aliis floribus hortenſibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices ſunt acuti & pungentes: radices ſubſunt tenues.

Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioque familiaris: apud Ananienſes autem, vti Matthiolus refert, etiam ſylueſtris, ſponteque exit.

Iunio, Iulio ac Auguſto æſtiuis menſibus florum exortus.

Nominant hunc florem Germani, **Frawen roſzlin/Marien roſzlin/Marghen roſzlin/ & Himmel roſzlin**: Latinè Dominarum roſam, Marianam roſam, Cæli roſam & Cæli florem, Belgæ **Chriſtus ooghen**: id eſt,oculum Chriſti; Galli *Oeillets*, & *Oeillets Dieu*: Itali ac Hiſpani *Lychnide*. Dioſcoridi λυχνὶς στεφανωματικὴ eſt,hoc eſt, Lychnis coronaria,ſiue ſatiua. Gaza λυχνίδα lucernulam conuertit. Videtur eadem & λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις per γ, eſſe Verbaſci ſpecies, quæ & θρυαλλίς: folia ſiquidem habet mollia,hirſuta, ad lucernarum funiculos ſiue ellychnia apta, cuiuſmodi Lychnitidis eſſe Dioſcorides teſtatur: florẽ item vt plurimùm rubentem habet, qualem θρυαλλίδος eſſe, Nicander innuit,rubentem eam in Theriacis nominans:

ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρευθήεις τε θρυαλλίς.

In quo verſiculo Lychnis intelligi debet ſylueſtris, vt ipſe Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis exiſtimet. Conrardus Geſnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθος nuncupari exiſtimat. Sed Theophraſtus inter Lychnida & Iouis florem,lib.6.diſtinctionem facit;æſtiua ſunt,ait,λυχνὶς, διὸς ἄνθος,&c. & ſimiliter Plinius, lib.21.cap.11.hæc Theophraſti verba referens; ſuccedunt illis æſtiui,ſcribit, Lychnis & Iouis flos,&c. Eſt autem διὸς ἄνθος ſiue Iouis flos,flos æſtiuus,coronarius, abſque odore,cui radices lignoſæ; Theophraſtus lib.6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Roſam Græcam eſſe, quam refert,non niſi in humidis prouenire,nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & ſuppoſititia relata,dicitur etenim & ἀθάνατος, quaſi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem ſuam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάειον ſiue bellaria, γερανοπόδιον, hoc eſt Gruis pes; κορύμβιον; & hanc eſſe Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib.10. hoc ſenario meminit:

Διὸς ἄνθος. *Roſa Græca.*

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.

Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inſerta, igneo micans aſpectu, oculorum aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύρειον dicitur: alia tamen, quæ Taura ſiue Tora vulgò nominatur, venenoſa herba, de qua inter deleterias. Nominatur præterea Lychnis & σιπάλειον, item μαλόϊον, & Latinè Genicularis.

Tora.

Facul-

Facultate autem Lychnidis coronariæ ſemen, Galenus ait, calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, & ſiccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioſcoride.

De Lychnide ſylueſtri. CAP. XV.

Lychnis ſylueſtris.

Lychnis ſylueſtris flore multiplici.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, foliiſque mollibus, Coronariæ Lychnidi ſatis ſimilis eſt; minus tamen cana, aut lanuginoſa; foliis item anguſtioribus, & caulibus tenerioribus, pluresque alas facientibus: floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus; in quibus ſemen paruum, rotundum, ſubnigricans: radicibus longis & digitalis ſubinde craſſitudinis.

Iuxta pratorum, aruorumque margines, & alibi ſua ſponte exit: transfertur etiam in hortos; in quibus quandoque florum foliola multiplicat.

Plurima æſtatis parte, & in Autumnum vſque floret.

Noſtri Jenettekens appellant: Germani etiam Margen roſzlin/ & wilde Margen roſzlin: item Lydweyck & wederſtoſz: Galli *Oeillets ſauuaiges*: Græcis λυχνὶς ἀγρία: Latinis Lychnis ſylueſtris dicitur.

Sunt tamen & aliæ ſylueſtres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud ſimiles. Sylueſtris etenim Lychnis Antirrhinon quoque auctore Dioſcoride: & ſimiliter Leontopetalon, Apuleio teſte, appellatur.

Sunt verò huic Lychnidi & aliæ quoque quædam nomenclaturæ, vt: τετραγόνιατον, ἀπόκιον, ἱερακοπόδιον, λαμπὰς, & apud Romanos Intybum agreſte, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique Saponariam hanc nuncupant: eſt tamen & alia Saponaria, de qua inferius. Nõnullis etiam Ocimaſtrum eſſe videtur; at ὠκιμοειδὲς ſiue ocimaſtrum, Ocimaſtrũ
Ocimo foliis ſimile eſt, ramoſque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & ſuperuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus ſimilia, & radices longas craſſaſque, quæ manifeſtam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimaſtro differentiam oſtendunt.

Deſcribuntur autem & aliæ nonnullæ ſylueſtres Lychnides à Carolo Cluſio, quas ex eius diligentiſſimis per Hiſpanias obſeruationibus lib. II. cap. XXVIII. requirendas & cognoſcen-

das relinquimus: vnum ſolùm admonentes, eam videlicet, quam inter ſuas ſecundam facit, à nobis inter Armerios flores, quarto loco iam olim repoſitam.

Cæterùm Lychnidis ſylueſtris ſemen, duarum drachmarum pondere potum, bilioſa per aluum ducit, & à ſcorpione ictis conuenit: aiunt etiam ſcorpiones torpeſcere, & ad lędẽdum inefficaces reddi, hac herba ipſis appoſita: auctor Dioſcorides.

De Beën Albo ſiue Polemonio. CAP. XVI.

Been album ſiue Polemonium.

AD ſylueſtris verò Lychnidis genus referri quoque poſſe videtur, à recentiorum nonnullis Beën album vocitatum. cauliculi autem huic complures, tenues, teretes, & geniculati, atq; è ſingulis articulis folia bina oblonga, latiuſcula, acuminata, Polygoni ferè ſimilia, ſibi inuicẽ oppoſita, læuia, & ex albido virentia: floſculi albidi, ex oblongis erumpentes calycibus, tenui molliq; membrana velatis, plures ſimul cohærentes, deorſum nutant: ſemen nigricat radix albida, & ſatis prolixa, ſed tenuis.

Pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Galliam locis reperitur: in herboſis ac lætis collibus frequenter exit.

Æſtate floret, à Iunio nempe menſe in Auguſtum vſque.

Vulgò Beën album nominant: & album quidem ad differentiam alterius, quod rubrum cognominatur, quod & Valeriana rubra dicitur: vt Pemptadis tertię lib. primo ſcripſimus. Neutrum tamen verum Arabum Beën. Appellatur verò & à nonnullis Papaûer ſpumeum, cum quo ſimilitudinis habet nihil. ab aliis Herba Tunica: ab Hiſpanis *Saſſeſica*. Tunicam autem dictam herbam Bernardus Gordonius Dioſcoridis Polemonium eſſe ſentit. Cum Polemonio verò non perperam conuenit: Ramulos ſiquidem habet tenues: folia Hypericoidis Rutæ: floſculos veluti ex corymbis dependentes: ſemina nigra: radicemq; longiuſculam & albidam. quale Polemoniũ eſſe Dioſcorides refert.

Polemonium.

Κλωνία, id eſt, ramulos habet, inquit, tenues, πταρσωμένα (pinnatos, reddunt interpretes:) folia paulò maiora quàm Rutæ: in ſummo veluti corymbos: in quibus ſemen nigrum. radix cubitalis & alba, Struthij ſimilis. Exemplaria vulgaria vbi legitur: φύλλα δὲ ὀλίγῳ μείζονα πηγάνου: addita habent hæc ſubſequentia verba: ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τοῦ πολυγόνου ἢ τῆς καλαμίνθης: verùm hæc in Crateuæ, quæ reperiuntur, fragmentis non extant: perperam etiam ἢ καλαμίνθης acceſſit: Nam ad alterius Polemonij deſcriptionem hoc pertinet. Eſt ſiquidem & alterum quoddam Polemonium, quod ab Abſyrto Hippiatro breuiter deſcribitur. Latioris iſtud Calaminthæ ſimilitudinem refert, ſed magis incaneſcit, amarius eſt, odoremque grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur. Iſtud autem Polemonium à Dioſcoridis Polemonio multùm differens eſt. Appellatur verò Polemonium Græcis ſimiliter πολεμώνιον: à nonnullis verò & φιλεταίριον: à Cappadocibus χιλιοδύναμις: Latini Philetærium & Chiliodynamin quoque vocant.

Dioſcoridis locus emendatus.

Polemoniũ Abſyrti.

Tenuium autem, vt Galenus ait, Polemonium eſt partium, & deſiccandi vim obtinet. Bibitur radix, vt Dioſcorides refert, cum vino quidem aduerſus ſerpentes, & dyſenteriam: contra verò vrinæ difficultatem, & coxendicis dolores cum aqua: lienoſis drachmæ pondere ex aceto datur: circumligatur & eadem ſcorpionis ictui: dentium dolores manſa mitigat. Fertur & eum qui radicem geſtauerit à ſcorpione non feriri, eumque, ſi ictus fuerit, nihil moleſtias paſſurum Hæc quidem de Polemonio.

Beën verò albi vulgò dicti quæ ſint facultates (ſi Polemonium non eſt) nondum compertum.

De

De Nigellaſtro. CAP. XVII.

Nigellaſtrum.

NIGELLASTRVM foliis eſt oblongis, anguſtis, acuminatis: culmo cubito altiore, rotundo; vtriſque hirſutis ac piloſis: flore obſcurè purpureo, ad puniceum inclinante, Lychnidis ſatiuæ ſimili, ſed minore: ſemine nigro, cum aſperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis ſiue calycibus, vti ſylueſtris Lychnidis, continetur: radice tenui.

In agris vnà cum frumentis paſſim gignitur.

Maio ac Iunio menſe cum flore viget.

Germani Raden/ Ratten/ Kornroß/ Korneg ele: Belgæ Coren rooſen/ & Negelbloemen appellant: Itali *Githone*, ſiue *Gitthone*: vnde plerique ſimilitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith ſiue Melanthium eſſe crediderunt: quos à veritate receſſiſſe notius eſt quàm refelli debeat. A vero ſiquidem Melanthio non ſolùm foliis, ſed & aliis proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith ſiue Melanthium, à ſeminis nempe nigredine; verùm non ſimpliciter, ſed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates ſiquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc eſt, Meláthium ex Tritico. Octauius Horatianus Gith quod in ſegete naſcitur ipſum nominat: & eandem ob cauſam ab huius ætatis doctis, Nigellaſtrum, Githago, & Pſeudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis *Nielle* & florem Micácalum refert appellari, & Theophraſti ἄνθεμον φυλλῶδες eſſe iudicat. Sed Anthemon Theophraſti, Anthemis eſt apud Dioſcoridem, & ἄνθεμον φυλλῶδες ſiue folioſum Anthemidis ſpecies, cum Nigellaſtro parum conueniens.

Cæterùm Nigellaſtri ſemen, calidum & ſiccum ſecundo eſt ordine ſatis intenſo: in peſſo cum melle ſubditum menſes euocat; vt Hippocrates in lib. De morbis muliebribus teſtatur. Octauius Horatianus, ſemen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

De Caryophylleis floribus. CAP. XVIII.

CARYOPHYLLEORVM florum ſpecies quidem ſunt complures, Armeriis nuncupatis in horum numerum receptis: iis autem ſeorſum habitis, duæ præcipuè: maior vna, altera verò minor.

Maiori caules læues, teretes, cubitales, rarò altiores, geniculati: folia è ſingulis articulis 1. bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis teretibus denticulatis calycibus, & è ſenis vt plurimum foliolis, qui ſimplices ſunt: multiplices verò omnino ex pluribus, iiſque lentè fimbriatis commiſſi; odore admodùm ſuaui, & odoratos Indicos Caryophyllos referentes; colore aliâs in diluta purpura; aliâs in ſaturata rubentes; ſubinde candidi, aut ex candido purpuraſcentes; interdum verſicolores: in quorum medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum ac nigrum. radices fibroſæ.

Habentur in hortis: ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis.

Seruntur frequentius auulſis exiguis cum foliis ſurculis; ſeminibus rarius: Nam è ſemine nati flores, ad agreſtrem naturam redeunt; minores, minuſque odorati, & ſimplices; etiam ſi prius multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſſis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantius repræſentent. Viuax eſt planta, & multis durat annis, ſi hybernis menſibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinariis aut aliis ſimilibus locis tepidis aſſeruetur.

Floret diutiſſimè, tota quidem æſtate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametſi rigida.

Caryophylleum florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis Negelblumen/ Graßblumen: Italis *Garofoli*: Hiſpanis *Clauel*: Gallis *Oeilletz, ouilletz*: Belgis Gi-

Caryophylleus flos maior.

Caryophyllei flós multiplex.

Caryophyllei flos ſimplex.

Caryophylleus minor.

Caryophylleus minor alter.

noffelbloemen & Groffels bloemen, & Latinè à pleriſque Ocellus, Ocellus Damaſcenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nũcupatur. Sunt etiã, qui Betonicam, aut Vetonicam ſiue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quę Gręcis κέστρον καὶ ψυχότροφον dicitur; atq; hinc etiam herbam Tunicam dictam, hanc eſſe plerique exiſtimãt: ſed Bernardus Gordonius herbam Tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradidit.

Turnerus Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hiſpania inuentam ſcribit, per Diui Auguſti tempora, à Cantabris repertam. Naſcitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemẽ perquàm minutum. *Cantabrica.*

Leonhartus verò Fuchſius, Vetonicam ſiue Betonicam alteram eſſe voluit, quæ inter notha Dioſcoridis deſcripta reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρυθρὰν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: id eſt, Vettonica naſcitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia Porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipſis flores purpureos. *Vettonica altera.*

Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus exiſtimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alterius, aut Cantabricæ parum flos iſte ſimilis eſt. Mirum creditur, ait, vt tam celebris flos, tamque iucundus, fuerit à veteribus ſilentio prętermiſſus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Roſa non inferior videri poteſt.

Altera & minor Caryophylleorum ſpecies, priori tenuibus caulibus, foliiſq; ſimillima eſt, vtriſque tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus ſimiles, verùm minores & per ambitum magis diſſectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpuraſcentes. 2.

Apud Belgas in hortis naſcitur: Geſnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert.

Æſtate flores emicant.

Vettonicam altilem ſiue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant: Germani Mutwillen aut Hochmut; atque hinc etiam à pleriſque Superba: Noſtri Pluymkens/ à floſculorum foliis fimbriatis & plumarum ſimilitudine diſſectis, & Cleyn Ginofflen/ hoc eſt, Caryophylleum minorem appellant.

Vſus autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus eſt, in coronis verò propè nimius; & præſertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo ſapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchſius tamen, non modò ex floribus, quam Conſeruam vulgò appellant, verùm & radices altilis ad peſtis contagia à recentioribus commendari; ſylueſtris verò ſuccum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, ſcriptum reliquit.

De Armeriis floribus. CAP. XIX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam ſpecies ſunt; foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.

Prima ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed 1.

Armerius flos primus.

Armerius flos alter.

Dianthus barbatus L. sp. 586

Dianthus carthusianorum, L. C.B. 207. 1

Armerius flos tertius.

Dianthus virgineus W. sp. 2. 680

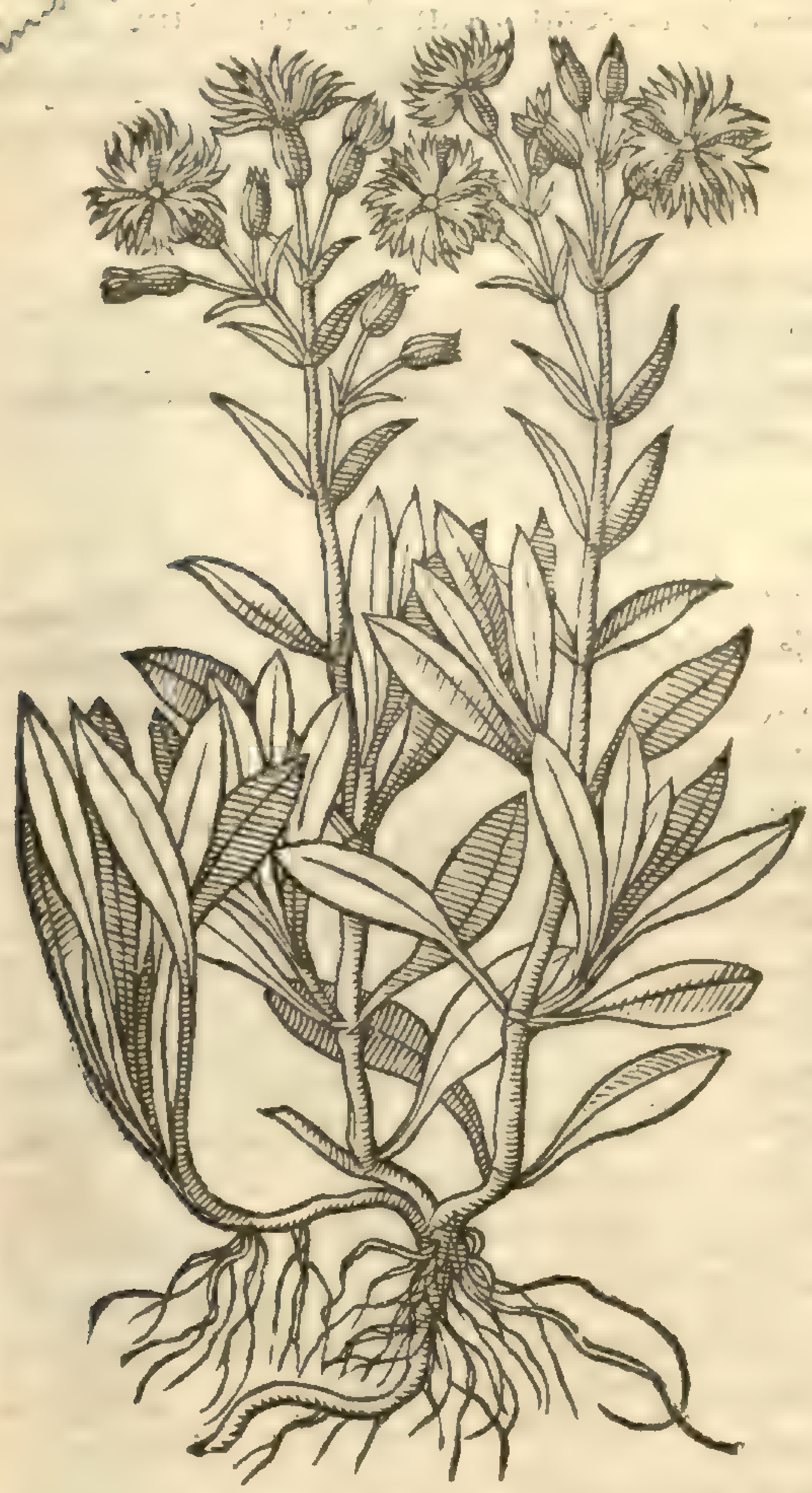
Armerius flos quartus.

Silene armeria L. sp. 601

aliquan-

Armerius ſylueſtris.

aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei, latiora; colore herbaceo virentia: floſculos in ſummo cauliculorum paruulos, exiguis Caryophylleis perſimiles, verum minores, plures ſimul in quandam veluti vmbellam congeſtos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & ſemper ferè cocci rubore ſplendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſſimè candidos.

Ornat hic floſculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Geſnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à ſe repertum ſcribit: prouenit & alicubi in Belgio locis deſertis, iuxtaque aruorum & pratorum margines ac ſcrobes, ſed multò quàm in hortis minor & tenuior.

Maturè & Aprili ſæpe menſe aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æſtatis parte viget.

Galli *Armoires* & *Armoiries* appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Donder negele/ felt negele: Belgæ Keykens, quaſi dicas faſciculum. florum etenim faſciculos noſtri propria lingua Keykens nominant. Caryophylleorum florum ſpecies quædam ſylueſtris videtur; quam ob cauſam & à recentiorum quibuſdam Vettonica agreſtis aut ſylueſtris dicitur: nec deſunt qui Tunicam herbam eſſe volunt: ſed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

Altera Armeriorum ſpecies folia circum caules geniculatos, multò fert latiora, maiora & 2.
crebriora, nec non candidiora, Conſtantinopolitani floris foliis haud multùm diſſimilia. flores in vmbella vna plures ſimul congeſti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armeriis ſimiles ſunt.

In petroſis collibus & aſperis, ſabuloſis apricisque locis, apud Germanos & alias nationes naſcitur; à Belgis in hortis ſeritur, vbi ſecundo anno cum aliis Caryophylleis æſtate floret.

Germani Steinnegele vocant, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccum referente. Et ſylueſtris hic Caryophylleus eſt, veluti & præcedens: vterque certè nulla cura eget: natura ſua viuax; & hyemis iniuriam non difficulter ſuſtinet.

Tertia & huius ſpecies, cui pauca à radice fibroſa, anguſta, duriuſcula, & acuminata folio- 3.
la prodeunt, atque hæc inter coliculi breues, teretes, quibus quandoque vnicus, ſubinde duo aut tres inſident floſculi mediocris magnitudinis, Armeriis primis paulò maiores, nonnihil odorati, colore vt plurimum eleganter rubentes.

Arido & inculto ſolo, quandoque iuxta margines aruorum in pleriſque Germaniæ, Bohemiæ, Sileſiæ, & Morauiæ locis frequens reperitur.

In multam æſtatem floret ac viget.

Iam & quarta quædam eſt Armeriorum florum ſpecies cauliculis rotundis, geniculatis, 4.
tactu glutinoſis, pedis altitudine; foliis ex ſingulis geniculis binis, oblongis, anguſtis, acuminatis, in virore candicantibus & quaſi cæſiis: floribus in vmbella ſimiliter pluribus ſimul congeſtis, pulchris, Armeriis ſimilibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: ſemine in oblongis vaſculis puſillo: radicibus tenuibus ac fibroſis.

Seritur in hortis.

Floret à Maio aut Iunio menſe in Autumnum vſque, & eodem quo ſata eſt anno.

Sunt qui velint Behen, ſiue Been, vulgò nunc dicti, ſpeciem aliquam eſſe, propter eam quam cum Behen rubentis floris Valeriana dicta rubra, ſimilitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & foliis illi aliquantulum, ſed colore ſimilior eſt: Caules tamen breuiores & teneriores: foliaque minora; color verò leuitasque foliorum in vtriſque fere eadem. Carolus Cluſius hunc inter ſylueſtres Lychnides numerauit, vt ſuprà monuimus. Muſcipulam & Viſcariam M. Lobelius vocitat: At nos inter Armerios flores libentius retinemus.

Præter

5. Præter hos verò & alia quædam eſt, vel Caryophylleorum vel Armeriorum ſpecies, omnino, vbique, & apud Belgas quoque ſylueſtris: cauliculos habet dodrantales: folia è ſingulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum ſummo ſingulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine ſatis ſimiles, colore verò cocci diluto rubentes.

Exit paſſim in pratis & locis riguis.

Maio & Iunio menſibus flores potiſſimùm conſpicui.

Belgæ **Craeyenbloemkens** appellant, id eſt, Cornicis flores.

Cæterùm Armeriorum omnium iſtorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vſum habent: ſed coronarij ſunt, & hortos ac corollas exornant.

De flore Conſtantinopolitano. CAP. XX.

Flos Conſtantinopolitanus.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules ſunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obſcurè virentia, nonnihil aſpera & hirſuta, ſicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi ſimul congeſti, aſpectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei Lilij, ſiue maturi mali Anarantij corticis, ſubinde candidi: ſemen in oblongis acuminatis vaſculis exiguum & ſubruffum. radices longæ, in plures tenues diuiſæ, guſtu aliquantulum acres.

Belgis, peregrinus eſt flos: ſeritur in hortis.

Iunio & Iulio altero à ſatione anno floret, deinde pluribus ſequentibus aliis. Radice etenim conſtat viuaci: diuque durat, hyemis & frigoris patiens.

2. Eſt & huius altera & minor ſpecies, cubitalis, aut paulò altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Geſnero teſte.

Noſtri vulgò Conſtantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hieroſolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat: alius Lychnidem coronariam. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem eſſe, quæ Græcis *ςρούθιον*: Arabibus Condiſi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus aſſecutos eſſe euidentius eſt, quàm vt refelli debeat. Neque enim ſpinoſa aut aculeata huius floris ſtirps eſt, quale Struthion eſſe Theophraſtus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio ſunt.

Non deerunt autem fortaſſe, & qui florem hunc Conſtantinopolitanum, *πόθον* veteribus dictum florem eſſe ſuſpicabuntur, quem Gaza Latinè Deſiderium vocat: quorum ſententiæ cur aduerſemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophraſtus, Plinius, & Athenæus, inter æſtiuos reponunt, duorumq; eſſe generum referunt: vnum hyacintho ſimilem, alterum *ἄχροον* non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autē, æſtiuis menſibus floret, & colore vel Hyacinthum ſcriptū, quem purpureū Lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam Conſtantinopolitani floris cum Potho ſimilitudinē oſtendunt.

Pothus flos.

Cæterùm flos Conſtantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam aſſecutus eſt, nullum, quod ſciamus, medicum vſum habet: facultas eius ea de cauſa incomperta eſt.

De Saponaria. CAP. XXI.

SAPONARIÆ, vulgò dictæ, caules ſunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venoſa, Plantaginis latifoliæ foliis ſimillima, ſed tamen minora, è ſingulis geniculis bina, vt plurimùm, & præſertim radicibus viciniora, deorſum reflexa: flores in ſummo cauliculorum, & circa ſuperiora genicula multi, odorati, colore aliàs pulchro roſeo rubentes,

Saponaria.

rubentes, aliàs dilutè purpuraſcentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commiſſi; in quorum medio exigua quædam ſtamina: radices craſſæ, longæ, obliquè ſerpentes, quibus fibræ quędam adhærent; Veratri nigri radicibus ſimiles.

Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, ſponte naſcitur.

In hortis, diu durat, & vitæ eſt pertinacis.

Iunio & Iulio floret.

Saponariam vulgò nuncupant, ab adſtergendi potentia, qua folia pollent: ſuccum etenim quendam ex ſe remittunt, dum confricantur, ſaponis ferè modo extergentē. Ruellius tamen & aliam quandam Saponalem deſcribit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: nō eſt tamen Vettonicæ coronariæ, multò minus Polemonij aliqua ſpecies; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis ſcripſimus. Videri citius poſſet Aliſma, ſiue Damaſonium, niſi caulis ei crebrò, non ſimplex, ſed ſubinde in alas quaſdā diuiſus; & radices eſſent quàm Veratri nigri craſſiores: folia ſiquidem habet Aliſmatis deſcriptioni conuenientia, & globoſam florum in ſummo caulium congeriem. Sed Aliſmatis tenuis eſt caulis & ſimplex; & radices ſimiliter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Aliſmatis oſtendunt.

Deſcribitur enim Aliſma à Dioſcoride hoc modo: Aliſma, ſunt qui Alceam, qui Damaſonium, qui Acyron, qui Lyron nominant: folia Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen, verſus terram reflexa: caulis tenuis eſt, ſimplex, cubito altior, capitula habens, Thyrſo ſimilis: flores tenues, cādidi, ſublutei; radices veluti Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, ſubpingues: loca amat aquoſa. *Aliſma.*

Idem Plinius iiſdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit ſed duo eius ſtatuit genera; vnum in aquoſis, quod quidem à Dioſcoride deſcribitur; alterum in ſyluis proueniens, nigrius, ac maioribus foliis. folium etiam ei laciniosum eſſe ait, quod Dioſcorides omiſit; & caulem capite Thyrſi, pro eo quod ille θυρσοειδῆ eum eſſe ſcribat; qualis ſit Thyrſoides caulis ſic inſinuans: nempe ſuperiore parte & craſſior & latior.

Thyrſus enim ſiue θύρσος, virga, fax aut haſta eſt, frondibus aut hederis obtecta, cuius faſtigium pluribus frōdibus aut floribus ſtipatur, inſtar videlicet globi aut pilę. Sic etenim in antiquiſſimis quæ Romæ paſſim extant marmoribus depictū reperiri Thyrſum, teſtis eſt Melchior Guilandinus in epiſtola ad Langium; ſummo videlicet cacumine globoſum quendam inſtar pilæ geſtantem. Talem etiam Thyrſum eſſe, quarundam ſtirpiū & deſcriptiones oſtendunt. Thymus etiam θύρσιον appellatur, qui in cauliculis globoſum capitulum profert: vnde & κεφαλωτὸς & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur, caulis cui ſuperiore parte craſſior eſt: Thyrſus, iam & Ferulæ caulis nuncupatur, qui licet ſenſim extenuetur, ſummo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde ſeminum plenam Thyrſi modo promit: vnde & νάρθηξ ſiue Ferula, pro Thyrſo ſubinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrſis, qui in eius orgiis olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi thyrſus vocatus, qui & in latam vmbellam Ferulæ modo deſinit. *Thyrſus.*

Quæ omnia Thyrſum virgam, baculum aut haſtam eſſe oſtendunt; globoſo ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆ caulem dici, ſumma parte ſphæroidem aut latiorem.

Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrē, cùm Thyrſum tenet, latens telum gerere ſcribit. Nam inde Thyrſum non in exacutum cacumen, ſed potius in retuſum & globoſum apicem deſinere colligitur: ex eo enim quòd latens telum dicit, oſtendit ita cacumen contectum, vt agnoſci non poſſit; quod quidem multis fit frondibus circum compoſitis.

Verba

Verba Macrobij hæc ſunt: Colitur apud Lacedæmonios ſimulachrum Liberi patris, haſta inſigne, non Thyrſo: ſed cùm Thyrſum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro Hedera lambente protegitur?

Nonnunquam tamen & Thyrſoidis caulis appellatur in acutum cacumen deſinens; modò floribus ſit adornatus. Apuleius enim Verbaſci caulem à medio ſurſum verſus floribus grauidum, & faſtigio acuminatum, Thyrſum appellat.

Porrò Saponaria, calida quidem & ſicca eſt temperie, facultate autem abſtergendi non exigua prædita.

De Calceolo Mariano. CAP. XXII.

Calceolus Marianus.

Calceoli Mariani altera icon.

CALCEOLVS Marianus caule aſſurgit dodrantali, circa quem aliquot folia lata, venoſa, Plantaginis æmula: in faſtigio flos eminet, vt plurimum vnicus, quatuor foliorum, è quorum medio prominet orbiculato oblongior vtriculus, exigui oui forma, colore luteus, inanis, & vacuus, ſuperiusque patens, inſtar calceoli aut crepidæ: vnde illi nomen eſt: cingunt autem atque ambiunt medium hoc folia quaterna, quæ ſubinde dilutè rubent, aut punico obſcuro colore nitent, vel etiam lutei coloris, vnà cum ipſo medio, oui forma prominente, ſunt. radix craſſa, obliqua, à qua tenues fibræ dependent.

In Heluetiorum, & Norici, ac Pannoniæ ſuperioris ſiue Auſtriæ montibus ſpontè naſcitur.

Vulgò Calceolus ſacerdotis; Germanicè Pfaffen ſchuech/papen ſchoen appellari fertur: Dicitur verò & Calceolus D. Mariæ, ſiue Calceolus Marianus. Exiſtimatur verò & à nonnullis Aliſma eſſe: ſed minus quàm Saponaria cum eo conuenit. Folium quidem Plantaginis ſatis reſpondet: ſed deſiderantur capitula Thyrſi: flos tenuis, inalbicans; & radices Veratri nigri ſimiles.

De Calceoli autem Mariani facultatibus nihil occurrit ad ſcribendum: non modò Veteribus, ſed ne recentioribus quidem ſatis cogniti.

De Aquileia. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, per ambitum inciſa, colore in virore cærulea, quę vulnerata nullum, multò minus luteum, ſuccum reddunt:

Aquileia.

Aquileia multiplici flore.

dunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirſutum; cuius alæ ſingulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermediis, ſurſum erectis paruis foliolis, qui ſimplices ſunt, compoſitos (multiplices etenim ex pluribus corniculis commiſſi ſunt) colore aliàs cęruleos, aliàs in rubro purpureos, aliàs candidos, vel ex candido purpuraſcentes, ſubinde varios & ex cæruleo candidoque permixtis relucentes; erumpentibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ poſt ſingulos flores quinque ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & ſplendens. radices ſubſunt craſſæ fibroſæ, quæ pluribus annis durant.

In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, ſyluoſis montibus & pinguibus pratis ſponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

Recentiores Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; noſtri Akeleyen. Galli *Ancoiles ou Ancolye*.

Quibus autem viribus prædita, nondum ſatis compertum; nullum ſiquidem alium vſum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen ſemen, drachmæ pondo cũ croci obolo in vino, iocinoris obſtructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumpſit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plerique ei Ægylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

De Antirrhino. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa, vt plurimùm oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia, ſed maiora; ſubinde breuiora latioraque; & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundum caules ſuperiore parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriore parte latiores, dum cõcluſi, vt naſcuntur, permanent Ranę ori quodammodo ſimiles; aperti verò hiantis Leonis rictum referentes; colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non raro etiam ſublutei; ei videlicet cui folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte anguſtius & foraminoſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.

Antirrhinum.

Antirrhinum ſylueſtre Phyteuma.

In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi ſeritur.

Maio menſe, quod hyemem ſuperauit, & reliqua deinde æſtate, floret: ſerius verò & ſub æſtatis finem, eiuſdem anni vere, ſatũ. Hyemem autem, niſi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinariis repoſitum, abſque iniuria in Belgio non ſuſtinet.

Græcis ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, ſi non vitioſum Theophraſti exemplar, & ἀνάῤῥινον dicitur: Latinis ſimiliter Antirrhinũ. Auctore Galeno etiã βουκεράνιον & λυχνὶς ἀγρία, ſiue Lychnis ſylueſtris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbã Simininam, Venuſtam minorem & Opalim gratam, appellari refert. Creditur quoq; eſſe Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, ſic ſcribẽs:

Narciſſiq; comas, & hiantis ſæua Leonis
Ora feri. Item & infra:
Oſcitat & Leo.

Geſnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam eſſe exiſtimauit, quã ea de cauſa Leõtoſtomium nuncupauit: ſed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam Antirrhini hians flos, Leonis rictũ citius, quàm Aquileiæ refert.

Eſt verò & alius Leo, qui ὀσπρολέων, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche: de quo in Frumentorum hiſtoria egimus.

Eſt & alia Amethyſtos herba, cuius Plutarchus meminit, κεράμβη videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur hiſtoria.

Belgæ, Antirrhinum, Orant appellant: Itali *Antirrino*: Hiſpani *Cabeça de ternera*.

Cæterũm Antirrhini ſemen inutile in medicina, vt Galenus ait, eſt. Herba verò ipſa aſſimilis cum Bubonio facultatis, ſed multò minoris.

Narrant, inquit Dioſcorides, appenſum veneficiis aduerſari: & gratiam conciliare, ſi quis eo perunctus ſit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

Apuleius, radicis in aqua decoctum, tõtu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

De Antirrhino ſylueſtri, ſiue minore.
CAP. XXV.

PRÆTER hortenſe Antirrhinon ſuperiore capite deſcriptum, & aliud reperitur, tota ſua natura ſylueſtre, quod ſatiuo & minus, & humilius eſt, & aliquantulum, ſed tamen modicè hirſutum: Cauliculi huic quoq; ſunt tenues, ramoſi: folia oblonga & anguſta: flores autem non ad ſummum caulis, ſed iuxta foliola ex ipſorum ſinubus exeunt, Antirrhini ſimiles, ſed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei: Capitula ſimiliter minora & breuiora, foraminoſa, hominis caluariam propemodũ referentia, in quibus ſemen minutum: radices ſubſunt tenues.

Naſcitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipſis agris, iuxta vias, in hor-

tis,

tis,& alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur.

Iulio & Auguſto floret: hyeme perit: æſtiua enim eſt herba.

Noſtri cleyn Orant appellant: Antirrhini autem haud dubiè ſpecies eſt ſylueſtris. Sunt qui velint Orontium eſſe, ſimilitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes apud Galenũ κτ̀ τόπους lib. 9. auriginoſos lauandos conſulit. Sed an verè ipſum ſit, affirmari non poteſt, eius deſcriptione nuſquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob cauſam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam ſuſpicatus eſt, & legendum eſſe, Origanum; quod, Dioſcoride auctore, in balneo auriginoſis prodeſt.

Plus ſimilitudinis Antirrhinum ſylueſtre cum Phyteumate habet, quod à Dioſcoride, his verbis, lib. 4. deſcribitur: *Φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δὲ. καρπὸν πολὺν τετρημένον. ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον.* id eſt, Phyteuma folia habet ſimilia Struthio, ſed minora: fructum multum, perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ ſuperficiei inhærentem. Quę deſcriptio Antirrhino ſylueſtri aptiſſimè & propriè conuenit. Nam quidem quòd ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: ſiquidem, vt Plinius ait, Struthium folio eſt Oleæ minore, ſunt etenim eius folia Oleaginis anguſtiora & minora. Fructum etiã ſiue *καρπὸν* copioſum habet, eumq; perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo ſemẽ continetur accipitur, quod non raró, vti & ipſius Antirrhini capitulum, *καρπὸς* appellatur. De radicibus dubitari non poteſt, quæ tales, cuiuſmodi Phyteumati tribuuntur, ſunt. Quibus de cauſis Antirrhinon iſtud ſylueſtre verum Phyteuma eſſe apparet. Matthiolus tamen nõ Antirrhinum iſtud, quod olim pro legitimo exhibuit, ſed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua ſuperius cap. 10. vbi & improbatæ ſententiæ Matthioli, & noſtri iudicij rationem indicauimus. *Phyteuma.* *καρπὸς.*

Porrò Antirrhinum iſtud ſylueſtre nullius quidem eſt vſus: ſi autem verum eſt Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor eſt Dioſcorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum eſſe perhibetur.

De Linariis. CAP. XXVI.

Linaria prima.

Linaria altera purpurea.

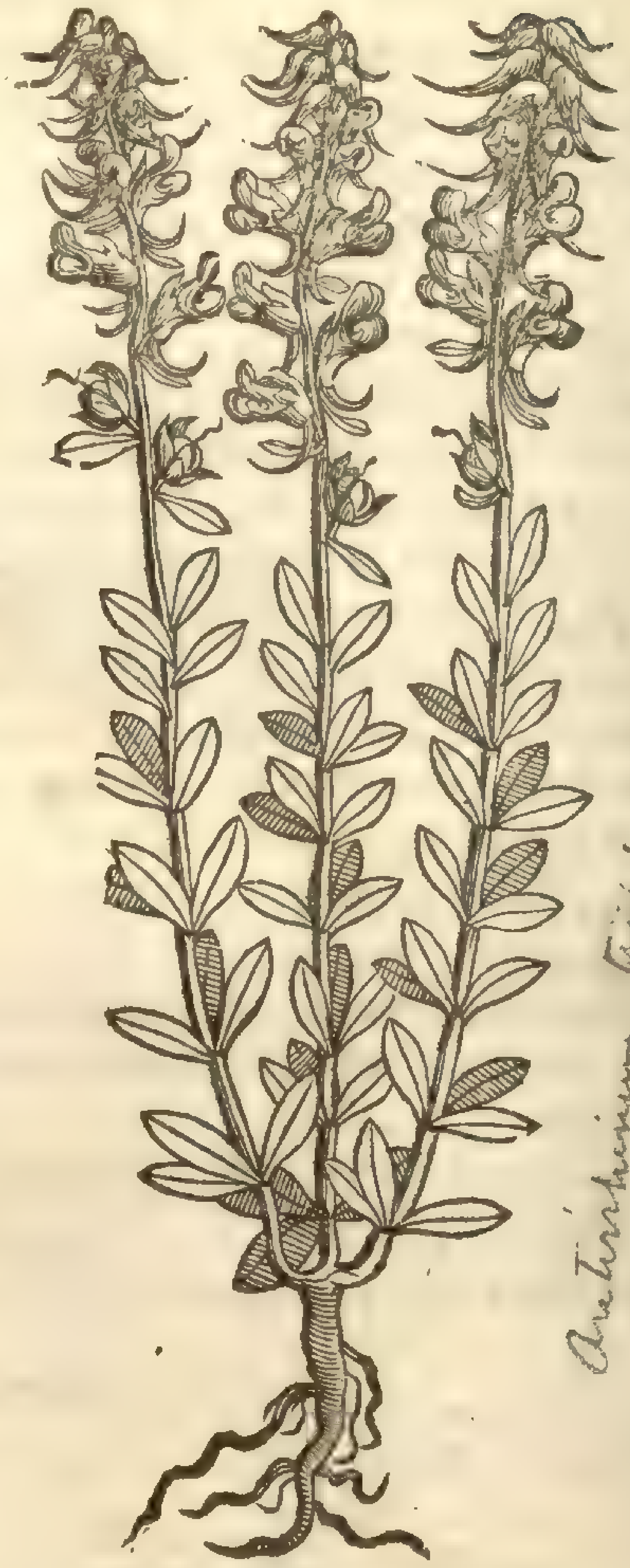

ANTIRRHINI ſpecies quoque quædam videntur, quas Linarias vulgò nominant. Quarum vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, 1.

Linaria odorata.

Linaria Valentina.

anguſta,oblonga,Lini foliis ſimilia:flores luteos ſecundum caules iuxta ſummum,anteriore quidem parte Antirrhini floribus ſimiles,poſteriore verò in caudam ſiue corniculum quoddam deſinentes,floris Regij ſimilitudine;quos ſequitur capitulum rotundum, in quo ſemen nigrum. radix longa, tenuis & alba.

2. Altera ſpecies huic caule,foliis & floribus ſimilis eſt:caulibus tamen ferè longioribus; foliis verò anguſtioribus; floribus paruis,multoq; quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam ſubcandidis aut ſubluteis; capitulis ſimiliter exiguis: radicibus tenuibus & fibroſis.

Naſcitur prior Linaria paſſim in Germania ac Belgio ſecus agrorum margines, & aliis locis; altera inuentu rarior.

Florent Iulio & Auguſto, ac etiam ſeriùs.

Præter verò has duas & alias duas C.Cluſius in ſuis obſeruationibus exhibet. vnam odoratam : alteram Valentinam cognominat.

3. Odoratæ Linariæ folia,non Lini,ſed Bellidis maioris ſimilia magis apparent; lata videlicet,& per marginem crenis inciſa: caulis rectus eſt : floſculi exigui ſpicatim digeſti, coloris è cæruleo purpurei, & quibuſdam locis, in calidioribus nempe regionibus, odorati : capitula parua, rotunda ſunt.

4. Valentina vulgarem Linariam forma & colore florum refert, ſed folia breuiora & latiora quàm Linariæ, ad Antirrhini lutei, aut Centaurij minoris accedunt. cauliculos hæc tres aut quatuor promit : radicem verò vnicam demittit.

Vtraque ſpecies prior Linaria noſtris dicitur,nõnullis Vrinalis. Germanis Lynkraut/flaſchkraut/harnkraut/ vnſer frauwen flaſch/ wald flaſchs/ krotten flaſchs: Belgis Wilt vlas : Gallis *Lin ſauuage*. Exiſtimatur à multis eſſe Oſyris: ſed Oſyris ab hac differens eſt ſtirps, ex qua videlicet κορήματα, hoc eſt, ſcopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni ſeculo; quam vulgò Itali *Beluedere* nuncupant.

Eſt autem Linaria prima quidem ac vulgaris calida quidem & aliquantulum ſicca temperie,& aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi noſtri temporis exiſtimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodeſſe; quod àb Oſyride huc tranſlatum eſt.

De

De Amaranto purpureo. CAP. XXVII.

Amarantus purpureus.

Amarantus maior floribus obſoleti coloris.

CAVLE Amarantus purpureus ſurgit cubitali, vel altiore, ſtriato, iuxta radicem ſubinde rubente, læui, in alas quaſdam diuiſo; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia. pro floribus exeunt ſpicæ, aſpectu gratiſſimæ, cæterùm inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holoſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes; quæ in attritu ſimilem ferè colore ſuccum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinē ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcētes; vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues & fibroſæ. Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumque poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντον, quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter ἀμάραντον dicitur, de quo inferius ſuo loco: Germanicè **Samatblůmen/Tauſenſchoon/Floramor:** Noſtrate dialecto, **Flouweelbloemen:** Italicè *Fior velluto*: Gallicè *Paſſe velours*: Paſſiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holoſericū villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

Eſt verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craſſiore, quatuor aut quinque cu- 2.
bitorum vel altiore: foliis ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris.

Seritur vterque Amarantus in hortis, ſed prior frequētius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

Proueniunt ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum. Inſipidum vtrumque olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in Olerum hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.

Recentiorum plerique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguiniſq; omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt, quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit, præter ſolum fortè colorem, quo ſpicæ rubent. Nam rubra omnia ſanguinem vndequaque fluentem cohibere ac ſupprimere, quorundam eſt opinio; eò quòd quædam ſanguinem ſupprimentia, talia colore ſint. Sed ex coloribus de viribus ſimpli-

cium & medicamentorum, certi nihil colligi: vt Galenus lib. De ſimpl. medica. faculta. ſecundo & quarto dilucidè oſtendit. Qua de cauſa & perperam ratiocinantur, qui Amaranthum purpureum, ſanguinem ſupprimere, cœliacos & dyſentericos adiuuare, ex ſolo colore iudicant.

CAP. XXVIII.

Roſa ſatiua.

Roſa ſylueſtris.

ROSARVM ſtirps tametſi fruticoſa & ſpinoſa ſit, conſentaneum tamen & decens magis eſt, eam floribus iungere, quàm ſpinoſis fruticibus ſociare: principatum ſiquidem inter flores omnes Roſa facilè obtinet, eiusque in coronis omnibus vſus propè nimius eſt; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetuſtiſſimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:

Roſa, honor, decusq́ florum:
Roſa, cura, amorq́ Veris.
Roſa, cælitum eſt voluptas.
Roſeus puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Sunt autem Roſæ genere quidem permultæ, aut ſtirpis ipſius magnitudine, aſperitate, læuitatéve; aut floris foliorum multitudine, paucitatéve, vel colore odoreque differentes. Nonnullæ ſiquidem proceræ & excelſæ: aliæ breues & humiles: folia quibuſdam quina, aliis duodena, vicenáve aut plura. Theophraſtus etiam ἑκατοντάφυλλον, ſiue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes ſerunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam quàm plurimæ, abſque odore nonnullæ. Harum omnium quædam ſatiuæ & hortenſes ſunt; aliæ verò ſylueſtres.

Rami aut potius virgæ omnibus duræ, lignoſæ, mordacibus aculeis horrentes; & ſylueſtribus quidem ſpinoſiores: folia aſpera, per ambitum ſerrata, ex quinque aut ſeptem ex vno neruo cohærentibus. flores è cauliculorũ faſtigiis exeunt, primùm herbaceo incluſi calyci, qui tumeſcens in virides alabaſtros faſtigiatur, quibus paulatim dehiſcentibus flos panditur, in calycis ſui medio, ſtamina quædam capillacea, luteosque complexus apices. ſemen in oblon-

gis

Roſa Dunenſis, ſpecies nona.

gis capitulis, quæ calycibus & floribus ſubſunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignoſæ, in diuerſa tendunt.

In ſatiuarum cenſu, vna proceritate caulium ſiue ramorum, reliquas ſuperat: craſſis enim & lignoſis ſuis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conſcẽdit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora. 1.

Proxima magnitudine, virgas habet breuiores, ſed non minus aſperas, Roſas odore ſuaues, ſed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali appellant. 2.

Tertia huic ſimilis ramis & foliis eſt, ſed ſubinde breuior, flore verò odoratiſſimo pulcherrimoque, ſaturato, & quodammodò puniceo rubore nitente; Roſarum omnium præſtantiſſima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtiliſſima. 3.

Quarta breuior eſt, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, ſed minus quàm tertiæ, & quandoque ſimplici, quinq; tantummodò foliorum; aliàs plurium: aliquando etiam multiplici, odore grato & perquam iucundo. 4.

Quinta Roſarum hortenſis ſpecies, ramis & virgis ſylueſtrem Caninam Roſam quodammodo refert. Roſas profert paruas, plures ſimul cohærentes, vt plurimum ſimplices, aliquando, ſed rarò, multiplices; odore admodum fragranti ſuauiſſimas, & moſchum proximè referentes: vnde & Roſæ Moſchettæ ab Hetruſcis appellantur. 5.

Sylueſtrium ea quidem quæ Canina Roſa vulgò dicitur, & Belgio familiariſſima eſt, aculeatis virgis, & aſperis foliis, ſatiuis ſimilis eſt; ſingulis tamen minoribus: flos ſimplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpuraſcens. Adnaſcitur huius virgis aliquando pilula quædam hirſuta, echino Caſtaneæ quaſi ſimilis, at mollis; quam Spongiolam Roſæ nuncupant. 6.

Huic ſimilis eſt, & alia ſpecies, verumtamen aliquãtulo minor, cuius virgę ſubrubente cortice veſtiuntur, flores pallidè rubent: non in totum abſque odore: Cinamomina Roſa à quibuſdam dicitur. 7.

Inter ſylueſtres etiam quædam lutei coloris Roſas fert. 8.

Eſt & parua quædam humillima, virgis ſpinoſiſſimis: foliis minimis, Roſis perquam exiguis, candidis & ſuauiter odoratis: fructus huius niger, aliarum rubet. 9.

Iam & ſylueſtris quædam foliis reperitur odoratis: hæc proceritate ſylueſtres omnes ſæpe ſuperat: Virgas habet duras, craſſas, & lignoſas: folia ſplendentia & pulchrè virentia, odore gratiſſima: Roſas verò paruulas quinquefolias, frequentiſſimè albicantes, rarò purpuraſcentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore ſubrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Roſarum aliarum capitulis ſimilem, ſed minorem quàm hortẽſium, in quibus lanoſi flocci atque inter eos ſemen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles, & hirſutæ ſpongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Roſæ ſpinas naſcuntur. Et totidem quidem Roſarum genera, noſtra ætas adinuenit. 10.

Sunt verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima ſuis appellata cognominibus; ſed non omnia in Rubo, hoc eſt, ſpinoſo frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Roſarum cenſu numerantur) quorum quædam cum noſtris generibus conuenire, veriſimile eſt; non tamen omnia. Genera eius, noſtri, inquit, fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Viliſſimam verò plurimis; ſed minutiſſimis, Spineolam. Deinde paulo infrà.

Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Gręcula appellata conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperq́; naſcenti ſimilis, latiſſimis foliis. Alia funditur è caule Maluaceo, folia oleracea habẽs, Moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter Coroneolam, & in Rubo natam.

Seruntur & plantantur Roſæ quidem mitiores & ſatiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.

7. Syluestres multis locis ſponte exeunt: & inter has quidem prima, paſſim circa ſcrobes, foſſas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.

8. Lutea in Africa & Ægypto naſcitur: quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.

9. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Iccium portum, in arenoſis iuxta mare tumulis.

10. Sed odorata ſylueſtris Roſa hortenſis eſt, nec vſquam in Gallia aut Belgio, quod ſciamus, ſponte exit.

Seri autem Roſa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argilloſis, nec riguis, contẽta raris, proprieque ruderatum agrum amat: omnis, locis ſiccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibuſdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophraſtus odoris colorisque præſtantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratiſſimas Roſas, quæ apud Cyrenen naſcuntur; & proinde vnguentum iucundiſſimum illic fieri.

Naſcitur verò Roſa ex ſemine: ſed quoniam tardè perficitur, conciſo caule ſeritur. Omnis reciſione & vſtione proficit, florem que melius profert; relicta namque excreſcit & ſylueſcit. Sæpius eam transferre vtile eſt: ſic enim pulchriorem Roſam effundi affirmant: Theophraſtus & Plinius auctores.

Serendarum autem Roſarum modum, Palladius oſtendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copioſa Roſaria, quaternorum digitorum ſurculos gemmantes cum geniculis ſuis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, & ſtercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint, pedis ſpatio inter ſe transferre diſiunctos, atque ita ſolum, quod huic generi deputabis, implere.

Florent Roſæ, quædam citius, aliæ ſerius; omnes Maio aut initiò Iunij menſis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam ſylueſtres: ſeriores ſatiuæ ſunt. Moſchettæ menſe Auguſto & Septembri florent. Theophraſtus, ſi autumnus prolixior fuerit, Roſas etiam denuò erumpere poſſe teſtatur.

Roſa Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipſa Roſarum ῥοδώνια, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluuium emittat.

Medium floris Roſarum, lutea videlicet ſtamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Roſæ dicitur; officinis Anthera.

Foliorum ipſius floris partes candidæ, quibus calycibus inſeruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

Calyx vocatur, qui ſtamina & floris foliola complectitur ac continet.

Alabaſtri verò ſunt calycis partes laciniosæ, conum floris priuſquam panditur complectentes; quæ quinque ſunt, duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Roſarum à pleriſque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus ſemen gignitur, quæ ſcilicet floribus & calycibus ſubſunt.

Viburnum. Virgas ſtirpis Roſarum, Strabus Gallus in hortulo ſuo, Viburna nominat, ſic ſcribens:

Iam niſi me feſſum via longior indupediret,
Scrupens atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Roſæ pretioſa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemeſianus, Viburnum fruticem aliquem ſui generis innuũt, paruum, humilem, lentum & obſequioſum. Ille quidem Æcloga prima vrbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Nemeſianus verò Æcloga ſecunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,

Si modò

Si modò coniferas inter Viburna Cupreſſos,
Aut inter Pinos Corylum frondeſcere fas eſt.

In ſatiuarum Roſarum numero primam, vulgò Roſam albam; Belgæ **witte Rooſen**: Germani **weiß Rooſen**: Galli *blanche Roſe* appellant. Poteſt hæc Plinij Spineola Roſa eſſe, ſi modò Campana Roſa non eſt. 1.

Altera, quam incarnatam Roſam Italia nuncupat, Alabandicæ ſimilis eſt: Germani **Leib-farbige Rooſen.** 2.

Tertia, Prouincialis Gallis, dicitur: hanc, Mileſiam eſſe, non temerè ſuſpicari licet. 3.

Quartam, Roſas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Præneſtinam dixerit. 4.

Quinta, Moſchata, ab odore, vt diximus, moſchi dicta, Damaſcenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali *Roſam moſchettam*: Galli *Roſes muſquées ou muſcadelles*: Belgæ **Muskiet Rooſen.** 5.

Syluestris Roſa, Germanis **wilder Roſen/heckroſen**: Brabantis **wilde Rooſen**: Gallis *Roſes ſauuages*: Plinio lib. 8. & 25. κυνόροδος καὶ κυνόροδα eſt, id eſt, Roſa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis. 6.

Quæ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirſutæ pilulę reperiuntur, Spongiolę ſylueſtris Roſæ aptiſſimè & propriiſſimè dictæ ſunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui ſpecies, quæ Græcis ἄκανθα λευκὴ, hoc eſt, Spina alba.

Aliæ ſylueſtres Roſæ, Cynorhodi etiam ſpecies quædam ſunt.

Earum vna, ordine ſeptima vulgò **Cannel Rooskens**, id eſt, Cinnamomina Roſa appellatur. 7.

Octaua à colore nomen accepit, Lutea dicta. 8.

Nonam noſtri **Duynrooskens** vocitant, id eſt Roſam Dunenſem; ab ipſis in marino littore arenoſis tumulis, quos vulgò **Duynen** nominant. Sunt etiam qui **Pimpernelle rooskens** nuncupant. Roſam pampinulam dixeris, à ſimilitudine nempe huius fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinulæ, quæ alio nomine Sanguiſorba & Pimpinella vocatur. 9.

Decimam Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, & quidem odoratam ſpeciem, Belgæ **Eglantier/** 10.
aut **Aglantier**: Galli *Englenterium*, Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſylueſtrem Roſam, Cynosbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ *Cynosbatū.*
δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκόν. καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυῤῥόν, τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη. Id eſt, Cynosbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcẽs, folia fert latiora Myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interius lanuginoſum.

Extat & Cynosbati apud Theophraſtum huiuſcemodi deſcriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας. ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγνῶδες habet: ſed Athenæus ex Theophraſto *Theophraſti locus reſtitutus.*
ἀγλῶδες rectius legit) hoc eſt; Cynosbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autẽ ſplendens.

Cum harum deſcriptionum vtraque, non malè Englenterium ſiue Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habens craſſas, lignoſas, vti malus Punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidem integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius folii pars, Myrti foliis latius eſt, ſuperioreque parte læue & ſplendens; fructus nucleo Oliuæ ſimilis, qui maturus, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſylueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynosbato ſimilitudinem oſtendunt.

Eſt verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quẽ alij Cynoſpaſton, *Plinij locus emendatus.*
(Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynosbato, ſylueſtris odorata (ſi modò legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Smilaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

Sed ad Roſas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuerſis partibus conſtant, diſſimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ ſpirituoſæ & aëreæ partes; quæ tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Superant humidæ, aëreæ & ſpirituoſæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damaſcenis

Damaſcenis ſiue Moſcatis: Ex tribus his liquor,ea de cauſa, elicitur gratiſſimi ac ſuauiſſimi odoris,qui ferè ex aliis Roſis inodorus eſt.

Vtilis autem Roſarum hæc ſtillatitia aqua,cùm ad cordis roborationem & ſpirituum reparationem,tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari poſtulant.tragematis,placentis, condimentis & aliis,quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis,eadem admixta, ſaporis gratiam confert: oculorum calidos dolores mitigat: ſomnum conciliat:quem & ipſæ virentes Roſæ,odore ſuo ſuaui prouocant.

Succus harum Roſarum,præſertim dilutè rubentium,aluum lenit & ſubducit: efficaciſſimus earum quas Damaſcenas vocant: proximus dilutè rubentium,quarum frequẽtior vſus.

Idem præſtat earundem dilutum,& quod ex eo coquitur Droſatum ſiue Serapium;officinæ Syrupum Roſatum ſolutiuum nuncupant, quod ex infuſo ſiue diluto apparari debet, in quo pluries harum Roſarum virentium folia multa macerata ſunt.

Ad leniendam autem ſiue ſubducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiore,aut opus non eſt,aut vti non expedit. Nã præter ea quæ in inteſtinis hærent excrementa,aut in proximis & primis venis cruda,pituitoſa & ſubinde bilioſa,alia non educit;ſi non aliis quibuſdam potentioribus medicamentis permiſceatur.

Humectat autem & refrigerat Serapium iſtud:ideò etiam febrium ardentium caloresnimios ſedat, & viſcerum inflammationes mitigat, ſitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm vtile,nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

Simile poſſunt & folia harum Roſarum ſacharo condita, præſertim ſi manibus tantummodo contrita,ac diligenter cum ſacharo permixta,igni admota incaleſcant, potiùs quàm decoquantur.

In rubentibus Roſis,quæ paſſim ſunt vulgares,& aliis ſaturatæ purpuræ,quas Prouinciales appellant,plus eſt terreæ ſubſtantiæ,& reſiccantis adſtringentisq; facultatis, non tamẽ abſq; humido quodam permixto;quod quidem ipſis adhuc virentibus ineſt: in reſiccatis verò deperditum eſt.Succus hac de cauſa,& dilutum earum,ad aluum ſubducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum.

Reſiccatæ autem hæ Roſæ,humiditate iam abſumpta,adſtringunt & reſiccant: refrigerãt quoque,ſed minus quàm virẽtes: robur cordi conciliant,ac tremori,& palpitationi eius ſuccurrunt: hepar,renes,& alia viſcera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum,ſiccant & corroborant: fluorem muliebrem & ſuperfluam menſtruorum purgationem compeſcunt;ſanguinis vndequaque eruptiones ſiſtunt:ſudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam,conſtringunt: antidotis omnibus vtiliter admiſcentur,& aliis quoque medicamentis,ſiue foris adhibendis,ſiue intra corpus aſſumendis, quibus adſtringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

Quod ex ipſis fit Rhodomeli,vulneribus,vlceribus,eruptionibus,ac in vniuerſum omnibus,quæ abſtergi & reſiccari poſtulant,longè vtiliſſimum eſt.

Oleum calores omnes ſedat,& inflammationes prohibet,aut iam incipientes mitigat.

Flores Roſarum,lutea videlicet ſtamina & apices,reſiccant ſimiliter & adſtringunt,& potentius quidem,quàm ipſarum Roſarum foliola. Idem poſſunt calyces & alabaſtri: ſed cùm his omnibus odor deſit,minus vtilia ſunt,humanæque naturæ minus amica.

Capita Roſarum,Plinio auctore, ſanguinem etiam & ventrem ſiſtunt: vngues, epiphoris ſalubres ſunt.

Radix ſylueſtris Roſæ ad morſum Canis rabidi vnicum remedium,oraculo repertum: vti idem lib. 8.cap.41.ſcribit.

Spongiolæ,quæ in mediis eius ſpinis naſcitur,cinere cum melle,Alopecias capitis expleri, idem ait,lib.25.cap.2.

Fuchſius,Spongiolas & capitula ſylueſtris Roſę,contra calculum & vrinę difficultates valere affirmat; ſi in puluerem trita exhibeantur. Prodeſſe autem poſſunt non vt diuretica,aut calculum atterentia; ſed veluti alia quædam adſtringentia,debiles renes confirmantia: quæ calculoſis non raró vtiliora ſunt, quàm multa, præſertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiore aut nimio vſu,& renes multum debilitari, & ſæpè ſupercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui,atteri,aut expelli, ſed copioſiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in ſanguine tenue,aqueum & ſeroſum eſt,ſegregant: quod verò craſſius,cogunt,ac indurari diuretica fortiora faciunt: & ſimiliter etiam alia minus potentia, frequentiore vſu: vt Gal.de ſimpl.med.facult.lib.5.

De Ciſto. CAP. XXIX.

Ciſtus.

C. albidus

Ciſtus cum hypociſtide.

ROSARVM ſpecies & Ciſtus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam; præter tertium Ledum dictum.

Vterque frutex eſt lignoſus, multis alis ramoſus; ſed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis frequenter ſunt lata, aliquantulum rugoſa & lanuginoſa, propemodum ſubalbicantia, hortenſis aut alterius Saluiæ foliis modo quodam ſimilia: flores in ſummo virgularum, veluti paruæ ſylueſtres Roſæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo penè ſubrubentes, aut purpurei: feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuſcula, in quibus ſemen paruum: radices lignoſæ, fiſſæ, in diuerſa tendentes.

Exit ſubinde ſub ipſo frutice ad radices, Limodori quoddam genus, craſſum, pingue, carnoſum, ſucco plenum, ſine foliis, ex multis veluti Hyoſcyami vtriculis, aut mali Punicę cytinis totum conſtans: colore in vno genere πυῤῥῷ ſiue ruffo: in altero candido: in quodam etiam χλωρῷ, ſiue virente, aut herbaceo: vt Dioſcorides ait. *Hypociſtis.*

Naſcitur Ciſtus in Italia, Hiſpania, Narbonenſi Gallia, ac in aliis multis calidioribus Europæ prouinciis, aridis & ſaxoſis locis: & in vna quidem regione crebrioribus foliis, in aliis rarioribus; alibi candidioribus mollioribuſque; in pleriſque minus candidis, minuſque piloſis; in nonnullis longioribus, anguſtioribus, in quibuſdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuerſitate Ciſtus recipit.

In calidis regionibus Aprili ac Maio floret: ſemen Auguſto & Septembri maturitatem aſſequitur. In hortis Belgij ſerius florem eius conſpici datur.

Κίσον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίσθαρον. Latinis ſimiliter Ciſtus, & Roſa ſyluatica dicitur: à quibuſdam etiam Roſa Canina, vt Scribonius Largus refert: ab Hiſpanis Eſtepa: à Luſitanis Roſella.

E radicibus exiens Limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam ſub Ciſto proueniat: A nonnullis ῥόβεθρον, aut ὀρόβεθρον: Ab aliis κύτινος, inter quos Paulus eſt Ægineta; qui etiam non illud, quod Ciſto ſubnaſcitur, ſed huius ſuccum Hypochiſtida appellat: vnde manaſſe poteſt Hypoquiſtidos vox, qua officinæ ſuccum hunc barbarè nominant. *Hypociſtis.*

Facultate porrò Ciſtus, vt Galenus ait, non inſtrennuè deſiccat, ſecundi propemodum ordinis

ordinis reſiccantium: adeò verò frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Folia & prima germina trita tantùm deſiccant, adſtringuntque, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis ſunt efficaces, adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates ſanent: cataplaſmatis modo illita, putredinoſa ipſorum vlcerum iuuant. Dioſcorides, τομὰς, id eſt, vlcera depaſcentia illitu cohibere, & cum cera ambuſtis, veteribusque vlceribus mederi tradit.

Hypociſtis multò magis adſtrictoria eſt: efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dyſentericosque labores. Quin ſi partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis, hepaticisque epithematis admiſcetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

De Ciſto Ledo, & Ladano. CAP. XXX.

Ciſtus Ledon.

Ladanum.

CISTVS Ledon, frutex eſt paruus Ciſto aſſimilis, ſed foliis longioribus, nigrioribus, & tactu glutinoſis: flores parui albicantes, exiguis Roſis perſimiles: vna tamen eius ſpecies maiores habet, quorum ſingula foliola nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

Contrahunt folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed vt Petrus Bellonius, αὐτόπτης, in mediis æſtatis & Canicularium dierum ardentiſſimis feruoribus; quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minore induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur, non, vt in fabulis eſt veterum, ex caprarum aut hircorum barbis villíſve depectitur: collectum colatur, & in maſſas formatum in medicinæ vſus reconditur.

In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſſim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore: tum & in compluribus Hiſpaniæ locis apricis. Variat verò & huius non minus, quàm Ciſti, foliorum & forma & magnitudo, ac ipſius etiam ſtirpis, pro locorum ac regionum diuerſitate: vt videre eſt in C. Cluſij diligentiſſimis obſeruationibus, in quibus diuerſas ac differẽtes Ciſti ac Ledi ſpecies oſtẽdit.

Λήδον καὶ λάδον ipſe frutex dicitur & Ciſti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex foliis colligitur λάδανον καὶ λήδανον: Latini Græcas voces ſeruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum, ὑπόχλωρον, ſiue ſubuiride, facilè molleſcens, pingue, non arenoſum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.

Primo exceſſu completo Ladanum calidum eſt, Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocirca etiam defluẽtes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit; tum meatus, quibus infixi ſunt, contrahit.

Vim habet Ladanum, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, Myrrha, & oleo Myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit: duritias vteri peſſis immixtum curat. Medicamentis dolorem ſopientibus, aduerſus tuſſim facientibus, & malagmatis vtiliter admiſcetur. Aluum ſiſtit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

De Flore Solis. CAP. XXXI.

Flos Solis.

REPERITVR porrò Ciſto ac Ledo ſimilis quædam, ſed multò minor ſtirps, ſubinde, niſi pedamentis quibuſdam fulciatur, quaſi repens: cauliculi ei ſunt numeroſi, tenues, & graciles: folia oblonga, Ledi ac Ciſti minora, carnoſa, leniter hirſuta, quibus lentus ineſt ſuccus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ, ſiue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignoſæ, ruffeſcentes. *Flos Solis.*

Aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis, ac non modò apud Italos aut Hiſpanos, verùm & apud Germanos, vbi cælum rigentius, naſcitur: & modò maioribus, aliàs paulò minoribus, ſubinde virentioribus foliolis reperitur.

Apud Germanos & Belgas æſtiuis menſibus florem producit: ſemen poſtea perficitur.

Tragus Germanicè Heyden yſop & feld-yſop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

Plinius Helianthen tradit, in Temiſcyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito Croco & Palmeo vino perungi Magos, & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideò eandem Heliocalliden nominari. Quæ ſi eadem cum iſto Solis flore ſit, an diuerſa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum ſiue Solis florē, à quibuſdam Panaces Chironium exiſtimari refert, verùm cum eo ſimilitudinis habet nihil. *Helianthe.*

Vulnera autem, eodem auctore, glutinat: ſanguinem manantem ſiſtit: ad cruenta ſputa, dyſenteriam, menſium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione ſanat. in ſumma, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quę ſatis oſtendunt cum Ciſto, ac Ledo, non modò forma, ſed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Ciſti & Ledi, ſylueſtrem quandam ſpeciem eſſe.

De Pæonia. CAP. XXXII.

PÆONIÆ tres ſunt: maſcula vna, feminæ duæ.

Maſculæ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commiſſa, nucis Iuglandis foliis ferè ſimilia, niſi quòd Iuglandis ex ſeptem aut nouē particularibus, ſimul ad vnum neruum aut ῥάχιν cohærentibus conſtent; Pæoniæ verò, ex quinque ſolùm, & ſubinde ex tribus tantùm committantur: flores in ſummo caulium veluti magnæ Roſæ in purpura modò intenſius, aliàs dilutius rubent; ſtaminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: ſiliquæ foris lanuginoſæ; quæ per maturitatem ſpontè dehiſcunt; ſemē in his nigrum, rotundum, Ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore ſplendentia. radices ſubſunt longæ; craſſæ, altè deſcendentes, ſubinde bifidę, aut trifidę, intus candidæ & odoratæ.

Prioris feminæ caules parùm aut nihil rubent: folia incōdita, Hippoſelini (quod à Theophraſto Smyrnion appellatur) ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pæoniæ, colore aliàs pulchrè, aliàs dilutè rubentes: ſemen, in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glandulolæ radices, veri Aſphodeli radicum æmulę, ſed multò craſſiores & lōgiores; à quibus ſępè alię duæ aut tres procedunt, eiuſdem omnino formæ. 2.

Pæonia mas. Pæonia femina prior.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur, adeò multiplicatis foliis, vt vnius floris ſupra ducenta foliola numerari contingat.

3. Altera femina caules habet & folia ſimilia; folia tamẽ minus incondita, & in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, crebrò dilutius rubentes: radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuiſſe videtur lib. XXVII. cap. X. Femina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhęrent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaque. Poſſet verò & hęc Pæonię feminę ſpecies altera, Dioſcoridis quoque maſcula exiſtimari, ſi non folium mari nucis Iuglandis, & radicem vnicam eſſe ſcripſiſſet. Nam mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertię Pęoniæ vna aliqua, ab ipſis radicibus, quę pluribus ſingularibus conſtant, auulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῇ καρύᾳ, id eſt, nuci Regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regiæ, habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam feminæ folia Myrrham redolere ait; ſed ſuſpicio euidens eſt, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum legiſſe; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidiſſe. *Plinij oſcitantia.*

Naſcitur Pæonia, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in ſyluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatiſſima quidem, femina prior; altera deinde: maſcula rariſſima eſt. Florent omnes menſe Maio: ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

Græcis παιονία καὶ γλυκυσίδη: & à nonnullis πεντόροβον; Latinis ſimiliter, Pęonia & Dulciſida dicitur. Officinis Pionia, Germanis Peonien blumen/ Peonien roſen/ Gichtwurtz/ Kunigblum/ Pfingſtroſen: Belgis ferè Pioenen: Flandris tamen, Maſtbloemen: Gallis, *Piuoine*: Hiſpanis, *Roſa del monte*: Italis *Peonia*.

Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quę partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt ſunt, ὀροβέλιον, ὀροβάξ, αἱμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, πανθηκέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον: Roſa Fatuina, herba

Caſta

Pæonia femina altera.

Pæoniæ feminæ multiplex flos.

Caſta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, ϗ σελήνης nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam ſignificat. Lunaris verò ſiue Lunaria Pæonia appellari poteſt: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glanduloſæ radices dactylos Idæos referunt. Sunt autem Idęi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta inſula naſcentes. Aglaophotis, id eſt, lucidè ſplendens; Pæonia dicitur, à granis cocci colore ſplendentibus. *Idæi dactyli.*

Aglaophotides autem duę, apud Ælianum lib. 14. deſcriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terreſtris, cap. 27. *Aglaophotis.*

Marina, Fuci ſpecies eſt, quę in profundis naſcitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æſtiuo Solſtitio dehiſcens, noctu igneum quędam, & veluti ſcintillantem ſplendorem emittit. 1.

Terreſtrem, quæ alio nomine Cynoſpaſtus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas deliteſcere, nec vllo modo agnoſci; nocte verò ſtellæ inſtar lucentem, & igneo ſplendore coruſcantem, facilè in conſpectum venire.

Et hæc quidem terreſtris Aglaophotis ſiue Cynoſpaſtus, Pæonia eſt; Pęoniæ enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam: & plurimum noctu à paſtoribus inueniri ac colligi. Pręcipi etiam vt Pęonia noctu colligatur, Theophraſtus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Ælianus quoque affirmat. 2.

Appellatur verò terreſtris hęc Aglaophotis à Ioſepho belli Iudaici ſcriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quę de Aglaophotide terreſtri, ſiue Cynoſpaſto, Ælianus ſcribit, cum iis quę de Baara Ioſephus, fit manifeſtum. Cynoſpaſtum etenim Ælianus ait, non abſque periculo euelli, & eum, qui primùm eius naturæ imperitus eam attigit, famam eſſe periiſſe: itaque ſignum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum aſſatarum carnium motus ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Ioſephus, Baaram tradit circa veſperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non eſſe; ſed vel vrinam muliebrem, aut menſtruum ſanguinem ſuper eam fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli poſſe.

Vaniſſima autem hæc ſunt omnia: nullo etenim negotio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli poteſt. Qua de cauſa & ſimiliter vana ſunt, quę Theophraſtus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam ſi interdiu quis fructum legat, à Pico martio viſus, oculis periclitaturum: ſi vero radicem ſecet, periculum eſſe ne ſedes procidat.

Mirum autem videri non debet huiuſcemodi nugas & vaniſſimas ſuperſtitiones, ac impiiſſimas ceremonias, ſubinde in antiquiſſimorum auctorum libris reſperſas reperiri: fuerunt enim multa, illorum ſeculis, magna vanitate, ad oſtentationem, vt Plinius verè teſtatur, ab Ægyptiis & aliis prętigiatoribus efficta: quorum ſectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexiſſe: à cuius lectione, ea de cauſa, & aliorum ſimiliter mendacium, abſtinendum præcipit.

Porrò Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adſtringit: acrimoniæ cuiuſdam ſubamaræ quoque particeps: temperamentum haud inſigniter calidum obtinet, pauxillo ſymmetro calidius: exiccatoria autem eſt & ſubtilium partium. Feminis à partu non purgatis, ſicca, Dioſcorides inquit, datur: menſes cit Amygdalę quantitate pota: in mulſa, Galenus addit. Prodeſt auriginoſis, renes & veſicam dolentibus: obſtructum hepar & renes expurgat: ventris dolores ſedat, & fluxiones ſiſtit, in vino decocta & bibita. Recentem pueris ex collo ſuſpenſam, aduerſus Comitialem morbum efficacem eſſe, à Galeno certo & euidenti experimento compertum eſt. Eſtur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Præfertur ad hæc maſculæ Pæoniæ radix.

Rubra grana 10. aut 12. pota in vino auſtero, nigro, fluxum rubrum muliebrem ſiſtunt: ſtomachicis qui roſiones ſentiunt, eſa proſunt: à pueris comeſta, aut in potu ſumpta, calculi initia excutiunt.

Nigra grana, ipſa videlicet ſemina, 15. numero in potu ſumpta, opitulantur ſuppreſſionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant; vteriq́ue ſtrangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à ſerpente percuſſis, Plinio auctore.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS SECVNDÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER SECVNDVS.

DE FLORIBVS EX BVLBIS.

PRÆFATIO.

EX bulbis prodeuntes flores nunc ordine ſuccedunt. Inter bulbos autem edules & veſcendo nonnulli ſunt; vt Allium, Cepe, Porrum, & ſi qui ſunt ipſis ſimiles: de quibus alibi, in olerum videlicet hiſtoria agendum reſtat. Hoc loco de iis bulbis, quorum ſpecioſi ac elegantes flores, & in hortis, & in coronis gratiam conſecuti ſunt, ſcribẽdum. Horum autem pleriq. odorati: alij abſq. odore.

Differunt verò & forma & colore. Narciſſus & Lilium forma multum diſsident. Lilia alba à purpureis, ac aliis colore diuerſa. Reperitur & in ipſis bulbis diſcrimen: quidam ſolidi, tunicis conſtant: alij ſquamis, aut nucleis; vt Liliorum.

Durabiles autem omnes bulbi, nec facilè aut citò ex terra eruti inareſcunt: idcirco & commodè transferri queunt, ſi, quando ſemen perfecerint, transferantur. Cauſa huius lentus eorum ſuccus, quo omnes bulbi redundant: qui non facilè abſumitur nec reſiccatur, ſed tenacius hæret.

DE LILIO CANDIDO.

CAPVT PRIMVM.

Lilium candidum.

CANDIDO ſiue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vſu, reliquis præſtat, folia ſunt oblonga, lata, carnoſa, læuia, in herbaceo & diluto virore ſplendentia: caules duobus cubitis altiores, multis foliis ſenſim attenuatis comoſi, qui inter folia exeunt: flores ad ſummum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab anguſtiis in latitudinem ſe laxantes, calathi forma; ſenis conſtantes foliolis, oblongis, extrinſecus ſtriatis; ſtaminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulboſa, nucleis conſtans, & ex multis ſimul vnitis compoſita, ſucco lento & glutinoſo plena, quo & folia & caules redundant.

Seruntur Lilia paſſim in hortis. In Syria autem & Piſidia Pamphyliæ, vnguentis efficaciſſima naſci, Dioſcorides inquit.

Floret apud Germanos, Italos, Hiſpanos, Belgas, Gallos, & alibi Lilium, Iunio menſe: Auguſto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

Stirps Liliorum à Græcis *κρινωνιὰ* dicitur: flos verò *κρίνον* & *λείριον* (eſt tamen & Narciſſus *λείριον*) à nonnullis *καλλιλείριον* & *κρινάνθεμον*: A Latinis Lilium & Roſa Iunonis.

Appellatur autem Roſa Iunonis, quòd ex lacte eius in terram delapſo, natum feratur. Fingunt ſiquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcumena Iupiter ſuſtulerat, admotum fuiſſe dormientis Iunonis vberibus, & poſt ſuctum lac copioſum effluxiſſe, & vna eius parte cælum perfuſum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò Lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium iſtud, vulgò weiſʒ Gilgen oder weiſʒ Lilgen appellant. Belgæ witte Lelien: Itali *Giglio*: Hiſpani *Lirio blanquo, Azucena blanqua*: Galli *Lys blanc*.

Lilij autem flos temperaturam miſtam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia.

Radix foliaque per ſe trita, deſiccant & abſtergunt, ac moderatè digerunt.

Folia herbæ, Dioſcorides ait, impoſita, auxiliantur à ſerpentibus ictis: eadem feruefacta, ambuſtis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

Succus melle & aceto mixtus, in æneo vaſe coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus,& recentibus vulneribus vtile.

Radix toſta,& cum roſaceo trita,ambuſta ſanat,vterum mollit, menſes mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes ſanat;vitiligines & lepras expurgat;furfures & manantia capitis vlcera abſtergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & Hyoſcyami foliis,ac farina triticea trita,teſtium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum,in vino,Plinius ait,radices Lilij decoquuntur, triduoque non ſoluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ, inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis,& vulſis proſunt.

Recentiores Lilij radices coctas,cataplaſmatis ſumma cum vtilitate admiſcent,abſceſſus maturantibus & ad ſuppurationem perducentibus. Eædem etiam, in oris collutionibus ad idem facientibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abſceſſus maturant, & ſuppurari faciunt, & dolorem ſimul ſedant.

Semen,Dioſcorides ait, potum, ſerpentium morſibus aduerſatur. Cataplaſma ex ſemine & foliis, eryſipelatis imponitur.

Fit ex floribus oleum aut vnguentum,quod Lirinum aut Suſinum appellatur, molliendis neruis aptum,priuatimque ad vteri durities vtile.

De Liliis purpureis, Hyacintho ſcripto, & Comoſandalo.

CAPVT II.

Lilium purpureum maius.

Lilium purpureum minus.

PVRPVREORVM Liliorum tria genera ſunt: maius vnum; alterum minus: tertium bulbiferum.

1. Maiori purpureo Lilio, caules ſunt proceri, longi, ſubinde altiores quàm Lilij albi: folia tamen nigriora & anguſtiora, circa caulem multa, ſed ante eius exortum è radicibus nulla: flores ſummo caule copioſi,10.12.aut plures,ad vſque 18.& 20.ac vltrà,ſupra inuicem incerto ordine digeſti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante;multis exiguis nigris quaſi punctulis,literarum quarundam veluti rudimentis, reſperſi: radices,bulbi magni ſunt,ex multis quoque nucleis,vt Lilij candidi,ſed maiores.

In Ita-

Lilium purpureum tertium.

In Italia, in aruis inter ſegetes; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium iſtud, Matthiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt.

Floret paulò ante candidum Lilium; poſt purpureum minus, vnà cum Roſis.

Matthiolus Lilium ſylueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὠχρὸν, id eſt, valde luteum. Ἀπόφυσις autem ſiue ἀποφύαι, ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochræ color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem iſtud, ramulares adnaſcentias nullas habet; & flores in caule nõ modò tres aut quatuor, ſed nõ rarò 18. aut 20. aut plures; ſubinde ad 50. aut 60. vſque, ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, ſiue purpureum, reperiri, ex relatu Dioſcorides ſcribit; quodque rubens Plinius, & Græci, eo auctore, κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum in Italia naſcens. Niſi fortaſſis duæ Hemerocallides flores ſint: vna quidem apophyſes habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium iſtud Hemerocallis fuerit, & præſertim πορφυρανθὴς: qua appellatione Hemerocallida, etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed veriſimile eſt Hemerocallida non eſſe; eſt enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui πορφυρανθὴς nomen propriè conuenit.

Alterum & minus purpureum Lilium, caule eſt multo breuiore, cubitali videlicet tantùm aut minore: foliis ſimiliter nigricãtibus & anguſtioribus ac minoribus: Flores è ſummo caulis pariter erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus inſidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris & perquam exiguis ornati; Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores bulbi ſunt, infra ſupraque quos fibræ adhærent. 2.

Vnà cum aliis Liliis apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis.

Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

Lilium etiam eſt purpureum, & κρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

Tertium huius generis purpureum Lilium procerius eſt minore, humilius verò maiore: flores paulò quàm minoris rubicundiores. huic è ſinu foliorum, & quandoque in ipſis florum pediculis parui naſcuntur bulbi, qui terræ commiſſi adoleſcunt, & tertio aut quarto anno flores proferunt: bulbis autem radicum, foliis, ac floribus nigris notulis inſcriptis, ſuperioribus duobus ſimile. 3.

Et iſtud Lilij genus in montium conuallibus alicubi reperitur: Germanis verò ac Belgis hortenſe eſt.

Flores huius poſt minoris, ante verò maioris apparent: vt enim altitudine medium, ita quoque medio tempore floriferum.

Inter purpurea Lilia referendum: ab exiguis autem quos profert bulbis, Bulbiferi cognomen accepit.

Ouidius lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens periiſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens: *Hyacinthus.*

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor; Tyrioq; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq; capit, quam Lilia, ſi non

Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq́ litera ducta eſt.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἶ αἶ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Meminit & huius Virgilius Bucolicôn Æcloga tertia:

Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt, Lauri & ſuaue rubens Hyacinthus.

Similiter & Nemeſianus Bucolicôn Æcloga ſecunda:

Te ſine me, miſero mihi Lilia nigra videntur
Pallentesq́ Roſæ, nec dulce rubens Hyacinthus.
At ſi tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureæq́ Roſæ, & dulce rubens Hyacinthus.

Dicitur autem rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color ſiquidem florum rubens, ſubinde nominatur purpureus. Exiſtimatur verò & iſte Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis inſtar rubeat: vti enim ærugo æris, ſic ferri corruptela ferrugo eſſe creditur, quæ à ſubrubente colore rubigo dicitur. Et quidem in hac opinione non pauci ſunt, qui ferrugineum colorem à rubigine (quam ferruginem eſſe cenſent) dictam velint. Sed non omnibus hæc ſententia probatur; quibus ferrugineus non alius eſſe videtur, quàm ad cæruleum accedens: ferrum nempe quem contrahit, poſteaquam ab igne candefactum fuerit. Relinquitur etenim tunc in generoſiſſimo ac duriſſimo ferro color cæruleo proximus: à ferro ferrugineus appellatus. Nituntur hi auctoritate Virgilij, qui vno loco, Æneidos VI. Ferrugineam Charontis cymbam deſcribit, & eandem mox cæruleam nominat:

Ferrugineus color.

Ipſe ratem conto ſubigit velisq́ miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba.

Deinde paulò pòſt: *Cæruleam aduertit puppim, ripæq́ propinquat.*

Facit huc quoque, quòd vno loco Arcentis filium, in armis clarum, referat ferrugine Ibera: alibi verò arma Oceani coloris oſtendat, qui cæruleus apparet: vt Æneid. VIII.

—Chlamyde & pictis conſpectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda.

Et Æneidos IX. *Stabat in egregiis Arcentis filius armis,*
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.

Confirmat verò & horum ſententiam non parum Claudianus, qui Violas ferrugine dulci pictas ſcribit, lib. II. de raptu Proſerpinæ:

Sanguineo ſplendore Roſas: Vaccinia nigro
Induit, & dulci Violas ferrugine pingit.

Occurrit autem ferruginei Hyacinthi mentio apud Virg. Georgicôn IIII.

Et pinguem tedam & ferrugineos Hyacinthos.

Item apud Columellam lib. x. in hortis:

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Putatur autem ferrugineus color & obſcurus ac lugubris eſſe: Catullus enim in Argonauticis talem videtur affirmare:

Noſtros vt luctus, noſtræq́ incendia mentis
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Ibera.

Et Ouidius: *———quorum per colla iubasq́,*
Excutit obſcura tinctus ferrugine habenas.

Sed ad Hyacinthum purpureum ſiue rubentem, vnde ſumus digreſſi, reuertamur.

Recentiorum plerique, hunc Hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem Hiſtoricum Iodocus Vuillichius in commentariis Georgicôn Virgilij nominat. At nobis magis placet hunc ſcriptum Hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferius ſuo loco, non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ ſunt.

Theocritus ſiquidem εἰδυλλίῳ x. hunc Hyacinthum γραπτὸν, id eſt, ſcriptum appellat, ſic canens:

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος.
Et viola nigra eſt, & ſcriptus Hyacinthus.

In quo quidem carmine Hyacinthus niger dicitur, non quòd ipſe totus niger ſit, verùm ab ipſis punctis & nigris luctus notulis; haud aliter quàm purpureus dicitur Narciſſus, propter

medij

medij circuli eius purpureum criſpum ambitum;& luteus à calyce luteo; nam maxima pars floris,circumambientia videlicet foliola, candidiſſima in vtroque ſunt: vt in Narciſſi videre eſt hiſtoria.

Pauſanias Corinthiacon lib.ſecundo,ſcriptum Hyacinthum, aut ei ſimillimum florem Comoſandalon ab Hermionenſibus appellari,memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipſis in honorem Chthoniæ deæ,ſtatis feſtis aguntur diebus.Pompæ agmẽ ducunt,inquit, ſacrificuli,& qui annuos magiſtratus gerunt: ſequuntur feminæ ac viri: ipſis etiam pueris ſolenne eſt,deam cum pompa deducere.Incedunt autem cum albis veſtimentis, capitibus coronas ferentes.ſunt eæ corollæ ex flore contextę,quẽ *κομοσάνδαλον* incolæ appellant. Hyacinthum ego illum exiſtimo: eſt enim ei tum magnitudine,tum colore perſimilis;habet præterea eaſdem luctus indices literas.Hæc Pauſanias. *Comoſandalus.*

Porrò purpureorum Liliorum iſtorum,in medicina incognitus vſus eſt,& facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

De Lilio ſylueſtri. CAP. III.

Lilium ſylueſtre.

SYLVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut altiores,rotũdos: folia lõga,lata,acuminata,non ſupra inuicem incerto ordine diſpoſita, ſed caulem quibuſdam locis,ſtellæ modo radiata, circũdantia:flores è ſuis pediculis deorſum depẽdent,Lilij diuiſura, ſed minores, colore purpureo obſoleto, purpureiſque aliquot maculis ſplendentes,& ſtaminibus eiuſdem coloris in medio; quorum foliola retrorſum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulboſæ veluti ex multis nucleis cõiunctæ,aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent.

Naſcitur Lilium iſtud complurimis Germanię locis, in ſyluis & montibus, Fuchſio & Geſnero teſtibus: apud Bohemos quoque in nõnullis collibus herboſis.Belgæ cum aliis Liliis in hortis habent.

Floret ſub finem Maij,aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

Germani,Goldwurtz / à flauo bulbi colore, & Heydniſch blumen appellant. Noſtri Lelickens van Caluarien: Hiſpani *Lirio Amarilho ſaluage:* Galli, *Lys ſauuage*, hoc eſt,Lilium ſylueſtre.Eſt tamen & aliud ſylueſtre Liliũ, alio nomine Hemerocallis, de qua paulò pòſt. Matthiolus iſtud Lilium in Italia à Chymiſtis Martagon dici,ait.

Vſum autem hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.

De Lilio ſylueſtri altero. CAP. IIII.

AD ſylueſtris Lilij genus & aliud multò elegantius accedit. caulem iſtud promit cubitalem, aut proceriorem, multis foliis ſenſim attenuatis comoſum, inferius ex purpura nigricantem: folia læuia ſunt, pinguia, & reſplendentia,Lilij ferè candidi æmula, attamen paulò nigriora, minuſque acuminata: flores è ſummo ac faſtigio caulis ſylueſtris Lilij modo reflexi ac repandi dependent, ſuaueolentes pigmentorum quorundam inſtar; eleganti colore rubentes, medio inter Menium & Cinnabarim, vtraque factitia; aut inſtar floris Conſtantinopolitani. pro radice bulbus ex ſquamulis multis,ac nonnullis minoribus bulbulis congeſtus; fibris verò & aliquot demiſſis,quibuſdam verò & ſuprà adnatis: veluti Liliis purpureis.

In Iapidiæ montibus hoc Lilij genus à ſe repertum Matthiolus ſcribit: Belgæ cum aliis, in hortis colunt.

Vnà cum candidis Liliis in Belgio floruit.

Nomen

Lilium ſylueſtre alterum.

Corona Imperialis.

Nomen huic Hemerocallidis alterius Matthiolus tribuit: nos tamen ad Lilij ſylueſtris genus potius referendum cenſuimus. Hemerocallis ſiquidem nobis, non bulboſum Lilium eſſe, nec temerè, videtur.

De facultate verò huius comperti habemus nihil.

De Corona Imperiali. CAP. V.

INTER ſylueſtria Lilia venit & numeranda Imperialis Corona dicta: cuius folia læuia, oblonga, caulem quoque ſtellæ ſimiliter in modum, veluti ſylueſtris Lilij, ambiunt: caulis quoque aſſimilis, ſed faſtigio ex aliquot foliis comam proferens, à qua ex tenuibus pediculis deorſum nutantes dependent quatuor flores, ſinguli ſenum foliorum, Liliis ſimiles, ſed minus patentes, minores, & haudquaquam reflexi; colore vel lutei, vel Hyacinthi ſcripti, ſiue purpurei Lilij inſtar rubentes: (duorum etenim eſt generum:) quorum ſtamina ſex, & medius piſtillus inalbicant. pro radice bulbus non vt aliorum Liliorum ſquamoſus, ſed ſolidus & cepaceo ſimilior, odore Allium referés.

Rarus iſte & peregrinus bulbus in Orientis regionibus naſcitur. apud Italos & Pannonios in hortis à paucis coli cœpit.

Circa Nonas Aprilis Anno M. CCCCC. LXXVI. ex horto Inuictiſſimi Imp. Maximiliani II. & nonnullorum procerum, flores in aulam Viennæ illati fuerũt.

Lale & Turſani patriis vocibus appellari affirmatur: Itali Coronam nominant Imperialem.

De huius quoque facultatibus nihil adferri poteſt: nondum exploratæ ſunt, vel floris vel bulbi vires.

De Dente canino & Ephemero. CAP. VI.

DENTI canino folia exeunt bina ternáve, latiuſcula, Allij vrſini aut Colchici ſimilia, ſed minora & rubro maculata, aliquantulum humum verſus reflexa: ſurgit ab his tenuis pediculus dodrante breuior, è cuius faſtigio floſculus dependet ex ſex foliolis, totidemque è medio prominentibus, cum ſuis apicibus, ſtaminibus, Lilium ſylueſtre, cùm forma, tum repandis extrorſumque reflexis foliolis referens, verùm minor, colore ſubinde candidus; aliquando eleganti, nec tamen intenſo rubore purpureus; non rarò medio inter vtroſque: capitulum ſubſequitur rotundum, exiguum; in quo ſemina. radix oblongum & tenuem refert bulbum, ex quo tenues fibræ demittuntur.

In Mutinenſibus & Bononienſibus Italiæ montibus reperiri fertur: Germanis ac Belgis non niſi hortenſis.

Aprili

Dens caninus. Ephemerum Matthioli.

Aprili menſe apud Belgas quandoque cum flore videtur.

Satyrium plerique appellant,& quidem Erythronium dictum:deſideratur tamen in radice magnitudo Mali,& alia nonnulla. Alij Pſeudohermodactylum nominãt: nec adeò à Colchico (ad quod legitimus Hermodactylus venit referendus) differens, quin aliquo modo ſimilis ei dici queat.

Cum Dioſcoridis Ephemero magis conuenit: præſertim in deſcriptione paucis aliter ſe habentibus: Lilium ſiquidem ſylueſtre foliis ac floribus minoribus, tenuioribus, & reflexis refert. radix vna oblonga,digitalis craſſitudinis,oblongo ac tenui bulbo,vti ſcripſimus, ſimilis: deeſt tantummodo caulis Lilij æmulus: qui tamen fortaſſis cum Lilij ſylueſtris aliquo modo comparari poteſt;dependente nempe ex eo floſculo,inſtar Lilij huius,reflexo.

Deſcribitur autem Ephemerum iſtud his verbis: Ἐφήμερον, οἱ δὲ ἶριν ἀγρίαν, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ. λεπτότερα δὲ ἄνθη λευκὰ, πικρά. καρπὸν δὲ μαλακόν. ῥίζα δ' ὕπεστι δακτύλου πάχος μία μακρὰ, στυπτική, εὐώδης: id eſt,Ephemerum, ſunt qui Iridem agreſtem : folia & caulem ſimilia habet Lilio , tenuiora tamen: flores candidos amaroſque : ſemen molle : radix ſubeſt vna, digiti craſſitudine longa , odorata, adſtringens. In qua deſcriptione vbi legitur ἶριν ἀγρίαν,malim legere κρίνον ἄγριον. Nam ſi folium cauleſque Lilij, citius Lilium ſylueſtre,quàm Iris ſylueſtris nuncupari debet. *Dioſcoridis locus animaduerſus.*

Matthiolus pro hoc Ephemero,herbæ cuiuſdam iconem exhibet, cum hac deſcriptione nequaquam conuenientem: quod & in hortis Pannoniæ ſuperioris ac Belgij aliter,quàm ab eo depingitur, enatum vidimus. Prodiit ſiquidem foliis oblongis, latis, duriuſculis veluti Iſatidis,ſed tamen minoribus: cauliculis compluribus rotundis,cubito altioribus, non abſq; adnatis;quos ſuperius candidi conueſtiunt floſculi quinque foliorum, haud magni, ſucceſſiuè prodeuntes: ſemen ſuccedit in rotundis capitulis exiguum : craſſis & multis fibris capillatæ radices. *Ephemerum Matthioli.*

Cæterùm Dentis canini (ſi Ephemeron non eſt) facultas incognita, & nondum explorata, latet.

Ephemeri verò radice Dioſcorides dentium dolores ſedari ait, ſi decocto earum colluantur: folia verò in vino decocta, diſcutere tumores & tubercula.

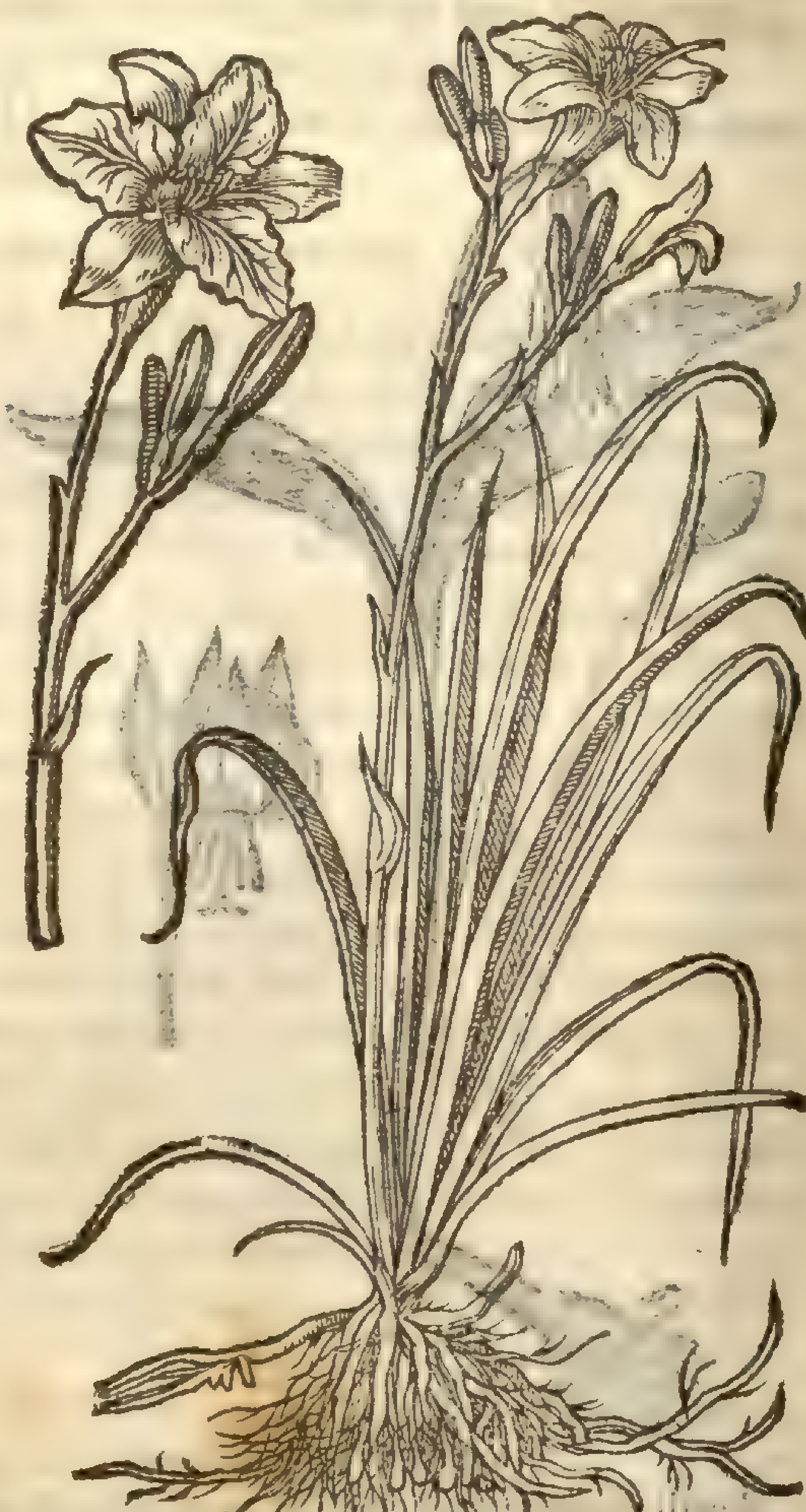
De

De Lilio non bulboſo. CAP. VII.

Lilium non bulboſum.

Lilium non bulboſum obſoleto colore rubens.

LILIORVM aliquot genera deſcripſimus bulboſa: nunc aliud genus occurrit, non bulboſum. Huius duo genera florum colore diſcreta. vni flos luteus: alteri in rubro obſoletiore purpureus.

1. Sunt autem Lilio non bulboſo luteo folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli foliis ſimilia: caulis cubito altior, teres, læuis, abſque foliis, ſuperius in apophyſes, ſiue ramulos, aut propagines duas aut quatuor diuiſus; in quarum ſingulis flores tres aut quatuor, Lilium album forma & foliorum numero referentes, colore Ochræ luteo: poſt flores craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquæ; in quibus ſemen nigrum & ſplendens veluti Pæoniæ, ſed minus paulò. radices ſubſunt non vti aliis Liliis bulboſę, ſed veluti Aſphodeli glanduloſæ, lutei Aſphodeli radicum æmulæ, multæ videlicet, oblongæ ab vno capite deſcendentes, è quarum annexu fibræ quædam craſſiores ſerpunt; quibus in plures plantas multiplicatur.

2. Alterum Lilium foliis, caule, ſiliquis, ſemine, radicibus glanduloſis priori ſimile, ſingulis tamen aliquanto maioribus: flos obſoleto colore rubet, medio iuxta pediculum luteus eſt; qui matutino tempore dehiſcens, veſperi, mox deinde periturus, marceſcit: veluti & prioris.

Peregrinum Belgio vtrumque Lilium eſt, & aliunde inuectum.

Floret vnà cum Lilio purpureo maiore, vel paulò antè, Lilia candida præcedens.

Liliaſphodelum nonnulli appellant; ſed rectius non bulboſum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem; plerique Liliaſtrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipſos Hemerocallides duæ: vna frutex, alia flos eſt.

Hemerocallis frutex. Hemerocallis frutex ex genere eſt coronariorum & lignoſorum, quæ minutis, tenuibuſq; cõſtant foliis: ſemine exit; radiceq; eſt lignoſa: vt auctor Theophraſtus lib. 6. De hiſtoria ſtirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas ſtirpes numerat, quæ ſolis foliis coronant.

Hemerocallis flos. Alia Hemerocallis, flos eſt, qui nocte tabeſcit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teſte: quale iſtud non bulboſum Lilium; præſertim quod purpureum & fugaciſſimũ eſt, hoc enim vno tantum die viget; matutino ſiquidem tempore exortum, veſperi flacceſcit. quam ob rem & propriè ἡμεροκαλλίς, ab vnius videlicet diei pulchritudine, dici poteſt.

Hemero-

Hemerocallidis autem huius deſcriptio, his verbis apud Dioſcoridem traditur. ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ. τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χαίνειν. τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν, ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει. Id eſt, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio ſimilia, viridia vt Porrum: flores in ipſo, iuxta ſingulas apophyſes tres aut quatuor, diuiſura Lilio ſimiles, cùm primùm hiare cœperint: colore ochræ intenſo; radicem ſimilem bulbo magno.

Et cum hac quidem deſcriptione, Lilium non bulboſum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines ſiue ramulos diſtribuuntur; ſinguliq; flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius generis ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam eſſe, πορφυρανθὲς nomen, inter nothas appellationes repertum, oſtendit.

Neque obſtat nobis, quòd Dioſcorides Hemerocallidi radicem ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει, id *Dioſcoridis* eſt, magno bulbo ſimilem tribuat. Innuit enim iſtud Hemerocallidis deſcriptionē apud eum *ſuſpecta deſcriptio.* deprauatam: vel enim ſuperfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas deſcriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Lilij. Niſi fortaſſis & bulboſum aliquod ſit Lilium, apophyſes faciēs, & vnius tantùm dici florem luteum habens: quale tamen nondum conſtat alicubi repertum eſſe.

Dicitur verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλακτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀντικάνθαρον, Lilium agreſte & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulboſum nuncupari poteſt, excepta tantùm bulbi Hæmatici appellatione, quæ Lilio alicubi bulboſo magis conuenit. πορφυρανθὲς autem vox purpureo propria eſt.

Cæterùm facultates Lilij non bulboſi incompertæ ſunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu ſit vſus.

Dioſcorides autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in peſſo appoſitam, aquam & ſanguinem ducere: folia trita impoſita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: ſed & radicem & folia, ambuſtis vtiliter imponi.

De Lilio conuallium. CAP. VIII.

Lilium conuallium.

Vnifolium.

QVOD Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuſcula, Lilij foliis ſimilia, ſed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio ſurſum verſus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Aſparagi baccis haud multum abſimiles, verùm minores; ſemen in his durum & amaricans: radices tenues ſunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, ſerpentes.

In ſyluis & locis vmbroſis ſponte exit.

Floret circa Calendas Maij menſis.

Germani, Meyenblumlin & Meyenryß / inde nominant: Belgæ Meyenbloemkens: Galli etiam *Muguet*: eſt tamen & alia ab ipſis *Muguet* dicta, Aſperula vulgò dicta. Geſnerus florem iſtum Callionymum appellari poſſe exiſtimat: noſtra ætas Lilium conuallium vocat.

Calidæ & ſiccæ qualitatis flores & fructus participes ſunt. Feruntur flores aduerſus apoplexiam, neruorum reſolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaque intemperie morbos, auxiliares eſſe. Sunt etiam qui velint flores iſtos corroborare, ac cardiacis quoquo modo aſſumptos prodeſſe: oculorum item caligines decocto aut ſucco eorum diſcuti.

Vnifolium. Eiuſdem cum Lilio iſto generis eſſe putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo ſingulare & vnicum eſt, latum, neruoſum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum Hederæ; circa cauliculum autem breuem tenuemque bina: eiuſdem formæ ſed minora, ſupra quæ flores candiduli Lilij conuallij ſimiles, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ ſequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, ſerpenteſque fibræ ſunt.

Exit iiſdem & ſimilibus quibus Lilium conuallium locis: floretque eodem tempore, aut paulò pòſt.

Vulgò Einbladt nuncupant, id eſt Vnifolium ſiue μονόφυλλον. Apud Veteres nomen non habet; niſi tertia Plinij ſit Cyclaminos, cui ſimilis videtur, ſi modò in exemplaribus error non eſt. Quæ de hac, lib. XXV. cap. IX. ſic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine Chamæciſſos, vno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur. Quod ſi autem in his verbis pro; vno omnino folio, legatur: ſimili omnino folio, non iſtud Vnifolium, ſed ipſe Dioſcoridis Chamæciſſus, tertia Cyclaminos erit. *Cyclaminos tertia Plinij.*

Cæterùm Vnifolij traditur à quibuſdam reſiccatarũ radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

De Aſphodelo. CAP. IX.

Aſphodelus albus.

Aſphodelus minor.

ASPHODELI genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triáue Aſphodeli

deli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.

Primum genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

Folia autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri foliis ſimilia, acuminata: caulem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorũ flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum, triangulum, nigricantis obſoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſſiores, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringente. 1.

In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & aliis locis, ſpontè exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit.

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.

Huic ſimilis & alius quidam minor eſt Aſphodelus, ſed fibroſis, non autem glanduloſis radicibus. folia minora, anguſtiora dilutius virent: cauliculi inter hæc quini ſeniue aſſurgunt; quos floſculi conueſtiunt albidi, paulò quàm ſuperioris minores. pro radicibus glanduloſis multæ craſſæ demittuntur fibræ. 2.

In Hiſpaniæ pleriſq; locis ſpontè gignitur, & aliquot annis reſtat: apud Belgas hortenſis eſt; & facilè hyemis iniuria perit.

Pſeudoaſphodelus quidam non abs re eſſe videtur, aut minor Aſphodelus: nonnulli Phalangij ſpeciem eſſe volunt; & Cretæ Phalangium appellant.

Aſphodelus autem Græcis quidem ἀσφόδελος: Latinis Albucum ſiue Albucus, & Haſtula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθέρικος. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id eſt bulbos, Aſphodelum nominari refert.

Meminit huius Aſphodeli Heſiodus in Operibus & diebus, vbi ſtultos ait ignorare, quàm magnum bonum ſit in Malua & Aſphodelo. Nam huius præcipuè Aſphodeli radices edules ſunt. Galenus tamen non de hoc Aſphodelo, ſed de bulboſo eum ſcripſiſſe opinatur; eius tametſi bulbos non niſi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, eſculentos reddi, ipſemet teſtetur; quales, non eſt veriſimile Heſiodum commendaſſe; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Aſphodelum inſinuaſſe videtur. Verba eius ſunt:

> Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
> Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. Id eſt,
> *Stulti neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,*
> *Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.*

Cæterùm Aſphodeli, vt Dioſcorides tradit, radices potæ, vrinam & menſes ciunt; ſanant etiam lateris dolores, & tuſſes & rupta conuulſaque drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo ſumptę: dantur vtiliter à ſerpente demorſis trium drachmarum pondo; ſed imponere morſibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita: ſordida item & depaſcentia vlcera; mammarum etiam ac teſtium inflammationes, phymataque & furunculos in fece vini radix decocta curat: ſed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

Succus radicis addito vetere vino dulci, Myrrha & Croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, ſi ſimul decoquantur. Ad purulétas aures idem per ſe & cum thure, melle, vino & Myrrha tritus, prodeſt. In contrariam aurem infuſus, dentium dolores ſopit.

Vſtæ radicis cinis Alopecias impoſitus ad pilum reducit.

Oleum in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambuſtis illitu prodeſt: & in aures infuſum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo anteà in Sole perfrictam, illita radix exterit.

Semen & flores præcipuè, aduerſus Scolopendras & Scorpiones excellens ſunt remedium, in vino pota.

De Aſphodelo luteo. CAP. X.

ASPHODELO luteo folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, in virore quaſi cærulea, longiora & anguſtiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio ſurſum verſus, plurimi, alterius ſatis ſimiles; cæterùm colore lutei, ſtaminibus in medio; capitula ſuccedunt rotunda, in quibus ſemen: radices ſimiliter complures, ſed ſingulæ oblongæ & tenues, multò quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolę, ſupra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias ſtirps ipſa facilè multiplicatur. 1.

Peregrinus & hic Aſphodelus Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis reperitur.

Aſphodelus luteus.

Aſphodelus luteus paluſtris.

Floret ſimiliter Maio aut Iunio menſe; folia eius pleraque hyeme, ſi non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

Recentiores Aſphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionyſio femina dictus eſſe videri poteſt: Plinio ſiquidem teſte, marem & feminam Aſphodelum eſſe dixit; differentiam tamen vnius ab altero non oſtendit.

2. Reperitur & huic caule floreque ſimilis paluſtris quidam Aſphodelus: folia promit pulchrè virentia, aliquantulum ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta, & dodrante breuiora: caulem rectum, pedalem, Antherico ſatis ſimilem: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, colore luteo pallentes, Aſphodeli lutei æmuli, ſed minores: ſemen perexiguũ in oblongis acuminatis vaſculis. radix longa, geniculata, nõ abſq; fibris ſerpit graminis modo.

Naſcitur huiuſcemodi Aſphodelus in humidis quibuſdam ac paluſtribus Flandriæ ericetis: æſtiuis menſibus florens.

Aſphodeli lutei eſſe paluſtrem ſpeciem, aut Pſeudoaſphodelum luteum, caulis cum floribus oſtendit, tametſi folia Gladioli ſint aut Iridis.

Porrò quis horum Aſphodelorum vel in cibatu, vel in medicamentis vſus ſit, exploratum nondum eſt.

De Aſphodelo bulboſo Galeni. Cap. XI.

BVLBOSVS Aſphodelus folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & breuiora quàm primi Aſphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circumueſtitum, rarioribus tamen, primi Aſphodeli floribus haud multum diſſimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed oblongiora, in quibus ſemen. radix ſubeſt bulboſa, eſculento bulbo maior.

Apud Belgas non niſi hortenſis eſt.

Floret eodem, quo primus, tempore, aut ſerius paulò.

Aſphodeli ſpeciem eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit; qua de cauſa & eum Aſphodelum eſſe apparet, cuius Galenus lib. De alimentorũ facultatibus ſecũdo, meminit his verbis: Radix Aſphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo eſt ſimilis: ſi tamen vt Lupini paretur, maximam partem ſui amaroris deponit; inque eo à Scilla diſcrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Heſiodus certè Aſphodelum laudat cùm

ſic

Aſphodelus bulboſus Galeni.

ſic ait: Nec quanta in Malua & Albuco ſint bona, norunt. Equidem noui quoſdam ruſticos, qui graſſante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aquâ dulci, eſculentam ipſam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro ſummo remedio ipſius Aſparagum ictero laborantibus exhibent.

De eodem verò bulboſo Aſphodelo, & lib. De ſimplicium medicamentorum facultatibus idem ſcribit. Radices etenim Aſphodeli viribus Aro, Ariſaro, & Dracontio ſimiles eſſe ait, quales certè non primi illius, ſed bulboſi ſunt.

Verba Galeni, hoc loco, de Aſphodelo, hæc ſunt: Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Ariſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vſtæ autem cinis calidior, & exſiccantior, ſubtiliorque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias ſanat.

De Gladiolo. CAP. XII.

GLADIOLO folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, gladij modo mucronata, Iridis minora & anguſtiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius ſummum flores ſex aut ſeptem diſtantes, in ordinem ſupra inuicem, ad

Gladiolus.

Gladiolus vtrimque floriferus.

vnam caulis partem digeſti, quandoque verò & ad vtramque; ex ſex foliolis commiſſi, colore purpureo rubentes, ſplendentes, aut (quod tamen rarò) candicantes. ſuccedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: ſemina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno ſuper alterum inſidente, quorum ſuperior Veris initio minor ac vegetior; inferior maior, ſed flaccidior, qui paulò pòſt perit, in plures ſubinde multiplicatus.

Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter ſegetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis: nec carent eo Auſtriæ ac Morauiæ agri. Cordus in frutetoſis herboſiſque etiam naſci ſcribit. Et quibuſdam locis maior ac procerior; aliis verò minor ac breuior reperitur.

Maio ac Iunio flores eius vigent, ſubinde & Iulio reperiuntur menſe.

Græcis ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis Enſis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακτόρειον, λιμνικὴν, ἄρειον, Gladiolum Segetalem, & Linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc eſt, Gladioli radicem: dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſioremque ſimul ſubacta. Item cap. 18. Cypirus eſt Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quę cap. 17. reperiuntur, ex Theophraſto de Phaſgano ad verbum trãſlata. Phaſganon autem idem cum Xiphio eſt: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dediſſe, eumque hoc modo cum Cypiro confudiſſe, euidens eſt & manifeſtum. *Plinij error.*

Valerius Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nũcupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè runde Seigwurtz/ ad differentiam cuiuſdam generis Allij, longa radice, quod in altiſſimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz/ Victorię radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli *Monacuccie* ab Italis, vt teſtis Matthiolus, nominantur.

Cæterùm radix Gladioli ſuperior, attrahentem, digerentem, deſiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem poſſidet.

Dioſcorides hanc cum vino, ait, & Thure impoſitam ſpicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phygethla diſcutere, eamque ob cauſam eiuſcemodi emplaſtris addi: menſes etiam appoſitam ducere.

Feruñt, eodem auctore, ſuperiorem cum vino ſumptam, Venerem excitare: inferiorem verò ſteriles facere: quin & ſuperioré pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & veſicę vitiis illiniri addit. Theophraſtus Phaſgani, id eſt, Gladioli, radicẽ decoctã dulcem eſſe tradit, & tritam farinæ admixtam panẽ dulcẽ & innoxiũ reddere.

De Siſynrichio. CAP. XIII.

Siſynrichium maius.

Siſynrichium minus.

SISYN-

SISYNRICHIO folia ſunt graminis bina aut terna, oblonga & anguſta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoſiti: quorum tria deorſum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria ſurſum verſus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua reſpondentia iis, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſumque arrecta medium floris tenent; ſumma, extremaque parte diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulboſa, gemina, vno bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti Gladioli, ſapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus ſpiſſius eſt; minoribus verò minus craſſum. Duo etenim huius genera eſſe videntur magnitudine ſola differentia. Vnum quidem maius: alterum verò minus.

In Luſitania & alibi apud Hiſpanos naſcitur.

Floruit Mechliniæ Maio menſe, in horto ampliſſimo & inſtructiſſimo D. Ioannis Brancionis viri generoſiſſimi.

Hiſpani *Nozelhas*, quaſi nuculas, ſiue paruas nuces maioris bulbulos; minoris verò *Macucas*, appellant. Nobis Bulbi eſculenti genus illud eſſe videtur, quod Græcè *σισυρίγχιον ἢ σισυγγίχιον*, & Latinè à Plinio Siſynrichiũ appellatur. Scribit etenim Theophraſtus lib. 7. Siſynrichij proprium eſſe, radicis quidem, quod infra eſt, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabeſcere: quod verò ſupra eſt edule incrementum ſumere. Quibus verbis geminam Siſynrichio radicem & edulem eſſe oſtendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hiſpani *Nozelhas* nominant, verum Siſynrichium eſſe colligendum videatur. Nam gemina, vt ſcripſimus, eſt; & in Hiſpaniis paſſim editur.

De Iride bulboſa. CAP. XIIII.

Iris bulboſa.

Iris bulboſa Luſitanica.

BVLBOSA Iris, folia habet quaterna aut quina oblonga, anguſta, ſtriata, Aſphodeli lutei ſatis ſimilia, ſuperiore parte caua, inferiore verò prominentia ac ſubrotunda: caulem cubitalem: florem in ſummo cærulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è ſenis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis. maioribus deorſum reflexis pro fimbria, linea eſt lutea.

Iris bulboſa latifolia.

ſurſum erecta minus quàm Iridis curuantur. tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita vt ſtamina & apices, quæ ſubſunt, hiante hac parte flore, facilè in conſpectum veniant. flori oblonga, craſſa, veluti ſiliqua ſuccedit, in qua ſemen. radix bulboſa, oblonga, ſubruffa integitur membrana, quæ vbi florem facit, in duos bulbos abit, ipſo caule ex imo & ex bulbi fibris aſſurgente.

Ex Britanniæ inſulæ occidentali regione hic bulbus ad Belgium peruenit.

2. Miſit & Hiſpaniæ Bætica ac Luſitania huiuſcemodi bulbum, ſed tamen colore & forma floris nonnihil differentem. Deorſum etenim reflexa candicant; aſſurgētia verò dilutè cæruleum colorem referunt: anguſtiora ſiue minora, inferioribus ita incumbunt, vt ſtamina aut apices cerni non queant, ipſiſque etiam adhærere appareant, quæ & extremis partibus fiſſa ſunt, atque reflexa. Bulbus vti prioris eſt. Siliqua longior ac tenuior.

3. Eſt & huius generis tertia lutei coloris flore, forma ſecūdæ ſimilis, quam etiā Hiſpania gignit.

4. Præter has verò & quartam quandam Iridem bulboſam C. Cluſius deſcribit, ab amplitudine foliorum Latifoliam dictam: folia etenim huic lata, Lilij non bulboſi æmula, mollia, è viridi colore pallentia; inferiora verò etiam albidiora. inter quæ flos pediculo inſidens exit, aliarum ſimilis, odoratus, colore cæruleus, interdum candicans; quo pereunte, ſinguli vtrimque ſuccedunt. radix bulboſa, dulcis, multiplice cortice nigricante integitur. Et hæc Hiſpaniæ indigena.

Florem bulboſæ Irides, initio menſis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium. Nominare huiuſcemodi bulbum Luſitanos Lirio accepimus, & Lirij appellati à veteribus ſpecies aliqua eſſe videtur. Lirij ſiquidem apud hos, polyſemos vox eſt. Narciſſus enim Lirium eſt, & Lilium Lirium eſt. deinde & alia duo Liria apud Theophraſtum ſunt. Vnū quod lib. VI. vere poſt Violam albam & φλόγιον, vnà cum Narciſſo florere ait: alterum quod eodem libro, Autumno ſimul cum Croco florem facere incipere, atque ſtatim primis imbribus florere ſcriptum reliquit. Et cum priore quidē horum, Iris hęc bulboſa conuenire poſſe videtur.

Hierobulbus Apuleij. Eſt autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apuleij Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore; nō impropriè Hierobulbus aut Hieribulbus, quaſi dicas Iris bulboſa, nuncupari poterit: niſi quis velit ἱερόβολβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia, ἱερὰ & ſacra, ab antiquis cognominata fuiſſe haud in ambiguo eſt.

De viribus autem Iridis bulboſæ nihil compertū habemus, aut ab aliis traditū accepimus.

Apuleius, herbæ Hierobulbi, ait, accipito vncias ſex, ſeui caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in ſe piſatis & commixtis vteris, dolorem articulorum tollit.

Item, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier ſi faciem lauerit, lentigines ſtatim purgat.

De Croco. CAP. XV.

INTER flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga, perquàm anguſta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſingulis ſtamina oblonga terna quaternáve, colore flammeo ſubrubētia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colligūntur, & Croci nomine vel ſola veneunt. radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.

Seritur Crocus in pluribus regnis & prouinciis, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britānia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depoſitis radicum bulbis.

Optimus,

Crocus abſque flore.

Croci flores.

Optimus,inquit Dioſcorides,Coryceus: ſecundum locum tenet,qui iuxta Corycum verſus Lyciam & in Lyciæ Olympo: deinde ex Ægibus Ætholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Veſtinorum vrbe adfertur,primum ſibi locũ in Italia vendicare, Matthiolus ait: ſed Aquilino tamen præſtantior,qui circa Viennam Pannoniæ,ſiue,vt vulgò, Auſtriæ, naſcitur. In Gallia nuſquam vegetior quàm in Agenenſi agro, & Narbonenſi, Ruellio teſte. Probatur etiam, in Britanniæ inſulæ meridionali parte,quam Angliam vocant,natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus eſt.

Optimus autem vbicumque natus, qui pinguiſſimus,recens, fragranti odore, colore rutilo: Peſſimus ſqualidus & ſitum redolens.

Crocus Autumno florere incipit,ſtatim,vt Theophraſtus ait, primis imbribus, Vergiliarum occaſu. Florem edit ante folia,quæ mox ſubſequuntur, & hyeme tota virent, æſtate nullibi conſpicua.

Græcis ſimiliter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis *Zaffaran*; atque inde in Italia, *Zaffarano*: Hiſpanis *Açafran, Safra, Açafraon*: Germanis Saffran: Gallis *Safran*.

Cæterùm Crocus paululum quid adſtringens obtinet,ſed ſuperat in eo calefaciens qualitas,vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium,primi exſiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adſtrictione, vt Galenus ait. Sodam,id eſt,Cephalalgiam,inquit Auicenna,facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, ſed nimio ſuo vſu efficere poteſt. Vigilias ſiquidem copioſus inducit,quæ modum excedẽtes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci vſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit,ſomnum & torporem excutit,lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit,pulmones aperit, & ab obſtructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & propemodum animam agentibus,ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, ſcrptuli dimidij,aut ad ſummum integri pondo,cum paſſo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus,grauiſſimas ſubitò irruentes, citra febrim dyſpnœas, ſtatim & momento temporis tollere, non ſemel à nobis compertum eſt. Crapulam etiam arcere, hoc modo ſumptum, Dioſcorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, nec non

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioſcorides ſcribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum cauſa temperantur potiones: ſed noſtra ætate ad eas potiſſimum, quæ menſes, fœtus & ſecundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & ſedis cataplaſmata additur, nec non ad emplaſtra & cerata, veteres tumores & dolores diſcutientia: inflammationes eryſipelatodes mitigat: compoſitionibus auricularibus vtiliter admiſcetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Roſarúmve liquore præſeruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

De Croco ſylueſtri. CAP. XVI.

Crocus ſylueſtris Autumnalis.

Crocus ſylueſtris Vernalis prior.

Crocus ſylueſtris Vernalis alter.

1.

2.

PRÆTER Crocum qui ſtaminum cauſſa colitur, ſunt & complures ſylueſtres alij, ſatiuum æmulantes, ſed haud vtiles. Vnus Autumno floret: reliqui Vere: Inter Vernales nonnulli maiores, latioribus foliis: alij minores, tenuifolij.

Primus ſiue Autumnalis folia habet oblonga, virentia, Croci æmula; ſed in quibus ſtriæ quædam inalbicant: flos dilutioris coloris Nouembri viget: ſtamina crocea: ſuccedunt Maio ſiliquæ anguloſæ, in quibus ſemen: bulbus ſatiuum refert.

Montanum hunc appellant: Luſitani *Pie de borro.* Meminit Croci montani Theophraſtus lib. VI. Crocus, inquit, tam montanus inodorus, quàm ſatiuus: autumno ſtatim primis imbribus florent.

Inter Vernales agreſtes Crocos maiores, ac latioris folij, prior ſatiuo foliis reſpondet, ſed tamen paulò breuioribus: floſculus forma ſimilis, albicans, cuius exteriora foris ſaturatæ

purpu-

Croci ſylueſtres Vernales minores priores.

purpuræ ac violacei coloris lineolis ſtriata: ſemen in ſiliquis anguloſis. pro radice bulbus inſtar aliorum: ſtamina lutea veluti Autumnalis.

Proximus, foliis eſt paulò latioribus ac breuioribus: ſpecies huius duæ. vnius floſculus 3.
albidus, purpureo nititur pediculo: alterius purpureus eſt: ſtamina palleſcunt: bulbus minor quàm Croci ſatiui.

Minorum ſylueſtrium prior folia oblonga & gracilia promit, anguſtiora quàm ſatiui: floſ- 4.
culum in breui pediculo minorem, ſubinde candidum, ſæpè purpureum; foris tamen albicantem, & qua parte calyci inſidet luteolum. bulbus Auellanæ magnitudine albus, guſtu adſtringens.

Alter minorum foliis antedicto ſimilis: in breui admodum pediculo ex terra prominet 5.
floſculus, ex octo foliolis compoſitus, (cùm aliorum ſenis conſtent) ex albido purpuraſcens. radix gemina, vna alteri impoſita, inſtar Gladioli; quarum ſuperior dulcis ac edulis, inferior flaccida.

Tertius horum foliis paulò pluribus, & paulò craſſioribus aſſurgit: floſculus exiguus pur- 6.
pureus; foris tamen exterioribus foliolis dilutius quaſi vireſcentibus.

Externi autem hi omnes Belgio ſunt: Autumnalis in Luſitaniæ quibuſdam rupibus haud procul à mari naſcitur: Reliqui partim ex Italia miſſi: partim ex Hiſpaniis, opera ac diligentia Doctiſs. C. Cluſij ad nos peruenerunt: ex cuius obſeruationibus horum deſcriptiones huc tranſtulimus.

Sylueſtres Croci Vernales flores ſubinde Ianuario aut Februario in natiuo ſolo proferunt.

Inutiles omnes hi Croci ſunt; idcirco ſylueſtres verè dicuntur. Minorum ille, cuius radix veluti Gladioli gemina, exiſtimatur aut πτιῶν, vel βολβίνη, vel κύϊξ eſſe, quorum Theophraſtus lib. VII. mentionem facit. Recenſet & quædam horum Plinius lib. XIX. cap. V. Genera, inquit, Græci hæc fecere: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion. In tanta autem horum breuitate, ſola nomina recenſentium, quid poteſt certi colligi aut ſtatui?

De facultatibus quoque horum, hac de cauſa nihil adferri poteſt.

De Hyacintho non ſcripto. CAP. XVII.

HYACINTHVS apud Veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito ſcriptus cognominatur, qui maior eſt, & Lilio forma ſimilis: de quo ſupra cap. huius lib. II. alter minor, non ſcriptus dici poteſt.

Non ſcripto autem Hyacintho folia ſunt oblonga, anguſta, læuia & ſplendentia, Porri foliis anguſtiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pōdere & mole, cùm primum dehiſcere incipiunt, grauata, deorſum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius ſe pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, ſubinde albicātes, aut candidi ſiue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes. ſemen in ſiliquis triangularibus paruum, rotundum. radix bulboſa, candida, perennis, lento ſucco, vti & tota herba, plena.

Gigni-

Hyacinthus non ſcriptus,

Hyacinthus Orientalis maior.

Hyacinthus Orientalis minor.

Hyacinthus Orientalis.

Gignitur Hyacinthus iſte in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in aliis minor & magis ſerotinus.

Is etenim, quem Italia Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules craſſiores, flores patentiores maioresque, accitius prodeuntes: horum verò vnus maior, plures profert flores: alter minor, pauciores.

Germanicus & Belgicus vtroque minor, flores plures gignit, ſed ſerius exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibuſdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus conſitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copioſiùs naſcitur.

Floret Aprili & Maio menſe: Orientalis etiã Martio: & ſubinde multò antè.

Υάκινθον Grçci, Latini ſimiliter Hyacinthũ, vt Dioſcorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt ſuperius ſcripſimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non ſcriptus, ad differentiam nempe alterius ſuperius deſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet.

Dioſcorides hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expreſſiſſe videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuerſitatẽ coloris, quę in floribus, vno verſiculo complexus:

Nec

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum iſtum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen appellant. Ruellius, Gallis, *Vaciet* dici, auctor eſt. Sunt verò & aliæ multæ huiuſcemodi Hyacinthorum ſpecies, vt recentiores iudicant, de quibus capite ſequente.

Huius porrò Hyacinthi radix ordinis eſt primi in deſiccando: ſecundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

Semen leuiter extergit & adſtringit, ordine quidē tertio quadantenus exſiccans, cæterum in medio conſiſtens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

Radix, inquit Dioſcorides, cum vino albo pueris impoſita, diu impuberes ſeruare creditur: aluum ſiſtit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorſis opitulatur.

Semen contra ſerpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

De aliis recentiorum ſpuriis Hyacinthis. CAP. XVIII.

Hyacinthus racemoſus.

Hyacinthus ſpurius recentiorum alter.

DVOS Hyacinthos ſuperioribus capitibus deſcripſimus; vnum Lilij effigie ſcriptum, alterum minorem non ſcriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio ſunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narciſſos iudicant; maiores ſiquidem Narciſſos, minores verò Hyacinthos.

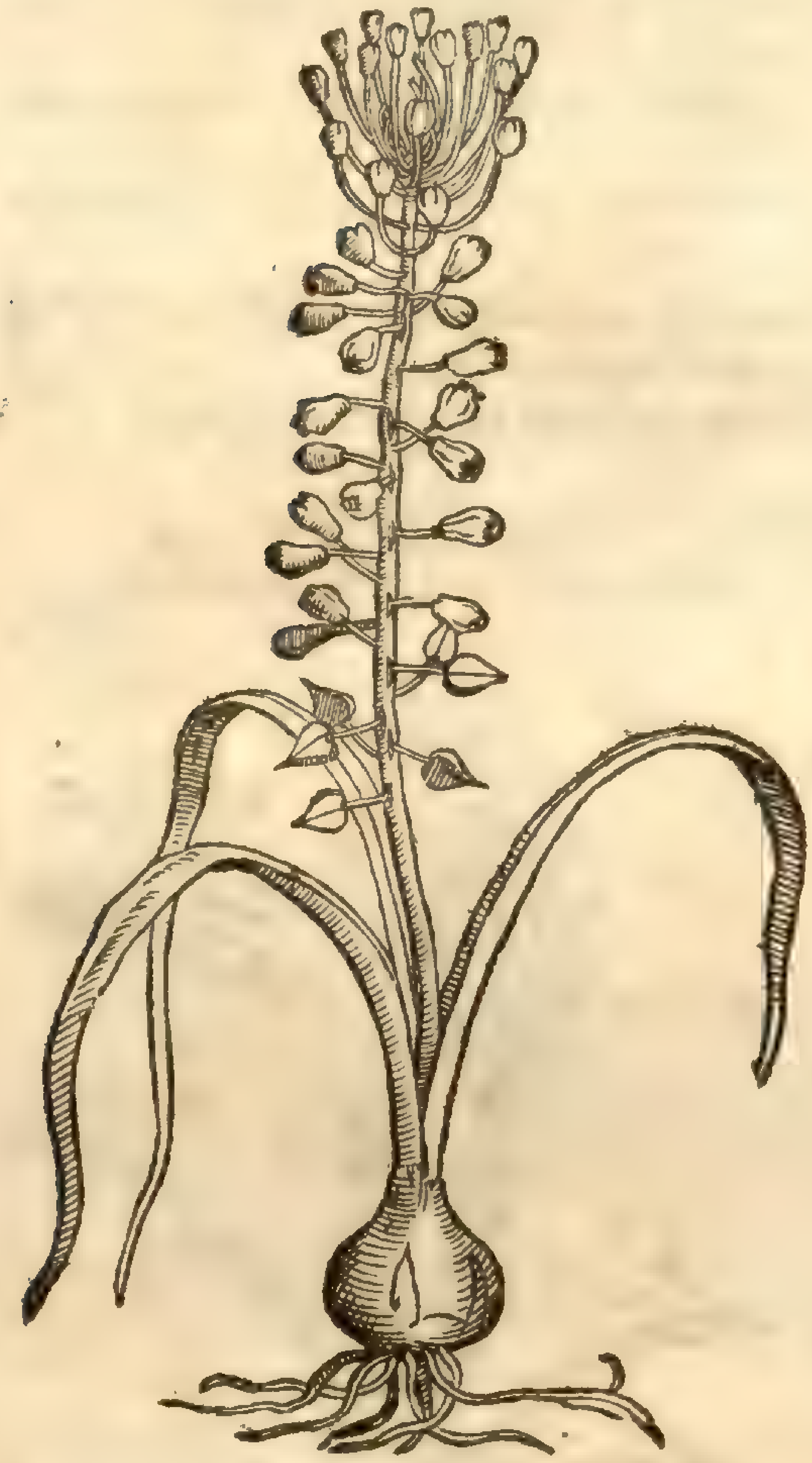
Inter Hyacinthos itaq; neotericos, primus folia habet anguſta quaſi rotunda, benè virentia, per terram plurima parte ſtrata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum ſummo floſculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs ſaturato: ſubinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcētes: poſt quos ſiliquę membranoſæ triangulares, in quibus ſemen paruum nigrum: radix ſubeſt bulboſa. I.

Pleriſque Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hiſpaniæ locis hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in ſyluis ac nemoribus. In hortis ſatus facilè comprehendit, inque plures bulbos citò multiplicatur.

Folia eius, qui ex Hiſpania in Belgium allatus eſt, ante hyemem exeunt; Germanici verò ac Belgici non ante Ver: flores Martio vigent, aut Aprili.

Hyacinthum autem hunc Bulbum Fuchſius facit, ſecundam eius ſpeciem ſtatuens. Botryoiden ſiue Racemoſum nonnulli cognominant. Italorum pleriq; eum, qui candicantis eſt

Hyacinthus comoſus ſpurius tertius.

Hyacinthus Autumnalis maior.

floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant. Ex eſculentorum autem bulborum genere aliquis eſſe videtur.

Reperiuntur autem eſculenti bulbi complura genera, vti Plinius & Theophraſtus ſcriptum reliquere.

Et genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinen, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroſcorodon legunt) Ægylopa, Siſynrichion. Quæ & Theophraſtus, ſed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipſe meminit, λευκόϊον, καὶ βολβίνη, καὶ ὁ πυτιῶν καὶ κύϊξ, καὶ ἔποπον τινα τὸ σισυρίγχιον. Leucoion inferius deſcribetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, Cepæ quoddam genus eſt, vt Theophraſtus & Plinius teſtantur. De Siſynrichio iam antè ſcripſimus. Pytion, Cyix, Acroſcorodon, Ægylops, cuiuſmodi bulbi ſint, nondum certò reperire licuit: ſuſpicandum videtur, Κύϊκα & Acroſcorodon idem eſſe. Apud Theophraſtum enim κύϊξ πυτιῶνα: apud Plinium eundem Acroſcorodon ordine ſuccedit.

Bulbine.

Ex horum autem bulborum numero aliquem eſſe, hoc Hyacinthi vulgò dicti genus veriſimile videtur; ſed quis tamen ſit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iſte Acroſcorodon eſt: ſi non, Acroſcorodon Allij genus ſylueſtre eſt. Nam folia, Allij quandam ſimilitudinem habent: nomen autem Acroſcorodon ſimilitudinem aliquam cum Allio indicat.

2. Huic autem ſimilis eſt & alter quidam ſpurius Hyacinthus, foliis ſimiliter per terram ſtratis, ſed latioribus & Porri foliis ſimilioribus, caule craſſiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius.

Floret eodem quo prior tempore.

3. Qui tertius eſt inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, ſubinde dodrante altiores: flores à medio ſurſum verſus, vndequaque circa caulem multos, paruos, cauos, primùm purpurei; vbi verò flacceſcunt, obſoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comoſo: radicem, vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris.

In Germaniæ quibuſdam prouinciis, vti in Norico ſiue Bauaria, frequenter in pratis gignitur:

Hyacinthus Autumnalis minor.

Hyacinthus Fuchſij.

gnitur: quandoque verò etiam iuxta agrorum margines. Vt autem Matthiolus, apud Italos inter ſegetes & in ſyluis.

Aprili ac Maio, ſubinde & Iunio flores eius vigent: ſemen poſtea perficitur.

Hyacinthi ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nõnulli Hyacinthum ſylueſtrem nuncupant: alij Comoſum. Germani alicubi **Breunling** appellant, alibi **Hone knoblauch**/ id eſt, Allium Caninum. Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autem Bulbina ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis πυῤῥόν, id eſt, ruffum bulbum eſſe ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillę aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

Quartus appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, foliis eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo raris, cæruleis; ſtaminibus in medio exiguis: ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. 4.

Naſcitur in Hiſpaniæ & Galliæ quibuſdam prouinciis; vt iuxta Pariſiorum Lutetiam: reperitur verò & quandoque maior, ſubinde minor.

Sub ęſtatis finem Auguſto aut Septembri florem profert; & maturius quidẽ, qui maior eſt.

Autumnalem Hyacinthum ea de cauſa & ſerotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

Præter hos & alium quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multùm & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine, patentibus, colore cæruleis aut candidis. quos ſuccedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus ſemen Milio ſimile: radice bulboſa, rotunda. 5.

Reperitur pleriſque Germaniæ locis & alibi, læto, pingui, ſed inculto ſolo.

Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

Germani **blo Mertzenblümen**/ & **blo Hornungs blümen** appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus

Lilium Perſicum.

aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſplicet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: Bulbo verò iſti, folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.

6. Ad ſpurios Hyacinthos pertrahi quoque poteſt, à nonnullis Lilium vocatum Perſicum. Folia huic oblonga, virentia, quàm Lilij anguſtiora, inferiorem caulis partem conueſtiunt; qui rectus, rotundus, ac admodum procerus, bicubitalis, & non raro altior ferè tricubitalis. multis hic floribus ſurſum verſus vndequaque circumfuſis ornatur; qui modò ex longioribus, quandoque breuioribus pediculis deorſum nutantes dependent, quinquefolij, colore Violæ nigræ dilutiore ac magis rubente purpurei, ſtaminibus aliquot mediis, particulatim & ab imo ſurſum verſus florentes. bulbus ſubeſt magnus, vna parte rotundioris formæ; ab altera planioris, ex quo ſubtus nonnullæ fibræ demittuntur.

Peregrinus eſt flos, & à paucis annis in Belgij paradiſos illatus. Appellatur vulgò *Panatzi di Perſiano*, & à quibuſdam, vt ſcripſimus, Lilium Perſicum. flos nouus, veteribus, vt creditur, incognitus.

Cæterùm quòd ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratę: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenêre.

De bulbo Leucanthemo, ſiue Ornithogalo.

CAPVT XIX.

1. LEVCANTHEMO bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hęc exit dodrante minor, rotundus, glaber, abſque foliis: flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis liliis, præſertim prius quàm adaperiuntur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, & cùm aër nubilus etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimum inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine.

Reperitur in agris frumentariis, apud Brabantos locis compluribus.

Maio menſe flores edit.

Huic

Bulbus Leucanthemus minor ſiue Ornithogalum.

Ornithogalum maius.

Huic autem ſimilis flore eſt,& alius quidam bulbus Leucanthemus,ſed tamen maior omninò & peregrinus. folia habet oblonga & anguſta : caulem rotundum, læuem, ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius ſummo veluti ramuli exeunt; atque in ſingulis flores candidi, ſex foliolorum, exiguorum Liliorum æmuli; è rotunditate anguloſo in medio capitulo Cachryos modo, aliquot ſtaminibus circundato. radix ſubeſt bulboſa, vti ſuperioris, & candida. 2.

Vterque autem hic bulbus Ornithogalon eſt,quod à Plinio Ornithogale dicitur. ſed maior deſcriptioni Dioſcoridis ſimilior videtur,vtpote longioris caulis: eſt tamen & minor Ornithogalon quoque. Nam & huic Ornithogali deſcriptio conuenit & præſertim Pliniana. Plinius ſiquidem ei non caulem διασιθαμιαῖον, vt Dioſcorides, ſed ſemipedalem tantùm tribuit,qualis eſt minoris bulbi.

Deſcribitur autem Ornithogalon à Dioſcoride hoc modo: Cauliculus eſt τρυφερὸς ſiue tener,tenuis,ſubcandidus, inſtar duorum dodrantum, ſupernè propagines tres aut quatuor habens paruas; in quibus flores foris herbacei,intus verò lactei cãdoris, inter quos capitulum vt Cachryi inciſum. radix bulboſa. A Plinio verò his verbis: Ornithogale caule tenero,candido,ſemipedali; radice bulboſa,molli,tribus aut quatuor agnatis. *Ornithogalon.*

Appellatur porrò horum Bulborum qui minor eſt,vulgò Veldt ajuyn. Maiorem verò plerique Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Ægypti vrbs eſt, haud procul à Canopico Nili oſtio. Eſt tamen & Alexandria quædam in Liguria.

Matthiolus maiorem hunc bulbum inter Narciſſos retulit, & quartum Narciſſum fecit, & aliud omnino ab iſtis Ornithogalon pictura expreſſit: caule videlicet folioſum,à Dioſcoridis & legitimo,ea de cauſſa differens. *Ornithogalon Matthioli.*

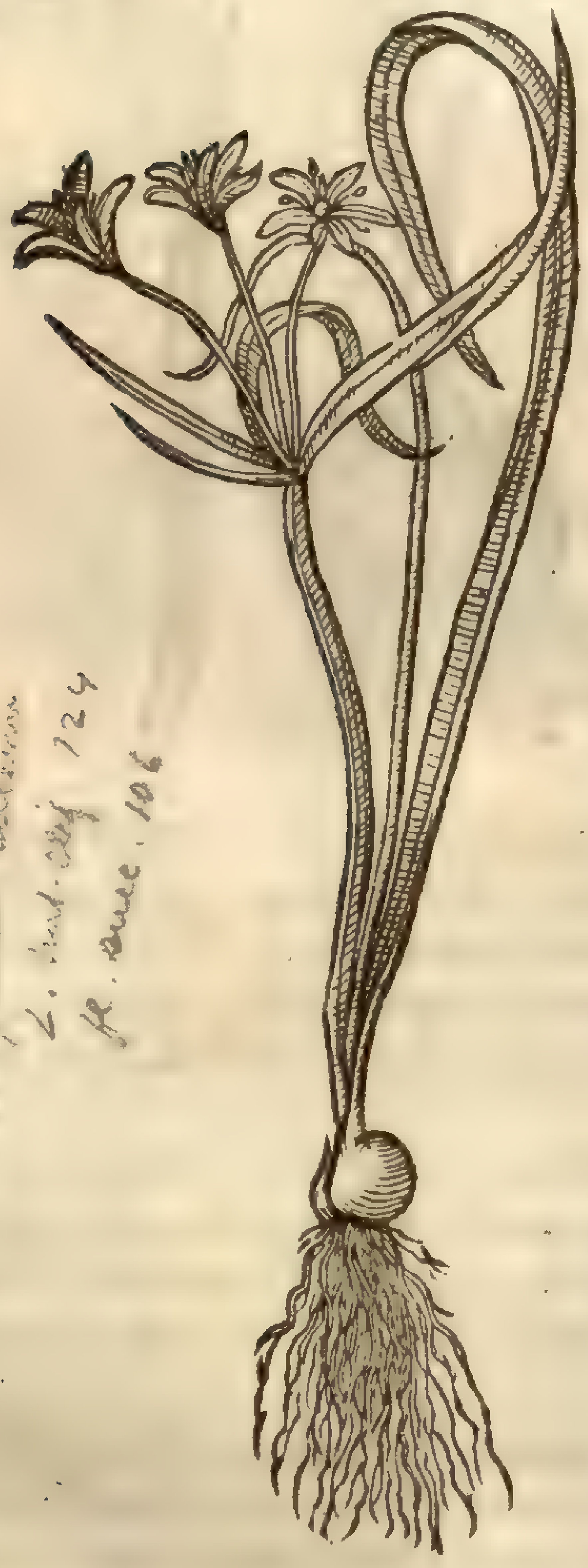
Deſcribit porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2.cap. 77. quod à ruſticis in Sueſſionum agris eruitur: radice,inquit,bulbaceam ſpeciem præ ſe ferente; è cuius medio cauliculus exit,tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis,foris herbaceis,intus lacteo candore candicantibus,qui ſimul coaceruati,veluti paniculæ quædam compactili callo ſquamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum Pineæ nucis repræſentantem: radix in orbem ferè collecta eſt,cortice pullo, can- *Ornithogalon Ruellij.*

didiſſima intus carne, pulpáve perquàm odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu ſeruari poteſt: & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem & ieiunia Caſtanearum more ſatiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur: rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam menſas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter aſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere, colligunt, multò Caſtaneis ſuauiores: quibus & Churli. crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur. Sueſſionenſis ager, Churlos vocare conſueuit: Hactenus Ruellius.

At Ornithogali fructum, Dioſcorides ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.

De Bulbo ſylueſtri. CAP. XX.

Bulbus ſylueſtris.

Ornithogalum Narbonenſe.

1. BVLBO Leucanthemo minore ſuperiore capite deſcripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, & Hieronymus Tragus, ſylueſtrem agnominant. ſunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantùm, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcentes; ſtaminibus in medio capillaceis; capitula ſemen ferentia triangularia: radix bulboſa, lenti ſucci, nullius odoris, ſapore aliquantulum, ſed perobſcurè Cepam referens.

In Germania locis vmbroſis ad margines pratorum & aruorum, ac ſecus riuulos, exit.

Martio ac Aprili floret, fructúmque perficit.

Germani **Feldzwibel/ackerzwibel** appellant; quaſi dicas Cepam agrariam. Ex ſylueſtrium & ſponte naſcentium bulborum eſt numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non conſtat.

Recentiorum nonnulli Ornithogalon luteum appellant, à ſimilitudine cum Ornithogalo
2. minore albo. Oſtendunt verò & hi aliud quoddam Ornithogalon, non modò ab iſto, ſed & à ſuperioribus duobus valdè differens: quod Narbonenſe cognominant.

Sunt

Sunt folia huius oblonga,& tenuia,quamque aliorum anguſtiora: caulis tenellus, cubitalis aut procerior,nullis foliis contueſtitus; floribus verò exornatus quàm plurimis, à medio faſtigium petentibus,qui foris & extrinſecus herbacei ſunt,patentes verò interius lactei candoris viſuntur,Phalangij flores referentes: fructus triangularis eſt lobus, in quo ſemina. oblongus eſt bulbulus.

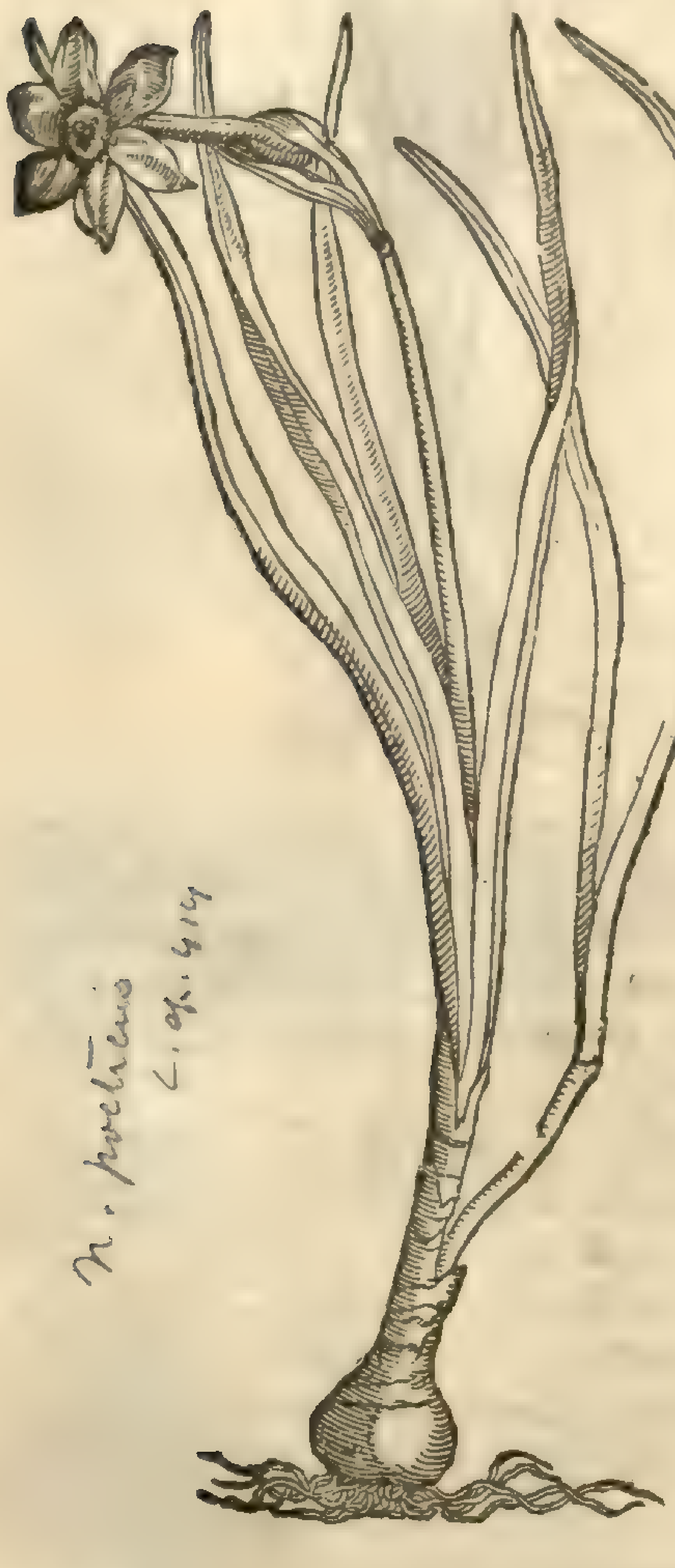
In Narbonenſi Gallia ac iuxta Monſpelium in agris frumenti feracibus naſci fertur.

De nomine huius non conſtat: nam legitimum Ornithogalon eſſe non videtur. Nec facile fuerit Scillam Epimenidiam affirmare,in tanta Plinij breuitate, qui ſolus huius meminit; niſi idcirco Scillæ ſpecies habeatur,quòd Scillæ modo flores haud diſſimiles proferat.

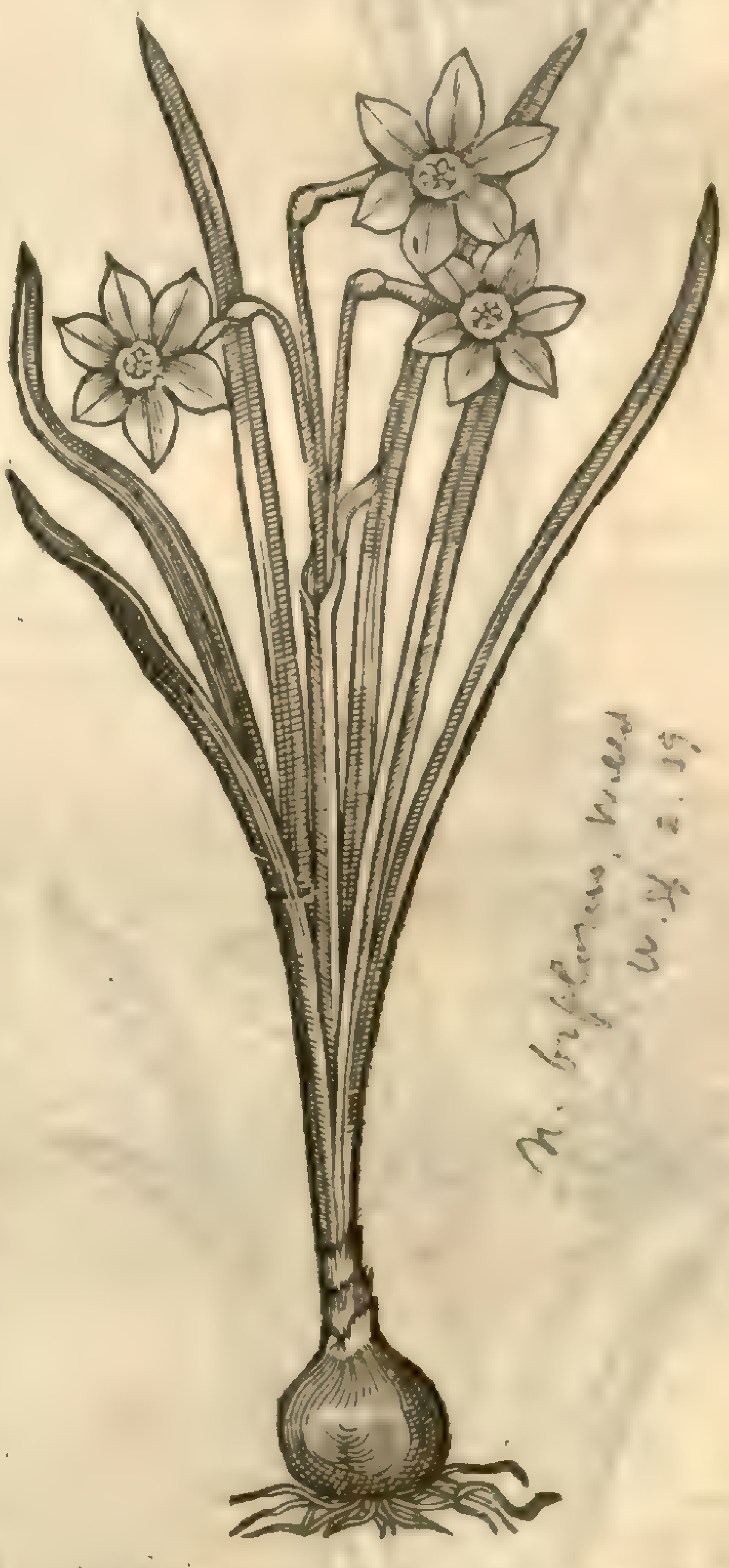
Facultates autem horum incognitæ ſunt. Hieronymus tamen Tragus, ex lutei bulbo ſub cineribus cocto,cum melle cataplaſma,vlceribus depaſcentibus vtiliter imponi refert.

De Narciſſo. CAP. XXI.

Narciſſus medio purpureus.

Narciſſus medio luteus.

NARCISSI genera, Dioſcoride auctore, duo ſunt. Vtriuſque flos albus eſt: ſed vnius medio purpureus; alterius luteus.

Medio purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri foliis ſimilia: caulem anguloſum, 1.
abſque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, ſubinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex ſex candidis foliolis congeſtum, in quorum medio breuis calyx eſt circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris,intra quem ſtamina breuia,cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa, Cepæ ſimilis, quæ nucleos ex ſe demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; ſed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, ſed parum, diſſidentes. Maiores medij; præcoces & ſerius prodeuntes,minores ſunt.

Alter Narciſſus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus vi- 2.
rentia: caules proceriores, craſſiores, & in ſingulis flores tres aut quatuor, prioribus ſimiles, ſed medio calyce luteo; ſemen & radicem bulboſam ſimilia.

Huius generis & alius quidam tertius Narciſſus eſt,foliis non modò quàm primus,verùm 3.
etiam

Narciſſus medio luteus alter.

Narciſſus totus albidus.

Narciſſus multiplex.

etiam quàm Aſphodelus, latioribus longioribuſque;floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus,candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narciſſi lutei ſylueſtris breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.

Iam & quartus quidam eſt Narciſſus antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus.

Sunt & Narciſſi multiplicibus floribus, cùm primi,tum alterius generis, foliis & bulbis aliis haud diſſimiles. Ita varia ſemper natura, & ad ſtirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præſertim ſi cultus mangonio adiuuetur, vel in aliũ locum ſtirpes transferantur. Hæc etenim plurimũ poſſe ad ſtirpium mutationem, & alibi ſcripſimus.

Exeunt qui medio purpurei ſunt pleriſq; Galliæ locis,& apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioſcod. in montibus potiſſimùm naſci tradit. Theocritus in pratis Narciſſum gigni teſtis eſt, Eidyllio 20. vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam, bene ſpirantem Narciſſum carpſiſſe, canit his verſibus:

Αἱ δ᾽ ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ᾽ ἀλλήλαισι τότ᾽ ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἡ μὲν νάρκισσον εὔπνοον, ἡ δὲ ὑάκινθον: id eſt,
Florida ſed poſtquam venêre in prata puellæ,
His illa, hæc aliis ſe floribus oblectabant; (tha.
Narciſſo illa quidẽ bene olente, atq; illa Hyacin-

Florent

Florent in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narciſſi, initio Aprilis: medij ſub finem; ſeriores Maio menſe: medio lutei eodem ferè, quo primi generis medij, tempore.

Græci huiuſmodi flores Ναρκίσσους, Latini ſimiliter Narciſſos nuncupant. Belgæ Narciſſen/Spaenſche Jenetten: Germani Narciſſen roſzlin: Hiſpani *Narciſo*. Dictum autem Narciſſum Plutarch. in Sympoſ. quaſi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorũ ſubterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd ſ. defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarẽtur. Appellatur autem Narciſſus etiã λείριον, & Apuleio teſte, ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενές. Lirium autem Theophraſtus eum appellat, cui latius eſt herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius eſt; quem & ait ſpontè germinare: qua de cauſa αὐτογενές, id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, dici poteſt. Sunt verò & alia Liria ſui generis, de quibus ſuprà ſcripſimus: & Lilium quoque Lirium eſt. Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor eſt. Ἄνυδρος autem Narciſſus propriè montanus eſt, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioſcoride ſiquidem auctore Narciſſus etiam vomitum concitat. Eſt tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite ſubſequente.

Prior autem horum Narciſſorum medio videlicet purpureus, ille eſt, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris eſſe ſcribit. Narciſſi duo genera, inquit, medici in vſum recipiũt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narciſſum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiuſdem lib. cap. 5. ſeipſum explicans oſtendit. Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli inſtar, & ſtamina ac apices continet. De hoc etiam Narciſſo Virgilius in Bucolicis Æcloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis.

Secundi verò & potiſſimum tertij Narciſſi, Ouidius tertio Metamorphoſeon lib. meminit, vbi Narciſſi formoſi adoleſcentis mutationẽ in florẽ ſui nominis deſcribit, hoc carmine:

Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

De tertio etiam ſcripſit Theophraſtus lib. 6. De alio ſiquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro ſiquidem 7. folium ei tribuit anguſtum, quale vtique primus habet: ſexto verò, latius quàm Aſphodeli, vti tertij eſt, quod diuerſis locis, de differentibus Narciſſis eum ſcripſiſſe, conuincit. Scribit autem Theophraſtus lib. 6. Narciſſi florem eſſe luteum, ſiue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum eſſe, Ouidij teſtimonio iam oſtẽdimus. Ex eius ſiquidem de hoc Narciſſo carminibus, quæ attulimus, id manifeſtiſſimum eſt. Florẽ etenim, ait, Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exẽplaria Theophraſti penè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermolao & Marcello occaſionem dedit, vt Narciſſi florem nigrum eſſe exiſtimauerint. Sed pro μέλανα reponendum eſt μήλινα. Eſt autem Melinus color, idem qui ochræ, ſiue luteus.

Theophraſti locus emendatus.

Putatur autem & hic Narciſſus ſerotinus à Theophraſto haberi, & Autumno demũ florere, propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius deſcriptionem mox ſubſequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id eſt, poſt Arcturum productio floris eſt, & circa æquinoctium. Verùm ad Narciſſi hiſtoriam hæc non faciunt: inter Narciſſi ſiquidem deſcriptionem & verba iſta, defectus ac hiatus eſt. Nec ſpectant etiam ad Croci, vti Conradus Geſnerus in appendiee ſcribit, quam Germaniæ ſuis hortis ſubiecit: ſed ad Lirij alterius hiſtoriam pertinent, quod eodem libro, paulò inferius Theophraſtus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc eſt, primis imbribus, ſiue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifeſtum ſtatim fiet.

Ac totidem quidem, quos propriè Narciſſos dici opinamur, obſeruare nobis contigit. Sũt tamen & alij lutei appellati Narciſſi, de quibus in mox ſequentibus capitibus.

Matthiolus verò & aliorum quorundam Icones exhibet, qui tamen non Narciſſi, ſed omnino alterius generis flores ſunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon eſt, maius à nobis agnominatum. Quintum Geſnerus & omnes paſſim Tulipam vocant. Sextus ac ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa.

Cæterùm Narciſſi radix, vt Galenus ait, vſque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad inciſiones vſque, quæ circa tendones accidũt: habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Eadem, auctore Dioſcoride, ſiue eſtur, ſiue bibitur, vomitus mouet: prodeſt ambuſtis ab igne cum melle trita: præciſos quoq; neruos agglutinat impoſita: luxatis item malleolis, diuturniſque articulorum doloribus trita cum melle, & impoſita ſubuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ ſemine & aceto; at cum Eruo & melle

vlcerum ſordes expurgat, & abſceſſus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

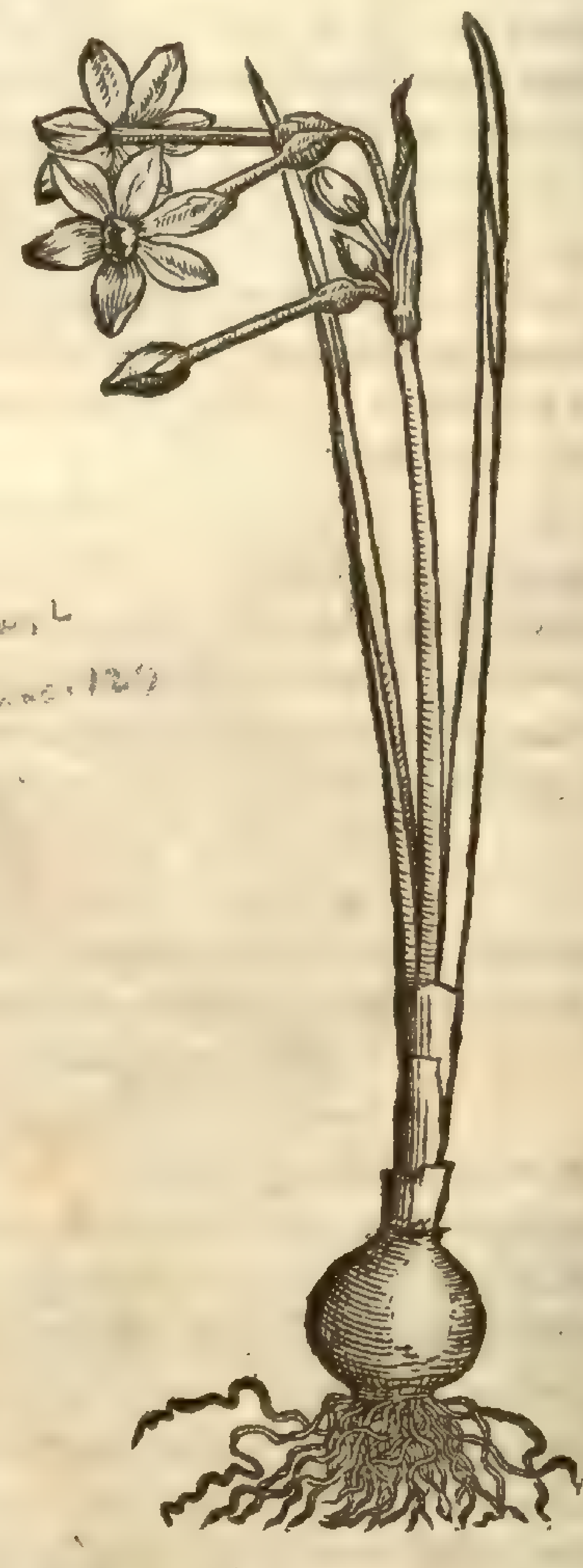
De Narciſſo luteo Iuncifolio, ſiue Bulbo vomitorio.

CAP. XXII.

Narciſſus Iuncifolius maior.

Narciſſus Iuncifolius minor.

PRÆTER Narciſſos ſuperiore capite deſcriptos, & alios ſupereſſe luteos diximus: vnus Iuncifolius: alter ſylueſtris & Pſeudo-Narciſſus eſt: tertius Autumnalis.

Iuncifolio Narciſſo, folia ſunt oblonga, anguſta, craſſa, interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, Iuncis cùm læuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate ſimilia; inter quæ medius exit caulis; in ſummo cuius, floſculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narciſſis forma ſimiles, verùm minores, & colore per totum florem lutei: radix bulboſa, candida, tenui nigra membrana integitur. In pleriſque humentioribus herboſis Hiſpaniæ montoſis locis gignitur. vnò verò loco lætior & pluribus foliis floribusq; luxurians: altero autem minor, & flores pauciores proferens. Vterq; Belgis hortẽſis eſt.

In Belgio Aprili menſe florem vterque promit: & Martio, ſi hyems clemens fuerit.

Hiſpani à ſimilitudine, quam folia cum Iuncis habent, *Ionquillias* nuncupant: nos Narciſſum Iuncifolium dicere poſſemus. Dioſcoridis eſt Βολβὸς ἐμετικὸς, ſiue Bulbus vomitorius. Id quod ex ipſa Bulbi vomitorij deſcriptione colligi poteſt, quæ ſic habet: Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου· ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id eſt, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora, & multò longiora quàm eſculentus; radicem bulbo ſimilem, circa quam membrana eſt nigra. Quæ deſcriptio huic Narciſſo Iuncifolio ſimillima eſt: folia ei ſiquidem ſunt multò, quàm alicuius bulbi ἱμαντωδέστερα ſiue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraque multò, quàm eſculenti Bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

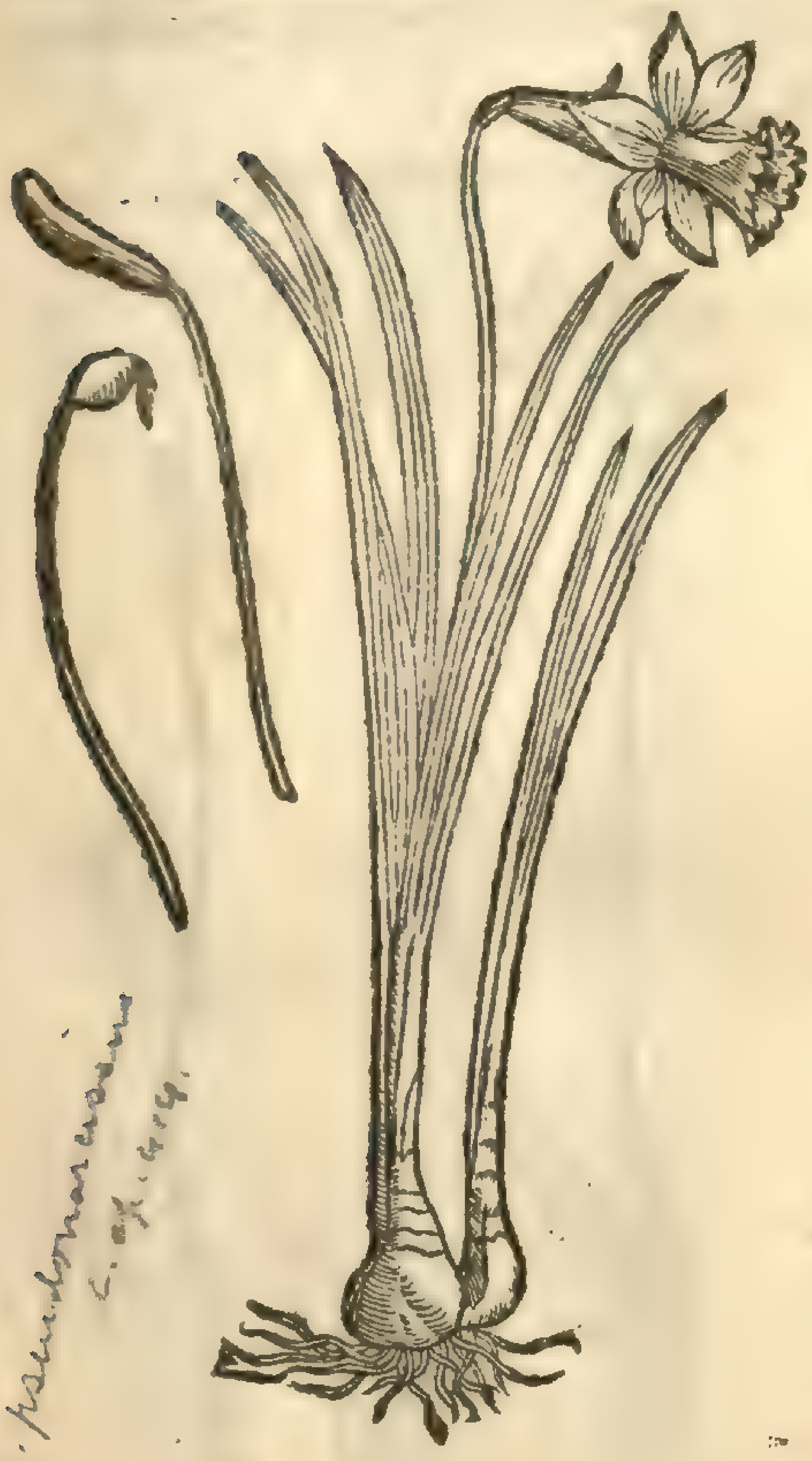
Quibus autem facultatibus Narciſſus Iuncifolius præditus ſit, nullo recentiorum experimento aut teſtimonio conſtat. Dioſcorides verò Bulbi vomitorij radicem, ſi edatur, aut ſi decoctum eius bibatur, veſicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.

De

De Narciſſo luteo ſylueſtri, ſiue Pſeudonarciſſo.

CAPVT XXIII.

Narciſſus luteus ſylueſtris.

Narciſſi ſylueſtris alia icon.

Narciſſus ſylueſtris multiplex.

LVTEVS Narciſſus ſylueſtris, folia Porri aut Narciſſi ſimilia promit, ſed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in ſingulis flores ſingulos, Narciſſi ſimiles; ſed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi ſimilitudine, colore per totum luteo, abſque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum.

Contingit verò & huic, quod aliis quandoque floribus, & candidis Narciſſis accidit, vt videlicet floris foliola multiplicentur. & talis quidem flos medio calyce caret, compluribus foliolis mediũ occupantibus. folia autem ac bulbi cum alterius conueniunt: flos quoque totus luteus.

Reperitur nõ paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſyluis locisque arboribus conſitis: & ſimilibus quoq. cùm in Germania, tum in Hiſpania: transfertur etiam in hortos.

Floret Februario & Martio quandoq. menſe.

Germani ea de cauſa Geel Hornungs blumen/ id eſt, noſtrate dialecto, geel Sporckel bloemen nuncupant. Februarius enim Germanis Hornungs mont/ Belgis, Sporckelle.

Appellant verò & hunc Narciſſum Belgæ, geel Tydeloosen: Latinè autem vulgò Narciſſus luteus & Pſeudo-Narciſſus dicitur.

Cæterùm

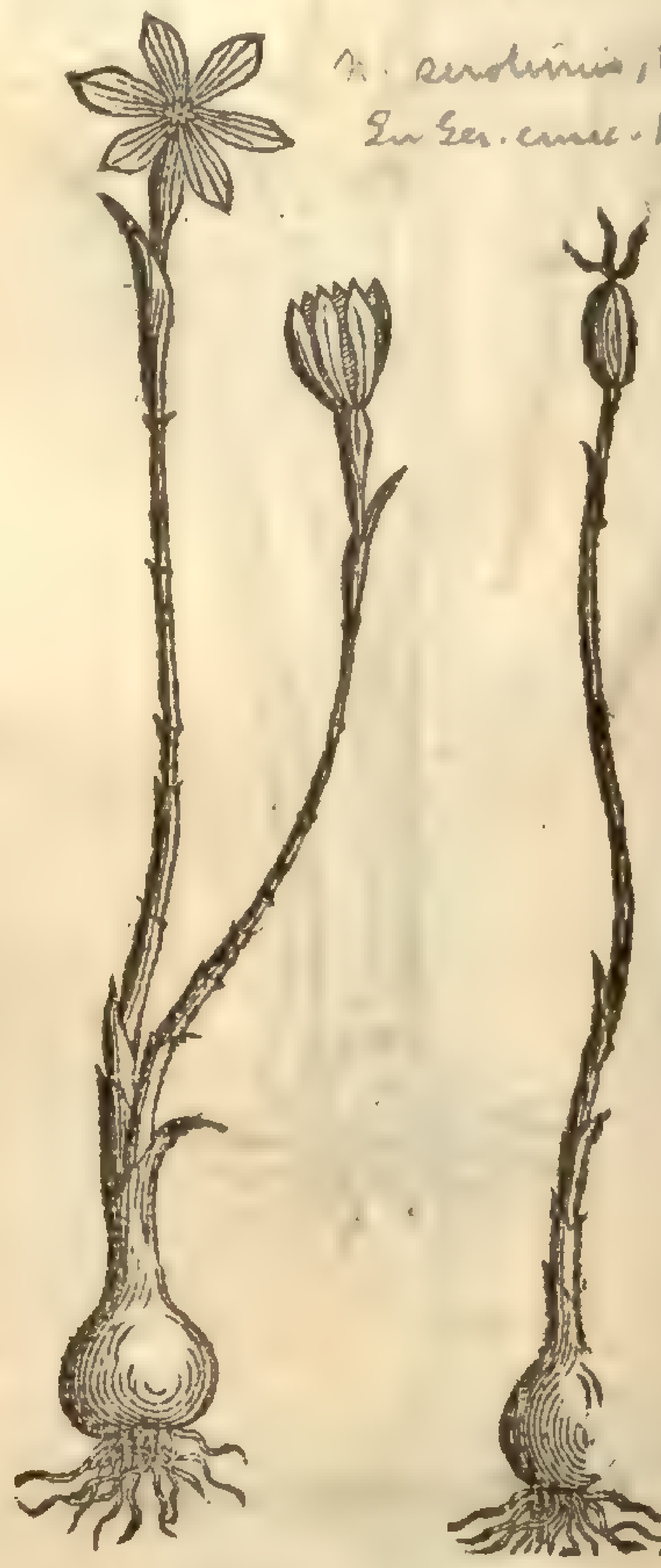
Cæterùm quòd ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum eſt, Narciſſi huius ſylueſtris radicum decoctum, per aluum lentos & pituitoſos humores, nec nõ ſeroſos expurgare, & his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum, ſemine Aniſi & Zinziberis nõnihil additis: quæ, vt minus noceat, minusq; moleſtũ ſit ventriculo, adiiciũtur.

De Narciſſo Autumnali. CAP. XXIIII.

Narciſſus Autumnalis maior.

Narciſſus Autumnalis paruus.

1. QVEM noſtra ætas Narciſſum Autumnalem nominat, folia promit oblonga, læuia, reſplendentia, ſaturatè virentia: inter quæ pediculus aſſurgit breuis, faſtigio florem vnicum adferens, haudquaquam Narciſſis aliis ſimilem, ſed veluti Colchici aut Croci, ex ſex foliolis compoſitum; colore autem luteum: in cuius medio ſex ſtamina, & eiuſdem coloris piſtillus. ſubeſt bulbus mediocris magnitudinis, fibras aliorum modo deorſum demittens.

In Hiſpania ac Italia gignitur: & vno loco longioribus ac anguſtioribus; alio verò breuioribus ac latioribus foliis: amat humentia & pratenſia, ac etiam montana.

Autumno ſub finem Auguſti, ac Septembri menſe florem huius videre in Belgio contigit: eodem ferè in Italia tempore floret.

Autumnalẽ hàc de cauſa Narciſſum appellant: Hiſpanis *Cibollina Alborana* dicitur. Narciſſi autem nomen accepit, quòd Marcellus Vergilius in commentariis ſuis in Dioſcoridem, hunc pro Narciſſo deſcribat. Nos, inquit, in Apenninis montibus frequentẽ vidimus florem, Auguſto ac Septembri menſe florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narciſſo deſcribuntur; ſingulari caule, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, ſed inter luteum & candidum colorem: nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum, & magis albicantem: Hæc Marcellus.

Narciſſus Marcelli Vergilij.

Videtur autem λειρίου ſiue Lirij ea ſpecies, quæ à Theophraſto Autumno, mox poſt primos imbres, vnà cum Croco florere refertur; quod λείριον ἕτερον, ſiue Lirium alterum ab ipſo nominatur.

2. Præter hunc verò & alium quendam Narciſſum Autumnalem C. Cluſius deſcribit, foliis viduum: pediculo breui: floſculo paruo candido, odorato, Narciſſi æmulo, ſex videlicet foliorum, & calyce medio paruo luteo. bulbus exiguus eſt.

De Narciſſo marino. CAP. XXV.

PRIVS autem quàm Narciſſos deferamus, deſcribendus & vnus adhuc bulbus, ad Pſeudo-Narciſſi genus pertinere apparens. folia huic quina ſenáue, oblonga, latiuſcula, veluti

vnius

Narciſſus marinus.

vnius Narciſſi, ſed duriora: caulis pede non raró altior, in cuius faſtigio è tenui membrana terni, quaternive, aut plures emergunt flores, Pſeudonarciſſi æmuli; longis è medio calycibus prominentibus, ſtamina quibus continentur, ſed colore albidi: ſubſequuntur anguloſæ valuulæ, in quibus ſemen. magnus ſubeſt bulbus, candidus, nigra membrana circumtectus, quibuſdam ſubinde adnatis, quibus multiplicatur.

In maritimis, non modò Narbonenſis Galliæ, verùm & Hiſpaniæ, præſertim Valentini regni, gignitur: tum & alibi, ſabuloſis & aridis locis, quæ ſubinde marina rigantur aquâ.

Maio menſe florentem; Iulio verò ac Auguſto ſemine iam maturo, huius bulbos ſe eruiſſe iuxta Monſpelium C. Cluſius in Obſeruationibus ſuis refert.

Hiſpani huiuſcemodi bulbum *Amores myos* appellant: Italorum nonnulli *Giglio marino*: Noſtri temporis plerique Scillam vocant, & ex ea Trochiſcos de Scilla formant: aliis placet eſſe Pancratium, & quidem Marinum. Pancratij autem bulbus, vt Dioſcorides refert, ὑπόπυῤῥος ἢ ὑποπόρφυρος, id eſt, ſubrufus aut ſubpurpureus eſt: iſtius verò, vt diximus, albidus. Matthiolus, quantum ex icone colligere licet, inter Narciſſos numerat, & Conſtantinopolitanum cognominat. Et præſtat inter Narciſſos retineri, & Marinum dici, quàm vel Scillam, vel Pancratium temerè affirmare.

Facultate autem Pſeudonarciſſo luteo aſſimilis videtur: nam & guſtatus tantummodo bulbus nauſeam excitat: vt Lobelius auctor eſt.

De Leucoio bulboſo. CAP. XXVI.

LEVCOII bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum Trifolium: alterum Hexaphyllon: tertium Polyanthemon cognominari poteſt.

Primum folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, foliis Pſeudo-Narciſſi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus, candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus, coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur. 1.

Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ & aliis regionibus familiaris.

Exit præmaturè Februario menſe, reliquos omnes ferè flores antecedens.

Leucoion videtur bulboſum Theophraſti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet: & quod lib. 6. primum ſeſe oſtendere ait, & emicare vbi cælum clementius eſt, ſtatim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius poſtea. Nos ad differentiam ſequentium, non inconcinnè Leucoion bulboſum Triphyllon, & Violam bulboſam trifoliam, nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

Proximo generi folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & Pſeudo Narciſſi ſimilia, ſed breuiora, virentiora, læuiora & magis reſplendentia, verſus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares; flores in ſingulis ſinguli, rariſſimè gemini, deorſum quoque penduli, colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulum ſtriatis commiſſi, ſtaminibus in medio cum luteolis apicibus: ſemen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in plures facilè propagatur. 2.

Pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſyluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat.

Floret eodem, quo ſuperius, tempore, aut non multò pòſt.

Germani weiß Hornungs blůmen: Noſtri witte Tydelooſen appellant.

Leucoion bulboſum triphyllon.

Leucoion bulboſum hexaphyllon.

Leucoion bulboſum polyanthemum.

Leucoion bulboſum Autumnale minimum.

Leucoij bulboſi genus eſſe manifeſtum eſt: quod Hexaphyllum, non abs re, à ſex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cùm iſtud, tum ſuperius Narciſſi ſpeciem facit, vt cap. De Narciſſo ſcriptum eſt.

Tertium Leucoion bulboſum caule & foliis ſecundo ſimile eſt, maius tamen ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinque aut ſex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia ſimiles. 3.

Eſt & hoc nobis hortenſe tantùm.

Non primo Vere, cum aliis duobus, ſed multò pòſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſſis floret.

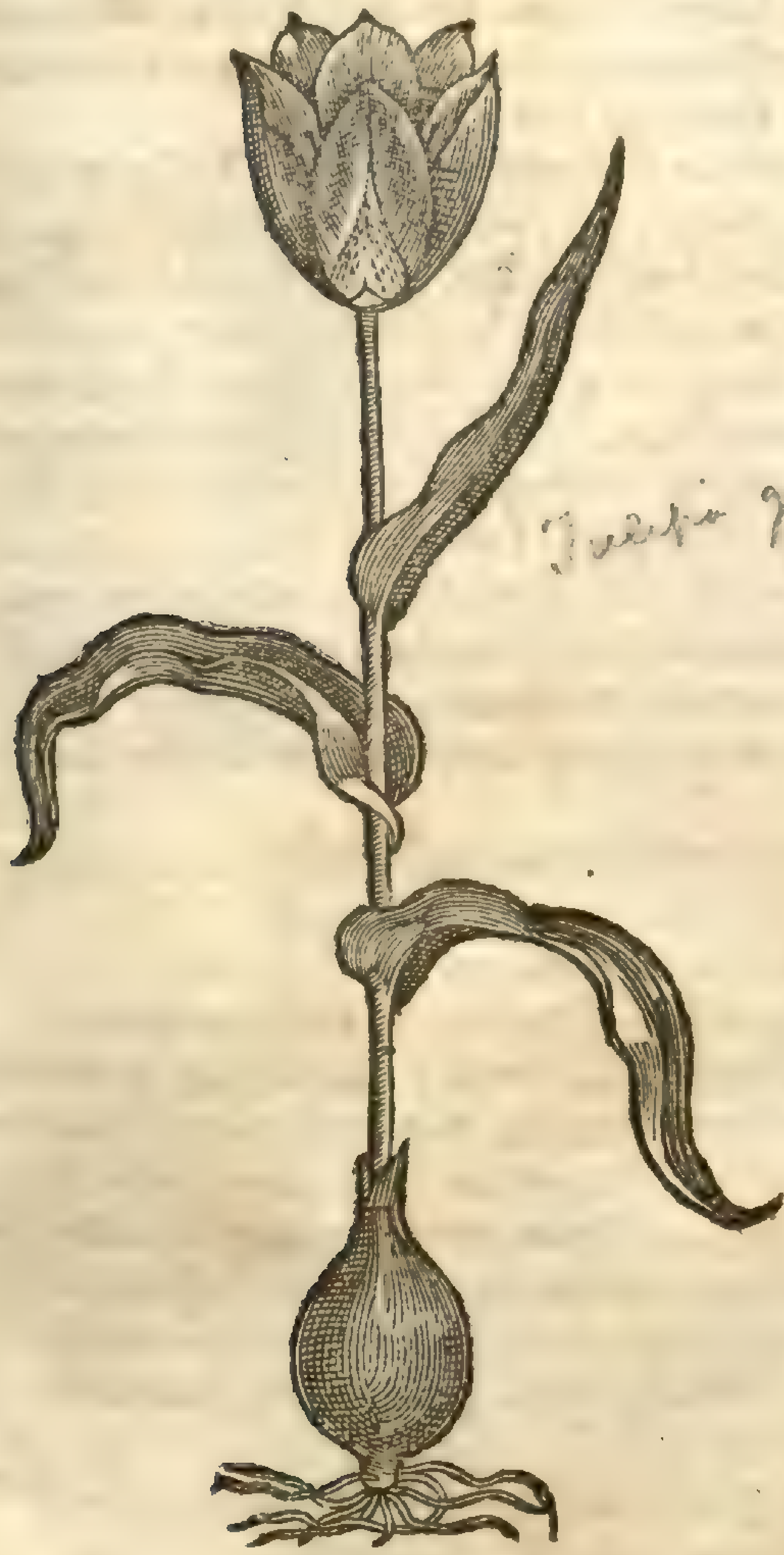
Violæ ſiue Leucoij bulboſi ſpecies haud dubiò quædam eſt; ſed ſerotina.

Annumeratur verò & iſtis Leucoiis Bulbus quidam paruus, ex multis tunicis compactus, cui folia exeunt exilia, & cauliculus gracilis palmum altus, è cuius faſtigio floſculus vnus aut alter dependet paruus, albidus, ſenum foliorum, Leucoio altero ſimilis, ſed minor multò, odore deſtitutus, & non Vere, ſed Autumno prodiens.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de iis nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obſeruatum.

De Tulipa. CAP. XXVII.

Tulipa.

Tulipa cum ſemine.

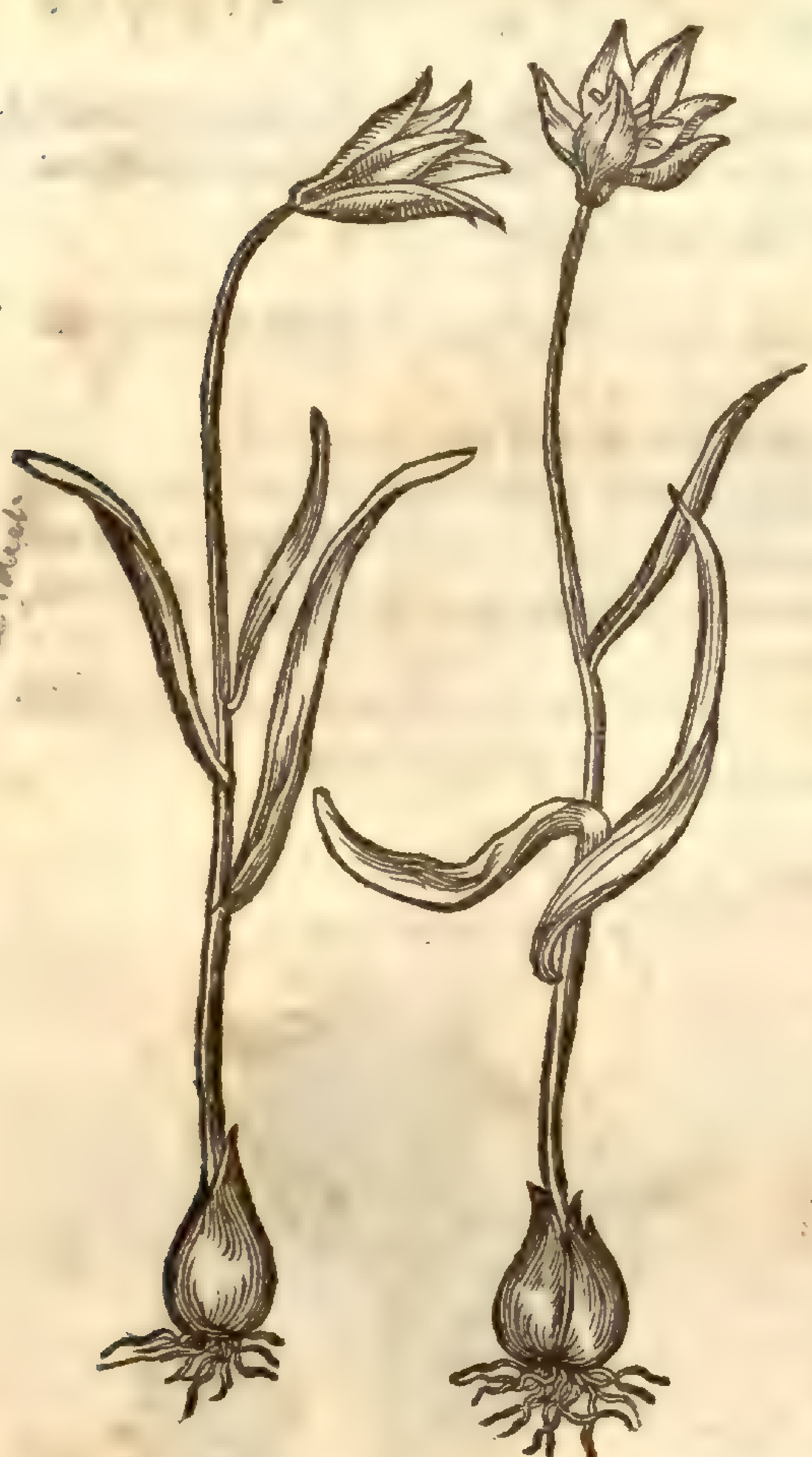

EX bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus; cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt; aliæ minores.

Maioribus forma eadem ſatis omnibus eſt: folia eius bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, per oras ſubinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicāt: caulis inter ea exit pedalis aut paulò altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodo ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, nonnunquam candidus, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet: Varietatem autem in his non exiguam etiam admittit; margines ſiquidem foliorum, & non rarò vngues ſiue inferiores particulæ, aliter quàm foliola ſubinde colorata ſunt: tranſeunt verò per 1.

Tulipa minor Narbonenſis.

2.

hæc & quandoque ſtriæ alterius coloris: odor nullus eſt, niſi luteo cuidam, qui odoratus ſentitur: ſemen cartilaginoſum, planum, in capitulis naſcitur, quæ maturato ſemine in tres dehiſcunt partes. radix bulboſa eſt, Narciſſi bulbis haud diſſimilis.

Minores Tulipæ foliis ſunt anguſtioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem ſeſe pandentibus, colore luteis: bulbis minoribus.

In Thracia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus eſt flos. Minores alicubi in Gallia Narbonenſi ac in Italia naſci feruntur.

Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt: Thracia verò etiã Ianuario. veluti teſtis eſt Augerius Busbequius in itinere Conſtantinopolitano, in quo inter Hadrianopolim & Conſtantinopolim ingentem vbique florum copiam, media planè hieme, Ianuario mẽſe, ſeſe obtuliſſe refert, Narciſſorum videlicet, Hyacinthorum, & eorum quos Tulipam Turcæ vocant.

Turcico & peregrino nomine Tulipam recẽtiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formã referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, nõ conſtat. Suſpicari quis poſſet, πυτιῶνα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, & cogẽdo lacte efficax. Nam πυτιῶν quidem à Theophraſto inter edules bulbos refertur; & herba eſt, qua lac cogitur, vt ait Heſychius. Conradus Geſnerus Tulipam Satyrium eſſe exiſtimauit, & quidem Erythronium; quòd videlicet flore vna ſpecies rubeat; aut omnino Satyrij aliquam ſpeciem referat. Cum quibus an cõueniat, & quantum, ex ſubſcriptis Satyriorum deſcriptionibus relinquimus diligentius conſiderandum.

Minor à nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, ſed perperam tamẽ. Neque etenim Hermodactyli ſpecies aliqua eſſe videtur.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam ſcriptum reperimus.

De Meleagride. CAP. XXVIII.

QVI latè Narciſſi nomen extendunt, non modò Tulipam, ſed & Meleagridem eò referunt; quæ tamen à Narciſſis differens eſt, Tulipæ verò ſimilior. flos elegans, paulò minor Tulipa, & non ſurſum ſpectans, ſed deorſum dependens; è ſenis quoque componitur foliolis; violaceo colore purpuraſcit, quem dilutè admodum purpureæ, ac quaſi inalbicantes, ordine continuo digeſtæ, ac intermixtæ maculæ, elegantiſſimam varietatem conferentes, cõmendant; & foris quidem: interiore verò parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris exornatur: ſtamina quoque huic ſex ſunt, & medius piſtillus, colore ſublutea. caulis tenuis, circa quem ſubinde quina, raro plura, longa, anguſta foliola è virore candicantia. bulbus ſubeſt rotundus & albidus.

In Gallia Celtica prope Aurelios repertum accepimus: in Belgij hortis feliciter adoleſcit, & ſubinde florem geminat.

Vnà cum Tulipis Aprili menſe flos huius viget.

Nonnulli Fritillariam vocant, ab abaco ſiue alueolo, in quo Scacorum appellatus ludus exercetur, quem Fritillum dici exiſtimant, quod non conſtat. Martialis ſiquidem Fritillum appellare videtur abacum, in quo alea luditur; Epigrammaton lib. v. ad Gallam:

Iam triſtis, nucibus puer relictis,
Clamoſo reuocatur à magiſtro:
Et blando malè proditus fritillo
Arcana modò raptus è popina
AEdilem rogat vdus aleator.

Nobis rectius Meleagris nominari videtur: Meleagridis ſiquidem auis plumas, ſi non coloris

Meleagris.

Meleagridis altera icon cum fructu.

loris ſpecie, attamen varietate & diſpoſitione, magnitudineque macularum refert. Meleagrides enim aues colore variatis ſunt plumis.

De facultatibus autem huius floris nihil contingit adferendum, exploratas ſiquidem nullas habet.

De Satyriis ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXIX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum τρίφυλλον ſiue Trifoliũ; alterũ cognomento ἐρυθρόνιον.

Trifolium folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho, aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem ψιλὸν, id eſt, tenuem ſiue nudum, cubitum longum; florẽ Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti malum, πυῤῥὰν ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulò aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quę multò anguſtiora & minora ſunt, quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, cõtrà planè quàm Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion foliis Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autẽ quod de gemina radice additur, ad Orchion, *Plinij locus* non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autem huius Satyrij Dioſcorides ait oportere ex vino *animad-* auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere, hac vtẽdum *uertitur.* fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare.

Erythronium Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet Lini ſemini ſimile, ſed maius, ro- 2. buſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multò magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quòd ſemen ei non Lini, ſed Viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures, ex aliorum tamen relatu, adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.

Sed poſtea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioſcorides & Plinius tradi ſcribant, ſuſpicandum non temerè videtur, Satyrium iſtud, herbam eſſe eam, quam Indum quendá attuliſſe Theophraſtus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficaciſſimam; potiſſimùm cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophraſtus vſpiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis eſt, vt etiam in manu ſumptum libidinem excitare queat; non multùm ab Indi illius herba (ſi non eadem eſt) facultate differens eſſe oportet. Ad rem ſiquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim ſolùm edentibus, ſed etiam tangentibus tantùm, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophraſtus. Verùm hanc ea de cauſſa cum Erythronio eandem eſſe affirmari certò non poteſt, cùm non rarò diſſimiles eiuſdem aut ſimilis facultatis ſtirpes reperiantur. Coniecturam noſtram indicauimus, iudicium exactius ſtudioſis permittimus.

De Orchiis. CAP. XXX.

Cynoſorchis prior.

Cynoſorchis alter.

ORCHIES, Dioſcoride auctore, duo ſunt: Vnus Cynoſorchis; alter Orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multę, alię ac differentes reperiuntur ſpecies. quas, quia duobus illis complecti non poſſe videbantur, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoſorchin, ſiue Canis teſticulum: proximum teſticulum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum Teſticulum odoratum, ſiue Teſticulum Pumilionem cum Cordo appellauimus.

Cynoſorchis. Cynoſorchios complures reperiuntur ſpecies.

1. Prima folia habet lata, pinguia, Lilij foliis propemodum ſimilia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutę purpurę, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum: pro radicibus, præter fibras ſuprà adhærentes, gemini ſunt bulbi veluti teſticuli; forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.

2. Altera ſpecies foliis ſimiliter læuibus, oblongis & latis eſt, ſed quàm antecedentis mino-

ribus

Cynoſorchis tertius.

Cynoſorchis quintus.

ribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpuraſcentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obſcurioribus copioſis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referẽtes, dependente ex ſingulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extenſis brachiis & diuaricatis cruribus abſque capite corpuſculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi ſolent dependentes pueruli: radices ſubſunt duæ globoſæ, nuclei nucis Myriſticæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot craſſis.

Tertia Cynoſorchios ſpecies, folia edit anguſta, ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ foliis modo quodam ſimilia: caulem dodrantalem: flores in breui denſaque ſpica copioſos; colore foris punico & obſcuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiuſdem cum ſuperioris formæ, ſed tamen minores; dependente quoque ex ipſis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices ſubſunt aliorum Orchion ſimiles. 3.

Huic & alius floribus per omnia ſimilis quidam Cynoſorchis eſt, foliis tamen latioribus, & ſecundum referentibus, quem Cynoſorchios ſpeciem quartam non ineptè quis fecerit. 4.

Iam & quinta quædam ſpecies reperitur, foliis vti ſecundus Canis teſticulus: caule pedali, ſpica longa, floribus colore herbaceo ſubuirentibus, ex quibus quod laciniæ ſimile dependet, oblongum eſt, & quaſi quadrangulum. 5.

Ex horum numero primus vel ſecundus, vel vterque, Cynoſorchis eſt à Dioſcoride deſcriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris ſiue Epimenidiæ foliis ſimilia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò verſus terram inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante: flores purpuraſcentes. bulbos radicum oblongis Oliuis ſimiles; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcorides Cynoſorchin eſſe ſcribit: Ορχις, ait, ὃι δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα· καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὸν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσσήν· hoc eſt; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram ſtrata, & circum caulem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam, Cynoſorchis Dioſcoridis.

Teſticulus morionis mas.

Teſticulus morionis femina.

minam, anguſtam vt Oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorẽ; & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Dioſcoridis locus reſtitutus. In qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίᾳ μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ: Nulla ſiquidem appellata eſt mollis Olea, & Oleæ folia multò & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Scillarum autem quædam mollior. Hanc Dioſcorides mollẽ Scillam appellat, eiusq́ue foliis Cynoſorchios mollia ac læuia folia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

Confirmat hanc lectionem Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribẽs ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλώδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicũt, læuiore ac minore. Eſt tamen in vtroque auctore huius Orchios deſcriptio deprauata. Pro σκυλλώδες ſiquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophraſti exemplaribus (quæ Gazæ malæ conuerſionis occaſionem dedere) perperam legitur σιλφώδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule ſpinoſo, & ſimiliter deprauatè: Orchios ſiquidem caulis ſpinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophraſti locum hoc modo putauit reſtituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Quomodo autem hæc Theophraſti & Plinij corrupta loca reſtitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

Theophraſti & Plinij loca corrupta.

Teſticulus Morionis duplex eſt: mas videlicet, & femina.

Teſticulus Morionis mas. Mari folia ſunt quinque, aut ſex, longa, lata, læuia, Lilij foliis ſimilia quidem, ſed minora, ſuperius maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata; quorum vnum & ſubinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albiores, odorati, & aſpectu grati, poſterius corniculum habent propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & criſtatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiuſdã & patentis galeæ modo floſculus hiat, & anguſta foliola, quę à lateribus ſurgũt, auriculas; quod verò è medio attollitur, criſtam refert: radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis Myriſticæ ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt.

Teſticulus Morionis femina. Femina folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora & aliquantulum venoſa ſiue ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ quodammodo ſimilia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cu-

culli,

Tragorchis, Teſticulus hirci.

Orchis Serapias primus.

culli, à tergo dependente ſingulis corniculo, ſed foliolis, quæ criſtæ aut auricularum modo adnaſcuntur non erectis, ſed ipſi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obſeruentur. gemini & his teſticulis ſimiles globuli; exeunt & ſupra annexum aliquot fibræ.

Et vni quidem huius generis flores ſunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluresq́; denſiore in ſpica; caulisq́; quàm reliquorum lõgior. 1.

Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior eſt, & folia aliquantulum minora. 2.

Tertij, flores purpuram referunt exquiſitè rubentem, & vermiculum colorem, denſa huic breuisq́; ſpica; flores minores: folia nonnihil ſtriata, pleraq; erecta & caulẽ circũ amplectẽtia. 3.

Hunc Teſticulum ſunt qui velint Satyrion eſſe Erythronion, ſed parùm iſti attenderunt, Orchies à Satyriis differre.

Sunt verò & huius generis minores teſticuli, quibus cauliculus breuis eſt: folia paruula quina aut ſena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in ſpica breui rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, ſed coloris obſoleti & odoris ingrati. 4.

Tragorchis folia ſimiliter læuia, lata & lõga fert, Liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem, ſæpè foliis nonnullis inferius implicitum: flores ſecundũ caulem in longa veluti ſpica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ ſimilis eſt, ex quibus tamen non exuuio ſimile, ſed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpuſculo cauda propendet, coloris eius cuius eſt caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum maculata: ſemen in valuulis oblongis & ſtriatis gignitur per exiguum: teſticuli ſubſunt grandes; fibræ aliquot ſupra adhærent. *Tragorchis*

Teſticulum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore eſt, refert, τραγόρχιν & Hirci teſticulum dicere maluimus.

Teſticuli Serapiadis à nobis cognominati, tria obſeruauimus genera, flos vnius papilionem: alterius fucum: tertij muſcam refert. *Teſticulus Serapias.*

Primum itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at Lilij foliis multo minora: caulem dodrantalẽ aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodo ſimiles; è foliolis ſcilicet tribus commiſſi, vno ſuperiore, duobus lateralibus 1.

alas

Orchis Serapias ſecundus maior.

Orchis Serapias ſecundus minor.

Orchis Serapias tertius.

alas referentibus; & longiore, tenui, veluti papilionis corpore propendente, melleum & dulcem liquorem continente; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli ſubſunt gemini, candidi, & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.

2. Alterum & ſecundum genus quinis ſeniſve conſtat foliis, venoſis, aliquantulũ latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terrã verſus reflexis, aliis circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt aliis gemini.

Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos ſuperiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum è rubido purpuraſcentia habet: alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.

3. Tertius teſticulus Serapias foliis eſt minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiore ac tenuiore quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura triſti ſubnigro, nonnihil variegato; forma muſcæ cuiuſdam corpori ſimili: teſticuli veluti geminæ paruæ pilulæ ſunt.

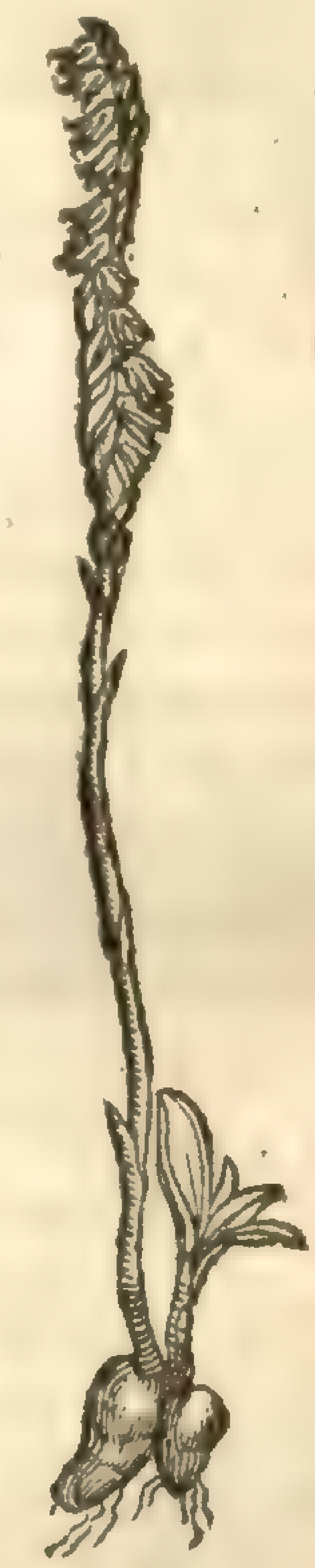
Tria autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores inſecta quædam referunt fœcunda & laſciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorũ olim Deo, cuius excellens Canopi templum erat, vbi laſciuiis & cantibus & ſaltationibus colebatur: vt videre eſt apud Strabonem lib. 17. Fuchſius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioſcorides item Orchin Serapiada deſcribens, vnum iſtorum ſatis manifeſtè exprimit: Verba eius ſunt: Ὄρχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, id eſt, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio ſimilia, oblonga, ſed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores ſubpurpureos: radix ſubeſt paruis teſticulis ſimilis. Cum qua deſcriptione ſi ſecundus noſter Serapias, præſertim qui maior eſt, conferatur; conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiuſque & læue, *Teſticulus Serapias Dioſcoridis*

quod

Teſticulus odoratus maior.

Teſticulus odoratus minor.

quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum ſuperiora foliola, dilutè in candore rubentẽ purpuram referunt: teſticuli exigui ſunt. Meminit huius eiuſdem & Plinius, ſed folia ei non Marrubij ſed Porri tribuit, quod & Dioſcoridis interpretibus occaſionem præbuit, vt pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, Porro ſimilia.

Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis eſt Orchis herba, ſiue Serapias, foliis Porri, caule Palmeo, flore purpureo, gemina radice teſticulis ſimili. Paulus Ægineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari ſcribit, veluti tres teſtes habentem. Vnde Fuchſius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non niſi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quàm duos eſſe, vel huic, vel illi quem Fuchſius depingit, vel aliis Orchiis, obſeruare contigit.

Quintus teſticulus odoratus ſiue Pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus eſt; ei ſiquidem foliola omnino paruula ſunt, eaq́; venoſa & Plantaginis aliquatenus ſimilia, ſed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia; caulis tenuis eſt, palmi altitudine, circa quẽ floſculi paruuli candidi, ſuauiter odorati, ordine digeſti, ac ſpiræ modo caulem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi. hic nonnullis locis maior ac lætior: aliis minor gignitur. *Teſticulus odoratus.*

Exeunt Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſſimo gignitur: alij etiã maciore naſcuntur: Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

Maio & Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato Pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.

Omnes à Græcis Ὄρχεις, & à Latinis Teſticuli nuncupantur. Germani Knabenkraut & Standelkraut: Belgæ Standelcruijt: Galli *du Satyrion* appellant, Officinarũ nomẽ retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorũ medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumque Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato cõfundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, aliis Cynoſorchis, aliis Entaticos, Panion, Serapion; aliis Orchis. Galli *Vram*: Itali *Priapiſcon*: alij Orminalem: alij Teſticulum leporinum nominant.

Vis autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida: cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuoſam, & ea propter epota Venerẽ excitat.

citat. Altera verò minor,econtra,vt ſit eius temperamentum ad calidius & ſiccius vergens: itaque hæc radix,tantùm abeſt vt ad coitum ſtimulet,vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit Dioſcorides, narratur; maiorem ſi viri edant, mares generare; minorem ſi feminæ,feminas. Addunt in Theſſalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

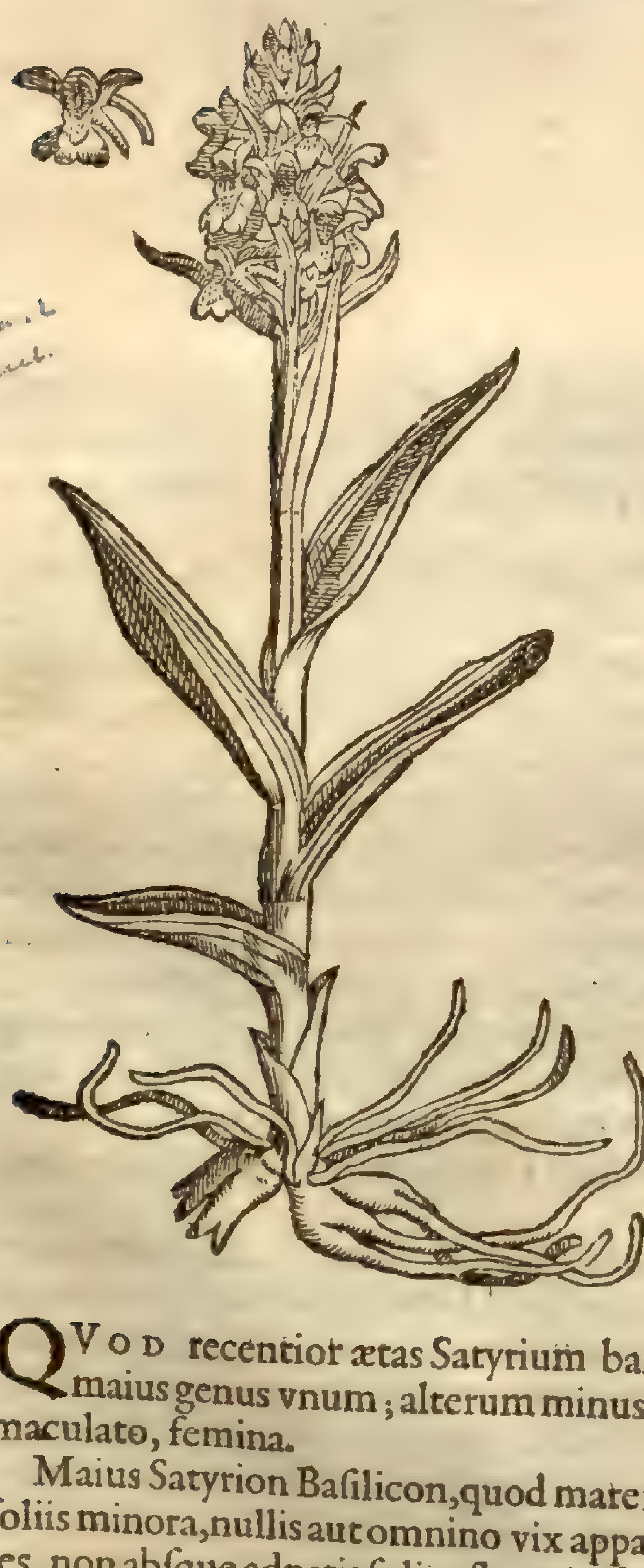
Serapiadem, Galenus ait, ſicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum eſſe.

Noſtra ætas omnium Orchium bulbis,ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compoſitionibus eò facientibus indifferenter quoſuis admiſcent: præſtantiores tamen ſunt Tragorchios bulbi. Aſſumendi autem non ſunt ambo bulbi,ſed durior, plenior, ac ſucci plus habens: flaccidior ac rugoſior minus aut non idoneus eſt.

Eſt autem plenior,non ſemper qui maior,ſed non rarò minor: ſi videlicet bulbi colligantur priuſquam ſtirps defloruerit; aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim ſucculentior, alterum magnitudine ſuperat,prius quàm ſemen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumeſcat,alter verò reſideat ac pereat,fieri non poteſt vt durior ac ſucco plenior ſemper maior ſit. Quando ſiquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multò antè plenior creſcere incipit, quo paulatim incrementum ſumente alter flacceſcit,rugaſque contrahit,donec maturato ſemine vnà cum foliis & cauliculis ſubinde totus ſubſideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac ſucci pleno.

De Satyrio Baſilico. CAP. XXXI.

Satyrium Baſilicum mas.

Satyrium Baſilicum femina.

QVOD recentior ætas Satyrium baſilicon nominat,non vnius eſt generis. Eſt etenim maius genus vnum; alterum minus: maioris, quoddam folio non maculato,mas; aliud maculato, femina.

1. Maius Satyrion Baſilicon,quod marem appellant,folia habet oblonga,lata,& læuia,Lilij foliis minora,nullis aut omnino vix apparentibus maculis reſperſa: caules pedales vel altiores, non abſque adnatis foliis: flores in ſummo ſpicatos,colore dilutè purpureos,exiguis punctis ſaturatæ purpuræ reſperſos,forma teſticuli Morionis maris,niſi quòd ipſis criſta deſit: ſub quibus

Satyrium Baſiliſcum folioſum.

quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices geminę veluti palmę ſunt, ſingulę in quatuor digitos diſtributæ; quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa: altera vegeta ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

Alterum maius genus, quod feminam vocāt, priori tamen minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora & multis nigris maculis conſperſa: flores cucullis ſimiles, criſtatos & hiātes, vti teſticuli Morionis maris; colore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius ſimiles. 2.

Horum verò & ſpecies quędam adeò multis ſecundum caulem foliis, vt etiam inter ipſos flores, ſed tamen minora, exeant. 3.

Minus genus, foliis eſt anguſtis, &, vt Matthiolus inquit, Croci: caule dodrantali iunceo, læuique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant. 4.

Naſcuntur Satyria hæc, locis vt plurimùm humentibus, paluſtribus, in pratis ſubinde & in ſyluis.

Florent Maio ac Iunio: rarò ſerius.

Noſtra ætas Satyria nuncupat Baſilica ſiue regia: item & Palmas Chriſti. Eſt tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chriſti vulgò plerique nuncupant. Germani Satyrion Baſilicon, Creutzblum nominant: Belgæ Handekens cruijt: Galli *Satyrion royal.*

Sunt qui velint *Buzeiden* ſiue *Buzidan* Arabum eſſe. Sed Auicenna *Buzeiden* ait eſſe medicinam ligneam Indam. Et Serapio *Buzeiden* ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, & medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius Baſilici radices nihil minus quàm ligneæ ſunt, & non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouinciis paſſim reperiuntur: tantùm à *Buzeiden* abſunt.

Matthiolus Satyrium Baſilicum Digitos citrinos Auicennæ eſſe vult, & Monachos qui in compoſitiones Meſue commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem vegetæ ac ſucculentæ; & areфactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt.

Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, & quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius ſunt: Aſabaſafra ſiue digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſque albedine. *Digiti citrini.*

Iam & Rhaſis libro Continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat; & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At Baſilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ ſunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur.

Quæ vtique Satyrium Baſilicum vulgò nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.

At Satyrij Baſilici radices, Orchion ſapore & guſtu referunt; proinde & facultatibus ſimiles exiſtimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. De curatione quartanæ, vim habere ait, & per ſuperiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduerſus quartanas febres inueteratas poſt purgationes, radicis partem pollicis longitudine tuſam, cum vino ante acceſſionem vtiliter exhiberi; hocque remedio ter ſumpto, Biliotum quendam poſt 44. aut 45. acceſſionem, à quartana fuiſſe liberatum.

De Pſeudoorchi, ſiue Bifolio. CAP. XXXII.

Pſeudoorchis, Bifolium.

AD Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. folia habet non plura quàm duo, eaque ad caulem ſibi mutuò oppoſita, lata, neruoſa, Plantaginis latifoliæ foliis ſimilia, ſed minora: caulem dodrantalem; flores ſecundum ipſum ordine digeſtos, teſticuli Serapiæ tertij quodammodo ſimiles; ſed ſubuirides, aut in viridi albicantes, & anguſtiores, culicum formam proximè referentes: radices fibroſas in diuerſa tendentes.

Exit locis humidis ac paluſtribus.

Floret vnà cum Orchiis Maio ac Iunio.

Noſtra ætas Bifolium appellat. Germani, Zweyblat; Noſtri, Tweeblat. Putatur eſſe à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam eſſe denticulato Oleri ſimilē, foliis duobus. Sed veram eſſe Ophrim aſſeri non poteſt, quàm diū quale ſit illud Olus denticulatum, cui Ophris ſimilis, ignoratur. Aliis videtur eſſe Aliſma, ſed & quàm parùm cum Aliſmate conueniat, ex his quæ ſuperius cap. De Saponaria ſcripta ſunt, cuiuis promptum eſt colligere, vbi quale ſit Aliſma oſtenſum eſt. Nobis noua aliqua ſtirps eſſe videtur, veteribus prætérita.

Ophris.

Vtilem autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS SECVNDÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER TERTIVS,

DE SYLVESTRIBVS FLORIBVS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

SYLVESTRES nobis dicuntur flores, qui in aruis, agris, eorumq́ marginibus, ſyluis, pratis, ac paluſtribus gignuntur locis; ad hortos verò rarius admittuntur, vtpote ad horum ornatum nihil aut exiguum facientes; nec idcirco magnoperè deſiderati. Sunt tamen ex his plerique coronarij, quibus ad coronas nectendas ruſticæ virgines vtuntur: multi ad medicamentorum materiam faciunt. Præter hos verò ſunt & hortenſes nonnulli admiſſi; quos concolores & congeneres ad ſe pertraxerunt.

Prætermiſſi autem in hoc libro aliquot ſylueſtres, qui propter nominis cum Violis, aut Roſis communionem & affinitatem, aut primò acceſſerunt, aut ad aliam operis partem ſimili de cauſa tranſlati ſunt. Ita fit vt ad vnam aliquam claſſem ſubinde referantur, quæ alio deſcribi potuiſſent loco. Quod obiter modò iterum monuiſſe ſatis ſit.

De Iride. CAP. I.

Iris.

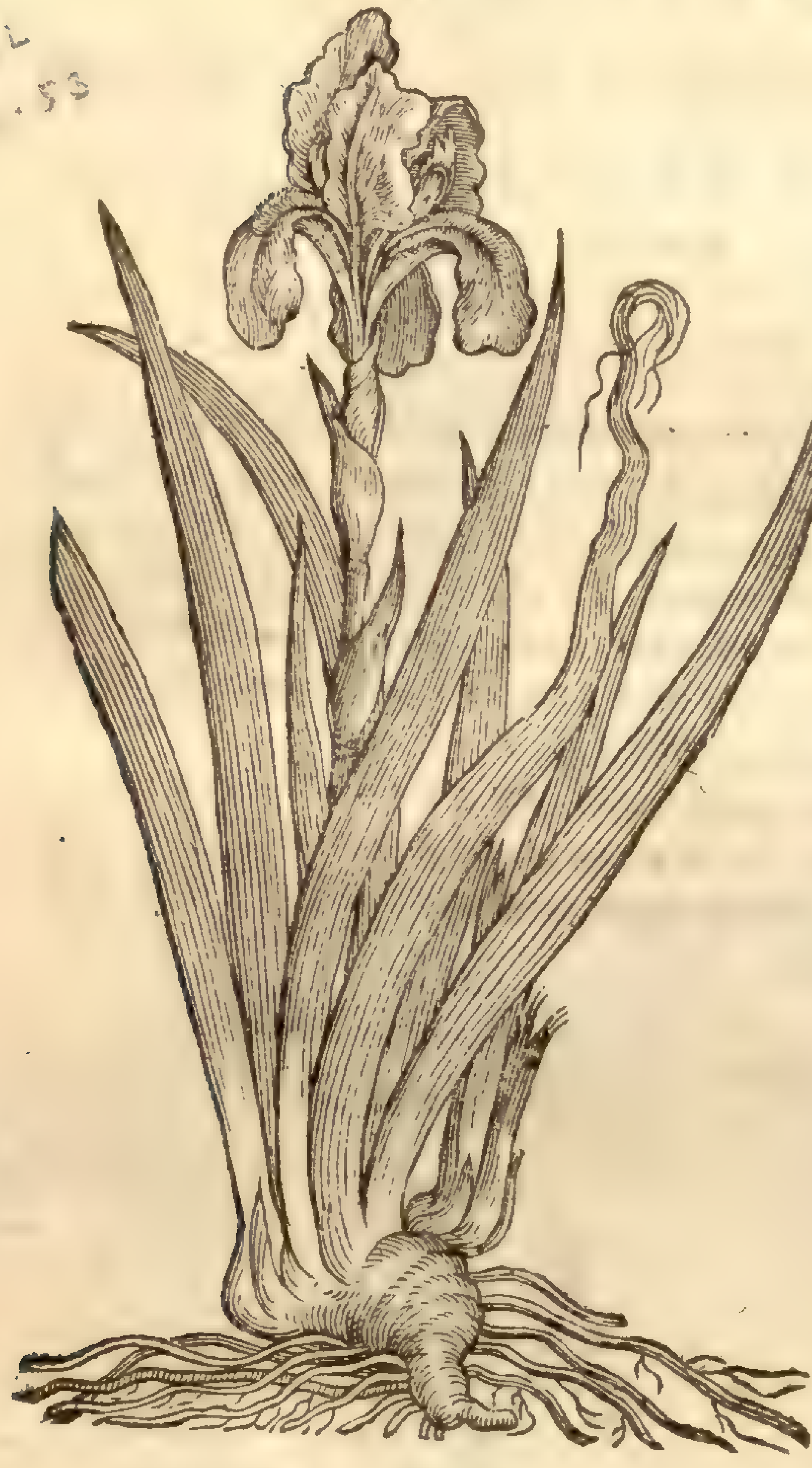

Iridis altera icon.

IRIDIS ſpecies, colore floris differentes, complures eſſe Dioſcorides manifeſtè oſtendit. Flores ſiquidem, ait, varij, aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in differentibus reperiri, ipſa obſeruatione cõſtat. Αὐτόπτης etiam teſtis eſt Antonius Muſa, qui à ſe conſpectos in Illyrico Iridis flores, ple-

Iris biflora Luſitanica.

Iris minor.

roſque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quoſdam purpureos, in Examine ſimplicium ſcriptum reliquit.

Differunt verò Irides, nõ modò floris colore, ſed & ſtirpis magnitudine: quædam etenim maiores ac proceriores: aliæ humiliores ac minores ſunt Irides.

Folia maioribus oblonga, enſis aut gladij ſimilitudine: caules rotundi, teretes, glabri, læues, cubitales, vel altiores; in quorum ſummo flores παράλληλοι, ſiue alterno ordine poſiti, terni, quaternive, odorati: conſtant flores ſenis potiſſimùm foliolis, quorum tria deorſum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria ſurſum & contra ſe mutuò curuantur. Color candidæ per totum quidem florem candidus eſt; luteæ, luteus; cæruleæ ſiue nigræ in ſaturata cęrulea purpura nitet, μελανίου ſiue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, ſed eius tamen quæ Belgio vulgaris eſt, non in omnibus foliolis, neque ab omni parte ſimilis; ſurſum etenim reflexa, pallidiora ſunt & colore dilutiore, pręſertim vnius, cuius hæc pallidiſſima & ad aquæ κυάνεον colorem accedunt; deorſum curuata inferiore parte pallent; ſuperiore verò pulcherrimum purpureæ ſiue nigræ Violę dilutum colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis, quæ ab ipſo folij exortu ac veluti baſe, tum & ab ipſa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiũt. Oritur fimbria ab ipſa inferiorum foliorum in ſingulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde ſurſum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis, rariſſimè candidis, veluti pilis concreta, humani ferè ſupercilij, aut Erucæ hirſutæ ſimilitudine. Præter ſex autem hæc, quæ propriè folia, ſunt & tria alia oblonga, anguſta foliola, extrema ſummaque parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: ſub his ſingula ſtamina: Radices Iridi ſubiacent longæ, ſolidæ, nodoſæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori craſſitudine, ſubinde in plures propagines, ipſis ex lateribus adnaſcentes diſtributæ, & ſumma terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum reſiccatis, nonnihil ineſt feruentioris ſaporis, qui tamen non ſtatim; ſed paulò pòſt quàm manſæ ſunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis veſtigium, ac πυρῶδές τι, quod non facilè eluitur, ipſis imprimit: ſiccæ verò gratiore ſunt odore, & qualitate guſtabili minus acri.

Minores

Minores Irides, foliis, floribus & radicibus aliis ſimiles; ſed folia tantùm dodrantalia, latiora tamen, quàm Chamæiridis, aut Iridis minoris tenuifoliæ: flos eiuſdem cum aliarum formæ, ſed minor paulò; colore, vel è luteo langueſcente, vel cæruleo eoque nunc ſaturato, aliàs diluto.

Poſt flores ſiliquæ ſuccedunt craſſæ, triangulares, in quibus ſemen ſubluteum, rotundo oblongius, Ochro minus; quod reſiccatum rugas contrahens nigreſcit.

Naſcitur Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouinciis. In Belgio, purpurea quædam familiariſſima eſt, & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquę cyaneum colorem referunt: Candida, hortenſis tantùm eſt veluti & cærulea.

Sunt & minores Irides Belgio hortenſes. Luteam apud Hiſpanos etiam in paluſtribus reperiri accepimus.

Optima Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magiſque ad Septentrionem ſita; vt Theophraſtus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſylueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens: *Plinij locus restitutus.*

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρύλων καὶ Νάρωνος ὄχθη. Id eſt,

Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

Sunt autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.

Dioſcorides inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſſimam Iridem eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruffo colore, multum odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta, dum tunditur, mouens.

Proxima bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένη in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in aliis compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.

Tertio loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo De antidotis, multò inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſſima adfertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.

Quę in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Thracia, inquit, cæteriſque frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt; licet tamen odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

Iridis flores menſe Maio prodeunt: folia ferè ſemper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; niſi fortaſſis externarum, quarum nimio hyemis rigore, ſubinde radices in Belgio intermoriuntur.

Eſt tamen & inter Irides, & quidem maiores, quædam ex Luſitania Belgis aduena, non modò Vere, ſed & Autumno florem producens, quam idcirco rectè bifloram Cluſius appellat, ac in Obſeruationibus ſuis Hiſpanicis latè deſcribit.

Iris Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophraſtus ἱερὶς legunt, quaſi conſecratrix; quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copioſiſſima, vt diximus, naſcitur. Item οὐρανία, cæleſtis, ab arcu cæleſti, & ab eadem occaſione θαυμαστὸς, admirabilis; θαυμαντίαν enim arcum cæleſtem Poëtæ aliquando vocant. Nominatur & θηλπίδη aut θαλπίδη, καθαῖρον purgans, ὀπερτείτης. Philinus Iridis flores λύκους, id eſt, Lupos vocari tradit, quòd deorſum arcus modo curuata, labiorum Lupi ſpeciem quandam reddant. Germanis Gilgen/ Schwertel/ Noſtris Liſch ouer Lee: Gallis *Flambe*: Italis *Giglio* & *Iride*, Iris nominatur.

Iridis ſpecies flore candido olim in officinis gignẽdi caſu Græco ἴριος nuncupabatur: Germani Violwurtz/weiß Violwurtz: Noſtri, wit Liſch: Galli, *Flambe blanche* appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant. 1.

Alia Iridis ſpecies, Iridis nomenclaturam retinet: pleriſque tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciſcanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab Vrbe veterum ſcribunt: Itali, *Giglio azurro*, & *Giglio celeſte*: Hiſpani, *Lilio Cardeno*: Germani, blauw Gilgen/ blauw Schwertel/ himmel Schwertel: Brabanti, blauw Liſch ouer Lee. Huius ſpeciem, quæ flore eſt dilutiore, plerique ſylueſtrem Iridem nominant; ad differentiam candidæ, cum alterius 2.

terius hortenſis. Sunt tamen & aliæ apud veteres ſylueſtres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale.

Aloiſius Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari exiſtimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributum dixerit. Verba Palladij ſunt, lib. 1. De apum caſtris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Meliſſophyllum, Violas agreſtes, Aſphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, ſimilitudine foliorum, &c.

Porrò Iridis radices recentes, & adhuc ſucco plenæ, impensè calidæ ſunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, ſed potiſſimùm aquoſos humores potenter educit, & hydropicos inſigniter purgat, cum lactis ſero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

Aridæ in ſecundo ſunt ordine intenſo calefacientium & reſiccantium: craſſos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: reſpirationis difficultati, tuſſi veteri, & omnibus thoracis vitiis, quæ hinc oriuntur, multùm in eclegmate proſunt. Auxiliantur etiam lienoſis, conuulſis, à ſerpentibus demorſis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioſcorides, potæ: cum vino menſes ducunt. Decoctũ ad inſeſſus muliebres vtile eſt, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infuſum: fiſtulas ac ſinus carne implet: Inſtar collyræ ſiue peſſi cum melle ſubditę, fœtus extrahunt: ſtrumas & veteres duritias molliũt, coctæ & impoſitæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata oſſa carne operiunt. Proſunt capitis doloribus cum aceto & roſaceo impoſitæ: lentes & ephelidas abſtergunt, cum Veratro albo & duplo melle ſuperpoſitę. Admiſcentur peſſis & malagmatis: in vniuerſum multi vſus.

De Iride minore, ſiue tenuifolia. CAP. II.

Iris minor, ſiue tenuifolia.

PRÆTER Irides ſuperiore capite deſcriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur: altera Chamæiris.

Eſt autem tenuifolia Iris aliis ſimilis, ſed minor ac tenuior. folia habet breuiora, anguſtiora, nigrioraque, aut cæſij quaſi coloris, quæ confricata, grauiuſculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum perſimilem, ſed tamẽ minus graueolentem: caules ſimiliter breuiores, ſæpe vix cubitales: in quo flores bini, ternive, alterni, colore cæruleo ſaturato, ſubinde Violaceo purpureo, forma aliarum Iridum propemodũ ſimiles, niſi quòd ipſius foliola ſingula anguſtiora ſint, & ſuperiora contra ſe mutuo nõ adeò recuruentur, ſed ferè erecta conſiſtant: inferiora verò ac deorſum reflexa fimbriam non habeant, ſed ſolam lineam luteam; qua tamen parte calyci proxima, nonnihil hirſuta eſt. radices quoque obliquæ, nodoſæ, & ſibi inuicẽ implicitæ, & quandoque quàm aliarum denſiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus ſubcandidæ aut ſubluteæ, guſtu feruido, vti aliarum.

Reperitur in Germaniæ apricis planisq; pratis, frutetoſis ac humentibus campis, teſte Valerio Cordo, & non procul, vt Geſnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non niſi in hortis prouenit.

Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

Iridem minorẽ & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet ſit ſubruffa, breui, denſaque. Sed Rhizotomos Illyricæ eſt ſpecies, & quidem præſtantior, Plinio auctore; hæc verò contra, aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride, ſed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, ſed ſui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ

Spatulæ fœtidæ ſpecies haberi poſſet, ſi ſemen quod in ſiliquis gignitur, nō vti aliarū Iridum planum, ſed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum eſſet. Plinij autē de Rhizotomo hæc ſunt verba: Illyrica duorū generū eſt: Raphanitis à ſimilitudine; & quę melior Rhizotomos ſubruffa.

Cæterùm potentia huius radix vehementer calida feruenſq́. eſt; facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præſertim recens, vtilis.

De Chamæiride. CAPVT III.

Chamæiris.

CHAMÆIRIS inter Irides minima eſt, folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac ſitu, vt in aliis, ſed è ſummo cauliculi ſimul, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui ſimiles: foliola ſiquidem & huius floris anguſtiora ſunt, & deorſum reflexa, fimbriam illam humani ſupercilij non habent. radices paruæ & obliquæ ſunt; foris ruffæ, intus candidæ, duræ, guſtuq́; feruētes.

Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: & non niſi in hortis reperitur.

Floret Maio menſe: folia hyeme pereunt: Vere erumpunt noua.

Iridem eſſe Illyricam Hermolaus exiſtimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conſpiceret; ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muſa in examine ſimplicium, ſatis oſtendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi fortè Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti Aſtragali ſiue tali, paruæ, nodoſæ, duræque huius Iridis radiculæ ſunt. Aſtragalitidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κτ̀ τόπους lib. 7. & Aëtius ſermone 13. cap. 3. in emplaſtro venatorum.

Facultate autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida eſt, aliiſq́; Iridibus ſimilis.

Spatula fœtida.

De Spatula fœtida. CAP. IIII.

SPATVLA fœtida, caule, foliiſq́; Iridi ſimilis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq́; odorem ſpirant, præſertim ſi confricentur atque digitis atterantur: flores quoque ſimiles, ſed minores, purpurei, ſed ſordidi & obſoleti coloris: vel, vt Valerius Cordus, ſaturata purpura arridentes; qui ſiliquarum rudimentis triangularibus, quaſi ab ipſis exoriētes, inſident; quæ tandem, defluentibus floribus, maiores factæ dehiſcentes in tres finduntur partes. ſemen in his rotundum Ochri ſiue Eruiliæ magnitudine, rubens, ſplēdens, quod reſiccatum contrahitur & nigreſcit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua craſſiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorū plantis, multæ longæ, geniculatæ ſibi inuicem implicitæ, magnum veluti ceſpitem conſtituentes, guſtu feruidæ, vt & ipſum eſt ſemen.

Iris foetidissima L. sp. 57

In Hetruria & aliis Italiæ locis ſponte exit; apud Belgas vix aliis locis, quàm in hortis reperitur.

Florem edit Iulio & Auguſto: ſemen Autumno maturatur.

Paſſim Spatulam fœtidam appellant: plerique etiam Iridem ſylueſtrem: Germani, Wandtleußkraut/ à potentia qua cimices enecat: Galli, *Glayeul puant*: Belgæ, Wantluyſcruyt/ ſtinkende liſch.

ξυρίς autem Græcè & Latinè dicitur: à nonnullis Xeris, Galeno teſte. Item *ἶρις ἀγρία* ſiue ſylueſtris Iris, & *χαχός* ſiue *χαντός*: Hiſpanis *Lirio ſpadanal*.

Tenuium partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam deſiccandi, eſt facultatis cum radix, tum multò etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

Dioſcorides ait Xyridis radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: ſanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impoſitam: bibi ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtillicidia vrinæ, & diarrhœas cum paſſo tritam: fructum vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

Xyridis radix, Plinio auctore, ſtrumas vel panos vel inguina diſcutit. Præcipitur, addit, vt ſiniſtra manu lecta, ad hos vſus ſeruetur, colligenteſque dicant, cuius hominis, vitiique cauſa, eximant. Quæ & inter vana numeranda ſunt.

De Pſeudoiride, ſiue ſylueſtri Iride lutea.

CAP. V.

Pſeudoiris.

PSEVDOIRIS folia quoque Iridis gerit, ſed longiora & anguſtiora, dorſo aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud diſſimiles, ſubinde bicubitales; atq; in iis floresçō plures, vti aliarum Iridum; niſi quòd horum ſuperiora foliola omnino paruula ſint, & eorũ quæ in veris Iridibus viſuntur, quædam veluti tãtum rudimenta, ac prima lineamenta: ſiliquæ ſuccedunt craſſæ, oblongæ & triangulares, in quibus ſemina multa ſimul compreſſa, ordine digeſta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longę, geniculatę, cirroſę, in propagines diuiſæ, colore pallidè rubentes, guſtu adſtringentes.

Paluſtribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris.

Floret Maio & Iunio.

Vulgò, Germani gel Schwertel & Drachenwurtz: Noſtri, geel Liſch: Galli *Glayeul ou Flambe baſtarde*. Officinę perperam olim Acoron appellauêre: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſæ ſunt. Nam non forma modò, quæ fortaſſe in aliquo conuenire poteſt, ſed viribus potiſſimùm, ab Acoro plurimũ diſſidet. Plerique hac occaſione Pſeudo-Acoron nominant: nos Iridem luteam ſylueſtrem, aut potius Pſeudo-Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro ſimiliorem.

Facultatem habet radix huius adſtringẽtem, frigida & ſicca ſecundo exceſſu; dyſentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menſes ſiſtit, & ſanguinem vndequaque manantem ſupprimit, in potu, aut aliter ſumpta. Sunt etiam qui ſolùm geſtantem eam, ab omni ſanguinis fluore tutum affirment.

De Iride tuberoſa. CAP. VI.

AD Irides pertinet & quam tuberoſam cognominari contingit: folia huic ſunt oblonga & anguſta, ferè Chamæiridis referentia: tenuis cauliculus: flos in cacumine erumpit, forma

Iris tuberoſa.

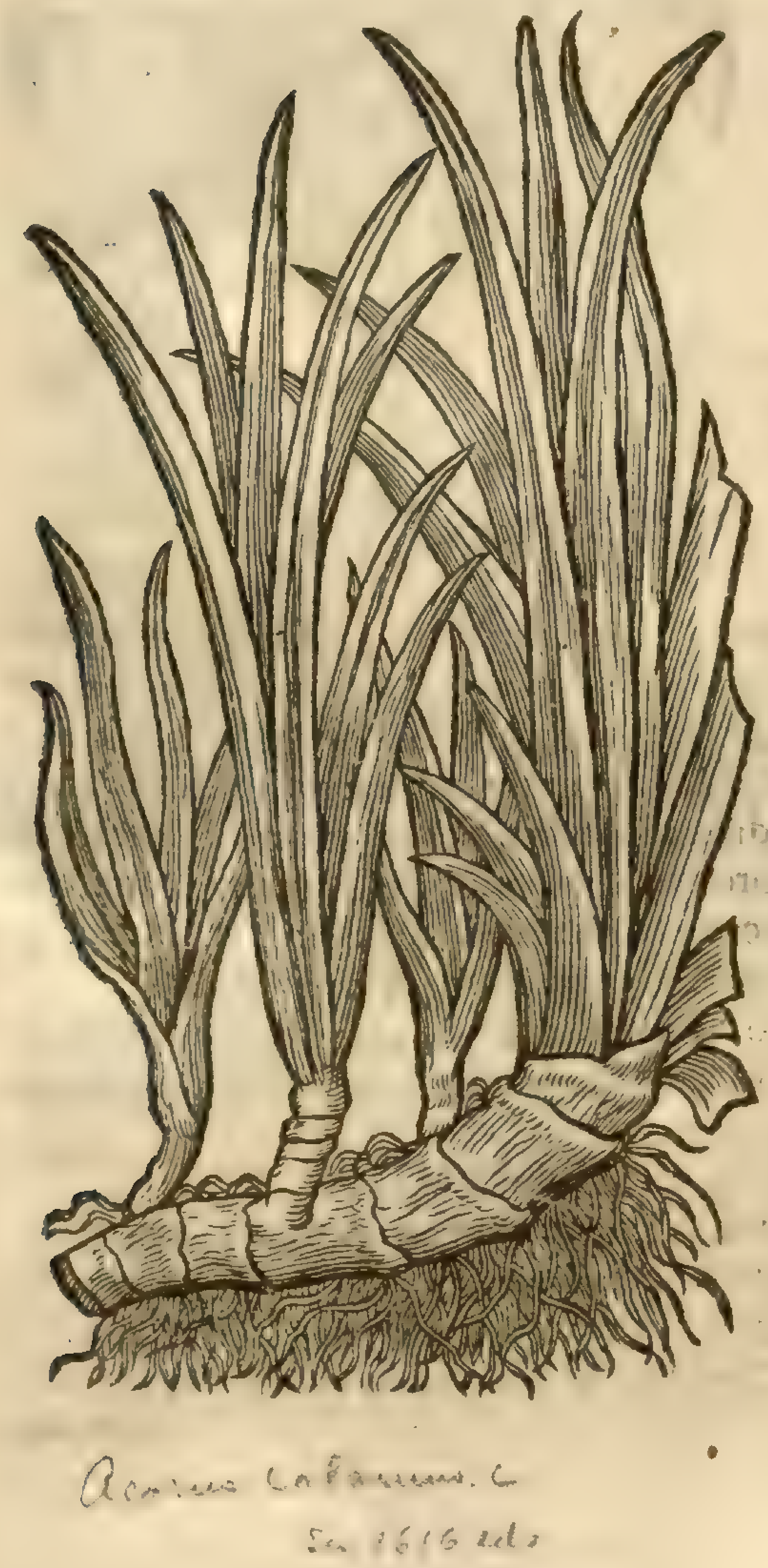
forma Iridis, verumtamen & minor & anguſtiorum foliolorũ; qui obſcurè viret, ac quo Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum ſatis magnum perfecto ſemine dependet, in tres rimas fatiſcens: ſemen rotundum, Ochro minus, initio inalbicat. non vnius formæ radix; ante florem duo aut tres veluti bulbuli cohærent; hoc verò enato in plures ſinguli extuberãt propagines; quarum nonnullæ digitum referunt.

Peregrina ſtirps eſt, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Conſtantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur.

Iridis ſylueſtris genus eſſe videtur: atque idcirco à forma radicum, Iris tuberoſa dici poteſt. Matthiolus Hermodactylon eſſe: alius Lonchitim priorem eſſe ſuſpicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione ſic appellato, haudquaquam reſpondet. Si autem idcirco Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium eſſe à Serapionis Hermodactylo oportet. Nam Colchicum Dioſcoridis Serapioni eſt Hermodactylus: ab hac Iride autem differens eſt Colchicum. Lonchitim verò hanc eſſe priorem, non ita quoque conſtat: Si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd ſemen triquetrum lanceæ cuſpidi ſimile ſit, hæc Lonchitis eſſe nequit; cùm ſemen non ſit triangulare.

De facultatibus autem huius Iridis nihil ſcribendum occurrit.

Acorus.

De Acoro, ex Dioſcoride, Theophraſto, & aliis. CAP. VII.

ACORO cognatio & ſimilitudo cum Iride eſt. folia ei ſunt Iridis longiora & anguſtiora, virentia: radices haud diſſimiles, ſed tenuiores, obliquè ſecundum terræ ſuperficiem proſerpentes, geniculis veluti interſeptæ, foris interiusq; albicantes, guſtu cum quadam amaritudine acres, odoris haud iniucundi, præſertim reſiccatæ.

Prouenit Acoron in Colchide, Galatia, & Creta inſula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ: dein Galaticæ: mox Creticæ: ſed primæ in Colchide iuxta Phaſim amnem, & vbicunque in aquoſis.

Inuentu rarum Apuleius ſcribit, & non niſi cùm floſculum produxerit agnoſci poſſe. Theophraſtus Acoron inter eas ſtirpes refert, quæ cum ſeminibus flores edunt.

Ἄκορος καὶ Ἄκορον Græcis: Latinis Acorum dicitur: nonnullis, teſte Apuleio, *Ἀφροδισίας*, & Venerea, item radix Nautica, Singentiana, Vnguentaria. Officinæ Europæ magno cum errore Calamum Aromaticum appellarunt, & Calami odorati loco habuerunt: pro Acoro Pſeudoiridis radices perperam ſubſtituentes, vt ſuprà oſtendimus.

Eſt verò & Acoros quibuſdam Oxymyrſines radix:

radix: Ideoque hanc quidam ἄκορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

Acori autem radix, auctore Galeno, in calfaciendo & reſiccando tertij eſt ordinis. Decoctum eius, Dioſcorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis, & hepatis dolores: item ad tormina, rupta, & conuulſa: Lienem abſumit: prodeſt ſtillicidio vrinæ affectis, & à ſerpente demorſis: ſuccus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miſcetur etiam Antidotis vtiliter hæc radix. Noſtra ætate & eclegmatis non abſque fructu additur; quando craſſi, crudi, frigidiq; humores pulmonem & pectus occupant.

Præſtat verò, auctore Dioſcoride, Acorum denſum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius Creticas candidiores Ponticis ait: Sunt tamen, vt ipſe inquit, Creticæ Ponticis minus probatæ.

De Cyano flore. CAP. VIII.

Centaurea montana L. U. Cej. 422

Cyanus flos.

Centaurea cyanus L. U. Cej. 422

Cyanus maior.

CYANO flori caules anguloſi: folia verò oblonga ſunt, acuminata, profundis inciſuris v-
1. trimque diuiſa, Erucę ferè ſimilia, in virore albicantia: capitula in ſummis cauliculorum faſtigiis turbinata, & in anguſtius ſe contrahentia, ex multis paruis veluti ſquamis ſibi inuicé impoſitis, coni alicuius exigui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quaſi fimbriis, ac ſtaminibus mediis, pulchra ſerie in ordinem digeſtis, colore cærulei: ſemen paruum, forma oblongum, læue, ſplendidum, ſuperiore parte barbatulum, Centaurij maioris ſemini ſimile, ſed minus & candidius, quod in ipſis capitulis ſiue calycibus, inter eas, quę in ipſis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibuſdam capillatæ.

Naſcitur in agris frumentariis, vnà cum Tritico, Secali, Hordeo, & aliis frugibus: ſeritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem ſæpè permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliâs dilutè rubentis, aliâs ad puniceum inclinantis.

Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

Cyano flori, ab ipſo cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique vernaculam Germanorum appellationem ſecuti, Florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **kornblůmen**/ & **blauw kornblůmen**: & Belgæ ſimiliter **Corenbloemen** appellant. Galli *Blaueole, Aubiſoin*, aut *bluet*, dicunt. Ab Italis *fior Campeſe*, & *Battiſecula* ſiue *Baptiſecula* nominatur:

Cyanoides flos.

minatur: quaſi Blaptiſecula, quòd metentibus & ſecantibus officiat, retuſa in eius occurſu falce.

Præter verò & hunc, & alius eſt Cyanus maior, foliis oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginoſis, albicantibus, Verbaſci tamen foliis & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam ſquamoſis vti alterius: floribus quoq. ſimilibus & cęruleis, ſed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ craſſis hæreant fibris, & durabilis naturæ, ſingulis annis regerminent. 2.

In ſyluis & montoſis, Trago teſte, reperitur: noſtri in hortis ſerunt.

Æſtate floret. Germani **wald kornblůmen** appellant.

Cyanus maior appoſitè dici poteſt. Thryallis Verbaſci ſpecies nonnullis eſſe videtur, ſed Thryallis, vt ſuperius ſcripſimus, flore rubet.

Ad Cyani floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tametſi cęruleus aut cyaneus non ſit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & κυανοειδὴς appellari poteſt. folia autem huic ſunt oblonga, candicantia, in partes diſſecta; cauliculi teneri in ramulos cõplures diuiſi, foliis perquàm exiguis circa eos; & in ſummo flores ſinguli Cyani forma, ſed ambientibus foliolis in purpura rubentibus; ſtaminibus verò mediis ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris ſimile Cyani, ſed aſperius, exeuntibus à ſingulis ſquamis exiguis ſpinulis. radix ſubeſt craſſa aliquantulum. 3.

Porrò facultates horum florum, nondum ſatis compertæ ſunt; cùm nullum in medicina vſum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, ſiue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil eſſe potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus poſſe prodeſſe; quod à pleriſque ei aſſcribitur.

De flore Regio. CAP. IX.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuiſi; circa quos folia tenuia, multiplici ſectione diuiſa, Abrotoni foliis maiora, è virore nigricãtia: & ad ſuperiores eorũdem partes, flores pulchri, ordine & ſpicatim digeſti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, anguſtum & acuminatum veterum calcaris ſimilitudinem referẽs: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: ſiliquę inde oblongę, rotundę, ſubnigræ; in quibus ſemen anguloſum & nigrum.

In hortis & colitur & ſingulis annis ſeritur, qui maior eſt. 1.

Exit etiam in agris frumentariis, lætiori ſolo, ſylueſtris: qui foliis, floribus, ſiliquis, ſemine, ſatiuo ſimilis, humilior tamen; in ſingulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantùm cæruleos. 2.

Floret vterque æſtiuis menſibus; & diutiſſimè hortenſis.

Appellatur à Germanis **Ritter ſporn**: à noſtris **Ridder ſpooren**/ hoc eſt, Equitis calcar, & Italicè *Sperone de caualiere*: à Gallis *Pied d'alouette*, id eſt, Pes Alaudæ: Anglicè **Larkes claw**: Latinè Flos equeſtris, & Flos regius: à nonnullis Conſolida Regalis, qui hanc ſtirpem inter Conſolidas appellatas referunt. Valerius Cordus Calcatrippam nominat: ſed Ioannes Ruellius Calcatrepam ſiue Chaucetrepam, in ſpinoſarum ſtirpium numero cenſet. Videtur etiam eſſe Delphinium, cuius apud Dioſcoridem lib. 3. deſcriptio occurrit, cum quo conuenire poteſt, ſi τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, ſed ad flores contrahatur. Quo modo in vetuſtis quibuſdam exemplaribus legi, memini me olim audire ex Gerardo à Veltwijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. Oratoris qui ſibi Conſtantinopoli viſum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, ſed flores Delphinorum ſpecie eſſe, haberet. Quæ lectio ſi vera eſt, florem Regium, Delphinium eſſe ſatis euidenter commonſtrat. Nam flores quidem & potiſſimùm

Flos Regius.

Flos Regius ſylueſtris.

mùm priusquàm completi ſunt, ſpeciem quandam ac ſimilitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaque figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita inſignia, exprimunt; qua etiam imagine cæleſtis Delphin repræſentatur. Neque refert quòd ſpurium aut adulterinú de Delphinio caput exiſtimetur: tametſi enim alterius cuiuſdam & non Dioſcoridis ſit, eſt alicuius tamen veterum, ex quo Dioſcoridis libris acceſſit.

Delphiniū. Deſcribitur autem Delphinium his verbis: *Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι διασιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ, ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασαι· ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοΐῳ ἐμπόρφυρον· σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές.* Deinde inferius & alterum Delphinium. *Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ.* Quorum verborum hic eſt ſenſus: Delphinium ſurculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga, Delphini ſpecie: vnde & nomen accepit: flos ſimilis Leucoio purpureus: ſemen in ſiliquis Milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed foliis & ramis gracilius multò.

Harum duarum deſcriptionum prior, voce *δελφινοειδῆ* ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie; vnde & nomen accepit: ſemen in ſiliquis Milio proximum.

Atque hoc modo deſcriptione ſe habente erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſylueſtris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, ſed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt *διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμμαρος, ὑάκινθος, νήριον, περιάδειον, σώσανδρον, κρόνιον*: & apud Latinos, Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.

Sed vt ad florem Regium reuertamur, non deſunt qui & ipſum Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia, & veritati multùm conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quãtum quæ plurimum, habet. Eſt etenim foliis tenuibus, ſatiuo Cumino ſatis ſimilibus, & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit: ſemen deinde Melanthij profert: quale ſylueſtre Cuminum alterum eſſe Dioſcorides tradidit; ipſum his verbis delineans. *ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίησι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ*: id eſt, Eſt & alterum genus

Cuminum ſylueſtre alterum.

ſylu-

ſylueſtris Cumini, ſatiuo ſimile, ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens, in quibus ſemen Melanthio ſimile.

Et eſſe poteſt, vt idem ſit Cuminum ſylueſtre alterum, & pariter Delphinium; præſertim Delphinij deſcriptione acceſſoria, & ex aliquo alio auctore in Dioſcoridis exemplar tranſlata. Crebrò ſiquidem eædem ſtirpes, aliis nominibus, à diuerſis ſcriptoribus appellantur.

Cæterùm ſylueſtris alterius Cumini ſemen potum, ad ſerpentium morſus remedium eſt optimum: auxiliatur & iis, qui vrinæ ſtillicidio laborant, calculoſis, & his, qui ſanguinis grumos mingunt: ſed his Apij ſemen ferueſactum poſtea bibendũ eſt: auctor Dioſcorides. Delphinij verò ſemen potum in vino à ſcorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt ſcorpiones appoſita herba reſolui, ignauoſque ac torpidos fieri; ſemota verò, ſeſe recolligere.

De flore Ambaruali. CAP. X.

Flos Ambarualis.

AMBARVALI flori perquàm tenues, ſed duriuſculi ſunt coliculi, palmum aut ſemipedem longi, plurima parte procumbentes, aut humum verſus reclinati; qui foliolis conueſtiuntur exiguis, oblongis, acuminatis, particularium Lentium ſimilibus, ſed tamen aliquanto anguſtioribus: floſculi à medio ſurſum verſus ordine digeruntur exigui, colore vel Violæ ſaturato purpurei, vel cęrulei, vel candidi, odore carẽtes: valuulę ſuccedunt minores quàm Burſę paſtorię, tenuibus membranulis vtrimque valde minutulis ſtipatæ. radix dura, lignoſa, tenuis, reſtibilis eſt, ſingulis annis regerminans.

In collibus herboſis, quæ nec aratro proſcinduntur, nec pedibus atteruntur, in pluribus Germaniæ ac Belgij regionibus, lęto ac mediocri ſolo ſpontè gignitur.

Maio menſe præcipuè cum flore reperitur.

Nomen accepit apud Germanos Creutzblumlin, id eſt, Ambarualis flos: Appellari ſiquidem ſic contingit, quòd feſtis Ambarualium diebus præcipuè vigeant, ac ruſticę virgines ex his, pleriſque locis, tunc coronas ſibi nectant. Ambarualia autẽ feſta ſunt, quę Romana Eccleſia dies appellat Rogationum: Germanis Creutztaghen; tunc enim arua à ſacerdotibus & populo luſtrantur. Hieronymus Tragus Polygalon eſſe exiſtimat: nec fuimus quandoque ab hac ſententia alieni: ſed cùm apud Dioſcoridem & Plinium breuiſſima huius extet deſcriptio, quid affirmandum? præſertim cùm ad lactis abundantiam facere hanc non conſtet.

Polygalon, Dioſcorides ait, palmi altitudinem petit; foliis lentis, guſtu adſtricto, quod potum lactis abundantiam facit. *Polygalon.*

De Calendula, ſiue Caltha. CAP. XI.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginoſa: caules folioſi, ſtriati, fungoſa intus medulla, in plures alas diuiſi: flores in ſummo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci aurive purioris colore, in quorum medio multa breuia, ſimul compreſſa, lutea vel ſubnigra ſtamina; ſemen à ſingulis floribus numeroſum, recuruum: radices fibroſæ.

In hortis & cultis prouenit: circa Monſpelium etiam ſuæ ſpontis, Geſnero teſte.

Ab Aprili aut Maio menſe in hyemem vſque floret: qua etiam clemente flos eius emicat.

Calendulam recentior ætas appellat; quòd ferè ſingulis menſium Calendis florere cõſpiciatur. Germani Ringelblůmen: Belgæ Goutbloemen, ab auri æmulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulſie*. In Hetruria, inquit Matthiolus, *Fior rancio*: Angli Marygold: Bohemi Meſyeck. Sunt qui Solſequium vocitent; quia ſub veſperam flos contrahatur: non eſt tamen Heliotropium, multò etiam minus Scorpioides, vt plerique temerè crediderunt: ſed veterum potius

Calendula.

eſt Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem eſſe oſtẽdunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Georgicis Æcloga ſecunda, ſic ſcribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis: *Cãdida Leucoia & flauẽtia lumina Calthæ.*

Plinius autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam eſſe ait, qualis in totum Calendula eſt, quę, vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo ſplendet.

Cæterùm facultate flos quidem Calendulæ calidus eſt, ſecundo propemodum ordine; præſertim reſiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis reſiſtere: & aduerſus peſtilentes febres, quocunque modo ſumptus, efficax eſſe. Fuchſius ex vino potũ menſes ciere, & ſuffitum ſecundas educere, ſcriptum reliquit.

Herbæ autem folia calidiora ſunt, acrimoniá enim quandam feruidam habent, ſed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus ſe exerit, ratione cuius in olere ſumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchſius ſuccum dentium dolores ſedare ſcribit, ſi os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admiſceant.

Calthæ Alpina. 2.

Eſt verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Geſnero cognominata; foliis Plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo. naſcitur copioſè in ſummis Alpium pratis.

Flos Aphricanus.

De flore Africano. CAP. XII.

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Africanus. Huius duæ ſunt ſpecies; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte ſtratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitos aſſurgens.

Folia vtrique ſunt ſecundum caules ſtriatos multa, oblonga, ex multis ſingularibus per ambitus crenatis coniuncta, Tanaceti foliis propemodum ſimilia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppoſita, perforata cernuntur: flores in ſummis ramorum ſurculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congeſti, inferius luteis, ſuperiore verò parte in fuluo rubentibus, & obſcurè rubens villoſum holoſericum æmulátibus; inter quæ media exeunt ſtamina lutea: ſemen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Eſt vtraque ſpecies, cum foliis, tum floribus grauiter odorata. Vtriuſq; etiam flores, ſed maioris frequentius, ſubinde multiplicantur; quorũ foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea.

Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & ſingulis annis ſeritur. In Africa pleriſq; locis ſponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quãdo videlicet D. Carolus V. Roma.

Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus eſſet victoria: ex quo illi & Africano aut Tunetenſi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æſtatis parte: maior Auguſto demum menſe flores edit.

Brabanti Flandrique vulgò Thuins bloemen nuncupant: Germani Indianiſch blumen & Indianiſch negelin id eſt, floreni aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis *Oeillets d'Inde.* Cordus Tanacetum Peruuianum appellat: à ſimilitudine videlicet Tanaceti & Peru Americæ prouincia, ex qua primùm in Europá illatus, à Germanis creditus eſt. Geſnerus Caltham nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium eſſe florem. Sed Petilius flos eſt autumnalis, circa vepres naſcens, tantùm colore commendatus, qui eſt Roſæ ſylueſtris: folijs paruis quinis; calyce paruo, verſicolore, luteum ſemen includente. Mirum eſt in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci. Plinius lib. 21. cap. 8. *Petilius flos*

Andreas Lacuna, Othonnam herbam eſſe, ſuſpicatus fuit, cum cuius tamen deſcriptione, haud per omnia flos iſte conuenit: niſi fortè ſqualidior, & paucioribus folijs, Erucæ ſimilioribus, manifeſtiusque perforatis in Aphrica, quam in Europa naſcatur. In hac etenim amplus, multifolius, folijs Tanaceto, quàm Erucæ ſimilioribus, iisque non verè perforatis, ſed quæ talia lumini oppoſita tantummodo apparent, gignitur.

Et non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida ſiccaque regione; & ſterili, aut inculto, & aprico ſolo, in humidius cultiusque, vbique cælum clementius, tranſlatæ ſtirpes luxurient. Nam ſoli cælique mutatio, ad ſtirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.

Eſt autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu naſcens, qui ad Ægyptum ſpectat: ἔχει δὲ, Dioſcorides ait, τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: hoc eſt, folia habet Erucæ ſimilia; foraminoſa, veluti à tineis eroſa, ſqualida, paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones ſpeciem eſſe putauerunt. *Othonna.*

Galenus lib. 4. de ſimpl. medic. facult. Lycoperſij cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccũ Centurio quidam ex Barbarica circa Ægyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoque inamœno, vt ne guſtare quidem ipſe auſus fuerit Galenus, ſed lethalem eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atque ipſis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, Galenus ait, colore ſubflauo: odore tam graui, quàm Cicuta: niſi quòd leuem quandam inſtar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hic exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat. Quali autẽ præterea ſit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lycoperſium flos Aphricanus ſit, definiri abſolutè non poteſt. Videtur tamen illi, ſi non idem, ſimillimus. folia etenim, & præſertim flores graui admodum & ingrato prædita ſunt odore: qualitateque venenoſa, Cicutæ proxima. Cuiuſmodi autem eius expreſſus & reſiccatus ſuccus, nondum quidem obſeruaſſe nos confitemur: veroſimile tamen eſt, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut ſublutei coloris, & graueolentem futurum. *Lycoperſiũ.*

Venenoſa autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum eſſe, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ ſimilis, qualis Lycoperſij ſucco, oſtendit: deinde & experimentis nonnullis conſtat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me videre; ſicuti crebrò iis accidit, qui Cicutæ fiſtulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caſeo permiſtos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulò pòſt mortua fuit. Mures quoque qui ſemen arroſerant; mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Artemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

De Tragopogone. CAP. XIII.

TRAGOPOGON folia habet oblõga, anguſta, acuminata, Croci folijs latiora ac minora: caulem rotundũ, in plures diuiſum; in cacumine calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, & multorum foliorum, Dentis leonis appellatæ herbæ, floribus magnitudine ac forma ſimiles, vel etiam ampliores, colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, ipſa verò meridie recluduntur, & tandem pereuntes in caneſcentes pappos abeunt; quibus ſemen ſubeſt oblongum, ſubnigrum, acuminatum. radix candida & longa eſt. Tota autem herba vnà cum folijs, cauliculis, ac radice ſuccum præbet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

Tragopogon.

Tragopogon cum pappo.

Naſcitur ſua ſponte in compluribus vtriuſq; Germaniæ incultis & humentibus, veluti in pratis; & præcipuè lutei floris. In hortis verò procerior, amplior, floribusq; maioribus ac ſpecioſioribus conſpicitur, præſertim purpurei floris.

Scorzonera.

Huius flores potiſſimùm Iunio ac Iulio menſibus vigent.

Τραγοπώγων & κομὴ Græcis nuncupatur. item & πτεροπώγων: Latinis Hirci barba, Coma: Germanis Bocxbart: Belgis Bocxbaert/Joſephs bloemen: Gallis *Barbe de bouc*: Italis, Matthiolo teſte, *Saſſefrica*: Hiſpan. *Barba cabruna*: Anglis Buckes bearde.

Herba autem, vt Dioſcorides ait, eſui apta eſt: noſtra quoque ætate radix hybernis menſibus à pleriſque vnà cum acetariis infertur ac editur.

De Scorzonera. CAP. XIIII.

AD Tragopogonis genus referenda, quam Hiſpania Scurzoneram aut Scorzoneram vocat: foliis oblongis, ſubcandidis, carnoſis, acuminatis, latioribus & per ambitus ſubinde parum ſinuatis: caule rotundo, pedali vel altiore: flore luteo multiplici, omnino ſimili, qui etiam in pappos reſoluitur: ſemine oblongo, ſubcandido, & minore: radice longa, ſingulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

Naſcitur *Scurzonera* in Hiſpaniæ pleriſque montibus, locis humentibus obſcuris & vliginoſis: reperitur & in Germaniæ Thuringia, ac Bohemia in ſyluis ac montibus locis ſimilibus.

Apud Hiſpanos flos Maio menſe prodit: in Germania verò ſerius, Iunio videlicet & Iulio.

Hiſpani

Hiſpani *Scorzoneram* appellant, quod Latinè Viperinam ſiue Viperariam aut Serpentariam ſonat; ſic dicta, quòd contra venena viperarum ac ſerpentũ efficax habeatur. Nam Hiſpani Viperam *Scurzo* appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

Ferunt autem hanc peſtis contagia arcere, & omnibus venenis reſiſtere venenatorum, & præcipuè viperarum morſibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ ſucco: prodeſſe item cardiacis, & ſyncope moleſtatis, nec non comitiali morbo obnoxiis & vertiginoſis: radicẽ commanducatam hilaritatem facere, triſtitiamque omnem diſcutere: lacteum radicis ſuccum oculis inditum, viſum exacuere.

De Chamæmelo vulgari. CAP. XV.

Chamæmelum vulgare.

CHAMÆMELI flos tametſi coronarius non ſit, propter frequentem tamen quem in medicina vſum habet, inter flores locum vendicauit.

Sunt autem Chamæmelorum complura genera. Vnum legitimum, medicinæ aptiſſimum, vulgaris vſus, quod ea de cauſa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde ſylueſtria, nullius aut exigui vſus: tertium hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſſimum eſt, primùm agemus.

Sunt huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteũ ipſius floris, multis exiguis cãdidis foliolis, quorum ſingula anguſta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ.

Exit paſſim in aruis vnà cum ſegete: & vniuerſæ Europæ familiare eſt.

Colliguntur flores Iunio potiſſimùm menſe.

Camomillam Officinæ nuncupant: vulgò Camille & Camomille bloemen: Germani Chamill: Hiſpani *Mançanilla, Macela*: Itali *Camamilla*: Galli *Camomille*: Bohemi Hermanek. Veterum eſt χαμαίμηλον ſiue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipſis candidis, floris medium circundantibus orbẽ, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autẽ & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἠράνθεμον, quod ſcilicet Vere floreat. Alexander Trallianus Chamæmelum etiam Anthemiſium dici ſcribit lib. VIII. cap. II.

Chamæmelum verò dicitur, quoniam flores μηλοῦ, ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe coniicere liceat; quod & ipſæ etiam facultates euidentius oſtendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.

Chamæmelum, Galenus ait, calfacit & deſiccat in primo ordine, & tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Roſę perſimile eſt, calore ad Olei vires magis accedens, homini familiares & temperatas. Quapropter laſſitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloresque ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæque mediocriter dura ſunt, emollit; quæque conſtipata, rarefacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana commonſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excalefacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandique ſingulari, ac mirifica potentia præditum eſt: multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer calefieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laſſitudines omnes remedio eſt, & omnibus vtiliter admiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſa adhibentur.

De ſylueſtribus Chamæmelis, ſiue Cotulis.

CAPVT XVI.

Cotula alba.

1.

2.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas paſſim nominant, tria ſunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

Chamæmelum ſylueſtre fœtidum, ſiue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & ſucculentos, in alas multas diuiſos, craſſiores & ſæpenumerò altiores quàm Chamæmeli: folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fœtet herba tota, grauemq́ue odorem ſpirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.

Naſcitur in aruis, iuxta ſemitas, & agrorum margines.

Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

Officinæ & Herbarij paſſim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani Krotendill/Hunſdill/Hunſblum: Belgæ Paddebloemen/ſtinckende Camille: Galli *Eſpargoutte*: à nonnullis κυνανθεμίς, ab aliis κυνοβοτάνη. Leonhartus Fuchſius Parthenium eſſe voluit. Sed Parthenium verum & legitimum eſt vulgò dicta Matricaria, quæ odore longè eſt grauiore, & ſapore admodum amaro; foliis tenuibus & Coriandri ſimilibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.

Altera Cotula alba non fœtida, quę à pleriſq; etiã Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioreſque quàm Cotulæ fœtidę; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulò longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽtiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus ſimiles, ſed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignoſas non abſque adnatis fibris, quę aliquot annis permanentes, Vere regerminant.

In aruis & agris frumentariis vnà cum Chamæmelo reperitur.

Æſtiuis menſibus floret.

Noſtra ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmum. Germani Kudil/kundſaug/kuaug: Belgæ, Coedille/Coeooghe: Hiſpani *Mançanilla loca, ojo de buey*: Itali *Occhio di boue*. Et verum quidem eſſe Buphthalmum Leonharti Fuchſij ſentẽtia fuit. At nobis verum & legitimum ſolũ illud eſſe videtur, quod infra ſub Buphthalmi nomine deſcribitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioſcorides auctor eſt, folia ſunt μαραθροειδῆ; id eſt, fœniculi foliorum ſimilitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non ſunt fœniculi ſimilia, neque flos totus luteus ſiue melinus, ſed plurima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel ſolus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, ſiue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum eſſe Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à pleriſque appellatur, ſed Cotulæ & Chamęmeli ſylueſtris ſpecies quædam eſt. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in ſegete ac pratis naſcentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem iſtud Cotula non fœtida ſit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facilè qualis herba Melandrium ſit, affirmauerit.

Melandriũ

3. Tertia Cotula lutea, cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus, craſſioribus, candidioribusq́; : flores & medio & orbiculato ambitu, melini ſiue lutei ſunt: radix dura, lignoſa, diuturna.

Naſcitur in Germania & Gallia, iiſdem ac ſimilibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortenſis eſt. Iunio ac Iulio florem promit.

Germani

Germani Streichblůmen & Steinblůmen appellant. Belgæ Strpckbloemen. Fuchſius Anchemidis ſpeciem, & Chamæmelum Chryſanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem ſiue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxiſſe videtur: deſideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo eſſe Dioſcorides teſtatur. Nos his de cauſis inter Cotulas & ſylueſtria Chamęmela potius reponendam duximus, quàm alterutrum temerè aſſerere.

Vſum autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & ſiccæ, Chamæmelo vulgaris vſus viribus quodammodo ſimiles, ſed longè tamen inferiores, imbecillioresq́;. Quę fœtida dicitur, ad vteri morbos commendatur; ſed ab iis præſertim, qui Parthenium eſſe exiſtimant, & Parthenij vires ad hanc tranſtulerunt. Eſt tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia, ex vtero ſtrangulationibus proſunt.

De Chamæmelo odorato. CAP. XVII.

Chamæmelum odoratum.

Chamæmelum Chryſanthemum odoratum.

ODORATVM Chamæmelum duorum eſt generum: vnum Leucanthemum; alterum Chryſanthemum cognominari poteſt.

Leucanthemo odorato Chamæmelo, caules exeunt multi, non erecti, ſed procumbentes, 1.
& quaſi per terram repentes: folia tenuia, diſſecta, vti Chamæmeli vulgaris, ſed maiora vi-
rentioraque: flos quoque ſimilis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis
foliolis cinctus: radix fibroſa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucun-
dum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus perſimilem, qui etiam in arida
diutinè permanet.

Eſt & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia denſiſſimè multiplicans, luteo in anguſtum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia ſimile aliâs eſt.

Chryſanthemum odoratum Chamæmelum, cauliculos ſimiliter profert tenues inuali- 2.
dos, & in terra proſtratos: folia quoque tenuia, vti prioris, ſed candidiora & paululum mino-
ra: pro flore, qui aliis omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus eſt or-
biculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix ſimilis. Et huius herba
odorata quoque eſt, odore & facultate priori ſimilis.

Vtrumque in Belgio hortenſe eſt. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

Chamæmelum odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus noſtrum, Roomſche Camille, id eſt, Chamæmelum Romanum: Germani Edel Chamill: Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chryſanthemum dici poteſt. Sed tamen ea eſſe quæ à Dioſcoride, Galeno, aut aliis veteribus in vſu recepta fuêre, non omnino videtur aſſerendum: veriſimilius eſt ab ipſis fuiſſe prætèrita aut incognita.

Nam facultas eorum multò intenſior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate ſiquidem & ſiccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamque ipſum habere quotidiana oſtendit experientia, multùm excedunt: vtpote ſecundo ordine calida & ſicca. Cùm autem & ipſa ſubſtantia tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloreſque ſedandi, aut mitigãdi, remiſſiorem. Proinde vbi magis, quàm vulgaris vſus Chamæmelum poteſt, incalfacere aut rarefacere opus eſt, vtiliter adhiberi poſſunt: vti in balneis, quæ ſudoris euocandi & rarefaciendæ cutis cauſa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vſus haud eſt negligendus. Nam & cutim nimis adſtrictam rariorem faciunt, ſudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

De Eranthemo vulgari. CAP. XVIII.

Eranthemum.

FLOS, quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes: folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidę ſimilia: flores non magnos, forma Ranunculi florũ, pulchros, minij colore rubentes; quos capitulum ſequitur oblongum, ex multis collectum ſeminibus, rotũdis, acuminatis, colore in virore ſubnigricantibus. radices fibroſæ. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauẽ, ſed minus quàm Cotulæ fœtidę, Chamæmeli verò odor: nequaquam ſimilem.

Naſcitur compluribus Europæ prouinciis, in aruis vnà cum Zea, Tritico aut aliis frumentis: Belgæ in hortis ſerunt.

Æſtiuis menſibus floret, Maio, Iunio & Iulio: ſubinde & ſerius.

Noſtri ſua lingua, Duyuelſoogen appellant: Germanorum nonnulli, Feldroſlin: multi hac ætate ἠράνθεμον. Eſſe tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, ſi fides Dioſcoridi, flos eſt forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Iſtud autem florem quidem habet purpureum, ſed medium eius non eſt luteum: quod ipſum non eſſe Anthemidis ſpeciẽ oſtendere videtur.

Hieronymus Tragus Aſtera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cęruleus eſt, Eranthemum facit: Fuchſius verò Conſolidam regalem, ſiue florem Regium, de quo ſuperius egimus.

In Aſtere Attico autem, quem Virgilius Amellum florem nominat, deſideratur herbæ folium Chamęmelo ſimile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriuſque huius flos cęruleus eſt. Eranthemi autem, roſeo colore rubet, vt teſtis eſt Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de cauſa & neutrum horum Eranthemum eſſe poteſt.

Matthiolus Eranthemum iſtud præſens, Adonidis florem nuncupat, ſed Adonidis flos Anemone eſſe creditur. Adonidis ſiquidem florem vento excuti Ouidius ſcribit, Metamor. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone eſt. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento nomen habet, vt Plinius auctor eſt, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod deſcripſimus, non conuenire, manifeſtum eſt. *Anemone.*

Cæterùm

Cæterùm Eranthemi iſtius nullus in medicina vſus; quantum autem guſtabilis qualitas eius oſtendit, alicuius caliditatis particeps eſt, ſed tamen non magnæ.

De Buphthalmo. CAP. XIX.

Buphthalmum.

STIRPI cui Buphthalmo nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia, tenuiter diſſecta, ſimilitudine foliorum Fœniculi, ſed multò quàm illius minora: flores in ſummo cauliculorum magni, Calendulæ ſatis ſimiles, colore luteo magis diluto, ſtaminibus in medio luteis, poſt quos capitulum ſuccedit, veluti ſuprà deſcripti Eranthemi, ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum: radices tenues ſunt & fibroſæ, Veratri nigri radicibus ſimiles.

Naſcitur ſua ſponte pleriſque Germaniæ & Bohemiæ prouinciis, locis incultis: apud Belgas hortenſis eſt.

Maio aut Iunio floret.

De huius autem ſtirpis nomenclatura, recentiorum variant ſententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri ſpeciem eſſe; nonnulli Conſiliginem; quidam Seſamoides: Elleboraſtrum alius.

Veratri autem nigri, duo apud veteres repe- *Veratrum nigrum.* riuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Seſamaceo: alterum folio Platani, ſemine Cnici.

Cum neutro autem horum Buphthalmum iſtud, à nobis hoc loco deſcriptum, conuenire, notiſſimum eſt.

Conſiliginis herbæ qualis forma ſit, apud Ve- *Conſiligo.* teres non reperitur. Plinius ait, ſua ætate in Marſis inuentam, & pulmonum vitio, ſuum & omnis pecoris remedium præſens eſſe, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marſis montibus plurimam naſci, etiam ait, omnique pecori maximè eſſe ſalutarem: & qua ratione ac modo auriculæ inſeri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi noſtri radices pecorum morbos quoſdam curare, ſi per auriculam perforatam inſeratur: ſed ea de cauſa Conſiliginem eſſe conſequi non debet. Diuerſas ſiquidem ſtirpes ſimilis vel eiuſdem facultatis reperiri non eſt alienum. Nam & nigri Veratri radices idem poſſe teſtatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſſimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorum morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. De cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. De Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quòd perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt; Conſiligo erit Veratrum albũ. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi rationẽ à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aſſimile eſt.

Idẽ verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterũ, non eſſe, notius eſt quàm vt refelli debeat. *Seſamoides.* Helleboraſtrum verò & hoc ipſum impropriè nũcupatur: propriè etenim Helleboraſtrũ *Helleboraſtrum.* dici poteſt, quod Hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.

Quibus omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt, ſed

ſed ſolum Buphthalmi nomen; cum cuius deſcriptione, quæ apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitiſſimè hæc ſtirps cõuenit, proprium ac legitimum Buphthalmum eſſe exiſtimamus. Buphthalmum ſiquidem cauliculos, vt Dioſcorides ait, emittit molles & tenues: folia μαραθοειδῆ, id eſt, ſpeciem ac ſimilitudinem foliorum Fœniculi referentia: florem melinum, Anthemide maiorem, qualis omnino præſens ſtirps eſt, quæ tenuitate & multiplici ſectione foliorum, ſpeciem illam foliorum Fœniculi tam exquiſitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius poſſit: ita vt citra omnem dubitationem hæc ſtirps legitimum Buphthalmum eſſe videatur.

Nominatur autem Buphthalmum etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem eſt Calendula, quam flore Buphthalmum noſtrum proximè referre diximus.

Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chryſanthemo eſſe, Dioſcoridemque ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus eandem herbam tradidiſſe. Sed hi ſi paulò diligentius Dioſcoridis verba expendiſſent, aliter ſentirent. Licet etenim in multis vtriuſq; deſcriptiones conueniant, non abeſt tamen proprietas aliqua, quæ differentes eſſe ſtirpes oſtendat. Folia Chryſanthemi πολυσχιδῆ, id eſt, in multas partes diuiſa & diſſecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθοειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa ſunt, & in multas partes diſſecta, Fœniculi foliorum ſpeciem habent. Iam florem proferre Chryſanthemum Dioſcorides ait ἰσχυρῶς ςίλβοντα, hoc eſt, multùm relucentem: Buphthalmi verò relucentem eſſe non tradit, neq; etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita ſplendet, vt multùm relucens dici queat, aut debeat. An ne hęc euidentem Buphthalmi & Chryſanthemi differentiam oſtendunt, & legitimum eſſe à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chryſanthemum idem cum Buphthalmo eſſe volunt, aliud Buphthalmum, ſi iſtud eſſe negent, requirant. Nam quod & ab aliis & à nobis pro Chryſanthemo depingitur, legitimum Buphthalmum eſſe nequit: folia enim eius non ſunt μαραθοειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi eſſe debent.

Quod verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: ſed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλομένας radicum Veratri eſſe non affirmat. Memini ego obſeruare me olim, à quibuſdam medicis, huius radices, in quantitate ſatis magna adiectas fuiſſe decoctis, ad purgationem per inferna præparatis, ſed nihilo plus ea aluum mouiſſe, quàm ſi non additę fuiſſent. Quod mihi ſuſpicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas eſſe: & alia omnino facultate, quàm Helleborum, per auriculas tranſmiſſas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fiſtularum nimis anguſta egregiè dilatant; idem poſſunt Ariſtolochiæ & Bryoniæ radices, ac ſpongiarum partes; quæ tamen viribus aliis multùm inter ſe differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices ſimile aliquid Veratro nigro queant; idcirco tamen non omnia, quæ illud, poſſunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & ſimilia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, ſi in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi abſque dolore non contingit: is tranſmiſſa aut impoſita vulneri re quapiam intenditur. Fortaſſe etiam ſi quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius ſtirpis radice immiſſa, effectus ſubſequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curioſis, vt diligentius vires huius explorent, viá aperimus.

Dioſcorides Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias diſcutere; & dici, ſi ſtatim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chryſanthemo huc trãſlata ab his, qui inter Buphthalmum & Chryſanthemum differentiam nullam eſſe exiſtimarunt: Non aliter quàm nonnullę ex Aſteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium acceſſere: & Dolicho legumini, in Dioſcoridis exemplaribus, quædam Smilacis læuis: vt ſuis annotauimus locis. Quæ autem propriæ ſint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

De Chryſanthemo. CAP. XX.

CHRYSANTHEMO caules ſunt ramoſi, læues: folia oblonga, digiti ferè latitudine, diſſecta & multifida: flores Anthemidis ſed maiores, & non medio tantùm vmbilico, ſed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore ſplendentes; odore non inſuaui: radices fibroſæ.

Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi paſſim: & quibuſdam quidem locis, foliis magis conſectis, aliis minus.

Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto floret.

A Germanis Sant Johans blum / & Genſzblum appellatur: à noſtris vulgò Ddlielaer / & quandoque Geel ganſche bloemen. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Eſt tamen

Chryſanthemum.

tamen & Chryſanthemũ Anthemidis quędam ſpecies, vt ſuprà ſcripſimus. Batrachion etiam Chryſanthemum dicitur, teſtis Democritus in Geoponicis. Item & Elychryſum Chryſanthemum eſt. Sed hæc Chryſanthema ab iſto præſenti differunt.

Nominant verò & iſtud Chryſanthemum plerique Buphthalmum & Caltham, quæ eius Buphthalmi propria nomina ſunt, quod capite præcedente deſcriptum eſt. Non deſunt quoque qui Bellidis ſpeciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Eſt autem Bellis alterius generis herba.

Caules autem Chryſanthemi olerum modo, Dioſcorides tradit, eduntur.

Flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere dicuntur. Ipſa herba pota in balneis poſt exitum de ſolio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.

Chryſanthemum latifolium.

De Chryſanthemo Latifolio.
CAP. XXI.

LATIFOLIVM Chryſanthemum mox à radice folia promit oblonga, lata, virentia, ſuperiore parte aliquantulum aſpera; inferiore verò læuiora, dilutiuſque colorata; inter quæ ſcapi exeunt tenues, cubitales, aliquantulum hirſuti, duobus aut tribus geniculis articulati, à quorum ſingulis bina contra ſe poſita folia, atq; ſubinde pediculi exeunt; in quorum faſtigiis ampli orbiculati flores, Buphthalmi aut Chryſanthemi æmuli, ſed maiores coloratioreſque, & medio diſco, & circumambientibus foliolis, luteo reſplendentes colore, quorum medius diſcus tandem in pappos vaneſcens, oblonga, tenuia, nigricantiaque ſemina mittit. radix fibroſa eſt.

In Germaniæ incultis ac ſyluoſis locis frequenter reperitur.

Iunio menſe in hortis Belgij cum flore conſpici poteſt: ſequenti menſe ſemen cum pappis à vento rapitur.

Germanis Waldtblume dicitur. Sunt qui Aliſma Dioſcoridis eſſe velint: Sed vbi Plantaginis neruoſum folium, & thyrſoides caulis? Aliſmati ſiquidem, quod Damaſonium etiam dicitur, Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis thyrſo ſimilis; quæ huic non adſunt. Chryſanthemum idcirco Latifolium citius appellandum, quàm temerè Aliſmatis nomen ei tribuendum.

De facultatibus verò huius nihil conſtat.

De Chryſanthemo Peruuiano.
CAP. XXII.

AD Chryſanthemi genus referendus quoque occurrit, peregrinus raræ magnitudinis flos, quem Solis florem quidam vocat. procera admodum ſtirps eſt, hominis prægrandis ſtaturam

Chryſanthemum Peruuianum.

ſtaturam longè ſæpenumerò ſuperans. caulis eius rectus, brachij ferè craſſitudinis: foliis circumueſtitur magnis, latiſſimis, non minoribus quàm Bardanæ, ambitu crenatis: in alas nullas diuiditur: faſtigio autem florem edit vnicum, prægrandem, Chryſanthemo forma ſimilem, ſed multò ampliorem; medius ſiquidem eius diſcus pedem latitudine non rarò excedit, ſingula verò orbiculariter ipſum ambientia folia, Lilij purpurei floris ſatis ſimilia, auri quoque luteo colore nitentia; quibus tandem pereuntibus, ſemen in diſco gignitur oblongum, planumque, quod tamen vix in Germania ad frugem & maturitatem peruenit.

2. Huius verò & aliud quoddam reperitur genus, cuius caulis breuior ac minor, in ramos diſtributus ſubinde duos, è ſingulis flores promit prioris ſimiles, ſed multò minores.

In Peru aliiſque nonnullis Americę prouinciis ſponte gignitur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto regio ad XXIIII. pedes adoleuit.

Solem nonnulli appellant Indianum: alij florem Solis: nobis placuit Chryſanthemi Peruuiani nomenclatura. Exiſtimari poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum: per ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta foliis medius eius orbis cingitur.
Bellio. Plinius ſiquidem lib. XXI. cap. VIII. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius Bellionem omnino alium eſſe florem.

Pediculos autem foliorum teneros adhuc, piliſque deraſis, in craticula coctos, ſale oleoq; conditos, eſui ſuaues eſſe ſunt qui affirment, orique gratos; & ad Venerem promouendam plurimum poſſe.

De Bellide. CAPVT XXIII.

1. FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, lęuia, pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis, Chamæmeli florum pēnè forma, ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida, aliquatenus rubētia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ.

Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis.

Vernis menſibus floret.

2. Huic ſimilis eſt, & alia ſpecies, ſed hortenſis tantùm, & floribus multiplicibus, ſpecioſiſſimis, tam denſo exiguorum foliolorum contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuerſum & ambitum & medium floris occupet; colore aliâs rubentibus, ſubinde candidis, nonnunquã ex vtroque permixto variis, rarò herbaceis aut virētibus, odoris nullius.

Circundant hos quandoq; ſed tamen non frequenter, alij parui, ſub ipſis, aut ex ipſis florũ calycibus exorti quini ſeniue vel plures floſculi, matricibus ſuis ſimiles, ſed tamē minores.

Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio menſibus.

Germani Maßlieben & Maſſuſelen/ nũcupant: Belgæ Madelieuen/ Meerſſouwen/ Margrieten: Itali *Margarite, & fiori di prima verigentili:* Galli *Paſquettes* & *Marguerites:* Bohemi Matecnijk/ Sedmikraſa: Plinius Bellidem, eiuſque meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; alij Brunellam Conſolidam minorem faciunt: plerique herbam Margaritam; alij Primulam veris. Sunt tamen & alię nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum ſpecies, de quibus aliàs.

3. Ad Bellidis genus referunt & nonnulli ſylueſtrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues, cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferentiam candidos,

Bellis ſylueſtris.

Bellis hortenſis.

Bellis maior.

didos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas.

Naſcitur in pratis, & ſecus margines agrorum locis non apricis.

Bellidem, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore, Genſzblum: nonnulli etiam Conſolidam mediam. Alia tamẽ & Conſolida media, vt Bugula quæ pro medij generis Conſolida habetur.

Cæterùm Bellidis minoris folia humectandi refrigerandique facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccoque humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimum additis Maluæ foliis. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcentur.

De Aſtere Attico. CAP. XXIIII.

ASTERIS Attici duæ ſunt ſpecies; vna purpurei; alia lutei floris.

Purpurei floris Aſter cauliculos promit erectos; rotundos, aliquantulum duros, fragiles, aſperos, nonnihil piloſos, dodrante altiores: folia oblongiora, præſertim iuxta cauliculos enata, dura quoque & aſperiuſcula & latiuſcula; eſt tamen ſpecies quædam anguſtioris folij. flores in ſummo virgularum emicant, forma ferè florum Chamęmeli, medio lutei, ſed orbiculato ambitu 1.

Aſter Atticus.

Aſter Atticus ſupinus.

cæruleo purpurei, qui in pappos vaneſcunt; ſemen quibus ſubeſt exiguum. radix fibroſa eſt.

2. Lutei floris, rotundis, fragilibus, ramoſis cauliculis; foliis item duris, & vtriſq; aſperiuſculis priori ſimilis eſt, aliquantulò tamen maior. floris & medius orbiculus & circumambientia foliola luteo ſplendent colore. in pappos & hi, ſed tamen non æquè citò, abeunt. ſemen quoque exiguum; & radix haud diſſimilis.

3. Huius generis & ſupinus quidam inuenitur, cuius cauliculi non eriguntur, ſed deorſum reclinati decumbunt. ſunt hi rotundi quoque ac duri colore ſubrubentes; folia verò & dura ſimiliter, aliorum ſimilia. flos paulò maior.

Apud Germanos, Bohemosque, in Italia & alibi aſperis & incultis reperitur locis, in ſyluis, in collibus, non rarò etiam in pratis, & cum flore quidem Auguſto menſe. Apud Belgas nuſquam ſua ſponte Aſter iſte exit.

Ἀστὴρ Ἀττικὸς καὶ Βουβώνιον Græcis, Latinis Aſter Atticus, Bubonium, & Inguinalis dicitur. Nominatur verò & à nonnullis Aſterion, Aſteriſcon, & Hyophthalmon: Germani Megerkraut/ Bruchkraut/ Scartenkraut & Sternkraut appellant: Hiſpani *Bobas*, & *Eſtrellada*: Galli *Eſtoille* & *Aſpergoutte menue*. Putatur & is, qui purpurei eſt floris, à Virgilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto:

Amellus flos.

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba;
Namq; vno ingentem tollit de ceſpite ſyluam:
Aureus ipſe, ſed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.

Cæterùm Aſter Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter eſt facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer deſiccans: maximè cùm etiamnum mollis ac recens fuerit.

Dioſcorides æſtuanti ſtomacho prodeſſe Aſterem Atticum impoſitum tradit, tum & oculorum inflammationibus, bubonibus & ſedi procidenti. Tradi etiam refert, purpureum florem cum aqua potum, anginis auxiliari, & comitialibus puerorum morbis: eumque recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impoſitum: aridum verò, ſi ſiniſtra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.

De

De Elichryſo. CAP. XXV.

Elichryſon.

ELICHRYSON cauliculos promit graciles, virentes, lignoſos, in alas quaſdam ſubinde diuiſos: folia conſecta, Abrotani ſimilia, aliquantulum candicantia: flores in ſummo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi ſiue diſci florum Anthemidis; qui priusquàm flacceſcāt decerpti, ſpeciem ſuam ac pulchritudinem diutinè ſeruant. Qua de cauſa & deorum ſimulachra eo coronari ſolere; & Ptolemæum Ægypti regem diligentiſſimè hoc ſeruaſſe, Plinius tradit.

Exit pleriſque Italiæ ac Hiſpaniæ locis incultis, in pratis ſolo gracili, ac circa fluuiorum ripas.

In Belgij hortis floret Auguſto, aut Septembri menſe: Theophraſtus tamen & Plinius Eliochryſon inter veris flores numerant.

Dioſcorides ἑλίχρυσον appellat; nonnulli etiam χρυσάνθεμον; alij, inter quos Galenus eſt, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus eſt, purpureus, de quo ſuprà ſcriptum. Plinius hanc ſtirpem Heliochryſon nuncupat: Theophraſtus ſimiliter ἡλιόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

Facultatis, inquit Galenus, eſt incidentis & extenuantis. Prodeſt coma, Dioſcoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, ſerpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menſes etiam prouocat: ſanguinis grumos & in ventre, & in veſica cum vino mulſo ſumpta diſſoluit: defluxiones à capite ſiſtit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data: veſtibus inſerta incorruptas eas conſeruat. Theophraſtus Eliochryſum ad ambuſta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

De Stœchade Citrina, ſiue Chryſocome.

CAP. XXVI.

Stœchas citrina.

Gnaphalium stoechas, L.
L. sp. 1193

AVREI coloris coma Eliochryſo ſimilis eſt, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & anguſta: vtraque incana & lanuginoſa: flores in ſummo cauliculorum, in diſſoluta inconditaque veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis ſimiles, colore luteo ſplendentes, qui priuſquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marceſcentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. I.

Naſcitur locis aſperis & ſabuloſis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præſertim inter Spiram & Vormaciam.

Iunio menſe & poſt Solſtitium floret.

Germani, quod in regionibus, quæ Rheno vicinæ ſunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item & Jungling/ Mottenn blume/ Motten kraut: Belgæ, Rhijn bloemen / Motten cruyt: Latinè Teneariam: Officinæ Stœchadem ſiue

Stichadem citrinam: Fuchſius & Tragus Eliochryſum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex iis quæ ſuperiore capite ſcripta ſunt, palam eſt. Ageraton eſſe, etiam ſunt qui ſentiant, propterea quòd flos bullarum inſtar globoſus ſit, & nõ facilè aut citò marceſcat: ἀγηράτου ſiquidem flos πομφολυγώδης, id eſt, bullæ modo tuberoſus eſt, & diutiſſimè in ſua coloris ſpecie conſeruatur: ſed folium Agerati, Origani folio ſimile eſt: tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus, oblongum & anguſtum eſſe; vnde etiam non eſſe Dioſcoridis Ageraton, euidens eſt. Nobis Stœchas citrina cum Chryſocome, quæ & Chryſitis, ſimilitudinis plurimum habere videtur; breuis ſiquidem eſt herba, coma aurei coloris, eaq; diuulſa & corymborum ſimilitudinem referente, radices tenues ſunt & nigrę; qualem omnino Chryſocomen eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. *Chryſocome.* χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀηδῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν, id eſt, Chryſocome herbula eſt dodrantalis, comam habens corymborum ſpecie, ſimilem Hyſſopo; radicem hirſutam, tenuem, vt Veratri nigri, guſtu non iniucundam, Cypero ſimilem.

In qua deſcriptione occurrit obſeruandum, verum & legitimum antiquorum Hyſſopum, corymborum quandam ſimilitudinem ſummis cauliculis proferre; atque ea de cauſa vulgaris vſus Hyſſopum, nequaquam eſſe genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum ſpecie ferat, ſed ſecundum cauliculos iuxta ſingula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò ſpecies, & maior quidem eſt.

2. Stœchadi autem citrinæ & aliam ſimilem obſeruare contigit herbam, ramulis à radice multis, tenuibus, foliis anguſtis, aliquantulum, ſed minus multò quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globoſis, ſed medio orbiculo florum Chamæmeli ſimilibus, ſed minoribus.

Quo loco ſpontè exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis viſa eſt.

Anonymos quoque & abſque nomine eſt.

Eliochryſi ſpeciem anguſtifoliam nonnulli faciunt.

Cæterùm Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.

Chryſocomes radicem, Dioſcorides ait, excalfacere & adſtringere, conuenientemq; eſſe hepaticis & peripneumonicis: ſumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

De Santolina. CAP. XXVII.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryſon & Stœchas citrina profert, odorata eſt, & coronis non raró admiſcetur. Eius aliquot ſunt genera.

1. Prima caudice ſurgit lignoſo, ex quo virgulæ, ramulorum inſtar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circundatæ paruis, oblongis, anguſtis, denticulatis: è ſummo virgularum, ſinguli eminent orbiculi, ex breuibus ſtaminibus farcti, Tanaceti floribus, & mediis diſcis florum Chamęmeli ſimiles, ſed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in ſemina obſcuri coloris permutantur: radix lignoſa. Eſt ipſe frutex cauliculis & foliis albicans, & ſuauiter cum grauitate quadam odoratus.

2. Huic ſimilis eſt, & altera ſpecies, foliis tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.

3. Tertia foliis breuiſſimis, tenuiſſimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarũ ſimilibus.

4. Quarta foliis eſt minus denticulatis & Cupreſſo ſimilioribus: floribus perinde vt aliarum.

5. Quintæ cauliculi non eriguntur, ſed procumbentes per terram repunt: folia denticulata, craſſiora, & lanuginoſiora magis caneſcunt. flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum ſimiles.

In Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiariſſimum: reliqua rariora.

Florent Iulio & Auguſto.

Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgò **Cypres** nominant. Chamæcypariſſum plerique faciunt; ſed de Chamæcypariſſo adeò breuis & ſuccinctus eſt Plinius, vt ex eo, horum ſententia nec reiici, nec probari queat. *Chamæcypariſſus.* Hallucinantur autem non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam eſſe volunt. Abrotanum ſiquidem femina, foliis eſt maris, Seriphij videlicet ſimilibus, ſed procerius, & fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior eſt, & non Seriphium, ſed proximius Ericam folio exprimit. Plus ſimilitudinis cum Abrotano femina Eliochryſon habet, folio namque Abrotanum refert, odoreque ei vicinum eſt, non tamen Abrotanum, ſed ſui generis herba.

Eſt

Santolina.

Santolina altera.

Eſt autem Santolinæ ſemen, guſtu amarum, potentia calidum ſiccumque tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit, & aduerſus eoſdem efficax eſt.

Plinius Chamæcypariſſum herbam, ait, ex vino potam, contra venena ſerpentium omnium, ſcorpionumque pollere.

LIBRI TERTII PEMPTADIS SECVNDÆ
FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER QVARTVS,

DE ODORATIS AC CORONARIIS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST *flores odoratæ occurrunt herbæ, quas coronis & corollis addi ſæpenumerò contingit. Veteres ramis arborum aut fruticum in ſacris certaminibus coronari, primum fuiſſe morem ex Plinio cognoſcitur: Poſterior deinde, ac noſtra quoque ætas, herbarum etiam frondes in coronis admittit ac recipit: ſi modò odoris aliqua gratia ſint commendabiles. Atque harum quidem hiſtorias hoc libro proſequimur: arbores & frutices ſuis locis deſcribentur.*

DE MAIORANA SIVE MARO.

CAPVT PRIMVM.

Maiorana ſiue Marum.

MAIORANA humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans, & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta; cauliculis ſiue ſurculis tenuibus, in plures alas diuiſis; circa quos foliola ſunt penè rotunda, mollia & incana; & in ſummo floſculi candidi perpuſilli, è ſpicis Heracleotici Origani ſimilibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactilibus. radicibus nititur tenuibus. Reperitur hæc quandoq; maior, ſubinde tenuior ac minor, odoreque præſtantior.

Hortenſis vtraque eſt.

Vtraque æſtate quoque floret.

Itali Perſam, & minorem Perſam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgę, Mariolepne: Hiſpani *Mayorana, Moradux, Almoradux*: Itali ſimiliter *Maiorana*: Galli *Mariolaine & Marone*. Officinæ & paſſim Maioranam. Creditur veterum Sampſychum. Sed Σαμψύχον herba eſt, Dioſcoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, ſed in rectum & altum aſſurgit; quod eam non eſſe Sampſychum, vel ſolum, manifeſtè innuit.

Scripſimus aliàs, Maioranam legitimum Marum eſſe: confirmat ſententiam noſtram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatū; ſed apertius ipſa Mari deſcriptio, cum qua exactiſſimè conuenit. Herba ſiquidem eſt fruticoſa, flore, vt diximus, Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore. Cuiuſmodi Marum eſſe

Marum. Dioſcorides ſcriptum reliquit. Μάρον, ait, ὑσόβριον, πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ; τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: hoc eſt, Marum ſiue Hyſobrion nota eſt herba, ſurculoſa, flore Origano ſimilis: folia tamen huius candidiora multò, & flos odoratior.

Et ſubſtitutam pro Sampſycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipſo Galeni tempore Marum Sampſychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immiſſum: vt lib. I. De Antidotis ipſe teſtatur, vbi ait; Marum longè odoratius eſſe Sampſycho; & ea de cauſa hoc omiſſo, Marum fuiſſe compoſitionibus additum. Præbuit iſtud occaſionem poſteris, vt Marum ſiue Maioranam, Sampſychi loco habuerint, eiuſq; nomine appellauerint.

Excalfacit autem Maiorana & reſiccat, & in vtraque qualitate ſecundi eſt ordinis: auxiliatur

tur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo aſſumpta: naribus impoſita ſternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commanſa aut appoſita; vrinas & aquoſos humores in potu ſumpta ducit; & menſes mouet: admiſcetur antidotis.

De Sampſycho, ſiue Amaraco ex Dioſcoride, Theophraſto, & aliis.

CAP. II.

SAMPSYCHON, Dioſcorides inquit, herba eſt πολύκλονος, ſiue multũ ramoſa, ſerpẽs per terram, folia habens hirſuta & rotunda, ſimilia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odoratã & calida, quæ in coronis nectitur. Cyzicenum & Cyprium laudatiſſimum. Secundum locum habet Ægyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Ἀμάρακον ſiue Amaracum.

Theophraſtus Amaracum in cenſu φρυγανικῶν ſiue ſuffruticum ſatiuorũ ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præſtare ait, ſeminis copia, quod εὔοσμον, id eſt, boni ac ſuauis eſt odoris; naſci ſemine & auulſione: ex æſtiuis eſſe, vnguentisq́; miſceri.

Plinio lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria Sampſychum: ſeritur vtroque genere, & ſemine & ramo: copioſum Amaraco æquè ac Abrotano ſemen.

Virgilius Æneid. 1. Amaracum fruticem floriferum eſſe oſtendit, ſic ſcribens:

——vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

Idem teſtatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus *Suaue olentis Amaraci.*

Galenus Amaracum & Sampſychum differentes facit ſtirpes, de vtroque locis agit ſeparatis, & ſuas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium eſt: veluti Pempt. 1. lib. 11. cap. xv. ſcriptum. Iam vt & Dioſcorides teſtis eſt, Parthenium quidam Amaracon vocãt, & in libris De ſimpl. Medica. facult. Galenus nuſquam Parthenij meminit.

Porrò Sampſychum, vt Galenus ait, tenuium eſt partium & digerentis facultatis; deſiccat & excalfacit tertio ordine. Dioſcorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate, ac torminibus laborãtibus: arida verò folia cũ melle appoſita, tollere ſuggillata, & menſes ducere ſubdita; ad Scorpionũ ictus cum ſale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & ſimiliter œdematis, ad oculorũ verò inflãmationes cũ tenuiſſima polentę farina apponenda: miſceri acopis & malagmatis calfacientibus.

Marum vulgare, Clinopodium.

De Maro vulgari, ſiue Clinopodio.

CAP. III.

QVOD à pleriſque modò Marum nominatur, frutex paruus eſt, odoris admodum ſuauis, ſeſquipedem aut duos dodrantes altus: ſurculos habet tenues, ramoſos, lignoſos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris foliis ſimilia, ſed albicãtia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in ſummo veluti lanuginoſa capitula, & ambientes ſimiles verticillos; è quibus perpuſilli floſculi exeunt albidi: radices tenues & lignoſas.

In Hiſpania paſſim vnà cum Stœchade locis aridis deſertisque gignitur: apud Belgas & alibi, non abſque ſtudio, & cura in hortis ſeritur.

Æſtate verticilli & capitula lanuginoſa, cum floribus emicant.

Multi hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam eſt, verùm Dioſcoridis Clinopodium. Clinopodium autẽ Dioſcorides θάμνιον, id eſt, exiguum fruticem eſſe refert, φρυγανώδη, ſiue ſurculaceum, duorum dodrantum, in petris naſcentem: folia habentem Serpyllo ſimilia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua deſcriptione hæc odorata ſtirps ſatis cõuenit. Surculacea etenim eſt, & ad duorum dodrãtum altitudinem aſſurgit;

floresita habet per verticillos digeſtos, vt quibuſdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in ſummo inſtar globoſum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri foliis colore ſimilia, nempe candicantia: (qualia Serpylli eſſe Dioſcorides oſtendit, quando candidiora ea, quàm Origani eſſe ait) ſunt eadem tenuia, veluti Serpylli eſſe Theophraſtus teſtatur. Quæ omnia maximam huius ſtirpis cum Clinopodio ſimilitudinem oſtendunt. Appellatur verò *κλινοπόδιον*, à quibuſdam etiam Cleonicum, Ocimoides, Zopyron, Latinis Lectipes.

Vim autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum eſſentia ſubtili, & in tertio eſt, cùm excalfacientium, tum reſiccantium ordine. Dioſcorides bibi herbam ſcribit, & decoctum eius aduerſus venenatarum beſtiarum morſus, conuulſa, rupta, & vrinæ ſtillicidia: ducere menſes: fœtus, & acrochordonas eiicere aliquot diebus potum: aluum idem ſiſtere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.

De Roſmarino Coronaria. CAP. IIII.

Roſmarinus Coronaria.

CORONARIA Roſmarinus frutex eſt lignoſus, caudice ſubinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: foliis crebris, oblongis, anguſtis, duriuſculis, ſubtus cãdicantibus: ſuperius verò ſaturi viroris, cum grauitate nõ ingrata odoratis: floribus paruis ex cęruleo albicantibus, è foliorum ſinubus prodeuntibus: ſemine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibroſis, non altè deſcendentibus.

In Gallia, Hiſpania, & aliis prouinciis locis ſylueſtribus & incultis naſcitur; tantus eius in Narbonenſi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum ſepit areas: Belgarum etiam exornat.

Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα ςεφανωματικὴν Græci, Latini Roſmarinum coronariam, nominant. Coronaria autem cognominatur, ad differẽtiam aliarum vmbelliferarum Libanotidũ. Libanotidũ ſiquidem ſpecies cõplures ſunt, quædam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab aliis differens, coronaria, de qua nũc agimus. Germani hanc *Roſmarin*; & ſimiliter Galli nuncupant. Itali *Roſmarino coronario*: Hiſpani *Romero*: Bohemi Roſmaryn: Angli Roſemarp.

Calida autem & ſicca Coronaria Roſmarinus ſecundo eſt ordine, & ſimul adſtringentis facultatis particeps; vtpote ex differentibus partibus & terreſtri quadam eſſentia copioſius admixta, compoſita. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus ſiſtit, & ſanguinis profluuia ſupprimit. Conuenit etiam, & præſertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; cauſa malis: cerebrum etenim hi deſiccant: ſenſus & memoriam acuunt: neruoſas partes confortant.

Serapio Roſmarinum, qua Coronarij vtuntur, calfacere & multum reſiccare, teſtis eſt; & ex auctoritate Abin Meſuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.

Dioſcorides regium morbum ſanare tradit, ſi quis ipſam in aqua coctam, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

De Lauandula. CAP. V.

ODORATA & coronaria ſtirps Lauandula eſt, ſed humilis, ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrãgulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, Roſmarini coronariæ foliis multò longiora latioraque; & in ſummo ſpicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignoſas in fibras diuiſas. Spirant flores & folia copioſum caputq; implentem odorem.

Vna huius ſpecies foliis eſt maioribus, craſſioribus & longioribus, quę odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

Veſtiun-

Lauandula.

Lauandula altera.

Veſtiuntur in Hiſpania & Narbonenſi Gallia plerique montes & campi deſerti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis ſeritur.

Iunio ac Iulio flores exeunt.

Itali maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgarique lingua *Spigo* nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramque Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgò **Lauender**. Exiſtimatur eſſe Caſia odorata herba, cuius Virgilius ſubinde meminit, vt Bucolicon Æcloga ſecunda:

Tum Caſia atque aliis intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et ſimiliter Georgicon quarto, vbi agit de ſtatione & ſedibus apibus deligenda, apiarioque conſtituendo, his verbis;

Hæc circum Caſiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter ſpirantis copia Thymbræ
Floreat.

Eſt tamen & alia Caſia σύριγξ ſiue fiſtula, quæ paſſim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur: & Caſia quædam nigra quam Officinæ Caſſiam fiſtulam vocant. Plinius Caſiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophraſto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum cãdidum, folio carnoſo, oblongo, figura quodammodo Oleagino ſimili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris. radix vtrique altè deſcendens, grandis. ramuli permulti, craſſi, lenti; germinant florentque poſt Autumni æquinoctium, & multum deniq; temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula eſt, quæ nec craſſa eſt radice, nec altè deſcendente, ramulis non lentis, & non Autumno, ſed Æſtate flores profert: proinde etiam nec Cneori aliqua ſpecies. *Cneoron.*

Eſt autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaque, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſiſque partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim iis, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimùm qualitate originem ducunt.

Proinde

Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori Hemiplexia, & ſubinde Comitiali morbo, ac nō rarò ſyncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminave, & aromata quędam macerata ſunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent.

Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, & ęger in periculum inducitur: pręſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non pręceſſerunt. Quod ideò monendum duximus, quia paſſim nonnulli medici indocti, & temerarij audaceſque nimium pharmacopœi, aliæque ſtolidę mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil poteſt peius dari, cùm plurimum obſint, & non rarò ipſos ægrotantes perimant.

De Stœchade. CAP. VI.

Stœchas.

Stœchas in Belgio nata.

1\. STOECHAS caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo, ſed tenuiore: ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus; foliis circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis, breuibus & craſſis, è quibus flores purpurei & puſilli exeūt; ſemen in his ſubnigrū: radices lignoſæ.

2\. Huius verò & genus quoddā eſt, ſolis foliolis differens, quod hæc margine ſerrata profert.

Hiſpania, Narbonenſis Gallia, & Stœchades inſulæ è regione Maſſiliæ, Stœchade herba ſiue frutice redundant.

In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima æſtate facilè adoleſcit; ſed hyeme, niſi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis ſiquidem & frigoris impatiens eſt.

A Dioſcoride ςίχας, ab aliis, ac à Galeno ςοίχας, per οι diphthongum ſyllaba ſecunda: Latinè Stœchas: Germani Stichas kraut: Hiſpani *Tomani, Cantueſſo, & Cantuello*: Itali *Stœchade*: Angli French lauender vocant.

Florem Officinæ Stœcados nuncupant.

Cæterùm Stœchadis, Galenus inquit, temperies compoſita eſt, ex terrena eſſentia frigida exigua, vnde adſtringit; & extenuata altera terrena copioſiore, à qua vtiq; amara eſt; ob vtrorumque

Stœchas folio ſerrato.

rumque verò conuenientiam, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum viſcera omnia, tum totum corpus eſt nata. Dioſcorides decoctum eius tradit, velut Hyſſopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admiſceri.

Poſteriores medici Stœchadem, & præſertim flores eius, aduerſus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida cauſa morbos, valdè efficaces eſſe affirmant: miſcentur ea propter, omnibus ferè compoſitionibus, quæ aduerſus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepſin, Epilepſin, & ſimiles affectus adhibẽtur.

De Thymo. CAP. VII.

THYMI duo apud veteres ſunt genera: vnũ Cephaloton dictum; alterum durius.

Cephaloton multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, foliis exiguis & copioſis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè ſimilibus, ſed minoribus; è quibus floſculi exeunt purpurei. 1.

In Creta inſula copioſum naſcitur: vnde illi Cretico cognomen datum eſt. Dioſcorides gracili ſolo & petroſo prouenire ſcribit.

Durius Thymũ ſurculoſum quoq; eſt, & perpuſilla habet foliola; colore, quod vulgatiſſimũ eſt, virẽtia, & ſuaue odorata; cãdida verò & graueolẽtiora, quod rarius eſt: flores verò nõ in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola: radices tenues. 2.

Thymum cephaloton.

Thymum durius.

Huius

Huius generis Thymo, Hiſpanię & Narbonenſis Gallię loca deſerta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis ſtudioſè colitur.

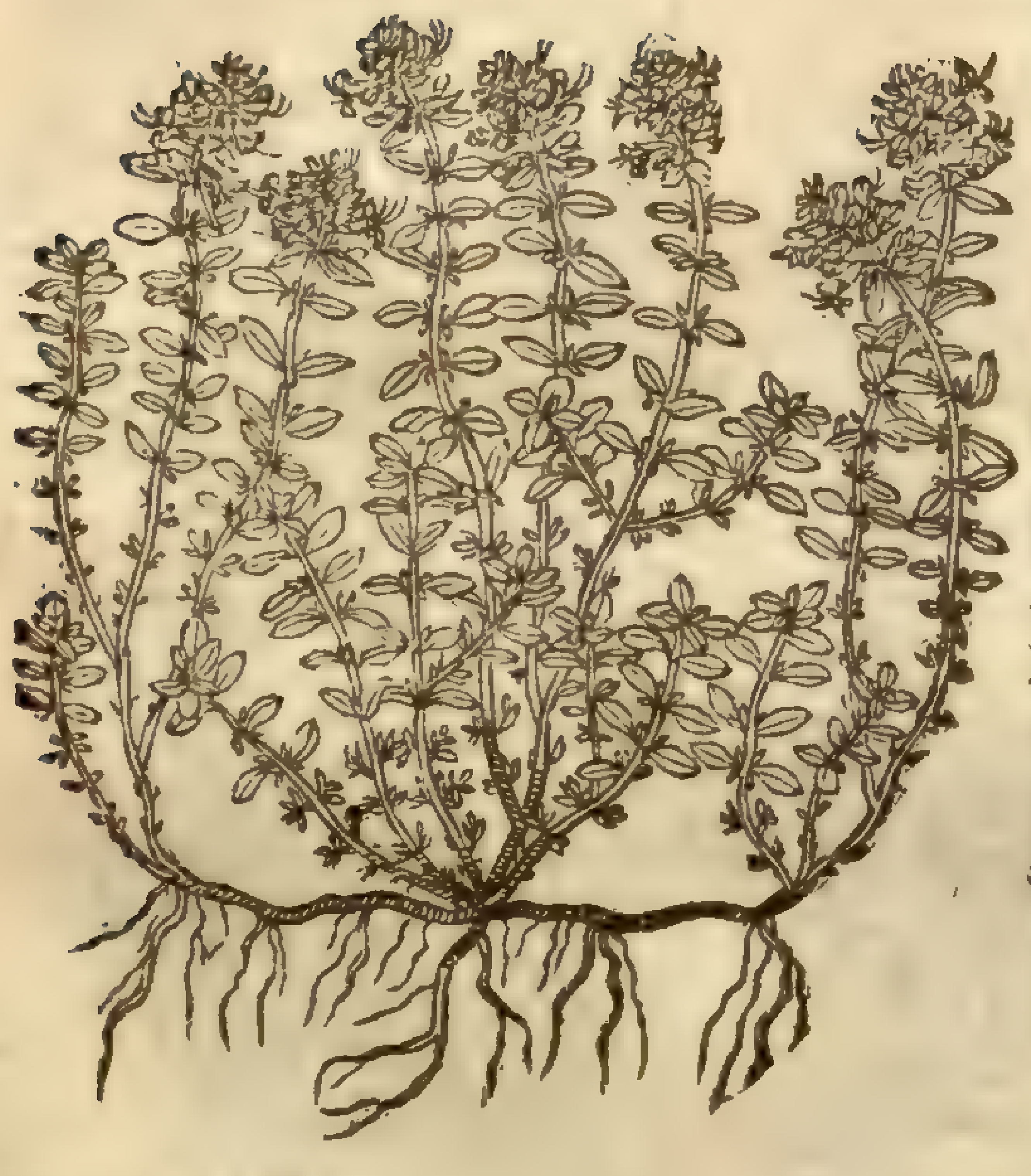
Græcis θύμος dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id eſt, capitatus, & θύρσιον: Alter σκληρότερος, id eſt, durior, à Dioſcoride, cap. De Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera eſſe tradit: vnum candidum; alterum nigrius, ac nigricans appellat: & candidum præſtare ait, ac in collibus naſci; lib. 21. cap. 21. Vtrumque ad durius genus referendum videtur; nam vt ſcripſimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia ſaturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/ Thymus: Galli *du Thym*: Itali *Thymo*: Hiſpani *Tomilho*: Angli Tyme nominant.

Thymum autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoque in tertio ſtatuendum eſt ordine, incîdit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

Potum, Dioſcorides ſcribit, cum ſale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Aſthmaticis prodeſt. Lumbricos vẽtris, menſes, fœtus, & ſecundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impoſitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit: thymos & ἀκροχορδόνας ſiue penſiles verrucas tollit. Iſchiadicos cum vino & polenta impoſitum iuuat. Hebetibus oculis in cibo ſumptum prodeſt. Vtile etiam pro condimento tempore ſanitatis.

De Serpillo vulgari. CAP. VIII.

Serpillum vulgare.

Serpillum alterum.

1. VVLGARI Serpillo multi ſunt exiles cauliculi, duri tamen & lignoſi, nonnulli in rectum palmi altitudine ſurgentes, alij repentes, & alicubi terræ ſuperficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi ſimilia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus floſculi exeunt, colore rubente purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuiſſimę ac fibroſę.
2. Huius verò & ſpecies quædam, cuius cauliculi non ſerpunt: radix craſſior, lignoſa, tenui lanugine hæc quandoque tota incaneſcit; vt in Bohemiæ nonnullis collibus ac locis deſertis.

Naſcitur paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præſertim & fœcundo ſolo: ſub-

lo: ſubinde etiam locis petroſis: & non modò in Germania, Bohemia, aut Belgio, ſed & in Italia ac Gallia ſpontè exit.

Tota ferè Æſtate floris eius prouentus.

Germani Quendel/Kumel/& Kienlin: Belgæ Quendel/ wilden Thymus/& onſer Vrouwen bedſtroo: Hiſpani *Serpol* & *Serpillo:* Itâli *Serpillo:* Galli *Pillolet:* Angli wild Tyme: Bohemi Materij Dauſſka. Officinæ, Serpillum; plerę que verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpillum veterum exiſtimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioſcoridis reſpondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriuſque, & ad Saxifrangæ deſcriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimum verò Saxifrangæ ſimile eſſe comperietur. Veterum etenim Serpillum, quod quidem prius, pręter quòd ramulis & foliis Origano ſimile eſt, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis ſtirpibus innixum, creſcit, & quandoque ex Ocimo per nimiam ſiccitatem mutato gignitur: alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutę, id eſt, Hyperici aut Centaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocimo non prouenit, & foliis eſt, multò quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, foliis ſimilibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim, ait, eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpillum autem vulgare Thymum foliis & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum Thymo ſimilitudinē habet, ſylueſtre Thymum & à Belgis, & ab aliis nominatur.

Verba Dioſcoridis de Saxifranga ſunt. Σαρξίφαγον, οἱ δὲ σαρξίφραγγον, οἱ δὲ ἔμπετρον· ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θύμῳ ἐμφερής. hoc eſt, *Saxifrâga.*
Sarxiphagon, alij Sarxiphrangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt ſurculaceus *Locus Dioſ-*
in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quædam ἐπιθύμῳ ἐμφερής le- *coridis re-*
gunt, ſed emendatiora θύμῳ habent. *ſtitutus.*

Facultate autem Serpillum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.

Eadem ferè de Saxifranga Dioſcorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; ſtranguriæ prodeſt: ſingultum ſedat: calculos veſicæ frangit: & vrinam cit.

De Serpillo ex Dioſcoride, Theophraſto & aliis.
CAPVT IX.

SERPILLVM, Dioſcoride auctore, duorum eſt generum: hortenſe & ſylueſtre.

Hortenſe coronarium eſt, & odore Sampſychum refert: folia habet & ramulos Origani ſimilia, multò candidiora; iuxta ſepes relictum procerius aſſurgit.

Alterum non ſerpens ſed erectum, ramulos emittit tenues ſurculoſos: foliis refertos Rutę ſimilibus, anguſtioribus tamen, oblongioribus, durioribusq́; flores guſtu acres, odore ſuaues: radix inutilis. Naſcitur in petris efficacius, & magis excalfaciens ſatiuo.

Theophraſtus De hiſtoria ſtirpiū, lib. 6. Serpillum tradit ex ſuffruticibus eſſe, lignoſis ac coronariis: ac ramis & foliis tota ſua natura odoratum, veluti Helenium & Siſymbriū: apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: ſummæ terræ adhærere; radice multifida tortidaq́; peculiarem illi auctionem germinum, quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: ſqualorem pati, atq́; aquę paucæ indigum: naſci ex Ocimo per immodicam ſiccitatē degenerante; lib. De cauſis quinto, Ocimo videlicet ipſo, minoris folij, ſed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo eſſe odoratius, & foliis minoribus.

Sylueſtre Serpillum idem, quoddam eſſe ait, quod deferentes ex montibus ſerunt, vt apud Sicyonem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia montes & plana omnia Serpillo ſcatere. Sylueſtre autē iſtud, à Dioſcoridis ſylueſtri aliud eſt: ſola etenim cultura ab hortenſi differt: veluti Theophraſtus ipſe oſtendit ex montibus tranſlatum ſeri referens.

Dioſcoridi aduerſatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi ſylueſtre ait ſerpere, ſatiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à ſerpendo putant dictum, quod in ſylueſtri euenit maximè in petris. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.

Meminit Serpilli Ælianus variæ hiſtoriæ lib. 9. & ipſum inter flores numerare videtur. Dionyſius Iunior, inquit, in Locrenſium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, eaſque Roſis, Serpillis, aliiſque id genus floribus ſtrauit. Virgilius tamen Bucolicōn Æcloga ſecunda, Serpillum herbam eſſe manifeſtiſſimè teſtatur his verbis:

Teſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia, Serpillumq́, herbas contundit olenteis.

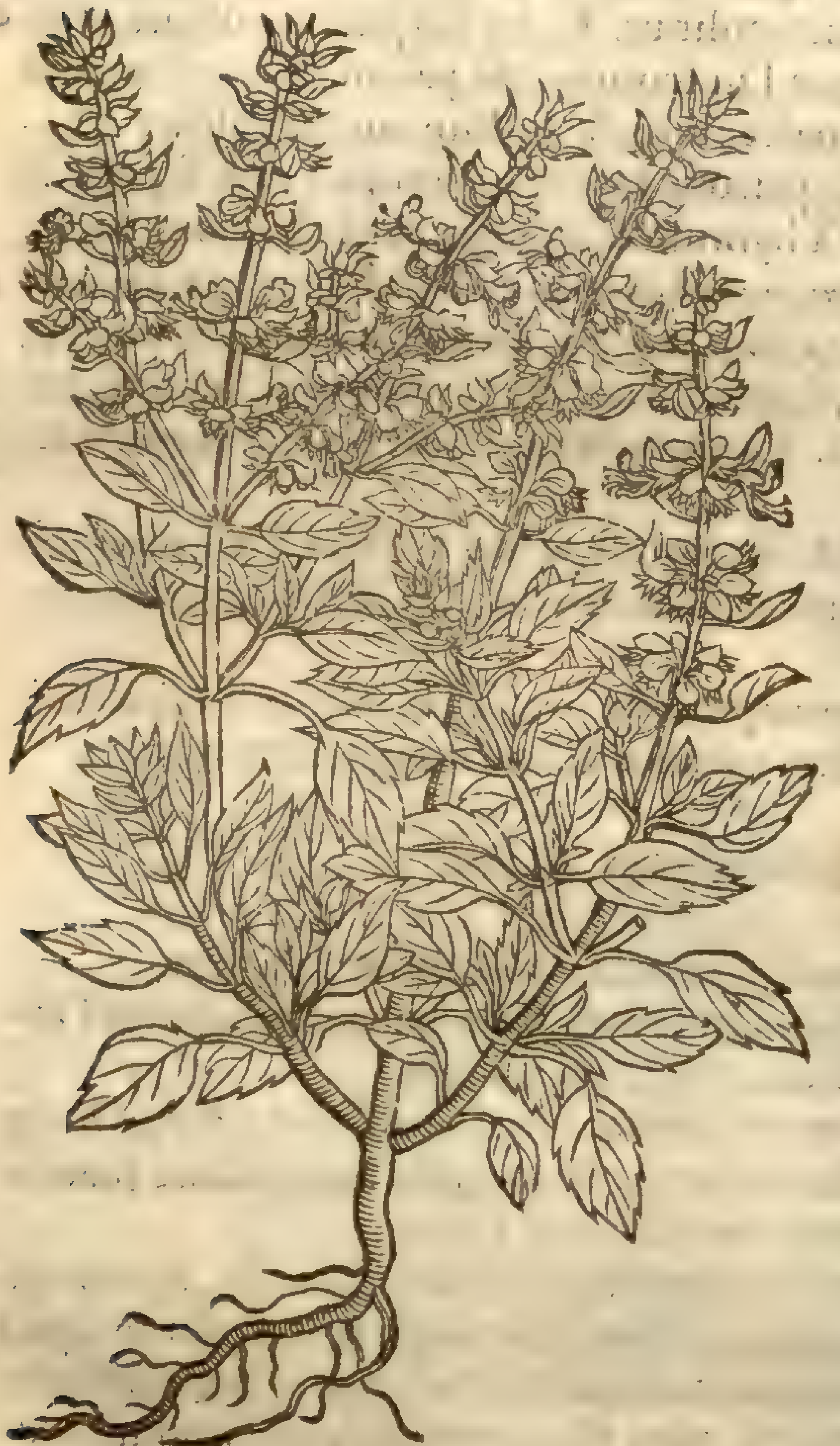
Ex quò loco colligẽdum ſunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum eſſe, quod videlicet non aliud paſſim in Italia ſponte gignatur: quaſi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis ſeri potuiſſet.

Serpillum autem Græcis ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarũ nominatũ affirmat: vt verò Plinius Valerianus, ab iiſdẽ Laurio nuncupatur.

Excalfacit verò vſque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt & menſes & vrinas moueat: guſtu multum eſt acre. Prodeſt etiam, vti Dioſcorides addit, ad tormina, rupta, conuulſa, iocinoris inflammationes, & ad ſerpentium morſus, & potum, & impoſitum: capitis dolores mitigat coctum roſaceo permixtum: cum aceto irrigatum maxime quidem lethargicis, ſed & phreniticis conuenit: ſedat & ſanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto ſuccus eius.

De Ocimo. CAP. X.

Ocimum.

Ocimum minus.

1. 2. SATIVI Ocimi ſpecies magnitudine differentes duæ ſunt vulgares, ambæ ſurculoſæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuiſis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma ſimilia: minor verò minora: vtraque ſplendida, & dilutè virentia: floſculos exiguos, colore vel candidos, vel obſcurius purpuraſcentes: ſemen exiguum, nigricans: radices oblongas, duras, non abſque adhærentibus fibris: odor vtrique ſimilis, niſi quòd maioris, ſpecies quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

3. Matthiolus præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, foliis Amaranti maioribus, longis, latis & craſſis, Citriæ mali foliis ſimilibus.

Seritur Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophraſtus auctor eſt, prouenit. Quod Soli expoſitum eſt, eodem teſte, tranſit in Serpillum; quia vehementius ſiccatur; folio namque minus, odoreque vehementius redditur.

Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Ὄκιμον, & per ω prima ſyllaba Ὤκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo, quod oſtendimus in Frumentorum hiſtoria pabuli genus eſſe, & ad diffe-

Ocimum tertium maximum.

Ocimum ſylueſtre Acinos.

ad differentiam huius per υ ſecunda ſyllaba ſcribitur; tametſi & per υ, odoratum Ocimum quandoque ſcriptum reperiatur. Recẽtiores Βασιλικὸν, Latinè Regium id eſt, quoque nominant: Officinæ, Baſilicum: Germani Baſilgen: Belgæ Baſilicom: Hiſpani *Albahaca*: Galli *Baſilic*: Angli Baſill: Bohemi Bazalika: Itali *Baſilico*, & quod minus eſt, *Baſilico gentile*: Hiſpani idem *Albahaquilla*: plerique Baſilicon Gariophyllatum hoc vocant.

Ocimum autem, auctore Galeno, ex ſecundo quidem eſt ordine excalfacientium, ſed humiditatẽ habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non eſt vt intra corpus ſumatur: ſed foris adhibitum ad digerendum concoquẽdumque idoneum eſt.

Dioſcorides Ocimũ, ait, ſi multum edatur, viſum hebetat; aluũ mollit, flatus mouet, vrinã cit, lac euocat, ſed ægrè cõficitur: impoſitũ verò cum polentę tenui farina, roſaceo & aceto, inflãmationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per ſe & cũ vino Chio, oculorũ doloribus.

Succus oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.

Semen potum prodeſt atram bilem colligentibus, ſuſpirioſis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem ſternutationes frequentes, ſi per nares attrahatur: idem ipſa herba facit. Claudere autem oculos oportet, ſternutatione vrgente.

Sunt qui Ocimũ vitant, & non edunt, eò quòd commanſum & in ſole poſitũ vermiculos gignat. Aphri adiiciunt eos qui à Scorpione icti ſunt, & ipſum comederunt, abſque dolore permanere.

Recentiores, inter quos Simeon Zethy eſt, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodeſſe: ſemẽ cardiacis affectibus ſuccurrere: animi mœrorem ab atra bile ortum diſcutere, & hilaritatem lætitiamque procurare.

De Ocimo ſylueſtri vulgari, ſiue Acino.

CAP. XI.

QVOD recentiorum plerique Ocimum ſylueſtre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares, infirmos, terram verſus reclinatos: folia ex interuallis bina contra ſe poſita, parua, longiuſcula, ac latiuſcula, aliquantulũ hirſuta & aſpera, vti & cauliculi: floſculos è foliorum ſinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nõnihil purpuraſcentes: ſemen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multò quàm Ocimum eſt infirmiore; vtpote exili ac obſcuro, ſed tamen cum grauitate quadam non inſuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente.

Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis ſua ſponte, præſertim incultis & arenoſis.

Æſtate tota floret; & non rarò Septembri etiam menſe.

Ocimum ſylueſtre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum ſyl-

ueſtre Plinio, aliis eſt Ocimaſtrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præſente herbula differt. Siliquas ſiquidem Ocimoides habet, Hyoſcyami ſiliquis ſimiles, ſemine nigro, quale eſt Melanthij, prægnantes: huius autem ſemina minima ſunt, & vaſculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoſcyami cytinis ſimilitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam iſtam, non eſſe legitimum Ocimum ſylueſtre ſiue Ocimaſtrum euidens ſit. Quam ob cauſam ab aliis non pro Ocimo ſyluestri, ſed pro Clinopodio habetur: ſed nec horum ſententia laudanda videtur. Nam ſi propter florum ſecundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur; multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruale, Hormini, Lamij, Dictamni, & Marrubii ſpecies quædam, Pulegiũ, Saluia, Scordium, Meliſſophyllon, Sideritis, Galeni Alyſſon, recentiorum Bugula & Cardiaca, ſimileſque aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur.

Acinos. Nobis hæc herba Acino haud diſſimilis videtur. Acinon etenim Dioſcorides ait, πόαν λεπτόκαρφον ſiue herbam tenuium ſarmentorum, coronariam, Ocimo ſimilem, ſed hirſutiorem, & odoratam. Cum qua deſcriptione præſens noſtra ſatis conuenit.

Facultate autem aliquantulum calida eſt & ſicca, non abſque adſtringendi vi ac potentia.

Acinon verò Dioſcorides tradit, menſes & aluum ſiſtere potum: impoſitum verò Phygethla & eryſipelata curare.

De Dictamno. Cap. XII.

Dictamnum verum.

Dioſcoridis error.

Officinarũ error.

Dictamno rotundiuſcula, maiora quàm Pulegij, & ſpiſſa lanugine candicantia ſunt folia: cauliculi tenues, in alas nonnullas diuiſi, in quorum ſummo è ſquamulis compactæ dependent veluti ſpicæ, maiores craſſioreſque quàm Heracleotici Origani; à quibus exigui floſculi exeunt. ſemen inter ſquamulas recõditur. Odorata tota eſt herba.

Naſcitur in Creta inſula, nec alibi requirendam, non modò Veterum, ſed & recentiorum eſt ſententia. Dioſcorides flore & ſemine carere contra omnem veritatem ſcribit. Floriferum eſſe poſt Theophraſtum teſtatur Virgilius Æneidos XII.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.

Δίκταμνος Græcis dicitur: Latinis Dictamnum, & Dictamnum Creticum; à nonnullis, vt Dioſcorides teſtatur, γλήχων ἀγρία, ſiue Pulegium ſylueſtre. Inter nothas appellationes extát & hæc eius nomina, ἔμβακτρον, βελουάκος, ἀρτεμεδήτον, κρητική, ἐφήμερον, ἔλδιζα, βελοτόκος, δορκίδιον, ἐλβούνιον, Vſtilago ruſtica.

Officinæ pro Dictamno per c prima ſyllaba Diptamnum per p legunt, & leuis momenti error hic eſſet, niſi pro Dictamni foliis Fraxinellæ radices in vſum ducerent, quam falſò Dictamnum appellant.

Calidum ac ſiccum tertio exceſſu Dictamnum eſt, Pulegio facultate ſimillimum, ſed eſſentiæ tenuioris. Fœtus mortuos & in potu aſſumpta, vel in peſſo appoſita, vel etiam ſuffitu educit: menſes euocat: ſecundas expellit.

Succus cum vino contra ſerpentium ictus præſidio eſt. Tanta verò ei huius vis fertur, vt & olfactu beſtias abigat venenatas. Produnt & in Creta capras ſagittis vulneratas, huius paſtu eas excutere.

De Pſeudodictamno. Cap. XIII.

Pseudodictamnvm legitimo Dictamno aliquatenus foliis eſt ſimile, quæ & candida lanugine conueſtita promit. flores verò habet in verticillis cauliculos ambientibus, dilutè purpureos. cauliculis iſtud luxuriat complurimis, geniculatis, albida quoque lanugine hirſutis.

Pſeudodictamnum.

hirſutis. radix tenuis, lignoſa, altè deſcendit fibras ſpargens. Odor huic nullus, aut perquam exiguus eſt.

Multis in terris, Dioſ. ait, naſcitur, ſed tamen in Germania ac Belgio non niſi ſatum prouenit, & in paucorũ hortis olim repertum.

A ſimilitudine Dictamni ψευδοδικτάμνου nomen accepit: Latini ſimiliter Pſeudodictamum vocant: Officinis incognitum eſſe parum refert.

Calidum quoque ac ſiccum eſt, ſed longè quàm legitimũ Dictamnũ facultate inferius. Præbet eoſdem, Dioſ. auctore, effectus, ſed inefficacius multò.

De Pulegio. CAP. XIIII.

PVLEGIO caules exeunt abundè multi, teretes, & veluti geniculis articulati, plurimi procumbentes, ac proſerpentes; ſeſe tamen, qui flores proferunt, attollentes: folia è ſingulis geniculis bina, ſubrotunda, quàm Maioranæ nigriora, læuioraq́ue, è quorum ſinu vel exigui cauliculi, vel minutula prodeunt foliola: flores verticillatim cauliculos iuxta folia ambiunt colore cærulei, rariſſimè albidi. radix multis fibris cohæret. Odore tota herba potens eſt, & præſertim cùm in flore eſt, quem & ſtillatitius eius liquor retinet, ſi per vitrea organa extractus fuerit.

Pulegium.

Reperitur verò & huius aliud genus ſuperiori cauliculis, flore, colore, læuore, & odore ſimile, cuius folia oblonga ad Polygoni accedunt. 2.

Locis gaudet paluſtribus, & quæ hybernis menſibus rigantur, incultis tamen.

Iulio & Auguſto floret, & tunc quidem colligendum.

Græci γλήχων, quandoque & βλήχων ἢ βλήχων appellant: Latini Pulegium: Officinæ Pulegium quoque, & ſubinde Pulegium Regale, ad differentiam vulgaris Serpylli, quod, vt diximus, Pulegium vocant montanum: Italis *Pulegio:* Hiſpanis *Poleo:* Germanis ac Belgis Poley aut Paleye: Gallis *Pouliot*.

Pulegium valde, vt Galenus ait, excalfacit, tertio nempe ordine, tum & valenter reſiccat ac extenuat. Menſes euocat, ſecundas & mortuos fœtus eiicit in potu datum. craſſa lentaq́ue pulmoni pectoriq́ue infarcta, eclegmatis admixtum, excreatu facilia reddit.

Contra ſerpentum ac virulentorum animalium morſus vtiliſſimè in vino bibitur. Animo linquentes odore, addito aceto, reficit. Podagricis doloribus ex cauſa frigida, & præſertim coxendicis impoſitum prodeſt, ſi donec rubeſcat locus relinquatur, vt Dioſc. ſcribit. Contra duritias vteri in deſeſſionibus conuenienter adiicitur.

De Polio. CAP. XV.

Polium.

Polium tenuius.

Polium repens ac Polium tertium.

1. POLIO cauliculi aſſurgunt numeroſi,tenues,teretes,duri,ac lignoſi , palmo haud multo altiores: folia per interualla hos conueſtiunt oblonga,latiuſcula, ſed quàm Chamædryos anguſtiora,per margines ſerratim inciſa. in virgularum faſtigiis floſculi candidi,quos capitula proferunt vnà cum foliis ac cauliculis albida lanugine incaneſcentia. ſemen puſillum nigricat. radix fibras demittit.

2. Alterum ſuperiore minus ac tenuius eſt: cauliculi quoque teretes ac duriuſculi : folia minora & anguſtiora: floſculi è capitulis eminentibus albidi. Incaneſcit & iſtud,ac tenui candidaq; lanugine pubeſcit. Vtrumq; odoratum eſt,ſæpenumero,quod minus,odoratius. C. Cluſius & minus quoddam odore infirmius refert.

Polium quartum etiam repens.

Præter hæc verò & quoddam ἐπιγειόκαυλον eſt 3.
Polium, cuius numeroſi cauliculi humi plurima parte decumbunt: folia latiora quàm primi, ambitu quoque ſerrata: capitula in ſummis virgis, è quibus floſculi quoque candidi. Tota quoque hæc lanugine tomentoſa inalbida, & cum grauitate quadam odorata.

Huic ſimile, cuius cauliculi teneriores re- 4.
punt, & fibris quandoque demiſſis terræ ſeſe affigunt: folia huius & breuiora ac minora, ſed non minus ſerrata: Copioſa & hæc lanugine vnà cum capitulis conueſtitur: floſculi non è capitulis modò, ſed & ſecundum folia exeunt purpurei, aut albidi: Duo ſiquidem huius genera, ſed coloris floris tantummodo differentia. Odore autem hæc reliqua ſuperant.

Eſt verò & inter hæc quoddam medium, 5.
cuius tenues cauliculi partim rectè aſſurgunt, partim terram verſus inclinantur. huius tenelli ac recens nati, molles, lanuginoſiq; ramuli è virore lutei apparent: flores quoque pallide lutei, ſed reliqua ſtirps aliorum more incaneſcit.

Hæc Polij genera olim me obſeruare memini Mechliniæ in ampliſſ. horto generoſi viri Ioan-
nis Brancionis: Naſcuntur verò horum quædam 1. 2.
in Italia, Thracia, Macedonia, ac nõnullis in Hi-
ſpania locis. Tertium C. Cluſius in maritimis 3.
Valentini regni, ac in Hiſpania Bętica à ſe reper-
tum ſcribit: quartum verò in agro Murciano: 4. & 5.
quintum in Granatenſi & Valentino regnis.

Florent quædam Martio: alia ſeriùs; præſertim in Belgij hortis, vbi Aprili aut Maio demum flores videre contingit.

A canitie Græcis πόλιον nomen accepit: Latini vocem ſeruant: Dicitur verò & Officinis Polium.

Primum à Plinio Campeſtre appellatur: Duo, inquit lib. XXI. cap. VII. Polij genera, Campeſtre maius: ſylueſtre, quod minus eſt. ab Hiſpanis *Altamiza*.

Alterum Dioſ. πόλιον ὀρεινὸν, id eſt, Polium montanum, & τεύθριον dicitur: & ſpuriis vocabulis φλόξ ζαπίδιον, ἀχαμενίς, ἐβενίτης, μέλοσμον, θέλιον, λεοντόχαρον. Atque horum duorum Dioſ. Galenus, Paulus, Aëtius, & inter Latinos Plinius tantummodo meminerunt.

Suſpicantur nonnulli Polium Leucadem eſſe, & de ea herba ſub diuerſis nomenclaturis Λευκάς.
Dioſ. bis egiſſe: conueniunt genera, nominis occaſio & facultates. Leucadis duæ, vna ὀρεινὴ, id eſt, montana; altera ἥμερος, quæ latioribus foliis, veluti Polium campeſtre, traditur: Ab albido colore λευκὰς dicitur: πόλιον à canitie, quòd canis hominis ſimile appareat: Quicquid autem incaneſcit albidum eſt. Facit huc quod Aëtius Leucadis non meminerit, veluti à Polio haud differentis. Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucem quandam herbam nominat, quam fortaſſe eandem eſſe cum Leucade dicta ſcribit. Leucem autem Mercuriali ſimilem eſſe, & nomen ex cauſa accepiſſe, ait, per medium folium linea candida tranſcurrente: quare Meſoleucon quidam vocant. Oſtendit his verbis ſe Leucadem herbam qualis ſit ignorare: Sicuti neque de Polio ſeſe explicare ſatis potuit. lib. ſiquidem XXI. cap. VII. vbi de Polio, quędam Plinius notatur.
Tripolio à Dioſcoride attributa interſerit, Polium cum Tripolio confundens.

Tertium autem Polium fortaſſis non abs re παράλιον ac marinum cognominari poterit. 3.
Quarum vtrumque apud Hiſpanos pro Chamæpity vulgò haberi, luculentiſſimus teſtis 4.
eſt Carolus Cluſius, dicique ab ipſis Zamarilla.

Cæterùm facultate Polium, quod minus, auctore Galeno, ex tertio eſt ordine deſiccantium: ſecundo verò completo excalfacientium; & acrius ac amarius quàm maius, quod & amarum guſtantibus & modicè acre eſt.

Hydropicis, inquit Dioſcorides, regio morbo, & lienoſis auxiliatur: Vrinas & menſes cit. ſubſtratum ac ſuffitum ſerpentes abigit. magna vulnera recens nondumq; reſiccatum glutinat impoſitum: aridum verò ad rebellia vlcera facit. Ad antidota minoris eſt vſus.

De Origano. CAPVT XVI.

Origanum Heracleoticum.

Origanum ſylueſtre.

ORIGANI duo prima genera Dioſcoridi ſunt, Heracleoticum ſcilicet, & ſylueſtre.

1. Heracleoticum cauliculis erigitur rotundis, quandoque ſubrubentibus, ramoſis, pedem plus minus altis: foliis latis, rotundis paulò longioribus, quàm ſylueſtris Origani minoribus & albidioribus: in faſtigiis virgularum ſquamatim compactæ, paruæ, oblongæ prominent veluti ſpicæ, è quibus exigui floſculi candidi exeunt: ſemen exiguum eſt.

Origanum Onitis. Huic ſimile, genere haudquaquam differens Dioſcoridi Origanum Onitis eſt. Quæ Onitis, inquit, appellatur, candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior: ſemen veluti coniunctos corymbos habet.

2. Sylueſtre Origanum tenues quoque ac rotundos habet cauliculos, dodrante altiores: folia ſubrotunda, maiora & hirſutiora quàm Pulegij: flores in vmbellis dilutè rubentes, quandoque albidos; quibus ſuccedunt ſemina parua ſubrubentia.

3. Præter hæc verò & aliud Origani genus in Belgio colitur, quod Anglicanum cognominant: humilius iſtud quàm cætera: folia quoq; minora, virentiora, & minus aſpera; vmbellæ ſimiliter contractiores, è quibus floſculi purpuraſcentes. radix duriuſcula.

1. Naſcitur Origanum Heracleoticum in Creta, ac aliis calidioribus regionibus, inter quas ſunt Hiſpaniæ regna, vnde Antuerpiam reſiccatum infertur.

2. Sylueſtre Origanum non modò in calidioribus regionibus, ſed & in Germania reperitur ſecus margines agrorum, viarum, & hortorum: transfertur etiam ad hortos & loca culta.

3. Anglicarum cognomento non memini me alio loco, quàm in hortis videre.

Æſtiuis menſibus Origana florent: ſemen deinde perficitur.

1. Origanum Græcis ὀρίγανος. & quod Heracleoticum cognominatur ὀρίγανος ἡρακλεωτική: à nonnullis Cunila: In Officinis Belgij Origanum Hiſpanicum: huius verò altera ſpecies ὀρίγανος ὀνῖτις, vt in Dioſcoridis exemplaribus: In Galeni verò ὀνίτις: apud Plinium ſimiliter Onitis eſt, per ἰῶτα.

2. Sylueſtre Origanum ἀγριοορίγανος dicitur; quod aliqui Panaces Heracleum, πάνακες ἡράκλειον, & Cunilam appellant, inter quos eſt Nicander Colophonius, auctore Dioſcoride: Differt tamen non parum ab eo Panace Heraclio, ex quo Opoponax colligitur. Officinis

Ori-

Origani vox nota eſt: Italis *Origano*: Hiſpanis *Oregano, Orenga*: Germanis Wolghemût/ & Doſten vocatur: Belgis Groue marioleyne: Gallis *Origan, & Mariolaine baſtarde*: Bohemis Dobramiſſl.

Tertium vnde Anglicani cognomen admiſerit non conſtat: Heraclij eſt ſpecies, ſi modò, 3. Plinio auctore, plures huius fuerint.

Heraclium, inquit lib. xx. cap. xvii. tria genera habet: Nigrum latioribus foliis, glutinoſum: Alterum exilioribus mollibusque, Sampſucho non diſſimile, quod Praſion aliqui vocare malunt: Tertium inter hæc medium. Cum altero autem Heraclij Panacis genere, tertium noſtrum conuenire apparet.

Omnia autem Origana incidendi, extenuandi, reſiccandi, calfaciendique facultatem, & quidem tertio ordine obtinent, & ſylueſtre quidem valentius eſſe Galenus tradit: Eſt tamen Heracleoticum, quod ex Hiſpaniis reſiccatum adfertur, acrius ſylueſtri, vel in hortis, vel in agris apud Germanos nato.

Cæterùm cum vino Origanum exhibitum aduerſus venenatorum morſus & ictus prodeſt; & iis qui Meconium aut Cicutam biberunt, cum paſſo.

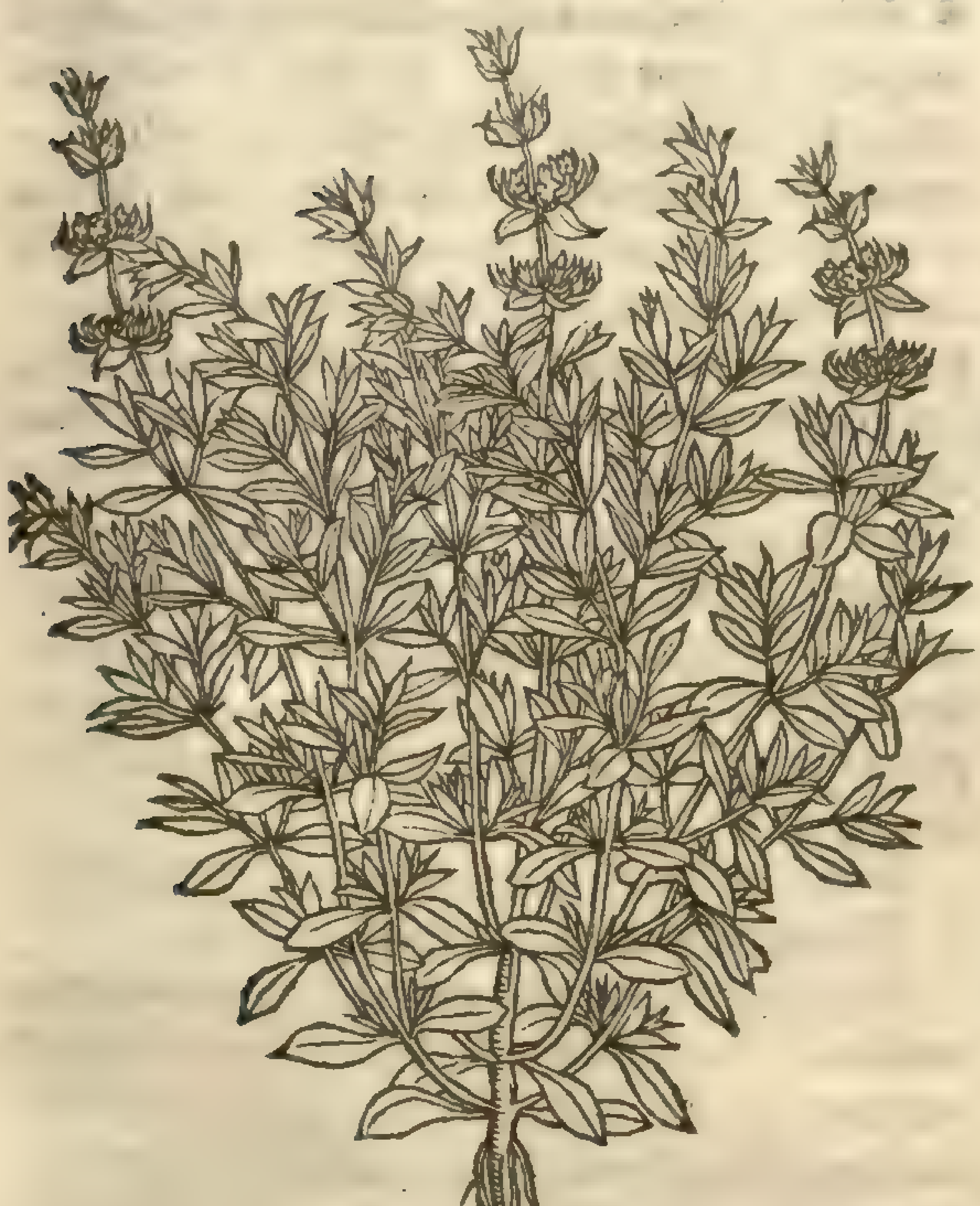
Decoctum Origani vrinas cit, menſes euocat, & vtiliter hydropicis exhibetur.

In eclegmate veteri tuſſi medetur, & pulmonem expurgat. Scabiem, pruriginem, pſoras in balneo inſeſſu curat; emendatque à Regio morbo colorem. Aridum acetabuli menſura cum aqua mulſa ſumptum, per aluũ atros humores educere, Dioſcorides & Plinius ſcribũt.

Succus cum lacte infuſus aurium dolores ſedat: cum oleo verò Irino permixtus, & per nares attractus pituitam detrahit. herba ſubſtrata ſerpentes fugat.

De Tragorigano. CAP. XVII.

Tragoriganum.

Tragoriganum Cluſij alterum.

TRAGORIGANO cauliculi ſunt tenues, duri, ac lignoſi, colore ſubnigricantes: folia minora quàm ſylueſtris Origani, quàm vulgaris Serpylli maiora, odorata, aſpera, & nonnihil hirſuta: floſculi exigui in verticillis cauliculos ſuperna parte ambiunt, colore purpuraſcentes. radix parua ligni duritiem habet.

In Foroiulienſi agro Tragoriganum naſci Matthiolus tradit: verùm an illius, cum iſto idem ſit, in tanta ipſius breuitate incertum relinquitur. Sunt qui exiſtiment quod deſcripſimus,

mus,à Matthiolo pro Maro oſtendi,à quo multum differt; Marum enim non in orbicularis verticillis floret,ſed Origani Heracleotici modo ab exiguis veluti ſpicis floſculos promit.

Apud Belgas in hortis φιλοβοτανῶν,& ſtirpium cognitionis ſtudioſorum olim obſeruatum memini,in quibus Auguſto menſe cum flore conſpiciebatur.

1. Exhibentur verò & alia duo Tragorigana à Cluſio in Hiſpaniæ regnis reperta. Vnum lignoſis,cubitalibus ferè cauliculis: foliis mediæ inter Origanum & ſyluestre Serpyllum magnitudinis: floribus orbiculariter cauliculos ambientibus (quale quod deſcripſimus) ſed folia eius incaneſcunt, & flores candidi ſunt,quibus differt.

2. Alterum tenerioribus ſurculis humilius, foliis anguſtioribus aliquantulum incanis: floribus albidis,quandoque purpureis,& quàm alterius maioribus, eodem modo iuxta ſummas virgulas enaſcentibus. Nec repugnat duo eſſe Tragorigana: Dioſcorides ſiquidem Tragoriganum vnum latius virentiusque:alterum exilibus ſurculis ac tenuibus foliis,inueniri refert.

Dicitur autem hæc ſtirps Græcis τραγορίγανος: Latinis ſimiliter Tragoriganum: quod verò tenerius πράσιον,Praſium; Officinis & vulgò incognitum eſt.

Facultate Tragorigana tertij quoque ordinis ſunt reſiccantium ac excalfacientium,veluti Origana: adeſſe,ait Galenus,adſtrictionis quippiam.

Tragorigani,ait Dioſcorides,potio mitis & grata eſt cibum faſtidientibus,acidum ructantibus,imbecillo ventriculo, etiam vbi à maritima iactatione nauſea & æſtus præcordiorum excitantur. Lienoſis ex aceto bibere prodeſt.

Contra Ixiæ venenum in vino bibitur:vrinam cit: menſes ducit: in eclegmate tuſſientibus datur. Decoctum epotum bilem expurgat. Cum polenta œdemata diſcutit impoſitum.

De Hyſſopo vulgari. CAP. XVIII.

1. Hyſſopus ex Codice Cæſareo.

2.

HYSSOPVS vulgaris vſus caules erigit dodrantales,aut altiores,duros,ac lignoſos,in virgulas aliquot diuiſos, ab imo ad faſtigium vſque foliis circumueſtitos oblongis, veluti Polygoni aut Lauandulæ, ſed minoribus, ſaturatius virentibus,ac odoratis, quæ ſurſum verſus ſenſim minora fiunt. floſculi è ſuis conceptaculis,quinis ſenis ſepteniſve iuxta folia coniunctis, à medio faſtigium petunt,cauliculos tamē non orbiculariter ambientes, ſed ad vnum tantum latus exeuntes, colore eleganter cærulei, quandoque,ſed rarò,albidi, Echij floribus quodammodo ſimiles,ſed minores; ſtaminibus etiam aliquot mediis,è quibus minutiſſima ſtamina dependent purpurea. radix dura, lignoſa aliquot annis reſtat.

Paſſim in hortis Germaniæ ac Belgij colitur.

Floret Iulio ac Auguſto menſibus.

Huic ſimilem aliam reperiri quidam ferunt cauliculis breuioribus,& plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſſioribus:floſculis verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis,& ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſſima.

Hyſſopum hanc paſſim Officinę & vulgò appellant. Germani ac Belgæ Iſpen aut Yſope: Itali *Hyſſopo*: Hiſpani *Iſopo*: Galli *Hyſſope*. An autem veterum legitima Hyſſopus ſit,non parùm, nec temerè,ambigitur: Tametſi enim Hyſſopū veluti omnibus cognitā nullis notis Dioſcorides expoſuerit,extant tamen quædam de eius forma alibi,quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpondent. Origanum Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine: Chryſocome comam habet corymboidē ſimilem Hyſſopo. Plinius lib. XXVII. cap. XII. Stœchadem, ait, odoratam herbam,coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi,quæ in perquàm vetuſto Cæſareæ bibliothecæ exemplari reperitur, foliis latis, Origani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminen-

Hyſſopus Codicis Cæſarei.

H. vulgaris, L. 8
H. Cap. 324

Hyſſopus vtrimque florifera.

Addenda Pempt. 2. lib 4. cap. 20. eſtq; alterius ac variorũ Hyſſopi imago.

eminentibus. Atque ex his non eſſe legitimam, quæ vulgò pro Hyſſopo habetur, manifeſtum eſt.

Cæterùm quod ad facultates vulgaris Hyſſopi attinet, guſtabilis huius qualitas acris, cum nonnulla amaritudine coniuncta, calidam ipſam eſſe oſtẽdit, & ſiccam 3°. ordine, tenuis quoque eſſentiæ, ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcirco, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate, aut alio modo vulgaris Hyſſopus adhibetur. Obſtructiones aperit, craſſa incîdit: lenta attenuat & vt facilius expuantur, præſtat.

Cum carnibus bubulis decocta non inſuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiam mouet, & ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt.

De Thymbra. CAP. XIX.

Thymbra.

THYMBRA vulgari Hyſſopo ſimilis eſſet, niſi humilior ac tenerior foret: virgulas emittit complures foliis vndequaque circumdatas anguſtis & acuminatis, longioribus quàm Thymi: inter quæ floſculi, è paruis vaſculis ab imo faſtigium vſque exeunt, candidi, aut dilutè purpurei, hoc modo veluti herbaceam ſpicam efformantes, quæ, poſtquàm floſculi emarcuerunt, manifeſtior. radix dura ac lignoſa.

In Germania ac Belgio temerè fuerit alibi quàm in hortis quærere. Fertur in Narbonenſi Gallia locis quibuſdam aſperis & incultis prouenire. Bellonius huic haud diſſimilem, ſi non eadem, in Tyrrheni maris littoribus naſci refert, ex obſoleta tamẽ purpura albicantem.

Iulio ac Auguſto apud Germanos ac Belgas cum flore reperitur.

Græcis θύμβρα eſt, nec aliud Latinis nomen verè habet. Nam quòd Satureiam interpretes dici velint, Columellæ Latino ſcriptori repugnat, qui inter Thymbram & Satureiam manifeſtum diſcrimen oſtẽdit lib. x. vbi Satureiam Thymi ac Thymbræ ſaporem præ ſe ferre ſcribit:

Et Satureia Thymi referens Thymbraq; ſaporem.

Quòd & lib. IX. cap. IIII. ſatis manifeſtis verbis docet: Tum etiam Thymbræ, inquit, vel noſtrates Cunilæ, quam Satureiam ruſtici vocant. A vulgo, aut in Officinis, Thymbra nullum nomen accepit.

Facultas autem Thymbræ calida & ſicca tertio exceſſu: attenuat, incîdit, meatus expurgat: breuiter, omnia quæ Thymum poteſt & præſtat.

De Satureia. CAP. XX.

SATVREIA tenui ac fragili cauliculo aſſurgit, pedem plus minus alto, & in ramulis diuiſo: foliis anguſtis, minoribus quàm Hyſſopi, Thymbræ æmulis, ſed iuxta ramulos rarioribus: floſculi ſecundum folia candidi ſunt aut dilutè purpurei: ſemina parua ſubnigricant. radix fibroſa.

In hortis vbique ferè ſeritur: annua eſt herba.

Eodem quo ſata eſt anno floret, ſemen facit, ac deinde perit.

Latinis Satureia appellatur: à Columella verò etiam Cunila: Dicitur & ſylueſtre Origanum à nonnullis Cunila, ſed legitima Cunila Satureia eſt: Germanis Garten yſope / Kunell / Saturey / & Sadaney: Brabantis Ceulen, nomine vt apparet à Cunila detorto, item Saturey: Italis *Sauoreggia*: Hiſpanis *Axedrea, Sagorida*: Gallis *Sariette, Sarriette*.

Non diſſimilis autem Satureia ab illa Thymbræ ſpecie, cuius Dioſcorides cap. De Thymbra

Satureia.

Saluia maior.

bra meminit, γίνεται, inquit, δὲ καὶ σπαρτὴ θύμβρα. Hæc etenim verè σπαρτή, id eſt, ex ſemine nata dici poteſt; ſingulis etenim annis, vt diximus, ſeri debet: altera verò durabilis naturæ radicem obtinet.

Porrò Satureia calida quoque ac ſicca, & tertio quoque ordine, ſed minus tamen quàm Thymbra, qua mitior eſt: atque idcirco etiam, vt Dioſ. ait, εὐχρηστοτέρα πρὸς βρῶσιν, id eſt, in cibis commodioris vſus.

Attenuat autem & flatus inſigniter diſcutit, proinde vnà cum Faſelis, & aliis leguminibus flatuoſis vtiliter coquitur ac editur: Imò ventri calens in fomento appoſita, vteri ex flatu ſtrangulatus mox ſedat.

De Saluia. CAP. XXI.

RECENTIORVM obſeruatione duplex Saluia eſt, maior videlicet, & minor.

Maior quadrangularibus, lignoſis caulibus, in alas effuſis luxuriat, circa quos folia lata, oblonga, rugoſa, aſpera, ſubalbicantia, Verbaſci ſylueſtris foliis ſatis ſimilia, ſed ſcabriora, ac minus candicantia, attritorum ex lana veſtimétorum ſcabritiem referentia. flores in ſummis ramulis eminent falcati, Lamij aut Orualæ ſimiles, colore cæruleo purpuraſcentes; ſuccedente in receptaculis ſemine ſubnigricante. radix dura ac lignoſa fibras demittit.

Huius vna reperitur ſpecies nonnullis foliis,

Saluia minor.

S. triloba, L

vel

vel totis,vel partim albida:item & alia,cuius foliorum pediculi ac nerui, tum & recens enata foliola rubent.

Minor Saluia fruticoſa quoque ſtirps eſt,alas in latitudinem expandens priori ſimilis,ſed minor: caules huius teneriores ſunt: folia oblonga,minora,anguſtiora,ſed non minus ſcabra; quibus,parte qua pediculo inſiſtũt,duo hinc inde foliola exigua adnaſcũtur, pinnarũ aut auricularum quadam ſimilitudine: flores ſpicati,veluti ſuperioris cærulei: radix quoque lignoſa. Cum grauitate quadam,ſed minimè moleſta, odorata vtraque eſt,& præſtat,quæ minor. 2.

Locis aſperis,& incultis nonnullis ſponte naſcitur: & minor in campeſtribus Hiſpaniæ:in Maſſilienſi agro: in compluribus Italiæ prouinciis: in Creta quoque inſula gignitur; vbi ſubinde quædam cauliculorum pars, præſertim inter genicula media, in tantam craſſitudinem extuberat, vt Gallarum magnitudinem & ſimilitudinem aſſequatur. Cuiuſmodi Saluiam memini mihi olim ab excellentiſs. viro Iacobo Antonio Cortuſo miſſam.

Maior Saluia ſubinde locis aſperis & ruderatis in Germania reperitur.

Vtraque autem ad hortos à Belgis trãſfertur,ſed minor frequentius.

Florent Saluię Iunio ac Iulio,vel etiã ſerius. Martio commodè transferũtur ac plãtantur.

Saluia Græcis ἐλελίσφακος: à nonnullis ἐλαφόβοσκον, & σφαγνόν: Officinæ vnà cum Italis ac Hiſpanis Latinam Saluiæ appellationem retinent: Germani Salbey: Galli *Sauge*: Belgæ Sauie dicunt. Inter nothas verò appellationes & hæc nomina occurrunt, κίοσμις, φάγνον, ἔλκιον.

Excalfacit autem Saluia euidenter, & non minus reſiccat: ad tertium vtriuſque qualitatis ordinem pertinet,aut ſecundum intenſum: adſtrictionis quoque non exiguum obtinet.

Foliorum ramulorumque Saluiæ decoctum vrinas mouet: menſes item & fœtus extrahit, auctore Dioſcoride. Sed ſanior Aëtij ſententia, qui hanc menſes compeſcere & conceptum retinere memoriæ prodidit. Tradunt, inquit, quidam ſuffitam Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omninò muliebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam vocauit,quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ laxæque fuerint, vtiliſſimè comedunt, continet enim conceptum,vitalemque reddit: ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto à ſecubitu die mulier potauerit,deinde viro miſceatur, procul dubio concipiet: Hæc ille. Vtilis autem imprimis Saluia capiti ac cerebro eſt: ſenſuum ac memoriæ vim intendit: neruos roborat, humoreque reſolutos ſanitati reſtituit; tremores tollit: naribus indita pituitam è capite elicit. Commendatur verò & ſanguinem expuentibus: tum & aduerſus tuſſim lateriſque dolores,& ad ſerpentum morſus.

Saluia agreſtis ſiue Sphacelus.

De Saluia agreſti, ſiue Sphacelo.

CAP. XXII.

AGRESTIS quæ Saluia appellatur, cauliculos erigit quadrangulos, nonnihil hirſutos, circa quos folia Saluiæ quidem æmula, ſed breuiora,latiora,molliora que: floſculi è cauliculi & adnatorum ramulorum vno erumpunt latere hiantes, ac falcati, veluti Lamij, ſed minores,in albido pallentes. ſuccedunt ſemina in ſingulis pericardiis quaterna nigricantia. radix fibroſa: ſtirps annua eſt. Odore minus quàm Saluia graueolet,& vinoſum quiddam ſpirat.

In ſyluis frequenter reperitur, & iuxta ſepimenta & agrorum margines: Solo gaudet aliquantulum macro; non tamen omnino ſterili aut ſicco.

Iunio, Iulio, ac Auguſto menſibus cum flore ac ſemine viget; & tunc quidem colligenda ac reponenda eſt.

Recentior ætas Saluiam appellat agreſtem: nonnulli verò & Ambroſiam, ſed vera Ambroſia ab hac differens eſt. Valerius Cordus Scordoniam nominat. Ruellius Galliæ rura *Boſciſaluiam* vocare refert. & Polemonium eſſe iudicat, quod veritati repugnans eſt. Germanis waldt ſalbey: Brabantis wilde ſauie.

σφάκελος. Videtur autem Theophraſti eſſe *σφάκελος*, cuius folium contractius, & minus quàm Saluiæ ſquallens eſſe, ait; quale huius eſſe oſtendimus. addit Saluiæ folium *βαρύτερον* ſiue graueolentius ac ſcabrius eſſe, quod ita ſe habet: Nam Saluiæ vtriuſque odor grauior quàm huius, & folium ſcabritie attritis veſtimentis ſimilius. Nec eſt quod minor Saluia pro Sphacelo habeatur, vt quibuſdam videtur, cùm non minus ſit ſcabra quàm maior, qua & odoratior.

Calida autem & ſicca facultate Saluia agreſtis eſt, minus tamen quàm Saluia, in ſecundo idcirco vtriuſque qualitatis ordine conſiſtens. Commendatur ad rupta, cæſa, ac vulnerata: datur & ex alto præcipitatis decoctum eius. vrinas verò etiam prouocat. Sunt qui huius decoctum lue venerea infectis non infeliciter propinent. Nam & ſudores mouet, vlcera reſiccat, humores digerit, tumoreſque diſcutit ac reſoluit, ſi triginta aut quadraginta diebus aſſumatur.

De Oruala. CAP. XXIII.

Scarlea eiusdem species.

Oruala.

Oruala altera.

1. ORVALÆ ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos: folia & è radicibus multa, & ſecundum caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aſpera, inæqualia, albicantiaque, ac nonnihil vti & caules hirſuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemen nigrum: radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortemque ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero fit à ſatione anno.

Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

Gallitricum Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia: ab Italis *Sciaria:* à Gallis *Oruale:* à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye: ab Anglis Clarye. Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alectorolophon in Frumentorum ſiquidem hiſtoria multum ab Oruala differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Oruala ſpecies, Horminum ſylueſtre, quod Dioſcorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

Oruala tertia.

Oruala ſylueſtris, ſpecies quarta.

Altera Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, cubitales: folia quoque aſpera, ſcabra, ſed minus albida, ac minora: flores ſimiles colore purpureos aut cæruleos: radices vti prioris. Odore hæc minus pręſtat, omnino exiguo pręedita. In Pannonia, Norico, Bauaria, ſiue Vindelicia, pleriſque & aliis Germaniæ ac Galliæ, locis gignitur herboſis; ſubinde ſaxoſis. 2.

Floret eodem quo prior tempore.

Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequente proximum dabit caput.

3. Tertiæ Orualæ, caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Orualæ prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei: ſemen ſufflauum, nigricans: radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens.

Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, ſpontè gigni fertur. Æſtate floret.

Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.

4. Poteſt his, & quarta addi ſpecies, quæ pro ſylueſtri Hormino à Fuchſio depingitur: cauliculi huic breuiores, cæterùm hirſuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius inciſa: flores cærulei odorati, ſed quàm Orualæ minus: ſiliquæ per maturitatem deorſum nutant: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ.

In Bohemia herboſos conueſtit colliculos & aruorum margines: Fuchſius Germaniæ prata exornare ſcribit, ſuaq́; ſponte in iis naſci.

Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit.

Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed iners, & nullius facultatis eſſe videtur.

At prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet: ſecundas eiicit: ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputq́ue implet.

Anthonius Mizaldus ſemen Orualæ vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quę in illos inciderunt: in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.

De Hormino. Cap. XXIIII.

Horminum.

HORMINVM Orualæ etiam quædá ſpecies eſt, ſed reliquis minor. caules promit complures, dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimiliter, ſubhirſutos: folia lata, rotūdiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè ſimilia, quorū quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicāt: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicant: ſemen exiguum, oblongum, nigricans, in oblongis receptaculis, veluti ſiliquis, quę maturato ſemine radicem verſus ſpectant. radix lōga, tenuis, non abſque fibris.

Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum.

Æſtiuis menſibus florum eius productio; ſemen interea maturatur.

Ὅρμινον Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

Calidum autem, vt inquit Paulus Ægineta, Horminum eſt, mediocriter ſiccum & abſtergens. Hormini ſemen, Dioſcorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum mellé, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impoſitum œdemata diſcutit, & aculeos extrahit. Idem herba impoſita facit. Galenus in libris De alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiſcent. Parum in ſeipſo habet alimenti, vt quod mediæ inter Eryſimum & Cuminum ſit naturæ.

De Bacchare, ex Dioſcoride & aliis. Cap. XXV.

BACCHARIS, auctore Dioſcoride, odorata & coronaria eſt herba, cuius folia τραχέα, id eſt, aſpera, aliàs δασέα, hoc eſt, denſa ſunt, magnitudine inter Violam & Verbaſcum media: caulis anguloſus, cubitalis, ſubaſper, παραφυάδας, id eſt, iuxta adnatas propagines habēs: flores purpurei, ſubalbicantes, odorati: radices Veratri nigri ſimiles, odore Cinamomi.

Amat aſpera & ſqualida loca. Gracili ſolo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut πάκχαρις quaſi πάνχαρις, vt pleriſque placet: à quibuſdam Nardum ruſticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. teſtatur. Quin & ipſe Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum ruſticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; ſtatim videlicet, vt quoſdam errore falſo Barbaricam eam appellare ſcripſit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus eſt, qui Baccar, ruſticum Nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quoſdam Perpenſam appellare ait. Perpenſa autem ſi Aſarum eſt, veluti inter nothas & aſſcriptitias voces reperitur, non minus horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Aſarum

non

non parum differunt, vti Plinius teſtis eſt, & ex vtriuſque deſcriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Aſarum, Aſaram bacaram nuncupant, nomine ex Aſaro & Bacchari compoſito; quaſi idem ſit Aſarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manaſſe, quòd inter nothas Aſari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Aſarum nuncupauerit. Quod ſiquidem Crateuas Aſarum nominat, Dioſcoridi nequaquam Aſarum, ſed Baccharis eſt. Nam Aſarum Dioſcoridis caule caret: odoratum non eſt, niſi ſolis radicibus: nec etiam coronarium, ſi, vti Plinius ait, vocitatum ſit Aſarum, quoniam in coronas non addatur. Aſarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium eſt. Patet ex ipſa deſcriptione, quæ ſic habet. *Officinarũ error.*

Aſarum odorata & coronaria eſt herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id eſt, denſa: flores purpurei: radix boni odoris, ſimilis Veratri nigri, odore Cinamomo ſimilis. Naſcitur in aſperis & ſqualidis. *Aſarum Crateuæ.*

Ex quibus verbis manifeſtiſſimum eſt, Aſarum Crateuæ idem cum Dioſcoridis Bacchare, & ab Aſaro eiuſdem eſſe differens: & malè inter nothas voces Aſaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Aſarum coronariam & odoratam eſſe herbam, quod inter notha, etiam aſſcriptum reperitur.

Meminit Baccharis etiam Virgilius in Bucolicis Æcloga ſeptima, & nõ modò coronariam eam eſſe ſtirpem oſtendit, verumetiam faſcini depulſoriam:

——*Bacchare*, inquit, *frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Eſt & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchare odorata herba nomen habere poteſt. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri ſolita, apud antiquos Ariſtophanes priſcæ Comœdiæ Poëta teſtis eſt.

Cæterùm Baccharis, vt Paulus Ægineta paucis complexus eſt, radicis decoctum meatus obſtructos aperit, vrinam & menſes citat. Folia ipſius cùm ſint adſtringentia, fluxionibus opitulantur.

De Balſamita. CAP. XXVI.

Balſamita maior.

Balſamita minor.

BALSAMITA coronaria herba non eſt, ſed foliorum eius cum grauitate quadam gratus eſt odor. Eius duo ſunt genera, foliis multum differentia: Maior videlicet & minor.

1. Maior caulibus aſſurgit rotundis, duris, ſeſquipedalibus: folia eius oblõga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi foliis ferè ſimilia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis floſculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichryſi modo in vmbella cohærentibus; quorum ſinguli ex multis exiguis ſtaminibus luteis ſimul farctis, compoſiti ſunt; radices lignoſæ, durabilis naturę, non abſque multis adhærentibus fibris.

Apud Belgas hortenſis eſt, paſſimque etiam ab olitoribus colitur.

Æſtiuis menſibus aurei coloris vmbellas promit.

Germani, Frauwenkraut: Itali, *Herba di S. Maria*: Belgæ Balſeme: & eorum Officinæ Balſamitam, ac Balſamitam maiorem nuncupant. Eſt tamen & alia Balſamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balſaminum genere neutro, herbæ ab hac Balſamita differentes ac diſſimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Laſſulatam, Coſtum hortenſem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volũt Panaces Chironium eſſe. Plinius etenim, & vulgaria Theophraſti exemplaria Chironiũ Panaces folio eſſe referunt Lapathi, floreq; aureo, cuiuſmodi hæc herba eſt. Sed Dioſcorides, & Nicandri interpres teſtem citans Theophraſtum, folio illud aiunt eſſe Amaraci: cuius folium Balſamitæ nequaquam ſimile eſt.

2. Minor Balſamita colore, odore, ſapore & flore in vmbellis aureo, maiorem refert: cauliculos promit numeroſos, tenues, rotundos: folia parua, oblonga, ſerrata, ac profundè inciſa; comam aurei coloris, ſed corymbos minores: radices vti prioris.

Rarior hæc eſt, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum ſtudioſos reperitur.

Floret eodem, quo præcedens tempore.

Balſamitæ haud dubio ſpecies minor eſt. Itali *Giulam* vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Pleriqúe Eupatorium Meſuæ: alij Dioſcoridis Ageraton eſſe volunt. Eupatorium autem Meſuæ idem cum Auicennæ Eupatorio eſt: vires etenim vtrobique eædem: ſed formæ deſcriptio in vtroque auctore corruptiſſima: vt ſatis oſtendunt Auicennæ exemplaria, cuius poſteriora ex Bellunenſis correctione, à prioribus hoc loco multùm differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioſcoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgò Agrimoniam nominãt: herba ea notiſſima eſt, cum qua Balſamita minor, ſiue Giula ſimilitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam eſſe, non eſt quoque veriſimile. Nam Agerato folia Dioſcorides tribuit Origani: at Origani folium ſubrotundum eſt: huius verò longum & ſerratum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam & Ageraton diſſimiles eſſe ſtirpes oſtendit.

Eupatoriũ Meſuæ.

Cæterùm Balſamita vtraque calida & ſicca eſt ſecundo ordine, cum amaritudine & adſtringendi haud obſcura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conſeruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore ſumpta: defluxiones è capite reprimit ac reſiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodeſt item Cachexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præſertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum eſt. Semen non ſecus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS SECVNDÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ

LIBER QVINTVS,

DE VMBELLIFERIS HERBIS.

PRÆFATIO.

QVINTVS *huius Pemptadis labor circa vmbelliferas verſatur, quæ Coronariis odoratisq́; herbis ac* φρυγάνοις, *haud perperam ſuccedunt. Vmbellas ſiquidem circinatæ rotunditatis & coronarum inſtar proferunt. Semina verò & nonnullarum odorata ſunt: vt, Aniſi, Fœniculi, Ammios, Cari, &c. Profluit ex nonnullis odoratis liquor: vt, ex Panacis & Laſeris generibus. Quarundam etiam radices inter odoramenta haberi poſſunt: vt, Angelicæ, Aſtrantiæ, Mei. Non deſcribuntur autem hoc loco omnes vmbelliferæ; ad olera ſiquidem pertinentes, ſuæ claſſi relictæ. A Fœniculo autem omnibus notiſſimo exordium ſumptum, ſic enim ad reliquas facilior ac expeditior via patebit.*

DE FOENICVLO.

CAPVT I.

Fœniculum.

FOENICVLVM ferulacei generis herba eſt, hominis non rarò proceritatem ſuperãs. caules eius digitalis craſſitudinis, geniculati, læui, tenui, ac virente cortice conueſtiuntur, fungoſa interius candida medulla, in alas quaſdam circa faſtigium diuiduntur. Folia è radicibus, tum ab ſingulis geniculis, ampla, ramoſa, in tenuiſſima ſegmenta diſſecta, colore virentia, odoris iucundi, quorum ſingulæ particulæ teretes ſunt; extremæ verò etiam capillamentorum inſtar tenues. Vmbellæ latæ in cacuminibus cauliculorum ac ramulorum eminent rotundæ, ac in orbem circinatæ. floſculi lutei. ſemen oblongum, nudum, nullaque membrana implicitum. radix candida, recta, altè deſcendit, neruo lignoſo intus medio. 1.

Huius quædam ſpecies ſubnigricãtibus foliis rubet: odore & ſapore à ſuperiore haud differẽs. 2.

Eſt & alia cuius ſemina & quandoque folia dulciora ſunt. Hæc in hortis Belgij ſata non diu dulcedinem retinet, ſed citò in vulgare Fœniculum tranſit. 3.

Locis apricis etiam ſaxoſis, bene proficit Fœniculum: hortos quoque amat ac loca culta. radix viuax eſt, & in plures annos reſtat.

Vere erumpunt folia, deinde caulis aſſurgit, ſequuntur cum floribus muſcaria. ſemen ſub finem Auguſti ac Autumno perficitur.

Græci μάραθρον appellant: Latini Fœniculum: Officinæ nomen retinent: Germanis Fenchell: Belgis Venckell: Italis *Finocchio*: Hiſpanis *Hinoio*, & *Funcho*: Gallis *Fenoil*: Bohemis Wlaſſtykopr.

Præter verò iſtud & ſylueſtre quoddam Fœniculum Dioſcorides refert ſatiuo grandius, foliis maioribus, caule tantæ amplitudinis, vt in Mauritania duodecim cubitis aſſurgat, cuius ſemen Cachryi ſimile. Hippomarathron iſtud appellat, & μάραθρον ἄγριον; à nonnullis μαραθρίς, aut Myſineum. *Hippomarathrum.*

Traditur & aliud Hippomarathri ab eodem genus, folio anguſto, exiguo, oblongo: ſemine rotundo vt Coriandri. *Hippomarathrum alterum.*

Cæterùm Fœniculi vulgaris, ſemen quidem, calidum eſt, ſed ſecundo, ſiccum verò primo ordine.

ordine. Ventriculum aſſumptum roborat, nauſeam ſedat, tormina mitigat, flatus diſcutit: In vino potum ad ſerpentum & ſcorpionum ictus ac morſus valet. cum ſacharo puluis huius ieiuno ventriculo aſſumptus aciem oculorum conſeruat: lac quoque nutricibus auget. quod & ipſius herbæ ſuccus efficaciter præſtat, tum & ipſa comeſta ac in olere ſumpta. quæ minus calida ipſo ſemine. Vtilis verò renibus, ac veſicæ. vrinam cit, & calculos expellit.

Radices ad eadem valent, & potentiores, vtpotè calidiores: proinde nō modò vrinam prouocant, ſed & hepatis ac quoque lienis infarctus expediunt, & viſcera ab obſtructione liberant: menſes quoque promouent. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morſibus mederi impoſitæ.

De Anetho. CAP. II.

Anethum.

ANETHVM cubitali aut proceriore cauliculo, terete, ac geniculato conſurgit: foliis tenuiſſimè diſſectis, & in ſtamina penè extenuatis: floſculis in muſcario luteis: ſemine deinde rotundo, plano, tenui, ac foliato: radice fibroſa. Grauiter autem vnà cum floribus ac ſeminibus odoratum eſt, & colore. minus, quàm Fœniculi, folium huius viret.

In hortis ſeritur ſimul cum oleribus.

Flores & ſemē æſtate perficit: hybernis menſibus intercidit.

Ἄνηθον Græcè: Latinè ſimiliter Anethum appellatur: à nonnullis Ἀνίκηθον: Conſeruarunt Anethi nomen Officinæ: Italis *Anetho*: Hiſpanis *Eneldo*· Germanis Dyllen: Belgis Dille: Gallis *Anet*: Bohemis Kopr.

Eſt autem Anethum, auctore Galeno, excalfaciens quidem ſecundo ordine intenſo, exiccat verò eodem remiſſo, vel primo definēte. Vſtum verò tertij eſt ordinis tum excalfacientium, tum reſiccantium. Anethi aridæ comæ ſeminiſque decoctum potum lac euocat: tormina & inflationes ſedat: vrinam cit: ſingultus lenit; vt quidem Dioſcorides. Sedat autem ſingultus ſemen & odoratu, præſertim ſi in vino decoquatur; ſed potiſſimum ſi Abſinthio ac Roſis rubris additis, & pariter in vino decoctis, ventriculus hoc foueatur. Promouet verò & ſemen, lactis copiam, veluti Fœniculi.

Vſtum, Galenus ait, vlceribus admodum humidis impoſitum prodeſt; potiſſimùm iis quæ in pudendo conſiſtunt: Quæ verò in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Vuam etiam in faucibus, vt Plinius ait, leuat.

Oleum in quo decoctum Anethum digerit, ſedat dolores, ſomnum conciliat, crudos ac inconcoctos humores ad concoctionem perducit.

De Aniſo. CAP. III.

ANISI rotundus & leuiter ſtriatus, ac inanis caulis in ramulos nonnullos diuiditur. folia inferiora rotunda ac latiora ſunt, ſuperiora diſſecta veluti Apij, ſed candidiora. vmbellæ floſculos candidos, deinde ſemen inalbicans proferunt, odoris iucundi ac ſaporis grati.

In Creta, Syria, Ægypto, aliiſque Orientis regionibus feliciter gignitur: Seritur quandoq; in Germaniæ hortis; vbi Iulio ac Auguſto floret, ac ſemine prægnans.

Aniſum Latini ac Officinæ appellant: Græci ἄνισον, aut ἄνησον, vt quidam volunt: Germanis Aniß: Italis *Aniſo*: Hiſpanis *Matahalua* & *yerua dulce*: Gallis *Anis*: Anglis Aneſe & Anyſe: Bohemis Anyz.

Galenus Aniſi ſemen tertij eſſe ordinis exiccantium & calfacientium ſcribit, quia, vt ait, acre, ſubamarum, & ad vrentium caliditatem accedat. Tanta tamen acrimonia, vt vrentium caliditati quaſi ſimile ſit, in eo haudquaquam guſtu ſentitur. nam dulcedo quædam in eo percipitur grata, acrimoniæ verò quàm exiguum aut nihil; atque idcirco ſecundum caliditatis gradum non excedit: ſiccitatem verò etiam habet multò quàm tertij ordinis minorem.

Aniſum.

norem. Nam ad lactis generationem confert; quod non faceret, ſi admodum deſiccaret, Gal. cap. de Marathro, vel inuito, teſte: Ex eo ſiquidem quòd lac procreet, hoc non excedere primi ordinis ſiccitatem iudicauit; quod & de Aniſi ſemine, cum hac de cauſa, tum quòd dulce ſit, cenſendum. Eſt igitur ſemen Aniſi ex primo exiccantium gradu: excalfacientium verò ſecundo. *Galenus notatur.*

Diſcutit verò idem flatus, tormina ſedat, vrinas clementer promouet, lactis copiam facit, ad venerem extimulat; aluum, & album muliebre profluuium ſiſtit: commanducatum oris bonum reddit odorem: aduerſus ſpirandi difficultatem conducit: ſuffitu capitis dolores ſedat; venenis reſiſtit. Fertur & ſitim arcere; atque idcirco hydropicis vtile.

De Caro. CAP. IIII.

CARVM cauliculo aſſurgit cubitali vel altiore, quadrangulari, geniculis intercepto, glabro, intus inani, ac in ramulos diſtributo, circa quos foliola Paſtinacæ ſylueſtris, ſed teneriora ac minora: floſculi exigui candidi in laxis muſcariis: ſemen ſubnigricans, longius quàm Aniſi: radix dodrantalis, carnoſa, ſed gracilis, ſapore Paſtinacæ, ſæpius candida, raro lutea.

In pinguibus ac lætis campis herboſis, & pratis, quæ ſubinde rigantur, apud Germanos Bohemoſque frequens naſcitur. Gignitur & in Caria, auctore Dioſcoride, vnde nomen accepit.

A Maio menſe vſque ad Auguſtum, & flores, & ſemen profert.

Græcis Κάρος, Latinis Carum vel Careum: Officinis Carui nominatur. Carnabadion Simeon Zethy vocat: Germani **kym/ kymmel/ weyß kymmel**: Itali *Caro*: Hiſpani *Carauea*, & addito articulo *Alkarauea*: Angli **Caruwayes**.

Carum.

Cari autem ſemen, vt Galenus ait, excalfacit & reſiccat tertio quodammodo ordine, & acrem moderatè qualitatem poſſidet: flatus verò idem diſcutit: ventriculo & ori gratum, concoctiones adiuuat: vrinam cit: Antidotis admiſcetur.

Radix elixa Paſtinacæ modo edendo eſt.

De Cumino. CAP. V.

SATIVVM Cuminum vnum Dioſcoridi eſt: ſylueſtria verò & alia.

Dodrantalis autem & raro pedem excedens ſatiuum Cuminum herba eſt, vnicaulis, ramis tamen aliquot brachiata: folia Fœniculi modo in tenues particulas diſſecta, ſed breuiora ac minora multo. vmbellæ in alarum cauliculorumq; faſtigiis ſemen proferunt acuminatum, coloris ſordidi, graueolens, ſapore acre. radix tenuis eſt, quæ poſt ſeminis maturitatem perit.

In Italia & Hiſpania colitur ac ſeritur: aliiſq; calidis regionibus familiare, vt Æthiopiæ, Ægypto, Galaciæ, Ciliciæ, ac vniuerſæ minori Aſiæ. Putridis & calidis maximè locis gaudet.

Medio

Cuminum ſatiuum.

Cuminum ſylueſtre.

Medio Vere ſerendum: imber ſuccedens ſationi multum officit, vt habet Ruellius.

Κύμινον Græcis, & ad differentiam ſylueſtrium, *κύμινον ἥμερον*, id eſt, ſatiuum Cuminum vocatur: Latini Cuminum: Officinæ Cyminum: Germani Roomſche kymmell: Itali *Comino:* Hiſpani *Cominchos*: Galli *Comin:* Belgæ & Angli Comijn dicunt: Bohemi Kmijn. Præfertur reliquis Æthiopicum, quod Hippocrates Regium appellauit.

Sylueſtre Cuminum primum.

Sylueſtria autem Cumina à Dioſcoride duo deſcribuntur, vnum *θάμνιον* eſſe ait, caule dodrantali, tenui, ternis quaterníſve foliolis, *οἱονεὶ πεπρισμένοις*, id eſt, quaſi diſſectis, Gingidij diuiſura: capitulis in cacumine quinis aut ſenis, rotundis, ac mollibus, in quibus *καρπὸς ἀχυρώδης*, ſiue paleaceum ſemen. Naſci ait in collibus, efficaciuſque in Lycia, Galatia Aſiæ, ac Carthagine Hiſpaniæ: verùm tale Germaniæ ac Belgio parum cognitum: rarò & in paucorum hortis reperitur.

Sylueſtre Cuminum alterum.

Alterum ſatiuo haud diſſimile (foliis videlicet) eſſe refert, quod à ſingulis floribus cornicula profert *μετέωρα*, hoc eſt, ſublimia ſiue erecta; in quibus ſemen Melanthio ſimile. Atque iſtud eſt quod Pemptadis huius ſecundæ lib. tertio cap. IX. floris Regij nomine deſcriptum eſt, vt & eo loco latius explicatum.

Dioſcorides notatur.

Cæterùm Cumini ſatiui ſemen, vt Galenus, ex tertio eſt excalfacientium ordine, reſiccat verò non minus. Dioſ. verò & ipſum adſtringere ait, non tamen adſtrictionem habet. Attenuando ſiquidem ac digerendo tumores diſcutit, non autem adſtringendo reprimit; veluti teſtium ac ſcroti ex flatu aut aquoſo humore, quos cataplaſmatis additum citò tollit: Nec modò extrinſecus auxiliatur, ſed & intrò aſſumptum flatus extinguit, tormina torſioneſque ſedat. Vtile quoque pectori & pulmonibus refrigeratis, ac crudorum humorum copia grauatis, in ſorbitione aliqua ſumptum. Demorſis à ſerpentibus ex vino propinatur: fluorem muliebrem ſiſtit: ſanguinis è naribus profluuium, cum aceto tritum & odoratũ, reprimit. Quod in cibis flatulentum, Cumino addito corrigitur.

De Ammi. CAP. VI.

AMMIOS duo genera poſteritas obſeruauit: vnum latioris folij maius, quod vulgare eſt: alterum tenuifolium ac minus.

Vul-

Ammi vulgare.

Ammi alterum paruum.

Vulgare Ammi cubitali aut proceriore altitudine aſſurgit: alas è caule rotundo ſpargit: folia è pluribus conſtant oblongis ambitu ſerratis. floſculi in vmbellis candidi. ſemen cum acrimonia quadam amaricat, oblongum, Cumino minus. *Ammi vulgare.*

Alterum herba eſt exigua, tenui ac breui cauliculo: foliis oblongis, creberrimis inciſuris tenuiſſimè diſſectis, & ſurſum verſus magis attenuatis. flores ſunt in exiguis vmbellis candidulis: ſemen minutiſſimum, acre, ac feruidum. *Ammi alterum.*

Ex Alexandria Ægypti in Italiam infertur, vbi & gignitur. fuit huius quondam in Ægypto domeſticus ac quotidianus vſus, panibus enim compinſebant, ac alimentis admiſcebant. Satum in Germania ac Belgio facilè prouenit.

Floret in Auguſto, ſemen deinde perficit.

Græci Ἄμμι, Latini ſimiliter Ammi vocant: Nonnulli Cuminum Æthiopicum, alij Regium cognominant: Officinæ Ammios aut Ameos gignendi caſu appellant: Germani Amey.

Prius maius dici poteſt. Hoc autem Officinæ paſſim vtuntur, in quo minimè redarguēdæ, cùm enim ei omnes, quæ Ammi adſcribuntur, facultates adſint, pro legitimo haberi poteſt. 1.

Alterum minus, à nonnullis præſtantius habetur. Quod tamen non pro Ammi, ſed pro Siſone habendum, non deſunt qui ſuſpicentur. 2.

Eſt autem Siſon, Dioſcoride teſte, exiguum ſemen, in Syria natum, Apio ſimile, nigrum, feruens, oblongum. Cui deſcriptioni Ammi paruum non malè reſpondet: ſemen ſiquidem exiguum eſt, Petroſelini vulgò dicti minus ac tenuius, nigricans, ac guſtu feruens, quod ex Syria ac ex Ægypti Alexandria aduehi fertur. Siue autem idipſum pro Ammi aut pro Siſone habeatur, nihil refert: Nam vtriuſque cōſimiles ſunt facultates, ſic vt vnum alterius ἀντιβαλλόμενον, ſiue ſuccedaneum, abſque errore eſſe queat. *Siſon.*

Eſt autem Ammios ſemen excalfactoriæ ac deſiccatoriæ tertij ordinis intenſæ facultatis, & partium tenuium. facit ad ventris tormina, vrinæ difficultates, ſerpentiumque ictus ex vino, menſes etiam prouocat. Suggillata cum melle impoſitum tollit. Hæc eadem & Siſonis ſemen poteſt, nam & vehementer, ac tertio gradu calidum ſiccumque eſt, tenuium quoque partium, & vrinas ac menſes prouocans.

De

De Coriandro. CAP. VII.

Coriandrum.

Coriandri altera icon.

CORIANDRO tenuis, teres, cubitalis & ramoſus eſt cauliculus: folia laciniosa in partes diſſecta; latiores quidem quæ inferiora, in tenuiores verò ſuperiora: floſculi candidi in vmbellis laxis: ſemen globoſum, nudum ac inane, quod initio viret, reſiccatum ex luteo ſubalbicat. radix breuis paucis fibris cohæret.

In agris ac hortis multis ſeritur locis. ſolum amat lætum ac pingue; in macro tamen & prouenit.

Aprili aut Maio ſerendum. Sub Canis exortum floreſcit; ſemen maturum Autumno colligitur.

Græcis *κόριον ἢ κορίαννον*: Latinis Corion, & Coriannum ſimiliter: Poſteriores Latini & Officinæ Coriandrum appellant: Germani & Belgæ Coriander: Itali *Coriandro*: Galli *Coriandre*: Hiſpani *Culantro, Ciliandro*: Bohemi Koryandr.

Coriandri autem herba recens cum ſemine admodum graui & iniucundo odore fœtet, & non modò inſigniter refrigerat, verùm & pernicioſum eſt venenum, præſertim eius ſuccus epotus: vocem exaſperat: mentem mouet: ebrietati ſimilem inſaniam adfert, tandem verò & mortem inducit. Remedio præter alia vinum eſt meracum per ſe, vel cum Abſynthio propinatum.

Coriandri verò reſiccati ſemen, depoſito non modò fœtido odore, ſed & maligna ac deleteria qualitate, odoris haud iniucundi redditum, cum temperato calore manifeſtè reſiccat, ac nonnihil adſtrictionis obtinet.

Maceratur in aceto, deinde reſiccatur, atque ſic præparatum vſui magis idoneum. Ventriculo multum huiuſcemodi confert, præſertim à cibo, per ſe, vel cum aliis permixtum, oris ventriculi humiditatem reſiccat, ſaliuationem prohibet; ciborum concoctionem promouet. Cum vino ſumptum lumbricos educit: remorantes etiam vrinas mouet. Toſti cum aqua epotus puluis ventris fluores ſiſtit.

Mirum quod Xenocrates tradit, ſi vnum ſeminis granum femina biberit, vno die menſtrua cohiberi: biduo, ſi duo: & totidem diebus, quot grana ſumpſerit.

De Melanthio. CAP. VIII.

Melanthium.

Melanthium ſylueſtre.

Melanthium Damaſcenum.

TRIPLEX Melanthium eſt: Satiuum, ſylueſtre, ac tertium cognomine Damaſceno.

Satiuum Melanthium exigui inſtar fruticis 1.
aſſurgit, tenuibus cauliculis dodrantalibus, ramulis aliquot brachiatis. folia in minutulas partes diſſecta, ſuperioribus Coriandrinis ferè ſimilia. floſculi in ſummis virgis candiduli, multis ſtaminibus mediis. capitula ſuccedũt quadrangularia intercurſantibus membranis interius diſtincta, prominentibus ſuperius exiguis veluti corniculis, in quibus ſemen acre, odoratum, anguloſum, colore nigrum, quandoq; verò & ſubluteum, ſubſtantia oleoſum ac pingue.

Sylueſtre caulem promit ſtriatum: folia albi- 2.
diora, teneriora magiſq; diſſecta, inſtar Anethi: floſculos prioris ſimiles, ſed tamen ſæpè elegantiores, ac dilutè cæruleos. hi non capitulum, ſed cornicula aliquot coniuncta, vt plurimum quinque, Aquileiæ ſimilia, poſt ſe relinquunt; in quibus ſemen nigrum exigui odoris.

Damaſcenum Melanthiũ longioribus quàm 3.
ſuperiora cauliculis ac ramulis luxuriat. folia eius tenuiter quoque admodum diuiſa. floſculi elegantes, cærulei, quinquefolij, totidem alabaſtris prominentibus, varieque diſſectis, inſident: capitulum veluti Satiui. ſemẽ forma coloreque nigro aſſimile, ſed odore deſtitutum.

Satiuum in agris ac hortis ſeritur. Sylue-

ſtria in non paucis regionibus ſponte inter ſegetes & frumenta proueniunt.

Semen Iulio ac Auguſto ad maturitatem peruenit: flores prius apparent.

1. Melanthium Græci ſimiliter μελάνθιον vocant: In Officinis Nigella dicitur: à nonnullis Gith: ab aliis Saluſandria, & ſpuriis vocibus μήκων ἄγριος, & Papauer nigrum: Germanis Swartzkymmich: Belgis Nardus ſaet: Italis *Nigella:* Hiſpanis *Axenuz, Alipiure:* Gallis *Nielle:* Bohemis Czernykmyn. Satiuum iſtud cognominatur, tum quia ſeratur, tum quòd ſolum vſui ſit accommodum.

2. Syluestria Melanthia ſpuria ſunt, ac à ſimilitudine nomen inuenerunt. Primum Germani quandoque Sant Katarijnen blůmen, id eſt, Diuæ Catharinæ florem nuncupant. Placet nonnullis iſtud eſſe Cuminum ſylueſtre alterum; cum quo florem Regium ſatis conuenire, iam antea monuimus. Et poteſt quoque iſtud non temerè pro ſylueſtri Cumino altero haberi: Veterum breuitas ſæpe in cauſa eſt, vt certi definiri nihil queat.

3. Alterum ſylueſtre Damaſcenum Melanthium, ac Damaſcenam Nigellā appellant. Cum Iſopyro ſimilitudinem nullam habet, quæ quidem apparet; tametſi Matthiolus, cap. De Iſopyro, imaginem huius paulò aliter expreſſam, pro eo exhibeat: & quidem ſolam, nulla addita deſcriptione, vt & ſæpe aliâs.

Eſt autem Melanthij legitimi videlicet ac ſatiui ſemen excalfaciens & deſiccans tertio gradu, ac tenuium partium. Deſtillationes ex capite reſiccat calfactum & nodulo illigatum & aſſiduè olfactum: quo modo & torpētem odoratus ſenſum excitat & redintegrat. Aſſumptum flatus diſcutit, pituitam crudam incidit: pluribus diebus potum vrinas ac menſes prouocat, & cum vino datum ſpirandi difficultati medetur.

Tollit lentigines, lepras, vetera œdemata, duritıes, cum aceto impoſitum. In ſumma, inquit Galenus, vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, ac excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum eſt remedium.

Phalangiorum etiam morſibus cum aqua denarij pondo hauſtum auxiliatur. Rotundos ventris lumbricos expellit, non modò aſſumptum, ſed & cum aqua vmbilico impoſitum. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt, inquit Dioſcorides, largius potum enecare.

Pharmacopœorum error. Exprimitur ex ſemine iſto oleum, quo imperiti Pharmacopœi pleriq; pro oleo Nardino, non abſque graui vtuntur errore.

De Meo. CAP. IX.

Meum.

MEo folia ſunt virentia, multiplicatis ſectionibus, quàm Fœniculi tenuiora, teneriora, anguſtioraque: cauliculi graciles, cubitales; in quorum faſtigiis vmbellæ, & floſculi candidi: ſemen anguloſum Cumino maius, odoratum, & cum acrimonia amaricans. radices dodrantales in plures partes in obliquum & altum diuaricatæ, foris nigricantes, interius candidiores, acri ſapore linguam vellicant, odore cum ſuauitate graui.

Naſcitur pluribus Italiæ, Germaniæ, Hiſpaniæ, ac Galliæ locis, montanis quidem, ſed campeſtribus ac apricis; deſcendit verò & ad plana.

Belgio ratum, ſed tamen haud peregrinum. Laudatur Athamāticum, ac in Hiſpania natum.

Radix reſtibilis nouo Vere noua profert folia: cauliculi poſteà erumpunt cum vmbellis: Iulio flores ſeminaque perficiuntur.

Græci μεῖον vel μῆον: Latini ſimiliter Meum nominant: Italis *Meo:* In Apulia, vt Matthiolus refert, Imperatrix dicitur: In Hiſpaniis nonnullis locis *Sistra*, aliis *Pinello*: apud Germanos Beerwurtz: Ruellius Anethum, ait, tortuoſum & ſylueſtre in Gallia appellari. Belgij Officinæ quędam Fœniculum vocant porcinum: aliis autem Fœniculus porcinus Peucedanos eſt. Impoſuit multis Plinius, Meum ſcribens non naſci in Italia; & à Medicis, iiſque paucis, ſeri, lib. XX. cap. XXIII. hinc etenim creditum fuit Italiæ peregri-

Plinij ignorantia.

peregrinum; ac diutinè, tametſi familiare & frequens, pro quouis alio citius habitum, quàm pro Meo agnitum. Vnus Daucum Creticum: alius Seſeli Creticum ſiue Tordylion: quidam etiam Libanotidis ſpeciem credidit; quod tamen verum eſt Meum.

At Mei radices quidem vtiles ſunt, calidæ tertio ordine, ſiccæ verò ſecundo, & partium tenuium: proinde viſcera expurgant, & ab obſtructionibus liberant: vrinas prouocant: calculos excutiunt: menſes ducunt: Sed ſi pluſculum ſumantur caput dolore afficiunt. Cùm enim plus calidi quàm ſicci obtineant, crudam humiditatem & flatuoſam caliditatem, vt Gal. ait, ad caput deferunt.

De Libanotide. CAPVT X.

Libanotis.

INTER Libanotides vna στεφανωματικὴ ſiue Coronaria dicitur; de qua ſuprà egimus, vbi de Coronariis herbis: reliquæ vmbelliferæ ſunt; huius tria Dioſcorides genera refert.

Caulem prior Libanotis vmbellifera cubitalem, quandoque bicubitalem edit, rotundum, nonnihil ſtriatum, articulis geniculatum, & alis multis ramoſum: folia in tenuiſſimas anguſtiſſimasque partes diſſecta, veluti Ferulæ, maiora, latioraque quàm Fœniculi: vmbellas in faſtigiis amplas, ſed laxas; in quibus poſt floſculos fructus magni Corni ferè magnitudine, aut, vt Dioſcorides, σπονδύλῳ, id eſt, verticillo ſimiles, per maturitatem albicantes, qui in duas ſponte partes finduntur; atque in his ſemen oblongum, guſtu acre, mordax, ac feruidum. radix candida, prægrandis, Thus redolet. 1.

Altera κατὰ πάντα, ſiue in vniuerſum priori ſimilis, verum ſemen eius latum veluti Spondylij, & odoratum quidem, ſed haudquaquam πυρῶδες, ſiue acre ac mordax. radix huius foris nigra, intus candida. 2.

Tertia ἄκαρπος, ſiue ſterilis, ſuperioribus omnino ſimilis, ſed nec caulem, nec florem, nec ſemen fert, vt Dioſcorides. 3.

Meminit & Theophraſtus Libanotidum, ſed duarum tantum: vnius ἀκάρπου, ſiue ſterilis, alterius fœcundæ.

Κάρπον autem ſiue fructum fœcundæ κάχρυν vocari quoque ait, & folium hanc habere σελίνῳ ἐλείῳ, id eſt, Apio paluſtri ſimile: caulem cubitalem vel maiorem: fructum verò album, τραχὺν, aſperum, aut durum, & oblongum: radicem craſſam, albam, & thus redolentem. Atque hæc eadem cum prima Dioſcoridis; niſi folium differentiam adferat. Fructus vtriusq; κάχρυς, ſiue κάγχρυς, oblongus, candicans, & durus: radices quoque aſſimiles. 1.

Altera verò Theophraſti Libanotis folium habet θριδακίνης, amarū, ſed τραχύτερον, id eſt, aſperius & candidius, radice breui. Huius Dioſcorides mentionem facit, & ad auctorem Theophraſtum refert. Differens autem hæc eſt à ſterili Dioſcoridis. 2.

Libanotidem autem naſci in ſaxoſis & aſperis Dioſcorides: in aridis ſiue ſqualidis & petroſis Theophraſtus. In calidis regionibus reperiuntur. In Germaniam aut Belgium quandoque ſemina primæ inferuntur, quæ vbi adoleuerint, altero à ſatione, vel tertio anno vmbellas proferunt: & ſi æſtas calida ferensq; , ſemen perficiunt: veluti olim in horto generoſi viri Ioannis Brancionis Mechliniæ, obſeruare me memini.

Λιβανωτὶς Græcè: Latinè ſimiliter Libanotis dicitur. Quidam, inquit Plinius, alio nomine Roſmarinum appellāt. Fructus à Dioſcoride κάγχρυς, Plinio ſimiliter Canchrys, ſed Theophraſti, Galeni, & Pauli exemplaria κάχρυς habent. Eſt verò & κάχρυς pilula quædam, quæ in Robore, Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidere, naſcitur, hyeme durans, Verè aperitur; caditque cùm folia cœperint creſcere, vt Plinius lib. XVI. cap. VIII. De qua & Theophraſtus lib. III. cap. VII. hanc Gaza Amentum Latinè reddit. Κάχρυς.

Cæterùm Libanotidis folia temperatè calida ſunt. Trita herba (Dioſcorides ait) & impo-

ſita,omnium communiter hæmorrhoidum profluuia ſiſtit: ſedis inflammationes & condylomata mitigat: chœradas & abſceſſus crudos concoquit.

Siccæ radices cum melle vlcera expurgant: torminibus ventris medentur, & à ſerpentibus demorſis cum vino:vrinas & menſes ciunt: vetera œdemata impoſita diſcutiunt. Radicis & herbæ ſuccus,adiecto melle,oculorum aciem exacuit. Fructus epotus idem poteſt. auxiliatur verò & comitialibus morbis,& veteribus thoracis vitiis. Regio morbo laborantibus cum pipere & vino datur. ſudores etiam mouet cum oleo inunctum:ſuccurrit ruptis ac conuulſis. Podagris tritum cum loliacea farina & aceto imponitur: purgat vitiligines ſiue alphos addito aceto quàm acerrimo. Semine autem ad abſceſſus vtendum eius Libanotidis, quæ Cachryn non fert.

Cachrys autem vim habet vehementer excalfaciendi ac reſiccandi, & tertio quidem ordine ſatis intenſo. Smegmatis ſiue expurgantibus additur, quæ capiti aduerſus oculorum fluxiones imponuntur, ſed die tertio auferendum: Dioſcorides.

De Spondylio. Cap. XI.

Spondylium.

SPONDYLION caule enaſcitur geniculato, veluti Fœniculi, ſæpè bicubitali vel altiore,rotundo,ſubhirſuto:foliis aſperis & nonnullis hirſutis, ex pluribus & frequentiſſimè quinque cohærentibus, per marginem & exiguis & profundis inciſuris diuiſis, Ficulnea aut Heraclij Panacis referentibus, attamen ipſis minoribus. latæ in ſummo eminent vmbellæ, in quibus floſculi candidi,ac deinde ſemen duplex, planum, latum, ac tenue. radix candida in diuerſa tendit.

Circa agrorum & pratorum margines locis humidioribus ac paluſtribus apud Germanos ac Belgas frequens occurrit.

Flores Iunio menſe vigent: ſemen Iulio ac Auguſto ad perfectionem peruenit.

Σφονδύλιον Græci: Latini ſimiliter Spondylium: in Galeni exemplari *σφόνδυλον* legitur: Germaniæ ac Belgij Officinæ Brancam vrſinam olim appellarunt, & pro Acantho in decoctis ad enemata temerè acceperunt: atque inde perperam Germanis Bernclauw: Brabantis Beerenclauwe:& Gallis *Brance vrſine*. Extant autem huius inter ſpurias voces hæc eius nomina; *Ἀεράγ[illegible]η, φαλάγγιον, ἀστέριον, νίσυρις, σφονδυλίς, χοιράδανον, οἰνάνθη*, herba Rutinalis.

Spondylij ſemen acris ac incidentis eſſe facultatis,ad aſthma, epilepſim,& Regium morbum aptum eſſe medicamentum Galenus ait: pituitam per aluum detrahere Dioſ. refert, & iocinoris vitiis ac vteri ſtrangulationi prætetea mederi.

Radix contra iocinoris vitia,& Regium morbum ſimiliter commendatur:eadem circumraſa fiſtularum callos impoſita abrodit.

Poloni ac Lituani ex Spondylij foliis ac ſemine cum aqua, addito fermento, potionem coquere feruntur,quæ pauperibus ſit loco Cereuiſiæ.

De Panace, ac primum de Heraclio. Cap. XII.

PANACES, auctore Theophraſto lib. IX. multiplex eſt. Quoddam in Syria naſcitur: deinde & alia tria, Chironium, Heraclium,& Aſclepion: præter hæc verò & vnum *πλατύφυλλον*, Latifolium: & alterum tenuifolium, *λεπτόφυλλον*; Ita in vniuerſum apud Theophraſtum ſex Panacis ſpecies: Dioſcorides verò tantum tria deſcribit, Heraclium, Aſclepium, & Chironium.

Panaces Syriacum. Syriacum autem Panaces à Theophraſto quale ſit non exprimitur: Plinius lib. XII. cap.

Panaces Heraclium, vel potius Spondylium alterum.

cap. XXVI. foliis illud eſſe ait ampla magnitudine rotundis. Sed ſuſpicio eſt, hæc ex Heraclij Panacis deſcriptione tranſlata.

Panaces Latifolium, Centaurium eſſe magnum: & Tenuifolium, Centaurium minus non temerè exiſtimatur: Teſte ſiquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum Centaurium cognominatur: vti latius ſcriptum Pempt. III. lib. primi cap. XI.

Heraclium Panaces foliis eſt, vt Dioſcorides, aſperis, virentibus, ad ficulnea accedentibus, quinquepartitò diuiſis, (magnis & amplis Theophraſtus:) caule ferulaceo lanugine quadam incaneſcente: muſcario Anethi: flore luteo: ſemine odorato, πυρωτικῷ ſiue acri ac mordicante: radicibus ab vno capite pluribus, albis, graueolentibus, craſſi corticis, & ſubamari guſtus. Theophraſtus radice, inquit, digiti craſſitudine, bifida, aut trifida, guſtu ſubamara. *Panaces Heraclium*

Huic autem deſcriptioni reſpondens, excepto ſolo floris colore, in Belgij hortis ſubinde reperitur, quod Heraclium Panaces vocant.

Spōdylio verò iſtud adeò ſimile, vt maius, vel alterum genus eius eſſe appareat. Caules etenim promit craſſos, geniculatos, ſubhirſutos, ſed altiores, ad Ferulæ altitudinem accedentes: folia ſimiliter aſpera, maiora, ex tribus ferè cohærentia, quorum ſingula quinquepartitò diuiſa, ficulnea proxime referunt: flores in vmbellis candidos: ſemen latum, planum, ac tenue veluti Spondylij: radicem candidam, in plures mox diuiſam. *Spōdylium alterum.*

Oſtenditur iſtud, vt diximus, pro Panace Heraclio, tametſi flos non luteus, verùm candidus ſit: Lobelius tamen ſe floribus luteis iſtud vidiſſe ſcribit.

Matthiolus & tale aliquod pictura exhibet, quod in Apennini iugis, in Argentario promontorio, in maritimis Senenſibus ſponte naſcitur; in Italiæ autem hortis colitur: Lachrymam autem ex hoc colligi in Italia, affirmare nequit; Nam Opopanax qui Venetiis vẽditur, ex Alexandria Ægypti, inquit, infertur. Quale autem Ægyptium Panaces non conſtat. Fortaſſis Syriacum illud, cuius Theophraſtus meminit, quod ab Heraclio differens eſt.

Dioſcorides Panaces Heraclium plurimum in Bœotia, & in Phocide Arcadię naſci refert: deinde multò inferius in Cyrene Libyæ ac Macedonia, atque inibi excipi ſuccum exciſa radice.

Quod verò Græcis πάνακες, Latinis ſimiliter Panaces dicitur. Et primum quidem Dioſcoridis πάνακες ἡράκλειον, Latinis Panaces Herculanum ſiue Herculeum. Nobis cùm non conſtaret, quod depictum eſt legitimum eſſe Panaces Herculeum, maluimus id Spondylium alterum aut maius appellare, quàm temerè pro Heraclio exhibere.

Herculei autem Panacis radicum cortex exiccatorium ſimul & excalfactorium eſt medicamentum, ſed minus quàm ſuccus, auctore Galeno. Radix in ramenta conciſa, vt Dioſ., vteroque impoſita partus extrahit: ad vetera vlcera eadem efficax: nudatis oſſibus carnem ſuperinducit. Fructus cum Abſynthio menſes pellit: cum Ariſtolochia prodeſt contra morſus animalium venenatorum: aduerſus vteri ſtrangulationes cum vino bibitur.

De Panace Aſclepio ex Dioſ. & Theophraſto.

CAP. XIII.

PANACES Aſclepion caulem à terra producit tenuem, cubitalẽ, geniculis articulatũ: atq; circa hunc folia maiora quàm Fœniculi, hirſutiora item & odorata, (folio Thapſiæ, ſed craſſiore, Theophraſtus) in faſtigiis vmbellas, in quibus flores auricolores, acres, ac odorati.

Panaces Aſclepium vt exiſtimatur.

(aliàs δυσώδη, id eſt, graueolentes) radix, vt Theophraſtus, dodrantis longitudine, candida, craſſaque vehementer, cortice craſſo & ſalſo.

Incognitum iſtud eſt: Matthiolus iconem exhibet, ſed deſcriptionem nullam addit. Proponit & haud abſimilem, ſi non eadem eſt, Lobelius, quæ in Aduerſariis lacteo ſucco multo turgere ſcribitur: veluti Ferulæ, ſed minus quàm hæ, ſapore ſit acri.

Πάνακες ἀσκλήπιον, Latinis Æſculapium Panaces. Aliqui, inquit Dioſcorides, Panaces vocant ſylueſtre Origanum: cap. verò de Origano (vt ſuprà ſcripſimus) Syluestre Origanum vocari ait Panaces Heraclium.

At Panaces Aſclepion minus calidum eſt Panace Heraclio; quamobrem floribus & ſemine melli mixtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur, Galenus: quæ & Dioſcorides, addens præterea ex vino aduerſus ſerpentes bibi; & cum oleo illiniri.

De Peregrino quodam Panace, ac de Chironio.

CAP. XIIII.

PANACES iſtud quod Peregrinum appellamus, foliis eſt amplis, ex aliis pluribus commiſſis, nonnihil hirſutis ac aſperis, quorum ſingularia longa, lata, acuminata, Lapathi folia quodammodo æmulantur, ſed tamen minora. caulis geniculatus, ferulaceus, tres aut quatuor cubitos altus, in ramulos ſuperius diuiſus: flores in vmbellis amplis lutei: ſemen latum, planum, & ſufflauum. longa & candida radix. Ex huius vulnerato, præſertim circa radicem, caule, ſuccus æſtiuis menſibus manat, ſponte concreſcens, Opopanaci colore ſimilis, odoris quidem exigui, ſed guſtu excalfaciens.

Panaces peregrinum.

Chironium Panaces.

Non modò aut in Italiæ, aut aliarum calidarum regionum hortis, vbi quandoque ſeritur, ſuccus è vulnerato caule exit, verùm & in Belgio obſeruatum eſt, æſtate feruida, huiuſcemodi quoque lachrymam inciſo ſcapo effluxiſſe. Atque hic quidem ſuccus Panaces genus hanc ſtirpem eſſe euidenter oſtendit: Quod & ſemen confirmat in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo Pharmacopœo Antuerpienſi hæc primùm in Belgio enata ſtirps eſt.

Cùm autem Panacis multa exiſtant genera, quodnam ex iis ſit conſiderandum occurrit. Non eſſe autem Heraclium Panaces, nec ſimiliter Aſclepion, ex ſuperioribus ſatis patet. relinquitur vt vel Chironium, vel Syriacum ſit.

Chironium autem Panaces folium habet Amaraco ſimile: florem aureum: radicem tenuem, non altè deſcendentem, guſtu acrem, vt quidem Dioſcorides. Cum quo & Apuleius conuenit: Panaces Chironium habet folia, ait, Amaraco ſimilia, flores auroſos: radicem tenuem, non altam, acerrimam.

Theo-

Theophraſti verò deſcriptio ab horum multum differens eſt. Chironium, inquit, folium habet ſimile Lapatho, maius ac δασύτερον, id eſt, denſius, ſiue hirſutius: flores verò auricolores: radicem longam: amat loca τὰ πίονα, id eſt, pinguia.

Eadem & Plinius lib. XXV. cap. IIII. niſi quòd radicem non longam, ſed paruam tradat, facili lapſu ex μακρὰν in μικρὰν. Tertium, ait, Panaces Chironium cognominatur ab inuentore. Folium eius Lapatho ſimile, maius tamen ac hirſutius: flos aureus. radix parua. naſcitur pinguibus locis.

Nicandri interpres verba Theophraſti de Chironio adferens, non Lapatho, ſed Amaraco ſimile tradit. τὸ δὲ χειρώνιον, ait, ὅμοιον Ἀμαράκῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζα μακρὰ, φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία ταπεινὰ, hoc eſt; Chironium ſimile Amaraco, maius tamen ac hirſutius: flos aurei coloris: radix longa. loca maximè amat aquoſa. Ex his cognoſcere eſt, Veterum auctorum loca quædam eſſe corrupta, veluti Plinij & Interpretis Nicandri: Deinde duo eſſe Chironia, vnum folio Amaraci: alterum Lapathi. *Plinij locus corruptus.*

Prius Panaces humilis ac tenuifolia ſtirps eſt. Amaracus ſiquidem (cui ſimile eſſe ſcribitur) herba eſt ramoſa, per terram ſerpens; folia habens hirſuta ac rotunda, tenuifoliæ Calaminthes æmula, valde odorata, quæ coronis adduntur, vt Dioſcor. ſub Sampſuchi nomine ipſum deſcribens, teſtatur. Theophraſtus lib. VI. Amaracum inter vrbana coronaria reponit, quæ ξυλώδη μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικὰ, id eſt, lignoſa, tenuifolia, & idcirco ad ſuffruticum naturam accedunt. *Amaracus*

Alterum verò Panaces Chironium, quod folia habet Lapathi, maiora, ac hirſutiora, non temerè Helenium ſiue Enula campana eſſe videtur: Apuleio enim auctore, Panaces Chironium Helenium & Inula campana quoque appellatur. Nec refert quod Dioſcoridis adferēs deſcriptionem folio ipſum eſſe tradiderit Amaraci. Non animaduertiſſe enim potuit aliter à Theophraſto quàm à Dioſcoride deſcribi; vt multa valdè oſcitanter à multis veterum & obſeruata & poſteritati commendata, atque ab ipſo quoque Apuleio, ſunt. *Helenium.* *Veterum negligentia.*

Cum neutro autem horum Panaces Peregrinum conuenit, neque enim tenuifolio ſuffrutici Amaraco ſimile eſt, nec folium habet Lapathi maius; ſed ſi particularia ſegmenta conſiderentur, multò minora. Iam & vulneratum æſtiuis menſibus (vt ſcripſimus) lachrymā iſtud effundit, qualem à Chironio Panace profluere, à nullo veterum memoriæ proditum reperitur. Ex quibus ſanè conſtat Peregrinum, quod deſcripſimus Panaces, non eſſe Chironium, & iiſdem de cauſis Syriacum illud eſſe, vnde Opopanax colligitur, vel maximè apparet: Nullius enim alterius, præter enumerata, apud veteres memoria extat.

Effluere autem ex Syriaco lachrymam Plinius lib. XII. cap. XXVI. apertè ſcribit: Theophraſtus verò innuit, dum per meſſem ipſum ſecari (ſucci videlicet colligendi gratia) refert. Quod autem ſuccus huius Peregrini Panacis in Belgio, eo qui in Officinis reperitur, minus odore aut ſapore præſtet, regionis frigiditas in cauſa eſt: In calidis etenim regionibus omnia odoratiora & fortiora: in frigidis verò minus odorata, ac viribus imbecilliora gignuntur.

Cæterùm ſuccus, qui Græcis ὀποπάναξ: Latinis ſimiliter Opopanax: Officinis Oppopanacum vocatur, ad plurimos vſus, ait Galenus, aptiſſimus, vtpotè excalfaciens, emolliens, digerens; in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccando ſecundi. *Opopanax.*

Auxiliatur, inquit Dioſcorides, aduerſus febrium circuitus & horrores, conuulſa, rupta, lateris dolores, tuſſes, tormina, vrinæ ſtillicidium. Contra veſicæ ſcabiem ex melicrato vel vino bibitur. menſes ducit; fœtus excutit; vteri flatus ac durities digerit, cum melle dilutus. Eſt verò & Iſchiadicis, ſi inungatur, vtilis. Acopis & capitalibus medicamentis admiſcetur. Carbunculos rumpit. Cum vua paſſa podagricis impoſitus prodeſt. Cauis dentibus inditus dolorem tollit. Vſus quoque eius ad aciem oculorum excitandam. Cum pice mixtus emplaſtrum vtile eſt contra morſus rabidorum.

De Silere montano. CAP. XV.

SILER montanum folia edit ampla, & in multas partes diſſecta, quorum ſegmenta latiora multò ſunt quàm Peucedani, atque ſemper terna ab vno pediculo cohærent, inſtar foliorum Trifolij aut Meliloti, ipſis tamen anguſtiora ac molliora, nonnihil ſi confricentur odorata. caulis tenuis, geniculatus, duorum ſubinde cubitorum, craſſior & procerior eſt quàm Anethi: vmbellæ prægrandes: floſculi candidi: ſemen verò oblongum vt Fœniculi, ſed longius & craſſius, maius etiam quàm Cumini ſed acrius, alioqui ipſum non modò colore, ſed & ſapore quodammodo referens. radix albida, odorata in altum deſcendit. I.

In Liguria haud procul Genua in aſperis montibus ſpontè naſcitur, tum & alibi: In Belgij hortis ſatum prouenit, ſed raò, & non niſi vbi æſtas feruida ſemen perficit.

Siler montanum vulgò nominant: Galli ac Flandri nomine corrupto *Sermontaine*: Offi-

Siler montanum.

Siler alterum pratenſe.

cinæ nonnullæ Seſeleos. Non eſt tamen Seſeli, nec Seſelios ſpecies, vt ex ſequen[illegible] capitibus ſatis erit manifeſtum. Sed Liguſticum eſt, quod Græcis λιγυστικὸν à λιγυείᾳ ſiue Liguria nomen accepit: Galenus λιβυστικὸν nominat: nonnulli verò πανάκειαν, alij πάνακες. Reſpondet Liguſtici, quæ apud Dioſcoridem, deſcriptioni: Conueniunt quoque natales, nam in Liguria plurimum naſcitur.

Liguſticum

2. Superiori & alterum ſimile reperitur genus, bicubitalis nempe altitudinis, ſed foliis amplioribus, nigrioribus, in multa ſimiliter ſegmenta, ſed anguſtiora, diuiſis, alioqui vt prioris. reſpondent muſcaria: at ſemen minus eſt, parum acre, exiguique odoris. radix foris nigricans, intus candida, in plures ſubinde diſtributa; quibuſdam in locis, veluti in hortis, fibras etiam emittens, quibus proſerpens ſeipſum multiplicat.

In nonnullis pratis ac humidis locis in Gallia ſubinde gignitur. In hortis Belgij non infeliciter prouenit.

Nonnulli Seſeli nuncupant pratenſe, aut Monſpelienſe: verùm huius ſpecies non eſt. Sileris montani ſiue Liguſtici ſpurium ac ignauum genus eſt. Angli, vt Lobelius ait, huic ſimilem, foliis tantummodo minoribus, Saxifragan appellāt, quam aduerſus calculos efficacem, atque eum confringere poſſe affirmant.

Saxifraga Anglica-na.

Sileris autem montani ſeminis vis excalfactoria atque reſiccans ordine eſt tertio. Vrinas & menſes potu ducit: prodeſt ad inteſtinorum ex cruditate dolores: concoctionem promouet: flatus diſcutit: auxiliatur contra ventriculi inflationes ac tumores, ſerpentûque morſus. Radix eoſdem præbet effectus, ſed minus efficaciter, vtpotè minus calida ſiccaque.

De Leuiſtico vulgari. CAP. XVI.

QVOD paſſim Leuiſticum, quaſi Liguſticum, vocatur, à Silere montano differens eſt. Proceri ac geniculati huius caules, interius inanes, plures ab vna non rarò aſſurgunt radice, in ramulos nonnullos ſubinde diuiſi. Folia laciniosa ac veluti in plures partes diſſecta, eademque marginibus inciſa, læuia admodum ac reſplendentia, ex luteo colore, veluti & ipſi caules, virent. Flores in vmbellis lutei: ſemen oblongum, ſtriatum, geminum, ſordidi coloris. grandis, toroſa ac carnoſa reſtibilis radix, foris nigricans, intus alba. Tota ſtirps grato ac aroma redolente odore prædita eſt, ſed ſemen graueolentius.

In quam

Leuiſticum vulgare.

In quamplurimis apud Germanos ac Belgas hortis reperitur: amat loca pinguia & nonnihil humentia.

Æſtate flores: Auguſto magna ex parte ſemen ad maturitatem peruenit: primo Vere germina erumpunt.

Leuiſticũ paſſim appellant, quaſi Liguſticũ, cuius loco iſtud olim Officinæ in vſum recepere: Germanis **Lybſtockel**: Gallis *Liueſche*: Brabantis **Lauetſe**: Hollandis **Lauas** dicitur. Non eſſe Liguſticum ex ſuperiore capite ſatis patet. Fuchſius Smyrnium eſſe iudicauit. Duo autem ſunt Smyrnia. vnum à Theophraſto: alterum à Dioſcoride deſcribitur. Vtrumque cognitum eſt, cum neutro autem Leuiſticum conuenit. Nec recipienda eſt eorum ſententia, qui Hippoſelinum appellant: nam quod Dioſcoridi Hippoſelinum, Theophraſto Smyrnion dicitur. Laſerpitij aliquod genus eſſe potius videtur: nam vti differentes ſunt Laſerpitij ſucci, ſic & diuerſa eſſe genera, vnde hi profluant, veritati conſonum.

Deſcribitur Laſerpitium caule ferulaceo, folijs Apio ſimilibus: Nec ab hac forma Leuiſticum alienum eſt. *Laſerpitiũ.*

Eſt autem Leuiſticum & radice & foliis, tum & ſemine excalfaciens ac reſiccans ordine tertio incipiẽte, & tenuium admodũ partium.

Radix reſiccata cum vino bibita ventriculo prodeſt, crudorum humorum concoctionem promouet, dolores ſedat, inflationes diſcutit, ſudores mouet.

Semen eadem poteſt: quod & vrinas ac menſes cit, ſecundas remorantes abigit, aduerſus vteri ſtrangulatus prodeſt: item & contra ſerpentium morſus.

Herbæ folia in balneo ſudores mouent, cutis fœditates tollunt, & menſes promouent: eadem trita & recenti vulneri impoſita ipſum citò curant.

De Seſeli Maſſilienſi. CAP. XVII.

SESELIOS genera tria ſunt Dioſcoridi; Maſſilienſe, Æthiopicum, & Peloponnenſe.

Maſſilienſi caulis ſeſquicubitalis, vel altior, ferulaceus, multis articulis geniculatus, durus, rarò rectus, ſæpius modò in hanc, modò in illam partem reflexus: folia veluti Fœniculi, ſed ampliora, latiora, craſſiora, ac dilutius virentia: floſculi in muſcariis candiduli: ſemina oblongioris formæ vt Fœniculi aut Aniſi, guſtu acria, non tamen ingrata: albida, altè deſcendens, iucundi odoris radix.

In Commonorum Prouincia, quæ à Rhodano ad Vocontios patet, vbi Maſſilia vrbs, frequens gignitur, tum & in aliis Galliæ, ac Italiæ quibuſdam locis.

Græci σέσελι μασσαλεωτικὸν: Latini Seſeli Maſſilienſe quoque nominant. à natali loco cognomen accepit. à nonnullis & σφάγνον. Recentiorum quidam Fœniculũ tortuoſum vocant.

Cæterũ Seſelios & radix & fructus excalfaciũt ac reſiccant ſecundo ordine, & tenuis ſunt eſſentiæ. vrinas mouent ac ſtranguriæ medentur: menſes & fœtus trahunt: orthopnœam & veterem tuſſim ſanant: vteri ſuffocationibus & comitialibus proſunt.

Semen cum vino potum cruda concoquit, tormina diſcutit, epialis febribus, vt Dioſc., vtile. Capris cæteriſque pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur, auctore eodem.

De Seſeli AEthiopico. CAP. XVIII.

AETHIOPICVM Seſeli lignoſis fruticat cauliculis, ſubnigricantibus, rarò ſubrubentibus, bicubitalibus: alas profert cubitales: folia oblonga, læuia, mediocriter lata, dilutè & ex albido virentia, longiora quàm Hederę, ad Periclymeni Germanici accedentia. vmbellæ luteos edunt floſculos: ſemina verò maiora quàm Fœniculi. radix longa eſt, & reſtibilis, veluti & ipſa ſtirps.

Reperitur

Seſeli Æthiopicum frutex.

Seſeli Æthiopicum herba.

Reperitur & in ſaxoſis, & in maritimis haud procul Maſſilia, tum & aliis Narbonenſis Galliæ locis.

Iulio ac Auguſto cum floribus ac ſeminibus in vigore eſt.

Ἀἰθιοπικὸν σέσελι Græci: Latini Æthiopicum Seſeli ſimiliter appellant: Ægyptij Κύονος φελκεν, id eſt, canis horror.

Seſeli herbaceum. Eſt verò præter iſtud & aliud ad hoc Seſelios genus, vt exiſtimatur, referendum, quod Herbaceum nō abs re cognominatur. Caulis huius quandoq; bicubitalis, ſed haudquaquam lignoſus, nec hyemem ſuſtinens: folia ampla ſunt ex pluribus cohærentia veluti Paluſtris Apij, quorum ſingularia lata, ambitu ſerrata: floſculi in vmbellis candidi: ſemen membranoſum ac paleaceum, latum, oblongum, candicans, odore & ſapore ſeminis Angelicæ. radix foris nigricans, intus albida eſt, odoreque commendabilis.

Depinxere iſtud pro legitimo Æthiopico Fuchſius, Tragus, & quandoque Matthiolus: at verum ac legitimum Æthiopicum, fruticans ſolummodo eſt. Herbaceum ad Theophraſti Libanotidem citius referendum, quod folia ait habere σελίνῳ ἑλείῳ, id eſt, paluſtri Apio maiora; caulem ad magnitudinem cubiti: fructum candidum, ξαχὺν ſiue aſperum, & oblongum, quale herbacei Seſelios ſemen. *Libanotis Theophraſti.*

Æthiopicum porrò Seſeli iiſdem, quibus Maſſilienſe, viribus præditum exiſtimatur.

De Seſeli Peloponnenſi ex Dioſcoride. CAP. XIX.

SESELI Peloponnenſe folia habet Cicutæ ſimilia, latiora, & παχύτερα, id eſt, craſſiora ſiue pinguiora, (aliàs ξαχύτερα, hoc eſt, aſperiora.) caulem, quàm Maſſaleoticum, maiorem, ferulaceum; in faſtigio muſcarium latum; in quo ſemen odoratum, latius & carnoſius (videlicet quàm aliorum.)

Naſcitur in aſperis, riguis, ac collibus: gignitur & in Ida.

Vim eandem, quam reliqua, obtinet. Pro huiuſcemodi autem Seſeli nonnulli ſtirpem exhibent à C. Cuſio in obſeruationibus Hiſpanienſibus deſcriptam.

Ferulacea autem hæc eſt, caule cubito altiore, quandoque bicubitali, digiti craſſitudine, nodoſo, intus cauo, ac fungoſo: foliis magnis, amplis, variè diſſectis, ſubhirſutis: vmbellis

Seſeli Peloponnenſe vt putatur.

Seſeli Creticum.

grandibus, latis: flore luteo: ſemine lato, oblongo, plano: radice craſſa, longa, exterius nigricante, interius albida, lacteo ſucco turgente, qui guſtu amarus ac acris nauſeam excitet, & non rarò vomitionem. Quæ ſi ita ſeſe habeant (vt C. Cluſio credimus) veriſimile non eſt, Seſeli, ſtirpem hanc eſſe, Peloponnenſe. Neque enim vllius Seſelios radix ſucco acri & amaricante prædita, ſed omnium odore commendabilis & vires ſimiles.

Proponitur verò & alia quædam à Matthiolo ferulacea ſtirps, verùm nec hæc legitimum eſt Peloponnenſe Seſeli, nam fœdo odore, ac Cicutæ ſimili moleſta eſt: omne verò Seſeli vel ſemine, vel radice, vel vtriſque odoratum. Quamobrem nec abs re & illa ex Seſelium claſſe ac numero reiicitur. Et Seſeli Peloponnenſe inter incognita habetur.

De Seſeli Cretico ſiue Tordylio.
CAP. XX.

TORDYLIVM humilis herba eſt, tenui cauliculo, dodrantali aut altiore: foliis diſſectis, ambitu crenatis: floribus in vmbellis albidis: ſemine lato, rotundo, duplici, ambitu veluti limbum habente, clypeoli ſpeciem referente, aut, vt Dioſcorides, ἀσπιδίσκοις, id eſt, exiguis ſcutis ſimili, odorato, ac nonnihil acri. radix tenuis.

In Narbonéſi Gallia ſecus vias ac inter ſegetes ſpontè gignitur. Dioſcorides iuxta Ciliciam in Amano monte naſci refert.

Iulio ac Auguſto in hortis Belgij ſubinde ſemen ad maturitatem peruenit.

Græci Τορδύλιον, & Σέσελι κρητικὸν: Paulus Ægineta Γορδύλιον ſcribit: Latini Tordylion, & Seſeli Creticum ſimiliter appellant: Officinis incognitum eſt.

Calidum eſt, inquit Paulus Ægineta, Gordylij ſemen. Ad vrinam & menſes prouocandos vtile habetur. Succus herbæ, ſeminiſque σὺν γλυκεῖ, id eſt, cum vino paſſo, decem diebus trium obolorum pondere ſumptus, nephriticos ſanat.

Radix cum melle in delinctu ad promouendas pectoris excreationes efficax: auctor Dioſcorides.

De Saxifragis. CAP. XXI.

SAXIFRAGIÆ duæ ſunt: Maior vna: altera minor.

1. Maior amplitudine foliorum cauliumque altitudine minorem ſuperat. folia variè ſciſſa, Paſtinacæ ſiue Elaphoboſci, aut Siſari aliquatenus æmulantur, ſed nigriora, aſperiora, minora, ambitu verò etiam ſerrata. caulis bicubitalis, anguloſus, ſtriatus. candicantes exiguis floſculis vmbellę. ſemen quale Apij hortenſis,

Saxifraga magna.

Saxifraga parua.

tenſis, acre, feruentisque guſtus. radix oblonga, teres, candida, ſapore acris, & ſaliuam commanducata ciens.

2. Minor primis ac radicibus proximis foliis priorem refert, ſunt tamen multò teneriora ac minora, circa cauliculos verò tenuiſſima, nec prioribus ſimilia: floſculi ac ſemina veluti Maioris. radiculæ tenuiores quoque ac minores, ſed non minus acres.

Germaniæ ac Belgio vtraque ſatis familiaris, ſed minor frequentior. Lætum & pingue requirunt ſolum, ſed tamen incultum, veluti agrorum margines, & alia ſimilia, quæ aratro non proſcinduntur.

Iulio ac Auguſto flores ac ſemina perficiunt.

Vtramque recentior ætas Saxifragam aut Saxifragiam appellat: quidam Petræſindulam: alij Bibenellam aut Bipennulam: Baptiſta Sardus, deinde & Leonhartus Fuchſius Pimpinellam. Quam ob rem à nonnullis Pimpinella Saxifraga nominatur: Eſt etenim & alia Pimpinella cognomine Sanguiſorba. Extat tamen & vetus verſiculus qui Pimpinellam à Saxifraga differre oſtendit, qui talis eſt:

Pimpinella pilos: Saxifraga non habet vllos.

Eſt ſiquidem Sanguiſorba, quam Pimpinellam vocat, nonnihil hirſuta: Saxifraga verò hæc nequaquam: foliorum autem primorum Saxifragæ minoris & Pimpinellæ Sanguiſorbæ quædam ſimilitudo.

Maiorem Germani **Bibernell**: Brabanti **Beuenaert**: Bohemi **Bedrnijk**: Latinè Saxifragam magnam ſiue maiorem vocant.

Minorem Saxifragam hircinam quidam, alij Pimpinellam Saxifragam minorem: Brabanti **Beuernelle**. Qui autem Saxifragam hanc, Pyrethrum eſſe exiſtimant, non parum à vero recedunt. Legitimum Pyrethrum Pemptadis tertiæ lib. primo deſcriptum eſt.

Quod ſi autem ad aliquam Dioſcoridis referenda videatur, cum nullo citius quàm cum Bunio conuenire poterit. Caulis ſiquidem anguloſus eſt, & maioris digitális ferè craſſitudinis: folia inferiora Apio comparari poſſunt; ſuperiora, præſertim minoris, longè tenuiora: flores in vmbellis Anethi ſimilibus: ſemen odoratum, minus quàm Hyoſcyami, acre ac excalfaciens: quale Bunion eſſe, Dioſcorides verbis iſtis oſtendit:

Bunium. Βύνιον καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, ὡ μήκη πάχος δακτυλιαῖον, φύλλα δὲ πρὸς τῇ ῥίζῃ ὅμοια σελίνῳ λεπτο-

λεπτότερα δὲ πολλῷ πρὸς τῷ ἄκρῳ· ἄνθος ἀνήθου, σπέρμα εὐῶδες, ὑοσκυάμου μικρότερον: Quæ Latinè ſic reddi poſſunt: Bunium caulem edit quadrangularem, prolixum, digiti craſſitudine: folia radici proxima Apio ſimilia; tenuiora verò multò, quæ ſurſum: flos Anethi: ſemen odoratum, Hyoſcyami minus. Habent exemplaria quædam aliter, verùm nos emendatiora amplectimur.

Facultate autem Saxifragiæ ſemen ac radix vehementer & tertio ordine excalfaciens ac reſiccans, & partium vnà tenuium.

Vtraque vrinas mouent, ſtranguriæ ac iſchuriæ medentur: calculos cohærentes diſſoluunt ac expellunt: (vnde Saxifragiæ nomen acceperunt) præſertim ſi in balneo horum puluis aut decoctum propinetur. Mouent eadem menſes, ac ſecundas pellunt: iocinoris lienisq; obſtructiones aperiunt: ventriculi cruditates emendant: tormina coliquе dolores ſedant: flatus diſcutiunt. Aduerſantur etiam venenis; & contra ſerpentum morſus ex vino vtiliter dantur. Exiſtimantur quoque aduerſus morbos peſtilentes prodeſſe.

Radix commanducata dentium dolores ſedat, & multam ex ore pituitam elicit.

Aqua ex Saxifragia per organa vitrea deſtillata, oculorum caliginem diſcutere fertur: & ſuccus lentigines ac faciei maculas delere.

De Saxifraga alba. CAP. XXII.

Saxifraga alba.

Saxifraga aurea.

NON eſt hæc vmbellifera, ſed nomen illi cum Saxifraga commune, in ſocietatem eius pertraxit.

Promit autem iſta folia aliquot in hirſutis & mediocriter longis pediculis rotunda, per margines crenata, Hederæ terreſtris molliora & albidiora, inter quæ cauliculi attolluntur teretes, tenelli, dodrante altiores, lanuginoſi, in faſtigiis quorum floſculi inalbicant. radix multas demittit fibras, cui ſuperius veluti granula inſident, ſeminis Coriandri magnitudine, aut paulò maiora, guſtu amaricantia, colore partim purpureo rubentia, partim albida. Hæc ſemina huius Saxifragæ vulgò habentur.

Locis herboſis incultis, in montibus, collibus, in Germania, tum & in Bohemia multis locis gignitur: Et nonnullis quidem locis altior & maioribus foliis: aliis, & frequentius, minor.

Maio menſe cum floribus reperitur, paulò poſt folia cauleſque inareſcunt, relictis circa radicem granis, quæ tempeſtiuè colligenda, alioqui & euanida futura.

Saxifragam recentiores appellant. albam cognominant, ad differentiam eius, quæ cap. ſuperiore deſcripta eſt. Germanis weiß ſteynbrech: Brabantis witte ſteenbreeck: Gallis *Saxifrage blanche.*

Saxifraga aurea. Huic autem foliis aliquatenus ſimilis alia quædam Saxifraga dicta reperitur, quæ Aureæ cognomen accepit. folia ſiquidem ei quoque ſunt rotundiuſcula, & ambitu ſerrata: cauliculi autem omnino breues, palmi altitudine, in quorum ramoſis cacuminibus floſculi exigui auri luteo colore reſplendent. ſuccedunt exigua rotunda vaſcula, in quibus rubens puſillumque ſemen.

Reperitur in quibuſdam paluſtribus ac riguis Brabantiæ ac Flandriæ locis, ſolo arenoſo ac ſterili.

Maio ac Aprili cum flore ac ſemine viget.

Sed ad Saxifragam albam reuertamur. Grana huius quæ circa radicem reperiuntur, tum & folia ac radices, calida ac ſicca ſunt, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo. Feruntur autem hæc veſicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi: calculos diſſoluere: vrinas prouocare: ſtillicidioque auxiliari.

De Peucedano. CAP. XXIII.

Peucedanum.

PEVCEDANO caules tenues, geniculati, ſubinde cubitales; folia multò quàm Fœniculi ampliora, quorum ſingula ſegmenta lenta, oblonga, tenuia, Pini foliis ſimilia apparent: floſculi exigui in vmbellis luteoli: ſemen oblongum, tenue, non carnoſum. radix ſupernè comoſa, mediocris craſſitudinis, foris nigricans, interius albidior, ſucci plena, altè & ad duos quandoque cubitos deſcendit. Hæc flauum, grauєolentem, ὄπον, ſiue liquorem vulnerata emittit, qui mox concreſcens citò reſiccatur; colore ſulphur referens.

In colligendo (inquit Dioſcorides) capitis dolores & vertigines ſentiuntur, niſi nares prius & caput roſaceo oleo perungantur. Radix exempto liquore deinceps inutilis. Colligitur præterea ex caulibus, veluti è radice Mandragoræ, χυλὸς, id eſt, ſuccus, ſed minus efficax ipſo ὄπῳ ſiue liquore, hic ſuccus eſt; citiuſque difflatis viribus ignauus redditur. Inuenitur verò & quandoque concreta Lachryma thuri ſimilis, caulibus radicibuſque adhærens: Dioſcorides auctor.

In montanis gignitur, non rarò in apricis & pinguibus: In Italia, Narbonenſi Gallia, Germania, tum & in aliis regionibus reperitur. Et ſubinde quidem nonnullis locis foliis denſioribus, vmbellaq; anguſtiore: alibi foliis rarioribus, & ſingulis eorum ſegmentis longioribus ac anguſtioribus, vmbella verò laxiore & latiore.

Ὀπὸς ſiue Liquor Dioſcoridi præfertur è Sardonia ac Samothrace, odoris grauis, ruffus, ferueníque guſtu.

In Germania ac Belgij hortis Iulio Peucedanos floret: Auguſto ac Septembri ſemen maturum legitur. radix hyeme reſtans, Vere noua folia cauleſque promit.

Græcis πευκέδανος, Latinis ſimiliter Peucedanos; tum & Pinaſtellum: Officinæ pleræque, tum & vulgò Fœniculum porcinum appellant: A nonnullis Stataria, ἄγειον, & ἀγειόφυλλον, vt inter notha; A prophetis ἀγαθὸς δαίμων, id eſt, bonus Genius: Germanis Harſtrang/ Schweffell

Schweffell wurtzell / Sewfenckel: Brabantis Verkens venckel: Italis & Gallis *Peucedano:* Hiſpanis *Herbatum:* Anglis Hozeſtrange. à πευκῇ quæ Latinis Pinus, Peucedano & Pineſtello nomen acceſſit.

Liquor autem Peucedani ſiue ὀπὸς excalfaciens ac reſiccans ordine eſt tertio. Radix minus quam liquor excalfacit, ſed valde reſiccat: Excalfaciens quidem ordine ſecundo completo, deſiccans verò tertio incipiente, vt Galenus ſcriptum reliquit.

Prodeſt verò ὀπὸς ſiue liquor ex aceto & oleo roſaceo inunctus Lethargicis, Phreniticis, vertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, paralyticis, conuulſis, atque in vniuerſum omnibus neruorum affectionibus cum aceto & oleo, vt Dioſcorides ſcribit. Idem olfactu ſtrangulatione vteri laborantes, & ſopore occupatos, reuocat: ſuffitu ſerpentes fugat: aurium doloribus cum aceto inſtillatus prodeſt: cauitati eroſorum dentium impoſitus dolores eorundem mitigat. In ouo ſumptus aduerſus tuſſim, difficultatem reſpirandi, tormina & inflationes auxiliatur: ex craſſitudine, addit Galenus, & viſcoſitate humorum nata. Aluum leniter mouet: Lienem minuit, nempe incidendo, digerendo & craſſos humores extenuando. Difficiles partus adiuuat: vterum aperit. Ad veſicæ & renum dolores bibitus facit.

Radix ad eadem vtilis, ſed inefficacior: farina eius ſordida vlcera purgat: carnem generat (Galenus addit:) & vetera cicatrice obducit: ſquamas oſſium celerrimè detrahit. Ceratis malagmatiſque calfacientibus admiſcetur. Eligenda autem eſt recens radix, non carioſa, ſolida, odoris plena, vt auctor Dioſcorides.

A. archangelica, L. sp. 360

De Angelicâ. CAP. XXIIII.

Angelica maior.

Angelica ſylueſtris.

A. sylvestris, L. sp. 361

ANGELICARVM vna maior eſt, quam Hortenſem & ſatiuam nominant: altera minor, ſylueſtris dicta.

Satiua procero caule, eoque læui, geniculato, atque interius inani aſſurgit, qui quandoq; brachij craſſitudinem, & humanæ ſtaturæ excedit altitudinem. Folia ampliſſima, alis multis, partibuſque compluribus, latis, ambituque inciſis luxuriant. Vmbellæ latæ ſunt: floſculi 1.

 albi-

Archangelica.

albicantes: ſemina ſufflaua, lata, plana, membranoſa. prægrandis eſt radix & craſſa; foris minus, interius candidior, odore grato aroma redolens; ex qua liquor oleoſus, pinguis, ſubluteus fluit, odoris aſſimilis, quem & ipſa folia ac caules referunt.

Syluestris ſatiuam æmulatur, ſed tamen omnibus partibus ſuis minor. caules breuiores ac tenuiores ſunt. folia tametſi ampla, minora tamē ac nigriora. radix tenuior & minus oleoſa, aut odorata.

Satiua in Belgij quidem hortis, ſed alibi ſpontanea eſt, vt in Noruegia, & Iſlandia dicta Septentrionis inſula, prægrandi vbi naſcitur altitudine, & ab indigenis caulis detracto editur cortice, vt ab ipſis accepimus, quos in Iſlandia peregrinantes, hiſce veſci alterius cibi quandoque coëgit inopia. ferunt autem ſapidum eſſe & palato eſurienti gratum. Gignitur verò & in nonnullis Germaniæ, ac potiſſimùm in Bohemiæ montibus.

Syluestris ſiue minor Angelica, paſſim in vtraque Germania locis reperitur humidioribus, præſertim in ſyluis ac ſyluoſis.

Vtriuſque radix poſt ſeminis maturitatem marceſcit; quod altero aut rarò tertio, ex quo ſata eſt anno, accidit. Legenda radix priuſquam caulis erumpat: fungoſa alioqui & inefficax.

1. Recentior ætas Angelicam appellat: & maiorem quidem ſatiuam, quod quandoque in hortis ſeratur: Natura ſua tamen & ipſa ſylueſtris eſt. Minor verò paſſim ſylueſtris dicitur ac habetur: Germanis Angelick/ Bruſtwurtz/ vel des heilighen geyſt wurtzel/ id eſt, Sancti Spiritus radix, teſte Leonharto Fuchſio: Belgis Angelijka: Gallis ſimiliter *Angelic.*

Σιλφίου ſiue Laſerpitij ſpecies eſſe apparet (ſi non ipſum genuinum ac legitimum Laſerpitium.) Nam ſi cum iis conferatur, quæ à Theophraſto prolixè ſatis de Silphio ſiue Laſerpitio lib. VI. De hiſtoria ſtirpium ſcribuntur, reſpondere comperietur. Radix craſſa, ſuperius veluti in caput extuberat: caulis quantus Ferulæ, cibo, vt ſcripſimus, idoneus; qui poſt ſeminis maturitatem perit: folium Apij diuiſura, ſed longè maius: ſemen vērò facilè abripitur, latum ac foliaceum; vnde aliæ ſtirpes rurſus progignuntur: amat ſylueſtria loca. Quale omnino Silphium à Theophraſto eſſe traditur, vt XXVI. ſubſequente capite latius oſtenditur. Iam & memini olim me ab excellentiſſimo ac clariſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo Laſer accipere, odore ac colore ſucco è radicibus Angelicæ inciſis profluenti, ſimile: quod Angelicam Silphium eſſe quoque adſtruit.

2. Syluestris verò Angelica an illa ſit quæ à Theophraſto *μαγύδαρις*: Latini Magudaris, altera videlicet Laſerpitij ſpecies, expendendum ac conſiderandum relinquimus.

Archangelica. Matthiolus & Geſnerus aquaticæ etiam cuiuſdam Angelicæ meminêre, ſed quandoque eam non deſcripſere, ſuſpicandum videtur, eam hanc eſſe, quæ Archangelica apud nos dicitur. Eſt hæc & foliorum amplitudine, ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequentia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducuntur. caulis craſſus, quandoque vnà cum foliorum pediculis rubēs, geniculatus quoque, valdè ramoſus, è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit; multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quarum flores candicant: ſemen latum, longius & craſſius quàm Angelicæ. alta radix & albida, exigui odoris; maioris tamen, quàm folia vel caulis, quæ nullius aut admodum obſcuri.

At Angelicæ, & quidem maioris radix, cuius eſt vſus, excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecundo intenſo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, extenuat, digerit, & ſudores mouet: venenis reſiſtit: peſtilentes morbos curat ſi tempeſtiuè exhibeatur. Datur autē pulueris eius drachma cum vino tenui, aut ſi febris vehementior, cum Cardui benedicti aut Tormentillæ

ſtillatitia

ſtillatitia aqua & exiguo aceti, & per ſe quidem, aut addita Theriace ex viperis. à contagio deinde horum & præſeruat, in ore detenta, aut commanſa ſolùm. Lentos crudoſque humores eadem ad concoctionem perducit; craſſorum, quæ pulmonibus thoracique inhærent, expurgationem facilem procurat: hepar & lienem aperit: virginum remorantes menſes euocat: ſecundas expellit. aduerſus rigores febrium huius decoctum ex vino prodeſt. Valere etiam contra faſcinationes radicem adfirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit: vt Fuchſius ait.

De Aſtrantia ſiue Imperatoria. CAP. XXV.

Aſtrantia.

Herba Gerardi.

ASTRANTIÆ magna & lata ſunt folia, margine ſerrata, vt plurimùm quæ radicibus proxima, præcipuè trifolia; non rarò verò & numeroſiora. cauliculi cubitales, tenues, & geniculati inferius rubent. muſcaria exiguis floſculis candicant. ſemē latum, planum, tenue, Anethi inſtar. obliquè ſerpunt radices, acres, odoratæ, & ſucco oleoſo plenæ, foris è punico colore ſubnigricantes, interius ſufflauæ, facili quæ fœcunditate ſtirpem multiplicant.

In nonnullis Italiæ montoſis gignitur: tum & apud Germanos, quibus tamen ſæpenumerò, veluti & Belgis, hortenſis eſt.

Iunio floſculi apparent: ſemen ſuccedit. hyemis patiens radix, multo tempore viuit, ſerpendo progrediens.

Non modò Aſtrantiam, ſed & Imperatoriam recentiorum nonnulli hanc vocant: nonnulli verò Oſtrutium, quaſi Struthion: differt autem multum à Struthio ſiue Lanaria herba. Alij Aſteriton ſiue Oſteritium legere malunt. qui voces has à Laſerpitio deprauatas volunt, & Aſterantiam Laſerpitium, vel eius ſpeciem eſſe. Laſerpitium autem caule deſcribitur ferulaceo, id eſt, magno atque procero: huius autem, vt ſcripſimus, tenuis ac breuis eſt cauliculus, qui ſolus à Laſerpitio differentem eſſe, ſatis oſtendit. Germanis eſt Meyſterwurtz: Brabantis Meeſterwortele.

Huius ſylueſtris ſpecies eſt, quam vulgò Brabanti Geraert, id eſt, Gerardi herbam appellant. *Herba Gerardi.*

lant. foliis ſiquidem, floribus in muſcariis candidis, latè ſerpentibus radicibus, priorem refert, omnibus tamen minoribus. graueolens herba eſt, & hortis moleſta.

Feruentis admodum facultatis Aſtrantiæ radix, excalfaciens ordine tertio, nec minus reſiccans. tenuium ſimiliter partium eſt: incîdit, attenuat, digerit, ſudores ac vrinas mouet: craſſos frigidosque humores concoquit: flatus inteſtinorum, ac ventriculi, tum & vteri diſcutit: colicis ac nephriticis prodeſt: Vrinas menſesque prouocat: aduerſus vteri ſtrangulationes confert: ſecundas etiam pellit. Puluis drachmæ pondo aliquotiens datus hydropicis bene facit; conuulſis item ac epilepticis: à quartana ante acceſſionem cum vino exhibitus liberat: venenis reſiſtit: peſtilentibus morbis ſubuenit. In vino auſtero decocta radix dentium dolores mitigat: commanſa ſaliuam cit, atque inter apophlegmatiſmos non poſtremo eſt loco, qui cerebrum per ſputum à pituitoſis liberant humoribus, & Apoplecticis, veternoſis, aliisque huiuſcemodi morbis laborantibus vtiliter adhibentur.

De Laſerpitio & Magydari ex Theophraſto & aliis.

CAP. XXVI.

LASERPITIO folia exeunt Apio ſimilia: caulis quantus Ferulæ, craſſitudine proximus, ac ſimiliter annuus, hominum cibo modis omnibus idoneus, aſſus etiam ſiue elixus, qui, poſteaquam ſemen maturum, intercidit: ſemen latum, φυλλώδης ſiue foliaceum, quod & φύλλον ſiue folium vocatur. radix multa craſſaque, ſupernè extuberans nigro cortice contegitur. Colligitur ex caule, tum & ex radice ὀπὸς ſiue liquor, qui Laſer vocatur; quod & Dioſcorides affirmat.

In Cyrenaica regione, quæ Libyæ ſiue Aphricæ prouincia eſt, gignitur: proinde rectè Catullus:

Laſerpiciferis iacet Cyrenis.

Prius autem quàm Cyrenenſes vrbem habitarent, illic Laſerpitium natum. Peculiare huius fertur culta fugere loca. Naſci verò & in Syria, Armenia, ac Media, quæ Aſiæ ſubſunt, à Dioſcoride refertur.

Vere incunte folium exit: deinde caulis editur: ſemen, cùm Auſter poſt Caniculam flauerit, diſcutitur. vnde Laſerpitium prouenit.

Quadraginta diebus (æſtatis) ſuccus càpitur. Eodem anno radix & caulis perficiuntur.

Σίλφιον Græcis, Laſerpitium Latinis dicitur. Folium Theophraſtus Maſperon vocari ſentit: Dioſcorides verò caulem μάσπετον dici refert: pòſt tamen: Nonnulli caulem Silphion, ait, nominant: radicem μαγύδαριν: folia verò Maſpeta.

Laſer. Liquor Græcis ὀπὸς, Latinis Laſer, Arabibus Aſſa appellatur. & qui è caulibus, Καυλίας; è radicibus verò ῥιζίας: Gaza hunc Radicarium; illum Scaparium vocat. Præfertur à Dioſcoride Cyrenaicum Laſer, & quidem ſubrubens, tranſparens, Myrrhę æmulum, intenſi odoris, non terrenum, ſuaue guſtu, quod dilutum facilè albeſcat. Medicum & Syriacum Laſer viribus minus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Exiſtimatur autem Syriacum aut

Aſſa fœtida. Medicum Laſer eſſe, quod Officinæ noſtra ætate Aſſam fœtidam appellant.

Magydaris Fertur verò (Dioſcorides ſcribit) & altera μαγύδαρις in Libya naſci. radix Laſerpitio ſimilis, minus craſſa, acris, laxior, ὀπὸν ſiue Laſer non habens.. De eadem & Theophraſtus, quam tamen non in Libya, ſed in Syria gigni refert. Quod Magydarim, inquit, vocant, ἕτερον ἐστὶ τοῦ σιλφίου, id eſt, alterum eſt à Silphio, tenerius enim, minus acre, & Laſer non habet. Gignitur in Syria, non in Cyrene: fertur in Parnaſo monte multum eſſe: Nonnulli id quoque Silphion vocant.

Cæterùm Silphij liquor, Galenus ait, calidiſſimus eſt: verùm enimuerò & folia, & caulis & radix ſat ſtrennuè excalfaciunt: Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen corpori impoſita efficaciora, & omnium potiſſimum ὀπὸς ſiue liquor, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi & liquandi vim quandam propter propoſitam temperiem obtinet.

Efficaciſſimum Laſer, Dioſcoride auctore; deinde folia: poſtea caulis. addit verò & multas alias particulares facultates, quas conſultò prætermittimus, Galeni compendio contenti. Theophraſtus foliis pecus pingueſcere vehementer, & carnes earum mirabilem in modum ſuaues reddi, ait. Purgari verò & hoc pecus quidam affirmant, ſed contrarium, quòd videlicet minimè purgentur, alij iudicant. Mandi radices ex aceto recenter exciſas, ex aliorum relatu Theophraſtus quoque adfert.

De

De Ferula & Ferulagine. CAP. XXVII.

Ferula.

Ferulago.

VNIVS Ferulæ Dioſcorides meminit, ex qua Sagapenum colligitur: Chalbanum verò & Ammoniacum Ferulæ quoque ὀπούς ſiue liquores eſſe refert. Verùm an iſtæ cum priore differant, nec ne, non exponit. Fieri autem poteſt, vt ex vnius generis Ferula differentes ſucci colligantur, pro regionum videlicet, vbi naſcuntur, varietate. Veluti enim Laſer Cyrenis natum diuerſum eſt à liquore, qui in Media & Syria prouenit: ita Ferulam in Media Sagapenum, iuxta Cyrenen Ammoniacum, in Syria Chalbanum proferre poſſe apparet. Theophraſtus Ferulaceum genus in plures ſpecies diuidi ait, & vnam grandem, Ferulam nominat: alteram minorem, Ferulaginem.

Ferula autem caulem promit quatuor aut quinûm cubitorum, geniculatum, craſſum, & ſub finem æſtatis durum, ac lignoſum, vnicum, ſed circa cacumen ramoſum: ex quo ſi prima germinatione futurorum foliorum ac vmbellarum rudimentum eximatur, oui coctum luteum magnitudine referet; quod Corculum Ferulę nonnulli appellant. folia grandia ſunt, mollia, & multifida, in capillamenti modum attenuata, multò quàm Fœniculi maiora, alterno ordine diſpoſita. vmbellæ cùm in faſtigio, tum in alis latæ: floſculi in his lutei: & deinde ſemina plana, lata, foliacea. radix magna, recta, altè deſcendit. *Ferula.*

Ferulago minor & humilior quàm Ferula, alioqui ſimilis: caulis quoque vnicus, & folia vniuſmodi. Sunt tamen, inquit Theophraſtus, qui differentem à Ferula exiſtiment. *Ferulago.*

Naſcitur Ferula in compluribus Aphricæ ac Aſiæ regionibus: nec deeſt in Europa: nam in Apulia & Narbonenſi Gallia cognita eſt.

Iunio ac Iulio, vel etiam prius in calidis prouinciis floret, ac ſemen non multò pòſt perficit: perit inde caulis, qui annuus èſt.

Quæ maior eſt Græcis Νάρθηξ: Latinis Ferula appellatur: Italis *Ferola*: Hiſpanis *Cananheia.*

Minor Ναρθηκῶα & Ferulago nominatur.

Quod in tenello ac primæ germinationis caule reperitur Græcè ἐντεριώνη τοῦ Νάρθηκος; ab interpretibus Medulla; à recentioribus Corculum Ferulæ dicitur.

Eſt autem medulla hæc, auctore Galeno, adſtringentis qualitatis particeps, atque idcirco vtilis ſanguinem ſpuentibus, & cœliacis: Dioſcorides tritam & naribus inditam ſanguinem illinc erumpentem ſiſtere etiam ait; & contra viperarum morſus in vino eandem dari.

Noſtra ætate fertur, præſertim in Apulia, à nonnullis ſub cineribus toſta (foliis tamen aut panniculo prius inuoluta) edi, pipere & ſale additis, eſſeque edulium ſuaue, quod etiam ad Venerem excitet.

Semen excalfacit & attenuat: torminoſis auxiliatur: ſudores mouet cum oleo corpori illitum.

Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt; Muria condiuntur: Dioſcorides auctor.

QVINTI LIBRI ET PEMPTADIS SECVNDÆ

FINIS.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE RADICIBVS, PVRGANTIBVS HERBIS, CONVOLVVLIS, DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS, FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

SVPERIORE Pemptade, flores, odoratas, coronariasq́ herbas, vnà cum vmbelliferis, proſequi ſtuduimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliquæ occurrunt: veluti ſunt, quarum ad multa vtiles radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis ſeſe conuoluentes accedunt, quòd plurimæ harum inter purgantes ſint referendæ. Pertinent & huc, quæcunque deleteriam ac exitialem vim aut naturam ſortitæ: nec non Filices, Muſci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: ſuccedunt exitiales ac pernicioſæ: poſterior Filicibus, Muſcis, nec non Fungis relictus.

Radicum autem claßis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes, quæ comprehendi potuiſſent, complectitur: verùm eas tantummodò continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omninò alio loco, referendæ non ſunt. Nam ex his, quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non paucæ in alias digeſtæ ſunt claßes: propter ſimilitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus acceſſerunt. Iris & Pæonia, quia floribus præſtant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & aliæ, quòd vicinis ſeſe implicent, inter conuoluula numerantur: edules radices cum oleribus deſcribuntur. Ita radicum claßis pauciores complectitur, quàm poſſet, ſi efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIS. CAPVT I.

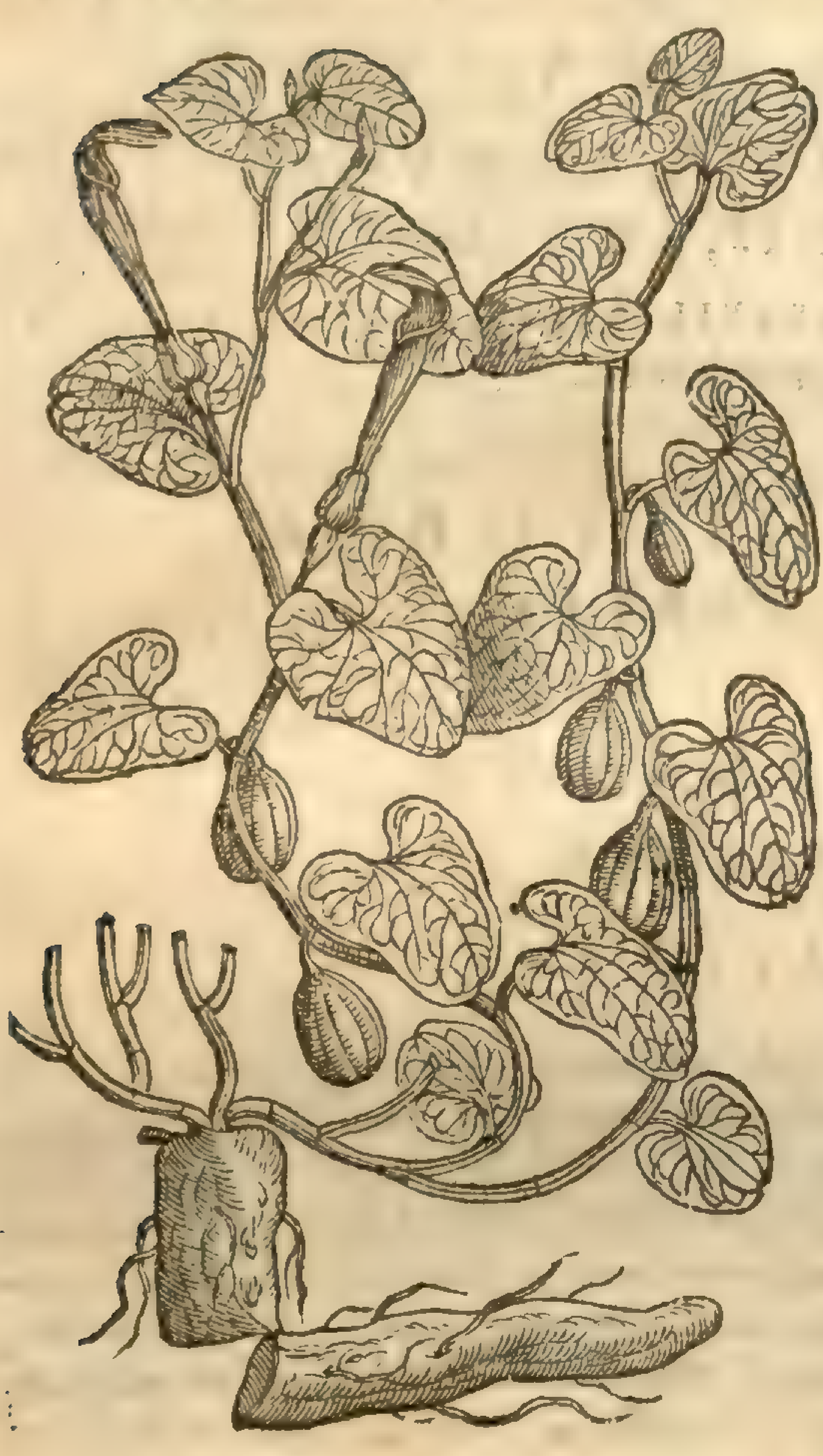
ARISTOLOCHIÆ, auctore Dioſcoride, tres ſunt: Longa, Rotunda, & Clematitis. Plinius Piſtolochiam ſpeciem annumerauit quartam. Poſterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Ariſtolochia multis à radice tenuibus ac viticuloſis germinat cauliculis; circa quos folia hinc inde mollia, odorataque: flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores, coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, ſtriati, exiguis Pyris conformes; qui ſemine maturato in quinque vt plurimùm partes diſſiliunt, quod triangulum, ac nigricantis eſt coloris. radix ſubeſt dodrantalis, aut breuior, digitalis craſſitudinis, buxei flaueſcentis coloris, odorata, ſed perquàm amara ac ori ingrata.

Rotunda Ariſtolochia cauliculis foliiſque priorem refert, ſunt tamen paulò rotundiora folia: eius præſertim, cuius fructus turbinatur: flos vnius (differentiæ etenim in hoc nõnihil) oblongior & anguſtior, colore ſubluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura ſubnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore ſede faſtigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriuſq; ſtriatus: ſemina qualia longæ. radices orbiculatæ ac tuberoſæ, guſtu & odore longæ.

Clematitis longis, prætenuibus, viticuloſiſq; ſuis cauliculis, ac nõ rarò ramoſis, vicina quæuis adminicula comprehendit, quibus ſe Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori

Ariſtolóchia longa.

Ariſtolochia rotunda.

Ariſtolochia Clematitis.

giori pediculo hærent. læuia, lata, acuminata, vti aliarum: flos ſimiliter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpura nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices ſunt, & prælongæ; modò per ſumma ſerpentes; mox altius demiſſæ; colore præcedentium.

Dioſcoridis locus emendatus. Dioſcoridis exemplaria Clematiten foliis eſſe habent, ἀειζώου μικροῦ ἐοικόσι, ſed legēdum eſt: ἀσάρου ἐοικόσι, μικρά.

Theophraſti loco reſtituta. Deprauatus eſt de Clematite & Theophraſti locus. nam vbi legitur: τῇ χροιᾷ δὲ μέλανα, & mox: φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἀλσίνῃ, reſtituendum eſt: τῇ χροιᾷ δὲ μήλινα, id eſt, colore melina; & φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἐλξίνῃ.

Ariſtolochias autem naſci pinguibus & campeſtribus locis, Plinius refert. Hiſpaniæ agri harum trium feraces ſunt. Longam & rotūdam in Italia ac Narbonēſi Gallia reperire quoq; eſt.

eſt. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à ſe inuentam ſcribit. Carolus Cluſius circa Hiſpalim, plurimiſque aliis Bęticæ Hiſpaniæ locis, in dumetis & vepribus offendiſſe ſe hanc refert.

Florent Ariſtolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: alibi & in calidioribus regionibus prius.

Nuncupatur Ariſtolochia Græcis ἀριστολοχία; quoniam ἀρίστη ταῖς λόχοις, id eſt, optima puerperis ſit.

Priorem ἀριστολοχίαν μακρὰν, id eſt, Ariſtolochiam longam, ab ipſius radicis forma; item & δακτυλῖτιν, μηλόκαρπον καὶ πύξινον nuncupant; & Ariſtolochiam quoque marem.

Altera femina exiſtimatur, & ἀριστολοχία στρογγύλη, ſiue rotunda Ariſtolochia dicitur: à nõnullis etiam χαμαίμηλον, ceu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Ariſtolochiis multum differens.

Tertia Ariſtolochia κληματῖτις veluti ſarmentitia cognominatur.

Reperiuntur porrò & apud Apuleium Ariſtolochiæ & aliæ appellationes: vt, ἀδρὰ ῥίζα, ἰφέσια, ἐφέσιος, πυξίονος, δάρδανος, ὀπητὶς; quæ cui ſpeciei propriæ ſint, non ſatis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæ Ariſtolochiæ excalfaciunt, reſiccantq; , & ad tertium vtriuſq; qualitatis ordinem pertinent, extergendi potentiam vnà habentes.

Dioſcorides longam aduerſus ſerpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potum, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menſes & fœtus; idemque cum peſſo impoſitam poſſe.

Rotunda tum ad hæc omnia, cùm ad alia reliqua venena facit: item ad aſthma, ſingultũ, rigorem, ſplenem, rupta, conuulſa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & ſpicula extrahit: oſſium ſquamas in cataplaſmatis permixta adimit: putredines remouet: vlcera ſordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiorem eſſe ait; itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; ſed ad ſanationes infirmiorem.

De Piſtolochia. CAP. II.

Piſtolochia.

PISTOLOCHIA longæ rotundæque Ariſtolochiæ, & cauliculis & foliis ſimilis eſt; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea ſunt: floſculus oblongus, cauus, ſuprema ac extima parte nigricans: fructus ſubrotundus, veluti vnius rotundæ Ariſtolochię. pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonenſis Galliæ, nec non Hiſpaniæ quibuſdam agris ſpontè naſcitur.

Floret fructumq; perficit eodem, quo aliæ tempore.

Piſtolochiam hanc ſpeciem nuncupari, πολύῤῥιζον verò cognominari, Plinius lib. XXV. cap. VIII. ſcribit. Eſt, ait, & quæ Piſtolochia vocatur quarti generis (Ariſtolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nẽpe Clematitis) denſis radicum capillamentis, iunci plenioris craſſitudine: hanc quidam Polyrrhizon cognominant.

At facultate & viribus hæc aliis reliquis haud abſimilis videtur, excalfaciens ſimiliter & exſiccans, non adeò tamen intensè. Conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtiliſſimam tradi, Plinius auctor eſt.

De Ariſtolochia Saracenica, Ariſtolochiarum ſpecie quinta. CAP. III.

HÆc Ariſtolochia tenuibus foliis frondoſiſque ramulis, reliquis ſimilis eſt, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Aſari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore ſublutei: fructus Pyrorum inſtar turbinantur: ſemina in

Ariſtolochia Sarracenica.

na in his interſepta, triangularia, ſordidè nigricantia. radix longiuſcula, mediocris ſubinde craſſitudinis, lutea, Buxi ligno colore ſimilis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Eſt autem has interdum exiguas tenueſque reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac ſublatæ. Ex relictis ſiquidem radicum particulis nouellæ plantę, tenellas initio ac ſarmentitias radiculas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia & alibi locis, huiuſcemodi Ariſtolochia reperitur, iuxta vineas margineſque agrorum læto ac reſtibili ſolo. In hortis feliciter quoque adoleſcit. Quem ſemel occupauit locum, ægrè deſerit. Quantulacúque etenim radiculæ pars, licet altè atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeò pertinacis eſt vitæ.

Huius æſtate flores; autumno fructus colligi poſſunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saraſine*: Belgæ Saraſijn cruyt: Germani Oſterlucei: Officinę Ariſtolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Ariſtolochię Saracenicę vel quintę Ariſtolochię compellabimus? niſi fortè Clematitem alteram, vel Ariſtolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Ariſtolochia reliquis etiam ſimilis, inſigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compoſitionibus ſuccedere & recipi abſque vllo errore poteſt.

De radice Caua. CAP. IIII.

RADICES cauæ duæ ſunt. vna Maior; altera Minor.

Maiori folia ſunt Coriandri modo diſſecta, tenuia, dilutè virentia; cæſio videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen: pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos ſuperiore parte floſculi ordine digeſti, oblongi, in corniculum deſinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, ſubinde albidi. ſemen in valuulis latiuſculis exiguiſque nigrum, paruum & ſplendens. radix tuberoſa, inferiore parte ſeſſilis, & excauata, pulpa, dum recens, ſublutea; vbi verò exaruit, in virore ſubnigricante, guſtu cum amaritudine quadam auſtera.

Minor ſpecies foliis, pediculis, purpuraſcentibus oblongiſque floſculis, ſiliquulis, & ſemine maiori ſimilis eſt; humilior tantùm ac minor. radix huius non caua, verùm ſolida, globoſa verticilli ſpecie, colore ſubluteo, ſapore cum amaritudine adſtringente.

Exit vtraque circa ſepes, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac ſolo pingui lætoque. Vtraque in Germania: minor Belgis frequentior.

Primo ſtatim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, ſemenque breui perficit. Menſe Maio eius præter radices nihil ſupereſt; ita paucis hebdomadis apparet.

Officinarũ error. Germani Holwurtz: Belgæ Hoolwortele/ id eſt, radicem cauam appellant. Officinas perperam hac pro Ariſtolochia rotunda vſas notius eſt quàm referri, aut refelli debeat: & ſimiliter eorum manifeſtus error, qui temerè Piſtolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (ſi modò veteribus cognita fuerit) non parùm ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali ſpeciem faciant: alij Eriphion: nonnulli Theſium: plerique Capnon Chelidoniam.

Leontopetalon. Cum Leontopetalo autem tuberoſis radicibus & quadantenus foliis conuenire poſſe videtur: ſed cauliculorum alæ plurimæ, floreſque Anemones deſiderata, diſcrimen adferunt. Leontopetali etenim caulis ramoſus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioſcorides & Plinius referunt.

Eriphion autem ſi vtique ἀπὸ τοῦ ἦρος, id eſt, à Vere nomen habet, ἠρίφυον aut citius ἠρίφυτον,

Veriſque

Radix caua.

Radix caua minor.

Veriſque planta, non impropriè hæc radix nuncupari poterit. Veris ſiquidem tempore tantummodo apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hœdo dictum ea propter non eſt. Eriphion ſiquidem iſtud, longè aliud eſt: vt quidem deſcribitur, tum ab Apuleio, cùm in libro ad Paternianum Galeno attributo.

Apuleius, Eriphion, ait, naſcitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij; florē purpureo ſimilem: naſcitur ſeptem radicibus, totidemq; ramulis; ipſa autem patula humo omni florens tempore, ſemen habet tanquam faba. *Eriphion.*

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba eſt, quæ in ſummis montibus inuenitur: folia habet ſimilia Apio, & thyrſulum oblongum, in cuius ſummo floſculum quaſi violaceum, & ſemen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. habet & radices alias, quæ radiculas alias è radicibus emittūt, nigro cortice veſtitas. Ex quibus manifeſtum, radicem hanc nequaquam huiuſcemodi Eriphion eſſe.

De Theſio ſeu θησεῖα, pauca apud veteres extant. Theophraſtus radicem eius amaram eſſe, & tuſam aluum purgare ait. Plinius lib. XXI. cap. XVII. radicem quę Theſium appellatur, bulboſis nō diſſimilem, & guſtu aſperam refert. Athenæus Timachidam citans auctorem Theſium florem tradit, ex quo Ariadnes corona compoſita fuit. Conuenire hæc ſatis radici cauæ apparent. tuberoſa ſiquidem radix, guſtu non abſque amarore auſtera, quę ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum? *Θήσειον.*

Capnos chelidonia, quæ iuxta ſepes enaſcitur, atque hinc φραγμίτης cognominatur, qualis ſit, Aëtius non exponit. ſolùm nomen eius reperitur Tetrab. II. lib. III. cap. CX. in Collyrio Martiani; & Tetrab III. lib. II. cap. primo, inter calfacientia & firmitatē iecinori cōferentia. *Capnos chelidonia.*

Quòd ſi autem Capnos chelidonia illa eſt, quæ à Plinio lib. XXV. cap. XIII. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, ſatis manifeſtum Cauam radicem non eſſe Capnon chelidoniam. Prima etenim Plinij Capnos ramoſa eſt, & vicinis ſepimentis ſeſe implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humiliſque nullis ſuſtinetur neque eget adminiculis.

Si autem alia eſt, Aëtij Capnos chelidonia, quàm Plinij (quod fortaſſe Chelidonię cognominatio innuit) non citra aliquam occaſionem Capnos chelidonia appellari poteſt. Fumariam etenim foliis, tametſi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet χελιδονιῶν, id eſt, hirundinum aduentum apparet. Sed tamen idcirco veram & legitimam

Capnon chelidoniam eſſe nō conſequitur. Sunt ſiquidem & aliæ eodem tempore prodeuntes, breuique pòſt pereuntes,quæ tamen Chelidoniæ non appellantur.

Cæterum Caua radix calida & ſicca potentia eſt, magis tamen ſicca quàm calida: vtpote tertio reſiccans,ſecundo verò ordine excalfaciens.adſtringit autem & abſtergit,nonnihilque digerit. vtilis ad veteres diuturnoſque tonſillarum fauciúmve tumores. valet etiam aduerſus hęmorrhoidum cum tumore dolores cum vnguento ex Populo nigra,aut alio ſimili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmæ vnius pondo ſumptam aluum ducere,pituitamque detrahere.

De Aro. CAP. V.

Arum.

Arum Ægyptium.

ARO folia aliquot ſunt magna,læuia,ſplendentia,lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora,nigricantibus nonnullis lituris veluti ſuggillata: ſcapus inter hæc exit ſemiſſem altus,purpureis nonnullis punctulis ſubinde notatus,inuolucrum proferens oblongum, patens,leporinæ auriculæ æmulum,è medio cuius piſtillo ſimile aſſurgit,membrana in purpura nigricante liuenteque contectum,qua tandem rimas faciente decidenteque,vua apparet,ex acinis pulchrè per maturitatem rubentibus & ſuccoſis: ſemē in his vnum aut alterum, exiguum,duriuſculum.radix tuberoſa,magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida,carnoſa,fibris non carens; multis quibus ſe propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Naſcitur Arum in ſyluis, iuxta vrbium foſſas, ſub ſepibus, locis vbique vmbroſis: & quibuſdam locis maius; aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox poſt Hyemem folia: piſtillus verò è vaginula Iunio exit;foliis marceſcentibus: quibus corruptis vuæ Iulio & Auguſto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari ſpecies,quę in Aphrica quoque reperitur,tum & in Luſitaniæ quibuſdam locis iuxta riuulos & fluenta,quod ab Europæo differens eſt. ampla & magna huius ſunt folia,maiora quàm Nymphęæ: craſſa ac tuberoſa radix,inferiore ſede craſſior ac latior, quæ edulis eſt: flore ac ſemine deſtitui fertur; propagari verò fibris à radice emiſſis.

Caſtellani *Manta de nueſtra Senora* appellant: plerique Colocaſiam eſſe volunt. Colocaſiam autem Dioſcorides radicem appellat Fabæ Ægyptiæ,quæ vtique haud ſterilis. Herodotus Colocaſiam rotundam radicem eſſe refert.

Arum à Græcis ἄρον nominatur: ab Officinis Iarus,& Barba- Aron;ab aliis Pes vituli;à Syris Lu-

ris Lupha: à Cypriis Colocaſia: vt inter nothas voces; vbi & ἄλιμος ac δρακοντία appellari reperitur. Teſtatur Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. Aron magnæ cum Dracontio litis eſſe, & quoſdam eandem dixiſſe. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani Paffen pint & Teutſchen ingber: Itali *Gigaro*: Hiſpani *Yaro*: Belgæ Calfsvoet: Galli *Pied de veau*: Angli Cockowpynt.

Cæterùm Ari vires pro regionum varietate differũt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibuſdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contrà minimè medicamentoſum eſt Arum aut acre: adeò vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo eſt præſtantius.

Si quis autem humores craſſos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tuſſi expurgari velit, acrius ac medicamentoſius magis conueniet. Acrius autem eſt in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Aſia quoque, Galeno teſte. Eſtur verò in aqua elixum; ſed dum ipſa radix coquitur effuſa priore aqua, in aliam calidam coniicere ipſam conuenit.

Terrena autem ipſum Arum eſſentia conſtat, vt in lib. De ſimplicium medicamentorum facult. Galenus ait, ſed calida: proinde extergendi vim poſſidet, verùm non valentem, ſicut Dracontion. Eſt itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè ſunt vtiles: ſiquidem comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidunt; adeò vt & excreationibus ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontium.

Dioſcorides folia etiam ad eſum condiri, & arida per ſe decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodeſſe.

Vrſi poſt quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abſtinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventoſa inteſtinum diducit dilatatque; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abſtinentia ſiquidem tanti temporis inteſtinum eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Ariſtoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij ſcribunt.

De Dracontio. CAP. VI.

Dracontium.

Dracontium minus.

DRACONTIA duo ſunt: vnum maius, alterum minus: & pręter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius ſiue magnum Dracontium caule aſſurgit recto, ſeſquicubitali aut altiore, craſſo, tereti,

tereti, læui, verſicoloribus lituris veluti ſerpentum maculis reſperſo: folia magna & ampla ſunt, è ſenis, ſeptenis, pluribúſve ſimul ordinatè coniunctis; quorum ſingula oblonga ſunt & anguſta, acuti rumicis foliis ſatis ſimilia, at læuia & glabra: è ſcapi faſtigio vagina exit oblonga & quàm Ari maior, foris herbacei, interius verò in punico colore vnà cum piſtillo ſuo nigricante; qui longus, craſſus, & cornu modo in acumen faſtigiatus; cuius, ſeminis incremẽto, diſtenta diſſilienteque membrana, fructus racemoſus vuæ inſtar patet, primùm virentibus, deinde rubentibus ſuccique plenis baccis farctus: in quibus ſemen duriuſculum. radix ſubeſt perennis, craſſa, bulbo ſimilis, candida, tenui cortice induta, mediocris ſubinde mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adhærentibus quoque non rarò exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

Minus Dracontium, foliis, inuolucro ſiue vagina, piſtillo, vuaque Aro ſimile eſt; foliis tamen non nigris, ſed albicantibus maculis reſperſa. quæ non ita citò vti Ari pereunt; ſed vnà cum vuis in Hyemem vſque perdurant: acini quoque minus ſaturato, ſed ad croci inclinante colore, rubent. radix non abſimilis Ari, candida, & bulbi ſpecie, fibras habet adhærentes, exiguaque nouarum ſtirpium rudimenta.

Locis vmbroſis, in calidioribus præſertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio ſatis familiare. ſed minus rarius eſt.

Floret vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò ſerius; vuæ Auguſto perficiuntur.

Græci δρακόντιον καὶ δρακοντίαν; Latini quandoque Dracunculum appellant.

Et quod maius eſt, recentiorum pleriq; Serpentariam maiorem nuncupant: alij Biſariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Luph criſpum: Germani Schlangenkraut / drachenwurtz: Brabanti Speerwortele: Galli *Serpentaire*: Itali *Dragontea*: Hiſpani *Taragontia*. In cenſu notharum vocum etiam ἄρον, ἴσαρον, ἴαρον, ἱεράκιος, βλάρον, ἀρμιάγειον, κύπρεις, Sauriaria, & Sigingiaria, dicta etiam reperitur.

Matthiolus hunc Dracunculum minorem facit, & alium quendam pro maiore pingit; qui, ſi in rerum natura eſt, Biſtortæ ſpecies videtur. Occaſionem dediſſe potuit vox ἀντεμπλεκόμενα, pro qua, ſibi inuicem implicata, Matthiolus, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia λαπαθοειδῆ ἀντεμπλεκόμενα Dioſcorides deſcribit. Sed
Ἀντεμπλοκή. ἀντεμπλεκόμενα dicuntur connexa & cohærentia. ἀντεμπλοκὴ ſiquidem connexio eſt. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi ſimilibus, vt diximus, connexis conſtant & cohærentibus.

Dracontium minus, ſunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum henicophyllon, & Luph planum. poteſt etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. Officinis autem Dracunculus iſte non eſt cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythonion, Aſclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Sauromaton, Therion, Schœnos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non impropriè minor, ἀρώνια dici poteſt; cùm ſit Aro ſimilis.

Cæterùm viribus Dracontion quiddam Aro perſimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice, illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculam quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt vtique maximè efficax.

Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium eſt contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupantur. Expurgat extergitque ſtrenuè, tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto.

Folia quoque, vtpote ſimilem facultatem habentia, vlceribus, vulneribusque recens inflictis accommoda ſunt; & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ſicciora, viribus ſunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditum eſt, caſeum humidũ, ſi illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorũ ſiccitatem, à putredine cõſeruari.

Fructus valentior eſt, non foliis tantùm, ſed & radice: proinde & cancros & polypos eliquare creditus eſt. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioſcorides, ferri narrat, à viperis non feriri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem ſerpentes fugere etiam ſcribit. Et hæc quidem de vtroq; Dracunculo in duobus Dioſcoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem bis térve elixam, quò omnem exuat medicamentoſam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exhiberi; cùm craſſi ac glutinoſi thoracem pulmonemque infeſtantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioſcorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tum coctam tum aſſatam cum melle, aut per ſe in cibo acceptam, humores in thorace hærentes ad eductionem faciles enicere.

De Dracunculo aquatili. CAP. VII.

Dracunculus aquatilis.

AQVATILI Dracunculo non rotunda bulbi ſpecie, ſed prælonga, repens & geniculata, mediocriſque craſsitudinis eſt radix; è cuius geniculis foliorum pediculi aſſurgunt teretes, glabri, intùs fungoſi; deorſum verò cãdidæ & tenues aliquot demittũtur fibræ. Fructus in breui pediculo ſuprà, atque vnà cũ vno foliorum prodit, initio quidem exiguis candidiſque ſtaminibus (quæ pro flore ſunt) circundatus. excreſcit inde in racemum, primùm viridem, cùm maturuit, rubẽtem, Ari vua minorem, at non minùs acrem. folia lata ſunt, virentia, glabra, læuiaq́; , hederaceis conformia, ſed tamen minora quàm Ari. illud verò cui racemoſus fructus connaſcitur, etiam minus eſt, ac parte eũ verſus, ſuperiore nempe, cãdidum.

Naſcitur Dracunculus iſte in vliginoſis paluſtribuſq́; locis, in ipſis frequentiſſimè paludibus ac reſedibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vuæ maturantur.

Dracunculus aquatilis & paluſtris non abs re nominatur; à nonnullis Arum paluſtre; perperam verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis **Waſſer ſchlangen kraut**: id eſt, noſtrate dialecto, **Water ſlanghen cruijt**.

Deſcribitur autem Dracontion iſtud à Plin. lib. XXIIII. cap. XVI. & tertia eius ſpecies eſt. quam demonſtratam ait, folio maiore quàm cornus; radice arundinacea, totidem, vt affirmabant, geniculatam nodis quot haberet annos, totidemque eſſe folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumque effigies. ſed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque ipſius Ari ſimilis eſt, ſed tamen minus potens minuſque efficax videtur.

De Ariſaro. CAP. VIII.

DVPLEX Ariſarum eſt: vnum latifolium, alterum anguſtioris folij: vt noſtra poſterior ætas obſeruauit.

Latifolium Ariſarum folio eſt hederaceo, lato, & acuminato; ſed multò quàm Ari minore: cauliculus eius tenuis & exilis eſt: vagina ſiue inuolucrum paruum: piſtillus exiguus, in nigro purpuraſcens: vua matura rubet: acini minuti. radix candida, forma Ari, ſed minor. 1.

Secundo Ariſaro quina, ſena, plurávе ſunt oblonga & anguſta folia, læuia quoq; ac ſplendentia: vagina ſiue inuolucrum anguſtum & oblongum: piſtillus, qui ex eo prodit, tenuis & longus, iunci craſſioris modo, in purpura ſimul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferius iuxta terræ ſuperficiem, ac ſubinde profundius, aliquot perpauci acini in exiguam vuam conformantur; initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globoſa & candida, veluti prioris. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. ſed primum in Italiæ ac præſertim Tuſciæ quibuſdam locis: alterum circa Romam, ac in Dalmatia, Aloiſio Anguillara teſte, reperitur.

Flores & fructus vtriuſque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioſcorides ἀρίσαρον appellat, à Plinio autem ἀρὶς dicitur. lib. ſiquidem XXIIII. cap. XVI.

Ariſarum latifolium.

Ariſarum anguſtifolium.

Eſt & Aris,ait,quæ in Ægypto naſcitur,ſimilis Aro, minor tantùm , minoribusq́ue foliis, & vtique radice,quæ tamen oleæ magnitudinem implet. Alterum Ariſarum ignoraſſe veteres exiſtimãtur. Eſſe autẽ Ariſari ſpeciẽ, floris,fructus,radicumq́; forma & qualitas oſtẽdunt.

At potentia ac facultate Ariſarum Aro ſimile eſt : acrius tamen , vt Galenus ait. Nomas impoſita radix ſiſtit: fiunt ex ea collyria ad fiſtulas efficacia.corrumpit eadem genitale cuiuſuis animantis impoſita: auctor Dioſcorides.

De Biſtorta. Cap. IX.

FOLIA Biſtorta in longiuſculis pediculis promit oblonga,lata & acuminata, Lapathi ſimilia,verùm venoſa,& ſupernè quidem virentia , inferius verò in cæſio colore candicantia: inter quæ medij exeunt caules, pede altiores , rotundi, minoribus aliquot foliis circumueſtiti; ſpica in faſtigio exiguis floſculis è dilutiore rubore purpuraſcente; ſemina in qua tandem triangularia, ſplẽdentia,veluti Oxalidis.radix ſubeſt craſſa,oblongior,geniculata, nonnunquam retorta,multis fibris capillata, foris nigricans, interiore verò pulpa non intensè rubeſcens, guſtu adſtringens.

Fuchſius duas huius ſpecies facit:vnam foliis rugoſioribus,aliam læuioribus:& radice hác magis in ſe contorta; illam verò maiore & minus complicata,multumq́ue fibroſa.

Reperitur Biſtorta locis humentibus,in opacis ſyluis,pingui ac lutoſo ſolo. Matthiolus in montibus exire refert.Adoleſcit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maio ac Iunio flores ſpicati vigent: ſemen poſtea matureſcit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Biſtorta habet. Germani Naterwurtz: Belgæ Hertstonghe:Galli *Biſtorte:* Bohemi Hadij korenij appellant. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibuſdam Dracunculus.Sed à Dioſcoridis Dracontio multum differt. Plinianorum autem Dracũculorum aliqua fortaſſe ſpecies eſt. Plinius ſiquidem lib.XXIIII.cap.XVI.id quod Græci Dracontion vocant,triplici ſibi effigie demonſtratum refert: foliis Betæ , nõ ſine thyrſo,flore purpureo: alios radice longa,ſignata articuloſaq́; monſtraſſe: tertiam demonſtrationem fuiſſe folio maiore quàm Cornus,radice arundinacea.Deinde infrà,lib. XXV. cap. II. in agro hoſpitis repertum ait , Dracunculum appellatum , caule pollicari craſſitudine , verſicoloribus viperarum maculis , quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium.

Atque

Biſtorta.

Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipſo Plinio, ſimilis eſt. Tertiũ aquatilem eſſe paulò antè ſcripſimus. Poſterior, Dracótion maius Dioſcoridis eſſe videtur. & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiã oſtendit. Alius eſt, inquit lib.xxv.cap.II.quàm nos in priore volumine eiuſdem nominis diximus; ſed huic alia figura. Supereſt ſecũdus Dracunculus, qui ſi idẽ eſt cum eo, cui cap.xvI.lib.xxIIII.ſtatim initio, radicem tradit eſſe ſubrutilam & draconis conuoluti modo, multùm cum Biſtorta conuenit. Nam Biſtortæ radix intorta & conuoluta eſt; ac colore, quem ſubrutilũ dicere liceat. Eſt eadem & veluti geniculis articulata, vt ſecũdi Dracontij. quod coniecturam & ſuſpicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Biſtortam omnino aliam eſſe volunt. Matthiolus ſiquidem in epiſtolis medicinalibus Behen rubrum eſſe ſcribit. Geſnerus ad Limonium refert. aliis placet Britannicam eſſe.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim eſt) radices ſunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Biſtortæ verò radix odore caret, refrigerans, adſtringensque, venereis aduerſatur. *Behen.*

Limonium autem folia habet, Dioſcoride teſte, Betæ tenuiora & longiora, ſemenque rubrum. Contrà Biſtortę minora dvrioraque ſunt folia, & ſemen Oxalidis. *Limonium.*

Britannica verò folio eſt Lapathi nigriore & hirſutiore; radice tenui & breui; Dioſcoride & Plinio auctoribus. Biſtortæ læuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm tenuis ac breuis appellanda ſit. Iam & Britannicæ ſuccum & folia in Hyemem reponenda Apuleius ſuadet; cauſam addens, quòd non ſemper appareat. At Biſtorta viuax radice eſt, & nullo non anni tempore reperiri poteſt. Quæ Biſtortam & ab Arabum Behen, & à Dioſcoridis Limonio, nec non à Britannica differentem eſſe ſatis manifeſtè oſtendunt. *Britannica.*

At facultate Biſtorta frigida, & cum reſiccatione validè adſtringens. Radix menſes & vndequaque profluentem ſanguinem ſupprimit: aluum ſiſtit, vomitum compeſcit; dyſenteriis medetur, quouis modo aſſumpta. Tonſillarum, faucium, & oris inflammationibus ſuccurrit; gingiuas firmat decocto aut ſucco eius ore colluto. Idem poſſunt folia & ſemen, ſed tamen minus efficaciter.

De Bolbocaſtano. CAP. X.

BOLBOCASTANO folia ſunt tenuia, diſſecta, atque diuiſa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potius Anethi ſimilia: cauliculus tenuis & dodrantalis: floſculi parui in vmbellis candicantes: ſemen non magnum, oblongum, anguſtius quàm Fœniculi, odoratum, obſoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi forma, foris nigra, & vbi inaruerit rugoſa, intus pulpa candida, ſapore inter Caſtaneam & Paſtinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocaſtanon reperitur: item & in Græcia, Chio ac Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia ſiue Anglia prouenire. Nec deſtituitur eo quoque Germania, ſi non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntiæ in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocaſtani ſunt, non autem, vt ipſe opinatur, Ornithogali. Scribit autem has eſſe rotundas, Caſtanearum magnitudine, pullo extrinſecus cortice, intus carne candida, guſtu dulci; crudas coctaſque in aqua edi: cauliculum eſſe ſingularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in vmbellis veluti Anethi. quale Bolbocaſtanum eſſe iam diximus.

Vigent Bolbocaſtani flores Iunio: ſemen poſtea ad perfectionem venit.

Meminit βολβοκαστάνου Alexander Trallianus lib.vII. inter ea, quæ purulentis vtilia ſunt, cibaria ipſum referens. Guinterius dictionem exiſtimauit corruptam, legendumque eſſe βαλανοκάστανον: ſed tam peregrina hæc vox eſt, quàm βολβοκάστανον.

Bolbocaſtanon.

Βολβοκάσανον autem à forma bulbi & ſapore caſtaneæ nomen inuenit ſuum. Noſtra ætate plerique *ἀγειοκάσανον* nuncupant: Zelandi Cleyn eerdtnoten: Germani Kleyn eerdnuß: Sabaudi *Fauerottes*: Angli kippernutz.

Eſt autem Bolbocaſtani radix moderatè calida & ſicca, ſimul & adſtringens: ſemen verò calidius & ſiccius. Editur illa cruda, ſed ſuauius cocta: ſanguinem ſpuentibus & mingentibus vtilis.

Semen aperiendi vi præditum, & *διουρητικὸν* eſſe videtur.

De Centaurio, & primùm de maiore.

CAP. XI.

DVPLEX Centaurium, Dioſcoride auctore; Maius & Minus, quæ & forma, & magnitudine multum à ſe inuicem differunt.

I.

Maius ſiue magnum Centaurium caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quaſi particulas diuiſa, Iuglandis foliis ea propter quaſi conformia, ſed ambitu crenato: flores capillacei ac ſtaminei in diluto cæruleo purpuraſcunt, & in ramulorum faſtigiis è capitulis emicant ſquamoſis, rotundis aliquantulum turbinatis; in quibus vnà cum lanoſis pappis ſemina oblonga, glabra, ſplendentia. radix ſubeſt longa, carnoſa, craſſa, fragilis, foris nigricans, interius rubeſcens, ſucco

Centaurium magnum.

Centaurium magnum alterum.

ſangui-

ſanguinei coloris prægnans, cum dulcedine & adſtrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur ſpecies, folio non diſſecto, verùm Lapathi modo, longo, lato, 2.
ſimplici atque indiuiſo, per ambitum tamen ſerrato: caule breuiore: floribus, ſemine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens teſtem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij ſpecies referuntur, maior & minor: ac maior foliis deſcribitur Lapathi. Sed verba ipſa adferamus, quæ ſic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet ſicut Lapathum hortenſe, minora tamen, in circuitu verò ſciſſa veluti ſerra; caulem trium palmorum; ſuccum rubrum; in ſummitate caput laminiginoſum; radicem verò ſolidam & craſſam.

Lætum ac pingue ſolum maius amat Centaurium, ac colles herboſos apricos. Copioſiſſimum, inquit Dioſcorides, in Lycia, Peloponneſo, Arcadia, Helide, Meſſenia, pluribusque circa Pholoen, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronenſis monte, ſed quod in Baldo monte, vt Matthiolus ſcribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hiſpania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpiam radices, terræque commiſſæ, ſubinde in hortis reuireſcunt.

Æſtate huiuſcemodi Centauria florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore κενταύειον nomen habet.

Quod maius eſt, Græci κενταύειον τὸ μέγα appellant: Theophraſtus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperam Rha ponticum dicitur. Rha Ponticum ſiquidem Rha eſt in Ponti regionibus natum, ſtirps à Centaurio maiore diuerſa. Extant porrò & alia huius nomina, inter nothas & aſſcriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere vidētur, vt ſunt, νάρκη, μαρώνη ἢ μαρώνιον, νέοσιον, λιμνήσιον, λιμνηστὶς, πλευρεγνία ἢ πηληθρόνιον, χειρωνία, αἷμα ἡρακλέως. Vnefera, Felterræ, Polyhydion ἡμερώτον.

At Theophraſtus & Plinius, Centaurium iſtud maius, tum & minus, de quo capite mox ſequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panaces, de quo vterq; ſeorſum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioſcoride quoque deſcribuntur, & duo reliqua ſupereſſe oſtendunt. Et Theophraſtus quidem lib. IX. vnum πλατύφυλλον ſiue latioris folij: alterum λεπτόφυλλον, hoc eſt, tenuifolium eſſe ait. Quæ Theophraſti verba ipſe Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. XXV. cap. IIII. ſcribit; idem quoque cap. VI. affirmans; vbi vtrumque Centaurium latius explicans, à Chirone repertum repetit; atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipſum audiamus.

Quartum, cap. IIII. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, ſed & Pharnaceon in controuerſiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulo pòſt:

Huius genera fecêre duo, alterum latioris (exemplaria pleraq; læuioris perperam habent) *Plinij locus emendatus.* folij: alterum tenuioris. Cap. verò VI. Centaurea curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hoſpitio, pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia ſunt lata, longa, ſerrato ambitu, &c. Et mox infrà:

Eſt & alterum Centaurium cognomine λεπτὸν, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocāt.

Ex his apparet, Centaurium vtrumq; inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium eſſe quarti generis πλατύφυλλον, ſiue Latifolium Panaces.

Cæterùm quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus ſcribit) ſicuti guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Secundum omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulſis, dyſpnœæ & inueteratæ tuſſi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioſcorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulſis, ſpirandi difficultati, veteri tuſſi, ſanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad vteri dolores. Ducit etiam menſes ac fœtus collyræ forma vtero impoſita. Eſt & vulneribus idonea, recens tuſa, aut arida, prius madefacta contuſaque. coniungit etenim ea, ac glutinat. Quin & carnes coaleſcunt, ſi contuſa ſimul decoquatur.

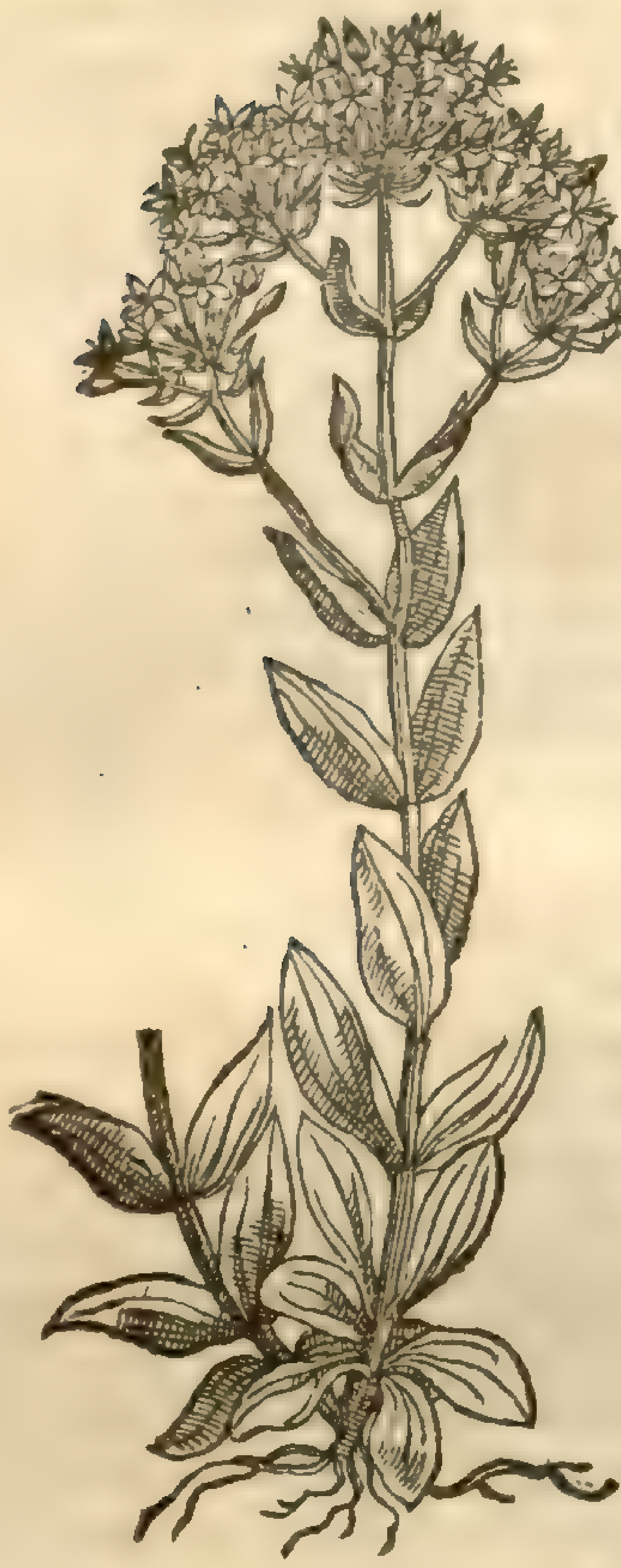
Eadem, quæ radix, Galenus ait, & ſuccus ipſius efficit; quo & vice Lycij vtuntur.

De Centaurio minore. CAP. XII.

EXIGVA herba minus eſt Centaurium: cauliculo aſſurgit anguloſo, ſemipedem aut dodrantem alto: foliis Hyperici ſiue Perforatę forma & magnitudine: flores in ſummis virgulis è punico colore in purpura rubent, Lychnidis ſatiuæ floribus minores, qui interdiu & extorto ſole patent, ſub veſperam verò recluduntur: Siliquæ ſequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici ſimiles, in quibus ſemina minutiſſima. radix ſubeſt parua, dura, nullius vſus.

Loca

Centaurium minus.

Loca amat herboſa, aratro non proſciſſa, aliquantulum, ſed tamen non omnino, rigua. Eſt non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens

Iulio & Auguſto vnà cum floribus ac ſiliquis legitur.

Iſtud genus Gręci κενταύριον μικρὸν appellant: item & λιμνήσιον καὶ λιμναῖον, quòd videlicet circa paluſtria naſcatur. Plinius Libadion ab eadem occaſione (ſi integra lectio eſt) ac propter ſummam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter ſpurias voces reperitur, ἑλλεβορίτης, ἀμάραντον, αἷμα ἡρακλέους, Febrifugia, & Multiradix.

Theophraſtus & Plinius, vti ſuperiore capite oſtendimus, inter Panacis genera repoſuêre, inter quæ Panaces eſt λεπτόφυλλον, id eſt, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hiſpani *Cintoria:* Germani Tauſentgulden kraut: Belgæ Santorie & cleyn ſantorie: Galli *Petite centaure* appellant: Bohemi Zemezluc.

Habent autem huius Centaurij cauliculi ſuperiores folia floreſque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & ſiccam ordine ſecundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obſtructiones decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur; diuturnis ac prorogatis febribus auxiliantur: ventris tineas & lumbricos interimunt: in ſumma abſtergunt, expurgant, craſſitiem humorum attenuant, & quidquid amara poſſunt, inſigniter præſtant.

Dioſcorides, & poſt eum Galenus, bilem & craſſa per aluum ducere, iſchiadicisque infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametſi frequenter ac feliciter hoc vſi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obſeruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adeſſe exiſtimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Cauallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius ſpecies quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, ſed & vomitione craſſa & bilioſa educit. Fieri autem poteſt, vt vires vtriuſque inter ſe confuſæ ſint, & deſcriptiones permixtæ. id quod ex ipſis Dioſcoridis verbis quodammodo apparet.

Centaurium ſiquidem, ſcribit, minus herba eſt Origani aut Hyperici ſimilis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij noſtri minoris folia non prælonga, ſed rotundis modò, paulò longiora, veluti Hyperici ſunt; Gratiolæ verò oblongiora ſunt, & ad Polygoni accedentia: quod foliis Rutæ longioribus deſcribitur.

Facit huc quòd Helleborines vox inter ſpurias Centaurij minoris appellationes ſuperſit. Centaurio ſiquidem minori nequaquam, ſed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per ſuperna expurget, vt cap. de Gratiola latiùs, ſuo loco.

Glutinat autem iſtud Centaurium etiam vulnera recens virenſque tuſum ac impoſitum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta vtilis eſt: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiunt. In peſſo admotus fœtus & ſecundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit. auctor Dioſcorides.

Optimum, inquit Galenus, ſuccus etiam medicamentum ad iecinoris obſtructiones ſoluendas, bonumque lieni indurato remedium foris impoſitum; nec ſecius, ſi quis bibere ſuſtineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioſcorides breuiter oſtendit.

De Cy-

De Cyclamino orbiculari. CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis.

Cyclaminus orbicularis rotundifolius.

PRÆTER Cyclaminum ſe vicinis fruticibus aut adminiculis circumuoluẽtem, quẽ alterũ Dioſcorides cognominat, ſunt eius, qui orbiculari eſt radice, à recentioribus aliquot obſeruatæ ſpecies, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos foliis viret latis, anguloſis ac hederæ ſimilibus, ambitu leniter ſerratis; ſuperiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamẽ maculis variegatis, & vmbilico ſiue medio folij ſubalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis; & ſubinde colore ſaturato, aliàs dilutiore: floſculi ex tenellis pendent pediculis, deorſum nutantes; foliolis eorum ſurſum reflexis; & purpureo Violæ nigræ colore, non tamen intenſo, ſplendent; odoris exigui: ſuccedunt capitula ſeminifera, in ſpiras pediculis contractis. radix bulbi aut rapi modo in orbem circumacta & aliquantulum in latitudinem preſſa, foris nigricat, intus candida, rugas inareſcens contrahit. 1.

Alterius ac ſecundæ Cyclamini & lata quidem ſunt, ſed nequaquã anguloſa, verùm quaſi rotunda, & nullis ſuperius aut omnino obſcuriſſimis apparentibus maculis; ſaturato colore virent; inferius verò è punicante purpura rubent: flores prioris ſimiles, at odoratiores. radix aliquanto minor. 2.

Tertia ſpecies foliis ſimiliter eſt haud anguloſis: ſed ambitu eorum aliquantulum crenato: maculata hæc ſunt, ſed vmbilico nigriore: flos intenſiore colore purpuraſcit, odoris ſuauiſſimi. radix quàm aliarum minor. 3.

Naſcitur Cyclaminos locis vmbroſis ſub arboribus & in ſyluis, in vepribus, Plinius ait. Et prior quidem harum in Veromanduorum, Verocaſſum, ac Atrebatum finibus; altera in Arduenna ſylua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regionibus communes. Tertia rarior eſt, ſed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè menſe Cyclamini florent: folia inde noua ſuccedunt, Hyeme virentia. ſemen ſub æſtatem ſequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινον Græci appellant: dicitur & κισσόφυλλον, κυσσάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθηρον, χυλίνη: à Zoroaſtre τελμφαλίτης, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio ſimiliter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terrę malum; in Offi-

in Officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita. Itali *Pan porcino*: Hiſpani nonnulli *Maza de porco*: Germani Schweinbrot/erdtapffel: Belgæ Verckens broot/ſueghen broot: Galli *Pain de porceau*: Angli Sowbrede.

Coloſſinus color. Colorem floris Plinius Coloſſinum appellat. Flos eius, inquit, Coloſſinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & diſcutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad ſeceſſum prouocat in floccis appoſitus: medicamentis phymata, ſtrumas, aliaſque durities digerentibus admiſcetur: ſuffuſis cum melle illitus competit; ad hæc quoque per nares expurgat: abdomine illito ventrem ſubducit, & fœtum interimit: eſt & validum interimendo conceptui medicamentum in peſſo additus.

Tota radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt; nō modò viſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem eiiciēs. Cutem extergit, cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat impoſita, cùm recens, tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant.

Tradunt (vt præter hæc Dioſcorides refert) ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Bibitur & in vino contra lethalia, & præſertim leporem marinum; & contra ſerpentum ictus impoſita remedio eſt: immiſta vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagrę, pernioneſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrhenicæ modico, vt ſtrigmentoſum fiat vnguentum, pernionibus vtiliſſimum. Narratur & ad philtra amatoria aſſumi contuſa, & in paſtillos efformata.

De Cypero. CAP. XIIII.

Cyperus rotundus.

Cyperus longus.

CYPERI genera duo ſunt: longioribus radicibus vnum; alterum rotundioribus; & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum. Indicus Cyperus inter aromata è longinquo allata referendus.

Vtriq; autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radicis, folia ſunt longa, gracilia, arundi-

Pſeudocyperus.

arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorſo eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rariſſimè quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent ſemina exigua recondentes. radices, vnius prælongæ, geniculatæ, Graminis modo ſerpentes, ſibique implicitæ, foris è punico colore nigricantes, interiore verò carne in ſubluteo albicantes, odore ſuaui, guſtu ſubamaro: alterius verò nodoſæ ſunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus ſimiles, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus paluſtria loca ac rigua. In Italia locis quibuſdam ſpontè naſcitur: & in aliis quoque calidioribus Meridiem verſus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præſtantior. In Germania tam ſuperiore, quàm hac noſtra inferiore, non niſi ſatus reperitur; & qui lõgus præcipuè: nam rotundus perrarus eſt.

Sed Pſeudocyperus Graminis ſpecies, foliis Cypero & iuba ſimilis, radice verò candida, tenui, longa, geniculata, omni odore & ſapore, exceptis herbaceis, deſtituta, locis paluſtribus in Belgio ſatis frequens occurrit. *Pſeudocyperus.*

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Auguſto.

Græci modò *κύπερον*, modò *κύπειρον* per diphthongum appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celſus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum anguloſum, & Iuncum triangularem. Dicitur & ἐρυσίσκηπτρον καὶ ἀσπάλαθον, atque, vt in Caſſij Dionyſij Geoponicis, à nonnullis ζέρνα: Italis *Cypero*: Hiſpanis *Iuncia oloroſa*, *& Iunça cheyroſa*: Germanis Wilder galgan: noſtris Wilden galigaen: Gallis *Souchet*. Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cùm oblonga eſt, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vſui ſunt: vt Galenus ait, excalefacientes pariter & exſiccantes citra mordacitatem: Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt. habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam menſesque prouocant.

Dioſcorides malagmatis calfactoriis etiam miſceri, & ad vnguentorum ſpiſſamenta accommodam eſſe addit.

De Dulcichino. CAP. XV.

DVLCICHINVM Cyperum rotundum refert. folia etenim eius arundinacea, oblõga, dorſo eminente, triangula, Cyperinis ſimilia; caulis anguloſus & iuba ſimiliter reſpondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, ſed tamen aliquanto oblongiores, dependent globuli; veluti exigui bulbuli, ſpecie articulati; colore exterius ruffeſcente, interiore verò carne candidi; ſapore grato dulcique, & Caſtaneis proximo.

Colitur Dulcichinum pleriſque Italiæ locis. in fluminis Atheſis ſeritur ſabuloſis; vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronenſi vel ſpontè, Matthiolo teſte, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere ſeruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipſam noſtra ætas Dulcichinum, & radiculas Traſos ſiue Tragos appellat, aut Traſcos. Cyperi ſpecies eſt, ſed dulcis, Theophraſto, vt ſatis apparet, non incognita. Libro ſiquidem de cauſis VI. Cyperi radices inter dulces atq; edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod proculdubio, non de alio, quàm de iſto, accipi poteſt: aliorum ſiquidem Cyperorum radices amaricãt & minimè edu-

Cyperus esculentus. Lam. enc. 7.264

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.

les ſunt. Non deſunt tamen, qui Traſos iſtos Arabum medicorum Habalzelin ſiue granum Zelin eſſe conſtanter exiſtimant; quod tamen veritati parùm conſentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus ſiue grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio ſiquidem cap. CCCXXXVII. ſic habet:

Habalzelin Habalzelin granum eſt pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum ſaporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid eſt? granum eius eſt boni ſaporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc diſcrimen, palam fit.

Cæterùm Traſi in moderatè calefacientium ac humectantium ſunt ordine. crudorũ thoraci inhærentium humorum concoctionem promouét: vrinæ acrimoniam obtundunt, præſertim in carnis iure macerati, inde tuſi ac ſucco eorum extracto: genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus ſiquidem quodammodò gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellariis apud Veronenſes inferuntur.

De Glycyrrhiza, ſiue Dulci radice Dioſcoridis.

CAP. XVI.

VNIVS dulcis radicis Dioſcorides tantùm meminit, præter hanc tamen & alia eſt vulgaris vſus, de qua capite ſequente: hoc de Dioſcoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc ſæpenumerò caules complures altos & ramoſos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis ſibi inuicem oppoſitis collecta, Lentiſci foliorum figura, attamen maiora, viroris ſaturati, & tactu nonnihil glutinoſa: flores è foliorum alis exeunt parui, cærulei, atque eius cuius non ſcriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commiſſi; quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam aſperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis ſubruffis, aſperis & hirſutis ſiliquis conſtans, in quibus ſemen. radix prælonga, craſſa, & vnica eſt, brachij ſubinde longitudine ac craſſitie, buxei luteíve intus coloris, foris raro alterius, ſed tamé quãdoque nigricãtis, guſtu dulcis cum auſteritate quadam.

Plurima, inquit Dioſcorides, in Ponto & Cappadocia gignitur. Apud Belgas in hortis ſubinde videtur.

Flores

Glycyrrhiza vera Dioſcoridis.

Glycyrrhiza vulgaris.

Flores Æſtate, Autumno pilulę cum ſiliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouoſque caules producit; Hyeme ſiquidem cum caulibus folia intermoriūtur, radice interim viuace.

Γλυκύρριζαν à dulcedine Græci; Latini dulcem radicem appellant. Sunt eius & alia nomina inter ſpuria, vt ποντικὴ à Ponto, γλυκήρατον, γλυκύφυτον, σύμφυτον, λεοντικὴ, σκύθιον, ἄδιψον, συλίθρα, λίβυες ἄστων, ὁμοιονόμοιος, πενθαδόμοιος. Officinis & vulgo hæc incognita Glycyrrhiza eſt.

Huius fruticis natura, vt Galenus ait, familiaris eſt noſtræ temperaturæ, & cùm adſtrictio quædam adiuncta ſit, eius temperamentum quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad temperatum. porrò quoniam & dulcis, nimirum & modicè humida eſt.

Succus radicis, Dioſcorides tradit, ad arteriæ exaſperationes vtilis eſt, quem linguę ſubditum eliqueſcere oportet. prodeſt, & ad ardorem ſtomachi, aliâs oris; ad iecinoris thoracisque vitia, veſicæ ſcabiem, renumque affectus cum paſſo potus. Sitim extinguit ſub lingua eliquatus: vulneribus prodeſt illitus; commanducatus ſtomacho conuenit.

Radicum recentium decoctum ad eadem facit. At radix arida læuiſſimè trita pterygiis commodiſſimè inſpergitur.

Plinius Glycyrrhizam ſtomaticem eſſe, & oris vlceribus inſpergi, præter ea quæ Dioſcorides, etiam refert.

De vulgari Glycyrrhizâ. CAP. XVII.

VVLGARIS vſus Glycyrrhiza caulibus foliiſque priorem ſatis refert, ſunt tamen folia virentiora maioraque: cauliculi verò ſubinde teneriores: flores non in globulum aut orbiculum collecti, ſed in ſpicam veluti Viciæ digeruntur, exigui, colore dilutè cærulei: ſiliquæ inde eodē ordine paruæ ſuccedūt, nequaquam aſperæ aut hirſutæ, ſed læues & Lentium valuulis ſimiles; in quibus ſemina parua. radices tenues & longæ ſunt, ramoſę inſtar ſarmentorum Vitis, foris nigricantes, intus buxei coloris, quæ tam latè ſub terra per trāſuerſum & obliquum repunt, vt vix totæ erui queant, & pleriſq; etiam locis progerminent.

Copioſa hæc in Germania, agro præſertim Padenbergenſi, in Franconia dicta. frequens & in Hiſpania. Belgarum horti hac nō deſtituuntur. Theophraſtus, & poſt eum Plinius, iuxta Męotidem paludem referunt naſci.

Rarius in Germania ac Belgio floret: ideoq; etiam ſterilis à nonnullis, ſed temerè, credita: cùm autem floret, ſub finem floret æſtatis. Inareſcunt & huius folia cauleſque, radice reſtibili viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam eſſe palàm eſt. Officinæ corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali

Regolitia: Hiſpani *Regaliza* & *Regalitia*: Germani Süßholtz / ſuſſwurtzel: Galli *Riglice*, *Rigoliſſe*: noſtri Calliſſiehout / ſuethout: Angli Licores: Bohemi Likorice. Theophraſtus σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli εὐτυγλύκειαν appellāt. Plinius Scythicam herbam. Et verè εὐτυγλύκεια ſiue multum dulcis, hæc dici poteſt; eſt etenim omnino dulciſſima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione in qua gignitur, nominatur. Poteſt & hæc ἄλιμος citra aſpirationem, & ἄδιψος propriiſſimè nuncupari: exiguo ſiquidem guſtu famem & ſitim præcipuè ſedat.

Cæterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis eſt, temperatè quoque calida & humida eſt. Cortex eius amaritudinem quandam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: ſed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & ſucco plena radix, quàm arida.

Vtilis eſt ad raucedines, tuſſes, difficilem reſpirationem, peripneumoniam, pleuritidē, ſanguinis puriſq; ſputationem, phthiſim, & ad omnes thoracis morbos, exaſperata lenit; inflammationes ſedat; acrimoniam & ſalſilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit; & ſputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo ſumpta: aut aliquandiu manſa, ſuccóve ſub lingua detēto. Decoctum eius renibus ac veſicæ exulceratis cōfert: vrinæ ſtillicidio medetur, ac in vniuerſum omnibus malis occurrit, ab acribus, ſalſis & mordacibus humoribus excitatis.

Hæc eadem de Scythica radice Theophraſtus quoque habet, qui hac & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim poſſe viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, & ad tuſſim ſiccam, atque in totum thoracis morbis: ad hæc vlceribus mederi poteſt cum melle: ſitim quoque extinguit ſi teneatur in ore. Qua de cauſa ea

Hippace. & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim.

Plinij error. Hippace autem caſeus eſt, vt Hippocrates teſtatur, ex equino lacte concretus. Plinius lib. XXV. cap. VIII. perperam eius nominis herbam eſſe exiſtimauit.

De Gentiana. CAP. XVIII.

Gentiana.

FOLIIS Gentiana viret latis, longis & neruoſis, veluti Plantaginis, ſed maioribus & Veratri albi ſimilioribus: ſcapi inter hæc ſurgunt alti, ſimplices, indiuiſi, inanes, læues, geniculati: foliis è ſingulis geniculis binis, ſenſim imminutis: circumambientibus coronę modo, ſuperiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, è ſenis anguſtis foliolis radiantis ſtellæ inſtar explicati; qui è calycibus exeunt oblongis; in quibus inde ſemen læue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore ſubruffo ſordens. radix prolixa, craſſa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, guſtu amariſſima.

Locis gaudet vmbroſis, frequens in Italiæ, Illyrici, Germaniæ, Galliæque & Heduorum ſiue Burgundiæ montibus.

Flores Æſtate, ſemen Autumno non rarò perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen γεντιανῇ dedit; quod & Officinę ſeruāt, Gentianam nuncupantes. Germani Entzian bitterwurtzel: Belgæ cum Italis, Hiſpanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli Felwurte. Sunt & eius ſpuriæ quędam nomenclaturæ, quæ & apud Apuleium reperiuntur, vt κενταύρειος ῥίζα, ναρκὴ, χειρώνιον, ἀλοΐτης, Aloë Gallica, Baſilica, Cyminalis.

Locus Dioſcoridis reſtitutus. Habet autem Gentianæ radix calfactoriam, vt Dioſcorides ait, & ῥυπτικὴν, id eſt abſtergentem vim. (nonnulla exemplaria perperam συπτικὴν.) Admodum efficax, auctore Galeno, eſt, cùm opus extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſſit, cùm impensè amara ſit.

Vtilis autem eſſe perhibetur conuulſis, ruptis, ex alto delapſis, hepaticis & ſtomachicis:

miſce-

miſcetur etiam antidotis, veluti Theriacæ diateſſaron: quam Aëtius Myſterium appellat. Tanta huic vis eſt, ait Plinius, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed & ilia quoque trahentibus, auxilietur pota.

De Cruciata, ſiue Gentiana minore, atque aliis quibuſdam Gentianæ ſpuriis generibus. CAP. XIX.

Cruciata ſiue Gentiana minor.

CVM Gentiana cognationem magnam & ſimilitudinem nonnullam habet, à pleriſque nuncupata Cruciata. Caules eius rotundi ſunt, geniculis diſtincti, inanes, dodrantales, vel altiores: folia radicibus proxima, tum quæ circa caules geminata, Gentianæ ſimilia, verùm minora, crebróque deorſum reflexa: flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculorum faſtigia orbiculatim ambiunt, ab herbaceis calycibus exeuntes. radix candida, teres, & oblonga, ſubinde foraminoſa, & plerunque inter lapides ſub terra iacentes deſcendens; guſtu amariſſima. 1.

In collibus & montibus, necnon in aliis incultis & aſperis locis reperitur, & in Germania quidem frequenter.

Septembri in Germaniæ agris, Iulio menſe in Belgij hortis floret.

Germani Modelgheer/ſpeerenſtich/& creutzwurtzel: Latinè Cruciatam appellant. Gentianæ ſpeciem eſſe, & forma & facultas oſtendũt; Gentiana minor idcirco nuncupari poterit. Nam & alia eſt Cruciata, decuſſatis foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum. Sunt verò & qui hác Chiliodynamin dici velint: ſed Polemonia à Cappadocibus Chiliodynamis appellatur, auctor Dioſcorides. Cum Polemonia autem iſta Gentianæ minoris ſpecies ſimilitudinis habet nihil.

Huius ſpeciei & aliam Geſnerus ac Tragus perhibent: foliis Hirundinariæ ſiue Aſclepiadis: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema Æſtate vigentibus: radice multiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud Heluetios, & alibi in Germania ſecus ſemitas apparet, ac Geſtwurtz & Schelmkraut appellatur à vulgo. 2.

Gentianæ quoque ſpecies eſt Campanula Autumnalis, quam Matthiolus in poſterioribus commentariis Pettimborſam vocari ait: de qua nos Pemptadis alterius lib. I. ſcripſimus. 3.

Cæterùm omnes hæ amaræ & foliis & radicibus ſunt; temperiem calidam & ſiccam obtinent. Exiſtimantur, & præſertim Cruciata, ad omnia ad quæ Gentiana vtiles: præſtant autem quæcunque amara poſſunt.

De Helenio ſiue Inula. CAP. XX.

GRANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut ſemipedem lata, cubitum ſubinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, ſed mollia, tenuique lanugine piloſa, in virore candicantia, & inferiore parte albidiora, ambitu leniter crenato: caulis tricubitalis, digito craſſior, non abſque lanugine, in cacumine diuiſus; in ſingulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola; verùm & medius luteus eſt diſcus ſiue orbis, qui infinitis ſtaminibus confarcitur, tandemque in tenues ſoluitur pappos; quibus ſemen ſubeſt gracile & oblongum. radix inæqualis, toroſa, craſſa & manum implens, haud longa, foris quandoque nigricans, intus candida & carnoſa, odorata, guſtu amaricans.

In pinguibus & lætis naſcitur pratis. reperitur quandoque & in montibus, locis vmbroſis, at non omninò aridis. frequens non modò apud Belgas, verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nõ rarò Aprili & Maio mẽſibus legũtur.

Helenium.

Quod Græcis ἑλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officinis Enula campana: Germanis Alantſwurtz: noſtris Galandtwortele: Italis *Enoa* & *Enola*: Hiſpanis *Raiz del alla*: Gallis *Enule campane*: Anglis Elecampane: Bohemis Woman. Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περσικὴ, μηδικὴ, ὀρεςεῖον, νεκτάρειον, κλεωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Helenium Aegyptiũ. Præter autem iſtud Helenium, & aliud eiuſdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioſcorides aſſerit: & herbam eſſe cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, Lenticulæ minoribus; radice lutea, digiti parui craſſitudine, infernè tenui, ſupernè craſſiore, cortice exterius nigro: naſcique in collibus & vmbroſis locis.

De hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. X. ſed tamen paulò aliter. radicem ſiquidem candidam, & ramulos dodrantales refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in inſula Helena laudatiſſimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis: folia ſimilia Serpyllo. Deinde cap. XXI. ait, radicem eius intus candidam & dulcem.

Helenium Theophraſti. Meminit & Helenij cuiuſdam Theophraſtus. ſuffruticem id eſſe lignoſum, ait, coronarium, & ramis foliiſque ac tota ſua natura odoratum. Exiſtimatur autem iſtud idem cum Ægyptio.

Helenium Apuleij. Adfert & Heleniũ Apuleius, ſed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipſum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἑλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipſum audiamus, cap. XCV. de Inula campana:

Panaces Chironiũ. Græci, ſcribit, Panacen Chironion: alij Panacen Centaurion: alij Helenion: Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco ſimilia, flores auroſos, radicem tenuem, non altam, acerrimam guſtu. medetur ſerpente vexatis. Quæ deſcriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioſcoridem conuenit. Sed de hoc ſatis. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Eſt autem radix huius Inulę ad multa maximè vtilis, natura excalfactoria & reſiccans tertio ordine: præſertim arida. Nam recens & adhuc ſucco plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac reſiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodeſt aduerſus reſpirandi difficultatem, orthopnœam, veteremq; tuſſim; ad expurgandos liquidẽ craſſos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita poteſt, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem commoda & ſalubris radix condita eſt; à cæna ſumpta non modò concoctionem promouet, ſed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ ſuccus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis commanducatam dentes confirmare ſcribit, lib. XX. cap. V.

Miſcetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum morſibus auxiliatur: venenis reſiſtit: ruptis ac conuulſis confert. Sunt etiam qui ipſis decoctis, tritis ac melli inſtar vnguẽti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis moleſtatas ait affectionibus; vt ſunt nonnullæ coxarum paſſiones, iſchiadas vocant, & exiguæ aſſiduæque articulorum quorundam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

De Polygonato. CAP. XXI.

I. POLYGONATON cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, ſed ſimplicem, foliis ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri ſatis ſimilibus, læuioribus tamen, tenuioribuſque, latioribus aliquanto ac venoſis: flores oblongi, intus caui, candi-

Polygonatum.

Polygonatum alterum.

candicantes,foliis numeroſiores.ab vnoquoq; enim folij ſinu ſiue annexu, bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine,nigricante colore,maturi virent. radix oblonga candida,frequentibus veluti articulis nodoſa,digitalis craſſitudinis, haudquaquam rectè deſcendit,ſed per tranſuerſum obliquè progreditur.

In ſyluis,locis vmbroſis,& iuxta margines naſcitur,nec modò in mõtoſis, ſed & in planis.

Inuenitur huius & alia ſpecies,foliis è quouis exortu quaternis quiníſve oblongis, acuminatis,multò quàm prioris anguſtioribus, læuibus & venoſis: floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice ſimiliter candida,nodoſa,obliqua,tenuibus fibris capillata. 2.

In editis & mõtanis vmbroſis locis, veluti in Bohemiæ ac Morauiæ dẽſis ſyluis,reperitur.

Maio ac Iunio vtriuſque flores; Auguſto fructus colligi poſſunt.

Græci πολυγόνατον: Latini ſimiliter Polygonatum; Officinæ Sigillum Solomonis: Germani Weiſwurtz: Galli *Seau de Salomon*: Hetruſci Fraſinellam & Fraxinellam: alij geniculatam aut genichellam vocant. Ioannes Manardus Arabum Secacul exiſtimat,ſed veritatem minus aſſequutus.

Secacul etenim noua ſtirps,& Arabum inuentum. Serapio ſiquidem in eius deſcriptione nullius Græci,nec etiam alterius auctoris teſtimonio nititur. qui aliâs ſolet ſingula ad ſuos auctores, & veteres quidem referre. Secacul.

At Polygonati radices miſtam tum facultatem,tum qualitatem habere, Galenus ait. Habent enim,inquit,adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam,nec nõ faſtidioſam quandam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodum ſunt vſui.

Dioſcorides radicem tradit vulneribus auxiliari impoſitam, & vultus maculas delere ac auferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abſtergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

PYRETHRO folia ſunt multipliciter diſſecta diuiſaque, ſimilitudine ferè foliorum Fœniculi, ſed tamen minora, Dauci ſylueſtris & Carotæ æmula: cauliculi dodrantales, aut paulò altiores; in quorum faſtigiis flos amplus, latus, Anthemidis ſimilis, ſed tamen maior, medio orbe ſubluteus; anguſtis oblongiſque circumambientibus foliolis, ſupina parte albi-

Pyrethrum.

cantibus, prona verò nonnihil purpuraſcentibus: ſemen inter diſci ſiue orbis ſtamina, gignitur tenue & oblongum. radix digitalis ferè eſt craſſitudinis, longa, ſubruffo colore nigricans, guſtu acri & admodum feruido.

Ex Oriẽtis partibus infertur. Naſci in quibuſdam Italiæ montibus, ſed minus acre, Matthiolus ſcribit.

In Belgij hortis ſatum adoleſcit; & florem inclinante Æſtate facit; quæ ſi feruens ſiccaq́; fuerit, ſemen etiam perficit.

Græci πύρεθρον ab igneę qualitatis guſtu nuncupant: item & πύρεινον, πύρεχτον, πύρεθρον ϗ πυρίτην, plerique etiam δορύκνιον, vt inter aſſcriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hiſpanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d'Alexandre*, id eſt, Pes Alexandrinus; Germanis ac noſtratibus **Bertram**; à nonnullis **Geyfferwurtz**: Bohemis **Peltram**.

Et legitimum quidem iſtud eſt Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis exiſtimatur, alterius generis herba eſt, ſub Saxifragiæ nomine alibi deſcribenda. Impoſuit iſtis corrupta Dioſcoridis lectio; in floris ſiquidem deſcriptione, exemplaria pro ἀνθέμου, perperam ſubſtitutam habent vocem ἀνήθου.

Dioſcoridis locus emendatus.

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitã ex ore copioſam elicit. Manditur autẽ ſicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet; & ad diuturnos horrores efficax, cũ oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac reſolutas plurimùm cõducit: auctor Dioſ.

Miſcetur eadem vtiliter Antidotis & aliis cõpoſitionibus, quæ ad diuturnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitialem morbum, neruorum tremores, reſolutionesq́; faciunt; conducit etenim plurimùm ad omnes capitis & neruorum frigidas ac diutinas affectiones.

Rhodia radix.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi ſunt dodrantales aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concaui; foliis circumueſtiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnoſis, glabris, per ambitum ſerratis, Craſſulæ herbæ aliquatenus ſimilibus, attamen minoribus: in cacuminibus vmbellæ paruæ apparent, in quibus floſculi exigui è luteo pallentes tandemq́; rubeſcentes. radix craſſa, inæqualis, & tuberoſa, quæ recens candida & ſuccoſa trita roſarum odorem ſatis refert.

In Apennino & Gargano Italię montibus, nec non in Germaniæ alpibus ſpontè gignitur: &, vt Dioſcorides, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi Æſtate viret, & aliquando floret: Hyeme latet, ſola radice viuace, frigoriſque patiente.

Podſiat

Ῥοδίαν ῥίζαν Græci: nonnulli ῥόδιδα nuncupant. Germani Roſenwurtʒ: Hiſpani *Rayz Rodia*: noſtri Rooſen wortele. haud quaquam à Rhodo inſula, ſed à Roſis nomen accepit, quarum odorem attrita ſpirat.

Cæterùm vtilis hæc herba eſt, auctore Dioſcoride, capitis doloribus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponatur.

Galenus tenuium eam eſſe partium, digerentiſque facultatis, & in calfaciendo ſecundi ordinis cenſendam eſſe: aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Roſis vti odore, ita & temperatura affinis videtur; & aduerſus capitis ex calida cauſa dolores, efficax eſſe poſſe.

De Fraxinella. CAP. XXIIII.

Fraxinella.

FRAXINELLÆ complures exeunt caliculi, rotundi, cubitales aut altiores, inferius foliis, ſuperius verò floribus ſupra inuicem digeſtis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ ſimilia, multò quàm Fraxini minora; ſingularia tamen eorum breuiora, duriora, magiſque acuminata, quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè eſt rubentis purpuræ, quaſi vti ſylueſtris Maluæ: ſed forma diſſimilis: à quinis etenim vt plurimum ſtriatis oblōgiſque ſuperioribus foliolis, ſtamina aliquot recuruata barbæ inſtar dependent. Odor horum grauis eſt, ac hircinum olet, & ſimiliter earum quæ ſequuntur ſiliquarum. Succedunt autem ſingulis floribus quinque ſimul, aſperæ, ſcabræ, & ſubrubentes; in quibus ſemen gignitur rotūdum, nigrum, ſplendens, minus quàm Pęoniæ aut etiam Lentiſci. radices ab vno capite plures diuaricantur longæ, candidæ, carnoſæ, tenui in medio neruo, cum obſcura acredine aliquantulum amaricantes.

Videntur autem huius duæ eſſe ſpecies, non tamen valde differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magiſque acuminata: alterius verò nigriora, minus dura, ac non æquè in acumen deſinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores: illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ ac Germaniæ montibus ac collibus, lutoſo ac ſaxoſo reperitur ſolo: apud Belgas hortenſis eſt.

Flores Iunio: ſemen ſerius prouenit.

Recentiores Fraxinellam: pleriq; χαμαιμελίον quaſi humilem Fraxinum appellant: Officinę Diptamum, & pro legitimo Dictamno, radicibus huius ſubinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pſeudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non eſſe autem legitimum Dictamnū, notius modò eſt, quàm vllis verbis refelli opus ſit. Et Pſeudodictamnum quoque Dioſcoridis nequaquam eſſe, non minus manifeſtum. Sed nō eſſe Tragij veterum ſpeciem, non æquè expeditū videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire poſſe apparet.

Habet autem iſtud prius Tragium (duo ſiquidem ſunt) auctore Dioſcoride, folia, virgas & fructus Lentiſco ſimilia, ſed minora omnia, & ſuccum fert gummi ſimilem: & in Creta tantùm naſcitur. Idem Plinius lib. XXVII. cap. XIII. Tragonis ſiue Tragium, ait, naſcitur in Cretæ tantùm inſulæ maritimis, Lentiſco (exemplaria perperam Iunipero habent) ſimilis, & ſemine, & folio, & ramis: ſuccus eius lacteus in gummi ſpiſſatus, vel ſemen, impoſitione ſpicula è corpore eiicit. *Tragium primum.* *Plinij locus reſtitutus.*

Et Fraxinella quidem Lentiſcum non minus quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem τράγου, id eſt, hirci ſpirat. Quæ huius cum Tragio ſimilitudinem quandam oſtendunt.

Sed tamen quia frutex non eſt; non baccas quales Lentiſcus, ſed ſiliquas ferat; adnatis ramulis careat; ad hæc neque lachrymam fundat; haudquaquam Tragium, ſed aliam, atque ab eo differentem ſtirpem eſſe conſequitur, quam veriſimile eſt veteres non obſeruaſſe, vel in nullo vſu, aut ſaltem negligentius habuiſſe. Facit huc quod Bellonius libro primo Singularium

rium referat. Tragium in Creta iuxta fluenta naſci, & flore eſſe luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio diſcrimen ſatis apparet.

At Fraxinellæ radix excalfacit & reſiccat ordine ſecundo, digerentis, attenuantis, & aperientis eſt facultatis. Menſes & vrinas mouet: partus adiuuat: ſecundas educit; vteri frigidioribus morbis auxiliaris eſt: conferre & ſtomachicis & anheloſis fertur. Tradunt etiam aduerſus ictus morſuſque ferarum, lethalia medicamenta, & peſtilentium morborum contagia prodeſſe, antidotiſque vtiliter permiſceri.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortenſis.

Valeriana ſylueſtris.

VALERIANÆ tria genera paſſim occurrunt. Vnum hortenſe: ſylueſtria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, ſed nomine, non effigie reliquis ſimiles, vt quam Rubram cognominant: & quam Græcam.

1. Satiua ſiue hortenſis Valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atque indiuiſa; quæ verò ſecundum caules maiora, longiora, vtrinque profundius laciniata, Elaphoboſci ſiue Paſtinacæ maioris foliorum æmula, ſed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in faſtigio flores in vmbellis aceruati, parui, ab oblongiore & anguſtiore exiguo veluti collo ſeſe pandentes, Narciſſi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, ſed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipſis plurimum cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes. radix digitalis craſſitudinis, obliqua, fibris multis ſummæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum reſiccatur, pinguis ac oleoſa efficitur, & odore eſt ſuauiore quàm recens.

2. Sylueſtrium quæ maior, foliis cum prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, eſt diuiſis ac lacinioſis, maioribus & nigricantioribus quàm ſatiuæ: caulis huius læuis quoque, inanis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in vmbellis ſimiles, & dilutè purpurei. radices tenues, & veluti multis capillamentis fibroſæ, odore non omnino deſtitutæ.

3. Altera ſylueſtris forma hortenſem ſatis refert, ſed longè minor eſt. prima eius folia indiuiſa; reliqua in partes ac lacinias diſſecta: cauliculus dodrantalis: flores in vmbellis aliarum ſimiles ex læui purpura albicantes. radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Valeriana minima.

Seritur hortenſis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto ſuæ ſpontis eſſe fertur.

Sylueſtres humentibus locis, iuxta riuulos, foſſas & ſcrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos tranſlata luxuriat; minor verò ægrè coaleſcit.

Floret hæ Maio, Iunio & Iulio ęſtiuis mēſib.

Valerianæ paſſim appellātur, & Græcè φοῦ. Et prima quidem φοῦ apud Dioſcoridē deſcriptioni reſpōdet: neq; obſtat flos paruus & Narciſſo minor. Quòd ſiquidem maior ſcribatur, errore fit Græci exemplaris; in quo ſic habetur: ἄνθη πρὸς τὰ ναρκίσσου μείζω δὲ καὶ τρυφώτερα. Sed pro μείζω, id eſt, maior, reſtituendū eſt ἧσσω ſiue ἥττω, id eſt, minor: vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id quod mox ſubſequens dictio τρυφώτερα, hoc eſt, tenerior, non modò innuit, verùm & palam oſtēdit. Neq; enim maiora, ſed minora teneriora eſſe ſolent. Atque ſic ſe habente Dioſcoridis lectione, omnis adimitur ſcrupulus. Sunt namque Valerianę flores ἥττονες καὶ τρυφώτερες, quā Narciſſi. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Appellatur præterea Valeriana ſatiua à Dioſcoride, νάρδος ἀγρία, id eſt, ſylueſtris aut ruſtica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibuſdā Marinella, Amantilla Valentiana, Genicularis, herba Benedicta, & Theriacaria: in officinis Valeriana domeſtica: Theophraſto Paracelſo Terdina: Germanis Groß baldrian: noſtris Groote valeriane/ ſpeercruyt/ S. Joris cruyt: Gallis *Valeriane*: Anglis Setwal. 1.

Altera ſpecies Valeriana ſylueſtris nuncupatur, & Germanicè Wild baldrian/ katzen wurtz/ augenwurtz/ wendwurtz/ denmarck. 2.

Tertia Valeriana minima nominari ferè ſolet. 3.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioſcorides ait; ſed tamen non intenſè, neque ipſa recens radix, ſed areſcens tantùm. Recentem ſiquidem exiguū omnino caloris habere facilè deprehenditur: areſcentē verò calidiorem eſſe, & guſtus & odor vterque intenſior oſtēdunt.

Mouet autem, auctore Dioſcoride, ſicca radix vrinas: menſes cit: prodeſt ad laterum dolores, & antidotis permiſcetur.

Sylueſtrem autem Valerianam, ruptis, conuulſis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem cenſent: folia huius, tum & ſatiuę, ad oris & gingiuarū cum inflammatione exulcerationes, decocta, & gargariſata prodeſſe feruntur. Nec deſunt, qui ſylueſtris Valerianę radices aridas, tuſaſque, drachmæ pondo cum vino ſumptas, infrà ſupraque purgationem moliri affirment.

De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

HÆc herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iiſque rotundis, læuibus & geniculatis aſſurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è faſtigiis caulium Valerianæ propemodum ſimiles vmbellas, ſed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & ſemen inde exiguum, oblongum, quandoque ſumma parte barbatulum. radix ſubeſt candida, mediocris craſſitudinis & longitudinis. 1.

Huic ſimilis alia reperitur, foliis quoque oblongis; cauliculis circa ſuperiorem partem in ramulos complures diuiſis; floſculis è diluto cæruleo purpuraſcentibus, breuioribus quàm ſuperioris; radice mediocris craſſitudinis. 2.

Vtraque Belgis hortenſis, & altera quidem rarior. Florent æſtiuis menſibus.

Valerianæ rubræ à florū vmbellarumque ſimilitudine plerique nomen dedere, quod huic permittere maluimus, quàm impropriam appellationem temerè attribuere. Sunt etiam qui Behen recentiorum ſpeciem eſſe velint, idipſum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti. Quæ quidem eſt herba multum à Behen Arabum differens; veluti & præſens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam ſecundam ſpeciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipſam aridam ad nos olim Patauio pro Limonio miſit

Valeriana rubra.

Valerianæ rubræ ſimilis pro Limonio miſſa.

Valeriana Græca.

Limonium.

prçclariſſimus vir, & in notitia ſtirpiũ omniumq́; ſimpliciũ verſatiſſimus Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus. Et reſpõdet ſatis cum Limonij deſcriptione poſterior. Sed Valeriana rubra non æquè: non modò quòd folia eius ſint longè quàm Betæ minora, verùm potiſſimum, quòd ſemen eius raro perficiatur, & hoc ipſum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia ſunt Betæ ſimilia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus ſemine rubicundo, vt Dioſcorides refert.

Cæterùm quòd ad facultates attinet, nullas quidẽ harũ compertas habemus: videtur autem vtraq; vnà cũ radicibus refrigerantis eſſe naturę.

De Valeriana Græca. CAP. XXVII.

GRÆCA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumueſtitos compluribus oblongis, alatis, ex aliis multis, medio intercurrente neruo, compoſitis, Viciæ foliis ferè conformibus, ſed tamen virentioribus; quorum ſingula paruula ſunt, latiuſcula, oblonga, acuminata, dorſoque aliquantulum eminente: flores nequaquam in vmbellis, neque etiam ex alis foliorum, ſed in faſtigiis cauliculorum ſparſi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, ſed dilutiore, ſplendentes, ex quinque foliolis, ſtaminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices

ces parui ſublutei dependent: ſequuntur capitula parua, in quibus ſemen minutum. pro radicibus multæ tenuiſſimæ ſunt fibræ.

Nuſquam ſuæ ſpontis in Belgio eſt, ſed aliunde illata.

Plurima æſtatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pſeudo-phu noſtri appellant, tametſi nullam cum Valeriana ſimilitudinem habeat.

Nullius eſt vſus, niſi quòd hortorum exornet margines.

De Rubia. CAP. XXVIII.

Rubia.

RVBIÆ quidem propriè ſpecies nullę ſunt. Sed ſi omnes illi foliis ſimiles, ad eam referantur, multæ occurrent; vt Aparine, Mollugo, Gallium, Aſperula, Cruciata, quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcirco ſylueſtres eius ſpecies videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, aſperis, craſſioribus, maioribusque quàm Aparines: foliis anguſtis, oblõgis, aſperis quoq; è ſingulis geniculis quinque ferè, in radiantis ſtellę modũ diſpoſitis: flores in ſummis ramulis parui, dilutè lutei: ſemen rotũdum, paruum, initio virens, inde rubens, poſtea nigrum. radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnoſiore ac rubente, quo cùm lanæ, tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hiſpaniæ & Galliæ, plurimis etiam Belgij locis, nec nõ apud Quados, quos Sileſios vocant, pingui fœcundoque ſolo. Dioſcorides quandam ſuæ ſpontis eſſe tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas ſeri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram ſpontaneam in ſepibus naſci refert, ſatiuæ per omnia ſimilem, maiore tantùm radice.

Æſtate floret ſemenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ reſiccatæ & attritæ, in vſus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρευθέδανον, vt quibuſdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta θάψον quoque nuncupari refert, lib. III. cap. II. θάψον, ait, ᾗ τινι οἱ βαφεῖς χρῶνται ἣν οἱ ῥωμαῖοι ἐρβαρουσίαν καλοῦσιν. Eandem ibidem χρυσίζουσαν etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea, à Rubia multum differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophraſto lib. IX. deſcribitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile κιττῷ, id eſt, Hederæ, veruntamen rotundius; naſcitur humi velut Gramen, & loca amat vmbroſa. Radicem verò huius ſimiliter rubicundam, eodem lib. & VII. etiam ſcriptum reliquit. *Ereuthedanon Theophraſti.*

Sunt præterea quibus Rubia δράκανος dicitur; aliis κιννάβαρις, à rubicundo colore: Marcellus antiquus ſcriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygona quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia*: Hiſpanis *Ruuia*, *Roya*, & *Granza*: Gallis *Garance*: Germanis Rotte: noſtratibus Mee: Anglis Madder: & vbi comminutæ ſunt radices, Belgis Mee crappen.

Rubiæ autem radices, quarum quidem, cùm in medicina, tum in tinctoria eſt vſus, vt potentiam ac vim haud obſcurè adſtringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigidæ ſunt ac ſiccæ: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facilè permeat: adeò vt & vrina aſſumentium ab his tingatur. Guſtatæ ſiquidem acerbum ſaporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrente, quam acerba & adſtringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, ſed & ab Auicenna Arabum

Medicorum Principe obſeruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici eſſe ſaporis ſcriptum reliquit.

Commendatur verò paſſim Rubiæ radicum decoctum, ruptis, cæſis, vulneratis, ex alto præcipitatis: ſanguinis fluores reprimere; inflammationes mitigare: offenſas quaſſatasque partes ad ſanitatem perducere creditur. Miſcentur his de cauſis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoq; eſſe refert, vt etiam thoracis & inteſtinorum lethalia vulnera his curari poſſe ſperetur.

Accedit noſtræ ſentẽtiæ expertiſſimus ac clariſſimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rapſodiis ſuis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduerſus fluxum menſtruorum, hæmorrhoidum, & dyſenteriam: idque euidentibus experimentis compertum. quod Rubiam adſtringentis eſſe facultatis confirmat.

In eadem ſententia eſſe videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compoſitione aduerſus abortum hác permiſcet. Si etenim Rubiam exiſtimaſſet, talem qualem Dioſcorides eam perhibet, haudquaquam medicamentis aduerſus abortum additurus fuiſſet.

Dioſcorides ſiquidẽ Rubiæ radicem vrinā ciere ac multā craſſamq;, & nonnunquā ſanguinem ducere tradit: & tantā ei aperiendi vim adeſſe, vt appoſita etiā menſes, ſecundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intenſus rubor, vſum Rubiæ mox conſequens, quem à permixto ſanguine eſſe exiſtimauit, qui tamen non aliunde eſt, quàm ab ipſo colore Rubię.

Radix etenim huius quouis modo aſſumpta, mox vrinā rubicundo inficit colore; nō ſecus ac Rhabarbarū eandẽ tingit luteo; ſubſtantiā interim eius non permutās, nec craſſiorẽ, quàm antea fuerat, reddens: in iis ſcilicet, qui integra ſanitate fruuntur. Quod non aperire eam, ſed adſtringentis quoq; facultatis participem eſſe, nō minus quàm RhaBarbarum, citius cōmonſtrat. Propter adſtringẽdi ſiquidẽ ipſius potentiā, colorem ſeroſi humores aliquādiu retinẽt.

Adſtringentibus enim permixti colores, diutius coloratis inhærẽt; nec ita citò euaneſcunt. Probè iſtud norunt, qui ex florum herbarumq; ſuccis colores colligunt. alumen etenim vnà cum ipſis permiſcent, quo in longius tempus coloris ſpecies, alioqui citò peritura, retineri ac conſeruari poſſet. Ex his autem ſatis conſtat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubię nullam vehementem eſſe, & Dioſcoridem huiuſcemodi vim ei temerè tribuiſſe: ac poſt eum Galenum & poſteriores reliquos, in eius verba iuratos.

Dioſcorides & Galenus notantur.

Plinius contra, ſerpẽtes Rubiæ ramos cum foliis imponi, ait, & inuenire ſe apud quoſdam (quod vaniſſimum) morbum regiū ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantum.

Aparine.

De Aparine. CAP. XXIX.

APARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliiſque anguſtis, orbiculatim radiatis Rubię ſimilis eſt; interim minor: flores perpuſilli, candidi in ſummis emicant virgulis: ſemina parua, rotunda, medio aliquantulum concaua, vmbilici effigie, gemina vt plurimum ſimul: radices fibroſæ & tenues. Aſpera tota eſt herba, prætereuntium veſtibus ac laciniis ſcabritie ſua adhæret; linguæ inducta ſanguinem elicit. Paſtores hac herba, Dioſcorides refert, coli vice vti, ad eximendos è lacte pilos, ſi qui in eo ſubſtiterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorū, & quandoque in ipſis agris frugibus permixta: item ſecus vias, ſcrobes, ſepes, & inter ſentes. Theophraſtus & Galenus in Lente eam coaleſcere ſcribūt, & amplexu ſuo eam ſuffocare; eoque modo illi grauem ac moleſtam.

Æſtiuis menſibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis ſubinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis ſpeciem eſſe affirmat. Lappagines autem, ipſo auctore, duæ: vna aſpera, Aſperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Aſperugo eſt.

Plinij locus reſtitutus.

Lappago, inquit Plinius lib. XXVI. cap. X. ſimilis Gallio, niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ mollis

Mollugo.

Gallium.

Galium verum, L.
L. sp. 155

mollis eſt, Mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis Aſperugo (exemplaria multò aliter, ſed perperam habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνθρωπος, quaſi hominis amica; quòd veſtitui eius adhæreſcat: à nonnullis & ea de cauſa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teſte Galeno, φιλίστιον & φιλαιτέριον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Speronella*: Hiſpanis *Preſera*, aut *amor de hortolano*: Germanis Kleeb kraut: Gallis *Reble, ou grateron*: Belgis Kleefcruyt: Anglis Goeſharte.

Modicè autem, vt Galenus ait, extergit & deſiccat, habetq; nonnihil ſubtilium partium. Seminis, inquit Dioſcorides, caulium & foliorum expreſſus ſuccus auxiliatur à phalangiis ac viperis cōmorſis cum vino bibitus: auriū dolores ſuccus infuſus curat: ac herba cū axungia trita ſtrumas diſcutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia impoſita, Plin. tradit.

De Mollugine. CAP. XXX.

1. MOLLVGO Aparinen caulibus foliiſq; ſatis refert, nequaquam tamen aſpera, ſed leuis & mollis: flores albicant: ſemen rotundum. radices tenues & nullius momenti. repit per terram niſi fruticibus vicinis fulciatur.

Reperitur iiſdem ac ſimilibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

2. *Mollugo montana.* Eſt tamen & alia montana, cuius aſſurgentes coliculi, nullis egent adminiculis, priori ſimilis, niſi folio eſſet læuiore: floſculi eius cādidi etiam ſunt, & perquam exigui. radix nigricat.

In aſperis quibuſdam iuxta Rhenum ac Moſam montibus naſcitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro noſtratium ſtirpium & obſeruantiſſimo & ſtudioſiſſimo.

Vtraque Lappaginis ſpecies eſt, atque à mollitie & læuitate foliorum Mollugo nuncupari poteſt. plerique Rubiam ſylueſtrem nominant. Sed Rubia ſuæ ſpontis, à ſatiua non differt.

Inutiles autem exiſtimantur hæ herbę, & nullius vſus.

De Gallio. CAP. XXXI.

GALLIVM tenerius multò eſt, ac minus quàm Aparine, aut Mollugo, nequaquam aſperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos ſtellatim radiata ambiunt: flores paruuli, frequentes, denſique in ſummis virgulis, luteo ſplendent colore, odore ſuaues. radices tenues fibræ ſunt.

Naſcitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, ſolo lætiore.

Gallion paluſtre. Reperitur & paluſtribus locis aliud ſimile, ſed floribus albidis ac niuei propemodum candoris.

Huius Iunio: illius verò Iulio ac Auguſto flores vigent. Græcè γάλλιον, aut potius γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάτιον & γαλέριον.

A lacte,

A lacte, cui additum pro coagulo eſt, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani Megerkraut/ walſtroo appellant; Galli *Petit muguet*: Itali *Galio*: Angli Maÿdens here.

Facultatem autem (quod quidē legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & ſubacrem. flos eius, Dioſcorides ait, ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia ſiſtit: miſcetur cerato roſaceo: inſolatur donec albeſcat; & tale acopum eſt laſſitudinibus vtile. radix, eodem teſte, venerem excitat.

De Aſperula odorata. CAP. XXXII.

Aſperula odorara flore albo.

Aſperula cærulea.

1. RVBIÆ & Aparinæ hæc ſimilis quoque eſt, ſed humilior ac odoratior: cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è ſingulis geniculis ſena ſeptenáve, ſtellatim radiata, aliquantulum ſcabra, ſed non perinde tamen vt Aparines: flores albidi: ſemen paruum, rotundum. radix tenuis, ſerpens, & ſtirpem ipſam facilè multiplicans. Tota herba gratū ſuauemq; expirat odorem, præſertim in atriis cœnaculiſque pedibus attrita.

Apud Germanos in ſyluis locis opacis pingui ſolo gignitur, Trago teſte, ſed apud Belgas hortenſis: vbi Maio, Iunio ac ſeriùs floret.

2. *Aſperula cærulea.* Aſperulæ autem huic ſimilis eſt, ſed tamen non odorata, quam Cæruleam cognominant. Dodrantalis herba, mollis, hirſuta, & aliquantulum ramoſa; foliis ramuliſque Aſperulæ: flores eius cærulei in breuibus pediculis è ſummis virgulis emicant: ſemen rotundum, paruum, geminatum. radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandriæ pleriſque agris ſpontè exit; annua eſt, ſed ex deciduo ſemine ſeipſam ſerit.

Plinij Alyſſos à pleriſq; creditur, quem ab Erythrodano ſiue Rubia foliis tantùm ramiſq; minoribus differre ait. Talis autem non modò iſta, ſed & odorata Aſperula eſt; ſed flos huic albus, illi verò cæruleus; & Galenus Alyſſo florem tribuit cæruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alyſſon foliis deſcribit πρασίου, id eſt, Marrubij; differentibus videlicet multùm ab Erythrodani foliis. Suſpicari fortaſſis hinc licebit, Plinium perperam pro Marrubij accepiſſe Rubiæ; atque hinc Alyſſon Erythrodani foliis ſcripſiſſe. Niſi Erythrodanum, cui ſimilē perhibet eſſe Alyſſon, non Dioſcoridis, ſed Theophraſti ſit Ereuthedanon, quod foliis Hederaceis rotundioribus eſſe, in capite de Rubia oſtendimus. Atque ita poſſet idem eſſe Galeni & Plinij Alyſſos, ſed ab Aſperula cærulea, & ſimiliter odorata, longè diſſidens.

De Alyſſo autem Galenus lib. 11. De Antidotis in compoſitione Antonini Coi ſic ſcribit:

Ἄλυσσος ἐστὶ βοτάνη πρασίου παρεμφερὴς οὖσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια· ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id eſt, Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior, & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem. *Alyſſos Galeni.*

Plinij autem hæc ſunt verba: Diſtat ab eo (ſcilicet Erythrodano) qui Alyſſos vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane commorſos rabiem ſentire non patitur; potus ex aceto & adalligatus. *Alyſſos Plinij.*

Cæterùm Aſperulam odoratam appellant pleriq; etiam Aſpergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani **Hertzfreydt / waldmeiſter:** Galli *Muguet*: nonnulli etiam Germanicè **Leberkraut**/ſiue **Leuercruijt**/ id eſt, Iecorariam ſiue Hepaticam.

Facultatem hæc Aſperula Gallio aliquatenus ſimilem habet, ſed tamen imbecillior. fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodeſſe.

De Cruciata. CAP. XXXIII.

Cruciata.

Rubia marina.

AD Rubiæ & Aparines ſimilitudinem aliquomodo etiam Cruciata accedit, ſed mollis & hirſuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è ſingulis internodiis quaterna, decuſſata, breuiora, ſed latiora ferè quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore dilutè lutei; ad quem è viridi tota ipſa inclinat herba. radices ſubſunt perquàm tenues.

Iuxta foſſas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter ſentes, à Maio in finem vſque Æſtatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominãt, à foliorum in crucis formam decuſſato poſitu.

Huic autem ſimilis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decuſſatis foliis cum referens, quam Rubiam appellant marinam. *Rubia marina.*

Cæterùm facultate Cruciata nonnihil videtur habere adſtrictionis, ſimul cum reſiccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari poſſe, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipſa loco impoſita.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS TERTIÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS aliquot deſcripſimus, radicibus ſuis medicinæ vtiles; ſequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuerſa eſt. ſunt folia & herbæ. ſunt fructus eiuſdem potentiæ. idem nonnullæ radices præſtant. arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quæcunque ad arborum & fruticum genera referri poſtulant, ſua proferet pars; nunc tantùm herbaceas ſtirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quædam pedamentis ſuſtinentur: aliæ nullis egent. Dabit has hic liber: illas ſubſequens.

DE ASARO.

CAPVT I.

Aſarum.

ASARO folia ſunt læuia, in virore ſplendentia, rotundiora, latiora, teneriora que quàm Hederæ, & nequaquam anguloſa: flores iuxta radices ſub ipſis foliis latitant, ipſorum annexi pediculis, ſordido purpuraſcentes colore, Hyoſcyami cytinis ſimiles, ſed tamen minores; in quibus tandem ſemina exigua, anguloſa, & aliquantulum aſpera. radices multæ, tenues, & graciles, obliquè ſparguntur, & ſibi inuicem implicãtur; ſapore cum acrimonia quadam haud iniucundo; odore grato.

Amat montium opaca ac vmbroſa loca, & plerunque ſub Corylis, vt Cordus refert, inuenitur.

Perpetuò viret herba, noua tamen vnà cum floſculis folia Vere promit.

Aſaron, Græci ſimiliter ἄσαρον: Latini etiam Nardum ruſticum, & nonnulli Perpenſam vocant. Eſt autem Perpenſa etiam Baccharis Plinio, lib. XXI. cap. XXI. Macer Aſarum Vulgaginem dicit.

Eſt Aſarũ Græcè (inquit) *Vulgago dicta Latinè.* Olim etiam à Magis αἷμα ἄρεως, hoc eſt, Martis ſanguis, & à Gallis *Baccar* nominatum fuiſſe inter ſpurias voces extat: atque inde nata videtur Aſaræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia eſt Baccharis, & ab Aſaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Aſarum, (ſi modò non legendum eſt ἄσαρον) vt altera Pemptade ſcripſimus.

Fecit autem hæc vtriuſque nominis confuſio, vt non ſatis ſe explicare de Aſaro & Bacchare plerique potuerint, & in multis Dioſcoridis exemplaribus nonnulla cap. de Aſaro perperam acceſſerint. Nam quod initio ſtatim in Græcis exemplaribus occurrit: πόα εὐώδης στεφανωματική, hoc eſt, herba odorata coronaria, non ad huius Aſari, ſed ad Baccharis pertinet deſcriptionem. Aſarum etenim, vti Plinius ait, dictum eſt, quoniam in coronas non addatur. Atque ita euenit vt ſæpenumerò veterum deſcriptiones deprauatæ & confuſæ reperiãtur; quod vt hoc loco manifeſtum eſt, ita ſubinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti poteſt. Porrò Aſarum Gallis *Cabaret*: Germanis Haſelwurtz: Belgis Mans ooren & Haſelwortele dicitur: Hiſpanis *Azara bacara*: Italis *Aſaro*: Anglis Folſoote.

Dioſcoridis locus emendatur.

Vim

Vim autem Aſari folia excalfactoriam ſimul & reſiccantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen abſq; nonnulla adſtrictione. vomitione craſſos, pituitoſos, bilioſoſq; humores educunt; & ſimul inferiorem ventrem commouent; atque in hoc ipſis radicibus potentiora efficacioraque ſunt. Eadem cancroſos tumores appoſita, ne augeantur aut exulcerentur latiúſve ſerpant, continere putantur.

Radices excalfactoriam ſimiliter vim & reſiccatoriam obtinent; vtramque quàm folia intenſiorem: tenuium ſunt partium: vrinas ciunt: menſes promouent: facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus ſimiles, ſed tamen intenſiores. Acori autem tenuis conſiſtentiæ, excalfacientes, extenuantes, reſiccantes, & vrinas mouentes eſſe tradit. Quæ quidem, in exigua quantitate Aſari radices aſſumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequuntur. Iecinoris idcirco, fellis & lienis obſtructionibus, duris ſcirrhoſiſq; tumoribus, & aduerſus inueteratas febres vtiles. Sed in maiore quantitate aſſumptæ, non multò quàm folia minus (tametſi non ſcripſerit Galenus) vomitione potiſſimùm, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minus) drachma oportet: ſi verò macerentur decoquantúrve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem ſufficiunt, quorum cum liquido aliquo contuſorum expreſſus ſuccus exhibetur. radices in vino macerari poſſunt, ſed vtilius in ſero lactis aut hydromelite, vt Meſues habet.

Prodeſt hoc modo Aſarum Iſchiade laborantibus, & hydropicis, tum & ſubinde quartana excruciatis, quos vomitione nonnunquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. CAP. II.

Aloë.

Aloë ex America.

FOLIA habet Aloë Scillæ ſimilia, oblonga, lata, læuia, craſſa, retrorſum repanda, vtrinque crenata, aſpera, & retuſis aliquot ſpinulis aculeata, lento tenacique ſucco plena, inſtar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioſcorides ait, Antherico ſimilis eſt: flos albicans: ſemen vt Aſphodeli. radix ſingularis, craſſi pali in terram adacti effigie. Tota herba amariſſima eſt, ex ea quoque ſuccus collectus amariſſimus.

Copioſiſſima hæc ſtirps apud Indos, & in Arabia, Cœloſyria, ac Ægypto: vnde pellibus infuſus

fuſus ſuccus in Europam infertur. Naſcitur etiam, vt Dioſcorides tradit, in Aſia locis maritimis, ac in Andro, ſed non valdè ſucco extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Bęticæ Hiſpaniæ locis haud procul à mari, ſed & huius ſuccus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt, cuius folia ampliora, maioraque in durum ac ſpinoſum mucronem deſinunt, & ſecundū margines duriores omnino ſpinas habẽt.

Viret autem perpetuò ipſa herba, atque etiam è terra diu frondeſcit; præſertim luto radici circumligato & ſubinde rigato. Sic etenim è tabulatis cœnaculorum ſuſpenſa, non modò diutinè viret, verùm & incrementum ſumit, nouaque folia protrudit; ſed tepentem Hyeme locum eſſe oportet, congelata enim citò facileque tabeſcens perit.

Ἀλόην Græci, Latini & Officinæ pariter Aloën, tum herbam ipſam, tum & eius denſatum ſuccum appellant. Dicitur & ſtirps ἀμφίβιον, ἠείγιον, ἕρμινον, τεργωκέρας; ſed ſpuriis vocibus. ἀμφίβιον autem dici poteſt, quòd non modò in terra, ſed & extra eam viuat. Galli *Perroquet*: Hiſpani *Azeuar*, & *yerua bauoſa* nominant. Appellatur verò à recentioribus ipſa herba nonnunquam Semperuiuum, & Semperuiuum marinum, quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & à Columella lib. x. Sedū nominatū. vbi videlicet remedia contra erucas oſtẽdit;

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marrubij, multoq́ Sedi contingere ſucco.

Sedi etenim ſuccum inter amaros refert, nullius autem Sedi, quàm huius amarus eſt.

Aloë autem, videlicet ſuccus, cuius in medicina vſus, ad plurimas res vtilis eſt. moderatè & primo ordine calida, ſed tertio exſiccans, vehementer amara, abſque mordacitate tamen; & ſimul emplaſtica, nonnihilque adſtringens.

Ventrem ſubducit: interim, ſi quod aliud, ſtomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta ſcribit, cùm omnia purgantia medicamina ſtomacho aduerſentur, ſola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentius. elota verò minus, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit, ſed potiſſimùm, quæ in ventriculo, primis venis, proximiſque viis hærent, expurgat. Eſt enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore ἐκκοπρωτικὰ vocant, quorumque vis purgans, non longè vltra ventriculum ſeſe extendit. Aduerſatur præterea Aloë putredinibus omnibus; & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit: cadauera etiam mortuorum conſeruat: ventris tineas lumbricoſque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio ſtomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menſes etiam promouet, in exigua quantitate aſſumpta: creditur ad reliquorum viſcerum obſtructiones & infarctus prodeſſe. Sunt tamen qui iecinori parùm commodam exiſtiment.

Ad purgationẽ datur eius, plus minus, drachma. ſubinde oboli tres aut quatuor ſatis ſunt.

Vulnera etiam glutinat ac ſinus; vlcera expurgat: & quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, maximè in ano & pudendo, ſanat. Ἐναίμοις, id eſt, ſanguinem ſupprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibẽtur emplaſtris vtiliter permiſcetur. Emplaſtica enim ſua natura ac ſubſtantia his prodeſt. In ocularia collyria vtiliter recipitur, vtpotè extergens & abſque mordacitate reſiccans.

Dioſcorides torreri eam ait, ad oculorum medicamenta, in teſta pura & candente; rudiculaque ſubinde verſari, donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod eſt arenoſiſſimum ſubſidat tanquam inutile, & læue pinguiſſimumque aſſumatur.

Idem Aloën etiam tradit, liuores & ſuggillata cum melle delere: palpebrarum ſcabrities, angulorumque prurigines lenire; dolorem capitis ſedare, temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compeſcere: tonſillis, gingiuis & omnibus oris vlceribus ex melle & vino prodeſſe.

De Sena. Cap. III.

SENA cubitales erigit cauliculos, nonnullis alis ramoſos; folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Coluteæ ſimilia: flores ex alarum ſinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque Lunæ ἡμιτόμῳ inſtar recuruati dependent folliculi, plani atque compreſſi; in quibus ſemina oblonga, vuarum ſeminibus ſiue vinaceis ſimilia, colore nigricantia. radix tenuis, oblonga & inutilis.

Seritur in Syria & Ægypto; item in Italia, Prouincia, ac Narbonẽſi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob id Maio demùm menſe in Italia ſeri ſuſtinet, neque vltra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aduecta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Perſis Abalzemer, vt Meſuæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur, quo nomine

Sena.

nomine Actuario Greço,& Latinis poſterioribus innotuit.

Eſt autem Sena, quod ad temperaturam attinet, ſatis temperata, in medio quaſi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: ſicca verò tertio fermè ordine. purgandi autem per inferiorē ventrem facultatem naturæ humanæ haud multùm moleſtam obtinet: nō citra adſtrictionem, quam poſt purgationem relinquit.

Educit autem pituitoſos humores & bilioſos, nec non craſſos & melancholicos, ſi eò faciente aliquo adiuuetur. Vtiliſſimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & ſexui conuenire poteſt. Citra violentiam ac noxam purgat: præſertim Aniſi ſemine, aut aliis odoratis ſimilibus vnà additis, vel lenietibus medicamentis contemperata.

Dari poteſt in puluere, ſed frequētius dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris eſt drachma vna, dilutū quatuor aut quinque pluréſve admittit. Macerari in quouis liquore poteſt. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto ſiue diluto refrigerantium tēperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut ſimilibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem ferè moleſtiam aluum clemēter ſubducit, crudosque humores detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at noſtri folia magis commendant: folliculi etenim niſi maturi, flatus gignunt & torſiones vētris adferunt. Sæpè autem ante maturitatem colligi illos contingit, & aliàs ventorum impetu deturbati facilè concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipſum debilitare putant, ea de cauſa Zinziber aut aroma aliquod adiiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis eſſe Meſues monet, & ſalis gemmæ, id eſt, foſſilis adiectione adiuuandam. Et ſerius quidē, quàm fortiora medicamenta facultatem ſuam Sena exercet; poteſt tamen non modò foſſitio ſale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius exſtimulari: ſimplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compoſitis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Roſarum ſucco, vel alio pro conditione & qualitate, cùm morbi, tum ægrotantis.

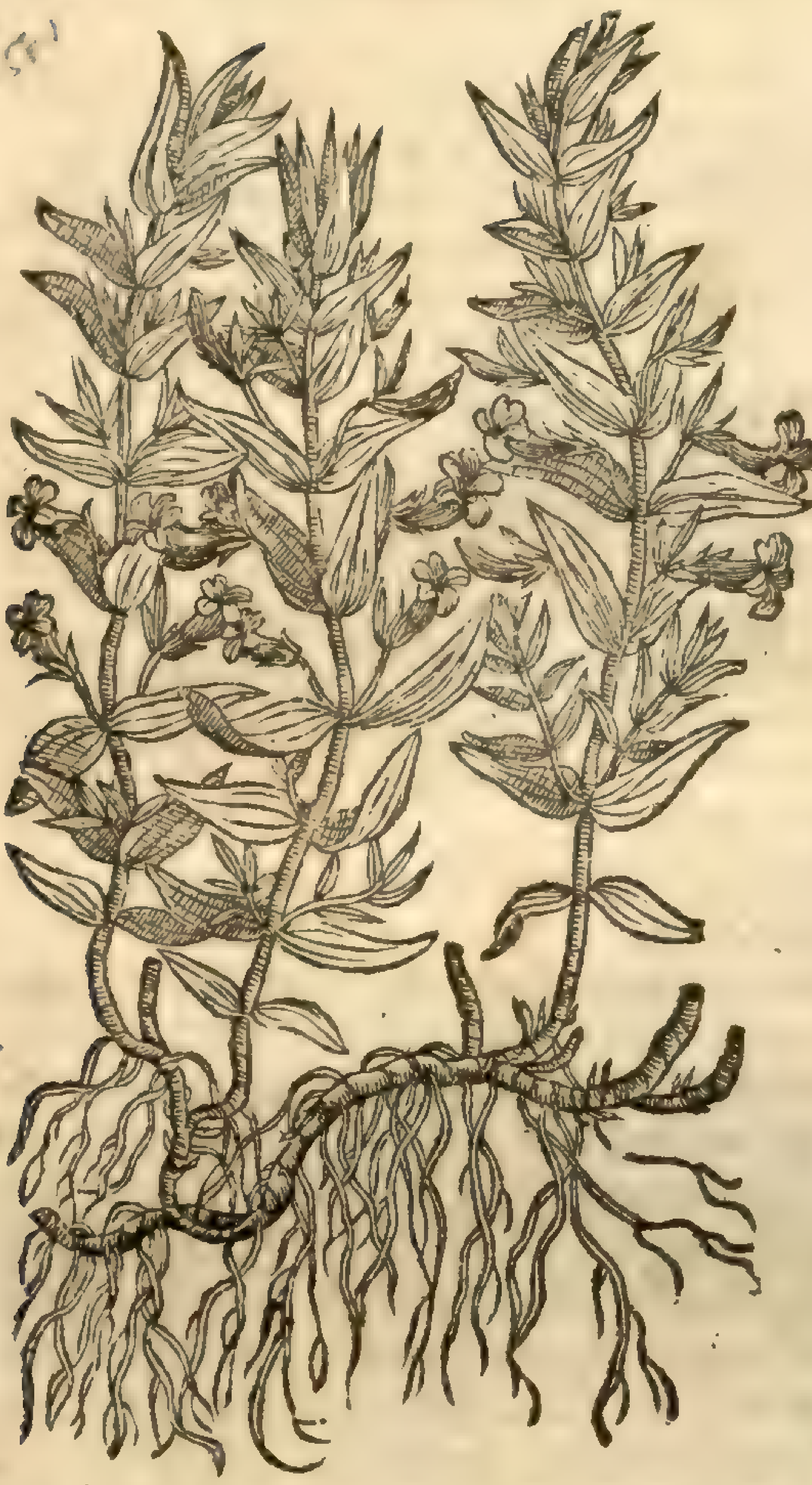
De Gratiola. CAP. IIII.

CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantales & quadrangulares: frequentiaque circa hos folia anguſta, oblonga, Hyſſopi vulgaris ſimilia, cuius & ipſa herba effigiem & formam ſatis refert: niſi quòd non vt illud erigatur, ſed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidi: capitula ſequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum ſimilia; in quibus ſemen minutum. radices frequentes, geniculatæ, Graminis modo ſerpunt, fibrasque multas deorſum mittunt. Saporem tota herba inſigniter amarum obtinet.

Naſcitur ſpontè in Italiæ pleriſq; paluſtribus, humidis ac vliginoſis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortenſis eſt; vbi Iulio ac Auguſto cum flore reperiri poteſt.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratiæ Dei. Cordus Limneſion appellat: Italorum vulgus *Stanca Cauallo*. Sunt qui Eupatorium Meſuæ: Centaurida alij faciunt. Sed Meſuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioſcoridis vnum idemque eſt Eupatorium, vt alibi oſtēdimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici poteſt. Nam cùm Centaurij ſpecies videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidē minoris, ſpecies aliqua. Non eſt tamen Centauris illa Theophraſti, cuius Plinius lib. XXV. cap. VI. meminit. Hæc etenim Centauris, ipſum Centaurium eſt magnum. *Centauris Theophraſti.* Radices ſiquidem eius craſſas ſpiſſasq; decē aut duodecim annis ſeruari poſſe Theophraſtus lib.

Gratiola.

lib.IX.refert: quales non alterius, quàm magni Cētaurij ſunt. Scripſimus Centauriũ magnum Panacis eſſe ſpeciem, ſed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu ſiquidem & præſtantia remedij Panaces: ab inuentore Chironium Centaurium & Centauris appellatur.

Extant Helleborines præterea & Multiradicis appellationes, inter ſpurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minus conueniunt; Gratiolæ verò hæ propriiſſimè apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

Eſt autem Gratiola, vt amariſſima, ita etiam temperie excalfactoria & reſiccans, eximiam ſimul expurgandi, cùm per ſuperiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & craſſam flauam bilem. Prodeſt aduerſus diutinos coxendicis dolores, & aduerſus inueteratas febres, ſiue tertianas ſiue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obſtructionibus liberat; ventris lúbricos pellit; putredinibus aduerſatur.

Doſis maceratæ aut decoctæ eſt à drachma vna vel vna & ſemis, ad duas, vel amplius paulò.

Conſolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera impoſita.

Cnicus ſiue Carthamus.

De Cnico ſiue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule aſſurgit ſeſquicubitali, recto, tereti, duro, atq; lignoſo, ſuperiusque ramoſo: foliis munitur oblongis, latiuſculis, faſtigio acuminatis, & vtrinq; ambitu aculeato: è cauliculorum ſummitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudine vel maiora: multis acuminatis & acutis ſquamis cōpaginata; è quibus flores erumpũt ſtaminei, farcti, ſaturato luteo colore, ad Croci accedente, ſplendentes: ſemina ſubſunt oblonga, læuia, candida, nonnihil anguloſa, Hordei grano maiora; quorũ cortex duriuſculus: interior medulla pinguis, candida, guſtu dulcis. radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib.XXV.cap.XV. Italiã Veſpaſiani principatu hanc ignoraſſe ait, & in ſola Ægypto celebrem; ipſis autem oleo non cibo gratam.

Flores Iulio & Auguſto, ſemē interea perficitur; & eodē quo ſeritur anno, exinde inareſcit.

Κνίκον ἢ κνῆκον Græci, Latini ſimiliter Cnicũ & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum: nõnulli Crocum hortenſem, & Crocum Saracenicum. Itali *Zaffarano Saracineſco*, & *Zaffarano ſaluatico*: Hiſpani *Alaſor*, & *ſemente de papagaios*: Germani Wilden Saffran: Galli *Safran ſauuage*: Angli baſtart Saffron: Bohemi Sſafrã planý. Theophraſto & Plinio Cnecus eſt vrbana & ſatiua, ad differentiam Actractilidis, quam ſylueſtrem Cnecum faciunt.

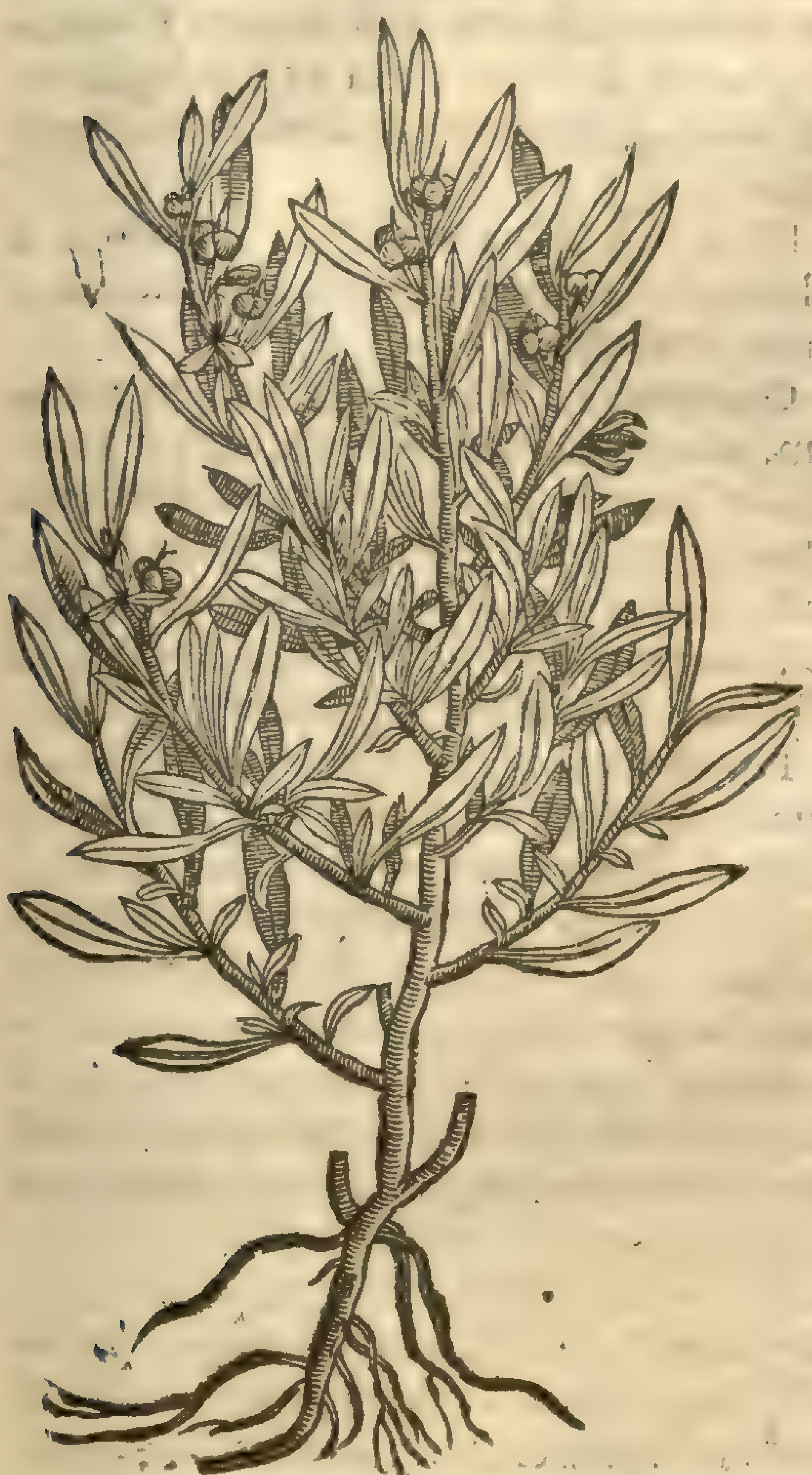
Vtimur autem, vt Galenus ait, ſemine dun-

taxat

taxat ad purgationes.excalfacientis eſt naturæ; & quidem primi ordinis; vt Meſues. Tunditur,& ex eo exprimitur ſuccus,qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluũ purgat; ſtomacho tamen aduerſatur: Dioſcorides auctor. Sed corrigitur, addit Meſues, Aniſo, Galanga,Zinzibere,aliiſque ſtomachicis additis: quæ non modò ventriculum roborant; ſed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præſtantiſſimum hydragogon conficitur medicamentum,Diachartamou vulgò nominatum;ad hydropicorum purgationes vtiliſſimum. Cuius genuina deſcriptio apud Guidonem Chirurgum extat: Doct. I. Tract. VI. *Diachartamou.*

De Chamelæa. CAP. VI.

Chamelæa.

HVMILIS ac fruticoſa ſtirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, compluribus tenuibus virgulis ramoſa: foliis exornatur oblongis,& Oleæ ſimilibus, ſed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex aliis foliorum exigui,ſublutei: fructus inde tricocci, virentes initio, poſtea rubentes; qui decerpti nigreſcunt, oleoſamque pinguitudinem contrahunt oliuarum inſtar; ſapore acres & mordaces, fauceſque exurentes; veluti & folia ac cortex. radix dura & lignoſa.

In Italiæ & Galliæ Narbonenſis pleriſque incultis,aſperis & deſertis reperitur.

Perpetuò viret. ſemen Autumno maturitatem aſſequitur.

Χαμέλαιαν quaſi humilem oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleaſtellum. Dicitur etiam, ſed ſpuriis appellationibus, *πυρὸς ἄχνη, ἄκνηστος, ἠράκλειον βδελυρὰ*,& Latinè Citocacium: A nõnullis Oliuella etiam nominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nonnullis *κόκκος κνίδιος*: ſed hallucinantur,inquit Dioſcorides,qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereon vocant,ſub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumque complexi quoque ſunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes. *Arabum confuſio.*

Cæterùm Chamelęæ & folia,& fructus acria admodum,vt diximus,& vrentis vehementerque calidæ facultatis ſunt.

Folia, Dioſcorides ait,pituitam & bilem detrahunt; præſertim in catapotiis ſumpta;ita vt duæ Abſinthij partes ad vnam Chamelææ miſceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liqueſcunt autem ita in ventre, ſed quotquot aſſumpta ſunt, egeruntur.

Meſues ex Mezereon, id eſt,Chamelææ (Syluius tamen Thymelææ reddit) foliis ſimiliter catapotiorũ deſcriptionem habet, ſed Abſinthij loco cortices aſſumit Myrobalanorum lutearum & cepularum,& non cum hydromelite,ſed cum Tereniabin,id eſt, melle aëreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in ſtillatitij Intybi liquore diſſolutis efformat: ipſaque folia prius in aceto acerrimo temperata reſiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquoſos etenim humores educunt. Sed violentiam naturæ inferunt; idcirco ab iis quantum licet abſtinendum.

Addit præterea Dioſcorides foliis Chamelææ cum melle tritis ſordida & cruſtoſa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tendes ramoſas virgas profert,cubito longiores, foliis circumueſtitas oblongis & anguſtis, Lini effigie; anguſtioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi,exigui,in ſummis virgulis aceruati: fructus rotundi,initio virẽtes,ſed cùm maturi ſunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum adſimiles; in quibus nucleus foris niger,interiore verò medulla candidus. radix lignoſa & dura.

In

Thymelæa.

In montanis aſperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore viret, ſed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν vocant: Syri, vt Dioſcorides teſtatur, ἀπόλινον: Euboenſes αἰτώλιον: nõnulli etiam χαμέλαιαν & πυρὸς ἄχνην, ſed impropriè: item & κέστρον & κνέωρον. Sed vt Dioſcorides ait, folium peculiariter κνέωρον dicitur: fructus verò κόκκος κνίδιος. Quæ tamen à Theophraſto κνέωρα appellantur, à Thymelæa differre videntur, niſi nigrum Cneoron Thymelæa ſit. Duo enim ait Theophraſtus eſſe κνεώρου genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Eſt autem Thymelæa tota ſua natura & foliis ac fructu valde excalfactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioſcorides, per inferna bilem, pituitam aquaſque detrahit, ſi xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit; quare cum farina aut polenta dãdum, aut in vuæ acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter ſudant.

Folia circa meſſem colligi debent, & reſiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli menſura vino dilutò inſperſa, & aquoſa ducit. Moderatius autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vuæ acerbæ ſucco in paſtillos formata, reponuntur. Eſt autem herba ſtomacho infeſta, quę & fœtus appoſita enecat.

Chamelæa Germanica.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex eſt ſurculoſus & lignoſus, bicubitalis, aut altior ſi cultura acceſſerit; lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latiuſculis, mollibus, & pallidè virentibus: floſculi ſecundum ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: baccæ rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cùm maturuêre rubentes; reſiccatæ nigricant: interior harum nucleus Cannabis ſemini ſimilis, medulla refertus candida. radix longa, altè demittitur.

In pleriſq; Germaniæ ſyluis reperitur vmbroſis, aſperis & deſertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimę arbores, aduentáte Hyeme: florum verò germina ſtatim poſt Autumnum promit, qui primo mox Vere, & ſubinde ipſa Hyeme (ſi clemens fuerit) panduntur: folia poſt flores exeunt: baccæ Æſtate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant/ zeidelbaſt/ leußkraut & kellerhals appellatur. Officinæ noſtrates Mezereon vocant: nos autem Chamelæam

laam Germanicam dicere maluimus. Italorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc ſtirpem nominant, ſed alia eſt Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipſis cognita, explicare non eſt facile. Videtur quidem Cneoron album Theophraſti eſſe, ſed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνέωρε, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet δερματῶδες, oblongum, figura quodammodo Oleagino ſimile. Nigrum vt Myrtus, carnoſum. Humile autem magis candidum eſt, idem ὀσμῶδες, hoc eſt, odoratum: nigrum verò ἄοσμον, id eſt, abſque odore. radix ambobus quæ altè deſcendit, grandis: ramuli permulti, craſſi, lignoſi, protinus ab ipſa tellure aut paulò ſuperius ſparſi, lenti; quamobrem hiſce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentque poſt æquinoctium Autumni, & multum deniq; temporis florent: hæc Theophraſtus. *Cneora Theophraſti.*

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multum diſſimili eſt Oleæ: flos odoratus, cuius, vt ſcripſimus, mox poſt Autumnum germina apparent: rami lignoſi, obſequioſi, radix prolixa, altè deſcendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (ſi non ipſum eſt) oſtendunt.

Eſt autem ſtirps hæc in vniuerſum etiam vehementer excalfactoria: fructus, folia, & cortices acria admodũ ſunt, guſtata linguã mordicant, & aduſtionis ſenſum in faucibus excitãt.

Officinæ Germaniæ & Belgij huius foliis (ſi quando opus eſt) pro Chamelæa vtuntur. Quod citra errorem fieri poteſt. Nam Chamelæa iſta viribus & potentia alteri ſimilis eſt; quamobrem eius loco ſubſtitui poteſt; & eodem ſimilique modo præparari.

De Laureola, ſiue Daphnoide. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non rarò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multiſq; ramis ampla diffunditur, qui lenti ſunt & obſequioſi, craſſioreque cortice veſtiuntur: folia oblonga, lata, carnoſa, læuia, nigricantia, ſplendentia, laurinis ſimilia, ſed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata; plurima circa ramulorum faſtigia, numeroſiſſimaque: floſculi oblongi, caui, è virore ſubcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis ſemine paulò longiore, medulla interior candida eſt. radix lignoſa, lenta, longa & multiplex, altè deſcendens. folia, fructus, cortex tam radicis quàm ramorum, acrimonia ſua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montoſis, incultis, aſperis, vmbroſis ac ſyluoſis tractubus, vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Moſam locis.

Flores præmaturè germinant, paulò poſt Autumni æquinoctium; Hyeme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. ſtirps eſt perpetuò virens, & aduerſus frigora Hyemiſque iniurias obdurans.

A lauri foliorũ ſimilitudine δαφνοειδὲς Græcè dicitur; Latini poſteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem cauſa appellant. Vocatur & εὐπέταλον, à ſpecioſa foliorum pulchritudine; item & χαμαιδάφνη ac πέπλιον. Alia tamen & Chamædaphne, & aliud quoddam eſt Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari ſunt qui affirmant. alij à Germanis etiam Zeilant dictum volunt.

Theophraſti Cneoron nigrum eſſe poteſt, folio ſiquidem Myrtum ſatis refert, & ramoſa, lenta, obſequioſaq; ſtirps, altæ radicis, abſque odore, fructu nigro.

Cæterùm temperie & facultate ſimilis eſt, Chamelææ Germanicæ, vniuerſa ſua ſubſtan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioſcorides, per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menſes cit: commanducatum pituitas capitis elicit: ſternutamenta itidem mouet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. Cap. x.

Staphis agria.

STAPHIDI agriæ caulis eſt erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis inciſuris, quandoque ſeptem, ſubinde paucioribus diuiſa, Vitis ſylueſtris ſiue Labruſcæ foliorum æmula: flores Iſatidis colore cærulei: ſequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus ſemẽ, ſiue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore candida; guſtu valdè acris & ſaliuam ciens: cuius eſt vſus. radix inutilis.

Naſcitur in opacis. In Iſtria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentiſſima prouenit. Apud Germanos non niſi in hortis ſata reperitur.

Matureſcit & nigreſcit cum vindemia.

Græcis σταφὶς ἀγρία (Galenus ἀσταφὶς ἀγρία legit) nõnullis τρίφυλλον, στήσιον, φθειροκτόνον, φθείρειον, ἀπάνθρωπὸν, πολυειδὲς, ψευδοπαθὲς, quæ tamen voces inter nothas referũtur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. XXVI. cap. XIII. Vuam Taminiam nominare videtur. ſed lib. XXIII. cap. I. falsò Vuam Taminiam dici ſcribit. Aſtaphis agria, inquit, ſiue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Paſſula montana. in Officinis Staphiſagria: ab Italis *Staphuſaria*: ab Hiſpanis *Yerua pioienta, Caparas, yerua piolheyra*: à Gallis *Herbe aux poulx*: à Germanis Leußkraut: Belgis Luyſcruyt/& Luyſpoedere: Anglis Staues aker.

Sunt autem ſemina ſiue grana Staphidis agriæ natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non abſque vrendi quidem potentia.

Craſſa purgant per vomitum quindecim in aqua mulſa trita ac data, ſed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulſa aſſiduè detur, quòd pericula ſtrangulationis adferant, & fauces inurant. Dioſcorides auctor. Atque hanc ob cauſam à medicis, cùm ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus aſſumenda medicamenta, abdicata ſunt. Plinius ſed nec ad oris pituitam ſiccandam, eis vtendum cenſet; propter ancipitem, inquit, ſtrangulationem, & quia fauces lędunt. Eadem ſiquidem commanducata copioſam quoq; eliciunt pituitam; & dentiũ dolori hoc modo, prěſertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos ſiue pediculos necant, & veſtes ab eo tædio liberant. Dioſcorides etiam prurigini ac ſcabiei ex oleo inuncta auxiliari refert.

De Ricino. Cap. XI.

RICINVS inſtar paruæ arboris citò aſſurgit, caulem erigens craſſum, quinûm ſenúmve cubitorum, arundinis modo intus fiſtuloſum ac concauum, aliquantulum articulatum, ſuperius ramoſum, ex obſcura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet deterſo, tenui inſtar farinæ puluere, quo veluti conſperſus ſubinde apparet: folia ampla ſunt, diuiſa, anguloſa, ficulneis ſimilia, ſed maiora, at nequaquam aſpera, verùm læuia; è quorum alis pediculi prodeunt dodrantales, flores & fructus racemoſos ferentes: flores muſcoſi pallentes, citò collabuntur: fructus foris liuidus & maculoſus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fiſſis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc eſſe exiſtimatur, vbi ex ſemine oleum exprimitur, fœdum cibis, vt Plinius ait, ſed lucernis, vnguentis & emplaſtris vtile. Seritur & in hortis, tum

Ricinus.

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi,non modò ad ſpectaculum, verùm etiam aduerſus talparum iniuriam,quas ferũt Ricinum fugere.

Annua in Germania ſtirps eſt. perficitur eodem quo ſata eſt anno: ſemen, ſi Æſtas calida fuerit,Autumno maturatur. In calidis regionibus multos reſtat annos,vbi in tantam excreſcit altitudinem, vt ad conſcendendum ſcalis opus quandoque ſit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib.primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò κρότων dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem κρότωνες inſecta quædam nullis membris diſcreta, nullum cibi habẽtes exitum, colore liuida,quæ canibus præſertim adhærent, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata ſpontè decidant. Ægyptij Ricinum κίκι nominant: Herodotus σιλλικύπριον. Plinius Trixim & Seſamum ſylueſtre dici teſtatur: vulgò Palmam Chriſti: item Cataputiam maiòrem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum/creutzbaum/ & fructum Zeckenkorn: Belgæ Wunderboom/ mollencruyt: *Palme de Chriſt* Galli & Angli: Itali *Giraſole*: Hiſpani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum Interpres Meſuæ Granum regium vocat.

Crotones.

Cæterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata, trita ac pota, pituitam, bilem,& aquam per aluum deiiciunt,& vomitiones mouent. Sed ingrata admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio, ſtomachum valenter ſubuertens. Tuſa & impoſita grana ἴονθοις,id eſt,varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuiſſima polentæ farina,oculorum œdemata & inflammationes ſedant,mammaſque turgentes cohibent;& per ſe aut cum aceto impoſita eryſipelata reſtinguũt:auctor Dioſcorides.

Eadem ferè de granis iſtis Ioannes Meſues habet, ſed quinque aut ſeptem ,vel ad ſummum quindecim numero tantùm exhibenda tradit:eademque ex iure veteris galli,coli,iuncturarũ & coxendicis doloribus vtilia;& cũ aqua caſei vel lacte caprino hydropicis prodeſſe.

Oleum,inquit Galenus,quod ex ſemine cõficitur, tum calidius,tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune,ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D.Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro vmbraculo præparauit, & quæ ſubito à verme corroſa collapſa eſt, Ricinum fuiſſe,vndequaque doctiſſimus ac clariſſimus D.B.Arias Montanus in Commentariis ſuis in Ionam cap.IIII. euidenter oſtendit, & κικαῖον Hebræis dici,cui κίκι vicinum eſſe refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioſcoride, Plinio & Apuleio auctoribus ſeptem ſunt. Primus Characias ſiue maſculus; alter Myrtites ſiue Myrſinites, femina; tertius Paralius; quartus Helioſcopius; quintus Cypariſſias; ſextus Dendroides; ſeptimus Platyphyllos. Theophraſtus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet,marem,& feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus ſiue mas,caules promit cubitales,teretes & rubentes,foliis circum- 1.
ueſtitos tenuibus,oblongis,anguſtiſque,& longioribus,maioribuſq; quidem, quàm Oleæ, at Characias Tithymalus.
Amygdalinis anguſtioribus: medius inter quos alius exurgit abſque foliis caulis; corũ tamẽ, quæ defluxerunt,veſtigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla,& Iunci odorati ferè modo effuſa,quæ concaua quædam ſurſum ſpectantia profert vaſculis ſiue acetabulis ſimilia;è quibus floſculi ſublutei,dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus ſemina. radix dura fibras habet multas.

Eſt verò & altera huius ſpecies,foliis antedicto ſimilis, foliis tamẽ durioribus: caules quo- 2.
que nonnihil,ſed tamen minus,rubẽt:coma veluti prioris,& qui hanc fert caulis foliis haudquaquam totus exuitur,ſed inferius tantummodo; notas quoque eorum quæ perierunt,oſtẽtans: vaſcula,flores,ſemina & radices ſatis conueniunt.

Tithymalus Characias I.

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias IIII.

Ad hoc

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrſinites.

Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubens, ſed exalbidus ac candidus Tithymalus: caules eius teretes & ramoſi, cubito non rarò altiores: folia oblonga quoq; & anguſta, albida, tenuique lanugine pubeſcunt: vmbella contractior; floſculi parui, luteoli: ſemina trigemina in acetabulis, vti aliorum. 3.

Iam & quartus quidam eſt Characias, foliis ſimiliter oblongis, anguſtisque, paulò quàm primi aut ſecundi minoribus, albicantibus etiam candidisque, ſed minimè lanuginoſis: vmbella è viridi ſublutea, quæ prius quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ ſe fert, concolor tamen reliquis foliis: floſculi & ſemina aliorum ſimilia. radix altè demittitur. 4.

Quintus Characias foliis ſimiliter eſt oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde ſerrato cognomen.) vmbellæ anguſtiores ſunt: acetabula, floſculi, ſeminaque reſpondent. 5.

Myrſinites Tithymalus. Myrſinites Tithymalus ſiue femina, ramulos ſiue cauliculos à radice habet complures, dodrantales, haud tamen erectos, ſed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breuia, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Ruſci ſiue Oxymyrſines ſatis referentia, ſed læuia & candida: flores in vmbellis exiguis: & ſemina aliorum ſimilia.

Paralius Tithymalus. Paralio Tithymalo, hoc eſt, maritimo, cauliculi quini ſeníve erecti aſſurgunt cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa, parua, anguſta, oblonga veſtiút foliola, inſtar Lini; ſed candida denſioraque: rotundæ, ſed minimè amplæ, in cacuminibus vmbellæ; in quibus flores & ſemina perinde vt aliorum.

Helioſcopius Tithymalus. Helioſcopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus aſſurgit coliculis, ampla, laxaque vmbella comoſis: folia habet pauca, latiuſcula, breuiora, minora, tenuioraque quàm Portulacæ ſatiuæ: floſculos & ſemina parua, effigie præcedentium. radix tenuis eſt. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen.

Cypariſſius Tithymalus. Cypariſſio foliola quidem ſunt oblonga, ſed peranguſta, & quàm Ezulę minoris anguſtiora, ſatis ad Piceæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante ſubinde altior; ramulos effundit complures; in quorum medio vmbella cum acetabulis purpuraſcentibus, floribus ſeminibusque perpuſillis. radix fibroſa.

Huius & ſpecies quædam minor reperitur, palmum modò alta; tenuibus cauliculis: anguſtiſſi- 2.

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

ſtiſſimis, oblongis foliolis; vmbella exigua; floſculis luteolis; ſeminibusque minutis.

Dendroides Tithymalus. Dendroides Tithymalus arboris ſpecie fruticat, ſupernè amplus & multum comoſus: ramuli eius ſubrubent, circa quos ſunt folia tenui Myrto ſimilia: fructus qualis Characiæ: vt quidem Dioſcorides. Plinius húc comoſiſſimum ex omnibus maximè, cauliculis rubẽtibus, & ſeminis copioſiſſimum eſſe tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinẽ creſcere, & caudicem habere craſſitudine cruris humani memoriæ prodidit.

Platyphyllos Tithymalus. Platyphyllon Verbaſco ſimilem eſſe Dioſcorides: Plinius verò nec vllius latiora folia eſſe ait. Videtur autem hic eſſe, quem diligentiſſimus Carolus Cluſius in Valenciæ Hiſpaniæ regno à ſe repertum ſcribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Iſatidis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulum carnoſis: flore è luteo purpuraſcente, acetabulisq; inſidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his ſuccus effluit, acris, mordax, candidus, & ferè lacti ſimilis, quacunq; eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrſinites & Cypariſſias in Belgij ſubinde hortis; alibi ſpõtè aſperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiæ aut Hiſpaniæ, ſed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaq; inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, aridis & præaltis ſubinde naſcitur. Hic ad hortos tranſlatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excreſcentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioſcopius hortis olitoriis frequenter moleſtus; circa vrbes & rudera etiam exit; aut circa agrorum margines; vbi & Cypariſſias alter quandoque reperitur.

Dendroidẽ in petroſis locis exire Dioſcorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloiſius in Tuſcia, Liguria, & prope Maſſiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendiſſe ſe refert inter ſaxa antiquiſſimi ſpecus, plantæ arboreſcentis effigie; & in Tergeſtino littore haud procul Timauo fonte in ſaxoſis quibuſdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla eſt coma aut Myrti foliis, ſed oblongis & Characiæ æmulis pingitur.

Florem ſemenque Tithymali Æſtate perficiunt; nonnulli ſerius, alij citius; in quibuſdam regio-

Tithymalus Helioſcopius.

Tithymalus Cypariſſias.

regionibus prius: in frigidioribus tardius. Myrſinitis ſarmentoſos cauliculos non ſimul, ſed alternis annis fructificare Theophraſtus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam τιθύμαλον nominant; à lacti ſimili humore, qui ſecto aut vulnerato folio, caule, aliáve parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celſus lib. V. cap. VII. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis τιθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalus, ſed marinus ita propriè vocandus. Tithymalum autem Itali *Tithymalo*: Hiſpani *Leche treſna*: Germani **Wolfs milch**: Belgę **Wolfs melck**/id eſt, Lupinum lac: Galli *Herbe à laict* nominant.

Χαρακίας, i. vallaris, etiam κομήτης κωβιὸς καὶ ἀμυγδαλοειδὴς cognominatur. κομήτης, ab effuſa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδὴς, à foliorum figura, Amygdalæ ſimilium. Huius tertia à nobis tradita ſpecies, ea eſſe videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperam Myrſiniten faciunt. In magno autem verſantur errore, qui quintum Characiam Hippophaen eſſe exiſtimant. Nam Hippophaes frutex eſt ſpinoſus, foliis Oleæ, multum à Tithymalis differens. 1. *Hippophaës*

Myrſinitis ſiue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophraſto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo καρυίτη cognomen: vt quidem Plinius. 2.

Παράλιος ſiue marinus Tithymalus, à Theophraſto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam τιθυμαλὶς aut μήκων dicitur. Eſt autem μήκων quoque papauer. 3.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solſequium aut Lactariam Solſequiam vocant. 4.

Δενδροειδὴν, λεπτόφυλλον & tenuifolium etiam appellant. 6.

Πλατύφυλλος à pleriſque κορυμβίτης dicitur. 7.

Cæterùm Tithymali omnes vincentem habent acrem calidamque facultatem, ineſt verò & amaritudo.

Validiſſimus eorum eſt liquor: ſecundum locum tenent fructus & folia: ſed & radix dictarum facultatum particeps, ſed non ex æquo: vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, ſed & reliquorum omnium ſuccus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquoſos humores ducit etiam in exigua quantitate ſumptus; ſed ventriculum vehementer conturbat, & interna viſcera inflammat; quam ob cauſam ab eius vſu docti ac prudentes medici abſtinent.

Tithymalus Dendroides ex Cod. Cæſareo.

Tithymalus Platyphyllos.

Foris etiam non tutò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facilè partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus, quod tamen acredinem illius retundit, aduſtis pilorum radicibus, corpus depile reddat; ſi identidem & ſæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametſi mitiora, in aquam ſtagnalem iniecta celerrimè piſces in vertiginē agi ac ſemimortuos in aquæ ſuperficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

EX Tithymalo Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. IX. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter ſentiunt: omnes tamen veneficium eſſe affirmant.

Theocritus ſtirpem eſſe Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ φαρμακευτρίᾳ cecinit his verbis:

Ἱππομανὲς φυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëtæ, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & inſania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. III. ſic ſcribens:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus
Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre nouercæ. Tibullus verò lib. II. Elegia IIII.
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes, cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbá abuſiuè Hippomanes dici, ab equorum furore & inſania.

Ariſtoteles lib. VI. De hiſtoria animalium, cap. XVIII. defluentem etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equę, inquit, tempore coitus colligūt ſeſe, & ſocietate magis quàm anteà gaudent, iactant caudam crebrius, vocem immutāt, humorem emittunt ſuis genitalibus, ſimilem genituræ, ſed multo tenuiorem, quàm mares, quem Hippomanes

pomanes nonnulli appellant; non quod pullis naſcentibus adhæret. Hoc ipſum tamen quod pullis naſcentibus adhæret, poſtea cap. XXII. Hippomanes etiam eſſe aſſerit. Cùm equa, ait, peperit, ſtatim ſecundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli naſcentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, ſpecie latiuſculum, orbiculatum, nigrum: hoc ſi quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitq; agnito eo odore. Et ſane equis amoris innaſci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admiſſura, ſi quis præreptum habeat, Plinius lib. VIII. cap. XLII. etiam ſcribit, tametſi lib. XXVIII. cap. XI. equarum à coitu virus eſſe concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhiſtor cap. XLVII. vbi ait, in equarum partu amoris naſci veneficium, quod in frontibus referunt recens editi, fuluo colore, Caricis ſimile, *ἱππομανὲς* nominatũ. Quod ſi præreptũ ſtatim fuerit, nequaquá mater pullo vbera præbet fellicáda.

Columella Hippomanes venenum eſſe tradit, quod equinę cupidini ſimilem amorẽ mortalibus accendat. quale autem illud ſit, vnde fiat, ſumatúrue, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. XXVIII. affirmat, vt affuſum æris mixturæ in effigiem equę Olympię, admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat.

De quo Pauſanias lib. V. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenſet. Inciſa eſt, ait, in prioris equi latere, inſcriptio verſu nullo adſtricta: Phormis poſuit Arcas Menalius, nunc Syracuſanus. Huic equo Hippomanes infuſum tradunt, Magi hominis aſtu, quò eſſet intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & ſpecie inferior eſt equis multis intra Altin poſitis, & deformiorem cauda præciſa reddit: ſed illum equi mares non Vere tantùm, ſed planè quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapſi, illum inuadunt, nihil minus furẽter, quàm ſi viuentem pulcherrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pauſanias. Cuius quidem verba, & ſimiliter aliorũ veterum, occaſione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophraſtus memoriæ mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoſo, ſiue Apio. CAP. XIIII.

Tithymalus Tuberoſus.

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulum rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorũ Hyperici aut huiuſcemodi Rutæ ſylueſtris, at minora, Chamæſyces æmula: vmbellæ in faſtigiis raræ, in quibus acetabula; floſculi pallentes lutei; ſemina aſperiuſcula triquetra, vti aliorum Tithymalorum; minora tamen. radix tuberoſa Pyri modo turbinatur; inferiore parte anguſtior; foris nigricans, interius candida. Manat ex hoc lacteus quoque ſuccus, quacunq; eius vulnerata aut læſa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec nõ in Gręcia ac vicinis inſulis, vt Creta, Lemno, aliiſque, & quidem illic locis montoſis. Exit vno loco longioribus cauliculis; aliis, tenerioribus breuioribuſque. Huius quandoq; maior: illius verò ſubinde minor eſt radix. Memini ſiquidẽ me ab excellentiſſimo clariſſimoq; viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior craſſiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor; ſed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci *ἄπιον* à figura & ſimilitudine Pyri nuncupant. dicitur quoq; & *ἰσχὰς*, & à Gaza Latinè Carica, quòd *ἰσχάδα*, id eſt, Caricam ſiue Ficum aridam radix referat: item & *χαμαιβάλανος*, ſiue Terreſtris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij *χαμαιβάλανοι* Germaniæ familiares ac edules,

de

de quibus in hiſtoria Frumentorum Pempt.4. ſcripſimus. Bellonius χαμαιπύδια modò in Græcia Apion dici ſcribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iſte, ſiue Apios, vehementer calidis ac ſiccis eſt, reliquis Tithymalis ſimilis, ac perinde quoque humano corpori moleſtus ac noxius.

Pars radicis ſuperior, Dioſcorides ait, ſumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrinque purgationes mouet.

Succus ſeſquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli menſura.

De Ezula ſiue Pityuſa. CAP. XV.

Ezula maior.

Ezula minor.

EZVLÆ duæ ſunt, Maior & Minor.

1. Maior fruticoſa ſtirps eſt: caules eius complures, teretes, ſupra cubiti altitudinem longè aſſurgunt: foliis veſtiuntur oblongis & anguſtis, Tithymali Characiæ minoribus: vmbellæ anguſtiores ſunt: flores ſeminaq; Tithymali. radix ampla, ramoſa, craſſioris corticis, ſucco lacteo plena; vti & tota ipſa ſtirps eſt.

2. Minor priori ſimilis, caules tamen eius breuiores teneriores que; folia etiam oblonga, anguſta, acuminata, minora: floſculi fructusque reſpondent. radix tenerior, lignoſior, tenuioris corticis; tota lacteo ſimiliter ſucco redundat.

Reperitur maior in collibus quibuſdam Germaniæ apricis circa Scaphuſiam & Baſileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teſte: iuxta ſcrobes verò & foſſas aquas habentes non rarò in Sileſia. Minor aſperis & incultis nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraq; quandoque ad hortos transfertur: vtriuſque viuax eſt radix, ſed caules Hyeme marceſcunt, Vere noui erumpunt, Æſtate fructus facturi.

Ezulam alij Eſulam, Arabes Alſcebran aut Alſcobran, & abſque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum πιτύυσα; præſertim quæ minor eſt. Nam hæc foliis πίτυος ſiue Piceę ſatis eſt æmulis, Cypariſſiæ Tithymali maioribus latioribusque. Atque huius etiam maiorem repeteri ſpeciem Dioſcorides teſtatur: cùm videlicet fruticem hunc quibuſdam in locis σφόδρα εὐμεγέθη, id eſt, valdè magnum inueniri tradit: ſatis innuẽs duas eius ſpecies exiſtere.

Ezulæ etiam nomen à πιτυύσης luxatum eſſe poteſt. Sublatis etenim duabus prioribus ſyllabis,

libis, remanet ἔσα, cuius diminutiuum Vſula, & mutata vocali prima, Eſula. Nicolaus Myrepſus Ezulam Chamæpityn lib. De antidotis primo, compoſitione xxx. & cxxx. nominat. Et poteſt minor haud abſurdè Chamæpitys dici, folio videlicet πίτυν referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque ſpecies, veluti & Galenus de Pityouſa teſtatur. Hanc quidam, inquit, ſpeciem putant eſſe Tithymali, quòd ſuccum habeat vt illi, quodq; ſimiliter illis purget, cæteraque omnia viribus illis ſit adſimilis.

Lathyris.

Meſues Ezulam purgatorium ruſticorum eſſe ſcribit; & maiorem viſcera interna exulcerare, atque eam ob cauſam pernicioſam: paruam præſtantiorem, hoc eſt, minus nociuam. Ipſa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Vtraque impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoque moleſtiſſima.

Errant non parùm, qui cortices harũ radicum, in medicamentorum compoſitionibus Turbith loco ſubſtituere temerè audent. *Error quorundam.*

De Lathyri. CAP. XVI.

LATHYRIS Tithymalorum etiam numero aſſcribenda, vtpote tota candido & lacti ſimili ſucco turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti craſſitudine, intus inanes, multis alis ſuperius ramoſos: folia ſecundũ caulem oblonga, anguſta, Amygdalinis ſimilia, cæterùm lõgiora læuioraque; in ipſis verò ramulis breuiora latioraque: flores in faſtigiis exigui; fructus tres cohærẽtes loculi, maiores quàm Tithymalorum, minores quàm Ricini, in quibus ſemina rotunda, interiore medulla candida. radix nullius vſus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia Lathyris, præſertim in hortis, in quibus naſci gaudet, & frequenter reperitur.

Λαθυρὶς Græcis, vulgò Cataputia minor: Italis *Catapuzza*: Germani Springkraut/ſpringkörner/ treibkörner: Hiſpanis *Tartago*: Gallis *Eſpurge*: noſtris Springcruyt & ſpuergie dicitur.

Huius autem facultas aſſimilis etiam eſt Tithymalorum, vehementer videlicet expurgatoria, & acris; niſi quòd ſemen, inquit Galenus, guſtantibus videatur dulce; quod ſanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

Peplus.

De Peplo. CAP. XVII.

DODRANTALIS herbula Peplus eſt, lacteo & ipſe ſucco manans, Helioſcopio Tithymalo aſſimilis, eiusque quædam veluti ſpecies, ſed omnibus partibus minor: cauliculi ſubrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuſcula, infernè maiora, ſupernè minora: coma circinata: ſemina tribus loculis diſcreta, ſed minuta, radix tenuis, fibroſa.

In hortis & vineis exit, & ſubinde in agris neglectis aut non cultis.

Æſtate viget, in Hyemẽ vſque perdurat. Colligitur, inquit Dioſcorides, meſſibus, ſiccaturq; in vmbra.

Πέπλος & Græcis appellatur; vulgò Ezula rotunda:

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis ſiquidem eſt *Reueille mattin de vignes:* Germani Teufelz milch. Dicitur & *σύκη* & *μήκων ἀφρώδης*, vt quidem inter notha aſſcribitur. In linguarum verò Hippocratis expoſitione etiam *χαμαισύκη*. Eſt tamen omnino alia *χαμαισύκη*, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & ſpecies, aſſimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Teſtatur Galenus lib. De ſimplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò *μήκωνα ἀφρώδη*, & hic frutex paruus ſuccum habet ſimilem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Peplia ſiue Peplide. CAP. XVIII.

Peplion ſiue Peplis.

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo aſſurgens herba, & lacteo ſimiliter ſucco turgida: ramuli eius teretes, ſubinde purpurei, quandoque herbacei coloris: folia Pepli & Portulacę ſylueſtris æmula, ſed prona parte rubentia: ſemen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, ſub foliis reconditur. radix puſilla.

In maritimis, vt Dioſcorides ait, maximè naſcitur.

Appellatur verò non modò *πέπλιον*, verùm & *πεπλὶς*, & vtroque quidem nomine à ſimilitudine Pepli. Dioſcorides *πεπλίου* nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & *ἀνδράχνη ἀγρία*, id eſt, Portulaca ſylueſtris, dicitur, quòd ſcilicet Portulacæ huius modo ſparſum per terram repat, foliiſque ipſam referat: eam nempe, quæ ſpontè & non ſata in hortis & alibi gignitur.

Reſpondet Peplion iſtud viribus reliquis Tithymalis. Dioſcorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus ſuccum habere validum non admodum vtilem: ſemen vtilius, ſed *πυρώδὲς*, hoc eſt, feruidum, ſimiliter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni *φυσωδὲς*, id eſt, flatuoſum habent, ſed nos Cornarij emendationem amplectimur, & *πυρώδὲς* legimus. *Galeni locus emendatus.*

De Chamæſyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE ſupina humi procumbit, & Peplidis modo naſcitur, ramulis tantummodo numeroſioribus teneriori buſque, qui teretes, rubẽtes, & in rotundi orbis ſpeciem diſperſi iacent: folia perpuſilla, Pepli minora, rotundiuſcula, lentibus ipſis forma & magnitudine paria, ſub quorum alis fructus tricocci exigui. radix tenuis eſt. candidum & lacti ſimilem ſuccum hæc herba non minus quàm Tithymali vulnerata emittit, ipſorum etiam generi aſſcribenda. Reperitur, ait Dioſcorides, in ſqualidis, aridis & petroſis.

Χαμαισύκην appellant, id eſt, humilem Sycen. Dicitur autem *σύκη* non modò ficus, ſed & Peplus, vt iam anteà meminimus: vnde Chamæſyce, quaſi humilis aut terreſtris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam *μήκων ἀφρώδης*, veluti ipſe Peplus.

μήκων ἀφρώδης. ἡρακλεία. *Μήκωνα* autem *ἀφρώδη* Dioſcorides herbam eſſe tradit ab aliquibus *ἡρακλείαν* appellatam: caule dodrantali: foliis valde exiguis, *στρουθίου* ſiue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipſa candido: ſed & totam herbam ipſam albam & ſpumeam. De eadem & Theophraſtus lib. IX. Meconem Heracliam folio aſſerens eſſe Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam eſſe non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit,

& vo-

Chamæſyce.

& vomitione expurgare: comitialique morbo obnoxiis hac purgatione prodeſſe. Suſpicari hinc poſſet aliquis, non aliam eſſe μήκωνα ἀφρώδη & ἡρακλείαν, quàm vel Peplum vel Chamæſycen, & ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus de eadem ſtirpe Dioſcoridem egiſſe: niſi ipſe Theophraſtus hunc ſcrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μηκωνῶν, id eſt, Papauerum habet, & poſt κερατῖτιν ac ῥοιάδα repoſuit. quòd legitimá μήκωνα ἀφρώδη ſiue ἡρακλείαν, Papaueris eſſe ſpeciem, & propriè Papauer ſpumeum Latinis dici oſtendit; & à Peplo & Chamęſyce differens.

Eſt autem Chamæſyce viribus reliquis Tithymalis aſſimilis. Galenus abſtergendi ſimul & acrem, ait, vim poſſidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti, quique ex eis profluit liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ poſſunt, ſed quemadmodum anteà iam monuimus, vſus earum periculo non caret, veluti neque huius.

Hippophaës ex Codice Cæſareo.

De Hippophaë ex Dioſcoride, & aliis.
CAP. XX.

VENIT & iis quę lacteum ſuccum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioſcorides) eſt φρυγανώδης ſiue ſurculaceus, vndequaque denſus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleę, anguſtiora tamen & teneriora; inter quæ ſpinæ ſiccæ & candicantes emicát, articulatæ, interſtitio quodam diſtantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim cohærent; ſed tamen minores molleſque, & ex albido partim rubentes. radix craſſa & mollis, ſucci plena, guſtu amara, ex qua veluti ex Thapſia ſuccus colligitur. Anguillara radicem refert palmum eſſe longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata ſuccum manare tenuem, lacti concolorem, guſtu amariſſimum, odore grauem.

In maritimis ac ſabuloſis, vt Dioſcorides ſcribit, naſcitur. Anguillara arenoſis & maritimis locis in Peloponneſo à ſe repertum refert.

Ἱππόφαες Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. XXII. cap. XII. (niſi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in ſabuloſis maritimiſq; naſcitur, ſpinis albis, Hederæ modo racemoſa eſt, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut piſtillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quędam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen Aparinæ conuenit: noſtra ætate ab indigenis Peloponneſi ἄκανθα νὰ καθαρίση, id eſt, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæſtum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioſcoride teſte) appellant: à Plinio Hippope (niſi & hic vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus eſt, abſq; cauliculo, flore, aut fructu, inanibus tantùm capitulis, foliis paruis ſpinoſis, radicula molli & craſſa, ex qua cum foliis & capitulis ſuccus exprimitur. *Hippophæſtum.*

E Narbonenſi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæſtum vidimus ſpinoſis capitulis, ſine flore, ſine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæſtum accommodata eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. quippe quędam animalium remediis naſcuntur.

Eſt verò Hippophaës, præſertim verò radix ipſius ac ſuccus, calidæ ſiccæque facultatis, & ſimul valenter purgantis.

Succus ſyncerus radicis huius pituitam, bilem, & aquoſos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò ſubactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulſa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtiliſſimus. Frutex verò ipſe ſiccatus tunditur, tritusque cum aqua mulſa exhibetur.

Extrahitur quoque ſuccus è radice, foliis & capitulo Hippophæſti, qui & ex aqua mulſa pituitam & aquam detrahit, & pręcipuè comitialibus morbis, neruorũ vitiis, & Orthopnœę, vt Dioſcorides tradit, conuenit.

De Euphorbio. CAP. XXI.

Euphorbium.

Anteuphorbium.

EVPHORBIO oblonga, craſſa, & virentia ſunt folia, in rotunda ac tereti figura anguloſa: Cucumerem vulgò, ſed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, ſi non anguli, & eminentiores, & albicantibus ſpinis plurimis, duplici ferè ordine, obſiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, facilè concreſcens.

Dioſcorides, Euphorbium, inquit, Libyca arbor eſt, ναρθηκοειδής, id eſt, Ferulacei generis, aut Ferulæ ſpeciem referens, quæ in Maurouſiorum Tmolo reperitur, ſucco referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam eſſe Euphorbium ait, & è mõte Atlante extra columnas Herculis portari.

Differentes autem & multum diſſidentes montes Tmolus & Atlas ſunt. Nullus Tmolo nomine in Libya, aut Mauritania mons à Geographis refertur. Eſt Lydiæ mons Tmolus in Aſia minore. Poteſt in exẽplaribus Dioſcoridis pro Atlãte perperã Tmolus ſubſtitutus eſſe.

Ioannes Leo in Aphricæ hiſtoria lib. IX. ex vno folio, aut, vt ipſe nominat, fructu, XXV. aut XXX. quandoque prouenire ſcribit, è quibus maturis & vulneratis ſuccus effluat lacti ſimilis, qui lentorem contrahens concreſcat, atque inde colligatur.

Natum fuit Euphorbium Anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœniſſimo ac ditiſſimo horto Io. Boiſoti, viri vt generoſiſſimi, ita & doctiſſimi, à quo vnum terræ commiſſum folium, in plura multiplicatum eſt, & radicem demiſit in obliquos ramulos diuaricatam.

Græci pariter cum Latinis εὐφόρβιον vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem Officinis quoque eſt.

Iubæ Regi Ptolemæi patri, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, inuentio huius aſſcribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autẽ, ſuccus nempe concretus quo vtimur, vehemẽter calidæ, & vt Galenus ait, cauſticę ſiue vrẽtis facultatis & tenuiũ partiũ eſt: quarto quidem ordine calidũ & ſiccum.

Cum oleo violæ luteæ, vt quidem Meſues, ſed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduerſus ſtupores, tremores, conuulſiones, neruorum reſolutiones conuenit: prodeſt etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò aſſumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, & Meſues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit; ſed vnà quoque non modò fauces ac os, ſed & ventriculum, iecur; reliquaque viſcera accendit, exurit atque erodit, vniuerſumque corpus inflammat.

Ob id, inquit Meſues, minus tenuiter terendum, & permiſcendum eius acrimoniam obtundentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam eſſe oportet copiam, vt eius ſuperficies vndequaque contegatur.

Sed difficile eſt Euphorbium, aliis ita vel inuoluere, vel permiſcere, vt non exurendi ſuam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, ſubinde foris inunctum, veſicas excitat; corpore præſertim mollioribus. quam ob cauſam tutius eſt intro corpus non admittere.

Tunditur ipſum etiam cum moleſtia, niſi naribus diligenter obſtructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit, mox pruriginem, ſternutationesque excitat, ac deinde ardore intenſo, copioſam pituitam ac muccum, tandem verò & ſanguinem elicit: lachrymis non deficientibus.

Aduerſus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigenis fertur eſſe herba, quæ ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ. radix multas quoque habet propagines. ſucco & hæc abundat, ſed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente. ἀντευφόρβιον.

Tripolium.

De hac veteres ſcripſiſſe nondum obſeruare licuit. Videtur tamen ad Telephij ſpecies referri poſſe.

Creuit & iſtud Anteuphorbion doctiſſ. Ioanni Boiſoto, eodem quo Euphorbium anno: atque vnà cum eodem periit.

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO noſtro folia exeunt oblonga, lata, læuia, virentia, craſſiuſcula, Glaſti foliis perquam ſimilia: caulis rectus, dodrante altior, faſtigio in alas diuiſo; in quibus floſculi elegantes, medio diſco lutei, orbiculato verò ambitu cærulei, Aſteris Attici, florum æmuli, qui in pappos candidos contabeſcentes abeunt. radix oblonga, cortice induitur craſſiuſculo.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibuſdam maritimis noſtrum reperitur: vt in Zelandiæ inſulis. Neque videlicet in mari, neque in ſicco, ſed locis, quæ æſtuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deſerit. Tranſlatum ad hortos diutinè viget, ſed luxurians grandeſcit, & in fibras radices commutat.

Æſtiuis menſibus flores facit.

Fabuloſum eſt, quod à Dioſcoride aſſcribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari; & manè album, meridie purpureum, veſperi

i 2 φοινικοῦν,

Aster Tripolium, L.
L. sp. 1226

φοινικῶν, id eſt, phœniceum. Sed tamen tres florũ colores vno die reperiri poſſe, veritati haud repugnat. Nam cùm flores, omnes non ſimul, ſed particulatim & ſenſim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obſeruari: incipiẽtium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, ſubpurpurei ſunt; perfecti patenteſque, quales ſcripſimus; deficientes papporum candidam oſtentant lanuginem.

Τριπόλιον, à nonnullis etiam ψυχὴ, ab aliis μνεὺς appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: poſſet Aſter marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & poſt eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi ſiue Alypiæ radicem Turbith eſſe exiſtimat. Meſues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & ſuum Turbith non modò à Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum hiſtoria, quam clariſs. ac doctiſs. Carolus Cluſius Latinam dedit, deſcribitur, ex qua hiſtoriam eius in ſubſequens tranſtulimus Caput.

Cæterùm Tripolij radix, vti Galenus ait, guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu. Dioſcorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca ſiue venenis reſiſtentia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TVRBITH planta eſt radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, ſubinde longior, digitalis craſſitudinis, hederæ modo per ſolum repit: folia profert Althææ: flores etiam ſimiles è candido rubentes, nonnunquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis duntaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummoſa. Atq; huius cortex eſt, quem Officinæ oſtendunt; craſſior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinoſum, fragile & plani corticis Turbith: deinde cui gummi adhæret concretum, quod gummoſum dicitur; & albidum.

At gummoſum non eſt ſemper ſua natura, Garcias ait, ſed Indi, quia viderunt à gummoſitate optimi Turbith notas à noſtris peti, ſolent eius ſtirpem ac cauliculos prius quàm colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem denſato atque concreto, cauliculos gummoſos auferunt. Reperitur verò & quandoque abſque contorſione gummoſum factum, ſed tamen, quò facilius liquor emanare poſſet, vulnerari ac contorqueri ſolet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole reſiccatũ: in vmbra etenim nigreſcit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, ſed duabus aut tribus interdum à mari leucis ſiue milliaribus diſtantibus; & quidem in incultis, potius humentibus quàm ſiccis.

Naſcitur autem in Cambaya, Surrate, Dio inſula, Bazaim locisque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atq; vnde magna copia in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorem, & Luſitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Perſis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui ſi febris abeſt, adiicere ſolent Zingiber; alioqui abſque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Meſues Turbith calidum eſſe refert ordine tertio, & craſſam lentamque pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atque remotioribus artubus educere; ſed tardioris facultatis eſſe, & ventriculum ſubinde eo ſubuerti perturbarique, quo circa Zingiber, Maſtichen, aliaque aromata ei permiſcenda; addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipſa Amygdala, aut ſaccharum, ne corpus huius vſu extenuaretur aut emacreſceret: ab aliis item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliiſque contemperari, inde componentibus antidotum (electerium aut electuarium Officinæ appellant) quod διαφοινικῶν dicitur, Officinis ipſis & Medicis exercitatis in vſu frequens.

Datur ipſius Turbith drachma (plus minus) vna, ad ſummum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuórve admittuntur.

De Ebulo. CAP. XXIIII.

EBVLVS foliis, muſcario, fructuque Sambuco perſimilis eſt, ſed caudicem non facit lignoſum; caules tantummodo herbaceos profert hybernis menſibus contabeſcentes: anguloſi hi ſunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus reſpondẽtes: folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti Sambuci ex pluribus ad craſſum neruo-

Ebulus.

neruoſum pediculũ commiſſis coaleſcunt, quorum ſingula oblonga ſunt, lata, & margine ſerrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in vmbellis candidi. fructus ſiue acini ſubrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus ſemina parua oblonga. radix longa, digitalis craſſitudinis, minimè lignoſa.

Exit paſſim locis humentibus, incultis, ſecus vias & margines agrorum, pingui lætoque ſolo: aridum, ſterile, ſiccumque reſpuit.

Flores Æſtate, baccæ Autumno maturantur.

Græci χαμαιάκτην, id eſt, humilem Sambucum, nominant. Dicitur & ἑλιοσακτὴ, ἀγρία ἀκτὴ, καὶ εὐβοϊκὴ. Latinis eſt Ebulus & Ebulum: Germanis Attich: Belgis Hadich: Italis *Ebulo*: Gallis *Hieble*: Hiſpanis *Yezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac ſiccum, vtrumque ordine tertio; & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam; ſed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficaciſſimæ radices ſunt: folia digerendi ac diſcutiendi potentia præſtant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquoſos potiſſimùm humores: vtiles idcirco ad hydropicorum purgationes: ſed tamen correctæ & vbi vires ſuffecerint. Purgant enim cum moleſtia: ventriculum ſubuertunt: interioraque viſcera omnia perturbant. Malè omnibus vſus earum ſuccedit, quibus hepar obduruit; vt quando ex regio morbo Aſcites ſucceſſit. Quamobrem nec temerè, nec niſi valde robuſtis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, ſi cauſa morbi frigida, & febris abeſt: aliàs pro affectus natura temperanda potio eſt. Expurgant & acini & ſemina, ſed clementius multò ac minori cum moleſtia, præſertim prius aceto infuſa, ac deinde ſemine aniſi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematoſi diſcutiuntur, cataplaſmatis vel fomentis additis.

Dioſcorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipſum corrigere, ad inſeſſus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta impoſita; commodè item ambuſtis & canum morſibus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere ſyluestri & Elaterio.

CAP. XXV.

SYLVESTRIS Cucumis humi prorepentibus ſarmentoſis caulibus & ſubrotundis foliis ſatiuum æmulatur; & eum quidem, qui Galeno ſatiuus eſt (vulgò Melonem appellant) vtriſque tamen aſperioribus: flores ſublutei ſunt: fructus oblongi, aſperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma ſatis ſimiles, ſatiuis verò Cucumeribus longè minores; qui maturi vel vltrò, vel leuiſſimo contactu deſiliunt, ſemen cum liquore eiaculantes: radix craſſa, candida, multiplex. Tota ſtirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia ſylueſtria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendique rationes ac modos Dioſcorides pluribus verbis refert. *Elaterium.*

In pleriſque calidis regionibus in ruderibus, ſabuloſis, aliiſq; incultis locis reperitur. apud Germanos hortenſis. ſemel autem ſatus, pluribus inde annis facilè renaſcitur; non tamen è radice reuireſcens, ſed ex ſeminibus ſparſis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur; atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis eſt σίκυς ἄγριος: Latinis agreſtis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer aſininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter ſatiuos & hortenſes vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos anguinos cognominant. Italis

Cucumis ſylueſtris.

Cocomero ſaluatico: Hiſpanis *Cogumbrillo amargo*: Germanis Wild cucumer: noſtris Wilde concommeren: Gallis *Concombre ſauuage* dicitur. Elaterium ſiue ἐλατήριον Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Eſt autem denſatus iſte ſuccus ex ſecundo ordine excalfacientium, Galeno teſte, & ſubtilium partium. extergendi item digerendíque vim obtinet.

Folia Cucumeris ſylueſtris, radices, earumq́; cortices, vti vehementer amara, ita ſimiliter quoque excalfaciunt, & abſtergunt, ſed minus tamen quàm Elaterium. Expurgat autem iſtud Elaterium bilem, pituitam, aquoſóſque humores; & quidem valenter; ac non modò per inferiorem vẽtrem, ſed quandoq; per ſuperna.

Modus Dioſcoridi eſt à ſemiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem menſes in peſſo ſubditum. Naribus cum lacte infuſum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. CAP. XXVI.

COLOCYNTHIS per humum ſtrata Cucumerariorum modo repit, eum quem Citrulũ Cucumerem noſtra ætas appellat proximè referens, cuius & ſylueſtris eſt ſpecies: folia eius lata aliquot inciſuris diſſecta: flores in luteo palleſcunt: fructus globoſus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris, quo ablato interior candida fungoſa medulla ad medicinæ vſus reſiccatur; vnà cum in ea conditis ſeminibus paruis, & ſordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla eſt; ſimiliter & ſemen, totaque ipſa omnibus ſuis partibus ſtirps.

Colocynthis.

Cucurbita ſylueſtris.

In calidis regionibus ſeritur & perficitur Colocynthis; ſed in Germania ac Belgio ægrè ad maturitatem peruenit.

Appellari ſolet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis eſt κολοκύνθις, & quãdoque σικυωνία. Atque hinc Hiera διὰ σικυωνίας aliquãdo inſcripta reperitur, quæ alias διὰ κολοκυνθίδος dicitur. Eſt tamen & σικυωνία Cucumis agreſtis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt ſylueſtrem. Differens tamen hæc à Colocynthide eſt. Cucurbita ſiquidem ſylueſtris Græcis κολοκύνθα ἄγρια vocatur, & ſatiuæ ſimilis eſt: ſcandit vt ſatiua vicina adminicula: folia eius ſimiliter lata & indiuiſa. fructus paruis Cucurbitulis ſimiles, duri ac lignoſi admodum corticis: medulla interior adeò ſucculenta, vt reſiccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agreſtis Cucumeris.

Eſt autem Colocynthis veluti tota ſua natura, omnibusq́ue ſuis partibus amara, ita calida quoque ac ſicca ſecundò gradu eoque intenſo: atque idcirco expurgare, abſtergere, aperire, & quæcunque amariſſima efficere poſſet,

niſi

niſi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præuerteret.

Tam valenter ſiquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citiſſimè copioſiſſimeque educat, verùm & abraſis inteſtinis, venarumque meſeraicarum oſculis reſeratis, ſanguinem & cruenta ſubinde eliciat. Ita vt hac de cauſa nec temerè, nec niſi grauiſſimo aliquo vrgente morbo, ea ſit vtendum; neque etiam niſi lento aliquo ac glutinoſo permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur; & celerius per aluum permeante, inteſtina minus abradantur. Admiſceri Maſtichen aut gummi Tragacanthæ, Meſues admonet.

Formantur & ex ea paſtilli cum Maſtiche, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Maſtiche etiam adſtringentis facultatis euidenter particeps eſt. Præſtant autem lenta ac glutinoſa, adſtrictionem nullam aut exiguam habentia. Adſtringētibus ſiquidem huiuſcemodi valida ac fortiſſima medicamenta coërcita ac refrenata, maiore deinde violentia ac moleſtia, vim ac facultatem ſuam peragunt. Quæ verò adſtringentia permixta non habent, facilius minorique cum labore opus ſuum perficiunt. Quales ſunt Pilulæ, à Rhaſi lib. IX. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammonio duobus fortiſſimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore ſuo inteſtina oblinit, & ab vtriuſque iniuria defendit. *Pilulæ Iliacæ.*

Quæ quidem compoſitio tametſi fortiſſima, & qua nec temerè, nec citra vrgentem vehementer neceſſitatem vtendum, facilè tamen ac citra magnas moleſtias expurgat, & cum minoribus torſionibus, quàm pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Maſtichen aut alia quæ adſtringunt, admittentia.

Atque hanc ob cauſam veriſimile eſt à Cochiis catapotiis Galenum lib. I. De medicamentis ſecundum loca, Maſtichen & Bdellium reiecta voluiſſe, quæ tamen præceptor eius Quintus iiſdem addere anteà ſolitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthis non modò ad purgationes, in quibus Vertigini, Hemicraniæ, Cephaleæ, Apoplexi, morbo comitiali, Aſthmati, inteſtinorum cruciatibus, aliiſque pertinaciſſimis morbis ſuccurrit; verùm & foris nequaquam aſpernandas vires præſtat.

Valet ad Aurium tinnitus & ſurditates oleum cum ea decoctũ: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non rarò mouet, vmbilico imoq; ventri admotum.

Helleborum ſiue Veratrum album.

Acetum quod eius decoctionem admiſit, collutione dentium dolores ſopit, auctore Meſue.

Semen ad mortuorum corporum conſeruationem ac condituram vtile; præſertim Aloë & Myrrha admixtis.

De Helleboro ſiue Veratro albo.

CAP. XXVII.

VERATRI apud Veteres duo genera ſunt: Album, & nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris ſiue latifoliæ Plãtaginis, aut potius Gentianæ ſimilia, maiora, magis venoſa, liratim ſtriata, ac quaſdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferius foliorum tunicis obuolutus, quas inareſcens demittit; ſuperius verò plures proferens ſpicas; in quibus flores nõ magni, è ſenis anguſtis ſtriatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum ſingulis tres aut quatuor ſuccedunt anguſtæ, paruæ ſiliquæ veluti Seſami: in his ſemen latum & candicans. Radix craſſa, candida, haud longa eſt, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam ſubinde propagatur.

Huius & alia ſpecies eſt floribus nigricantibus, foliiſque, caulem præſertim amplectentibus, anguſtioribus; alioqui antecedenti ſimilis.

Gaudet Veratrum album montanis & aſperis; & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verùm & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret. viuit & in hortis.

Floret Æſtate; meſſibus aut ſub Autumnum legendæ ſunt radices.

Nominatur Grecis ἑλλέβορος λευκὸς, & quandoque citra aſpirationem ἐλλέβορος λευκὸς: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσκίδα, ἄτομον, πτυγνατοειξὶν, γόνον ἡρακλῆος, πολυείδον, ἀνάφυτον etiam nuncupent: aliis Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weiß nießwurtz: noſtris Witte nieſwortele: Italis *Elleboro bianco*: Hiſpanis *Verde gambre blanco, & yerua de balleſte*: Gallis *Ellebore blanche.*

Ex tertio eſt ordine excalfacientium ac deſiccantium, auctore Galeno.

Vomitione purgat; varios humores educit; & quidem magna cum vi & moleſtia ſumma; quocirca dari non debet, niſi vbi longi valenteſque morbi ſunt, ſpeſque ex aliis remediis adempta ſit: vt Paulus Ægineta ſcribit. apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radicis puluis quoque excitat, naribus exceptus; & inter πταρμικὰ ſiue ſternutatoria valentiſſimus eſt.

Dioſcorides Veratrum iſtud menſes etiam ducere, & fœtus enecare in peſſo appoſitum refert; & mures interficere cum melle & polenta ſubactum. Plinius phthiriaſin hoc emendari addit.

De Helleborine. CAP. XXVIII.

Helleborine.

VERATRVM album effigie refert Helleborine, ea de cauſa à nobis appellata, ſed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem aſſurgit: folia lata, ſimiliter venoſa & ſtriata, vti Veratri albi, ſed paruula: flores ſecundum caulem ordine quodam digeſti, foliacei, albicantes medio aliquantulum prominente ſubluteo; quibus oblongæ, non tamen magnæ, ſuccedunt veluti ſiliquæ, aliquantulum ſtriatæ, in quibus ſemina minutiſſima. radices ſubſunt fibroſæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud ſitientibus ac vmbroſis; & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non impropriè dici ac nominari poſſe, ipſa cum Veratro albo ſimilitudo teſtatur. Nam ſylueſtre ac ſpurium quoddam eius genus eſſe videtur.

Dioſcorides quidem ἑλλεβορίνην θαμνίσκον μικρὸν, hoc eſt, paruum fruticulum eſſe ait, habentem ἐλάχιστα φύλλα, id eſt, minima folia. Plinius verò lib. XXVII. cap. IX. Helleborinen paruam tradit herbam, exiguis foliis. & lib. XXIII. cap. XX. paruis foliis. Et parua quidem noſtra hæc Helleborine, & herba, & θαμνίσκος. θαμνίσκον ſiquidem herbam cuius cauliculus rectus aſſurgit, etiam ſi vnicaulis ſit, Dioſcorides non rarò nuncupat. Nam & Polygonaton quod ſingulari caule, & attollitur, & naſcitur, θάμνον facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζων πήχεος. folia autem huius non quidem minima ſunt, ſed comparatione Veratri albi parua re vera ſunt, ac dici debent. Et Plinius non minima, ſed exigua & parua tantùm eſſe ſcribit. Oſtendunt & hæc noſtræ Helleborines, cum ea, quę à Dioſcoride ac Plinio deſcribitur, ſimilitudinem maximam, ſed tamen legitimam eſſe, in tanta ac tam obſcura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioſcoridi ac Plinio etiam ἐπιπακτὶς, ſed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσκὶς reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro ἀσκὶς legi poſſet ἀκτὶς, exiſtimari poſſet ἐπιπακτὶν, quaſi ἐπὶ ἀκτὶν dictam, quòd videlicet Veratro albo ſuperaddatur. Vt etenim Theophraſtus lib. IX. miſcetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio bene ſuccedat, Helleborines ſemen. τοῦτο δ' ἐστὶ ποάριον, addit, id eſt, hæc herbula quædam eſt. Atque coniecturam ita facere, ſed certi aſſequi nihil datur: veluti etiam haud conſtat eandem Theophraſti & Dioſcoridis Helleborinen eſſe. Dioſcorides ſiquidem, vomitionem

initionem adiuuare eam, quod Theophraſtus aſſerit, non ſcripſit; ſed tantùm aduerſus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem eſſe poſſunt Helleborines. Nam & Centaurium minus ſuperius diximus Helleborinen quoque appellari.

Cæterùm noſtræ Helleborines qualis ſit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro. Cap. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

VERATRI nigri tria ſunt genera, præter illud tamen, quod à Dioſcoride deſcribitur.

Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum ſingularia oblonga, lata, læuia, & 1.
duriuſcula ſunt, veluti Lauri, ſed margine vtrinque à medio ſurſum verſus ſerrato: caule caret: flores in pediculis palmum altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidi, deinde purpuraſcentes, poſtremò virentes, cùm videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Seſami modo hæ naſcuntur; in quibus ſemen. Radices ſubſunt multis craſſis nigriſque fibris capillatæ; in quibus medius tenuis neruus.

Alterius Veratri folia prioris æmula ſunt, ſed anguſtiora, nigriora, ambituque toto ſerra- 2.
to: caulem iſtud habet pedem, plus minus, altũ, in ramulos cacumine diuiſo; à quibus floſculi deorſum nutantes dependent minores; coloris è pallido herbacei. radices fibroſæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & ſubinde craſſiores: folia quàm ſecundi an- 3.
guſtiora, quorum & ambitus vtrinque ſerratus: flores magnitudine ſecundi: ſiliquæ paruæ Seſamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes ſubnigricanteſque.

Naſcuntur Veratra hæc in montibus aſperis & petroſis. Duo poſteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, ſi Hyems clemens mitiſque fuerit; aliàs mox ſoluto gelu: proximum genus paulò ſerius: tertium circa Ver, & ipſo Vere.

Veratra autem hæc eſſe nigra, ſatis inter recentiores conuenit; ſed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri deſcriptiones penes hos reperiuntur. Theophraſtus ſiquidem folio laurino Veratrum nigrum eſſe ait, & fructu Seſamaceo. Dioſcorides verò foliis Platani ac Sphondylij, Cniciq́ue ſemine ipſum

Veratrum nigrum II.

ipſum depingit. Quæ vt euidentem differentiam;ita & hæc Veratra,ad Theophraſti accedere,cum Dioſcoridis verò Veratro parum conuenire oſtendunt: folio ſiquidem Laurum, & potiſſimùm primum, fructu verò Seſamum referunt. vti nigrum Veratrum facere Theophraſtus ſcribit: Platani aut Sphondylij folium nequaquam (vt Dioſcorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας. à nonnullis μελαμπόδιον: item πολύῤῥιζον, μελανόῤῥιζον, περίτιον, κυεάνιον, aut potius ἀντικυεάνιον, ἔκτομον, aut ἔκσομον: Italis *Elleboro nero*: Hiſpanis *Verde gambre negro*.

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorē habeat,qui furentes Prœti filias primus eo purgaſſe,& ad ſanitatem mentis reſtituiſſe creditur. Hunc Dioſcorides paſtorem; alij diuinationis peritum tradunt.

1. Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis Chriſtwurtz/ & à noſtris Heylich kerſtcruyt nominatur; idcirco videlicet, quòd Hyeme clemente circa natalem Domini noſtri Ieſu Chriſti diem floreat.

2. Alterum genus Pſeudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinū ante nos etiam Fuchſius nuncupauit. Plerique Conſiliginem eſſe volunt;quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis noſtræ ætatis agricolæ medeantur, haud diſſimili quàm Conſiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à noſtris Viercruyt dicitur. Sed idem poſſunt & Veratri albi radices;vt quidem Abſyrtus & Hierocles Græci Hippiatri tradunt; vti latius in cap. de Buphthalmo, in florum hiſtoria Pempt. ſecundæ lib. III. ſcripſimus.

3. Tertium genus Germanis Leüſkraut vocatur, id eſt, Peduncularis; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis iſtud genus annumerari. Neque enim pediculos tantùm, ſed, veluti Aconitum,& oues aliaque animalia necare comeſum fertur. Verùm hoc non modò iſtud, ſed & reliqua Veratra nigra poſſunt: qua de cauſa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Cæterùm Veratrum nigrum, vt quidem Galenus ſentit, candido calidius ac amarius eſt, ex tertio ſimiliter excalfacientium & reſiccantium ordine.

Pituitam, bilem flauam, ſed & atram potiſſimùm, ac melancholicos omnes humores deorſum ducit; non tamen citra moleſtiam ac difficultatem. Idcirco non niſi robuſtis ac validiſſimis, vt Meſues ſuadet, exhibendum. Prodeſt autem ex Veratro nigro purgatio inſanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus,& omnibus breuiter, quos vel atra exagitat bilis, vel melancholicus humor moleſtat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. ait, ſunt ſcriptuli tres, paulò plus minúſve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululum maceratarum; deinde cortice detracto, ac in vmbra ſiccato, proiectaque tenui, quæ ipſi ſubeſt medulla. Datur autem ex paſſo & oxymelite; verùm ſuauitatis gratia, quædam ex odoratis ſeminibus ſunt inſerenda. Si verò efficaciorem cupis purgationem, Scammonij pauxillum adiicito. Hæc ille.

Præſtat autem inter hæc genera primum; deinde ſecundum; tertium minus efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphos, lichenas, lepras, ac pſoras: in fiſtulam calloſam inditus, callum duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

De Veratro nigro Dioſcoridis. CAP. XXX.

ISTVD Veratrum nigrum, vt Dioſcorides ſcribit, folia habet viridia, Platano ſimilia, ſed minora, ad Sphondylij folia accedentia, ſed fiſſa magis & nigriora, ſubaſpera: caulis aſper eſt: flores albi purpuraſcentes ſiue ἐμπορφύροι, ſchemate racemoſi, & in ipſo fructus Cnico ſimilis. radices ſubſunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo Cepæ ſimili dependentes,

quarum

Veratrum nigrum Dioſ.

quarum & vſus eſt. Atque ita verba ipſa Dioſcoridis ſonant; è quibus manifeſtum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrũ deſcribi, quàm à Theophraſto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioſcoridis deſcriptione ſatis apparet, quod & aliàs & modò, pro Dioſcoridis Veratro nigro expreſſimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrinque inciſuras habent, inſtar foliorum Ficus, Vitis, Aceris; qualia Platani eſſe abundè conſtat; ſed tamen prædictis minora: ad Sphondylij folia ſatis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, ſed ſingularia eorum (ex quinque enim totius folij Sphondylij compoſitio eſt) profundioribus tamen fiſſuris diuiſa: eadem ſaturato colore nigricant, & aliquantulum aſpera ſunt: Caulis rectus eſt, pede altior, nonnihil ſtriatus; quo ſuperius in ramulos diuiſo, complures prodeunt veluti latiores calyces, diſcorum inſtar; qui ſimul racemi quandam referunt effigiem, præſertim cauliculis flacceſcentibus, ipſisque deorſum nutantibus. quam & lati calyces multiplicibus floſculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E ſingulis ſiquidem, floſculi complures ſimul farcti, veluti Scabioſę, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpuraſcentes, ſiue, vt Dioſcorides ait, λευκοὶ ἐμπόρφυροι. Semen inde in iiſdem ſubnaſcitur calycibus, candicans, oblongum, ferè vti Cnici, ſed tamẽ minus & tenuius, ac nõ perinde læue. Radices etiam ſubſunt nigræ, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratæ; in nouellis quidem plantis. Nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.

Reperitur in Germaniæ pleriſque montibus, & aliis incultis ac aſperis locis. In hortis viuax eſt. Dioſcorides etiam in aſperis, editis & ſitientibus locis Veratrum nigrum enaſci ſcribit; optimumq; quod ex eiuſmodi locis accipitur. quale eſt, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem iſtud Veratrum nigrum non Hyeme, ſed æſtiuis menſibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Aſtrantiam nigram: alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multum ab Aſtrantia, quæ & Imperatoria, vmbellifera herba. Saniculæ etiam perquàm parum ſimilis eſt. Nobis diu viſa eſt, non quidem Theophraſti, ſed Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe. Reſpondet forma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros aliosque humores radices huius expurgare, teſtes habemus in Germania nonnullos exercitatiſſimos medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad ſanitatẹm reduxere. Purgandi quoque huic facultatem adeſſe, teſtatur etiam Conradus Geſnerus in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, in qua Aſtrantiæ nigræ Helleboro albo ferè ſimilem vim, ſed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum ſe expertum refert. Quæ ſententiam noſtram, & Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioſcorides, quæ ſuperiori aſſcriptæ ſunt. Semen verò eius, ait, in Anticyra Seſamoides vocari, eiusque ad purgationes vſum eſſe: Si modò genuina & non vitiata eſt lectio. Videtur autem non omnino integra. Nam ſi Seſamoides, vt Plinius ait, & vox ipſa teſtatur, à Seſami ſimilitudine nomen habet, impropriè huius Veratri nigri ſemen, non Seſami, ſed Cnici æmulum Seſamoides nuncupabitur. Iam & Seſamoides ſui generis ſtirps eſt. Ex his aliũde hæc verba Dioſcoridi acceſſiſſe ſuſpicãdum: *Dioſcoridis locus deprauatus.* & forte ex Theophraſto tranſlata. Scribit ſiquidẽ Theophraſtus lib. IX. Anticyrenſes fructu Veratri, qui Seſamo ſimilis ſit, purgari: Helleborum, inquit, non ſolùm radice, ſed etiam fructu vtile eſt. Siquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferius: Anticyrenſes fructum Seſamacei Hellebori dare ſolẽt, qui Seſamo ſimilis eſt. Quibus verbis Theophraſtus Veratri fructum Seſamo quidem ſimilem refert; ſed Seſamoidem peculiariter ac pro-

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum noſtrum nigrum reuertamur, cuius facultates ſimiles eſſe alterius Veratri nigri, compertum eſſe iam ſcripſimus. Ad omnia tamẽ efficacius habendum, antecedente capite deſcriptum; quo veriſimile Anticyrenſes pręcipuè vſos, penes quos, prima ſummaque propinandi Veratri, apud Veteres ſemper fuit auctoritas.

De Seſamoide ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Seſamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima ſunt, & ex purgantium numero: oportunum idcirco eorum hiſtorias ex Dioſcoride & aliis hîc repetere. Duo autem ea ſunt: Vnum magnum: alterum paruum.

Seſamoides magnum. In magni autẽ Seſamoidis deſcriptione inter Veteres non ſatis cõuenit. Plinius lib. XXII. cap. XXV. ἠριγέρωντι, id eſt, Senetioni ſimilem herbam ſcribit: Oribaſius ex Raſarij quidem conuerſione, Rutæ ſimiliorem facit. Seſamoides, inquit, maius folia habet Rutę ſimilia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: ſemen Seſamo ſimile, guſtu amarum.

Dioſcoridis verò exemplaria vtrique herbæ Seſamoides iſtud comparant. ἔοικεν ἡ πόα, ait, ἠριγέρωντι ἢ πηγάνῳ, φύλλα μακρὰ, ἄνθος λευκὸν, ῥίζα ἰσχνὴ ἄπρακτος, σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, id eſt, Similis eſt herba Senetioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: ſemen ſimile Seſamo, amarum in guſtu.

Notatur Dioſcorides. Siue autem Dioſcorides, ſiue alius huius deſcriptionis auctor extiterit, oculata fide Seſamoides magnum non agnouiſſe videtur; ſed ex aliorum ſcriptis tantummodo deſcriptionem eius collegiſſe: atque idcirco diſiunctiua particula ἢ vſus. ignorans videlicet cui ſimile Seſamoides magnum eſſet: Senetioni ne an Rutæ. Vtrique autem ſimile eſſe, vix poſſibile. Sunt etenim diſſimiles multum Senetio & Ruta, qualiſcunque etiam ea ſit, ſiue graueolens, ſiue altera Hyperico ſimilis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli poſt eum, Seſamoides magnũ exiſtimant, quod à Theophraſto Veratrum nigrum deſcribitur. Cognominat enim ipſum Seſamaceum ſiue Σησαμοειδὲς: Anticyrenſes, inquit, fructum Seſamacei Veratri dare ſolent. Accedit Dioſcorides, qui Seſamoides magnũ apud Anticyrenſes Veratrũ (ſi modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De ſimplic. med. facult. vbi Seſamoides magnũ Anticyricũ Veratrum eſſe ſcribit. Anticyrenſe ſiquidem Veratrum eſt, cuius Theophraſtus meminit, & de quo cap. XXVII. Sed iſtud neque Senetioni, neque Rutæ ſimile eſt; & non modò ſemine, ſed & radice efficax eſt. Seſamoidis autem radix ἄπρακτος, hoc eſt, ignaua, & nullius vſus. Crediderim ego nondum repertum Seſamoides, & propter eam quam oſtendimus difficultatem, non facilè agnoſcendum.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioſcoridis & poſteriorum exemplaria habent, in Anticyra ἐλλέβορον. Cauſa additur, quoniã Veratro albo in purgationibus miſceatur. At propter hanc cauſam fortaſſe rectius ἐλλεβορίνη nuncupatur. Nam Helleborines ſemen Theophraſtus ait purgationi ex Veratro miſceri, quod haud aliud quàm ipſius Seſamoidis eſſe veriſimillimum eſt. Hippocrates enim, Strabo & Dioſcorides non aliud admiſceri ſcribũt quàm Seſamoidis ſemẽ. In Φωκικῇ, ait Strabo, naſcitur σησαμοειδὲς, cui permixtũ præparãt Oetæũ Helleborum. A Seſami autem forma & ſimilitudine Seſamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandoque ſimilem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem ſupernè, Dioſcorides refert, quantum tribus digitis capi poteſt, tritum, acceptum cum Veratri albi ſeſquiobolo, in aqua mulſa.

Eadem de hoc ferè Hippocrates ſub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulſa, ſed cum aceto mulſo ſiue oxymelite exhibet. Seſamoides, ait, ſurſum purgat: potio eius eſt drachma media in aceto mulſo trita: commiſcetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minus ſuffocat.

De Seſamoide paruo, ex Dioſcoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioſcorides habet, dodrantales ſunt coliculi, folia habentes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen ac minora: in ſummo cauliculorum capitula ſunt florum ſubpurpureorum, quorum medium album; in quibus ſemen Seſamo ſimile, amarum & κίῤῥον ſiue ruffum: radix tenuis. naſcitur locis aſperis.

Nonnulli κορώνιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον, Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν; & ſemen eius amaram qualitatem continere, multumq́ue amarum eſſe, excalfacere, rumpere, extergereq́ue ſcribit.

Dioſcorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorſum ſemen acetabuli menſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua tubercula & tumores diſcutit.

Rha ſiue Rhei, vt exiſtimatur, icon.

De Rheo ſiue Rha. CAP. XXXIII.

DE forma aut magnitudine vel ipſius ſtirpis, vel foliorũ florúmve Rhei, nihil quidẽ apud Veteres proditũ reperitur. radicum modo ſimilitudinem nonnullam, cùm ſubſtantiã & colorem Dioſcorides expreſſit, ſed tamẽ eius tãtùm quod in iis, quæ ſupra Boſphorũ Thracium, ac Pontum Euxinũ, vel etiã Mæotidẽ paludẽ locis prouenit.

Variat autem non parum radicum Rhei magnitudo, &, vt veriſimile, ipſius quoq; totius ſtirpis, pro regionum, ſoli, cælique differentia, quæ (vt ſubinde repetendum) magnæ ſæpenumerò in ſtirpibus mutationis ac differentiæ cauſæ ſunt.

Minor ac tenuior eſt Põtici Rhei radix: craſſior verò multoq; maior, quæ in Officinis venũdatur.

De Põtico autem Rheo ſic Dioſcorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in iis quæ ſupra Boſphorum ſunt locis: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno ſimilis, ſed minor & rubicundior, ἄοσμος, id eſt, inodorata (vt quidẽ exẽplaria habẽt) laxa, aliquantulũ leuis. Optimũ eſt, quod teredines nõ ſenſit, glutinoſum guſtu, cũ remiſſa adſtrictione; & quod commanducatum ochræ modo palleſcit, Crociq; colorem aliquem refert.

Eadem ferè & de hoc ipſo Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam diſſidens, quàm euarians. radicem non Centaurio magno, ſed Coſto nigro ſimilem: & tritam aut manſam non ἐνώχροντα, ſed vini colorem reddere tradit. Eſt autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidẽ & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris: veluti Creticum, & alia eiuſcemodi. Coſti Indici radix Dioſcoridi nigra eſt. Sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Coſti ſubſtituta eſſe. Verba eius hæc ſunt:

Rhacoma adfertur ex his quæ ſupra Pontum ſunt regionibus. radix Coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calfaciens guſtu & adſtringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autẽ Rheon radix eſt multo maior, craſſior, & amplior quàm Centaurij maioris: quæ foris nigricans: interius verò, recens quidẽ, cum varietate quadam coloris dilutè ex purpura rubet; vetuſtior ex ſubluteo ſordet; ſed amplius à teredinibus exeſa: in mandendo aliquantulũ glutinoſa ac viſcoſa Croci colorẽ refert; quem papyro aut alteri candidæ rei illita manifeſtiorẽ exprimit: ſubſtantia eius, neq; dura ſolidáve, neq; grauis; ſed leuiũſcula, ac inter duram cõpactámve ac raram veluti media, nonnihil fungoſa: odorata etiã & gratũ ſpirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quæ eſt verſus Orientem, ſupra Indiam, etiam eam, quæ extra Gangen: haudquaquam verò ex Scenitarum prouincia (vt plerique temerè exiſtimant) quæ in Arabia eſt felici, & longè à Sinis abeſt.

Appellatur vulgò Rha Barbarum, aut Rha Barbaricum, à nonnullis Reü Barbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiã vocant, aduehatur. Rectius Punici & Arabes Raued Seni nominant; à Sinẽſi prouincia: vnde in Indiã, Perſiam, Arabiamq;, ac poſtea in Europam infertur. Eiuſdẽ ſpeciei cum Pontico eſt, quod Græci ῥῆον & ῥᾶ: Plinius Rhacoma: Cornelius Celſus, & etiam Paulus Ægineta Ponticam radicem appellat: Meſues Raued Türcicum.

Eſt vtriuſque eadem ſimilisque ſubſtantia: color idem recentium: idem inueteratorum: commanſa glutinoſum lentorem parem, eundemque, Croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud eſt inſuauis. Id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus. Nam huius radicem ab excellentiſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo, amico noſtro olim accepimus, haud graui odore ſuaueolentem.

Dioſcoridis tamẽ exemplar ἄοσμον, id eſt, odore deſtitutũ Rha eſſe habet. Sed pro ἄοσμος, *Dioſcoridis locus ſuſpectus.* fortaſſis rectius legendum ἔυοσμος. Nam cùm Veteres omnes Rheo tenues aëreasq; quaſdam confiteantur adeſſe partes, odorem quoq; vnà eſſe innuere videntur. Tenuis etenim aëreæq; ſubſtantię odor comes eſſe ſolet. Odorata enim tenuia ſunt eſſentia. Neq; nos ab hac ſententia Plinius abſterrere debet. Potuit enim ipſe, vt & aliàs, in deprauatum incidiſſe codicem.

Nam & ab illo tẽpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuiſſe Dioſcoridis exemplaria, ſi non aliunde, vel ex ſola Orchios deſcriptione manifeſtũ, apud omnes poſteriores, qualis apud Dioſcoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum hiſtoria Pemptade ſecunda oſtendimus. Vtcunq; autem eſt Ponticũ Rha, non eſt odore deſtitutum.

Rha fluuius. Fluminis autem Rha ſibi nomen adoptauit, in cuius ſuperciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, naſcitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septentrionis montibus, & per Aſiaticam Sarmatiam defluens, in Caſpium ſiue Hircanium labitur mare.

Miſtam autẽ Rheon, & ſubſtantiã, & temperaturam ac facultatẽ obtinet. Sunt eius partes quædam terreſtres, adſtringentes & reſiccantes: aliæ tenuiores, aëreæ, calidę & purgatorię.

Laudatur à Dioſcoride ad inflationes, ſtomachi imbecillitatẽ, & omnes eius dolores, conuulſa, lienoſos, hepaticos, nephriticos, tormina, veſicæ & thoracis vitia, præcordiorum diſtentiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, ſanguinis ſputationes, reſpirationes difficiles, ſingultus, dyſenterias, cœliacas paſſiones, circuitus febriles & venenatorum morſus: tollere etiam liuida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulſis, & orthopnϾ prodeſſe: ſanguinemque ſpuentibus conferre ſcribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam ſcripſit. Non fuit Rhei ad purgationes illo ſeculo vſus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adſtringendi potentiam Galenus exiſtimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terreſtri frigido, tenue aëreũ; imò eò quòd deducat, & in altũ perducat, valentioris effectus cauſa exiſtit. Cùm tamẽ hoc ipſum aëreum ac tenue purgatoriam, ac obſtructiones adaperiendi vim obtineat.

Paulus Ægineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuiſſe. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quæ ſanis aluum ſubducunt, enumerat. At cùm magis, ait, ſubducere eam cogitamus, Rhei momentum admiſcemus. Subſecuti Arabes ad vlteriorem ipſum medicinæ vſum perduxere, per quos quoque illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Præſtantius iſtud eſt: Ponticum ſiue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi deſtitutum. Reperitur & quoddam in Tartariæ vrbe Samarcandar, ſed improbum, & non niſi iumentorum purgationibus vtile: ait Garcias ab Orta.

Optimum autem eſt recens, à teredinibus non exeſum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Meſues, decoquitur recens, & expreſſo ſucco, iterum reſiccatur. Tale purgatoria facultate omni, aut quaſi deſtitutum eſt, & magis adſtringit.

Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates. Calida, tenuis, purgatoria, & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terreſtri adſtringente ſubſtãtia. Denſius quod decoctum aut maceratum eſt, Croci non, aut parum inficit colore; & amiſſa eius varietate, ſubnigro ſordet: facileque à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per inferna bilem flauam, & quandoq; pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infeſtat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, inſania, furore, renum, veſicæ & omnium internarum partium inflammationibus, & præſertim eryſipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtiliſſimũ certè Rheon iecinori & felli laborantibus maleque affectis. præter enim quòd bilioſos prauoſque expurget humores, & ab obſtructionibus meatus expediat, robur quoque maximũ ipſis viſceribus confert: ita vt haud temerè, Rheon vita hepatis, à nonnullis dictum videatur. Cõmodiſſima enim ac vtiliſſima talia eſſe iecinori medicamenta, Galenus XI. methodi afferit: quę videlicet mixtã habent cum expurgãdi & aperiẽdi, adſtringẽdi potentiam.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius natura ſimilis, diluto, aut ſtillatitio liquore, vel etiã lactis ſero. Si verò calor abeſt, ex vino dari poteſt.

Exhibetur quandoque & toſtum, ſed ita vt nulla eius pars vel minimum ſentiat adustionis: tale dyſentericis & cœliacis auxiliare; expurgatis ſiquidem vitioſis humoribus, aluum deinde reprimit ac cohibet.

Siſtit idem, eodem toſtum modo, & ſuperfluentes menſes, ſanguiniſque vndequaq; fluores, præſertim per veſicam, ſed in exigua quantitate, & cum adſtringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Meſues, Rha medicamentum, omni tempore, omni ætati ſalubre: atque pueris & grauidis.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS TERTIÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ
LIBER TERTIVS,
DE CONVOLVVLIS; ET IIS QVÆ ALIIS INNITVNTVR STIRPIBVS.

PRÆFATIO.

AD PROXIMVM à Purgantibus ordinem ſpectant vicinis ſeſe implicantes, & amplexu viuentes. Sunt enim inter has multæ purgatoria vi valde efficaces. Sunt & aliæ non tales; ſed quia in circumuoluendo ſcandendoq́ ſimiles, illis coniungendæ erant; exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum hiſtoriam pertinentibus. Tertius igitur hic liber ſtirpes habet adminiculis egentes; vicinis ſeſe implicantes; aut propè adſtantibus innitentes.

DE SCAMMONIO.
CAPVT I.

Scammonium.

SCAMMONIO multi ab vna radice exeũt longi, tenues & viticuloſi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentáve iuxta poſita cõſcendit, ac multis circumuolutionibus amplectitur: folia eius lata & acuminata, læuis Smilacis æmula: flores ſimiles, calathi quoq; forma, candicantes, paulò minores. radix ſubeſt lõga, craſſa, candida interius; ex qua ſuccus colligitur, qui denſatus ad medicinæ vſus ſeruit.

In calidis, pingui exit ſolo, veluti in Aſiæ Myſia, Syria, aliiſq; ſimilibus. Reperitur & in Creta inſula, Bellonio teſte.

Veriſimile eſt, vbi ſuæ ſpontis eſt, citò & plurima deinde Æſtatis parte florere: nam & in Belgio Æſtiuis menſibus ſubinde cum flore videri poteſt.

Græci *σκαμμωνίαν*, Latini ferè Scammoniũ nominant; ita appellantes non modò ſtirpem ipſam, ſed & denſatum concretumq; ſuccum. Dicitur & à nonnullis *σκαμβωνία ῥίζα*, ab aliis *κολοφώνιον*. Officinæ ſuccum crudum quidem Scamoneam: in Cotonco verò malo decoctũ, Diagridium vocant: quaſi *δακρύδιον*, id eſt, lachrymulam.

Purgat autem hic ſuccus per inferiorẽ ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorũ potentia cedens. Nulla enim parte, vt Oribaſius ait, ſuperatur ab iis quę agitant & commouent. Efficit iſtud non vehementer aliqua calida facultate; ſed alia quadam latente totius ſubſtantiæ proprietate. Nam guſtu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunq; ſiquidem liquori aut rei permiſceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum ſaporem communicat. Quamobrem nec inter calidiſſima, vt pleriſque videtur, ſed inter moderatius calida & ſicca habendum.

Extergit autem & educit potiſſimùm bilem flauam; ſeroſos item tenueſq; humores, & quandoque pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium eſt Scammonium. Meſues verò non modò vẽtriculo graue atque moleſtum, verùm & inteſtina ipſum abradere; interna viſcera erodere; venarum ora dilatare; totiuſque ſuæ ſubſtantiæ eſſentia cordi viſceribuſque reliquis obeſſe ſentit. Immoderatum & minus

oportunum idcircò eius vſum animi ſequuntur deliquia, vẽtriculi ſubuerſiones, alui fluores, dyſenteriæ & teneſmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, ſi Scammonium in Cotoneo malo decoquatur; & muccagine Pſilij, Prunorum carne aut ſucco, aliisve lenti ſimiliter ſucci permiſceatur: addita Maſtiche, aut aliquo ex moderatè aſtringentibus.

Plinius noxam eius tolli poſſe affirmat admixta Aloë: Scammonium, inquit, diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, aluum ſoluit, præterquàm ſi adiiciantur aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Oribaſio probatur, Synopſeωn lib. primo: & Collectionum Medicinalium lib. VII.

Veteres Scammonium in malo Cotoneo etiam decoxerunt, ſed omiſſo Scammonio ipſum malum edendum præbuerunt, quod abſque ſtomachi ſubuerſione aluum ſubducit: vt lib. primo De facult. alimentorum Galenus ſcribit: & III. De ſimpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtuntur, quod, vt diximus, Diagridium vocant, & compoſitionibus omnibus ferè crudi ac non præparati Scammonij loco admiſcent.

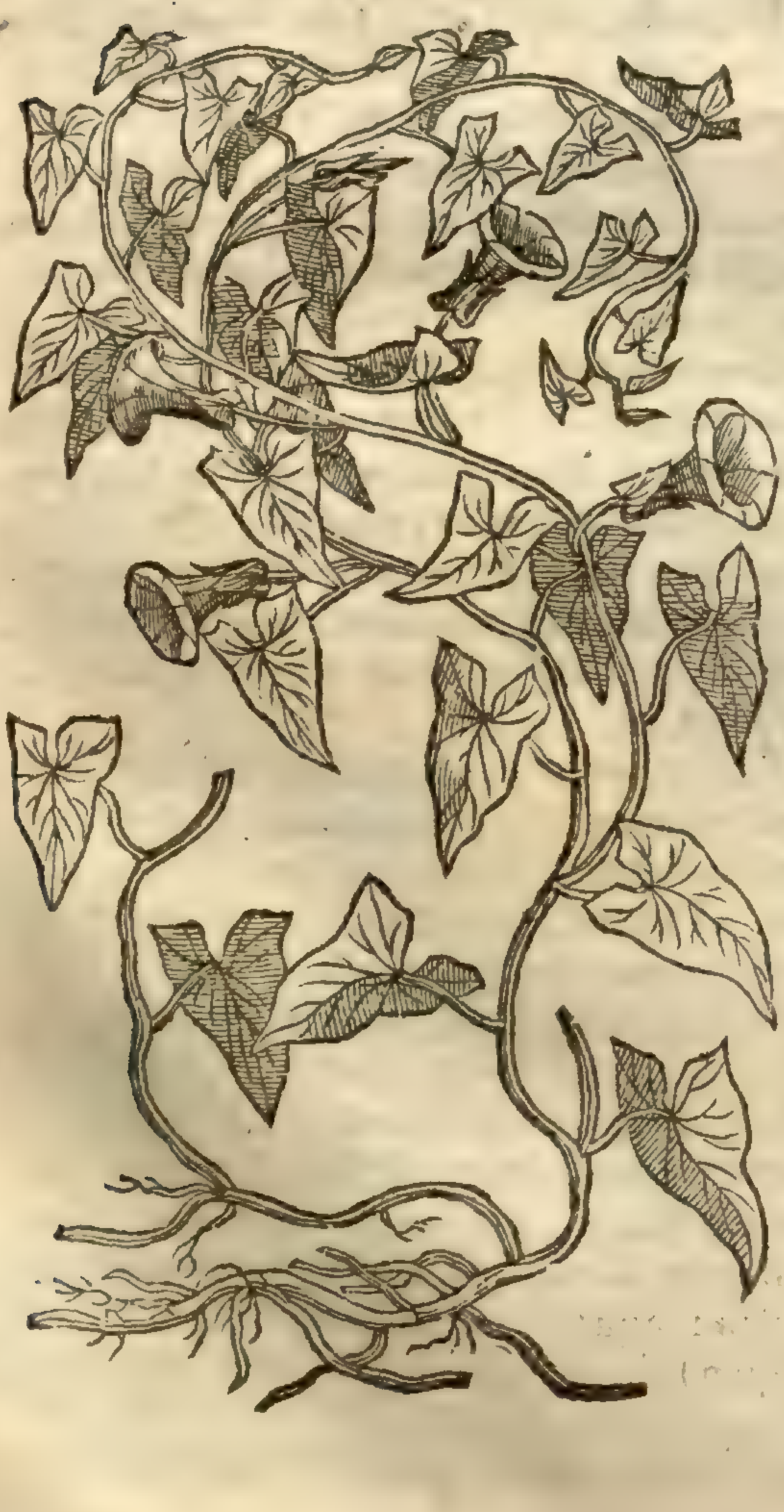
Parantur in iiſdem antidota ſiue electaria duo, ſatis familiaria, vnum ex Pſilio, cuius auctor Meſues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipſius Scammonij temperationem & correctionem excogitata ſunt; & ad febres ardentes, ac tertianas, adeoque omnes ex flaua bile morbos commendantur. Maſtichem & Bdellium catapotiis Cochiis, quæ ſatis magnam Scammonij quoque admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo De medic. ſecundum loca. quod & in cap. de Colocyntide admonuimus, vbi de Maſtiche aliiſque adſtringentibus, quæ ad correctionem vehementius purgantium admiſceri ſolent, latius egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipſius Diagridij, vt quidem Meſues ſcribit, à granis eſt quinque ad x. aut XII.

Seruari poteſt, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius poſt bimatum parùm vtile cenſet. Vſus, ait, bimo; nec antè nec pòſt vtile.

De Smilace læui maiore. CAP. II.

Smilax læuis maior.

SMILACIS herbæ duo apud Veteres genera reperiuntur: aſperum vnum: læue alterum. De illo poſterius, de læui nunc agetur.

Huius autem ſpecies aliquot ſunt, quæ vno hoc capite comprehendi quidem poſſent; ſed quia cuique ſua nomenclatura, ſingulas ſeorſum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor eſt ſpecies.

Maior viticuloſis ac ſarmentoſis cauliculis longis ac tenuibus ſurſum ac deorſum arboribus, fruticibus, viciniſque ſepimentis obuoluitur circumligaturque: folio eſt lato, Hederaceo, ſed molliore, læuigatioreque: flores exiliunt candidi, copioſi, rotundi, calathi effigie, colore candidiſſimi ac Lilia æmulantes. ſemen anguloſum, ſordido colore nigricans, exiguis ſylueſtribus Lupinis propemodum ſimile, capitulo ex tenuibus membranis, continetur. radices longæ, craſſioribus cirris ſimiles, intus candidiores, hàc illàc per obliquum, infra terræ tamen ſuperficiem, feruntur.

Reperitur paſſim circa fruteta & ſepes: quæ ſemel comprehendit loca, ægerrimè deſerit: adeò pertinacis vitæ radices ſunt.

Æſtiuis menſibus copioſi dependent flores, nitore conſpicui.

Græcis σμίλαξ λεία; Latinis læuis Smilax: à Galeno & Paulo Ægineta etiam μίλαξ λεία. Læuis cognominatur, quòd ſarmẽta eius nullis horreant ſpinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortenſis;

tenſis; item & σμίλαξ arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hãc, Volubilem maiorem, Campanellam, Funem arborum, Conuoluulum album, & Smilacem læuem maiorem vocat. Plinius ſimiliter lib. XXI. cap. V. Conuoluulum etiam nominat. Exiſtimatur quoque Liguſtrum, non quidem frutex, ſed de quo Martialis Epigram. lib. primo, ſcribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro.

Et Virgilius Æcloga ſecunda, hoc carmine:

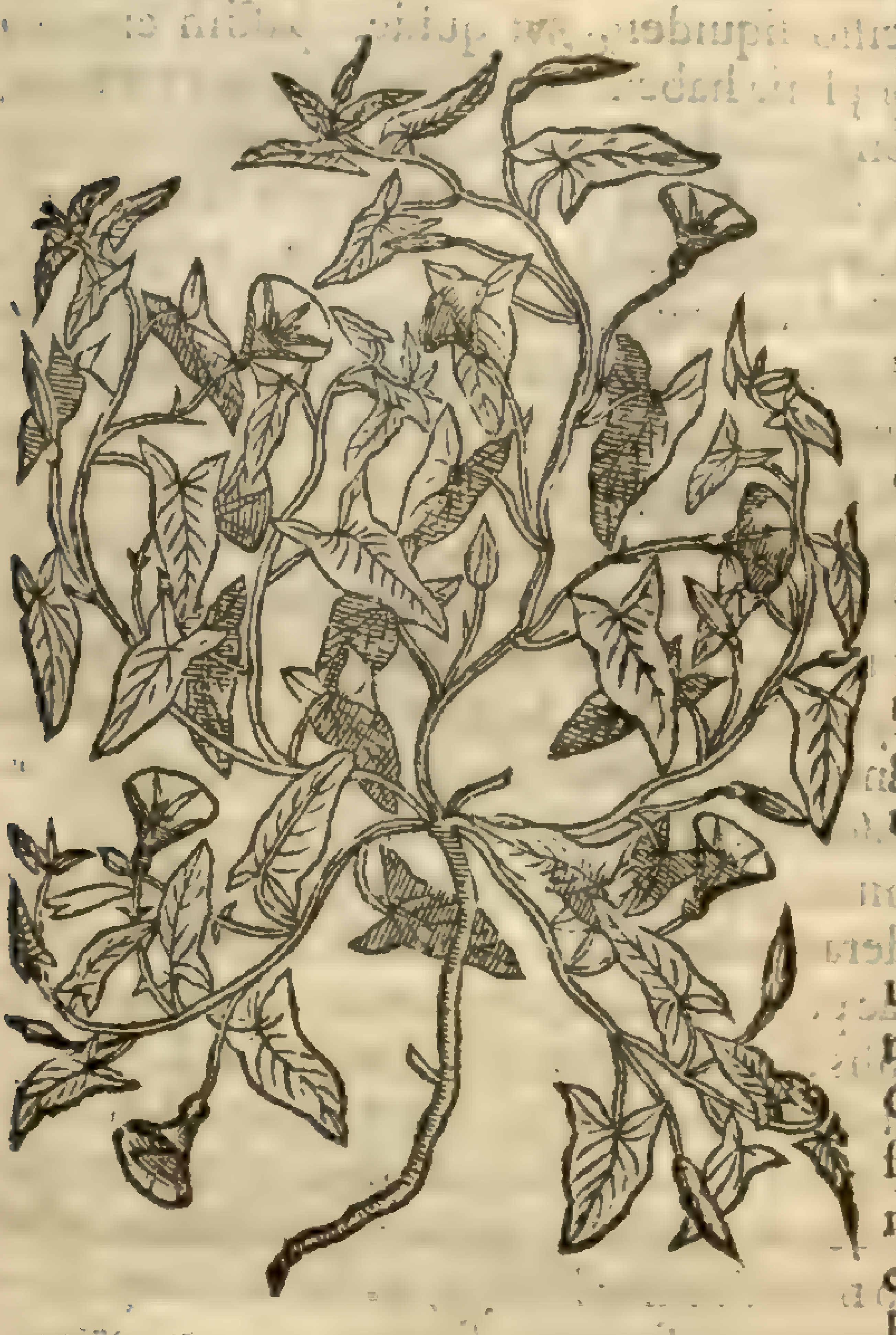
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius ſiquidem Virgilij interpres Liguſtrum ait, florem candidiſſimum ſed viliſſimum. Inter candidiſſimos autem nullus hoc flore neglectus magis eſt, aut vilior habetur. Quòd ſi etiam Liguſtrum à ligando nomen ſortitum, Smilax hæc verè Liguſtrum, vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani Windekraut: Belgæ Winde & wrange: Galli *Liſeron, liſet* nominant. Italis eſt *Vilucchio maggiore.* Hiſpanis *Campanilla yerua.*

Viribus autem hanc Galenus aſperæ Smilaci quodammodò ſimilem eſſe iudicat. Semen ſi cum Dorycnio bibatur, inſomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioſcorides. Plinius nullius efficaciæ eſſe herbam cenſet.

De Smilace læui minore. CAP. III.

Smilax læuis minor.

LÆVIS Smilacis minor ſpecies, maiorem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor: tenues illi quoq; & viticuloſi cauliculi; nonnulli quorum humi repunt; alij herbas frugesque ſcandunt, & crebris eas voluminibus reuinciunt: folia oblongiora, Hederaceis minora, mollia ac læuia: flos ſimiliter calathoides, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, relucente tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore; & radiantis ſtellæ effigie: ſemen ſubſequitur exiguum. radices tenues, candidæ, veluti prioris ſparguntur.

Gignitur in cultis aruis frequentius, non rarò tamen & in neglectis, ac ſecus margines agrorum: frugibus pluuioſo præſertim cæli ſtatu moleſta.

Floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus appellant: Germani Klein windekraut; id eſt, Cleyn winde: *petit Liſeron* Galli: Itali *Vilucchio minore.* Læuis Smilacis ſpeciem eſſe, neque aliò referendam, ſatis manifeſtum. Non deſunt tamen, qui Helxinen eſſe velint cognomento Ciſſampelon. Sed pro hac nos aliam oſtendimus.

Non eſt etiam Chamæciſſus; quod quandoque ſuſpicati. Tametſi etenim foliorum, ramulorum, & radicum figura & color deſcriptioni, quæ paſſim extat, conformes appareant: & flores quia ſpecioſi ac elegantes Leucoiis aliquo modo comparari queant: atq; huic κίσσυ nomen non minus quàm Ciſſampelo conueniat, non idcirco tamen Dioſcoridis Chamæciſſus. Vires quoque adeſſe oportet, quæ in hac Smilacis ſpecie deſiderantur. Chamæciſſus calida & amara foliis eſt, hæc verò nec amaritudinem nec caliditatem vllam obtinet: guſtata ſiquidem qualitatem nullam exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæciſſum eſſe, abundè oſtendit.

Ignaua autem eſt, nulliusque vſus herba.

De Hedera terreſtri, ſiue Chamæciſſo. CAP. IIII.

TERRESTRIS Hedera humilis eſt herba; à terra non attollitur: vicina non petit adminicula; ſed multis incertæ longitudinis, tenuibus, viticuloſis, aliquantulum angulo-

Hedera terreſtris.

ſis,geniculatis & quandoque ſubrubentibus cauliculis reptat,hac illac ſe diffundẽs.folia eius non magna ſunt, ſed lata, rotundiuſcula, corrugata, hirſuta, marginibus ſerrata, è ſingulis crebrò bina: flores cucullati, hiantes, maiores quàm Chamædryos, è cæruleo purpuraſcentes. radices perquam tenues & fibroſæ, ſubalbidis paulò nigriores. Odore tota eſt grauiuſculo,& ſapore amaro.

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac ſæpenumerò vmbroſis, iuxta ſepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò Æſtate, ſed & Hyeme, quouiſque anni tempore;ab Aprili autem in multam Æſtatem flores facit.

Hederam terreſtrem vulgò appellant, id eſt, *χαμαίκισσον*; item & Coronam terræ; Germani **Gundelreb**: Belgæ **Onderhaue**: Galli *Lierre terreſtre.*

Chamæciſſum autem veterum eſſe, plerique recentiorum non admittunt. Repugnare etenim apparet foliorum figura; cauliculorum longitudo: florum non modò figura, ſed & ſapor. Chamæciſſo ſiquidem (vt quidem paſſim extantia exemplaria habent) folia ſunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrátales; flores ſimiles Leucoiis, candidiores, tenuiores, guſtu valde amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquam vti Hederæ læuia; latè ſerpentes & oblongi cauliculi;flores à Leucoiis differentes,& minus multò quàm folia, ac exiguũ quid tãtùm amaricãtes.

Sed poteſt ipſa deſcriptio corrupta eſſe,ac pro *Μικρότερα*,perperam *Μακρότερα* legi; & quæ ſequuntur verba: *πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς*: poſterius eſſe tranſlata. Facilis & non raro occurrens huiuſcemodi ex vno elemento in alterum lapſus eſt; & tranſponuntur quoque quædam aliquando voces à tranſſcriptoribus. Facit in hanc ſententiam, quòd Dioſcorides folia Iſchiadicis commendet,ac regium morbum expurgare ſcribat. Si enim flores amariores,his potius quàm foliis,præſertim purgandi regium morbum, potentia erat tribuenda; veluti Galenum feciſſe legitur,quem potuit corrupta Dioſcoridis lectio decepiſſe. *Galenus deceptus.*

Correctionem autem hanc ſi deſcriptio admittat, poterit vulgaris terreſtris Hedera, veterum eſſe Chamæciſſus: Folia reſpõdebunt Hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara: Ramuli multum folioſi ſunt,qui licet longi ac prolixi,dodrantem tamen vix progrediuntur,quin radiculas defigant,ita vt ab ipſis radiculis dodrante haud ſint longiores.

Flores etſi Leucoiis figura diſſimiles, poſſunt tamen non minus, quàm alij quidam differentes,Leucoiis quoque comparari. Color enim aut venuſtas floris, comparationis occaſionem ſubinde præbet. Antirrhini flos, Dioſcorides ait, ſimilis Leucoio: Sparti luteus veluti Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio nõ diſſimilis: Eſt flos, ait lib. XXI. cap. V. non diſſimilis Lilio,in herba,quam Conuoluulum vocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus,candorem tantùm referens,ac veluti naturæ rudimentũ Lilia facere condiſcentis. Sunt & ita huius terreſtris Hederæ candidiores,ac tenuiores,quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac reſtituta Chamæciſſi deſcriptio talis eſt:

Χαμαίκισσος φύλλα ἔχει ὅμοια κισσοῖς μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ, καὶ πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς, κλωνία σπιθαμιαῖα περίπλεα φύλλων ἀπὸ τῆς γῆς ε ἢ ς: ἄνθη λευκοΐοις ὅμοια λευκότερα καὶ λεπτότερα,id eſt,Chamæciſſus,ſiue Hedera terreſtris folia habet Hederis ſimilia, minora tamen, & tenuiora multò,& in guſtu valdè amara: ramulos dodrantales foliis refertos à terra quinque aut ſex: flores Leucoiis ſimiles,candidiores ac tenuiores. Huic haud diſſimilem Chamæciſſi, Plinius quoque habet deſcriptionem lib. XXIIII. cap. XV. ſed tamen nonnihil etiam deprauatam. Delenda autem ſunt hæc verba: Spicata eſt Tritici modo. Vera lectio ſic habet: Chamæciſſus ramulis quinis ferè folioſa; cùm floret, exiſtimari poſſet alba Viola, radice tenui. *Plinij locus caſtigatus.*

Extant verò & apud Plinium & aliæ Chamæciſſi. Eſt ſiquidem Chamæciſſus Hederæ ſpecies,quæ nunquam à terra attollitur, *ἐπίγειος* dicta. Item Chamæciſſus vnifolia, quam pro Cycla-

Cyclamino tertia ſibi demonſtratam libro xxv. cap. ix. refert.

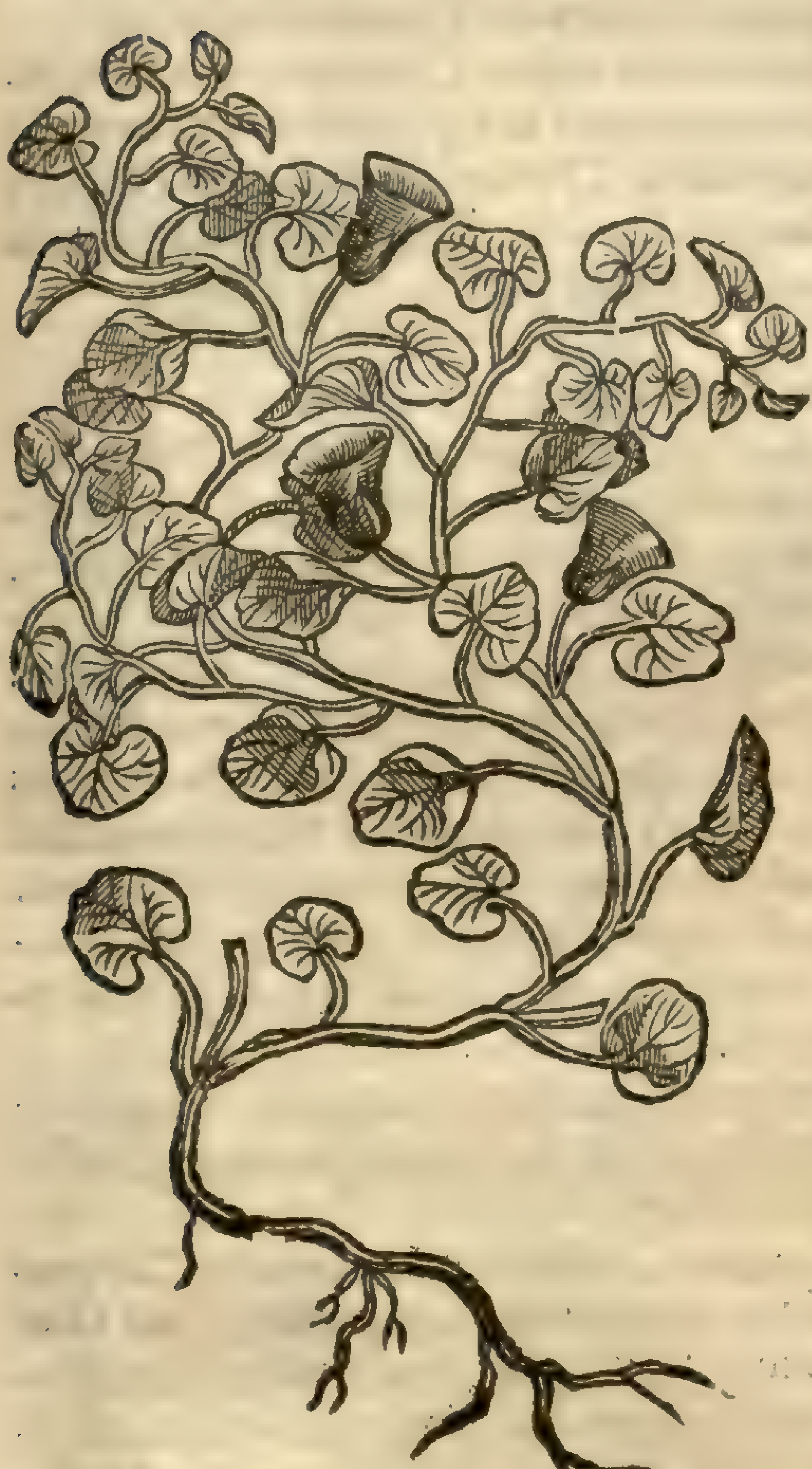
Chamæciſſi item nomenclaturæ variæ inter nothas occurrunt,& aliquot quidem diſſimilium ſtirpium inter ſe confuſæ; vt, Χαμαιλεύκη, κίσσος ἄκαρπος, σελινίτης, γῆς στέφανος, Hedera pluuiatica. Chamęleuce autem propriè Tuſſilago eſt. κίσσος ἄκαρπος, Hedera ſterilis. Selinitis appellatio multis communis eſt: γῆς στεφάνου, ſiue Coronæ terræ nomen huic verè debetur, folioſo ſiquidem veluti ſerto latè ſparſis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari poteſt: nam per pluuioſam cæli tempeſtatem maximè luxuriat.

Cæterùm facultate Hedera terreſtris calida & ſicca eſt,& quia amara,abſtergere, & viſcera ab obſtructionibus liberare poteſt. Aduerſus tinnitus & ſurditates commendatur auribus impoſita. Matthiolus ærugini eius ſuccum permixtum cuniculoſis ac fiſtuloſis vlceribus vtiliter adhiberi refert.

Dioſcorides Chamæciſſi folia Iſchiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademque morbum regium expurgare ſimiliter ſumpta, ad dies ſex aut ſeptem. Galenus omnem (vt diximus) facultatem floribus tribuit: Chamæciſſi flos, ait, cùm ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, daturque ex coxendice laborantibus.

De Soldanella. CAP. V.

Soldanella,

LÆVIS Smilacis generibus venit etiam aſcribenda Soldanella. ſpargit hæc per terram graciles, viticuloſos, ſubrubentes cauliculos, circa quos in longioribus pediculis, folia Hederacea, læuia, ſplendentia, ſed lata, & ſubrotunda: flores calathi formam ſimiliter referunt, diluto purpureo colore ſubrubent: ſemen in rotundis folliculis nigricat. radix oblonga tenuis. Saporem herba amarum ac ſubſalſum à natali contrahit ſolo. Naſcitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia, aut Gallia, verùm & in Zelandiæ inſulis, Flandriæ, ac Hollandiæ littoribus.

Æſtiuis menſibus floret.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeewinde/ id eſt, Conuoluulum marinum. Dioſcoridi eſt κράμβη θαλασσία.

Calida autem & ſicca temperie Soldanella eſt, & tertio quidem exceſſu, vti amara, ſalſilaginem cum acredine quadam referens, guſtabilis eius qualitas oſtendit.

Aluum purgat; cruda & aquoſa detrahit; hydropicis cenſetur vtilis: aduerſatur tamen ventriculo: torſiones & moleſtias adfert: plus ſubinde incommodi, quàm auxilij confert.

Teſtatur hæc quoque Dioſcorides. Tota, inquit, herba ſtomacho incommoda eſt, acris, aluum maximè ſoluit; cocta in ciboq; ſumpta. Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam acrimoniam, pingues carnes.

De Conuoluulo nigro ſiue Helxine Ciſſampelo. CAPVT VI.

AD SMILACIS læuis genus pertinet quoque, quod Conuoluulum dicitur nigrum. Huic pertenues multæ cirrorum inſtar ſubrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcunque contingit vicinis, ſeſe crebris circumuolutionibus implicat: ab imis ad ſumma proſerpens: folia lata ſunt, longa, & acuminata, Hederæ foliis molliora, tenuioraque: flores exigui racematim cohærent, candiduli: ſemen triangulare veluti Fegopyri, ſed minus & nigro reſplendens colore, tenuibus, ſubrubentibus membranis, veluti glumis integitur. radix exigua breuiſque eſt.

Conuoluulum nigrum.

Iuxta ſepimenta, & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemiæ tempore ſemen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere ſuccreſcit.

Germanis Schwartzwinde/ id eſt, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.

Dioſcoridi ἑλξίνη κισσάμπελος; Democrito in Geoponicis, μαλακόκισσος: Latinè Mollis hedera. Ciſſampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus ſæpenumero circumuinciatur.

Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vſus eſt, deſcriptio, & appellationes complurimæ: ſed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plinius lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, ſed de Ixine ſcribit. Exemplaria perperam Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.

Plinij locus animaduerſus.

Facultatem autem Conuoluulum iſtud nigrum compertam aut probatam hoc tempore nullam habet. Dioſcorides foliorum Helxines Ciſſampeli ſuccum, vim habere ait ſoluendi aluum ſi bibatur.

De Campana cærulea. CAP. VII.

ACCEDIT læuium Conuoluulorum numero opportunè etiam Cāpana vulgò nuncupata Lazura, id eſt, cærulea. Longos, teneros, viticuloſosq; hæc promit cauliculos, quibus ponè poſita quæcunq; conſcendit & amplectitur, crebris ſeſe iis implicans voluminibus: folia lata ſunt & anguloſa, mollia, vetuſtis anguloſis Hederæ foliis maiora, non in totum læuia, ſed nonnihil hirſuta: flores veluti Smilacis læuis, inſtar Campanulæ, ſed per oras anguloſi, & colore in cæruleo purpurei: ſemen nigricans. radices tenues & fibroſæ.

Campana cærulea.

Peregrina hæc ſtirps, & aliunde illata, ſub finem æſtatis, ſi calida feruenſque fuerit, in Belgio flores facit.

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana cærulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum cæruleum. Exiſtimatur Liguſtrum eſſe nigrum, cuius meminit Columella lib. X.

Fer calathis Violam, & nigro permiſta Liguſtro
Balſama cum Caſia nectens, &c.

Si etenim Smilax læuis maior album eſt Liguſtrum, haud impropriè Campana iſta, nigrum appellari poterit Liguſtrum. Nam è cæruleo purpureus color ſubinde niger dicitur; veluti Violæ nigræ.

Granum Nil.

Sunt autem qui hanc Campanam granum Nil Auicennæ eſſe volunt, de quo cap. CCCVI. Quod quidem differt ab eo Nil, quod deſcribitur CCCCCXII. cap. Iſtud enim Iſatis Græcorum eſt: illud verò peregrina ac Indica ſtirps; vt non modò Auicenna, ſed & Serapio teſtatur.

Sic

Sic autem Auicenna: Granum Nil quid eſt? Eſt Chartamum Indum. Serapio verò Habal Nil eſt granũ Indicum; cap. videlicet CCLXXXIII. vbi & ipſum his deſcribitur verbis: Planta eius eſt ſimilis plantæ Leblab, id eſt, Conuoluuli, adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia, & è radice cuiuſque folij eſt flos coloris purpurei, ſimilis Campanulis in figura ſua: & quando cadit flos, dimittit ſemen in vaginis (lego capitulis) in quibus ſunt tria grana, minora granis Staphiſagriæ, læuia. Cui deſcriptioni conformis Campana hæc Lazura eſt.

Non deſunt verò & aliæ Conuoluulorum ſpecies, quæ ad Nil Auicennæ quoque referuntur; quarum ſemina ſuperioribus annis, vir clariſſimus Iacobus Antonius Cortuſus ad nos miſit. Caules vtriuſque prælongi, veluti aliorum Conuoluulorum vicinis perticis circumuoluti; & vnius non paucis breuibus ſpinulis aſper; alterius verò abſque vllis: folia læuia, lata, haud angulosa; & eius quæ ſpinis caret, prona parte candicantia: flores elegantis purpurei coloris: ſemina nigra, læuia ac reſplendentia. Et poſſunt & hæ quoque ſpecies eſſe Nil. plures etenim eiuſdem generis reperiri nihil prohibet.

Cæterùm Nil, vt Auicenna quidem, calidum & ſiccum eſt ordine primo. A Serapione verò inter tertij ordinis calida & ſicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos, craſſosq; & pituitoſos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos & aſcaridas; ſed ventrem conturbat, & nauſeam facit: vt Auicenna. Tardè officium præſtare Serapio ſcribit; apud quem plura requirenda.

De Mechoacan. CAP. VIII.

Mechoacan.

AD genus peregrinorum Conuoluulorum accedit & quod modò Mechoacan appellatur. Sarmenta tenuia iſtud promit, & quidem multa longaque, quibus vicinis perticis, fruticibus, aliiſque propè conſiſtentibus circumuoluitur, ac multiplici nexu implicatur: folia magna è virore nigricantia, lata, acuminata, ad Smilacis læuis accedentia, ſed maiora, nonnihilque aſpera, ac hirſuta: ſemen nigrum ſplendens. radix oblonga, craſſa, interius candida, guſtu exiguam qualitatem præ ſe fert.

Nicolaus Monardis florem huius eſſe ſcribit veluti Mali aureæ, ex quinque foliis maioribus compoſitum; è cuius medio inſtar lobi capitulum exit, ad Auellanæ nucis magnitudinem excreſcens, quod interſepiente tenui membrana in duas partes dehiſcit, in quarum ſingulis duo ſemina Ciceris exigui magnitudine, colore nigra.

In prouincia nouæ Hiſpaniæ Mechoacan primùm fertur repertum: Naſcitur verò & in America continenti, veluti in Nicaragua ac Quito, quod præſtantius habetur.

Nomen à prouincia in qua reperitur retinet: Sunt qui exiſtiment Bryoniæ eſſe ſpeciem; ſed cùm radix non ſit amaricans, ſed citius ἄποιος, ſiue guſtabilis qualitatis expers, aut, vt quidam dicit, exqualis, cum Bryonia parum conuenit: Bryoniæ ſiquidem radix valde amara eſt; iam & forma foliorum, florum, ac fructuum differens. Nonnulli Rha album appellant, nec tamen Rha ſimile. Ad Scammonium magis accedit, & Scammonium quoddam eſſe Americanum apparet. repit Smilacis modo, vt diximus, Scammonium: radix & albida & craſſa: ſuccus exiguam qualitatem refert: veluti Mechoacan.

Eſt autem radix Mechoacan in calidi frigidique medio, ſed tamen ſicca. Purgat per inferiorem ventrem, pituitam præcipuè, deinde ſeroſos humores. Datur à denarij vnius pondere vſq; ad duorum; & quidem cum vino, aut ſtillatitio alicuius (pro morbi ratione) liquore, vel etiam in carnis iuſculo. Vtiliter verò exhiberi fertur omnibus, quorum morbi cauſa ex pituita & frigido eſt humore. valet aduerſus diuturnos capitis dolores, veteres tuſſes, reſpirandi difficultates, coli, renum, vteri, & articulorum dolores.

De

De Smilace aſpera. CAP. IX.

Smilax aſpera.

SMILAX aſpera multis aculeatis ac ſpinoſis horret exilibus ramulis, quibus per ſepes, frutices, ac vicina quæq; ambiendo amplexandoque ab imis ad ſumma repit: folium eius eſt Hederę, abſque angulis acuminatum, minus ac durius quàm læuis Smilacis; quandoque candidis maculis notatum: flores candidi, odorati: fructus in exiguo racemo inſtar Labruſcæ, cùm ematuruit rubens leuiterque mordax, in quo ſemen punico colore nigricans, ſimile Cannabis. radix longa, aliquantulum nodoſa, dura, & in plures diuaricata ramulos.

Exit locis aſperis, incultis, circa ſepes, margines agrorum, in montibus & conuallibus: In regionibus quidem calidis, vt Italia, Narbonẽſi Gallia, Hiſpania, Africa.

Flores Vere, fructus Autumno vel antè paulo matureſcit.

Σμίλαξ τραχεῖα Græcis appellatur. Gaza Theophraſti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam ſcribit lib. XXIIII. cap. x. Hetruſcis Hedera ſpinoſa, & Rubus ceruinus dicitur: Hiſpanis Caſtellanis, vt auctor Lacuna, *Zarza Parilla*; quaſi Rubus viticula. Zarza ſiquidem, eodem teſte, Rubum; Parra autem, Matthiolo interprete, Vitem; & Parilla paruam Vitem ſiue Viticulã ſignificat. Dicitur & *ἐπάτης, λυκάνθεμον, κυνόσβατον, ἀνίκητον, ἡλιόφυτον, ἀναπλικὸν, δυτικὸν, ἑλίδη*, & Mergina.

Zarza Parilla. Nonnulli, quam ex Peru Americæ prouincia aduectam radicẽ recentiores Zarzam quoq; Parillam nuncupant, huius Smilacis radices eſſe affirmant. Et ſimilem quidem huic Garcias Lopius Luſitanus, ſed tamen eandem eſſe non concedit. Reperiuntur ſæpenumerò ſimiles, quæ tamen vel minimo aliquo diſcrimine differunt. Differentiam etiam cæli ſolique diuerſa conſtitutio adfert.

Zarza Parilla Peruuiana peregrina eſt, & è noui Orbis ſiue Americæ prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduehuntur, licet etiam in Europa natis ſimilia videantur & ſint, viribus tamen non rarò differunt. Neque enim ſoli cælique diuerſitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit; ſed plurimùm etiam ad qualitatum viriumque remiſſionem aut intentionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratioraque ſunt: frigidis minus. Quædam pernicioſa tranſlata miteſcunt, & vtilia redduntur. Ita Zarza Parilla Peruuiana tametſi Smilaci aſperæ ſiue Zarzæ Parillæ Hiſpanienſi ſimilis, temperati tamen cæli occaſione, tum & ipſius ſoli genio, longè efficacior eſt, quàm vel in Hiſpaniis aut etiam in Africa nata.

Sunt autem Zarzæ Parillæ ex America radices (quæ ſolæ aduehuntur) longæ, & tenues, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus ſimiles, ab vno complures dependentes quandoque capite, in quibus medius durior neruus: ſapore ſunt exiguo, & odore non perceptibili præditę. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen à ſimilitudine aſperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas ſuũ ei nomẽ, quod Latinis ſpinoſam quoq; vitẽ ſonat, Garcia Lopio teſte.

Calidi autem & ſicci temperamenti ſunt, partiumque adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè ſudorem prouocet. Articulorum capitiſque diuturnis doloribus, frigidiſque affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrim, proſunt, quæ ſudore tolli ac curari poſſe ſpes eſt.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem poſtulat.

Quæ verò ex Hiſpaniis aut aliunde Zarza Parilla, ſiue Smilax aſpera adfertur, minus efficax ha-

cax habetur. Commendatur hæc à Dioſcoride & Plinio aduerſus venena.

Huius folia, inquit Dioſcorides, aduerſus lethalia medicamenta antidota ſunt, ſiue antè, ſiue pòſt pota.

De Bryonia alba & nigra. Cap. x.

Bryonia alba.

BRYONIÆ duæ ſunt (præter ſylueſtrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna alba: altera nigra cognominatur.

1. Alba Bryonia multa longa & tenuia ſarmenta promit: clauiculos ſiue capreolos habet inſtar Vitis: folia eius lata ſunt, quinquangularia, & ad ſimilitudinem Vitium diuiſa, ſed aſperiora, hirſutiora, candidioraque: flores exigui, candidi, racemoſi: fructus in vuis paruis, quarum acini initio virent, maturi rubent. radix prægrandis eſt, longa & craſſa, altè deſcendens, ex albido ſublutei coloris, guſtu perquàm amaro & ingrato. Sepimenta, dumos, frutices ſcandit & ſuperat, non tamen aliorum modo circumplicando ſe, ſed clauiculis ſuis vicina omnia apprehendendo, iiſque ſe diuerſimodè innectendo ac implicando.

2. Similis huic Bryonia eſt nigra. tenuibus ſiquidem & viticuloſis cauliculis, foliis, capreolis, floribus, vuarum acinorumque figura, radicis mole & quantitate priorem refert: ſed acini per maturitatem nigricant. radix quoque foris ſubnigra, interius buxeo pallet colore. Arbuſtorum hæc, ſepium, dumorumque ramulos faſtigiaque capreolis ſuis quoque tantùm comprehendit, in omnes partes latè ſeſe veluti prior explicans.

Candida ſiue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; ſimiliter in Sueuia ac Rhenana Germaniæ prouincia; & paſſim in Italia, ſecus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Heſſia, Saxonia, Weſtphalia, Pomerania, Miſnia, vbi candida non prouenit, vt Valerius Cordus ſcriptum reliquit.

Vtriuſque flores Maius, vuas verò Autumnus ſuppeditat.

Prior Græcis ἄμπελος λευκὴ, id eſt, Vitis alba. & ἄμπελος quidem dicitur, non modò quòd foliis Vitem referat, verùm etiam quia fructum in exiguæ vuæ, acinis licet raris, ſimilitudinem conformatum producat. Dicitur & βρυωνία λευκὴ, ὀφιοστάφυλον, χελιδόνιον, μήλωθρον, ψίλωθρον, ἀρχέζωστις, ἄγρωστις, ἢ κέδροστις: A Plinio etiam Madon; ab Arabibus Alpheſera; à Matthæo Syluatico Viticella: in Theſauro pauperum Roraſtrum: Apuleius Apiaſtellum, Vuam Taminiam, Agrifolium & Dentariam appellat: Germani Stichwurtz / hundsfurbs / hunſreben / teuffels kirſen: noſtri vulgarem appellationem ſequentes, Bryonie: Galli *Couleuree:* Italis *Zucca ſaluatica*. Hiſpanis *Nueza blanca* & *Norca blanca*. 1.

Altera Græcis ἄμπελος μέλαινα, ἢ βρυωνία μέλαινα: Latinis Vitis nigra, Bryonia nigra: à nonnullis χειρώνειος ἄμπελος, βουκέραιον. Galenus propriè βρυωνίαν vocari ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis Chironiam, γυνηκάνθην, ac ἀσπρωνίαν dici, refert. Chironia autem cognominatur à Chirone inuentore. Eſt Chironis, inquit Plinius, inuentum Ampelos, quæ vocatur Chironia. 2.

Facultate autem Bryonia alba omnibus ſuis partibus calida & ſicca eſt, tertium gradum, præſertim caloris, excedens, cum expurgandi potentiſſima vi, per quam non modò bilioſos ac pituitoſos, ſed & aquoſos humores educit. 1.

Aſparagos, qui prima germinatione prodeunt, ſi decocti edantur, aluum & vrinam ciere Dioſcorides ſcribit. Galenus verò ab omnibus pro more per Ver edi, ait, eduliumque eſſe ſtomacho propter adſtrictionem gratum. Quod de Vitis ſylueſtris, ſiue Tami quidem; ſed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ Bryoniæ aſparagi, ſiue prima germina nequaquam adſtringunt; ſed aluum vehementius commouent; ſtomachoque grauem moleſtiam inferunt. *Galenus notatur.*

Dioſco-

Dioſcorides item radicis ſuccum Vere exprimi, bibique cum aqua mulſa, pituitamq́; ducere, ait. Ducit autem non modò ſuccus, ſed & radicis decoctum pituitam, bilem flauam, ac ſeroſos aquoſoſque humores; & quidem validiſſimè; vnà ventriculum ita ſæpenumero perturbans, vt & eoſdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiuſcemodi vehemens purgatio hydropicis poſſe ſperatur. & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tamen epilepticis non quotidie, vt Dioſcorides monet, exhibendæ: ſubinde etenim dediſſe ſatis erit moleſtum. Validum enim, vt diximus, eſt remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos fœtus & ſecundas ſubdita: idemque in inſeſſibus decocta poteſt. Cutim eadem extergit & erugat: maculas ſolares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Eruo & Chia terra ac Fœnogræco depurgat; aut in oleo decocta vſque dum colliqueſcat. Tollit ſuggillata: digitorum pterygia compeſcit: cum vino impoſita inflammationes diſcutit ac abſceſſus rumpit: educit & oſſa trita ac impoſita: miſcetur & commodè erodentibus medicamentis: auctor Dioſcorides.

Fructus ad ſcabiem & lepram facit illitus & impoſitus, eodem auctore. Galenus iis, qui coria denſant, vtilem perhibet. Plinius lactis abundantiam facere ſcribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduerſari. Nam acris eſt, & eo vellera ac coria, Dioſcoride teſte, depilantur.

2. Nigra Bryonia ſupradictæ, vt Galenus ait, ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

De Vite ſylueſtri, ſiue Tamo. Cap. XI.

Vitis ſylueſtris.

VITIS ſylueſtris longos, lignoſos, mediocris craſſitudinis, rimoſi corticis, inſtar ſarmentorum Vitis, obſcurè ſubrubentes viticuloſos promit coliculos, quibus vicinis quibuſuis multis ſe amplexibus circumuoluit, ac crebris intorquet circuitionibus ab imis ad faſtigium ſcandens: capreolis ſiue viticulis caret: folia Hederacea, mollia, ſplendentia, Smilacis læuis haud abſimilia: flores candidi, exigui, muſcoſi, odorati, racematim dependent: vuę paruę ſunt: acini virent, maturi cocci modo rubent: radix craſſa, longa & magna, ſucco glutinoſo & lento plena, adeò vt ſtriata digitis adhæreat.

In ſyluis opacis & ſimilibus locis aſperis, pręſertim vbi aquæ ſubſunt, gignitur: reperitur & ſub Corylis prope Argentinam: vt Kyberus prodidit.

Martio menſe aſparagi ſiue prima erumpunt germina: flores Maio: vuæ circa vindemiæ tempus maturantur.

Græci hanc ἄμπελον ἀγρίαν, id eſt, Vitem ſylueſtrem dicunt. Differt tamen non parum à Labruſca ſiue Vite vinifera ſylueſtri, quæ & ἄμπελος ἀγρία. Præbuit vtriuſque ὁμωνυμία Plinio occaſionem, vt ſatis de his ſe explicare non potuerit: lib. XXIII. cap. primo: & vtramq́; inter ſe confuderit. in quo ſunt & Arabes notandi.

Dicitur verò & hæc ſylueſtris Vitis, Latinis Tamus: fructuſque eius Vua Taminia, Italis *Tamaro*. Vua Taminia autem, etiam Staphiſagria eſt: ſed hanc falsò ita nuncupatam, Plinius inquit. Germanis eſt Schmarwurtzel. Allobroges Latinam vocẽ retinent, & Tamum quoq́; aut Tanum appellant. Plinius Salicaſtrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in Officinis quibuſdam nominari refert.

Non eſt hoc loco refellenda eorum ſentẽtia, qui Cyclaminum alteram hanc eſſe volunt. vel ſola enim radicis magnitudo facilè hos redarguit. Cyclamini ſiquidem radix ἄχρηστος, id eſt, nullius vſus ac exigua, huic autem magna & multi vſus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἄμπελον ſiue βρυωνίαν μέλαιναν eſſe pertinacius tuetur: niſi reperta, & ab eo conſpecta legitima Bryonia nigra, ſententiam mutaturum ſperaremus. Sed tamen quid vetat & in huius

huius errorem animaduertere, & Tamum non eſſe Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, ſed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet inſtar Vitis, & acinos profert nigros. Oſtendunt hæc differentiam ſatis euidentem.

Sunt autem Tami ſiue ſylueſtris Vitis radices calidæ & ſiccæ ordine tertio: fructus adſimiles facultate attamen mitiore. Vtraque abſtergũt & digerunt.

Dioſcorides radices ait, aquoſa detrahere & hydropicis vtiles, ſi in vino quod aquam marinam admixtam habeat, feruefiant; & cum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus ſiue acinos, cùm à Sole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abſtergunt autem non modò acini maculas, verùm & ſuggillatarum partium liuores citiſſimè digerunt ac reſoluunt; quod & radices impoſitæ poſſunt.

Recenter enata germina, muria condiri atque inter cibaria recipi, Dioſcorides refert. Inferri menſis & noſtra ætate in Hetruria, Matthiolus ſcribit. Idem quoque in Hiſpania Bętica fieri alij aſſerunt.

Dicuntur à porcis huius radices quæri, erui ac cum voluptate mandi, neque minus eſſe gratæ, quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ ſunt. Si quis autem hanc ob cauſam Cyclaminum alteram eſſe contenderit, hunc & plures alias Cyclaminis annumerare oportebit. Neque enim huius tantummodò, ſed & multarum aliarum ſtirpium radices quærunt, eruunt, auidiſſimeque deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcirco fuerit, Tamum Cyclamini ſpeciem aſſerere, quòd eius radices porcino generi gratæ ſint.

De Chriſtophoriana. CAP. XII.

Chriſtophoriana.

Actaea spicata, I. var. nigra
Clus. 2-86

TAMETSI Chriſtophoriana ex earũ non ſit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt; quia tamen vuas fert, ἀμπέλοις ſe facilè annumerari permittet.

Cauliculos hæc promit teneros, pedem longos, aut altiores non multò: folia circa hos & è radicibus, ex pluribus commiſſa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu ſerrata, in virore candicantia: flores tenues, muſcoſi, candidi, in faſtigiis cauliculorum veluti in ſpicam conditi: fructus rotundis paulò longiores, per maturitatem nigri, ſtriam lineámve ab vna parte oſtentantes, vuarum acinis alioqui ſimiles, & in vuæ modum cohærentes: radix craſſiuſcula, non abſque fibris, foris nigricans, interius buxi colore lutea, viuax ac diuturna, quotannis cauliculos & folia regenerans.

Pleriſque Germaniæ & circa Rhenum Moſámque locis, in ſyluis præſertim montoſis, hæc occurrit.

Flores Maio, ſed fructus Auguſto aut ſerius perficitur.

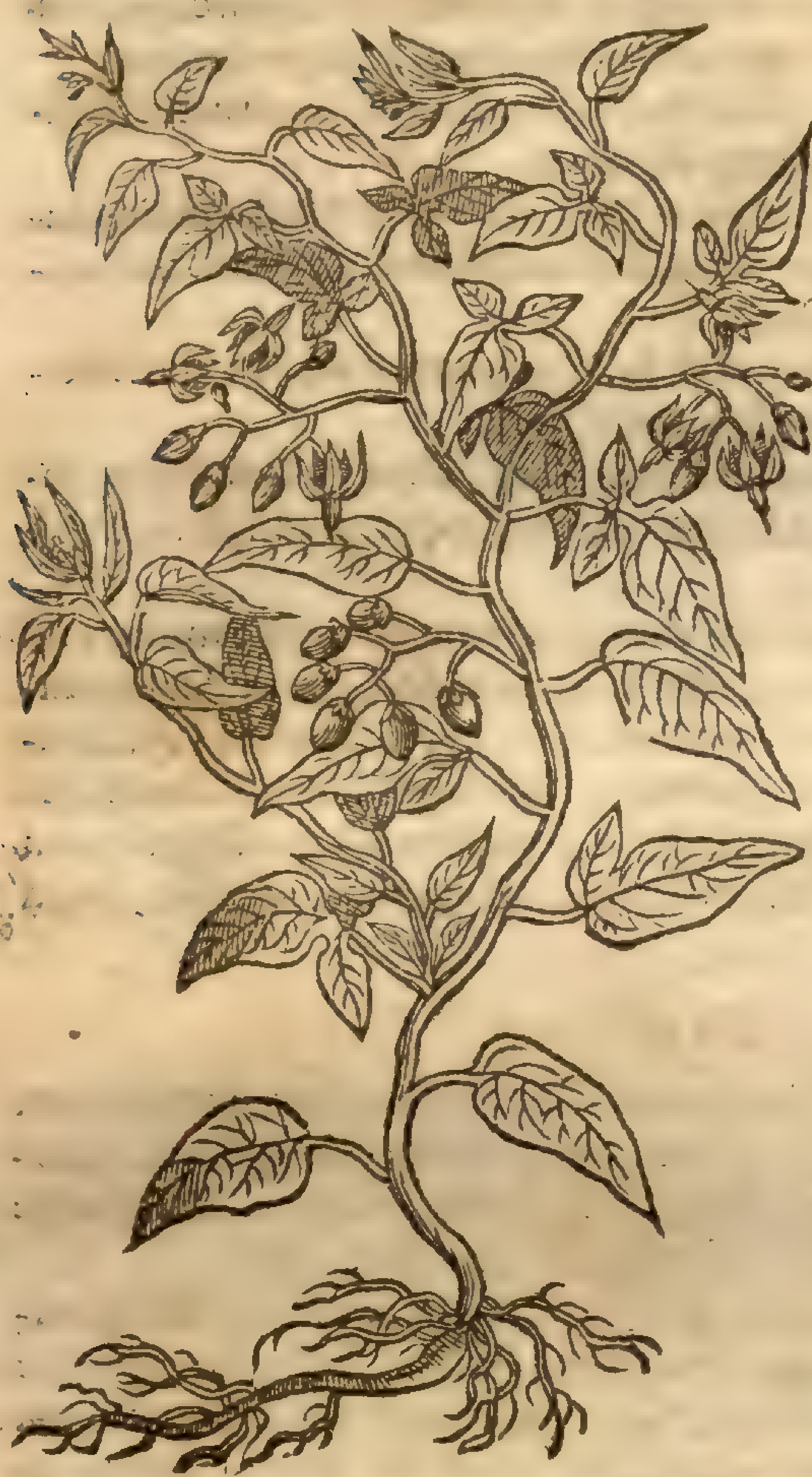
Noſtra ætas Chriſtophorianam, & S. Chriſtophori herbam vocitat. Sunt qui Coſtum nigrũ dicant: alij malũt Aconitũ bacciferũ nominare. Coſto autẽ nihil habet reſpõdẽs. Aconitis autẽ annumerari cõtigit, ꝓpter pernicioſam & Aconito ſimilẽ, quã habere creditur, facultatẽ.

Fertur enim exitialis, ac non minus noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

DVLCAMARA Vitis modo lignoſa promit ſarmenta, & ab iis ramulos complures, quibus ſcandendo vicinis ſepibus fruticibusque innititur: cortex nouellorum ramulorum viret; ſed vetuſtiorum ipſorumque caudicum aſperior cineritio ſubcandicat colore, extrinſecus quidem; nam interius pulchrè etiam viret: lignum fragile, medullam fungoſam habet: foliis veſtitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendi-

Dulcamara.

ces vtrinque paruas ferentibus: floſculi in muſcariis exiguis, haud magni; ex quinque foliolis anguſtis, colore quandoque albidi, Geſnero teſte; in Belgio vt plurimùm in cæruleo purpurei; in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati guſtus, eleganti corallij colore rubent. radix modica multis fibris committitur.

Aquoſa & rigua amat, circa ſcrobes & foſſas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt: flores Iulio exeunt: Auguſto baccæ ſiue acini maturi.

Poſterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκύπικρον ἢ γλυκυπικρίδα nominant: Germanicè Je lenger/ ie lieber/ Hynſtraut; Belgę Alfrance. Sũt qui Vitem ſyluestrem Dioſcoridis eſſe exiſtiment: alij Solani ſpeciem faciunt, Solanum lignoſum aut fruticoſum cognominantes. Sed Vitem quidem ſylueſtrem, iam anteà oſtendimus eſſe Tamum; Solano autem ſimile nihil habet. falluntur idcircò maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticoſum appellant; ac eius baccis loco acinorum Solani vnguentorum nonnullorum refrigerantium compoſitionibus admiſcent. Eſt enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, ſed calidus, vt mox dicetur. Plus ſimilitudinis cum Cyclamino altera habet: folium reſpõdet; caules licet non manifeſtè articulati, non tamen abſque geniculorum ſpecie; in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil deſideratur; neque in ipſis ſimiliter radicibus verè ἀχρήστοις. Nam præter quòd tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Cyclaminus altera. Deſcribitur Cyclaminus altera à Dioſcoride his verbis: Folia habet Hederæ ſimilia, ſed minora: caules craſſos, γονατώδεις, id eſt, geniculatos; vicinis ſe arboribus ἑλικοειδῶς, id eſt, modo capreolorum Vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, ſimilis Hederæ, mollis, ſapore leuiter acris & viſcoſus: radix ἄχρηστος, ſiue inutilis.

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioſcoride teſte, κισσόφυλλον & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Cæterum facultate, & foliis, & fructu calida, reſiccans, abſtergens & digerens eſt. Fertur foliorum decoctum iecinoris felliſque obſtructiones reſerare, & aduerſus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæſis etiam ſuccus vtilis habetur. Creditur ſiquidem concretum alicubi in viſceribus ſanguinem diſſoluere, & partium læſarum ſanitatem procurare.

Hieronymus Tragus è ligno minutim conciſo vini decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud diſſimiles iſtis Dioſcorides quoque Cyclamino alteri facultates aſſcribit. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, ſplenem liquat; ita vt per vrinam & aluum abſumatur. Bibitur ad orthopnœam: reliquias à partu purgat.

De Alſine repente. CAP. XIIII.

ACCEDERE poteſt ſuperiori, quam deſtitutus alio nomine Alſinen repentem Cluſius nuncupauit, nequit enim per ſe conſiſtere, & niſi pedamentis fulciatur, humi ſerpit: adminiculis ponè poſitis, perticis aut fruticibus ſi ſuſtineatur, in altum ſcandit: caules illi ſunt oblongi, tenues, teretes, ac geniculati: è ſingulis articulis bina contra ſe poſita folia enaſcuntur, oblonga, lata, læuia, dilutè virentia, Alſines ſimilia, verùm maiora, & ad Helxines ſiue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores è folliculis albidi: ſuccedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis ſimiles, in quibus ſemina plana & minuta. radix candicans longis, tenuibus, viticuloſis ſarmentoſis fibris repit.

Copioſa

Alſine repens.

Copioſa in agro Salmanticenſi in Hiſpania, vt Cluſius ait, locis vmbroſis: naſcitur & in Italia, Pannonia ſuperiore, ac in Morauia, & alibi, humido ſolo.

Æſtate floret, & fructum perficit: radices ſolæ reſtibiles, Vere nouos turiones nouaque germina promunt.

Lucas Chynus in ſtirpium hiſtoria haud parum verſatus, Cyclaminum alteram Dioſcoridis eſſe iudicauit. nobis ſuperior magis ad deſcriptionem accedere videtur. Carolus Cluſius maluit Alſinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaq; cum maiore Alſine ſimilitudinem habent.

Refrigerans autem hæc eſſe videtur, & Alſinę facultate ac potentia proxima.

De Vitalba. CAP. XV.

Vitalba.

CAVLES ſarmentoſos, multos, craſſos, ramoſos, geniculatos, aliquantiſper rubētes, & ſubinde lentos ac obſequioſos edit Vitalba; ſepibus dumiſque ſe implicans, atque irretiens, vicina omnia appetens ac ſuperans: folia ad vnum neruum è quinis ferè coaleſcunt, eorum eminente vno; quæ lata ſunt, Hederaceis ſimilia, nequaquam tamen anguloſa, verùm per circumferentiam nonnihil crenata: flores in racemi aut vmbellæ formam digeruntur candidi & odorati, florum Myrti æmuli; ſemen ſubnaſcitur exiguum triangulari ſpecie, capillaceam tenuiſque plumæ inſtar incanam veluti criſtam gerens; guſtu acre: radix fibroſa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & ſentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi lætum fœcundumque ſolum.

Iulio menſe huius flores: fructus plumis ſuis incaneſcentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædam eſt. Fuchſius Vitem nigram ſiue Bryoniam nigram: Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autem Bryoniam nigram ſuperius oſtendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atque eius ſpeciem eſſe, negari non poteſt. eſt tamen & alia, ab hac differens, inferius explicanda. Germani **Lijnen** & **linen** appellant: Galli, Ruellio teſte, *Viorne*. Nō eſt tamen frutex ille, qui Gallis *Viorne* & Latinis Viburnum dictus eſt.

Facultate autem acris & calida hæc eſt, vſum tamen nobis compertum, non habet vllum.

De Flammula. CAP. XVI.

FLAMMVLÆ duæ ſunt: vna adminiculis eget: altera aſſurgit nullius indiga ſuſtentaminis.

Prior lentos obtinet & perquàm obſequioſos, ſarmentoſos cauliculos, cortice virenti ve- 1.

Flammula.

Flammula altera.

ſtitos: folia minora ſunt quàm Vitalbæ, incondita, ad vnum complura pediculum, qui capreoli ſæpenumero munere officioq́ue fungens, vicinis ſe circumplicat: flores candidi ſunt: ſemina exigua cohærentia, caneſcentibus quoque plumis, minoribus tamen ac breuioribus exornata; pro radicibus tenues ſunt fibræ.

Sponte ſua in Belgio nuſquam exit, ſed hortenſis eſt. flores ſub Auguſtum, ſemen ſerius ſuccedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit; habita fuit pro Clematidis alterius ſpecie, ſed tamen & ſemine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula foliis eſt amplioribus maioribuſq́ue, Vitalbę ſimilioribus, quam & candidiſſimis floſculis, tum & ſemine plumaceam criſtam gerēte, in faſtigiis cauliculorum eminentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per ſe conſiſtunt, ſurſumq́ue arriguntur.

Rariſſima hæc Germanis ac Belgis eſt, & hortenſis tantummodo.

Vere noua promit foliola, & cauliculos: Æſtate flores: Hyeme ſolæ reliquæ ſunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam eſſe exiſtimat, quam Platearius lib. De ſimplici medicina cap. primo literæ F, Flammulam nominat, & calidam ſiccamq́ue quarto ſtatuit gradu. Eſt tamen & Flammula quędam Ranunculi ſpecies, cuius in exulcerando veſicasq́ue excitando nota palam eſt facultas; de qua citius, quàm de hac, ſcripſiſſe Platearium crediderim.

Nihilominus vtraque harum Flammularum multum acris & valde calida eſt, ipſa tamen Flammula Ranunculo, mitiores iſtæ videntur.

De Clematide Daphnoide. CAP. XVII.

CLEMATIS Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, Iuncorum inſtar tenuia, & geniculis interſepta, ſpargit ſarmēta, quibus per terram ſerpit, radiculas etiam ſubinde, ſed tamen rarius defigens: folia ſunt læuia, latiuſcula, oblonga, forma quidem Laurinis ſimilia, ſed multò minora: flores ſecundum folia, quinque foliolis patentes, inferius fiſtuloſi, Bugloſſi floribus maiores; colore vt plurimum cærulei; quandoque candidi; rarius rubentes; odoris nullius aut exigui; radices tenuiſſimæ fibræ.

Rigua

Clematis Daphnoides.

Clematis Daphnoides maior.

Rigua & aquoſa quærit loca, amat ſyluas. viret perpetua in hortis fronde; vbi floſculi eius ſubinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur ſpecies, quæ multo longioribus repit viticulis, & foliis eſt floribusque multò amplioribus, cæteris priori ſimilis. 2.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtriuſque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò ſerius.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia inſtar κλημάτων repentes proferat cauliculos: Daphnoides verò, cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Eſt & alia, ait, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuiſque. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioſcoridis exemplaribus reperitur. Præter hanc ſunt etiam φιλεταίρειον καὶ σμυρνοειδὴς, aut potius μυρτοειδὴς. Alio autem loco Plinius lib. XXI. cap. XI. Vincam Peruincam & Chamædaphnen appellat. Vinca Peruinca ſemper, inquit, viret in modum Lauri (exemplaria perperam Lineæ habent:) foliis geniculatim circundata, topiaria herbá, inopiam tamen florum quandoque ſupplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Deſcribitur tamen ab eodem, & à Dioſcoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruincam nominant: Itali *Prouenca*: Hiſpani *Peruinqua*: Germani Ingrün & Singrüh: Belgæ Vincoorde/maeghden cruyt: Galli *Liſſeron*. *Plinij locus caſtigatur.*

Temperamento autem hæc aliquantulum calet, ſed tamen infra ſecundum gradum conſiſtit; tantùm abeſt vt vrat aut exulceret: ſiccat verò multò amplius, adſtringit quoque nonnihil. Alui profluuiis & dyſenteriis, Dioſcoride & Galeno auctoribus, prodeſt: dentiumque dolores commanſa mitigat.

De Clematide altera. CAP. XVIII.

QVÆ alterius Clematidis nomine à veteribus deſcribitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, ſubrubentibus ſarmentis per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta ſcandendo in altum prorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuiſa, ſed tamen maiora latioraque: flores perquàm elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis,

Clematis altera.

Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, ſed tamen maiores, & ex quatuor tantùm foliolis per ſumma latioribus coacti, colore ſæpe cærulei, quandoque rubentes, ſtaminibus aliquot mediis: ſemina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur. radices prolixæ, tenues, in omnem partem ſparguntur.

Gaudet Soli expoſitis, ſed tamen non omnino aridis, læto & haud irriguo ſolo melius proficit. Apud Belgas hortenſis, in Hiſpania verò & quibuſdam Italiæ locis iuxta ſepes & agrorum margines ſpontè exit.

Auguſto menſe, & quandoque Iulio, flores: ſemen Septembri perficitur.

Κληματὶς ἑτέρα, & à nonnullis ἐπιγῆτις, Latinis Ambuxum; vt Dioſcoridis hiſtoriis ſpuria addita habent: Hiſpanis *Gormadera*, quaſi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius eſt folium, cauſticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarti eſt ordinis excalfacientium initio.

Dioſcorides folia impoſita lepras remouere refert; ſemen verò tritum cum aqua puta vel mulſa potũ, pituitam & bilẽ deorſum ducere.

De Vincetoxico, ſiue Aſclepiade. CAP. XIX.

Vincetoxicum.

VINCETOXICO plures aſſurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non rarò cacumine vicina adminicula aliquot circumitionibus amplectuntur: folia lata, oblonga, læuia, in acutum deſinunt, anguſtiorum Hederæ foliorũ figura: flores parui albicant, cum ſuauitate quadam grauiter odorati; ſequũtur ſiliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine; & ſemine plano, oblongioris formæ, ſubruffi coloris, ad Securidacæ accedente. radices tenues fibroſæ, numeroſæ & graueolentes.

Reperitur & huius ſpecies, cauliculis crebrò longè procerioribus, perticas in proximo conſiſtentes, ad quinq; aut ſex cubitos multiplicatis voluminibus conſcendens; cuius flores nigri; folia verò, ſiliquæ & radices vti prioris.

Vtraque ſpecies hortenſis Belgio eſt, & nigra quidem rarior, alibi in montanis, aſperis, ſaxoſis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; ſub Autumnum è maturis ſiliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas: Ruellio Hederalis eſt: Germanis Schwalben wurtzel / Swaluwe wortele/ id eſt, Latinis Hirundinaria.

Dioſcoridis habetur Aſclepias, cuius eſt deſcriptioni conformis, quod ſententiam approbat. Tergiuerſatur Matthiolus, & Vincetoxicũ differens ab Aſclepiade affirmans, radices & folia negat odore commẽdari: flores ait virus non redolere: ſemen non eſſe Securidacæ: in exemplaribus

plaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακρὰ; vbi verò de radicibus, πολλὰς non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & ſimiliter flores, maximeque locis montoſis, nemo cui incorruptum odoratus organũ, eſſe negauerit: folia odore commendari, Dioſcorides non aſſerit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna eſt: ſemen tametſi non exquiſitè quadrangulum, plana tamen oblongaq́; figura, magnitudine item & colore ſatis Securidacæ refert. Voces μακρὰ & πολλὰς omiſſæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea ſæpenumerò longa; veluti Periclymeni & aliorum: & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioſcoridis ita ſe habent: Aſclepias ramulos producit longos, circa quæ folia μακρὰ ſiue longa, Hederæ ſimilia: radices multas, tenues, εὐώδεις, id eſt, odoratas; florem graueolentem: ſemen vt Pelecini ſiue Securidacæ. Naſcitur in montibus. Extant inter ſpurias huius & κιοσίν ac κισσοφύλλου nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico rectè conuenit.

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ ſunt & ſiccæ. venenis aduerſari creduntur.

Dioſcorides Aſclepiadis radices cum vino epotas auxiliari ſcribit torminibus, & aduerſus ſerpentum ictus: folia verò impoſita ad mammarum & vteri κακοηθείας, i. malas difficulterque curabiles paſſiones, prodeſſe.

De Periploca ſiue Apocyno. CAP. XX.

Periploca prior.

Periploca altera.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit: altera Repens dicitur.

Prior Periploca longis, tenuibus, viticuloſis ramulis, adminicula ponè poſita Smilacis 1.
modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ ſunt ſimilia, ſed odore grauia, digitis præſertim attrita; flores in exiguis vmbellis rari, albidi: ſiliquæ quales Vincetoxici, ſed maiores, papposa & intus lanugine, qua ſemen conditur nigricans planumq́;: radices fibroſæ ſub terra latius ſerpentes, & ſubinde progerminantes.

Repens dicta Periploca, & ipſa amplexicaulis eſt, proxima pedamenta etiam ſcandendo 2.
ambiens ac circumuinciens: caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, ſubrubent: folia lata, longiora, nonnihil venoſa: flores haud magni quinque foliolis albicant: ſiliquæ toroſæ, aliquantulum recuruæ, vt plurimum geminatæ, prioris ſiliquis maiores, minores tamen ac

acutiores quàm Rhododendri; in quibus ſemen oblongum, duriuſculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoque ſimilis lanugo, quæ inareſcentibus diſſilientibusque ſiliquis in conſpectum prodit. radices fibroſæ, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copioſiorem minus candidum atque non rarò flaueſcentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde repenti fortaſſe cognomen) illius verò intercidunt, ſolis Hyeme ſuperſtitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus ſcribit, etiã Italiæ; ex Syria iſtuc adferũtur.

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioſcoridis Apocynum referendas ſatis videtur manifeſtum, præſertim eam quæ prior eſt. Appellatur autem ἀπόκυνον etiam κυνοκράμβη, ac Braſſica canina. Sed & alia tamen eſt Cynocrambe Mercurialis ſylueſtris ſpecies.

Eſt autem Apocyni exitialis atque pernicioſa potiſſimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioſcorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; reſoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

Lupulus.

LVPVLVS amplexu viuit, & perticas aliaq; adminicula circumligando ſe ſcandit. cauliculos promit longiſſimos, aſperos, & hirſutos: folia quoque aſpera, lata, Vitis aut potius Bryoniæ albæ ſimilia, veruntamen nigriora & paucioribus inciſuris diuiſa: flores è ſummis virgulis racematim depẽdent, folliculoſi, ſquamatim inſtar exiguorum conorum compacti, colore ſubalbido, ad luteum vergẽte; odoris grauis. radices tenues, ſibi inuicem variè implicantur.

Reſtibile ac pingue deſiderat ſolum: lætior cultura exit. Naſcitur & inter vepres ſenticetaq; circa agrorum margines, ſed ſylueſtris; florum conos minores, rariores, paucioresque proferens.

Flores Auguſto ac Septembri colliguntur, & ad ceruiſię vſum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt. Hyeme ſolæ reſtant radices.

Lupulum Officinæ & paſſim vocant: plerique Lupum ſalictarium, vel Lupulum ſalictarium: Germani Hopffen: Belgæ Hoppe & hoppecruijt: Hiſpani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi ſalictarij lib. XXI. cap. XV. inter ſpontè naſcentes aculeatas, quibus plereque gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchſius Græcis *βρύον* appellari aſſerat, nõdum reperire licuit. Βρύον Muſcus eſt. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, vt Oribaſius teſtis.

Calidi autem & ſicci ſecundo ordine flores ſunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipſum ferientes. Eiuſdem temperamenti & folia ipſa ſunt; & ſimul aperientia ac abſtergentia.

Aſparagi ſiue primi turiones Vere erumpentes mitiores ſunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt; proſunt tamẽ viſceribus, & aperiendo, & vrinas mouẽdo: faciliorẽ etiã aluum faciũt.

Folia, teneriores que cauliculi, & ipſi quoque flores iecur & lienem ab obſtructionibus liberant: per vrinas expurgant: ſanguinem emundant: aduerſus diuturnas febres, ſcabiem & ſimiles cutis fœditates, decocta in lactis ſero proſunt.

Succus potentior eſt, & non modò viſcera ab obſtructionibus liberat; ſed & bilem ac pituitam educere per aluum poſſe creditur. Eundem auribus inſtillatum à fœtore eas liberare putredineque vindicare ſcribitur.

Floribus ceruiſia conditur; copia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti moleſtiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac rariorem flores efficiunt, ac maſſam citius faciliusque fermentari, ſi aqua in qua decocti fuerint, farina ſubigatur.

De Iaſmino. CAP. XXII.

Iaſminum.

IASMINVM ex earum quoque ſtirpium eſt numero, quæ adminiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis ſe circumuoluens; ſed aliis tantummodò innitẽs, veluti pergulis,hortenſibusque ſcenis,quibus facili opere innectitur. cauliculi eius prolixi, teretes,ramoſi,flexibiles,geniculati,virentes; candida fungoſaque interius medulla: folia è ſingulis geniculis bina, ampla, alarum inſtar expanſa; compoſita videlicet ex quinque aut ſeptem aliis læuibus,oblongis,ſaturatè virentibus,faſtigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in ſummis virgulis,rari,in muſcarij ſpecie cohærent, ſuaueolentes, colore albidi: ſemen latum Lupinis quadantenus ſimile; quod tamẽ raro ſuccreſcit: radix fibris firmatur.

Fertur huius eſſe ſpecies floribus luteis; & alia cęruleis. Sunt autem qui pro Iaſmino luteo, Trifoliũ fruticans 4. Pempt.lib.4.cap.13. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram oſtendant. Quòd ſi autem nõ aliæ quàm hæ pro Iaſmini cæteris ſpeciebus oſtendi queant,temerè plures eius ſpecies affirmãtur. Vtraq; enim harum multum à Iaſmino abeſt.

Colitur Iaſminum in hortis,& topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi: ex Africa creditur aduectum.

Flores Æſtate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interpres verò Ieſemin nominat;atque inde paſſim Iaſminum, Ieſeminum, Ioſmenum, aut etiam Gelſeminum.

Apud Dioſcoridẽ compoſitio eſt Iaſmini olei,quod apud Perſas ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου,id eſt,ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius ſtirpis, quàm ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioſcorides inter τὰ ἴα, ſiue Violas,pulchros atque elegantes floſculos ſubinde habet. Ita vt & huius flores ab eo Violas dici,non debeat alienum videri; præſertim ipſa ſtirpe (vt ſatis apparet) illi incognita. Iam & ἴον πορφύρεον eam oleo conferre qualitatem nequit,quæ Iaſmino tribuitur: rariſſimeque idem albidum eſt; & ſi quando eſt, purpureo non præfertur. λευκόϊα calidiora ſunt; ſed tamen nequaquam candida,ſed eius generis lutea efficaciſſima ſunt.

Qualitate autem Iaſminum ac eius potiſſimùm flores calidi ſunt in initio ſecundi ordinis; vt Meſues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos diſcutit humores: frigidis ac catarrhoſis confert: & hyberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis; & ſi diutius odoretur, periculum adfert ſanguinis è naribus profluuij: eodem auctore.

In conuiuiis, ait Dioſcorides, & poſt eum Aëtius, odoris cauſa apud Perſas vſurpatur. Prodeſt & lotis à balneo corporibus; quæ laxari calefierique expedit: grauiorem autẽ ſuaueolentiam habet, ita vt multi eo idcircò non libenter vtantur.

De Caprifoliõ, ſiue Periclymeno. CAP. XXIII.

CAPRIFOLIA ſiue Periclymena duo ſunt. vnum Germanicum: alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis,vicinis adminiculis circumligatur.

Germanicum longis,tenuibus,ſed tamen lignoſis,& in ramulos partitis ſurſum repit cauliculis; circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerſo poſita, oblonga, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incaneſcentia: flores in ſummis ramulis complures pariter emicant,oblongi,candidi, ſuaueolentes,interius caui,vna parte prominentiores, ſtaminibus aliquot è medio exeuntibus: fructus acinis ſimilis in exiguarum vuarum modum compactus; per maturitatem rubet,in quo ſemen duriuſculum. radix lignoſa non abſque adnatis. 1.

Italicum

Caprifolium Germanicum.

Caprifolium Italicum.

2. Italicum lignoſis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis priori omnino ſimile eſt: conueniunt etiam folia, niſi quòd ex aduerſo poſita ſubinde vniantur, & circa ramulorum præſertim faſtigia ita coaleſcant, vt acetabulorum profundiorum ſpeciem exhibeant; è quibus floſculi enaſcuntur ſimiles ſuperioris, breuiores tamen, ac paulò minores: baccæ ſequuntur ſimiles & rubentes, ſed tamen dilutiùs.

Naſcitur Periclymenum in ſyluis & in ſenticetis, fruticibus nouelliſque arbuſtis, ita ſæpenumerò tenaciter & arctè ſe obuinciens, vt ſui veſtigia ipſis impreſſa relinquat.

Vere folia exeunt, vti aliis lignoſis: flores quandoque Aprili, crebrius Maio ac Iunio conſpiciuntur: fructus ſub Autumni tempus maturi.

Græci περικλύμενον; Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Syluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matriſyluam; plerique Lilium inter ſpinas: Itali *Vincibosco*: Germani Geysbladt/ ſpeckgilgen/ zeunling/ waldtgilgen: Belgæ Gheytenbladt/ mammekenscruyt: Galli *Cheurefueille*: Hiſpani *Madreselua*. Inter nothas appellationes ſunt, αἰγίνη, κλύμενον, χάρπαθον, πλήνιον, ἐπατῖτις, ἀξίνη μείζων, κλημάτῖτις, μυρσίνη, καλυκάνθεμον.

Matthæi Sylvatici error. Matthæus Syluaticus Pandectarũ auctor, Caprifoliũ & Syluarum matrem, cap. CXXXVII. rectè quidem Periclymenon, ſed perperam Lycium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: peius verò etiam facit, Caprifolio vires Pyxacanthæ aſſcribens. Sed cap. CCCCCXXXI. Matriſyluam Periclymenon & Caprifolium rectè aſſerit, ac legitimas ei ex Dioſcoride vires refert.

Error pharmacopœorũ. Præbuiſſe hic grauiſſimi erroris pharmacopœis occaſionem videtur, qui ſucco foliorum & fructuum Periclymeni denſato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Error medicantium. Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam ex floribus ſtillatitius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti adſtringentia ac refrigerantia prodeſſe temerè exiſtimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adſtringens; ſed calida & attenuans eſt facultas.

Vt enim Galenus, Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis ſunt, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant: principio tamen vrinam duntaxat mouentia.

Dioſcorides ait: Huius ſemen poſtquam ematuruit collectum, ac in vmbra ſiccatum,

drachmæ

drachmæ pondo quadraginta diebus datum, lienem abſumit; laſſitudinem diſcutit; orthopnœæ & ſingultui prodeſt: vrinam cit à ſexto die cruentam: idem & partus accelerat. Eandem vim & folia habent, quæ x x x. diebus pota ſterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum ſiue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xyloſteo. CAP. XXIIII.

Xyloſteum.

Xyloſteum alterum.

PERICLYMENO cognatus eſt frutex Xyloſteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, ſed nullis egens adminiculis per ſe conſiſtit.

Caudices huius ſubinde mediocris craſſitudinis: materies ligni candida eſt: ramuli ro- 1.
tundi albicante veſtiuntur cortice; initio tamen & cùm primùm erumpunt, ſubrubentes ſpectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leniter hirſuta: flores minores ſunt, quàm alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; ſuccedunt fructus gemelli inſtar exiguorum Ceraſorum, rubentes, altero eorum ſæpè minore.

Apud Heluetios, & pleroſque alios Germaniæ populos, in ſyluis locis ſaxoſis reperitur.

Aprili aut Maio flores, ſed fructus Autumno appetente demùm perficitur.

Plerique Periclymenum ſtans appellant: Germani alicubi Hunds kirſen/ & honds kerſen, id eſt, Canum ceraſa: Heluetij Beinhultzen: vnde Xyloſteo nomen datum. Sunt qui Clymenon eſſe ſuſpicentur: quibus Periclymenon, ab huius ſimilitudine, veluti conuoluens ſe Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino ſtirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis; vt quidem Dioſcorides ait.

Huius generis & alius minor, omnino humilis eſt frutex; cuius cauliculi lignoſi, tenelli, al- 2.
bicante cortice veſtiuntur, & abſque pedamentis eriguntur, non multò tamen cubito altius aſſurgentes: folia maiora, latiora, durioraque ſunt, minus tamen virentia: flores exigui, candiduli, in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus ſuccedit rubens, Ceraſo exiguo ſimilis, maior quàm Periclymeni aut Xyloſtei, floſculorum veſtigia duorum impreſſa retinens, in quo ſemen vnicum.

Floret

Floret vnà cum Periclymenis: fructus Auguſto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex eſt.

Nomen idem quod Xyloſteo poſteritas dedit; cuius minor ac humilis ſpecies habetur ac dicitur. Falluntur qui Chamæceraſum appellant. Chamæceraſus non parum à Xyloſteo altero differt.

De viribus autem horum fruticum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Hedera. CAP. XXV.

Hedera.

Hedera Helix.

IN cenſu earum, quæ adminiculis ſuſtinentur, Hedera etiam occurrit referenda, per ſe ſiquidem non conſiſtit, ſed aliis adhæret.

Eius genera, & prima quidem, auctore Theophraſto, duo.

Vna in altitudinem ſe attollit: altera humi repit. hęc minor: illa maior Hedera dici poteſt.

Maioris ſiue aſſurgentis plures quidem, ſed præcipuè tres rurſus ſpecies: Candida, nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioſcorides meminit.

Scandit maior arbores, vetuſta ædificia, parieteſque: caudices eius lignoſi, ſubinde ita craſſi vt arboreſcere ipſa videatur; à quibus ramulos hàc illàc diffundit quàm plurimos, quibus veluti brachiis latè ſerpens in multam peruagatur partem; radiculas etiam ab ipſis aſſiduè dimittens; quibus ſe arboribus ipſiſque parietibus annectẽs pertinaciter hæret: folia lęuia ſunt, ſplendentia, ſuperiore præſertim parte; initio quidem haudquaquam, ſed vbi conſenuerunt, anguloſa: flores muſcoſi: in baccis varietas eſt; in colore florum etiam quædam.

1. Candida ſiquidem Hedera fructum fert candidum: & huius vna ſpecies fructum tantummodo candidum habet; alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium, quędam maiuſculum, denſum & compactiſſimum profert, veluti in σφαῖραν ſiue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienſes verò ἀχαρνικὴν ἀρδευομένην, Acharnicam irriguam nominant: altera verò minorem & διακεχύμενον, ſiue ſparſiorem, veluti nigræ racemum. hæc Plinio Selinitium.

2. Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, ſed ſparſum fert, & colore quidem, aut nigrum, aut crocatum, ſiue crocei coloris. Hanc Dionyſiam nonnulli, auctore Dioſcoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtæ vtuntur; Plinio teſte, lib. XVI. cap. XXXIIII.

Tertia

Tertia ἕλιξ candida habet ſarmenta: folia tenuia, anguloſa, & vt Theophraſtus, εὐθυμότερα, id eſt, lætiora, ſiue vti Plinius reddidit, cõcinniora. (Dioſcoridis exemplaria perperam ἐρυθρὰ legunt.) fructum non gignit. 3. *Dioſcoridis corruptus locus.*

Huius præterea & ſpecies Theophraſto ſunt. Eſt enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia ποικίλη, ſiue verſicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere, ſed ætate a reliquis differre quoſdam exiſtimare recenſet: primoque Helicen, fieri vetuſtate Hederam.

Addit Theophraſtus, Helices ſpecies, ſuas quoque differentias habere: & harum quæque, inquit, diſtare videtur. Quippe inter herbaceas, quædam tenuioris folij, quædam vero minus hæc omnia habet: ποικίλης ſiue verſicoloris, vnius maius; alterius minus folium: differunt & ſecundum ποικιλίαν, id eſt, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. εὐαυξεστάτη, ſiue auctu facilis, autem herbacea, καὶ ἐπὶ πλεῖστον προϊοῦσα, id eſt, & maxime ſe propagans. hæc ille.

Poſteriora verba ſic Plinius reddit: Adoleſcit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinẽt, ſed de fructifera candida à Theophraſto ſcribuntur. Ex quo omnia ſua Plinius lib. XVI. cap. XXXIIII. tranſſcripſit, deſideratis tamen non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermiſſa. Poterunt autem hæc ipſa ex Theophraſti lib. De hiſtoria ſtirpium tertio, à diligenti aliquo facilè reſtitui. *Plinij mutilus locus.*

Referret hoc loco turpem quoque Plinij lapſum oſtendere, hoc eodem de Hedera capite ſtatim initio, vtrumque Ciſtum, marem videlicet & feminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum κίστου & κισσοῦ affinitate decepti, niſi iam ſæpè ab aliis doctiſſimis viris in hunc foret animaduerſum. *Plinij lapſus.*

Minor Hedera nigræ ſimilis eſt, ſed minor; cauliculi ſiue viticulæ eius tenues ſunt; folia anguloſa, virentia, ſubinde maculoſa: non arbores, non muros, aut parietes aſcendit; ſed humi defixa repit: fructum etiam non gignit. 4.

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens eſt. Candida in Græcia reperitur. Minor paſſim in ſyluis & opacis locis gignitur. Hanc ſerpentibus gratiſſimam, & ſub hac hybernis menſibus eos latitare, Matthiolus ſcribit.

Flores Hedera ſub Autumnum producit: baccæ poſt Hyemis ſolſtitium perficiuntur.

Hederam Græci κίττον & κισσὸν: Germani Ephew: Belgæ Veyl: Hiſpani *Yedra*: Galli *Liarre* appellant. Occurrunt inter ſpuria, & hæc eius nomina: κίθαρον, κίσσαρον, χρυσόκαρπος, ποντική, κορυμβήθρα, κύσσιον, διονύσιον, ἰθυθήλιον, περσὶς, κῆμος, ἄσπληνος, Syluæ mater.

Maiorem Theophraſtus ὕψον κισσὸν, Latinè attollentem aut aſſurgentem Hederam dixeris; Gaza excelſam reddit; Plinius rigentem Hederam appellare videtur. Recentiores Hederam arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò ſecundum parietes naſcentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem aſſurgentem arboream cognominari, quibuſcunque tandem illa conſcendens adhæreat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis. 1.

Minor ἐπίγειος κισσὸς vocatur: Germanis Kleyn ephew. Dicitur & χαμαικισσός; differens tamen multùm ab Hedera terreſtri ſuperius deſcripta. Helicen ſiue Clauiculam Latinè nuncupatam hanc non pauci exiſtimant, ſed Theophraſtus ἑλίκα ab ἐπιγείῳ κισσῷ differre oſtendit. Tertiam enim inter aſſurgentes Helicen facit. 4.

Cæterùm Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis compoſita eſt facultatibus; habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, terrenæ & frigidæ: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: nec deeſt tertia; aqueam namque ſubſtantiam quandam tepidam obtinet; certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manet quæ terrea eſt & frigida & adſtringens; & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna ſunt, ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto cocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodo validiores ſunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambuſtis conueniant.

Præterea ſuccus medicamentum eſt errhinon, capiti purgando idoneum; tum vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur.

Lachryma eius lentes interimit, pilis nudat: vſque adeò calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat. Eſt autem velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lachrymæ. hæc Galenus.

Eadem ferè Dioſcorides, ſed tamen & paulò plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cum roſaceo in malicorio calfactos, & in oppoſitam aurem inſtillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos; mouere menſes tritos ac ſubditos.

Noſtra ætate rariſſimus Hederæ vſus, niſi foliorum, quæ vlcuſculis in cruribus, aut aliis corporis partibus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iiſdem arcent, recenter quidem decerpta nondumque reſiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces aſſerant; & calculoſis ac nephriticis ea propter exhibeant.

De Vite vinifera. CAP. XXVI.

Vitis vinifera.

HIs quæ adminiculis egent, pedamentis fulciuntur, neque per ſe conſiſtunt, annumerari Vitis vinifera poteſt: Perticis & pergulis ſuſtinetur, horumque ſubſidio latè diuagatur, & in altum ſcandit: Vlmis & Opulis ſociatur: alias item arbores amplectitur, alioqui humi conſtrata iacet.

Vitium autem quæ vinum proferunt, hæ quidem cultiuę: alia ſylueſtris eſt. Cultiuarum complures maiores, minor verò & paruula etiam quædam eſt.

Maiorum caudices ſiue trunci ſubinde craſſi ſunt, multiplici eoq; rimoſo cortice conueſtiuntur; ab his rami veluti brachia diffunduntur, è quibus ſarmenta & palmites articulati; ex ipſis verò articulis folia & capreoli, dependentesque vuæ compluribus acinis coaceruatæ; folia lata, ſubrotunda, inciſa, quinquangularia, capreoli tenues & intorti, quibus ſe vicinis innectit, & veluti manibus adminicula complectitur apprehenditque: vuæ colore & magnitudine, tum & aliis conditionibus differunt.

Candidi aut fului vnius vuæ acini ſunt: alterius & externo folliculo, & interiore carne ac ſucco, ſaturato rubore nigricant: tertiæ cæruleo aut ſubrubente arrident colore, carne tamen & ſucco veluti primæ. Vinum præbent hæ vuæ candidum, mox prælo ſubditæ; rubens verò, ſi cum folliculis calcatæ relinquantur; cum quibus ſi diutius permanſerint, color etiam intenditur. Nigrum ac obſcurè rubens ſecundæ vinum proferunt; ſed candidum ac fuluum priores vuę.

Vuarum item nonnullæ maiores, magnisque acinis conſtant: aliæ minoribus. Acini quibuſdam frequentiores: rariores aliis. Vinaceum vnicum nonnullarum acini ferunt: plura verò aliarum. Vinum quædam auſterius dant: nonnullæ dulcius. Quarundam inueteratum melius: non paucarum hornum vinum præſtantius.

Minor ſiue parua Vitis omnibus partibus minor eſt, folia ei minora ac rotundiora: vuæ exiguæ, parui acini, colore nigri, rariſſimè albidi aut fului; ſapore dulces, vinaceo ſiue nucleo interius minimo ac molli.

Sylueſtris Vitis caudicibus, ramis, articulatis ſarmentis, foliis, clauiculis cultiuam refert, ſed vua eius non perficitur, immatura & auſtera permanens.

Aptum, inquit Florentinus, vitibus ſolum omnis eſt terra nigra, non valdè denſa, neque glutinoſa, humiditatem habens. Refert tamen, L. Columella ait, cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis ſtatu colere cenſeas.

Pingui & vberi agro prudēs dabit agricola gracilem vitem, nec natura nimis fœcundam; macro feracem; terræ denſæ vehementem, multaque materia frondentem: reſoluto & læto ſolo, rari ſarmenti: humido ſciet non rectè mandari fructus teneri Vitem, & amplioris acini; ſed calloſi, anguſti, frequentisque vinacei: ſicco rectè diuerſæ quoque naturæ.

Negabat, idem ait L. Columella patruus, ſtercus Vitibus ingerendum; meliorem cenſebat eſſe materiam vindemiis exuberandis, congeſtitiam & aduectam humum.

Cælo porrò calido Vitis lætatur: æſtuoſiſſimum tamen non deſiderat; frigidum verò ac glaciale non ſuſtinet: In calidis idcircò regionibus vber eſt potentis vini prouentus: in frigidioribus tenuius eſt & ὀλιγόφορον, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀμέθυσον, quale

quale eſt quod Louanij & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines naſcitur.

Validiores ſiquidem & potentiores vuas Sol efficit; ſed & dulciores, ſi multum calefeceris: vt in Geoponicis Quintilij affirmant, qui & Lunam ad maturitatem; ad dulcedinem verò noctes conferre aiunt.

Putandas vites, antequam ſurculus progerminet, Columella: Februario menſe, Palladius ait. Si ſerius putetur, lachrymans alimentum perdit.

Vindemiare Octobri menſe commodiſſimum.

Ablaqueare autem vites, ſi quando expedit, Autumno vtiliſſimum cenſetur; prius quàm frigora inuadant.

Vitis autem Græcis ἄμπελος οἰνόφορος, id eſt, vinifera vitis, ac ἄμπελος ἥμερος, hoc eſt, manſuefacta ſiue cultiua vitis appellatur: & οἰνόφορος quidem, ad differentiam vtriuſque Bryoniæ ac Tami, quæ & ἄμπελοι appellantur.

Vitis autem ex eo, quòd inuitatur ad vuas pariendas, auctore Varrone dicitur.

Minor ſiue parua Vitis, Idæa modò cognominatur, de qua Theophraſtus lib. III. Naſcitur, inquit, Vitis ea parte Idæ, quam vocant Phalacras; fruticoſa eſt, virgulis paruis & ramis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine fabæ, dulces, qui γιγαρτῶδές τι, id eſt, vinaceis ſimile quid continent.

Plinius hanc Alexandrinam lib. XIIII. capite III. facit, iiſdem quibus Theophraſtus verbis ipſam deſcribens: Dioſcorides ſylueſtris Vitis alterā ſtatuit ſpeciem. Nos maluimus inter cultiuas retinere. In Officinis huius exigui paſſi acini, paſſularū de Corintho nomine veneūt.

Sylueſtris vitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis verò etiam Labruſca dicitur: vt apud Virgilium in Bucolicis:

Sylueſtris raris ſparſit Labruſca racemis.

Ad hoc ſylueſtre genus pertinent, quas Plinius lib. XVI. cap. XXVII. Triferas ac inſanas vocari refert: quoniam in iis alia matureſcunt: alia turgeſcunt: alia florent.

Fructus vitis Græcis, Βότρυς καὶ σταφυλὴ, Latinis racemus & vua eſt. Sylueſtris verò vitis fructus οἰνάνθη dicitur: οἰνάνθη, inquit Dioſcorides, καλεῖται ὁ τῆς ἀγρίας ἀμπέλου καρπὸς, id eſt, Oenanthe appellatur ſylueſtris Vitis fructus. Galenus verò non modò fructum ipſum, ſed & primum eius rudimentum ſiue ἐκβλάστημα vnà cum floribus, vnde ſuccedentibus diebus ſylueſtris vitis vua ſuccreſcit, œnanthen, lib. VIII. De medic. ſecundum loca, appellat.

Vua quæ Sole paſſa eſt σταφὶς Grecè, & Atticè ἀσταφὶς, Latinè vua paſſa, ab Officinis paſſula.

Acinus ῥὰξ & κοκκὸς Græcis, Latinis etiam granum. Ῥὰξ τουτέστι κοκκὸς τοῦ βότρυος, Democritus inquit; id eſt, Acinus ſiue ῥὰξ granum eſt vuæ. Compoſita eſt acinorum ſubſtantia ex ipſarum veluti carne, humore per carnem diſperſo, ſeminibus & membranoſo integumento ſiue folliculo.

Semina Græcis γίγαρτα, Latinis vinacea, quandoque etiam nuclei appellantur: Officinis arilli, quaſi ariduli, quòd ſicci, & ſuccum nullum præbeant: ſunt tamen & vinacea Columellæ, quæ ab vuis expreſſis ac prælo ſubiectis, reliqua ſunt.

Ramoſum, quod in vuis medium, vnde acini dependent, Galeno Βόστρυχος, Varroni ſcapus eſt vuarum. Nonnulli racemum propriè appellari exiſtimant.

Στέμφυλα recrementa ſunt ab vuis expreſſis reliqua; membranoſi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum ſcapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex muſto expreſſo ſuperſunt βρύτια appellant: στέμφυλα verò, quæ ab oliuis relinquuntur.

Vitis autem palmites, folia, & ἕλικες ſiue capreoli refrigerant, & potenter adſtringunt: ſanguinem vndequaque fluentem ſupprimunt: aduerſus alui fluores, dyſenterias, ſtomachi ardores, nauſeam, grauidarum κίτταν prodeſſe poſſunt & foris impoſita, deinde & quouis aſſumpta modo: ad tonſillarum etiam ac oris inflammationes gargarizata.

Eiuſdem facultatis ſunt vuæ ante maturitatem collectæ; tum & œnanthæ, quæ ad omnia efficacior habetur.

Lachrymam è caudicibus & ſarmentis vulneratis effluentem, ſubindeque gummi inſtar concreſcentem, cum vino potam calculos pellere, Dioſcorides ait. Impetiginem item, ſcabiem ac lepram ſanare, ſed loco prius nitro confricato: cum oleo frequenter illitam pilos abolere, ſed præſtare tamen eam præcipuè, quæ è virentibus ſarmentis dum vruntur exudat; quam addit & myrmecias inunctam tollere.

Vinacea, & quæ reliqua à prælo στέμφυλα adſtringunt, dyſentericis, cœliacis & ſtomacho reſolutis vtilia.

Vinacea quidem toſta & in puluerem trita exhibentur. στεμφύλων verò decoctum infunditur, quod & menſes inſeſſu ac fotu ſuperfluentes ſupprimit.

Eadem & cum ſale vtiliter imponuntur ad inflãmationes,durities & turgentes mammas.

Stemphylôn verò Τέφρα,id eſt,cinis,tum & ſarmentorum,ablata circa ſedem condylomata & thymos cum aceto impoſitus ſanat: luxatis & à vipera commorſis auxiliatur: & ſplenis quoque inflammationibus cum oleo roſaceo,ruta & aceto impoſitus; eodem auctore.

Lixiuio è cineribus ſarmentorum vitis recentiores vtuntur ad vrentium & cauſticorum compoſitiones,quæ cauterij vicem explent.

De Vuis. CAP. XXVII.

VVÆ recentes aluum perturbant, & ventriculum flatu implent, præſertim quæ ſapore acidæ ac auſteræ ſunt,concoctioni enim in ventriculo huiuſmodi plurimum obſunt, ac dum per iecur & venas diſtribuuntur, frigidum ac crudum ingenerant ſuccum, qui non facilè in probum ſanguinem commutetur.

Dulces vuæ & probè maturæ innocentiores ſunt: ſuccum habent calidiorem, & qui facilius diſtribuatur: citius per aluum quoque ſecedunt, præſertim humidæ, & maximè ſi abſq; vinaceis & folliculo liquor tantummodo cum carne,vt Galenus ait,aſſumatur.

Peruadit autem vinaceorum ſubſtantia, tametſi ſiccior & aſtringens,omnia inteſtina, & nihil permutata deſcendit; veluti & folliculi, qui nullam quoque aut omnino exiguam mutationem ſubeunt, aut in corpore admittunt.

Quæ vinoſi ſaporis vuæ ſunt, medio ſe inter auſteras ſiue acidas ac dulces habent modo.

Nutriunt autem inter vuas magis, quibus exiguus ſuccus: minus verò quibus vberior; ſed citius hæ deſcendunt, copioſius ſiquidem corpori ex carnea ſubſtantia alimentum, quàm ex ſucco accedit: ſucco magis aluus laxatur.

Principatum autem vuæ inter Autumnales fructus obtinent, & horæis omnibus magis nutriunt; veruntamen minus quàm ficus; minimumque praui ſucci habent; præſertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ.

Adeſt verò & ipſis maximum id commodum, quod velociter ſubſideant: ſi quando autem hæſerint, grauiter offendunt.

Tutiſſimus verò vſus vuarum,ſi moderatè quis iis vtatur, & cùm natura fuerint carnoſæ ac maturæ, nullamque auſteram vel acidam qualitatem præ ſe tulerint: auctor Galenus.

De Vua paſſa. CAP. XXVIII.

VVARVM paſſarum plurimæ dulces ſunt,auſteræ qualitatis particeps nonnullę.Dulces calidiores:auſteræ frigidiores ſunt: vtræq; modicè adſtringunt,ſed paulò amplius auſteræ,ſtomachũ hæ etiã magis roborãt: Dulces nec ſtomachũ diſſoluunt,nec ventrẽ ſubducunt.

Corpus autem probè nutriunt vuæ paſſæ; ſuccum habent haudquaquam vitioſum, ſed aliquanto craſſiorem ingenerant, qui tamen ad copioſiorem alimenti materiam facit. Copioſius autem ex dulcibus & pinguibus eſt alimentum,quarum præſtantiores,quæ corticem habent tenuem: ex auſteris & macris parcius accedit.

Ineſt verò & dulcibus contemperandi ac leniendi vis,cum mediocriter detergendi potentia. Thoraci,pulmonibus,aſperæ arteriæ,renibus, veſicæ,ac non raro ſtomacho vtiles. Aſperę enim arteriæ aſperitudines leniunt; raucedini,dyſpnœę,ſiue difficili reſpirationi auxiliantur, ad ſputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumq; thoracis, lateris & pulmonis morbo conducunt: renum ac veſicæ cum ardore & acrimonia dolores mitigant: infeſtantium os ventriculi mordacium humorum malitiam obtundunt.

Iocinori etiam vuæ paſſæ,vt Galenus lib. VII. De medic. ſecũdum loca ait,proſunt,in tantum aſtringentes,quantum opus habet viſcus affectum. Habent ſiquidem & vim concoctoriam crudorum humorum,& vim coërcendi maligna, ſuntq; ipſæ haud facilè putredini obnoxiæ; & vltra hęc ſecundum totam ſubſtantiam viſceri ipſi familiares ſunt ac propriè. Optimè enim faciunt,quæ vnà cum eo quòd intemperiem curent, etiam alere poſſunt. Vuæ ſiquidem paſſæ nutriunt, roborant, putrefactioni reſiſtunt, & ſi intemperies ex humiditate & frigiditate,citra omnem moleſtiam & ſecurè perſanant: vt idem Galenus.

Eximenda eſſe vinacea à veteribus ad poſteritatem peruenit; vt ex nonnullis veterũ compoſitionibus videre eſt,qualis eſt Arteriaca Mithridatis apud Galenum, quæ vuam paſſam ἐκγιγαρτισμένην,id eſt,à vinaceis expurgatam accipit. Nam cùm ſubſtantiam vuæ paſſæ craſſam habeant,facilè diſtribui nequeunt,& obſtructionibus viſcerum obnoxiæ ſunt, quæ ab ipſis vinaceis etiam augentur. Tantò enim difficilius diſtribuuntur, ac citius magiſque obſtruunt,quò plus ipſis adeſt aſtringentis. Quamobrem tollenda ſunt vinacea; ita enim ipſarũ vuarum paſſarum ſuccus minus hærebit, minuſque difficulter per viſcera diſtribuetur.

Dioſcorides vuam paſſam cum pipere manſam,pituitam refert è capite detrahere: ſedare teſtium

teſtium inflammationes cum fabacea farina & cumino in cataplaſmate impoſitam: Epinyctidas, carbunculos, κηρία, putredines circa articulos, & gangrænas ſanare, abſque vinaceis tritam & cum ruta ſuperpoſitam: ad podagram quoque commodum ex ea cataplaſma eſſe cum ſucco Panacis; ſed & vngues mobiles citius remoueri, ſi imponatur.

De Muſto. Cap. XXIX.

MVSTVM, quod Græcis γλεῦκος, liquor videlicet recens ab vuis calcatis aut torculari ſubditis effluens, flatu ventriculum & inteſtina implet; difficilè concoquitur; craſſi eſt ſucci; & niſi celeriter deſcendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodo bonum, vt Galenus ait, adeſt, quòd ventrem deiiciat.

Citiſſimè autem ſecedit dulciſſimum ac ex maturis vuis expreſſum. Quod verò ab acidis & auſteris redditum, ad omnia peſſimum eſt; magis inflat; difficilius concoquitur; crudiores ingenerat humores. Et tametſi aluo perturbata etiam deſcendat, colicos tamen ſæpenumero ſimul ingenerat dolores, & calculi moleſtias adfert. Quòd ſi verò aluus etiam non cómoueatur, grauiora ac moleſtiora omnia ſunt; frequenter verò & liẽteriam & dyſenteriã efficit.

πρότροπον aut πρόδρομον appellant Græci, quod vel ſponte, antequam calcantur vuæ, vel primum à preſſura effluit; tale ſucco vuarum reſpondet, & citò quoque deſcendit. Poſterius vinaceorum, folliculorum, ac ſcaporum naturæ particeps, deterius eſt.

De Sapa, ſiue Hepſemate. Cap. XXX.

EX muſto conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σιραῖον vocant, Latini ſapam & defrutum; cùm videlicet muſtum dulciſſimi ſaporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait.

Plinius ſapam & defrutum decoctionis modo differre aſſerit: & ſapam quidem fieri muſto ad tertiam partem reducto: defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. XIIII. cap. XVII. quod alij ἕψημα, noſtri ſapam appellant, ingenij non naturæ opus, muſto ad tertiam partem menſuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus.

Palladius his Carœnum adiicit, quod ait fieri cùm tertia perdita, duæ partes remanſerint.

Leontius in Geoponicis hepſema ex muſti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert.

Galenus tamen ἕψημα eſſe muſtum plurimum decoctum teſtatur; recentiores hepſema ſiue ſapam, vinum coctum appellant.

Vim autem ſapa habet calfaciendi, non tamen æquè vt vinum; hoc autem craſſior eſt; minus facilè diſtribuitur, tardiuſque per vrinas deſcendit, per ventrem verò ſubinde citius, nam hunc modicè ſubducit.

Nutrit autem valenter, & corpus citò implet; in ventriculo tamen propter craſſitiem aliquantiſper hæret; ac iocinori aut lieni minus idonea: concoquit etiam ſapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque citam expurgationem procurat. Tuſſi idcirco ac reſpirandi difficultati auxiliatur. Galenus libro III. De med. ſecundum loca, ſapa aurium etiam dolores leniri tradit.

Refert autem non parum, ex cuiuſmodi muſto ſapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generoſi vini muſto haud dubiò præſtantior eſt, atque ad omnia ſupraſcripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini muſto, imbecillior & minùs efficax.

Belgij & præſertim Zelandiæ œnopolæ ex ſapa & vino vtriſque Hiſpanienſibus certa proportione permixtis vinum componunt miſcellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, ſubſtituunt ac venum exponunt.

Plinius ſapam in adulterium mellis excogitatam ait lib. XIIII. cap. IX.

De Vino. Cap. XXXI.

VVARVM ſuccus, quem diximus recenter expreſſum, γλεῦκον ac muſtum nominari, vbi ſordes feculentaque reſederint, iamq; purus nitiduſque apparuerit, οἶνος Græcis: Latinis vinum appellatur; & quidem propriè. Nam alij quidam ſucci ac liquores, vti malorum punicorum, cotoneorum, pyrorum, meſpilorum, ſorborúmve; vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus conſiunt, haudquaquam ſimpliciter, ſed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex punicorum malorum acinis expreſſum: Cydonites ex malis cotoneis: Apyites ex pyris; οἶνος κρίθινος ſiue vinum hordeaceum, quod & zythum, ex hordeo compoſitum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem à ſtirpibus in iis maceratis vina accepere, quæ ex vite tamen vina ſunt; vt abſynthites, myrſinites, hyſſopites; factitia autem hæc dicuntur.

Propriè verò ac ſimpliciter vinum appellatur, quod ex Vitis vuis expreſſum eſt, ac nullius alterius miſturam admiſit.

Eſt autem huiuſmodi vini non vna natura; non vna ſibi ſimilis facultas, aut potentia: verùm differentes quamplurimæ. Eſt ſiquidem ipſorum vna in guſtatu differentia; altera in colore; tertia ad conſiſtentiam ſiue vini ſubſtantiam refertur; quarta in virtute ac potentia ſita eſt. Addit Galenus eam, quæ in odore reperitur, quæ vini virtutẽ ac potentiam conſequitur.

Accedere poteſt & ea, quæ ætatem reſpicit; ætate ſiquidem & calidiora & acriora vina redduntur, atque vnà & colorem ſæpè, & ſubſtantiam, & odorem mutant.

Guſtatu autem quædam dulcia vina ſunt: alia auſtera; acerba nonnulla: pleraque etiam ſatis acria: nec deſunt media, vel ad vnam, vel ad aliam qualitatem inclinantia.

Colore verò aut albidum vinum, aut flauum: aut rubrum; aut ſaturato rubore nigricans, quod nigrum appellatur; aut medio aliquo inter hæc colore.

At conſiſtentia quoddã omnino tenue: aliud craſſum, pingue: intermedia quoq; nõ pauca.

Virtute hoc quidem potens; illud infirmum eſt: aquoſum iſtud & ὀλιγόφορον nominatur; illud verò vinoſum. ſunt & inter hæc medio ſe modo habentia complurima.

Ineſt autem omni vino quantuncunque debili, vinoſa quædam ſubſtantia tenuis ac calida: ſunt & aquoſæ partes, ac nonnullæ quoque terreſtres. Neque enim ſimilarium partium vinum eſt, ſed, vti Galenus lib. IIII. De ſimplic. medic. facult. teſtatur, ex diuerſis facultate partibus conſiſtit.

Ex varia harum ſubſtantiarum inter ſe mixtura ac proportione, diuerſæ ac differentes vini proueniunt facultates.

Optimum autem eſt ac generoſiſſimum, in quo calidæ ac vinoſæ plurimum ſuperant: tenuiſſimum verò, in quo aqueæ nimium redundant.

Terreſtris ſubſtantia copioſior permiſta vinum reddit auſterum, veluti cruda acerbum: ſubſidet terreſtris ſubſtantia, temporiſque ſpatio ſecreta deorſum fertur; fitque ipſa vini fex. Non tamen ſemper integrè ſecernitur, remanente in ipſo vino huius ſubſtantiæ & ſapore, & aliis qualitatibus.

Caliditatem autem omne vinum partim à propria Vitis natura, ac ingenito calido habet: partim à Sole accepit. Nam non modò vuas, ſed & reliquos fructus maturans duplex, vt Gal. quoque teſtatur, caliditas eſt. Vua propria cuique naturalis: altera à Sole acquiſita; quæ ſi alicubi, in vuis certè maturandis manifeſtè cognoſcitur, percipiturque, & maximè requiritur.

A Sole ſiquidem calor procedens, vuas vuæque ſuccum percoquens, ad maturitatem potiſſimùm perducit, ingenitum, naturalemque vini calorem excitans atque intendens; qui ſecus & crudarum & aquoſarum partium copia ita obruitur, vt conſopitus & nullus propemodum appareat.

Niſi enim proprio ac ingenito calore calidum vinum eſſet, vi Solis ita excoqui vua non poſſet, vt calidum redderetur vinum; non minus quàm multa alia tota natura frigida, quæ tametſi vi caloreque Solis & perficiantur & maturentur, ingenitam tamen naturam non amittunt: veluti Mandragoræ, Solani, Cicutæ, Papaueris, aliorumque ſimilium, & fructus & ſucci aut ſemina, quæ frigidam ſuam qualitatem etiam perfecta ac matura retinent.

Quandoquidem igitur Solis calore plurima parte ad proprium ſibi calorem vinum perducitur; huius autem feruor ac vis omnibus terræ regionibus aut locis haudquaquam æqualis, idcirco pro regionũ, locorumq; diuerſitate, vina haud parũ facultate differẽtia gignuntur.

In calidis regionibus ac Soli expoſitis locis generoſius naſcitur: in frigidioribus verò prouinciis, & ad ſeptentriones patentibus tractibus, crudius, ac imbecillius prouenit.

Æſtas feruidior generoſius vinum efficit; remiſſior aut humidior minus maturum concedit, facit tamen non modò cæli Soliſque conditio ad differentes vini qualitates; ſed & ipſe natalis ſoli genius plurimũ & eò confert: tum & vitis vuarumq; propria & ingenita facultas.

Terræ ſiquidẽ ſpeciẽ ac ſapor & aliæ vini qualitates, vt & Diophanes teſtatur, cõſequũtur.

Pro vuarũ verò diuerſitate, vini alium non modò colorẽ, ſed & guſtum eſſe, notiſſimum.

Eſt autem vinum, Galeno auctore, ex ſecundo ordine excalfacientium, ſed quod admodum vetus ex tertio; Nouum verò ex primo, quæ de medio inter potentiſſima, & aquoſiſſima veritatem præcipuè obtinent. Nam vinoſiſſima & potentiſſima etiamnum horna, ſæpenumero ſecundo ordine excalfaciunt. Tenuiſſima verò ac aquoſiſſima, tametſi vetera, primum ordinem ſubinde non excedunt.

Caliditati autem proportione reſpondet (inquit Galenus in lib. De ſimp. med.) ſiccitas. In libris autem De ſanitate tuenda, vinum non modò excalfacere, ſed & humectare corpus noſtrum refert; ac quicquid immodicè ſiccatum, id humectare ac nutrire.

Veritatem autem vtraque ſententia habet.

Aliæ

Aliæ enim vini ſunt,vt medicamentum; aliæ vt alimentum, facultates. Quod Galenus in lib. De alimentorum facultatibus,apertè oſtendit,aſſerens eas vini vires,quas Hippocrates in lib. De ratione victus refert, οὐχ ὡς τροφῆς εἰσὶν ἀλλ' ὡς φαρμάκου μᾶλλον,id eſt,non vt alimẽti, ſed magis vt medicamenti eſſe: vti enim medicamentum,euidenter ac manifeſtò vinum reſiccat; præſertim foris adhibitum: vbi,cùm nulla eius in alendo aut nutriendo corpore ſentitur facultas,ſiccitas euidentius ac manifeſtius apparet ac percipitur.

Vlceri quatenus vlcus optimum medicamentum vinum eſt: vlceris verò, qua vlcus eſt,ſanatio,mediocris eſt reſiccatio,auctore Galeno Methodi lib.quarto.

Hippocrates quoq; vlcera madefacere quæcunque ea fuerint,niſi vino non oportere,ſcriptum reliquit. Nam ſiccum,Galenus addit,ſano vicinius eſt:humidum verò non ſano.

Quod autem potentia ſiue facultate vinum quidem ſiccum,non autem ἐνεργείᾳ,ſiue actu, manifeſtum. Nam actu quidem humidum liquidumque vinum eſt, ac frigidum quoque ; ſitim ea de cauſa etiam ſedat,quæ frigidi humidique appetentia. Atque hac ipſa actuali (vt ſic loquamur) humiditate non medicamentum , ſed alimentum , ſi quando aſſumitur , exiſtit. Nutrit enim,ac ſanguinis copiam humiditate ſua adauget,adauctoque alimento corpus humectat; niſi fortaſſis vetus,potens admodum;namque præ vetuſtate acrefactum , tale ſiquidem non modò excalefacit,verùm etiam corpus extenuat atque reſiccat; vtpotè non ad alimenti,ſed ad medicamenti naturam accedens.

Quod verò vetuſtate nec acre,nec medicamentoſum factum eſt,nutrit, humectat,conferens videlicet ad alimenti ſanguiniſque copiam; amplius nempè actuali ſua humiditate alendo,nutriendo,fouendoque corpore humectans,quàm potentia reſiccare valeat.

Genuinum autem ac naturalem calorem vinum refocillat,ventriculo prodeſt,tum ad cibi appetentiam inuitat,concoctionem ciborum promouet, alimentúque per corporis membra deducit, robur molemque corporis adauget , pituitam extenuat , bilioſos ac ſeroſos humores per vrinam educit,ſudores promouet,ſanguinem ingenerat puriorem, bonum corporis colorem efficit,ac prauum in meliorem commutat.Ex morbo emaciatis,& quibus corpus refici opus eſt(modò nõ febricitent,Gal.VII.Method.) conducit, vires omnium maximè ac celeriter reparat,hilaritatem ac lætitiam confert: metus, curas, ac ſolicitudines, triſtitiamq; depellit: voluptates parit; ſomnum clementer conciliat.

Atque hæc quidem,moderatum vini conſequuntur vſum.

Immodica verò vini potatio,contraria omnia planè adfert. Temulenti animo turbantur, deſipiunt,grauiorique ſomno premuntur, ac deinde Apoplexi, articulorum doloribus, vel omnino aliis grauiſſimis circumueniuntur malis: cerebro, iocinore, pulmone aut alio aliquo ex internis viſceribus,largioris vini frequentiore potatione vitiatis.

Auxilio præterea vinum eſt contra Cicutam aſſumptam,aut Coriandrum recens, Meconium, Aconita,fungos,aliaque frigida pernicioſa; tum & aduerſus ſerpentum morſus, omniumque ictus,quæ refrigerando nocent ac necant.

Facit quoq; vinum ad diuturnas præcordiorum diſtentiones,inflationes, cachexiam, hydropiſin,omneſq; generaliter frigidiores ventriculi,iocinoris,lienis,ac etiam vteri affectus.

Cæterùm vinum colore ac ſubſtantia aquæ ſimile, pellucidum, ſplendens,purum, conſiſtentia tenue, quod album appellatur, infirmiſſimum eſt, eoque ſi aqua diluatur , exiguum omninò fert: vnde & ab Hippocrate ὀλιγόφορον,id eſt,pauciferum dictum.

Minus iſtud quàm alia caput ferit , aut neruos offendit ; ventriculo interim haud ingratum; facilè ac citò in membra diſtribuitur; longè minore cum periculo quàm aliud quoduis febricitantibus cõceditur(niſi phlegmonis ſuſpicio adſit) non raro in intermittentibus vtiliter admittitur; concoctionem ſiquidem, vt Galen. VIII. Method. adiuuat, ſemicrudos humores concoquit, vrinas & ſudores mouet : Laborantibus peruigiliis , curis, triſtitia , ac defatigatis vtile.

Nigrum verò intenſi videlicet ruboris, craſſum,non facilè digeritur, aut ad veſicam permeat; cerebrum citò tentat, ac ebrietatem facit; concoctu difficilius,circa præcordia diutius hæret; Iecur lienémve facilè obſtruit; aluum ferè adſtringit; ſed tamen plus alit,ſanguinique generando accommodatiſſimum; carne citiùs quàm alia corpus replet.

Quod verò diluto ac vermiculo colore rubet,ori vt plurimùm gratius eſt, ventriculo vtilius,minus tardè ac difficulter digeritur,minus caput ferit, minus circa præcordia hæret, faciliuſque quàm nigrum ad veſicam deſcendit:adſtringit tamen & aluum,ſi modò maturum ſit,nam eiuſmodi cruda & auſtera ſæpenumerò debilem ventriculum perturbant, & aluum commouent.

Κιῤῥὸν ſiue fuluum vinum in medio eſſe apparet, tenuis & craſſæ conſiſtentiæ; alioqui inter omnia calidiſſimum; ab Hippocrate hanc ob cauſſam οἰνώδης appellatur, & tale quidem

non ὀλιγόφορον, ſed multam aquam ſibi admiſceri ſuſtinet.

Huius generis quod ætate vetus, ſubſtantia tenue, & boni odoris, omnibus quos ſyncope malè habet vtiliſſimum; etiam ſi ex bile flaua os ventriculi infeſtante accidat; Galeno XII. Methodi auctore.

Dulce vinum quantum à caliditate abeſt, eò & caput minus tentat, aut mentem offendit; melius verò & per aluũ ſecedit, ipſam ſubinde emolliẽs: per vrinas verò nõ ita facilè deſcẽdit.

Quò verò & conſiſtentia craſſius, tantò etiam difficilius ac tardius permeat. Pulmoni confert, tuſſientibus vtile; crudos in thorace hærentes humores ad maturitatem perducit, & cum ſputo, vt faciliùs eiiciantur, procurat. Sed iocinori minus commodum: cui, vbi vel inflammatione vel ſcirrho detinetur, inſigniter: aut cùm obſtructione laborat, nõ exiguum nocet. Lienem etiam offendit; circa præcordia hæret; haud commodum iis, qui amaram coaceruant bilem: ex huiuſmodi enim vino, præſertim craſſiore, citiſſimè flaua ipſis bilis gignitur; reliquis verò, vbi bene concoctum fuerit, alimenti copiam adauget.

Auſterum, quod αὐστηρὸν Græci ſimiliter nominant, tenuius alit: & ſiquidem tenue & album vrinæ ciendæ non ineptum, caput minus tentat, ad digeſtionem in corpus non feſtinat, quò magis in animi defectu fugiendum, vt XII. Methodi Galenus ait.

Craſſius verò in hypochondriis quoque hæret, ægrius diſtribuitur, non tamen diu ac nigrum, aut dulce in viſceribus permanet.

Si verò & vnà Κιῤῥὸν ſiue fuluum fuerit, mentem conturbat amplius, quàm nigrum; quoniam & eo calidius.

Acerbum autem vinum, quod Græcis ϛρυφνὸν, quantum à maturitate abeſt, tantũ ad omphacitis vini qualitates accedit, haud obſcuræ adſtrictionis particeps. Ventriculum debilem confirmat; grauidarũ κίττῃ ſiue malacię reſiſtit, alui fluores cohibet, ſed & in viſceribus hęret: Iocinoris ac lienis obſtructiones fouet; per vrinas tardius deſcendit, caput exiguum tentat.

Vetus Vinum, quod quidem per vetuſtatem acre factum, non modò capiti moleſtum, ſed & neruos lædit, ventriculo ac internis viſceribus aduerſatur, corpus attenuat.

Nouum ac hornum vinum facilè hypochondria diſtendit, flatuſque ingenerat, inſomnia grauiora parit, præſertim quod non integrè repurgatum, aut craſſum, aut admodũ dulce eſt: talia ſiquidem citius quàm alia in viſceribus hærent. Reliqua vina, vel colore, vel conſiſtentia, vel guſtu, vel ætate in horum medio, vti viribus & præſtantia ab extremis deficiunt, ita quoque à vitiis & incommodis eorundem ſimiliter abſunt: facultatibus autem ad ea, quibus proximè, vel colore, vel ſapore, vel conſiſtentia, vel etiam odore, vel ætate, accedunt.

Vtiliſſimum autem vinum natura frigidis ſiccisque, item & ſenibus, vt Galen. De ſanitate tuenda, lib. v. Nam membra eorum calfacit, & ſanguinis, ſi quod eſt ſerum, per vrinas expurgat. Præſtant ex flauis vinis, quæ pinguis ſunt ſubſtantiæ. Hæc enim & ſanguinem augent, & corpus nutriunt; quorum vtrumque ſenibus confert, præſertim eo tempore quo ſeroſam humiditatem in venis non habent, & liberalius nutriri deſiderant. Contingit autem, vt quandoque in ipſorum corporibus aquoſum excrementum abundet, atqui tunc iis vinis maximè indigent, quæ vrinas ciunt.

Senibus autem ſicuti aptiſſimum vinum, ita pueris eſt alieniſſimum; quippe quod hauſtũ & humectet nimium & calfaciat, tum halitu caput repleat; iis qui humido calidoque ſunt temperamento; aut quorum corpus omnis exceſſus medium: quos quàm diutiſſimè ne guſtare quidem vinum, Galenus primo De ſanitate tuenda, ſuadet. Neque enim his caput repleri eſt vtile, nec ipſos ſuprà quàm par eſt, humidos calidosq; fieri, quoniam eò iam caloris, humorisque peruenerunt, vt ſi paululũ vtramuis qualitatem auxeris, iam modũ exceſſerint.

Cùm autem ſit omnis exceſſus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, verùm & animo damnum accedit.

Quare neque iam adultis vinum, niſi modicè ſumptum exiſtimandum eſt vtile eſſe, quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem, turbidamque reddat.

De Craſi ſiue temperatura vini. CAP. XXXII.

TEMPERARI autem vina & aqua miſceri apud veteres longa & antiqua conſuetudine receptum, veluti non modò ex Hippocratis, verùm & aliorum veterum ſcriptis euidens manifeſtumque. Sanitatis autem ac ſalubritatis cauſa, vino aqua primum miſceri cœpit. Nam vt Hippocrates in lib. De veteri medicina, vinum meracum multum potum hominem aliquo modo debilem reddit. Quò videtur & reſpexiſſe Ouidius ſic ſcribens:

Vt Venus eneruat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus, debilitatq; pedes.

Iam & ſuauius, vt Athenæus ait, vinum eſt aqua infuſa; laudatur & ab Homero quod idoneam

neam accepit miſtionem. Amphictyonem autem Athenienſium Regem, Philochorus (referente Athenæo) ſcribit, primum omnium vinum miſcuiſſe, quippe qui miſtionem à Dionyſio didiciſſet, quare rectè homines ſe habuiſſe ait, ita bibentes, qui prius mero reſolutis corporibus flectebantur.

Craſeos autem ſiue temperaturæ non vnus fuit modus. Subinde ſiquidem ad vnam vini, duæ; alias tres; vel etiam quatuor aquæ portiones affundebantur, aut ad duas vini, aquæ tres. Meracior fuit ex vini & aquæ æqualibus partibus, quam ἴσον ἴσῳ appellare ſoliti fuere.

Facere autem hanc veluti meraciorem ad inſaniam veteres exiſtimabant Comici, inter quos Mneſitheus, cuius hæc apud Athenæum extant verba:

ἐὰν δ' ἴσον ἴσῳ προσφέρῃ μανίαν ποιεῖ.

Inſaniam dat aqua vis aquè addita.

Hippocratres lib. VII. Aphoriſ. huiuſcemodi potionem ex æqualibus vini & aquæ portionibus permiſtam, veluti ebrietatem leuiorem excitantem, & voluptatem adferentem, anxietudinum, oſcitationum ac horrorum quaſi remedium eſſe ait. Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ, πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον. Anxietudinem, oſcitationẽ, horrorem, vinum æquale ęquali potum, ſoluit ægritudinem. Atque huiuſcemodi miſcellam potentiſſima patiuntur vina, quæ ob eam cauſſam, vt diximus, οἰνώδη appellantur. Tenuia verò & aquoſa ὀλιγόφορα, exiguum aquæ admittunt.

Talia fuiſſe potuerunt vina quæ olim Scythæ impermixta bibiſſe à veteribus referuntur; qui hac de cauſa impermixtum vinum Scythicam appellant potionem: & meracius bibentes Scythizare velle inquiunt: vt eſt apud Athenæum libro x.

Scythæ autem Hippocrati ac nonnullis aliis veterum, Germaniæ populi ſunt vltra Danubium, qui & Iſter dicitur. Rhenus fluuius eſt Scythiæ: Et Cyrus traiecto Iſtro in fines refertur veniſſe Scytharum.

Bibunt verò & hac ætate omnes Germaniæ populi vinum impermixtum, quod quidem apud ipſos naſcitur, tum & Septentrionales reliqui qui tamen & potentiora vina mera non aſpernantur.

De ſtillatitio ex vino liquore, vulgò aquam vitæ nominant.

CAPVT XXXIII.

ELICITVR ex vino liquor quem Aquam vitę, & aquam ardentem vulgò appellant, quod veluti ex herbis aut aliis, ſtillatitij liquores, eodem ac ſimili modo è generoſo vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica paſſim appellitant.

Eſt autem eiuſmodi liquor colore & conſiſtentia ex herbis diſtillatis aquis, cùm & ſimplici puræ aquæ, colore ſimilis, ſed facultate longè diuerſus.

Vitæ cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & conſeruandam & prorogãdam faciat.

Ardens verò dicitur, quia facilè flammam concipiat. Cùm enim vix aliud ſit, quàm generoſiſſima ac tenuiſſima vini pars, citò admota ignis flamma accenditur ac ardet.

Calidiſſimus hic liquor eſt, & ſubtiliſſimarum ac tenuiſſimarum partium, tertio ordine calidus ac ſiccus, & quidem intenſo, præſertim qui purior. Quo enim purior, hoc & calidior, ſiccior, ac tenuiorũ partiũ: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organũ deſtillationes.

Prodeſt verò hæc ex vino ſtillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ętatem grauiorem refrigeratis, vti ſenibus ac decrepitis. Calorem ſiquidem naturalem & fouet & auget; vires tuetur, reparat ac intendit; vitam producit, ſenſus omnes vegetat, memoriam non modò conſeruat, verùm & redintegrat; viſum acuit: vtilis catalepticis ac caro, ſi febris abſit, occupatis, aliiſque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus; facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem; ventriculum languidum excitat ac excalfacit; flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in inteſtinis hærentes diſcutit; cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter reſiſtit.

Tanta in corroborando corde, ac ſenſuum organis excitandis huius vis ac potentia eſt, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medij menſura ſumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita.

Subinde hoc modo vſurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam reſtituit; quæ puriſſima ac exquiſitiſſima eſt.

Dentium dolores in ore detenta ſopit: lenit & neruoſarum partium ex frigido contractos, illita. Sũt qui in quartanis ante acceſſionẽ, præſertim poſt morbi ſtatũ exhibere audeãt.

Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis eſt iudicio ac delectu: cùm enim impenſe calida ſit, & partium tenuiſſimarum, ac nec aliud, quàm ſpiritus ipſe vini, citiſſimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexi idcirco occupatis, Comitiali morbo obnoxiis, Hemicrania, Cephalea, aut vertigine ex frigida licet cauſa laborantibus, nõ

tamen tutò ſemper dari poteſt: niſi enim materia morbi effectrix omnino ſit exigua; & temperamento ipſe ægrotus, perquam frigido, citra periculum exhiberi nequit; fuſis ſiquidem humoribus caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quòd ſi verò & calidi adſint humores, veluti ſanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Nocet verò hæc aqua omnibus natura ac temperamento calidis, ſummè bilioſis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis eſt, ſæpius aut copioſius ſumpta.

De Lora. CAP. XXXIIII.

IN Vinorum genere habetur quod Græci δευτερίαν, Latini loram appellitant. Tria huius, auctore Plinio lib. XIIII. cap. x. ſunt genera: Vnum decima parte aquæ addita, quæ muſti expreſſi ſit, & ita die ac nocte madefactis vinaceis, rurſusque prælo ſubiectis: Alterum tertia parte eius quod expreſſum ſit, addita aquę, expreſſoque decocto ad tertias partes. Tertium eſt ex fecibus vini expreſſum. Prioris loræ compoſitionem Columella etiam docet; ex tanta nempe aquæ quantitate, quanta eſt muſti expreſſa decima, vinaceis ſuperfuſa; ſed adiici, ait, præterea ſpumam defruti ſiue ſapæ; & fecem ex lacu: quorum Plinius non meminit.

Sint autem vinacea oportet, ex quibus vnius diei vinum expreſſum erit. Ita intrita vna nocte macerari ſinenda, poſtero die pedibus conculcanda, & permiſta prælo ſubiicienda præcipit; deinde quod fluxerit, aut doliis, aut amphoris condendum.

Dioſcorides ſimilem aquæ ad muſtum, modum ac proportionem retinet, ſed à vinaceis loram expreſſam ad tertias recoquit, additque ad ſingulas metretas, ſalis ſextarios duos, & huiuſcemodi loram non modò δευτερίαν, ſed & πότιμον nuncupari refert.

Galenus verò ſecundo De alimentorum facultatibus, multò differentes huiuſcemodi loræ compoſitiones, & quidem duas habet: vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis tantũ aquę ſuperfunditur, quoad omnia permadeant; quod vbi ſatis viſum factum fuerit, in dolij fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibũt. Deinde rurſus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: ſic vt hoc quoque potioni ſit attemperatum: Priorem στεμφυλίτην appellari refert: ab ipſis nempe vinaceis, quæ Græcis στέμφυλα: Alteram verò Atticæ proprietatis curioſos propriè δευτερίαν dici velle.

Secundam Plinij Loram Dioſcorides quoque videtur deſcripſiſſe, ſed tamen non tertiam ad muſtum aquæ, vti Plinius, partem accipit, ſed muſti & aquæ æquales: par, inquit, aquæ & muſti menſura miſcetur; & clementi igne coquitur, donec aqua abſumatur; vbi refrixerit, picato vaſe reconditur.

Tertiæ loræ compoſitionem Caſſius, Dionyſius Vticenſis in Geoponicis Conſtantino Imperatori dicatis haud abſimilem habet: στέμφυλα, inquit, hoc eſt, γίγαρτα, poſt muſti defluxum mox eiicienda ſunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim τρύξ, id eſt, fex ex his, quam patria lingua θάμναν vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora, ex vinaceis prælo antè non ſubiectis, ſed à quibus muſtum tantummodo, citra preſſuram defluxit ac percolatum eſt. Quid enim ab ipſis exprimi vlterius poterit citra liquoris affuſionem, vbi ſemel prælo ſubditæ fuerint?

De Omphacio & vino omphacite. CAP. XXXV.

OMPHACIVM ſuccus eſt acerbæ atque nondum maturæ vuæ inſolatus, vſque dum denſatus ac reſiccatus fuerit. Dioſcorides ex Thaſiæ aut Amineæ Vitis vua fieri refert. Poteſt verò & ex alterius cuiuſuis vitis cruda ac immatura vua confici.

Modum reſiccandi idem etiam oſtendit. Oportet, inquit, ante Canis exortum expreſſum ſuccum in rubro ære linteo cooperto inſolare, vſque dum inſpiſſetur, ſemper quod vaſi concretum adhæſerit, liquido reliquo permiſcere, noctuque à ſubdialibus locis ſub tectum referre: quandoquidem nocturni rores ipſum non ſinunt concreſcere.

Recentior ætas omphacium appellat, haud aridum vuæ immaturæ ſuccum, ſed liquidum & conſiſtentia vino ſimilem, ex collectis ante maturitatem vuis præloque ſubditis expreſſum, qui deinde in vaſa reconditus inſolatur, vel tepenti loco reponitur, vſque dum efferueſcens & ſordes quaſdam à ſe abiecerit, & feculenta reſederint, & tunc quidem ſale addito (vti acerbum permaneret) in vſum ſeruatur. Galli & Belgæ *du Verius* paſſim, Latinè Agreſtam: Itali *Agreſto:* Hiſpani *Agraz* appellitant.

Eſt autem huiuſcemodi omphacium vino omphaciti non abſimile, imò reuera ſpecie haudquaquam differens. Exprimi Dioſcorides quod refert ex immatura atq; acerba etiamnum vua, tres aut quatuor dies in cratibus, vſque dum rugas acini contrahant, reſiccata atq; deinde in cados reconditum inſolari.

Cæterùm

Cæterùm omphacium quod in æreo vaſe inaruit, adſtringendi ac inſigniter reſiccandi potentia pollet; particeps eſt & abſterſionis ab æreo vaſe contractæ.

Alterum omphacium liquidum, ſiue agreſta, refrigerationem, reſiccationem, & egregiè adſtringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauſeam ac cibi faſtidium tollit; appetentiam excitat; alui fluores reprimit; ardores viſcerum mitigat, non modò ſumptum, ſed & foris admotum; ſed tamen & iocinori lienibusque obſtructis parum vtile.

De fece vini. CAP. XXXVI.

FEx vini, quæ cruſtæ inſtar concreta, vaſorum ac cadorum vinariorum lateribus adhæreſcit, ficca, ſolida, quęque in puluerem atteri poteſt, Officinis Tartarum appellatur: Grecis τρύξ: Italis *Feccia:* Hiſpanis *Raſura de vino:* Germanis Weinſtein & Wijnſteen. Laudatur verò à Dioſcoride è vino veteri Italico: ſin minus ab alio conſimili. noſtra ætas eam commendat, quæ è vini non rubentis vaſis collecta eſt, hanc Tartarum vini albi nuncupant.

Vſus huius fecis ad multa. Argentarij argentum hac poliunt. Tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus: vtilis & medicinæ.

Abundè, vt Paulus Ægineta ait, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubinde facultas ex vini ſpecie, vnde colligitur, accedit.

Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexia ac hydropiſi, præſertim Leucophlegmatia laborantibus; ſingulis diebus ieiunis aſſumpta, inſtar dimidij aut integri quandoque denarij pondo, præter enim quòd ſeroſas ac aquoſas ſuperfluitates reſiccet, ac per vrinas pellat; ad alui quoque deiectionem non parum facit: profuerit verò & multò amplius, ſi & vel calfacientibus aromatis, vel flatum diſcutientibus, vel etiam diureticis, vel aluum clementer mouentibus permixta fuerit: prout malè habentis conditio poſtulauerit. œdematoſos tumores, vt Dioſcorides, ſola vel cum myrto cohibet: ventris profluuia, ſtomachique fluores in Cataplaſmate ſiſtit; fluxum item muliebrem imo ventri ac genitalibus impoſita placat; phygethla nondum exulcerata ac phymata reſoluit: turgentes mammas lacque profundentes, cum aceto illita reſiccat.

Vritur hæc fex non raro: ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt, ſi tota inalbeſcat; eouſq; enim vrenda. Sic vſtam Græcis σφέκλην appellari Ægineta ait, Officinæ Tartarum vſtum & Tartarum calcinatum vocant.

Vehementer cauſticam ſiue vrentem, abſtergentem, ad cicatricem perducentem, adſtringentem, exedentem & valde reſiccantem vim, Dioſcoride auctore, habet; vngues ſcabros cum reſina eiicit; medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admiſcetur.

Vtendum ea, inquit Dioſcorides, recenti, quoniam celeriter euaneſcit: vſta ſiquidem vini fex, citò humida fit, ac in liquorem reſoluitur. Idcirco qui ſicca ea vti volet, vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco, repoſitam habeat oportet. Colliqueſcit verò hæc, & in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigida ſuſpendatur.

Appellant hunc liquorem Officinæ Oleum Tartari.

Cauſticam & adurentem vehementemque ſiccantem facultatem retinet. Lepras, ſcabies, impetigines, aliasq; cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſura ex roſis ſtillatitia aqua, & ceruſſæ tanto, quanto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit, quo veſperi affectæ partes illinendæ ſunt.

LIBRI TERTII PEMPTADIS TERTIÆ

FINIS.

LIBRI

LIBRI TERTII PEMPTADIS TERTIÆ APPENDIX, DE NASTVRTIO INDICO, ET TIGRIDIS FLORE.

Naſturtij Indici icon miſſa.

Naſturtij Indici vera icon.

Naſturtij Indici flos.

SVPERIORIBVS anniscùm huius Pemptadis quatuor priores libri titulo Purgantium hiſtoriæ ederentur. acceſſerant & nonnullarum ſtirpium icones ac breues deſcriptiones aliò pertinentes. quibus ferè omnibus ad ſuas claſſes relatis, duæ ſuperſunt: Naſturtium Indicum & Tigridis flos.

Naſturtium Indicum foliis anguloſis depictum fuit & pulchrè virentibus: pediculoque vti aliarum annexis. Sunt autem huius alterius omnino formæ. Non etenim anguloſa, ſed ambitu rotundis proxima, quibus non ad marginem, ſed mediis pediculus ſubeſt, veluti Cotyledonis; cuius ſimilia admodum forent, niſi teneriora tenuioraque eſſent ac dilutius virentia. Caulis huius teres, tenuis, oblongus, in ramulos plures diuiſus; pedamentis quibus fulciatur indiget; per ſe ſiquidem ægrè conſiſtit. flos cum regio dicto flore ſatis conuenit, ſed maior, propendens etiam longius

Tigridis flos.

gius habet corniculum ; colore eleganter luteus eſt, & ſuauiter odoratus.

Hanc autem ſtirpem videre contigit Coloniæ in horto Chriſtinæ Bertolſiæ viduæ clariſſ. ac ampliſſ. viri Ioachimi Hopperi, quæ ſemine ex Hiſpania allato hoc ſeuit, & diligenter excoluit.

Conuoluuli haud dubiò ſpecies eſt, atque in horum claſſem rectè admitti poteſt. Naſturtio autem Indico nomen ex eo datum eſt, quòd ſapore Naſturtium referat.

Tigridis autem flori, vt quidem pictura oſtendit, oblonga, anguſta, & acuminata virent folia, flos plurima parte luteus, rubentibus tamen quàm plurimis exiguis maculis variegatus. ſtylus medius diluto rubet purpureo : bulbus ſubnigricat.

Hunc videre nondum conceſſum eſt, idcirco nec quò referendus cognoſcere potuimus : videtur tamen ex bulborum genere, aut, quod veriſimilius, inter Ari genera reponendus, & Dracunculi peregrina aliqua ſpecies eſſe, niſi pictura nobis imponat.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER QVARTVS,

DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS HERBIS.

PRÆFATIO.

PROXIMVM *à purgantibus, deleteriæ ac pernicioſæ herbæ ordinem poſcere videntur. Vti enim purgantium quàm plurimorum vehemens, moleſtiſsima, ac non rarò pernicioſa quoque, humanis corporibus facultas; ita & omnium impensè vehementerq́ calidorum aut frigidorum periculoſiſsimus ac ſæpè mortiferus eſt vſus. Purgantes adhibitis frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac corrigi opus habent: hæ etiam exquiſitiſsimam moderationem, optimum cum iuſtiſsima contemperatione modum requirunt. Neutræ per ſe vtiles. Vtræque intenſiſsimas facultates obtinent. Vtræque correctionem deſiderant. Quibus de cauſis purgantibus haud perperam pernicioſæ ſuccedere videntur.*

Eſt verò & harum ſtirpium notitia medicis non minus neceſſaria quàm aliarum, vt videlicet ipſas, vti Scribonius Largus ait, deuitent, & ne per ignorantiam aliquam aſſumant. Vel etiam, ſi quando neceſsitas incidat, vt iis vtantur; id cum matura deliberatione, ſummo cum delectu, & adhibitis propriis frænis efficiant.

Habent ſiquidem & pernicioſæ ſuam quandoque vtilitatem, conferúntque quandoque commodum. Paucæ enim tam pernicioſæ, quæ non aliqua ex parte, quandoque & oportuno tempore ac loco proſint & conferre queant: contemperatione & modo adhibitis.

DE RANVNCVLIS, ET PRIMVM DE HORTENSI.

CAPVT I.

Ranunculus hortenſis I.

Ranunculus hortenſis II.

RANVN-

RANVNCVLI genera quatuor Dioſcoridi ſunt: vnum latioribus foliis: alterum lanuginoſius: tertium minimum: quartum lactei ſiue candidi floris. Poſterioris verò obſeruationis multò etiam plura. Poſſunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus ſit hortenſis Ranunculus: reliqui autem ſylueſtres. Horum autem nonnulli vulgares; alij verò externi. Eſt porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberoſa eſt radice: alius longifolius, vt Flammula.

Hortenſis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas diſſecta, ſpecie frequentius trifolia, quandoque quinquefolia, per margines rariùs crenata, ſaturatè virentia, in quibus nonnunquam veluti quædam maculæ inalbicant: caules rotundi, leniter hirſuti; partim reclinantur, radiculas demittentes, quibus ſe humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulò ampliorem aſſurgunt altitudinem: in faſtigiis horum floſculi elucent quinquefolij, auri luteo colore ſplendentes; ſtaminibus aliquot exiguis concoloribus, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globulum confarcta continet, ex quibus componitur. radices tenues fibroſæ candicant.

Locis vmbroſis & nonnihil humentibus, non prorſus aridis, ſecus vias & in locis hortorum incultis ſpontè exit: in pratis quoque & nō rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantummodò gignatur, hortenſis dicitur, ſed quia ferè præ cæteris hortis ſit familiarior; atque in his creberrimè πόῃ ſiue Gramini permiſtus reperiatur, vbi & eiùs floſculi quandoque multiplicatis naſcuntur foliis.

Maio ac deinde ſerius multò vigent flores.

Ranunculi eſſe ſpeciem non modò florum, verùm & ipſa totius herbæ facies & facultas oſtendunt. Plinio Polyanthemum eſt, quod & à nonnullis Batrachion appellari teſtatur: vulgò **Boterbloemen**: Germanicè **Schmaltzblům**.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens eſt, Ranunculis ſimilis, paulò tamen mitior. Cauſtica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vitiligines concorporant.

De ſylueſtribus Ranunculis. CAP. II.

Ranunculus ſylueſtris I.

Ranunculus ſylueſtris II.

INTER ſylueſtres Ranunculos caules primi ſunt rotundi, læues, interius vacui, ſubinde 1.
craſſi, in alas diuiſi: folia in longis, craſſis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus inci-

Ranunculus ſylueſtris III.

ſa: floſculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortenſis Ranunculi; atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ aſparagi cacumen æmulantia. radices candidæ multis fibris capillatæ. Tota ſtirps dilutè virenti reſplendet colore.

In paluſtribus & iuxta riuulos, nõ rarò in ſcrobibus ac foſſis aquas habentibus, aliisque ſimilibus locis exoritur. Nõnullibi etiam lætior, maioribusque luxuriat foliis & caulibus: alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioſcorides ait; ſed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nuſquam.

2. Proximus caulibus ac foliis eſt non perinde leuibus, diluti coloris aut reſplendentibus, ſed obſcurius omnino virentibus, & non rarò è punico colore nigricantibus, nonnihil quoque hirſutis ac lanuginoſis, ſed tamen perquàm exiguum: folia in quinq; inſtar Pentaphylli, ſed tamen diſſimiles, latiores easque laciniosas partes profundioribus ſectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem aſſurgunt altitudinem: flores auricolores elegãtes, forma & magnitudine hortenſis: ſemen ferentia capitula ſimilia. radices fibroſæ, è quarum capitibus nerui ſubinde obliqui, quibus propagatur. Eſt hæc frequenter altior & ramoſior non modò quàm hortenſis, verùm etiam quàm paluſtris & aruenſis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipſis ſcrobibus aut foſſis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

3. Tertio Ranunculo, quem Aruenſem nominant, minora ac teneriora ſunt folia, ſed magis ac variè diſſecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallẽtes; quibus ſubnaſcitur non Aſparagi cacumini ſimilis orbiculus, ſed latum, aſperum & pungens capitulum, ex aliquot congeſtum ſeminibus maiuſculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, ſpinis obſitis. radix candidis quoque & capillaceis fibris conſtat.

In aruis plerisque, locis alſioſis, vbi humidius ſolum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menſes, & ſubinde, ſed tamen rarius, pòſt ſequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis *βατράχιον*; à nonnullis *σέλινον ἄγριον*: Germanis **Hanenfüß/** & **Hanenuoet**: Gallis *Bacinet*: Italis *Pie coruino*: Hiſpanis *Yerua belida*. Apuleius plures appellationes adfert, inter quas ſunt, *γελωτοφυὴ, καυστικὴ, ῥισέλινον, καταστικὴ, ἡφαίστιον*, Apium riſus, Herba ſcelerata, Apiaſtellum, Dentaria, Auricomum. Paucæ autem harum appellationũ omnibus, nonnullæ his; quædam aliis ſpeciebus propriæ magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Noſtri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis.

1. Prima ſpecies *ῥισέλινον καὶ σέλινον ὑδάτιον*, Apium paluſtre, Ranunculus aquatilis dici poteſt, nec malè Apiaſtellum: Germanicè **Waſſerhanenfüß/ Waterhanenvoet**. Et primus eſt Ranunculorum à Dioſcoride deſcriptorum: quod ex ipſa deſcriptione ſatis eſt manifeſtum.

Primus Ranunculus Dioſcoridis.

Proximam ſpeciem noſtri **Lupaerts clauwen/** id eſt, vngues aut pedes Leopardi dicunt.
2. atque hic eſt Ranunculus auricomus, & Democriti Chryſanthemum. Plerique minus rectè Pedem coruinum faciunt. Poſſet iſte Dioſcoridis ſecundo reſpondere, niſi is, qui Illyricus cognominatur, huic ſimilior eſſet.

3. Tertius aruenſis & à ſemine ſpinis horrente Echinatus Ranunculus vocatur: Germani **Weißhanenfüß & ackerhanenfüß.**

Omnes autẽ qualitatẽ, Galenus ait, vehemẽter acrem poſſident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione ſi moderatè ac conueniẽter vtare, pſoras & lepras excoriãt, & vngues diuellunt: tum leproſis ſtigmata digerũt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tẽpore admota: nam ſi diutiùs inhæreant, non excoriatur ſolùm ipſa cutis, ſed & in cruſtã vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ ſunt operã, ſi imponas virẽtia.

Porrò

Porrò radix arefacta ſternutationem prouocat, ſimiliter aliis quæ valenter deſiccant: ſed & dolentes dentes iuuat, vt & frangat eos; valenti ſcilicet exiccatione; & vt ſemel dicam, calida & ſicca valde eſt radix, tum vniuerſa adeò herba. hæc Galenus.

De externis Ranunculis. CAP. III.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus folio Graminis.

EXTERNORVM Ranunculorum, qui videlicet Belgio peregrini ſunt, Vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fiſſa inciſuris; vtraque ſubcandida, & nonnulla tenui lanugine conueſtita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiuſculis exiguis bulbulis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores ſeminaque producit. 1.

Vniuerſa autem ſtirpis huius conſtitutio, & figura, cum ſecundi Dioſcoridis Ranunculi deſcriptione conuenit. Nam lanuginoſior eſt quàm alij: caulis ſatis longus eſt; & foliorum inciſuræ quàm plurimæ. Veriſimile autem eſt, non modò in Illyrico, verùm & Sardinia quoque inſula reperiri: vtraque ſiquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Dioſcorides enim ſecundum refert Ranunculum χνοωδέστερον, ſiue lanuginoſiorem eſſe; & μακροκαυλότερον, ſiue longioris caulis; & ἐντομὰς ἔχειν πλείους τῶν φύλλων, id eſt, foliorum inciſuras ſiue ſectiones quàmplurimas habere: naſciq; plurimùm in Sardinia inſula. *Secundus Ranunculus Dioſcoridis.*

Eadem quoque de hoc ſecundo genere Plinius lib. XXV. cap. XIII. niſi quòd non lanuginoſius, ſed folioſius eſſe ſcribat: ſed ſuſpicio eſt, pro folioſius, reſtituendum eſſe piloſius. *Plinij locus reſtitutus.*

Nominatur autem ſecundus Ranunculus σέλινον ἄγριον, id eſt, Apium ſylueſtre, item & herba Sardoa. Poteſt & Apium riſus & γελωτοφυὴ dici. Eſſe & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obſeruari ſpecies, ridendiq; finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo. *Gelotophyllis.*

Secundo externorum ſiue peregrinorum Ranunculorum folia ſunt oblonga, anguſta, nequaquam fiſſa, ſed Graminis aut Tritici æmula, è diluto & albicante cęruleo colore virentia: 2.

Ranunculus Luſitanicus.

Ranunculus flore albo.

cauliculi breuiores, palmum aut ſeſquipedem tantùm alti: flores ſeminaque vt Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur. Veteribus cognitum fuiſſe nondum conſtat.

Nomen ei nullum datum, niſi quis velit ab ipſa foliorum ſimilitudine Ranunculum gramineum dici.

3. Tertius inter externos Luſitanicus Ranunculus, reliquis humilior eſt; foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucentibus, indiuiſis, margine tantùm aliquantulum inciſis: pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplendens, odoratus, maior & folioſior quàm aliorum; ſtaminibus in medio concoloribus, inter quæ capitulum emicat. pro radicibus multa quaſi grana veluti Illyrico Ranunculo, ſed longiora.

In Luſitaniæ & Bæticæ Hiſpaniæ montibus viret, floretque hybernis menſibus, ac non rarò ipſa Bruma.

Ranunculus tertius Dioſcoridis. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Noſtri Luſitanicum & hyemalem Ranunculum appellant. Dioſcoridis tertius eſt, quem ait, σφόδρα μικρὸν καὶ εὔοσμον (exemplaria pleraque δύσοσμον minus bene habent) τὸ ἄνθος χρυσῷ ὅμοιον, id eſt, multò minorem, odoratum, & florem auro ſimilem: cuiuſmodi Luſitanicum hunc eſſe oſtendimus.

4. Albus Ranunculus externorum quartus, foliis in lacinias ſectis, & crenatis, ſed tamen maioribus, ſecundo ſylueſtrium accedit; ſeſquicubitalis: caulis in alas ſparſus; in quibus flores vt cæteris Ranunculis, ſed albidi & lactei candoris; ſtaminibus tamen in medio ſubluteis capituli rudimentum ambientibus; quod ex confarctis ſeminibus quoque conſtat. radices fibræ ſunt.

In pleriſque Galliæ, præſertim Narbonenſis, montibus, & apud Allobroges ſubinde reperitur.

Ranunculus quartus Dioſcoridis

Dioſcoridis quartus eſſet Ranunculus, niſi obſtaret magnitudo. Nam quarto Dioſcorides album tribuit florem, ſed tertio ſimilem, id eſt, paruum ac minimum etiam facit. Excedit autem iſte amplitudine & magnitudine multùm ipſum tertium. Sed fieri poteſt, vt non tertio, ſed reliquis ſimilem Dioſcorides dicere voluerit; ita autem, nulla interpoſita remora, quartus

Ranunculus flore globoſo.

Ranunculus Conſtantinopolitanus.

quartus eſt. Hallucinantur autem non parùm, qui hunc inter Aconita referre ſtudent.

Accedit his & quintus globoſi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibusque, ſatis 5.
ſecundum ſylueſtrium refert: flos eius quoque auricolor, verùm maior, pluriumque foliorum, qui non totus panditur aut explicatur, ſed in globuli formam collectus, naſcenti quodammodo ſimilis, viget: ſuccedunt exiguæ tres aut quatuor ſimul cohærentes ſiliquæ ſurſum arrectæ, in quibus ſemen minutum nigricans.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præſertim is, quem fractum nominant.

Geſnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert ſiliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

Accedere iſtis poteſt, quem Cluſius in ſuis per Hiſpanias obſeruatis, Conſtantinopolita- 6.
ni cognomine exhibet: folia huic laciniosa quoque ſunt ac inciſa, diluto colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuiſus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex è purpura rubet. ſubſunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore ſubluteæ.

In Orientis regionibus iuxta Conſtantinopolim reperitur.

Poteſt eſſe primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioſcoridem. & veriſimile eſt non perpetuo aut vbique multipliciter farcto flore, ſed & ſimplici non raró naſci.

Eſt autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoq; calida, acris & exulcerans, & Illyrici potiſſimùm, Sardoam quam diximus eſſe herbam.

De Ranunculo tuberoſo. CAP. IIII.

TVBEROSVS Ranunculus variè diſſectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri colore ſplendentibus floſculis, ſemineque in capitulis aſpero, hortenſem aut ſylueſtrium alterum ſatis refert; ſed radix inſtar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo ſimilis, ex qua tenues graciléſque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos tranſlatus ſæpè luxuriat non modò foliis, ſed & floribus denſè multiplicatis. Naſcitur & alicubi amplior

Ranunculus tuberoſus.

Ranunculus tuberoſus flore multiplici.

ac maior,veluti in Britannia inſula ſiue Anglia,vbi rapum eius in maiorem excreſcit quantitatem. Qui ad hortos Belgij tranſlatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans,ſed ex vno & alterum etiam ſubinde promit.

Dioſcorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis ſeparauit, ſeorſum de iſto agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minus autem huius acris,quàm aliorum vis & facultas. Vſus eſt præcipuè rapi, quod plerique peſtilenti bubone correptis cum ſale contuſum ſtatim initio, aut femori, aut brachio apponunt,ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim,& veſicam mox excitat,cuicunque corporis parti fuerit applicatum.

Apuleius,ſi lunatico in ceruice,inquit, ligetur lino rubro Luna decreſcente, cùm erit ſignum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox ſanabitur. Item: herbam Batrachion tuſam cum ſua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & ſimilem corpori reliquo reddit colorem.

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

FLAMMVLA hæc cauliculis aſſurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis; folia circa quos ſunt oblonga,Salicis ſimilia, longiora tamen, per margines ſubinde ſerrata: flores quales Ranunculis lutei,pallidiores paulò: ſemen in capitulis ſimile: radices fibroſæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet,præſertim vbi ſterilius ſolum.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio menſe flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum πλατύφυλλον dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ Egeltoolen. Ferunt enim hanc ouillo generi eſſe perquam pernicioſam,oueſque hac paſtas herba, inflammationes iecinoris,internorumque viſcerum eroſionibus ac exulcerationibus corripi;quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiuſdam ab exitio iumentorum quidem, ſed

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio ſerrato.

ſed præcipuè caprarum, Ægolethron appellatæ, ſuſpicari fortè licet, hanc eſſe, ſed affirmare non æquè facile. Ægolethrō.

Occurrit & apud Octauium Horatianum Cleoma herba, quam ait naſci in humidis, & ſinapi ſimilem eſſe. Si autem forma ſimilis, à Flammula iſta differens eſt. Nam Flammula hæc ſinapios formæ non reſpondet. Cleoma.

Facultate autem Flammula Ranunculus cæteris Ranunculis ſimilis eſt, acris ſimiliter, exulcerans, & veſicas faciens.

De Pulſatilla. CAP. VI.

FOLIIS Pulſatilla plurimis, tenuiter diſſectis, aſperis & piloſis agreſtem quodammodo æmulatur Paſtinacam, tenuius tamen diuiſa ac hirſutiora ſunt: ſurgunt inter hæc cauliculi ſemiſſem alti, tenues & hirſuti, vnico ſociati foliolo minore, in faſtigiis quorum floſculi, è ſenis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimùm Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, aliàs luteo, rariùs rubente; ſtaminibus in medio luteis: capitulum ſuccedit villoſa cæſarie comoſum & incaneſcens, ſub qua ſemen. radix longa, digitalis quandoque craſſitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius ſcribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos ſatis frequens locis aſperis & lapidoſis, & ſubinde in ipſis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intenſior aut remiſſior. In ſyluis ſiquidem ac vmbroſis dilutiore colore quaſi inalbicat flos: in apricis coloratior eſt: Albidi floris Auerniæ & Narbonenſis Galliæ montes ſuppeditant: lutei Taurinenſes Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe ſe habuiſſe, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes:* Germani **Kueckenſchell** nominant: vulgò Pulſatilla, & à nonnullis Apium riſus dicitur. Non eſt tamen herba Sardoa, quæ propriè Apium riſus videtur appellanda. Non eſt etiam Ranunculi, neque etiam Anemones ſpecies; vtriſque tamen & præſertim facultatibus accedit.

Eſt

Pulſatilla.

Pulſatilla altera icon.

Eſt enim Pulſatilla vehementer acris, quamcunque contigerit corporis partem, ſi imponatur trita, exulcerans & erodens. Ranunculis haud inferior: proinde & calida vehementer ac ſicca.

De Anemonibus. CAP. VII.

ANEMONES multæ & differentes reperiuntur. Dioſcorides has ad duo conatus eſt referre genera: quandam enim, ait, ἡμέραν, cultiuam aut hortenſem dixeris: aliam verò ἀγρίαν, id eſt, ſylueſtrem eſſe: & ſatiuæ plures addit reperiri ſpecies, quas tamen non foliorum florúmve forma, ſed coloribus tantummodo diſtinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.

1. Prima harum folia habet pauca, ſed in lacinias diuiſa, ſecundi ex ſylueſtribus Ranunculis aut hortenſis ſatis ſimilia, ſed tamen minora: flos in breui & palmum alto pediculo emicat, ex XII. aut XIII. foliolis anguſtis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum aliquot circunſeptum ſtaminibus, quod exili incaneſcit piloſo flocco; cui ſubeſt ſemen. radix initio Oliuæ magnitudine, ſed temporis progreſſu adaugetur, & grandior facta veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè deſcendens, fibris adhæreſcentibus nonnullis. Color flori elegans eſt, in dilutiore purpura rubens; qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantùm relucet parte intenſior, exterius remiſſior & inalbicans. Huius generis & albidi ſunt flores; ſed rariores.

2. Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortenſis Ranunculi ſimiliora, attamen minora; trigemina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIIII. quoq; foliolis, ſed haud acuminatis, ac ſubinde repandis committuntur; colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; ſtaminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incaneſcit pilis, ſed veluti Ranunculi, Aſparagi æmulatur germen. radix obliqua, craſſa, genicula tuberaque plura habet.

3. Tertiæ Anemones maiora ſunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuiſuris inſecta: pediculus ſimilis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans; VII. aut VIII. foliolorũ tantùm; pulchro Violæ nigræ purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubeſcunt vt primæ: radix oblongior, craſſior, ſimiliter obliqua, crebrius geniculata,

Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

Anemone Pannonica.

geni-

Anemone IIII.

Anemone V.

geniculata,punico colore ſubnigricans.Eſt huius rubens quoque ſpecies, flore phœniceo, & vt Rhœadis colorato; item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur, quæ in Pannonia occurrit, folioſa admodum, maior, ac altior, flore candidiſſimo.

4. Quarta Anemone tertiam foliis,cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoq; magnitudinis,Rhœadis colore rubens,denſis & frequentibus ſtipatus foliolis multiplex; quorum x.aut xii.exteriora maiora,interiora verò reliqua exigua.

5. Quinta ſpecies foliis Ranunculum refert hortenſem, ſed tamen minoribus: flos paulò maior,ſenis ferè conſtat foliolis,candidus,aut è purpura rubens,ſed modò dilutiore,aliàs intenſiore colore: capitula aſpera,parua,nuda. radices tenuiores,ſed obliquę quoque,nihil aut exiguum geniculatæ, demiſſis aliquot deorſum fibris.

6. Huic ſimilis ſexta eſt,foliis tantummodò floreque minor, eoque luteo, Ranunculi floribus concolor. radix ſimilis quintæ.

7. Properat ſiue & alia quædam, tametſi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut Ranunculo folia gerit ſimilia; ſed inſtar Trifolij potius: cohærent ſiquidem terna nõ magna, lata,acuminata,indiuiſa,margine tantummodò crenato: cauliculus palmum altus; cui flos inſidet candidus,aut ex albido purpuraſcens,formam Ranunculi florum æmulatus,qui marceſcens nonnihil purpurei coloris contrahit.radix etiam obliqua,in propagines quaſdam extuberat,non abſque capillamentis fibroſis ſubnatis.

Anemonum autem quintum & ſextum genus,in pratis & ſyluis,pręſertim locis humidioribus ac vmbroſis,in Germania ac Belgio reperiri queunt. cãdidi floris maior generis tertij,in Auſtria ſecus vias locis incultis exit: reliqua peregrina ſunt,quæ nobis nobiliſſimi viri D. Ioannis Brancionis ampliſſimus ac ditiſſimus hortus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimùm menſe Belgium conſpicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad ἡμέρους,ſiue ſatiuas,ſunt. Syluestris ſpecies ab his differens.

Anemone ſylueſtris. Eſt enim ſylueſtris Anemone,auctore Dioſcoride,κατὰ πάντα,id eſt, omnibus ſuis partibus, ſatiua maior; foliis latior ac durior: caput habet oblongius: florem φοινικοῦν ſiue phœniceum: & radiculas tenues,numeroſas.

Phœniceus color. Phœniceus autem color is eſt,qui in erratici ſiue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius ἄνθος φοινικοῦν, id eſt, Phœniceus flos.

Similem

Anemone trifolia.

Similem autem hanc ſylueſtrem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioſcorides innuit, referens pleroſq; aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus ſimilitudinem. Neq; aliam etenim Anemonem (quod pleriq; ſuſpicantur) quàm ſylueſtrem Argemonæ ac Rhœadi ſimilem facit. Reliquę ſiquidem Anemones ſatiuæ, & minores ſunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioſcoridis exemplaria hoc loco perperàm dictionem ἐυπατώριον habent, vt non ſolùm ipſe ſenſus verborum, ſed & Plinij exẽplar ſatis oſtendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hæc ſunt, Dioſcoridis conſentientia, verba, lib. XXI. cap. XXIII. hanc (ſcilicet ſylueſtrem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rurſus Papauer, quod Rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quòd vtraque hæc poſteà floret. Nec autem ſuccum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi Aſparagi cacumen. hæc Plinius. Dioſcorides diſcrimen ſimile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minus ſaturatus eſt phœniceus color: & ambæ ſerius florent. Et Argemone quidem ſuccũ emittit croceum, & ad guſtum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent ſylueſtri Papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſſius eſt; Rhœadis anguſtius. At Anemones neque ſuccum remittunt, neque capita ſiuè calyces habent, ſed quaſi Aſparagi, cacumen. *Dioſcoridis locus corruptus.*

Accepit ἀνεμώνη, ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento, nomen. Nunquam enim ſe aperit flos, niſi vẽto ſpirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Ouidius Adonidis florem deſcribens, Anemonem videtur adumbrare lib. X. Metamorp. *Adonidis flos.*

—— Sic fata cruorem
Nectare odorato ſparſit, qui tactus ab illo
Intumuit, ſicut fuluo perlucida cælo
Surgere bulla ſolet, nec plena longior hora
Facta mora eſt, cùm flos de ſanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento cælant ſub cortice granum,
Punica ferre ſolent; breuis eſt tamen vſus in illo:
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio; Anemonem ait natam ex lachrymis Veneris, Adonidem deflentis.

Cæterùm Anemones ambæ vim habent, auctore Dioſcoride, acrem. Galenus omnes extrahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem obtinere ſcribit. Itaq; radix, ait, commanducata pituitam euocat: ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſeſq; appoſita eliciunt, & lac trahunt. Et lac quidem attrahere, Dioſcorides inquit, folia & caules cum ptiſana cocta, & in cibo accepta: menſes verò eadem ciere in peſſo appoſita.

De Aconito Pardalianche. CAP. VIII.

ACONITA veteribus duo ſunt: Pardalianches vnum: & Lycoctonon dictum alterum.

Aconitum Pardalianches foliis exit ſubrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenuique lanugine pubeſcentibus, Hederæ cuiuſdam, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, ſed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus: caulis dodrante altior, & ipſe lanugine haud carens, ſtriatus, quaſi multiangulus, alioqui rotundus; qui in pauculos diuiſus ramulos, ipſis faſtigiis, flores promit Chryſanthemi æmulos; & medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pap- I.

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

pos reſoluuntur; quibus ſubſunt exigua nigricantia ſemina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes ſunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè deſcendunt, ſed per obliquum Graminis modo ſerpunt; & ſubinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita ſeſe multiplicante ſtirpe) demiſſis etiam ab ipſis tuberoſis partibus, aliquot deorſum cõcoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos ſcorpiones: nam anterior & tuberoſior cauliculis proxima, corpuſculum cum pedibus; poſterior articulatam exprimere videtur caudam.

2. Alia verò & huius ſpecies ſubinde occurrit, antedicta paulò maior, ſaturatiùs virens, procerior, cuius radix longior, minus ſerpit, & vtrinque adnatis Cammarum citius, quàm Scorpionem refert.

Aconitum Pardalianches mõtanis, aſperis, ſaxoſis, & abruptis gignitur locis, in ipſis etiam Alpium iugis. Deſcendit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis feliciter adoleſcit: vbi Maio menſe flores conſpicui ſunt.

Thelyphonon Theophraſti. Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς: item & κάμμορον, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηριοφόνον. Theophraſtus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono ſeorſum egit. Et Aconitum quidem lib. IX. aliud omnino ab iſto deſcribit; de quo cap. X. ſequente agemus. Myophonon, quod ſignificatione cum Myoctono conuenit, inter ſuffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula & ſimilibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioſcoridis iſtud reſpondet; de quo lib. IX. ita ſcribit: θηλύφονον, quod σκόρπιον vocant; quia radicem ſimilem ſcorpioni habet, admotum ſcorpionem occidere aiunt: & eum reuiuiſcere poſſe, ſi Helleboro albo aſpergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuerſis quoque ac ſeiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. XXV. cap. X. vbi ipſum Scorpium dici, & quæ apud Theophraſtum, refert: de Aconito verò lib. XXVII. cap. XI. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni ſunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophraſtus.

Locus Dioſcoridis animaduerſus. Dioſcorides autem radicem non ſcorpio, ſed caudæ eius ſimilem modò ait: ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ. Sed fortaſſe, vt apparet, dictio οὐρᾷ redundat, & legendum cum Theophraſto, ῥίζα ὁμοία σκορπίῳ.

Nomen autem huic Aconito ab ipſis cautibus, præruptis & ſaxoſis locis, quæ Græcis ἀκόναι, eſſe Ouidius Metamorphoſeωn VII. ſentit:

Qua

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Agreſtes Aconita vocant.

Aconitum autem quod deſcripſimus, herbarum ſtudioſi, plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum paſſim pro Doronico quoque radiculas huius medicamentorum compoſitionibus admiſcent. Quod tamen Arabes Doronicum nominãt, aliud longè ab iſto Pardalianche eſt. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò Durinigi appellat. Strangulatori Leopardi ſuas ex Theophraſto & Dioſcoride vires aſſcribit: cap. videlicet DCLXXXV. Durinigi verò calidum & ſiccum ait in tertio gradu. cap. CCIX. Cui & ipſe Arabs conſentit Serapio, Doronicum in tertio conſtituens ordine calfacientium ac reſiccantiũ: à quo temperamẽto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multũ abſunt radices. *Officinarum error.* *Durinigi.*

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut ſimilis guſtabilis qualitas in iis ſentitur, quę tam intensè, vel calidas, vel ſiccas eſſe oſtendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, ſi quæ occurrit guſtanti alia, ea omnino exigua eſt. At dulcedo non exceſſum caloris vel ſiccitatis oſtendit, ſed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria eſt.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, vbi inaruit ac reſiccata eſt, facultatis: ſed recens & ſucco madens frigiditatis non eſt expers.

Admiſcetur, inquit Dioſcorides, oculorum ἀνωδύνοις, ſiue dolorem ſopientibus compoſitionibus: & prodeſſe propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes poteſt.

Occidit, idem ait, pantheras, ſues, lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum. Theophraſtus verò non eo modò, ſed vel folium, vel radicem genitalibus inditam, oues, boues, iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduerſus ſcorpionum ictus prodeſſe ſcribit. Quod haud exitialem homini, ſed nonnullis tantummodo animantibus herbam hanc aut eius radicẽ eſſe oſtendit. Id quod euidentibus experimentis & compertum. Conradus Geſnerus enim vir noſtra ætate doctiſſ. & diligentiſſ. multorũ explorator, refert ſe, in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, radices huius recentes, ſiccas, integras, melle conditas, in pollinem tritas ſæpè ingeſſiſſe, & quo hæc ſcribebat die, ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hauſiſſe, neq; inde vllam mutationẽ ſenſiſſe: ægrotis ſæpè etiam illam, & per ſe, & cum aliis mixtam vtiliſſimè conſuluiſſe. Iam & Officinæ Pharmacopœorum pro Doronico hactenus huius radicibus (licet perperam) vtuntur, nullo tamen euidente periculo. Canibus autem letiferum iſtud Aconitum eſſe, ſatis certum & compertum, quod Matthiolus haud facilè credidit, donec tandem manifeſto exemplo verum eſſe comperit: vt in commentariis ſuis confitetur.

Ferunt item, Dioſcorides addit, huius admotam ſcorpionibus radicem ipſos reſoluere ac ignauos efficere, rurſus verò eoſdem Veratro appoſito excitari. Quod & Theophraſtus iis, quæ ſuprà aſſcripſimus, verbis teſtatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primum de maiore luteo.

CAP. IX.

AD Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleręque lutei coloris florem; aliæ cæruleum aut purpuraſcentem proferunt. Inter lutea maius quoddam; minus ſiue paruum alterum.

Maiori Lycoctono luteo folia ſunt ampla, in complures partes conſecta, Platani foliorum ſimilitudine, ſed profundioribus diuiſuris, haud μακρότερα (vt perperam Dioſcoridis exemplaria legunt) ſed μικρότερα, id eſt, minora, reſplendentia, ac non rarò nigriora, ſuperiore nẽpe parte; inferiore ſiquidem magis inalbicant: caulis bipedalis, & quandoque altior, rotundus, læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramulos etiam ſubinde diffuſus: flores ordine ſupra inuicem digeruntur, colore pallentes ſubluteo: ſemẽ in corniculis nigricat. radices vt plurimùm nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ. *Dioſcoridis locus caſtigatus.*

In opacis & montanis viret. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis complurimis montibus, ac non rarò in montium conuallibus: & pleriſque locis ampliore caule amplioribuſque foliis: nonnullis humilius ac minoribus: dilutius etiam quandoque viret: interdum & flos pallidior. Dioſcorides in Iuſtinis Italiæ montibus plurimum naſci refert.

Platani autem huic folia tribuit, ſed crebriore diuiſura ac minora: caulem Filicis tenuem, cubitali altitudine vel ampliore: ſemen in ſiliquis oblongis: radices veluti marinarum ſquillarum nigras. Cum iſto reſpondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetuſto manuſcripto Græco codice reperitur, qui Viennæ Pannoniæ in locupletiſſima bibliotheca à D. Maximiliano II. Imp. Aug. inſtituta aſſeruatur. Folia ei ſunt non omnino vt Platani, ſed lata & ambitu *Aconitum Lycoctonon ex Codice Cæſareo.*

 ſerræ

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Cæſareo.

ſerræ inſtar denticulata: caulis tenuis & læuis: ſiliquæ tenues & oblongæ. radices non modò cirros, verùm ipſas ſquillas marinas referre videntur.

Aconitum iſtud Dioſcorides λυκόκτονον & κυνόκτονον cognominat: Arabes Strangulatorem adip, id eſt, lupi: nonnulli Lupariam.

1. Primo loco deſcriptum, quod ſatis cognitum eſt, Germanis Wolffwurtz: Belgis Wolfswortel: Hiſpanis *Yerua mata louos*: Galli *Tue loup* dicitur: Officinæ pleręque Napellum luteum.

2. Alterum, cuius imago in Cæſareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cognominatum, eſſe poteſt. Trium ſiquidem Lycoctonorum in Dioſcoridis exemplaribus occurrit mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in ſuum vſum Medici vertere; è quibus tertium Ponticum nominatur.

Exiſtimat tamen Marcellus Virgilius, quæ de primo & altero traduntur ſpuria eſſe, & vnicum tantùm à Dioſcoride deſcribi, quòd videlicet plurimum in Iuſtinis gignitur montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis eſt, & reliquis quoque animantibus pernicioſa. Vtuntur, inquit Dioſcorides, ad venationem luporum, crudis ipſas inſerentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

De Aconito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum ſiue minus, humilis eſt herba, præter foliorum pediculos nullos cauliculos habens. ſunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues. folium verò in ſingulis vnicum, circunſcriptione quidem rotundum, ſed inſtar Napelli multifidum, & profundis inciſuris radiatim diſſectum; quibus ſubinde medius inſidet floſculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, ſed ſiliquę ponè ſequuntur paruæ tres aut quatuor ſurſum arrectæ, veluti Lycoctoni. radicula ſubeſt craſſa, tuberoſa, primæ Anemones æmula, quaſi geniculis aliquot articulata, guſtanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibuſdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentiſſimi P. Pena, & M. Lobelius referunt.

Floret

Aconitum luteum minus.

Floret in hiſce montibus Aprili ac Maio, ſed in Belgij hortis multò antè, & non rarò ipſo Ianuario, vbi clementior Hyems eſt.

Aconitum hyemale ſiue hybernum hinc à noſtris dici cœpit. Aconiti autem ſpeciem eſſe, & forma foliorum ſiliquarumque, tum & ipſa pernicioſa herbæ facultas oſtendit.

Ad Theophraſti autem Aconitum multum accedit, quod ab ipſo lib. deſcribitur IX. Eſt etenim, vt ſcripſimus, breuis herba, nullum περιττὸν ſiue ſuperfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix καρύᾳ ſiue Nuci, aut etiam καρυκῇ, id eſt, aridæ Ficui ſimilis dici poteſt. ſolùm videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortaſſe non κιχωριώδης, ſed βατραχιώδης legendum eſt: quo modo ſi legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnius ſylueſtris ſatis accedit. Verba autem Theophraſti de Aconito ſic ſe habent: *Theophraſti locus animaduertitur.*

Aconitum naſcitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, ſed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium κιχωριώδης (aliàs βατραχιώδης) radicem ſimilem & forma & colore καρύᾳ, id eſt, Nuci: vim illam lethiferam in hac eſſe; folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem eſt herbę non fruticis. Breuis verò eſt herba, οὐδὲν ἔχουσα περιττὸν, id eſt, nullum habens ſuperfluum aut adnatum. Naſcitur vbique, & non in Aconis ſolùm, à quibus appellationem ſortitur. Eſt autem is vicus Periandynorum (nonnulli & rectius Maryandynorum legunt.) Amat loca potiſſimùm petroſa. Non paſcitur ea neque ouis, neque vllum animal. *Aconitum Theophraſti.* *Theophraſti locus reſtitutus.*

Potentia autem ac facultate hæc herba pernicioſa admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam ſuum Aconitum eſſe, Theophraſtus apertis verbis teſtatur; remedium cuius nunquam ait eſſe repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis.

CAPVT XI.

ALIIS Lycoctonis, quæ colore floris à ſuperioribus diſtinguuntur, & ſuæ ſunt ſpecies. Poſſet inter has Napellus recipi, niſi ſeorſum, legitimis de cauſis, deſcribendus foret.

Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris aſſurgit caulibus inſtar 1.
Napelli: folia variè ſimiliter & creberrimis inciſuris diuiſa: flores ſecundum caules ſuperius, veluti in longam compoſiti ſpicam, è punico ac obſcuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi ſcripſimus) in poſterius videlicet corniculum deſinentes: ſiliquæ & ſemen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, craſſæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhæreſcentibus filamentis.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet diſſectis, fiſſis nigricanti- 2.
bus foliis; flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compoſitis; ſiliquis item ac ſemine omnino ſimilibus: ſed radix differt filamentis ac cirris multis tantummodo confibrata, ac Napo nequaquam ſimilis.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuiſura 3.
Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: floſculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: ſiliquæ & ſemina cum aliorum conueniunt. radix fibroſa, nigricans, adnatis ſubinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur.

Tranſlata hæc genera aliundè in Belgij ſunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi ſcribit, atque illic etiam flore dilutè purpureo reperiri.

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon cæruleum paruum.

Primum ac tertium vnà cum Napello ſæpenumerò aut non multò pòſt, ſed ſecundum ſeriùs multò floriferum eſt.

Lycoctoni eſſe ſpeciem abundè manifeſtum: & nocendi non minoribus facultatibus præditum fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis ſupra duos aſſurgit cubitos: foliis circumueſtitur Ranunculi maioribus, è virore nigrioribus, prona tamen nonnihil albicantibus, numeroſioribus item altioribusque inciſuris in plures lacinias fiſſis, & magis relucentibus: flores à medio faſtigium petunt, ordinata ſucceſſione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus ſuis partibus propemodum referentes; quinque enim conſtant particulis, quarum maior ſuperior cucullo aut caſſidi capitis cauo operimento ſimilis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ anguſtæ inferiores: nonnullis exiguis ſtaminibus mediis; è quibus duo repandi exoriuntur ſtyli, non prius quàm eleuetur cucullus, ſe exerentes. radix oblonga, craſſa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, creberrimè geminata, præſertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhœtiæ, tum alibi in montibus, nullo ſerente prouenit; apud Belgas quandoque in hortis reperitur.

Maio aut Iunio, interdum etiam ſeriùs, alſioſis locis flores vigent: ſemen Auguſtus dat.

Recentior ætas vnà cum Barbaris Napellum à figura & effigie Napi in radice apparentis vocat: Germani Yſenhutlin / blowolfſwurtz / kappen blůmen / narrenkappen / teuffelſwurtz: noſtri Wolfſwortele. Dicitur & Thora quaſi φθορὰ, id eſt, interitus aut corruptio; item & Taura aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycoctoni eſt ſpecies, habet autem ſuas Auicenna rationes, cur & lib. II. deinde & lib. IIII. Fen. VI. tractatu primo, à Chanach adip, id eſt, ſtrangulatore lupi, ſiue Aconito Lycoctono ſeparauerit.

Toxicum. Poteſt verò & Toxicum dici. Toxicum etenim pernicioſum medicamentum, quo ſpicula, tela, ſagittæ præſentaneo inficiuntur veneno: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata & Toxa appellitant. Conficitur autem iſtud etiam ex Napello, quanquam tamen & ex aliis.

Dioſco-

Napellus.

Dioſcorides etiam Toxici ſymptomata & remedia referens, eadem fere, quæ ab Auicenna de Napello adfert. Scribit tamen de Napello & Toxico ſeorſum Auicenna, ſed quid Toxicum ſit (vt ipſe fatetur) ignorans, vt minimè mirum fuerit, ſemel de Napello, iterum poſteà de Toxico egiſſe.

Vis autem & facultas Napelli, & homini & quadrupedibus multis pernicioſa eſt. Euidenti ſed perquàm miſerabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc eſt memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ eſſent radices, quicunque eas ederunt, mox ſæuiſſimis correpti ſymptomatis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumeſcunt autem illicò ab aſſumpto Napello labia ac lingua; oculi prominent, crura rigeſcũt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. IIII. Tanta huius veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduerſus autem tam pernicioſum venenum & hũc Napellum remedia quædam enumerat Auicenna, quæ poſt venenum ipſum vomitione redditum præſidio ſunt: atque inter ea murem etiam (vt paſſim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota ſubſtantia aduerſetur, & aſſumenté ab omni vindicet ac liberet periculo.

Antonius Guanerius Papienſis ſua ætate celebris medicus, in tractatu ſuo de venenis, hunc non murem, ſed muſcas eſſe exiſtimat. Refert ſiquidem quendam Philoſophiæ ac veritatis ſtudioſum, ſollicitè admodum ac diligenter murem huiuſcemodi quæſiuiſſe, neque vnquam vel murem vel arroſam etiam Napelli radicem ab eo repertam; ſed muſcas abundè multas folia depaſcentes inuentas, quas Philoſophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & aduerſus venena alia, ſed contra Napelli vtiliſſimam ac efficaciſſimam comperit.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarũ Lauri, antidoti Mithridatis ſingulorum vncias duas, muſcas Napelli XXIIII. mellis & olei quantum ſatis eſt. *Antidotum ex muſcis Napelli.*

In eadem cum Guanerio & philoſopho illo ſententia ſunt quoque P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depaſcentem nuſquam affirmant viſum; ſed muſcas eſſe, quæ turmatim aduolent, & floribus huius inſideant.

Sunt hæ maiores cæteris muſcis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamque herbam aut florem, quàm huius ſolius, appetunt.

Et veriſimile eſt non murem eſſe, qui Napello ſuſtentetur, ſed muſcas eſſe, quę linctu eius viuant. Nam aconitum, cuius Napellus ſpecies, mures ipſos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυόφονον, ſiue Muricida dicitur.

De Thora Valdenſi. CAP. XIII.

HÆC herba neque magna eſt, neque in amplitudinem vllam effunditur: ſingulari tantùm aſſurgit cauliculo, eoq; rotundo & palmum aut ſemipedem tantùm alto, cui vnicum, ſubinde duo, rarò plura adnaſcuntur foliola, duriuſcula, rotunda, læuia, dilutè & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: floſculus in cacumine eminet luteus, minor quàm Ranunculi, alioqui aſſimilis: globatum capitulum ſequitur è ſeminibus congeſtum. radiculæ cohærent IX. aut X. inſtar Aſphodeli, ſed minores multò, & acuminatæ.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdẽſes, qui partem horum montium Italiam verſus incolunt, frequens: reperitur & in Baldo Italiæ monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdenſis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiuſdam herbæ Auicenna lib. IIII. Fen. VI. Farſiun dictæ. eandem au-

Thora Valdenſis.

tem hanc cum Thora Valdenſi eſſe, affirmare non fuerit facile; præſertim cùm Farſiun ſibi referat incognitũ, & nullis ab eo depingatur notis.

Pernicioſa autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem eſſe aiunt, vt homo quidem præcipuè, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius ſucco imbuto illitóve intra ſemihoram pereat ac moriatur. Negatur tamen mortiferum, ſi bibatur, aut deuoretur, tametſi abſque noxa id non fiat.

Vtuntur ſucco venatores ad ferarum venationem, quem expreſſum & præparatum in bubulis aſſeruant cornibus, ad ſagittas intingendas veneno ac toxico præſentaneo. Vim eius experturi acum eo ſucco inficiunt, quà ranam pungant: quæ ſi illicò moriatur, præſentaneum iudicant: auctor Geſnerus.

De Anthora. CAP. XIIII.

ANTHORA effigie Napellum refert, ſed humilior ac minor eſt: caulis eius dodrantalis, aut paulò altior: folia crebris ac profundis inciſuris fiſſa, vti Napelli, ſed minora: flores forma eadem, non tamen cærulei, ſed è luteo pallentes: ſemen & ſiliquæ reſpondent. geminæ ſubſunt radiculæ, Oliuas aut Orchios globulos referentes, foris ſufflaueſcentes, interius candidiores; frangi, vbi reſiccatæ, ſatis contumaces, friabiles tamen; vbi quidem ſuæ ſpontis eſt. fœcunditate enim læti aut hortenſis ſoli, laſciuienti ſubinde longiores ac plures ſubnaſcuntur radices.

Anthora.

Napellus Moyſis. Zedoaria.

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosque, tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolę & Taurini Ligures Anthoram, vulgò l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello ſimilem illiusque veneno repugnantem, Moyſis Napellum vocat, cap. CCCCC. lib. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam ait vnà cum Napello creſcere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi impotentioresque reddi: & eſſe Theriacen, id eſt, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenoſorum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moyſis, ſed & Auicennæ eſſe Zedoariam conſequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt: radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non abſque ratione Zerumbeth ſiue Zurumbeth Auicennæ ac Serapionis eſſe putatur.

Dicta autem Anthora quaſi ἀντιφθορά: quòd nempe Thoræ aduerſetur, & alexipharmacum eius ſit.

Thoræ autem ac Anthoræ, ſiue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, ſed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduerſus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Eſt au-

Eſt autem Anthoræ radix valde & inſigniter amara;aduerſatur venenis omnibus;vtilis ad purgationes; ſeroſos ſiquidem & muccoſos etiam per inferiorem ventrem educit humores: lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

Hugo Solerius non modò per inferiorem ventrem, ſed & per ſuperiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum eſſe ad quantitatem Faſeli (quem vulgò Fabam) ex iuſculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

Antonius Guanerius Anthoram magnæ etiam aduerſus peſtem efficaciæ refert: tractatu de peſte, differentia II. cap. III. Et quod ad experientiam, inquit, vidi, conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix exiſtit. Et eſt herba,quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur,ex qua venenum conficitur,cum qua in Alpibus Salutiarum & Pinarolij capras ſylueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſſimilatur nucleis oliuarum, & eſt Bezoar illius Thoræ,quæ eſt adeò venenoſa,quòd omnia animalia ſua interficit venenoſitate. hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuenſis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu de venenis: ſed quæ adferuntur, non ſatis notam aut cognitam ipſis fuiſſe Anthoram,oſtendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba cauliculum erigit teretem & ſingularem, atque circa hunc folia quaterna,ab vno veluti centro in decuſſis ſiue crucis figuram concinnè digeſta: ſunt hæc lata,venoſa,oblonga,ſubnigricantia,& aliquantulum acuminata: in faſtigio ſupra hæc floſculus prodit herbaceus,foliolis aliquot anguſtis, veluti calycis ſui alabaſtris, inſidens: ſequitur inde bacca inſtar vuæ acini; ſemine intus minuto ſubcandicante, vt Halicacabi, farcta. radix tenuis,longiuſcula, geniculis aliquot articulata, obliquè ſerpit,alicubi interdum progerminãs.

In ſyluis opacis ac perinde aliis vmbroſis pingui ac læto reperitur ſolo.

Aprili flos exit: bacca Maio maturitatem aſſequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam: pleriq; tamen Vuam verſam,& Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches exiſtimant. Germani **Wolfsbeer/einbeer:** Brabanti **Wolfbeſien/& ſpinnecoppen**,id eſt, Araneam; ab ementita videlicet araneæ forma, quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabaſtris per maturitatem exprimit: Gallis eſt *Raiſin de regnard*: Hiſpanis *Centelha*, vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptiſta Sardus aduerſus mentis emotionẽ, inſaniam,& fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut ſæuitiam incidentes; quàm prauarum rerum aſſumptione contractas: ſi XX. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere. CAP. XVI.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satiuum,& Syluestre.

Ad ſylueſtre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus poſterius & ſeorſum.

Satiua Papauera tria ſunt: album,nigrum;vtrunque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga,lata,læuia,lactucę foliis longiora,candidiora,marginibus ſinuoſa: caulis ſiue ſcapus rectus,quandoque tricubitalis; in cuius faſtigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis ſtaminibus ſtipatum apparet capitulum;quod adultum globoſam,nonnihil tamen oblongam formam habet,& ſupernè operculo contegitur, intetius membranis non paucis in loculos diſcernitur; in quibus ſemen copioſiſſimum, ſed minutum, 1.

Papauer nigrum ſatiuum.

Papauer ſatiuum tertium.

nutum, rotundum & candicans. radix ſubeſt nullius momenti, deſcendens in altum.

2. Huic ſimile eſt nigrum Papauer, ſed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: ſemen nigricat.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque ſatis ampla, ſed quæ citò defluant: raró, ſed tamen quandoque pluribus inciſuris ac diuiſuris diſſecta, ac fimbriarum inſtar multifida.

3. Tertium Papauer caule, foliiſque, floribus item & capitulo minus eſt: flos è cæruleo ac purpureo obſoletum & dilutum quendam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, ſed maturato ſemine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipſi inſidet, circulariter hiat, facilem defluenti ſemini viam præbens, quod aliis duobus non contingit, quorum ita recluſi permanent calyces, vt nullum queat elabi ſemen.

4. Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non raró fimbriarum inſtar inciſa ac diſſecta apparent. Color horum ſubinde albidus, frequenter rubens, quandoq; ex vtriſque variè permiſtus. Rubent verò nonnulli intenſo colore purpuræ æmulo: alij autem dilutius, vel minus eleganter.

Capita huius generis Papaueris ſuperiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipſis ſemen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans eſt; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vſus colligitur, *Opium.* & denſatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipuè ex ſecundo genere; non modò Dioſcoride, ſed & Galeno, ac Plinio teſtibus.

Meconium. Exprimitur & ex capitulis ac foliis ſimul ſuccus, quem Meconium nominant.

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam non raró in ipſis aruis: tertium frequentiſſimum, quod crebrò non ſatum pluribus quoque reperitur locis, præſertim tamen in hortis.

Iunio menſe flores exeunt: ſemen pòſt perficitur.

Græcis *μήκων*: Latinis Papauer: nomen Officinæ ſeruant; nonnullis ὀξύτονον: Germanis Magſamen/olmag: Belgis Huel & mancop: Hiſpanis *Dormideras*, & *caſcall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domeſtico*.

1. Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & ſemen albidius, ἥμερον καὶ κηπευτὸν, id eſt, ſa-

Papauer ſatiuum quartum.

eſt, ſatiuum ac hortenſe dicitur. Dioſcorides θυλακῖτιν etiam nominari refert: vulgò Papauer album.

Alterum genus nigro ſemine, Dioſcoridi ἄγριον ſiue ſylueſtre eſt, quod, inquit, πιθῖτις vocatur, & à nonnullis ῥοιάς, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer nigrum: pleriſque noſtræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum. 2.

Tertium genus ἀγριώτερον ſiue agreſtius eſt, Dioſcoride auctore; idem & φαρμακωδέστερον, id eſt, medicamentoſius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo. 3.

Dioſcoridis corruptus locus.

Veriſimile autē hoc loco ſubeſſe mendum ac errorem. Tertium ſiquidem iſtud genus humilius ac minus eſt; neque oblongioris, ſed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem poteſt, vt pro μικρότερα perperam ſcriptum ſit μακρότερα: &, ἔχουσα τὴν κωδίαν ἐπιμήκη, acceſſorium. Non enim huius (vt diximus) ſed candidi longius & maius eſt: longius item, ſed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertium iſtud Papauer agreſte illud eſſe, ex quo διακωδίου compoſitio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. De medicamentis ſecundum loca. Nam Crito & poſt Themiſonem Democrates, ἄγριον ſiue agreſte accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non ſeritur: μήκωνα ἀγρίαν, inquit, οὐδὲ γὰρ πῶς σπείρεται. quale tertium, quod nullo ſerente ſæpè naſcitur.

Plinij hæſitatio.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. ſub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & ſponte in aruis cum Hordeo naſci: tria tamen illic ſatiui genera eſſe, atque iſtud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter ſatiua & ſylueſtria medium conſtituit: ita oſtendens, vel tertium ex noſtris, vel ſaltem diſcrimen iſtius & Erratici in frugibus naſcentis, haud rectè ſe agnouiſſe.

Cæterùm Papauerum omnium refrigeratoria vis eſt, vt Galenus in lib. De ſimpl. med. facultatibus.

Semen, vt idem in lib. De alimentorū facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inſpargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præſtat. Refrigerandi autem ipſum facultatem habere ac ſomnificum eſſe, corporique nullum commemorabile præſtare alimentum, etiam addit. Eſt autem ſeminis huius, ſaccharo quidem incruſtati, in ſecundis mēſis quandoq; vſus, cum aliis tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obſeruatur. Ad ſomnum conciliandum non multùm efficax eſt.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule eſt, panique illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis ſenſum ſumitur. Conficitur verò ex tertij generis ſemine frequentius.

Codyis ſiue capitulis maior ineſt vis, quæ ad ſomnum conciliandum, defluxionesq; ſiſtendas, ac reprimendas, plurimum faciunt; propinquamque, ſed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortiſſimum eſt: hoc ignauius Meconium. Vtrumq; autem quouis modo, vel aſſumptum, vel capiti applicatum, ſomnum, ac ſubinde profundum moleſtumq; ſoporē conciliat. Opium copioſius hauſtum etiam mortiferum: vt verè Plinius. Dolores autem omnes ſopit, ſed ægrius curabile malum non rarò relinquit.

Offenduntur eius vſu, vt Galenus lib. II. De medic. ſecundum loca, ſolidæ partes, adeò vt poſtea correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuēre, ita vt debilem oculum reddiderint, & viſus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducūt, quæcunque ex Papaueris ſucco, ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia ſunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris ſucco confiunt ſenſum ſtupefacientia: neque niſi extrema vrgente neceſſitate ad eorum vſum perueniendum; cùm

videlicet

videlicet nullum aliud mitigatorium ſæuiſſimis doloribus opem adfert, vel ſuccurrit: vt Galenus lib. De medicamentis ſecundum loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

1\. Papauer erraticum.

2\.

ERRATICO Papaueri cauliculi & folia nigriora hirſutioraque: folia vtrinque altis inciſuris inſtar Cichorij aut Erucæ diuiſa: flores è faſtigiis cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore; ſtaminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus; quod adultum minus eſt, ſed tamen oblongioris formæ quàm tertij ſatiui: ſemen exiguum nigricat.

Huius & alia minor eſt ſpecies, foliis minoribus, oblongis, non Erucæ per margines diuiſura, ſed tantummodò ſerratis; reliquis priori ſimilis.

Species eius etiam aliquot eſſe, ſatis Dioſcorides ipſe innuit, folia referens Origano, aut Erucæ, aut Thymo, aut Cichorio ſimilia conſpici. Nam in horum foliis magna diuerſitas. Sunt tamen, qui dictiones ὀριγάνῳ ac θύμῳ redundare; & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi foliis erraticũ Papauer reperirii affirmẽt.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Auena, reliquiſque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non raro quoque inter olera, ac ſecus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venuſtatiſque quandam gratiam aruis conciliant.

Dioſcoridi eſt μήκων ῥοιάς; Latinis Papauer erraticum; Gazæ Papauer fluidum; Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero ſaluatico*: Hiſpanis *Amapolas, roſella, papoulas*: Germanis Clapper roſen/ korn roſen: Belgis Rooden huel/ wilden huel/ rollebloemen: Gallis *Coquelicoc, pauot ſauuage, conſanons.*

Et ῥοιὰς nominari Dioſcorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & aliis Papauerum generibus etiam corniculatis. Nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos eſt. Omnium citiſſimè pereunt. Vt enim omnibus commune eſt, florem membrana quadam integi, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipſo ſe exerente flore in duas dehiſcens delabitur partes; ita quaterna ipſis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, ſed & aliis ea de cauſa commune eſſe poteſt; ſi modò à floris facili acceſſit delapſu. Quòd ſi verò à ſeminis profluuio (vti apparet) Rhœadis cognomen acceſſerit, ſatiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citiſſimè ac facillimè ſemen excidit: Defluit verò & huic erratico, ſed minus manifeſtè.

Anemone ſylueſtris. Conuenire autem erraticum iſtud Papauer cum Anemone videtur ſylueſtri. Et occurrit Anemones vox; inter confuſas Papaueris apud Apuleium appellationes. Dioſcorides etiam Anemonem ſylueſtrem cum Papauere Rhœade à nonnullis confuſam, cap. de Anemone ſcribit. An autem ipſe ſe ſatis explicare potuerit, relinquimus diligentius elimandum; nobis non ſatisfecit.

At facultas erratici Papaueris ſimilis eſt ſuperiorum Papauerum, frigida & ſomnifica.

Quorũdam error. Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem ducem ſecuti, flores aduerſus pleuritidem commendant; ſtatim accedente dolore, vel ſtillatitium ex ipſis liquorem, aut ſerapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non rarò dolorem contingit; ſed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægrè ac cum difficultate ſputo procedente: præſertim quibus non eſt robuſta corporis conſtitutio, valenteſque vires. Erroris huius occaſionem præbuiſſe potuit Baptiſta Sardus, qui flores huius Papaueris aduerſus lateris dolores, à pleriſque feliciter exhiberi; & aduerſus ſanguinis ſputationes vtiles, memoriæ prodidit.

De

De Papauere corniculato maiore. CAP. XVIII.

Papauer corniculatum maius.

1.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur ſpecies, & magnitudine & floris colore differentes.

Quod maius eſt, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac lacinioſis foliis ſatis refert; non tamen læuibus, ſed nonnihil lanugi-noſis, inſtar ferè foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioresque in plures alas diuiduntur: flores ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulũ, ſed tenue oblongum incuruumque corniculum, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans. radix ſubeſt oblonga, craſſior; in nonnullos quandoque reſtans annos.

Vulnerata herba ſuccum præbet luteum, & guſtatu ſalſilaginem refert, vbi ſuæ ſpontis eſt; in maritimis videlicet, aridis, & ſqualidis, quæ amat, locis: in hortis ſucco illo magna ex parte deſtituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis *μήκων κερατῖτις*; Latinis Papauer corniculatum: ab Oribaſio & Aëtio *παράλιον*: Plinio Papauer Paraliũ: Carullo Papauer luteum: aliis Papáuer marinum: atq; inde Hiſpanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus *μήκων ἀγρία*, id eſt, Papauer ſylueſtre; à nõnullis quoque, Dioſcoride teſte, Glaucion, propter foliorum ſimilitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha. Memitha ſiquidem Arabibus Glaucium eſt: Germanis **geel Olmagen / geelen hud**: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abſtergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioſcorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iecinoris affectus ſanare poteſt; his etiam qui craſſas & *ἀραχνώδη* reddunt vrinas, prodeſt.

Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leuiter purgat: folia cum oleo trita argemas iumentorum ſanant & abſtergunt.

De aliis corniculatis Papaueribus. CAP. XIX.

PROXIMVM ſiue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus eſt, & foliis Erucæ modo altè inciſis, nonnihilq; piloſis: cauliculi eius tenelli & ramoſi procumbunt: flores minores intenſo ſatis colore rubent, dilutius tamẽ quàm Papaueris erratici: corniculum minus eſt, cuius cacumini operculum ſubinde, aut veluti latius capitulum inſidet: ſemen in his exiguum nigrum. radix verò oblonga. 2.

Tertium huius generis Papauer, etiam ſecundo exilius, ac foliis tenerioribus, in minutulas videlicet particulas diſſectis: floſculus minor, cærulei purpurei coloris nigræ Violæ æmuli. radix tenuis longiuſcula. 3.

Non in maritimis, ſed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-ueterum, qui in Meſuem cõmentati ſunt, offendiſſe ſe iſta tradũt, in Arragonum & Caſtellæ Hiſpaniæ regnis, locis mediterraneis; in agris & iuxta viarum ſemitas, ſapore ſalſilaginem nequáquam referente.

Vtrunque corniculati Papaueris genus habetur: neutrum Anemones.

Exiſtimatur à pleriſq; rubentis floris Glaucium eſſe. Nec in totum à veritate aliena videtur ſententia. Nam, vt Dioſcorides ait, Glaucio folia ſunt Papaueris corniculati ſimilia, ſed *λιπαρώτερα*, id eſt, pinguiora, *χαμαίζηλα*, humilia ſiue in terram procumbentia, grauis odoris, guſtuque amariora, ſuccus verò multùm croceus. Atque huiuſcemodi ſucco Papauer iſtud corniculatum haud deſtitui, teſtes ſunt P. Pena, & M. Lobelius: amarius quoque facilè eſſe poteſt, vtpote ſalſilaginis guſtu carens. Quæ ſanè affinitatem cum Glaucio (ſi non idem) magnam oſtendunt. *Glaucium.*

Papauer corniculatum rubrum.

Papauer corniculatum violaceum.

Ait Dioſcorides, naſci Glaucium ad Hierapolim Syriæ. ſed & alibi quoque reperiri, quid prohibet? & fortaſſe nonnihil etiam immutatum.

Hypecoon.

Cæterùm corniculatorum iſtorum duorum Papauerum noſtro quidem ſeculo nullus, quòd ſciamus, vſus; atque idcirco de viribus ac facultatibus nihil occurrit afferendum.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadantenus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur: folia huic quàm tertio corniculato Papaueri tenuiora, minutiſſimis inciſuris diuiſa, colore & aſpectu, tum & figura graueolentis agreſtis Rutæ minimæ ſatis ſimilia: cauliculus breuis eſt: floſculus odoratus, perpuſillus, lutei coloris, è ſenis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquàm exiguis: cornicula ſuccedunt recurua, articulata; in his ſemen flaueſcens, quadrangulare. radix oblonga, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines pleriſque locis reperitur, veluti nonnullis Hiſpaniæ, & in Gallia quoque Narbonenſi, præſertim iuxta Nemauſum Coloniam.

Ὑπήκοον, & à nonnullis Ὑπόφεων, teſte Dioſcoride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent. Cur pro Cumino ſylueſtri hæc ſit habenda herba, nulla occurrit ratio: pro hac tamē ad ſe miſſam Matthiolus refert, ſi nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hypecoū eſt; & Papaueris ſucco ſimile: auctor Dioſ.

De Hyoſcyamo. CAP. XXI.

Hyoſcyamus niger.

Hyoſcyamus luteus.

HYOSCYAMI tres veteribus ſunt; niger, luteus & albus. Poſterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.

Niger Hyoſcyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginoſa, laciniata & marginibus conciſa: caules craſſi ſunt, cubito altiores, ramoſi; quos flores continua ſerie digeſti conueſtiunt, patentibus calathis figura aſſimiles; colore ſecundum margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis; in medio verò ex obſcuriore purpura nigricantes: calyces ſuccedunt rotundi, oblongi, craſſi, ventricoſi, ſuperius aculeati ac operculati; in quibus ſemina haud ita magna, colore ſordentia. radix craſſa, prolixa, albicans, in alterum viuax annum; quoaduſque videlicet ſemen perfecerit. Grauis odoris ac ingrati tota ſtirps eſt, caput aggrauans & ſomnolentiam inducens. 1.

Secus vias vbique ferè gignitur in ſabuloſis, & locis haud cultis.

Lutei Hyoſcyami caulis ſimplicior, folia indiuiſa, minora, lata tamen & oblonga, Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculorum faſtigiis inconditi, luteo pallentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vaſcula ferè ſimilia, ſed minora, teneriora & ſpinis carentia: ſemen pallidius, ſufflauum, vt Irionis puſillum. 2.

Candidus Hyoſcyamus candidiſſimis molliſſimiſque foliis exit; lanuginoſis videlicet, nonnihil quoque circumroſis ac ſinuatis, ſed minus, ac minoribus quàm primi, ſiue nigri: cauliculi breuiores ſunt: floſculi ſecundum cauliculos candidi, minores: calyces leues, haudquaquam ſpinoſi: ſemen candidius. 3.

Duo hi poſteriores Hyoſcyami rari ſunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aſpera non rarò præbent, præſertim vbi Rhodanus in Narbonenſi Gallia mari influit.

Æſtiuis menſibus & non rarò in multũ Autumnũ omnes florent: ſemẽ interea perficitur.

Græci Ὑοσκύαμον: Latini Apollinarem & Fabam ſuillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Aliis, veluti inter ſpurias voces refertur, διοσκύαμος ſiue Iouis Faba, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδάμυλον, ὑπνωτικὸν ἐμμανὲς, ἄπομον διθιάμβειον; à Pythagora & aliis ξελίων; Zoroaſti τιφώνιον aut τυφώνιον: Latinis, vt Apuleius ſcribit, Inſana, Alterculum, Sym-

Hyoſcyamus albus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuſcis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuncia; Matthæo Syluatico Dens caballinus, Milimandrum, Caſſilago; Iacobo à Manliis Herba pinula: in Officinis Iuſquiamus: Italis *Hyoſquiamo*: Hiſpanis *Velenno, meimendro*: Germanis Bilſen kraut/ bilſamen/ teuffels augen: noſtris Bilſen cruyt: Gallis *Hannebane* & *endormie*. Herculi aſſcriptum eſſe Hyoſcyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore μέλας & niger: alter & hinc luteus: tertius candidus, cùm à florum, tum & foliorum totiuſque herbæ candore & albicante colore dicitur. In ſeminibus colorum diſcrimen non adeò magnum eſt.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto: luteus pro tertio deſcribitur, errore manifeſto: huius tranſſcriptoribus occaſionem præbuiſſe potuerunt antecedentia, acceſſione ſuperfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem eſſe oportet, lib. XXV. cap. IIII. Plura eius genera, vnum nigro ſemine, floribus penè purpureis, ſpinoſum: vulgare autem eſt fruticoſius & altius Papauere. Secundi ſemen Irionis ſemini ſimile: ambo inſaniam gignentia capitiſq; vertigines. Tertium genus molle, lanuginoſum, &c.

Plinij locus redintegratus.

Temperamento autem omnis Hyoſcyamus omnibus ſuis particulis vehementer & quarto quidem ordine refrigerãs eſt, ſoporiferus item, & dolores omnes ſedans: aduerſus acres calidaſque defluxiones oculorum aliarumq́ue partium proficit: ſanguinis eruptiones & muliebria compeſcit profluuia: ad teſtium aliarumq́ue partium inflammationes adhibetur.

Proſunt ſubinde vel ſola impoſita folia, quandoque eadem cataplaſmatis permiſcentur. Eſt & ſeminis ſolius nonnunquam vſus; additur verò & antidotis dolorem ſopientibus. radix commanſa aut in aceto decocta dentium dolores finire poteſt. Breuiter, Hyoſcyamus ſimilem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipſo, quod ab illis periculum. Teſtatur Dioſcorides folia in olere ſumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam foliis mentem corrumpi ait, ſi plura quàm quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioſcorides inquit, recepere: deinde luteus: niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam inſaniam ac ſoporem afferre affirmat: huicq́ue flauum ſiue luteum propinquam obtinere facultatem: fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenoſum: candidum ad ſanationes maximè idoneum eſſe.

Officinæ tamen paſſim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimùm deſideratis.

De Hyoſcyamo Peruuiano. CAP. XXII.

PERVVIANVS Hyoſcyamus altior eſt non modò nigro, ſed & luteo. caules eius ad tres vel plures cubitos non raro attolluntur, ramis nonnullis brachiati; qui foliis conueſtiũtur latis, oblongis, acuminatis, maioribus quàm lutei Hyoſcyami, Oxylapathi ferè ſimilibus, ſed tamen latioribus, mollibus, dilutè virentibus, tenuiterque hirſutis. quæ quandoque cauli ſic adhærent, vt ipſum quodammodo amplecti videantur: alias verò è pediculo non exiguo prominent. flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patẽtioreſque quàm Hyoſcyami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilutè purpurei, & ad marginem propemodum albicantes. vaſcula & ſemina qualia luteo. radix craſſiuſcula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouinciis, inter quas regio Peru eſt, in Europam primùm venit, vbi in hortis ſatus feliciter adoleſcit, vno anno ad abſolutionem perueniens.

Hyoſcyamus Peruuianus.

Hyoſcyami Peruuiani altera icon.

Seritur Vere: ſub Auguſtum aut quandoque ſerius flores; ſemen poſtea ſuccedit.

Americæ incolæ Petun appellant: alij Herbam ſacram, aut Sanctam herbam: nonnulli Nicotianam: Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoſcyami eſſe ſpeciem non forma modò qualis luteo, ſed & aſſimilis oſtendit facultas. Soporem ſiquidem inducit; mentem emouet; & ſimilem ebrietati conſtitutionem adfert, vel ſolo fumo accepto; vt teſtis eſt Andreas Theuetus. Sunt autem hæc ſtupefacientium ac frigidiſſimorum opera, qualis eſt Hyoſcyamus.

Inſeritur ſiccum eius folium Palmæ conuoluto folio; deinde illo vna à parte accenſo, per alteram fumus nidorq́; vrentis, patente ore naribusque excipitur, dolorum ita lenimenta, famis ſitisque obliuionem; & hilaritatem quandam initio, pòſt largiore vſu ebrietatem etiam, veluti à meraciſſimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri ſuperfluos abſumi.

Calidum ac ſiccum hunc Hyoſcyamum eſſe, & quidē ſecundo ordine, Nicolaus Monardis ſentit; ac vnà reſoluendi, ſordidaque repurgandi cum quadam exigua adſtrictione ei facultatem adeſſe. Adeſt verò & ei Narcotica ſiue ſtupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis ſcribit, & Alexipharmaca quædam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum oſtendit acrimonia, quæ non modò guſtu ſentitur, ſed & vlceribus neruoſarum partium virentibus foliis impoſitis, quandoque percipitur. Saliuam verò & commanducata folia ciunt ac pituitam detrahūt. quod & fumus aridorum receptus præſtat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem eſſe oſtendunt. Quæcunque enim commanſa aut in ore detenta pituitam euocant ac ſaliuationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ ſaxifragæ, aliaque ſimilis potentiæ. Narcotica autem & huius facultas haud in obſcuro eſt. Nam fumo per os nareſque recepto ſimilis ebrietati, mente perturbata, affectus ſuperuenit, cui non rarò ſomnus ſuccedit; veluti ab aſſumpto Opio. Quod & acrimoniam quandam guſtu refert, & caliditatis idcirco haud eſt expers. Quam & commanducatum ac aſſumptum mox exerit: in pectore calorem quendam excitans, mentem tamen non minus perturbans: vt Petrus Bellonius ſingularium lib. tertio ſcribit. vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & ſemidrachmæ pondere ipſum aſſumere; nullo alio ſuccedente incommodo, quàm quòd leui inde quadam veluti ebrietate corripiantur. Ita quoque & Hyoſcyamus iſte guſtu acris & facultate calidus,

P 3 narco-

narcoticam nihilominus facultatem obtinet. Conſequi auté hinc videtur non modò Hyoſcyamum hunc Peruuianum,ſed & Papaueris ſuccum ſiue Opium ex differentibus partibus conſtare,quibuſdam videlicet acribus & calidis,aliis verò extremè frigidis; narcoticis nempè ſiue ſtupefacientibus. Si modò narcotica vis ſiue facultas extremam frigiditatem conſequatur. vt Galeno & veteribus omnibus viſum. Sed ſi narcotica facultas non ab extremè & quarto ordine frigida qualitate pendeat,ſed à ſubſtantiæ eſſentia procedat, poterit Hyoſcyamus iſte calidus ſimul & narcoticus eſſe. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura,ſed ab ipſius ſubſtantiæ proprietate. Non ſecus ac purganti medicamento, non à temperamento, ſed ex totius ſubſtantiæ eſſentia,ſua vis adeſt. De quo & Pempt.primæ lib. primi cap.ſexto ſcripſimus. Vt vt eſt, Hyoſcyamus Peruuianus,qui acrimonia ſua caliditatem oſtendit,narcotica facultate haud eſt deſtitutus.

Folia autem huius Cephaleæ ac Hemicraniæ præſidio eſſe: tum & ventriculo perfrigeratione laboranti,præſertim puerorum; nephriticiſque doloribus prodeſſe: vteri ſuffocationibus præſenti eſſe remedio: articulorum dolores ſedare,ſi calefacta ſub cineribus, parti dolenti admoueantur,Nicolaus Monardis ait.

Prodeſt verò & ad dentium dolores Hyoſcyamus iſte, ſi linteo huius ſucco imbuto dens extergatur, ac deinde ex foliis pilula admoueatur.

Succus cum ſacharo coctus aſſumptuſque ventris lumbricos expellit; vmbilico tamé folio impoſito. Idé verò & vlcera vetera expurgat,detergit,& ad ſanitaté perducit: eodé auctore.

Vtuntur autem huius foliis apud Belgas etiam pleriq; aduerſus ſcabiem cutiſque fœditates,& ad vulnerum curationes. Calidis verò & robuſtis corporibus tantummodo adhibéda, ſunt qui ſentiant: Debilibus ſiquidem ac ſenibus non fore tutum horum vſum. Atque hanc, vt videtur,ob cauſam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abſtinent, neque vllo vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer ſuprà infraq; purgatam; longum deinde & profundum ſubſequutum ſomnum, ab amico obſeruatum accepimus. fuit autem is qui aſſumpſit ruſticus,homo fortis,mediæ ætatis, hydrope laborans,qui ex ſomno expergefactus,cibum potumque poſtulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoque facultatem Hyoſcyamú hunc habere cognoſcere licet.

Narrauit verò & idem ſe aqua ex foliis per organa deſtillata à febribus ruſticos multos liberaſſe,hac pauco tempore ante acceſſiones propinata: deinde oleum ex relictis fecibus in ſacculo ſuſpenſis collegiſſe,quod ad ſcabiem vulnerumq; curationem ſingulare foret ac eximium: aridarum verò fecum puluere intertrigines non modò hominum, ſed & equorum citò curari.

Venenis quoque & hunc Hyoſcyamum reſiſtere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus ſucco infuſo,folio deinde ſuperpoſito, Monardis refert: qui & aduerſus omnium venenatorum morſus hunc quoque commendat.

De Solano hortenſi. CAP. XXIII.

INTER Solana vnum hortenſe eſt: Veſicarium,Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit ſententia.

Hortenſe Solanum caule cubitali aſſurgit,frequétibus alis ramoſo: folio nigricante,molli,lato,Ocymi aſſimili,ſed latiore ac maiore: flores candiduli: baccæ aliquot in racemis aut potius vmbellis exiguis dependent; per initia virentes; maturæ verò,aut nigricantes, aut rubentes,aut lutei coloris. radices candicant, tenues & fibroſæ.

Solanum iſtud multis gignitur locis,nec enim modò in hortis,à quibus cognomen tamen accepit,& in quibus crebrò aliis herbis permixtum reperitur; verùm & ſecus vias, agrorum margines,ſepimenta,veteres parietes,ruinas,& in aſperis ruderibus ſubinde reperitur.

Æſtate autem, & in multum quandoque Autumnú floret: & túc quidé fructus maturi.

Στρύχνος Græcis ἢ τρύχνος, & στρύχνος κηπαῖος: Latinis Solanum, & Solanum hortenſe: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina,& Vua vulpis: Hiſpanis ſimiliter *Morella* & *yerua mora*. Marcellus vetus medicinæ ſcriptor,& plerique alij eius ætatis, Strumú appellant. Plinius lib. XXVII. cap. VIII. etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confuſaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite
Apulei error. complexus,nomina eorum inter ſe fœdè permiſcuit. Germanis eſt Nachtſcadt: Belgis Naſtape: Gallis *Morelle*: Italis *Solatro*.

Vſus autem Solani, auctore Galeno in lib. De ſimp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Quod & in lib. De aliment. facul. affirmat, vbi inter ea quibus veſcimur, nullú eſſe olus ait, quod tantam habeat adſtrictionem

ac So-

Solanum hortenſe.

ac Solanum; meritoq; idcirco rarò quidem vt alimento; vt medicaméto verò aſſiduè eo medicos vti: minimi autem eſſe alimenti.

Dioſcorides Solanum eryſipelatis, herpetibusque, ægylopis, capitiſq; doloribus, æſtuanti ſtomacho, aliisque ſimilibus ſymptomatis ex acribus ac mordacibus humoribus prodeſſe ſcribit. Et fieri poteſt, vt huiuſcemodi malis auxilietur; ſed tamen ſemper non expedit, ſæpè etiam nocet adhibuiſſe. Plus etenim non rarò periculi ab huius generis remediis imminet, quàm ab ipſo morbo.

Eryſipelas ab exterioribus ad interiora verti, non eſſe bonum, ſcribit Hippocrates Aphoriſ. lib. VI. particula XXV. Et ſimiliter in Coacis. Eryſipelas foris quidem accedere commodum, intrò autem, ait, cóuerti lethale. Quod nõ modò de Eryſipelatis, ſed & aliis quoq; ſimilibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.

Nam huiuſcemodi frigefacientiũ ac repercutientium remediorum vſu, vitioſi, corrupti, acreſque humores introrſum ad principes & nobiles partes repellũtur, quod abſque ſummo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facilè, aut citò ad talium remediorum adminiſtrationem perueniendum, eryſipelatis, herpetibus, ac aliis ſimilibus cutis efflorеſcétiis vitiíſve apparentibus.

Solanum veſicarium.

Physalis alkekengi, L
L. sp. 262

De Solano veſicario. CAP. XXIIII.

VESICARIVM Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, ſubrubẽtes, quaſi geniculatos, paucioribus alis ramoſos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, ſed aſperiora, quandoque albo maculata: floſculi ſubcandicantes è foliorum alis dependent; & poſt eos folliculi veſicularum inſtar, rotundi aliquantulum, turbinati, ſingulari intus acino, magnitudine Ceraſi, vnà cum folliculo per maturitaté rubente; ſemine intus plano, rotundo, ſubcandicante, haud magno. tenues albicantes, latè ſerpunt radiculæ.

Naſcitur in parietinis, locis vmbroſis, aliquantulum humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus matureſcunt: flores antè apparent.

Græcis στρύχνος ἁλικάκαβος & φυσαλὶς dicitur: Latinis Veſicaria, & Solanum veſicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. XXI. Halicacabũ & Callion vocari ait.

A folliculis autem veſicarum ſpeciem imitantibus nomen accepit; ſiue, vt Plinius, quoniá veſicæ & calculis proſit. Germanis Schlutten/ boberellen/ Juden kirſen/ teuffels kirſen: noſtris Krieckẽ ouer zee/ id eſt, vltramarina Ceraſa: Hiſpanis *Vexiga de perro:* Gallis *Alquequenges, bagenauldes.*

Facultate autem huius folia, vt Galenus ſentit,

Halicacabus peregrinus.

tit, Solani ſimilia ſunt: fructus ciendæ vrinæ eſt idoneus, proinde multis cõpoſitis facultatibus, quæ ad iecur, veſicam, & renes accommodãtur, miſcetur. Dioſcorides fructum potum vrinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. CAP. XXV.

AD Halicacabi genus & aliam quandam veſicariam recentiores referũt, quæ tenuibus, ſtriatis, ac viticuloſis cauliculis latè ſeſe diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuiſa, laciniata, & per ambitus profundius inciſa: floſculi è longis pediculis candidi: folliculi diſtenti magnitudine Halicacabi, interſepientibus membranulis in tres diſtincti loculos; fructu in ſingulis vnico, duro, rotundo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamẽ vmbilico, qui mediocris magnitudinis, & cordis Conoidis latiorem ſpeciem imitari videtur. radix ſatis craſſa multis fibris capillatur.

Aliunde illata ſtirps eſt, Germani nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabũ & Peregrinam veſicariam hac de cauſa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Piſum cordatum. A vero aberrant, qui Dorycnion eſſe exiſtimant. Inter Solana nõ rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis ſcribit: Eſt granum paruum punctatũ nigredine & albedine, rotundum ſicut granum Mes, nullius odoris. Adfertur de Seni: in ſapore ipſius eſt amaritudo: & eſt calidum ac ſiccum in ſecundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & aſcaridas, & purgat ſuperfluitates phlegmaticas ab inteſtinis.

Granum Abrong.

Solanum ſomniferum.

De Solano ſomnifero. CAP. XXVI.

SOLANVM ſomniferũ ad duorũ aut trium pedum altitudinem ſubinde attollitur: caules eius craſſi, rotundi, duriuſculi, foliis veſtiuntur multis ſubpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui ſimilibus: floſculi ſubrubentes in breuibus pediculis, è ſinu foliorum, caules ambiunt: acini ſiue baccæ crocei coloris exiguis farctæ ſeminibus in folliculis ſuccedunt hirſutis. radix ſubeſt longa, craſſa, lignoſa, foris nigricans, aut, vt Dioſcorides, ὑπέρυθρος, id eſt, ſubrubente cortice veſtita.

Naſcitur in ſaxoſis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij ſatum, fructum perficere ægrè poteſt.

Dioſcorides *στρύχνον ὑπνωτικὸν* appellat: Theophraſtus *στρύχνον ὑπνῶδες*: ab aliis *δίρκαιον* dicitur: Latinis Solanum ſomniferum; à pleriſq; etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opſago.

Cortex radicis huius, inquit Dioſcorides, in vino potus drachmę pondere vim habet ſomniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris ſuccus: fructus valdè vrinam ciet. Dantur hydropicis corymbi XII. plures poti mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioſcoride quoque tranſſcripta habet; adiiciens corticem radicis in tertio eſſe ordine refrigerantium, vtpote Opio imbecilliorem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioſcoride & Theophraſto. CAP. XXVII.

MANICVM ſiue furioſum Solanum, folia habet, vt Dioſcorides ait, Erucæ ſimilia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à radice ὑψιφυεῖς ſiue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò in faſtigio eminens, vti Oliua, ſed hirſutius, inſtar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius: flos niger: poſt hunc fructus racemoſus, rotundus, niger, acinos X. aut XII. veluti Hederæ habens corymbos; ſed vuæ modo molles. radix ſubeſt candida, craſſa, concaua, cubitalis.

Theophraſtus huic folium etiam εὐζώμῳ, hoc eſt, Erucæ ſimile tribuit & maius; caulem Orgyę longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac piloſius, fructui Platani ſimile.

Gethyon autem ex Ceparum eſt numero, & vt quidem Plinius, Aſcaloniæ genus: quod penè, vt Theophraſtus ait, ἀκέφαλον, id eſt, abſque capite eſt, ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde. *Gethyon.*

Ὄργυα autem menſura eſt Heſychio, quanta eſt ambarum manuũ extenſio, ſiue, vt Marcellus, quantum protenſa hominum vtrinque brachia per pectus longitudine patent. *Ὄργυα.*

Naſcitur in montanis & vento expoſitis ac πλαταμῶσι, hoc eſt, locis latis, magniſque, mari vicinis.

Στρύχνον appellatur μανικὸν, ſiue furioſum Solanum: à nonnullis πέρσιον, ab aliis θρύον, aut potius, vt Theophraſtus habet, θρύορον vel βρύορον, itẽ & περιττὸν. Dicitur & ἔνορον, ὀρθόγυον, πεντάδρυον καὶ ἄνυδρον. Dioſcorides lib. ſexto De lethalibus medicamentis, Dorycnion etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autẽ habet Solani manici radix pota cum vino põdere drachmę vnius, vt imaginationes faciat nõ iniucundas. Duæ verò potæ mentẽ ad triduũ emouent. Sed quatuor drachmæ epotæ interimunt. Remediũ eſt aqua mulſa copioſa pota, & vomitu reiecta: auctor Dioſcor.

Theophraſtus eadem ferè habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, ſi placuerit vt quis ludat, ſeq; pulcherrimũ putet: Si verò vt amplius inſaniat, drachmis duabus opus eſt: Si autem inſaniam nunquam ſolui cupiueris, drachmas tres dabis: quatuor, ſi interimendum.

Solanum lethale.

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

LETHALI Solano caules ſurgunt bicubitales aut altiores, rotundi, mediocris craſſitudinis, ramoſi, è ſubrubro colore nigricantes; quos conueſtiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginoſa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flores oblongi, caui, è foliorum alis, obſcuriore purpura nigricant: bacca acino vuæ ſimillima, ſuccedit ſingulis vnica, ſplendidè nigricans, magnitudine ferè mediocris Ceraſi, exiguo ſemine grauida. radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac viuax, in propagines plures diſtribuitur.

Circa ſyluas, iuxta parietes, ſepimentaq; agrorum, aliiſque perinde parum cultis ac deſertis reperitur locis: vmbroſa amat.

Auguſto arrident maturæ baccæ: flores & antè & eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, ſiue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona*: Germanis Dollwurtz/ dollkraut/ ſchlaff beeren/ ſeukraut: Belgis Groote naſcape & dulle beſien. Sunt qui putent Fabam inuerſam dici.

Ad Mandragoram Theophraſti (qui differt à Dioſcoridis Mandragora) plurimùm accedit; ſi non ipſiſſimus eſt. Theophraſtus hũc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum ῥαγώδην καὶ οἰνώδην τῷ χυμῷ, id eſt, acino vuæ ſimilem, & ſucco vinoſum. Reſpondent quoque facultates. *Mandragoras Theophraſti.*

Nam

Atropa belladonna, L

Nam Solanum iſtud ſoporiferum eſt, mentem conturbat, inſaniam facit, ſi pauciores baccæ ſumantur: plures verò etiam interficiunt, citam feſtinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophraſtus de cauſis lib. VI. Somnũ, inquit, conciliat, & ſi copioſius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud eſt reperire genus, foliis anguſtioribus, venoſis, deorſum reclinatis: caule anguloſo: floribus oblongioribus calathi ſpecie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus ſuccedunt ſingulæ baccæ nigræ, aut ex nigro purpuraſcentes, ſeminibus refertæ, media ſui parte calyci denticulato inhærentes. radix grandis, ſtrumoſa & albicans.

Matthiolus Solanum iſtud agro ait exire Goritienſi in monte Saluatino inter ſaxa. & ſpeciem alteram Solani ſomniferi eſſe ſentit. Eſt tamen Solano lethali ſimilius, ad cuius genus idcirco potius referendum.

De Mandragora. CAP. XXIX.

Mandragoras.

1.

2.

MANDRAGORAS Mas eſt & Femina; vt etiam Dioſcorides ait.

Mari folia ſunt magna, longa, lata, læuia, dilutè virentia, veluti Betæ, ſed maiora ampliora que & reſupina: floſculi in ſingularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucentis læuoris, ſoporifero odore ſuaueolentia; in quibus ſemina modicè plana & quaſi reſima. radix prolixa, craſſa, candicans, ſubinde bifida aut trifida.

Feminæ folia anguſtiora ſunt & minora nigrioraque: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, ſed nõ minùs odorati: radix quoque prolixa, foris amplius nigricans, interius albida. Caret vterque caule, & folia ab ipſis promit radicibus.

In calidis regionibus, in ſylueſtribus & mõtoſis gignitur, veluti in Gargano Apulię monte. At in Germaniis ſatus tantummodo reperitur; & femina quidem perquàm rariſſimè.

Μανδραγόρας & à nõnullis *κιρκαία* Gręcis dicitur: & Circæa quidem à Circe illa venefica procurãdi amoris artifice. Creditur enim hui⁹ radix ad amatoria facere. Appellatur & *ἀντίμηλον, διρκαία*, ac vt nota habẽt, *ξηεάνθη, ἀντίμνιον, ἢ ἀντίμιον, βομβόχυλον*: à Pythagora *ἀνθρωπόμορφος*: Latinis Terrę malum, Terreſtris malus, Canina malus: Germanis **Alraun**: Officinæ & reliquæ nationes Græcam vocem retinent.

1. Marem Dioſcorides ait, à nonnullis *μώριον* dici. Deſcribitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipſa datur colligere deſcriptione, mari ſimilis eſt, ſed omnibus partibus minor.

2. Femina *μέλας μανδραγόρας*, & *θριδακίας* appellatur.

Differt ab iſtis Mandragoris, Theophraſti Mandragoras, cuius ſuperiore meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratoriam, vt Galenus ait, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium.

Dioſcorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarũ tamen haud aliæ huic propriæ, quàm quæ narcoticam & ſomnificam eius potentiam conſequuntur. Eſt hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi poſſe feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis ineſſe ait: radicis autem corticem eſſe valentiſſimum, & non tantùm refrigerare, ſed & deſiccare.

De aureis Malis. CAP. XXX.

MALORVM aureorum ſtirps caules habet rotundos, bicubitales aut ampliores, multis alis ramoſos, ſucci plenos, facilè collabentes: foliis luxuriat multis, multipliciter diſſectis,

Aurea mala.

ctis, Agrimonię ferè foliorum modo ſingularibus eorum inciſis: floſculi lutei ſub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis ſtriati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copioſa humens medulla ſucci inſtar; qua ſemen conditur. Tota herba grauem fœtidumque odorem ſpirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirſuta eſt.

Seritur ſubinde in hortis. Eodem quo ſata eſt anno fructum, & quidem Autũno, perficit.

Noſtra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani Goldtöpffel: Belgæ Gulden appel: Galli *Pomme d'amours*, id eſt, Amoris poma.

Alia ſunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Heſperi; quibus cuſtos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc mala aurea, cum vniuerſa ipſa herba refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, ſale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquàm exiguum, & hoc ipſum prauum ac vitioſum.

De Malis inſanis. CAP. XXXI.

MALA inſana appellata humilis producit herba: cauliculus breuis eſt, pauci ramuli, ſed lata ſunt folia, maiora, craſſiora, candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil ſinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia: floſculi albicante aut purpuraſcente colore ſpecioſi, ſtellæ modo radiati, luteis in medio ſtaminibus: fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, ſubinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quãdoq; Mali inſtar rotundus, nonnunquam candidus, ſæpius purpuraſcens.

Annua & hæc ſtirps. Sata Vere, Autumno fructifera eſt.

Peregrina quoque Germanię ac Gallię. Sed in Ægypto paſſim in arenoſis campis vel ſpontè gignitur, fructus adferens duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium ſuorum lib. II. ſcriptum reliquit.

Mala inſana.

Iudicauit idẽ Theophraſti Malinathallam eſſe. Apud Inſubres Melongena, ab Hetruſcis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latinè Mala inſana: Germani Melantzan, dollöpffel: Galli *Pommes d'amours*, & *Verangenes*. poſterior appellatio Hiſpanis & Belgis innotuit.

De Malinathalla autem ſic Theophraſtus: Locis arenoſis (in Ægypto) haud procul à fluuio naſcitur terrenum, quod μαλιναθάλλη appellant, μαλιναθάλλη.

Solanum ovigerum, Dun. lib. ii. 268

pellant, figura rotundum, magnitudine Meſpili, ſine nucleo: folia vt Cypeiros mittit: hæc (radicem nempè Loti Corſium appellatam & Malinathallam) incolę legentes in βρύτῳ hordeaceo coquunt, dulcia admodum redduntur, hiſque pro bellariis vtuntur.

Quæ ſanè verba, Mala inſana, haudquaquàm Malinathallam, ſed differentem omnino eſſe ſtirpem oſtendunt. Malum etenim ipſum Meſpilum magnitudine excedit; folia autem herbæ non ſunt Cypeiri.

Cæterùm Mala inſana apud Ægyptios, teſte Bellonio, cocta ſub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta ſingulis ferè diebus & menſis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, ſale & pipere fungorum modo coqui & mandi refert.

Qualicunque autem tandem vel cocta vel præparata modo eſitentur, mali ſunt ſucci, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Aethiopicis. CAP. XXXII.

Mala Æthiopica.

DIFFERVNT non parùm à Malis Inſanis, quæ noſtra ætas Æthiopica cognominat. horum ſtirps caule aſſurgit ſubinde cubitali, in duas treſve alas diuiſo: foliis latis, ex albido virentibus, anguloſis, duriuſculis, quibus à media coſta ſiue neruo ſpinulæ quædã breues exeunt. floſculi ſecundum cauliculos, albicant, ſenum foliolorũ, ſtaminibus mediis ſubluteis. Fructus rotundus, ſtriatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens; ſupereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, ſed dilutius.

Peregrinum iſtud Belgio: ſemina ex Hiſpaniis attulit honeſta Domina Chriſtina Bertolfia vidua clariſſimi ac ampliſſ. viri D. Ioachimi Hopperi.

Tardè admodum (ſed tamen eodem quo ſatum anno) ad perfectionem Coloniæ venit.

Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hiſpaniam primùm inuectum exiſtimetur. Veteribus cognitum fuiſſe difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophraſto ſuperiore cap. ſcripſimus, nequaquam etiam conuenit. folia ſiquidem cum Cypeirinis haud conueniunt, cuiuſmodi ſunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc mala in pinguium carnium iure cum ſale ac pipere cocta inferri ac edi: & minus mali ſucci eſſe, quàm Inſana aut Aurea. propterea videlicet, quòd duriora, diutiuſque aſſeruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hęc Æthiopica boni ſucci, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, ſiue pomo ſpinoſo. CAP. XXXIII.

STRAMONIÆ caulis cubito non rarò altior, digitum craſſus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, ſinuata, & acuminata, maiora, longioraque quàm Solani, aut Malorum Inſanorum. flos ex oblõgo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, ſed tamen omnino maior ac amplior, & per oras anguloſus, ſtaminibuſque aliquot albidis in medio: fructus ſuccedit ſingulis rotundus, breuibus, craſſis, non tamen acutis ſpinis aſper, magnitudine ferè Nucis regiæ, putamine ſuo nondum exutæ, aut maior; in quibus ſemina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, ſed tamen & ſoporiferus.

Rara & peregrina ſtirps eſt. Vere ſeritur; ſi feruens ſerenaque Æſtas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; ſecus non facile.

Stramoniam nuncupant, & Pomum ſiue malum ſpinoſum: nonnulli Coronam regiam: alij Meloſpinum: Græci noſtri tẽporis παρθοκόκκαλον aut potius βαρυοκόκκαλον, quaſi Nucem grauan-

Stramonia.

grauantem & torporem ac moleſtiorẽ ſomnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, *Paracoculi*: Germani Stechopffel vocant: Belgæ Doren appel: Galli *Pomme de Peru*: Valerio Cordo Hyoſcyamus Peruuianus: Matthiolo verò atque aliis Nux Methel Arabum eſſe videtur. Nucem autem Methel Serapio cap. CCCLXXV. fructum eſſe ſcribit ſimilẽ Nuci vomicæ, cuius ſemen ſit veluti Mandragoræ; cortex aſper; ſapore gratus ac virtuoſus: qualitas quarto ordine frigida. Aloyſius Anguillara Stramoniam Hippomanes illud Theocriti eſſe ſuſpicatur, quo in Pharmaceutria equos in furorem agi refert. Crateuas ſiquidem, quem Theocriti citat interpres, Hippomanis plantam fructum habere ſcribit, vt Cucumeris ſylueſtris ſpinoſum.

Nux Methel Serapionis.

Hippomanes.

Facultate autem Stramonia ſoporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, Mandragora non inferior.

Colchicum.

De Colchico & Hermodactylo.

CAP. XXXIIII.

COLCHICO folia terna, aut quaterna oblonga, lata, læuia, pinguia, Lilij albi foliis & forma ac læuore ſatis ſimilia; inter quę medij in breuibus pediculis exeũt duo, tres, aut quatuor, inſtar ſiliquarum folliculi, triãgulares, craſſi, oblongi, per maturitatem in tres ſeſe explicantes partes; ſemine pleni rotundiuſculo, è ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulo ante Autumni æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicãtibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) Croci floſculis & forma & colore aſſimiles, dilutius tamen cærulei; ſtaminibus internis pallidè luteis. radix bulbo ſimilis, turbinata, ab vna parte in planum compreſſior rimam ſiue ſulcum, cùm floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunicis conueſtitur nigricantibus; fibras aliquot inferius demittit. bulbus ipſe carnoſus, cãdidus, lacteo ſucco manans, dum quidem viret & recenter è terra erutus: reſiccatus etenim rugoſus & foris interiuſque nigricat, aut etiam obſcurè rubeſcit, teſte Val. Cordo. ſapore autem eſt dulci, amaritudinis tamen exiguum ſaliuã eliciens ſubſequitur.

Vulgare autem iſtud Colchicum Italię, Galliæ, ac Germaniæ eſt: vbi in humidis, ſed tamẽ pinguibus ac lætis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nõnullis locis, foliis anguſtioribus. Dioſcorides in Meſſena & Colchide enaſci tradit. Germinant folia Vere; circa æſtiuum ſolſtitium ſiliquę cum ſemine maturantur; flores circa Autumni ęquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικὸν Dioſcorides appellat: plerique ἐφήμερον. eſt tamen & aliud ἐφήμερον non lethale. Latinè à nonnullis Bulbus agreſtis: Germanis Zeitloſen: noſtris Tijtelooſen: Gallis *Mort au chien*: vulgò Hermodactylus.

Colchicum autumnale, L.

Hermodactylus. Sed tamen quo in medicamentorum compoſitionibus Hermodactylo vtimur, ab iſto differens eſt. Bulbus nempè huic magnitudine & forma ſatis reſpondens, verùm reſiccatus, & albidus permanens, neutiquá rugoſus, modicè durus, tundiq; facilis, cuius puluis cádidus eſt.

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri ſcribit ſuperioribus ſimile, ſed flore candido, & radicis bulbo, cùm reſiccatus eſt, inalbicante interiuſque candidiſſimo; cuius contuſi puluiſculus ſpeciem exhibeat farinæ Triticeæ; ſapore ſuaui ac dulci. Hoc in Germania, inquit, non naſcitur, ſed aliunde infertur. Et veriſimile eſt albidi iſtius & peregrini Colchici radices eſſe, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilque aliud Hermodactylum iſtum eſſe, quàm albæ candidæque radicis Colchicum.

Atque ita duo erunt vnius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intus radice; & ſpurius Hermodactylus, ſiue pernicioſum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiuſque bulbo.

In hac ſententia fuiſſe Auicennam, quæ ab eo ſcripta ſunt cap. CCCLII. oſtendunt. Hermodactylum ſiquidem, ait, radicem eſſe plantę habentis roſas (id eſt flores) albos aut citrinos (rectiùs purpureos) & meliorem eſſe album: rubentem & nigrum malos, ac pernicioſa venena.

Cæterùm Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cùm humores fluunt, exhibetur: verùm ſtomacho aduerſatur. At Colchici radix, in cibo accepta ſtrangulando enecat, ſimiliter vt fungi; Dioſcorides auctor.

De Cicuta. CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCERO, ferulaceo, glabro, læui, eoq; craſſo, intùs inani, dilutè virenti, nõnullis tamen ſubrubentibus veluti ſerpentũ maculis reſperſo culmo, ſupra tres non rarò cubitos Cicuta aſſurgit; vmbellæ faſtigia occupant; candidi in his floſculi; ſemina poſteà Aniſi æmula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, craſſitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interius caua, prius ſolida. Ingratum, grauem fœdumque ipſa tota ſpirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis vmbroſis & pinguibus, prope foſſas aggereſque, agrorum pratorumque ſepimenta.

Cum floribus Iulio: ſemine pręgnantem Auguſto ac ſerius videre eſt.

Græcis κώνειον, Latinis Cicuta eſt: Germanis Schirling/wutzerling: Brabantis Scheerlinck/dulle kervel: Hiſpanis *Ceguta y Canaheia*: Gallis *Cigue*.

Extremè, vt Galenus teſtatur, refrigerantis eſt facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum teſtibus, vel virginum mamillis imponere, incrementumque harum partium eo modo reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè efficiat contabeſcere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obeſt: tametſi multò magis intrò aſſumpta. Eſt etenim ex lethalium numero, frigiditate ſua, vt Diſcorides refert, enecans.

Remedio eſt, Plinius ait, priuſquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria: ſed in vino pota irremediabilis exiſtimatur.

Athenienſes in interimendo ſapientiſſimo philoſopho Socrate Cicuta vſos, Plato refert.

Quàm grauiter & periculosè hallucinantes Officinę, huius ſemine loco ſeminis Harmel, id eſt, Rutæ, quandoque vſæ fuerint, exploſo iamdudum errore, notiſſimum eſt.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS TERTIÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER QVINTVS,

DE FILICIBVS, MVSCIS, AC FVNGIS.

PRÆFATIO.

POST *deleterias ac pernicioſas herbas, ad Filicum explicanda deſcribendaq́ genera, tum & Muſcorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte pernicioſa homini non ſint, ſubinde tamen vel nocent, vel humano generi incommoda, vel parum vtilia exiſtunt.*

Filicum autem complures ſunt ſpecies: ſunt & Muſcorum: nec deeſt in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus eſt, vt & floribus & ſemine deſtituantur. Deſiderantur eadem in Fungis: in plurimis quoque, ſed non tamen in omnibus, quæ inter Muſcos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

FILIX duorum eſt generum iuxta veterũ ſententiam: mas & femina; quæ quidẽ propriè Filix eſt. nã aliæ, quas inter Filices referri cõtingit, proprias ſuas habẽt appellationes.

Mas folia mox à radice promit ampla, aſpera, ſubdura, frangi facilia, diluto colore virẽtia, 1.
odore grauia, cubito altiora, alarum inſtar expanſa, veluti de plurimis ad vnum cohærentibus pediculum cõpoſita, quorũ ſingularia pinnata, & ſecundũ margines crenata, à tergo veluti tenuiſſimo ſordidoq; puluere obſidẽtur, qui temerè ſemẽ eſſe à pleriſq; creditur. radix è multis cirris cõfibrata, craſſa, nigraq; eſt: caule, flore, ſemineq; deſtituitur: tota natura ſterilis.

Femina Filix & flore ac ſemine caret, ſed caulẽ promit vnicũ, ſtriatũ, aliquatenus angulo- 2.
ſum, medulla refertũ verſicolore; quo obliquè inciſo, bicipitis Aquilę ſpecies quędã apparet,

circa hūc folia ſunt cōplura, allata, & maris foliis ſimilia, ſed minora. radix oblōga, nigra, ſub terra ſerpit, digitum ſubinde craſſa, aut aliquāto tenuior. odor quoq; huc grauis eſt, vti mari.

Amat vtraque Filix loca ſterilia, arida, ac deſerta: & vt Horatius teſtatur:

Neglectis vrenda Filix innaſcitur agris.

In cultis ac ſtercoratis locis non prouenit: nam & fimo ſuperiniecto, vt Theophraſtus lib. VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac ſaxoſis, vt Dioſcorides ait.

Femina circa margines agrorum, ſub ſentibus, & in ſyluis vmbroſis non rarò reperitur.

Marceſcit vtraq; Filix ſub hyemē: noua Vere erumpunt folia, tota æſtate in vigore futura.

1. Prior Græcis *πτέρις ἢ πτέριον*: à nonnullis *βλῆχνον* appellatur: à Nicandro in Theriacis *βλῆτρον*: ab aliis *πολύρριζον*: item & *πτερίνιον, δασύκλωνον, ἀνάσφορον*: Latinis Filix mas: Italicè *Felce*: Hiſpanicè *Helecho, Falguero*, & *Feyto*: Germanicè **Waldt farn** & **waldt farn menle**: Gallicè *Fougere, ou feuchiere maſle*: à Belgis **Varen manneken**.

2. Altera ſpecies Græcis eſt *θηλυπτέρις*, id eſt, Filix femina, & *Νυμφαία πτέρις*: Latinis, vt quidem inter notha Dioſ. Lingua ceruina: Germanicè **Waldtfarn weiblin**/ & **groß farnkraut**: à Belgis **Varen wijfken**: Gallis *Fougere femelle*.

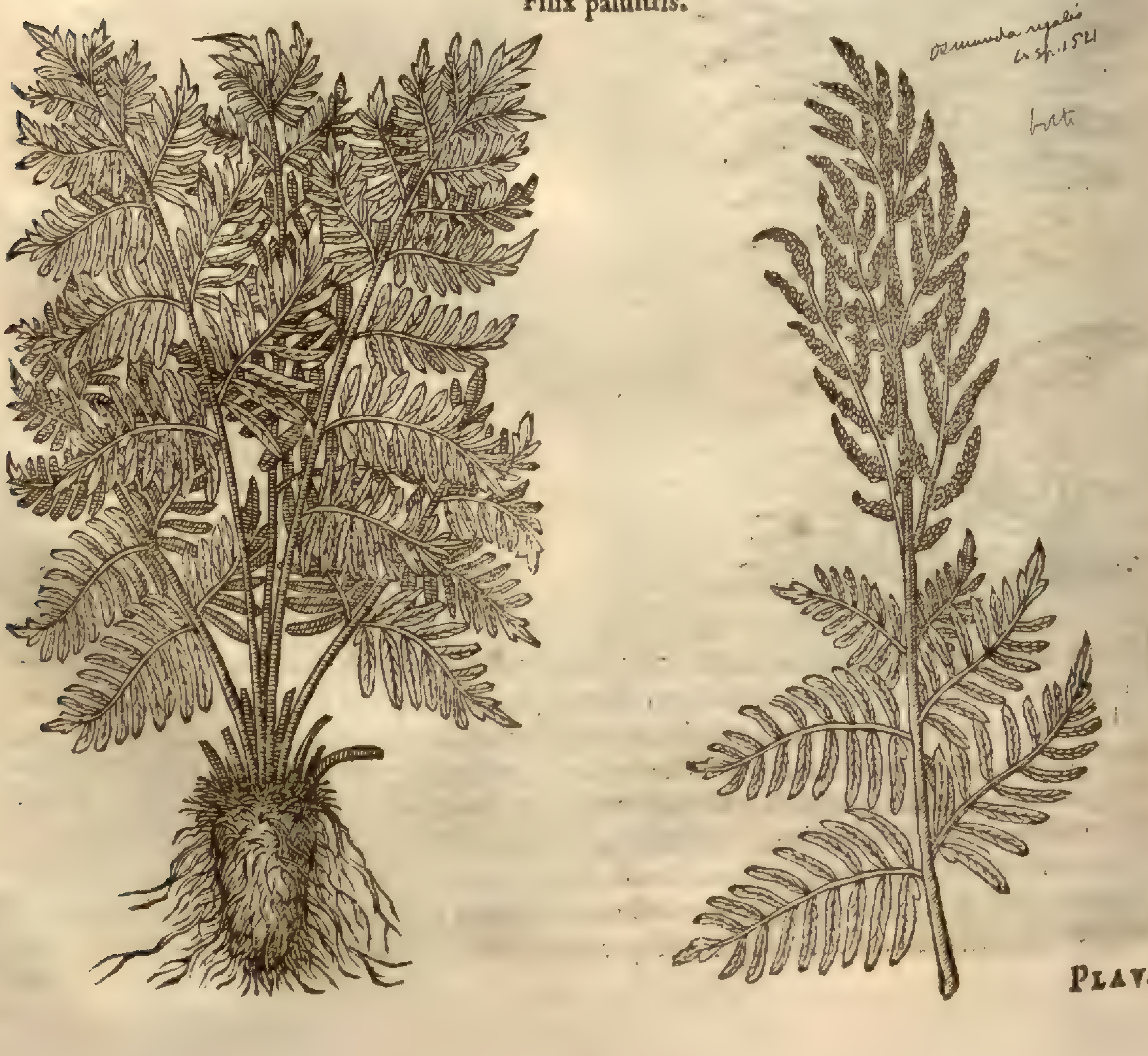
Calidam, amaram, ac ſiccam, paululumq; adſtringentem facultatē Filix vtraque obtinet.

Latum lumbricum radix maſcula, auctore Dioſ. denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulſa pota; melius verò ſi cum Scammonij aut Veratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, ait, vt ſumpturi allia præſumant. Ad eundem modum, addit Galenus, fœtum quidem viuum necare; mortuum verò eiicere mirum non eſt. Prodeſſe verò & huius radix lienoſis traditur: iam & cum axungia trita & impoſita contra ictus ab harundine factos vtilis. Cuius probationem Dioſcorides eſſe ait, quòd Filix per ambitum ſata harundine pereat, & vice verſa, harundo Filice ſepta. Sed vanum eſt, exiſtimare id per ſingularem aliquam antipatheiam accidere, & aliunde contingere, quàm quòd hæc Filix in humidis non adoleſcat, nec harundo in ſicco.

Filix femina ſimilem vim ſuperiori, vt Galenus ait, habet. Dioſcorides hanc præcipuè feminis ſterilitatem, & abortum prægnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inſpergi: & iumentorum ceruicibus attritis mederi. Fertur & vinum ne aceſcat conſeruare poſſe Filicis radix in dolium immiſſa.

De Filice paluſtri. CAP. II.

Filix paluſtris.

PLAV-

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, folioſos veluti Filicis feminæ, cuius & folia referret, niſi particularia molliora latioraque eſſent, & haudquaquam per margines ſerrata: circa ſummos ramulos denſa veluti ſeminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen ſemina non ſunt. (nam ſterilis & hæc Filix vti cæteræ) radix craſſa, ampliſſima omnium Filicum, multis craſſis nigris fibris capillata, in quarum medio ſubcandidum quoddam, quod efficaciſſimum putatur radicis.

Naſcitur hæc Filix locis riguis ac paluſtribus; non rarò in foſſis aquas habentibus, in humidioribus quoque ſyluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos pleriſque locis reperitur: Germaniæ ac Belgio ſatis quoque frequens.

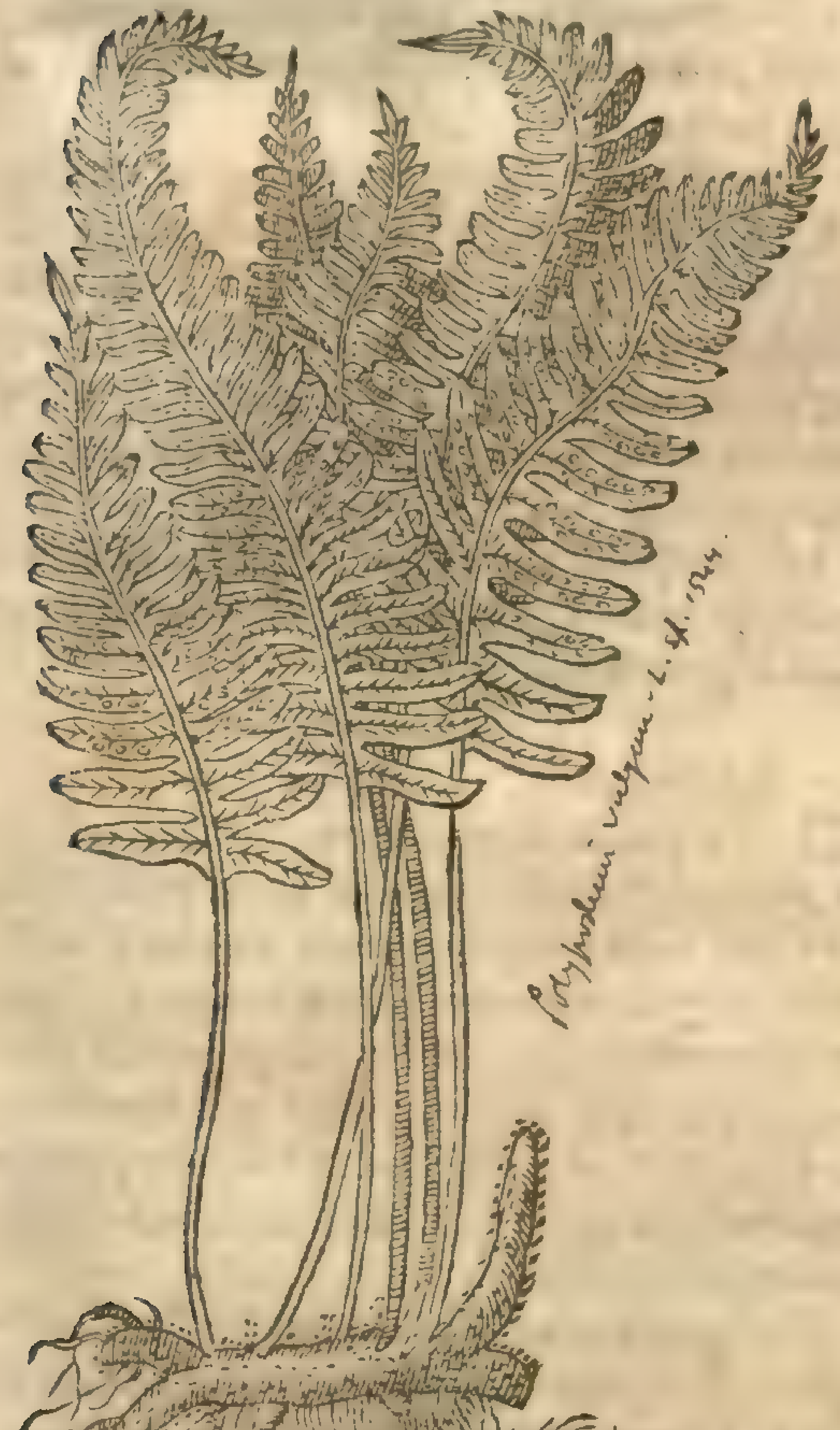
Viget vt antecedens æſtate: hyeme marceſcunt folia: radix reſtibilis.

Vulgò Oſmunda in Belgio dicitur: rectius Filix paluſtris aut aquatilis nuncupatur: Sunt qui Filicaſtrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud diſſimilis ei Filici, quæ πτέρις μεγάλη à Theophraſto appellatur, cui Polypodium ſimile facit: nam huius ſingulari folio, Polypodij folium ſatis ſimile eſt. Germanis Groß farn: Belgis Groote varen/wilt varen.

Radix huius & calida quoque eſt ac ſicca, ſed minus quàm ſuperiorum. Vtilis habetur, ac præſertim quod eius medium, non modo vulneratis, ſed & cæſis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tuſa, & cum liquore aliquo ſumpta: In decoctis, quæ vulneraria recentiores appellant, ea de cauſa ab Empyricis additur. Sunt qui tantam huius potétiam exiſtiment, vt ſanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum diſſoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

Polypodium minus.

POLYPODII folia Filicis maris ſimilia videri poſſent, niſi & minora multò, & per margines haudquaquam ſerrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrimque pluribus altis ſectionibus ad mediam vſque coſtam diuiduntur; à fronte ac anteriore parte læuia ſunt, à poſteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exaſperantur. radix longa, digito tenuior, per obliquum ſerp[illegible], in qua tubercula quædam acetabulis iis ſimilia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent; ſapore hæc dulcedinem quandam cum ſub-

acerbo guſtu præ ſe fert. Caret & iſtud Filicis genus non modò flore ac ſemine, ſed & caule.

Naſcitur in veterum arborum carie exeſarum caudicibus,tum & ſuper veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus ſecus agrorum margines,præſertim ſub arboribus ac ſentibus,ac ſubinde in ſyluis: & nõnullis lætius amplioreq; folio: aliis locis minus ac tenerius.

Prefertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur pleriq; eò quod ſub Quercubus reperitur; quod tamen reuera Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligiq́ue poteſt Polypodium: Vere nouo,noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον eſt,ab acetabulis Polyporum in radicibus apparẽtibus: Latini nomen retinent; tamen & Filiculam,quaſi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali *Polipodio*: Hiſpani *Filipodio* & *Polypodio*: Germani Engelſüß/ Baumfarn/ Dropffwurtz: Belgæ Boom varen: Galli *Polypode*.

Reſiccantis autem Polypodium eſt facultatis,ſed tamen citra morſum,vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioſcorides refert,detrahereq́; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram ſubducere poſſe addit: Aliis nulla,aut ſi quæ ſit,omnino exigua clemensq́; ſubducendi vis Polypodio eſſe videtur. In qua ſententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipſum purgare ſentit: cui & accedit ipſa rerum magiſtra experientia: Nam reuerà Polypodium per ſe haudquaquam purgat,ſed ex iure veteris galli gallinacei cũ Beta aut Malua,aliiſve lubricantibus aluũ decoctum,ad alui lenitionẽ nõnihil tantũmodò cõfert.

Ioannes Meſues Polypodium inter ea refert,quæ corpora maximè exiccare ac extenuare *Arthritis vniuerſalis* queant; fortaſſis ad Arthritidis quoddam genus reſpexit,quo non vna corporis pars,ſed complures ferè afficiuntur: ad quod à Menapiis aliiſq; Rheni ac Moſæ accolis plurimum cõmendatur. Tument in hoc morbi genere manus,pedes,vtriuſque genu cubitorumq́; articuli: adeſt impotentia præ doloris magnitudine mouendi, ſubinde ſuperiores minus; grauius verò inferiores partes afficiuntur: facilè quoque ex vna in aliam partem humores fluẽtes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum,vt diximus,adhibẽt, quo ſuperfluos humores abſumi ac reſiccari poſſe ſperant; non quidem mox,ſed temporis mora. nam continuis aliquot diebus decocti huius vſum præcipiunt ac inſtituunt.

Citius autem hoc morbi articularis genus,aut venę ſectione,vel purgationibus,vel vtriſq; deinde ſudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, ſi tempeſtiuè vniuerſalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipſis articulis humores impacti hærent, ſed circa ipſos non tam conſiſtunt quàm confluunt. Idcircò citiſſimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis ſudoribus digerendum diſcutiendumq́ue eſt.

Dryopteris candida.

Luxatis præterea efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioſcorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris ſatis refert, minora tamen multò & tenuius diſſecta eius ſunt folia, anterius læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediiſque neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exaſperantur modo: abſque caule & hæc Filix viuit: ſine ſemine gignitur. radix è fibris inter ſe complicatis commiſſa,& mediocris craſſitudinis,ſubinde noua germina molitur.

Locis raro inſolatis,in montium colliumq́ue conuallibus quandoque reperitur, & in denſis ſyluis.

Pereunt huius folia per hyemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτερίς eſt: Latinis Querna Filix dici poteſt. Oribaſius medicinalium collectionum lib. XI. Bryopterim appellat: & rectius fortaſſis βρυοπτερίς, à muſco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam &, Dioſ. auctore, in Quercuum muſco naſcitur.

tur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperàm appellarunt: ineptius pro Adianto medicamentorum compoſitionibus admiſcuere. Valerio Cordo eſt πτερίδιον: Belgis **Eyckenvaren**: Hiſpanis *Helecho de roble*.

Miſtam autem, vt quidem Galenus, Dryopteris guſtatu facultatem præ ſe fert, dulcem, acrem, amaram; in radice verò acerbam habet & ſepticam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioſcorides Dryopterim cum radicibus tritam, pſilothrum ſiue depilatorium eſſe quoque refert, ſi poſt ſudorem, eumque exterſum, corpori imponatur.

De Dryoptere nigra. CAP. V.

Dryopteris nigra.

Aſplenium adiantum nigrum ... w. 4. 5. 346.

SVPERIORI Dryopteri & alia quædam Filicis ſpecies ſimilis reperitur, ſed cauliculis ac foliorum neruis nigricans, tum & foliis ſaturatiùs virens: exeunt hæc mox quoq; à radice, variè etiam, ſed rarius, diſſecta. radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In ſyluis, ac locis vmbroſis ſubinde, ſed tamen haud frequenter, naſcitur.

Viret non ſecus ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non ceſſat tamen ſub æſtatem noua folia promere. flore ſemineque, veluti prior, deſtituitur.

A ſimilitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad ſuperioris videlicet differentiam, quod perperam, vti oſtendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem aſperam eſſe velint: Sed quæ foliorum cum Scolopendrij ſimilitudo? planè nulla: Non eſt igitur aſpera Lonchitis: multò minus Adiantum Plinij. à Theophraſti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophraſto habet. Adiantum legitimum paulò inferius deſcribendum. Vſurpatur tamen nihilominus hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & verſantur hi quidem quoque in errore, ſed non tam graui ac illi, qui Dryopteridem priorem loco Adianti veri aſſumunt.

Adiantum Plinij.

Error quorundam.

Eſt ſiquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam ſeptica, ſed Adianto & Trichomani facultate reſpondet.

De Phyllitide. CAP. VI.

PHYLLITIDIS oblonga, haud diſſecta ſunt folia, Oxylapathi ſimilia, ſubinde longiora, duriora, virentioraque, parte anteriore læuia, poſteriore adhæreſcentes veluti vermiculos oſtentant; odore graueolentia, guſtu acerba. radix è tenuibus nigris fibris committitur. caule, flore, ſemineque, vt alia huius generis, deſtituitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti lacinias quaſdam ita finditur, vt ex vno folio alia exire ac progigni videantur.

Locis petroſis, in vetuſtis parietibus, ſecus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbroſis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græcè φυλλίτις dicitur: Latini nomen ſeruant: Officinæ Linguam Ceruinam appellant; perperàm verò Scolopendriam: à legitimo ſiquidem Scolopendrio multùm differens: Germani **Hirſʒung**: Belgæ **Herſtonge**: Hiſpani *Lengua Ceruina*: Galli *Langue de Cerf*. Apuleius etiam Radiolum capite LXXXIII. nominat.

Phyllitis.

Phyllitis laciniata.

Adſtringens & reſiccans facultate eſt: ad dyſenterias & inteſtinorum leuitates commendatur. Serpentium etiam morſibus in vino potam aduerſari, Dioſcorides refert.

De Hemionitide. CAP. VII.

Hemionitis.

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi ſimilis foret, niſi folia eius inferiore ſede latiora eſſent, & vtrimque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: ſunt etenim inferius lata & ſemicirculi inſtar, ferè dimidiæ ac Διχοτόμου Lunæ modo excauata;

reliqua

reliqua parte anguſtiora ſunt, & in acumen deſinentia: anteriore etiam ſuperficie læuia ac viridia; à tergo quædam vermiculorum ſpecie ipſis quoque adhærent. radices ſimiliter è pluribus tenuibus fibris commiſſæ.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore ſede ac circa baſim, veluti apophyſes vtrimque habentium.

In obſcuris quibuſdam Romæ locis naſci Anguillara ſcribit: reperitur & in Britanniæ vmbroſis. tranſlata illinc tenella quandoque in Belgium, poſteaquam adoleuiſſet, Phyllitidem anguſtis & oblongis foliis æmulari reperta eſt: ſoli anguli inferiores, paulò prominentiores, nonnihil diſcriminis oſtendêre.

Dioſcoridi ἡμιονῖτις eſt: nonnullis eodem auctore, Σπλήνιον dicitur. Meminit Theophraſtus Hemionij, ſed à Dioſcoridis Hemionitide multùm differt: Hemionion ſiquidem Theophraſto idem cum Aſplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: eſt etiam guſtu acerba: facultate adſtringens. Dioſcorides ait ex aceto potam lienem abſumere. Quod fortaſſis ex Aſplenij facultatibus huc tranſlatum.

De Aſplenio ſiue Scolopendrio. CAP. VIII.

Aſplenium.

ASPLENIO folia ſunt parua, longitudine palmi, vtrimque profundis ſectionibus alterno ordine inciſa, inferius mollia lanuginoſaq́; ſuperius glabra ac virentia, quæ cùm inareſcunt complicantur, & in teretem figuram contracta, foriſque hirſuta, ſcolopendræ ſimilia apparent. pro radicibus tenues nigræ inter ſe complicantur fibræ.

Naſcitur in vetuſtis parietibus, in rupibus, in ſaxoſis, opacis, ac vmbroſis. Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Belgioq́ue ſatis notum.

Toto anno viret; remiſſius tamen hyeme: æſtiuis menſibus noua ſubinde folia promit.

Græcis eſt Ἀσπλήνιον καὶ Σκολοπένδριον: Latini Aſplenum, Aſplenium, & Scolopendrium ſimiliter appellant: nonnullis Σπλήνιον dicitur: Theophraſto ac aliis ἡμιόνιον: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτέριξ: In Officinis Ceterach: Nicolao Myrepſo λιθοπτέριον, & (ſi non fallimur) ἀσπληνοδάπανον: Italis *Scolopendria*: Hiſpanis *Doradilla, Douradinha*: Germanis Steynfarn / Miltzkraut: Belgis Steen varen / Miltcruyt.

Aſplenion autē ac Σπλήνιον ex eo dicitur, quòd aduerſus ſplenis morbos efficax ſit: Scolopendrium verò à ſimilitudine cum Scolopendra, hirſuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipſa eſt; non tamen calida. Dioſcorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota, lienem abſumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vrinæ ſtillicidio, regioque morbo prodeſſe: calculoſq́ue in veſica comminuere: (quæ ab iis perficiuntur quæ tenuium ſunt partium) addit & ſingultus hanc ſedare: in opinione deinde eſſe, hac herba conceptum adimi, per ſe aut cum muli liene appenſam; atque eius rei gratia noctu colligendam Luna ſilente.

Simile & Theophraſtus habet: folium Hemionij, inquit, ſterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulæ muli ac ἀσπέρματος, aliàs δέρματος, id eſt, cutis, miſcendum præcipiunt. Plinius etiam non dandum Aſplenium feminis ait, quoniam ſterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empeiricos ſunt, qui hac herba nō modò lienis durities ac tumores, ſed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari poſſe prædicant: tantaſq́ue huius in roborando hoc viſcere vires eſſe affirmant, vt etiam animalis alicuius excoctum iecur, ſi cum hac recoquatur, crudo ſimile reddatur, & ad priorem ſuam conſtitutionem reſtituatur.

Sed hoc inter aniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioſcorides de noctu colligendo

gendo

gendo Aſplenio refert,& pleraque alia vaniſſima,quæ in Veterum libris ſubinde ſpatſim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abſtinent, qui mendaciis ac inanibus nugis paginas quandoque implent, ſtudioſiſque non parum imponunt.

De Lonchitide aſpera. CAP. IX.

Lonchitis aſpera.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora ſunt folia, ab vtraq; parte pluribus, ac multò crebrioribus,quàm Polypodij, inciſuris diſſecta; quæ anteriore parte virent, læuia ac glabra ſunt;poſteriore verò vt Polypodij exaſperantur. radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Naſcitur in ſcrobibus ac foſſis locis vliginoſis,humidis ac vmbroſis.

Nec caulem,nec florem, nec ſemen vlla anni parte profert: perpetuò viret: æſtate viget.

Nonnulli hac ætate Aſplenium ſylueſtre aut Aſplenium magnum appellant: Valerio Cordo Strutiopteris eſt: Dioſcoridi verò Lonchitis aſpera cognominatur. Duas ſiquidem Lonchitides Dioſcorides deſcribit: vnam foliis Porri: alteram Scolopendrij folio maiore ac aſperiore, quæ vtique preſens eſt,cuius folia ampliora maioraq; ſunt,quàm Scolopendrij; aſperiora etiam, crebrioribusque ſectionibus inciſa. Græcis *λογχῖτις τραχεῖα* dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani Groß milzkraut: Belgæ Gracht varen nominant.

Lonchitidis autem aſperę, Dioſ. ait, folia vulnera glutinandi vim habere,& prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem abſumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis aſperę folia ad glutinanda vulnera idonea eſſe tradit: ſicca verò ex aceto pota lienes induratos ſanare.

Adiantum.

De Adianto. CAP. X.

BREVIS ac humilis herba Adiantum eſt: cauliculi eius palmum longi, læues, ſubnigro punico colore nitent: folia exigua inciſuris diuiſa,ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur. radix è tenuibus pluribus capillamentis conſtat.

In parietibus, locis petroſis, vmbroſis,humidis, ſecus fontes & aquarum ſtillicidia exit: Italiæ & Galliæ notius eſt, quàm Germaniæ aut Belgio.

Viret quauis anni parte;nunquam tamen vel florem vel ſemen facit.

Gręci *Ἀδίαντον* appellant: Theophraſto,ac deinde Plinio Adiantum eſt nigrum: duo ſiquidem his Adianti ſunt genera: candidum ac nigrum. De candido ſequente capite agetur. Dicitur verò Adiantum iſtud & *καλλίτριχον, πολύτριχον, καὶ* Εβενότριχον: Latine Polytrichum, Callitrichum,Cincinalis, Terræ capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris,Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiæ Capilli Veneris appellationem amplexæ ſunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἀδίαντον autem ex eo dicitur, quòd folium, vt Theophraſtus ait, non madeſcat: aquas enim reſpuit; perfuſum merſumque ſicco ſimile, vt Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Polytrichum

trichum ab effectu, tingit ſiquidem capillum, ac denſum eum facit.

Eſt autem Adiantum, Galeno auctore, reſiccans, extenuans, diſcutiens, in caloris frigoriſq; medio: viſcoſorum humorum craſſorum è pectore ac pulmonibus excreationibus non mediocriter confert: calculoſque frangit epotum; & quidem non modò renum calculos expellit, verùm & eos, qui in pulmonibus, & aſperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum ſputo educit, Eclegmate, ſiue, vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas verò & abſceſſus Adiantum quoq;, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conueſtit.

Adianti vires & facultates Dioſ. multas refert, non modò differentes, ſed & repugnantes: inter alias, ſanguinis reiectiones ipſum cohibere ait: paulò verò antè, ſecundas ac menſes ciere. Quæcunque verò ſanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menſes ſupprimunt. Addit in fine, Seri circa ouilia vtilitatis pecorum gratia: quę autem vtilitas ex eo, non oſtendit. Iam & ſeri Adiantum nequit, cùm ſemine careat; nec etiam commodè transferri. Apparent idcircò hoc loco multa aliundè tranſlata, huic capiti addita. Et fortaſſe quædam ex Cytiſi hiſtoria acceſſere. *Dioſcorides notatur.*

Adiantum ex diſſimilaribus partibus Meſues conſtare tradit; quaſdam quidem aqueas ac terreas habere, eaſque adſtringentes: alteram ſuperficiariam calidam ac tenuem. Et hac quidem obſtructa aperire, craſſa extenuare, ventrem ſubducere, præſertim dum recens eſt; nam vt tenuis hæc pars eſt, ita citò reſoluitur: adſtringentibus verò partibus ac terreis, ventrem ſiſtere ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RVTA muraria cauliculos edit complures, teretes ac tenues; ac circa hos foliola exigua indigeſta, ambitu crenata, graueolentis Rutæ ſatis ſimilia, anteriore parte læuia, virentiaq;; auerſa verò obſoleti coloris, punctulis obſita. radix fibroſa nigra eſt.

Naſcitur in parietibus ac muris vetuſtis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ ſæpius rigantur, raroque à Sole illuſtrantur. viuax & hæc eſt: hyberno frigore non extinguitur.

Æſtate amplius viret: flore & ſemine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam muralem appellant: Germani **Maurrauten**: Belgæ **Steenrupte**: Galli *Rue de muraille*: ſunt qui Vitæ ſaluiam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vſæ ſunt tempore. Eſt autem Adianti genus, quod Candidum Theophraſto dicitur: nam Adianti duo hic genera facit, vt ſuperiore cap. diximus: Nigrum vnum: candidum alterum; Et nigrum quidem ſuperiore capite deſcriptum eſt; Candidum verò ipſa Ruta eſt muraria, quæ quidem nigro Adianto magnitudine & forma, deinde & reliquis ſatis ſimilis. Conueniunt natales: folia craſſiora pauloque minora ſunt: cauliculi non nigri, ſed ex albido virent; vnde Candidi cognomen accepit.

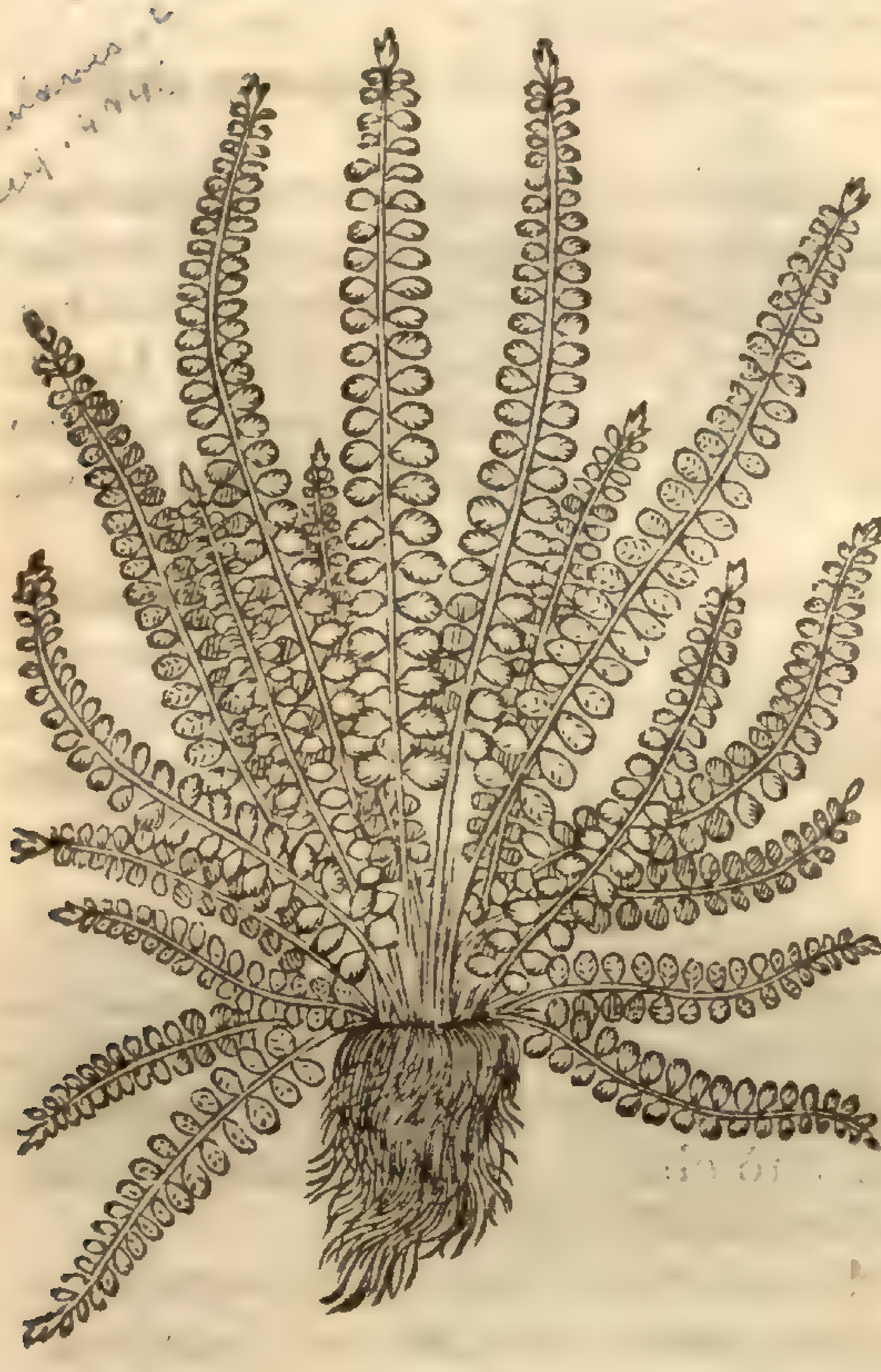
Plinius duo ſimiliter Adianti refert genera: candidius vnum: alterum nigrum lęuiusque: Maius ait Polytrichon; minus verò Trichomanes nominari, perperàm Trichomanes inter Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt. *Plinius notatur.*

Nec deſunt, qui Rutam murariam Paronychiam Dioſcoridis eſſe ſentiant: Paronychia autem Peplo ſimilis eſt, minor longitudine, & maioribus foliis eſſe traditur: Pepli verò folia lata in rotunditate oblonga ſunt, ambitu nequaquam crenata, graueolentis Rutę haud ſimilia; iam & quàm Rutæ muralis maiora. quæ manifeſtam Rutæ murariæ cum Paronychię deſcriptione diſſimilitudinem oſtendunt. nec repugnat quòd Peplus Rutæ folio deſcribatur: non etenim graueolentis Rutæ, ſed alterius Rutæ eſt folio, Hyperico ſimilis, cui multarum, vt alibi oſtendimus, herbarum folia comparantur.

Cæterùm

Cæterùm Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multo abſimilis. Prodeſt tuſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhærentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & veſicæ dolores: vrinam clementer cit: calculoſque expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant, ſi quadraginta continuis diebus huius aridæ puluis ſumatur.

Trichomanes.

De Trichomane. CAP. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoq; promit tenues, teretes, complures, nigricante colore nitentes; circa quos ordine digeſta perquam exigua tenuia vtrinq; foliola, aliquantum crenata, haud multò quàm ipſę ſunt Lentes minora, ab aduerſa parte punctulis exiguis exaſperata. radices vt Adianti, tenuiſſima nigra capillamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetuſtis parietibus ac muris, & ſaxoſis aliis vt plurimum exit.

Diuturnum ac viuax quoque eſt: hyemis iniuria non offenditur: ſterile vti Adiantum, & reliquæ omnes Filices, cuius ſpecies eſt.

Græcis eſt τριχόμανες: Latinis Filicula, quaſi parua Filix: item & Capillaris: Apuleius cap. LI. cum Callitricho idem facit. Adianto, vt Dioſcorides & Galenus referunt, facultatibus omnibus reſpondet.

Muſcus arboreus.

De Muſco arboreo. CAP. XIII.

MVSCI complures repetiuntur, & natalibus ferè differentes. quidam arboribus adnaſcuntur & adhærent: alij terræ ſuperficiem occupant: non deſunt etiam marini.

Arborei muſci villoſa quædam ſunt, ex multis tenuiter ac variè diſſectis, ſubinde veluti foliis inter ſe implicitis, confuſa, quę arborum adhæreſcētia corticibus, à truncis ac ramis dependent. vnus in hoc genere magis tenuis; craſſior alter: quidam breuior; prolixior alius, ſubcandido vt plurimùm colore omnes candeſcentes; tamen quandoque & niger quidam eſt, ſed minor & tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidiſſimis: ſecunda rutilis: nulla nigris.

Reperitur hic Muſcus in Quercu, Populo alba & nigra, Vlmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu, Pinaſtris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac aliis compluribus arboribus. Optimus, inquit Dioſcorides, Cedrinus eſt; proximus Populeus, quo in genere candidus & odoratus præſtat; nigricans improbatur. Matthiolus è Pinu, Picea, Abiete, ac Larice in Italia odoratum eſſe refert, & odoratiorem Larignum eſſe.

Græci Βρύον appellant: Latinis Muſcus dicitur, & Σπλάγχνον, σφάγνος, καὶ ὕπνον: Oribaſius Muſcum Δορκάδιαν βοτάνην appellat: Arabes & Officinæ Vſnea: Germanis Moß: Belgis Mosch: Gallis *du mouſch*: Italis *Muſgo*: Hiſpanis *Muſco de los arboles*.

Cæterùm

Cæterùm Muſcus refrigerandi ac adſtringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius, cui adnaſcitur, arboris, ac potiſſimum eius corticis, vel remittitur, vel intenditur; eius ſiquidem cui adhæret corticis, veluti parentis ſui, aliquam ſibi aſciſcit ac retinet facultatem. Idcirco in Quercu natus muſcus refrigerat ac valde adſtringit; præter propriã, aſcita etiã ipſius Querni corticis vehementer adſtringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, Reſiniferis, minus adſtringit, & pręterea digerendi ac emolliendi facultatis particeps eſt. Serapio vinum in quo Muſcus aliquot diebus maduerit, altum, ait, ſomnũ inducere, vẽtriculum roborare, vomitiones compeſcere, & aluũ ſiſtere.

Dioſcorides Muſci decoctum vtile ad inſidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus: vnguento denique Balanino, oleiſque inſpiſſandi gratia miſceri: thymiamatum acoporumq; compoſitionibus conueniens eſſe; ad quæ potiſſimum is conuenit, qui odoratiſſimus.

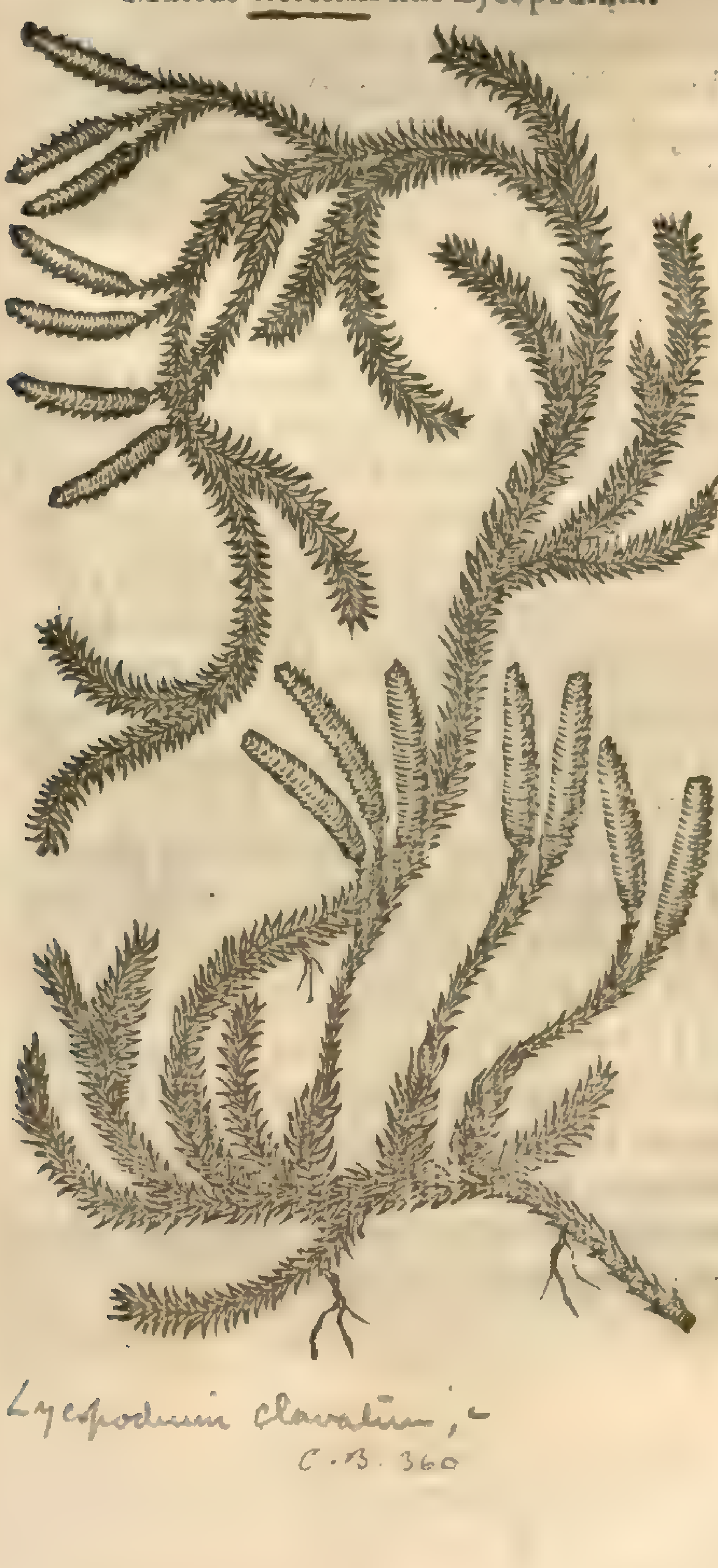
De Muſco paluſtri ac terreſtri. CAP. XIIII.

Muſcus terreſtris vulgaris.

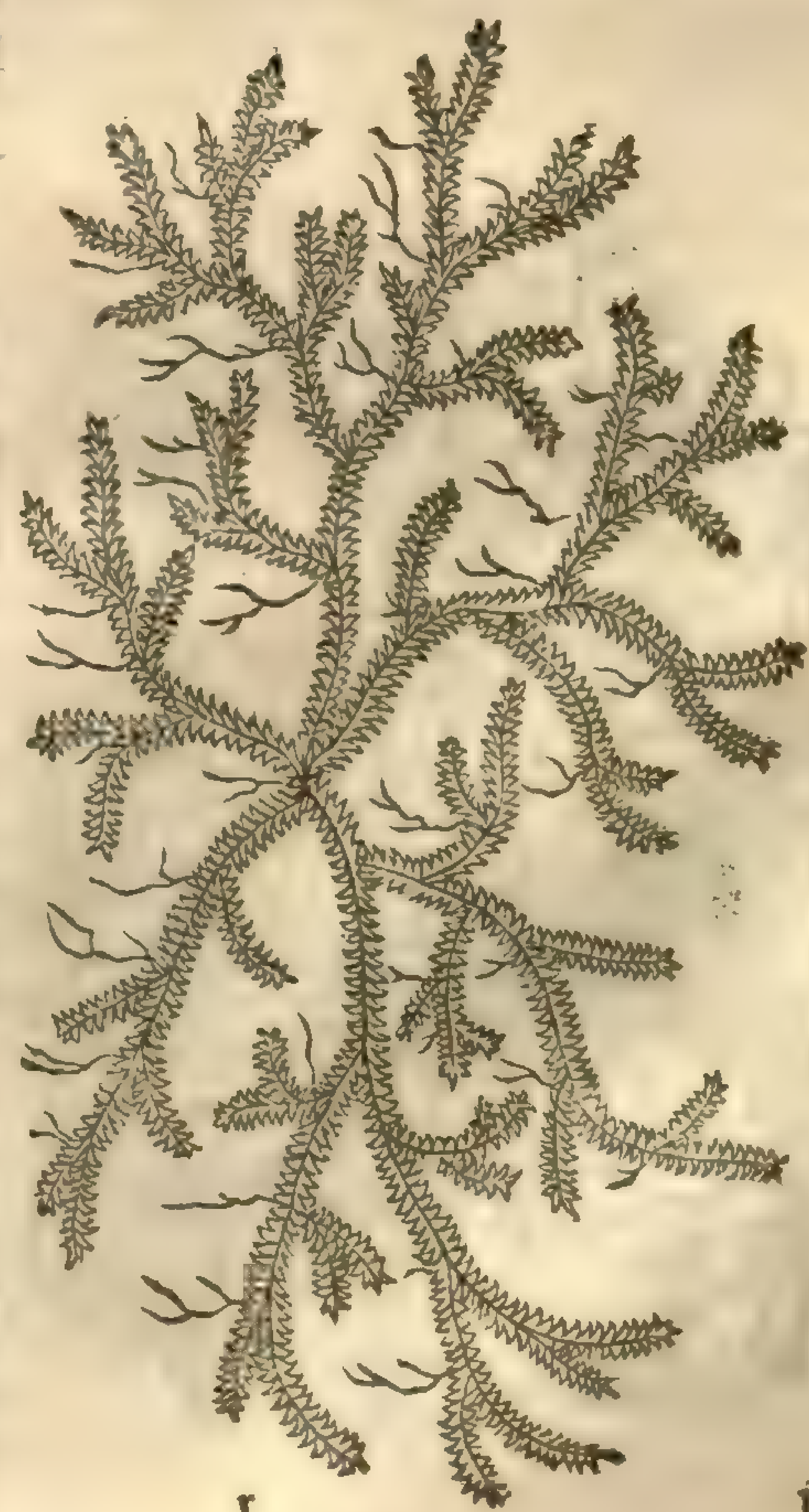
paluſtris

Muſcus terreſtris ſiue Lycopodium.

Lycopodium clavatum, C.B. 360

Muſcus terreſtris minor. paluſtris

Muſcus terreſtris minor alter.

1.

2.

IN terræ ſuperficie varij quoque exoriuntur Muſci,forma non parum differentes.

Quædam enim ſpecies omninò villoſa,admodum denſa,candicãs,quę latè ſubinde expatiatur, ampla loca occupans. hæc macro ac ſterili ſolo,in ſyluis aut aliis deſertis,ſed tamen riguis, reperitur locis;rarum etenim eſt hunc Muſcum alibi inuenire, quàm vbi aquæ ſubſunt.

Nomen hic aliud quàm generis commune nondum inuenit; poterit tamen haud ineptè Paluſtris Muſcus appellari, quando vix aliis, quàm humidis reperiatur locis.

Altera ſpecies longis tenuibus, ac ſubinde ramoſis,è luteo colore vireſcẽtibus, latè ſerpit viticulis,quæ minutiſſimis foliolis aut citius craſſioribus pilis denſiſſimè conueſtiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues,quibus pro radicibus vtitur; ſuperficiei ſeſe affigit, ac proximis adhæret:ſurgunt & à ramulis cauliculi albicãtes, in quibus veluti quædã ſpicę,Coryli iulis ferè perſimiles;quę tamẽ ſteriles,nec ſemẽ nec florẽ ferũt.

Locis hic Muſcus reperitur deſertis, inuiis, in ſyluis,ſubinde etiã petroſis:& non modò in Hercynia ſylua,aut in Germania, verũ & in Belgio:Et nonnullis locis maior:aliis minor ac tenerior.

Iunio menſe ſpicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effœtæ apparent.

Muſcum terreſtrem non pauci hac ætate appellant: Germani Beerlap/Gurtelkraut/Seilkraut/ harſchar/ Teuffels klauwen: Belgæ Wolfsclauwen appellant: vnde Lycopodium & Pes lupi à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperam Spicam Celticam nominant: peius ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compoſitionibus ſubſtituunt.

Officinarum error.

Cæterùm Muſcus terreſtris, Lycopodij donatus nomine, vrinas mouet,&c, vt Hieronymus Tragus refert, calculos cõminuit ac educit. Contuſus ac in vino decoctus, podagricos dolores impoſitus lenit. Vinum fluctuans quod iam lentorem contraxit, in vaſe ſuſpenſus, integritati reſtituit: eodem auctore.

Lichen.

De Lichene. CAP. XV.

LICHEN Muſci quoque ſpecies, ex multiplicibus pinguibus foliolis, ſquamarum inſtar compactis, conſtat; quæ ſuperiore parte amplius, infera minus virent. exeunt inter hæc tenuiſſimi breues pediculi, cacumine ſtellatim radiati. quædam perexiles deorſum demittuntur fibræ, quibus ſaxis ſemitiſque adhæreſcens, viuit ac viget.

Vmbroſis, humidis, petroſis, lapidibuſque ſtratis viis, item & aliis ſemitis, quò Solis radij rarius perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maio ac Iunio menſe capitula ſtellata profert, & ſimul alia ſæpenumerò foliola prioribus addit.

Λειχὴν Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam βρύον, id eſt, Muſcus, Dioſcoride teſte, appellatur: Officinæ Hepaticam vocant: Sunt tamen & complures aliæ Hepaticæ nomine donatæ, ad quarum differentiam Hepatica petræa haud incommodè hæc nuncupari poterit, à Germanis mutuata appellatione, qui hoc Muſci genus Steyn leberkraut appellant: Belgicè Steen leuercruyt.

Frigida

Frigida autem ac ſicca,& aliquantulum adſtringens,temperamento Hepatica hæc petræa eſt. Aduerſus iocinoris inflammationes, calores,febres acutas,& tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioſcorides Lichenem impoſitum ſanguinis ſiſtere profluuia,inflammationes omnes arcere,impetigini ſiue Licheni mederi tradit: prodeſſe verò & iis,quos regius tenet morbus, à iocinoris nempè inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes cohibere.

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

ACCEDIT Licheni Pulmonaria & alia Muſci ſpecies, aridior, ambitu latior, ac ſquamoſa,huius ſibi inuicē multipliciter implicata folia maiora ſunt,non perinde lęuia, ſed rugoſiora,aſpera, ac corij ferè modo dēſa, lentaq́;: virent hæc ſupina parte,prona inalbicāt aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muſcus apparet.

In veterum Quercuum, fagorum, aliarumq́; ſylueſtrium arborum caudicibus, in opacis ac denſis ſyluis gignitur:reperitur & in petris quandoque,vel etiam vmbroſis aliis locis.

Nomen à formę ſimilitudine inuenit Pulmonaria: Germanis Lungenkraut: Belgis Longhencruyt: Gallis *Herbe a poulmon.*

Refrigerantis hæc eſſe facultatis & reſiccantis videtur. Feruntur autem paſtores, ac etiam Mulomedici quidam, huius puluerem addito ſale vtiliter ouibus ac aliis pecoribus tuſſiētibus & difficiliùs reſpirantibus exhibere. Prodeſſe hinc & hominibus poſſe creditur, & ad pulmonis vlcera ſanguiniſque ſputationem perquàm vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera,pudendorum vlcera, muliebria profluuia; quin & ad dyſenterias, tum & ad alias vacuationes nimias,præſertim bilioſas; ſiue per inferna,ſiue per ſuperna: vomitum,vt aiunt,ſiſtit, & aluum cohibet.

De Rore Solis. CAP. XVII.

Ros Solis.

PARVA & humilis hæc herba eſt:foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua, ſubrotunda,aliquantulum & inſtar auriſcalpij concaua,vnà cum cauliculis hirſuta ac rubentia, ariddiſſimis temporibus, ſubq́ue feruidiſſimo Solis æſtu,ipſa meridie ac pòſt, rore humoreq́ue madentia.coliculi inter hæc ſurgunt quadrantales aut minores,in quibus floſculi candiduli. tenuiſſimæ ac capillaceæ radiculę ſunt.

Exit locis deſertis, arenoſis, apricis, ſed riguis, & rarò alibi,quàm in ipſo humi naſcente candido paluſtri muſco.

Æſtate Ros Solis viget: Maio aut Iunio floret: colligendus cùm cæli conſtitutio ſicciſſima ac ſereniſſima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta ſiue deſtillata, auri luteo relucet colore. *Aqua roris Solis.*

Germanis Sondaw & Sindaw dicitur: Latinis Ros Solis: à nonnullis Rorella: ab aliis Salſirora. A rore, quo ſub ardentiſſimo Solis æſtu madet,nomen induit. Dicitur & Loopichcruyt, quòd huius etiam guſtatu pecudes ad Venerem incitentur; quod Loopich eſſe Belgæ vocant.

Acris admodum & cauſtica herba eſt: ad quartum caliditatis ac ſiccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo ſalis foliola, veſicas excitant & locum exulcerant, cuicunque tandem corporis parti applicata fuerint.

Exiſtimarunt recentiores phthiſicis ac tabidis omnibus hanc herbam ſingulariter & valdè vtilem; & præſertim ſtillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris roriſque tenaciſſima videtur, atque adeò quidem, vt ne feruentiſſimus Solis ardor humorem queat abſumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conſeruari ac fouere hac creditum fuit. Verùm aliud vſus docet: aliud & ratio dictitat. Nam cùm acerrima ſit herba, & hac ipſa acrimonia aqua ſtillatitia non integrè deſtituatur, citra offenſam & noxam ſumi nequit: perire etiam citius obſeruatum huius ſtillatitio liquore vſos, quàm eos qui abſtinuiſſent, & rectam viuendi victuſque rationem ſectati fuiſſent.

Incitantur huius vel exiguo paſtu ad Venerem quadrupedes feminæ, quod non parùm vanam opinionem temerè auxit: Neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quòd ſeminis materiam augeat, ſed quia acrimonia ſua ſopitum Veneris deſiderium excitet.

De Muſco capillari. CAP. XVIII.

Muſcus capillaris.

1.

2.

EST inter Muſcos & alia humilis ſpecies, cuius exigui cauliculi palmum non alti, denſiſſimis breuibus, ex obſcuro luteo vireſcẽtibus, pilis conueſtiuntur, à quibus aliquando tenuiſſimi nudi ſubnigricantes ſurgunt pediculi, in quorum faſtigiis, veluti exigua dependent granula. radices tenuiſſimæ ac minutiſſimæ.

Huius & altera ſpecies omnino minor ac humilior. Naſcitur Muſci hæc ſpecies locis humectis, & frequenter in muſcoſis carieque exeſis vetuſtis arboribus; item & in petris, ac ſæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis.

Germani **Widertodt/ golden Widertodt/ Jungfrauwen har** appellant: Belgæ **gulden Wederdoot.** Fuchſius Polytrichon nominat, & Apuleij eſſe exiſtimauit: re vera tamen Apuleij Polytrichon haud aliud eſt, quàm Dioſcoridis Trichomanes: atque ea de cauſa Muſcum maluimus capillarem dici, à multiplicibus quibus conueſtitur tenuibus pilis.

Cæterùm de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem eſſe ſymmetrum; ſiccum verò aliquantulum.

De Muſco marino. CAP. XIX.

MARINVS Muſcus graciles, geniculis interſeptos promit coliculos, qui & in apophyſes tenuiſſimas ac capillaceas diſpartiuntur.

Durus totus hic Muſcus eſt, lapidis ſubſtantiam proximius quàm herbæ refert: colore ſubalbidus eſt: ſubinde nonnihil rubet.

Naſcitur in ſcopulis ac teſtaceis marinis: non raro oſtrearum teſtis adnatum reperiri eſt: Corallio etiam adhæreſcere ſunt qui referant.

Græcis Βρύον θαλάσσιον: Latinis Muſcus marinus: Officinis, Italis, ac Gallis *Corallina*: Hiſpanis *Malhorquiana yerua*: Germanis **Meermoß**: Belgis **Zee moſch**: Anglis **Zea moſſe.**

Theophraſtus hunc inter Fucos retuliſſe videtur, & τριχόφυλλον, ſiue capillarem Fucum appellaſſe.

Compoſitus eſt Muſcus marinus, inquit Galenus, ex terrena & aquea eſſentia, vtraque frigida; ſiquidem guſtu adſtringit, & calidis quibuſuis impoſitus, etiam euidenter refrigerat. Dioſcorides & podagris, vbi refrigerari opus ſit, commendat.

Terrena autem Muſci huius eſſentia particeps etiam ſalſilaginis, cuius occaſione & potenter reſiccat: vermes verò ac ventris lumbricos enecare recentiorum experientia compertum. datur aduerſus hos denarij pondo aut etiam minus pueris.

Præfertur à pleriſque Coralliis adhæreſcens, nonnihil rubicundi coloris: ſubcandidum deterio-

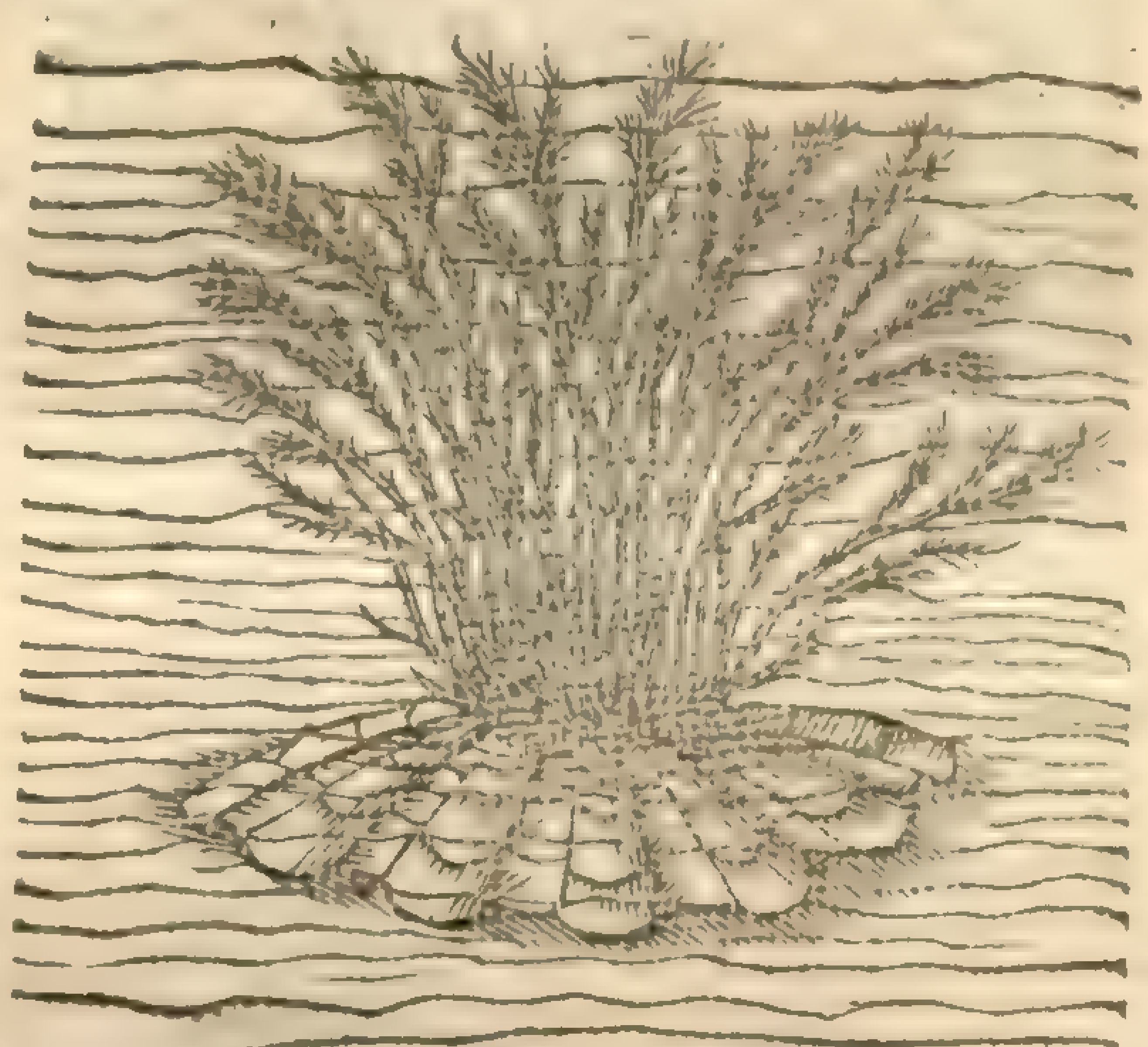
Muſcus marinus I.

Muſcus marinus II.

Muſcus marinus III.

deteriorem habent. In Oceano tamen Gallico, Britannico, Belgico, vel etiam Germanico vix alius quàm ſubcandidus reperitur, quo vicinæ gentes feliciter vtuntur.

De Fuco marino. CAP. XX.

FVCI marini, Dioſcoride auctore, tria ſunt genera: vnum latum: alterum oblongius: tertium Creticum.

Theophraſtus primum genus non modò folio lato, ſed & extenſo, ac herbidi coloris eſſe refert. Huius meminiſſe videtur Ariſtoteles lib. De animalium hiſtoria VI. Purgamentum autem hunc eſſe ait maris: fieriq́ue æſtatis initio, eoq́ue oſtreas tum & piſciculos ali. 1.

Atque huiuſmodi Fuci genus & Oceano Germanico familiare eſt circa ſaxoſos ſcopulos: foliolis tenuibus, latis, aliquantulum criſpis, & eleganter virentibus, quod vnà cum mitulis, conchis, ac oſtreis prima æſtate ſubinde ad vicina loca defertur.

Proximum genus Dioſcorides ſublongius ac rubens refert. Iſtud hoc eſſe apparet, quod à Theophraſto radice deſcribitur foris δασεῖα, denſa ſiue piloſa: interius verò λεπυρίαν, teſtaceam, longam, craſſam, κρομμυογητείοις ſimilem habens, quod inter φύκους primo loco à Theophraſto refertur. Nam alterum Fuci genus huic τρυχόφυλλον dicitur, quod in teſtaceis ac ſuper lapides naſcitur. Hoc autem non abs re idem videtur cum Muſco marino Dioſcoridis, vt ſuperiore capite monuimus. Cum ſecundo autem Dioſcoridis Fuco ſatis conuenit, (ſi nos coniectura non fallit) quod oblongo folio, & radice foris piloſa expreſſum eſt. 2.

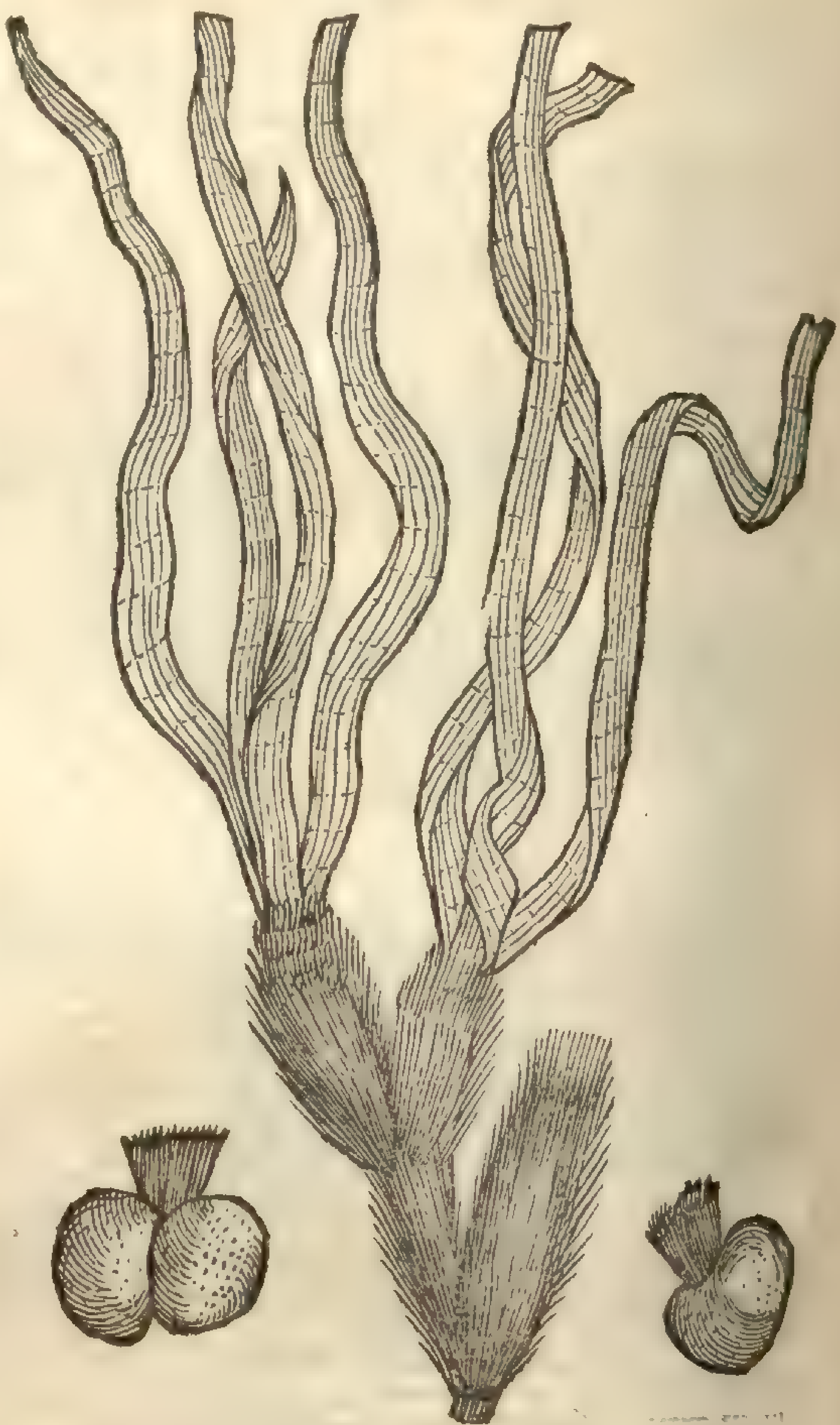
Tertium Fucum Dioſcorides criſpum & valde floridum eſſe ait, ac nulla corruptionis labe pollui, ac in Creta naſci. Theophraſtus & Fuci ſpeciem in Creta inſula haud procul à terra ſuper ſaxa plurimum optimumq́ue prouenire refert, quo non ſolùm vittas, ſed etiam lanas veſtesq́ue inficiunt, colore longè purpuram præſtante, quamdiu recens eſt. 3.

Appellatur autem Fucus φύκος Græcè: eſt tamen & Fucus herba Anchuſæ ſpecies, multùm ab iſto differens, qui & ea de cauſa non rarò φύκος θαλάσσιος, & Fucus marinus vocatur: Sunt verò qui φύκον Algam Latinè dici velint; in qua fuit Theodorus Gaza ſententia, qui in

Fucus marinus prior.

Fucus marinus alter.

Plinij incõſtantia.

Fungi.

Theophraſti verſione φύκον Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat: alibi ſequitur. Lib. XXXII. cap. VI. Algam maris Theriacen eſſe ex Nicandro refert: Nicander autem φύκον in Theriacis commendat. Et ibidem Plinius genera referens Algæ, Fuci ex Dioſcoride recenſet: Lib. autẽ XIII. in alia omnino eſt ſententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant φύκον: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

Cæterùm Phycum etiamnum humentem reſiccare ac refrigerare ordine ſecundo Galenus docet. Dioſcorides non modò podagræ, ſed etiam inflammationibus in cataplaſmate vtilem ait, & humido eo vtendum, prius quàm inareſcat.

De Fungis. CAP. XXI.

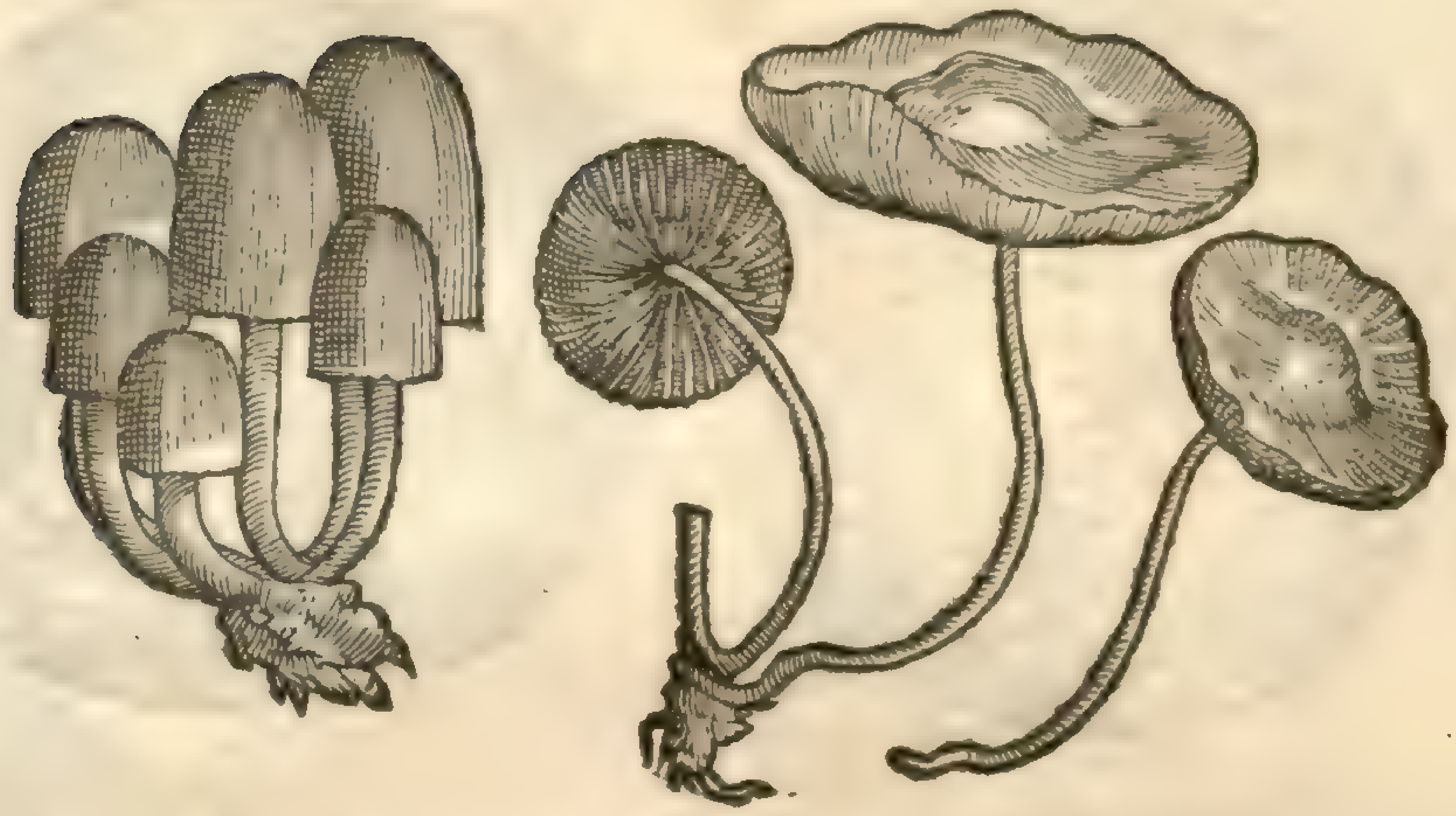
FVNGORVM quidam ex terra exeunt: alij veterum arborum caudicibus adnaſcuntur, à prioribus omninò differentes.

Terreni fungi craſſo tereteq; inſident pediculo, inſtar lati ac circinatæ rotunditatis pilei ſiue galeri; ſuperiore parte initio & dum vigere deſierint conuexi; inferiore ac prona concaui, tenuibus inciſuris à medio centro ad circumferentiam vſque productis ſtriati: carent autem omnes medulla, neruo, vena.

Differunt nõ parum magnitudine & colore.

Ampli

Fungorum alia genera.

Ampli quidam ſunt,& exigui pilei magnitudinem referunt: minores alij,qui argentei nummi (cui talero nomen) latitudinem exiguùm aut nihil excedunt.

Rubent inferiore ac prona parte plerique: nonnulli verò intenſius: alij remiſſius: quidam exiguùm aut nihil. conuexa ſuperior facies aut pallet aut inalbicat,vel etiam ſordente colore(griſeum vulgò dicunt)cinerem refert,aut ſublutea apparet.

Circa arborum radices, locis herboſis, in pratis & veruactis, in ſyluis quoque locis arenoſis, ſed tamen humentibus, proueniunt Fungi. Naſcuntur & ex lignis,arborum caudicibus carioſis ac corruptis; ſed reprobi & inutiles. Venenoſi autem gignuntur,Dioſ.referente,vbi clauus ferreus rubiginoſus aut panni marcor adfuerit, aut iuxta ſerpentis cauernam, vel arborum noxios proferentium fructus radices.

Præferuntur à nonnullis è montibus ac montoſis locis: Horatius verò ait:

Pratenſibus optima Fungis natura eſt.

Apparent nonnulli Aprili menſe,quos Maio menſe requirere temerè fuerit, nec etenim poſt Aprilem vigent: alij ſerius circa Auguſtum gignuntur: omnes tamen poſt pluuias; atque idcirco vno anno citius: altero ſerius reperiuntur. Imbribus,inquit Plinius, proueniunt Fungi. origo,eodem auctore,ex pituita eſt arborum.

Græci Fungos μυκήτας appellant: Itali *Fonghi*: Hiſpani *Hungos, Cugumelos:* Galli *Campinion*,voce Belgis etiam vſitata,quibus & Campernoellen dicitur: Germani Schwemme/Pfifferling. Qui Aprili menſe apparent,à nonnullis Spongiolæ: ab Italis *Prignoli*:à Germanis verò Morchel appellantur. Dilutius rubentes inter ſerotinos,Boletos dictos volunt: quorum ortus & occaſus ſeptem diebus concluditur. Candidi aut ſublutei Suilli exiſtimantur: quos recentiores Porcinos nominant. Siccantur,inquit Plinius,pendentes Suilli iunco transfixi: Siccatorum autem in Bohemia & Pannonia ſuperiore,hac noſtra ætate etiam vſus eſt. Iuxta Populorum radices enati αἰγειρῖται Græcis: Latinis Populnei appellati reperiuntur.

Eſt autem Fungus,Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemq; facultatem accedens, præſertim qui admiſtam habet qualitatem putredinoſam. In libris verò De aliment. facult. Boletos ait,ſi probè in aqua elixi fuerint,propè accedere ad cibos inſipidos,non tamen ipſos ſolos, ſed variè conditos edi: vt pleraque alia nulla inſigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipſis eſſe pituitoſum ac frigidum,prauique ſucci, atq; hos quidem omnium minimè eſſe noxios; poſt hos ſecundo loco eſſe Aminitas: (cum Suillis conuenire putantur.) reliquos tutius non attingere. Tutiſſimi ſunt qui callo rubent,minus diluto rubore quàm Boleti: mox candidi: tertium genus Suilli venenis accommodatiſſimum.

Naſcuntur,inquit Athenæus,ex terra Fungi,ex quibus pauci ſunt edules: plurimi etiam ſuffocant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis.

CAPVT XXII.

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globoſæ formæ ac inſtar rotundi orbis terræ adhærentes,nullo pede aut cauliculo fulti,albidi,nulla quoque parte patentes, quorum in-

Fungus orbicularis.

terior medulla laxa & præhumida: qui dum reſiccati rumpuntur, tenuiſſimum puluerem inſtar fumi quodammodo eructant.

Locis iſti reperiuntur patentibus, arenoſis, & humidis, & quidem quoque poſt imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant: Itali *Veſcie de Lupo*: à Plinio Pezicæ dicti videntur, quaſi ſeſſiles: Nam in Fungorum genere quoſdam ait Pezicas dici, qui ſine radice ac pediculo naſcuntur. Hi nullo manduntur modo. Puluis reſiccatarum citra morſum reſiccat: ad abraſa & intertrigines non inutiliter adhibetur.

Lucernarũ Fungi. De Lucernarum Fungis hîc nihil adferendum, non etenim ad ſtirpium naturam pertinent, cùm aliud non ſint, quàm quod in extremitate ellychnij concreſcens, lumini impedimento eſt. Hos humidæ conſtitutionis eſſe præſagium, Virgilius Georgicon libro primo ſcribit, vbi ſigna futuræ pluuiæ recenſet:

Tum Cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuère hyemem: teſta cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere Fungos.

De Fungis arboreis. CAP. XXIII.

ARBOREI Fungi caudicibus, ſubinde etiam ramis arborum adnaſcuntur, circumferentiæ partem occupant ipſi ſemiorbiculares, ſuperiore parte nonnihil plani, ſubinde exiguum concaui, inferiore in anguſtius contrahuntur. materia ſolida eſt, quæ reſiccata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla eſt arbor, cui non ſeneſcenti huiuſmodi Fungi ſubinde adnaſcantur.

Μυκήτας quoque appellant: verùm ad differentiam ſuperiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei: Germani ſimiliter Schwemme appellant.

Pernicioſi omnes intrò aſſumpti exiſtimantur. Nicander lethales eſſe refert in Olea, Ilice, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXIIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. eſt autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia conſtans quàm præcedentium rariore. Plinius lib. XVI. cap. VIII. Galliarum maximè glandiferas arbores Agaricum ait ferre; Sed non glandiferæ, verùm coniferæ, & inter has vel ſola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; ſed potius in Ciſalpina Italiæ Gallia, vbi Laricum ſyluæ: quanquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipſum etiam reperiri contingat.

Præſtat quod candidiſſimum, rariſſimum, frangi facile ac leue eſt, primoque guſtu dulce, durum, denſum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum oſtentans; pernicioſum habetur.

Agaricus.

Græci Ἀγαρικὸν: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hiſpani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quę ordine quidem primo excalfaciant, ſecundo verò reſiccant, placuit veteribus numerari: Incidit, attenuat, extergit, viſcerum obſtructiones expurgat, tum & per aluum deorſum purgat.

Iuuat regio morbo ex obſtructione laborantes: rigores à craſſis frigidiſque humoribus perſanat: & demorſis à frigore lædentibus beſtiis, cùm foris appoſitum, tum intrò aſſumptum: vrinas remorantes mouere poteſt: item & menſes: corporis colorem emendat: lumbricos pellit: febres, præſertim quotidianas, tum & erraticas, aliaſque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo, expurgandoque craſſos frigidos & pituitoſos humores, morborum cauſas, poteſt.

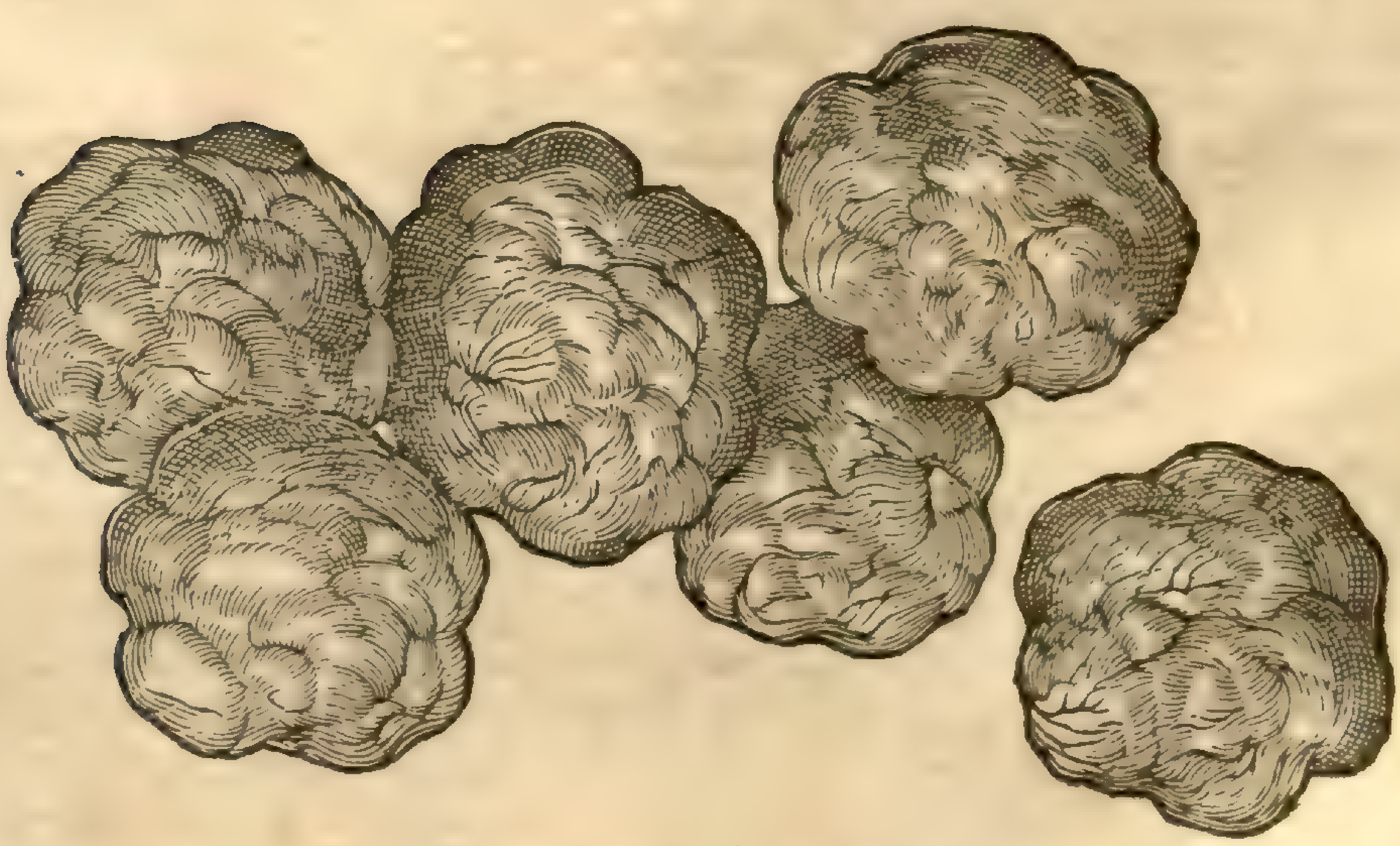
Modus exhibitionis in ſubſtantia aut puluere eſt, à denario vel ſeſquidenario ad duos: Infuſi autem aut decocti à denariis duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoq; nonnihil perturbat: Idcirco & Zinziber miſcendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Liguſtici ſemen, vel ſal foſſilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Meſues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non deſunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutiſſimè exhibetur.

De Tuberibus. CAP. XXV.

Tubera.

TVBERA globoſa ac tuberoſa quædam ſunt ſua ſponte intra terram nata, & ab ea vndequaque circumdata, abſque caule, foliis, fibris, aut capillamentis adnatis. ſunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut ſubflaua; magnitudine mali Cotonei, ſubinde ampliora.

Siccis,

Siccis, ſabuloſis, frutetoſis tractibus gignuntur, vt in Pannonia, & pleriſque Italiæ regionibus. locum in quo gignuntur nec extuberare nec rimas agere, Plinius refert: Martialis verò findi frequenter ſolum cui ſubſunt, his verbis oſtendit:

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

Cùm fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua, tunc potiſſimum naſcuntur, Plinio auctore.

Vere & æſtate effodiuntur, Dioſcorides ait.

Ὕδνα Græcis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi, Tertufali*: Hiſpanis *Turmas de tierra, Toſenas, Tuberas de terra*: Gallis *Truſle*.

Tubera autem, vt quidem Galenus ait, iis annumeranda ſunt, quæ nullam euidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune eſt, vt alimentum nulla inſigni qualitate conſtans præbeant; frigidiuſculum tantùm.

De his Auicenna diligentius ac veriùs: Tubera terrena magis quàm aquea, omniſque qualitatis guſtabilis expertia refert; ſed tamen melancholicos & craſſos ab ipſis in corpore gigni humores ſæpiuſque manducata apoplexim ac paralyſim inferre.

LIBRI QVINTI ET PEMPTADIS TERTIÆ

FINIS.

IN REMBERTI DODONÆI MEDICI HISTORIAM FRVMENTORVM

IOHANNIS POSTII CARMEN.

VIDERAT hunc titulum flaua quæ cincta corona
Frugibus atque aruis præſidet alma Ceres:
Hiſtoriamque ſuam mirata, ſimulque figuras,
Omnia quæ referunt conuenienter, ait:
Dum renouabit agros, ſulcis dum ſemina credet
Ruſticus, & facili demetet arua manu:
Semper honos, Remberte, tuus, laudeſque vigebunt,
Namque ſacrabo mea nomen in æde tuum.
Et tibi ſolennes poſthac mea turba choreas
Inſtituent, feſtas inſtituentque dapes.
Et poſitis læti repetent tua nomina menſis,
Rembertumque canet vir mulierque meum.
Atque aliquis iuuenum, grati monumenta laboris,
Suſpendet tumulo ſpicea ſerta tuo.
Et pius optabit tua molliter oſſa quieſcant,
Sanctaque perpetuis floreat vrna roſis.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE FRVMENTIS, LEGVMINIBVS, PALVSTRIBVS, ET AQVATILIBVS, AC EO PERTINENTIBVS HERBIS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS QVARTA.

DE FABA, EPISTOLA AD IVLIVM ALEXANDRINVM SVB FINEM ACCESSIT.

DE FRVMENTIS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *ſtirpium herbarumq́ proſequuti ſumus hiſtorias ad medicam materiam facientes: nunc verò ad eas properamus, quæ corpus alunt, atque ex numero ſunt alimentorum: fruges videlicet & olera.*

Frugum autem nomine continentur Frumenta & Legumina; quæ Latinis Cerealia ſemina, Græcis σιτηρὰ καὶ δημήτρια σπέρματα appellantur, quarum hiſtorias modò proſequi huius eſt inſtituti, tum & eorum quæ eò pertinere, necnon ſtirpium earum, quæ ipſis coniungi poſſe videbantur.

Pertinent verò ad frugum harum hiſtoriam, omnia ex frumentis factitia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptiſana, polenta, maza, βύνη, zythum, & ſi quæ ſunt alia eiuſcemodi.

Faciunt eodem & alia multa ſemina à Theophraſto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, repoſita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα ſiue edulia enumerantur, cuiuſmodi ſunt Seſami, Eryſimi, Lini, Cannabis, Fænogræci, & aliorum ſimilium, veluti & Fegopyri, quibus vel prior ætas in cibis vſa eſt, vel noſtra hæc vtitur.

Iam & frugum vitia, tam ex ipſis frugibus degenerantibus, & per cæli aut ſoli inclementiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas exeuntia ipſis moleſta, frugibus etiam oportunè ſuccedunt: commodè ſaltem omitti, aut ab iis ſeiungi non poſſunt. Cum quibus non inconcinnè, nec præter inſtitutum, aruorum quoque ac pratorum peſtes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur.

Additæ ſunt paluſtrium multarum & aquatilium herbarum deſcriptiones, quia nulli noſtri operis parti commodius, quàm huic, coniungantur. Paluſtrium etenim plurimæ iumentorum aliorumq́ pabula quadrupedum ſunt, veluti & multarum frugum vitia, & ipſæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autem paucas quidem, aut nullas, animalia hæc paſcuntur, ſed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in paluſtrium conſortium traxit.

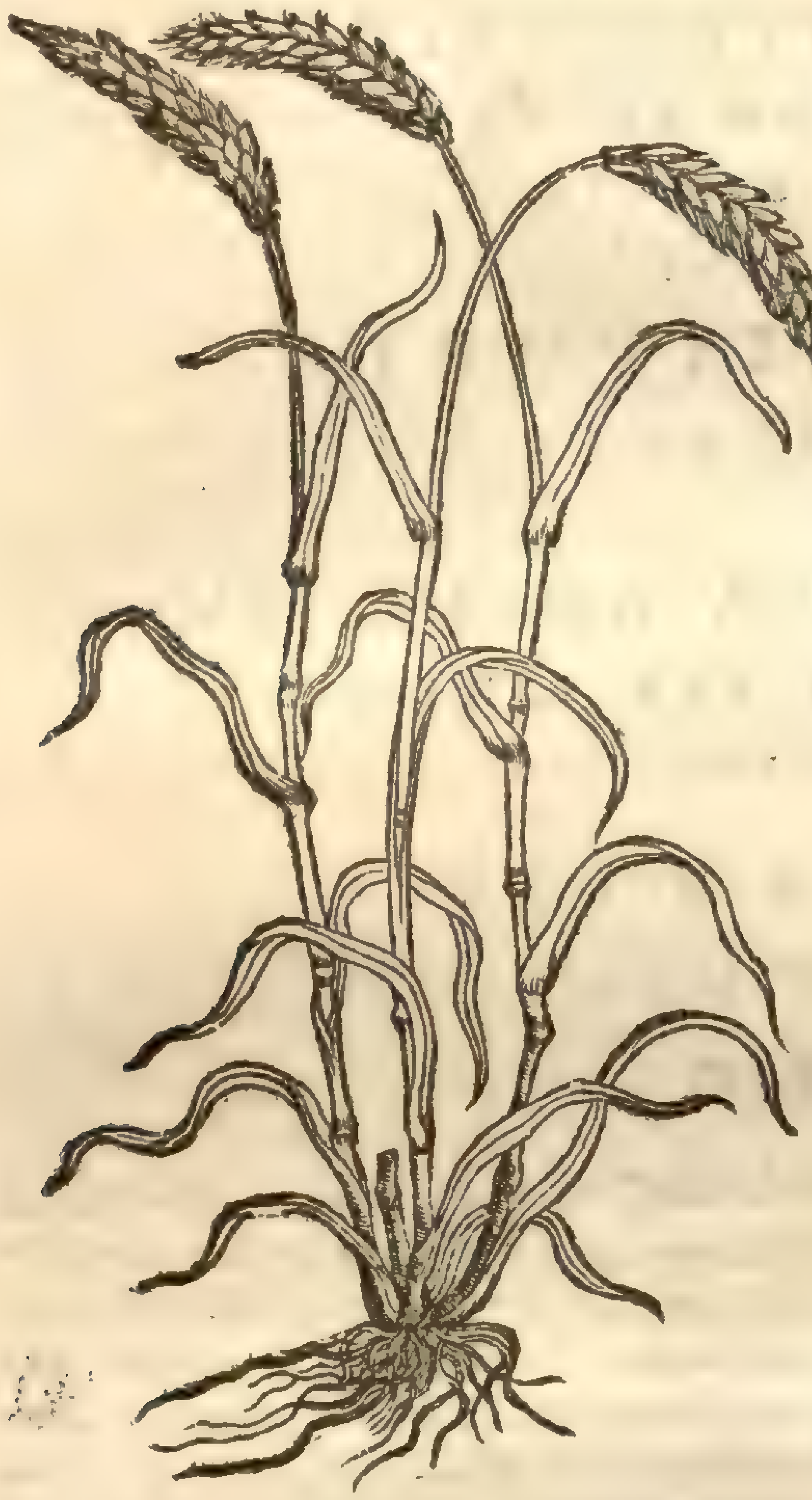
Deſcriptæ autem ſunt paluſtres non omnes, ſed quæ huic parti congruere magis viſæ ſunt; non paucas ſiquidem de induſtria & data etiam opera omiſimus, quæ videlicet aptiùs aliis locis deſcribi contigit. Sunt verò & inter paluſtres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionē, vel terna cohærētia folia, ab aliis paluſtribus trifoliis diuelli non potuerunt.

Et propter has maximè rationes horum omnium hiſtorias in vnam hanc, vt diximus, partem contraximus. A frumentis autem exordientes, de Tritico primùm agemus, vt & priore loco deſcribatur, quod omnibus frumentis etiam præfertur.

DE TRITICO.

CAPVT PRIMVM.

Triticum.

TRITICVM folio exit Secalis minore: culmis aſſurgit plurimis, geniculatis, hordei altioribus; quorum tertio aut quarto articulo ſpica eminet, vt plurimum mutica, interdum verò & ariſtis nonnullis breuibus cincta: grana profert colore flaua; quæ è glumis ac folliculis facilè excidunt, ac exiguo negocio in area exteruntur: radicibus firmatur multis tenuibus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipſis natalibus ſortita; quæ colore, magnitudine, ſpecie, & proprietate inter ſe differunt: teſtis Theophraſtus.

Lætum autem pingueque ſolum Triticũ poſtulat, idque magis apricum & ſiccum, quàm riguum. In ſicco enim, vt Columella refert, melius coaleſcit: In humido verò ac vliginoſo degenerat; & poſt tertiam ſationem in Siliginem, hoc eſt, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rurſus in Robum, id eſt, præſtantius Triticum biennio tranſit, ſi in conueniens ſolum tranſlata, grauiſſima eius grana ſerantur: auctor Plinius.

Seritur frequentius Autumno: interdum Vere. Autumno ſatum per hyemem in herba eſt, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur. Æſtiuis menſibus vtrumque ad maturitatem peruenit.

Appellant Germani **Weiſſen**: Belgæ **Tarwe**: Itali *Grano*: Hiſpani *Trigo*: Galli *Bled ou fourment*: Angli **Weet**. Græcis πυρὸς dicitur: Latinis Triticum. Significat verò Triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex ſpicis tritum ac trituratione repurgatum eſt: in quo ſignificato Iuriſconſultus nonnunquam hac voce vtitur: vt ff. de verb. oblig. propriè tamen idem cum eo, quod Græcis πυρὸς, eſt.

1. *Robus.* In Tritici verò genere, quod durum ſolidumque, & rutilo colore non modò extrinſecus ſplendet, verùm etiam in partes diuiſum, eundem interius refert: Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omnis frumenti præſtantia diſcernitur) & nitore præſtat.

2. *Siligo.* Aliud genus mollius, læuius, interioreque medulla laxius ac candidum, (quale pleriſque locis laudatiſſimum habetur) Siligo à veteribus Latinis appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo ſuauitatem, commendat; & Tritici etiam delitias nuncupat. Siliginem (inquit) propriè dixerim Tritici delitias: candor eſt, ſine virtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ ſunt & Galliæ Comatæ: lib. XVIII. cap. VIII. Columella verò, eius quidem ſpeciem in pane præcipuam concedit; ſed tamen quia pondere inferior, Tritici vitium eſſe cenſet: Quod extrinſecus, inquit, albidum, intus verò conſpicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet; nec nos tanquam optabilis agricolis fallat Siligo. Nam Tritici hoc eſt vitium, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

3. *Setanium.* Quod Vere ſeritur, Galli, Ruellio auctore, Martium cognominant: Belgæ **Soomertarwe**: Græcis τρίμηνος πυρὸς, id eſt, Trimeſtre Triticum, & σητάνιας: Latini Setanium vocant. Huius vſus, Columella ait, agricolis gratiſſimus: vbi enim propter aquas aliámve cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Trimenon autem ſiue trimeſtre dicitur, quòd tertio à ſatione menſe, Italiæ matureſcat. A Tritico ac Siligine potiſſimùm, (cui candore leuitateque ſimile eſt, eiuſque idcircò genus quoddam) ſolo ſationis tempore differt. Quod ſi enim maturius ſereretur, commodius proueniret. Neque enim vllum natura trimeſtre Triticum: quippe idem ſatum autumno melius reſpondet: Columella.

Triticum autem, vt inquit Galenus, frequentiſſimè ac ſumma cum vtilitate ab hominibus vſurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ denſa ſunt, totamque ſubſtantiam habent

habent adeò compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò iis ſunt contraria, quæque dentibus facilè franguntur, fractaq; rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

Vt medicamentum verò foris impoſitum, primi eſt ordinis excalefacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtè poteſt. Habet etiam quiddam lentoris obſtruentiſque naturæ.

Tritica, Dioſcorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morſibus proſunt manſa & impoſita.

Farina cum Hyoſcyami ſucco imponitur aduerſus neruorum rheumatiſmos: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino impoſita prodeſt: eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus ſuccurrit: contra tuſſim & exaſperatas arterias, cum Mentha & butyro decocta efficax eſt.

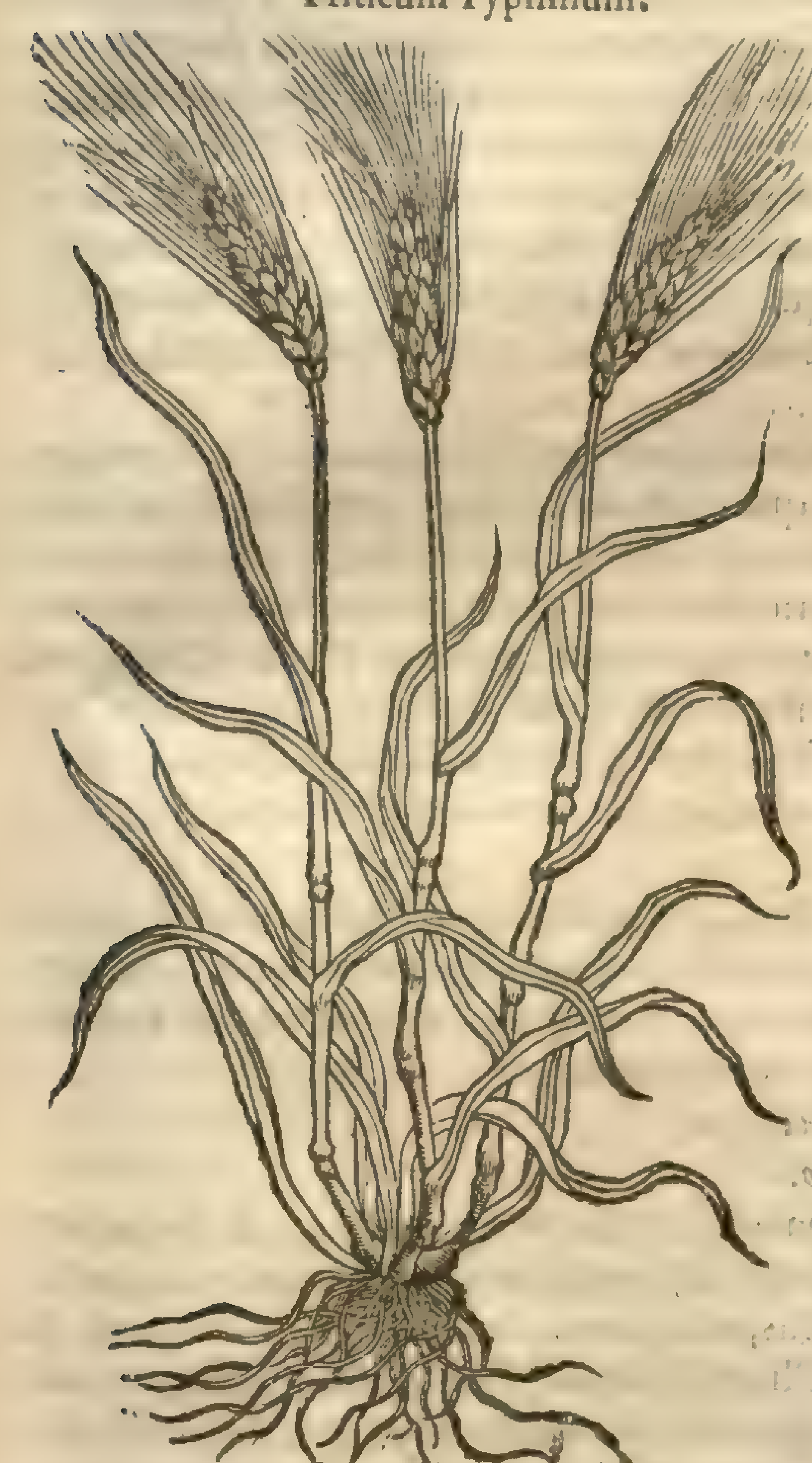
Tritici γύρις ſi ex aqua mulſa aut hydrelæo decoquatur, omnẽ diſcutit inflammationem.

Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commode imponuntur: cum Rutæ verò decocto cocti, turgentes mammas ſedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt.

Siliginis grana, Plinius lib. xxii. combuſta & trita in vino Amineo, oculis illita, epiphoras ſedant. Tritici verò combuſta, iis, quæ frigus vſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonſillis faucibusque gargarizatione proſunt.

De Tritico Typhino. CAP. II.

Triticum Typhinum.

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; ſpicam verò ariſtis longis & duris Hordei ſimilitudine munitam; granum autem durum, denſum, colore fuluum, Tritico minus, quodque facilè è glumis ſuis exteritur.

Naſcitur in quibuſdam Hiſpaniæ, ac inſularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim ſemini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis ſatum, ea, qua depictum eſt, forma prodiit.

Suſpicari quis poſſet, ſemen hoc Typham eſſe, cuius Theophraſtus & Galenus meminerũt. Sed cùm Typhæ granum, multiplici folliculo incluſum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, Typha propriè eſſe nõ poteſt: licet tamen ex Typha natum, & degeneratũ eſſe poſſit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei ſimillimũ eſt. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ ſimilia, leuiſſimum eſt, tenui ac ſimplici culmo aſſurgit, vt de Typha Theophraſtus ſcribit. Semẽ eius paruum quoque eſt, & exile, denſum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha ſcriptum prodidit. Iam & ſpica ariſtas habet longas ac duras, quales Typhę eſſe ex veterum pleriſq; locis manifeſtum eſt.

Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha ſimilitudinem oſtendunt; vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum ac Typhinum quoddam Triticum eſſe videatur. Nam & Typha, auctore Theophraſto, in Triticum tranſit, ſi piſta ac purgata, ſeratur. Rationi autem conſentaneum videtur Triticum ex Typha natum ſimilitudinis plurimum cum ea retinere, non ſecus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo ſpicaque Zeam refert.

Huic non admodum diſſimile videtur, quod Hieronymus Tragus Wälſch weyſſen, hoc eſt, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius ſpica ariſtas habet longas & aſperas; eſt tamen culmis, ſpicis, atque granis maius, ſpicas etenim habet pleniores, rotundioresque *Triticum Romanum.*

dioresque quàm Triticum; ſemen verò pulcherrimũ atq; Triticeo ſimile, vti Tragus refert.

Seritur frequentius in Alſatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idque locis potiſſimùm montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur, nam ab hoc vno fere abſtinent, quòd durioribus eius ariſtis offendantur.

De pane ex Tritico. CAP. III.

CONFICITVR panis ex omni quidem frumento, ſed ex Tritico longè præſtantiſſimus. Veluti etenim Triticum reliquis omnibus frugibus præſtat, ita & ex Tritico panis, reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

Sunt huius panis aliquot genera, quæ à Triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperunt.

Moliti ſiquidem Tritici, partes quædam tenuiores ſunt ac puriores, aliæ craſſiores impurioresque, quas inter ſe commixtas ac confuſas, tota farina continet.

Flos. Siligo. Puriſſima, molliſſima, nec non tenuiſſima ea eſt, quæ ab omnibus furfuribus exactiſſimè repurgata. Dicitur hæc Latinis Flos & Siligo, tranſlato à candidiore ac leuiore Tritico nomine, quod propriè, vt diximus, Siligo nuncupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγνιν appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine deſtituti. σεμίδαλις inquit Græcum nomen & antiquum; σιλίγνις verò neque Græcum, neque ipſam aliter poſſum exprimere: lib. I. De aliment. facul. Alij tenuiſſimam hanc partem, γύρυν, ac παιπάλην appellari exiſtimant. Heſychius tamen γυρύτην ἄρτον, αὐτόπυρον ſiue confuſaneum interpretatur, & παιπάλην, Hordei Miliique non farinæ tenuiſſimum; ſed ἄλευρον λεπτὸν, hoc eſt, farinam tenuem.

Pollen. Plinius puriſſimam Tritici farinam Latinè etiam Pollinem nominat, ſic tamen vt inter eum & florem, diſcriminis nonnihil faciat. Flos ſiquidem puriſſima ei eſt farina Siliginis, ſiue candidioris Tritici: Pollen verò Tritici alterius. Pollinem (ait) appellant in Tritico, quod florem in Siligine. Verùm in hoc ſignificato Pollinis nomen à Cornelio Celſo non vſurpatur, qui per Pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit; vtpote ex quo panes fiunt cibarij, autopyris impuriores infirmioresque, veluti hæc ipſius verba lib. II. cap. XVIII. euidenter commonſtrãt. Ex Tritico firmiſſima Siligo: Simila deinde, cui nihil ademptum eſt (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior eſt: ex Polline infirmiſſimus cibarius panis. Quæ Cor. Celſi verba, cum iis conueniunt, quæ à Paulo Ægineta hunc in modum ſcripta ſunt, lib. I. cap. LXXVIII. *τροφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ᾽ ὁ σεμιδαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἧττον μὲν τρέφει.*

Marcelli error. Quod cùm Marcellus Vergilius obſeruauerit, ac in Commentariis, quos in Dioſcoridem edidit, ſcriptum reliquerit, admirari animo ſubit, qua ratione vel argumento inductus Pollinem exiſtimare potuerit, tenuiſſimum puluerem magis eſſe quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinſitur, parietibus hærens inuenitur. Nam ſi panis ex Polline, cibarius, ac ῥυπαρῷ Græcorum reſpondet, (vt ordo ipſe oſtendit) Pollen Cor. Celſo non puluis vel farina tenuiſſima, ſed aliud nihil eſſe poteſt, quàm ſordidior farinæ pars, furfurum multum habens, ex qua puriſſima molliſſimaque farina excuſſa eſt. Ex Polline ſiquidem cibarium panem, poſt αὐτοπύρους Celſus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥυπαρὸς.

Similago. Poſt Florem ſiue Siliginem, Similago, quæ & Simila eſt, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, ſed Siligine impurior, vtpote ex qua non omnes excuſſi ſunt furfures, ſed craſſiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confuſaneam. Laudauit hanc Martialis in Xeniis hoc diſticho:

Nec dotes poteris Similæ numerare nec vſus,
Piſtori toties cùm ſit & apta coquo.

Ex craſſioribus verò moliti Tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina eſt, ex qua Flos ſiue Siligo, hoc eſt, tenuiſſima farinæ pars excuſſa eſt: altera verò, craſſiorum partium furfures ſunt. Priorem Cor. Celſus, vt diximus, Pollinem appellat: vnde & excuſſoria per quæ floris fit ſecretio, Pollinaria Plinio dicuntur. Poſteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant; Palladio cretura eſt: plerique vtriculos & exta Tritici dici volunt: alij Græcè κυρίβια appellant, quæ tamen Galenus Hordei purgamenta interpretatur, in expoſitione linguarum Hippocratis.

In horum omnium medio farina eſt, omnes frumenti partes in ſe continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceſſit, Latinè Farinam dixeris confuſaneam, Græci communi nomine, ἄλευρον nuncupant.

αὐτόπυρος ἄρτος. Ex hac panis coctus αὐτόπυρος nominatur, & συγκόμιστος, quaſi confuſaneus, quoniam caſtratus non ſit, ſed ſimul omnia ferat: item & ἀλευρίτης, ξυροπυρίτης, πύρινος: ac teſte Heſychio, γυρύτης.

Sed

Sed ex puriſſiſſima, molliſſima, nitidiſſimaque farina Siligineus ac σιλιγνίτης dicitur. Quod & Iuuenalis Sat. 5. oſtendit, ſeruari referens domino, ex ſiligine confectū panem, his verbis: Siligineus panis.

Sed tener & niueus molliq; Siligine factus
Seruatur domino.

Ex ſimilagine verò, ſimilagineus & σεμιδαλίτης. Similagineus panis.

Qui autem ex polline ſiue furfuracea farina, coactus eſt, ῥυπαρὸς nuncupatur, ac Latinè cibarius, gregarius, ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus. Cibarius panis.

Pacuuius ſordidum panem Canicaceum, Feſtus Pompeius Acceroſum nominat. Ex horum genere πιτυρίας, hoc eſt, Furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit. Furfuraceus panis.

Panis autem nomen à Pano dici Varro putat: Meſſapij redundantiam & ſaturitatem πανίαν (teſtis Athenæus) appellant: vnde Latini nomen Panis deflexerunt, vt Ruellius ait.

Parantur porrò omnes panes, aut cum ſale & fermento, aut abſque his: item aut in clibano furnóve coquuntur, aut in craticula, aut ſub cineribus, vel alio modo.

Qui fermentum, ac ſalem accepit, ζυμίτης & fermentatus; abſque fermento verò factus ἄζυμος, non fermentatus, & à Nicandro Colophonio δάρατος appellatur; teſtis Athenæus. ζυμίτης ἄρτος. Azymus panis.

Κλιβανίτης ἢ κριβανίτης ac furnaceus, dicitur in furno coctus, idem Varroni teſtuaceus; nam κλίβανον teſtum nominat. Ex horum genere ἰπνῖται quoque ſunt, in minoribus furnis cocti. Furnaceus.

Ἐσχαρίτης ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos, ἐπανθρακίς Athenæo dicti, aut foci pauimentum aſſati. Eſcharitem, Athenæus ait, paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum, vt multam habeat ob delitias, ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat, ac rurſus eſurire eos, qui anteà ſatis comederant. Eſcharites. ἐπανθρακίς.

Ἐγκρυφίας, ſiue ἔγκρυπτος, Latinè Subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris. Subcineritius.

Eſt & διπυρίτης ſiue δίεφθος, Biſcoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus eſt. Biſcoctus.

Inter panes autem (vt Galenus in libr. De alimentorum facultatibus ſcribit) Siligineus plurimum alimēti præſtat: poſt ipſum autem Similagineus: tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς καὶ αὐτόπυρος: quartum poſt hunc eſt ῥυπαρῶν ſiue ſordidorum genus, in quibus πιτυρίας, hoc eſt, Furfuraceus; poſtremus eſt, minimumque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſecedit.

Concoctu autem inter panes, ſunt facillimi, qui plurimum ſunt fermentati, & probiſſimè ſubacti, quique in clibano igne moderato cocti ſunt.

At qui ſuper craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, interiores autem crudæ.

Cæterùm iis, quos ſubcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quandam aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cætera omnia pariter adfuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet, propemodū ſunt deterrimi.

Panis cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus, inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, pręſertim herbis ſuccíſve quibuſdam permiſtus. Vetus panis, ac aridus, cùm per ſeipſum, tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet. Recens autem muria maceratus & impoſitus, vetuſtas impetigines ſanat.

Quod ex pane fit cataplaſma, vt Galen. lib. De facul. ſimplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum cùm ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq; ea, quę in alto reſidēt.

De Zea. CAP. IIII.

ZEA, ſiue, vt vulgò, Spelta, culmis ſpicaque Tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis, geniculatis, Hordei altioribus, ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſque ariſtis: grana multiplici folliculo, à quo non facilè deglubuntur, incluſa, geminis vtriculis duo ſimul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, Tritici granum referunt. Radix ei quoque, vt Tritici, multiplex.

Naſcitur qualicunque ſolo, etiam humidiore, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum, ac durabilem, aduerſus longioris temporis humorem habet; læto tamen pinguique melius proficit.

Mutatur atque in Triticum tranſit, ſi piſta atque purgata ſeratur, idque non protinus, ſed anno tertio; vt Theophraſtus tradit.

Spelta, vt diximus, vulgò nominatur; Germanis Spelts / nonnullis verò Dinkel / noſtris

Spelte: Gallis *Eſpeautre:* Italorum pleriſque *Pirra farra*: Hetruſcis *Biada* : Inſubribus *Alga*, quaſi alica. A Græcis ζέα καὶ ζεία nuncupatur.

Zeæ autem genera Dioſcorides duo facit, vnam ἁπλῆν ſiue ſimplicem; alteram δίκοκκον, quæ in duobus putaminibus grana bina cõiuncta fert. Eſt autem Spelta Dioſcoridis quidem Dicoccos, quæ eadem eſt cum Theophraſti ac Galeni Zea.

Antiquiſſimi ac Priſci Latinorũ, Zeam ſiue Speltã, Far nuncupauere, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus. Nominabant (inquit) priſci Romani ſacras nuptias, vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodẽ Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus. idem affirmat Aſclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita ſcribens: φάῤῥεως ὃ καλοῦσι ζέαν. id eſt, Farris, quod ζέαν appellant.

Adoreum. Appellatur verò Far iſtud Latinis quoque Ador, Adoreum & ſemen Adoreum, ac à poſterioribus propter frugis pręſtantiam, peculiari nomine Semen. Hôc populum Romanum tantùm, è frumento ccc. annis vſum, Verrius tradit.

Genera huius Columella quatuor ſcribit: Far Cluſinum candoris nitidi: Far quod vocatur Venniculum rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumque maioris ponderis, quàm Cluſinũ: Semen trimeſtre, quod dicitur Halicaſtrum, idq; pondere & bonitate præcipuum.

Ex his cum Halicaſtro conuenire Spelta poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac Vere ſereretur; verùm cùm Autumno ſeratur, Venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti Venniculum, ſic & Spelta, pondere præſtat ac candida eſt.

Nutrit Zea Hordeo, vt Dioſ. tradit, potentius, εὔστομος, hoc eſt, ori grata eſt, (Galenus εὐςόμαχος, hoc eſt, vẽtriculum iuuat,) panificia ex eo confecta minùs quàm ex Tritico nutriunt.

Galenus Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodo Tritici & Hordei eſſe, in lib. De ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit.

De frumento Monococco. CAP. V.

Tinckel

Monococcon.

Zea Mneſithei.

QVOD Germani **Einkorn**/ hoc eſt, Monococcon, ſiue vnius grani appellãt, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus eſt & tenuioribus quàm Zea culmis: ſpicæ in ordines quoſdam veluti Hordei digeſtæ ſunt, ac ariſtas habent aſperas: ſemina parua ſunt, Zeæ granis minora, ſingulis ſingula vtriculis contenta, à quibus nõ in area, ſed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, ariſtis, ſemineque nigri ex rubore coloris eſſe, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis ſatum, Tritico aut Hordeo colore ſatis ſimile enatum.

Naſcitur aſperis & montoſis pleriſque Germaniæ locis.

Autumno cum reliquis frugibus ſeritur, ſeriùs tamen ac ſubinde Septembri demum mẽſe matureſcit.

Tinckel ac **Dinkelkorn** à quibuſdam etiam appellatur: ab aliis, **Sant Peters korn**/ id eſt, D. Petri Frumentum: à nonnullis **Blicken**/ agro Wormatiẽſi **Einkorn**: quod Monococcon ſonat.

Noſtri temporis ſcriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac ἁπλῆν ſiue ſimplicẽ Zeam Dioſcoridis eſſe volunt, & nec temerè quidem. Poteſt verò idem, & Mneſithei zea eſſe, quam ipſe Typha ſua deteriorem facit; Typham nimirum, quæ Theophraſto Zea eſt; Zeã autem, tranſlatis & tranſpoſitis vocabulis, aliud omnino genus faciens, quod communi Græcorum Zea, à Theophraſto ac aliis deſcripta, longè ſit deterius. Nam ſimplex Dioſcoridis Zea, cum Mneſithei Zea conuenire videtur, & non alia de cauſa Zeæ generi adſcripta, quàm quòd aliud eius nomẽ ignoraretur, à Mneſitheo autem Zea nominaretur. Simplicis ſiquidem Zeæ Theophraſtus, Diocles, & alij plerique Dioſcoride vetuſtiores non meminerunt.

Mneſi-

Mneſithei autem hanc Zeam, Galenus non abſque ratione conuenire cum eo frumento ſuſpicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ Brizam appellant; frumẽtum Typhæ Græcorum, quæ in Aſia naſcitur, non ariſta modò, ſed & tota planta ſimillimum; ex quo panis fit ater, grauis odoris, ac membranoſam ſubſtantiam habens: cum qua Monococcon iſtud non exiguam quoque ſimilitudinem, ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex Monococco conficitur, ex rubore nigricat, ſordidus atque ingrati ſaporis, (Trago teſte) eſt; veluti ex Briza factus. *Briza.*

Conuenire præterea Monococcon iſtud videtur, cum ea Farris, ac Frumenti barbati, ſiue, vt vulgò Galli nominare conſueuere, Bladi apud Ruellium ſpecie, quod Rubrum agricolæ appellant frumentum; partim etiam Locar, quaſi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quaſi loculis inuolutum condatur; partim item Pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facilè ſentiũt rubiginem. Nam iſtud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret: in perflatis & excelſis, etſi benè conualeſcat, ſationem tamen inibi damnant. *Frumẽtum loculare.*

Similitudinem quoque nonnullam, fortaſſis & Monococcon cum Farre Venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, ſimile aut idem ſit, nec ne, quis diuinauerit? Multa ſiquidem ſunt frumentorum genera, ſuis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum ſeminibus ſimilia videantur, in aliquo tamen ſubinde differunt; idque partim loci natura; partim cultus, atque humanæ induſtriæ occaſione: quæ ambo ad mutationem & ſeminum, & herbarum, plurimùm poſſunt. *Far Venniculum rutilum.*

Ex Monococco autem panis confectus, ater eſt & hominibus ingratus, vti ſuperius ſcriptum, & Tragus ait.

De Amyleo frumento. CAP. VI.

ZEÆ generibus non perperam quoque accedit, Amyleum Germanis dictum frumentum, æſtiuum ſiue trimeſtre genus, quod culmo ac grano Triticum proximè refert; cæterùm ſpicam habet, ariſtis quibuſdam Hordei ferè ſimilitudine cinctam, ac in duos verſus digeſtam. Semen folliculis includitur, & non ſecus ac Zea, repurgari poſtulat.

Seritur Vere.

Germani, quia ex eo amylum conficiunt, Amelkorn appellant, Latinè Amyleum frumentum dixerimus. Exiſtimant Tragus & Fuchſius trimeſtre Triticum eſſe, ſed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus eſſe nequit. Inter Farra citiùs reponendum fuerit, inter quæ Halicaſtrum forte erit. Hoc enim, teſte Columella, Vere ſeritur, & trimeſtre eam ob cauſam cognominatur. *Far Halicaſtrum.*

De Oriza Germanica. CAP. VII.

AD Zeam quoque referre conſentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum eſt culmis geniculatis, ſpicis, ariſtis aſperis, atque acutis, Hordeo ſimile, ſingulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam continetur, ac Hordei, aut Zeæ modo deglubitur. Ex æſtiuarum ſiue trimeſtrium frugum numero eſt.

Apud Mediomatrices, cum aliis trimeſtribus ſeminibus lætiſſimis agris ſeritur.

Nomen huic Orizæ Germanicæ à vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipſam Farris ſpeciem, ac Tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatẽ nobis haud videtur aſſecutus. Nam Tragus ille Chondro aſſimilis, ex Olyra aut conſimili aliquo, res factitia eſt, vt Galenus teſtatur, tantùm abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit.

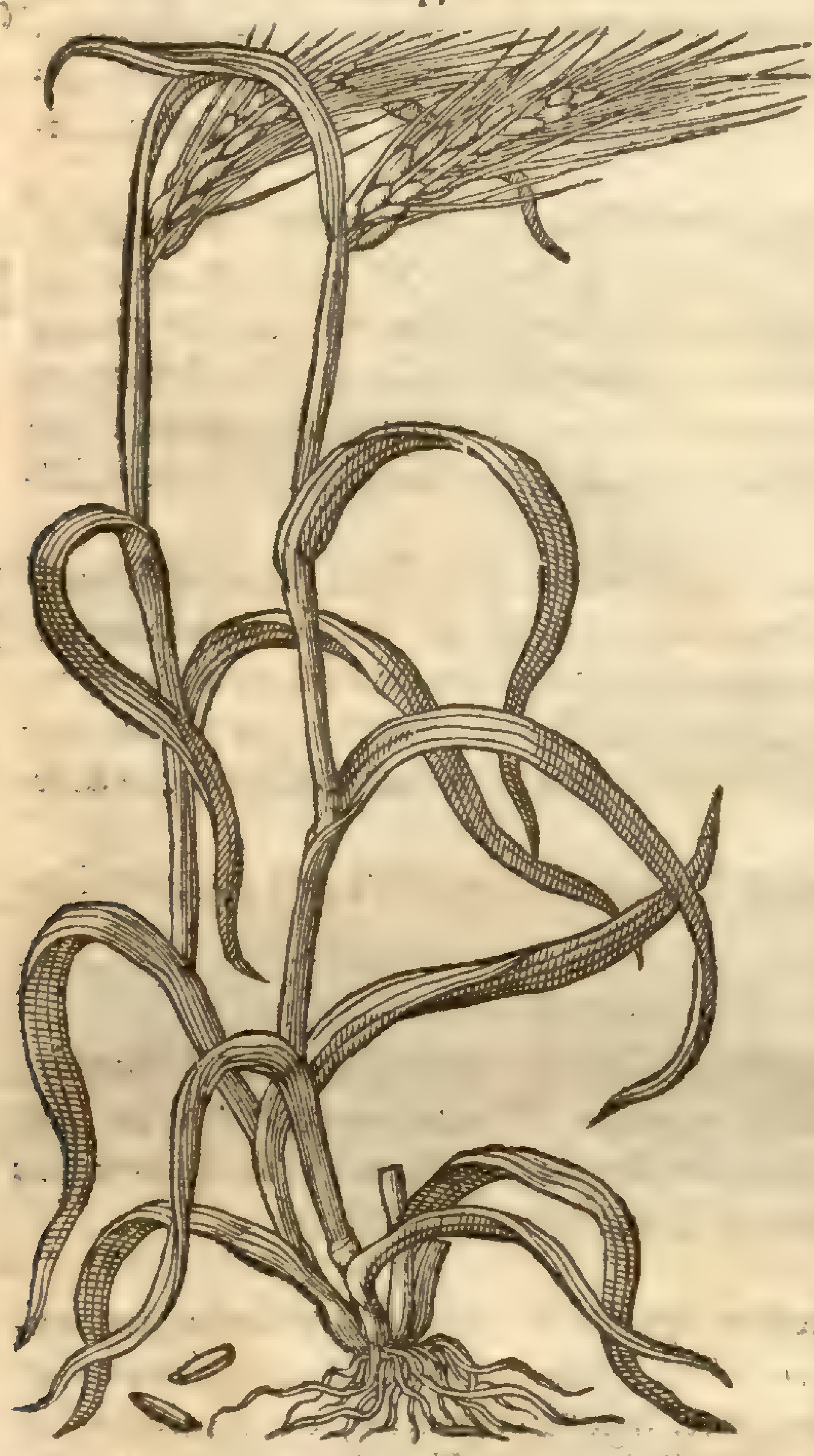
Olyræ autem magis ſimilis Oriza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zeæ generi adſcribitur; aut Plinij Santalo, Farris Gallici ſpecie, nitidiſſimi grani, illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Cluſino, quod fortè idem cum Plinij Santalo eſt. vtrumque enim candidum, & Cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ aliàs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc Oriza, vel Cluſinum, vel Olyra ſit, ſola vtique erit vernalis ſatio. Nam Olyra & Cluſinum Far, ex hybernis ſementibus ſunt. Adeò certi, de pleriſque frumentaceis, definiri nihil poteſt: cùm propter veterum ipſorum breuitatem; tum frumẽtorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eandem rem aliis aliter ſubinde appellantibus. *Santalum Plinij. Far Cluſinum.*

Ruellius Farris Gallici, ſiue frumenti Barbati genus quoddam eſſe ait, cuius granum candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Cluſinum putatur: iſtud autem an ſimile ſit, vel idem cum Oriza Germanica, expendendum eſt.

Vtilis autem Oriza Germanica, ad multa culinæ opera; cibis admixta ori grata eſt: cum lacte Orizæ modò decocta, probè alit.

De Zeopyro. CAP. VIII.

Zeopyron.

ANNVMERATVR præterea & Zeis, quod Germani **Kern** appellant. naſcitur hoc, inquit Tragus, eodem quo Spelta modo, niſi quòd ſemen huius non perinde ac Zeæ ſiue Speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, ſed in area facilè exteratur; veluti Triticum, cui ſubluteo colore ſimile eſt.

Seritur pleriſque Germaniæ locis, ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vſum præbet.

Ζεόπυρον quoddam eſſe videtur, vtriuſque enim ſimilitudinem ac naturam habet, ζειᾶς videlicet ac πυροῦ ſiue Tritici. Cum Chondro aut Alica rebus factitiis (quod Tragus ſuſpicatur) nullatenus conuenit.

Zeopyron ſiquidem, vt Galenus in lib. De alimentorum facultatibus ſcribit, vtriuſque naturam refert: ac ſicuti nomen ex Zea & Pyro compoſitum, ita ſubſtantia eius inter vtrumque media quodammodo eſt, veluti ſi ex vtroque eſſet commixta.

De Olyra ac Typha, ex Theophraſto, Galeno, & aliis. CAP. IX.

OLYRAM ac Typham Mneſitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum exiſtimauit, ſed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophraſto accedens: qui Olyram à Typha diſtinguunt. Olyram Dioſcorides Zeæ generi aſſcribit.

Theophraſtus Olyram ac Typham inter ea quæ maturè ſeruntur, ac Tritico ſimilia ſunt, enumerat; & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem atque infirmiorem, Typham verò omnium leuiſſimam. nam ſimplici culmo aſſurgit, & ſolo tenui contenta eſt; nec, vti Zea, pingue lætumque deſiderat. Vtramque præterea ſcribit multiplici folliculo includi: ac Typham vti Zeam in Triticum mutari ſolere, ſi piſta ſeratur, idque non protinus, ſed tertio anno.

Plinius Olyram Latinis Arincam dici affirmat. Ex Arinca, inquit, dulciſſimus panis: ipſa ſpiſſior quàm Far, & maior ſpica, eadem ponderoſior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta; hęc eſt enim quam ὄλυραν vocant.

Recentiores Typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quæ in paludibus enaſcitur, de qua infrà ſuo loco.

Typhæ ſemen, Galenus ait, corticem extrinſecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris eſt albus, in Triticis verò ſubflauus: Typhæ autem vel Triticis ſunt flauiores. Quin & harum corpus coactum eſt, ac denſum, quod fortaſſis ad ſeminis paruitatẽ nonnihil adfert momenti. Eſt enim id Tritico longè exilius, quamquam non deſint, qui ipſum quoque in Tritici numero ponant; velintq; id ſemen eſſe, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos ſuos alloquentem facit, his verbis: Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκαν:

Hoc eſt, Triticum enim vobis primum prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum eſſe, eamque equos ſine noxa mandere, verum autem Triticum non abſque noxa. Nec abſurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei, & colore, & denſitate, & caliditate ſit aſſimilis. Vtrumque autem ſemen Olyræ videlicet ac Typhę in Aſia eſt frequẽs, & potiſſimùm in regione, quæ eſt ſupra Pergamum, adeò vt ruſtici ipſi panibus ex iis factis ſemper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini ſanè, ſi modò ex bona Olyra fiant, poſt Triticeos ſaltem ſunt præſtantiſſimi: ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quòd ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Calidi

lidi verò panes ex laudatiſſima Typha facti, Olyrinis longè ſunt præſtantiores; aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cùm enim maſſa eorum ſit tenax ac ductilis, denſatur maiorem in modum; & maximè cùm negligẽter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuſcemodi, poſt vnum aut duos dies, ac multò magis ſequentes aliquot, comederit, putaturus ſit lutum ventriculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc cùm eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumque cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe hunc in modum eſt paratus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur.

Qui verò trium, quatuórve dierum eſt vel ipſis ruſticis manditur inſuauiùs præterea concoctu eſt difficilior, ac tardiùs per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametſi ab Hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multùm relinquitur; non tamẽ in eo adeò, vt Miliaceus, eſt vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt, nutrit, vt penè Triticeo ſyncomiſto par ſit.

Congeritur autem in panes Typhæ ſemen repurgatum, omniq́ue vſu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à ruſticis ἀπόπερμον, hepſemate, quod alij σίραιον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum ſale eſitatur.

Et de Zea atque ei ſimilibus hactenus: nunc ex his factitia ſequuntur, quæ apud veteres in vſu eſſe ſolent, vt ſunt: Far, Chondrus, Halica, Tragus, & ſimilia.

De Farre factitio. CAP. X.

FAR aliâs naturale frumentum, quod Græcis, vti oſtendimus, ζεὰ καὶ ζειὰ appellatur; aliâs res factitia artiſque & non naturæ opus, de illo ſuperioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuiſſe autem iſtud apud veteres illos Romanos, quos pulte Ferracea, non pane, longo tempore vixiſſe Plinius ſcribit, ex Farre frumento factum, nomen ipſum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde tranſlatum eſt, ad cuiuſuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & Far Hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dari præcipit. & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici ſcriptum reliquit.

Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Aëtium Sermone IX. oſtendit: Σῖτον id eſt, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato.

Porrò factitium iſtud Far, præſertim ex Zea ſiue Farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum Chondro aut Alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcircò idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando Far Chondri modo coqui ſcribit.

Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus ſiquidem gypſo harena addita (vt paulò pòſt dicetur) purgatur: Far abſque his cum aqua ſola. Differt verò etiam ab Halica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtiſſimi vixerunt; Halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeij nondum cognita, cui non ſolùm aqua, ſed & creta candorem teneritudinemq́ue confert. Differentiam præterea horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap. VIII. vtriſque vti diuerſis vteds, & eorum inter ſe comparationem faciens. *utens*

Quod autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauique ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri ſimillimum eſt, ac eius quoddam genus: Germani **Grupen**/ Hollandi **Gort** appellant, & ex Hordeo quidem **gerſtene grupen/ gerſten gort**/ ex Auena verò **haberen grupen** / **haueren gort.**

Cæterùm Far quod ex Zea factum eſt, facultate Chondro aut Halicæ quodammodo ſimile eſt, nutrit ea de cauſa valenter, ſed tardiùs deſcendit, ægriuſque concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius eſt, minuſque alimenti adfert.

Eſt & Far apud Aëtium cognomento Cluſinum, non naturale aliquod Far; verùm puls quædam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII. *Far Cluſinum.*

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas;
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

De Chondro & Halica. CAP. XI.

CHONDRVS & ἄλιξ ex factitiarum ſimiliter rerum numero ſunt. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioſcoride auctore. Theophraſtus & ex Hordeo ſylueſtri bonum fieri Chondrum tradit. Galenus Chondrum ex Tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex Triticeo genere ipſum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperam ſibi perſuaſerunt. Nõ enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vti diximus, factitia.

Galeni & aliorũ Græcorũ medicorũ interpretes χόνδρον, Latinè Halicam ſiue Alicam interpretantur, Chõdrum omnino idem cũ Halica eſſe putantes; qua in re, non parũ à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & Halica differunt, veluti abunde vnus pro multis, Paulus Ægineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. I. cap. LXXVIII. aut vnam alterius loco ſubſtituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij.

Differunt autem hæc inter ſe, non quidem toto genere, ſed quodammodo, veluti genus & ſpecies, aut potius vt vnius generis duæ ſpecies. Nam Halica ſiue Alica, Latinis ac Plinio generalius eſt nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἄλικα ipſis peculiariter nominatam, ſub ſe continens.

Eſt enim vna Halica ex Zea, quæ ſemen appellatur, propria quidẽ ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXII. res Romana eſſe fertur, Magni Pompeij tempore nondum in vſu. Hæc à Paulo Ægineta Græcè ἄλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipſo præparationis modo differt; non enim gypſo & arena veluti hic repurgatur, ſed creta candorem perfectionemque ſuam aſſequitur.

Eſt verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro ſimillima: gypſo ſiquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licet tamen Halica quidem ex degenerante; Chondrus verò ex Dicocco Zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtraſque nationes conſimilis, eandem eſſe rem prorſus oſtendit, quemadmodum & ea diſſimilis res diuerſas. Non enim tam ſpecies frumenti, quàm præparandi conficiendiq́; ritus ac modus conſiderandus. Frumenti enim aliqua diuerſitas, ſpeciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo ſylueſtri Chondrus: ex Hordeo & Tritico Ptiſana confici poſſunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris De agricultura, ſiue τῶν γεωπονικῶν, Conſtantino Imp. dicatis à Caſſio Dionyſio Vticenſi, docetur his verbis.

Zea tunditur & in feruentem aquam iniicitur, ac premitur; deinde gypſum album tuſum cribratum, & arenæ albiſſimæ ac ſubtiliſſimæ ad gypſum pars quarta paulatim admiſcetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autẽ in Canicularibus diebus, ne aceſcat. Pôſtquã verò rurſus totus perpurgatus fuerit, per cribrum denſius excutiatur. Optimus eſt Chondrus, qui primùm excuſſus eſt: ſecundum locum habet, qui ſuccedit: deterior autem tertius eſt.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. cap. XI. tradit. Halica fit, inquit, ex Zea, quam ſemen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excuſſis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium; grandiſſimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem ſuum, quò præcellunt, iàm tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſteà, mirum dictu, admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremq́; & teneritatem adfert.

Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidij modij menſura, poſteaq́; gypſi quarta pars inſpergitur, atque vt cohæſit farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſſima eſt: rurſus quæ trãſit, arctiori cernitur, & ſecundaria vocatur: item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſſimo, & arenas tantùm tranſmittente.

Et hactenus quidem Caſſij, & Plinij verba: ex quibus manifeſtum eſt, ἄλικα à Chondro differre, & Chondrum cum ſecunda Plinij Halica conuenire; vtramque item rem factitiam eſſe, & non peculiaria frumentorum genera.

Cæterùm Chondrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit, & glutinoſos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm craſſeſcens incocta permanet. Probatur magis χύλος ipſius ex integro Chondro bene decocto, expreſſus ptiſanę ſimilis.

Ἄλιξ in cæteris Chondro quidem reſpondet, ſed aluum magis adſtringit.

Galenus Chondrum valenter nutrire, ac ſuccum lentum habere affirmat: ſiue in aqua duntaxat coctus, cum mulſo, vino dulci, adſtringentive: ſiue cum oleo ſaleque frixus ſumatur.

tur. Atque eo modo,inquit, Chondrum medici ptiſanæ fuiſſe confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrotum fuiſſe cibatum. χονδροπτισάνη.

Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνην πυρίνην, Chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum,eo videlicet qui prior eſt, Halicam etiam coqui ac edi apud Romanos ſolitam, Martialis in Xeniis hoc diſticho oſtendit:

Nos Halicam, mulſum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

De Trago. CAP. XII.

TRAGVS Chondri,vt Dioſcorides ait,ſimilitudinem ac figuram gerit,res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. De alimentorum facultatibus, ex nobiliſſima Olyra ait, cùm,vt decet,fuerit excorticata: in Commentariis verò lib. primi De ratione victus in morbis acutis ἐκ τῶν ζειῶν, hoc eſt, ex zeis, quarum vtique Olyra ſpecies eſt. Caſſius Dionyſius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. XVIII. ex Tritici ſemine in Campania duntaxat & Ægypto fieri tradit. In Ægypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertiliſque: eiuſdem lib. cap. x.

A Chondro & Halica & materia, ſed potiſſimum ipſa præparatione differt: Chondrum ſiquidem, gypſum & harena perficiunt. Halicam creta emundat; Tragus ſola aqua maceratus excorticatur.

Eius conficiendi modum Caſſius tertio De agricultura lib. ſic docet: Frumētum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturque,& in ſole calido ſiccatur; deinde idem rurſus fit,donec ei pelliculæ & quicquid fibroſum eſt,in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iſte, ſubinde cognomento frumentaceus, ad diſcrimen eiuſdē nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus ſit. Nam vt veterum auctorum teſtimoniis abundè conſtat, res factitia eſt.

Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effuſa ἕψημα, aut vinum dulce, aut mulſum infundentes, ſuperiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioſcorides ait, nutrit.

De Amylo. CAP. XIII.

AMYLVM ex Siligine fit, vt Cato ſcribit; item & ex Zea: optimum verò ex Setanio, auctore Dioſcoride. Fit etiam in Germania hac ætate, ex eo quod Amelkorn, id eſt, Amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimeſtris ac Halicaſtrum (vti ſcripſimus) eſt.

Rationem conficiendi paucis complexus eſt Cato cap. LXXXVII. Dioſcorides latius his verbis tradidit. Purgatū trimeſtre Triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt nocte. cùm emolliri cœperit, effundatur ſenſim ſine agitatione aqua, quò minus, quod vtile eſt, vnà effluat. Vbi molliſſimum factum fuerit, effuſa aqua pedibus calcare oportet, deinde affuſa aqua iterum calcare, tum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquumque per colum traiectum, confeſtim in tegulis nouis ſub ardentiſſimo ſole ſiccandum. Nam ſi vel modicè humidum manſerit, acorem contrahit.

Ἄμυλον autem ex eo nomen habet, quòd abſq; mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce Amydum appellant: Germani Ammel / kraftmeel: Brabanti Ameldonck / & quòd glutine inde facto, mulierum pepla inalbentur, ac durentur, ſtijffel.

Tritico, inquit Galenus, cùm frigidius, tum ſiccius eſt: læuigandi exaſperatas partes vim obtinet. Dioſcorides ſanguinis reiectiones potu cohibere, contraq; oculorum fluxiones, cœlotetas, puſtulaſque efficax eſſe addit: quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vſus eſſe; ad alia tamen conueniens.

Galenus lib. VII. κατὰ τόπους Amyli loco, Siligine, id eſt, puriſſima Tritici farina vtitur. *Amyli ſuccedaneum.*

De Athera & Κόλλα, ſiue Glutine. CAP. XIIII.

ATHERA ſorbitio eſt, inquit Dioſcorides, ὥσπερ πολτάριον ὑγρόν, id eſt, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuiſſimè molita. Apud Belgas non ex Zea tantùm, ſed ex quauis etiam puriore farina coquitur; veluti Secalis, Hordei, frequentiſſimè autem Tritici, cum tenui ceruiſia vel alio liquore permixta.

Eſt autem edulium, quod citò concoquitur, facileq; nutrit, infantibus idcirco & ſenibus conueniens; interiora tamen viſcera nonnihil obſtruens. Datur capite dolentibus, ex tenuiſſima Secalis, vel Hordei farina; dolorem enim ſopit, & ſomnum clementer conciliat.

Athera craſſius & ſolidius eſt gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo Κόλλα.
chartæ

chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obſtruendi vim, ſanguinis excreationibus prodeſt.

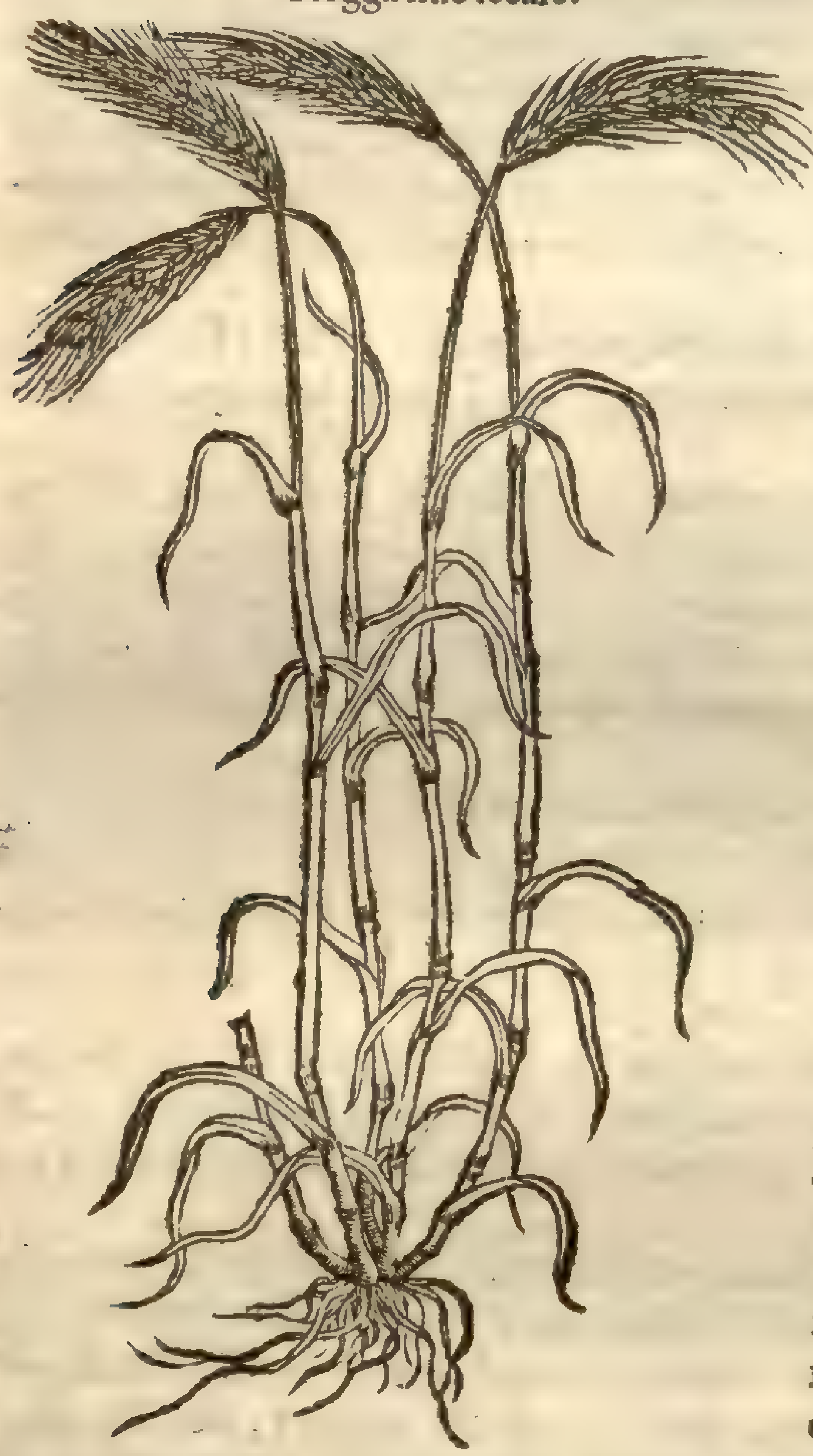
Πολτὸς. Puls. In vtriuſq; medio πολτὸς, ſiue puls eſt, ſolidior quidem ac ſpiſſior Athera; liquidior verò Glutine; & minus Glutine, plus autem quàm Athera viſcera obſtruens.

Atheræ, aut potiùs pultis genus eſt, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri ſcribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuerſa inferior Germania frequentiſſimè vtitur. Cibus boni ſucci & multi alimenti, ſed eos, qui ipſo aſſidue vtuntur, offendens. Nam in hepate obſtructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

Rocken

De Rogga ſiue Secali. CAP. XV.

Rogga ſiue ſecale.

SECALE folio cùm primùm prodit, rubeſcit; inde vt reliqua fruměta viret. numeroſis culmis aſſurgit, Tritici tenuioribus, lõgioribus, quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus. ſpica in ordines & verſus digeſta, breuibus, non acutis, ſed innocentioribus ariſtis cingitur, quæ cùm floret, erecta eſt; ſemine verò prægnans, procumbit ac deorſum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum; quod è glumis facilè concidit, ac ſæpenumerò ſpontè exilit. radices multæ, tenues, fibroſæ.

Naſcitur cùm in Germania ac apud alias nationes plurimas, præſertim Septentrioni ſubiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam ſterilibus quàm lætis, veluti in Brabãtiæ Campania, quæ hoc frumentum, licet arida ac ſterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim ſolo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido; fœcundiore tamẽ ac lætiore melius præſtantiuſq;.

Seritur Autumno, quod & lętius; item & Vere, ęſtiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granoq; leuiore.

Germani **Rocken** / Belgæ **Rogge** appellant: Hiſpani *Centeno*: Itali *Segala*: Galli *Seigle*, veteris Latinæ nomenclaturæ veſtigia retinentes.

Plinio Secale eſt, de quo lib. XVIII. cap. XVI. ſic ſcribit: Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia; id autem, quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (ſed Plinij locus emendatus. veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum, & tamen ſic quoque ingratiſſimum ventri eſt: naſcitur qualicumq; ſolo cum centeſimo grano, ipſumq; pro letamine eſt.

Quæ Plinij verba frumentum **rocken** ac **rogge** dictum, cum Secali conuenire ſatis cõmonſtrant. Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam Farrago; verùm non ſecus, quàm Far, Hordeum, Auena, Triticúmve, ſubinde Farragines nominantur, quando videlicet iumẽtorum, pecudumq; pabulo cedunt.

Farrago. Farrago ſiquidem, quam Græci χράσιν appellant, generale nomen eſt, ad omnem viridem ſegetum herbam, quæ pabuli cauſa ſeratur. Seritur ea, ex recrementis Farris prædenſa, admixta aliquando & Vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atq; inde Farrago, quòd Far ſit ferro cæſum. aut quòd primùm in farracea ſegete ſeri cœptum, Varrone auctore, dicitur.

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in reſtibili ſtercoratiſſimo loco, & altero ſulco ſerere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis iugerum obſeritur, circa æquinoctium Autumnale, ſed impendentibus pluuiis, vt conſita rigataq; imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alta pabula defecerint, ea bubus cęteriſq; pecudibus, optimè deſecta prębetur: & ſi depaſcere ſæpius voles, vſque in menſem Maium ſufficit. Quod ſi etiam ſemẽ ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda eſt, vt ſit idonea frugibus. Similis ſatio Auenæ, quæ Autumno ſata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim ſemini cuſtoditur.

Iam

Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in Tritici,inquit,genere, pars aliqua pabuli eſt,quadrupedum cauſa ſati: vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χάσιν, id eſt, Triticeam Farraginem,equulis maximè probat: ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert,poſt trimatum dari ſolitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus eſt,quando videlicet pecudum iumentorumq́; per hyemem pabulum efficitur.

Recentiores Roggam Siliginem fere interpretantur:qua in re quantum hallucinentur,ſatis ex iis,quę capite De Tritico,ſcripſimus, apertum eſt. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum eſt,ac Tritici,vt inquit Plinius,delitiæ, ex qua lautiſſimus panis & piſtrinarum opera laudatiſſima fiunt; at Secale nigrum eſt,& ex eo panis ater,pauperum,non lautiorum, menſis ac cibis dicatus.

In non diſſimilem errorem lapſi videntur, qui **rocken** cum Olyra conuenire autumant: Olyra ſiquidem candida eſt,ac vtriculis multis continetur; Secale verò præter quod nigrum eſt,glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus veriſimilitudinis habet,qui Secale à Briza non longè diſſidere credi ſcribit,atque inde putari nomen Bizi panis in Gallię vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit,& hunc nigrum ex Secali panem, extrita litera r, *pain biz* Galli nuncupant; ſic vt ab inuicem non diſſidere exiſtimari poſſint,niſi Secalis granum nudum foret,Brizę verò glumis implicitum,quod hæc inter ſe differre manifeſtè oſtendit.

Quod verò Brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ perſimilem Galenus ſcribat,quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat,ex ipſorum nempe folliculorum admixtione; contrà planè quàm Secalinus,qui Triticeo ſyncomiſto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur. *Briza.*

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeiſq́; ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus,lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet,difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probè coctus beneq́; fermentatus fuerit, minus lentus eſt,non admodum ægrè conficitur, citoq́; deſcendit, nondum tamen Triticeo ſyncomiſto par,quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum,ac firmum præſtat,nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem fruméto & corrupto paratus,prauos & corruptos ſuccos ingenerat,& diuturniores morbos procreat,veluti morbum,Germanis **ſcorbuck** aut **ſcoorbuyck**/dictum. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremq́; panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis ac lentus eſt,& teneritudinem ſuam Triticeo diutius retinet.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt.

Panis ex hoc aut fermentum,promptiùs ac citiùs abſceſſus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta.

Farina confuſanea,diuturniores capitis dolores lenit,in linteo capiti circumligata.

De Hordeo. CAP. XVI.

CVLMO Hordeum eſt,quàm Triticum breuiore fragilioreq́;, pluribus articulis geniculato; folio in ſtipula latiore,ſcabrioreq́;: ſpica longarum,aſperarum, mordaciumq́; ariſtarum vallo munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus conſtat, ſubinde binis, aliàs ternis quaterniſve,vt plurimum,vti Theophraſtus ait,ſenis;ſed,vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem poſituq́; arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur: radices ſubſunt frequentes tenueſque.

Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſſimum, atque ex omni frumento minus calamitoſum,quodq́ue celerrimè reddit fertiliſſimumq́ue.

Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaq́ue terra,& vel prævalida vel exili.

Naſcitur paſſim,ac vniuerſæ familiare Europę eſt: cùm Autumno,tum frequentius Martio, Aprili, Maioq́ue menſibus ſeritur.

Græcis κριθὴ dicitur: Germani **gerſten**: Belgæ **gerſte**: Itali *orzo*: Hiſpani *Ceuada*: Galli *orge* nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυστιχὸν recentiores appellant, ac Germani **groß gerſten**. Quod ſex verſuum ἑξαστιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ eſt. Aliud duorum verſuum διστιχὸν, à Columella Galaticum, à Germanis **futer gerſten**/ **klein gerſt**/id eſt,exiguum ac paruum Hordeum nominatur. Quod magnum & plenum,ſpicamq́; gerit erectam, ἀχιλλαΐς κριθὴ,ab Hippocrate vocatur,ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ἐπόκριθος; ab ærugine hoc minus infeſtatur.

Ad Hordei genus & reducendum,inquit Ruellius,putauerim,trimeſtre illud Hordeum, quod

Hordeum.

Hordeum diſtichon.

Secourgeon. quod Gallicè *ſecourgeon* dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, cùm annonæ premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur verò & in Gallia, quod mundum Hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſponte gluma concidit, cætera Hordeo ſimile: Γυμνόκριθον ac nudum Hordeum, tale à Galeno, in lib. De aliment. facult. appellatur.

γυμνόκριθον.

Cæterum Hordeum, vt Galenus in lib. De aliment. facult. non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem Triticum palam calefacit: Hordeum verò non modò non calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo feceris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à Tritico ſucci ſpecie, quam vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem Triticum craſſum & lentum eſt: Hordeum autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit.

Panes Hordeacei Triticeis multò minus alunt, qui tamen ex prȩſtantiſſimo Hordeo conficiuntur, minus à Triticeis in eo ſuperantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex Hordeo eiuſmodi citiſſimè per aluum ſubducuntur, quod reliquis non minimum accidit, ſi Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò magis Typhinis, friabiliores, nihil in ſe lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potiſſimùm, ſi facti ex peiore Hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne Priſanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit.

Laudatiſſimum autem Hordeum quod candidum, vbi pinſitum eſt, apparet, nonnihilque denſitatis ac ponderis (quantum Hordeo datum eſt) habet. Porrò quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt, ac rugoſum.

Hordeum primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib De facult. ſimplic. habet etiam pauxillum abſterſionis, paulò etiam plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſunt cortices.

Hordeum, Dioſcorides inquit, abſtergit, vrinam cit, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata concoquit. Farina Hordeacea in mulſa aqua cum Ficu decocta, inflammationes & œdemata diſcutit: duritias, cum pice, reſina & fimo columbarum concoquit: cum Meliloto

Miloto autem & Papaueris calyce, dolores finit, qui latus excruciant: aduerſus inteſtinorum inflationes, cum Lini ſemine, Fœnogræco & Ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum Myrto verò aut Lentiſco, aut Malicorio, aut ſylueſtribus Pyris, aut Rubo, alui profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum Cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, lepris medetur.

Eſt autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtura æqualis Fœnigræci, ſeminis Lini, & farinæ Hordeaceæ. ὠμὴ λύσις.

Cremor verò farinæ Hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodeſt.

Habet præterea & Hordeum multiplicem vſum, nam ex eo Ptiſana, Polenta, Mazæ, Maltum & Ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.

De Ptiſana. CAP. XVII.

PTISANA ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, διὰ τοῦ πτίσσειν, purgatorum eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm Hordeaceam Ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem πτισάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo, frumentorum aliorũ quorundã ſemina mundata, alicubi (quod tamen rariſſimum) Ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κριθῶν cap. πτισάνην πυρίνην, & ex Oriza Ptiſanam Plinius dixit: ad Hordeaceæ nempe Ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter Ptiſanæ nominatæ.

Eſt autem Ptiſana hæc aliud nihil, quàm Hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum. Πτίσσειν, id eſt, macerare, tundendoque expurgare hoc oportet, ac in Sole ſiccare, deinde rurſus πτίσσειν, rurſusq; ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in Geoponicis.

Humectat autem & refrigerat Ptiſana, eduliumq; eſt (Hippocrates ait περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcoſitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humida: ſitim minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit: non malè turbat: nec in ventre intumeſcit, cùm ſaltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quando in coctione, quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multum ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, cùm planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis Anethi aut Porri quippiam, idque initio ſtatim admiſcere: hæc Galenus.

Noſtro tempore raròaut nunquam, horum aliquod additur, ſed ſacharum ferè, & aqua è Roſis albis ſtillatitia ei admiſcentur; & ſubinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut ſeminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præſertim quando impenſius refrigerandum, aut ſomnus ea conciliandus eſt. Admiſcetur ei & nonnunquam Amygdalorũ dulcium χυλὸς, ſiue ſuccus, (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præſertim cùm aluum liquidiorem cohibere vtile eſt.

Fit item ex Ptiſana potus, quem Officinę Ptiſanam nominant, cùm tamẽ nec Ptiſana, nec Ptiſanę χυλὸς ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex ſola Ptiſana, ſiue Hordeo mundato, ſed & ex Glycyrrhiza, & Vuis paſſis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiumque reſpirationi deſeruientium, vel renum veſicæque exulceratione aut inflammatione laborant.

Plus alimenti (inquit Dioſcorides) Ptiſana ob cremorem in decoctione redditum pręber, quàm Polenta ex Hordeo facta. Contra acrimonias atq; arteriæ aſperitates, exulcerationesq; pollet.

De Polenta. CAP. XVIII.

POLENTA Hordei frixi farina eſt, quam Græci propriè ἄλφιτον nominant: quanquã ſubinde τοῦ ἀλφίτου nomen, de omni alia præſertim rudiore farina, ſed impropriè, dicatur.

Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehemẽtius toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentq; priùs quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum, recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole, rurſus tundunt, & purgatum molunt.

Galenus ex recente Hordeo mediocriter frixo, laudatiſſimam fieri ait, atq; ex hac Mazas præparari; deficiente autem recente Hordeo, nonnunquã & ex aliis ipſam confici, omnemq; recte factam boni eſſe odoris, eam verò ſuaueolentiſſimam, quæ ex optimo & recente Hordeo, quod ariſtam nondum habet ſiccam, eſt confecta.

Exiguum autem corpori, vt Galenus quoque tradit, Polenta alimentum dat, & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abſtinentibus ſatis multum; iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm ſatis eſt.

Deſiccat verò multò magis quàm Hordeum: aluum etiam (Dioſcorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

De Maza. CAP. XIX.

MAZA ex Polenta humido aliquo permixta & ſubacta conficitur. Et aliqua quidem cum ſola aqua ſubigitur; aliæ verò, aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horum permixtis.

Cum aqua autem eam ſubigi, præter quod ex libro Hippocratis De diæta ſecundo ſatis euidens ſit, teſtis quoque eſt Xenophon ſexto παιδίας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionem adhortatur, & à conſuetis non admodum receſſuros oſtendit. καὶ γὰρ ὅσις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμυγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει. καὶ ὅσις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, id eſt: Etenim qui Polenta victitat, Mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum.

Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro De internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit, & ſimiliter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci ſubacta eſt, non edendam conſulit.

Idem Mazam oleo & melle quàm maximè ſubactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

Heſychius verò μάζαν interpretatur, Polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam veteres vocarunt, ipſamque præparare μάττειν dicebant, poſteà verò neceſſarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes, ſtudioſeque paulatim immutantes, nomen ipſum Mazæ in μάττυαν commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipſos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortaſſe, quæ ex Amygdalis & ſacharo placentæ conficiuntur, in

Maſſepanes. Officinis Maſſepanes, hac ætate adhuc nominantur.

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægrius concoquitur, magisque ventriculum flatu implet, in quo etiam ſi diutius manſerit, turbationem excitat. Citius autem ſubducitur, ſi commixta diutius fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur, citius etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit.

De Crimno. CAP. XX.

CRIMNON, inquit Galenus in Commentariis libri ſecundi prędictionum Hippocratis, craſſior Polentæ pars appellatur, quæ grandiuſcula effracto inuehitur Hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioſcorides, quem Galenus etiam in lib. De facultat. ſimplic. ſequitur, non Polentæ modò, ſed & Tritici, Zeæ, ac Olyræ, ſiue anteà toſtorum, ſiue non toſtorum craſſiorem farinam κρίμνον appellat, Crimni nomen ad rudiorem craſſioremque farinam cuiuſuis frumenti transferens.

ἄλευρος. Solo molæ diſcrimine ac trituræ modo à farina ſiue ἀλεύρῳ differt. Ἄλευρος enim dicitur quando granum in tenuiſſimas partes quàm exactiſſimè contritum eſt; κρίμνον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuſcula ipſorum granorum continet.

Πόλτον, id eſt, pultem ex eo faciunt, inquit Dioſcorides, quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementius aſtringit, ſi Zea ex qua fit, prius torreatur.

De Malto ſiue Byne. CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex Hordeo quoque fit. Nam ipſum Hordei granum eſt, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emiſit, ac poſtremò cum ipſis germinibus ſiue enatis ligulis reſiccatum eſt.

Reſiccatur autem frequentiſſimè ignis calore, quem ad hoc conſtructus fornax per exigua ſpiramenta admittit: rarò verò abſque ignis ſubſidio, idque non niſi æſtiuis menſibus vigente æſtu, cùm in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter ſparſum, ſæpius per diem vertitur.

Noſtri mout/ Germani maltz/ recentiores Maltum voce à Germanis mutuata appellant.

Βύνη. Aëtius Græcus medicus, Hordeum hoc modo præparatum βύνην nominat.

Ad Beræ ſiue Cereuiſiæ decoctionem conficitur, & laudatiſſimum quidem Martio & Aprili menſibus.

Quali-

Qualitatem habet ſiccam quidem Hordei intenſiorem, frigidam verò multò remiſſiorem; præſertim quod ignis calore toſtum ac reſiccatum eſt. nam ἐμπύρευμα, quod illi ab aſſatione diutinaque toſtione inhæret, ſiccitatem eius intendit, ac frigidam non ſolùm remittit, ſed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Quod verò æſtiuis caloribus reſiccatum, minus quidem calet, tamen & ipſum Hordeo calidius vel ſola germinatione redditum; quæ abſque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non ſuccedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, ſatis notum.

Galenus lib. De aliment. facult. Hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue Priſanam coxerit, ſiue Polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione ſola; deinde & toſtione, ſi acceſſerit, magis à natura ſua receſſit, quàm Polenta, quæ vel ex crudo nondumque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur.

Abſtergit præterea & Maltum Hordeo potentiùs; minus lentoris habet, cùm, quia farinæ minus, ſiliquarum verò plus habeat, quàm crudum Hordeum; tum ab inhærente illi nonnullo calore; partim à leui illa corruptione; partim ab empyreumate, qui abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliiſq; ſimilibus ex frigida cauſa doloribus, Maltum ſubuenit, toſtum feruenſq; in ſacculo appoſitum.

Cataplaſma ex Bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teſte, imponitur.

De Bera ſiue Ceruiſia. CAP. XXII.

BERA ex Malto, & Lupuli ſalictarij floribus modo, proportioneq; certis, aquę dulci permixtis, coquitur: & ſimpliciſſima quidem ac propriiſſima talis eſt. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliáſve fruges, vnà cum malto Hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compoſitæ quædam Beræ, ſiue Ceruiſiæ ſunt ac medicatæ, ab Hordeacea Triticeáve Bera & ſapore & qualitate diſſidentes.

Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq; Septentrioni ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere ſiue Bere/ Latina autem paſſim Ceruiſiam. Veteres verò ex Hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id eſt, Vinum hordeaceum, omnem ex Hordeo compoſitum Græci. Eundem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῖνον dixit: alij βρύτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρύτον ait bibere, ex Hordeo; παραβίην verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non ſolùm ex Hordeo, ſed & ex radicibus fieri βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex Hordeo.

Ægyptij Hordeaceam potionem, ζύθον ſiue ζῦθον, Theophraſtus ait, appellant. Idem teſtatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, Zythum in Ægypto, Celia & Ceria in Hiſpania, Ceruiſia & plura genera in Gallia, aliiſq; prouinciis. Quos lib. XIIII. nominibus quidem aliis, ſed ratione eadem confici tradit.

ζύθον.

Diodorus Siculus, Zythum non in Ægypto ſolùm, ſed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta eſt (inquit de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; quare coacti homines potum ſibi ex Hordeo componunt, quē appellant Zythum.

Dioſcorides vnum Hordeacei potus genus Zythum: alterum Curmi nominat.

Simeon Zethij ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionem Arabico nomine φοῦκας vocat, alij φοκάδιον, ſiue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex Hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane Heueri, hoc eſt, Similagineo, Mentha, ac Apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas teſtatur, quædam etiam Phoucas ex pigmentis; aut ex malorum punicorum ſucco conficitur.

φούκας.

Hæc autem omnia ſiue ſimilia ſint genera, diuerſis appellata nominibus, ſiue proprietate aliqua diſcrepantia, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quòd ex Hordeo, ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortaſſe differunt. Nam ſi Zythum, vt Galenus ait, lib. De facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem Vino ſimilem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis ſcribit: ac acre maliq; ſucci ſit: renes & neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poteſt. Nam Bera ex fruge non fit putreſcente, multò minùs ex ea in liquorem reſoluta, ſed ex Hordeaceo Malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine aſſeruato. Eſt & Bera per ſe ſuauis, dulcis, ac boni omnino ſucci. Quę certè Beram à Zytho, cum conficiendi modo, tum facultatę diſſidere oſtendunt. Sin autem Zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex Hordeo ac Tritico fiat leui-

ter tantùm putrefactis,ac à natura ſua commutatis, vt Theophraſtus ſcribit, Zythum & Bera ſimillima ſunt. Nam Hordeum in Maltum tranſiens,leuiter quodammodo computreſcit & à natura ſua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioſcorides, & qui deinceps eorũ ſententiam ac doctrinam inſequuti ſunt, minus rectè Zythi facultates cognouiſſe videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem ſiue mutationem,Hordeum, aut ex eo potus, mali ſucci ſtatim fieri non poteſt,non minus quàm Polenta,quæ ex non recente Hordeo, ſed ex maturo & ſicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo Hordeum computreſcit,humoremq; alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum eſt. Polentam tamen hanc ob cauſam,neque Galenus ipſe,neque veterum quiſquam,mali ſucci fore aſſeruit, ſed contrà omnem boni odoris,ſuaueolentemq; eſſe,ſicuti & Maltum ritè confectum eſt.

Zythum autẽ,ſiue ζῦθος, ex Hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophraſtus lib. De cauſis ſexto,vbi de ſaporibus agit,his verbis tradidit. Nõnullos verò,ait, naturã commutantes & leuiter putrefacientes, in ſuccos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex Hordeo ac Tritico conficiunt,quod in Ægypto ζῦθος appellatur.

Cæterùm vt ad temperiem Beræ veniamus,pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius,vt diximus,ſunt,aqua, Maltum Hordeaceum, ſubinde Triticum aut Zea,& Lupuli ſalictarij flores. Aqua quidem ſimplex cuiuſmodi ad Beræ decoctionem ſumitur,frigida eſt & humida: Maltum cum exigua caliditate reſiccat & abſtergit: Triticum ac Zea temperatè calida ſiccaq; ſunt: Lupuli flores ſecundo ordine calefaciunt, reſiccantq;,caput tentant,vrinas mouent,abſtergendi quoque,ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad Beræ cùm ſaporem,tũ diuturnitatẽ; fruges verò alimenti materiã ſubminiſtrãt.

Ex horum autem varia & inæquali miſtura,diuerſa Berarum genera, diſſimilibus qualitatibus prædita,fiunt. Tenues quædam,potentes aliæ,rubicundæ ſiue nigræ hæ,candidæ illæ,amaræ pleræque,dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiſerunt,potentiores ſunt: quæ minus tenuiores: minimũ tenuiſſimæ. Ex Hordeaceo Malto, diutiùs toſto, rubicundæ; & præſertim,ſi diuturnior decoctio acceſſerit: præcipua autem parte ex Zea ac Tritico confectæ candidæ ſunt,ſeneſcenteſq; tenue & aquoſum vinũ ſubſtantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq; citiùs tentantes,lupuli flores copioſius incocti efficiunt; dulciores eorum parſimonia. fruges enim ex ſe dulcedinem conferunt.

Inter has tenuiſſima,frigida quidem eſt & humida, ſuperante in ea aquæ qualitate ac ſubſtantia,non tamen alicuius caliditatis expers.

Potentiores caloris plus habent,cuius etiã vi atq; potentia, in vaſa cõditæ nõ ſecus ac muſtũ fluctuãt ac efferueſcũt, minus tamẽ quàm mediocre vinũ calidæ,à quo nõ ſolũ tẽperamẽti caliditate,ſed & tenuitate ſubſtãtiæ ſuperãtur. Calefactio ſiquidẽ Beræ clemẽs mitiſq; eſt.

Alimentum autem præſtant illæ quidem exiguum,aut nullum; hæ verò copioſius; copioſiſſimum potentiores: omnes probi ſucci, ſi ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Craſſiores circa pręcordia aliquantiſper hęrent,tardeq; deſcendunt: candidę, tenuiores & citius digeruntur: amarę, abſterſione aluum leniunt: medię, medio ſe modo habent.

Compoſitę Berę,quę videlicet pręter fruges ac Lupulum, & alias quaſdam herbas,vel flores, ſemina, fructus,aromata, ſimiliáve recipiunt, pro qualitate eorum quę admiſcentur, varias qualitates ac facultates obtinent, ſubinde etiam noxias.

Recens Bera quæ nondum ſubſedit,non ſecus ac muſtum,vitia complura gignit: inflationem parit,aluum conturbat,calculum procreat,ac vrinę ſępenumero ſtillicidium excitat: foris tamen admota,neruoſarum partium dolores ſopit,ſi dulci calenteq; ea foueantur: pręſtat ad hoc recentiſſima,& cui nondum Lupulus incoctus eſt, ac inter omnes potentior.

Acida neruos & renes tentat,ventriculum conturbat,ac vitioſum in corpore ſuccũ gignit.

Acetum quod ex Bera conficitur, Vini aceto minùs acre, minuſq; potens eſt, nec partium adeò tenuium.

De Milio. Cap. XXIII.

Milivm multiplici fruticat culmo,geniculato: folia habet ampla,harundinacea: ſummo caule,non ſpicam ſed effuſam promit iubam,ſiue φόβην,deorſum reflexam, flaui vt plurimùm coloris,ſubinde nigricantem,in qua ſemen gignitur paruum,durum,ſplendenſq;, paucis tenuibus tunicis conueſtitũ,à quibus facillimè excidit. radice nititur numeroſa,altaq;.

Leuẽ ſolutamq; humum deſiderat,nec in ſabuloſo ſolùm, ſed & in arenoſo quoq; prouenit,modò vel humido cælo,vel riguo ſolo: nam ſiccum cretoſumq; reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit. Ante ver commodè ſeri non poteſt; teporibus maximè lætatur.

Milium,Theophraſtus ait,ſiccitate ſua diuturnum eſſe,plus centum annis ſeruari poſſe,ſi quò ventus & aër nõ perueniunt,vt auctor quoque eſt Varro, condatur.

Milium.

Græcis κέγχρος, nonnullis κεγχρὶς dicitur; Hippocrati Paſpale, vt Hermolaus ait: Hiſpanis *Myo, Mill*: Italis *Miglio*: Germanis Hirß: Gallis *millet*: noſtris Hirs & milie.

Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt, & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipſum autem Milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit.

Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paululum etiam habet tenuitatis.

Panis qui ex Milio fit, exigui eſt alimēti; frigidus, præaridus, & friabilis; nihil enim in ſe habet neque lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentē deſiccat, veluti & Panicum, quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiusq́; editur, facilius concoquitur, ventrem minùs ſiſtit, magis nutrit: foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis, quæ citra morſum exſiccari poſtulant.

Torretur, auctore Dioſcoride, feruenſque in ſacco ponitur, vt torminibus reliquisq́; doloribus, ſi foueatur, auxilio ſit: neq; aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimū molliſſimumq́; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaq; talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt.

Farina eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.

Lachryma Iobi.

De Lachryma Iobi. CAP. XXIIII.

MILII generi aſcribitur & quam Lachrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ φυτὸν: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos, ex quorum ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures exeunt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, quaſi rotunda, Ochris maiora, à quibus dependent quædam veluti ſpicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuiduntur.

In hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum.

Nonnulli Lithoſpermi ſpeciē faciūt, propter ſeminis duritiem; toto tamen genere à Dioſcoridis Lithoſpermo differt. Itali *Lachrymam Iobi* appellant: poſſet fortaſſe nō ineptè Arundo Lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait.

Vſum habet nullum, niſi quòd mulierculæ, ſeminibus iſtis lycio ſiue filo tranſmiſſo pro ſphærulis precatoriis ſubinde vtantur, catenulas inde facientes.

De Panico. CAP. XXV.

PANICVM Milij ſimilitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatis: folia ei arūdinacea ſunt, multò quàm Tritici latiora: ſpicā ſiue paniculam fert oblongā, craſſam, prædenſam, ex multis coaceruatam & cōpactam granis rotundis, duris, ſplendētibus, folliculis quibuſ-

 dam

Panicum.

dam intectis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur fibroſa & valida.

Seritur ſimili, quo Milium, ſolo: calidis & ſiccis regionibus libentius naſcitur: ex vernalium frugum numero eſt, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & Milium: ſed validius, ait Theophraſtus, Milium, dulcius Panicum ac infirmius: conſummatur celerrimè, & reſeruari egregriè poteſt.

Gręcis *ἔλυμος* dicitur; nõnullis *μελίνη*, aut *μέλινος*. Diocles medicus Mel frugũ appellauit. Germani ḥeydelpfenich aut pfenich: Hiſp. *Panizo*: Galli *panic*; Latini à panicula, nomen Panico dedere. Ruellius Panicũ ab Italis *Melicã* nũcupari refert; Matthiolus autem Melicam Sorghum nominat.

Errãdi occaſionẽ prębuiſſe videtur Ruellio, nominis Melicę cum *μελίνης*, ſiue *μελίνου*, vicinitas; quę fecit vt Panicũ & Sorghũ inter ſe cõfuderit, & Melicæ deſcriptionem cum Panici miſcuerit.

Panicum autem facultate pauci nutrimenti eſt, & exſiccatoria, auctore Galeno: ſiſtit quoque ventris fluxus ceu Milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die hauſtum. Si verò foris illinatur, exſiccat atque refrigerat.

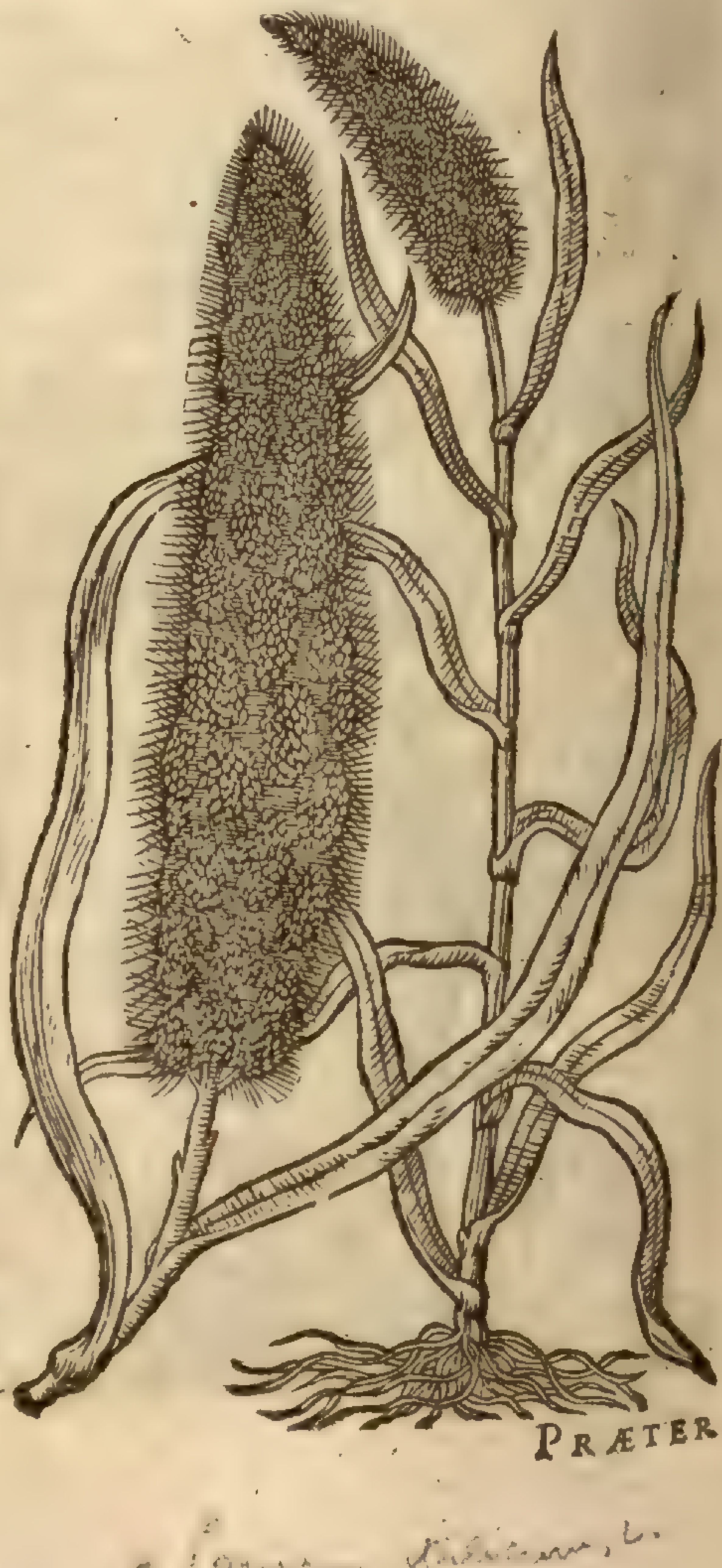
Panis, qui ex Panico fit, vt & is, qui ex Milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem deſiccat.

De Panico Indico. Cap. XXVI.

Panicum Indicum.

Panici Indici ſpica.

PRÆTER

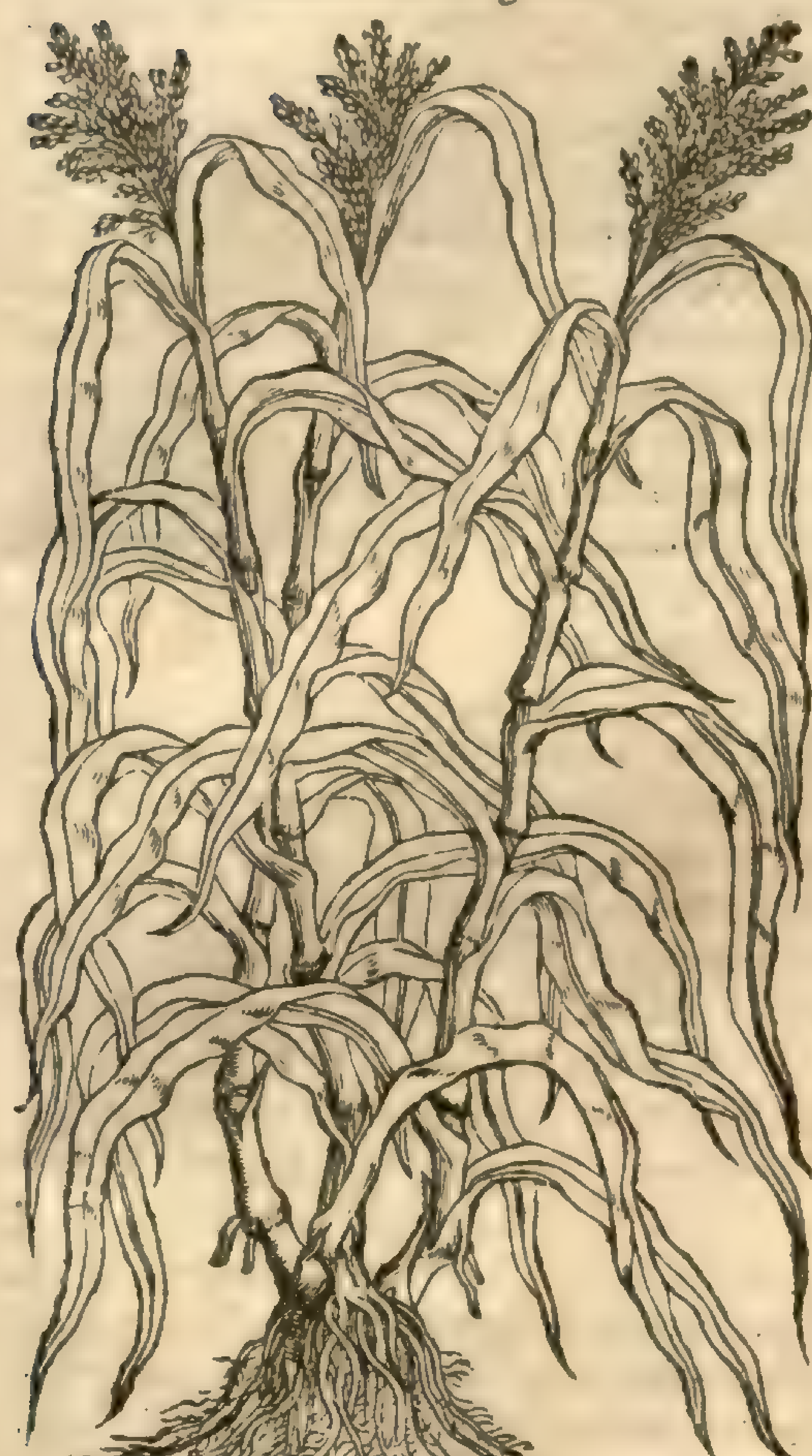
PRÆTER ſuperius Panicum & aliud quoddam peregrinum oſtenditur, quod Indicum cognominatur. Culmos iſtud promit craſſos, VIII. aut IX. pedes altos, crebris geniculis articulatos: folia verò è ſingulis geniculis dura, magna, longa, lataque, omnino arundinacea: ſpicæ ſiue veriùs paniculæ craſſæ ſunt, & densè compactæ, aliquantulum hirſutæ, breuiores non rarò quàm vulgaris Panici, ſed craſſiores. exeunt hæ & è ſummo culmorum, & è foliorum ſinubus, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur, quæ ipſas paniculas hirſutas efficiunt. radices validæ ſunt ac fibroſæ, ampliores quàm prioris Panici.

Sub finem æſtatis, etiamſi calida feruensque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur: in calidioribus regionibus meliùs proficit.

Panici ſpeciem eſſe, ipſa denſe compacta panicula oſtendit.

De Melica ſiue Sorgho. CAP. XXVII.

Melica ſiue Sorghum.

MELICA tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis arundinaceis, prææltis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedum altitudine vel ampliore, nouem articulis vt plurimùm geniculatis, medulla candida farctis: foliis è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórve digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiore, milij craſſiore, erecta, non dependente: grano multò quàm milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliàs in rufo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt.

Solum amat pingue & humidum. ex æſtiuis ſementibus eſt: autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac aliis calidioribus regionibus.

Ab Inſubribus *Melegua*, & *Melega*: Latinè Melica: in Hetruria *Saggina*: aliis Italiæ locis *Sorgho*: Germanis Sorgſamen/ hoc eſt Belgis Sorgſaet: Luſitanis *Milium ſaburrum* appellatur: nonnulli Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex Panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum Farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere poteſt.

Cònuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem; prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertiliſſimum, vt Plinius tradit.

Melicæ autem huic, & ſimilis alia quædam Melica candida reperitur, quæ harundinaceis foliis, prææltis & geniculatis culmis, effuſa iuba Sorghum quoque refert; ſed ſemen eius rotundius & candidum eſt.

Bellonius hanc Melicæ ſpeciem in Cilicia ac Epyro ſeri, & illic à ſe repertam ſcribit: ibiq; panes ex ea coqui.

Ab Arabibus Hareoman, eodē teſte, appellatur. Apud Auicennam tamen Cap. CCCXXXI. Areoman non Melica, ſed Zea eſt, ſi interpreti fides.

Cæterùm Melicæ vtriuſque ſemen Panico ſapore & temperamento ſimile eſt. cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes: frequentius, & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ſaginæ ſeruit.

De Oriza, ex Theophraſto & aliis. CAP. XXVIII.

ORIZA Lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert: non ſpicam, ſed veluti iubam effundit Milij aut Panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac Porro ſimilia; ſed la-

Oriza.

Frumentum Turcicum.

tiora: flos purpureus: radix gemmeç rotũditatis.

Ariſtobulus apud Strabonem, Orizam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamque eſſe altitudine cubitorum quatuor. multiplicem ſpicam habere: copioſumq́; fructum adferre: meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio, & in inferiore Syria.

Hac autem ętate nõ in iis ſolùm regionibus, ſed & in aliis plurimis prouinciis, veluti in fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit: vnde in Belgium, piſta ac ptiſanæ modo repurgata adfertur. Naſcitur paluſtribus ac riguis.

Vere ſeritur, & in India quidem, auctore Eratoſthene, cùm æſtiuis imbribus madet.

Græci ὄρυζαν, aut vt Theophraſtus, ὄρυζον appellant: Latini Græcam vocem retinent: Galli *Riz*: Germani Riß & Rys, nominant.

Semine hoc, inquit Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficilius tamen quàm Chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ Orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cùm aluum adſtringit, tum nutrit.

De frumento Turcico, ſiue Maizo.

CAPVT XXIX.

TVRCICO frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, fungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum ſenúmve pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arundinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen Secalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægrandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórve, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranoſis tunicis, veluti vagina quadam, obuolutæ, è qua longi tenueſque capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, Eruiliæ magnitudine, qua mediaſtino hærent anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliâs candida, aliâs lutea, purpurea, aut rubra; ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur. Radicibus nititur hoc frumentum multis, fibroſis ac firmis.

Seritur in hortis, idque Martio aut Aprili: fructus autumno matureſcit.

Haudquaquam ex Aſia quæ Turcorum Imperatori paret, (vt à pleriſq; & vulgò creditum eſt) aut ex Oriente, ſed ab Occidente & ex America, viciniſque inſulis, in Hiſpaniam primùm, deinde in alias Europæ prouincias inuectum

ctum eſt. vbi & ſeritur, & ex eo panis conficitur, ac ſubinde procerius multò adoleſcit.

Germani Turkiſchkorn: Belgæ Torcx coren: vulgò Frumentum Turcicum: Galli *Blé de Turquie* appellant: Americæ ac vicinarum inſularum habitatores Maizium & Maizum nominant: Valerius Cordus Triticum nuncupat Bactrianum, ſed ratione aut occaſione non optima: Nec enim cum Tritico noſtro ſimilitudinem habet: neque cum eo quoque Frumento, quod in Aſiæ quodam loco vltra Bactra naſci proditur. Nam hoc Theophraſtus quidē adeò grande fieri, narrari refert, vt grana ſingula magnitudine nucleos Oliuæ æquiparent. Quod & Plinius lib. XVIII. cap. VII. ſcribit. Tradunt, inquit, in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent. In quibus verbis, pro dictione, ſpicas, fortaſſis rectius legeretur, Oliuas, vt apud Theophraſtum, ex quo hæc transſcripta. *Bactrianum Triticum.* *Plinij locus ſuſpectus.*

Extat etiam apud Strabonem, lib. XV. Boſmori mentio, qui Eratoſthene teſte, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iiſdem quibus Oriza locis naſcitur. Eſt hoc frumēti genus, quod in veneratione eſſe, Oneſicritus tradit, Tritico minus: inter amnes prouenit, excuſſumq; arcis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur meſſores, non aſportaturos ſe inde, priuſquam coxerint, ne ſemen in alias terras exportari poſſit. Huic Boſmoro Frumentum iſtud etiam parùm ſimile, cùm ſemen eius Triticeo diſſimile & maius ſit. *Βόσμορος.*

Quam ob cauſam, cùm duo hæc apud veteres ſolùm reperiantur, quæ Bactriani Tritici nomine appellari poſſe videntur, atque his ipſis Frumentum Turcicum diſſimile ſit: nō Triticum Bactrianum, ſed nouo Tritici Turcici, aut Maizij nomine potius nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonſtrârit, qui à veteribus alicubi deſcriptum, aut cognitum fuiſſe, perſuadere queat.

Cæterùm in nutriendo Frumentum iſtud Turcicum, Triticeis omnibus, ipſoq; non ſolùm Secali, ſed & Hordeo longè eſt inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus eſt, abſque furfuribus concinnatus, ſed durus ac ſiccus, veluti biſcoctus, nihilq; lentoris habens. Concoctu eas ob cauſas difficilis, corporiq; nullum aut omnino exiguū alimentum præbens: tardè deſcendens, ac aluum conſtringens, veluti ex Milio, aut Panico factus.

De Phalaride. CAP. XXX.

Phalaris.

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis minores: folia item ſimilia, ſed minora quoque: ſpicas breues turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas; è quibus flores candiduli, à breuibus ſtaminibus dependent: ſemen deinde inter eas gignitur, ſplendidum candidumque, vti Milium, maius, oblongum Lini ſemini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius ait, Seſamæ ſimile.

Peregrinum hoc ſemen Belgio eſt; infertur autem ex Hiſpania ac Fortunatis inſulis.

Seritur Vere: ſub finem Æſtatis hic matureſcit.

Græcis pariter ac Latinis φαλαρὶς dicitur: Galeno φαληρὶς: noſtri Canarieſaet/ hoc eſt, Canarienſe ſemen appellant, à Fortunatis nimirum inſulis, quarum vna Ptolemæo Canaria nominatur.

Succus & ſemen ad veſicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente Milio, eo in fomentis non infeliciter ſubinde vtuntur. In ſiccis ſiquidem fomentis, Milij vſum habet, ac eius ſuccedaneum eſt.

De Auena. CAP. XXXI.

CVLMO geniculato, folioq; Triticum ac Zeam Auena imitatur. in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulę veluti bipedes locuſtæ dependent, in quibus ſemen oblongū, ſuperiore parte, exiguis capillis hirſutum, ac glumis

Auena.

Auena nuda.

ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copioſis, à quibus plurimis diſpargitur culmis.

Loca amat rigua. Vere ſata, ſub finem Æſtatis matureſcit.

A Græcis βρῶμος ἢ βρόμος dicitur: Germanis Habern: Brabantis Hauere: Gallis *Auoine.*

Eſt verò & βρῶμος cognomento ϖόα, ex frugum vitiis, de qua infrà.

Auena nuda. Iam & Auena quædam eſt, cuius ſemen nudum nullis glumis implicatur, aliâs vulgari Auenæ per omnia ſimilis: nudam Auenam quis nuncupauerit.

Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum eſt alimentum, non hominum: niſi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit, eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit aut proritat; ſed, quod ad illud ſaltem pertinet, medium locum obtinet.

Vt medicamentum verò ſimilem Hordeo vim habet. nam cataplaſmatis modo impoſita deſiccat, & mediocriter ac ſine morſu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem; nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet.

Pulte huius, Dioſcoride auctore, aluus ſiſtitur, & prodeſt eius in ſorbitione tuſſientibus ſuccus.

Auenæ farinam, in aceto coctam, tollere næuos, Plinius præterea tradit.

De Fegopyro. CAP. XXXII.

IN frumentaceorum numero Fegopyrum quoque eſſe videtur; ſubinde enim cogente neceſſitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, læues, ſtriatos, rubicundos, in plures alas diuiſos: folia Hederæ molliora minoraq́; Semydæ proxima: flores paruos, candidos, racemoſos: ſemina ſordido colore nigricantia, triangularia, Smilacis nigræ (malocociſſum veteres nominant) ſimilia, ſed paululum maiora: radicibus nititur paruis ac fibroſis.

Naſcitur qualicunque ſolo, neque vllum quantumuis aridum, macrumq́; reſpuit: gaudet imbribus: citò prouenit, celeriter matureſcit.

Seritur Martio aut Aprili; ac non rarò Autumno, pabuli cauſa. Pleriſque Germaniæ locis

Fegopyron.

locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare; Italiæ etiam non incognitum.

Tridentina rura *Formentone*: Foroiulienſia *Saracino*, vt teſtis Matthiolus, nominant: Germani ſuperiores heydenkorn / inferiores boeckweydt aut bueckenweydt/ quæ hirci aut Fagi Triticum ſonant: Græcè φαγόπυρον aut φηγόπυρον, Latinè Fagotriticum dixeris à ſeminis figura, quod Faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodo refert, licet quantitate multò minus.

Apud veteres nullum nomen habet: nam Ocimum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocimum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt pleriq; Ozimon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas Baſilicum nominat.

At Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib. II. cap. XXXI. de Ocymo ſcribens, teſtatur. Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectę antequã ſiliquas ferant. Item & Plinius lib. XVIII. cap. XVI. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequã gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decẽ, Viciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugero Autumno miſceri & ſeri ſolitos, melius & Auena Græca, cui non cadit ſemen admixta: hoc vocitatum Ocymum, boumq; cauſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait.

Ocymum.

Plinij locus emendatus.

Ex quibus ſanè euidentiſſimum eſt, Fegopyron propriè Ocymum non eſſe; ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vſitatam, vel neglectam.

Cæterùm Fegopyron Tritico quidem, Secali ac Hordeo minus nutrit, plus tamen quàm Milium aut Panicum.

Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt, alimẽtumq; corpori adferunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitioſum.

Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiusq; deſcendit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex Secali coctus.

Herbam viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaq; paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſſimè pingueſcit.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS QVARTÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER SECVNDVS, DE LEGVMINIBVS.

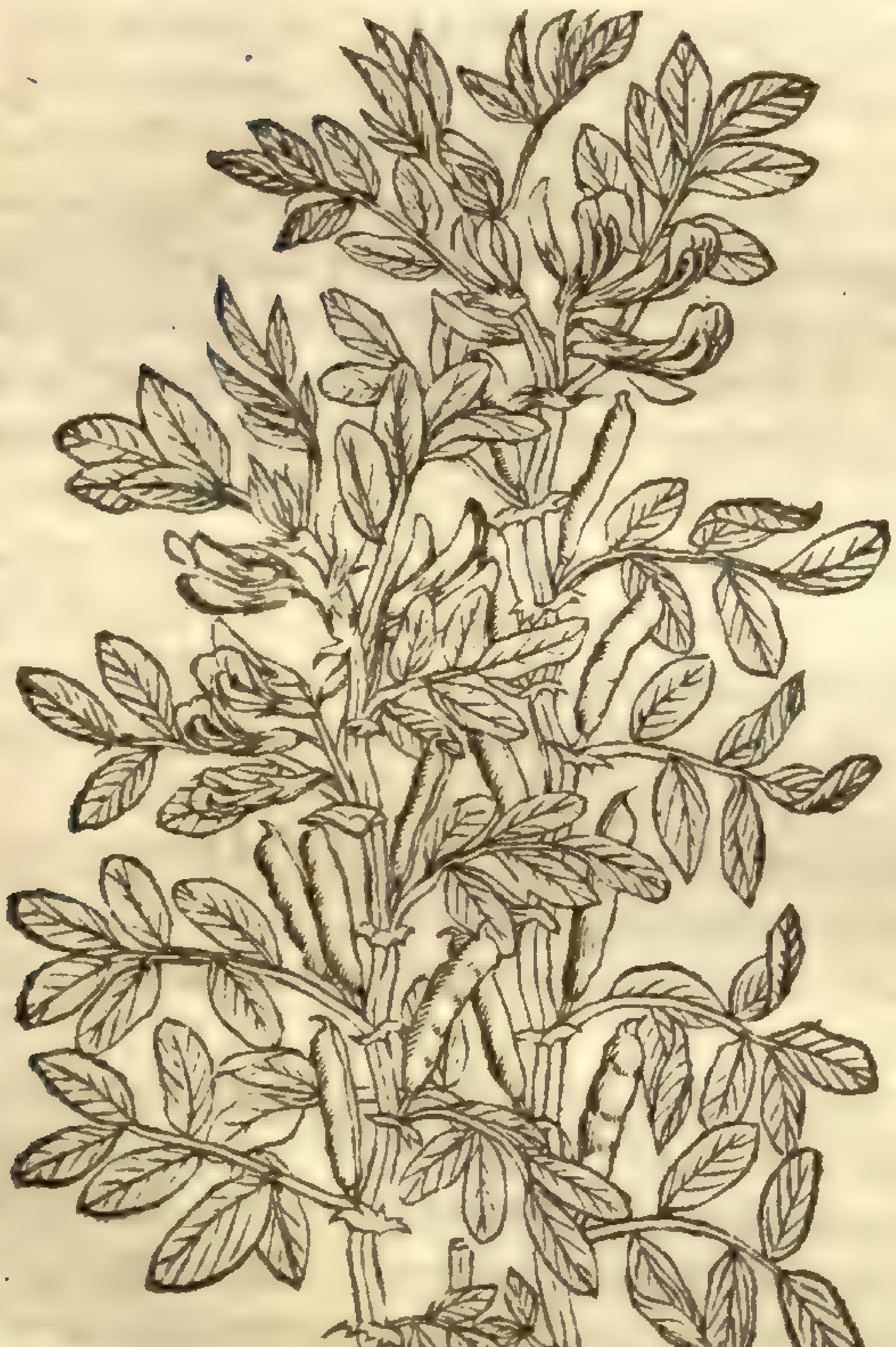
PRÆFATIO.

F**RVMENTIS** *ſuccedunt Legumina, frugum alterum genus. Veteres ſiquidem Frugum nomine Frumenta & Legumina complexi. Legumina Græcis* ὄσπρια *dicta ſunt, quæ quia manu leguntur, non autem vt frumenta ſubſecentur, Legumina Latinis nominari putantur. Galenus in lib. De alimentorum facult. tertium quoddam genus addit, eorum videlicet, quorum ſemina in cibariorum numerum ſubinde admittuntur. horum autem multa inter Legumina repoſita, pauca alibi deſcripta.*

De Bœnis ſiue Faſelis, ac primùm de maiore.

CAPVT PRIMVM.

Bœna ſiue Phaſelus maior.

VVLGO dictarum Bœnarum tria occurrunt genera: maior, minor, & ſylueſtris.

Maior Bœna culmo ſiue ſcapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interſepto, longo & erecto; qui vbi quidem densè ſeritur, pedamentis aut adminiculis quibus ſuſtentetur non eget: vbi verò ſeorſim, facilè in terram collabitur. folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni coſtæ ſiue pediculo adnatis compoſita, quorum ſingularia ſubpinguia ſunt, venoſa, glabra, rotundis longiora: flores ſpicati ſunt, forma oblongi, colore aut candidi, lituris nigris conſpicui, aut ex purpura nigreſcentes: ſuccedunt ſiliquæ longæ, craſſæ, carnoſæ, inferiore parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanoſæ & hirſutæ, quæ ante maturitatem virent, poſt verò ſicciores factæ, nigræ ſunt ac duriuſculæ, veluti & Geniſtæ ſiliquæ, his longiores tamen maioreſque; in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compreſſi, humani ferè vnguis ſimilitudine, magni & ſemidrachmæ ſæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, ſubinde ex rubicundo colore purpuraſcentes; qui ſuperiore ſua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent, quem tegit oblongus dilutè virens vnguiculus. Putamen huius denſum eſt, interior pars reſiccata dura ſolidaque, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & Ochri, Piſa, Ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longæ ſunt, ac multis fibris firmantur.

Seritur Bœna hæc in agris ac hortis.

Floret Aprili ac Maio menſibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.

Germani Boonen: Galli *Febues*: Itali *Fauam*, quaſi Fabam, vulgarem appellationem ſecuti, nominant: Hanc etenim veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum fabam eſſe, non ſolùm Officinæ, ſed omnes paſſim crediderunt; qua in re quantum à veritate abſint, ea vel liquidò oſtendunt, quæ de Fabæ forma & magnitudine, apud veteres ſparſim reperiuntur, quę parum admodũ aut omninò nihil, cum Bœna, præſertim eius fructu, conueniunt. Nam Fabæ quidẽ fructus rotũdus eſt, & paruus; Bœnæ verò longus, latus, & Fabæ comparatione magnus.

Rotun-

Rotundam autem eſſe Fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus, Terebinthi ſemen, magnitudine Fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & Loti rotundum fructum, quem Dioſcorides Pipere maiorem facit: Tiliæ item fructum, & acinos Vitis Idęæ (paſſulas Corinthiacas nominant) quos Hederæ acinis ſimiles etiam perhibet: Taxi denique fructum, Faba minorem affirmat. Dioſcor. Xyridis rotundum ſemen Fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali Paralij fructum, magnitudine Fabæ eſſe ait. Galenus lib. XI. De ſimplic. medicament. facul. Oniſcos qui ſub hydriis naſcuntur, etiam κυάμους, hoc eſt, Fabas appellari refert: quod vbi ſeſe in globum conuoluerint, eſculentis Fabis ſunt perſimiles: Libro verò De aliment. facul. cap. de Aphace & Vicia, Horum ſeminum, inquit, figura non eſt rotunda, veluti Fabarum. Cornelius Celſus, acrochordones thymos, epinyctidas, rotunda & exigua tubercula Fabis ſimilia facit.

Quæ omnes ſimilitudines & comparationes, non ſolùm Fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe, euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis comparata non ſolùm rotunda, ſed & exigua quoque ſunt.

Paruitatem porrò earum, præter illa, & hoc ſimiliter confirmat, quòd Dioſcorides Ægyptiam Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, Bωnaque longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba, auctore Galeno, ſemiobolum tantùm: Bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt, obolos integros tres, ſæpè complet. Idem oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut Faba aut conſimile quippiam in auditorium meatum illapſum fuerit. Item quod Lucianus in ὀνείρῳ Mycillum adducat obiicientem gallo, quòd Fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat Fabæ tunicam apportantem: & alia ſimilia, paſſim occurrentia: ſicuti & quod Ariſtoteles libro De animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, Fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis, non admodum magni ſunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui Fabis maiores per id tempus emineant.

Ex quibus omnibus euidentiſſimum manifeſtiſſimumque, veras Fabas rotundas ac paruas eſſe; multoque ipſis Bωnis minores, quæ omnibus iis quæ Fabis comparantur, longè ſunt maiores, & ea de cauſſa, à Fabis differentes. Vt interim prætereamus, Fabam ſubſtantiam habere, vti Galenus ait, raram & laxam: Bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam. iam & Fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres; Bωnam autem Ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare: & ſi quæ alia ſunt eiuſmodi argumenta, quæ Fabarum & Bωnarum diſſimilitudinem aliquo modo oſtendunt.

Bωna igitur non Faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Cùm autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod Bωnæ ſimilius eſſe queat, quàm Faſelus, Bωnam eandem cum Faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioſcorides φασίολον, Simeon Sethij φάσουλον nominauit.

Habet enim in primis Bωna, fructum Dolichis forma ſimilem, at maiorem, quæ maior eſt, cuiuſmodi Faſeli eſſe Dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine Faſeli, φασίολος nuncupatus.

Iam & Bωna alta proceraque eſt, qualem Faſelum eſſe Columella teſtatur lib. X.

Et grauis at triplici conſurgit longa Faſelus.

Vulgarem item olim per Italiam fuiſſe Faſelum, ex libris Columellę, Palladij, Virgilij notiſſimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: Bωna verò hac ætate nihil familiarius.

His accedit, quòd minoris Bωnæ fructus, Sparti fruticis, ſiue Spartij lobum magnitudine ac forma, & non raró colore, proximè referat: at Spartij λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασιόλους, Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti Phaſiolos.

Phaſioli autem, quibus Sparti fruticis lobi à Dioſcoride ſimiles perhibentur, iidem ſunt cum Phaſelis, à Galeno in lib. De aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασίολον, à Smilace hortenſi, qui aliàs δόλιχος, Dioſcorides facit: tertium autem ſimilis nomenclaturæ legumen, nuſquam deſcriptum reperitur, quam ob rationem, quadriſyllabus φασίολος per ἰῶτα ſecunda ſyllaba, à triſyllabo φασήλῳ per ἦτα differre nequit.

Duorum præterea Bωna eſt generum, candida videlicet & rubicunda: duplex quoque φάσουλος apud Simeonem Sethij: vnus candidus, rubens alter. φασόυλον autem nuncupat, quem alij φάσηλον.

Reperiuntur poſtremò in Bωna facultates eæ, quas φασιόλῳ Dioſcorides tribuit: nam re-

cens Bωna nondumq́; matura eſitata,& inflationem parit,& tam ægrè difficulterq́; cōcoquitur,vt ſæpè vnà cum excrementis alui, non permutata deſcendat, aluum quoque cōmouet, ac non rarò cit; quæ Dioſcorides Phaſiolo tribuit. Phaſioli,inquit, inflant, flatus mouent, ægrè concoquuntur,virides cibo aluum emolliunt,ad vomitiones autem idonei.

Quæ omnia pariter ac ſimul,tam manifeſtè innuunt, oſtendunt atque demonſtrant, Bωnam Germanicè dictam,veterum Græcorum & Latinorum φάσηλον,ac Dioſcoridis φασίολον eſſe, vt dubitandi nullus locus ſupereſſe videatur: nihil enim de Phaſelo alicubi occurrit, quod non cum Bωna conueniat.

Eſt autem Bωna,ſiue Faſelus,quod ad facultates eius attinet,in alimētorum numero non poſtremo loco, arida vt cætera legumina, decocta & in cibis aſſumpta: nam recens quidem inflat, & flatus, veluti mox ſcripſimus,gignit. At reſiccata & arida, probeq́; deinde cocta, minùs aut parùm admodum flatulenta eſt,corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem,nec omninò facilè nec omninò tardè; abſque his autem aluum conſtringit, & potentius quidem,quæ rubra eſt.

Farina Bωnarum,cataplaſmatis præſertim reſiccantibus,deficiente Fabarum,eius loco hac ætate admiſcetur,& non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parùm à medio receſſit,ita ad multà vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miſcentur, ceu materiæ quædam. Abſtergendi autem facultatem Fabaceæ farinæ, Bωnarum non habet.

Galenus lib.1. De aliment. facult. Phaſelus,ait,medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter tranſeuntia: flatulenta & flatus expertia: parùm & multùm nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem inſtar quorundam,quæ acres,aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

De Bωna ſiue Faſelo minore. CAP. II.

MINOR Bωna caule, foliis, floribus, ac ſiliquis, maiori ſimilis eſt,ſingulis tamen minoribus,& foliis pluribus multoq́; crebrioribus; ex quorum alis, flores in ſingulis paruis pediculis,vt plurimum ſeni,ſpicatim digeſti prodeunt,quos totidem ferè ſuccedunt ſiliquæ, toroſiores minoresq́; quàm alterius: fructus quoque minor eſt, verùm non omninò latus neque compreſſus,ſed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore aliâs ſubalbicans aut ſubflauus, aliâs niger, qui & vmbilicum ſuperiore parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriuſculum quoque eſt; interior autem medulla minùs denſa aut dura,ſed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen,quod maiorem Bωnam nō ſolùm multitudine foliorum,ſed & florum,ſiliquarumq́; numero ſuperat.

Seritur in agris,& frequentiùs apud Zelandos, equorum iumentorumq́; pabulo. Medium quoddam genus eſt,inter maiorem,ac ſylueſtrem rotundam Bωnam: maioribus ſiquidem, minor & rotundior; ſylueſtribus verò maior ac longior.

Brabanti vnà cum Flandris,Hollandis,Zelandis,ac aliis finitimis,vulgò **Peerts boonen**/hoc eſt,Bωnam equinam, & **cleyn boonkens**, id eſt, paruas Bωnas, appellant; plerique etiam **Zeeuſche boonkens**/ſiue Zelandicas Bωnas.

Eſt verò hæc Bona, & Phaſelus ſiue Phaſiolus quidam,& potiſſimum ille,quem Dioſcorides videtur ſolùm nouiſſe; ille certè, cum cuius fructu Sparti lobum comparauit, qui huic fructui,& forma,& magnitudine tam ſimilis eſt,vt ſublato eo,quo ſtirpi adhæret,ac adnaſcitur pediculo,nihil aliud,quàm huiuſcemodi parua Bωna,primo aſpectu videatur.

Cæterùm facultate ac temperamento,hęc Bωna non admodum diſſimilis maiori eſt;non tamen,tam hominum cibo,quàm equorum ſaginæ ſeruit ac vtilis eſt. In cataplaſmatis farina huius idem quod maioris poteſt.

De ſylueſtri Bωna ſiue Faſelo. CAP. III.

SYLVESTRIS ſiue nigra Bωna, caule quoque eſt angulari,inani,nullis geniculis interſepto,& quidem vbi ſuæ ſpontis eſt,vt fertur,breuiore ac erecto; in hortis autem noſtræ inferioris Germaniæ,longioris,ac niſi adminiculis fulciatur,caduco: foliis quoque Bonæ ſimilibus,ſed in clauiculas deſinentibus, quibus propè aſſiſtentia apprehendit, ac complectitur. Flos Bωnarum forma,colore è puniceo nigricans: ſiliquæ quoque veluti aliarum per maturitatem nigræ, interiore ſui parte albos molleſque floccos continentes, in quibus ſemina tria, quatuor,aut quinque rotunda,Eruiliæ forma & magnitudine, ſubinde paulò maiora, colore nigra,paruum candidum vmbilicum habentia; quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. Subſtantia horum ſeminū rarior eſt,ac minus dura ſolidáve,quàm Bωna-

Bona ſylueſtris.

Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quendam ingratum excitant.

In Narbonenſi Gallia ac Aquitania pleriſq; locis ſua ſponte exit: apud Belgas rarum eſt legumen, neque alibi quàm vbi ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet: imbribus ac humido cæli ſtatu æruginoſum efficitur, maximè cùm in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citoq; attollitur.

Noſtri wilde boonkens & ſwerte boonkens/ hoc eſt, ſylueſtrem & nigram Bonam appellãt, à ſimilitudine videlicet & caulis, & foliorum, & ſiliquarum cum Bona.

Græcorum κύαμον, & Latinorum Fabã forſitan quis dixerit. Quæ enim de Faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiũtur, multa cum hac Bona cõueniunt, vt ex his, quæ ſequente capite de Faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem, pro vera Faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus.

Porrò vſum Bona hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm ſeratur.

De Faba, ex Theophraſto, & aliis.
CAP. IIII.

FABA inter legumina ſola potiſſimùm, inquit Theophraſtus, caule conſtat erecto, quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (aliàs ἀγονατώδει, hoc eſt, abſque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus eſt: foliis exit rotundis, multis. floret diutiſſimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte. fructus paruus, rotundus, & numeroſus, (inuentus eſt enim, teſte Plinio, ſcapus centum fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidens oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq;: in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior; eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. De medicamentis ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμένον τῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ Fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur Faba parua, non numeroſa.

Solum amat leue, terramque ſolutam. Columella tamen Fabæ, ait, pinguiſſimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris vice, ideoque circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi; quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.

Naſcitur & ſua ſponte pleriſque in locis, ſicuti in Septentrionalis Oceani inſulis, quas ob id Fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania ſylueſtris paſſim, ſed prædura & quæ percoqui non poſſit: auctor Plinius.

Seri debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis ſuæ cauſa, quo ſerenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempeſtatibus hyemis poſſit reſiſtere: ſi enim cùm ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit, prouentu omnino difficilis redditur. Virgilius per Ver eam ſeri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius.

Floret Vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens Fabam florere indicat, Fabaque floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur.

Prodeſt Fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, ſed poſteaquam defloruerit, parum omnino aquæ deſiderat, imberque ei tunc nocet.

Sentit Faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc eſt, rubiginem magis: tum quia folia vndique

multa gerit, tum quia denſè obſeritur, tum etiam quia humorem maximè ad ſe trahit, ſuæ raritudinis cauſa; adde quia fructum terræ proximum gerit: putreſcunt enim inferiora potiſſimùm, quoniam minus perflantur.

Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant, hoc eſt, Fabam Græcam: item & πύανον; vnde πυανέψια Athenienſium feſta, Apollini ſacra, quibus πύανοι, id eſt, Fabæ & legumina coquebantur; à quibus rurſus menſis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιὼν nuncupatus eſt, qui ferè cum Octobri conuenit.

Nominantur porrò κύαμοι, etiam teſticuli, quòd ſint τοῦ κύειν αἴτιοι, hoc eſt, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, quod eſt, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμοις abſtinendum Pythagoram præcepiſſe plerique interpretantur, ac rei venereæ vſum, hoc ſymbolo, eum deteſtatum aiunt, non autem eſculentarum Fabarum.

Farina Fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè ἔρεγμος aut ἔειγμος, Faba freſa aut fracta nominatur; & ἐρέγμινον ἄλευρον, Fabæ freſæ farina.

Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) Faba eſt, etiam ſi cocta diutiſſimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò ſubſtantiam nõ denſam nec grauem, ſed fungoſam ac leuem: quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perſpicuè, ipſarum farina ſordes à cute detergere: ob quam ſanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Cùm autem Fabarum puls ſit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, ſi quis integris ipſis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, ſed concoctu ſunt difficiliores, tardeque prætereunt, & craſſi ſucci alimentum corpori exhibent. Quod ſi virides priuſquam maturæ ſint atque exſiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: obque id excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: meritò igitur Fabæ eiuſmodi minus quidem nutriunt, ſed promptiùs deiiciuntur.

In lib. verò De ſimplic. medic. facult. Faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abſtergentis facultatis continet, ſicuti putamen nonnihil adſtringentis: idcircò medicorum nonnulli totam Fabam cũ oxycrato decoctam, dyſentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt: foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillo admixta: ad neruorum tum contuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum oxymelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu plegmone occupauerat, cum polenta: ſed & teſtium, & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hę partes cùm inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Furunculos (addit præterea Dioſcorides) ſuggillata parotidaſq; cum Fœnigræci farina, & melle, lomentum eius diſcutit: cum roſa autem thure, & oui candido oculorum procidentias, ſtaphylomata & œdemata reprimit: ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.

Manducata ſine cortice Faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat: puerorum pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.

At cortices Fabarum, capillis euulſis impoſiti, graciles & vt non nutriantur eos conſeruat: cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti, ſtrumas diſcutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

Faba dempto cortice in duas illas partes diuiſa, ex quibus natura coaluit, ſanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, impoſita ſupprimit, ſi dimidia apponatur.

De ÆGyptia Faba, ex Theophraſto & aliis.

CAPVT V.

ÆGYPTIA Faba, folia habet ampla, petaſi ſimilitudine, ſuper aquas eminentia; caulem lignoſiſſimum, quatuor cubitorum, (Dioſcorides cubitalem tradit) digiti craſſitudine, calamo molli, & non geniculato ſimilem, qui rimas intrinſecus habet, tendentes per totum, Lilij modo: flos duplo maior, quàm papaueris, colore roſeus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato veſparũ ſimile, in cuius ſingulis cellulis, ſingulæ Fabæ continentur, paulũ & bullantis, vt Dioſcorides, ampullæ modo ſupereminẽtes, multitudine, vt plurimùm, triginta, quæ reſiccatæ nigreſcunt, & vulgares Græcorum Fabas magnitudine ſuperant. In his amarum quoddam eſt, ex quo fit, inquit Theophraſtus, ὁ πίλος. Radix craſſiſſima, harundine plenior, ſpinoſa, rimas ſimiliter ac caulis habet.

Naſcitur

Naſcitur Faba hæc in Ægypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, vt deſcendat, incorruptaq; maneat, ſicq; fabeta, ſiue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec harundinum radicibus diſſimilis; cæterùm ſpinas ferens. In Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenum fructificat.

Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id eſt, Fabam Ægyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioſcorides refert.

Fructum, inquit Galenus, incolę κίβη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώτιον, auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut arculam, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa.

Radici κολοκασίη nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa manditur, eoque cibo, qui paludes incolunt, vtuntur.

Cæterùm Ægyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longè ſuperat, ita & naturam habet humidiorem, magisque excrementitiam.

Adſtringendi facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſentericis, cœliacisque prodeſt, inſperſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt.

Facit ad aurium dolores, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur.

Cornelius Celſus Ægyptiæ fabæ amarum cum Roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

De Dolicho ſiue Phaſeolo. CAP. VI.

Dolichus ſiue Phaſeolus.

Phaſeolus peregrinus.

DOLICHVS caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla Hederæ foliis maiora, aſperioraq; tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus aliis erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes, 1.

Eruiliæ ſimiles: ſiliquæ deorſum pendent longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus Bœnis ſiue Faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumero etiam candido, qui & reliquis paulò longiores ſunt, & renum formam preſſius referunt. Radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ.

Facilè ac citò Dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longis pedamentis propè affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas iis ſeſe circumuoluens adumbrat: aliâs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur.

Seritur Vere; fructus ſub finem Æſtatis matureſcit.

Hippocrates, Diocles, Theophraſtus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à ſiliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè Siliquam: à Dioſcoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quòd Smilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab aliis φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit.

Neque enim, vt quidam exiſtimant, φάσηλος ac φασέολος idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. I. De aliment. facult. ſatis oſtendit, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de Phaſelis & Ochris, deinde poſteà, aliis interpoſitis, de Dolicho, qui & Phaſeolus, diſputat: & licet videatur addubitare, quale legumen ſit à Theophraſto Dolichus appellatus; tamē Dolichum colligit ac reſoluit, fructum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ; in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat Lathyris longiorem, ac vulgò ſua ætate Faſeolus nominabatur.

Huic accedit Paulus Ægineta, de Phaſelo & Phaſeolo, quem Dolichum nominant, vt diuerſis, eodem cap. tractans, lib. videlicet primo cap. LXXIX.

Iam & Faſelus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen: Dolichus verò peregrinum. Nam ſationis Faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Virgilius appellat; Georg. primo.

Si verò viciamq́; ſeres vilémque Faſelum.

De ſatione verò Dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpotè qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm ſatus, veluti Galenus innuit, eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπαίαν, id eſt, Smilacem hortenſem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem Smilacem hortenſem ſiue Dolichum à Faſelo eſſe, quem Phaſiolum nuncupat, euidenter commonſtrat.

Quas ob rationes dubium eſſe nequit, Faſelum trium ſyllabarum, à Faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe; non minùs quàm Cicer, Cicercula, & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatum eſſe exiſtimant.

At Dolichi, vt Hippocrates tradit, magis Piſis per aluum ſecedunt, minus inflant, & probè alunt, & non minùs quàm Piſa, auctore Diocle, nutriunt: prçterea flatu ſimiliter carent; quòd verò ad ſuauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur.

Dioſcoridis locus ſuſpectus. Siliqua, vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus cocta oleris loco, veluti Aſparagus eſtur; vrinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: Quod tamen poſtremum, perperam à nonnullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De Smilace læui, huc, ab imperitis, tranſlatum.

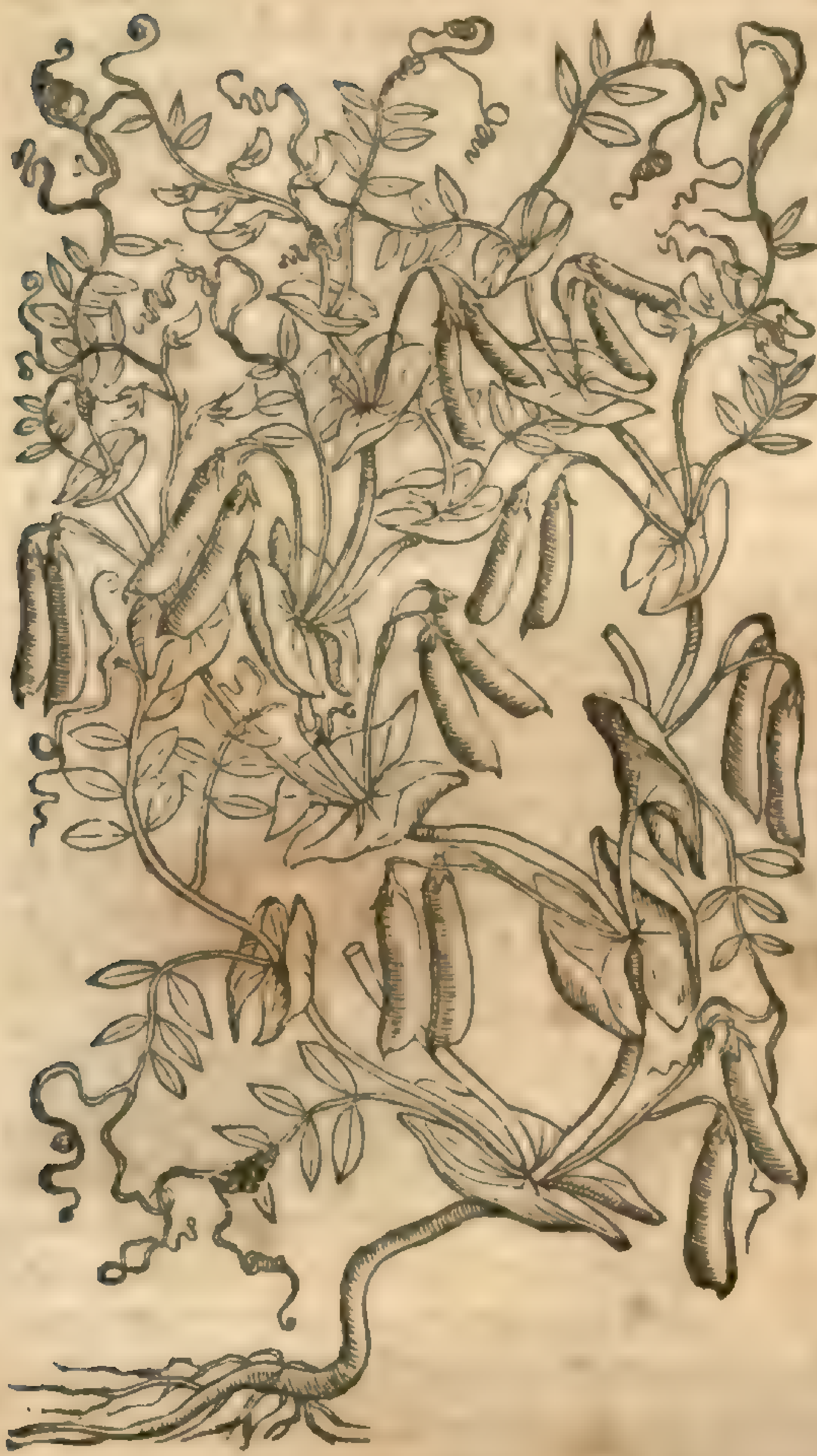
2. Eſt verò & alius Dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus, forma Dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè Faſioli illi quos Alexander Trallianus lib. VII. φασιόλους μικρούς, & lib. XI. Phaſiolos Alexandrinos nominat, ſi modò non per Faſiolum paruum, Dolichus veniat intelligendus, quod veriſimillimum videtur. Dolichus enim, vt diximus, Faſelo minor eſt.

3. Iam præter hos & alius quidam extat peregrinus Phaſeolus, perticis & vicinis adminiculis ſeſe quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Phaſeolis, ſed ſingula anguſtiora multò, ac ſimiliter nigriora: ſiliquæ breuiores, planiores ac magis compreſſæ, pauciores fructus continent.

De Piſo maiore. CAP. VII.

PISVM quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineatur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo

Piſum maius.

Piſi maioris alia icon.

aduerſo ſitis, compoſitum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos deſinit, quibus iuxta aſſiſtentibus adminiculis ſeſe implicat. Flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: ſiliquæ longæ ſunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, Ochris, id eſt, minoribus piſis, maiora, quę reſiccata anguloſa ſunt, inęqualesq́; angulos habent: colore aliâs candido, aliâs ſordido. radices ſubſunt paruæ.

In Germania ac Belgio, ſubinde in hortis ſeritur: ſerendum autem vere, ſicuti & legumina alia, cum quibus etiam æſtate perficitur. Cæli ſtatu calido felicius prouenit: frigoribus, præſertim quando floret, facilè offenditur.

Noſtri vulgò Roomſche erwiten/ & groote erwiten aut ſtock erwiten appellant, ac Latinè Piſum Romanum aut maius. Theophraſtus & alij veteres, Græcè *πίσον*, Latinè Piſum nominarunt. Plerique etiam λέκυθον, ſed parum propriè nuncupant. Lecythos ſiquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. De Euchymia & Cacochymia teſtatur: ἔτνος appello, inquit, pulticulam, quæ ex decorticatis & freſis leguminibus fit: λέκυθον verò ex molitorum farina, in aqua, cum aliquo pingui decocta. ἔτνος. λέκυθος.

Piſum autem, veluti Hippocrates tradit, minus Fabis inflat, per aluum autem magis ſecedit. Galenus, Piſa cum Fabis tota ſubſtantia quandam habent, inquit, ſimilitudinem, eodemq́ue cum Fabis modo ſumuntur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepant, tum quòd non æquè ac Fabæ ſunt flatulenta, tum etiam quòd detergẽdi facultatem non habent: ideoq́; ſegniùs quàm illæ per aluum ſecedunt.

De Piſo minore, ſiue Ochro aut Eruilia.
CAP. VIII.

PISVM minus, ſiue vt Græci ὤχρος, caule inani, foliis, capreolis, ſiliquiſque maiori Piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obſcuros; ſiliquas quoque cylindri figura, rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcuntur octo, nouem, aut decem rotunda, Piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti.

Piſum minus.

Eruilia ſylueſtris.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi prope affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumque ſerius reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumque humi ſpargitur, ac abſque vllis, quibus incumbat aut fulciatur adiutoriis, fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cęli ſtatu calido ſiccoque; nam vliginoſis parum proficit, & veluti Piſum frigoribus quoque citò offenditur.

Seritur autem Vere. Iulio menſe ad maturitatem peruenit.

Germani Erweyſſen: noſtri Erwiten: Galli *des pois*, appellant. Græci *ὤχρον*, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert: Plinius & alij Latini auctores Eruiliam; recentiores ac Officinæ, paſſim Piſum, & Piſum minus nominant: propter eam nempe, quam cum Piſo, & caulis, & foliorum, & ſiliquarum ſimilitudinem gerit, licet tamé fructus rotundus, & non anguloſus ſit, quale, Plinio teſte, Piſum eſt.

Facultate autem, & viribus Piſum iſtud Faſelo ſimile eſt, nullam effectricem qualitatem inſignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui ſunt ſucci: multùm ac parùm nutriūt: facilè ac difficulter concoquuntur: tardè & citò deſcendunt; flatulenta ſunt ac flatus expertia, veluti Galenus lib. De aliment. facult. de his, & Faſelis ſcriptum reliquit.

De Eruilia ſiue Ochro ſylueſtri.

CAP. IX.

SYLVESTRIS Eruilia caules promit anguloſos, Lathyri quodammodò ſimiles, ſed latiores, infirmos atque humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos deſinētia, & inferius quidem ſingularia, altius verò in plura parua foliola diuiſa: Flores candidi ſunt; ſiliquę Lathyri ſimiles, minores, in quibus rotunda ſemina Eruiliis minora ac duriora, colore ſublutea, aut nigra, ſapore ſubinde amara. radix, vt aliorum leguminum, fibroſa eſt. Caules foliáque Piſum, Ochrum, ac Lathyrū colore referunt.

Rarum quidem & peregrinum legumen, quodque à ſtudioſis herbarum ſtirpiumque tantùm, ac raro quidem in hortis ſeritur.

Eruiliam, ſiue Ochron ſylueſtrem appellauimus, alio deſtituti nomine, propter eam quam fructus cum Eruilia ſimilitudinē habet.

Multum autem à veritate receſſit, qui legumen iſtud Aracum, & quidem nigrum fecit. fructus etenim tametſi quandoque non tamen ſemper niger eſt. Aracus ſiquidem, Galeno teſte, Lathyro ſimilis eſt, anguloſus videlicet; ſed tamen minor ac durior: iſtius autem fructus, vt diximus, rotundus eſt. Plus autem huic

huic ſimilitudinis cum legitimo Eruo eſt, vt inferius Cap. XVII. latiùs oſtenditur.

Lathyrus, ſiue Cicercula.

De Lathyro ſiue Cicercula. CAP. X.

LATHYRVS caules habet complures anguloſos, vtrimque in membranoſam latitudinem extenſos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, anguſta, in mucronem deſinentia, bina vni inſiſtentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè aſſiſtentia, ac proprios etiam cauliculos apprehendit: flores candidi ſunt: Siliquæ Eruiliæ ſiliquis minores, non cylindraceæ, ſed latæ atque compreſſæ, colore ſimiles; fructus in his gignuntur anguloſi, foris candidi, intus lutei, ſapore Eruiliæ. radix tenuis & fibroſa.

Rarum Belgio legumen, quodque in hortis tantùm colitur, & eorum quidem, quos varietas ſtirpium delectat: vnà cum aliis leguminibus & ſeritur, & colligitur.

Græci λάθυρον: Latini Cicerculã nominant.

Subſtantiam Ochris & Faſelis aſſimilem, vt Galenus ſcribit, habet, craſſiorem tamen: obq; eam ipſam cauſam plùs aliquantò quàm illa nutriunt.

Aracus ſiue Cicera.

De Araco, ſiue Cicera. CAP. XI.

SIMILIS Lathyro Aracus eſt, caule enim 1.
foliiſq; eum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes; ſiliquas paulò minores: atq; in his grana anguloſa quoque & Lathyris ſimilia, ſed minora durioraque, minuſque compreſſa, colore obſoleta, nigroque proxima.

Rarum & hoc etiam legumen, quod neque ab aliis quàm rei herbariæ ſtudioſis ſeritur.

Galenus lib. De aliment. facult. ἄρακον appellari ſcribit, & poſteriorem nominis ſyllabam, per κ, in Ariſtophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium eſt. Latini Ciceram nominant, quòd videlicet Cicerculæ ſimilitudinem habeat, atque ſolo potiſſimùm colore ab eo diſſideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantùm diſcernitur: nã eſt obſoletior & nigro proprior. Item Palladius in Martio, nunc Cicera ſeritur, quæ diſtat à Cicercula ſolo colore, quo ſordet & nigrior eſt.

Vſus omnis Araci, & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt aſſimilis, niſi quòd Araci ſint duriores, minusq; facilè elixantur: quæ cauſa etiam eſt, cur Cicerculis concoctu ſint difficiliores.

Eſt porrò & alius Aracus, flore fructuq; can- 2.
didis, cæterùm magnitudine, & forma ſeminis, reliquiſq; omnibus, priori ſimilis, quem nõ Aracũ, ſed Lathyrũ minorẽ eſſe, fortè quis dixerit.

De

Lathyrus ſylueſtris.

De Lathyro ſylueſtri. CAP. XII.

CVM Lathyro & Araco, ſimilitudinem magnam, ſylueſtre quoddam legumen habet, quod pleriſque Germaniæ ac Brabantiæ locis, ſua ſponte exit. Caules id promit, folia, capreoloſque Lathyri longiores maioreſq́ue, flores Araci colore, ſiliquas deinde paruas, & anguſtas, in quibus ſemina parua, rotunda, duraq́ue continentur, Craccæ, ſiue Aracho rotundo ſimilia. radix huius magna, craſſa, dura, lignoſa, ac diuturna, ſingulis regerminat annis.

Læto pinguique agro, circa eorundem margines, prope ſepes, dumos ac ſenticeta enaſcitur, quæ capreolis ſuis apprehendens conſcendit ac ſuperat.

Syluestrem Lathyrũ, aliud eius nomẽ ignorantes, nuncupauimus, neque enim, vt pleriq; aliquando perperam crediderunt, Eruum eſt. Eruum enim non viuiradice conſtat, ſed veluti alia legumina, ſingulis annis ſeritur, & fruticoſum, ſiue vt Theophraſtus ait, πλαγιόκαυλον eſt, ſpõteque ſua aſſurgit: iſtud autem inualidum, & ἐπιγειόκαυλον, per terram ſpargitur, niſi propè naſcentibus fulciatur.

Mochus ſiue Cicer ſatiuum.

De Mocho, ſiue Cicere ſatiuo. CAP. XIII.

LEGVMEN quod ab Italis *Mochus* ſiue *Mocho* appellatur, caulem habet duriuſculum, non quidem erectum, nec tamen procumbentem, ſed in latus vergẽtem, πλαγιόκαυλον ſiquidem (vt huiuſmodi legumina Theophraſtus nominat) eſt: folia Lentis ſimilitudine ex paruulis & anguſtis compluribus, vni pediculo, ſiue coſtæ aut ῥάχι vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis, componuntur: Flores exigui ſunt, ſubcandidi, poſt quos paruæ, oblongæ, toroſæ, à ſeminibus interſeptæ, ſiliquę ſequuntur, in quibus terna quaternáue ſemina, plurima quidem parte rotunda, ſed vno eminente angulo, Arietinis Ciceribus quodammodo ſimilia, ſed multò, atque ipſis etiam Eruiliis minora, guſtui non inſuauia, ſed Eruiliæ haud multùm abſimilia. Radicibus firmatur tenuibus.

Naſcitur Hiſpaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania verò ac Belgio non niſi in hortis, & à paucis ſeritur.

Dioſcorides legumen iſtud ἐρέβινθον ἥμερον, id eſt, ſatiuum Cicer appellat. Theophraſtus Cicer magnitudine ab Arietino differens ὀροβιαῖον nominat, ab Orobi videlicet aliqua ſimilitudine.

Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures ſunt, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim Arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: eſt & columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum & rotundum, læue, Arieti-

Arietino minus, quod relligio peruigiliis adhibet. Deinde mox: dulciſſimum, quod Eruo ſimillimum.

Officinis legumen iſtud incognitum eſt: Itali *mocho*, vti ſcripſimus: Hiſpani *yeruo* & *yeruos*, quaſi Eruum appellant, non, vt veriſimile videtur, antiqua nuncupatione, ſed à quibuſdã medicis aut pharmacopœis recens introducta. nam Mochum hunc multi ex recentioribus ὄροβον ſiue Eruum eſſe exiſtimant. Sed hi noſtra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium ſententia, à veritate non parùm receſſerunt. Mochus ſiquidem folia non habet anguſta, verùm Lentis modo alata, niſi ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio eſt: ad quę foliorum anguſtia non videtur referenda. Nulla præterea guſtabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei ineſt: vnde & cum Eruo nequaquam conuenire poteſt.

Eruum enim στενόφυλλον, ſiue anguſtifolium eſt, & vt Galenus ait, guſtu inſuauiſſimum, ac praui ſucci, & ab eo quidem homines abſtinent, boues verò, in aqua dulcoratum paſcuntur. *Eruum.*

Porrò Cicer ſatiuum aluo, Dioſcorides ait, idoneum eſt: vrinam cit: inflationem parit: colorem bonum facit: menſes ac fœtus pellit: lac auget. Cum Eruo decoctum imponitur ad teſtium inflammationes & myrmecias: ad ſcabiem: vlcera capitis manantia: impetigines, λειχῆνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cũ melle & Hordeo prodeſt.

De Cicere Arietino. CAP. XIIII.

Cicer Arietinum.

ARIETINVM Cicer, caules profert tenues, lignoſos, ramoſos, modicè hirſutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo ſiue ῥάχει vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis congeſta, quorũ ſingularia parua ſunt, lata ac in ambitu crenata, Teucrij foliis minora: flores parui ſunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubeſcentes; quibus ſuccedunt ſingulæ paruæ, breueſq; ſiliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu diſtentæ, in quibus duo, aut ad ſummum tria claudũtur ſemina, anguloſa, turbinata, vnoq; acuto angulo prædita, Arietino capiti nõ admodum diſſimilia, colore aut candida, aut ex ſubrubente purpura nigra, quę germinationis principium haud obſcurum oſtendunt. Radice nititur gracili, candida, longaq;: vt enim Theophraſtus ait, radicem inter legumina altiſſimam Cicer agit.

In Italia, Hiſpania, & Gallia, paſſim in agris ſeritur: perutilis eique familiaris eſt ſalſilago. Natura enim eius, vt Theophraſtus tradit, eſt cum ſalſilagine naſci, ideòque ſolum vrit, & non niſi madefactum pridie, Plinio auctore, ſeri debet.

Græcis ἐρέβινθος κριὸς, Latinis Cicer Arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura ſubnigrum, Cicer nigrum, Officinis rubrum Cicer: alterum verò candidum, ſiue album appellatur.

Cicer autem edulium eſt, Galenus lib. De aliment. facult. ſcribit, non minùs quàm Faba flatulentum, ſed valentius nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat: creditumq; eſt, ſemen quoque generare; vnde quidam equis admiſſariis ipſum exhibent. Ineſt præterea Ciceribus, facultas abſtergendi maior, quàm Fabis: adeò vt quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem ſunt ea & exigua, Arietinaque ipſa nuncupant. Satius autem eſt, ſuccum ipſorum in aqua coctorum bibere.

Dioſcorides, Arietinum vtrumq;, inquit, vrinas cit, dato cum Rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

De ſyluestri Cicere. CAPVT XV.

CICER ſylueſtre ſatiuo ſimile eſt, Dioſcorides ait, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Recentiores aliquot ſylueſtria Cicera proponunt.

Vnum

Cicer ſylueſtre primum.

Cicer ſylueſtre alterum.

1. Vnum cauliculos promit complures, ramoſos, humi decumbẽtes; circa quos folia ex pluribus ad vnam coſtam commiſſa, veluti Arietini Ciceris, ſed ambitu haud crenata, Securidacæ foliis idcirco ſimiliora: flores in pediculis iuxta cauliculos exeuntibus, è luteo pallentes, ſpicato ordine prodeunt: ſuccedunt folliculi exigui, Arietini Ciceris fructus figura & magnitudine, nigri & nonnihil hirſuti; in quibus ſemen exiguum, durum, planum, ſplendens, guſtu Phaſeoli. radix ſatis altè dimittitur, fibris aliquot firmata.

Herboſis & incultis prodit tractibus, & non modò in Italia aut Gallia, ſed & apud Bohemos. Æſtiuis menſibus ſemina perficit.

2. Alterum ſylueſtre Cicer cauliculos quoque complures habet per terram iacentes; circa quos folia mollia ſubhirſuta candicantia, ex tribus aut quinque ferè ad vnam coſtam cõmiſſis, compoſita; quorum minima, quæ ad pediculum; maximum verò extremum: flores ex annexu foliorum exeunt lutei plures ſimul, ſequuntur folliculi oblongi, molles, & hirſuti; in quorum ſingulis ſiliqua parua, in qua duo grana Arachis ſimilia.

3. Tertium ſylueſtre Cicer & ramoſum, cauliculos verò ſpargit cubitales aut longiores; circa quos terna folia, Trifolij modo, maiora, craſſiora, latioraque quàm ſingularia Arietini Ciceris, ambitu tamen crenata: ſiliqua breuis eſt: ſemina in his compreſſa, multò Ciceribus minora. radix reſtibilis ſingulis annis promit germina.

In Heluetiorum & Allobrogum, quos Sabaudos vocant, finibus reperiri P. Pena & M. Lobelius auctores ſunt.

Cicer ſylueſtre non aliud apud Græcos quàm ἀγρίου ἐρεβίνθου nomen habet: à recentioribus verò nullum inuenit.

Ex illis verò, quæ pro ſylueſtri Cicere ab his oſtenduntur, quod primo loco deſcriptum, magis quàm reliqua, cum ſylueſtri Cicere conuenire nobis videtur.

Cæterùm Cicer ſylueſtre, vt Dioſcorides ait, idem quod ſatiuum præſtat. Galenus verò agreſte Cicer ad omnia efficacius ſatiuo ait; & eò tum calidius, tum ſiccius, quantò & acrius & amarius.

De Lente. Cap. XVI.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriuſculis ac obliquis foliolis, ab vtraque medij pediculi parte, multis & anguſtis, Viciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus & minoribus: flores exigui ſunt,

Lens.

Lens minor.

ſunt,colore purpuraſcentes: ſiliquæ paruæ, latæ; ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda,plana,compreſſaque: radicibus firmatur paruis.

Solum amat tenue, cæliquе temperiem ſiccam.

Græcis φακὸς ἢ φακὴ: Latinis Lens & Lenticula: Germanis Linſen: Gallis *Lentille*: Italis *Lentichia* nominatur: Hiſpanis *Lenteia* & *Llentillas*.

Tenent autem Lentes,vt Galenus ait,medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo ordine; corticem habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſſi eſt ſucci,ac terrei,auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porrò in ipſis eſt, adſtringenti contrarius. Quocircà ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquam ſale & garo,aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex biſcoctis Lentibus, Lens apparata, facultatem habet ſucco contrariam,vt quæ ventris fluxus ſiccet,ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cœliacis, & dyſentericis,cibus eſt accommodus.

Lens verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur,amittit,ita magis nutrit,quàm quæ cortice ſpoliata non eſt;ſuccum craſſum prauumque gignit: tardeque commeat; non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur,qui largiùs hoc edulio vtũtur,elephantiaſin,& cancros incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaque cibaria,ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat,quibus aquea in carnibus eſt καχεξία, Lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & ſqualentibus admodum damnosè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans: ei verò,qui contrario modo ſe habet, confert. Ad menſtruas autem purgationes non eſt accommoda: craſſum enim & tardiſſimum ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſſima. vt Gal. in lib. De aliment. facult.

Somnia tumultuoſa (vt Dioſcorides præter hæc ſcribit) excitat, capiti,neruis,& pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius ſuo fungitur officio, addito cum aceto, Intybo, aut Portulaca,aut Beta nigra,aut Myrti baccis,aut putamine Punici,aut Roſis aridis,aut Meſpilis,aut Sorbis, aut Pyris Thebanis, aut Malis Cotoneis, aut Cichorio, aut Arnogloſſo, aut Gallis integris,quæ poſt decoctionem abiiciuntur,aut Rhoë,quæ obſoniis inſperguntur: ve-

rùm acetum cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum cõturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi, triginta grana Lentis decorticata, deuorari proderit: decocta cum polenta, & illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat: decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum Cotoneo Malo aut Meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſediſque, addito roſaceo. verùm in maioribus ſedis inflammationibus & magnis ſinubus, cum putamine Mali Punici, ac ſiccis Roſis adiecto melle decoquitur: & ſimiliter ad nomas gangrænicas, adiecta maris aqua: Puſtulis item & herpetibus, ac eryſipelatis, pernionibuſque, vti dictum eſt. Contra mammas verò, in quibus lac in grumos coiit, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & impoſita auxiliatur.

De Eruo, ex Theophraſto & aliis. CAP. XVII.

ERVVM ex leguminibus eſt, quorum in latus caulis tendit, vt Theophraſtus ait, ſiue, vt Dioſcorides, frutex, paruus eſt, tenuis, anguſtis foliis: floris eius productio diuturniſſima eſt, veluti Ciceris. σπερμάτια, id eſt, exigua ſemina, in ſiliquis cylindraceis ſe inuicem contingunt Arachis, Galeno teſte, maiora; Æthiopidis verò, Dorycnij, ac Lithoſpermi ſimilia; Lathyridis autem, auctore Dioſcoride, minora, ſapore inſuauiſſima: quæ ſapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentoſa candida ſunt iis, quæ ad flauitiem, ſiue πρὸς τὸ ξανθὸν, aut ad ochræ colorem accedunt.

Lætatur ſolo, ait Columella, macro; maturè ac ſerò ſeritur, ſed ſi Vere ſeratur, facilè gratumq; exit, non graue, veluti autumno ſatum. Seritur inter Braſſicas, contra papiliones.

Græci ὄροβον nominant: Officinæ Germanię Orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo Viciam perperam ſubſtituerunt.

Neotericorum plerique, Eruum eſſe exiſtimant, quod ab Italis *Mocho* nominatur, verùm quàm parum cum Eruo conueniat, cùm ex capite de Mocho ſiue Cicere ſatiuo, tum ex præſente Erui deſcriptione, facilè animaduerti poteſt.

Eruo ſimilius videtur, ſylueſtre quoddam legumen, quod ſubſequente capite, pro Eruo ſylueſtri deſcriptum eſt, quamquam nec ipſum verum aut legitimũ ſit. Nam στενόφυλλον quidem eſt, ac πλαγιόκαυλον, ſiliquaſque habet cylindraceas, & forma modoque loquendi Dioſcoridis, oportuniſſimè θαμνισκὸν ipſum quis dixerit; nullis enim pedamentis, aut propè aſſiſtentibus adminiculis eget, ſponteque ſua erigitur, & in altum aſſurgit; cuiuſmodi ſtirpes, Dioſcoridem θάμνους ἢ θαμνίσκους aliquando appellare, πολυγόνατον abundè oſtendit, quod ipſe θάμνον facit, non alia de cauſa, quàm quòd ab humo ſurſum ſpõte ſua aſſurgat. Sed cùm ſemen proferat Aracho non maius, & durum, ſapore non amarum, non ingratum, pro vero Eruo haberi non poteſt, niſi fortè & paruum quoddam Eruum ſit, quod in has inferioris ac maritimę Germanię regiones tranſlatum, inſuauitatẽ ſuam deponat, quod veriſimile nõ eſt.

θαμνισκοὶ

Accedere verò ad Erui deſcriptionem & legumen illud apparet, quod Cap. IX. huius libri Eruiliæ ſylueſtris nomine deſcriptum eſt. folia ſiquidem eius oblonga ſunt, quæ nõnullorum comparatione anguſta dici poſſunt: fructus rotundi Arachis maiores, Lithoſpermi ſeminibus magnitudine haud diſſimiles; colore ſublutei, quandoque nigri; ſapore veluti Eruum amari; minus tamen qui albicant quàm nigricantes. Quæ huius leguminis cum Eruo (ſi non idem) affinitatem maximam oſtendunt; & tantam quidem vt pro Erui ſuccedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi: repugnantibus licet ſiliquis non omnino cylindri modo teretibus: quales Eruo Theophraſtus tribuit. Quæ ſi tales, exiguum Erui deſcriptioni repugnans adeſſet: nunc verò ad Lathyri accedentes, ſcrupulum iniiciunt. Veluti quoque & ipſa ſtirps non θαμνίσκος, vt Dioſ. ait, hoc eſt fruticis in modum aſſurgens, ſed humi, niſi pedamentis ſuſtineatur, procumbens. Quod & ſylueſtrem Eruiliam ab Eruo differentem facit.

Erui ſuccedaneum.

Cæterùm ab Eruo, vt Galenus lib. I. De aliment. facult. tradit, homines prorſus abſtinent, eſt enim inſuauiſſimum & praui ſucci; boues verò tum in Aſia, tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum paſcuntur. In magna tamen fame, quemadmodũ Hippocrates quoq; ſcripſit, neceſſitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo Lupinos, præparantes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

Porrò inter Orobos, albi minus ſunt medicamentoſi iis, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vnà cum ea abſtergendi etiam & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia, quæ alimentum fit: quod citra inſignem amarorem, deſiccandi vim habet.

In libris verò De ſimplic. medicament. facult. deſiccat, ait, Orobus exceſſu ſecundo intenſo, ca-

ſo,calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis eſt particeps,catenus incidit, extergit, obſtructiones expedit. cæterùm ſi ſumatur copioſè,ſanguinem per vrinas euocat.

Dioſcorides,capitis,inquit,Eruum grauitatem efficit: aluum eſu turbat,& ſanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues ſaginantur appoſito.

Fit è ſeminibus farina,quam ὀρόβινον ἄλευρον,id eſt, farinam Eruinam nominant, ad medendi vſus conueniens. ὀρόβινον ἄλευρον.

Parandæ eius ratio hæc eſt: Vberiora grana candidaque deliguntur, permiſcēdoque aqua reſperguntur,& donec ſufficienter combiberint,ſinuntur,poſtea torrentur, vſque dum cortex diſrumpatur,deinde mola trita,farinario cribro incernuntur, farinaque reconditur.

Hæc aluo vtilis eſt: vrinam cit: meliorem colorem efficit:frequenter in cibo aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum,& veſicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item,ephelidas & maculas,quas σπίλους vocant,totumq́; corpus emundat: nomas, σκληρώματα, & gangrænas ſerpere non patitur: mammarum duritiès emollit: vlcera fera,quæ θηριώδη vocant,carbunculos,fauosq́; emarginat ac rumpit: cum vino ſubacta morſibus canum,hominum,viperarumq́; illita medetur: vrinæ difficultates,tormina,teneſmosq́; ex aceto mitigat. Prodeſt etiam iis,qui alimentum à cibo non ſentiunt,frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta ſumptaq́;. Decoctum eius fouendo,perniones & pruritus in toto corpore ſanat.

De Eruo ſylueſtri ſiue Catanance prima.

CAPVT XVIII.

Eruum ſylueſtre.

SYLVESTRE iſtud à nobis nuncupatum Eruum,cauliculos profert pedales aut longiores,rotundos,erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quoſdam ramuſculos diuiſos: folia tenuia,oblonga, anguſta, graminis foliis multò & minora & anguſtiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorū alarumq́; ſinubus exortis hærent, parui, luteoli: ſiliquæ deinde ſuboriuntur paruulæ,forma oblonga, tereti & anguſta; in quibus ſemina nouem aut decem vel plura,rotunda,dura,nigra, ſplendentia, Arachis aut exiguis Eruis ſimilia, guſtu non inſuauia.

Floret magna æſtatis parte,exorientibus ſubinde nouis,prioribus marceſcentibus floſculis. Naſcitur ſua ſponte pleriſque in aruis,& iuxta ſcrobes foſſasque;reperitur etiam locis quibuſdam non procul à mari, quod ſiliquas non rotundas,ſed latiuſculas progignere fertur.Herbarum ſtudioſi ſubinde apud Belgas in hortis ſerunt.

Sylueſtre quoddam Eruum videtur, cum deſcriptione enim eius, excepto ſolo ſemine, vt ſuperiore capite diximus,conuenit. Videtur etiam Dioſcoridis prima Catanance, tametſi etiam ſemen non in capitulis, ſed in ſiliquis ferat. κεφαλὰς etenim in quibus ſemen hanc Catanancen ferre Dioſcorides ſcribit,nō capitula,ſed ſiliquas hoc loco interpretari debere, quod cū eo cōiungitur, oſtendit: nāCatananchē κεφαλὰς veluti Orobū habere,Dioſcorides ait: at Orobus nō capitula gerit,ſed ſiliquas.

Verba autem Dioſcoridis de priore Catanance hæc,in veteri exemplari, ſunt: ἡ μὲν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ,ὡς κορωνόποδος,ῥίζαν λεπτὴν,σχοινώδη,κεφαλὰς δὲ ὡς ὄροβος,ϛ´ ἢ ζ´,ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ· κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν,καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ,id eſt,vna quidem folia habet longa vt Coronopus: radicem tenuem, iunceam, ſiliquas veluti Eruum ſenas ſeptenáſve, in quibus ſemen Eruo ſimile: Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem milui exanimati. *Dioſcoridis locus expoſitus.*

Plinius Catanancen Theſſalam herbam, qualis ſit, ſuperuacuum ſcribi ait, cùm ſit eius

vſus ad amatoria tantùm, ad quæ etiam ſola cùm hæc, tum altera à Dioſcoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti: Theſſalicæ mulieres his vti traduntur.

At Erui iſtius ſylueſtris nullus omnino eſt vſus.

De Lupinis, ac primùm de Satiuo. CAP. XIX.

Lupinus ſatiuus.

INTER Lupinos hi ſatiui: alij ſylueſtres ſunt. Satiuus Lupinus caule aſſurgit ſingulari, rotundo, interiùs concauo, exterius modicè lanuginoſo, firmo, & qui abſque adminiculis rectus conſiſtit; è quo, poſtquam primi marcidi facti ſunt, flores in huius faſtigio eminentes, alij tres ramuli, infra ſpicam florum prodeunt, quorum ſinguli non rarò & alios quoque, modò binos, aliâs ternos eodem proferunt modo; præſertim ſi tempeſtiuè Lupinus ſatus, æſtatem calidam diuturnamque nactus fuerit: folia ex quinque, ſex, aut ſeptem cohærentibus componuntur, Viticis ſimilia, ſuperiore parte virent, inferiore verò candida & lanuginoſa, & ſub veſperam circa Solis occaſum, veluti flaccida facta deorſum dependent. Flores in ſummo cauliculorum ſpicatim digeſti candidi ſunt: ſuccedunt ſiliquæ craſſæ, latæ, Bonæ ſiue Faſeli minores, duræ, ſubflauæ, foris tenuiter hirſutæ, intus verò glabræ, in quibus ſemina quina, ſenáve, plana, rotunda ac veluti compreſſa, foris alba, intus lutea, ſapore amariſſima, quæ & germinationis principium haud obſcurum, & qua parte ſiliquæ adhærent, concauitatem quandam, veluti exiguum vmbilicum habent. radice Lupinus nititur ſingulari, tenui, lignoſa, paucis capillamentis fibrata.

Poſcit, inquit Theophraſtus, ſolum arenoſum ac vitioſum, cultis ægrè prouenit, natura ſua ſylueſtris.

Floret apud Germanos, primùm quidem, ſub finem Maij; deinde Iunio, aut initio Iulij ſecundò; tertiò verò Iulio aut Auguſto mẽſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaque fuerit. Fructus duo priores ſæpè ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiore Germania rarius.

Græci hoc legumen θέρμον ἥμερον: Latini Lupinum, & Lupinum ſatiuum nominant: Germani Feigbonen: Itali *Lupino domeſtico:* Hiſpani *Entramocos*: Brabanti Vijchboonen & Lupinen: Galli *Lupins*.

Lupini ſemen πολύχρηστον, hoc eſt, frequentis multique vſus eſt, Galenus in lib. De aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum manditur cum garo aut oxygaro, vel etiam ſine his, ſale mediocri conditus. Lupini dura & terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu ſit difficilis, ſuccumque craſſum gignat eſt neceſſe, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus aceruatur. Cæterùm cùm inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur expertibus, ſimilis euadit, & ita præparatus, vt in lib. De medicam. ſimplic. ait, ex genere eſt emplaſticorum.

At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoque. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum: elicit menſes, ac fœtum eiicit, cum Myrrha & melle impoſitum.

Porrò Lupinorũ farina, ſine mordacitate digerit, nec enim liuida tãtùm, ſed & chœradas & phymata curat; ſed tunc in aceto aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; pro laborantiũ temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo: digerit item & quæ liuida ſunt, & quæcunq; modò diximus præſtare poſſe decoctum, eadẽ omnia efficit & farina.

Decocti

Lupinus ſylueſtris.

Decocti pluuiali aqua Lupini, Dioſcorides præter hæc ſcribit, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur ouium ſcabici, cum radice nigri Chameleonis, ſi tepente decocto abluantur.

Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota.

Lupini vbi edulcati fuerint, triticum aceto, poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

De Lupino ſylueſtri. CAP. XX.

SYLVESTRIVM Lupinorum duo triáve ſunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum.

Luteus caule foliiſque ſatiuo ſimilis eſt, vtriſque tamen minoribus ac breuioribus, flores habet pulchros, luteos, ſuaueolentes, in ſpicam congeſtos, violæ luteæ colore & quadamtenus odore: ſiliquas paruas, duras, aliquatenus hirſutas: ſemina parua, plana, rotunda, ſapore amariſſima, colore vario, ſordida, ſatiuis multò minora.

Purpurei, caules longiores proceriores que ſunt quàm lutei, & in plures alas ramoſq; diuiſi: folia verò minora tenuioraque: flores parui ac luteis minores, ex purpura cærulei, aut ſubrubentes: fructus colore ſimiliter vario, amari, & inter omnes minimi.

Naſcuntur ſylueſtres Lupini pleriſque locis ſua ſponte, verùm apud Germanos non niſi ſati proueniunt.

Florent eodem quo ſatiui tempore.

Amariores ſunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quàm ſatiui, eiuſdem genere cum ipſis facultatis.

Vicia.

De Vicia. CAP. XXI.

VICIA tenues habet & quadrangulares cauliculos, tres ferè pedes altos: folia oblonga in clauiculas deſinunt; ex pluribus vni coſtæ ſiue neruo adnatis compoſita, quorum ſingularia maiora, latiora, craſſioraque ſunt quàm Lentis: flores Bonæ ſiue Faſeli forma ſimiles, ſed colore ex purpura nigri: ſiliquæ latæ, exiguæ, atque in ſingulis grana quina ſenave, non globoſa, ſed Lenticulæ inſtar propemodum compreſſa, colore nigra, guſtu inſuauia.

Seritur quocunque ſolo, cultu facillimo.

Maio floret, fructum inde perficit.

Latinis Vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt Vitis, quibus ſurſum verſus ſerpit, ad ſcapum Lupini, aliúmve calamum, ad quem vt hęreat, eum ſolet vincire. Galenus in Aſia Pergami *βίκιον*: ab Atticis verò *σάραχον* aut *κύαμον* nominari ait. Germani **Wicken**: Brabanti **Vitſen**: Galli *Veſce* nominant: Officinæ pleræque perperam *ὄροβον* ac Eruum: multum enim Eruum à Vicia differt.

 Theo-

Aphace legumen. Theophraſtus lib. VIII. Aphaces cuiuſdam leguminis meminit, cuius ſiliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum Vicia noſtra conueniat, conſiderandum eſt.

Porrò Viciam, cum ipſis ſiliquis atq; integra planta ruſtici reponunt, vt brutis pecudibusq; ſit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potiſſimum Vere, cùm etiamnum viret: quemadmodum Fabas & Ciceres eſitare conſueuerunt. Eſt autem non inſuauis modò, ſed concoctu etiam difficilis, aluumque inhibet.

Perſpicuum ergo eſt, quòd cùm natura ſit huiuſmodi, alimentum, quod ex ipſa diſtribuitur, habeat haudquaquam boni ſucci, ſed craſſum & ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum.

De Seſamo ex Theophraſto, Plinio & aliis.

CAPVT XXII.

Seſamum.

SESAMO caulis ſiue culmus eſt ferulaceus, altus, craſſior multipliciorq; quàm Milio. Seminis ferax & fœcũdum eſt, quod oleoſum ac pingue & vaſculis continetur, candidumque, vti Plinius: Theophraſtus, genus eius quoddam candidum, inquit, radice ſingulari cohæret. Viride Seſamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis: ſed ſiccatus, acceptior euadit frutex eius, & ſuaue ſemen efficitur, ciboque idoneum.

Naſcitur cùm in Ægypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, Seſama venit, ex eo oleum conficiunt.

Ex æſtiuis ſementibus eſt, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, ſeruntur. Columella tamen, Seſama, ſcribit, ab æquinoctio autumnali ſerenda ſunt, in Idus Octob.

Putre ſolum, quod Campani pullum vocant, plerumq; deſiderant: non deterius tamen etiam pinguibus arenis, vel congeſtitia humo proueniunt. Sed hoc quidem ſemen Ciliciæ Syriæque regionibus ipſe vidi menſe Iunio & Iulio conſeri, & per autumnum cùm permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, nunc Seſama, inquit, ſeritur, putri ſolo vel pinguibus arenis, vel terra congeſtitia.

Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cæli terræque differentia. Moleſtiſſimum terræ Seſamum, plurimum eam poſſe extenuare putatur. Diuturnum eſt: optimè reponitur, quia pingue.

Hanc frugem Græci σήσαμον, Latini quoque Seſamum ac Siſamum, nonnunquam fœminino genere, Seſamam nominant: Officinis Germaniæ incognitum eſt.

Semen eius, vt Galenus lib. De aliment. facult. ait, pingue eſt, ideoque repoſitum celerimè fit oleoſum: quamobrem eos, qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachumque ſubuertit, ac tardè concoquitur, pingueque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoq; non properè peruadit. Ipſo autem ſolo non admodum veſcuntur, ſed cum melle crudo, quas σησαμίδας vocant effingẽtes. Panibus etiam inſpergitur, temperamento eſt calidum, ob eamque cauſam ſitim etiam excitat.

In libris verò De facult. ſimplic. Seſamon non parum in ſe continet, ait, viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod conficitur oleum, & herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet.

Dioſcorides, Seſamum, ſcribit, ſtomacho aduerſatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum commiſſuris dentium inhæſit: neruorum craſſitiem impoſitum, diſcutit: medetur aurium contuſionibus, inflammationibus, ambuſtionibus, artuum doloribus & ceraſtæ morſibus: capitis dolores, qui ab æſtuatione oriũtur, ex roſaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præſertim autem inflammationibus doloribusque oculorum prodeſt.

Ex ea fit oleum, quo Ægyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teſte, vtile eſt.

De Camelina, ſiue Theophraſti Eryſimo, & Myagrio Dioſcoridis.

CAPVT XXIII.

Camelina ſiue Myagrion.

CAMELINA ſurculoſa eſt herba, caule recto, rotundo, in alas diuiſo, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, anguſta, in acutum deſinunt, ſingularibus Rubiæ foliis haud diſſimilia: flores ſecundum cauliculos, exigui: ſemen orbicularis vtriculis, Lini vaſculis propemodum ſimilibus, ſed compreſſioribus continetur, minutum Fœnogræco minus, pingue & oleoſum.

Pleriſque Galliæ locis, vt apud Sueſſiones, bene ſubactis & ſtercoratis agris, vt Ruellius ſcriptū reliquit, ſeritur: ſeritur & in agro Leodienſi, apud Zelandos, & aliis Belgij locis: in Germania non nuſquam ſua ſponte exire fertur, atque vnà cum Lino enaſci, cuius vitium exiſtimatur.

Germani Flachſdotter & Leyndotter nominant, Galli *Cameline*, quo etiam nomine Belgis innotuit: Officinæ pleræque Seſamum appellant, oleoque huius pro Seſamino vtuntur.

Eſt autem Camelina hæc, cereale illud Eryſimum, quod à Galeno lib. I De aliment. facul. ac à Theophraſto ἐρύσιμον appellatur, quodque inter fruges vnà cum Seſamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophraſtus, cibo idoneum eſt, quia quātum in eo amaritudinis difficultatisq́; ſolis opera percoctum excretumque eſt. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem ſaporis. *Eryſimum Galeni.*

Eſt tamen & aliud ἐρύσιμον, à Dioſcoride lib. II. deſcriptum, cuius lib. De ſimplic. medicam. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophraſti Eryſimo multùm differens: nam præſentem frugem Dioſcorides non ἐρύσιμον, ſed μύαγρον nominat, quod aliqui, inquit, μελάμπυρον vocāt, ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophraſti ac Galeni Melampyro, à Myagrio differente, habet.

Plinius frugem Seſamo ſimilem Latinis Irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis *Velarum* appellari, lib. XXII. cap. XXV. ſcribit: & Libro XVIII. cap. X. huic (ſcilicet Seſamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaque ἐρύσιμον: idemque erat, niſi pinguius eſſet; quod apud nos vocant Irionem.

Porrò quemadmodum, Galenus inquit, Milio Panicum, adſimile quidem quodammodo eſt, verùm vndequaque deterius: ad eundem modum & Seſamo Eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine: ſed in cibo eſt inſuauius, corporique alimentum parcius exhibet, prædictoque omnino eſt deterius.

Temperamento autem, calidum quoque, vti Seſamum eſt, ſitimque etiam excitat.

Seminis oleoſa pinguitudine corporis aſperitates læuigari atque expoliri, Dioſcorides ait, creditur.

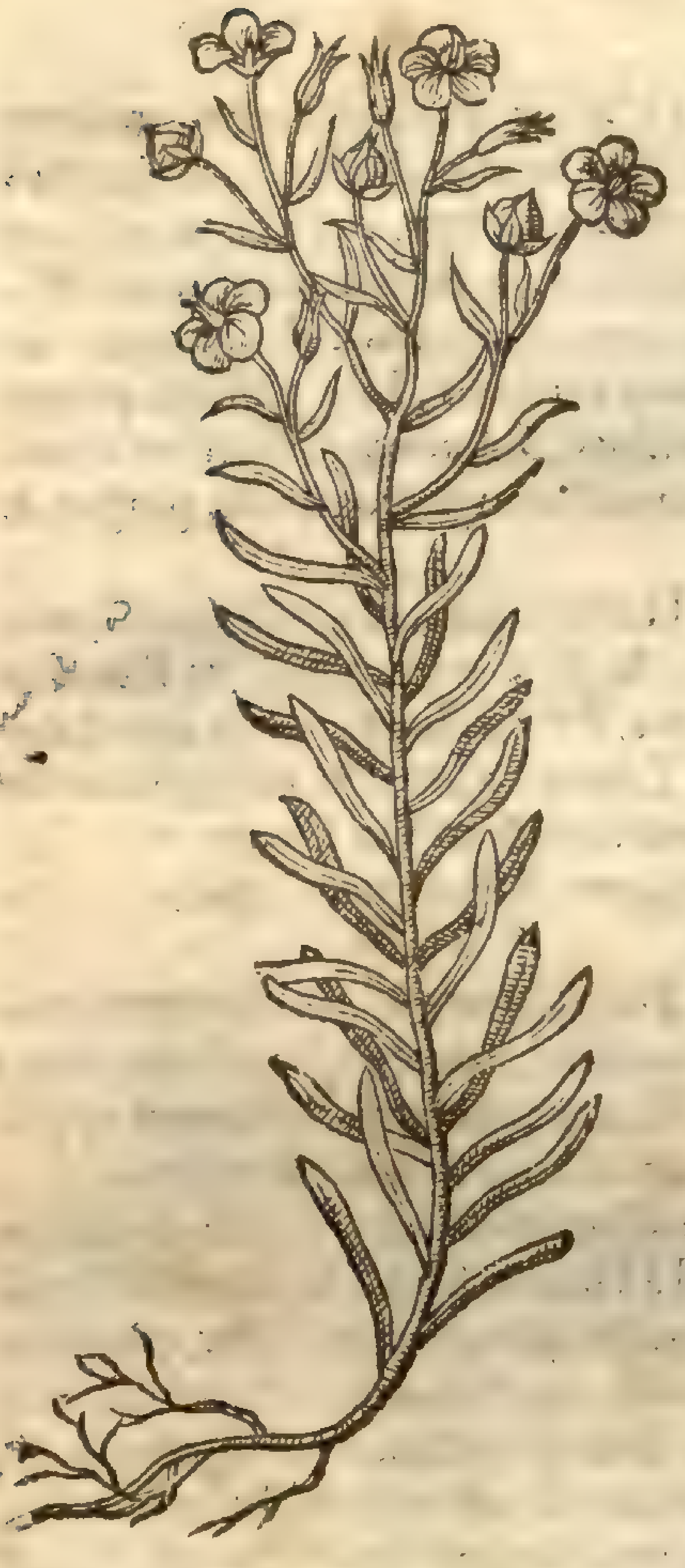
Vlceribus oris herbam ſucco ſuo mederi: oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor eſt.

De Lino. CAP. XXIIII.

TENVIBVS ac rotundis culmis ſiue virgis Linum aſſurgit, folia ei oblonga, anguſta, acuminata: flores in ſummis virgis ſpecioſi, colore cærulei; quos parua, rotunda, orbiculata capitula, ſiue vaſcula ſuccedunt; in quibus ſemen, figura aliquatenus oblonga, læue, glabrum, ſplendens, ex fuluo colore punicans. radicibus nititur exilibus.

Pingui lætoque ſolo, locis humilioribus non ſitientibus, felicius prouenit. Pinguiſſimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poſcit. Aliqui, inquit Palladius, macro ſolo ſpiſſum ſerunt, ita aſſequuntur vt Linum ſubtile naſcatur. Plinius ſcribit ſeri ſabuloſis, maximè vno ſulco, nec magis feſtinare aliud, vrereque agrum & deteriorem ipſum facere, quod & Virgilius in Georgicis atteſtatur:

Linum ſatiuum.

Vrit Lini campum ſeges, vrit Auena,
Vrunt lethæo perfuſa Papauera ſomno.

Seritur Linum Vere: Maio & Iunio menſibus floret: poſt meſſem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipſæ merguntur in aquam, ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ: maceratas indicio eſt membrana laxior; iterumq; inuerſæ, vt priùs, Sole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris Lini, lucernarum ferè luminibus aptior.

Græci λίνον pariter vt Latini nominant; Germani Flachß: Itali & Hiſpani *Lino*: Galli *du lin*: Belgæ Vlas.

Hoc ſemine, Galenus lib. I. De aliment. facul. ait, nonnulli quidem frixo vti obſonio cum garo, non ſecus ac factitio ſale, vtuntur: Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus & ipſum quoque aſpergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipſum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinę mouendę habet facultatem, quæ magis apparet cùm frixum ſumitur. Tunc autem aluum quoq; magis ſiſtit. Ruſtici autem homines, eo vtuntur ſæpenumero, frixo tuſoq; mel admiſcentes.

In libris verò De ſimplic. medicament. facult. Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, inquit, etiam ſi frigatur. adeò ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, at humiditatis & ſiccitatis veluti in medio eſt ſitum.

Quantopere autem flatuoſum, & recrementitia humiditate plenum ſemen Lini ſit, paucis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cùm propter frumenti aliarumq; frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis ex hoc coctis veſcerentur. Diſtenta enim his valdè citò hypochondria fuerunt, & facies aliæq; partes tumidæ factæ. quorum non pauci ſic affecti, etiam mortui ſunt. Neque enim aliunde hęc ſymptomata, quàm ex recrementitia ſeminis humiditate, quæ flatulentiam parit.

Lini ſemen, vt Dioſcorides memoriæ prodidit, eaſdem quas Fœnumgræcum vires obtinet: diſcutit & emollit, omnem intus foriſq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφήλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impoſitum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiaſq; diſcutit: herpetas fauoſq; cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo Naſturtij & mellis: quæ in pectore vitioſa educit, cum melle eclegmatis modo acceptum, & tuſſim lenit. Venerem exſtimulat, ſi pipere & melle acceptũ, pro placenta largiùs aſſumatur.

Huius decoctum ad interaneorum vuluæq; eroſiones immittitur, & alui excrementa educenda: inſeſſu ad vteri inflammationes, veluti Fœnumgræcum, perquàm vtile eſt.

Oleum quod ex ſemine eius exprimitur, multiplicem vſum habet, nec enim à pictoribus aut ſtatuariis aliiſve artificibus expetitur ſolùm, vel ad lucernas tantùm vtile eſt, ſed etiam medico vſui ſeruit. Nam & duritias omnes mollit: neruorum tenſiones, contractioneſq; laxat; dolores illitum ſopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens ſit oportet, rancidum enim factum & nauſeam excitat, & plùs quàm par eſt calefacit.

De Lino ſyluestri. CAP. XXV.

LINVM ſylueſtre ſatiui Lini ſimilitudinem ac ſpeciem quandam habet: cauliculis aſſurgit tenuibus; circa quos anguſta ſunt foliola, veluti Lini: floſculi forma ſimiles, ſed aliquantò minores, & haudquaquam cærulei, ſed colore lutei: ſuccedunt rotunda quoque capitula, ſed minora.

Linum ſylueſtre.

Haud procul à mari, in pratis ac herboſis locis, in nonnullis regionibus gignitur, veluti in Narbonenſi Gallia.

Iunio ac Iulio floret, ſeriùs quàm ſatiuum.

Linum appellatur ſylueſtre, quòd non ſatũ, ſed ſpontè exeat: item & Marinum Linũ, quòd maritimis gaudeat. in ſtamina diduci & iſtud poſſe refertur.

Sunt verò & alia quædam ſylueſtria Lina à C. Cluſio diligentiſſimè deſcripta in ſuis per Hiſpanias obſeruatis.

Vnum foliis refert eſſe latiuſculis, trineruiis, 1.
lanuginoſis: ramulis faſtigio, vti Heliotropij maioris, reflexis: floſculis Lini maioribus: capitulis & ſemine ſimilibus.

Alterum anguſtioribus foliis, floſculis, capi- 2.
tulis, & ſeminibus Lini minoribus.

Tertium perpetuò virens: foliis anguſtis, 3.
ſubalbidis, & radice reſtibili.

Reperiuntur in Hiſpaniis primũ & tertium: alterum in Gallia haud procul Lutetia.

Cæterùm ſylueſtria hęc Lina nullum in medicina vſum habent; facultates idcircò eorum incompertæ.

De Cannabe. CAP. XXVI.

CANNABIS caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos; alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, ſua ſponte ſylueſtris exit: vbi verò in agris

Cannabis ſterilis.

Cannabis fœcunda.

ſeritur,

ſeritur,ramis nullis,aut omninò pauciſſimis. folia ei dura ſunt,aſpera,ſubnigra,& ſi cõfricentur graueolentia,ex ſex,ſeptem,aut pluribus aliis ſimul hærentibus coaceruata,quorum ſingularia anguſta,oblonga,acuminata,& per oras ſerrata. ſemen ex alarum & foliorum ſinubus exit rotundum,duriuſculum,medulla refertum candida. radices multas fibras habent.

Eſt in huius genere quædam ſterilis; flores tamen proferens paruos,herbaceos,racematim cohærentes, ſed inutiles & vaneſcentes : alia verò ſeminis fœcunda; cuius flos non eſt conſpicuus.

Eſt & ſylueſtris quædam Dioſcoridi Cannabis : eadem & Maluæ ſylueſtris, ſiue Alceæ ſpecies, de qua in olerum hiſtoria inter Maluas.

Solum autem Cannabis,vt Columella ſcribit, pingue ſtercoratumque & riguum, vel planum atque humidum,& altè ſubactum depoſcit. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex ſeminis Arcturo exoriente,quod eſt vltimo menſe Februario,circa ſextum,aut quintum Calendas Martias: nec tamen vſque in æquinoctium,ſi ſit pluuius cæli ſtatus,improbè ſeretur.

Apud Belgas,hac ætate Arcturus ἀκρονυχῶς exoritur circa Martij diem IX. aut X. & Cannabis Martio ſeritur ac Aprili.

Græci κάνναβιν καὶ ἀστέριον nominant : item σχοινοστρόφον : Latini Cannabem : Officinæ nomen retinent: Germanis zamer hanff: Italis *Canape:* Hiſpanis *Canamo* : Gallis *Chanure* : Brabantis kemp dicitur.

Semen Cannabis,Galenus in lib. De alimentorum facultatibus prodidit,concoctu eſt difficile,ſtomacho ac capiti nocet, prauiq; eſt ſucci.

Τραγήματα. Sunt tamen,qui eo frixo cum aliis tragematis veſcãtur. Τραγήματα voco, ait,quæ poſt cœnam,voluptatis inter bibendum excitandæ gratia,eduntur. Multùm autem calefacit,ideoq; ſumptum paulò largiùs, caput ferit, vaporem ſurſum adipſum mittens calidum ſimul ac medicamentoſum.

Flatus item extinguit,vt lib. De medicament. facult. adeoque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet.

Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioſcorides ait, inſtillatur, ab obſtructione, vt mihi videtur,Galenus addit, natis.

Ruſtici in Belgio ſeminis contuſi medullam,ac liquido aliquo expreſſam, ictero laborantibus initio ipſius mali, exhibent, & crebrò non abſque præſidio, ſi quando ex ſola obſtructione, citraque febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet.

Gallinas Matthiolus,hoc ſemine, ait, ouiferaciores reddi.

Fœnumgræcum.

Trigonella foenum graecum, L.

De Fœnogræco. CAP. XXVII.

CAVLEM Fœnumgræcum emittit ſingularem,tenuem,virentem,intus concauum, in alas ramoſque diuiſum : folia pratenſi Trifolio ſimilia, rotundiora tamen ac minora, quæ ſuperiore parte virent, inferiore verò ad cinericium inclinant : flores in ſummis virgis exiguos candicantes, Lupini floribus minores : ſiliquas longas, graciles, anguſtas, inſtar corniculorum recuruas, in quibus ſemina non magna, forma oblonga, anguloſa, flaueſcentia, quæ reſiccata cum grauitate quadam iucundè olent. radice nititur tenui & candida.

Seritur in Belgio in hortis medicinæ cauſa, & quidem Vere; olim in agris ſerebatur. Lætum poſcit ſolum, tenui enim, vt Theophraſtus ait, inareſcit.

Duo tempora ſationum habet, auctor Columella,quorum alterum Septembris mẽſis, cùm pabuli cauſa ſeritur, iiſdem diebus quibus Vicia, circa æquinoctium : alterum menſis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, cùm in meſſem ſeminatur.

Græcis

Græcis τῆλις appellatur, item κάρπος, ſiue, vt Pliniana exemplaria, κάρφος: & βούκερως, αἰγόκερως, κεραΐτις, λωτόν: Latini Fœnumgræcum: ruſtici Siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio Silicia legitur, apud Varronem verò Silicula: Germanis Bockſhorn oder kuhorn: Italis *Fiengreco*: Hiſpanis *Alfornas & alholuas*: Gallis *Fenegrec*: noſtris Fenigriek dicitur.

Semen Fœnigræci inter manifeſtò calfacientia, Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, cenſetur, eundemque hominibus in cibo vſum præſtat, quem Lupini. Sumitur enim ipſum cum garo, alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multò quàm Lupini accommodatius, cùm nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, ſicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcum & Lupinos ex vino, garo, & oleo ſumunt: alij etiam panem addunt, eoq; obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minus ſubducat, caput certè (ceu nonnullis Fœnumgræcum ex garo facere ſolet) non ferit: præterea ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibuſdam efficit.

Veſcuntur autem nonnulli Fœnogræco, prius quàm planta ipſius ſemen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obſonij vice, cum pane vtuntur: ſunt qui cum aceto quoque & garo ipſum mandunt. Caput autem hoc quoque ſumptum copioſius ferit: quod faciet impenſiùs, ſi quis ipſum ſine pane ſumpſerit: quibuſdam item ſtomachum ſubuertit.

Succus autem elixi Fœnigræci, cum melle ſumptus, ad omnes prauos humores, qui in inteſtinis habentur, ſubducendus eſt accommodus, ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis quoque ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius mel ei eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrē affectibus, pingues cum eo Palmulas elixare quidē oportet; vbi autem ſuccum ipſum expreſſum, copioſo melle miſcueris, ac rurſum ſuper carbones ad mediocrem craſſitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti.

In lib. De ſimplic. medicament. facult. Fœnumgræcum, ait, calidum eſt, ſecundi ordinis, deſiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatque: quæ verò minus ſunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.

Fœnigræci farina, Dioſcorides tradit, vim habet emolliendi diſcutiendiq;: cum melicrato decocta & impoſita, facit ad inflammationes, tam internas, quàm externas; lienem cum aceto & nitro ſubacta, & impoſita extenuat.

Spergula.

Decoctum eius inſeſſu, ad muliebria mala, quæcunque ex inflammatione, aut præcluſione conſiſtunt, vtile eſt.

Expreſſus in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχῶρας vocant, purgat: cum anſerino adipe peſſi vice ſubiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodeſt. Decoctum eius aduerſus teneſmos, & grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert.

Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

Sunt porrò & quædam ſylueſtria appellata Fœnogræca, de quibus inferius cap. xv. huius Pempt. lib. III.

De Spergula. CAP. XXVIII.

SPERGVLA cauliculis exit tenuibus, rotundis, geniculatiſque, dodrantem aut pedem altis. foliola circa genicula radiantis ſtellæ modo, in orbem diſponuntur, parua, tenuia, & anguſta. flores in ſummo cauliculorum candiduli, Alſines perſimiles. parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, Lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur, paruum, rotundum, nigrum, Rapi ſemine minus: radix tenuis eſt.

Seritur

Seritur in aruis, & potiſſimùm quidem autumno, vt hyeme, ac primō vere, cùm alia pabula defecerint, bubus præbeatur.

Vulgò in Brabantia Spuerie appellatur, atque inde Latinè Spergula. Nonnulli Polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis πολύγαλον, quod multùm ab hac differt.

Pabuli, vt diximus, cauſa ſeritur, nec alium vſum, quòd ſciam, habet.

Semen vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt; eſtur tamen à gallinis & columbis, quæ non ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS QVARTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ LIBER TERTIVS,

DE VITIIS FRVGVM.

PRÆFATIO.

DE *Frugibus huc vſque egimus, ad earum vitia, pabulorúmque reliqua genera, & ſi quæ quoque ipſorum vitia, ac alias conſimiles tranſire conſentaneum eſt.*

DE LOLIO.

CAPVT I.

Lolium.

PRIMVM inter vitia locum Lolium facilè obtinet. Gerit id folia culmosq; Tritici aut Hordei, hirſutiora tamen; ſpicam longam veluti ex multis paruulis παραλλήλως, ac alterno ordine digeſtis, compoſitam; quorum ſingulæ bina ternáve grana continent, Triticeis minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillimè ſimiliter exteruntur.

Naſcitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, ſeminibus ipſorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & ſolo quidem, præſertim vliginoſo, per cæli, mẽſibus potiſſimùm hybernis, tempeſtatem humidam.

Græci *αἶραν* nominant: Arabes *Ziƺaniam & ſceylem*: Galli *Turaye*: Itali *Loglio*: Belgę Dolick.

Deſiccat, vt Galenus lib. VI. De ſimplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm Iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientium, ſecundi verò in fine exiccantium.

Dioſcorides, Lolium molitum, ait, vim habet compeſcendi nomas, putreſcentia vlcera, gangrę nasque cum raphanis & ſale impoſitum: feras impetigines ſiue *λειχῆνας*, & lepras cum ſulfure viuo & aceto ſanat: cum fimo columbino & Lini ſemine in vino decoctum, ſtrumas diſcutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum *μελικράτῳ*, & impoſitum Iſchiadicis prodeſt. Cum polenta autem, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure ſuffitum, conceptionem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus ceruiſia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem poteſt pani copioſius additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipſis adferens: quod & Ouidius Faſtorum lib. primo ſcriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbium; vt cæcutientes Lolio victitare dicantur.

De Ægilope. CAP. II.

ÆGILOPS Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, ſed culmos promit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum faſtigio exiguas ſpicas, bina ternáve grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis ſtriatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ ariſtæ eminent.

In Italiæ & Narbonenſis Galliæ agris inter ſegetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Gale-

Ægilops.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minus cognita eſt, cui tamen & alia vitia non deſunt, frugibus moleſta.

Græcis αἰγίλωψ dicitur: Latinis, Plinio teſte, Feſtuca.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex guſtu patet, leuiter enim eſt acris: verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas ſanat.

Medetur, inquit Dioſcorides, herba ægilopiis, & duritias diſcutit, cum farina impoſita: Succus ad eadem ſeruatur, farinæ admixtus & reſiccatus.

De aliis Feſtucis. CAP. III.

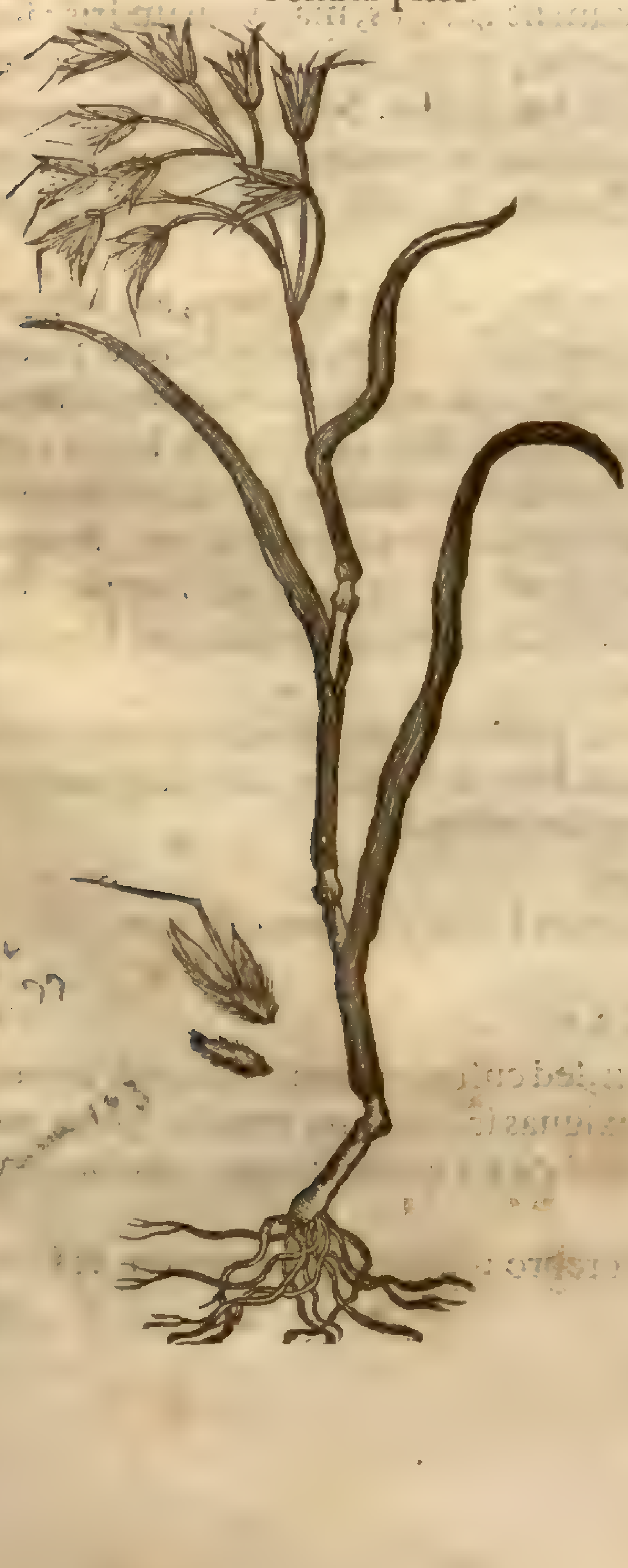
REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis ſiue Feſtucæ ſimilitudinem accedunt.

1. Prior Feſtuca folio quoq; Tritico ſimilis eſt: culmi huius tenues; ſpicæ ſiue iubæ Auenæ ſimiliores: grana oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculis incluſa, ac tenuem capillaceam longamque ariſtam habent.

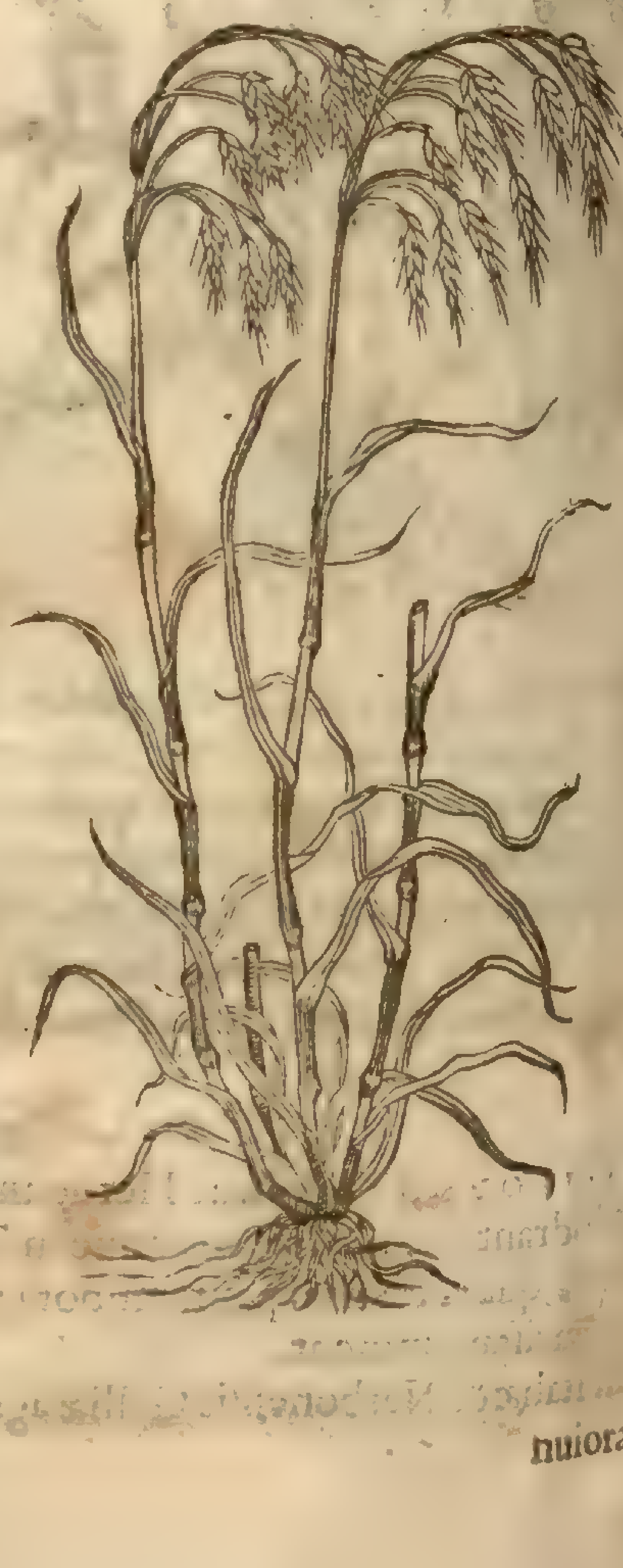
Non modò in Hordeo, ſed & cum Secali hęc frequentius enaſcitur: potiſſimùm vbi hyemis conſtitutio humida fuerit: aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, ſtercoratus.

2. Altera Feſtuca culmis foliiſque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóve tenuiores, in quorum ſummo veluti effuſæ pendent iubæ, Auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores arctiusq; coniunctæ. Semina oblonga ſunt, longitudine grani Secalini, ſed anguſtiora, tenuiora,

Feſtuca prior.

Feſtuca altera.

Phœnix ſiue Lolium murinum.

Bromos herba.

nuiora,leuioraq; multò,quæ membranulis ſiue vtriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur,concidunt.

Propriè Secalis eſt vitiũ, cum aliis enim frumẽtis,aut non,aut rariſſimè reperitur: ſuccreſcit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes; anni,hyemiſque conſtitutionem clementem ac tepidam.

Priorem Ægilopis eſſe ſpeciem ſatis apparet: 1.
nec impropriè idcircò & Feſtuca dicitur: Brabantis Ghebaerde euene appellatur.

Alteram Germani Dort & lulch vocant: Bra- 2.
banti Drauich: Latinè Feſtucam alterã non malè quis dixerit, Nam inter ea quæ frugum ſimilitudinem gerunt,illaſq; interim infeſtant, minimum ac leuiſſimum eſt granum; Feſtucis ea de cauſa ſimillimum.

Sunt autem facultates harum Feſtucarum incognitæ,& nondum exploratę vires.

De Phœnice. CAP. IIII.

PHOENIX culmis, foliis, ſpicaq; Lolio ſimilis,ſingulis tamen minoribus.culmos habet multos, breues, geniculatos: folia Hordei minora anguſtioraque: ſpicas Lolij, ſed minores,tenuiores,breuiores ac rariores.

Naſcitur in aruis, ſecus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbiq; ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.

Φοίνιξ Gręcis à phœniceo colore dicitur: Latinis etiam Lolium rubrum & Lolium murinum: Plinius Hordeum murinum nuncupari ſcribit.

Appellatur autem Belgis Hordeum aut Triticum murinum (vulgò Muyſe coren) & aliud omninò herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibuſque culmis, dodrantis altitudine, foliis anguſtis, quod ſpicas gignit complures,frequẽtibus ariſtis cinctas, Hordeo ſimiles, ſed breuiores, tenuiores, mollioreſque: naſcitur ſecus vias; nullius planè vſus ac omninò inutile. *Triticum murinum.*

At Phœnix, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vim habet, vt in vino auſtero pota diarrhœam, ſanguinis ex vtero profluuium, & copioſiorem vrinæ fluxum ſiſtat.

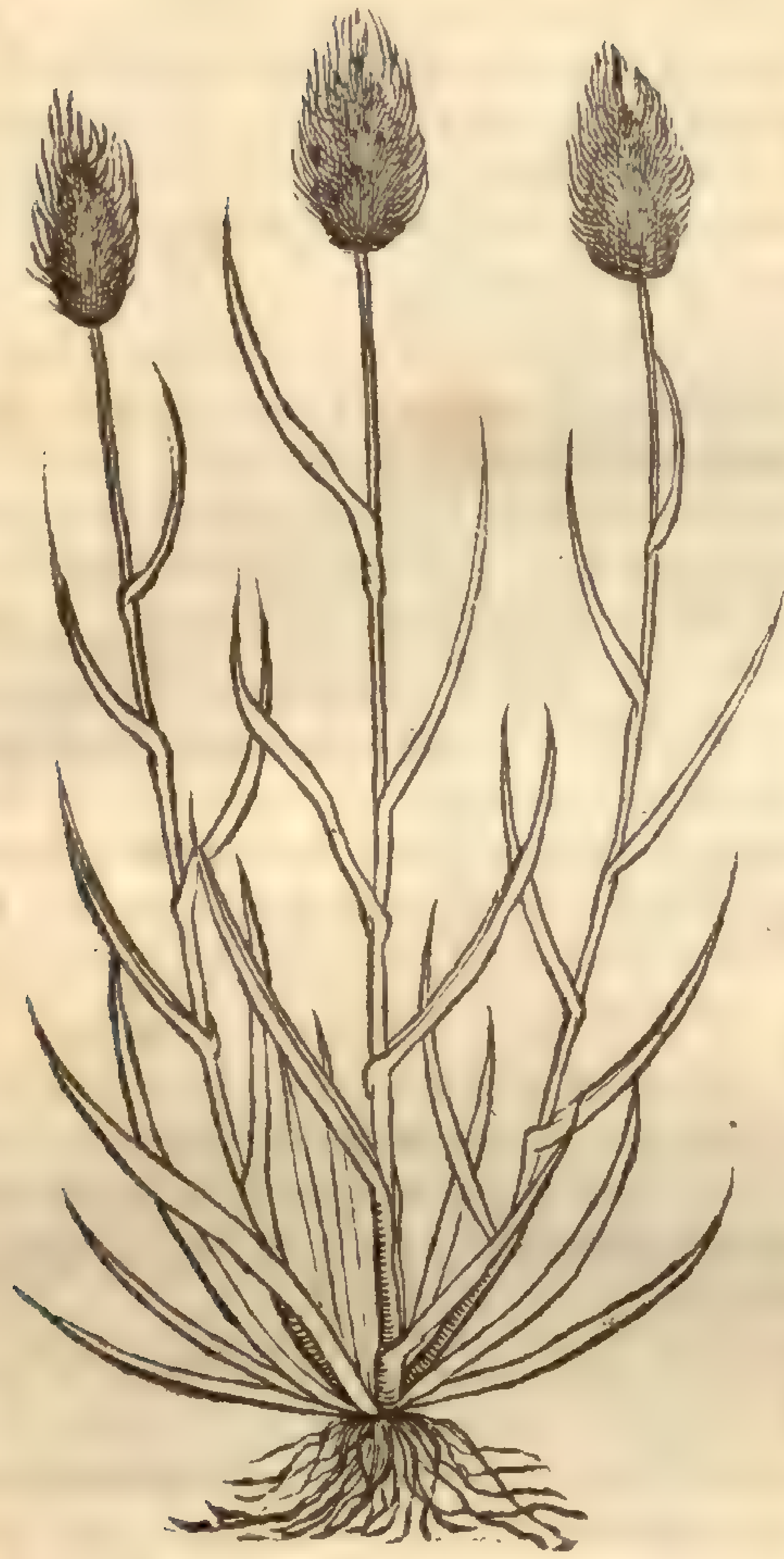
Sunt etiam qui ſanguinem eam ſupprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

De Bromo herba. CAP. V.

BROMVS herba Auenæ & Ægilopi ſimilis eſt,habituque ipſo ſylueſtris quędam Auena, multiplicibus enim geniculatiſque culmis, foliiſque eam refert, licet vtriſque tenerioribus. iuba rarior,ariſtas aſperiores, longioreſque habet. radice firmatur copioſa ac tenui.

Herba natura ſua in totum ſylueſtris, æſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur.

Alopecuros.

Triticum vaccinum.

Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id eſt, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quę Græcis quoque βρῶμος aut βρόμος dicitur.

Exiccatoriam, Dioſcorides inquit, vim habet. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantũdem admiſcetur, rurſusque decoquitur, ad liquidi mellis ſpiſſitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam Aloën addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum Roſis ſiccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

Eſt verò & alia quędam quorundam iudicio herba Bromos, Agroſtis videlicet altera, infrà deſcripta. Quam nos non Bromum aut Bromi herbæ ſpeciem, ſed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agroſti habitam non abſque veterum teſtimonio iudicauimus.

De Alopecuro. CAP. VI.

ALOPECVROS geniculatis culmis foliisq; frumentaceis ſimilis eſt, culmos tamen habet breuiores, foliaq; minora & anguſtiora: Spica eius nec acuta nec ariſtata eſt, ſed mollis, hirſuta, denſaque lanugine conſtans, haud multum diſſimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.

Naſcitur in aruis vnà cum frugibus æſtate, reperitur in pluribus Galliæ, præſertim Narbonenſis, agris.

Α'λωπέκουρον Græcè Theophraſtus nominat; Latinè Caudam vulpinam dixeris: Gallicè *Queue de renard*: noſtrate idiomate Voſſenſteert.

Nullius, quod ſcitur, eſt vſus; de viribus enim eius, Theophraſtus vel Plinius, nihil ſcriptum reliquere.

De Tritico vaccino, ſiue Melampyro.

CAP. VII.

VACCINVM Triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuiſum: folia oblonga, acuminata, nigricãtia, per oras ſerrata: ſpicas in ſummo caulium latas, craſſas, aſpectu pulchras, foliorum florumq; purpureorum plenas, quæ, poſteaquã defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm ſemina, Triticeis ſimilia, ſed minora nigrioraque.

Exit in aruis vnà cum Tritico ac Secali, & lęto potiſſimum pingui ac reſtibili agro. Theophraſtus ex Tritico, aut Hordeo corruptis naſci ait.

Vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani Kuweyſſen / hoc eſt, Triticum vaccinum aut bouinum: nonnulli **braun fleiſchblumen**: Brabanti **Peerts bloemen** nominant.

Galenus Græcis μελάμπυρον dici ait, quaſi dicas, nigrum Triticum; & ex Tritici quoq; mutatione

Vſtilago.

tatione generari, ſed prauitate quàm plurimùm à Lolio relinqui.

Theophraſtus quoq; res innocens Melampyrum ait, neq; ſicuti Lolium graue, & caput tentans.

De Vſtilagine. CAP. VIII.

QVAM recẽtiores Vſtilaginem nuncupant, Auenę ac Tritici propriè morbus & vitium eſt, ſpicas ſiue iubas eius, priuſquam perfectè è vaginis ſuis erumpere queant, infeſtans. Marceſcunt hoc vitio ſpicæ, & atro puluere obſidẽtur.

Naſcitur Aprili & Maio menſibus, cùm cæli tempeſtas crebrò incõſtans, aliâs nimboſa, aliâs ſerena, feruenſq; fuerit; tunc enim ſpicæ humore madidæ, à ſolis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur.

Germani vulgò brant: Latinè Vſtilaginem appellant. Videtur ἐρυσίβῃ quædam, Latinè rubigo, ac robigo dicta; quæ, veluti Theophraſtus ait, corruptela quædam eſt reſidentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium ſeminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infeſtans: frequentiſſima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus: è diuerſo carent ea, ventoſa & excelſa. Gignitur plenilunio. ἐρυσίβη quid.

De Cracca ſiue Aracho. CAP. IX.

FRVGVM, ac frumẽtorum præcipuè, vitium quoque Cracca ſiue Arachus eſt. cauliculos I.

Craccæ primum genus.

Craccæ alterum genus.

Vicia sativa, L. β
Ger. emac. 1227

 promit

promit graciles,anguſtos. folia ex pluribus,paruis,anguſtis foliolis,vni coſtæ, ſiue ῥάχι adnatis,ac ſibi inuicem oppoſitis,congeſta,in capreolos ſiue viticulas deſinunt. flores parui & purpurei. ſiliquæ paruæ,rotundiores,minoresq; quàm Viciæ; ſemina in his ſena, ſeptenáve, rotunda,nigra,duriuſcula,Eruo,vt Galenus inquit,minora.

Græci huiuſmodi vitium ἄραχον nominant,&tertiam nominis ſyllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius Araci per κ ſcripti. Galli *Veſſe ſauuage*, & *Veſſeron*, quaſi Viciolam aut Viciaſtrum dicas: Germani Wilde wicken/& Sant Chriſtoffels kraut: Brabanti Crot. Ruellius Craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchſius in commentariis ſuis De ſtirpium hiſtoria,Craccam hanc Aphacen appellat: Matthiolus verò , in commentariis in Dioſcoridem, Aphacen nominans quam paſſim Viciam , Craccam non Aphacen, ſed Viciam fecit: quantum autem vterque hîc à veritate receſſerit , ſeminis Craccæ figura oſtendit,exquiſitè globoſa: nam Viciæ & Aphaces ſeminum forma non eſt rotunda,ſed aliquantò latior veluti lentium: teſtatur Galenus lib. 1. De aliment. facult.

2. Craccæ autem huius,& aliud ſimile genus eſt, caule foliiſq; paulò minus: floſculis,in paruis ſpicis,candidulis; ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis,in quibus bina,terna aut quaterna gignuntur grana,rotunda,colore & ſapore prioris Craccæ ſimilia.

Arachis. Appellatur & iſtud genus,Brabantis Croc/ & Arachus quoque quidem eſt, aut potius ἀραχὶς quædam : nam vt in expoſitione linguarum Hipp. ſcribitur , minuta Tritici legumina, Græci ἀραχίδας nominant.

Prouenit vtrumq; vitium vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodum pernitioſum eſt,tunc enim citò incrementum ſumens,confeſtim ſegetem pręoccupat,teneramq; pertinaci vinctu,crebriſq; circumuolutionibus,deorſum trahit, delapſamque erigi non patitur,ac calamitoſam ipſam efficit.

Seligunt hæc,Galenus ait,ruſtici apud nos,& abiiciunt vti Securidacæ ſemen.

At noſtri cum herbas ipſas virentes æſtate,tum reſiccatas hyeme,cum aliis frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obiiciunt.

Craccæ granum,vt auctor Ruellius,columbarum cibo gratiſſimum habetur, ferunt eadem cauſa eam villici,qui numeroſa fieri columbaria cupiunt,ſiquidem illectæ eo cibatu colũbæ, cùm emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias,quàm feras adcerſere noſcuntur.

Arachus latifolius.

De Aracho latifolio. CAP. X.

EST verò & aliud quoddam ſylueſtre legumen,quod citiùs ad Arachos, quàm ad Eruum referri poteſt.

Cauliculos iſte Arachus profert complures, craſſiuſculos,ſed breues,pedalis vix longitudinis,qui non attolluntur,ſed humum verſus inclinantur: foliis luxuriat, quę ad vnum pediculum ferè quinque , rarò tria, lata , & in rotunditate oblonga. è ſinu horum in longioribus pediculis congeſti flores , colore aut candidi , aut dilutè purpurei,minores quàm Eruiliæ,alioqui haud abſimiles : ſuccedunt ſiliquæ longæ, anguſtæ,planæ,in quibus ſemen Vicia minus. radix diutinè viuax, fibris firmatur.

In collibus herboſis apud Bohemos ſubinde reperitur: In hortis Belgij facilè proficit.

Floret Vere : Æſtate ſiliquæ cum ſemine perficiuntur.

Pleriq; Eruum Venetum appellant; non tamen Eruum aut Erui ſpecies,ſed ſylueſtre legumen,quod haud alio quàm ad Arachi, per ch, genera referendum videtur.

De vſu autem ac facultate huius Arachi latifolij nihil compertum habemus.

De Ornithopodio. CAP. XI.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis,non quidem erectis,ſed per terram ſtratis. foliola ei ſunt

Ornithopodium.

ſunt parua Arachi ac Lentis minora & tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli: ſiliquæ paruæ, tenues, oblongæ veluti articulatæ, extrema parte recuruæ, in quibus ſena, ſeptenáve minuta, rotunda ſemina, Napi ac Rapi ſimilia.

Naſcitur in aruis, ſegete potiſſimùm demeſſa: reperitur & locis incultis, veluti in collib. pratiſque ſiccis & apricis, ac ſecus vias, quod in aruis nato, minus etiam ac tenerius eſt.

Brabanti Vogelvoet appellant, id Græcè eſt ὀρνιθοπόδιον, Latinè auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos ſimul coniunctimq; naſcentes, tenues, recuruæ articulatæque ſiliquæ referunt. Ex Arachidum quoque eſt numero ac genere.

Nonnulli πολύγαλον eſſe exiſtimant, quod Dioſcorides tradit, exiguum fruticem eſſe, palmi altitudine, foliaque habere lenticulæ ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo, qui potus lactis abundantiam facere credatur. *Polygalon.*

Porrò Ornithopodium eundem quem Arachides vſum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundúmque pabulum eſt.

Aliud præterea ab iſto & nonnulli Ornithopodion oſtendunt; folia cuius maiora & Galegę ferè ſimilia, attamen minora ſunt: flores in parua vmbella, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis; poſt quos tenues aliquantulum recuruatæ, plures ſimul exiguæ ſiliquæ, Ornithopodij ſuperioris ſiliquis ferè ſimiles, ſed maiores, & nequaquam articulatam digitorum ſpeciem referentes. 2.

Reperiri fertur pleriſq; Gallię, pręſertim Narbonenſis, locis, ſecus vias & in agris.

Ornithopodion quoque appellari poſſe videtur; à ſimilitudine ſiliquarum, cum paruarum auicularum pedum digitis: & Ornithopodion quoddam eſſe maius.

Aphace.

De Aphace. CAP. XII.

APHACE tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lenteq; altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, è ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferentes, paruos ac luteolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis longiores, in quibus ſemina quatuor, quináve lata, nigra, dura & Lente minora, plana, rotunda. radicibus nititur paruis ac fibroſis.

In agris frumentariis lęto pinguique ſolo, vnà cum Tritico, Secali ac aliis frugibus exit.

Floret Maio: ſemē Iunio ac Iulio maturū eſt.

Noſtris ἀνώνυμος, licet tamen non infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἀφάκη eſt. eſt tamen & ἀφάκη quædam apud Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter perit, quæ cum hac Dioſcoridis Aphaca non conuenit, ſed Viciæ, de qua ſuprà ſcriptum eſt, *Aphace Theophraſti.*

 ſimilior

ſimilior videtur. Nam Aphace, hoc capite depicta, durabilis eſt, ac diutinè aſſeruari poteſt.

Aphace olus. Eſt item & Aphace apud Theophraſtum, ex olerum & intubaceorum numero, herba ingustabilis & amara, quæ & cum hac Aphaca nihil habet commune.

Cæterùm Aphace, vt Galenus lib. De facult. ſimplic. medica. ait, facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa Lenticula: ſed & ſimiliter vt ipſa Lenticula edi ſolet; verùm ægriùs quàm illa concoquitur: valentiùs autem deſiccat, & moderati caloris eſt: his autem haud diſſimilia de Aphace & Dioſcorides quoque ſcribit.

Semina, inquit, adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta & decocta Lentis modo ſiſtunt.

Hanc autem adſtringendi facultatem ac vim Aphacen, quam deſcripſimus, habere, certo experimento cognouimus.

De Hedyſaro. CAP. XIII.

Hedyſarum primum.

Hedyſarum alterum.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis Lentis foliolis rotundioribus, vt Arachi, Viciæ & ſimilium, congeſta: flores in corymbis, luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, ruffa, & amara anguloſa ſecuris effigie.

Eſt huius & alterum genus, ſuperiori caule foliiſque ſimile, vtriſque tamen minoribus: ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitem quoque ſecurim æmulantia.

Naſcitur Hedyſaron, Dioſcorides ait, in Hordeis & Triticis. Galenus Lentis vitium eſſe, atque vnà cum ea enaſci, lib. I. De aliment. facult. ſcribit. Idem teſtatur Plinius. Theophraſtus autem, cum Aphace exire refert.

Primum in Germaniis incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio menſibus: alterum ſua ſponte, pleriſque ſuperioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Geſnero in hortis Germaniæ teſte.

Græci hoc, ſiue legumen ſiue cerealium frugum vitium, ἡδύσαρον & πελεκῖνον nominant; Latini à ſeminis figura Securidacam: Officinis incognitum eſt.

Huius ſemen, Galenus lib. De ſimplic. medicament. facultat. VI. ait, amarum & ſubacerbum

Ferrum equinum.

bum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho,&viſcerum obſtructiones expurgat: idem præſtant totius fruticis germina.

Dioſcorides, ſtomacho etiam in potu commodum refert,& antidotis admiſceri; ante verò coitus, exiſtimari, cum melle appoſitum conceptionem impedire.

De Ferro equino. CAP. XIIII.

FERRVM equinum vulgò Italorum nuncupatum,cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia Hedyſaro minora: flores ſecundum ramulos paruos: ſiliquas deinde oblongas,latiuſculas,& nonnihil recuruas,quæ ab vno latere,profundas, rotundas, ac ſinuoſas inciſuras, ſoleam equi ferream quodammodo præ ſe ferentes,obtinent. radix longiuſcula eſt.

Prouenit incultis quibuſdam & apricis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis.

Sferro de cauallo Itali vulgò nominant: Latinè Ferrum equinum dixeris.

Tota amara eſt, & Hedyſaro natura aſſimilis.

De ſyluestri Fœnogræco. CAP. XV.

Fœnumgræcum ſylueſtre primum.

Fœnumgræcum ſylueſtre alterum.

SYLVESTRE appellatum à Trago & recentioribus Fœnumgræcum,multis,rotundis,& 1.
longis repit caulibus: folia ei oblonga ſunt, veluti Viciæ, ſingulis particularium tamen maioribus,latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum ſinubus prodeunt,albicantes: ſiliquæ

quæ oblongæ ſunt & aliquantulum recuruæ, Fœnigræci ſimiles, ſed minores; in quibus ſemen anguloſum, ſapore Viciæ. Radix longa & ſæpè tricubitalis, quę non facilè intermoritur, verùm ſingulis annis primo Vere regerminat.

Reperitur in vtraque Germania, locis ſyluoſis, opacis & incultis.

Germani Waldtbockſhorn: Belgæ Wildt fenigrieck/ id eſt, ſylueſtre Fœnumgræcũ appellãt.

Nullius in medicina, aut cibatu, quod ſcitur, vſus.

2. Præter iſtud verò, & aliud ſylueſtre Fœnumgræcum recentior ætas obſeruauit, Fœnogręco legitimo ſimilius; vtpote etiam trium foliorum. folia ſiquidem habet terna Trifolij modo cohærentia, eaque exigua & per ambitum crenata: flores perpuſillos, aliorũ minutorum leguminum perſimiles: ſiliquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuórve ſimul ab annexu foliolorum exeuntes, in quibus ſemen exiguum.

In Hiſpania pleriſque incultis locis ſponte exire iſtud Fœnumgræcũ ſylueſtre accepimus. Facultatem aut vtilitatem porrò, nobis cognitam, nullam habet, in medicinæ vſu.

De Galega. Cap. XVI.

Galega.

1.

Galega caulibus conſtat rotũdis ac erectis. folia Arachi maiora ac longiora: flores ſpicati ſunt, colore aut cærulei aut candicantes; ſiliquæ forma oblongæ, rotundę & anguſtæ. radix breuis & lignoſa, multas fibras habet, & diuturna eſt, aliquot continuis annis primo Vere regerminans.

In Italia paſſim locis pinguibus, humectis, & prope aquarum riuos copioſè prouenit. In Germania verò & Belgio non niſi ſata.

Itali Galegam & Rutam caprariam; nonnulli corruptè Gralegam nominant. Hieronymus Fracaſtorius herbam Gallicam; Hetruſci *lauaneſe*. Appellatur verò & aliis differentibus nominibus in diuerſis Italię locis, vt Geſnerus ait, vt ſunt: *Caſtracane, lauanna, thorina* vel *taurina, martanica, ſarracena, capragina, herbaneſa*, Fœnumgræcum ſylueſtre, & teſte Braſauolo, *giarga*.

Quidam Onobrychim à veteribus nuncupatam eſſe iudicant, alij Glaucem, nõnulli Polemonium eſſe volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in ſuis commentariis, quàm ſingularum deſcriptiones à Dioſcoride memoriæ mandatę, ac ſcripto traditę, contradicũt: quemadmodũ & iis, qui Galegam Polygalon eſſe autumant, & Galegę nomen à Polygalo luxatũ; ipſa quoq; Polygali deſcriptio repugnat: altior enim & maior Galega eſt, quàm exiguus frutex palmũ tantùm altus, dici poſſit.

2. Galegæ autem huic & alia quædam, altera veluti Galega, ſimilis reperitur, quæ caulibus, foliis, floribuſq; eam æmulatur. Cauliculis hæc eſt tenuibus: foliis oblongis in exiguos capreolos deſinentibus, Aracho ſimilibus: flores in ſpicis ex purpura cærulei ſunt: ſiliquæ verò paruæ, latiuſculæ, & ſemina in his parua, Viciæ minora. radix durabilis quoque naturæ pluribus annis, primo Vere regerminat.

Naſcitur ſubinde in ſentibus circa margines agrorum, frequentiùs autem in pratis ſecus foſſas, fluminum ac riuulorum ſiue torrentium ripas.

Noſtri wilde Vitſen/ hoc eſt, Viciam ſylueſtrem appellant: Galegam autem ſylueſtrem aut Germanicam nõ impropriè quis ipſam nominauerit: nam Galegæ quædam ſpecies videtur.

Porrò Galega, vt Baptiſta Sardus, & alij ſcriptum reliquere, ad omnes peſtilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena aſſumpta efficax eſt: remedio quoque eſt, aduerſus animalium venenoſorum cùm morſus, tum ictus, & ſucco epoto & herba contuſa plagis impoſita. Pueris etiam conuulſis, ac comitiali morbo laborantibus, ſuccus dimidię vnciæ pondo ſumptus prodeſſe fertur.

De

Hedysarum ... (manuscript note)

De Onobrychi. CAP. XVII.

Onobrychis.

QVAM Onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes, & per terram reptantes: folia Galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coaceruata: flores in longiuſculis ſpicis dilutè rubent; fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſubrotundi.

Pleriſque ſuperioris Germaniæ locis exit; circa Curiam, inquit Geſnerus, in pratis abundat: in Bohemiæ agris ſecus ſcrobes, per quas pluuia delabitur aqua, frequens eſt: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum ſtudioſis in hortis ſubinde ſeritur.

Auguſto cum flore & fructu reperitur.

Ἀνώνυμος recentioribus herba eſt; à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta apparet: quæ enim de Onobrychi apud Dioſcoridem aut Pliniū reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioſcorides quidem ſic:

Onobrychis folia habet Lenti ſimilia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: naſcitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum:

Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulò: florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: naſcitur circa fontes.

Quæ omnia & ſingula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens eſt. Quam ob cauſam & eam veterum eſſe Onobrychim minimè dubium eſſe videtur.

At Onobrychis, vt Galenus lib. De facultat. ſimplic. medicament. ſcriptum reliquit, rarefaciendi digerendique vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnum impoſita ad morem cataplaſmatis phymata digerunt; arefactæ verò ſi in vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quin etiam ſudores elicit, cum oleo inunctum.

Quæ & de Onobrychi Dioſcorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata diſcutiendi trita & impoſita; cum vino verò pota ſtrangurias ſanat; cum oleo autem illita ſudores mouet.

De altera Onobrychi. CAP. XVIII.

AD Onobrychim ſuperiore capite deſcriptam proximè accedit alia, temerè inter Securidacas relata. Sunt huic multi à radice cubitales cauliculi, procumbentes ac humi proſerpentes: folia è multis congeſta veluti Lentis, ſed quàm Onobrychis ſuperioris latiora: floſculi veluti Geniſtæ, minores, eleganti colore rubent, ſpicatim digeſti: ſuccedunt fructus aſperi, ſpinoſi, plani, clypeolis exiguis ſimiles; in quibus ſemen minus quàm Geniſtæ. radix ſatis altè demittitur.

In hortis Belgij apud herbarum ſtudioſos conſpici interdum contingit. qua in regione ſpontè naſcatur, aut qualibus locis gaudeat, nondum cognouimus.

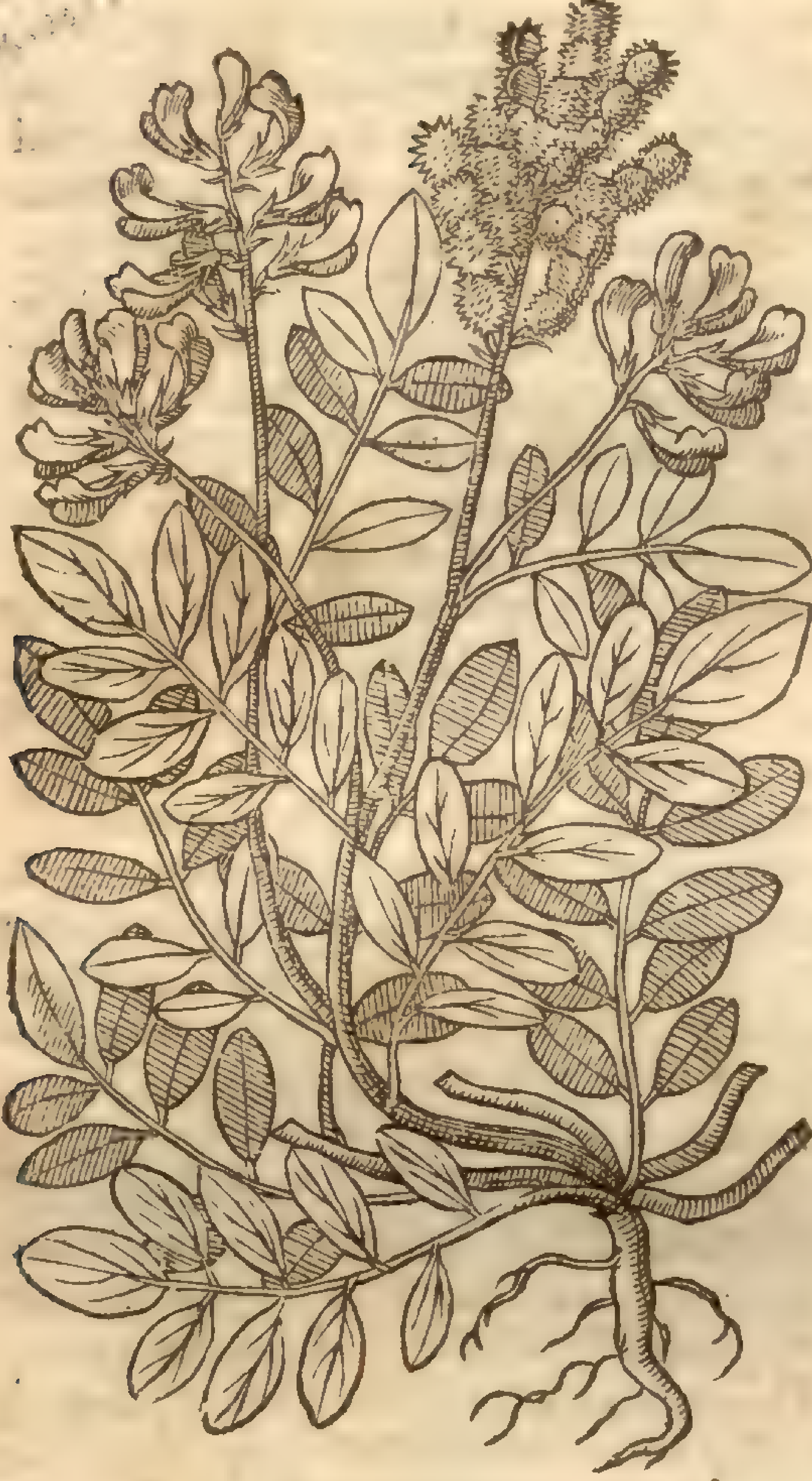
Falluntur qui ad Securidacæ genus referre ſtudent. Securidaca nomen habet, quòd ſemina eius anguloſa ſecurim æmulentur: talia autem huius non ſunt. Cum Onobrychi ſuperiore plus habet affinitatis: quamobrem & alteram idcircò Onobrychim nuncupauimus.

Non deſunt verò qui velint Helenium eſſe Ægyptium: Dioſcorides enim duo deſcripſit Helenia: vnum Inula & Enula campana vulgò dicitur: alterum ait Crateuam referre in Ægypto gigni: herbamque eſſe cubitalibus ramulis, Serpylli modo per humum repentibus: *Helenium Ægyptium*

Onobrychis altera.

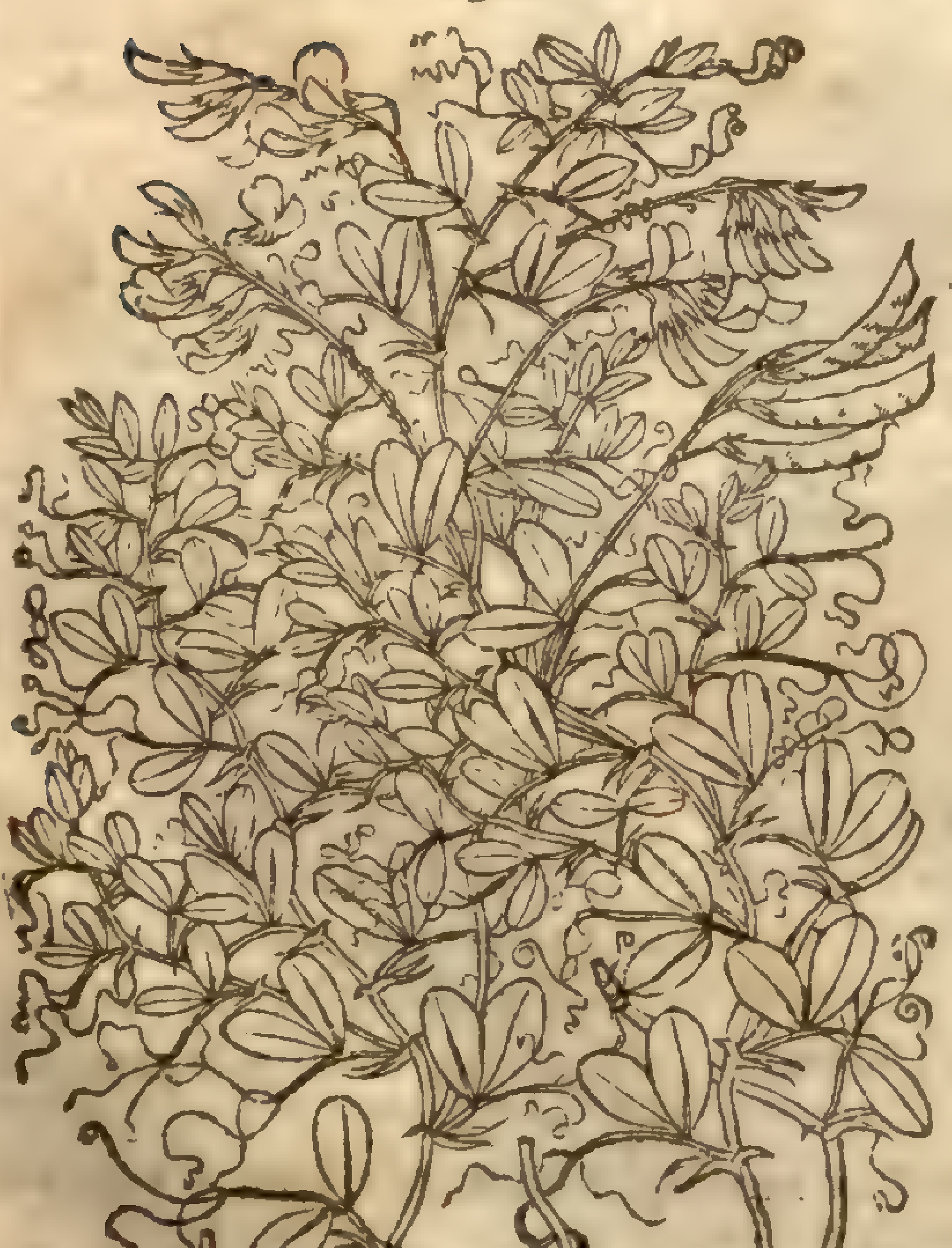
Helenium Theophraſti.

Helenium Plinij.

1.

Terræ glandes.

2.

pentibus: foliis veluti Lẽtis, ſed lõgioribus, & ad cauliculos multis: radice lutea, digiti parui craſſitudine, inferius tenui, ſuperiùs craſſa, cortice veſtita nigro: naſciq́; in maritimis collibuſque.

Meminit verò & Theophraſtus Helenij quod φρυγανῶδες eſſe refert, & lignoſum, & vniuerſa ſua natura cum foliis ac floribus odoratum.

Facit & mentionem Helenij Plinius lib. xxi. cap. x. quod ait fruticem eſſe humi ſe ſpargentem, dodrantalibus ramulis, foliis ſimilem Serpillo. Sint autem hæc vna vel diuerſæ ſtirpes, relinquimus diligentiùs perquirendum: hoc tamen addendum, ſi inter ſe conueniant, non poſſe Onobrychim alteram, Helenium Crateuæ eſſe, cùm odorata non ſit.

De Terræ glandibus. CAP. XIX.

TERRÆ glandes exilibus & infirmis cauliculis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnaſcuntur pediculis, qui in viticulas deſinunt, quibus propè aſſiſtentia complectuntur atque apprehendunt: flores ſummis caulibus, piſo ſimiles, ſed minores, ex purpura rubent, odoris nõ ingrati, quos paruulæ, oblõgæ ſiliquę ſuccedũt, in quibus ſemina terna quaternáve rotunda. radices craſſæ, oblongę, glandibus forma quodãmodo ſimiles, ſed multò maiores, foris nigrę, intus albicãtes, ſapore ferè Caſtaneę, à quibus inferius longa tenuiſq́; fibra dependet. Exeunt ab iiſdẽ & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus obliquè ſerpentibus aliæ adnaſcuntur glanduloſę radices, ita ſe multiplicãte ſtirpe.

Proueniunt in agris frumentariis, tũ vnà cum ipſis frugibus, tum circa margines agrorũ in rubetis ac ſenticetis. Repeřiuntur in ſuperiore ac inferiore Germania, in Bohemia Belgioq́; locis plurimis, & , vt Ruellius teſtatur, in Gallia quoq́;.

Seri & ſemine & radice poteſt; ſed radice citius perficitur, vna enim glãs ſata, in plures breui tempore multiplicatur.

Cæterùm huic ſimile & aliud quoddam reperitur Legumen: cauliculi eius tenues, imbecilles, anguloſi, vicinis ſtirpibus ſeſe implicant: folia paruula, veluti ſuperioris, bina cohærent, pediculo in capreolo deſinente: floſculi alterius ſimiles, ſed colore lutei. radix tenuis ſerpit, extuberãtes glãdes nullas profert. durabilis autẽ eſt.

Secus aruorum margines multis in Brabantia locis gignitur.

Florent Iunio & Iulio: poſt meſſem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.

Germani erdnuſſen/ erdeychelen/ grundeychelẽ/ ackereychelen/ erdfeyghen: Belgæ eerdnotẽ/ & eerdeechelen appellant, & ſubinde muyſen met ſteerten/ hoc eſt, mures caudatas, à domeſticorum paruorum murium ſimilitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retrò propendente tenuis fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, ſiue terreſtres glandes nominant, & Græcè quidem χαμαιβαλάνους.

Eſt

Eſt tamen & alius χαμαιβάλανος, qui ἄπιος, & ἴσχας dicitur, cum quo terreſtres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parùm; viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam Apios quidem Tithymali ſpecies eſt, & radice ſua aluum vtrimq; mouet; glandes verò iſtæ eandem conſtringunt, non ſecus ac Aſtragalus, cui ſimiliores videntur. Talorum ſiquidem ſimilitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodò referunt, vnius ſatiuæ rotundioris, ac breuioris Raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυάδας iuxta ipſas naſcentes, ſibi inuicem implicatas habent; & reſiccatæ duræ ſunt, ac ægrè tunduntur. ἄπιος.

Porrò terræ glandes coctæ ac in cibo aſſumptæ, difficiliùs quidem quàm Rapæ aut Paſtinacæ concoquuntur, ſed alimenti tamen non minus quàm Paſtinacæ ſubminiſtrant, minùs quàm illæ inflant, tardiùs deſcendunt, ventrem quoque adſtringentes: crudæ verò eſitatæ etiam difficiliùs concoquuntur, & ægriùs ſeriusq; deſcendunt.

Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, ſiccã verò paulò intenſiorem, cum non exigua adſtrictione coniunctam; vnde etiam non ſolùm ventris fluxus, ſed & ſanguinis fluores, præſertim ex vtero, aut per veſicam reprimunt.

De Aſtragalo, ex Plinio & aliis. CAP. XX.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua circa radicẽ: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem Hyacinthi: radices villoſas, implicatas, rubras, præduras.

Dioſcorides verò, Aſtragalus, ait, paruulus in terra frutex: foliis & ramis Ciceri ſimilis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti Raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes.

Naſcitur in petroſis, apricis, & iiſdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribaſius, in ventoſis ac niualibus. Dioſcoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id eſt, opacis. Copioſa in Pheneo Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioſcoridis exemplaribus ἐν μέμφιδι τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Ægypti ciuitas eſt, in Arcadia verò nulla. *Dioſcoridis locus animaduertitur.*

Radices habet Aſtragalus, inquit Galenus, adſtringentes: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenuè exſiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicem bibat.

Eadem quoq; de Aſtragali viribus memoriæ Dioſcor. prodidit: alui fluxum, ait, ſiſtit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetuſta vlcera ſicca inſperſa: ſanguinem ſupprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

Aſtragaloides.

Orobus nigri; L. II, cap. 36

De Aſtragaloide. CAP. XXI.

CAVLES Aſtragaloidi eriguntur, & cubiti altitudinem petũt, anguloſi ſunt, tenues, duri, & in alas diuiſi: folia qualia Galegæ, ex multis ad vnam coſtam collecta: floſculi elegantes in ſummis virgulis è cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ: ſiliquæ ſuccedunt teretes, oblongæ, nigricantes, vti maioris Arachi; in quibus ſemen Vicia minus, maius verò quàm Arachi, ſed non perinde rotundum ac globoſum. radix longa, tenuis, non abſque fibris, altè deſcendit, & multo tempore durat, hyemis frigoriſque patiens.

Ad hortos Belgij aliunde illatum, peregrinum eſt legumen.

Iunio ac etiam ſeriùs floret, ſiliquæ interea perficiuntur.

Quod cum Aſtragalo ſimilitudinem habere exiſtimatur, Aſtragaloidis nomen accepit: nonnulli Eruum ſylueſtre appellant.

Non deſunt verò & alia quædam leguminoſa, ſiliquas proferentia, quę & Aſtragaloidea dici poſſunt: horum cognitionis cupidus requirat in Caroli Cluſij obſeruationibus diligẽtiſſimis.

Aſtragaloides autẽ quali ſit facultate donatũ, aut cuiuſmodi virib⁹ prȩditũ, cõpertũ nõdũ eſt.

De Anthyllide Lenti ſimili. CAP. XXII.

Anthyllis Lenti ſimilis.

Anthyllis altera Lenti ſimilis.

DVPLEX Dioſcoridi Anthyllis: vna Lenti ſimilis: altera Chamæpytin ſiue Aiugam refert.

1. Ad prioris deſcriptionē proximè accedit herba quædam humilis, cauliculi cuius dodrantales: folia Lentis modo ex pluribus formata; vtraque verò mollia, tenui lanugine incaneſcentia: floſculi in cauliculorum faſtigiis lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti; poſt quos ſiliquæ paruæ, in quibus ſemen exiguum. radix tenuis, duriuſcula. Talem ſiquidem priorem Anthyllidem eſſe Dioſcorides refert: foliis ſiquidem Lentis ſimilibus, ſed mollibus: ramulis dodrantalibus rectis: radice parua tenui. Qualis eſt quam deſcripſimus.

2. Nec tamen & illa ab Anthyllidis prioris ſimilitudine abhorret, quæ à C. Cluſio in ſuarum obſeruationum lib. 2. pro Glauce depingitur. Ternis aut quaternis hęc aſſurgit tenuibus cauliculis, incanis; folia quos conueſtiunt è pluribus ad vnam coſtam cohærentibus veluti Lentis, ſuperiore parte herbido colore virentia, inferiore verò lanuginoſa & albicantia: floſculi in ſummis virgulis coaceruati purpuraſcunt: radix tenuis & candidula.

1. Prior harum circa agrorum margines pleriſque Galliæ Narbonenſis & Angliæ locis, teſte Lobelio, gignitur: reperitur & in longius à mari ſitis regionibus, veluti in quibuſdam Germaniæ, & Pariſiorum agris: Brabantis hortenſis eſt.

2. Alteram Cluſius refert à ſe iuxta Thormis fluuij ripas, infra Salamancam Hiſpaniæ, procul à mari repertam.

Vtraque ad Anthyllidem priorem referenda videtur, quæ Græcis Ἀνθυλλὶς, Latinis ſimiliter Anthyllis: Auicennæ Zahara appellatur cap. 755.

Cæterùm quòd ad facultates attinet prioris Anthyllidis, vrinæ difficultatibus & renibus plurimùm prodeſſe denariorum quatuor pondere epotam, ſcribit Dioſcorides: tritam verò cum roſaceo & lacte vteri inflammationes emollire impoſitam. Plinius verò vuluis vtiliſſimam, torminibuſque & ſecundarum moræ in vino potam refert. Galenus autem vtramque modicè deſiccare ait.

De

De Limodoro ſiue Orobanche. CAP. XXIII.

Limodoron ſiue Orobanche.

LIMODORVM cauliculus eſt pedalis aut maior, ſubrubens, fiſtuloſus, fragilis: flores ſecundum caulem, parte ſuperiore naſcuntur, ſubcandidi, aut ſublutei, Vrticæ inertis floribus haud multùm abſimiles. floribus ſuccedunt oblongi calyculi, in quibus ſemina minutiſſima, candicantia, & inutilia. radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus contectæ; intùs verò ſubcandidæ aut ſubluteæ: quæ recentes ſuccum habent lentum, ac facilè franguntur; aridæ verò cornu modo dureſcunt.

Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum Lino quoque Cannabe, & Fœnograeco non rarò: exit etiam vnà cum ſegete; iuxta vias quoque ſecusque agrorum ſepes, vt Matthiolus ſcribit, in Italia frequẽs prouenit: In Belgio in arenoſis iuxta maris littora tumulis, etiam reperitur.

Theophraſtus huiuſmodi vitium λιμόδωρον, appellat, veluti λίμον, hoc eſt, famem adferens. frugum enim alimentum ad ſe trahit, ipſasque & extenuat, & incrementum ſumere, perfectéve adoleſcere, non ſinit. Sotioni ὀσπρεολέων ſiue leguminum Leo eſt, aliis κυνομόριον, à ſimilitudine canini genitalis, vt Plinius refert: Dioſcoridi verò ὀροβάγχη nominatur.

Eſt tamen & alia Orobanche, quæ complexu ac circumligando ſe, legumina Eruumque enecat, quam Theophraſtus & Plinius peculiariter Orobanchen nominant.

In olerum, inquit Dioſcorides, Orobanche numero eſt, & tum cruda tum cocta in patinis Aſparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipſa citius percoquãtur.

De Anblato, Neottia, aliis Limodori generibus. CAPVT XXIIII.

AD Limodori genera referenda ſunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis ſignificatione dixeris.

Sunt autem Anblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & ſucceſus, à cuius medio ſummum verſus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti calyculis ſquamoſis exeunt, omnes antrorſus & ad eandem partem ſpectantes, poſt quos parua acuminata vaſcula prodeunt, in quibus ſemen paruum. radices habet minuſculas, albicantes, ſucculentas, & ſquamis, vt Limodori contectas.

Putri & vmbroſo gaudet ſolo: in Franconiæ, Bohemiæ, Sileſiæ, Italiæque ſyluis, ac alibi reperitur.

Vere germinat: Aprili ac Maio menſibus viget, poſtea deliteſcit.

Anblatum Cordus appellat: alij radicem ſquamatam: Matthiolus Dentariæ maiorem ſpeciem facit.

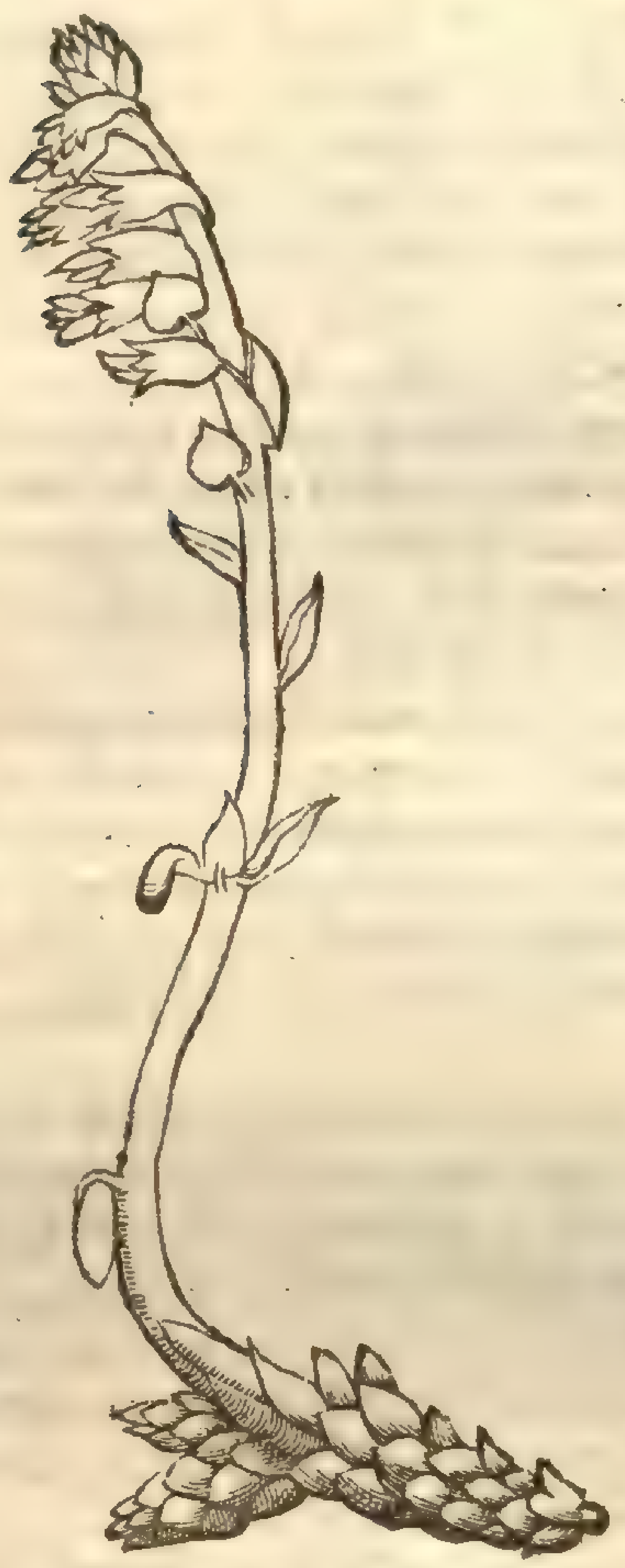
Facultate autem reſiccans hæc eſt: radix guſtu acerba. Aquam ex tota ſtirpe deſtillatãm aduerſus Comitialem morbum nonnulli cõmendant, ſi aliquanto tẽpore à ieiuno ſumatur.

Profert ſimiliter & Neottia caulem abſque foliis, Limodori colore quidem ſimilem, ſed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius ſummo floſculi veluti in paruam ſpicam congeſti, eiuſdem cum caule coloris. radices multæ fibroſæ ſibiinuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde νεοττίαν, auis nidum, & vulgò noſtrate Brabantica lingua Vogels neſt nominarunt: Gallicè *Nid d'oiſeau*: Germani autem margen dichen appellant.

Λιμόδωρον, vt diximus, genus quoddam eſt, quod fortè etiam λειμώδωρον per ει prima ſyllaba, aut λειμωνόδωρον potiùs, haud abs re, quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμώνων δῶρον, hoc

 eſt,

Anblatum. Neottia.

eſt,pratorum donum: nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit, ac in ſyluis humidioribus,veluti & Anblatum,quod eadem ex cauſa & λειμωνόδωρον eſſe poteſt.

Sunt porrò & alia Limodori genera,vt quæ à Ciſti radicibus exit Hypociſtis,& Rapū quod paſſim cùm in ſuperiore, tum in inferiore Germania Geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de Ciſto & Geniſta, ſuis locis agetur.

De Caſſutha. CAP. XXV.

CASSVTHA plurimis lyrarum fidibus ſimilibus, lōgis repit cirrhis,aliàs craſſitudine capreolorū ac clauicularum vitis, aliàs tenuibus ac capillamentorum quorundam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu,herbarum fruticumque ramulis ac foliis ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent,ſic vt,aut mole oneratę ſtirpes procumbant,aut natiuo alimento deſtitutæ cōtabeſcant. Cirrhi autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubēt. Flores edit Caſſutha paruos,cirrhos ipſos quibuſdā locis veluti ambientes, à quibus ſemina quædam exigua,ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla. radicibus nititur nullis,in terra enim non gignitur,ſed fruticibus herbiſque tantùm innaſcitur.

Reperitur Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in Rubo, Vepribus, Lupulo & Lino, maior, craſſior & candidior: in Thymo verò, Thymbra,& aliis humilioribus,ac durioribus,vt Eryngio,Geniſta, & aliis, tenuior ac ruſſior.

Maiorem craſſioremque Officinæ paſſim Cuſcutam appellant: nonnulli quòd Linum amplectatur, podagram Lini: doctiores Caſſutham aut Caſſytham, Geſnerus λινόδεσμον: Arabes *Keſſuth* ac *Chaſuth*: Brabanti vulgari ſua lingua Schorſte & Wranghe: Germani Filtzkraut & Todtern/ Flaſchſeyden: Galli *Goute de Lin*, & *Augurre de Lin*.

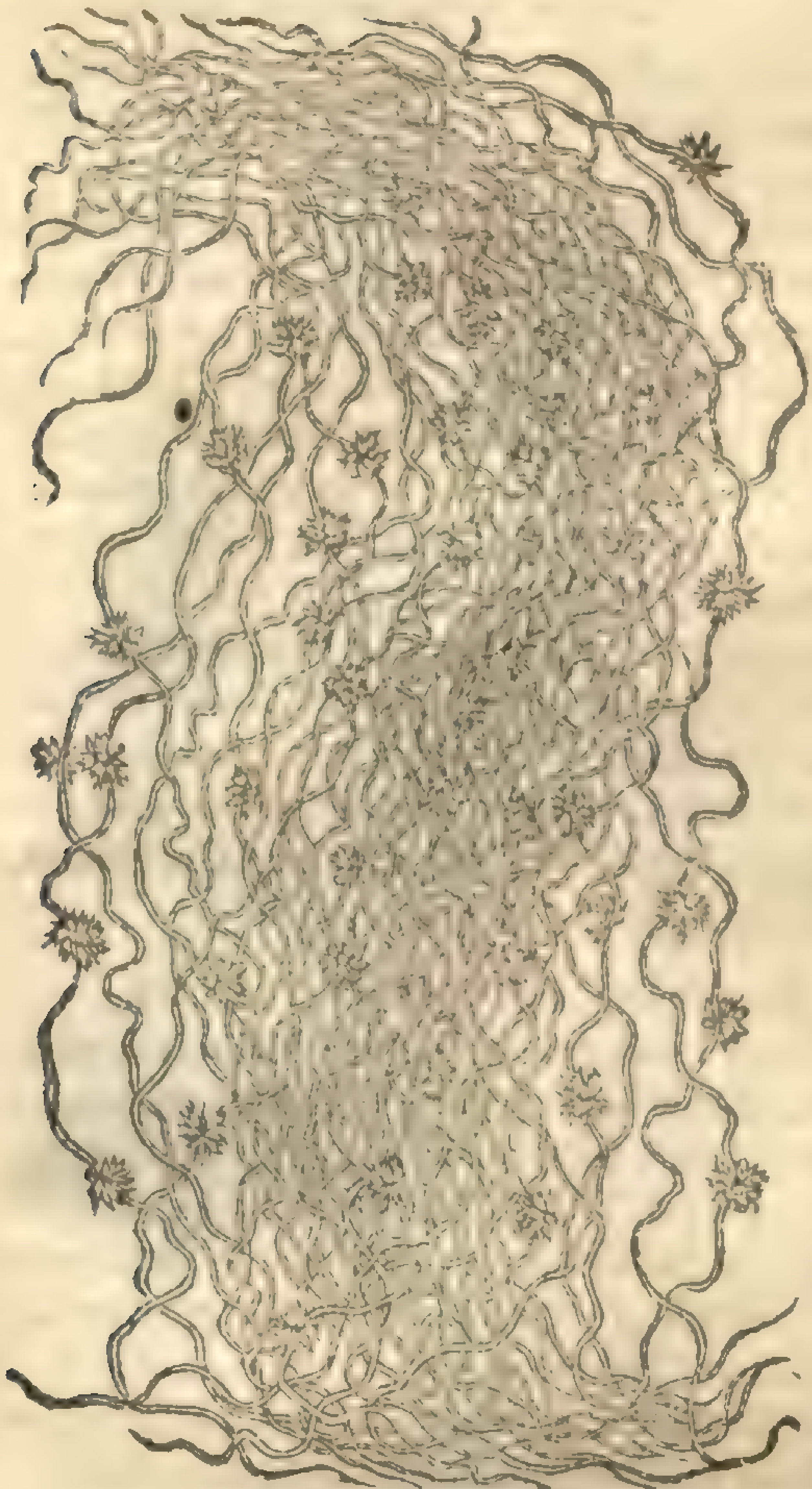
ἐπίθυμον. Minorem ac tenuiorem,quæ duriori Thymo Thymbræque ſe implicat,Dioſcorides ἐπίθυμον nominat, Officinæ nomen ſeruant. Alij inter quos Actuarius ſolius Thymi Epithymum;quod verò Thymbræ Epithymbrum; & ſimiliter quod Stœbæ innaſcitur, Epiſtœben

ἐπιστοίβη. nominauere,ſingularem cuique generi appellationem tribuentes.

Videtur autem Caſſutha,nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum Cadyta, quam

Cuſcuta

Caſſutha.

quam Theophraſtus Syriacam herbulam tradit,arboribus, vepribus, & aliis quibuſdam innaſcentem. Verum cùm Caſſutha non ſolùm non βοτάνιον, hoc eſt, herbula, ſiue exigua herba,ſed nec herba propriè videatur,vt quæ longioribus tantummodo cirrhis cõſtet,ac vitium ſiue morbus potius ſit,quàm herba: nec in Syria ſolùm,ſed nuſquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, ſed herbis citiùs, vel herboſis fruticibus,vepribusq́; ſe implicet,cum Cadyta non admodum conuenit.

Cadytas etenim,vt Theophraſtus ait, βοτάνιον eſt & Syriacum quidem,quod etiam arboribus innaſcitur,modo quo Viſcum,Stelis,Hyphear,Polypodium,& alia ſimilia quædam,de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quò de Cadyta ſcribit. Meminit Cadytæ Plinius quoque lib. XVI. exemplaria quædam Caſſythas, ſed emendatiora Cadytas habent. *Cadytas.* *Plinij locus emendatus.*

Alij Caſſuthan ſiue Cuſcutam, Dioſcoridis Androſacen eſſe exiſtimant, ſed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſauolus in examine ſimplicium dilucidè commonſtrat: tametſi enim Androſace ἄφυλλος ac ſine foliis ſit,alia tamen ac diuerſa à Caſſutha eſt. *Androſace.* Nam maritima Androſace eſt herba, breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirrhis,ab vna radice conſtans plurimis, in quorum ſummo, exigui naſcuntur folliculi,ſemen continentes: amara inſuper,totaq́; candida eſt,& non vepribus aut aliis herbis innaſcitur, ſed è terra, Muſa teſte, prodit.

Probabilior ac veroſimilior,eorum videtur ſententia, qui Cuſcutam ſiue Caſſutham, Orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant, non quidem Dioſcoridis Orobanches,ſed eius de qua Theophraſtus,& quam Plinius lib. XVIII. ait, circumligando ſe,Cicer enecare ac Eruum. Hæc etenim Orobanche Caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur,Erui videlicet Caſſutha.

Orobanchen ſiquidem Theophraſtus Erui vitium eſſe ſcribit, Eruumq́; ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq́; ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem Aparinen facit, quòd ea videlicet Lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis,vel retibus totam capeſſat, ſicuti Eruum Orobanche, ſiue Eruangina,vt Latinè Theodorus Gaza vertit. *Orobanche Theophraſti.*

Temperiem autem, Caſſutha habet calidam quidem remiſſiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem,ſecundi nempe ordinis,abſtergendi deinde facultatem,cum quadam adſtrictione coniunctam,& præſertim ea quæ in Rubo reperitur. Parentis enim ſuæ,cuique innaſcitur ſtirpis,naturam ac facultatem aliquam ſibi quoque adſciſcit. Quæ enim calidioribus herbis, Thymo videlicet,ac Thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, tenuiorumq́; partium redditur. Quæ Geniſtam ſuperat,vrinas potentiùs mouet,& ad alui deiectiones magis efficax eſt: humidior quæ Lino implicatur. Adſtringendi,vt diximus,facultatem admixtã habet, quæ Rubo inſidet: quæ & propter hanc potentiam adiunctam,aliis ad iocinoris lienisq́; affectus meritò præfertur: cùm enim expurgandi adſtringendiq́; facultates ſimul habeat,viſceribus iſtis in primis vtiliſſima eſt. Talia enim iocinoris lienisque oportere eſſe medicamenta, Galenus lib. XIII. methodi medendi abundè docet.

Expedit autem hæc Caſſutha iocinoris infarctus, lienisq́; obſtructi vitia:venas à pituitoſis bilioſisq́; corruptis ac ſuperfluis humoribus exonerat: vrinam mediocriter pellit: renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq́; obſtructio comitatur,ſuccurrit: febribus auxiliatur diuturnis,vt tertianis impuris ac longioribus,item quartanis, & propriè infantium febribus, vt Meſues apud Serapionem ait. Qui & naturam Caſſuthæ eſſe tradit, flauam bilem per aluum deducere: ac efficaciorem cum Abſynthio præbere effectum: nimio deinde eius vſu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, ſed fortem efficere ventriculũ qui debilis ſit,ſcriptum reliquit,quod & nobis magis probatur. *Caſſutha ex rubo vires.*

Epithymi vires. Epithymum, Caſſutha de qua ſcripſimus, calidius eſt & ſiccius, ad tertiũ videlicet vtriuſq; qualitatis gradum, Galeno teſte, accedens; partiũ item tenuiorum, & extergendi aperiendiq; efficaciore potentia præditum; lieni idcirco vtiliſſimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. methodi ſcribit, valentiora lienis medicamenta eſſe debent, quam iocinoris, tantò videlicet, quantò craſſiore vtitur alimento.

Opitulatur igitur Epithymum cũctis ferè lienis affectionibus: obſtructionibus ac ſchirroſis eius vitiis omnibus ſuccurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbũ comitialem, melancholiam, & potiſſimùm hypochondriacam efficax eſt, alioſque ab atra bile morbos exortos: prodeſt lue venerea, malignis vlceribus, elephantiaſi & ſcabie laborantibus: datur etiam vtiliter aduerſus quartanas.

Crista Galli.

Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Meſues ſcribũt, nec nõ pituitam, Dioſcoride teſte. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in Thymbra ac Stœbe naſcitur, ſed facultate, vt Actuarius ait, eſt imbecillius.

De Criſta galli. CAP. XXVI.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis, Criſtæ galli eſt: folia anguſta per ambitum crenata: flores lutei aut candidi, inertis Vrticæ haud multùm abſimiles. ſemen latum, colore nigrum aut ſubluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. radix tenuis & parua.

Exit in aruis & non raró in pratis, vtrobique inutilis & vitioſa: plurima æſtatis parte floret.

Belgæ Ratelen & geele ratelen nominant, & plerique hanecammekens/ vulgò Latinè Criſtam galli, & gallinaceam Criſtam: Germani geel Rodel. Videtur nonnullis ἀλεκτορόλοφος veteribus dicta, aut Mimmulus herba.

Alectorolophos. De priore Plinius lib. XXVII. cap. V. ſic: Alectorolophos, quæ apud nos Criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis.

Mimmulus. Mimmuli autem herbam in pratis peſſimam ait, lib. XVIII. cap. XXVIII.

Sed Alectorolopho ſimilior, quàm Mimmulo, Criſta galli noſtra videtur.

Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoſcere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

Fiſtularia.

Pedicularis sylvestris. L. sp. 845

De Fiſtularia. CAP. XXVII.

FOLIA Fiſtularia parua habet, crebris inciſuris criſpa; caules tenues, breues, quoſdam per terram ſerpentes, alios erectos, circa quos flores vt Criſtæ gallinaceæ, ſed minores & colore rubentes aut albicantes: ſiliquæ deinde haud abſimiles, paruæ, in quibus ſemen latum, & nigricans. radix tenuis & fibroſa.

Naſcitur in vliginoſis pratis: herba non ſolùm parum vtilis, ſed & noxia, ac pratorum ipſorum vitium.

Maio ac Iunio menſibus cum flore ac valuulis reperitur.

Germa-

Germanorum plerique braun rodel, alij leuſkraut & braun leuſkraut. Græcè φθείριον, Latine Pedicularem ab effectu nominant, quod pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hæc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat: noſtri roode ratelen; recentiorum nonnulli Fiſtulariam; non pauci Criſtam etiam galli appellant. Cum Mimmulo Plinij plus ſimilitudinis, quàm ſuperior habet.

Creditur ad Fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes, & aliunde profluentem ſanguinem, in vino auſtero decocta, potaque ſiſtere.

De Tribulo terreſtri. CAP. XXVIII.

Tribulus terreſtris.

TERRESTRIS Tribulus, quem nunc deſcribimus, caules promit tenues, folioſos, circa quos folia ex multis vni coſtæ adnatis congeſta, Mochi ſiue ſatiui Ciceris, aut citius Lentis foliis ſimilia: fructus ſecundū caules, poſt quinq; foliolorum floſculos, iuxta foliorum exortus, a breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac ſpinis horridi, in quibus ſemen; radice nititur fibroſa.

Apud Hiſpanos in aruis frequens, frugibus infeſtus, ſed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potius, quam inter terræ peſtes numerādus: reperitur & pleriſq; Italiæ ac Galliæ locis.

Fructus æſtate perficitur.

Τρίβολος Græcè, & Latinè Tribulus dicitur, ac ad differētiam alterius in aquis naſcentis τρίβολος χερσαῖος, & Tribulus terreſtris.

Eſt autem terreſtris Tribulus Theophraſto duplex; vnus folio exit Ciceris: alter ſpinoſo conſtat. Hunc φυλλάκανθον appellari ait, ſerius germinare, & ſemen nigricans in lobo ferre: illum verò πρώϊον ſiue præcoquum eſſe. Cum πρωΐῳ autem, qui hoc loco deſcriptus, magis conuenit; quem & terreſtrem Theophraſti Tribulum, non omninò abs re, quis nuncupauerit. *Tribulus terreſtris Dioſcoridis.* Dioſcorides enim, qui vnius terreſtris tantùm meminit, hunc omiſit. Suum ſiquidem Tribulum, non Ciceri ſed Portulacæ, ſimilia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, ſiue tenuiores teneroſque ramulos, per terram ſtratos, in quibus ſpinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῳ, alteri videlicet Theophraſti tribulo, magis ſimilis eſt, quàm πρωΐῳ ſiue præcoquo.

Cæterùm in terreſtri Tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adſtringens, auctore Galeno, ſuperat: fructus eius cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Terreſtris tribulus, Dioſcorides ait, drachmæ pondere epotus & impoſitus commorſis à vipera opitulatur: auxiliatur etiam aduerſus venena cum vino potus; decoctum eius reſperſum pulices necat.

LIBRI TERTII PEMPTADIS QVARTÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ LIBER QVARTVS, DE GRAMINIBVS ET TRIFOLIIS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT *Frugum vitiis Gramina & Trifolia, quorum plurima in pabulum cedunt iumentorum; veluti quoque ex vitiis multa. Sunt autem graminum innumeræ quodammodò ſpecies, ſed non omnes vtiles: Trifoliorum etiam non pauca genera, quæ aliò referri poſſent: ſed congeneres ac ſimiles ab inuicem diuellere, noſtrum inſtitutum non admiſit. Proinde graminum multa; Trifoliorum verò quotquot occurrerunt genera, hoc libro complecti conati ſumus.*

De Gramine, quod Græcis ἄγρωστις dicitur.

CAPVT I.

1. Gramen.

FOLIIS, culmis, ac iuba paruę Harundini Gramen iſtud haud multùm abſimile eſt: folia etenim ei ſunt anguſta, in acumē faſtigiata, Harundinis quidem longè minora, ſed quàm pratenſis Graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, ſeſquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinq; genicula habentes: non ſpicam, ſed iubam fert, Milij aut Harundinis ſimilitudine, minores tamen ac rariores. radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia cauleſq; proferunt.

Naſcitur potiſſimùm in aruis, & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas, flammis ne renaſcantur exurunt. Facilè enim licet ſemiaridæ, terra obrutæ radices reuireſcunt: tam pertinacis eſt vitæ, & ægrè intermoritur.

Floret æſtate vnà cum frugibus, autumno radices leguntur. Rura Brabantiæ Peen nominant, alij Ledtgras. Græcis ἄγρωστις eſt; Latinis communi nomine Gramen: Αγρωστις autem ab ipſis agris dicta putatur, qui Græcis quoque ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἀμαξίτις, ἄγρικὸν, Sanguinalis & Vniola.

Radix Graminis mediocriter frigida eſt & ſicca, ſapore dulcis inſtar aquæ, acre tamē quiddam exiguum ac ſubacerbum, vti Galenus ſcribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & veſicæ prodeſt: vrinam mediocriter mouet: calculos ſubinde pellit.

Dioſcorides eaſdem Gramini, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & impoſita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatem: calculoſa etiam circa veſicam excrementa conterit.

Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potum, autumant.

2. Aliud item & Agroſteos reperitur genus, quod culmis foliiſque præcedens refert, & non ſpicam,

ſpicam, ſed iubam quoque profert; tametſi non tam effuſam, ſed rariorem & Auenę ſimiliorem, nonnihil tamen ab eius differentem. radices eius craſſis, magnis, crebriſq; tuberibus valdè ſunt nodoſæ, & hàc illacq; ſerpentes progerminant.

Naſcitur iſtud Gramen ſimilibus vti præcedens locis, & non rarò ſecus agrorum margines reperitur.

Noſtri à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nodis, Knoopgras / id eſt, Nodoſum Gramen, appellant.

Meminit huius Marcellus vetus auctor, cap. XXVI. Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum XXVII. ex vino ad medias decocta & expreſſa atque colata, potu ſtranguriosis ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter ſuccurrit, vt vbi ſine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: ſed febricitantibus ex aqua ſola dabitur.

Ex quibus verbis apparet, nodoſum iſtud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè dicto ſiue Agroſti habitum, & aduerſus calculum & veſicæ morbos commendatum quoque fuiſſe. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro Graminis radicibus vtitur.

De Gramine Mannæ. CAP. II.

Gramen Mannæ primum.

Gramen Mannæ alterum.

AD Graminis genus referenda videntur & alia duo ſylueſtria ſpuria degeneraque Frumenta, cerealium ſeminum vitia.

Vnum culmis aſſurgit cubitalibus aut altioribus, crebrò geniculatis, per maturitatem ſubrubentibus: foliis arundinaceis, piloſis, præſertim ea qua culmos ambiunt, & amplectuntur parte. Iuba ferę Milij modo effunditur, minùs tamen denſa, colore nigricans, cuius ſingulæ ſectiones ac veluti ſpicę, longæ & perquam tenues ſunt, ſemenq; ab vna tantum parte habẽt, Milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurgatum candidum eſt. radix vt aliorum cerealium ſeminum fibroſa. *Gramen Mannæ primum.*

Pleriſque Italiæ & Germaniæ locis incultis ſua ſponte exit; reperitur & in Bohemia ſylueſtre, apud quos tamen & in agris ſeritur, veluti & in Goritienſi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert; apud Belgas peregrinum non niſi ſatum, prouenit.

Germani Himeldau / id eſt, Cæli rorem, appellant; Matthiolus ea de cauſa Mannę gramen.

Milij

Milij ſylueſtre ac ſpurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum eſſe, ſed quia eius omninò breuis deſcriptio, affirmari nihil poteſt. Multum autem à veritate recedunt, qui Coronopum eſſe exiſtimant. Coronopus ſiquidem, vt Dioſcorides ait, per terram repit & foliis eſt fiſſis: huius verò culmi erecti aſſurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur. quæ Mannæ gramen non eſſe Coronopum euidenter oſtendunt.

Cæterùm facultate Graminis iſtius ſemen Milio ac Panico ſimile eſſe videtur. Bohemi cum pinguium carnium iure coctum edunt, & ſic apparatum, gratum ac ſuaue edulium eſt.

Gramen Manna alterum. Alterum Mannæ gramen harundinaceæ quoque naturæ eſt. culmos gignit complures, quoſdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram verſus reclinatos: folia vti prioris harundinacea: non iubam, ſed veluti ſpicam fert, eamque aſperiuſculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multò; & ſubinde ſingularem, non rarò autem multiplicem ac ex pluribus conſtantem; quandoque item herbacei coloris, aliàs in rubore nigricantem; in qua ſemen candicans, duriuſculum, Panico minus.

Frequens eſt iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac aliis Europæ prouinciis.

Panicum paluſtre nonnulli; alij Panicum ſylueſtre appellant. Eiuſdem cum ſuperiore generis eſt, & cerealium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mannæ graminis ſpecies, ea de cauſa, altera.

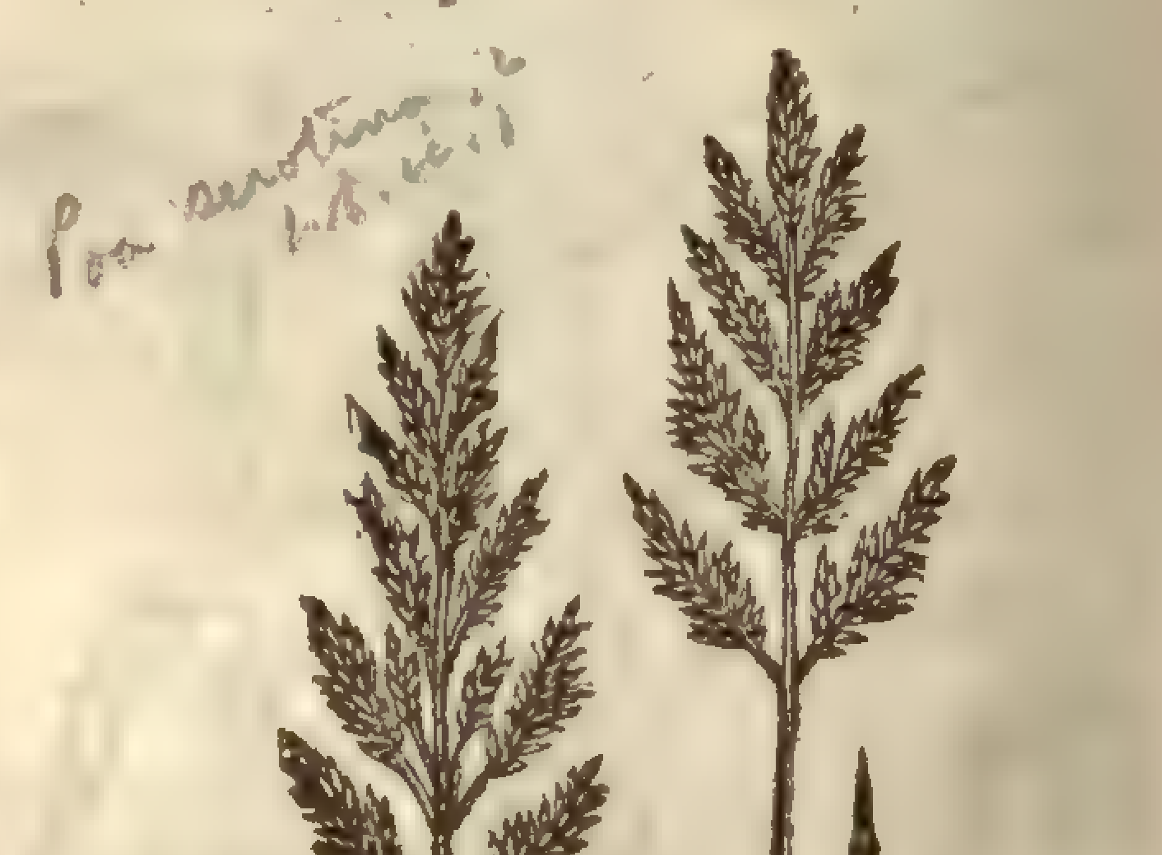
Semen à gallinis, columbis, atque aliis auiculis, veluti & ſuperioris, ſubinde editur.

De aliis Graminibus. CAP. III.

Gramen pratenſe I.

Gramen pratenſe II.

SVNT verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam iumenta & quadrupedia paſcuntur animantia: alia parùm aut nihil vtilia ſunt.

Quæ pabulationi conueniunt omnia anguſtis foliis, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam Lolij, aut Milij, aut Panici, aut alterius omninò frugis; nonnullæ peculiarem, ac ſibi propriam ſpicam, aut iubam proferunt. radices omnibus tenues, plurimis fibroſæ, capillamentis ſimiles, pauciſſimis longæ & ſerpentes.

Naſcun-

Gramen pratenſe III.

Gramen pratenſe IIII.

Gramen pratenſe V.

Gramen pratenſe VI.

Naſcun-

Gramen pratenſe VII.

Gramen Eriophoron.

Naſcuntur frequentius in pratis ac locis paluſtribus, non rarò tamen & in montibus, & quibuſuis aliis incultis, aut deſertis locis virent.

πόα. Hæc genera Theophraſtus πόας, hoc eſt, herbas nominat. Eſt tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, non ramoſa, quæ caule ſemen fert, vt frumenta, & pleraque olera.

Huiuſcemodi autem Gramen Latini generali ac communi Graminis nomine appellant, Gallis *de l'herbe* dicitur: Germanis ac Belgis Gras.

Paſcuntur id boues & iumenta, cùm viride, tum ſiccum & iam fœnum factum.

Inutilium Graminum non exigua quoque eſt turba. Quædam horum in locis exeunt paluſtribus riguis & plurima parte aquas habentibus; alia in aridis & apricis.

8. Inter paluſtria aut potius aquatilia, & vnum eſt, quod Eriophoron rectè appellatur. Habet iſtud pauca perquàm anguſta & oblonga folia Gramini ſimilia; inter quæ medius exit teres & longus ſtylus, iunco læuore & forma ſimilis, ad cuius ſummum mollis, candicans dependet lanugo. radix huius vti aliorum fibroſa.

Pleriſque humidis & deſertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuſcemodi Gramen reperitur; præſertim Iunio ac Iulio mẽſibus, quãdo ex ipſis iunceis ſtylis lana candicans depẽdet.

Germani Matten-flachs appellant.

9. Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeunt, minimum quoddam ac tenuiſſimum eſt, ſubinde vix palmum altum, cui pro foliis iunci ſunt tenuiſſimi, inter quos geniculati, & tenuiſſimi ſimiliter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginoſam, inconditamque ſpicam, aut potius φόβην, ſiue iubam, proferentes. Pro radicibus fibræ ſunt capillis ſimiles.

Naſcitur non in paluſtribus, ſed tenui ac macro ſolo, locis aridiſſimis.

Spicæ ſiue iubæ, Iunio & Iulio menſibus emicant.

Gramen quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuiſſimis iuncis folia ſimilitudinem habent.

Spartum herba. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginienſi Hiſpania gignitur, ſpecies fortè quædam eſt. Nam & huic Sparto, pro foliis, ſtyli iuncei ſunt, lenti, obſequioſi, ad omnia vitilia vtiliſſimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, Spartum iſtud, iuncus propriè eſt aridi ſoli.

De

De Gramine Leucanthemo. CAP. IIII.

Gramen Leucanthemum.

AD Graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen. cauliculos id gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terram niſi propè naſcētibus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, contra ſe poſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi ſummis caulibus erumpunt plurimi, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi ſuccedunt oblōgi, in quibus ſemen paruum Milio ſimile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti Agroſteos ſerpunt.

Secus ſcrobes, agrorum aggeres, locis frutetoſis ac opacis crebrò reperitur.

Floret Maio & Iunio menſibus, & non rarò ſeriùs quoque.

Recentiorum pleriq; Eufragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab Eufragia differt. Germani Augen-troſt graß: Brabanti Ooghen-trooſt gras nominant. cum κραταιογόνῳ autem Dioſcoridis ſimilitudinem habet nonnullam, quòd à nonnullis κραταιόγονον, à Theophraſto verò κραταῖος appellatur. Nam folium quidem habet Myagrio, quod à Dioſcoride Melampyron quoq; dicitur, haud multùm diſſimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & ſemen exiguum: conueniunt etiam natales, nam frutetoſis quoque ac opacis locis prouenit.

Cratæogonon autem, vt Dioſcorides ait, folia habet Melampyro ſimilia: caules ab vna radice multos, geniculatos: ſemen Milio ſimile: naſcitur in vmbroſis ac fruticoſis, vehementer autem acre.

Porrò, vt Theophraſtus tradit, κραταῖος naſcitur ὥσπερ λίνοι πύρινον, hoc eſt, veluti Linum triticeum, & fructum tanquam Milium fert.

Plinius autem Cratæogonon non Melampyri folio, aut Lino pyrino: ſed ſpicæ Tritici ſimile eſſe prodidit, non abſq; errore: qui vti ſatis euidens eſt, ita & ſuſpicionem mouet, Theophraſti quoque locum corruptum ac vitiatum eſſe, ac pro eo, quod legitur, ὥσπερ λίνον πύρινον, legendum eſſe, ὥσπερ μελάμπυρον: præſertim cùm Lini pyrini, vel apud Theophraſtum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vſpiam repetiatur. *Plinij error.* *Theophraſti locus corrigitur.*

Cæterùm Cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti admodum ſimilis Milio. Traditum eſt à quibuſdam, Dioſcorides ſcribit, ſeminis Cratæogoni potionem efficere, vt mulier maſculum pariat, ſi poſt menſium purgationem, priuſquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquę duobus, per dies quadraginta bibat, ſimiliter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coëat.

De Gramine Polyanthemo. CAP. V.

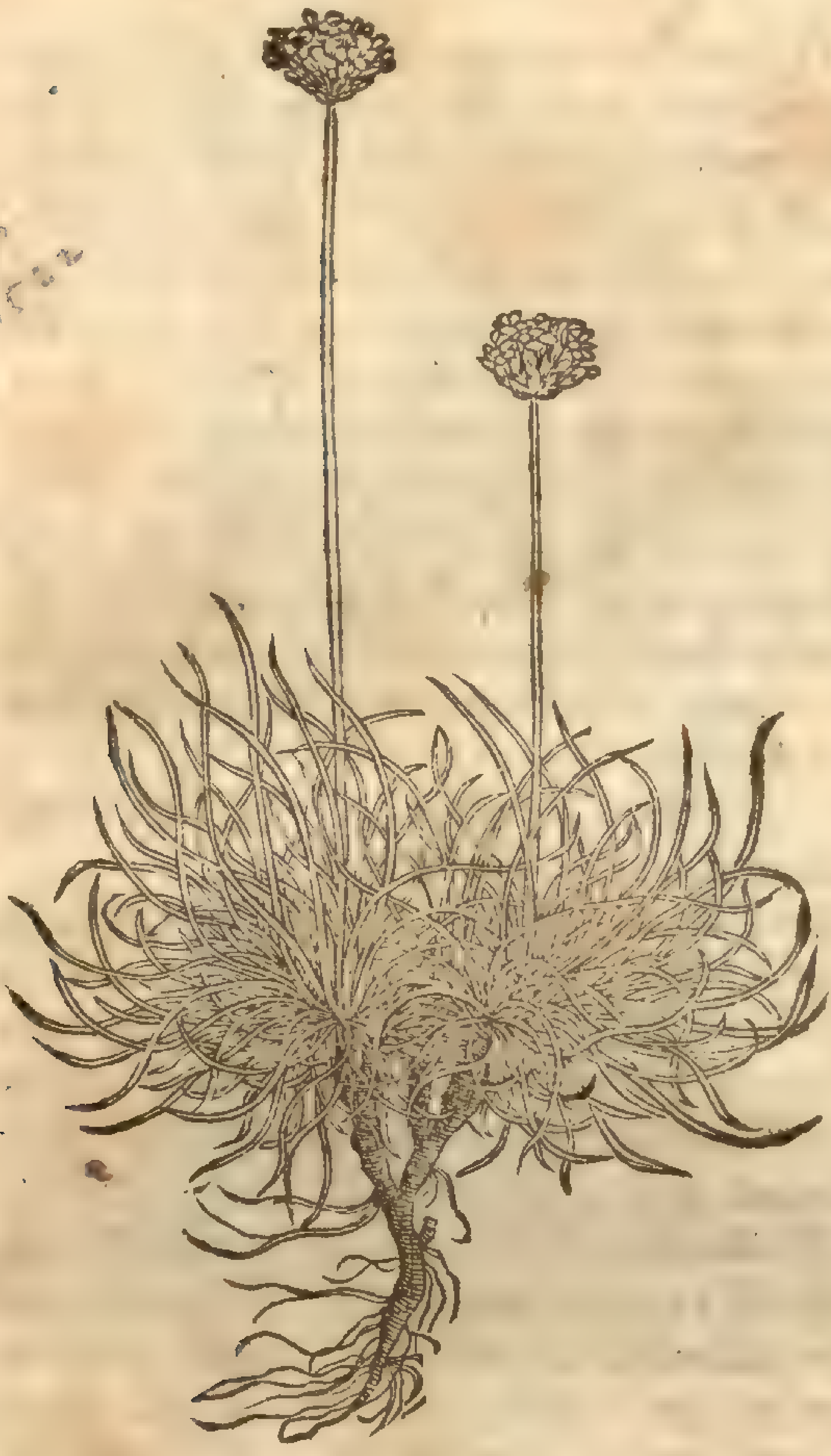
ACCEDIT Graminum generi' is & Polyanthemum Gramen, quod folia pratenſis Graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, foliis vidui, in quorum ſummo floſculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpuraſcentes, Leucoij floribus ſinguli minores. radice nititur tenui & longa.

Reperitur in pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Sileſiam locis in agris, ac non rarò iuxta Rhenum ac Moſam: atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius. Exit & in paluſtribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia.

A Maio menſe in multam æſtatem floret.

Gramen appellari poteſt Polyanthemum, à florum multitudine, alio nempe deſtitutum

Gramen Polyanthemum minus.

Gramen Polyanthemum maius.

nomine: Nam cùm μώλυος ſimilitudinem nullam habeat, propriè ψευδομώλυ (quod pleriſq; viſum) eſſe non poteſt.

Gramen Parnaſium.

Vſum in medicina habet nullum: floſculi gratiam aliquam obtinent, & coronis ſubinde adduntur.

De Gramine Parnaſio.

CAP. VI.

AD Graminum genera pertinere videtur, quod Parnaſium vulgò cognominatur. Sunt huic folia lata, nonnihil acuminata, Hederæ foliis ſatis ſimilia, ſed nequaquam anguloſa, minora item & candidiora, dilutè nempe virentia. erumpunt inter hęc complures dodrantales, graciles, anguloſi cauliculi, vnico ferè folio, eoq; abſque pediculo, ipſum amplectente; in cuius faſtigio floſculi odorati, candidi, quinq; foliorum; atque inde capitula rotunda, acuminata tamen, in quibus ſemen. radix nigricans fibris multis firmatur.

In riguis & humidis pratis, ſolo tamen gracili, ſæpius prouenit, tum apud Germanos ac Belgas, tum & alibi.

Iulio menſe cum flore reperitur, ſemen poſtea ſuccedit.

Germani Leberblumlin appellant, atque idcirco Valerius Cordus Hepaticam albam. Poloni Enneadynamin Geſnero teſte vocant. Cum eo Gramine, quod à Dioſcoride Parnaſium dicitur, ſimilitudinem non exiguam habet: atque inde Belgis Gramen Parnaſium nominatum. Deſcribitur

bitur autem iſtud à Dioſcoride his verbis: Quod in Parnaſo Gramen naſcitur, πολυκλαδώτερον ſiue multorum eſt ramulorum: folia Hederæ ſimilia fert: florem album & odoratum: ſemen exiguum, non inutile: radices quinque aut ſex digitalis craſſitudinis, candidas, molles, & admodum dulces. Cum qua deſcriptione Gramen à nobis propoſitum conueniret, ſi radices reſponderent, quæ neque craſſæ neque candidæ ſunt. Qua de cauſa non legitimum, ſed ſpurium genus habendum.

Cæterùm ſpurium iſtud Gramen Parnaſium adſtringentis facultatis non expers eſt, quod ſapor eius nonnihil acerbus ſatis oſtendit, quale quoque legitimum eſſe apparet. Nam Dioſcorides Graminis in Parnaſo naſcentis ſemen ait valde quidem diureticum eſſe ſiue vrinas mouere: aluum autem & vomitiones ſiſtere.

De Trifolio pratenſi. CAP. VII.

Trifolium pratenſe.

PRATENSE trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, ſubinde nonnihil hirſutos, plurima ſui parte per terram ſerpentes: folia circa hos per interualla ex tribus ſimul hærentibus compoſita, quorum ſingularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora ſunt; quę verò ſecundum caules enaſcuntur, oblongiora, & crebrò candidiorem maculam διχοτόμου, Lunæ ferè ſimilitudine in medio habent: Flores in ſummis caulibus exeunt ab vmbella craſſiore ac breuiore veluti ſpica, colore aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi, guſtanti dulces: ſemen in exiguis folliculis rotundum. radix longa & lignoſa, teres, in altum deſcendit.

Naſcitur in pratis ac paluſtribus locis, præſertim iis, quæ ſubinde fluuiali aqua rigantur.

Seritur & in aruis apud Brabantos nonnunquam huius generis Trifolium: eſt hoc, eo quod in pratis gignitur, lætius & procerius.

Floret Maio & Iunio, ac reliquę deinde æſtatis maxima ſæpenumero parte.

Græci huiuſmodi Trifolium, τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινώμενον, & nō rarò, λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις nominant: Latinis Trifolium pratenſe dicitur: Italis *Trifoglio*: Hiſpanis *Trebol*: Germanis Wiſenklee vnd fleyſ-blumen: noſtris Claueren: Gallis *Treffle*, & vetere eiuſdem gentis lingua, *Viſumarus*, vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, Medicam; imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium, perperam nominant.

Trifolij autem huius, cùm folia, tum flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinēt. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, inteſtinorum roſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentoſque adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi.

Paſcuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli & agnelli. Flores apibus grati ſunt.

Trifolium quoque inhorreſcere & folia cōtra tempeſtatem ſurrigere certū eſt, Plinius ait.

De Trifolio Bituminoſo. CAP. VIII.

TRIFOLIVM bituminoſum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronem deſinentia (quæ tamen ante caulem exeunt rotundiora ſunt) pratenſis Trifolij latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeunt cauliculi, vmbellas ferentes, Scabioſæ vmbellis ſiue σκιαδίοις minores, plenas florum, coloris cærulei, ſiue Hyacinthini, id eſt, eius quem Hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides tradit, aliquatenus latum, hirſutum,

Trifolium bituminoſum.

& ab altera parte ſummoque cacumine, veluti apicem habens. radix tenuis eſt & oblonga. Odorem herba, foliaque bituminis referunt.

Naſcitur, Hippocrates non Cous, ſed Hippiatros ait, locis fragoſis, vt Ruellij conuerſio habet. In Belgio ac Germania, nuſquam ſua ſponte, ſed in hortis tantummodo ſatum prouenit; vbi Iulio & Auguſto demum menſe floret.

Tarſilon. Græci τρίφυλλον, & vti Dioſcorides ſcribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plerique μινυανθὲς; alij ἀσφάλτιον; nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριπέτηλον: Romani Trifolium acutum aut odoratum: noſtra ætas Trifolium bituminoſum. Auicennæ Tarifilon eſt, non autem, vt quidam exiſtimant, Handacocha. Sub Handacochę ſiquidem nomine Auicenna Dioſcoridi Lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, ſyluestrem, & Ægyptiam, quas vno capite inter ſe confundit.

Deſcribit Trifolium iſtud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, naſcitur hoc Siciliæ plurimum, nam in Italiæ regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunę portu, cùm Britanniam peteremus cum Deo noſtro Cæſare, plurimum ſuper circumdatos montes. Eſt autem foliis & ſpecie & numero ſimilis communi Trifolio, niſi quòd huius pleniora ſunt, & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratenſe Trifolium inuenitur.

Vis autem Trifolio, quod Aſphaltion dicitur, calida & ſicca, Galenus ait, vti bitumen, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obſtructione iuuat, & vrinam menſeſque prouocat.

Hippocrates Trifolium non ſolùm menſes prouocare, ſed & fœtus cùm ſumptum, tum appoſitum expellere tradit: Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menſes educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio ſcribens) appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eiicit.

Dioſcorides, ſemen, ait, & folia in aqua pota, pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, iis, qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, & hyſtericis auxiliantur. Dari autem debent ſeminis drachmæ tres, foliorum verò quatuor. Præſidio etiam ſunt commorſis à ſerpentibus folia trita & ex aceto mulſo pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum, fotu dolores eorum finire, quos ſerpentes momorderint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius vlcus habens foueatur, perinde cum affici ac à ſerpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut ſemina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioſcorides ait.

At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerunt, vt ex plurimis compoſitionibus, lib. II. De antidotis apud Galenum videre eſt: Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei & Heræ.

De Trifolio ex America. CAP. IX.

Trifolium ex America. TRIFOLIO bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America Trifolium. caules iſtud fert à radice complures, rotundos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, colore in virore ſubnigra, figura rotundiuſcula, primis & è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij, forma, colore & odore quoq; quadantenus ſimilia, latiora tamen & per ambitus magis crenata. flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi,

Trifolium ex America.

candidi, ſpicatim digeſti: fructus inde rotundi, aliquantulum plani, Aphaces à nobis deſcriptæ ſemini ferè ſimiles. radix in plures diuiditur.

Ex America in Belgium Trifolium iſtud illatum eſt; vbi Iulio & Auguſto floret.

Trifolij bituminoſi ſpeciem odor grauis, & eius odori haud multum diſſimilis, oſtendere videtur.

De Trifolio odorato, ſiue Meliloto.

CAP. X.

TRIFOLIVM odoratum, ſiue vt Pharmacopœorum Officinæ nominant, Melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo: folia ei terna, Trifolio aut citius Fœnogræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt: ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum. radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & ſiccescentibus ipſis intenditur, exiguam quoq; amaritudinem cùm folia, tum flores guſtatu referunt. 1.

Eſt & alterū huius genus flore candido, caule, foliis & reliquis priori ſimile. 2.

Item & tertium quoddam peregrinum ac rariſſimum genus, flore purpureo cæruleo, ſed inodorato. 3.

Reperitur & lutei floris longioribus ſiliquis, quam Ciliciam plerique cognominant. 4.

Præter hanc & alia eſt lutei floris quædam, foliis per circumferentiam non crenatis. 5.

Naſcitur lutea ſiue vulgaris Melilotus nō in Germania, Gallia, ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac ſubinde ſecus vias, locis aſperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, vbi nonnunquam in hortis ſeritur.

Nominant priorem Melilotum recentiorū nonnulli Trifolium odoratum: plerique Trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis auidiſſimè in pabulo expetatur: Germani groſſe Steinklee, id eſt, noſtra lingua, groote Steenclaueren/ item & Beeren klee/ id eſt, Trifolium vrſinum: Romani ac Hetruſci *Tribolo*, vt Matthiolus ſcribit: Saxifragam luteam Fuchſius; alij Melilotum Germanicam aut Officinarum, appellare malunt. Altera, Melilotus alba dicitur. 1. 2.

Trifolium odoratum ſiue Melilotus.

Vtuntur autem luteo Trifolio odorato, vniuerſæ Germaniæ Officinæ in omnibus medicamentis ac compoſitionibus, pro veterum vera Meliloto.

Reprehendunt id ex recentioribus compluriſimi, qui veram eſſe Melilotum pernegant:

quorum rurſus nonnulli nouum & veteribus incognitum Trifolij genus: alij Cytiſum veterum eſſe contendunt: verùm neutri horũ veritatem aſſecuti. Cum Cytiſo enim exiguum, imò nihil ſimilitudinis habet, vt ex ipſa Cytiſi deſcriptione, ſatis euidens eſt: nec etiam prioribus ſeculis incognita ſtirps eſt. Nam etiam ſi non alterius (quod tamen nõ veriſimile) ipſius certè Auicennæ Melilotos eſt, quam eandem cum Dioſcoridis Meliloto eſſe, de viribus ac facultatibus eius, ipſius Dioſcoridis teſtimonium adductum, oſtendit.

Duorum autem generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi: vtramque odoratam & nonnullæ amaritudinis participem, ac ſimul digerendi facultatem cum nonnulla adſtrictione habentem. Qualis vtique eſt præſente capite delineata, qua officinæ & huius inferioris & ſuperioris Germaniæ, vtuntur. Qua de cauſa nec noua nec veteribus incognita ſtirps, ſed ipſa veterum veriſſima videtur Melilotus: præſertim cùm ei nullæ veræ Meliloti notæ deſint, & in qua facultates ac vires omnes, Meliloto à veteribus aſſcriptæ, reperiantur.

Eſt enim odorata herba, quæ & plenius reſiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat; qualem Melilotũ eſſe, Theophraſtus lib. De cauſis ſexto, XXII. & XXIII. cap. memoriæ prodidit.

Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius eſſe, quæ in Campania naſcitur, Dioſcorides tradit, (color enim ad florem contrahẽdus, nam herba, Plinius ait, incana eſt) laudatiſſimam ſiquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore Croco vicina eſt, & boni odoris; at eam, quæ in Campania, in luteum langueſcere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum, odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionũ varietate.

Iam & habet Melilotus Germanica amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, Meliloto ineſſe ſcripſit.

Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, ſed & Galenus Meliloto tribuit. Cataplaſmatis ſiquidem, ac emplaſtris digerentibus reſoluentibusque, necnon concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiſcetur.

Quæ certè omnia ſatis luculenter oſtẽdunt, vulgarem Melilotum à veterum non diſcrepare, quam Græci quidem μελίλωτον, Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.

Copioſior autem, vt Galenus ait, in Meliloto ſubſtantia eſt calida, quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & ſicca) habet etiam quiddam adſtringẽs, ſed & diſcutit & maturat.

Dioſcorides Melilotum tradit adſtringentem & malacticam vim habere: At malacticam habet non propriam, ſed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores diſcutit ac digerit: nam eatenus, quod durum eſt ac tenſum, emollit, quæ propriè non emollitio, ſed digeſtio & per halitum diſcuſſio eſt, cuiuſmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præſertim, vt Dioſcorides tradit, circa oculos, vterum, ſedem, aut teſtes, cum paſſo cocta & impoſita: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, aut Lini ſemine, aut Tritici farina, aut capitulis Papaueris, Seridéve. Sanat eadem recentes melicerides per ſe in aqua: & ἀχῶρας ſiue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, Vino aut Galla illita: ſtomachi item dolorem & cocta, & cruda, cum aliquo ex antedictis, leuat.

Aurium etiam dolores crudæ expreſſæ ſuccus cum paſſo inſtillatus, ſedat: Capitis verò dolorem, quem κεφαλαλγίαν nominant, lenit, cum aceto & roſaceo irrigatus.

De Cytiſo, ex Dioſcoride, Galeno & aliis.

CAPVT XI.

FRVTEX Cytiſus eſt, vt Dioſcorides ait, candidus totus, vti Rhamnus, (aut, vt Plinius, aſpectu canus, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris Trifolij frutex) ramos ſpargit cubitales aut longiores, in quibus folia Fœnogræci aut Loti trifoliæ, ſed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita Erucam olent, guſtu Cicer nondum maturum reſipiunt.

Galenus lib. I. De antidotis, Cytiſum fruticoſam plantam eſſe tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam Myrti creſcunt. Theophraſtus χαλεπὸν, ſiue moleſtum eum eſſe ſcribit, ac omnia ſibi propè aſſiſtẽtia enecare, ſed eo tamen valentiorem ἅλιμον, qui ipſum etiam Cytiſum interimit.

Materies Cytiſi nigra eſt, & proximè ad Hebenũ accedere videtur, vt Plinius poſt Theophraſtum lib. XVI. refert.

Pro legitimo autem Cytiſo à recentioribus oſtenditur frutex quidam lignoſus, bicubitalis, aut altior, in multos ramulos ſeſe explicans: folia cuius vnà cum caulibus incana & albicantia, quæ trita Erucam nonnihil redolent, & terna ab vno pediculo Trifolij inſtar dependent:

Cytiſus vt exiſtimatur.

dent: flores in ſummis virgulis elegantes, luteo auri relucent colore, forma Geniſtæ, ſed minores, & amplius colorati: valuulæ planæ ſunt ac recuruæ, & falcatę, creſcentis Lunę formam referunt; in quibus ſemen. radix in ramulos ſpargitur.

Belgis hæc ſtirps hortenſis tantùm eſt.

Inuentus eſt hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maximè miror rarũ in Italia: nõ æſtuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit: Plinius.

Galenus in Myſia, qua parte Græciæ finitima eſt, tractum quendam occurrere, memorię prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, Thymo, & Origano refertum, alibi locum Cytiſo plenum vidiſſe ſe, ſcribit.

Satio autem Cytiſi (Columella ait) vel autumno circa Idus Octobris, vel Vere fieri poteſt. Cùm terram bene ſubegeris, areolas facito, ibique, veluti Ocymi ſemen, Cytiſi autumno ſerito, plantas deinde Vere diſponito, ita vt inter ſe, quoquo verſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris, cacumina Cytiſorum Vere deponito, & ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatque nouam frondē agere cœperit, ſarrito. Poteſt etiam ante Septembrem, ſatis commodè ramis Cytiſus ſeri, quoniam facilè in quouis agro, quamuis mcerrimò comprehendit, & iniuriam omnem ſine noxa ſuſtinet.

Nncupant hunc fruticem Græci ac Latini κυτισὸν, Theocritus etiam κυτιλὸν, nonnulli κυθίσον ɛr ϑ, alij τηλίν. A Cythno, aut vt alij, à Cythiſa inſula nomen, auctore Seruio, habet.

Rfrigerant porrò Cytiſi folia, Dioſcoride auctore, tumores intra initia diſcutiunt, ſi cum panerita imponantur: decoctam vrinam cit potum. Galenus Cytiſi folia digerendi facultatem btinere refert, aqueæ ac temperatæ miſtam, ſicut & Maluæ.

Mulieres, Columella ait, ſi lactis inopia premantur, Cytiſum aridum in aquam macerare opo et, & cùm tota prx maduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari, ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabntur. Hippocrates Cytiſum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. De natura mliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Ariſtomachus quoq; Athenienſis apud Plinium, nutribus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

Aes non defore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Siqidem de Cytiſo ſcriptores vno ore, Galenus inquit, traduut, apes ex Cytiſi flore plurimui mellis excerpere.

Glumella Cytiſum etiam vtiliſſimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi ecudum, quod ex eo citò pingueſcit; & lactis plurimum præbere ouibus.

Marcellus antiquus auctor, alium quendam Cytiſum deſcribit, à ſuperiore Græcorum Cyto differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; ſed mirum eſſe remedium tradit aduerſus iſchiadem & arthritim. *Cytiſus Marcelli.*

Erba eſt vel fructetum, ait, quòd maximè circa ſepes vinearum naſcitur, Latinè Cytiſus dicitr, virgultis eſt ſubtortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus, floribus concluſis, oblegis, albis vel etiam galbineis, bene olentibus, id eſt, mellito odore, fructetum ipſum ſemper virens æſtate atque hyeme.

De Pſeudocytiſis. CAP. XII.

OCCVRRVNT verò & aliæ Trifoliæ, lignoſæ ac fruticoſæ ſtirpes, quę cum Cytiſo ſimilitudinem habere poſſe videntur.

Pſeudocytiſus prior. Pſeudocytiſus alter.

1. Aſſurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus complurimis, in alas ac ramulos diuiſis; folia circa quos crebra, minora quàm Trifolij pratenſis, colore virentia: floſculi circa virgularum faſtigia ſpicato quodammodo ordine digeſti, lutei, minores quàm Geniſtæ, loqui conſimiles: ſuccedunt ſiliquæ tenues, oblongæ, anguſtæ, & ipſis Geniſtæ ſiliquis minores; in quibus ſemina exigua nigricantia. radix longa, altè deſcendit, quandoque in obliquũ radit.

2. Altera ſpecies copioſis ramulis ac cauliculis ſuperiorem referret, niſi humilior ac lanuginoſior eſſet, nec attollerentur, ſed magis ad latus cauliculi eius inclinarent: folia quoque paulò maiora, ſed tamen quàm Trifolij pratenſis minora: floſculi etiam magis coniuncti, atque veluti in capitulum compreſſi, tum etiam nonnihilo maiores ſunt: ſiliquæ quoque aliquanto grandiores, hirſutęque. radix altè demittitur, in paucos diuiſa appendices. Contingit autem non rarò vno loco hanc reperiri hirſutiorem ſiue lanuginoſiorem, quàm altero: quo autem hirſutior ac lanuginoſior, hoc etiam magis incaneſcit, nam ipſa hirſuties albicantẽ quandam colorem vnà confert.

Reperiuntur huiuſmodi Cytiſi, in noſtra ætate appellata, Morauia, Marcomannorum olim prouincia; & in Pannonia ſuperiore ſiue Auſtria; iuxta vias, præſertim profundiores, & agrorum limites. vmbra etenim aliquo modo gaudere videntur.

Iunio ac Iulio cum floribus præcipuè viget: ſemen interea & poſt, ad maturitatẽ peruenit.

Carolus Cluſius in ſuis per Hiſpanias obſeruationibus & huiuſcemodi aliquot genera deſcribit, quæ ab iſtis exiguum vel nihil differre videntur. Differentia ſi qua eſt, cœli ſolique differentium ac diſſimilium occaſione contingere poteſt: Nam hæc duo ad ſtirpium mutationem plurimum poſſe, Theophraſtus ſcribit.

Cytiſi autem eſſe ſpurias ſpecies ſatis manifeſtum; idcirco & Pſeudocytiſi dici ac nuncupari poſſunt, vel Cytiſi ſylueſtres.

Qualis autem facultas horum fruticum, vel ad quæ vtiles, exploratum aut cognitum nondum habemus.

De Trifolio fruticante. CAP. XIII.

TRIFOLIVM fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnaſcentias ſubinde diuiſas: folia circa has proximè ab ipſis

Trifolium fruticans.

radicibus plurima, ſingulis pediculis terna, ſed medio eorum maiore ac longiore, Trifolijs anguſtiora & minora, ex nigro virentia, inferiore tamen parte viridiora: floſculi in ramulorum ſummo, exiguis inſident pediculis, lutei, ab anguſtiore exigua veluti fiſtula, ſeſe in quinque aut ſex foliola pandentes, Buglоſſi vulgaris floribus quodammodo ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine Eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, Lentibus ſimilia. radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non rarò progerminat locis.

Reperitur iſtud Trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum.

Floret æſtate: autumno ſemen maturatur: frutex ipſe perpetuò viret, & viuiradice cõſtat.

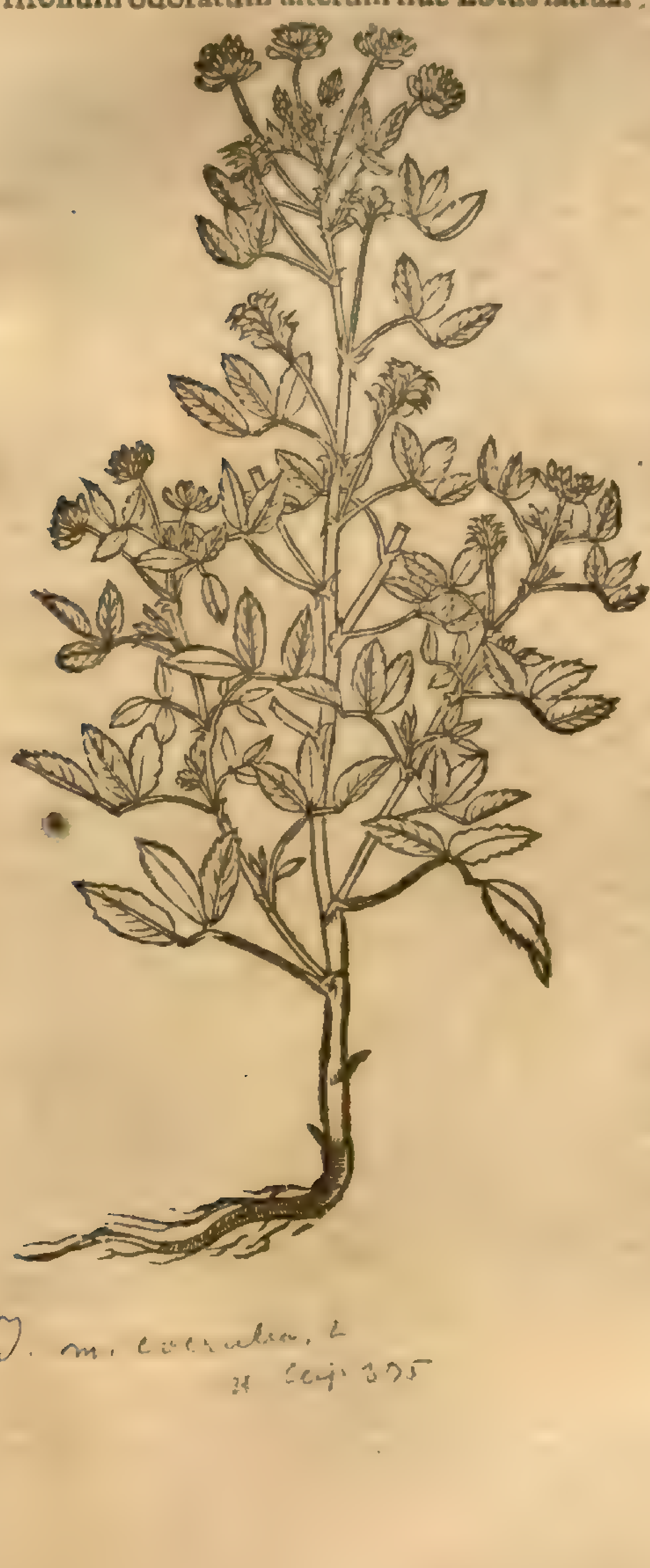
Cytiſum plerique appellant: nos Trifolium fruticans nominare maluimus: cum Cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius deſcriptione ſuperiore capite ſatis manifeſtum; niſi Marcelli Cytiſus ſit, cum quo aliquam forte ſimilitudinem habere videri poſſet, ſi flos, qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus.

Galbineus autem color idem videtur cum *Galbineus color.* cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua veterinaria, lib. I. cap. XVII. & lib. III. cap. II. Eryngium herbam deſcribens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem Eryngij flos cæruleus & luteus.

Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium iſtud Polemonium eſſe exiſtimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ, aliquam huius folia ſimilitudinem habere videantur. Sed Polemonium non vulgaris ſiue graueolentis Rutæ eſt folio, ſed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti & Hypericum, Anonis, & Cẽtaurium minus, quæ etiam folio Rutæ deſcribuntur.

Porrò Trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantium cuiquam, multò minus apibus, quod ſciatur, gratum.

Trifolium odoratum alterum ſiue Lotus ſatiua.

De Trifolio odorato altero, ſiue Loto ſatiua. CAP. XIIII.

TRIFOLIVM odoratum alterum, cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcẽtias multas: folia ſingulis germinationibus trina, Trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen Fœnogræco minus. radix fibroſa eſt.

Tota herba cum caulibus & foliis, Trifolio non ſolùm bituminoſo, ſed & pratenſi candidior eſt: odorata item eſt, & aroma cum grauitate quadam ſentit, & plenius reficcata quidem: qui in decerpta aridaque diu etiam odor inhæret,

inhæret,& pluuioſa ac humente cæli conſtitutione intenditur. Fertur virens atque creſcens ſepties in die odorem mutare,vnde & Germanicè ſieben gezeiten kraut / annoſæ anus ipſum appellant.

Floret Iunio,Iulio ac Auguſto eiuſdem,quo ſatum eſt,anni menſibus:in hortis cùm in ſuperiore,tum in inferiore Germania,in Italia,Gallia,ac aliis in regionibus ſeritur.

Trifolium vulgò odoratum appellant: Germani,vt diximus, ſieben gezeiten / noſtri Seuenghetijtcruijt,hoc eſt,ſeptem temporum herbam:Hiſpani *Trebol Real:* Galli *Treffle odoriferant.* Lotus videtur vrbana,ſiue ſatiua,de qua Dioſcorides lib.IIII. quæ Græcis λωτὸς ἥμερος, & à quibuſdam τρίφυλλον,ab aliis τριπόδιον nuncupatur.

Vim autem vrbanam ſiue domeſticam Lotum mediocriter concoquendi , & reſiccandi poſſidere, Galenus ait,& in caliditatis frigiditatiſq; coniugatione mediam quodammodo ac temperatam eſſe. Quæ certè facultates in hoc odorato Trifolio euidenter conſpicuæ ſunt.

Dioſcorides,extractus,ait,ſuccus addito melle oculorum argemas,nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obſcurant,expurgat.

Noſtri oleum in quo folia floreſq; odorati huius Trifolij macerata , recentia vulnera glutinare tradunt,&ad puerorum enterocœlas,bubonocœlaſq; plurimùm commendant. Interponitur & arida herba veſtimentis,quæ ne à tineis rodantur,defendere putatur.

De Loto ſylueſtri. CAP. XV.

Lotus ſylueſtris ex Cod.Cæſareo.

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore , mentionem facit: Satiuæ videlicet , ſylueſtris , & Ægyptiæ. has tres Auicenna vno capite , videlicet 341. ſub Handocochę nomine complexus eſt.

De ea quæ pro ſatiuo habetur, præcedente capite ſcriptum.

Sylueſtrem Lotum Dioſcorides caule eſſe ait bicubitali,& maiore, multas alas habente: folia ſimilia Trifolij pratenſis : ſemen veluti Fœnogræci,minus paulò, guſtu medicato.

Plurimum hanc in Libya naſci , idem auctor eſt,& Trifolium minus appellari. Huiuſcemodi autem ſylueſtris Lotus hactenus incognita latet: In vetuſto autem Bibliothecę Cęſareæ Codice,Loti ſylueſtris huius imago reperitur. Depingitur autem caule recto , foliis Trifolij; & è ſinu horum, pediculis flores , deinde ſiliquas,proferentibus ; quæ tenues ſunt, &quàm Fœnogręci minores;vt imago oſtẽdit.

Vim autem calfacientem & leuiter adſtringentem habet: vitia cutis in facie,& ephelidas cum melle peruncta expurgat. bibitur & vtiliter per ſe trita ; aut cum Maluæ ſemine, cum vino paſſo,aduerſus veſicæ dolores.

De Loto Aegyptia. CAP. XVI.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit,caulis eſt,vt Dioſcorides refert, Ægyptiæ fabæ aſſimilis : florẽ habet paruum,candidum,Liliis ſimilem ; quem ferunt oriente Sole explicari , occidente verò occludi ; totoque capite ſub aquis condi , & rurſus oriente Sole emergere. ſimile caput eius eſt Papaueris maximo calyci ; in quo ſemen Milij quantitate, quod reſiccatum Ægyptij in panificium recipiunt. radicem Cotoneo malo ſimilem habet. Eadem de hac Loto Theophraſtus refert paulò tamen latius hanc deſcribens: florem ſiquidem,ait,candidum,Liliis anguſtia foliorum proximum, multos verò ac denſos promiſcuè exire,Sole occidente ſeſe contrahere caputq; integere; ad ortum verò aperiri , & ſupra aquam aſſurgere: idq; facere dum caput perficiatur, floreſque defluant : capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotũdam mali Cotonei amplitudine, cortice nigro,quali Nux caſtanea tegitur, corpus verò internum candidum eſſe.

Extat

Lotus Ægyptia ex Cod. Cæſareo.

Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæſareę Codice, Ægyptiæ Loti icon, ſed quæ non niſi folia & radicem exprimat. folia autem depinguntur tria, lata, ſingula longis ac craſſis pediculis inſidentia, ac è radicibus exeuntia: radix verò rotunda, mali inſtar.

Ægyptia Lotus dicitur, quòd in Ægypto gignatur. Radicem huius Corſium appellari Theophraſtus ait: Strabo autem Geographię lib. XVII. Corſium fructum eſſe tradit piperi ſimilem.

Radicem crudam & coctam edi Dioſcorides ſcribit: Theophraſtus elixam aſſamq; in ſpeciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, ſed gratiorem decoctam, ſeu aqua, ſeu pruna.

Qui huius radicibus victitant Lotophagos dici, Strabo auctor eſt. Theophraſtus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac ſuauis eſt, viuentes, Lotophagos appellat.

De Trifoliis Corniculatis.

CAP. XVII.

CORNICVLATORVM, hoc eſt, quæ exiguas ſiliquas inſtar corniculorum proferũt, Trifoliorũ aliquot reperiuntur genera.

Corniculatorum autem horum Trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus; circa quos foliola incana, minora & anguſtio- 1.

Trifolium corniculatum I.

Lotus corniculatus, L. sp. 1092

Trifolium corniculatum II.

Trigonella corniculata, L. sp. 1094

ra quàm

ra quàm Trifolij: flores profert luteos, ſplendentes, Ochri floribus minores, complures ſimul in virgularum faſtigiis eminentes: ſuccedunt ſiliquæ aliquot paruæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtę, in quibus ſemina rotunda exigua. radix dura ac lignoſa, ſingulis annis regerminat.

2. Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longoſque: folia Trifolij aut Fœnogræci, ambitu ſerrata: floſculos luteos, pallentes, in vmbella inſtar ferè pratenſis Trifolij; poſt quos exiguæ complures, recuruæ corniculorum modo, ſiliquæ exeunt, in quibus ſemina parua, ſapore ac forma ſeminis Geniſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibroſis.

3. Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, ſimile, flores autem maiores, & in luteo ſplendidiores, ſiliquæ verò ei longiores, ex ſingulis tres, aut quatuor, auium vnguibus perſimiles, in quibus ſemina rotunda, vt Arachi.

Naſcuntur hæc genera, pluribus Germaniæ locis ſua ſponte: primum Belgio familiarius eſt, vbi ſecus vias, & agrorum margines paſſim reperitur: florent æſtate.

Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari poſſunt, aut Loti ſylueſtres. Differunt tamen non parùm, à Dioſcoridis ſylueſtri Loto, quæ in Libya prouenit. Nam Dioſcoridis ſylueſtris Lotus, caule eſt bicubitali, & ſæpè maiore: alis multis: foliis Trifolij pratenſis: ſemine Fœnogræci, multò minore, guſtu medicato. Quale in totum nullum horum corniculatorum Trifoliorum eſt.

Sylueſtris Lotus.

Habent autem iſta corniculata Trifolia, cum Serapionis, aut Yſaaci Meliloto ſimilitudinem maximam. Serapio enim ex Yſaaco Melilotum deſcribens, vaginas ipſam facere ait, veluti & iſta Trifolia faciunt, quam ob cauſam (cæteris notis non repugnantibus) Yſaaci & Serapionis Meliloti videntur: non tamen idcircò Dioſcoridis, aut Galeni, licet tamen has inter ſe Serapio confundat, vt ſæpè multas alias confundere Arabibus proprium quodammodo eſt vitium.

Differentiam vtriuſque, ipſe ſiue Yſaac, ſiue Serapio oſtendit, vaginam & ſemen huius Meliloti præcipuè commendans: nam alterius Meliloti floribus potiſſimùm, veteres Græci vſi ſunt, non ſiliquis aut ſemine, vt ex emplaſtrorum, malagmatum, & aliorum compoſitionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidens eſt. Meliloti ſiquidem, quod à Dioſcoride deſcribitur, in floribus præcipua facultas eſt.

Melilotus Yſaaci aut Serapionis.
[ ] Videtur redundare.

Deſcribit autem Melilotum ſuam ex Yſaaco, Serapio his verbis: Alchilel, ſiue Melich (ita enim Melilotum Arabes hi nominãt) herba eſt, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius ſunt ſubtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas ſubtiles, rotundas [ſicut virgæ puerorum paruulorum] & ſunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapis, & quod de ipſa adminiſtratur, ſunt illæ vaginæ, cum eo, quod eſt in eis ex granis.

Quæ certè deſcriptio iſtis corniculatis Trifoliis ſatis reſpondet, & præſertim primo ac tertio generibus.

1. At primum horum Germani **wilden klee/ ſtein klee / vnſer frauwen ſchuchlin/ vnd voghels wicken** appellant: noſtri **ſteen claueren & vogels vitſen**: nonnulli herbam leporinam: Fuchſius Melilotum Germanicam facit.

2. Alterum genus idem Melilotum Italicam, & Germanis **Wälſcher ſteinklee** nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire exiſtimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.

1. Facultatem autem primum genus poſſidet euidenter adſtringentem, frigidum ac ſiccum natura ſua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari deſiderant.

Cæterorum duorum non ita exploratæ, aut cognitæ nobis vires ſunt.

De Trifoliis cochleatis, hoc eſt, quorum ſiliquæ teſtæ cochlearum ſimilitudine, in vertiginem tortæ ſunt. CAP. XVIII.

1. HVIVSCEMODI Trifoliorum duo potiſſimùm ſunt genera. Primum cauliculos habet tenues, rotundos, non erectos, ſed per terram repentes: folia Trifolio ſimilia, verùm minora, teneriora: & per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in ſummo pediculorum: fructus latus eſt, & aliquot circumuolutionibus in ſpiras cochleæ modo contorquetur, in quibus ſemina parua, candida, nonnihil recurua. radix tenuis eſt.

2. Alterum cauliculis prius refert: folia quoque Trifolij minora, ſed haudquaquam per margines inciſa: floſculi quoque lutei: valuulę quoque in ſpiras contortæ, ſed longiores, anguſtiores, & ſpinulis aliquot horridulæ.

Conuenit iſtud aut ſaltem proximum eſt ei, quod à Carolo Cluſio Medica Marina appellatur, & à ſe in Hiſpania, & Gallia Narbonenſi iuxta maris Mediterranei; in Luſitania verò iuxta Oceani littora, repertum refert.

Apud Belgas & Germanos vtrumque hortenſe eſt. Æſtate flores ac ſemina proferunt.

Galli

Trifolium cochleatum primum.

Trifolium cochleatum alterum.

Galli huiuſcemodi Trifolium *L'herbe au limaſſon* nuncupant: Recentiorum plerique hæc Trifolia Medicas eſſe iudicant;nos Trifolia cochleata appellare maluimus,à ſiliquis cochleę alicuius modo conuolutis: nam cum Medicæ deſcriptione (licet fortè ſimilitudinem aliquam habeant) non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multùm excedit. ſemen verò quod in ipſis continetur,non modò Lentis formam non habet, ſed nec magnitudinem, multò Lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc Trifolia nec requiruntur,nec vtilia habentur,ita vt his de cauſis (præter alias rationes) non eſſe veras Medicas, abundè conſtare videatur.

De Medica. Cap. XIX.

EX Trifoliorum, & eorum quidem, quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica eſt. Virgulas hæc ſiue cauliculos habet complures,rotundos,virentes: folia Trifolio ſimilia,circa caules minora & contractiora:flores in vmbella breui, craſſæque ſpicæ quodammodo perſimili exeunt,pratenſis Trifolij anguſtiore & minore;colore vt plurimùm in cæruleo purpurei: ſequuntur inde ſiliquæ ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine intorta, ſed multò, quàm cochleatorum Trifoliorum, anguſtiora; Lentis videlicet tantùm latitudine, aut paulò ampliore,ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum. radices ſubſunt, vti aliorum Trifoliorum, longæ, tenues,& lignoſæ.

Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, & flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Terraconenſis Hiſpaniæ prouinciis,in agris ſeritur,vbi crebrò ſingulis æſtiuis menſibus reſecatur,& in decem aut duodecim annos perdurat.

Serendam Medicam,Varro ait,in terra non nimium arida,aut varia,ſed temperata.Palladius Aprili menſe,ſerendam eſſe Medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi.

Appellant hanc herbam Græci Μηδικὴν: Latini ſimiliter Medicam: Caſtellani *Mielguas*: Valentini ac Catalani *Alfafa*, voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa:nam Arabum prin-

BB ceps

Medica.

σπέρμα.

ceps Auicenna Medicam *Cot, alaſeleti & alfaſfaſa* nominat. Veram autẽ & legitimam hanc eſſe Medicam, ipſa Medicæ dilucida apud Dioſcoridem deſcriptio, euidenter oſtendit, quæ talis eſt: μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπίοις, προάγουσα δὲ στενοφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνίησι τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα περιπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. hoc eſt, Medica cùm recenter prodiit ſimilis eſt Trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora, caules producit Trifolio ſimiles, quibus fructus accreſcit Lentis magnitudine, corniculi modo intortus.

In qua deſcriptione σπέρματος nomen ad totum fructum (vt non rarò aliâs) referendum, qui, vti ſcripſimus, Lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert.

Nominatur autem Medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.

Facultatem autem Medica frigidam habet, ea de cauſa, quibus refrigeratione opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

De Trifolio agrario.
CAP. XX.

Trifolium agrarium.

T. agrarium. L. sp. 1087

Trifolium agrarium.

IN Medicæ nomen & appellationem recipi quoque poſſe videtur, Trifolij quoddam genus ſylueſtre: cauliculi huic ſunt tenues: folia ex interuallis Trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis ſeminibus congeſta: radix tenuis eſt & fibroſa.

In Germania ac Belgio ſecus vias, agrorum margines, ac non rarò in ipſis agris frumentum ferentibus reperitur.

Plurima æſtatis parte floret: ſemen interea producitur.

Plerique noſtrate idiomate **ſteenclaueren** & Germanico **ſteinklee** nominant; propriùs tamen **veltklee** & **veltclaueren**, ac Latinè Trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, Medicæ eſſe ſpecies, propter ſeminis cum Lente aliquam ſimitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas cõtractum: vnde manifeſtum eius cum Medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedũ pabulo, nõ expetitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

De Trifolio candido. CAP. XXI.

CANDIDVM Trifolium, rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut

aut altioribus: folia ei Trifolio, aut Fœnogræco minora, in ſingulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpuraſcentes. radix lignoſa & viuax eſt. Tota herba, vnà cum caulibus & foliis, ab vtraque parte, incana eſt, & molli tenuiq; lanugine hirſuta.

Naſcitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliunde inuecta, floret hîc ſub finem æſtatis.

Studioſorum plerique Glaucem, alij Cytiſum faciunt, nonnulli Scribonij Oxytriphyllon. At Scribonij Oxytriphyllon à Trifolio bituminoſo non differt.

Cytiſus verò frutex eſt, vti paulò ante ſcripſimus, lignoſus, apibus & iumentis gratus; at iſtud Trifolium nec lignoſum eſt, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum eſſe, obſeruari potuit.

Cum Glauce autem ſimilitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neq; enim caulibus ſuis ſerpit, neq; flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante ſunt longiores.

Deſcribit verò Glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus εὐγάλακτον vocabatur, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis, auerſa candidiora (ſuperna virent. Dioſ. addit) rami in terram ſerpunt quini, ſenive admodum tenues (dodrantales, Dioſcorides) ab radice: floſculi purpurei exeunt: inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibuſdam non γλαῦξ, ſed γλᾶξ aut γάλαξ pronunciatur: hæc, inquit Dioſcorides, decocta cum farina hordeacea & ſale, & oleo, & in ſorbitione exhibita, extinctum lac reuocat: eamque quę hauſerit, Plinius ſuperaddit, balneis vti conuenit. *Glaux.*

At candidum Trifolium cuius facultatis ſit, aut ad quæ vtile, incompertum.

De Lagopo. CAP. XXII.

Lagopus.

Lagopus maior folio Trifolij.

LAGOPVS caule enaſcitur rotundo, erecto, foliis Trifolij minoribus, paucis: paniculas, ſiue ſpicas, in ſummo cauliculorum & ramulorum gerit, molles, lanuginoſas, leporinis pedibus ſimillimas: flores vt plurimum luteoli: ſemen paruum. 1.

Sunt tamen & Lagopi quidam maiores, flore rubentes: vni folium latius, & Trifolij pratenſis æmulum: alteri oblongius. 2. 3.

Lagopus maior alter.

Lagopyrus.

1.

In ſegetibus & hortorum areis Iulio & Auguſto menſibus reperitur: & quibuſdam locis maior & altior, aliis minor & humilior.

Græcis λαγώπους: Latinis Leporinus pes, & pes leporis, à ſimilitudine dicitur: Germanis Haſen füß/ katzen klee: noſtris Haſen pootkens & Haſen voetkens: Hiſpanis *Pie de liebre*: Italis *Pie de lepre*: Gallis *Pied de lieure*: nonnullis Trifolium humile: quibuſdam Hippocratis λαγώπυρος videtur.

At Lagopyrus, non Trifolio, ſed Tritico ſimilis eſt vbi areſcit, & folio paruo velut Olea, ſed longiore, vti Hippocrates ſcribit.

Adſtringit autem Lagopus & exſiccat. Vim habet, Dioſcorides ait, ſiſtendi aluum, cum vino pota; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

De Trifolio acetoſo.

CAP. XXIII.

HVMILIS herba Trifolium eſt acetoſum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum ſingulis tria inſident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, ſapore acida, quorum ſingula cordis effigiem quadamtenus referunt: flores in breuibus pediculis inter folia è radice proſiliunt, candidi, quinque foliolorum, poſt quos capitula Ochris minora, pentagona, in quibus ſemen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruffa.

Naſcitur locis ſyluoſis, humidioribus, iuxta arborum ſæpè radices, ſecus aquoſa, & ſubinde petroſa loca. In Germania Belgioque ſatis frequens.

2.

Trifolium acetoſum.

Oxys Plinij

Apud Hiſpanos verò quibuſdam locis, alia huius reperitur ſpecies, flores ferens luteos, & ſiliquas tenues, teretes, & oblongas, vulgari alioqui ſimilis.

Aprili menſe & ſub initium Maij florent: ſemen citò pòſt ſuccedit.

Trifolium nominant acetoſum: Officinæ & vulgò Alleluya, & Panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo veſcatur, aut quia hoc erumpente, ac florente vocem potiſſimùm edat, quo etiam tempore Alleluya in templis frequentiùs cani conſueuit. Hieronymus Fracaſtorius Luyulam nominat. Alexander Benedictus vulgò Alimoniam vocari tradit. Germanis Saurerklee/ buchklee / buchampffer/ buchbrot/ guckgauchklee/ gauchklee/ & haſenklee: Belgis Coeckcoeckbroot: Gallis *Pain de cocu* appellatur.

Plinio Oxys dicta putatur, de qua ſic lib. XXVII. cap. XII. Oxys folia terna habet, datur ad ſtomachum diſſolutum, edunt & qui enterocelen habent. Galeno autem lib. IIII. De ſimplicibus, Oxys eadem quæ & Oxalis. Dicitur Plinio Oxys etiam Iunci ſpecies.

Porrò

Oxys ſiue Trifolium acetoſum.

Porrò temperiem Trifolium acetoſum, frigidam & ſiccam habet. Putridis ac fœtidis oris vlceribus medetur: ſitim arcet, & eadem, quæ Oxalis poteſt.

De Trifolio aureo. CAP. XXIIII.

Trifolium aureum.

AVREVM Trifolium abſque caule herba eſt: folia habet lata, magnitudine foliorum Aſari; ſed in tres diuiſa partes, & magno alicui Trifolio ſimilia; inter quæ medij ex ipſis radicibus graciles, teretesq́; , ſubhirſuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum ſummo ſinguli floſculi, forma & magnitudine Ranunculi hortenſis floribus ſimiles, colore cæruleo diluto, ex ſenis, ſeptenisq́; foliolis cõmiſſi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis ſtaminibus candidis circumdatum, in quo ſemen deinde naſcitur paruum candicansq́;, quod ſua ſponte maturum exilit. radices ſubſunt graciles, numeroſæ, nigræ, & in diuerſa tendentes.

Folia hyeme permanent: flores, ſi cælum clemens fuerit, circa Februarij medium erumpũt: ſin rigidius, menſe Martio. Semen Maio matureſcit. Poſt florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auerſa parte nonnihil purpuraſcunt, ſed minus tamen quàm Cyclamini minoris.

Reperitur pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in ſyluis vmbroſis, inter fruteta, in Bohemia verò & ſecus vias: in Belgio autem non niſi ſatum prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modò cæruleo flore, eoq́; ſubinde multiplici, ſed & candido, ab Alfonſo Pancio Doctore Medico in Academia Ferrarienſi, in ſimplicium cognitione verſatiſſimo, accepimus.

Herbarij noſtræ ætatis Hepaticam appellant: Germanicè **edel Leberkraut**/ item & **gulden klee**/ hoc eſt, Trifolium aureum: noſtris **edel Leuercruijt**/ & **gulden Leuercruijt**: Gallis *Hepatique.* Baptiſta Sardus, Trinitatem & Trinitatis herbam nominat.

Sunt qui βάλαειν eſſe ſuſpicentur, quam Trifoliam herbam eſſe Heſychius ſcribit. Sed Balaris deſcriptione nuſquam extante, nihil definiri poteſt.

Refrigerandi autem ac reſiccandi potentia cum adſtrictione, hæc herba prædita eſt: hepati per caliditatem debilitato conferre fertur; nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Laudatur, & ad radicem efficax à Bap. Sardo perhibetur, ſi reſiccatæ puluis cochlearis menſura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

De Trifolio paluſtri. CAP. XXV.

Trifolium paluſtre.

PALVSTRE Trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte poroſis: folia ei lata, glabra & carnoſa, Faſelorum, ſiue Bœnarum foliis ſimilia, niſi quòd in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantùm vt Trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemẽ ruffum Milio ſimile: radicibus ſerpit pluribus, geniculatis, intùs candidis, & poroſis, in diuerſa tendẽtibus, quę & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promũt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Saporem habet ſemen nonnullæ amaritudinis participẽ.

Naſcitur vliginoſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo.

Germani **Biberklee**, id eſt, Caſtoris Trifolium, ſiue Trifolium fibrinum nuncupant. Belgæ autem à ſimilitudine foliorum cum Bœna ſiue Faſelo, **Bocxboonen**/ hoc eſt, Faſelum hircinum: aut Bœnam hircinam: Recentiores Trifolium paluſtre nominãt. Cum Iſopyro autem non exiguam ſimilitudinem habet: nam Phaſiolo, ſiue Faſelo, foliis ſimillimum eſt, ita vt propter hancquoq; ſimilitudinem, vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, Faſelus nuncupetur hircinus.

* Iſopyron enim & Phaſiolum dici, propter eam quam cum Phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus ratio: & in illius quidem *τῷ κατ᾽ ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν*, id eſt, quòd in ſummo folio clauiculas ferat: In huius verò, quoniam folium, quod eſt Aniſo ſimile, in pampinos torquetur. *Dioſcoridis & Plinij loca emendata.* Quæ vtrique auctori, perperam acceſſiſſe, ſatis manifeſtum: nec etenim Faſeli, nec Faſeoli, ſiue Dolichi, folium clauiculas habet; & Aniſi folium, pręter quod clauiculis careat, cum Faſeli aut etiam Faſeoli foliis, nullam habet ſimilitudinem.

Emendandum igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum: *Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ καυλοῦ λεπταί, σπερματίων πλήρεις, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν.* *Iſopyron.* hoc eſt, Iſopyron aliqui Phaſiolum nominant, à ſimilitudine Phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu Melãthio ſimilis.

Quod verò deïnde ſequitur: *τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ*, id eſt, folium verò Aniſo, aut acceſſorium ſimiliter eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſi quidem folium Iſopyri Aniſum referre non poteſt, cùm Phaſioli foliis ſimile ſit: ſed veriſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribaſij enim liber ex Dioſcoride tranſcriptus, hoc poſtremum non habet.

Atque hoc quidem modo, Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, Trifolium paluſtre ei tam ſimile eſt, vt non aliud quàm verum Iſopyrum videatur.

Iſopyri autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſſim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incîdit humores craſſos, cum hoc, vt corpora cõtrahat & cõſtringat.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS QVARTÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER QVINTVS,

DE AQVATILIBVS ET PALVSTRIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

POst Gramina ac Trifolia ad aquatiles & reliquas paluſtres tranſeundum videtur. quæ, vt antea diximus, nulli alteri operis noſtri parti, quàm huic addi potuerunt. Subſequi hic liber tertium potuiſſet, ſed Graminum & Trifoliorum deſcriptiones præmittere magis conſonum fuit; aquatilium verò & paluſtrium poſtea tractare.

DE TRIBVLO AQVATILI.

CAPVT I.

Tribulus aquatilis.

AQVATILIS Tribulus caules habet longos, inferiore, & qua ſub aquis eſt parte, graciliores, iuxta verò aquæ ſuperficiem craſſiores ac folioſos. adhærent ſub aquis crebra capillamenta, quibus & fundo affigitur: ſuperior folia promit lata, Populeis aut Vlmeis propemodum ſimilia, ſed breuiora & forma quodammodo rhombi, per circumferentiam crenata; inter quæ floſculi exeunt; deinde fructus Auellanis nucibus paulò maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis ſpinoſi; in quibus nucleus cãdidus, guſtu haud ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaque contritus in panem cogi poſſe fertur.

In ſuperiore Germania in lutoſis lacubus & vrbium foſſis, quibus limoſus ſubeſt fundus, naſci Cordus refert: apud Brabantos verò & alibi in Belgio in ſtagnãtibus puris & fontanis aquis non raro reperitur. Matthiolus non modò in dulcium aquarum lacubus, ſed & in marinis quibuſdam iuxta Venetias prouenire, auctor eſt.

Τρίβολος ἔνυδρος Græcis: Latinis Tribulus aquatilis ſiue aquaticus, & Tribulus lacuſtris: Officinis Tribulus marinus dicitur: Germanis Waſſer nuß/ weihernuß/ ſeenuß/ ſtachelnuß/ ſpitznuß: Brabantis Waternoten; & à ſimilitudine aculeorum ferreorũ Minckyſers: Galli *Macres.*

Fructus autem huius Tribuli, plerique Caſtaneas aquatiles appellant.

Refrigerantis porrò Tribulus iſte eſt naturæ: ex humida & frigida eſſentia componitur, quæ magis in hoc aquea eſt, quàm in terreſtri, in qua terreum frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioſcorides tradit, cataplaſmate adiuuat: cum melle aphthas, tonſillas, oris putredines, gingiuaſque perſanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.

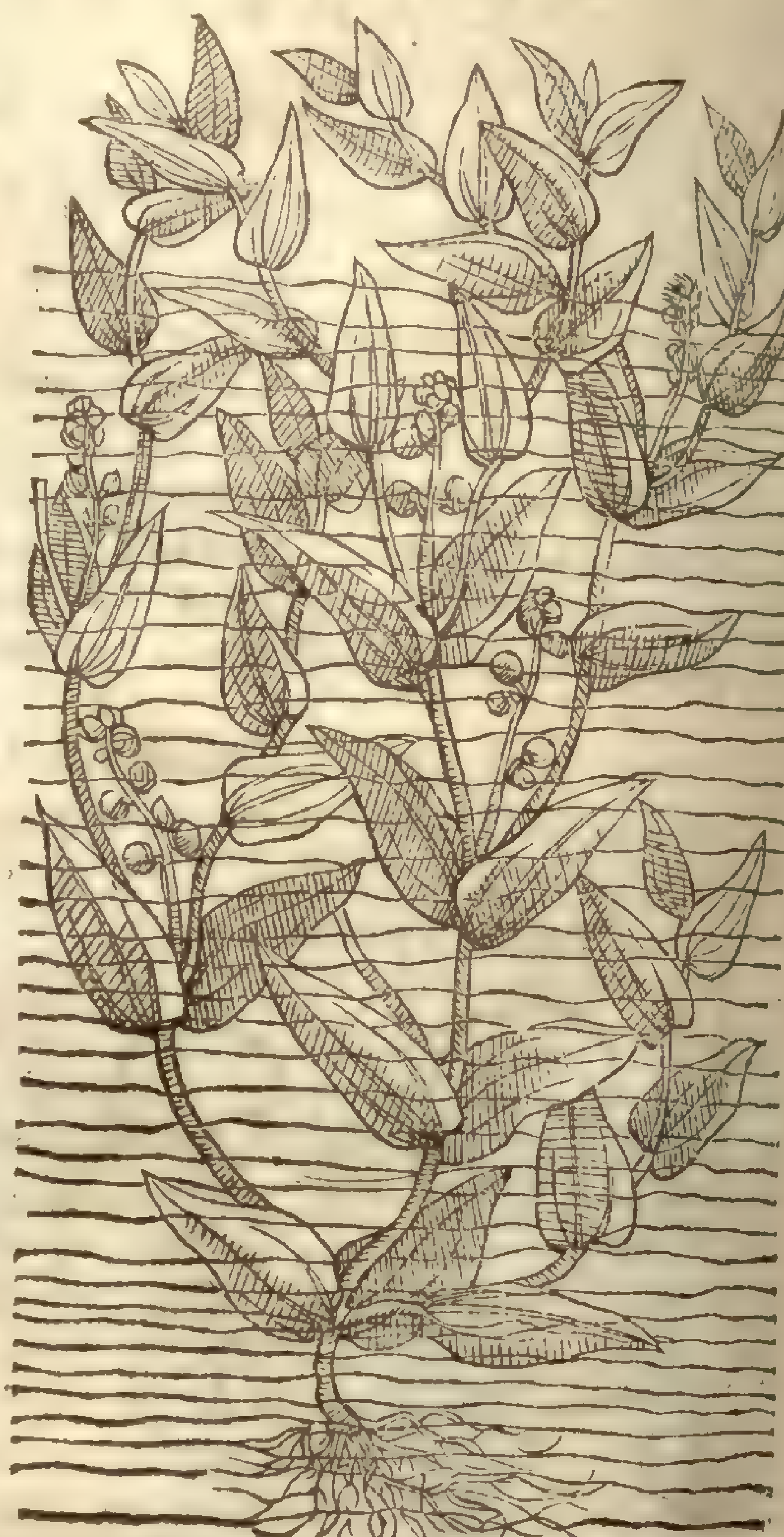
Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.

De Fontali ſiue Potamogeitone. CAP. II.

Potamogeiton.

Potamogeiton altera.

1. CAVLICVLOS habet Fontalis, tenues, viticuloſos, geniculatos; folia oblonga, Betæ foliis minora, durioraque, quæ tenuibus ac longiuſculis pediculis inſidentes, ſupra aquas eminent, & ipſius ſuperficiei, vti Nymphææ folia, incumbunt: flores in breuibus ſpicis, ex dilutiore purpura rubent, vt Biſtortæ. ſemen durum.

Reperitur in paludibus, lacubus, vrbium foſſis, & aliis ſtagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens.

Flores conſpicui ſunt, Auguſto aut Septembri.

A Græcis ποταμογείτων dicitur & σταχυΐτης: Latinis Fontalis & Spicata: Germani Zamkraut: noſtri Fonteynkruyt: Galli *Eſpi d'eaue* nominant.

2. Eſt verò & alia quædam Potamogeiton ſiue Spicata, quæ compluribus tenuibus ac teretibus cauliculis luxuriat, in alas ſubinde diſtributis. folia huic ſunt lata, oblonga, acuminata, multò quàm prioris minora: è ſinu ramulorum ac foliorum pediculi ſubinde prodeunt, in quibus ſpica breuis, floſculos proferens candicantes, muſcoſos; ac deinde ſemina plana, rotunda veluti Aphaces. radix fibroſa fundo adhæret.

Tota autem ſub vndis naſcitur, eminente tantummodo cacumine, ſed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen maritimo æſtu attolluntur: veluti in ſinu illo qui à Dordraco Hollandiæ ciuitate, ad Bredam Brabantiæ ciuitatem patet.

Potamogeiton autem, inquit Galenus, adſtringit & refrigerat ſimiliter Polygono, ſed eſſentia eius craſſior eſt, quàm Polygoni: pruriginibus vtile, & contra veterum vlcerum depaſtiones; auctor Dioſcorides.

De Ranæ morſu. CAP. III.

FLVITAT & in aquis, ac eius occupat ſuperficiem, ſicuti Fontalis, huius veluti ſpecies, quem Ranæ morſum plerique nominant: ſunt huic folia breuiora, rotunda; Aſari foliis ferè ſimilia ſed minora, eodem quo Fontalis modo, aquæ innatantia. Flores in lon-

Ranæ morſus.

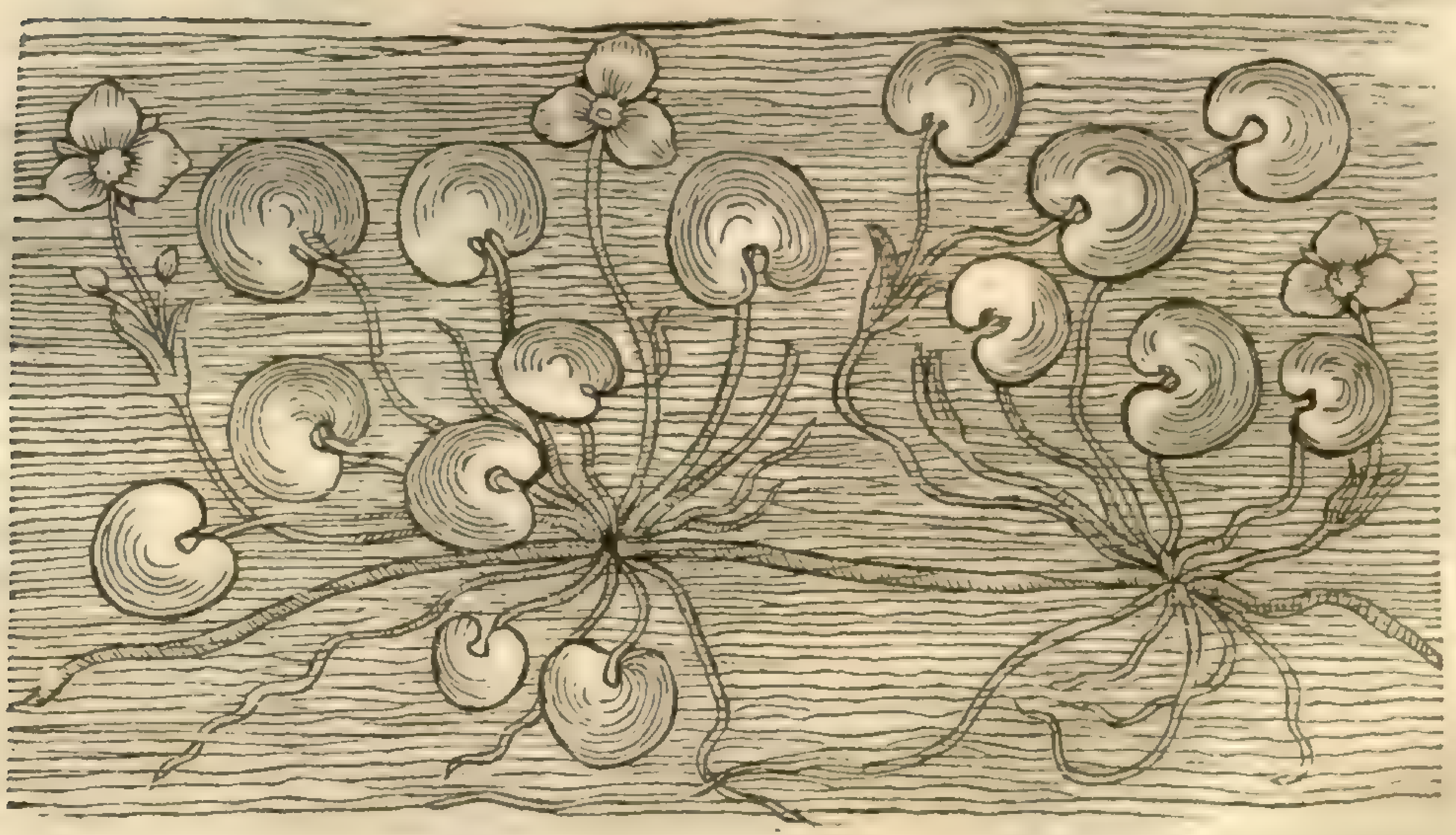
in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei, ex tribus foliolis, Plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Auguſto conſpicui. Pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum verſus tendunt: à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus ſeipſum multiplicat.

Reperitur ſimilibus & iiſdem crebrò, quibus Fontalis, locis.

Noſtri **Vorſchen beet** / id eſt, Ranæ morſum, vti diximus, appellant: plerique etiam Nymphæam paruam, & **Cleyn plompen**.

Fontalis ſiue Potamogeitonis ſpecies videtur, & eiuſdem cum eo facultatis.

Ranæ morſus altera icon.

De Millefolio & Viola aquatilibus.
CAPVT IIII.

AQVATILE Millefolium caulem promit rectum, læuem, & tenerum: folia verò complura, multis inciſuris diuiſa, Fœniculi foliis ſimilia, amplius verò diſſecta, quæ ſuper vndas eminent: floſculi in vmbellis veluti Millefolij. radix ſingularis. 1.

Huius autem ſpecies eſſe habetur, quæ Viola nuncupatur aquatilis: caules quoque hæc 2.
habet teneros, rectos, ſingulares: folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodammodo vulgari Millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraq́; flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoiis ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies: caulis

Millefolium aquatile.

Viola aquatilis.

Violæ aquatilis altera icon.

caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat ac ſupra aquas eminet.

Reperiuntur in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas frequenter.

Priorem herbam Græci *μυριόφυλλον* appellant: Latini Millefolium ac Myriophyllum: Dicitur verò & ſpuriis vocibus *μυλλόφυλλον, στρατιωτικὴ, ἀχίλλειος*, & Romanis Superciliũ Veneris: Officinis incognitum. Differt autẽ iſtud Millefolium ab altero terreſtri, *στρατιώτην χιλιόφυλλον* quem nominant, de quo Pemptadis primæ, lib. IIII.

Alteram vulgò **water Violierẽ** appellant, id eſt, Violam aquatilem: Gallicè *Gyrofflees d'eaue*. Matthiolus hanc quoque Myriophylli ſpeciem facit, tametſi cum deſcriptione eius parum conueniat. Nec enim caule eſt ſingulari, nec radice vnica, quale Myriophyllon eſſe deſcribitur: conſtant ſiquidem radices multis fibris, & caules profert complures.

Deſcribitur autem Myriophyllon à Dioſcoride his verbis: Cauliculus eſt *μονοφυὴς*, id eſt, ſingularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa læuia, Fœniculo ſimilia.

At Myriophyllon, vt Galenus ait, reſiccatoriæ eſt facultatis: cùm verò & inflammationes vulnerum arceat, refrigerans quoque eſſe apparet. Dioſcorides ſiquidem Myriophyllon recentia vulnera, inquit, ab inflãmatione vindicare, cum aceto

aceto virens aut reſiccatum impoſitum. Datur verò & ex alto præcipitatis cum aceto & ſale.

Facultatem autem Viola paluſtris frigidam ſimiliter videtur habere & ſiccam; nullius tamen in medicina vſus.

De Nymphæa. Cap. V.

Nymphæa alba.

Nymphæa lutea.

AQVARVM ſoboles & Nymphæa vtraque eſt, candida videlicet & lutea.

Folia cãdida habet in lõgis, teretibus, glabris, intuſq; poroſis pediculis, magna, lata, & propemodũ rotũda, aquæ plurima parte ſupernatantia, quæ ſuperiore parte glabra & læuia ſunt, inferiore verò fibris aliquot diſtincta. flores in ſimilibus cauliculis & in ſingulis ſinguli eminent candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio ſtamina multa lutea. poſt florem capitulum prodit rotundum, in quo ſemen nigricans, ſplendens, Milio maius. radices ſubſunt craſſæ, nodoſæ, foris nigræ, intùs candidæ ac fungoſæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret.

Luteæ, folia ſimilia candidæ ſunt, paulò tamen oblongiora; foliorum florumque pediculi ſimiles, niſi anguloſi eſſent: flores lutei, ex quinque tantum foliolis breuibus, rotundiuſculis commiſſi, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis ſtaminibus, circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, ſemina quoque ſplendentia, maiora quàm alterius, Triticeo grano minora. radices craſſæ ſunt, longæ, quibuſdam veluti acetabulis aſperæ, intùs forisque candidæ, ſubſtantia fungoſa & poroſa.

Naſcitur vtraque in paludibus, ſtagnantibus aquis, amplioribus foſſis, & pigro lapſu dilabentibus riuulis, ac ſubinde fluminibus. Maio ac Iunio floret.

Græcis Νυμφαία ac Latinis ſimiliter Nymphæa, quòd aquoſa loca amet, dicta, auctore Dioſcoride: Officinæ Nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrem Herculaniam, Algam paluſtrem, Papauer paluſtre, Clauum Veneris ac Digitum Veneris. Marcellus peruetuſtus auctor, Latinè Clauam Herculis, & Gallicè *Baditin* nominari refert. Germani **waſſer mahen/ horwurtz/ horſtrang/ ſeeblumen/ waſſer gilgen**: Belgæ **Plompen** appellant: Galli *Blanc d'eaue*. Luteæ flos βλέφαρα, vt Dioſcorides refert, dicitur.

Habet autem, Galenus ait, Nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi vim citra morſum: itaque ventris profluuia cohibet, ſemenque ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos.

Cæterùm

Cæterùm Nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem ex vino nigro auſtero bibitur: nonnullam verò habent & abſtergendi potentiam: itaque & alphos ſanant, & alopecias. ad alphos macerantur aqua: ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea, cuius radix nigra eſt, ſicuti ad alia, cuius alba. Theophraſtus, trita, inquit, & plagæ impoſita, ſanguinem ſiſtere traditur.

Noſtra ætas, candidæ Nymphææ flores, ad capitis ex cauſa calida affectus commendat: luteæ verò radicem, renum & veſicæ calidis morbis mederi, & aduerſus gonorrhœam efficacem, non temerè exiſtimat.

De Lente lacuſtri. CAP. VI.

Lens lacuſtris.

LACVSTRIS Lens, veluti Muſcus quidam viridis eſt, minimis foliolis, rotundis, Lentis magnitudine, è quorum medio, inferiore parte, tenuiſſimę fibræ capillorum inſtar deſcendunt, quæ ipſis radicum loco ſunt: caule, flore & fructu caret.

In lacubus, vrbium foſſis, & aliis non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè ſæpè ſuperficiem eius occupans, reperitur.

Græcis φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων dicitur; Latinis Lens lacuſtris, Lens aquatilis, & Lens paluſtris. Pharmacopœi aquæ Lẽticulam nominant: Germani Meerlinſen / Belgæ Waterlinſen / & frequentius Enden gruen/ hoc eſt, Anatum herbam, quòd videlicet eam Anates paſcantur. Itali *Lente di palude*: Galli *Lentille d'eaue*: Hiſpani *Lenteias de agua*.

Eſt autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrimque ex ſecundo quodammodo ordine.

Prodeſt, Dioſcorides ait, omnibus inflammationibus, eryſipelatis, podagriſque, & perſe, & cum polenta impoſita: puerorum etiam enterocelas glutinat.

De Ranunculo aquatili. CAP. VII.

RANVNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum ſparſos: folia ſub aquis multifida, Chamæmeli foliis ſimilia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata. flores candidi ſunt & odorati,

Ranunculus aquatilis.

rati,

rati,forma Ranunculi perſimiles, quos, veluti in hortenſi Ranunculo, aſpera conſequuntur capitula,ſemen continentia. radices tenues ſunt & capillaceæ.

In foſſis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac aliis locis humentibus gignitur.

Aprili, Maio & ſubinde Iunio menſibus abundè & latè floret.

Ranunculus quidem eſt aquatilis,& Polyanthemum aquatile. pharmacopœorum & herbariorum plerique Hepaticam aquaticam,& Hepaticam albam perperam appellant,& cum maiore errore refrigerantis Hepaticæ albæ loco, medicamentis admiſcent : facultate ſiquidem hic aquatilis Ranunculus calidus eſt, & Ranunculo herbæ ſimilis.

De Sagitta. CAP. VIII.

Sagitta maior.

Sagitta minor.

SAGITTA herba in longis triangularibus læuibus pediculis, folia profert triangularia; Ari foliis longiora & anguſtiora, alatæ ſagittæ cuſpidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus ſpongioſus, in quo per interualla terni naſcuntur flores, & ipſi ex tribus foliolis commiſſi, candidi, ſtaminibus quibuſdam in medio puniceis. Floribus ſubnaſcuntur virentes, rotundæ & nonnihil aſperæ pilulæ, caſtaneis minores. radices ſubſunt pallidæ & fibroſæ.

Gignitur in lacubus, & aquis reſedibus, vel etiam riuulis lentè defluentibus. radices fundo inhærent: folia, flores, & fructus ſuper aquas eminent: & vno quidem loco lætior ac maior reperitur: altero verò minor & anguſtioribus foliis.

Floret potiſſimùm Maio: fructus Iulio perficitur menſe.

Sagittam & Sagittalem recentiores appellant: nonnulli Linguam ſerpentis, & vulgò Serpents tonghen. Sagittam autem, à Græcis πιςάναι appellari; Magonem referre Plinius tradit; Piſtanam dicit à Græcis vocari,quam inter vluas ſagittam appellamus, lib.XXI. cap.XVII. πιςάνα.

De Sedo aquatili ſiue Stratiote potamio. CAP. IX.

AQVATILE Sedum,folia habet Aloës herbæ ſimilia,ſed breuiora & minora, per ambitus,duris quibuſdam breuibus aculeis ſpinoſa; inter quæ vaginæ quædam erumpunt,

Sedum aquatile ſiue Stratiotes potamios.

Sedi aquatilis icon cum floribus.

Cancrorum forficulis perſimiles, quibus dehiſcentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morſus perſimiles, luteola exigua ſtamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ ſunt, rotundæ, candidæ, craſſioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis perſimiles, quæ ab ipſo folia promente, breui capite deſcendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius aſſequũtur. Exeũt ab eodẽ & aliç obliquç fibrç, quibus vti Ranç morſus multiplicatur.

In ſtagnantium aquarum lacubus, & foſſis, locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina complurimis reperitur. Maxima foliorum pars vnà cum floribus aquas ſuperat, reliquæ ipſius ſtirpis, ſub aquis conduntur.

Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto floret.

Sedum appellari poteſt aquatile, ab Aloës videlicet ſimilitudine, quod Latinè quoque Sedum appellatur; à quibuſdam Cancri chela, ſiue Cancri forficula dicitur. Videtur autem στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, id eſt, Stratiotes aquatilis, quem & στρατιώτην ποτάμιον nominant, Latinè Militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innaſcitur, iiſdemque ſupernatat, & ſi fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non ſunt, abſque radice etiam viuit: iam & Semperuiuo orbiculato foliorum ambitu ſimilis eſt, foliiſque quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturæ, qualem Stratiotem potamium eſſe Dioſcorides memoriæ prodidit.

Siſtit autem hic Stratiotes, eodem auctore, ſanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione aſſeruat: eryſipelatis & œdematis cum aceto impoſitus prodeſt.

De Sio. Cap. x.

SIVM longis, tricubitalibus aut amplioribus, craſſis, ſtriatis & inanibus aſſurgit caulibus, qui ſuperius attenuati, in alas quaſdam diuidũtur: folia ei oblonga, ex pluribus aliis commiſſa, quorum ſingularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam ſerræ modo inciſa, particularibus Hippoſelini foliis minora: flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ ſunt, quæ non modò ſubſunt; ſed & caulium geniculis adnaſcuntur, iis quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hippoſelino, tota herba odoratior eſt, Naphthæ (vulgò Petrolei) odore vicina.

Huic autem affine eſt, quod Lobelius in paluſtribus ac ſcrobibus nonnullis haud procul Antuer-

Sium.

Sium alterum.

Antuerpia reperiri refert, foliis (vt pingitur) magis diſſectis, ſingularibus per marginem quoq; crenatis: cuius flores in vmbellis e luteo virent: ſemen ſapore nonnihil habet acredinis. radix multis fibris fundo adhæret.

In perennibus naſcitur riuulis, & ſubinde, ſed rariùs, in reſedibus exit aquis.

Iulio & Auguſto floret.

Germanorum plerique **waſſer eppich/ froſch eppich/ waſſer merck**: & noſtrate dialecto **water eppe** nominant: aquatile Apium, aut Hydroſelinon quis dixerit: Itali *Gorgoleſtro*: Hiſpani *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer; Dioſcoridi Σίον eſt: quod in vetuſtis eius exemplaribus, Anagallis aquatica & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occaſionem ſumpſiſſe videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium eſſe exiſtimarunt. Qui ſi diligenter Sij deſcriptionem expendiſſent, vocibus his ſuppoſititiis, aut adulterinis: licet ſæpenumerò ad ſtirpium notitiam conferant, non tamen temerè ipſis quicquam tribuendũ, facilè animaduertiſſent Nam cum Anagallide aquatica, aut Iunco odorato, Sium, vti à Dioſc. deſcribitur, ſimilitudinis habet nihil. Eſt etenim Sium, vti ſcribit, *θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα*, id eſt, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, Hippoſelino ſimilia, ſed minora & odorata, qualis non eſt Iuncus odoratus: nec etiam Anagallis aquatica, quæ neque fruticis ſpecie adoleſcit, aut odorata, vel Hippoſelino aliquo modo ſimilis, ſed planè diſſimilis, à Sio his de cauſis multum differens.

Porrò Sium, vti Galenus ait, quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalefacientis facultatis eſt particeps. Crudum coctumq; eſu calculos, Dioſcorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menſes euocat, comeſtum dyſentericis vtile.

De Iunco odorato aquatili, altera Sij ſpecie.

CAP. XI.

SIo autem ſiue Laueri odore & facultate proximum eſt, alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic ſunt tenues, rotundi, læues, obſcurè geniculati, inanes, Iuncis quodámodò ſimiles. pro foliis pauci, tenues ſunt & inanes quoque pediculi, ſiue ῥάχεις aut coſtæ, à quibus parua aliquot & anguſta promuntur foliola: flores

Iuncus odoratus aquatilis.

Iuncus odoratus.

Phellandrium.

in exiguis vmbellis, Scabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſſi exeunt: ſemen Aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiore parte latius. radices tenuiſſimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferius adhærentes. Emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè ſerpẽtes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt; ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamen & ſemine ſeri poteſt.

Reperitur in perennantibus riuulis, aut aliis aquis frequentius, ac ſæpiſſimè, vbi Sium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos ac foſſas.

Adoleſcit etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis, ſatum; quod tamen minùs attollitur & breuius eſt; foliaq; habet terræ proxima, Chærefolio ſimilia, ſed tenuiora; reliqua verò, vti eius, quod in aquis exit; radices autem craſſas, paruis ſylueſtribus Rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, ab his verò & radiculæ ac folia prodeunt. Ita non rarò in alium locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemque aliqua parte commutant.

Floret vtrumque æſtiuis menſibus.

Auguſto ſemen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit.

Anonymos & abſq; nomine eſt, niſi Sium illud ſit, cui σχοίνου ἀρωματικοῦ, id eſt, Iunci odorati nomen tribui poteſt: quod Sio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſititiæ habentur: quo nomine iſtud Sij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt Iuncis ſimiles & odorati; tametſi non ille ſit odoratus Iuncus qui propriè ac verè talis nominatur.

Matthiolus huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non paluſtri natum, formam commutauit, inter Oenanthes à ſe depictas quartam fecit; ab Oenanthe tamen multùm differens eſt.

Cęterùm Sium iſtud vt odore ſaporeq; prius refert, ſic & viribus ac temperamento ſimile: calidum videlicet ac ſiccum, & vrinas ciens.

De Phellandrio Sij tertia ſpecie.

Cap. XII.

Est verò & tertium, Sio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatum, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſtea verò, cùm ſemen maturum eſſe cœperit, in luteum langueſcentem: folia hortẽſis Apij (vulgò Petroſelini) tenuiora. flores in non magnis vmbellis, parui ſunt & candidi: ſemen odoratum, ſubnigricans, Aniſo maius. radices fibræ ſunt, veluti Sij nigrę, ad inferiorẽ caulis partẽ ipſis geniculis adhęreſcẽtes.

Exit

Exit iiſdem ac ſimilibus quibus Sium locis, & ſimul cum eo ſæpè reperitur.

Æſtate floris productio: Auguſto ſemen maturum eſt.

Apud noſtros, quod ſciam, nomen non habet: Officinis etiam incognitum, ſicuti & Sium; à Plinio Phellandrium nominatum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. ſcribit in paluſtribus naſci, folio Apij. poteſt autem & iſtud genus, Sium illud eſſe, quod Pſeuſippus, apud Athenæum in aqua naſci affirmat, foliumq́; habere paluſtri Apio ſimile, de quo Homerus: *Phellandrium.*

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠδὲ σελίνου. id eſt,

Sunt Apio atque Sio circum molliſſima prata.

Si modò hoc Pſeuſippi Sium non idem eſt, cum priore loco deſcripto Sio.

Quod autem ad facultates attinet, haud dubium eſt, quin calidum ſit & ſiccum, ac Sio potentia ac temperamento ſimillimum. Qua de cauſa, vrinam & menſes prouocat; ad veſicæ frigidos affectus vtile, & ad calculum, quem comminuere ac expellere poteſt, ſi natura ſua friabilis fuerit.

Plinius, Phellandrij, inquit, ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda.

De Naſturtio aquatico, ſiue Sio Crateuæ. CAP. XIII.

Naſturtium aquaticum.

NASTVRTIO aquatico caulis eſt craſſus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotũditate oblõgis compoſita. flores iuxta alarum & caulis ſuperiores partes particulatim prodeũt: ſiliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus ſemen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæq́; ſunt, cauli, qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhæreſcentes.

In fontium limpidiſſimorum riuulis, & aliis locis puras aquas habentibus, gignitur.

Floret æſtate, ſemẽ interea maturatur: hybernis mẽſibus ad epulas infertur, & acetariorũ locum explet. Tota herba odorem, ſed ſaporem magis, Naſturtij refert, vnde & illi nomen.

Appellatur autem noſtris Waterkerſſe/ Germanis Brunkreſz: Italis *Creſſione*: Gallis *Creſſon d'eaue.* Latinè recentiores Naſturtium nominãt aquaticum: pleriq; etiam Naſturtiariam. Dioſcoridis autem σισύμβριον ἕτερον ſiue Siſymbrium alterum eſt, quod à nonnullis, quia guſtu κάρδαμον, hoc eſt, Naſturtium repræſentet, καρδαμίνη nominatur; ab aliis verò Sium.

Appellatur autem Sium, à Crateua, ac Plinio. Crateuas ſiquidem, σίον, ait, πόα θαμνοειδής, τιμὰ ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, περιφερῆ, μείζονα ἡδυόσμου, μέλανα, παρεγγίζοντα εὐζώμῳ. id eſt, Sium herba eſt fruticoſa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm Menthæ, nigra & ad Erucã accedentia. Plinius verò lib. XXII. cap. XXII. Siũ, inquit, latius Apio in aqua naſcẽs, pinguius nigriusq́;, copioſum ſemine, ſapore Naſturtij. *Sium Crateuæ.* *Sium Plinij.*

Quarum deſcriptionum vtraque Naſturtio aquatico conuenit, quod non modò diuiſura foliorum, aut flore & ſemine ad Erucam accedit; verumetiam odore ac ſapore hortenſi Naſturtio, ac Erucæ ſimile eſt.

Facultatem autem iſtud Naſturtium euidenter habet calidam & ſiccam: ad ſtomacacen, quam Germani Scheurbuck & Schoorbuyck nuncupant, in vino aut lacte decoctum, & aliquot continuis diebus epotum, multùm prodeſt. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit; renibus & veſicæ vtile.

Sunt qui referant maligna, & antiqua vlcera, vtiliter decocto huius foueri, ac lauari, herbamq́; ipſam deinde imponi. Galenus Siſymbrium alterum, calidam habere & ſiccam temperiem, ait, & virens quidem ſecundi, ſiccum verò tertij ordinis.

Eſtur, inquit Dioſ., crudum: vrinas mouet: purgat lentiginem & ephelim, tota nocte impoſitum, matutinoque tempore detractum.

Flos cuculi.

De flore Cuculi. CAP. XIIII.

FLORI, vti vulgò nuncupant, Cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis ſunt rotundiuſcula, inter quę medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine: circa quem folia tenuia, Erucæ hortenſis foliorum diuiſura: flores in ſummo candidi, aut modicè purpuraſcétes, paruis Leucoiis quodammodò ſimiles: ſemen in exiguis valuulis minutum. radix fibroſa eſt.

Naſcitur non tam in aquis, quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cęleſti ac pluuia, ſed & riuulorum, ac redundantium ſtagnorum aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit.

Vulgò, vti ſcripſimus, Cuculi florem appellant: plerique Naſturtium aquaticum minus, vel Naſturtium aquatile alterum: Germanicè Gauchblům/ Wilderkreß/ & Wiſen kreß dicitur: Brabanticè Coeckcoetx bloeme/ cleyn Waterkerſſe: Gallicè *Paſſerage ſauuage.*

Siſymbrij alterius ſpecies quædam eſſe videtur, ei facultate ac temperamento ſimilis, acris quoque & calida.

De Anagallide aquatili. CAP. XV.

CAVLES Anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nõnullas alas diuiſos: folia craſſa, lęuia, lata, ſubnigra: flores circa cauliculorum & alarum ſumma, cęruleos, Anagallidis feminę floribus ſimiles, ſed minores. radix ſubeſt candida, longa, ſerpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.

Et hæc in reſedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines.

Iunio, Iulio ac Auguſto flores, ſeméq; profert.

Noſtra ætas Anagallidẽ aquaticam nominat; pleriq; Becabungam, à Germanica appellatione voce mutuata: Germani Bachpunghen & Punghen/ Belgæ Waterpunghen/ & Beeckpunghẽ: Galli *Berle* nominant, vnde & Berula Latinè dicitur. Marcellus tamen Berulam dici refert, quam Græci καρδαμίνην vocant.

Anagallis aquatica.

Cepæa.

Putatur autem Anagallis hæc, Cepæa eſſe, quam Dioſcorides Portulacæ ſimilem ſcribit, ſed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua Anagallis iſta aquatica conuenire poteſt, ſi per ἀντίφρασιν, κηπαία, id eſt, hortenſis dicatur. Quod ſi verò idcircò κηπαία, quòd vel ſolùm, vel vt plurimùm in hortis naſcatur, nominata ſit; parùm ei Anagallis hæc reſpondebit, quæ nuſquam minùs quàm in hortis naſcitur: natura ſua in totum ſylueſtris, aquoſa requirẽs loca, perenniterque rigari poſtulans.

Qualitatem autem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet ac ſiccam, Naſturtio aquatico ſimilem, remiſſiorem tamen: editur etiam vt illud: & ad Germaniæ maritimæ ἐπιχώριον malũ, quod Scuerbuyck appellãt, vtilis quoq;, eodẽ quo Naſturtiũ aquatile ſumptũ modo. Facultate tamẽ ac viribus minus potẽs.

De

De Cochlearia. CAP. XVI.

Cochlearia.

Cochlearia Britannica.

HVMILIS herba Cochlearia eſt: folia fert in mediocris longitudinis pediculis à radice exeuntibus, complura, ſplendentia, lata, craſſa, modice caua, inſtar parui & non valde profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa. inter folia caules prodeunt dodrantales. flores in coliculis candidi, ſecundum longitudinem eorum naſcuntur. ſemen paruum, ruffum, in exiguis valuulis, vti Naſturtij. radices tenues ſunt & albæ fibræ.

In Friſia, Hollandia, ac aliis maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis paluſtribus, & circa aggeres ſpõtè naſcitur: apud Brabãtos & alibi quoq;, in hortis ſata, feliciter prouenit.

Gignitur verò & Cochlearia in Britannia haud procul à Tameſi fluuio, vt Lobelius refert, flore, ſemine, guſtuque priori ſimilis: foliis quoque, colore quidem, ſed non perinde cauis, & ad exigui Lapathi aut Atriplicis magis accedentibus.

Amat autem Cochlearia non aquas, ſed paluſtria loca & rigua.

Floret Aprili & Maio menſibus, altero à ſatione anno: ſemen Maio & Iunio particulatim matureſcit.

Nominant eam Hollandi, Friſij, ac aliæ finitimæ nationes Loffelkraut & Lepelcruyt/ Latinè Cochleariam: veteribus, ni fallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando ſuſpicati fuimus) non conuenit. Caule enim & foliis Portulacam non refert, vti Telephium: nec adſtringens aut Lapathis facultate aſſimilis, veluti Britannica eſt, Dioſcoride & Galeno auctoribus.

Facultatem autem Cochlearia calidam euidenter habet, & ſiccam, virenti Naſturtio ſapore, & qualitate perſimilem. Malo, quod Scorbuck Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Scorbuck.

Eſt autem malum iſtud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abſcedunt, tument, exulceranturque gingiuæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multùm diſſimiles iis, qui parte quapiam ſuggillata excitantur, creberrimè concomitantur: facies reliquumque corpus ſæpenumerò pallet: pedesque œdematoſi, veluti in leucophlegmatia.

Caſtrenſis, Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium hiſtoria, eſt morbus, qui

vexat obſeſſos,& incluſos; ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri.

Nominant hoc malum Germani, vt diximus, Scorbuck & Scorbuyck: à Plinio huius mali ſymptoma, os infeſtans στομακάκη; crura verò afficiens, σκελοτύρβη appellatur: Marcellus vetus ſcriptor, oris malum Oſcedinem nuncupat.

Hippocrates lib. De internis affectionibus, huic malo ſimile (ſi modò non idem eſt) deſcribit, quod εἰλεὸν αἱματίτην nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingiuæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis.

Ex craſſo autem, frigido, lentoque ſanguine, qualis eſt, non ex aduſtione, ſed qui veluti limus ſanguinis, melancholicus ſuccus, originem ſumit: qui ex praua viuendi victusque ratione, vt diximus, in corporibus colligitur.

Afficiuntur autem per hoc malum, non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parùm læduntur: nam iecur quidem nõ rarò, creberrimè autẽ lien, craſſo huiuſcemodi, frigido lentoque ſucco repletur, tumidumque efficitur, vtpote cuius ſubſtantia rara laxaque ſit, & promptiſſima ad recipiendos huius generis craſſiores frigidioresque humores.

Quod & Hippocrates, prorrhetici lib. II. ſcriptum reliquit. Gingiuę, ait, viciatæ, & ora graueolentia his ſunt, quibus ſplenes magni. Quicunque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibię vlcera praua habent & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Ægineta lib. III. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum eſt videre.

Sed de hoc morbo hactenus, & præter inſtitutum: nunc ad ſtirpes herbasque reuertimur.

De Hepatorio aquatili. CAP. XVII.

Hepatorium aquatile.

AQVATILE Hepatorium caule aſſurgit bicubitali, obſcurè rubẽte, complurimis alis ramoſo, folia quàm vulgaris ſiue adulterini Hepatorij latiora ſunt, alioqui ei ſatis ſimilia, ambitu quoque crenata atque inciſa. in faſtigiis cauliculorum floſculus eminet aliquot exiguis foliolis veluti alabaſtris cinctus, colore luteus ſed nigro permixto, Chryſanthemi aut Chamæmeli medio diſco ſimilis; cuius confarcta ſtamina plana & oblonga poſt ſe relinquunt, ſemina, parte ſuperiore aſpera, & prætereuntium veſtitui, vbi inaruerint, adhæreſcentia. radix multis fibris hinc inde ſpargitur.

In riguis gignitur, quæ rarò & non niſi ſicciſſimis ac feruẽtiſſimis temporibus, aquis carent. prodit verò & intra fluuiorum quorundam latè patentes alueos; quod altius creſcit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis ſtipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, ſed & in Germania, ac Bohemia reperitur; nec deſtituuntur eo humida Britanniæ loca.

Plurima æſtatis parte floret ac viget, ſemenque perficit.

Ad Hepatoriũ illud videtur referendum, quod vulgare & adulterinum cognominatur, quod & Terzola dicitur, de quo Pemptadis primæ lib. II. cap. VII. qua de cauſa Hepatoriũ aquatile & Terzola aquatica dici poteſt.

Amara autem hæc herba eſt, proinde calida ac ſicca. vſum tamen in medicina habere ignoratur.

De Marrubio aquatili. CAP. XVIII.

MARRVBIVM quod aquatile dicitur, nigrum Marrubium ſiue Ballotem caule & florum calycibus, aſperis, pungentibus ac verticillatim cauliculos ambientibus ſatis refert.

Marrubium aquatile.

fert. folia eius nigricant quoque, ſed longiora, duriora, per margines profundius inciſa quàm Ballotes, nequaquam tamen piloſa, ſed rugoſa quidem. floſculi parui inalbicant. radix multis nigricantibus fibris cohæret.

In riuulis, ad ſcrobium aquas habentium margines, & ſecus foſſas, gignitur. rigari etenim poſtulat; in aridis autem non prouenit.

Viget ac floret æſtiuis menſibus: Iulio & Auguſto.

Aquatile ac paluſtre Marrubium dicitur. videtur Matthiolo Sideritidis eſſe ſpecies, & illa quidem, quę à Dioſcoride primo loco deſcribitur, ſed cum hac magis conuenit herba Iudaica, vt primæ Pemptadis libro quarto ſatis luculenter oſtendimus. Cum ſecunda autem Sideritide (quod & ſuos aſſertores habet) multò minus reſpondet: nulli ſiquidem Filici folio ſimilis eſt. Sunt verò & quibus placeat Ægyptiam dici herbam, quòd hi qui ſe Ægyptios mentiuntur (quales per Germanię ciuitates ſubinde diſcurrunt ac diuagantur) hac herba, nigricantem colorem, qualemque Ægyptij, & Africani obtinent, ſibi aſciſcant. Succus enim huius herbæ, huiuſcemodi colore quæuis inficit; qui & adeò pertinaciter inhæret, vt elui aut abſtergi nequeat: adeò vt telæ lineæ hoc infectæ perpetuò eum retineant.

Refrigerandi autem atq; vnà validè adſtringendi facultatem habere videtur.

De Bechio ſiue Farfara. CAP. XIX.

BECHIO ſiue Farfaræ ſex ſeptem, aut plura à radice prodeunt folia lata, anguloſa, Hederæ foliis maiora, candidioraque, Populi albæ ſimiliora, ſed tamen maiora, quæ ſuperius molli tenuique lanugine inalbicant; inferius herbaceo colore virent. flores in breuibus pediculis ante folia exeũt, colore lutei è multis foliolis farcti, qui citiſſimè in pappos euaneſcunt. radix tenuis & candida latè ſub terra ſerpit.

Sub finem Martij & circa Aprilis calendas fugaciſſimi flores conſpicui ſunt, qui citò vnà cum pediculis marcent; inde folia progignuntur tota æſtate in vigore futura. Atque hinc data occaſio, vt abſque flore Bechium creditum fuerit, quod & Plinius lib. XXVI. cap. VI. etiam ſcripſit.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, ſcrobium ac foſſarum margines, aliiſque humentibus & aquoſis locis ſpontè naſcitur.

Græci Βήχιον, Latini Bechion & Tuſſilaginem nominant: in Officinis Farfara & Vngula caballina; nonnullis Pata equina; aliis Populago aut Farfarella: Germanis Roßhub/ brantlattich: Belgis Hoefbladeren: Italis *Vnghia di cauallo*: Hiſpanis *Vnha de aſno*: Gallis *Pas d'aſne*: Anglis Fole foote & Coltes foote dicitur.

Eadem verò & Chamæleuce eſt, quam Plinius lib. XXIIII. cap. XV. Farfugium & Farranum (ſi non in exemplari lapſus) appellari etiam refert. Quod & Aëtius ſatis innuit lib. primo, Bechij nomen prætermittens, Chamæleucæ verò omnes Bechij vires & facultates aſcribens. Accedere videtur Oribaſius Collectionum medicinalium lib. XV. Chamæleuces ſolius mentionem faciẽs. Conſentit & ipſe Plinius, quoſdam Bechion alio nomine Chamæleucen dictam putare referens: lib. XXVI. cap. VI. Et fieri poteſt vt de vna eademque herba, ſeparatis locis, differentibusque nominibus Dioſcorides ſcripſerit. Si modò pro χαμαιλεύκη non ſit legendum χαμαιπεύκη. vt quidam exiſtimat in Dioſcoridis exemplari legi oportere. *Chamæleuce.*

Bechion autem & Tuſſilago ab effectu dicitur: Farfara verò à Populo alba, cuius folia refert, quæ veteribus Latinis Farfarus dicta eſt, vt apud Plautum in Pœnulo:

——Viſcum legioni dedi
Fundaſq́, eos proſternebam vt folia Farfari.

Appel-

Bechij ſiue Farfaræ flores.

Farfaræ folia.

Appellatur verò Populus alba Græcis λεύκη, atque hinc quoque Chamæleuces nomen Bechio acceſſit.

Recenſet Plinius lib.xxvi.cap.vi.duas Bechij ſpecies,quarum alteram à quibuſdam Saluiam appellari ait,& re vera hæc non alia quàm Saluia,Græcis ἐλελίσφακος dicta,quam Apuleius cap.ci.Bechion ac Tuſſilaginem etiam dici teſtis eſt.

Cæterùm Bechij recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum reſiccandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis,& partibus inflammatione laborantibus impoſita proſunt. Arida verò folia calida ſunt & ſicca,& modicè acria; horum in prunas cadentes iniectorum fumus per infundibulum aut harundinem patente ac hiante ore receptus, orthopnœę & tuſſi ſiccæ medetur. præſtant idem radices aridæ recepto quoque earum fumo. Auxiliantur verò & eædem in tabellis ex ſacharo, aut eclegmate permixtæ aduerſus tuſſim veterem & reſpirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his Serapium, recenti & ex tenui deſtillatione tuſſi medetur.

De Petaſite. Cap. XX.

PETASITES priusquàm folia,flores,veluti Bechion,ſimiliter profert, ſed exiguos,muſcoſos,colore purpuraſcentes,qui in craſſam veluti ſpicam coacti, citò vnà cum craſſo, carnoſo,fragiliq; ſuo cauliculo marceſcunt ac concidunt. folia prægrandia petaſo ſiue galero aut rotundo pileo ſimilia,tantæ amplitudinis,vt humanum caput ab inſolatu & pluuiis vnicum vindicare queat; atque idcircò quàm Bardanæ maiora; colore ſubcandida, inferiore tamen parte albidiora. ſinguli autem pediculi ſua ſuſtinent folia. pediculus verò non rarò cubitalis,craſſus,carnoſus,cui folium circumferentiæ centro aut proximè inſidet, ampliſſimi fungi (niſi vna parte fiſſuram ad pediculum pertingẽtem haberet) ſpeciem quandam referẽs, præſertim pereũtis ac emarcidi. Nam initio quidem fungorum ſuperior ſuperficies conuexa apparet; cùm verò marceſcunt, concaua magis. Ita & Petaſitis folium concaui nonnihil ſuperiore parte habet. radix craſſa,longa,foris nigricat, interiùs candida, ſapore amariuſcula, ſæpenumero tamen à vermiculis exeſa.

In humidis prouenit prope fluuiorum ripas,iuxta lacuum & ſtagnorum margines ac vicinos aggeres.

Circa

Petaſites.

Petaſites ſine flore.

Circa Calendas Aprilis ſpica cum floribus viget; ſequuntur inde folia in hyemem vſque permanſura, nouis ſubinde ſubnaſcentibus.

Græcis eſt πετασίτης ab amplitudine folij πέτασον ſiue galerum, vt diximus, referente: Latini Petaſitem ſimiliter appellant: Germani Peſtilentʒ wurtʒ: Belgis Docktebladeren. Similem Bechio ſiue Tuſſilagini, ac congenerem eſſe, ſatis apparet; ſed idcircò non eſſe Petaſitem, haudquaquam cõſequitur. Sed folium, refractarius dicet, non eſt rotundum ac ſolidum veluti fungus, ſed rimam habet. At Dioſcorides folium non eſſe vti fungum ſolidum ait; ſed ſuo pediculo προσκείμενον ὥσπερ μύκης, id eſt, incũbens veluti fungus, vti re vera eſt. Sed quorſum hîc vrgemus nimium Dioſcoridis verba? conſtat enim in comparationibus non ſemper ipſum fuiſſe valde exquiſitum; & qualemcunque ſimilitudinem ſæpè illi ſatis fuiſſe. Quid Viticis & Conyzę foliis cum Oliuæ? quid Althęæ cum Cyclamini? quid Cannabis cum Fraxini? quid item Quinquefolij cum Menthæ? & tamen harum, cum illarum foliis comparatę reperiuntur.

Temperiem Petaſitis radix & quidem arida, calidam ac ſiccam obtinet ordine ſecundo; tenuium quoque eſt partium: & ad ſudores mouendos efficax. valet idcircò aduerſus peſtilentes morbos, & alios qui ſudore leuari poſſunt, ventris lumbricos eadem interimit, vrinas cit, & menſes promouet; præſertim cortex, qui radicis præſtantior pars eſt. folia malignis & erodentibus vlceribus vtiliter quoque imponi poſſe feruntur.

De Caltha paluſtri. CAP. XXI.

PALVSTRIS Caltha foliis ac floribus minus Chelidonium ita refert, vt ſpecies omnino eius aliqua videri poſſet; niſi multò maior foret, ac durabilis nec facilè intercidens. folia huius lata ſunt, ſubrotunda, læuia, eleganter virentia, ambitu tenuiter crenata, quadruplo aut amplius quàm minoris Chelidonij maiora. caules inter hæc dodrantales in obliquum aſſurgunt; in quibus flores auri luteo reſplendent colore, Ranunculi ſimiles, ſed maiores etiam. radices multis committuntur fibris.

Humidis, paluſtribus locis, veluti riguis pratis gaudet. ſubinde ab ipſis aquis exit; cuius folia ſupereminentia longioribus nituntur pediculis, quæ aliâs breuioribus inſiſtunt: flores

huic

Caltha paluſtris.

Caltha paluſtris abſq; flore in aquis proueniens.

huic rarò vel nunquam apparent; quamobrem Epimedium eſſe quandoque viſum fuit: ſed temerè. Nam hęc ab illa, quæ in locis minus aquoſis gignitur, in pratis videlicet, haud alia eſt.

Vnà cum Ranunculis Vere floret, tamen & ſeriùs; ſubinde quoque æſtate. toto autem anno ipſa viret herba.

Germanis **Moßblůmen/Dotterblůmen/ geel weißblůmen/** & **Marterblůmen** appellatur. Valerius Cordus Caltham paluſtrem nominat. Non eſt Chamæleuce aut Tuſſilaginis ſpecies aliqua. Ineptè quoque Farfugium & Farranum habetur. Chamæleuce ſiquidem, quæ à Plinio Farfugium ac Farranum dici perhibetur, à ſimilitudine foliorum λεύκης, id eſt, Populi albæ appellationem accepit. Virent autem Leuces folia ſuperius quidem, at inferius tenui candidaque lanugine incaneſcunt. Calthæ verò huius neutra inalbeſcunt parte: nec forma eorum reſpondet.

De facultatibus verò huius, quod vel ex aliorum ſcriptis, vel vſu & experientia compertum adferamus, occurrit nihil.

De Epimedio. CAP. XXII.

INTER eas ſtirpes quæ locis exeunt riguis venit & Epimedium numerandum, quod auctoribus Dioſcoride ac Plinio in humidis naſcitur. Caulis eſt haud magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque florem neque fructum ferens, radice tenui, nigra, grauis odoris: Atqui tale quidem Epimedium nondum à quoquam repertum accepimus. Oſtenditur tamen huius nomine, herba paluſtris flores & fructus faciens.

Folia huius ampla numeroſa & creberrimè ter trina à teretibus tenuibusque dependent pediculis. ſunt hæc Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula, ſed dilutius virentia, ac per circumferentiam ſerrata. ſurgit inter hæc teres & dodrantalis cauliculus rarò folia ſuperans, perquam elegantes progignens floſculos, forma quadrangulares; quorum rubent margines; interiora lutea; medij verò virent apices. rubet verò & exteriore & auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidiſque ſtrijs variegatus. radix multas in obliquum propagines emittit, inferius fibroſa.

Epimedium.

Naſcitur in humidis & in pleriſque Italiæ pratis circa Bononiam ac Vincentiam; apud Belgas in hortis quandoque reperitur.

Appellant poſteriores Epimedium, ſed legitimum eſſe affirmari nequit. Nam, vt ſuprà diximus, Epimedio Dioſcorides florem & ſemen eſſe negat. Plinius nunquã florere Epimedium etiam refert.

Epimedium autẽ moderatè refrigeratoriam vim habere Galenus affirmat, cum aquea humiditate. talis verò & facultas eius eſſe videtur herbæ quæ pro Epimedio habetur.

De Argentina ſiue Potentilla.

CAP. XXIII.

ARGENTINA ſiue Potentilla tenuibus & viticuloſis cauliculis humi ſerpit. folia eius oblonga, veluti ex pluribus compoſita, Agrimoniæ ferè ſimilia, ſed Tanaceto proximiora, minora tamen, ambitu quoque ſerrata; ſuperiore parte herbaceo colore virentia; inferiore verò inalbicantia: floſculi in tenuibus pediculis lutei, veluti Pentaphylli.

Humidis locis ac ſecus ſcrobes, riuuloſq; frequenter occurrit.

Flores Iunio ac Iulio promit.

Argentinam & Potentillam recentior ætas appellat: nonnulli Agrimoniam ſylueſtrem: alij Tanacetum ſylueſtre: Germani Grenſich & Genſerich: Brabanti Ganſerick: Galli *Argentine*.

Argentina.

Temperiem autem Argentina mediocriter frigidam habet, ſiccam verò ordine tertio ferè; vnà cum adſtringendi facultate.

Sanguinem autem vndequaque fluentem reprimit; menſes mulierum ſiſtit; hæmoptoicis ac dyſentericis vtilis. valet & ad alias alui fluxiones, quocunque tandem adhibeatur modo. puluis aridæ abraſa & intertrigines etiam iumentorum inſperſus ſanat; prodeſt & hoc modo cruentis vulneribus. Decoctum ex aqua mobiles dentes firmat, & gingiuarum ac oris vlceribus conducit.

De Nummularia. CAP. XXIIII.

SERPIT Nummularia veluti Argentina; tenues oblongos coliculos multos emittit; circa quos ab vtroque latere, folia digitalis latitudinis, propemodum rotunda, virentia; atque è ſinu horum floſculi in breuibus pediculis, colore lutei, Ranunculi floribus ſimiles. radix tenuis eſt.

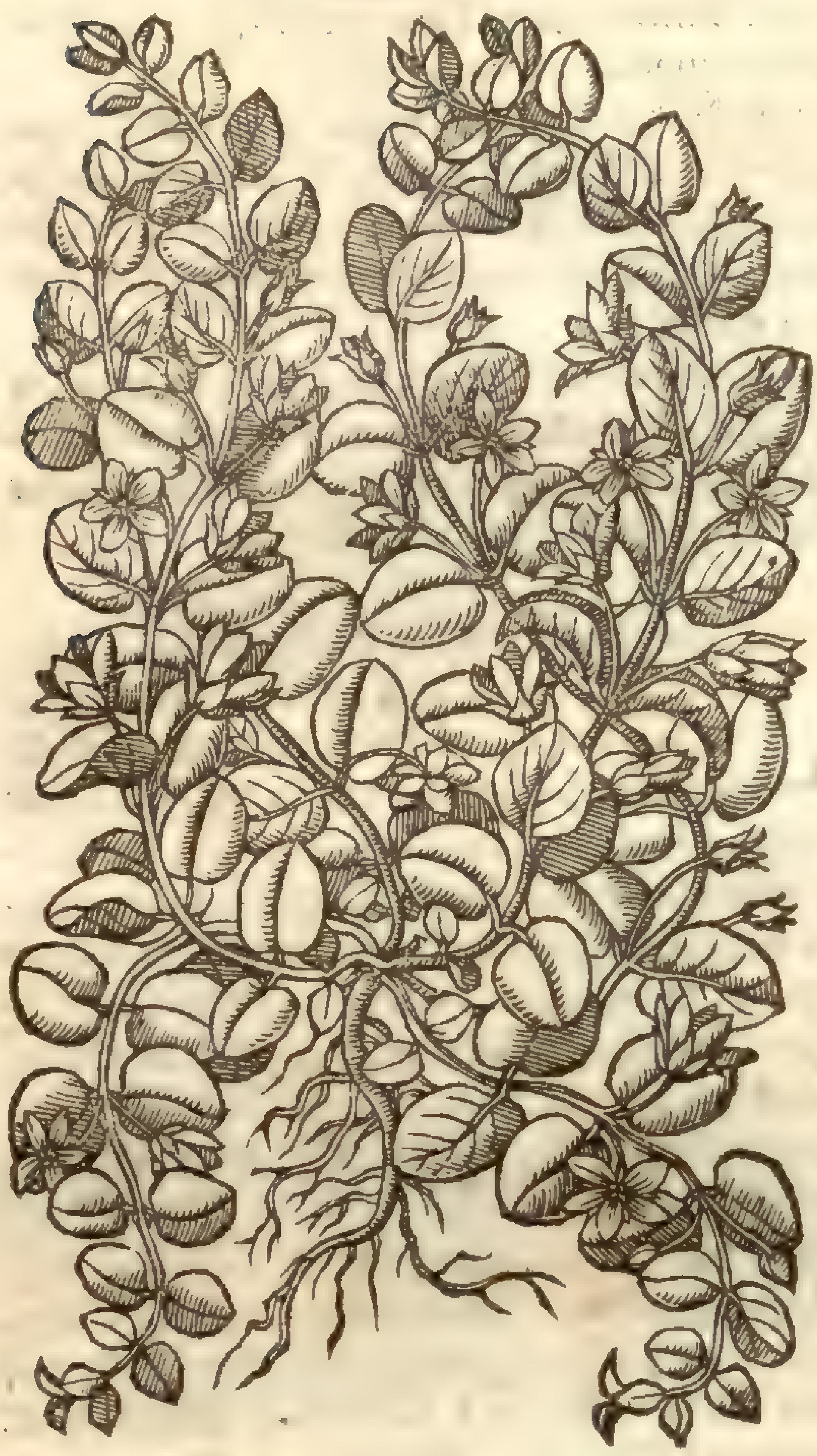
Iuxta ſcrobes & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, ſubinde & in humidis reperitur ſyluis.

A Maio menſe in multam æſtatem floret.

Nummulariam appellant, & Centummorbiam: nonnulli & Serpentariam. feruntur autem ſerpentes vulnerati, hac ſibi mederi, vnde nomen accepit Serpentariæ. Centummorbia à

DD mirifi-

Nummularia.

mirifica aduerſus multos morbos efficacia dicta exiſtimatur : Nummularia verò à figura nummi,quam folia referunt. Germanis Egelkraut/ Pfenningkraut: Belgis Penninckcruyt.

Reſiccantem autem hanc herbam eſſe, ſapor eius adſtringens oſtendit; eſt verò & ſimul modicè refrigerans.

Flores & folia trita vulneribus & nonnullis vlceribus impoſita proſunt : eadem cum vino ſumpta dyſenterias, ventris imbecillitates fluxuſque ſanant. Conducunt & ad ſanguinis reiectiones,profluuia muliebria & interaneorum vulnera, & pulmonis exulcerationes. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlceribus confert, ſi hoc lauentur & abſtergantur : auctor Leonhartus Fuchſius.

De Gladiolo aquatili. CAP. XXV.

FOLIA à radice Gladiolus aquatilis multa emittit Pſeudoiridis luteæ foliis anguſtiora,longioraque ; inter quæ caulis medius exit, duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodiis interceptus; in cuius ſummo complures erumpunt floſculi, longioribus pediculis inſidentes, in purpura diluti, in quibus ſtamina exigua crocei coloris. ſequuntur inde capitula purpurea,quaſi rotunda, paruarum pilularum inſtar,& in his ſemen minutum. radix craſſa,candida,geniculis conſtat, & adhærentes fibras complures habet.

Naſcitur locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis,aut lentè pigreq; fluentibus riuulis.

A Maio ad Auguſtum vſque floret.

Noſtri water liſch appellant: Latinè Gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem : pleriqueetiam Scirpum: ſunt qui inter Iuncos perperam referant; & Iuncum floridum vocitent. Videtur Dioſcoridis eſſe σπαργάνιον,quod folia Gladioli ſed anguſtiora, & magis inclinata habere,& in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur.

Facultatem autem Gladiolus iſte paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides Sparganij radicem & ſemen,cum vino dari ait,à ſerpentibus ictis.

Gladiolus aquatilis.

Sparganion

De Platanaria, ſiue Butomo Theophraſti. CAP. XXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia,aſpera, dorſo eminẽtiore quodámodò triangula: caules læues, rotundos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine,& vbi ad perfectionem peruenerunt,aſperi, Platani pilulis quadam tenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ.

Locis paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamque fluuiorum margines.

Pilulas Auguſto menſe profert.

Platana-

Platanaria ſiue Boutomon.

Platanaria altera.

Platanaria à fructuum cum Platani pilulis ſimilitudine nuncupari poteſt. Ex noſtris pleriq; Rietgras nominant, id eſt, Gramen arundinaceum, ac Græcè καλαμάγρωστιν: non videtur tamen Gramen arundinaceum eſſe, quod Dioſcorides ait, in Babylone iuxta vias naſci & iumenta necare, tradi. *Gramen arundinaceũ*

Matthiolus hanc vel huic omninò ſimilem pro Sparganio depingit: verùm quantum ab eius deſcriptione abſit, vel ſolus pilularum ſitus oſtendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ſiue in ſummo caulis modò, ſed & multò infra eius faſtigium & alibi quoque, exoriuntur.

Exhibet autem & alterius cuiuſdam huius generis ſtirpis iconem Lobelius, pilulas & circa caulem, & ἐπ' ἄκρου ferentis, quæ cum Sparganio plus, quàm ſuperior, ſimilitudinis poſſe habere videtur.

Plus ſimilitudinis Platanaria cum βουτόμῳ habet, cuius Theophraſtus lib. I. & IIII. De ſtirpium hiſtoria ſæpius meminit, quodque ait locis paluſtribus exire, foliis multis angularibus, Harundini ac Cyperi ſimilibus: caule, qui æqualitatem peculiarem ſortitus ſit; & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo.

Sida autem lacuſtris eſt planta, quæ caput gerit vti Papaueris, eodem Theophraſto teſte, lib. IIII. *Sida.*

Huius Butomi mentionem facit Democritus Geoponicon Caſſij Dionyſij lib. II. vbi ait folia ipſum habere Cyperi, grata boum pabulo. vnde nomen, Ruellio auctore, accepit. In Græco exemplari habetur: φύλλα ὅμοια φέρει ἀειρίοις. ſed pro ἀειρίοις, reſtituẽdum κυπειρίνοις. *Geoponicon locus reſtitutus.*

Porrò Platanariæ facultas, cùm ea nullius ſit in medicina vſus, incomperta eſt. Nec de Butomi viribus, apud Veteres quicquam ſcriptum reperitur.

De Harundine vulgari. CAP. XXVII.

HARVNDO vulgaris, multos profert culmos, craſſiores quidem quàm vllius vulgaris Frumenti, ſed tenuiores quàm multarum aliarum Harundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui ſubcinctos: folia longa, lata, aſpera: In ſummo caulis effuſa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginoſa. radices ſubſunt longæ, numeroſæ, geniculatæ, latè ſerpentes.

Harundo Phragmites. Harundo donax ſiue Cypria.

Naſcitur in aquis reſedibus, veluti in vrbium foſſis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iubæ ſub finem æſtatis exeunt.

Harundinem Græci κάλαμον nuncupant: noſtri Riet: Germani Rorh: Galli *Canne ou roſeau.*

Tradunt autem Veteres calamorum ſiue Harundinum complura genera. Theophraſtus omnes in duo prima genera primùm diſtinxit, inde in plures ſpecies ſubdiuiſit: Calami, ait, duo genera tradunt, τόν τε αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, hoc eſt, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum ſiue alterum.

Αὐλητικὸν, ſiue tibialem, Plinius foraminibus multis peruium eſſe ſcribit, ac tibiis vtilem, eumque & Orchomenium nominat: reliquos autem calamos inter ſe differre, Theophraſtus affirmat, firmitate, craſſitudine, tenuitate, exilitate.

Craſſam & validam χαρακίαν nominant, Gaza Harundinem vallatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius plotiam, ſi modò non vitioſum exemplar: hanc naſci, Theophraſtus refert, ἐπὶ τῶν πλοάδων, id eſt, in inſulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò ἐπὶ τοῖς κώμυσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius.

Plinij locus ſuſpectus.

Κωμύθαι.

Κώμυθας autem appellant, vbi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu eſt.

Feruntur Auleticæ, ſiue tibiales Harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione craſſari, & vt Plinius ait, cùm anno vno, inundatio permanſerit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc ζευγίτην ille, hic armamentariam appellat: cùm verò aqua non permanſerit, & maturiùs reciproca fuerit, graciles βομβυκίας, ſiue bombycinas naſci.

Eſt autem ζευγίτης plenior, carnoſior, folium eius amplius candidiusque, & minus lanuginis habet quàm cæteræ: quædam etiam omninò nihil habent, quas εὐνουχίας, & ſpadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζεύγη, Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad incluſos cantus, vertit.

Genera autem non hæc ſolùm, ſed plura etiam intelliguntur: Theophraſtus deinde ſcribit: Quædam enim denſa tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quam σύριγγα ſiue συρίγγιαν & fiſtularem nominat, fiſtulis vtiliſſimam: alia ſolida & penè tota intus repleta. Item, alia breuis: alia procera, excelſa craſſaq́; & alia gracilis & folioſa: aliis paucis omninò foliis, ſiue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq́; intelliguntur, ſingulæ autem ad ſingula

gula vtiles, nominibus autem variis appellantur, ſed δόναξ communiſſima, quam denſiſſimam maximè omnium referũt, & apud flumina lacusque potiſſimùm naſci: Τοξικὴ quoque, quam Creticam quidam appellant, Plinius Sagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, cæ nobilior omnibus, flexumq́; maximè recipiens, obſequensq́; quò libeat flecti, calefacta.

Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum non multitudine, aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quæ Laconica cognominatur, verſicolor eſt; item & ab ipſo ſitu, quædã enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit.

Genus etiam quoddam ἐπίγειον naſcitur, quod non erigit caulem, ſed iuxta terram Graminis modo ſe ſpargit: vocatur à quibuſdam Elegia: Plinius inquit. Huius maſcula ſolida eſt, femina verò caua & inanis.

Dioſcorides Harundines in quinque contraxit genera, verùm an bene, vel ſecus, expendendum lectori relinquimus.

Primam in Harundinum genere, ναστόν, id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ fiunt: τοξικὸν κάλαμον hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittariam harundinem nominat. 1.

Proxima femina eſt, ex qua ligulæ tibiarum, hæc ζευγίτης καὶ ἰυνέχιας dicitur. 2.

Tertia ſyringias, quam πολυσάρκην, hoc eſt, multùm carnoſam, ſiue multum carnis habentem, πυκνογονάτην ſiue frequentibus geniculis, & ad librorum conſcriptionem vtilem Theophraſtus refert, qui & hanc κοίλην cauam & inanem eſſe tradit, quod & ſyringiæ nomen ſatis oſtendit. 3.

Quarta δόναξ, craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria. 4.

Quinta phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgò cognita: Ruellius hanc Vallatoriam interpretatur: at Gaza Vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus χαράκιαν vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facile vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe, ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet, tali omninò exiſtente ſepiculari, qualem eam Dioſcorides perhibet. Siquidem, vt exiſtimamus, Phragmites ſit paſſim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis Harundo: quæ certè non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea eſt. 5. *Matthiolus notatur*

Inanem verò & φραγμίτην eſſe, ipſe etiam Hippocrates, lib. De Hæmorrhoidibus oſtendit, vbi χαυστῆρα, ſiue κλυστῆρα efformare docet, ad modum Calami Phragmitis, inſtrumentũ per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris Harundo & Theophraſti συρίγγιας, ſiue fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt.

Cæterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum guſtu liceat coniicere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeq́; acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: cortex verò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plùs tamen deſiccet quàm excalefaciat. Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλην vocant: nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non poſſit, auditumque vitiat: quamobrem ſæpiſſimè exurdat.

De Typha Paluſtri. CAP. XXVIII.

PALVSTRI Typhæ oblonga ſunt folia, anguſta, dorſo eminentiore triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, lęuisq́; & enodis, non inanis, cui ſummo cacumine primùm tenuis gignitur ſpica muſcoſos flores proferens, qua marceſcente ac decidente panicula relinquitur, denſa compactaq́; lanugine ſtipata, pollicis craſſitudine, palmo non rarò longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens. radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces.

Locis paluſtribus, in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit.

Iulio & Auguſto paniculæ vigent, floſculorum ſpica iam arida ac decidente. Reſtant ſubinde paniculæ ad alterius anni æſtatem, atque tunc non rarò pediculi in ipſa panicularum lanugine nati reperiuntur. quod admiratione haud caret. Cùm enim caulis tunc omnino ſit aridus, & lanugo adeò ſicca vt vento abripiatur, animalcula huiuſcemodi ſub lanugine iſta gigni ac viuere poſſe mirum eſt.

A Dioſcoride τύφη ſiue Typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius Typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem Typham hanc nominant: appellatur ab iiſdem Ceſtum morionis, necnon Typha aquatica.

Theophraſtus Typhæ ſiue Tiphæ etiam cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quę abſque folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliqua radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de

Typha paluſtris.

φλεώς. cauſa parùm ſimilis. Plus certè ſimilitudinis noſtra cum φλεῷ Theophraſti habet, eo videlicet, qui in lacubus naſcitur.

Reperitur enim & alter Phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & στοίβη.

ἀνθήλη. Lacuſtris Phlei flos ἀνθήνη ſiue ἀνθήλη, id eſt, panicula dicitur: id πλακανθῶδες, Theophraſtus ait, quoddam molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc eſt ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veriſimile eſt) pappos ſiue lanuginem luto aut calci, ſicuti nunc iiſdem, pilus aliquis, fœnum, aut conſimile quippiam, ab his qui in operibus verſantur tectoriis, adiicitur admiſceturque, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minùs findantur diſrumpantúrue, ex luteo illiniti, cratitij parietes.

De hac etiam Paluſtri Ariſtophanes in Ranis, vbi eas inter ſe loquentes adducit, admodum lætantes, quòd totum diem conſumpſiſſent inter Cyperum & Phleum ſaltantes.

Huius generis feminam, ait quoque Theophraſtus ſterilem & ad nexus vtilem; marem verò inutilem. Quod & noſtri de Typha paluſtri referunt. aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia.

Dioſcorides Typhæ paluſtris florem ἀνθήλην quoque à nonnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc ſtirpem ſcirpum videtur nominare; ex ea

Scirpus. etenim ſtoreas ſcirpeas mattas nominat, vt Faſtorum VI.

At dominus, diſcedite, ait, plauſtroq; morantès
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

Germani caulem cum ſpica Narrenkolben & Lieſzknoſpen / noſtri Liſchdodden & Donſen. Galli *Maſſes* appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura Maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, Maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore, *Mazza ſorda* dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat.

Cibo idonea, Theophraſtus ait, Phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimùm mandunt.

Dioſcorides Typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi, refert.

Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitant, veſtem ferre ſcribit φλοΐνην, id eſt, ex φλεῷ, quem ipſe φλοῦν nominat.

Noſtri ex foliis ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.

De Iunco. CAP. XXIX.

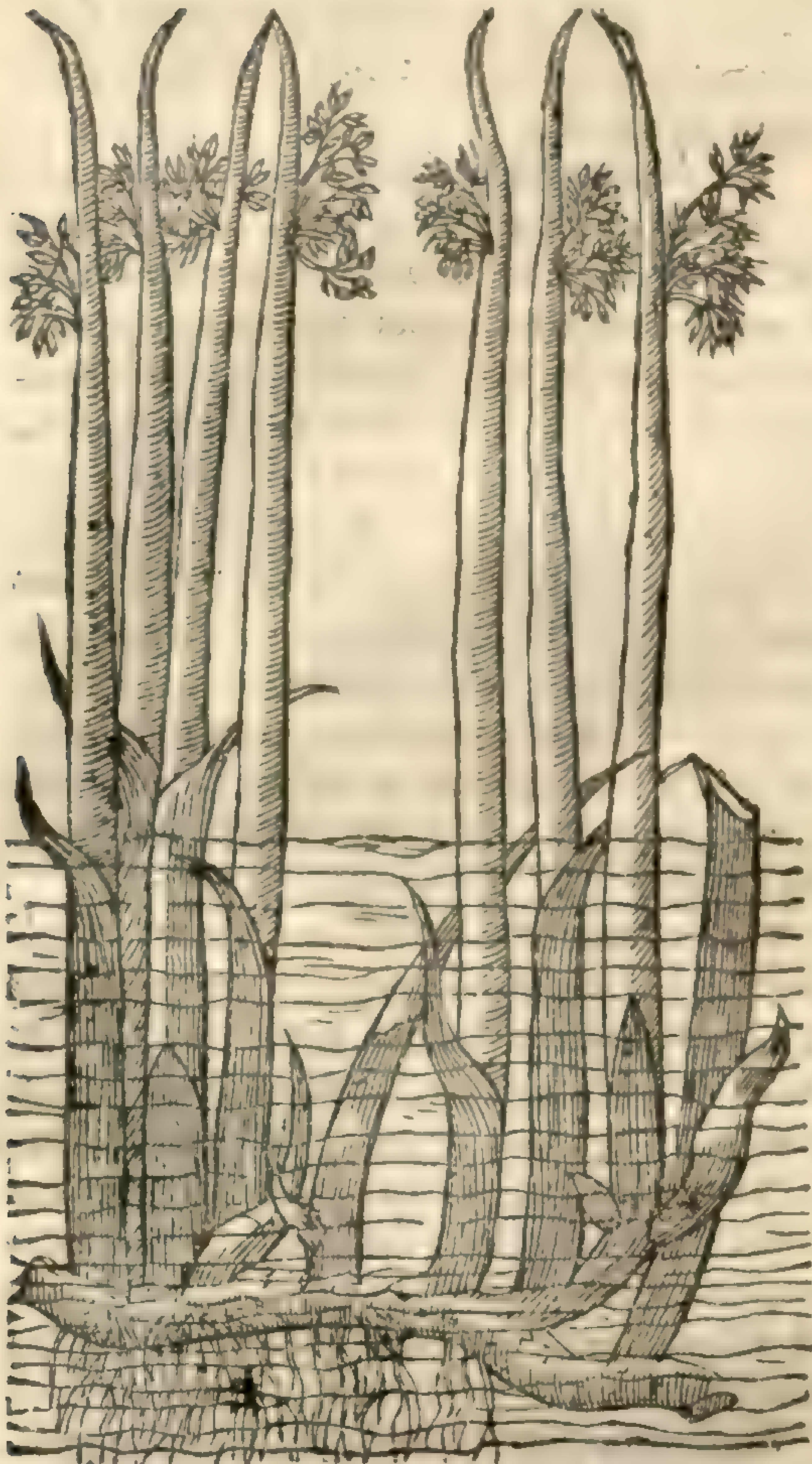
IVNCORVM non vnum genus eſt, omnes autem abſque foliis, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe Iunco edunt, in paruis breuibuſque pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie. radices tenues & fibroſæ. Plinius, & eo prior Theophraſtus, Iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit.

1. Horum vnum genus magnitudine & craſſitudine reliquos ſuperat, quod læue, plenumq; medulla eſt fungoſa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. Iuncus etiam ipſe ad tegetes & vtilia omnia vtiliſſimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus.

2. Proximus huic læuore ſimilis alter eſt, ſed minor, breuior, tenuiorque, qui & ad nexus ſimiliter vtilis, & medulla candida fungoſaq; refertus: exit locis haud diſſimilibus, ſed non perinde humidis.

Tertius

Iuncus Holoſchœnos.

Iuncus læuis.

Iuncus acutus.

Tertius ſecundo magnitudine ſimilis eſt,ſed aſperior,& medullam habet candidam quidem,ſed omninò exiguam plurima parte inanis,ad vinciẽdum quoq; idoneus,& præſertim reſiccatus & aridus: huius Iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nonnulli ex aliorum ſinubus oriuntur,ſicuti Iridis & Ferulaceorum multorum folia ab aliis ante caulis productionem exeunt: reperitur iiſdem,quibus priores,locis. 3.

Appellatur autem Iuncus Græcis quidem σχοῖνος: Germanis Bintzen: Belgis Bieſen: Italis *Giunco*: Hiſpanis *Iunco*: Gallis *Ionc*.

Et primum quidem à nobis deſcripti genus ὁλοσχοίνῳ à Græcis nuncupato ſimile eſt: plerique ex noſtris vulgò Mattenbieſen nominant. 1.

Proximus læuis Iuncus,ſiue σχοῖνος λεία Dioſcoridis eſſe videtur. 2.

Tertius acutus Iuncus,& ὀξυσχοῖνος appellari poteſt: à noſtris Pferen bieſen nuncupatur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt. 3.

Tria enim Iunci genera ſunt,inquit Theophraſtus,vt nonnulli diſtinguunt, ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & ſterilis, quem marem appellant, κάρπιμος frugifer, quem μελαγκρανὶν (artiferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam ſemen nigrum ferat, craſſior hic Iuncus & carnoſior: tertius magnitudine,craſſitudine,carnoſitate inſignis,qui ὁλοσχοῖνος vocatus eſt, Gaza Mariſcum interpretatur.

Plinius tamen Holoſchœnum,à Mariſco differentem facit.

Dioſcorides tria quoque Iunci aſſignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus ea diſtinguens,vnum læuem Iuncum,ſiue σχοῖνον λείαν nuncupat: alterum ὀξυσχοῖνον & acutum; tertium cum Theophraſto ὁλοσχοῖνον Et acuti quidem vnum ait, ἄκαρπον ſiue ſterilem: alterum fructiferũ,ſemen nigrum ferentẽ. Hanc μελαγκρανὶν; illum marem Theophraſtus nuncupat.

Holoſchœni autem, vt Galenus inquit, fructus ſomnum adfert; conciliat & oxyſchœni eius,quæ ſemen fert, ſomnum, ſed minùs quàm holoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre rubrum profluuium ſiſtit. Ex quibus clarum eſt,quòd compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſent,& ſen-

Plantago aquatica.

Hydropeperi.

Aliſma.

ſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Dioſcorides, quę proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter, ait, imponuntur à phalangiis demorſis.

De Plantagine, vulgò dicta, aquatica.

CAP. XXX.

PLANTAGO aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, craſſis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi, triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes. radices ſubſunt fibroſę.

Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in foſſis iuxta lacuũ & riuulorũ margines.

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus.

Noſtræ ætatis ſtudioſi Plantaginem appellant aquaticam; & Germanicè waſſer Wegerich, id eſt, noſtrate lingua, water Weechbree / & Gallicè *Plantain d'eaue*; Plantagini tamẽ non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipſum Plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum & minùs neruoſum eſt. Simon Ianuenſis hanc Barbam ſyluanam nominat.

Sunt qui velint Aliſma eſſe, cui quoque nõ videtur ſimile: Aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet Plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem: ſed hæc verba, Plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, & caulem plurimis alis ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum Aliſmate differentiam oſtendunt.

Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quòd ſciatur, vſus.

De Hydropepere. CAP. XXXI.

HYDROPEPERI caules edit cubitales, rotundos, lęues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali Perſicæ aut Salicis foliis ſimilia: flores ex alarum foliorumq; ſinubus, tum & in ſummis cauliculis, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum foliis, floribus & ſemine, acris eſt, & Piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam.

Naſcitur locis paluſtribus, in foſſis & ſcrobibus hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas.

Iulio

Iulio & Auguſto potiſſimùm floret. Græcis ὑδροπέπερι: Latinis Hydropiper ſiue Piper aquaticum, aut Piper aquatile dicitur: Germanis waſſer Pfeffer/ oder Muncken kraut/ noſtris water Peper: Gallis *Curaige*: Hiſpanis *Pimienta aquatica.*

Facultatem autem habet euidenter calidam & ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm Piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſuggillata delent.

De Perſicaria. CAP. XXXII.

Perſicaria.

Polygonum persicaria L. n. cuj. 62

PERSICARIA caulibus, foliis, floribus, ſemine, Hydropeperi ſimillima eſt. caules habet rotundos, geniculatos, folia quoq; Perſicæ aut Salicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm Hydropeperis, macula ſiue litura in medio nigra, plumbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab Hydropepere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentiùs purpuraſcentes, ſemen nigrum, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quippiam reſipit.

Reperitur ſimilibus, & ſæpè iiſdem quibus Hydropeperi locis; floretq; eodem tempore.

Perſicaria à foliorum Perſicę ſimilitudine, nuncupatur. Germani Perſichkraut vnd Flochkraut: Belgæ Perſencruyt nominant. Sunt qui velint Plinij Plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in foliis conſpiciuntur plumbei coloris, notas. Sed Plumbaginem Plinius non à colore, ſed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur.

Naſcitur, Plinius lib. XXV. cap. XIII. ait, vulgò Molybdæna, id eſt, Plumbago etiam in aruo, folio Lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducata, ſi oculus ſubinde linatur, plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur. *Molybdæna Plumbago.*

Temperiem autem Perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.

LIBRI QVINTI PEMPTADIS QVARTÆ FINIS.

REM-

REMBERTI DODONÆI AD IVLIVM ALEXANDRINVM DE FABA EPISTOLA.

POSTEAQVAM annotationes tuæ, mi Alexandrine, in quædam Galeni loca ad me peruenerunt, atque in cap. XIX. lib. primi De alimentorum facultatibus incidiſſem, non ſatis potui admirari, quòd noſtram, de Bωna Germanis dicta, ſententiam ac iudicium olim tibi probatum, nunc putaueris (vt planè loquar) futilibus vaniſq́; quibuſdam argumentis refellendum. Placebant tibi tum ex Veteribus adductæ obſeruationes & variorum locorum teſtimonia, quibus Bωnam vulgò dictam Fabam, non eſſe κύαμον ac legitimam Fabam euicimus. Tantoq́; magis iudicium hoc noſtrũ tibi cõmendabatur, quòd olim etiam in eadem ſententia fuiſſet Doctiſſ. vir Euricius Cordus in ſuo Botanologico, quod tibi primus & oſtendi & communicaui. In quo iiſdem quidem, ſed paucioribus teſtimoniis vulgò habitam Fabam, ſiue Bωnam, non eſſe legitimam ac genuinam veterum Latinorum Fabam ac Græcorum κύαμον ipſe item docet. Cuius nos iudicium amplexantes, hoc ipſum quoque pluribus argumentis, ac ex Veteribus petitis teſtimoniis confirmare ac adſtruere anniſi ſumus. Quæ talia ſunt, vt vel ipſa luce clarius oſtendant, vulgarem Fabam ſiue Bωnam, nõ eſſe κύαμον & Fabam, ſed omninò alterius nominis legumen. Cumq́; confitearis ipſe, mi Alexandrine, argumenta ac teſtimonia noſtra magna & non pauca eſſe, tamen, à priore tua ſententia nunc recedens, hæc confutare conaris; vnicum & paruum, vt ipſe ais, his opponens, quo vniuerſum noſtrum iudicium corruiturum ſperas, ac neſcio qua temeritate tibi perſuades. An verò vnico & exiguo argumento dilui poterunt multa & magna? Falleris Alexandrine, ſi hoc ex animi ſententia cenſes. Maioris auctoritatis ſemper habita ſunt multa & magna argumenta, quàm pauca & exigua. Quid ergo te mouit, vt vnico eóque paruo argumento, putaueris magna & non pauca refellenda? Hilum ais. Hilúmne res minima ac nullius precij? Sanè ſi non aliud habes, quàm ab Hilo petitum aut diductum, ſententia tua in ſe mox corruet, & in nihilum abibit. Nam Hilum ne γρῦ quidem pro tua ſententia facere, aut tibi prodeſſe poteſt. Sed dilues quoque, dicéſque noſtra argumenta, atque ex Veteribus petita teſtimonia, aliter eſſe accipienda ac intelligenda, quàm nos fecimus. Sed de his poſterius. Nunc prius de Hilo nobis reſpondendum. Teſtes adducis Ciceronem, Varronem, ac Feſtum, magnos quidem celebres claſſicos auctores; ſed qui in nullo tibi patrocinentur. Neque enim pro tua ſententia ex his quicquam in medium proferre potes. Cicero eloquentiæ princeps Tuſculanarum quæſtionum libro primo, ſatis quidem Hilum rem eſſe minimam oſtendit, ſed tamen quid propriè ſit, multò minus aliquid eſſe Fabæ adhærens, non explicat: ex Poëta verba adferens:

—Num illud quod Siſyphus verſat
Saxum, ſudans nitendo, neque proficit hilum.

Varro Hilum ſignificare prodidit, non quod Fabæ adhærens reperitur, ſed medullam eius ferulaceæ plantæ quæ Aſphodelus dicitur, vt refert Iſidorus. Et hæc quidem de Hilo apud Ciceronem & Varronem. Ex his autem nihil quod ſecundum te faciat colligere potes. Supereſt Sextus Pompeius Feſtus, ex quo Hilum interpretaris minimum eſſe in Fabæ grano nigricans illud, quod in ſummo grani eſt. Addis deinde: quod in nullo (quòd ſcias) cùm viſatur, quàm Fabæ (nempe vulgaris) grano, nigrum exiguúmque id. hoc in quo viſitur Fabæ habendum eſſe granum ſeméque quaſi demonſtrari. Ac paulò pòſt: Et reperiri, ais, quidem in Phaſeoli quoque grano, ſed grani in medio, non autem in ſummitate nigrum quippiam. eſſeq́; id in Phaſeolo multò quàm in Faba maius, locumq́; occupare maiorem, vt propterea Hilum eſſe non poſſit; quippe non tam paruum: tum vero neque carpi aut decerpi digitis manuq́; ex Phaſeolis illud poſſe, vt ex Fabis poteſt. ex quibus exemptile eſt, & digitis decerptum, abiici in contemptum tanquam nihili res (vt fieri ſolet) poſſit. Hactenus quidem Alexandrine tua, in quibus Feſtum adducis, veluti pro tua facientem ſententia. Sed nec vel hunc ſententiæ tuæ adſtipulantem offendes; ſi modò emendata conſulueris exemplaria, quale eſt à Ioſepho Scaligero ſumma cum diligẽtia ac animaduerſione quàm correctiſſimum emendatiſſimumq́; an. LXXII. editum, in quo Hilum eſſe in ſummitate (vt tu refers) nigricans Fabæ grano adhærens haudquaquam legitur; ſed omninò aliter. Verba autem hæc ſunt Feſti: Hilum putant eſſe quod grano Fabæ adhæret. Vides nunc temerè Hilum te facere quod in ſummitate Fabæ grano adhæret: & Feſtum ſecus quàm exemplar habet à te teſtem adduci. Feſtus ſiquidem nullum locum deſignans, Hilum illud putari ait, quod Fabæ grano adhæret. Iam verò, vt & ipſe affirmas, Hilum exiguum quiddam eſt, atque idcircò veſtigium illud, in Phaſeoli medio, quo ſiliquæ annectitur, negas Hilum eſſe: Maius ſiquidem ais, quàm Hilum eſſe queat; vtpote nigrum

illud

illud in ſummitate Fabæ (vulgaris nempe) apparens, magnitudine excedens. Adhibe oculos, admone perſpicilla ſi caligant, profer in medium Bωnam, etiam minorem, & Phaſeoli granum ſiue fructum: obſerua deinde notam qua Phaſeoli fructus ſiliquæ adhæret, & nigricans illud oblongum, quod in huius Bωnæ ſummitate conſpicuum eſt, haud poteris non improbare ſentētiam tuam; & alienaà veritate te ſcripſiſſe non mox confiteri. Manifeſtiſſimum ſiquidem eſt, etiam minoris Bωnæ notulam oblongam nigricantem, maiorem eſſe & plus ſpacij occupare, quàm Phaſeoli, de qua ſcripſimus, nota ſiue veſtigium. Si ergo Phaſeoli veſtigium, Hilum dici non debet, quòd maiuſculum ſit, nec certè vel oblonga nigra macula, vel id, quo hæc tegitur, in ſummitate Bωnæ adhærens, Hilum eſſe poterit, nam ipſam in Phaſeoli grano apparentē notam quantitate excedunt: non modò quidem maioris, ſed etiam minoris Bωnæ, cuius, & nota nigra, & quo hæc contegitur vnguiculus minora ſunt quàm maioris. Quid reſtat nunc Alexandrine, niſi vt ingenuè agnoſcas, Hilum quod multis & magnis argumētis opponere ſtuduiſti, ne γρῦ quidem ac ne Hilum pro te facere, aut ſententiæ noſtræ aduerſari poſſe. Præter verò iſtud de Hilo inualidum argumentum, & aliud in medium producis, & ipſum nihili; de pulte videlicet, quæ Græcis ἔτνος dicitur, quam Galenus lib. 1. De aliment. facult. ex Fabis in ollis liquidam, in patinis ſpiſſam confici ſcribit. Tu verò ex nullo alio legumine meliorem præſtari, quàm ex vulgaribus Fabis, hoc eſt, Bωnis, nullamq́; hac frequentiorem menſis inferri addis. Ex quo autem legumine huiuſcemodi pultes Tridētini aut Ananienſes ruſtici coquant, ignorare me fateor. Sed in Pannonia ſuperiore, in Bohemia, ac in Belgio ſcio tales frequentiſſimè ex Eruilis parari. Et Galenus non ex ſolis Fabis, ſed ex quouis legumine ἔτνον parari, in lib. De Euchymia & Cacochymia ſcriptum reliquit. Ἔτνος, ait, οὖν ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἑψηθέντων ὀσπρείων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον: hoc eſt, Etnos appello ex decoctis oſpriis & leguminibus confectum. Quid nunc habes Alexandrine, cùm ἔτνος non modò ex Fabis, ſed & ex aliis leguminibus componatur? Atque ſic argumentis, exiguis (vt ipſus ſcribis) quibus magna & non pauca oppugnanda duxiſti, reſponſum eſto. Reliqua ſiquidem quæ præterea adfers reſponſione non ſunt digna, vtpotè ad rem non facientia. Pergamus igitur ad ea quibus noſtra diluere ac conficere te præſumis. Occurrunt autem primùm quæ de rotunditate ac paruitate Fabæ adduxi, quam talem eſſe, ex quarundam ſtirpium baccis ac ſeminibus ad Fabam comparatis oſtendimus, vt ſunt Terebinthi, Loti, Tiliæ, Taxi, Xyridisq́; fructus. Hic tu mox plures Terebinthos à Theophraſto lib. De hiſtoria ſtirpium deſcribi in medium adfers. Quod vt nemo negauerit, ita quoque fatendum ex femininis appellatis Terebinthis alteram fructu magnitudine Fabæ à Theophraſto deſcribi. Exiguum autem & rotundū huius eſſe vel amiciſſimus tuus Matthiolus teſtabitur: qui Terebinthum hanc pictura exprimit, quare non eſt quod incognitam ſuſpiceris aut affirmes. Indica eſt Terebinthus quam tu haud notam exiſtimas, ſed hæc fructum non Fabæ magnitudine, ſed amygdalis ſimilem profert. Loti verò, Tiliæ, & Taxi fructus, qui Fabis quoque comparati reperiuntur, neſcio vnde exiſtimes à Theophraſto maiores viſos, quàm ſint modò orbi noſtro ac præſenti tempore cogniti; hos etenim vel magnitudine vel forma iam alios factos à nemine hactenus proditum eſt. tuum iſtud eſt commentum aut potius ſomnium. Xyridis ſemen Fabæ ſimile quoque Dioſcorides refert, forma videlicet, nempe ϛρογγύλον, idcircò tamen nec colore nec ſapore ipſam referre ait, quod tu nihilominus affirmare ſtudes; Dioſcoridis verba in alienum detorquēs ſenſum, contra loquendi eius conſuetudinem, & ſecus quàm à quoquam vnquam hæc verba accepta ſunt. Interpretaris verò & ϛρογγύλον eſſe, id quod teres & cylindratum, & ſimiliter contra Dioſcoridis mentem loquendiq́; vſum. Dioſcorides ſiquidem ϛρογγύλον globoſam figuram habens appellat, nō quod teretem aut cylindri formam obtinet; Ariſtolochiam oblonga & cylindri ferè modo terete radice μακρὰν: alteram verò globoſa radice ϛρογγύλην vocat. ita & κρόμμυον ſiue cepam, cuius bulbus ad globoſam figuram accedit, ϛρογγύλον nominat. κρόμμυον, ait, δριμύτερον τὸ μακρὸν τοῦ ϛρογγύλου. Sunt & talia globoſa rotunda nonnulla alia; vt Rubiæ ſemen, ſylueſtris vnius Cymini capitula, Ruſci baccæ, &c. quæ Græcè à Dioſcoride ϛρογγύλα quoque dicuntur. Latini hæc rotunda appellant; ſed magis propriè globoſa dixerint, nam & rotunda habentur, plana ac compreſſa circularem habentia circumferentiam, vt ſunt Sampſychi, Cotyledonis, Cyclaminiq́; folia, Cretici Seſeleos ſemen, Lupini fructus, Anthemidis capitula, Achilleæ aliorumq́; ſimilium vmbellæ, quæ à Dioſcoride haudquaquam ϛρογγύλα, ſed περιφερῆ perhibentur. In Tithymalo Paralio non eſt hærendum, neque refert huc adduci, quomodo vel in Oribaſii vel Plinij exemplaribus legatur. ipſe notiſſimus eſt, & non in Italia, verùm & Belgij maritimis nonnullis frequens naſcitur. Vmbellam fert paruam, quam Dioſcorides κεφαλὴν nominat, & περιφερῆ eſſe tradit, in qua fructus, aliorum Tithymalorum æmulus. Plinij exemplaria quædam magnitudine Fabæ hunc eſſe habent: alia verò aliter. Oniſcos autem Galenus eſculentis Fabis ſimiles facit, non colore, vt tu interpretaris: ſed (ſi diligenter verba eius expendantur) tunc vbi ſeſe in globuli figuram contraxerint. Si etenim colore ſimiles eſſent, quorſum opus foret in globulum aut ſphæram contrahi, vt ſimiles Fabis redderentur? Nam ſeſe in orbiculum ſiue ſphærulam contrahendo colorem haud immutant. Sunt autem Oniſci

non

non omnes natura tales, ſed præcipuè tantummodò φαιοὶ κατὰ τὴν χροίαν ὄντες, id eſt, fuſci colore exiſtentes. Inter Oniſcos ſiquidem quidam ſunt colore ſordentes, ac terreum quid præ ſe ferentes, qui omninò non conglobantur, aut certè nec citò nec facilè: alij ad cæruleum colorem inclinant, & ſuperficie nonnihil ſplendent. Hi ſunt φαιοὶ à Galeno nuncupati, qui facilè & vel leuiſsimo contactu ſeſe in globulum conformant, quam formam vbi acceperint, Galenus ait eſculentis Fabis perſimiles eſſe, atque idcircò & κυάμους à nonnullis appellari. Intelligis modò Galenum ac ſenſum verborum eius tenes? Hunc neſcio quomodo aliò detorquere conaris perperam eius verba transferens, ne Fabam veterũ paruam ac abſolutè rotundam tibi confitendum foret. quod tamen tandem agnoſcere debebis; vtcunque & alium elabendi modum quæras; Oniſcos cùm ſe contrahunt orbicularem ac ſphæricam formam prorſus non reddere, ſed oblongam ex parte referre ſcribens; quæ Fabæ figura eſt & forma, vt tu addis. Hic iterum te moneo, vt cæcutiẽtibus tuis oculis perſpicilla admoueas, quò de figura Oniſcorum contractorum rectius iudicare, & in abſolutæ ſphæræ modum hos ſeſe contrahere (talem enim formam exquiſitè referunt) melius videre queas: atque hanc elabendi rationem ac viam tibi in nullo vtilem eſſe cognoſcas. Simili modo & illudere noſtrum argumentum ex cap. de Aphace & Vicia ſtudes, in quo hæc verba ſtatim initio leguntur: τὸ σχῆμα τῶν σπερμάτων τούτων οὐ στρογγύλον ἐστὶν, ὥσπερ τὸ τῶν κυάμων, &c. id eſt, forma horum ſeminum non eſt globoſa, veluti eſt Fabarum. Quibus verbis τοὺς κυάμους στρογγύλους, hoc eſt, globoſos eſſe manifeſtè innuitur. Tu verò στρογγύλον non quod globoſum, ſed quod teretem figuram habet, iterum eſſe contendis. Ad quod non aliud reſpondeo, quàm quæ paulò antè de στρογγύλῳ ſcripta. Acrochordones, Thymos, Epinyctidasq́; exigua eſſe tubercula, quis negauerit? Si fortuito caſu aliquod iſtorum quandoque maius reperiatur, ad hoc comparatio non eſt facienda. Ad ea enim quæ frequentiſsima ac communiſsima, comparatio adhiberi ſolet. temerè idcircò & præter rem adfers te verrucas vidiſſe dimidiatæ vulgaris Fabæ magnitudine. De pondere verò Fabæ quæ ſcripſimus per euidentem calumniam diluere laboras. Ais te ex aceruo commune granum Fabæ accepiſſe, idq́; vix decem tritici grana pependiſſe. Accepiſti haud dubiò minoris Bωnæ granum. At ego non iſtius ſed maioris Bωnæ fructum ſæpè dimidiam drachmam pendere ſcripſi. idq́; in cap. de Bωna maiore. Quod ne inficias ire poſſes, hinc quoque & maiores & minores aliquot Bωnas ad te miſi, vt diſcrimen vtrarumque cognoſceres, quod videris noluiſſe animaduertere, tametſi ſeparatis capitibus à me de his ſit ſcriptum. Harum maiores (plus minus) ſemidrachmam pondere æquarunt, tametſi nõ huius generis maximæ, ſed mediocris magnitudinis tantummodo. An ne manifeſta calumnia, ad minores pertrahere, quod de maioribus ſcripſi? Ita ſanè videtur. Maiores autem negabis fortaſsis te vnquam vidiſſe, quod certè non potes, cùm Viennæ & Pragæ harum & recentium & aridarum etiam ſit vſus, vbi haud dubiò, illas non ſolùm vidiſti menſis inferri, ſed, vt veriſimile eſt, guſtaſti & ediſti quandoque. Sed diſsimulandum hoc erat, vt liberior calumniandi occaſio relinqueretur. Quod non hoc loco, ſed & alibi facere videris, ſiquidem quòd Bωna in auditorium meatum incidere nequeat, id quoque de minoribus accipis, in cap. tamen de maioribus Bωnis à nobis traditum. Vidiſti ne aliquando tam patentem hominis auditorium meatum, vt in eum facilè maior Bωna incidere potuerit? negas. Quid ergo hîc cauillaris? Simile eſt de gallo gallinaceo, quem ais poſſe Fabas deglutire: minores Bωnas fortaſsis poſſet; ſed maiores à gallo non meminiſti integras (vt credo) deuoratas. Hîc verò etiã cauillaris, in ὀνείρῳ Luciani legi affirmas, quod ex ἐνυπνίῳ citaui: eſto. ſit lapſus iſte tranſſcribentis vel meus, quid ad rem? Luciani locum eſſe confiteris: atque in eius Dialogis reperiri Mycillum obiicere gallo, quòd Fabas ſublegiſſet. De reliquis abſtineo, vt de formicis Fabæ tunicã adferẽtibus, &c. quia ne minora ac tenuia nimis, vt ais, proſequamur poſtulas. Ad Ariſtotelis locum lib. De Hiſtoria animalium ſexto veniendum. In hoc autem quaſdam voces aliter reddendas cenſes, quàm à Theodoro Gaza ſint conuerſæ. Verùm prætermiſsis iſtis ad inſpectionem pulli te prouoco. Frange ac aperi ouum gallinaceũ decimo, vndecimo, aut duodecimo ab incubitu die, qualisq́; tunc ſit pulli formatio cõſidera & vide. Reperies caput formatũ, & vtrinq́; eminentes oculos, partibus tamen eorum indiſcretis, reliqui verò corporis fibras ac rudimenta: vt hinc pateat haud perperam ab Ariſtotele ſcriptum, decimo die caput reliquo corpore grandius eſſe, & oculos Fabis maiores per id tempus eminere; Fabis videlicet quas veteres κυάμους dixerint. Quid nunc Alexandrine, Fabam ne de loco ſedeq́; ſua deiectam reſtituiſti? & de bonorum facultatumq́; ſuarum poſſeſsione deturbatam reduxiſti? exauctoratæ auctoritatẽ reddidiſti ne omnem? Ita enim lib. VII. De ſimp. medic. facult. cap. de Faba inaniter gloriaris, triumphum canens ante victoriam. Sed erubeſcere te nunc video, Salua res eſt. Agnoſcis modò te temerè nimis Euricij Cordi ac noſtram ſententiam impugnaſſe, tuaq́; argumenta omnia concidiſſe, ac in nihilum euanuiſſe: Bωnamq́; nec maiorem, nec etiam minorem, veterum κύαμον Latinis Fabam dictam, eſſe confiteris. cùm orbicularem ſiue ſphæroïdem formam, neutra obtineat, qualem κύαμον eſſe, abundè oſtenſum. Vale.

REM-

REMBERTI DODONÆI AD IVLIVM ALEXANDRINVM EPISTOLA ALTERA:

DE PHASELO.

DVDVM *abſolueram Alexandrine priorem epiſtolam, cùm in locum ſecundi libri De alimentorum facultatibus cap. primi, inciderem, vbi refers recentis Phaſeli ſiliquas eſculentas eſſe, vt & Phaſeoli ſiue Dolichi; ex quo deinde nonnullam occaſionem iterum arripis, reiiciendæ ac reprobandæ noſtræ de vulgari Faba ſiue Bœna ſententiæ. Galeni ſunt verba,* κυάμων δ' οὐκ ἔστιν χλωρῶν ὁ λοβὸς ἐδωδιμὸς: *id eſt, Fabarum autem viridium ſiliqua non eſt eſculenta. Quibus tu hæc adiicis:* Vbi igitur ſunt, qui noſtrates Fabas maiores, minoréſve, veterum eſſe Phaſelos perſuadere nobis conantur? eſt ſiquidem Phaſeli ſiliqua eſculenta, recentis, vt & Faſioli, ſiue Dolichi, itidem recentis: eſtur enim vtraque hodie pariter: at Fabarum nuſquam editur. *Hîc optarim interrogatum te Alexandrine apud quem auctorem vnquam legeris Phaſeli recentis ſiliquas edules eſſe. Nullum enim (ſi rectè iudico) auctorem proferre poteris. Nam Galenus, eodem loco, ſolius Dolichi, dum adhuc virescit, fructum integrum veſcum eſſe teſtatur. Fructum autem nominat, quod ex ſiliqua & ſemine componitur. Vnde ergo Phaſeli etiam immaturum fructum eſculentum eſſe cognouiſti? Sed fortaſſis Phaſelum, Phaſeole ſiue Dolicho congenerem facis: vt poſteriora tua verba oſtendunt, in quibus Phaſelos & Phaſeolos ſiue Dolichos veluti duo differentia quidem legumina nominas, ſed tamē forma ſimilia eorū ſemina affirmas, & renū quorundam animalium ſimilitudinem vtraq; referre.* Illud inſuper (*ais*) in vtriſque, Phaſelis inquam, & Phaſiolis, ſiue Dolichis, magna cum animalium quorundam renibus ſimilitudo, in Fabis nulla. *Hæc certè verba oſtendunt exiguum te diſcrimen inter Phaſelum triſyllabum, & Phaſeolum tetraſyllabum ſiue Dolichum agnoſcere. Quod & cap. XXV. eiuſdem libri apertius oſtendis. vbi Phaſelum aliud nihil eſſe affirmas, quàm qui ab Italis omnibus Faſolo dicitur: Phaſiolum verò (vt quibuſdam placet) nihil aliud quàm Faſolo Turcheſco, à Dioſcoride Smilax hortenſis, à Galeno verò Dolichus dictus, cum Phaſelo genus non diuerſum, ſpecie, vt ais, diuerſa tamen. Hîc velim ex te ſcire, mi Alexandrine, quid inter hæc genere eadem, ſpecificam differentiam pariat, quod tu nec exprimis nec oſtendis. Sunt quidem, ſcio, nonnulli, qui inter Phaſeoli albida ſemina, & alia quæ vel lutea, vel rubentia, vel nigricantia, vel ex albido nigroq; permixtis colorata, diſcrimen facere conantur: propterea quòd albida ſemina renum quorundam animalium figuram paulò magis exprimere videantur, quàm alterius coloris. Quod ſi autem huiuſcemodi eſt diſcrimen, quo ſpecie diuerſa ac differentia eſſe exiſtimas: valde exiguum illud eſt, & certè tam exiguum, vt nec nomine nec ſpecie, hæc ea propter diſtinguenda ſint. Neque enim color vel nomen vel ſpeciem mutat, niſi alia adſint diſcrimen oſtendentia. Cuiuſcunque ergo coloris Dolichi ſemina ſint, haud idcirco nominibus diſtinguenda, & quædam Phaſeli, alia Phaſeoli dicenda. Phaſelus etenim haud alius eſt, quàm vulgaris Faba Germanis Bœna dicta, à Phaſeolo ſiue Dolicho differens: vt Pempt.* IIII. *lib.* II. *cap.* I. *abundè multis oſtenſum eſt. Quibus accedere poteſt, quod Galenus lib.* I. *De alimentorum facult. inter ea ſemina, quæ in aqua eoúſque dum radices egerint, id eſt, germina fecerint, macerata eduntur, Phaſelos quoque recenſeat: & noſtra hac ætate vulgares Fabæ, ſiue Germanorum Bœnæ in aqua maceratæ quoque edantur; & quidem à Religioſis montis Athou: vt Bellonius Singularium lib.* I. *cap.* XXXVIII. *&* XLVIII. *refert, quos veriſimile eſt hanc conſuetudinem à veteribus retinuiſſe, ſic vt & hinc colligendum videatur, veteribus Phaſelos dictos fuiſſe, quas modò vulgò & perperam Fabas, Germani verò Bœnas vocant. Semina autem quæ in aqua macerata, donec radices produxerint, eduntur, referente Galeno, ſunt Fœnigræci, Phaſeli ac Eruiliæ; item & Lupini. horum autem nullum cum vulgari Faba ſiue Bœna conuenire poteſt, excepto ſolo Phaſelo. Proinde & hæc tua argumenta planè Alexandrine concidunt, neque enim vulgarē Fabam Phaſelum eſſe negare potes. multò verò minus, legitimam Fabam eſſe affirmare. Neque tibi in vllo prodeſſe queunt Galeni verba quæ ex cap. de Dolicho, haud integra ſed mutila in medium profers; deinde & aliò detorques. Refert Galenus Dioclis verba de Dolicho ac Piſis, poſt quæ deinceps Ochri, Lentis, Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri ſiue Cicerculæ nomen prætermittens, eandem, inquit, dubitationem præbet. (quam videlicet Hippocrates prius) Dicere tamen (addit) quis poſſet: omnia hæc, Ochrum, Lathyrum, Faſelos, vnum eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. Hîc tu mox Alexandrine adiicis:* Et re vera ſunt

genere eadem, ſpeciebus quibuſdam diuerſa cuncta hæc. *At Galenus, dicere aliquos poſſe eadem eſſe genere hæc refert; non, vt tu, affirmat. An ne Ochri, Lathyri, ac Faſeli eadem ſunt? negas. Sed Phaſelum ac Phaſeolum eadem genere eſſe reſpondes. Verùm hoc ex iſtis Galeni verbis colligi nequaquam poteſt. Deſine ergo Galeni verba ad alium ſenſum, contra mentem eius detorquere, & integra, non mutila, in medium proferto. Quod quia abs te non factum, hîc integra adſcribenda putauimus.* In libro De ratione victus, Hippocrates ſcriptum ſic reliquit: Piſa minus quidem inflant, ſed magis per aluum ſecedunt: Ochri autem & Dolichi iis quidem ſecedunt celerius: verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt affluentius. Cùm enim Hippocrates his verbis Piſa Fabis comparet, quarum prius vt cibi flatulenti meminerat: deinde Ochros & Dolichos adſcribat, in eo ſignificat, Dolichon eiuſdem eſſe generis cum prædictis ſeminibus, & potiſſimùm cum Ochris. Verùm cùm nullam prorſus Lathyri aut Phaſeli mentionem fecerit, ſuſpicari quodammodo poſſumus, illorum ſeminum quoddam licere appellare Dolichon. Quod ſi quis Phaſelos etiam in Lathyrorum genere reponat, negare ſaltem non poterit, quin Lathyri in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in Leguminum catalogo, vt Fabas primas recenſuit, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit: Dolichi verò non minus quàm Piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet, ad deiectionem, vincuntur. Verùm is quoque deinceps Ochri quidem, & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri autem nomen prætermittens, eandem præbet dubitationem. Dicere tamen quis poſſit, omnia hæc, Ochros, Lathyros, Phaſeolos, vnum eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Hæc ſunt, mi Alexandrine, integra Galeni verba, quæ quàm nihil pro tua ſententia faciant, vel noſtræ aduerſentur, ſatis manifeſtum. Vale.*

F i n i s.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE OLERIBVS, ET CARDVIS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS QVINTA.

DE HERBIS EDVLIBVS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ANTECEDENTE *Pemptade Frumentorum leguminumq́; materia comprehenſa eſt: Nunc altera edulium herbarum ſuccedit pars, quæ Olerum hiſtoria continetur. Eſt autem inter hæc differentia haud exigua. quædam etenim herbæ ſiue foliis edulia ſunt: alia fructu: radicibus verò non pauca.*

Eorum autem, quæ herba ſiue foliis edendo ſunt, duplex eſt genus: nonnulla enim tota, ac ſubinde ſola edi poſſunt, vt Atriplex, Beta, Braſſica, Lactuca, &c. alia verò nec ſola nec tota eduntur, ſed ciborum ac olerum aliorum condimenta ſunt, vt Apij genera, Sinapi, Eruca, Naſturtium, &c. Quæ omnia vt vere Olera dicuntur, ſic & hæc, Pemptas iſta explicabit: Additis quinto loco ſpinoſis Carduis, quorum nonnulli edules ſunt, vt Cinara, Carduus Leucographus, & alij.

Primo autem loco occurrunt herbæ, quæ totæ ac ſubinde ſolæ eſitantur. additis interim & iis, quæ cognatione aliqua ipſis adhærent, tametſi etiam edules non ſint. Nec enim, vt ſæpius admonuimus, ſimiles ab inuicem diuellendas exiſtimauimus: Iam & expediens cum vtilibus inutiles deſcribi: Ita enim facilius vna ab altera dignoſci poteſt.

DE ATRIPLICE. CAPVT I.

ATRIPLICIS genera ſunt duo: hortenſe ac ſylueſtre.

Hortenſi caulis procerus & erectus nonnullis alis & ramis brachiatur: folia lata, acuminata, & Bliti foliorũ ęmula, lęuiora interim molliora q́; floſculi exigui ſubluteí coaceruati. ſemen foliatum, tenui cortice obductum, racematim cohæret. radix in altum deſcẽdit, multæ ex qua fibræ promuntur. Sunt folia cauleſq; initio ſubcandido relucentia colore, ac veluti tenui reſperſa farina; procedente verò tempore in luteum nonnihil ſubinde elangueſcunt. 1.

Sylueſtris læuitate formaque foliorum, floribus, ſemine folioſo hortenſem æmulatur, ſed humilior ac minor eſt omnibus partibus. 2.

Vtriuſque generis caule, foliiſque, & ſucco rubens ſpecies etiam quandoque reperitur; frequentius tamen hortenſis. 3.

Eſt verò & alia ſylueſtris, humillima, ramoſior, foliis anguſtioribus, floribus, ſeminibuſque prioribus reſpondens. 4.

In hortis olitoriis frequenter, Satiua etiam non ſata prouenit. Sylueſtres iuxta vias, ſemitas, ſcrobes, & margines agrorum ſæpius gignuntur.

In Maritimis ad Tergeſtini ſalinas à ſe repertam & Atriplicem quandam Matthiolus refert, humi ſuis caulibus procumbentem: foliis candidis, Spinachiæ minoribus: ſemine in ſummis virgis racematim congeſto. radice multiplici. quam Marinam appellat. 5.

Iunio ac Iulio, ſubinde Auguſto menſe vigent, ſemenque perficiunt.

Græcis ἀτράφαξις dicitur: item & χρυσολάχανον: Latinis Atriplex, & Aureum olus: Officinæ Latinam retinent nuncupationem: Germanis Molten/ Milten: Belgis Melde: Italis *Atriplice*, & *Armola, Trapeſe*: Hiſpanis *Armolles*: Gallis *Arrouches, ou bonnes dames*: Anglis Orage: Bohemis Leboda. Plinius de Atriplice & Chryſolachano ſeorſim differit, veluti ab inuicem differentibus: De Atriplice ſiquidem lib. XX. De Chryſolachano lib. XXVII. cap. VIII.

Atriplex hortenſis.

Atriplex ſylueſtris.

Atriplex ſylueſtris humillima.

Atriplex marina.

vbi ſic ſcribit. Chryſolachanon, inquit, in Pineto Lactucæ ſimile naſcitur: ſanat neruos inciſos ſi confeſtim imponatur. Et aliud genus Chryſolachani traditur flore aureo, foliis Oleris.

Temperamento Atriplex, Galeno auctore, in ſecundo ordine humida; frigida in primo: hortenſis verò etiam humidior ac frigidior Dioſcorides edi olerum modo coctam ait: aluũ item mollire; ac panos quoque diſcutere, ſiue cruda ſiue cocta imponatur. Semen cum aqua mulſa regium morbum ſanare.

Pes anſerinus.

Garoſmus.

Galenus huic ex eo abſtergendi vim adeſſe exiſtimat, & iocinoris obſtructiones aperire poſſe.

De Pede anſerino. CAP. II.

AD Atriplicum genus referenda vulgaris occurrit herba, Pedem anſerinum appellant. cubitali aut altiore caule, nonnihil ſtriato, ac ramoſo hæc aſſurgit. foliis circumueſtitur latis, læuibus, ſplendentibus, aliquot ſectionibus per oras diuiſis. floſculi exigui ſubrubent. ſemen ramulorum cacuminibus racematim adhærens, Atriplicis ſylueſtris ſatis ſimile eſt. radix in multas fibras diuiditur.

Secus veteres parietes, vias, ſemitas, alibiq; incultis ac deſertis humentibus nonnihil locis frequens exit.

Viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis.

Nomen recentior ætas Pedi anſerino dedit, à ſimilitudine pedis anſeris, quem angulis & ſectionibus ſuis, foliũ quadantenus exprimit: Germanicè Genß füß: eadem vocatur Gallicè *Pied d'oye*: Italicè *pede di Ocha*: Anglicè Gooſe foote: Belgicè Ganſen voet.

Facultate hæc herba frigida quoque ac humida eſt, & quidem non minus Atriplice, ſed, vti apparet, etiam amplius refrigerans. Suum generi exitialis ac pernicioſa, ſi edatur, fertur. In Medicinæ vſum non admittitur: multò minus inter edulia.

De Garoſmo. CAP. III.

ADMODVM fœtida hæc herbula eſt, corrupta putridaq; ſalſaméta, ac fœtens horum ius grauiſſimo moleſtiſſimoq; odore ſuperat. exiguis repit cauliculis, circa quos foliola colore formaq; Atriplicis, ſed minora multò, omnino videlicet exigua: floſculi puſilli: ſemenq; minutum veluti ſylueſtri Atriplici. radix tenuis fibris nonnullis capillatur.

Locis incultis, iuxta ſemitas naſci gaudet: ſemel ad hortos tranſlata diutinè recurrit.

Annua eſt vti reliquæ Atriplices, cum quibus viret, viget, ac perit.

Garoſmum ex eo quod fœtidum γάρον, ſiue liquamen piſcium redoleat Cordus appellat: Tragium Germanicum aut Atriplex fœtida dici poteſt; hirci ſiquidem viroſum odorem, huius fœtens odor etiam ſuperat. Ad Atriplicum autem genera referendum.

Nullus autem vſus eſt herbæ; ex vtero tamen laborantibus grauitate odoris prodeſſe poteſt: Nam vti Hippocrates ait: Cùm vterus ſtrangularit ad nares graueolentia adhibenda.

Chenopodium vulvaria, L.

De Blito. CAP. IIII.

Blitum maius.

Blitum minus.

Blitum rubens.

Blitum maculoſum.

Amarantus purpureus ſaturo cocci colore.

Amarantus maior floribus obſoleti coloris.

BLITI plura ſunt genera, magnitudine, tum & nomine differentia.

Quod maius appellatur, ſupra duos aut tres pedes attollitur: caulis eius rotundus in alas non paucas diſtribuitur. Folia ſunt lata, acuminata, veluti Atriplicis, ſed virentiora ac glabra: floſculi & ſemina latis membranis incluſa in ramulorum faſtigiis racemoſa. radix multiplicibus fibris deorſum demittitur. 1.

Minus Blitum humilius eſt, foliiſque anguſtioribus: floſculi huius obſcurè rubent: ſemina vt Atriplicis ac maioris Bliti: radix eiuſdem modi. 2.

Vtriuſque rubens quædam reperitur ſpecies. maioris autem caules potiſſimum rubent: minoris verò & caulis, foliaque, ac radices; quæ & è purpura rubicantem ſuccum attritu reddunt. 3.

Eſt & Blitum foliis non modò virentibus, ſed rubro luteoque coloribus pulchrè diſtinctis, forma prioribus ſimile. Quod non abs re Blitum maculoſum ſiue maculatum dicitur: & à nonnullis herba Papagalli, aut rectius Pſittaci herba, à foliis variè coloratis, ſimilitudine Pſittaci plumas referentibus. 4.

Iam & ad Bliti genus referendus quoque venit Amaranthus purpureus vterque, cùm cocci ſaturato ac eleganti rubore tinctas; tum obſoleti coloris ampliores ac laxiores ſpicas progignens: De quibus Pemptadis 2. lib. 1. ſcriptum eſt. 5. *Amarantibus.*

Paſſim reperiuntur vulgaria Blita locis incultis: non rarò in hortis ſponte enaſcuntur.

Vnà cum Atriplicum generibus recurrunt, vigent, ac florent.

Græci Βλῆτον: Latini Blitum appellant: Germani Maier: Hiſpani *Bredos:* Itali *Biedoni, Blito:* Galli *Blete.*

Olus, Galenus ait lib. VI. De ſimpl. med. facult. eſculentum eſt Blitum, humidæ frigidæque temperaturæ, in ſecundo maximè exceſſu. Alimentum autem corpori præbet exiguum, vt 2. de De aliment. facultatibus. Ex oleribus ſiquidem eſt ἀποίοις, ſiue guſtabilis qualitatis expertibus; quorum ſubſtantia aquoſior eſt.

Huiuſcemodi autem olera non ſolum exiguum nutriunt, ſed & ad facilem deiectionem ſunt propenſa, non tamen vehementer, cum nulla ipſis adſit qualitas acris aut nitroſa, quæ ventrem ad excernendum excitet.

De Spinachia. CAP. V.

Spinachia.

SPINACHIA Blito vel etiam Atriplici cognata eſt. folia profert mollia, obſcurè virentia, ſucci plena, acuminata, & latiore baſe triangula, iuxta pediculum ſæpenumero vna vtrimque profunda ſectione diuiſa: caules teretes, pedales, intus concauos, ſimilibus foliis conueſtitos, iuxta quæ, tum & in faſtigiis ramulorum floſculi racematim cohærent, ſuccedente molliter ſpinoſo ſemine. radix tenuibus fibris cõſtat.

In hortis facillimo cultu prouenit: ſolum vix vllum refugit.

Quouis ferè anni tempore ſeri poteſt. Vere ſata citò adoleſcit, & intra duos menſes perficitur. Quæ verò Autumno ſeritur, non ita celeriter increſcit; ſed per hyemem reſtans, mox primo Vere ſemen profert.

Spinachiam noſtra ætas appellat: nonnulli Spinacheum olus: alij Hiſpanicum olus: Fuchſius Græcè Σπιναχίαν vocat: Ab Arabibus ac Serapione Hiſpanac dicitur. Sunt qui σευτλομαλαχὴν, aut τευτλομαλαχὴν, id eſt, maluaceam betam nominant. Germanis Spinet: Belgis Spinagie: Hiſpanis *Eſpinaca*: Italis *Spinacci*: Gallis *Eſpinars*: Anglis Spynache.

Falluntur qui Plinij Boulapathon eſſe exiſtimant: Lapathi ſiquidem genus Boulapathon eſt: radicis tantum altitudine ab aliis differens, vt lib. XX. cap. XXI. ipſe refert. Nec quoque Hippocratis Blitum eſt, quod veluti linguá eſſe ſcribit lib. II. De morbis muliebribus: Nam inter ſubditítia iſtud refertur, quę rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac ſiſtunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam eſt, adſtrictione omni carens.

pa- thon.

Eſt autem Spinachia humida planè ac frigida ordine ferè ſecundo; ſed humida magis: ex olerum numero, quorum ſubſtantia aquoſior, & ſapor qualitatis expers: citò idcircò deſcendit, & aluum emollit.

Editur decocta, ſed alimenti exiguum aut nihil confert: flatulenta nonnihil eſt, & nauſeam facilè parit, niſi Zinzibere aut alio conſimili condiatur: Recipitur & inter cruda acetaria recens enata, prius ſcilicet quàm latiora ei ſubnata fuerint folia.

De Beta. CAP. VI.

BETA duorum eſt generum: candida vna: nigra altera: cuius vna ſpecies radice eſt craſſa admodum, ac eduli.

1. Sunt autem folia priori magna, lata, læuia, reſplendentia, quandoque dilutius, aliàs ſaturatius virentia: caules longi, bicubitales, ſtriati, in ramulos effuſi: circa quos initio floſculi copioſi ordine digeſti, colore ſubuirentes: deinde ſemina aſpera, rugoſa. radix teres, longa, intus candida eſt.

2. Altera Beta foliis, caule, ſemine, radiceq́; ſimilis, ſolo colore differens eſt. qui in foliis, caulibus rubens elucet.

3. Tertia & caule foliiſq́; rubet, ſed ſubinde dilutius. radices verò habet paulo breuiores, ſed craſſas, Napis ſæpenumero perſimiles, quæ interiore pulpa rubent, & ori quàm reliquorum gratiores, ciboque aptiores.

Seritur in hortis Beta: ſolum amat madens ac lætum. Oportuniſſima ſatio eius Vere: tota æſtate viret, nec non & hyeme: altero anno caulis cum ſeminibus aſſurgit.

Iulio aut Auguſto ſemen ad maturitatem peruenit.

Tertiæ radix priuſquam caulis exeat eruenda, alioqui cibo inutilis futura.

Græcis Σεῦτλον, τεῦτλον, & à nonnullis τεύτλιον dicitur: Latinis Beta: Germanis Mangolt: Belgis Beete: Italis *Beta, Bietola*: Hiſpanis *Aſelgas*: Gallis *de la Porée, Bette*: Anglis Bete.

Nomine

Beta candida.

Beta rubra.

Beta rubra Romana.

Nomine vicina eſt σευτλὶς dicta: ſed vt apud Athenæum diuerſum genus & à Beta differens.

Candidam Betam σικελικὴν, id eſt, Siculam 1.
cognominari Theophraſtus ait: Hinc Siclę vox, qua Barbari & Officinæ pleræq; Betá appellitát.

Tertiam Betam Germanis rot Ruben / id eſt, 3.
Rapum rubrum dici Fuchſius auctor eſt. Non eſt tamé Rapi, ſed Betæ ſpecies, quam nonnulli Romanam Betam vocant.

Cæterùm Beta candida quidem humidum 1.
ac frigidum olus eſt, quod adiunctam quandam ſalſilaginem ac nitroſam facultatem habet: vnde & extergit, & per nares pituitam euocat. Cocta autem editur, citò deſcendit, & aluum ad excernendum & deponenda excrementa excitat; præſertim cum iure in quo decoquitur ſumpta: abſque iure eſitata, depoſita nitroſitate, minus extergit, ac aluum irritat. Nutrimentum autem ex Beta qualicunque tandem exiguum aut nullum corpori accedit, idque minus quàm ex Lactuca probum.

Succus autem naribus inditus pituitam clementer extrahit & caput purgat. Decoctum foliorum & radicum furfures & lentes abſtergit. Radix deraſo nonnihil cortice ano glandis modo impoſita, aluum quoque ad excrementorum expulſionem inuitat, præſertim exiguo ſale conſperſa.

Rubra Beta nonnullæ adſtrictionis particeps, 2.
aluum minus mouet, ſed cibo minus idonea.

Tertiæ

Tertiæ radix, menſibus hybernis, cum ſale & aceto condita, acetarij alterius loco ſubinde cocta infertur: palato & ori grata.

De Braſsica. CAP. VII.

Braſſica vulgaris ſatiua.

Braſſica rubra capitata.

BRASSICAS duas Dioſcorides facit: ſatiuam vnam, ſylueſtrem alteram: & quidem præter tertiam Marinam, quæ ad Helxines genera pertinet: de qua lib. 3. Pempt. tertiæ. Tria autem huius Theophraſtus genera ſtatuit, οὐλοφύλλον, ſiue Criſpum vnum: alterum λειοφύλλον, Læue: tertium ἄγριον, ſiue ſylueſtre. Theophraſtum Cato imitatur, tres quoque Braſſicas referens: primam quidem læuem, grandem, latis foliis, caule magno: alteram criſpam: tertiam minutis caulibus, teneram & acerrimam. Eandem diſtinctionem refert & Plinius lib. XX. cap. IX. vbi in tres ſpecies diuiſiſſe eam ait Græcorum antiquiſſimos: vnam criſpam: alteram λείαν: & tertiam, quæ propriè appellata ſit κράμβην: Libro verò XIX. & alia plura genera his adiicit, Tritianum, Cumanum, Pompeianũ, Brutianũ, Sabellicum, Lacuturrium.

Noſtra ætas non paucas quoque obſeruauit, vel colore vel forma differentes, Braſſicas. Quædam enim ſeſſili folio patulæ ſunt: aliæ contracto capitatæ: nigræ nonnullæ: pleræque albidæ; vel etiam ſaturato colore virentes: Iam & læui folio iſtæ: illæ verò criſpo, aut laciniato. Eſt & in caulibus differentia.

1. Prior Braſſicæ ſpecies foliis luxuriat magnis, latis, expanſis & patentibus, iiſque in ſaturato cum virore rubore nigricantibus: pediculis tamen foliorum, coſtis ac fibris paulò dilutius rubentibus. caulis qui è mediis Vere ſurgit foliis ramoſus, floſculos profert luteos; ſiliquas oblongas, quales Rapi, & ſemina rotunda ſimilia. radix fibris firmatur.

2. Huius ſpecies & quędam foliis in orbem & globum contractis capitata reperitur, cuius tamen globoſum caput minus quàm albidę capitatæ. color verò foliorum huius dilutius etiam quàm antecedentis rubet: reliqua conueniunt.

3. Tertiæ folia minora ſunt, vtrimque ad coſtam vſque mediam profundius ſemel atq; iterum inferius inciſa, per margines verò admodum criſpa: in reliquis non differt.

4. Quarta foliis eſt fiſſis, & in lacinias multas diſſectis: ſecus ab aliis non differens.

5. Quinta caule foliisq; omnino minor eſt, & natura ſua ſylueſtris: idcircò nec in cibatu deſiderata:

Braſſica criſpa.

Braſſica Selinoides.

ſiderata: ſeminis autem cauſa præcipuè ſeritur ac colitur, ex quo ſubinde non exiguus quæſtus accedit.

Sexta caule innititur craſſo: folia initio effundit ampla, lata, ex albo virentia, craſſis coſtis 6.
albidioribus diſtincta, reliqua in globi aut capitis formam arctiſſimè contrahit, quæ candidiſſima ſunt. quibus Vere diſſolutis caulis aſſurgit ramoſus, floſculos, ſiliquas, ac in his ſemina proferens.

Eſt verò & alia quædam capitata, albida quoque, quam Sabaudam vocant. oblongiora 7.
huius ſunt capita, minusq́ arctè concluſa, quæ ſi Vere explicentur, caules emittunt ſimiliter ramoſos, floribus albidis ſpecioſos: quos ſiliquæ & ſemina ſuccedunt aliorum ſimilia. Hyemis rigorem hæc non ſuſtinet, neque ad Ver peruenit, niſi admodum clemens hyems fuerit.

Succedit Cauliflora dicta; hæc priore caule foliisq́; albidas refert, ſed foliorum loco, quæ 8.
in caput conglomerantur, caules huic in mediis exeunt foliis craſſi, albidi, molles, qui ori grati cum ſuauitate cocti eduntur; à quibus Vere, ſi hyemem ſuperare (quod rariſſimum) potuerint, altioribus factis, flores, ſemina aliorum ſimilia prodeunt.

Iam & alia quædam ex albarum genere, cuius caulis omnino craſſus redditur; nō quidem 9.
in mediis foliis, verùm infrà & proximè radicibus, quo loco ſtrumoſus factus etiā Rapi haud parui magnitudinem æmulatur: huius interior medulla, qualis reliqui caulis, & reliqua veluti aliarum.

Supereſt & alia Braſſica reliquis procerior. folia huius non læuia, ſed rugoſa, ſaturato virore nigricantia. caules, flores, ſiliquæ, & ſemina ab aliorum haud diſſident. 10.

Braſſicæ omnes hortenſes ſunt, ſed quæ ſylueſtrior in agris ſeritur. Amat Braſſica ſolum mediocre, pingue, probè ſtercoratum, & bene ſubactum. Tranſlatione omnis proficit, ac melior euadit. Indigenæ omnes Belgio ſunt; Sabauda, Cauliflora, & poſterioribus duabus exceptis, quarum ſemen aliunde infertur.

Seri ac transferri quouis anni tempore Braſſicam poſſe Petrus Creſcentius ſentit. Apud Belgas Martio menſe, Aprili, & quandoque Maio ſeritur: Auguſto verò etiam non rarò, aut ſub initium Septembris. Transferri, inquit Columella, ſex foliorum Braſſica debet. In alium autem locum transferuntur ac tranſplantantur Braſſicæ in Belgio, Maio aut Iunio, quæ quidem

Braſſica ſylueſtris Crambe dicta.

Braſſica capitata albida.

dem primis Veris menſibus ſatæ ſunt; quæ deinde hybernis menſibus virent, ac ſuccedente Vere flores ac ſemina proferunt: Auguſto verò demum menſe ſatæ, Octobri aut Nouembri transferuntur, vel quandoque etiam Martio menſe, qualis præcipuè albidæ capitatæ ſunt, quæ deinde poſt Solſtitium in capita extuberant. Sabaudæ verò & Caulifloræ tempeſtiuè ſerendæ, Maioque transferendæ ſunt.

Omnis autem Braſſica Dioſ. & Galeno Græcè κράμβη appellatur: & ſatiuæ quidem κράμβαι ἡμέραι: Theophraſto verò hæc ῥάφανος dicitur. Eſt quidem Rhaphanus Dioſcoridi, quę Latinis Radicula; ſed Theophraſtus Radiculam non Rhaphanum, ſed Rhaphanida vocat. Eadem verò & Ἀμέθυσος herba eſt, ſic dicta, non modò quòd ebrietatem arceat, verùm quòd & colore (quæ prioris generis eſt) Amethyſton gemmam referat. Officinæ & vulgò Caulem nominant, ab ipſius caulis præſtantia: Germani Kôle kraut: Brabanti Koolen: Galli *des Choux*: Hiſpani *Colhes, Couues*: Itali *Caulo, Verza*.

1. Prior ſpecies eſt ea, quam Theophraſtus λειοφύλλον: Plinius vno loco λείαν, alio Cumanam cognominat: eandem & Cauloden quoſdam vocitare ait: Cato hanc Lęuem appellat: vulgò Rubra caulis: Germanis Breiſter rooder kôlen: Braban. Groote roode koolen: Gal. *Choux rouges*.

2. Alteram ſpeciem Brabanti vulgò Rooſkens vocant: Latinè Roſaceam braſſicam dixeris. Pertinere hæc ad Tritianum genus nonnullis videtur: Plinius ſiquidem lib. XIX. cap. VIII. Tritiani caulem ſapore & magnitudine præcipuum eſſe ait, ſed ex terræ aggeſtione talem fieri: cuiuſmodi Roſacea non eſt. Magis cum Lacuturribus ex valle Aricina, capite prægrandibus, & foliis innumeris, conuenire videtur.

3. Tertiam Criſpam, Theophraſtus οὐλοφύλλον nominat, atque inter Braſſicas primo loco refert: Catoni ſecunda eſt: Plinio Sabellica eſt: Sabellico, inquit, (generi) in admirationem criſpa ſunt folia. Germanis Krauß kôl: Belgis Gheeronckelde koole: Gallis *Choux creſpuz*.

4. Quarta foliis fiſſis σελινοειδής, Latinis Braſſica Apiana rectè vocari poteſt; tametſi Plinius lib. XX. cap. IX. Criſpam ſic dictam velit à ſimilitudine foliorum Apij: ſunt autem Apij folia haudquaquam criſpa, ſed in varias partes diſſecta: Vulgò apud Brabantos Ghehackelde koole.

5. Quinta Veteribus tertia eſt, quam Plinius propriè κράμβην dici affirmat: Brabátis Slooren.

6. Quæ inter albidas prima eſt, vulgò Capitata nuncupatur: & à nonnullis Braſſica Imperialis:

Braſſica Sabauda.

Braſſica Cauliflora.

lis: Germanis Kappeſ kraut: Belgis Cabuys koole / Sluytkoole: Gallis *Choux Cabuz*: Hiſpanis *Repolho, Colhes morcianos*: Italis *Caulo Cappuccio, Cappuzzino*: Anglis Cabbuge.

Sextam Braſſicam Tritianam nonnulli a Plinio dictam eſſe cenſent, cuius magnum & ſæpè pedale caput aliquando conſpici lib. XIX. cap. VIII: & paulò antè ex terrę aggeſtione tale fieri, affirmat. Braſſica autem iſta capitata, non ex aggerendo aut accumulando terram, talis naſcitur; ſed ſua natura, ſi tempore & loco idoneis tranſplantetur, capitata efficitur. 6.

Quæ ſuccedit, ſeptima ordine, Brabantis Sauoije koole/ id eſt, Sabauda Braſſica dicitur. 7.
Fertur ex ſemine prouenire Caulifloræ, quod in Belgio maturuit. Inter Lacuturres capitatas non temerè numerari poteſt.

Caulifloram verò nonnulli etiam Cypriam Braſſicam vocitant: Italis *Caulofiore*: Gallis 8.
Choux floriz: Brabantis Bloemkoole. Hæc cum Plinij Pompeiana conuenire videtur, de qua ſic lib. XIX. cap. VIII. Pompeianũ (genus) procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit.

Proximam Rapæcaulem vulgò nominant. 9.

Poſtremam Nigram cognominant Braſſicam: ab Italis *Negrecaulem* (vt fertur) dictam. An 10.
hæc ad Brutianum referenda ſit expendendum. quod Plinius prægrandibus foliis, caule tenui, ſapore acuto eſſe ſcribit.

Cæterùm Braſſica omnis reſiccantem & adſtringentem facultatem habet, atque vna nitroſam quandam vehementius abſtergentem qualitatem: hanc autem ſuccus aut decoctum eius ſibi vendicat. ſubſtantia ſiue Braſſicæ corpus adſtringentem & reſiccantem retinet. Deponit etenim Braſſica decoctione nitroſam hanc qualitatem, quæ ſucco ac humido eius inſidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad ſe pertrahit. Quam ob cauſam decoctum eius aluum mouet: veluti & ſuccus ſi bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta eſt, aluum Braſſica ſiccat & adſtringit: alimentum autem corpori præbet exiguum; ſuccum verò ingenerat non probum, vtpote craſſum ac melancholicum: minus tamen craſſum aut vitioſum, quæ albidæ ſunt: quæ idcirco & aliis præſtant. Cato tamen criſpam maximè commendat: ſed huic albidæ cognitæ non fuerunt. Obſcuritate viſus laborantibus & tremulis comeſam auxiliari, Dioſ. auctor: Cymam verò eius acriorem, ſtomacho vtiliorem, &

Braſſica caule rapum gerens.

Braſſica nigra.

ad vrinam ciendam validiorem eſſe: Sale autem cōditam ſtomacho inimicam eſſe,& aluum conturbare: Crudam verò ex aceto manſam lienoſis prodeſſe; idem ait. Plinius ſpleniticis in vino albo per dies quadraginta exhibendam ſcribit.

Fertur & Braſſica cruda ante alium cibum ſumpta ebrietatem arcere, neque inebriari poſſe eum, qui crudam præſumpſerit: poſteà verò ſumptam crapulam etiam diſcutere: Cauſa cuius naturale Braſſicæ cum vite diſſidium; quod tale eſt, vt ſi quando in aruis appropinquauerit viti, aut ſtatim tabeſiat, aut vitis ſarmenta tabefaciat: aut ſi, dum coquitur, vinum inſtilletur, de cætero non coquatur, ac color eius corrumpatur: vt in Geoponicis Caſſij Dionyſij Vticenſis ſcribitur. Athenæus tamen arcendi ebrietatem potentiam, non foliis, ſed ſemini Braſſicæ aſſcribit. Conferunt verò & folia omnibus inflammationibus ac œdematis cum polenta trita ac impoſita. cum ſale carbunculos rumpunt.

Succus Braſſicæ, auctore Dioſcoride, cum iride & nitro ſumptus aluum mollit: cum vino verò epotus viperarum morſibus aduerſatur. Idem cum Fœnogræci farina podagricis ac articularibus doloribus impoſitus prodeſt; tum & vlceribus ſordidis ac vetuſtis: caput purgat naribus infuſus: cum loliacea farina ſubditus menſes mouet. Plinius ſuccum cum vino auribus inſtillatum, auditus tarditati prodeſſe refert.

Semen, præſertim Ægyptiæ Braſſicæ, quod amaræ, Galeno teſte, qualitatis particeps eſt, lumbricos pellit: faciei lentigines, ephelidas, & quæcunque modicam abſterſionem expoſtulant, expurgat.

Aqua, in qua decocta eſt, neruos articuloſq; mirè adiuuari ferunt: tum & vulnera recentia ac vetera: etiam carcinomata, quæ nullis aliis remediis ſanari poſſunt, ſi hac foueantur.

Cauliculorum cum radicibus crematorum cinis admodum reſiccans eſt, & adipe vetuſto exceptus ad inueteratos laterum dolores prodeſt.

De Syluestri Braßica. CAP. VIII.

1. SYLVESTRIS Dioſcoridi nuncupata Braſſica, ſatiuarum minori quinto loco deſcriptæ ſimilis eſſet, niſi hirſutior, albidior, ac ſapore amarior foret. folia ſiquidem, flores, ſiliquæque ſatis reſpondent.

Naſci

Braſſica ſylueſtris.

Braſſica ſylueſtris perfoliata.

Naſci autem hanc in maritimis præruptis locis Dioſ. ait: reperitur verò & in Zelandiæ altioribus iuxta mare tumulis.

Præter hanc verò & alia ſylueſtris eſt, folio omnino minore, læui, indiuiſo, latæ & oblongę formæ caulem quodammodo amplectente, Perfoliatæ ferè ſimili: cuius cauliculi teretes, tenues, inanes floſculos initio proferũt cãdidos, atq; ſiliquas inde tenues, oblõgas, & anguloſas. In campis ſponte gignitur, in Hiſpaniis quidem auctore Cluſio : tum verò & in nonnullis Auſtriæ ac Germaniæ locis. 2.

Florent Braſſicæ iſtæ æſtiuis menſibus, atque interea etiam ſemen perficiunt.

Κράμβη ἀγρία à Dioſcoride Græcè prior dicitur: Latinis Braſſica ſylueſtris, Braſſica ruſtica, & à nonnullis Braſſica marina; differens tamen à Braſſica illa, quam Dioſ. hoc nomine inſcribit, & recentiores Soldanellam appellant: de qua Pemptadis tertiæ lib. III. ſcriptum eſt.

Alteram campeſtrem Braſſicam nominant: nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam.

Eſt verò prior illa ſylueſtris calida ac ſicca, & quia amara extergens quoque. folia, inquit Dioſcorides, impoſita vulnera conglutinant, & inflammationes tumoresq; diſcutiunt.

De alterius facultatibus compertum nihil extat: à nemine enim in cibum admittitur.

De Boragine ſiue Bugloſſo vero. CAP. IX.

BORAGINI lata ſunt folia, rotundis tamen longiora, humi decumbentia, Verbaſci foliorum ferè magnitudine ; ſed nigricantia & aſpera, bubulas æmulantia linguas : caulis cubitalis, aut altior, ramoſus: floſculi in cacuminibus eleganter cærulei, rarò albidi, ex quinq; foliolis compoſiti: è quorum medio nigra eminent ſtamina, faſtigio coëuntia, Pyramidis in modum acuminata. radix fibris cohæret, hyemis ac frigoris impatiens. 1.

Huius verò & altera extat ſpecies, foliis ſimilibus, ſed minoribus: floſculis cæruleis paruis, abſque ſtaminibus, quàm vulgaris Bugloſſi minoribus. radix reſtibilis hyemem ſuſtinet : foliis interea quoque virentibus. 2.

Vulgaris Borago paſſim in omnibus hortis reperitur: quouis ſolo prouenit.

Altera omnino rara eſt, paucisque cognita.

Magna æſtatis parte, & in multum Autumnum vſque, Borago floret ac viget.

Borago.

Boraginis altera ſpecies.

Officinis Borago dicitur: Germanis Burretſch: Italis *Borragine:* Hiſpanis *Borraces:* Gallis *Borrache* & *Bourrache*: Brabantis Bernagie: Anglis Borage: Bohemis Borak: à nonnullis Porrago. Veterum eſt Βούγλωσσον, quod Latinis Lingua bubula, Lingua bouis, Bugloſſus, & Libanium dicitur: Apuleio & Corago; vnde fortaſſis Boraginis nomen C. in B. mutato: niſi apud Apuleium Borago pro Corago legendum ſit: A Plinio verò & εὐφρόσυνον, ſiue Euphroſynum, quod hilaritatem excitet: quod & antiquus verſiculus de Boragine teſtatur:

Bugloſſus vera.

Ego Borago gaudia ſemper ago.

Humidi autem euidenter eſt temperamenti, calidi non item: ſed in calore frigoreque medij eſſe apparet.

In vinum coniectum Bugloſſum, inquit Dioſcorides, animi lętitiam efficere creditur: Galenus quoque & Plinius, vino iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſam eſſe exiſtimari, animiq; voluptates augere, affirmant.

Noſtra ætas non modò herbam, ſed præcipuè flores ſubinde in vinum coniicit, vel acetariis inſpergit, lætitiæ ac hilaritatis excitandæ cauſa: Condiuntur & in hunc vſum cum ſacharo flores: tum & alia ex iis parãtur, quibus ad cordis corroborationem, triſtitiam pellendam, & animi lætitiam augendam Medici paſſim vtuntur.

Folia cum aliis oleribus decocta ad aluum molliendam nonnihil conferunt. Conueniunt verò & iis, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt cum melicrato, auctore Galeno. Aiunt (vt inter Dioſcoridis notha) Bugloſſi herbam, quæ tres caules emittit, ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanos verò, quæ quatuor.

De Bugloſſa vulgari, ſiue Lycopſi.

CAP. X.

1. QVAM Officinæ Bugloſſam appellant, folia quàm Boraginis longiora promit, acuminata, maiora quàm Lactucæ, aſpera, & hirſuta. caulis in altum ſurgit bipedalis, aut altior, ſuperius in ramulos diuiſus; quos ordine digeſti floſculi conueſtiunt, priuſquam toti dehiſcant in rubro purpuraſcentes, deinde cærulei, non magni, quinque foliolis patentes; in quorum conceptaculis oblonga, aliquantulum rugoſa terna quaternaque ſuccedunt ſemina. radix oblonga, teres, digitalis craſſitudinis, pluribus annis reſtans: in calidis regionibus locis apricis

Bugloſſa vulgaris.

Bugloſſa ſylueſtris.

apricis foris rubens, alibi ſubnigricans, interiore carne candida, lentoque ſucco prædita.

Eſt huius & minor omninò ſpecies, foliis quæ, & aſperis ac oblongis, ſed multò minoribus: floſculis quoque cæruleis, ſed exiguis; radix cuius tenuis & albida. Prior, vt Dioſcorides ait, in campeſtribus naſcitur: ſeritur verò in Germania ac Belgio, tum & alibi in hortis. 2.

Minor frequenter in agris frumentum ferentibus reperitur.

Floret vulgaris Bugloſſa à Maio aut Iunio vſque in æſtatis finem: folia hyeme pereunt, Vere verò noua erumpunt.

Minor æſtiuis quoque menſibus viget.

Poſterior ætas Bugloſſam, & Bugloſſam domeſticam hanc appellat; ac pro vero Bugloſſo in vſum recepit: vnde & Germanis **Ochſenzunge / Oſſentonghe** / & **Bugloſſe** dicitur. Legitimum Bugloſſum Borago eſt.

Hæc autem à veteribus λύκοψις, ſiue Lycopſis eſt dicta. quam Galenus inter Anchuſę ſpecies numerat: à quo Dioſcorides quoque haud alienus eſt, Lycopſim a nonnullis Anchuſam vocari referens. Nec temerè inter Anchuſas habetur, cùm omnibus partibus ipſas referat. Eſſe verò hanc Lycopſin veterum, dubitare non poterit, qui ipſam cum huius deſcriptione conferre voluerit. quæ ſic habet:

Λύκοψις τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια θρίδακι, μακρότερα δὲ καὶ τραχύτερα καὶ παχέα καὶ πλατύτερα, πεπτωκότα περὶ τὴν τῆς ῥίζης κεφαλήν. καυλὸν ἀνίησι μακρόν, ὀρθόν, τραχύν, παραφυάδας ἔχοντα πολλάς, πηχυαίας τραχείας. καὶ ἐπ' αὐταῖς ἄνθη μικρὰ, πορφυρίζοντα. ῥίζα δ' ἐρυθρά. hoc eſt: Lycopſis folia habet Lactucæ ſimilia, ſed maiora, aſperiora, & craſſa, ad radicis caput reflexa. caulem emittit longum, rectum, aſperum, adnata multa aſpera dodrantalia habētem; in quibus flores parui purpuraſcentes. radix rubicunda. An ne talis Bugloſſa vulgaris? folia aſpera & Lactucæ maiora reſpondent: & caules ramoſi: floſculi item circa alas è cæruleo purpuraſcentes: nec non radix in calidis regionibus foris rubens. Qua de cauſa audiendi illi minimè ſunt, qui Bugloſſam vulgarem Cirſion eſſe exiſtimant: Cirſion ſiquidem ex Carduorum eſt generibus, cuius flos in pappos abit. ex horum autem genere Bugloſſa neutiquam eſt; nec flos eius in pappos reſoluitur. *Lycopſis.*

Altera ſpecies, Lycopſis quædam minor eſt, aut potius Anchuſæ quoddam ſpurium genus: vulgò Bugloſſam ſylueſtrem nuncupant. 2.

Cæterùm facultatē Lycopſis, auctore Galeno, refrigerans & deſiccans eſt. Cum oleo, inquit Dioſcorides, radix impoſita vulneribus medetur: cum farina hordeacea eryſipelatis. Sudorem, Plinius ait, in febribus mouet ſucco aquę calidæ admoto. Recentior ætas huius folia, flores, & radices eodem, quo Boraginis ſiue legitimi Bugloſſi, loco habet, & medicamentis omnis generis quę triſtitiam depellere, mœrorem excutere, hilaritatem excitare, voluptatem adferre, & cor corroborare creduntur, admiſcet. Oleribus folia addita idem, quod Boraginis, queunt.

De Anchuſis. CAP. XI.

Anchuſa Alcibiadion.

Anchuſa tertia.

ANCHVSÆ, excepta Lycopſi, tria Dioſcoridi ſunt genera, Onoclia videlicet, Alcibiadion, & tertia proprio nomine deſtituta.

1. Onoclia lata, acuminata, hirſuta, & aſpera promit folia, Bugloſſæ vulgaris breuiora, ſed quàm Lactucæ latiora: caules complures breues, humum verſus reclinatos, foliis non minus aſperos, quorum faſtigia in alas ſparſa floſculis ornantur, Bugloſſæ dictæ æmulis, ſed minoribus. radix digitalis craſſitudinis longa.

2. Alcibiadion foliis eſt multò minoribus anguſtioribusq́; aſperis tamē, hirſutis, ac pungentibus. caulis mediocris exiles fundit ramulos: floſculi parui puniceo colore purpuraſcunt, forma Bugloſſæ ſimiles. radix teres & longa.

3. Tertia foliis etiam quàm Alcibiadion minoribus, anguſtioribus, nihilominus aſperis & hirſutis: floſculi in alis cærulei. radix aliarum ſimilis.

Harum radices in calidis locis ac regionibus rubent, & ſanguineo colore manus inficiunt: In Belgio verò ſatæ ac aliis frigidis regionibus id minimè pręſtant: neque colore rubent. Tantum Solis calor feruorque, ad colorem radicum intendendum, poteſt.

4. Præter has verò & quarta quędam reperitur: foliis aſperis, hirſutis, ac pungentibus, ac non raro humi orbiculariter procumbentibus, tertiæ ſimilis, è cuius cauliculo dodrantali floſculi dependent oblongi, interius caui, doliolis pertuſis ſimiles, colore lutei. radix oblonga altè deſcendit.

Locis apricis Anchuſæ naſci gaudent, ac pingui lætoque ſolo. Prior in Hiſpaniæ agris reperiri fertur: Reliquæ non modò Italiæ, ſed & Narbonenſis Galliæ indigenæ ſunt: Reperiuntur

Anchuſa quarta ſiue Pſeudoanchuſa.

tur & alibi. Dioſcorides Alcibiadion in locis arenoſis naſci ſcribit.

Quarta non rarò in Bohemia occurrit ſecus agrorum & viarum margines.

Florent ac vigent Anchuſæ æſtiuis menſibus: Meſſis tempore ſanguineum ſuccum radices fundunt, auctore Dioſcoride.

Ἄγχουσα Græcis dicta, apud Latinos nomẽ ſeruat: extant verò & huius inter nothas voces quædam nomina, vt, Καταγχοῦσα, λιβυκὴ, ἀρχεβίλλιον, ὀνόφυλλος, πορφυρὶς, μύδουσα, aut μέδουσα, à nonnullis verò & Fucus herba.

Prior Ὀνόκλεια appellatur: & à nonnullis κάλυξ: à nonnullis in Belgio Bugloſſa Hiſpanica. 1.

Secunda Ἀλκιβιάδιον, ὀνοχειλὲς, & Anchuſa altera. 2.

Tertia Anchuſæ nomen retinet. Galli cùm hanc, tum alias *Orchanette* appellant: Hiſpani *Soagem:* Itali *Anchuſa*. 3.

Quarta illa eſſe poteſt, quę à Plinio lib. XXII. cap. XX. Pſeudanchuſa appellatur: & à quibuſdam Enchuſa ac Doris. 4. *Pſeudanchuſa.*

Cæterùm Anchuſæ Onocliæ radix refrigerat & reſiccat, auctore Galeno, & vnà adſtringit: & quia ſubamara bilioſos etiã extergit humores: folia imbecilliora, adſtringunt tamen quoque & reſiccant. Dioſcorides ad ambuſta & vetera vlcera ex oleo & cerato efficacem radicem ait: eryſipelatis cum polenta mederi: lepris & vitiliginibus cum aceto imponi: partus extrahere genitali impoſitam: decoctum exhiberi Ictericis, nephriticis, & ſpleniticis, febricitantibus cum melicrato: ad vnguentorum ſpiſſamenta à pigmentariis vſurpari: folia in vino pota aluum ſiſtere. 1.

Alcibiadij radicem, Galenus calidiorem eſſe tradit, ac magis medicatam. hac verò etiam calidiorem tertiæ paruæ, vtpote quæ cæteris amarior ſit, & amplius medicata. Dioſcorides verò has aduerſus virus viperarum ac aliorum ſerpentum commendat, & ſiue in potu ſiue in cibo aut etiam alligatu auxiliari. Plinius lib. XXI. cap. XV. Anchuſæ radicem aptam eſſe tradit inficiendo ligno ac ceris. 2.

Recentiorum nonnulli butyrum recens inſulſum cum Anchuſæ radice addito vino, donec ruborem contraxerit, coquunt: quod Butyrum rubrum appellant, & non modò ex alto delapſis exhibent, verùm & ad exanthematum facilem eruptionem prodeſſe ferunt, ſi cum calenti ceruiſia mox initio propinetur. *Butyrum rubrum.*

De Echio. CAP. XII.

ECHIO folia à radice exeunt oblonga, non admodum lata, hirſuta, aſpera, & veluti exiguis ſpinis horrida, humi procumbentia, Anchuſę ſimilia; inter quæ medius aſſurgit caulis teres & rectus, folioſus, non minus quàm folia aſper, adnatis multis appendicibus extrema parte reflexis, veluti ramuli Heliotropij; quę pręter exigua foliola floſculos proferunt cauos, ſurſum hiantes, initio è rubro purpureos, inde cæruleos, ſtaminibus aliquot purpureis mediis; quibus ſemen ſuccedit anguloſum, acuminatum, anguis caput aliquo referens modo. radix prolixa, teres, locis apricis ſubinde foris rubeſcit. 1.

Huius & ſpecies quædam flore rubens quandoque viſa, cęteris priori ſimilis: Candidis etiam floſculis alicubi extare fertur. 2.

Secus vias & ſemitas, nec non agrorum margines, ac in ipſis deſertis agris prouenit: lętum pingueq́; ſolum amat. locis gaudet apricis.

Tota æſtate floriferum eſt: ſemen interea maturatur: hyeme folia reſtant.

Græci ἔχιον & ἀλκιβιάδιον, auctore Dioſcoride, appellant: à Nicandro verò ἔχιος, ἐχίειον, & ἀλκίβιον dicitur. Facit autem hic duas Echij ſpecies, vnam Anchuſæ ſimilem: alteram altio-

Echium.

Echij altera ſpecies.

rem,maiore folio,flore paruulo,capitulis viperæ. Prior non temerè Anchuſæ ſpecies creditur,tertia videlicet aut ſecunda,quæ & Alcibiadion nominatur.

Alterum autem Echium non aliud eſſe apparet,quàm quod à Dioſcoride deſcribitur.

Appellatur verò iſtud Echium ſpuriis quidem nomenclaturis,vt,ὑπέρυθρα,δυσέα,aut ἀρδὰ: Latinis Alcibiacum. Officinis hæc ſtirps incognita eſt.

Apuleius cap. v. de Viperina herba agit,quam ait ἐχίδνιον καὶ θηριόειζον dici, Latinè Serpentariam & radicem Macedonicam: ſed hæc ab Echio differens eſt. Echium Hiſpani *yerua de la Biuora*,vel *Chupamel*: Itali *Bugloſſa ſaluatica*: Galli *Bugloſſe ſauuage*: Germani **Wilde ochſenzunghen** nominant.

Facultate autem Echium Anchuſis,ſecundæ præſertim ac tertiæ ſimile eſt. Radix percuſſis à ſerpente ex vino prodeſt: eos verò qui antè biberunt feriri non patitur. folia & ſemen idem præſtant: Dioſcorides auctor. Nicander in Theriacis Echion quoque inter eas refert ſtirpes,quæ ſerpentium,ac præſertim viperę morſui reſiſtunt,ac ſerpentes abigunt.

De Maru herba. CAP. XIII.

1. MARV folia promit lata,oblonga,è virore ad cæruleum inclinantia, candicantibus aliquot maculis ſignata,ſubinde deorſum reflexa: caules rotundos ac ramoſos, ſimilibus foliis,ſed ſenſim attenuatis conueſtitos: è quorum cacuminibus floſculi dependent rotundi, oblongi,intus caui,colore lutei , circa annexum quandoque exiguo limbo purpuraſcentes; quibus ſemina ſuccedunt anguloſa,nigricantia. radix oblonga,mediocriter craſſa.

2. Huius verò & minor quædam ſpecies,foliis anguſtioribus,nihilominus oblongis:cauliculis tenerioribus,alioqui priori ſimilis.

In lætis ac herboſis collibus exit:tum & ſecus vias ac agrorum margines in Bohemia,Rhetia, Vindelicia, Norico, Pannonia,ac vltra citraq; Danubium locis complurimis.

Viget ac floret à Maio in multam æſtatem.

Recentior ætas Maru appellat. Meminit autem Maru herbæ Auicenna cap. CCCCLXIIII. quinque eius ſpecies enumerans; quarum prima & ſecunda odoratæ calidæq; : quarta ſimiliter calida,ſicca,& attenuans: Tertia verò temperata,quæ exiſtimatur eſſe Bugloſſum: quinta refri-

Maru herba.

ta refrigerans Miſebar dicta: Cum qua autem harum ſpecierum Maru à nobis deſcriptum conueniat (ſi modò ex his eſt) difficile eſt in tanta Auicennæ breuitate, ne dicamus obſcuritate, cognoſcere. Si ex facultatibus iudicium faciendum, poterit eſſe Miſebar; nam & hæc Maru ſpecies frigida apparet potentia. Videtur verò & Cerinthe eadem ſtirps eſſe, de qua Plinius lib. XXI. cap. XII. his verbis: Miſebar.

Eſt Cerinthe folio candido, incuruo, cubitali, capite concauo, mellis ſuccum habente. Nec abhorret enim Maru ab iſta deſcriptione. Albicantibus ſiquidem maculis folia candicant; deorſum quoque reflexa incuruantur; cubitalis ſtirps eſt; capitulum ſiue faſtigium caulis concauos floſculos promit, è quibus Apes mel legunt. Theophraſtus Κηρίνθον inter æſtiuos flores lib. VI. enumerat; inter quos & Maru herbæ flos habendus. Meminit Virgilius Georg. IIII. vbi ipſam appellat ignobile gramen: quod Seruius interpretatur vile atque vbique naſcens: Cerinthe.

—— huc tu iuſſos aſperge ſapores,
Trita Meliphylla & Cerinthe ignobile gramen.

quibus verbis, aut Graminis nomine Poëta (quod veriſimile) abutitur, aut aliam vult intelligi Cerinthen, quæ Graminis ſit ſpecies.

Extat verò & apud Plinium Leucographidis herbæ nomen: lib. XXVII. cap. XI. quæ qualis eſſet ſcriptum ſe non repeⁱriſſe refert. Quòd ſi verò non temerè nomina ſtirpibus indita, hęc non abs re λευκογραφὶς dicetur, folia etenim albis maculis inſcripta habet. Poteſt verò eadem & Cerinthe ac Leucographis eſſe. Non rarò ſiquidem eadem ſtirps, ſub diuerſis nominibus locis ſeparatis occurrit: vt & alibi ſcripſimus. Leucographis.

Non eſſe autem hanc Memitham, quæ Græcis γλαύκιον, adeò palam eſt, vt refutatione opus non habeat.

Cæterùm facultate hæc Maru ſpecies frigida apparet atque adſtringens: & talis quoque Leucographis eſt Plinio auctore: Vtilis, inquit, proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis, trita ex aqua & appoſita: profluuio feminarum: oculorũ quoq; medicamentis: & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De Bupleuro. CAP. XIIII.

DVÆ Bupleuri ſunt ſpecies, anguſtioris folij vnum: alterum latioris.

Anguſtioris folij Bupleuron bicubitalibus aut altioribus aſſurgit caulibus rotundis, geniculatis, in complures alas diffuſis: foliis circa ſingulos articulos oblongis, anguſtis, ſtriatis, latioribus quàm Graminis: floſculis in ramulorum faſtigiis exiguis, veluti Anethi, luteis, vmbellatim compoſitis; quibus ſuccedit oblongum, & Perfoliatæ æmulum ſemen. radix tenuis in ramulos diuellitur. 1.

Alterius folia latiora, breuiora, ſed non minus ſtriata, quædam à radice, alia iuxta caulem exeunt, qui teres, geniculatus, craſſior, ac breuior eſt: floſculi ſimiliter lutei: vmbellæ paulò maiores: tum & ſemen: radix oblonga, craſſa, foris nigricans. 2.

In montoſis ac iuxta ſaxoſas fluuiorum ripas naſcitur: anguſtioris folij pleriſq; iuxta Mœnum Germaniæ fluuium valdè frequens. Vtraque in Bohemia pluribus locis viret, ac non rarò in ipſis rupibus, quod latioris eſt folij. Reperitur & aliis Germaniæ, tũ & Hiſpaniæ locis.

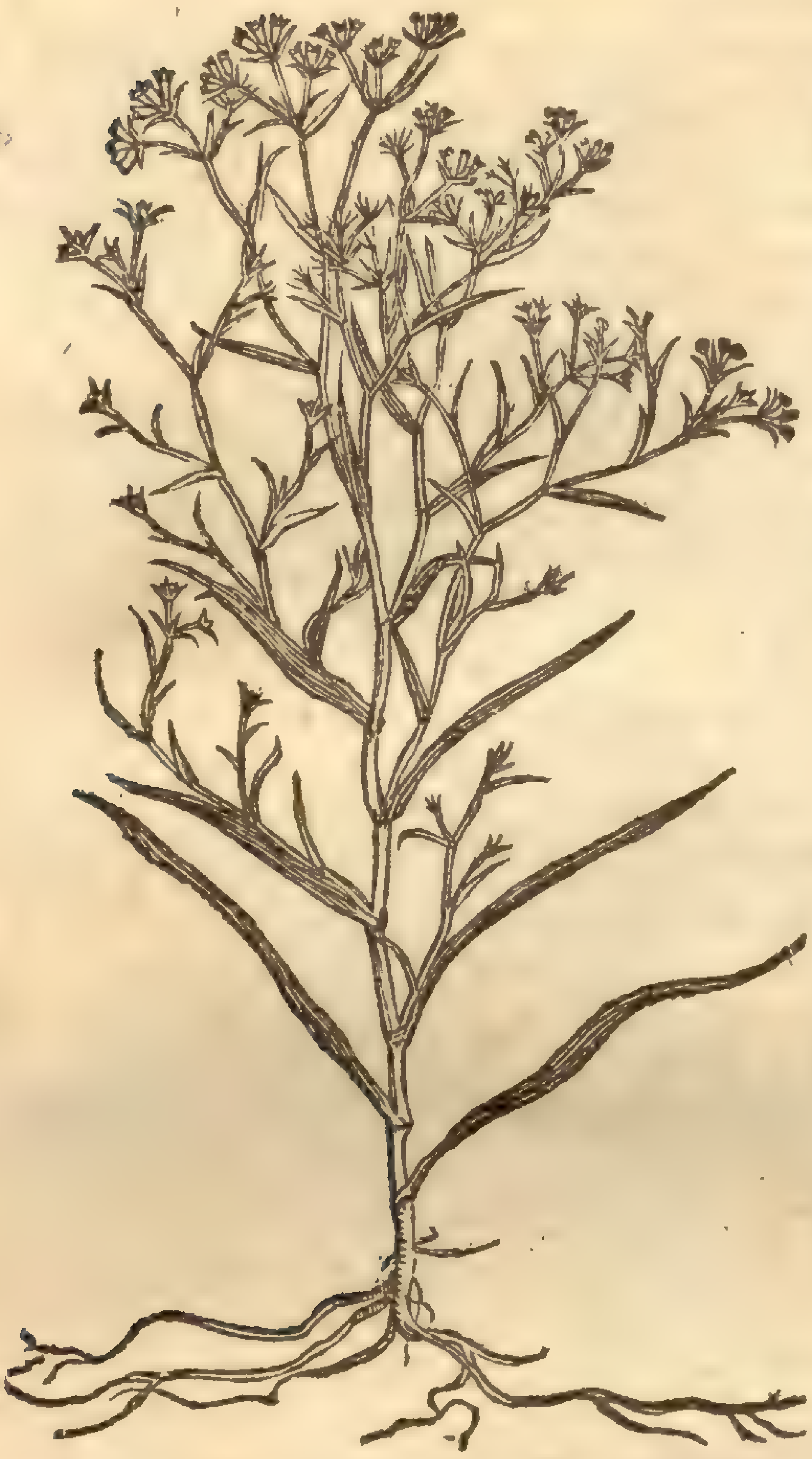
Iulio ac Auguſto florent: deinde ſemina perficiunt.

Pro Boupleuro vtrumque habetur: nec deſcriptioni Βουπλεύρου repugnant, quæ apud Plinium lib. XXII. cap. XXII. extat. Boupleuron in ſponte naſcentium numero Gręci, inquit, habent: caule bicubitali: foliis multis, longiſq;, capite Anethi.

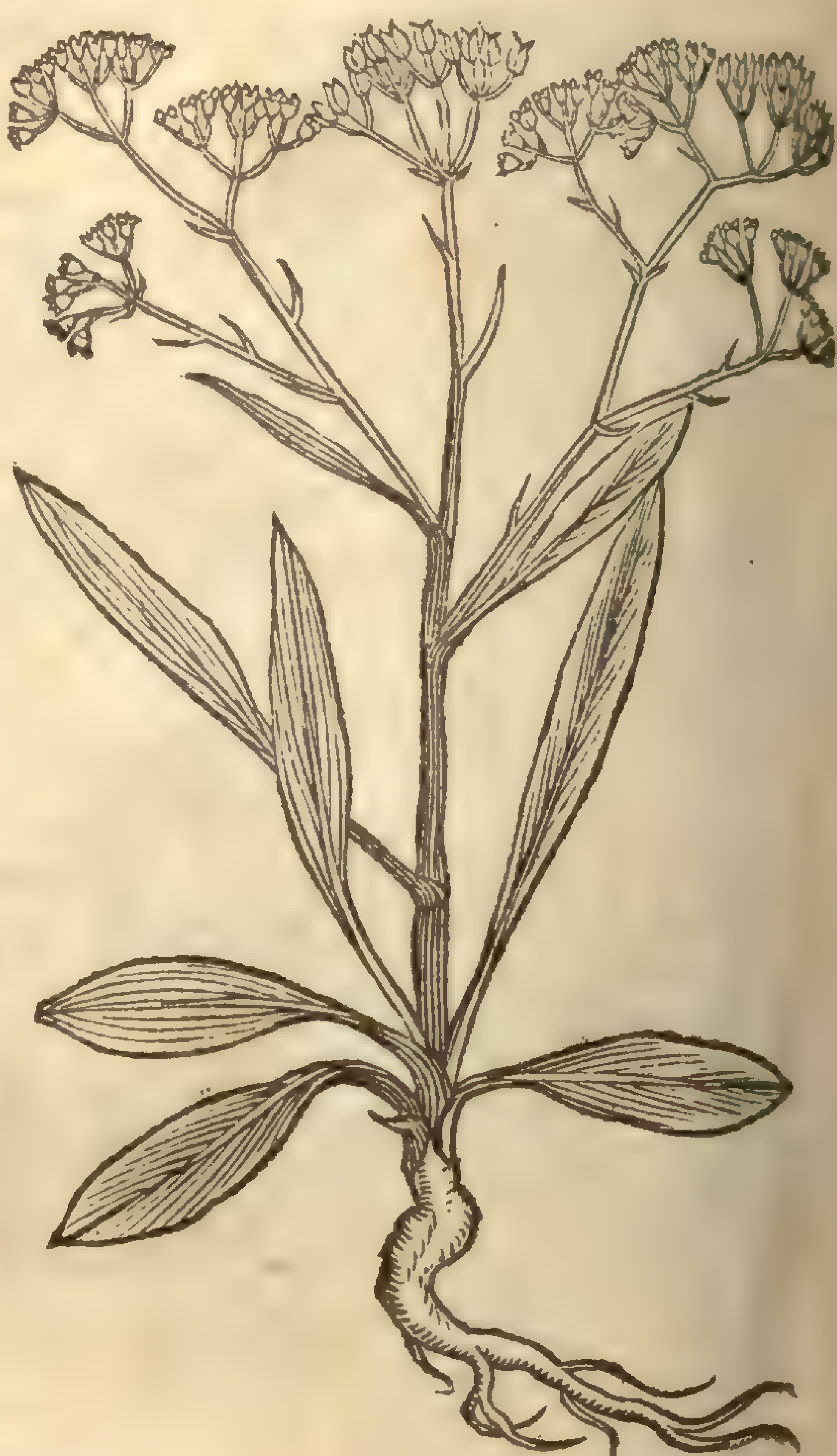
Latioris folij Valerius Cordus Iſophyllon, non ſcio, quo auctore, nominauit: Plerique

Elapho-

Bupleurum anguſtifolium.

Bupleurum alterum latifolium.

Elaphoboſcum,alij Gratiam Dei vocitant: Sed aliud Elaphoboſcum, aliaque Gratia Dei, à nobis deſcribuntur.

Cęterùm Bupleuri ſemen calidum ſiccumq; ſecundo apparet ordine. Valet contra ſerpentum ictus,vt non modò Plinius,ſed & Nicander in Theriacis affirmat. Fouentur verò & decocta herba plagæ adiectis foliis Mori aut Origani. folia ad ſecundas,vel ſuccus ex vino illitus prodeſt: ſtrumis verò cum ſale & vino folia imponuntur: Plinius auctor. qui & in cibis ab Hippocrate Bupleurum laudatum refert.

De Cichorio & Intybo. CAP. XV.

EIVSDEM generis ſunt Cichorium & Intybum : ſed Intybum ſatiuum : Cichorium verò ſylueſtre.

Intybum. Intybum folia edit oblonga,lata,læuia, ex albido virentia , Lactucæ ferè æmula , ambitu nonnihil crenata. caulis inter hæc aſſurgit rotundus,inanis,in ramulos diuiſus, è quo vulnerato lacteus profluit ſuccus nonnihil amaricans. flores ſecundū caules ex multis foliolis commiſſi, colore frequenter cærulei,rarò candidi. radix oblonga, candida , non abſque adnatis fibris,poſt ſeminis maturitatem deficiens.

Seritur Intybum in hortis,& quod Vere ſatum celeriter adoleſcit,ac ipſa æſtate florens ſemina profert,ac deinde intercidit. Iulio verò ſatum in hyemem reſtat,Septembri aut Octobri terra obrutum,colligatis prius foliis,niuis inſtar candidum redditur, ac deinde menſibus hybernis,menſis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius haud ignoraſſe videtur lib.xx.cap.VIII.vbi Seridem duorum generum eſſe ait: nigram æſtiuam,deteriorem ; & hybernam, candidiorem.

Cichorium. Cichorium duplex eſt: vnum folij latioris,ac minus atroſi,veluti Intybi,ſed tamen minoris,ac non adeò læuis,& nonnihil piloſi: alterum foliis laciniofis,& ad coſtam vſque mediam vtrimque inciſis. vtrique caulis qualis Intybo: flores ſimiles , colore cærulei : ſemen ſubalbidum: radix oblonga,candida,in plures annos reſtans. Diffluit & ex his,caule,foliis,aut radice vulneratis,albicans & amarus ſuccus:amari verò ſaporis & ipſius herbæ folia ac radices ſunt.

Non

Intybum ſatiuum.

Cichorium latioris folij.

Non modò in hortis ſeritur, ſed & per vniuerſam Germaniam, tum & alibi ſecus vias, ac locis incultis exit: ac potiſſimùm folia habens profundioribus inciſuris laciniata; quod & reliquis amarius eſt.

Iulio & Auguſto menſibus præcipuè cum flore reperitur: ſemen interea perficitur.

Eſt verò & præter iſta ſylueſtre quoddam, Cichorio foliis, ſed exiguis, ſimile: caulibus teretibus, ramoſis, in obliquum tendentibus: floſculis ſecundum ramulos paucis, raris, & paruulis, luteis, qui in pappos ſoluuntur. *Cichorium ſylueſtre luteum.*

Naſcitur & iſtud paſſim in Germania locis neglectis ac incultis: & æſtiuis menſibus floriferum eſt.

Appellantur hæ herbæ vno nomine Græcis Σέριδες: Latinis Intyba.

Prior Σέρις ἥμερος, Intybum ſatiuum: à nonnullis Endiuia: ab Auicenna ac Serapione Taraxacon: ab Italis *Scariola*, quam appellationem pleræque Officinæ ſeruant, quæ & Seriolam ipſam quaſi Seridem haud perperam vocitant, ſed minus recte Serriolam per duplex r. nam Serriola Lactuca eſt ſylueſtris: ab Hiſpanis *Serraya Enuide*: Germanis Scariol: Gallis *Scariole*.

Altera ſpecies σέρις ἀγρία ac κιχώριον dicitur: Latioris folij Plinio Hedypnois eſt: quæ verò amarior πικρὶς Dioſcoridi dicitur: Latinis Intubum ſylueſtre, Intubum agreſte, Intubum erraticum, & Cichorion: Officinis Cicorea dicitur: quæ vox non modo poſterioribus Medicis recepta, verùm & ab ipſo Horatio Ode XXXI. lib. primo vſurpatur: *Picris.*

—— me paſcunt Oliuæ,
Me Cicorea, leuéſque Maluæ.

Erraticum Intubum, Plinius lib. XX. cap. VIII. apud nos quidam, inquit, Ambugiam appellauere. (Ambubeiam alij legunt.) Non deſunt verò & qui Roſtrum porcinum nominent, inter quos eſt Guilhelmus Placētinus: Petrus vero Creſcentius Spōſam Solis, & Solſequium vocat: Germani Wegwarten, id eſt, cuſtodem viarum: Itali *Cichorea*: Hiſpani *Almerones, Cicoria*: Galli *Cichoree*: Belgæ Cicoreye: Angli Cychorye: Bohemi Czakanka.

Tertium genus floribus exiguis luteis non abs re Hyoſiris, aut (vt quædam exemplaria) Hyoſciris eſſe exiſtimatur: de qua Plinius lib. XX. cap. VIII. Hyoſiris, inquit, Intubo ſimilis, ſed minor & tactu aſperior; contuſa vulneribus præclarè medetur. *Hyoſiris.*

Eſt

Cichorium ſylueſtre, Picris.

Eſt autem vtrumque Intubum frigidum ac ſiccum ſecundo exceſſu, atque adſtringendi facultatis particeps: quia verò ſubamarum, etiam extergens ac aperiens. Et ſatiuum quidem frigidius, ac minus reſiccans aut extergens: Sylueſtre verò, quod Cichorium dicitur, ſiccius, minus refrigerans, magis aperiens ac extergens. Et propter has qualitates, vt Galen. lib. VIII. De compoſitione medicamentorum ſecundum loca, ſcriptum reliquit, optima pharmaca calidis intemperaturis ipſius hepatis exiſtunt. Vltra hoc enim quòd moderatè refrigerant, amplius & robur viſceri addũt per adſtrictoriam facultatem. Inſuperque commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt, extergunt. Neque verò frigidas intemperies magnoperè lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine poſſident, facere ſolent.

Iuuare etiam viſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiam ſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per ſe, & cum humiditatis cuiuſcunque complexu, ex mixtura enim mellis, humiditatem per vrinam educunt. Quapropter etiam ſi ſiccata tuſa quis potioni inſpergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum, potatum multum commodi adfert. Si verò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa viſcus, magnoperè auxiliatur, ex vino albo tenui potata, cum his quæ vrinam ciunt.

Vtilis autem non ſolùm ſuccus ipſorum eſt tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaque ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Hactenus Galenus.

Stomachum verò eadem, ſi edantur, æſtuantem adiuuant, & imbecillum roborant, præſertim quod ſylueſtre: Nam vtrumque cibarij eſt generis, vel Galeno teſte.

Satiui folia in olere ſubinde coquuntur: eadem hybernis menſibus (vt dictum eſt) candefacta, cruda cum oleo & aceto alterius acetarij loco non rarò inferuntur, ac eduntur. Foris adhibita podagræ & oculorum inflammationibus ſuccurrunt.

Herba item & radix impoſita à ſcorpione percuſſis ſubueniunt: & eryſipelatis cum polenta medentur. Dioſcorides auctor.

De Dente Leonis. CAP. XVI.

1. DENS Leonis vulgò dicta herba, folia à radice promit oblonga, vtroq; margine profundis inciſuris veluti per lacinias diuiſis, ſylueſtris Cichorij æmula, ſed læuiora. caule caret, ſed pediculos habet concauos, in quibus flores ſinguli maiores quàm Cichorij, & ex pluribus foliolis denſius farcti, colore lutei, odore ſuaues, qui tandem in globoſum pappum reſoluuntur; quibus ſemen ſubeſt. radix oblonga, tenuis, lacteo ſucco turget, qualis & è foliis florum, cauliculis, ac calycibus vulneratis manat. Amara autem hæc herba omnibus ſuis partibus eſt, & magis quàm Cichorium.

Reperitur frequenter in locis herboſis, non omninò aridis: nam vnà cum Gramine, præſertim in hortis, naſci gaudet.

Mox ipſo Vere floret, & ante Auguſtum vix florere deſinit: pappi interea ſuccreſcunt, qui vento rapiuntur.

2. Huic foliis, pediculis, flore, & pappis ſimilem ſibi Conſtantinopoli miſſam P. A. Matthiolus depingit, cui radices multæ ſubſunt, veluti Aſphodelo, ſingulæ tamen minores.

3. Ad hunc verò & referenda videtur & alia Cichoracei generis herba: folia huius oblonga, inciſa, veluti latioris folij Cichorio: caules haud diſſimiles, in ramulos diſtributi, Dentis leonis æmuli, ſed minores, in pappoſam lanuginem quoque pereuntes. radix oblonga, albida.

In

Dens Leonis.

Dens Leonis Monſpelienſium.

Dentis Leonis tertia ſpecies.

In pratis ſecus ſcrobes aquas habentes quandoque reperitur.

Eodem cum Cichoriis tempore floret.

Pertinent hæ ſtirpes ad olera Cichoroide ſiue Cichoracea dicta: inter quæ à Theophraſto lib. VII. habentur, κιχώρειον (ſiue κιχώρη) propriè dictum, Ἀφάκη, χονδρύλλα, (exemplaria quædam perperam ἀνδρύαλα, aut χόνδρας.) ὑποχοιρὶς, ἠριγέρων: quæ quòd Cichorio ſimilia ſint κιχωριώδη appellantur, vt Theophraſtus ait.

Leonhartus Fuchſius Dentem Leonis Hedypnoida Plinij eſſe exiſtimat: de qua lib. XX. cap. VIII. quod ait eſſe Cichorij ſylueſtre genus latioris folij: idem verò Dentem Leonis Taraxacon eſſe ait: Taraxacon autem, auctore Auicenna cap. VI[c]. XCII. Intybum eſt ſatiuũ; & ſimiliter Serapione cap. I[c]. XLIII. qui Paulũ de facultatibus eius teſtem adducens, ea verba refert, quæ à Paulo de Seride & Intybo ſcribuntur. Ex recentioribus nonnulli Dentem Leonis etiam Roſtrum porcinum vocant: quo nomine à Guilhelmo Placentino ſcripſimus Cichorium appellari. Germanis Korlkraut/ Pfaffenbladt/ Pfaffenrörlin/ Lewen zan: Belgis Papencrupt/ Honts rooſen/ Canckerbloemen/ Storſtbloemen/ Peerdts bloemen: Hiſpanis *Diente de Leõ*: Gallis *Piſſe en lict, ou Dẽt de Lyon.* 1.

Alteram ſpeciem Matthiolus Cichoriũ Conſtantinopolitanum nominat: Sed Lobelius Dentem 2.

tem

tem Leonis Monſpelienſium facit: nec etiam aliò, quàm ad Dentem Leonis referri poteſt.
3. Tertia abſque nomine oberrat: ex Cichoraceorum genere haud dubio eſt.

Eſt autem Dens Leonis Cichorio, hoc eſt, ſylueſtri Intybo facultate ſimilis; refrigerans quidem, ſed magis reſiccans, & vnà extergens ac aperiens, propter eam quam habet coniunctam amaritudinem: proinde & ad eadem, ad quæ Cichorium, vtile ac commodum eſt.

De Chondrilla. Cap. XVII.

Chondrilla prior.

Chondrilla altera.

CHONDRILLÆ à Dioſcoride deſcribuntur duæ.

1. Prior folia habet oblonga, forma ac diuiſura Cichorij ſylueſtris ſimilia, ſed minora, & denſa lanugine, qua obſidentur, incaneſcentia: caulis pedalis, albidus, ac lanuginoſus, in aliquot alas diuiſus, in ſummis virgulis floſculos profert, farctos veluti Cichorij, ſed colore luteos, qui in pappos reſoluuntur. radix longa, mediocris craſſitudinis. Effluit non modò ex hac, verùm & è foliis ac caulibus ſuccus albidus, qui reſiccatus ruffeſcit & acris eſt. iuxta autem huius ramulos gummi reperitur, vt Dioſ. ſcribit, cuius hac ætate in Lemno vſum eſſe, Bellonius teſtatur.

2. Altera Chondrillæ ſpecies foliis vtrimque profundius, & ad vſque mediam coſtam inciſis, ſylueſtre æmulatur Cichorium; ſunt tamen minora, & minoribus ſectionibus diuiſa. caulis tenuis ſimilibus, ſed ſenſim extenuatis foliolis exornatur, in cuius ramulorum faſtigiis floſculi eminent multiplices, colore cærulei, Cichorij ſimiles, ſed minores radix albida, oblonga. Turgent & huius caulis, folia, ac radix lacteo ſucco.

Vtraque in Italiæ locis incultis iuxta ſcrobes & agrorum aggeres naſcitur. C. Cluſius priorem in pluribus Hiſpaniæ locis prouenire refert, atque inibi circa ramulos fulueſcentes grumos concreti ſucci reperiri.

3. Præter has & alia quædam reperitur ad Chondrillam referenda. folia oblonga, anguſta, & aliquantulum aſpera hæc promit, adnatis veluti exiguis alis ramoſa, Cornu cerui dictæ herbę ſatis ſimilia, & eodem quo illius ferè modo per humum decumbentia, tamen aliquantò maiora ac longiora, è quibus mediis cauliculi aſſurgunt tenues, ramoſi, culminantibus in ſummo capitulis, ex paruis candicantibus, argenteoq; propemodum fulgore ſplendentibus ſquamis compacti; floſculi è quibus prodeunt multiplices, Cichorij æmuli, colore pulchrè cęruleo:

ruleo. tenuis & oblonga radix altè deſcendit. Ex qua ſimiliter vulnerata liquor lactei candoris, veluti è caulibus ac foliis, profluit.

Auguſto menſe, vel etiam ſeriùs apud Hiſpanos priorem Chondrillam florere ſcriptum reliquit Cluſius.

Chondrillæ ſpeciès tertia.

Poſteriores duę in Belgij hortis Maio, Iunio, aut Iulio cum flore quandoque repertæ ſunt.

Græci κονδρίλλην & χονδρίλλην appellant: Latini nomē ſeruant: Plinio Chōdryllon & Chondrylle dicitur: à nonnullis verò, etiam Dioſcoride teſte, Cichorion ac Seris, propter nōnullam, haud dubiò, cum his ſimilitudinem: quæ ſi in floribus requiratur, in poſteriorum duarum elucet: nam vtriuſque cæruleus, veluti Cichorij.

Lobelius priorem Matthioli Zacintham & Cicoream verrucariam eſſe contendit: Exhibet tamen Matthiolus pro priore Chondrilla quandam, cuius imago à Zacinthæ icone (quam & expreſſit) differens eſt. 1.

Tertia nōnullis Seſamoides minus eſſe videtur: parum tamen cum iſto Seſamoide cōuenit. Seſamoides vtrumque ab aliqua cum Seſamo ſimilitudine nomen & appellationem accepit: hæc verò herba nullam Seſami ſpeciem refert. Quamobrem ad Chondrillę genera citius referenda venit. flores etenim habet forma & colore Cichorij: liquorem qualem priores Chōdrillæ. Non tamen ea de cauſa vna earū, quę à Dioſcoride deſcribuntur, ſed ipſis affinis. Neq; enim alienum plures vnius herbæ ſpecies eſſe, quam Dioſcorides referat. Quotidiana ſiquidē oſtendit obſeruatio, herbarum ac ſtirpium multarum genera multò plura reperiri, quàm veteribus cognita fuerint aut deſcripta. 3.

Hieracium primum.

Cæterùm Chondrilla Cichorio facultate ſimilis, ſed aliquantò ſiccior: vt Galenus. Succus prioris per ſe aut cum vino potus aluum ſiſtit. Radix cum foliis trita addito melle in paſtillos formatur, qui nitro admiſto alphos ſiue vitiligines expurgant.

Gummi inordinatos palpebrarū pilos replicat: quod & alterius ſuccus poteſt. Cum myrrha gummi tritum ac linteo impoſitum, menſes ducit, Dioſ. auctor.

Priores duas, Matthiolus à ruſticis inter acetaria recipi ſcribit.

De Hieracio. CAP. XVIII.

AD Intubaceum genus Hieracium etiam pertinet: Huius genera Dioſcoridi quidem duo: poſteriori noſtrę ætati plura: quædam ex his caule aſſurgunt folioſo: aliorum caules foliis carent.

Primum Hieracium caules promit complures cubitales, aut altiores, foliis qui conueſtiuntur oblongis, digito latioribus, virentibus, per margines exiguū inciſis. flores in cacuminibus lutei, farcti, in pappos reſoluuntur. radix fibroſa. 1.

Alterum caule quoque folioſo viret, ſed folia vtrimque profundius inciſa, & exiguis ſpinis, inſtar foliorum mollioris Sonchi, per margines 2.

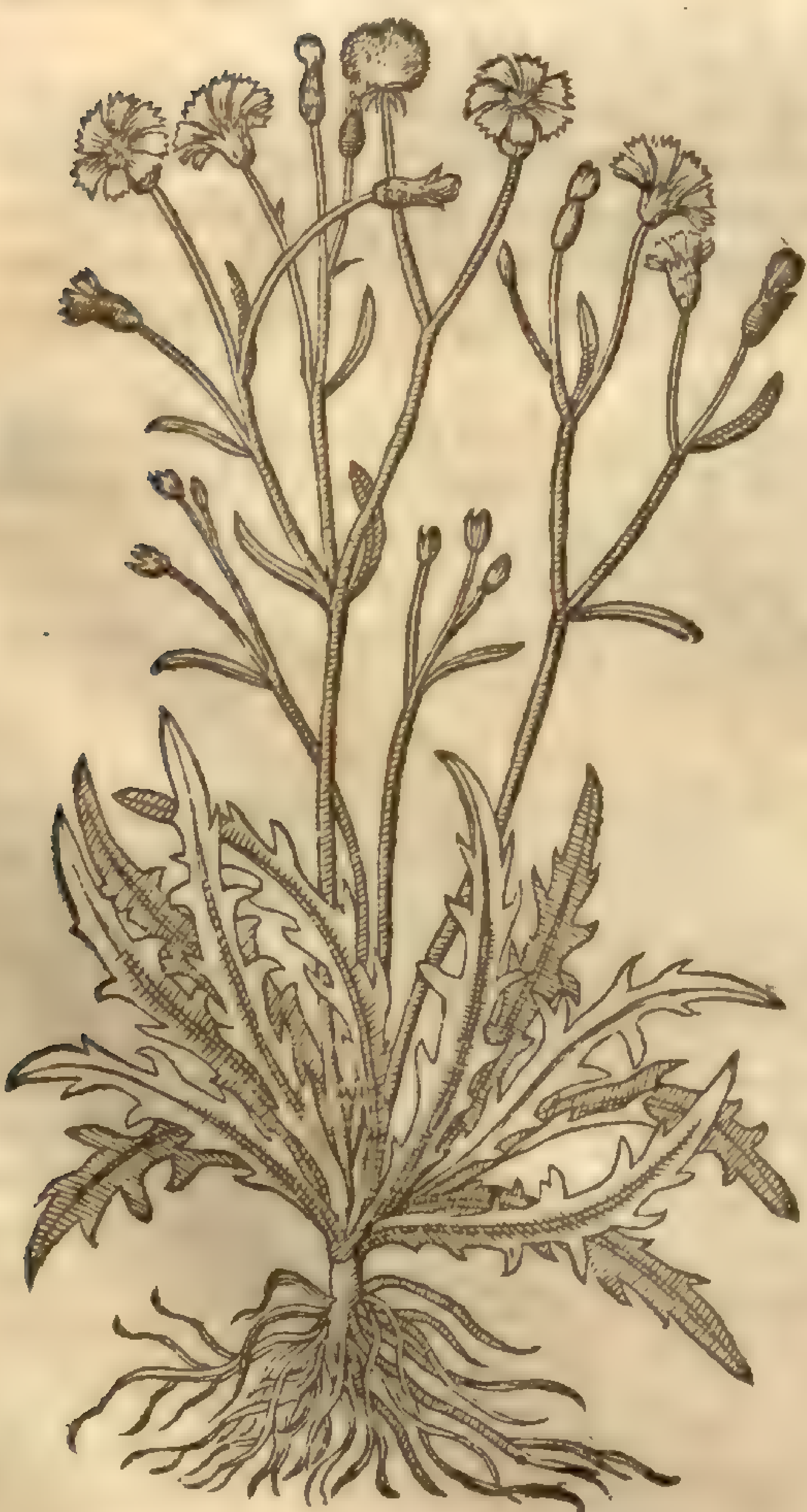
Hieracium alterum.

Hieracium tertium.

Hieracium quartum.

Leontodon autumnale, L.
H. Cas. 386.

Hieracium quintum.

Leontodon autumnale, b. a
exaſpe-
H. Cas. 386

exaſperantur. flores & pappi quales prioris. radix ſimiliter fibris quoque cohæret.

Tertium folia promit à radice multa, oblonga, circumroſa, Dentis Leonis ferè ſimilia, ſed minora, non rarò procumbentia; aſſurgunt è medio horum aliquot cauliculi tenues, læues, glabri, ſubnigricantes, faſtigio flores proferentes luteos, ac deinde pappos. radix candida, tenuis, ac oblonga eſt. 3.

Proximum folia habet ſatis ſimilia, ſed minora, & altioribus inciſuris diſſecta: cauliculi teneriores ſunt: flores minores. radix breuis, veluti præmorſa, multas fibras demittit. 4.

Huic ſimile & minimum quoddam, quod folijs, nudis cauliculis, exiguis floſculis, pappis, ac radicibus fibroſis proximum refert. 5.

Gignuntur Hieracia locis incultis, iuxtaq; margines agrorum. primum quandoque in ſyluis reperitur: veluti quod minimum non rarò in agris inter frumenta exit.

Florent quædam citiùs: alia ſeriùs: omnia æſtate.

Continentur hæ plantæ vno Hieracij nomine; quod Græcis ἱεράκιον etiam appellatur: Latinè à nonnullis Accipitrina; quod Germanis eſt Habichkraut: Belgis Hauicxcruyt: Gallis nonnullis *Cichoree iaulne*: Anglis Hawke wede. Apuleius etiam Lactucam ſyluaticam, & Græcis θρίδακα ἀγρίαν, & πικρίδα dici ait.

Ab Accipitre, qui Græcis ἱέραξ, nomen habet: Feruntur enim huius ſucco oculos tingendo, obſcuritatem eorum diſcutere.

Poteſt verò & hæc ὑποχοιρὶς à Theophraſto dicta eſſe: à Gaza Porcellia. Numeratur enim inter Cichoraceas, inter quas Hieracium quoque eſt. Cuius vt nomen apud Theophraſtum non extat, ita nec ὑποχοιρειδὴς penes Dioſcoridem; cum tamen reliquæ Cichoraceæ ab vtroque deſcribantur. Hypochœru.

Duo priora ad illud genus referuntur, quod ἱεράκιον μέγα, & Hieracium magnum dicitur: à nonnullis σιδηλέα, σογχίτης, & Lampuca. Reliqua ad alterum pertinent, quod ἱεράκιον μικρὸν, ſiue Hieracium paruum; & a quibuſdam Intybum agreſte nuncupatur: quorum, quod præmorſa eſt radice, quandoque etiam Morſus diaboli appellatur. quod verò minimum, ab Hiſpanis *Terra crepoli*.

Hieracium autem frigidam habet, & cum adſtrictione nonnulla reſiccantem facultatem: vnde, Dioſ. infert, ſtomacho æſtuanti ac inflammationibus impoſitum prodeſt. Auxiliatur & à ſcorpione ictis cum radicibus trita & impoſita. Quæ non maiora modò, verùm & minora præſtant.

De Senecione ſiue Erigero. CAP. XIX.

ANNVMERATVR Cichoraceo generi à Theophraſto & Erigeron. caulis ei rotundus, ſtriatus, in ramulos effuſus. folia virentia, oblonga, ambitu nonnihil inciſa, ferè veluti Cichorij, ſed minus, ipſis etiam minora, Erucæ quodammodo ſimilia. flores lutei citiſſimè in pappos pereunt. radix fibras emittit. Eſt autem huius ſpeciem quandam maiorem, paulùlum hirſutam & graueolentem: alteram verò minorem, læuem, & inodoram reperire, ſola alioqui quantitate differentes. 1. 2.

Naſcuntur Erigera paſſim ſecus vias, agrorum margines, locis haud cultis. Maius ſyluoſis gaudet: Minus, frequenter in hortis, vnà cum oleribus ſuccreſcit.

Citò & primo Vere Erigerum floret, & mox in pappos flore permutato caneſcit.

Accedit his duobus & tertium quoddam, in Cichoraceorum ac Intubaceorum familiam quoque reponendum: Differt tamen ab Erigero folijs maioribus, profundius, ac Cichorij modo, inciſis. caules ramoſi, pedales, comantibus in ſummo floſculis luteis, qui citiſſimè & caneſcunt, & in pappos reſoluuntur, veluti Erigeri. radix craſſior. cętera Erigero qualis. Fœtet autem hæc herba nonnihil, vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adepta eſt. 3.

Annumeranda Erigeris & alia quædam, citò quoque caneſcens, videtur. huius autem cauliculi tenues, dodrantales, parum hirſuti, ex obſcuriore rubore ſubnigricant: folia anguſta, pauca, molliaque. Floſculi in ramulis eminentes, pallidè lutei, citiſſime, ac non modò eodem die, ſed ſæpè intra horæ ſpatium in papposam lanuginem conuertuntur. 4.

In vliginoſis ericetis, quandoque in ſyluis macro & ſterili ſolo naſcitur.

Dicitur autem ἠριγέρων Latinis Senecio, ex eo vidèlicet, quòd citò ac ipſo Vere caneſcat: appellatur verò & reiectaneis vocibus ἐρεχθίτης & Herbutum: A Germanis verò Creutzwurtz/ Grindtkraut/ hoc eſt, Belgis Grindtcruyt/ Cruyſcruyt/ & à nonnullis Cruyſwortel: Hiſpanis *Bon varon, & yerua cana*: Italis *Cardoncello, Spelicioſa*: Anglis Grounſell.

Tertium cum Aphace Theophraſti conuenire videtur: meminit autem lib. VII. Aphaces, non modò leguminis, ſed & herbæ, cui hæc Erigeri ſpecies perquam ſimilis. Nam, vt Theophraſtus, Aphace herba ex Olerum & Cichoraceorum eſt numero, inguſtabilis & amara: feſtinanter floret: ſed celerius flos ſeneſcit, atque lanugine papposa marceſcit. Talis quidem Aphace olus.

Senecion

Erigerum maius.

Erigerum minus.

Erigerum tertium.

Erigerum quartum.

hæc Erigeri ſpecies. Sed addit Theophraſtus, tota hyeme totoque vere florere. Huius autem flores æſtate tantum vidimus, inclementioris cæli noſtri fortaſſis occaſione. Poteſt in natiuo ac patrio ſolo diutius florere.

Mixtas autem vires Erigeron habet: refrigerat ac ſimul modicè diſcutit: vt Paulus Ægineta auctor eſt. Teſtium ac ſedis inflammationes folia cum floribus addito exiguo vino, aut per ſe impoſita ſedant: Plinius verò cum thuris farina (quæ Manna dicitur) aut cum vino id præſtare ſcribit. Dioſcorides cum manna aliis vulneribus, etiam neruorum, mederi ait. ſimile pappi cum aceto impoſiti poſſunt; qui ſi recentes bibantur, ſtrangulationem adferunt. Caulis in aqua decoctus, & cum vino muſto potus, ſtomachi a bile contractos dolores ſanat. Dioſcorides auctor.

Recipitur Erigeron, quod minus eſt, apud Belgas hybernis menſibus non rarò inter acetaria, nec ori ingratum eſt.

De Iacobea. CAP. XX.

Iacobea.

AD Erigeri genus pertinere non abs re exiſtimantur Iacobeæ nuncupatæ herbæ: quarum non vna eſt ſpecies.

Prior, vulgò notiſſima, folia initio promit ampla, magna, vtrimque laciniosa, quæ Abſinthij latifolij prioribus foliis reſponderent, niſi longiora, latiora, craſſiora, non albida aut mollia, ſed glabra ſaturato colore virerent. caulis aſſurgit cubito altior, ſtriatus, ſubrubente colore nigricans, in alas effuſus; quæ foliis conueſtiuntur minoribus, Erigeri aut ſylueſtris Erucæ æmulis. flores in faſtigiis ramulorum, & medio diſco, & ambientibus foliolis auri colore lutei, qui in papposam lanuginem reſoluuntur. fibræ pro radicibus ſunt. 1.

Alterius caules haud rubent: folia candidiora, molliora, & ſubinde minora. Flos pallidior: radicis fibræ longiores. 2.

His accedit & Cineraria vulgò dicta, cuius maiora & ampliora multò ſunt folia, non modò prioris Iacobeæ, ſed & Abſinthij maiora, vtriſq; marginibus ſinuoſa, craſſa, molli quodam tomento ſubalbida: flores ſimiliter lutei ſunt, qui & in papposam vaneſcunt lanuginem. 3.

Prior paſſim per vtramque Germaniam locis incultis paulò humidioribus, & iuxta aruorum margines exit. 1.

Altera Zelādiæ & maritimis locis frequētior. 2.

Fertur & Cineraria haud procul à mari reperiri. 3.

Æſtiuæ ſunt herbæ: quædam ſerius, aliæ citius in Belgij hortis olim floruerunt.

Herbam S. Iacobi, aut S. Iacobi florem, priorem appellari ex eo contigit, quòd Germanis Sant Jacobs blūmen/aut Sant Jacobs kraut dicatur: vnde Iacobeæ nomen accepit: & à Belgis Sint Jacobs cruyt: à Gallis *herbe ou fleur du S. Iacques* dicitur. 1.

Altera, vt huius ſpecies, ita & Iacobeæ nomenclaturam retinet: addito Marinæ epitheto. Non deſunt verò & qui Artemiſiam marinam faciant; in qua & nos quandoque ſententia fuimus. 2.

Tertia à ſubalbido cinerum quorundam colore quem refert, Cinerariæ nomen accepit: à nonnullis Erigeron marinum dicitur. 3.

Eſt autem Iacobea ordine ſecundo calida ac ſicca, & propter eam quam habet amaritudinem etiam extergens. Ad vulnera & vlcera inueterata ac ſordida à recentioribus commendatur: quæ ſucco huius cum melle permixto expurgantur. Laudatur verò & huius decoctum gargarizatum ad gutturis tumores & abſceſſus, quos & diſcutit ac perſanat.

De Soncho. CAP. XXI.

Sonchus læuis.

Sonchus aſper.

Sonchus tertius aſperior.

1.

2.

3.

SONCHI duo ſunt: vnus tenerior ac mollior: alter ſpinoſior ac ſylueſtrior, præter tertium marinum.

Caulis prioris ſubinde cubitalis, anguloſus, & inanis eſt, & ſubinde nonnihil rubens. Folia virentia, læuia, lata, vtroque margine altioribus inciſuris diuiſa, ſpinis carent. Flores in ſummis cauliculis eminent, ex pluribus foliolis cōfarcti, quos albi pappi, qui vento rapiuntur, ſuccedunt: quibus ſubeſt ſemen paruum, planum, oblongioris formæ, multò quàm Lini minus. radices multis fibris cohærent. Profluit ex huius foliis ac caule fractis candidus ac lacti ſimilis ſuccus.

Alter priori ſimilis, ſed folia eius anguſtiora paulò, minuſque laciniosa, paruulis, ſed tamen duriuſculis ac pungentibus aculeis per circumferentiam ſpinoſa. Flores, ſemina, albidus ſuccus, & radices à ſuperioribus non differunt.

In hortis vnà cum oleribus frequentius quàm in agris naſcuntur.

Præter hos verò & tertius quidam ſpinoſior Sonchus reperitur: cuius caules ſubrubentes ſpinis horrent; ac folia, quæ & omninò aſpera veluti Echij, flos & reliqua cum aliorum conueniunt.

In Flandriæ & Zelandiæ agris haud procul à mari ſponte naſcitur.

Iunio ac Iulio omnes florēt, vel etiam ſeriùs.

Qui

Qui Græcis σόγχοι, Latinis ſimiliter Sonchi : à nonnullis verò Cicerbitæ, Lactucellæ, & Lacterones nominantur : Apuleio Sonchus Lactuca Leporina dicitur.

Priorem Germani *Haſenköll*. id eſt, Braſſicam Leporinam nominant: Belgæ **Haſen lattouwe**: Galli *Palays de lieure*: Hiſpani *Cerrajas, Cerralhas*: Itali *Lactucella*: Angli **Cicerbita**: Latini Sonchum teneriorem. 1.

Alter ſpinoſior, aſperior ac ſylueſtrior cognominatur: Tertius verò Marinus. 2. 3

Temperamentum autem Sonchi, auctore Galeno, miſtum eſt. conſtat enim ex aquea ac terreſtri ſubſtantia, vtraque leuiter frigida: adſtrictionis quoque cuiuſdam particeps eſt. Tener verò & adhuc virens editur aliorum olerum modo. Siue autem edatur, ſiue foris cataplaſmatis modo applicetur, manifeſte refrigerat : prodeſt idcirco omnibus inflammationibus impoſitus.

Succus in ſorbitione datus ſtomachi ardores ac roſiones mitigat, & lactis abũdantiã facit. Tam radix quàm herba ſcorpionum ictibus auxiliantur.

De Lactuca. CAP. XXII.

Lactuca ſatiua.

Lactuca criſpa.

DVORVM generum Lactuca eſt: hortenſis vna: ſylueſtris altera.

Hortenſis ſiue ſatiua Lactuca folio exit oblongo, lato, læui, diluteq; virente : caule verò rotundo, craſſo, folioſo, lactei ſucci pleno, qui in latam effuſus comam, floſculos profert ſubluteos, pappoſos; ſuccedente ſemine puſillo, oblongo, plano, & albicante, rariſſime nigricante. radici longæ, craſſæ, multæ adhærent fibræ. Vulnerata hæc aquoſo lacti ſimilem quoq; ſuccum non minus quàm ipſe eius caulis effundit. Et talis quidem quam natura produxit, nõ ars formauit, Lactuca eſt. 1.

Culturæ ſiquidem mangonio non rarò folia eius in aliam ſpeciem transformantur ; vel etenim criſpantur, aut ita in ſe contrahuntur, vt capitatam Braſſicam æmulari videantur: atq; huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicant.

Præter has verò & alia quædam Lactuca folio eſt obſcurius virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellat. 2.

Iam & quædam fuſci ac veluti purpurei coloris, ſiue ex albido rubicunda : hanc Rubentem, 3.

Lactuca capitata.

tem, ni fallimur, Plinius nominat.

Amat ſolū Lactuca, Palladius ait, ſubactum, pingue, humidum, ſtercoratum. Aprico cæli ſtatu, locis quibus aquarum copia eſt, ſeri poteſt, Columella auctore. Lætior fit ſi rara ponatur.

Certum eſt, Palladio teſte, toto anno Lactucam benè ſeri: Seritur verò in Belgio primo quoque Veris tempore, & mox quidem hyemis rigore remiſſo, in multam vſque æſtatem. Quæ maturè ſata eſt, citò transferri poteſt: quod niſi fiat, velociter quoq; & intra tres mēſes, vel etiā citius in caulem abit, flores ſeminaque inde perficit.

Lactuca ſatiua Græcis θρίδαξ ἥμερος, Galeno θριδακίνη dicitur: à nonnullis μαρούλιον: à Pythagoricis ἐυνούχιον: in Officinis Lactuca. A lacteo ſucco qui vulneratis caulibus ac radicibus profluit, nomen Latinis accepit. Germanis Lattich: Belgis Lattouwe / Salaet: Hiſpanis *Lechuga, Lettuga, & Alface:* Italis *Lattuca:* Gallis *Laictue:* Bohemis Salat: Anglis Lettes.

Huius generis cùm folia criſpantur, Criſpa Plinio, Ceciliana Columellæ cognominatur: Germanis Krauſer lattich: Belgis gekronkelde Lattouwe: Gallis *Laictue creſpue.*

Altera verò foliis in orbem contractis vulgò Lactuca capitata, Lactuca ſeſſilis, Plinio Lactuca Laconica, Columellæ Lactuca Bętica, Petro Creſcentio Lactuca Romana: Belgis Crop ſalaet: Gallis *Laictue pommée ou teſtue:* Hiſpanis *Lechuga parada por el ſuelo.*

Purpurei folij, ſiue ex albido rubentis, Cypria eſt Lactuca Columellæ, Plinio Græca.

Olus autem Lactuca humidum ac frigidum eſt, non tamen vehementer, ſed omnino moderatè, alioqui enim edulis non eſſet. Æſtuantem verò ventriculum hæc refrigerat: à bile infeſtatum adiuuat: ſitim arcet: ſomnum conciliat: lactis abundantiam facit, mulieribus quidem, quibus propter caliditatē ac ſiccitatem, lac vel deficit, vel parcius ſuccedit; nam ſiccitatem & caliditatem contemperando ad huius generationem conducit: natura verò frigidis, lactis generationem non adeò promouet, ſed citius remoratur.

Editur autem Lactuca non iniucundè cruda aceto, oleo, & exiguo ſale condita: Elixa verò in aqua citius concoquitur, & magis alit. Infertur mox initio cœnæ, & ante alium cibum editur. Quod & olim factum Martialis teſtatur, qui antiquiores eam ſub finem cœnæ appoſuiſſe, eodem diſticho refert:

Claudere quæ cœnas Lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes?

Poteſt verò vtroque tempore ſubinde haud abſque fructu aſſumi: præſumpta etenim languentē appetentiam ſubinde excitat: à cœna verò temulentiam ex vino diſcutit, dum nempe vapores ad caput efferri impedit.

Succus autem, qui ex Lactuca in venis gignitur, humidus ac frigidus eſt, non tamen vitioſus, ſed non multus. Ex reliquis omnibus oleribus omninò pauciſſimus, ac prauus, Galeno teſte, ſuccedit. Aluum verò, eodem auctore, hæc nec ſiſtit, nec proritat: Nihil enim habet neque auſteri neque acerbi, à quibus venter ſiſtitur: nihil quoque ſalſi aut acris, quæ vim habent extergendi ad excretionem excitantem. Vtcunque autem hæc Galenus ſcribat, & qualitatibus quoque iſtis deſtituta ſit, vſu tamen compertum, ad alui facilitatem, coctam præcipuè, conferre. Aluum ſiquidem humectans faciliorem eam reddit. Quod & Martialis haud ignorauit, ſic ſcribens Epigrammaton lib. XI. ad Iulium Cerealem:

Prima tibi dabitur, ventri Lactuca mouendo Vtilis. ——

Foris admota omnes inflammationes Lactuca mitigat: ambuſtis prius quàm puſtulæ aut veſicæ fiant cum ſale (Plinius ait) impoſita prodeſt.

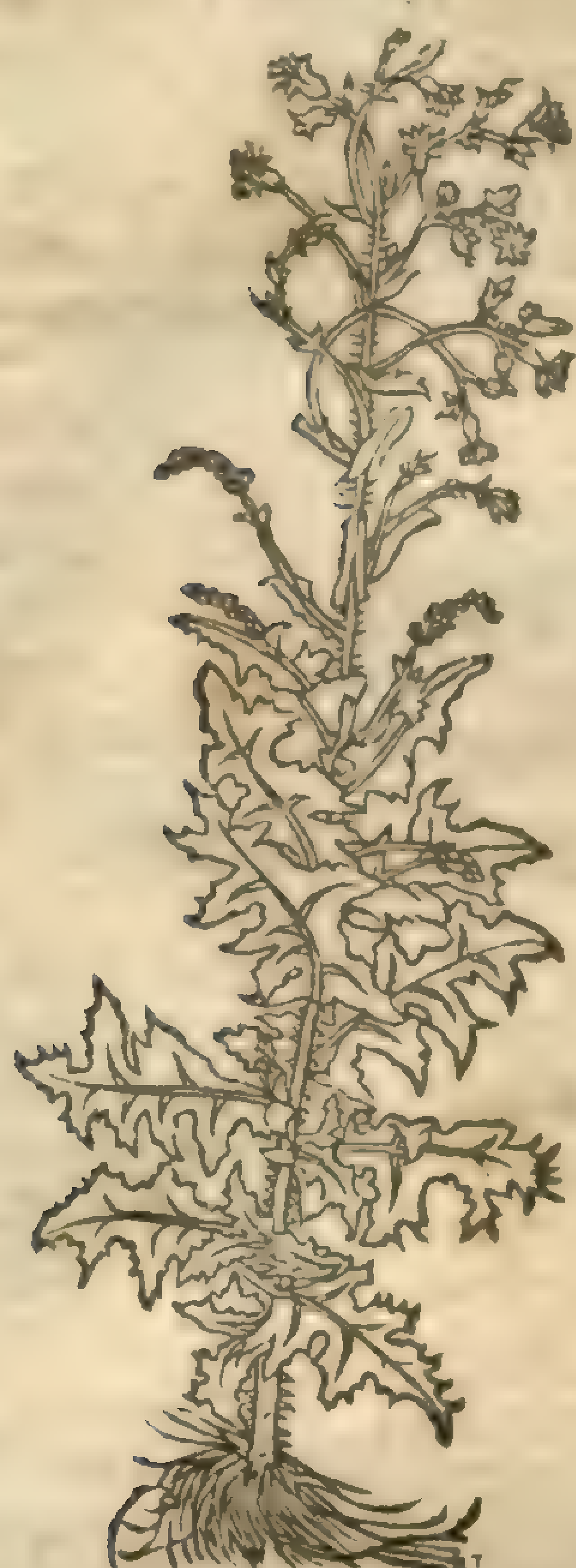
Semen Lactucæ refrigerat, & genitale ſemen, ſi frequenter ſumatur, extinguit: Somnum idem conciliat ſorbitionibus additum.

De

De ſylueſtri Lactuca, ſiue Officinarum Endiuia.

CAP. XXIII.

Lactuca ſylueſtris.

SYLVESTRIS Lactuca folia promit oblóga, minora tamen & anguſtiora quàm Satiuæ, ac vtroque latere profundioribus inciſuris ſinuoſa; quorum media coſta inferiore parte, à duriuſculis aliquot ſpinis, ordine quodam & inſtar ſerræ digeſtis, obſidetur: caulis cubitalis, qui in alas effuſus floſculos profert ſatiuæ Lactucæ æmulos, in pappos quoque ſuo tempore ſe reſoluentes: ſemen nigricans, aliàs veluti ſatiuæ. radix breuior ac minor. Effluit ex hac fracta aut inciſa ſuccus albidus, diluto lacti colore aſſimilis, ſapore amaricans.

Naſcitur ſecus vias, agrorum aut pratorum margines, tum & iuxta ſcrobes: reperitur & in vineis, ac hortis, in quibus olera ſeruntur. Facillimè autem vbi ſemel ſata ſingulis annis recurrit.

Iunio, Iulio, & Auguſto præcipuè viget ac floret.

Græcis θρίδαξ ἀγρία: Latinis Lactuca ſylueſtris: In Officinis Pharmacopœorum perperam Endiuia vocatur: Intybum enim voce deprauata Endiuia dicitur. Appellatur verò Lactuca ſylueſtris à quibuſdam Serriola per duplex rr. quòd ſerræ modo acutas ſpinas folij coſta à tergo habeat: Germanis **wilder Lattich**: Belgis **wilde Lattouwe**: Gallis *Laictue ſauuage*: Italis *Lattuca ſaluatica*: Hiſpanis *Lechuga ſaluage*.

Apud Galenum De alimentorum facultatibus lib. 2. legitur, Lactucam ſatiuam θριδακίνην appellari: præter hanc verò apud ſuos (id eſt, Pergamenos in Aſia) & aliud quoddã eſſe olus agreſte θριδακίνης nomine, quod in viis ipſis naſcitur & locis foſſarum eminentioribus, & præterea riguis ac pleriſque incultis.

Exiguum autem id olus eſt, inſtar Lactucæ hortenſis nuper enatæ, amaroriſque quippiam præ ſe fert, & multò magis dum adoleſcit: vbi autem caulem iam produxerit, ſaporem amarum habet vel manifeſtiſſimum: Hactenus Galenus. *Thridacina.*

An autem hæc Thridacina, Lactuca iſta ſylueſtris ſit, nec ne, cui integrum erit diligentius perquirere, per nos licet. Nobis ſatis fuit ea de Thridacina hoc loco aſſcripſiſſe, quæ de hac à Galeno referuntur.

Cæterùm Lactuca ſylueſtris frigida eſt, & quidem (ſi papaueri, vt Dioſ. ſcribit, ſimilis) circiter tertium ordinem: ſicca verò ſecundo: & ſimul expurgans atque aperiens, quia nonnullæ amaritudinis particeps eſt. Dioſcorides huic quoque purgandi per aluum facultatem tribuit: Purgat, inquit, cum oxycrato epotus ſuccus, duorum obolorum pondere, aquoſa per aluum. Argemas & oculorum caligines expurgat: cum lacte muliebri aduerſus ambuſta confert. In ſumma ſomnifera & dolorem ſopiens. Menſes verò etiam mouet, & contra ſcorpionum ac phalangiorum ictus bibitur. Hæc Dioſcorides.

Recentior ætas loco Intybi hac non infeliciter vtitur: Nam ad iocinoris inflammationes, & morbum regium confert; calorem ſiquidem contemperat, & meatus expurgando aperit.

Semen huius idem quod Satiuæ poteſt, & Veneri refragatur.

De albo Olere. CAP. XXIIII.

LACTVCÆ generibus accedere poteſt, vulgò dictum Olus album, herbula exigua, primum erumpenti Lactucæ foliorum quantitate, forma, & colore ſatis ſimilis; foliola ſiquidem eius paruula, latiuſcula, non tamen digitum lata, rotundis longiora, dilutè quoque virent: cauliculum hæc promit tenuem, anguloſum, tres aut quatuor digitos altum rarius dodrantalem, duobus aut tribus geniculis articulatum, è quorum ſingulis foliola bina prioribus è radicibus erumpentibus anguſtiora longioraque: in faſtigio verò cauliculorum floſculi

albidi

Album Olus.

albidi perquam exigui aliquot veluti in ſciadio cohærent. capillaceæ fibræ paucæ pro radicibus ſunt.

In agris vnà cum frumentis frequentiſſimè naſcitur in Germania, Belgio, ac Bohemia, tum & alibi. Hyeme & paulò pòſt herbula in agris viret, & collecta menſis infertur.

Belgæ **Wit moes**, id eſt, Olus album appellant; Nonnullis verò & **Veltcrop**: aliis **Cleeroeghe** dicitur: nec alia eius nomina cognita: λευκολάχανον Græcè quis dixerit.

Refrigerans autem hæc herba, & nonnihil humectans, facultate ac temperamento Lactucæ haud diſſimilis; cuius loco hybernis & primis Veris menſibus infertur, ac cùm aceto, ſale, & oleo iucundè editur, veluti alia acetaria: inter quæ haud poſtremum locum obtinet.

De Lapatho ſiue Rumice.
CAP. XXV.

GENERA Lapathi Dioſcorides quidem quatuor refert: ſyluestre ſiue oxylapathũ: alterum ſatiuum: tertium rotundi folij: & quartum acetoſum, quod Oxalis dicitur: quibus & Hippolapathum poſtea annumerat. Poſterioris ætatis obſeruatio & alia quædam his adiecit.

1. Syluestri Lapatho ſiue Oxylapatho folia ſunt oblonga, dodrantalia, acuminata, non valdè lata, duriuſcula: caulis rotundus, articulatus, ſubinde bipedalis; cuius ramulis ac appendicibus floſculi adhærent exigui ordine digeſti, & deinde ſemina triangularia haud magna, tenuibus membranis implicita, colore ſubruffo nigricantia. radix recta, æqualis, prolixa, lutei interius coloris.

2. Huic foliis, caule, ſemine, longa luteaque radice ſimile eſt ſatiuum Lapathum: foliis tamen maioribus, mollioribusque, & caule multò altiore, vt qui hominis altitudinem non rarò aſſequatur.

3. Præter hæc verò & tertiũ eſt, Hippolapathũ dictũ, quod etiã folio eſt ampliore ac maiore quàm ſatiuum: floſculi & ſemina ſimilia. radix verò craſſa, interior pulpa dilutè rubeſcens.

4. Oxalis, Oxylapathum foliis & reliquis æmulatur, ſed folia molliora, virentioraque ſunt, & ſapore acida.

5. Huius verò & ſpecies quædam reperitur, radice in multa rotũda capitula, ex fibris depēdentia, extuberante, inſtar Filipendulæ: ſed rara admodum hæc Oxalis eſt.

6. Accedit & alia quædam Oxalis, folio breui, lato, & quaſi rotundo, ex albido virenti: cauliculis tenuibus ac tenellis, qui facilè concidunt: ſemine exiguo.

7. Iam & minima quædam Oxalis eſt, caule palmi vix altitudine: foliis anguſtis ac paruulis, quæ frequenter, præſertim ſemine maturo, tota rubens apparet.

8. Nec deeſt verò & rubens ſiue nigrum Lapathum, quod caule eſt Oxylapathi breuiore, foliis minoribus, ſaturato rubore nigricantibus, coſta tamen media ac fibris dilutius rubentibus, ex quibus ſuccus inſtar vini rubentis exprimitur.

1. Oxylapathum autem in pratis locis humentibus riguisq; ſponte gignitur.

2. Satiuum in hortis ſeritur: ſolo gaudet ſtercorato, & benè ſubacto.

3. Hydrolapathum in foſſis ac ſcrobibus aquas habentibus requirendum.

4. Oxalis licet quandoq; in ſyluestribus reperiatur, cultura tamẽ melior ac ſpecioſior euadit.

6. Rotundi folij Oxalis ſyluestris eſt, & in aſperis ac montoſis pleriſque locis exit: transfertur verò & ad hortos.

7. Minimum genus in aruis ac agris occurrit.

8. Poſtremum frequentius in hortis quàm alibi, nemine tamen ſerente, naſcitur.

Semine maturo plurima Lapatha Iulio & Auguſto turgent. Oxalis verò minima Autumno ac Septembri menſe viget.

Lapathum ſylueſtre ſiue Oxylapathum.

Lapathum ſatiuum.

Hippolapathum ſiue Rhabarbarum Monachorum.

Oxalis.

Acetoſa

Rumex patientia, L.

Oxalis tuberoſa.

Oxalis rotundifolia.

Quod verò Græcis λάπαθον, Latinis Rumex nominatur: Plinius tamen lib. XIX. cap. XII. Rumicis appellationem ſatiuo ſoli tribuere videtur.

1. Ὀξυλάπαθον Latinis Rumex acutus: in Officinis Lapathium acutum dicitur: A Germanis Mengelwurtz/ Streiſſwurtz/ Grindtwurtz/ Zitterwurtz: Italis *Rombice:* Hiſpanis *Romaza, Paradella, & Lapaça*: Belgis Patich/ à Lapatho voce deducta; vel etiam Peerdick: Gallis *Parelle:* Anglis Dock.

2. Alterum λάπαθον ἥμερον, Rumex ſatiuus, Lapathum ſatiuum: Vulgò Patientia à Gallis nomenclatura mutuata, qui hoc Lapathi genus *Lapatience* appellant; quos & Belgæ imitantes Patientie hoc quoque olus vocant.

3. Tertium genus quod reliquis maius ac procerius eſt, Dioſcoridi & Galeno ἱππολάπαθον eſt: Plinio verò etiam ὑδρολάπαθον, à loco in quo naſcitur: Latinis Lapathum magnum, Lapathum aquatile, Rumex paluſtris. Hoc genus plerique Rhabarbarum nominant Monachorum, quòd eius radice Rhabarbari loco quidam vtantur.

4. Quartum Lapathum Græcis ὀξαλὶς eſt, & ἀναξυρὶς, Galeno etiam ὀξυλάπαθον, id eſt, acidum Lapathum, ſiue acidus Rumex: Officinis & vulgò Acetoſa: Germanis Sawrampffer: Belgis Surckele/Zurinck: Hiſpanis *Azederas, Agrelles, & Azedas:* Italis *Acetoſa*: Gallis *Ozeille:* Anglis Sorrel: Bohemis Sſtowijk.

5. Tuberoſam Acetoſam, & tuberoſum Lapathum quintum genus non abs re recentiores nuncupant.

6. Sextum genus ſylueſtre Lapathum, & ἄγριον λάπαθον eſt, quod Dioſcorides tertium facit: & à nonnullis Oxalis Romana, & Acetoſa Romana temerè vocitatur.

7. Minima Acetoſellæ rectè, & Oxalidis paruulæ nomen adepta eſt: Germanis klein Sawrampffer: Brabantis Staeps ſurkele/hoc eſt, Acetoſa ouilla: à Gallis *petite Ozeille*.

8. Poſterius nigrum Lapathum, & niger Rumex dicitur, aut rubrum Lapathum. Perperam autem faciunt, qui iſtud Sanguinem Draconis vel eſſe ſuſpicantur, vel nuncupant: nam ſuccus aridus qui Sanguinis Draconis nomine in Officinis venundatur, non ex herba hac, ſed omnino ex alia ſtirpe colligitur.

At Lapathum omne temperiem habet nonnihil frigidam; & quoddam quidem exiguam ac moderatam: aliud verò intenſiorem. reſiccant verò & omnia, ſed non omnia æqualiter.

Satiui

Oxalis minima.

Lapathum rubens.

Satiui Lapathi folia,quę eſculenta ſunt,frigiditatem quidem exiguam,humiditatem verò maiorem obtinent,ac vnà lentorem: vnde & facilè ac citò, quando eduntur, per aluum deſcendunt. Dioſcorides etiam omnium decocto olere,aluum emolliri tradit. Quod & Horatius annotauit Sermonum lib. 2. Satyra quarta ſic ſcribens: 2.

Si dura morabitur aluus,
Mugilus, & viles pellent obſtantia conchæ,
Et Lapathi breuis herba.

Breuem autem appellat Lapathi herbam,prius quàm caulis enatus fuerit decerptam. quo tempore eſui potiſſimùm idonea eſt. Editur autem hęc cocta,ſed minus quàm Beta vel etiam Spinachia ſuauis: ſuccum verò ingenerat humidum,mediocriter craſſum,& parum alimenti conferentem.

Oxylapathi autem folia cum frigiditate reſiccant: Semina verò huius, tum & ſatiui, ac etiam Oxalidis cum tenuitate quadam ſubſtantię refrigerant,valde reſiccant & adſtringunt. Contra dyſenterias,cœliacos affectus,ventriculi ex bile ſubuerſiones & faſtidia: tum & aduerſus ſcorpionum ictus, vt Dioſcorides refert, bibuntur. Proſunt & ſanguinem ſpuentibus addita acacia,auctore Plinio.

Oxalis haud dubiò refrigerat,& potenter reſiccat: quia verò acida, etiam lentos humores 4.
incîdit. Huius ſuccus æſtiuis menſibus multorum cibariorum vtile condimentum eſt, ac palato gratum. Ventriculum æſtuantem refrigerat: appetentiam ciborum excitat: Iocinoris calorem contemperat, obſtructiones eiuſdem aperit. Folia decoctis (quorum aduerſus febres vſus) vtiliter adduntur.

Similis facultate Oxalis rotundioris folij eſt,quam,vt diximus, Romanam cognominant. 6.

Nec inferioris facultatis paruula illa Acetoſella eſt,quæ etiam magis reſiccat. 7.

Radices Oxylapathi, ſatiui Lapathi,ex Oxalidis ex aceto decoctæ, & per ſetaceum tranſ- 1.
miſſæ,ſcabies,impetigines,& pruritus curant,ſi affectis partibus illinantur;præſertim butyro per decoctionem nigrefacto,aut oleo ex Lauri baccis,& Zinziberis nonnihilo additis. Dioſcorides hoc & crudas radices poſſe refert: & earum ex vino decoctum dentium auriumque dolores mulcere,ſi eo os colluatur. Decoctum autem harum etiam ſcabies ac pruritus collutione mitigat. quod & balneo radices præſtant. Feruntur verò eædem ex vino decoctæ po-

tione regio morbo mederi, & corporis colorem emendare: ex aceto coctas lieni impoſitas prodeſſe: cum vino verò ſtrumas ac parotidas diſcutere: Quod & vinculo collo appēſas præſtare quidam nugantur. In peſſo muliebres fluxiones tritæ & appoſitæ ſiſtunt.

Hydrolapathi autem radix aluum ſumpta mouere fertur: quod tamen nobis compertum affirmare nequimus.

De Tota Bona. CAP. XXVI.

Tota bona.

Malus Henricus.

TOTA bona recentioribus dicta, Lapathi ab iiſdem generibus annumeratur. caules hæc edit complures craſſos, folioſos, pedales, vel paulò altiores; cuius ramulis ſurſum verſus herbacei racemoſi adhærent floſculi, ac deinde ſemina Atriplicis æmula. folia, quæ longis innituntur pediculis, lata ſunt & acuminata, forma quodammodo foliorum Ari, ſed candida, & veluti tenui farina reſperſa. radix craſſa in plures quandoque diuaricatur, colore veluti Oxylapathi interius lutea.

Incultis locis, ac ſæpenumero ruderatis, ſecus vias, veteres muros, & agrorum ſepimenta frequenter reperitur.

Iunio ac Iulio præcipuè cum flore viget.

Recentiori ætati Tota bona dicitur: Belgis Al goede/ & Lammekens oore: Anglis Engliſh mercury. Sunt qui ſuſpicentur χρυσολάχανον, id eſt, aureum Olus eſſe: ſed Chryſolachanon Atriplicē eſſe diximus, niſi quis velit Plinij illud Chryſolachanon eſſe, quod in Pineto Lactucæ ſimile naſci refert lib. XXVII. cap. VIII. Germanis Schmerbel vocatur, & Güter Heinrick/ id eſt, Bonus Henricus, à ſingulari quadam vtili facultate: veluti & pernicioſam quandam, Malū Henricum appellant. quam Conrardus Geſnerus in Quadrupedum hiſtoria cap. de Boue his deſcribit verbis: Prouenit apud nos (in Heluetia) noxia quædam herba, à qua non ſolùm ipſi boues abſtinent, ſed etiam gramine circum circa naſcente, licet eodem equi veſcantur. Ruſtici quidam apud nos Malum florem: alij Malū Henricum appellant (Ægolethron eſſe exiſtimo.) Caulis ei albus, pedalis, ſolidus, & ſubſtantia quadam humida mollìq; infarctus: flores hirſuti, purpuraſcentes, in ſpicam congeſti, vt in Teſticulo canis ferè: ſemine rotundo inſtar Milij, guſtu ſubaſtringente: radice altiſſima, nodis quibuſdam exaſperata, & veluti ſquamata, longiſſima, ad quinque vel ſex cubitos deſcente: quamuis rarò integra effodiatur. Recens planè frigida humidaq; tactu percipitur. vites vicinas corrumpit & frigore ſuo lædit. Hæc Geſnerus.

Sed vt ad Bonum Henricum ſiue Totam bonam redeamus, calida & ſicca hæc moderatè eſt, & vnà abſtergens atque expurgans.

Folia cum oleribus cocta, atque eſitata, lubricam reddunt aluum. Eadem conciſa aut contuſa recentia vulnera impoſita veniunt: ſordida verò ac vetera, tum & eiuſmodi vlcera expurgant, & vermes, ſi qui in ipſis enati fuerint, interimunt.

Plinius Chryſolachanum quod in Pineto naſcitur, ſanare ait neruos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Hoc autem ſi Tota bona præſtare queat, non abs re, nec temerè, nomen ſuum adepta eſt.

De Malua, & primùm de hortenſi. CAP. XXVII.

MALVÆ genera complura ſunt: ex quibus ſatiua, ſiue hortenſis vna eſt: reliquæ ſylueſtres Maluæ ſunt.

Satiua ſiue hortenſis Malua folia ampla & rotunda promit, in virore albicantia, aſperiora, & maiora, quàm ſylueſtris: caulem ſiue ſcapum rectum, ſimplicem, quatuor aut quinque cubitos non rarò altiorem, cui præter inferiora folia, flores è pediculis breuibus adhærent, maiores

Malua hortenſis.

Malua hortenſis multiplici flore.

iores multò quàm ſylueſtris, alioqui forma non admodum diſſimiles, quandoque ſimplices, & quinque tantummodò foliorum; frequenter verò multiplices, colore aut candidi, aut rubentes, eoque modò ſaturato, aliàs purpuræ modo relucente, non rarò verò omninò diluto. His ſuccedit orbiculus rotundus inſtar placentæ ex multis tunicatis ſeminibus planis coagmentatus. radix longa, albida, lenta, ac flecti facilis, alte deſcendit.

In hortis ſeritur: temerè alibi quæritur.

Altero anno à quo ſata eſt, caulem profert, ac flores Iulio aut Auguſto facit: ſemine perfecto caulis inareſcit: radix ſubinde aliquot annis reſtat, Vere nouo noua folia promens.

Μαλάχη Græcis dicitur, & ad differentiam alterius, *μαλάχη κηπευτή*, id eſt, Malua hortenſis: à nonnullis verò Roſa vltramarina, & Roſa hyemalis. Atque hæc illa eſt Roſa, quam ex Maluaceo caule fundi, Plinius lib. XXI. cap. IIII. tradit: folia oleracea (perperam in pleriſq; exemplaribus, Oleæ, aut Oleacea) habens, quam Moſceuton vocant. Germanis Garten pappeln/ Herbſtroß/ Ernroß: Belgis Winter rooſen/ Herfſtrooſen: Gallis *Roſe d'outre mer*, *Maulue de iardin ou cultiuée*: Anglis Holp hocke. *Plinij locus emendatus.*

Appellari verò iſtam Maluam aliis quibuſdam nominibus inter ſpurias Dioſcoridis voces reperitur: vt à Pythagora *ἄνθεμα*, à Zoroaſtre *διάδεσμα*, ab Ægyptiis *χοκορτής*, ab aliis *αἰγὸς σπλὴν*, id eſt, capræ ſplen, aut *οὖρα μυός*, id eſt, vrina muris.

Calida autem moderatè hortenſis Malua eſt, & humida quoque, ſed paulò, quam ſylueſtris, minus: glutinoſam ſimiliter vt illa ſubſtantiam habet, quæ in flore, ſemine, ac radice manifeſtior.

Florum huius Maluæ decoctum, præſertim rubentium, ſuperfluentes muliebres menſes ſiſtit, ſi in vino rubro decoquantur, & alia quædam eò facientia addantur.

Folia, radices, & ſemina, omnia poſſunt quæ ſylueſtrium, quarum frequentior & familiarior eſt vſus.

De Malua ſylueſtri. CAP. XXVIII.

SYLVESTRIVM Maluarum vna folio eſt lato, rotundo ſimili, ſed tamen anguloſo, per I.
circumferentiam leuiter crenato, glabro, læui, ac virente. caules ſubinde emittit plures, rotundos, quandoque bicubitales vel altiores; circa quos præter folia, floſculi in mediocris

Malua ſylueſtris procerior.

Malua ſylueſtris pumila.

Malua criſpa.

longitudinis pediculis, ex dilutè purpureo rubentes; quibus ſuccedit & placentæ inſtar orbiculus, Lupino non maior, ex pluribus congeſtus ſeminibus. radix albida, longa, mediocris craſſitudinis.

Altera humilior eſt: cauliculi huius tenues non erecti aſſurgunt, ſed procumbentes quaſi repunt: folia rotundiora, ſed minora, ambitu tenuiter inciſa: floſculi exigui & albidi: ſeminum orbiculus paruulus. radix albida, craſſa, & longa eſt.

Maluæ item ſpecies quædam procera, & erecto caule: folia cuius rotunda, læuia, dilutè virentia, per circumferentiam criſpa ſunt: floſculi minuti, albidi. radix haud magna.

Arboreſcens verò & quædam Malua eſt, ad VIII. aut X. cubitos aſſurgens: caule, aut potius caudice recto, foliis viduo, brachij craſſitudine; qui faſtigio inſtar arboris in alas diuiſus, folia profert rotunda, mollia, lęuia, virentia, maiora quàm prioris ſylueſtris Maluæ: floſculi ſaturata purpura rubent, medio nigri, à quo & ſtriæ quædam nigrę aſcẽdunt. radice firmatur ſatis valida, ſed fibroſa.

Sylueſtris Malua prior incultis locis exit, ſolo tamen fœcundo, non ſterili, iuxta vias, hortorum ſepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus.

Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur.

Reli-

Reliquas duas non memini me alio, quàm in hortis, loco videre. 3. 4.

Maluæ agreſtes à Iunio menſe in multam æſtatem flores proferunt, interea & ſemen earum ad maturitatem peruenit.

Syluestris Malua Græcis *μαλάχη ἀγρία* dicitur: à Dioſcoride verò *μαλάχη χερσαία*: à nonnullis *ἄκοπος*, quaſi doloris mitigatiua: item & *ἡλιοσέφος*, Oſiriaca: Germanis Pappeln: Brabantis Maluwe/ Keeſkens crupt: Italis & Hiſpanis *Malua*: Gallis *Maulue*: Anglis Mallow: Bohemis Slijz. 1.

Huius alteram ſpeciem plerique Maluam Pumilam nominant. Belgæ cleyn Malouwe: Galli *petite Maulue*.

Tertiam Criſpam cognominant. 3.

Quarta à Theophraſto *δενδρομαλάχη* vocatur, hoc eſt, arboreſcens Malua. 4.

Moderatum autem & tepidum quendam calorem cum humiditate ſylueſtris Malua obtinet: ſuccus eius lentus ac glutinoſus eſt. Satiuæ autem hæc præferenda eſt, vt apud Athenæum Diphilus Siphnius rectè ſentit, qui apertè agreſtem Maluam meliorem eſſe hortenſi refert: tametſi Dioſcorides hortenſem præferat, in quo nec ei nec Galeno accedendū: Nam ſylueſtris haud dubiò eſui aptior, ac ſuauior eſt. Inter olera autem hæc non poſtremo eſt loco: Commendatur ab Heſiodo:

> *Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,*
> *οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.* id eſt,
> *Stulti, neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,*
> *Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.*

In hanc ſententiam & Horatius Epodon Ode ſecunda ſcribit:

> ——— *& graui Maluæ ſalubres corpori.*

Nutrit autem Malua, vt Galenus ait, mediocriter: ſuccum verò ingenerat craſſiorem: aluum reddit lubricam, ac duram emollit. facile autem deſcendit, non ſolùm quod humida, ſed & quia glutinoſa.

Folia Maluę aduerſus omnes aculeatos ictus ſcorpionum, veſparum, apum, & ſimilium efficacia ſunt ſi imponantur: his verò tritis cum oleo prius peruncti, etiam (vt Dioſcorides ait) non feriuntur. Achoras, furfures, omnesq́; in cute aſperitates cum vetere oleo (Dioſcoridis exemplaria quædam perperam *μετ' οὔρου* habent) impoſita ſanant. Eryſipelatis & ambuſtis vtiliter quoque adhibentur. Inteſtinorum roſiones ac dolores, foliorum, tum & ſeminis, & radicum decoctum per clyſterem infuſum ſedat: vteri verò duritiem inſeſſu mollit; quod & ipſa Malua in cibo aſſumpta efficit. Datur & ſuccus parturientibus, vt partum faciliorē reddat, aut ex vino decoctum. In ſumma, veſicam, renes, inteſtina, thoracem, & pulmonē iuuat. *Dioſ. locus emendatus.*

De Althæa. CAP. XXIX.

MALVÆ & quædam agreſtis ſpecies Althæa eſt: ſed albida mollis & lanuginoſa: folia ſimiliter lata ſunt, nonnihil acuminata, ambitu modice ſerrata: caules rotundi erecti, binûm frequenter cubitorum, vel altiores: flores vt ſylueſtris prioris Maluæ, non tamen rubentes; verùm candidi, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: ſeminum orbiculus qualis & illius. radix craſſa, lenta, intus albida, & viſcido lentoque ſucco prædita. 1.

Pinguibus ac humentibus gaudet: iuxta ſcrobes & lentè decurrentes riuulos ad pratorum margines naſcitur.

Flores Iulio & Auguſto menſibus vigent: radix viuax ſingulis annis primo Vere regerminat, quæ & vel tunc, vel Nouembri menſe colligi poteſt.

Ἀλθαία & *ἐβίσκος*, aut *ἰβίσκος* Græcis appellatur: à nonnullis *Ἀρισταλθαία*: Latini Althææ & Ibiſci nomina ſeruant: Officinæ Biſmaluam ac Maluauiſcum, quaſi Maluam Ibiſcum dicunt. Germanis Jbiſch: Belgis witte Maluwe/ witten Hueuſt: Italis ac Hiſpanis *Maluauiſco*: Gallis *Guimaulue*: Anglis Marſhe mallowe.

Althææ verò & peregrina quædam ſpecies, apud Belgas tantummodo hortenſis, occurrit, ex albido hæc vireſcens, minus quàm prior incaneſcit. caules eius craſſi, rotundi: folia mollia, inferiore parte albidiora: quinque foliorum flos, maior quàm Althææ, dilutè in rubro purpureus, aut ex albido purpuraſcens, ſtamine, vt reliquis Maluis, medio: fructus haudquaquam planus, ſed tuberoſus, rotunda ferè ac globoſa, quinquangulari tamen ſpecie: radix qualis Althææ. 2.

Nonnulli hanc Sidam eſſe voluerunt, ſed Sida aquatilis eſt ſtirps, capite quàm Papaueris maiore, vt Theophraſtus teſtatur; qualis non hæc Althæa. Quæ autem de Sida Theophraſtus lib. IIII. ſcripta reliquit, in hunc modum ſe habent:

Sida forma Papaueri ſimilis eſt, nam & Cytinodes caput ſuperius gerit; verùm maius, magnitu- *Sida.*

Althæa, Ibiſcus.

Althæa hortenſis ſiue peregrina.

gnitudine tantæ amplitudinis quantæ pomum; non nudum, ſed candidis iuxta ipſum membranis, ſuper quæ folia foris herbacea, numero quaterna, ſimilia Roſarum alabaſtris adhuc in calyce contentis. apertum caput grana rubra oſtendit; figura non vt mali punici, ſed orbiculata, exigua, nec multò Milio maiora: ſuccum aliquatenus aquoſum veluti Tritici reddit: matureſcit æſtate; pediculo paruo annectitur: flos Roſę calyci ſimilis, ſed maior & duplex ferè magnitudine. Hunc itaque & folium ſupra aquas emicare affirmant: & mox, vbi deflorue rit flos, fructum formatum magis in aquam declinare, demumque terram attingere.

Naſci autem hanc in lacu Orchomenio Athenæus teſtem citans Theophraſtum refert, & oues frondibus veſci: germina verò ſues comedere. Theophraſtus in hoc lacu tria fructificare proditum ait, Sidam, Boutomon, & Phleon.

Moderatè autem calida Althæa eſt, ſed ſiccior quàm cæteræ Maluæ: ſicciores verò huius radices & ſemen, ac partium tenuiorum, vt quidem Galenus.

Folia digerendi, laxandi, & dolores mitigandi, & concoquendi vim obtinent. Fomentis, tum & cataplaſmatis ad lateris, calculi, ventris, veſicæque dolores ac cruciatus vtiliter admiſcentur: in balneo etiam dolores omnes leniunt. Decoctum eorum idem præſtat ſi bibatur, quod & non modò dolores ex calculo ſepit, verum & ad ipſius faciliorem deſcenſum ac exitum confert.

Radices & ſemina ad eadem proficiunt. Iuuat verò & dyſentericos radicum decoctum, non quidem adſtringendo, ſed torſiones roſioneſque mitigando: Non enim adſtrictionem vllam habent; tametſi Galenus aliter ſentiat. Additis verò & adſtringentibus, vt Biſtortæ, Tormentillæ, aut ſimilium radicibus, dyſenteriam curant.

Muccago radicum omnibus oleis, vnguentis, emplaſtris laxantibus & dolorem ſedantibus vtiliſſimè admiſcetur.

De Abutilo. CAP. XXX.

ABVTILON caule aſſurgit rotundo, duriuſculo, ramoſo, duos aut tres cubitos alto; quem cum ſuis alis folia conueſtiunt lata, ſubrotunda, ſed acuminata, albida, mollia, tenuiſſimè hirſuta, Cucurbitinis ſimilia, è longiuſculis pediculis dependentia. Flores è foliorum ac ramulorum ſinubus exigui lutei: fructus rotundi, nigri, criſpi, ex multis paruis ſiliquis cohærentes; in quibus & ſemen nigricans. in ramulos tenues radix diuaricatur.

Peregri-

Abutilon.

Peregrinum Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis conſpicuum olim fuit.

Solet ſub finem æſtatis florere, quod erat Martio aut Aprili ſatum.

Abutilon nominant, nec repugnat ei quod Auicenna cap. XXIX. ſimile Cucurbitæ (ſcilicet folio) eſſe ſcribit, & Abutilon ac Arblutilon dici. Videtur verò & nonnullis Althæa hæc eſſe illa, cui Theophraſtus lib. IX. De hiſtoria ſtirpium, florem tribuit μήλινον, hoc eſt, Melini ſiue lutei coloris: Nam vulgò notæ Althææ, non luteus, ſed albidus eſt flos. Sed poteſt Theophraſti exemplar, quod multis locis vitioſum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem nō facile fuerit hanc Theophraſti Althæam affirmare, præſertim cùm tantum lentoris etiam Althææ radici Theophraſtus tribuere videatur, vt aquam condenſare queat, ſi trita huic iniciatur, quod vulgaris Althææ radix omnino poteſt; Abutili verò minimè. *Theophraſti locus ſuſpectus.*

Abutilon autem Auicenna ait vtile haberi vulneribus recentibus, & conglutinare ac conſolidare ea ſtatim.

De Alcea. CAP. XXXI.

1\. SYLVESTRIS quoque Maluæ ſpecies Alcea eſt. caules huius rotundi, erecti, cortice conueſtiuntur lento, & qui in ſtamina etiam diduci queat, veluti Cannabis: folia circa hos virētia, profundis inciſuris in quinque particulas diſſecta. flos qualis ſylueſtris Maluæ: orbiculus placentæ inſtar & conſimilis. radix prolixa, mediocris craſſitudinis, intus albicat.

2\. Huius verò & alia quædam ſpecies minor, ſola magnitudine differēs: cætera reſpōdent.

Inculta amant loca, agrorum margines, ſcrobesque aquas non habentes.

Vnà cum ſylueſtribus reliquis Maluis florent, ac ſemen proferunt.

Alceam Græci eadem quoque voce Ἀλκέαν nominant: à nōnullis noſtræ ætatis Herba Hungarica, & Herba Simeonis dicitur: Germanis Sigmaertskraut: Italis *Malua ſaluatica*: Hiſpanis *Malua monteſina*: Belgis Sigmaerts cruyt: Gallis *Guimaulue ſauluage*.

Dicitur verò & eadem κάνναβις ἀγρία, ſiue Cannabis ſylueſtris, quod videlicet ex cortice eius, Cannabino perſimili, funes intorqueri queant. Deſcribitur tamen & quædā Cannabis ſylueſtris à Dioſcoride. Sed qui volet diligenter expendere & Alceæ & Cannabis ſylueſtris deſcriptiones, mox vtramque vnius eſſe ſtirpis facilè agnoſcet: *Cannabis ſylueſtris.*

Cannabis ſylueſtris, inquit, virgas habet Althææ ſimiles, minores & nigriores: folia nigriora & aſperiora: florem Lychnidis: ſemina & radices Althææ. Quæ deſcriptio ipſi Alceæ

Alcea vulgaris.

Alceæ vel maximè reſpondet: caule foliiſq; non albicat,ſed viret, atque idcirco vtraque nigriora quàm Althææ: flos qui eſt agreſtis Maluæ primæ, & Lychnidis ſatiuæ, & ſylueſtri Roſæ comparari poteſt: reliqua Althææ ſimilia perhibentur. Quid ergo reſtat, niſi vt Cannabis ſylueſtris & Alcea eadem ſit ſtirps, à Dioſcoride bis ſub diuerſis nominibus deſcripta: præſertim cùm & ipſa Alcea cortice conueſtiatur Cannabino ſimili,vt prius ſcripſimus,& Dioſcorides etiam referat.

Alcea autem,veluti glutinoſum lentorem quendam obtinet, ita quoq; ad Maluarum facultatem accedit,media,vt apparet,inter ſylueſtres Maluas & Althæam. Radices dyſentericis & ruptis cum vino aut aqua potæ medentur: Dioſcoride & Paulo Ægineta auctoribus.

De Alcea veſicaria. CAP. XXXII.

Alcea veſicaria.

Sabdariſa.

1. DIFFERT hæc à præcedente Alcea:cauliculis autem exit rotundis,ramoſis,haud firmis, ſed facilè collabentibus: foliis verò altis inciſuris diſſectis, per margines crenatis, læuore,ſplendore,ac colore,tum & quadamtenus forma ad ſatiui Acanthi accedentibus, ſed tamen minoribus multò: flores pulchri,Maluaceis ſimiles,ſubalbidi, ſed medio ac vmbilicum verſus eleganti colore nigricant,è quo auri lutei coloris ſtamen eminet: aperiuntur hi tribus aut quatuor horis poſt Solis exortum: hora vna aut ſeſquihora vigent. relinquitur poſt florem folliculus patens, in quo capitulum rotundo longius, hirſutum, ſemine intus paruo ac nigricante. radix mediocris longitudinis fibras emittit.

In Atrebatum ac Morinorum finibus iuxta agrorum margines reperiri ac ſpontè progigni fertur: Italiæ ac aliis prouinciis haud incognita.

Eodem & naſcitur & perit anno.

Alcea veſicaria haud perperam dici poteſt: plerique Venetam cognominant:alij Maluam Theophraſti nuncupant: Sed Theophraſti Malua à vulgari haudquaquam diuerſa eſt. Matthiolus pro Hypecoo depingere videtur,cum quo nihil habet vel ſimilitudinis vel affinitatis. Hypecoon foliis eſt,(vt oſtendimus) Rutæ:huius verò longè ab iis diſſident.

2. Ad hanc verò non abs re pertinere exiſtimatur,Sabdariſa appellata herba,Maluacei quoque generis. cauliculi huius teretes,in nonnullaſq; alas diuiſi,erecti per ſe conſiſtunt:folia in *Sabdariſa.* aliquot

aliquot partes diſſecta: flores ſpicato ordine digeſti, Alceæ Veſicariæ æmuli, medio videlicet eleganter nigricantes.

Aliunde autem in hortos Belgicos olim illata fuit. Sed vt ad Alceam veſicariam reuertamur: folium huius læue, lento ſucco præditum, ad Maluæ temperiem hanc accedere, & emollientis quoq; facultatis eſſe participem, oſtendere videtur. Sed tamen cum nihil compertum habeatur, quid affirmandum?

De Mercuriali. CAP. XXXIII.

Mercurialis mas.

Mercurialis femina.

MERCVRIALIS duûm eſt generum: Mas & femina. Vtrique caules teretes, læues, internodiis aliquot geniculati, dodrante altiores, ſubinde cubitales, in ramulos diſtributi: folia circa hos complura, lata, oblonga, acuminata, ad Parietariæ accedentia, ſed tamen læuiora, virentiora, ac per margines ſerræ modo inciſa, Ocymi foliis ſatis ſimilia. radices ſubſunt fibroſæ. 1.

Maſculæ è ſinu foliorum in breuibus ac tenuibus pediculis bina cohærentia prodeunt ſemina, ad Aparines & forma & aſperitate accedentia, compreſſiora tamen; in quorum ſingulis vnicum ſemen paruum ac rotundum.

Feminæ veluti exiguæ ſpicę, in quibus racematim muſcoſi tenues cohęrent floſculi, abſq; fructu, nulloq; ſuccedente ſemine pereuntes. 2.

Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, in vinetis, aliiſque locis humentioribus ac vmbroſis, ſecus hortorum aruorumq; ſepimenta.

Tota æſtate vtraque viget, hyeme plurima parte intercidit.

Græcis λινόζωστις: item & παρθένιον, καὶ ἑρμοῦ βοτάνιον: vnde Latinis Mercurialis: à Theophraſto φύλλον: Eſt tamen & aliud Parthenium, & apud Dioſcoridem quoque aliud Phyllon: Germanis Zam bengelkraut Kuwurtz/Mercurius kraut: Italis *Mercorella:* Hiſpanis ac Gallis *Mercuriale:* Belgis ſimiliter Mercuriaell/& Tam bingelcrupt: Anglis French Mercury. *Phyllon Theophraſti.*

Mas Theophraſto Græcè ἀῤῥενογόνος; femina verò θηλυγόνος appellatur.

Plinius λινόζωστιν Mercurij inuentum eſſe refert: ideò, inquit, apud Græcos ἑρμοῦ ποίαν multi vocant, & apud nos omnes Mercurialem.

At Mer-

Cynocrambe, Mercurialis ſylueſtris.

Impatiens herba.

At Mercurialis calida quidem & ſicca temperatura; neutra tamen primum gradum excedit: abſtergentem verò præterea obtinet,& (vt Galenus) digerentem etiam facultatem.

Vſus eius in enematis hac ætate frequens, in quibus ad excrementorum aliorumq́ue in inteſtinis hærentium facilem expurgationem abſterſionemq́; non exiguũ poteſt. Facit etiam ad alui deiectioné in olere aut aliâs aſſumpta; non modò excrementa, ſed ſubinde pituitoſa ac bilioſa expurgans. Dioſcorides etiam aquoſos humores huius decocto duci poſſe refert.

Mirum, vt etiam Plinius, quod de vtraque proditur, vt mares gignantur maſculam facere, vt feminæ feminam.

De Mercuriali ſylueſtri, ſiue Cynocrambe.

CAP. XXXIIII.

SYLVESTRIS Mercurialis alteram ſatis refert, ſed humilior tamen: cauliculi eius tenelli dodrantales ſunt: folia quàm alterius maiora: ſemina veluti maſculæ Mercuriali. radix fibroſa, candida, latè ſub terra progrediens ſerpit. Tota herba viroſi odoris ingratum redolet.

In ſyluis, ac aliis perinde vmbroſis gignitur.

Viret, vigetq́; eodem, quo altera Mercurialis, anni tempore.

Græcis *κύνια* & *κυνοκράμβη*: Latinis Canina, & Braſſica Canina, & paſſim Mercurialis ſylueſtris.

Eſt tamen & alia *κυνοκράμβη*, quæ & *ἀπόκυνον*: de quo lib. III. Pempt. tertiæ. Germanis **Waldt bengelkraut/ hundßkoll:** Italis *Mercorella baſtarda*: Belgis **Wildt Mercuriael:** Gallis *Mercuriale ſauuage.*

Facultate autem hæc Cynocrambe, ſiue ſylueſtris Mercurialis alteri reſpondet: ſi folia quidem cum cauliculis aluum moueant, & inter olera recipi queant, & decoctæ herbæ ius pituitam, bilem, & aquoſa detrahat, vti Dioſcorides ſcribit.

De Impatiente herba. CAP. XXXV.

AD Mercurialis formam ac effigiem accedit quoque Impatiens. cauliculis hæc aſſurgit teretibus, glabris ac geniculatis, cubito altioribus, in alas ac ramulos diuiſis. Folia latè acuminata veluti Mercurialis, ſed tamen teneriora, ac dilutius virentia. floſculi è faſtigiis pediculorum dependent lutei, anteriùs latiores, in corniculum tenue poſterius deſinentes: ſuccedunt ſiliquæ teretes, paruæ, Chelidonij maioris perſimiles, quæ vel leuiſſimo contactu, exiliente maturo ſemine, in ſpiras contrahuntur. radix tenuibus fibris cohæret.

In Germaniæ, Bohemiæ, Galliæq́ue ſyluis, tum & alibi reperitur: adoleſcit citò, ac nimis facilè in hortis: locis gaudet humidis ac vmbroſis, haud apricis.

Floret

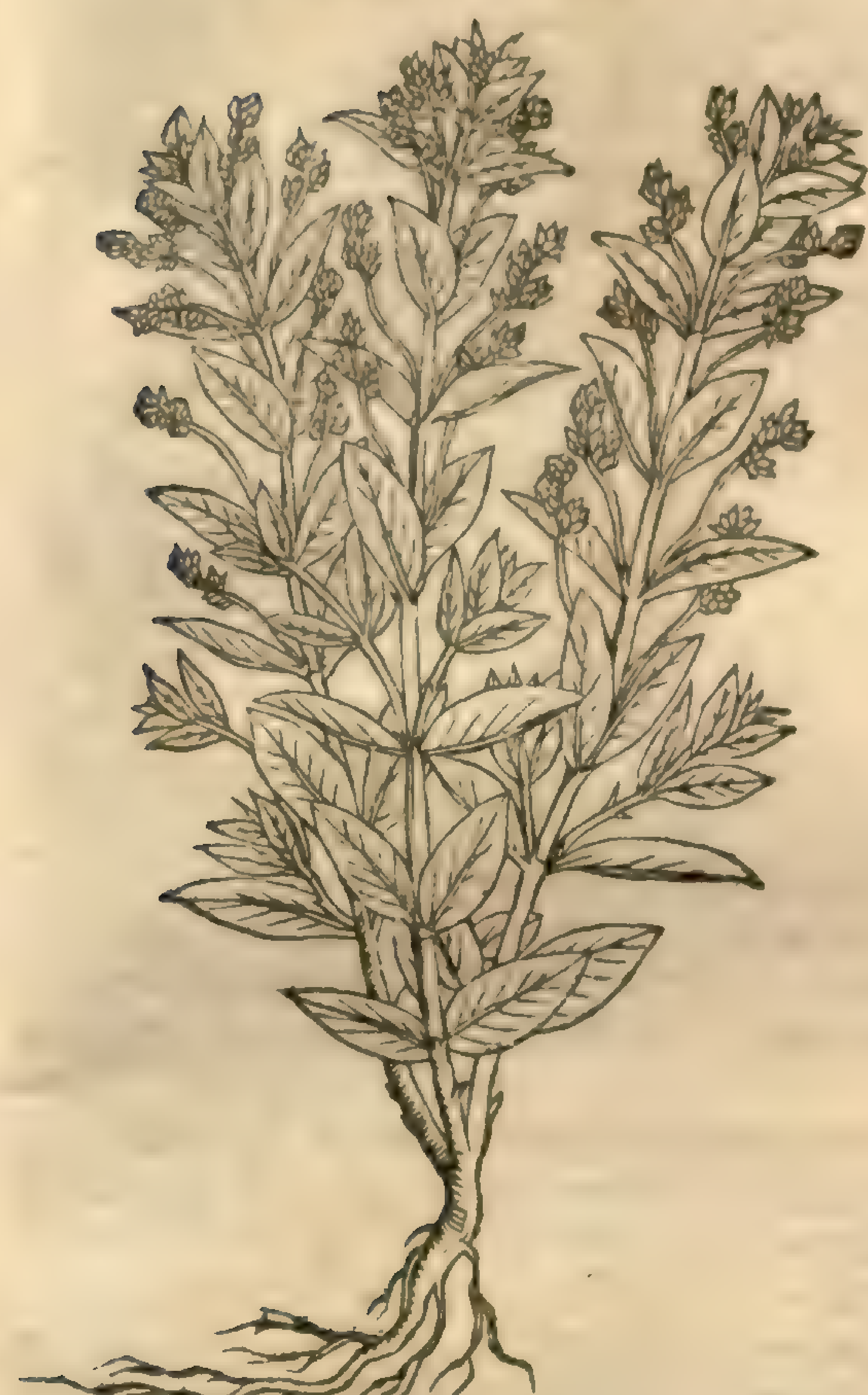
Floret æſtate: annua eſt herba: hyemem non ſuſtinet; ſemel tamen ſata ſingulis facilè annis renaſcitur, niſi prius, quàm ſemen maturuerit, fuerit euulſa.

Germani Spryngkraut: Belgæ Cruydeken en ruert my niet: vulgò Noli me tãgere, quòd videlicet vel leuiſſimum manus contactum ſiliquæ haud admittant. Qua de cauſâ Impatiens dici poteſt, vtpote quæ non patiatur ſiliquas maturato ſemine attingi. Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. Æſchinomenen herbam nominat ſic appellatam, quoniam appropinquante manu folia contrahat. Quod ſi mutare lectionem Plinij integrum foret, & pro dictione Folia, Siliquas recipere, Impatiens hæc Æſchinomene eſſet, nam appropinquantibus digitis, ſiliquas mox, vt diximus, contrahit. Æſchinomene.

Cæterùm facultate hæc herba fertur pernicioſa, ac inter deleterias habenda.

De Phyllo Dioſcoridis. CAP. XXXVI.

Phyllon Theligonon.

DVORVM generum Phyllon eſt: mas, & femina, veluti Mercurialis.

Aſſurgit vtrumq; Phyllon tribus, quatuor aut pluribus rotundis cauliculis, dodrantalibus: è cuius ſingulis veluti geniculis bina oppoſita exeũt folia oblõga, Oliuæ foliis latiora, multò quàm Mercurialis anguſtiora. radix deſcendit vnica, nõ abſq; adnatis fibris. Mari ſemina gemina, veluti Mercuriali maſculæ: feminæ verò ſpicæ muticæ ac ſteriles, veluti feminæ. Herbæ verò ipſius & cauliculi & folia, perquàm tenui ac exigua molliq; lanugine ſubalbida.

Nec paſſim, nec vbique obuium Phyllon: in Narbonenſi Gallia ac in Hiſpaniis repertum accepimus: in ſaxoſis Dioſcorides naſci tradit.

Æſtiuis mẽſibus & viget & floret Phyllõ.

Dioſcorides φύλλον appellat, & ἐλαιόφυλλον; ad differẽtiam fortaſſe Mercurialis, quæ & φύλλον à Theophraſto vocatur: Deſcribit enim Theophraſtus φύλλον folio Ocimi: quod haudquaquam de iſto Phyllo, ſed de Mercuriali veritatem habet. Maſculum autem Phyllõ Dioſcorides ἀῤῥενόγονον; feminam verò θηλύγονον nominat, iiſdem videlicet vocibus, quibus φύλλου ſui genera Theophraſtus diſtinguit.

Facultatẽ autem Dioſcorides huic Phyllo omnino eam tribuit, quam alteri Phyllo ſiue Mercuriali etiam Theophraſtus: Arrhegonon videlicet maſculi ſexus partum efficere, feminam verò feminei adferre; Cuius Crateuam eſſe auctorem refert.

De Portulaca. CAP. XXXVII.

PORTVLACÆ duæ ſunt: Maior ac ſatiua vna: altera minor ſylueſtris.

Maioris caules non rarò dodrantales, teretes, craſſi, ſubrubentes, ſucceſi, læues, reſplendentes, in alas quaſdam diſtribuuntur. folia vncialis longitudinis, latiuſcula, craſſa, pinguia, glabra, virẽtia, à tergo albidiora: floſculi minuti, pallidè lutei ad annexum foliolorũ gignuntur, ſuccedente conceptaculo exiguo herbacei ac virentis coloris, inſtar ferè dimidij grani hordeacei, in quo ſemen puſillum nigrum. radix fibras habet. 1.

Altera minor cauliculis ſimilibus rubentibus, ſed minoribus per humum ſternitur: folia priori forma, colore, læuore, craſſitudineq; reſpondent, ſed minora multò.

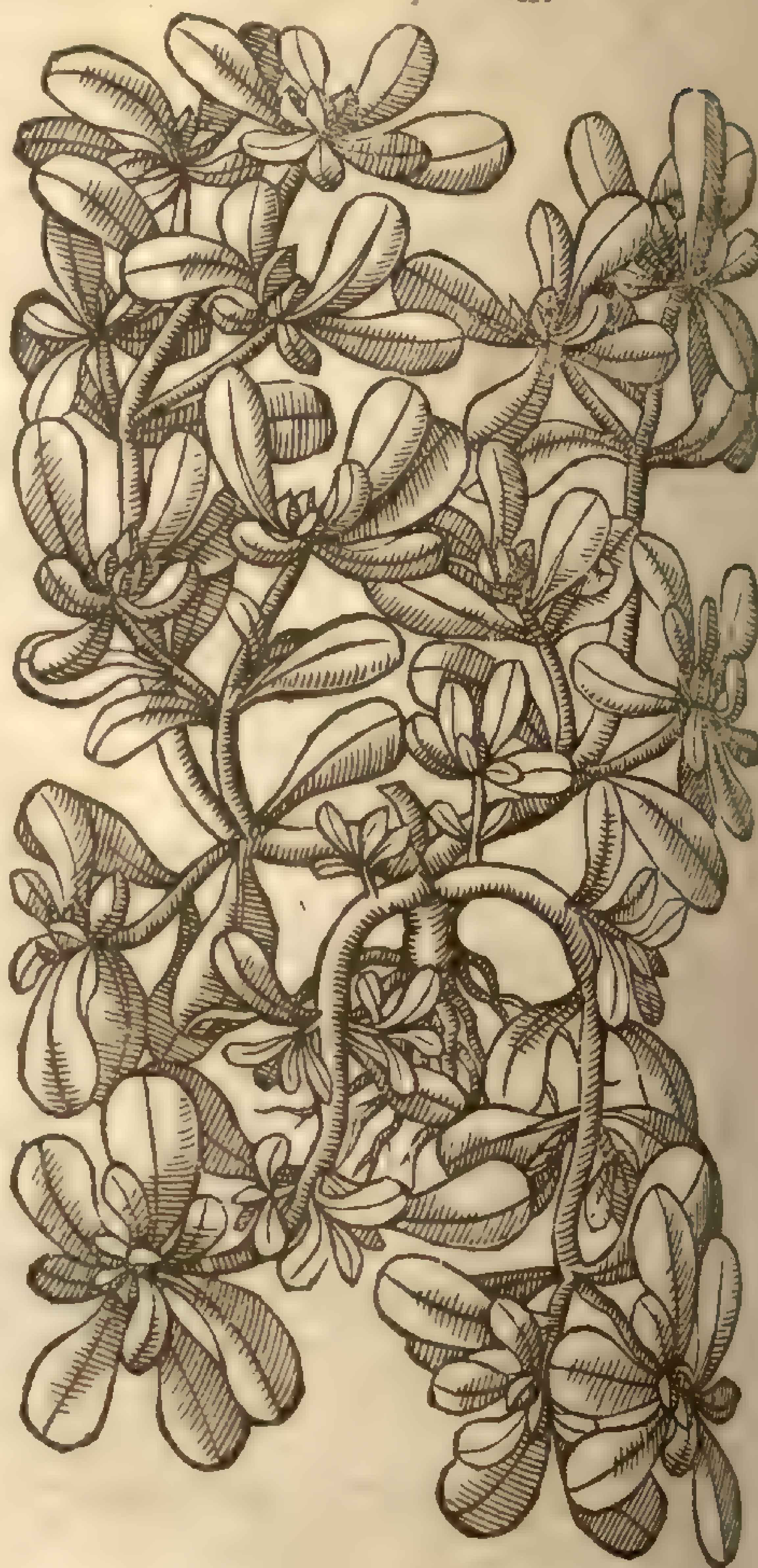
In hortis ac eorum areis ſubactis ac ſtercoratis commodè prior ſeritur: ſolum deſiderat lętum, pingue, non aridum. 2.

Altera in ſemitis hortorum ac vinearum, ac quandoque in petroſis ſpontè gignitur. rigua & hæc amat loca. ſemel ſata, ſi ad ſeminis maturitatem relinquatur, facilè annis aliquot pòſt ſequentibus renaſcitur.

Portulaca ſatiua.

Portulaca ſylueſtris.

Seri poteſt Martio aut Aprili, Iunio verò ac deinde in Autumnum vſque viget ac viret.

Græcè Ἀνδράχνην nominant: Latini Portulacam: Eſt tamẽ & ἀνδράχνη quædam arbor ſylueſtris, quæ vnius literæ diuerſitate Latinis Potulaca dicitur. Germani Burtzelkraut: Galli *du Poupier*, aut *Pourcellaine* vocant: Belgæ Porcelleyne: Itali *Procacchia, Porcellana*: Hiſpani *Verdolagas, Baldroegues*: Angli Porcelain.

3. Præter has verò duas eiuſdem generis, & aliam quandam Portulacam, & quidem ſylueſtrem, à Græcis quoque ἀνδράχνην ἀγρίαν nuncupatam, veteres referunt, quæ alio nomine Illecebra à Latinis appellata eſt. Confunditur autem hæc quandoque cum minore, ſiue ſylueſtri Portulaca modò deſcripta. Neque ab hoc errore pleraque Dioſcoridis exemplaria libera ſunt. Nam quod in Portulacæ ſylueſtris deſcriptione, Cauliculos manducatos bonũ ſuccum parere, viſcoſos & aliquantulum ſalſos eſſe affirmatur, ad minorem ſylueſtrem referendũ eſt: Quod verò ſequitur: vis ei excalfactoria, acris exulcerans &c. non huius, ſed Illecebrę facultas eſt; de qua nos cap. x. lib. v. Pemptadis primæ.

Dioſcorides notatur.

4. Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, à nonnullis quoque Portulaca ſylueſtris appellatur, Dioſcoride teſte. Quod nomen idcirco ad Portulacam etiam Plinius lib. xx. cap. xx. ſed minus rectè tranſtulit.

Plinij error.

5. Recentior ætas & quandam ſuperioribus marinam dictam Portulacam annumerat: quæ cùm fruticoſa ſit, libro ſecundo Pemptadis ſextæ requirenda.

At Portulaca frigida eſt, ac tertiò quidem ordine, humida verò ſecundo. ſylueſtris verò minus humida. Salſilaginem quandam coniunctam habet, quæ in ſylueſtri copioſior apparet.

Cruda non rarò in acetariis etiam ſola editur cum oleo, ſale & aceto. Æſtuantem autem ventriculum ſedat: appetentiam excitat: alimentum autem ab hac corpori exiguum, vitioſum, frigidum, craſſum, humidumq; accedit. Commanducata dentium ſtupores tollit: idem poteſt & ſuccus in ore detentus, & aqua per organa extracta. Quæ & aduerſus vermes pueris commendatur, & valdè vtilis eſt, præſertim ſi febris adſit: Nam & nimium calorem contemperat, & vermes interimit: Quod quidem ſalſilagine permixta efficit, quæ & vermibus & putredinibus aduerſatur.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS QVINTÆ FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER SECVNDVS,

DE CVCVMERARIIS ET ALIQVOT ALIIS HERBACEIS FRVCTIBVS.

PRÆFATIO.

MVLTI *ſunt edules fructus arborum & fruticum, herbarum verò & nonnulli; & præter frumenta quidem & legumina. Hæc ſiquidem & fructus ſunt, frequentiùs tamen* σπέρματα, *id eſt, ſemina, quàm* καρποὶ, *ſiue fructus nominantur.*

Qui autem καρποὶ *ſiue fructus dicuntur, herbarum haud multi ſunt; & exceptis paucis, non alij quàm ad Cucumerum naturam accedentes, atque idcirco Cucumerarios etiam appellatos, quos cum paucis aliis, hoc libro proſequi præſentis eſt instituti.*

DE VVLGO DICTIS CVCVMERIBVS.

CAPVT I.

C. sativus L. sp. 1437

Cucumis vulgaris.

Cucumis oblongus.

C. flexuosus L. sp. 1437

LONGIS, ſarmentoſis, ramoſis, & aſperis caulibus Cucumeres iſti per terram hûc illûc reptant: circa quos folia anguloſa, ampla, aſpera, ambitu ſerrata; & ſubinde clauiculæ quædam. è ſinu foliorum floſculi erumpunt dilutè lutei: deinde fructus craſſi, ſemipedem longi, quandoque ſed raró dodrantales, anguloſi, tuberculis quibuſdam exaſperati, per maturitatem lutei, in quibus tranſparens ſolidior medulla, quæ vnà cum ſeminibus editur, paulò antequam ad integram maturitatem peruenerint. Semina autem oblonga & plana ſubcandicant.

Seritur in hortis Cucumis: pinguia & aprica amat loca.

Iulio & Auguſto menſe fructus edules, ſed Septembri demum ad perfectam maturitatem perueniunt.

Paſſim Cucumis, & in Officinis Cucumer appellatur, & pro eo habetur qui Græcis σίκυς ἥμερος, id eſt, Cucumis ſatiuus dicitur.

Melopepon Galeni. Galeno autem non Cucumis aut σίκυς, ſed μηλοπέπων eſt. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla ſiue caro interior editur, ſed omnis abiicitur, excepta huius carne, quæ cum ſeminibus, vt diximus, eſtur. Quod de Melopeponibus fieri Galenus ſcribit lib. 2. De alimentorum facultatibus: Homines, inquit, à carne intima Peponum abſtinent: Melopeponum autem mandunt.

Germani **Cucumern**: Itali Inſubres, *Concomero*: Hiſpani *Cogombro*: Galli *Concombre*: Belgæ **Concommeren** vocant: Bohemi **Wokurka**. In Hetruria, inquit Matthiolus, Citrulum appellant, à Citrij luteo colore, qui in maturo fructu euidens eſt. Sunt verò & qui Anguriam dici velint, ſed omninò alius fructus Anguria.

Cucumis longus. Sunt verò huius generis & oblongi quidam Cucumeres, quos ars & cultura primùm (vt fertur) produxit, natura deinde conſeruauit: Primò enim fructus rudimento in fiſtulam aut tubum impoſito, oblongus naſcitur Cucumis, cauitate ſiquidem anguſtiore impleta, in longitudinem incrementum capit: Et huiuſcemodi Cucumerum ſemen ſatum, non quales antea erant, ſed quales culturæ mangonium genuit, profert; qui cum ſuopte ductu, longi quidem, ſed crebrò recurui reperiuntur: quos & Anguinos inde vocant.

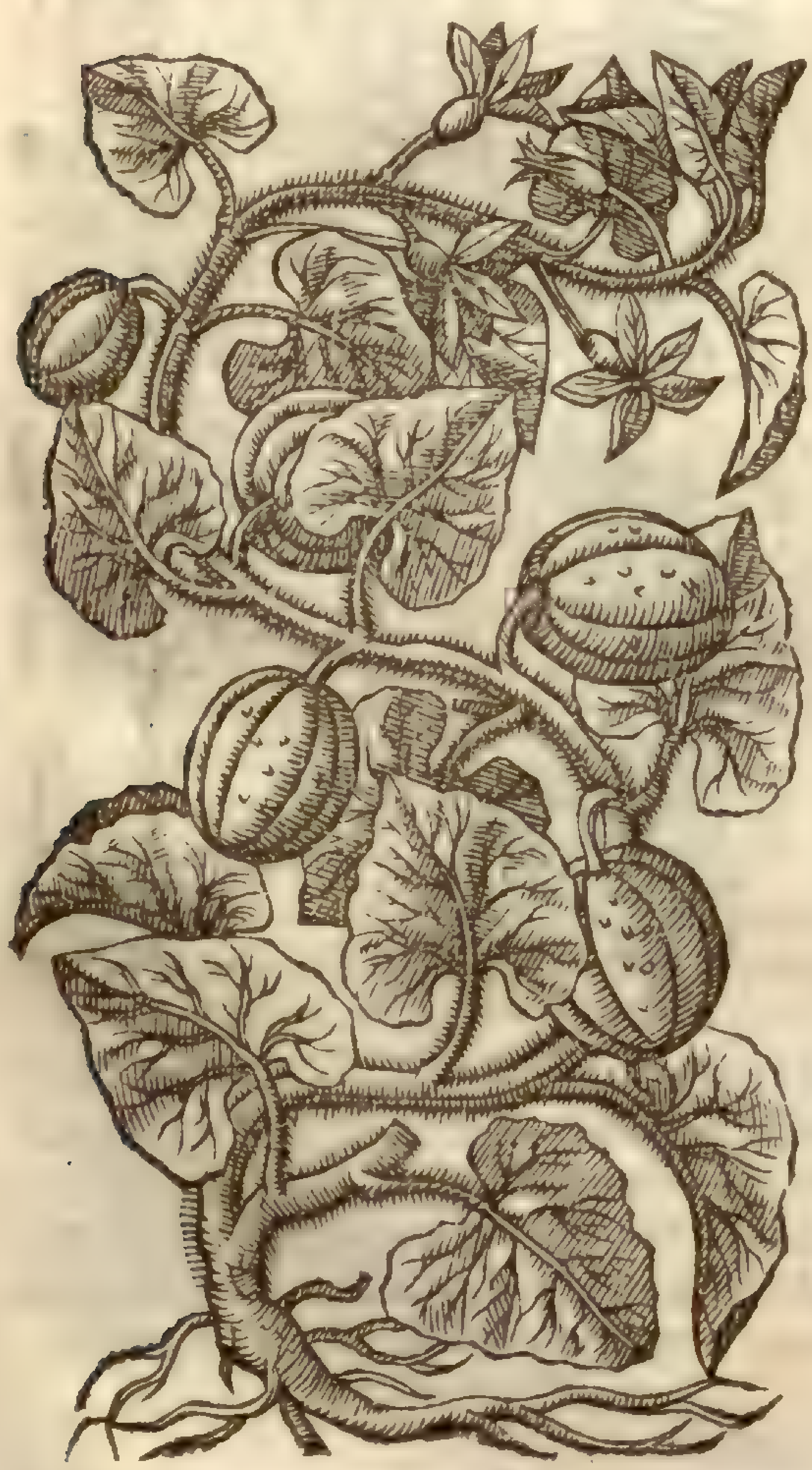
Omnium autem Cucumerum frigida ac humida ordine ſecundo temperies eſt: horum autem minus quàm reliquorum humida. atque idcircò quando eduntur, minus citò in ventriculo corrumpuntur: ſucci verò etiam minus praui ſunt. Alimentum verò corpori conferunt frigidum quidem nec non humidum, ac omninò exiguum, & ſucci haud probi.

Eligi debẽt virides, nondũ maturi, maturi ſiquidẽ & iã Citrini facti, eſui haud ſunt idonei.

Semen frigidum quidem, ſed multò minus quàm fructus. aperiendi vim atque extergendi præterea obtinet: vrinas mouet: iocinoris obſtructiones aperit: pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodeſt: contuſum foriſque abſterſorij loco adhibitum, cutim ſplendidam reddit.

De Melone ſiue Melopepone. CAP. II.

Melo ſiue Melopepo vulgò, Cucumis Galeni.

Cucumis ſylueſtris.

QVEM

QVEM recentior ætas Melonem nuncupat caulibus humi procumbentibus, longis, ſarmentoſis, atque aſperis, vulgari Cucumeri ſimilis. Folia ſatis reſpondent, minora tamen, rotundiora, minusq; anguloſa: floſculi ſimiliter lutei: fructus craſſiores, initio nonnihil piloſi, qui modò oblongam, aliàs contractiorem rotundam figuram obtinent: ſubinde verò & maiores, quandoque minores reperiuntur. cortex horum vt plurimum exterius viret, ſubdita pulpa ſiue caro, quæ editur, e luteo langueſcit, medulla lutea, muſcilaginoſa, humida, defluens, in qua ſemen veluti ſuperioris Cucumeris.

Seritur locis cultis. tumulos amat Soli vel maximè expoſitos; terram verò mediocrem, non nimis pinguem aut ſtercoratam.

In Germania ac Belgio non niſi ſerò, & cùm æſtas calens ac ſicca fuerit, ad maturitatem perueniunt.

Vulgò Melones appellant: Itali *Mellone*: Hiſpani *Melon*: Galli *Melons*: Germani ac Bohemi Melaun: Belgæ Meloenen. μῆλον autem Græcis pomum ſignificat. Proinde rectius μηλοπέπων hic Cucumis appellandus; Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam huius fructus odoriferis malis odore ſæpenumero vicini ſunt, ſubinde verò & obſcure moſchum redolent; qui idcircò & Moſchatellini cognominantur. Galenus non iſtum, ſed ſuperiore capite deſcriptum Melopeponem facit; hunc verò pro Cucumi habuiſſe videtur, qui Græcis σίκυς ἥμερος, Latinis Satiuus Cucumis dicitur. *Cucumis Galeni.*

Huius autem vel etiam ſuperioris ſylueſtre genus eſt, quem σίκυον ἄγριον, & ſylueſtrem Cucumerem vocant, de quo Pempt. tertiæ lib. 2. cap. 26. *Cucumis ſylueſtris.*

Frigida porrò quoque ac humida Melonum caro eſt: difficilius quàm reliquorum Cucumerariorum concoquitur: in ventriculo autem ſi diutius hæreat, corrumpitur, & malignis febribus occaſionem præbet. Quod & Aëtius teſtatur Tetrab. primi lib. 1. febres malignas inducere eſum Cucumerum ſcribens; eſt ſiquidem & huic Cucumis, qui vulgò Melon. Semen verò huius idem quod alterius ac ſuperioris Cucumeris poteſt.

De Anguria. CAP. III.

Anguria, Cucumis Citrulus.

Cucumeris Citruli alia icon.

ANGVRIA ſarmentoſis, viticuloſis, aſperis, ac humi repentibus caulibus, tum & clauiculis ſuperiores Cucumeres refert; folia autem maiora ſunt, & profundis vtrimque inciſuris

Colocynthis.

Cucumis Citrulus.

Colocynthis.

ciſuris diſſecta: flos aurei coloris: fructus globoſi, ſtriati, colore ſuperius virentes, inferius, quà humi iacent, inalbicantes, quorum exterior cutis læuis, interior caro mediocriter dura, Peponum quam Melonum ſimilior: medulla fungoſa, in qua ſemen oblongum, planum, maius quàm Cucumerum, aut Melonum, minus quàm Peponum, exterior cuius cortex nigricans aut ſubrubens ac durus eſt. Non facilè autem iſtius Cucumerarij fructus cõputreſcũt (veluti vulgaris Cucumeris aut Melonis dicti, qui decerpti facilè corrũpuntur) ſed diutinè aſſeruari queũt, præſertim Tritici aceruis, vt Matthiolus ait, impoſiti.

In calidis regionibus, vt, Apulia, Calabria, Sicilia, ac ſimilibus facilè prouenit: In Germania raro ſeritur, rariùs verò etiam matureſcit.

Anguriam recentior ætas appellat: Officinis Citrulus & Cucumis Citrulus dicitur: inter ſemina ſiquidem frigida, Officinis nuncupata maiora, huius ſemen admittitur nomine ſeminis Citruli. Si autem Cucumis Citrulus à Citri luteo colore nomen habet, vulgaris Cucumis propriè Cucumis Citrulus eſt.

Syluestre autem huius genus eſt Κολοκύνθις ſiue Colochyntis dicta, de qua cap. 27. lib. 2. Pempt. 3.

Cæterùm Anguriæ caro, quæ cortici ſubeſt, cruda, ſed frequentius cocta comeditur: alimẽtum autem confert exiguum, idq́; frigidum ac humidum, ſanguinemque ingenerat aquoſum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac feruorem contemperat. Cruda in ore commanſa linguæ in febribus aſperitatem lenit, & ſitim ſedat.

Semen facultate Cucumerum ſimile eſt.

Pepo maior oblongus.

1.

2.

De Pepone. Cap. IIII.

PEPONVM aliquot reperiuntur ſpecies vel magnitudine vel forma differentes.

Maior Pepon craſſos, aſperos, ſpiniſq́; nõnullis obſitos caules promit prælongos, qui claiculis ſiue capreolis ſuis vicina compræhendentes, perticas, ſcenas, ac ſepimenta conſcendunt, quæ niſi iuxta poſita fuerint, humi repunt. folia ampla ſunt, valdè aſpera, aliquot profundis inciſuris diuiſa, marginibus ſerratis. flores admodum magni ſunt, calathi forma, auri colore lutei, per orã quinque prominentibus angulis denticulati. fructus magni, craſſi, rotundi, oblongi, craſſioribus ſtriis veluti anguloſi, quorum pulpa cortici ſubiacens candida mediocriterq́; dura eſt, interior medulla fungoſa: ſemen magnum, latum, planum, ſubalbidum, multò quàm Cucumeris maius; forma alioqui haud differens. color corticis quandoque obſcurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior eſt, ac veluti lignoſus; albidi verò mollior ac tenerior.

Alterum Peponum genus caulibus ac foliis, vtriſque aſperis, tum & clauiculis priori ſimile eſt;

Pépo rotundus maior.

Pepo rotundus minor.

Pepo latus.

eſt; ſed foliorum fiſſuræ minus profundæ, caulesq́; teneriores. flores ſimiliter lutei, patentes, & anterius anguloſi veluti prioris. fructus autem globoſi, rotundiores, modò maiores, frequenter minores; & quandoque virentes, durioriſque corticis: ſubinde cute molliore ac albicante, caro quibus ſubeſt veluti prioris: ſemina quoque eiuſdẽ formæ, ſed aliquantò minora.

Huius generis & tertius eſt Pepon, aſperis caulibus, foliiſque fiſſis ac ſerratis priorem refe- 3.
rens: flos magnus quoque ac luteus veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cuius cortex tuberculis nonnullis exaſperatur veluti mali Citrij cutis, qui per maturitatem ſimiliter luteus eſt, proinde & Citrium malum cùm colore, tum aſperitate referens.

Quarti generis Pepon forma ab aliis plurimum differt: caules quidem, folia, floreſque 4.
aliorum ſimiles ſunt; fructus autem haud longus aut globoſus, verum omnino latus, & quodammodo planus, ſcuto alicui propemodum ſimilis; in medio quidem craſſior, per circumferentiam verò tenuior, & quibuſdam locis reflexus criſporum inſtar: cortex huius mol-

Peponis latioris fructus.

lis,tenuis,ac candidus eſt,caro interior ſatis dura ac durabilis: ſemen quàm Cucumeris maius, forma & colore conueniens.

Omnes Pepones hortenſes ſunt: lætum ſolum,pinguemque mediocriter terram poſtulát.

In calidis regionibus citius matureſcunt: apud Belgas omnes ſerotini ſunt,& niſi æſtas calida ſiccaque fuerit,vix ad perfectionem perueniunt.

Græcis πέπων: Latinis ſimiliter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: vnde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, id eſt, Peponem Cucumeralem nominari oportere contenderunt. Plin. lib. IX. cap. V. Cucumeres,inquit,cum magnitudine exceſſere,Pepones vocantur. Germanis Plutzer: Bohemis Diſne: Gallis *Ponpons*: Belgis Pepoenen vocantur. Maiores à nonnullis Turcici cognominantur: Secundi verò Marini: Tertij Hiſpanici: Quarti autem Latorum Peponum nomen obtinuerunt.

σικυοπέπων.

Eſt autem omnium Peponum natura frigida cum copioſa humiditate: habent autem vim quandam abſtergendi,cuius beneficio vrinam ciunt, & deorſum expeditius quam Cucurbitæ aut Melopepones permeant; vt Galenus ſcriptum reliquit.

Editur autem caro Peponum haudquaquam cruda, ſed cocta. Deſcendit autem ſic omninò faciliter,aluum facilem & quodammodo lubricam reddens. Alimentum autem confert exiguum,tenue,humidum frigidumque,(vitioſum, inquit Galenus) idque potiſſimùm cùm probè concocta non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere ſolet.

Durior caro Latorum eſt,qui & idcirco diutius quam reliqui incorrupti aſſeruari queunt: eduntur autem hi non modò elixi, ſed & in pingui aliquo fricti. Deſcendunt verò & per aluum haud ſegniter,alimentum verò adferunt quale aliorum.

Semen magis quàm caro extergit,vrinas promouet,renibus ex calculo infeſtatis vtile eſt.

De Pepone ſylueſtri.

CAP. V.

VELVTI Cucumeribus & Anguriæ ſylueſtres ſuæ ſunt ſpecies, ita quoque & Pepones quidam agreſtes & tota natura ſylueſtres. proferunt hi caules aſperos ſpinis obſitos: folia aſpera: flores luteos veluti ſatiui, ſed minora ſingula: fructus craſſos, oblongos, ſtriatos, durioris corticis ac colore virentes, ſed minores multò; quorum pulpa & interior medulla vnà cum ſemine, veluti ſatiuorum; ſed admodum amara; ſemen quoque paulò minus.

Alicubi locis incultis ſpontè huiuſcemodi Pepones gigni dubio procul eſt: Verum in Germania ac Belgio non niſi ſati proueniunt.

Tametſi Veteres horum non meminerint,res ipſa tamen oſtendit πέπονες ἀγρίους, & Pepones ſylueſtres hos dici oportere.

Sylueſtres autem Pepones vti tota ſua natura valde amari, ita quoque temperamento calidi ſiccique, & ſecundo quidem ordine intenſo: expurgandi quoque non minorem vim,

quàm

Pepo ſylueſtris.

Cucurbita prior.

quàm ſylueſtres Cucumeres, obtinent.

Vinum quod calyci, exempta cum ſemine medulla, infuſum, tantiſper in eo hæſerit, donec amaritudinem plene contraxerit, per aluum purgat, ac pituitoſos bilioſoſque educit humores. In ſumma huius ſuccus idem quod Cucumeris agreſtis præſtat: reſiccatus verò, Elaterij loco ſuccedere poteſt.

De Cucurbita. CAP. VI.

CVCVRBITA oblongos, viticuloſos, & anguloſos caules in alas nonnullas diſtributos profert, qui adnatis capreolis vicina propeq; aſſiſtentia adminicula comprehendentes, ſurſum ſcandunt, & in altum tolluntur: folia admodum magna, lata, & nonnihil acuminata, Bardanæ ferè magnitudine ſimilia, ſed mollia, alboq; veluti tomento vnà cum caulibus ac foliorum pediculis candicantia, inſtar Altheæ. Flores foliorum è ſinu albidi exeunt: fructus ſubſequuntur non vnius formæ: quandoque enim lagenarum formam quaſi exprimens, in ventris modum turgeſcit, ſupereminente collo, quod, qua parte ventri adhæret, frequenter anguſtius: ſubinde verò & ventricoſa ac craſſa, ſed abſque collo, & inferiore ſede latior, pyri turbinatam figuram quodammodo referens: aliàs verò in longitudinem producitur. Creſcit, inquit Plinius lib. XIX. cap V. Cucurbita qua cogitur forma, plerumque & intorti draconis figura. Libertate penſili cõceſſa viſa eſt nouem pedum longitudinis. Omnibus autem cortex per maturitatem durus, ligneus, ac flaui coloris: caro autem ſiue pulpa interior candida: ſemina oblonga, plana, compreſſa, anteriore parte acuminata, poſteriore lata, duobus eminẽtibus angulis quaſi cornuta; cortex quorum durus & candidus, medulla ſimiliter albida ac dulcis.

Cucurbitæ in hortis coluntur ac ſeruntur.

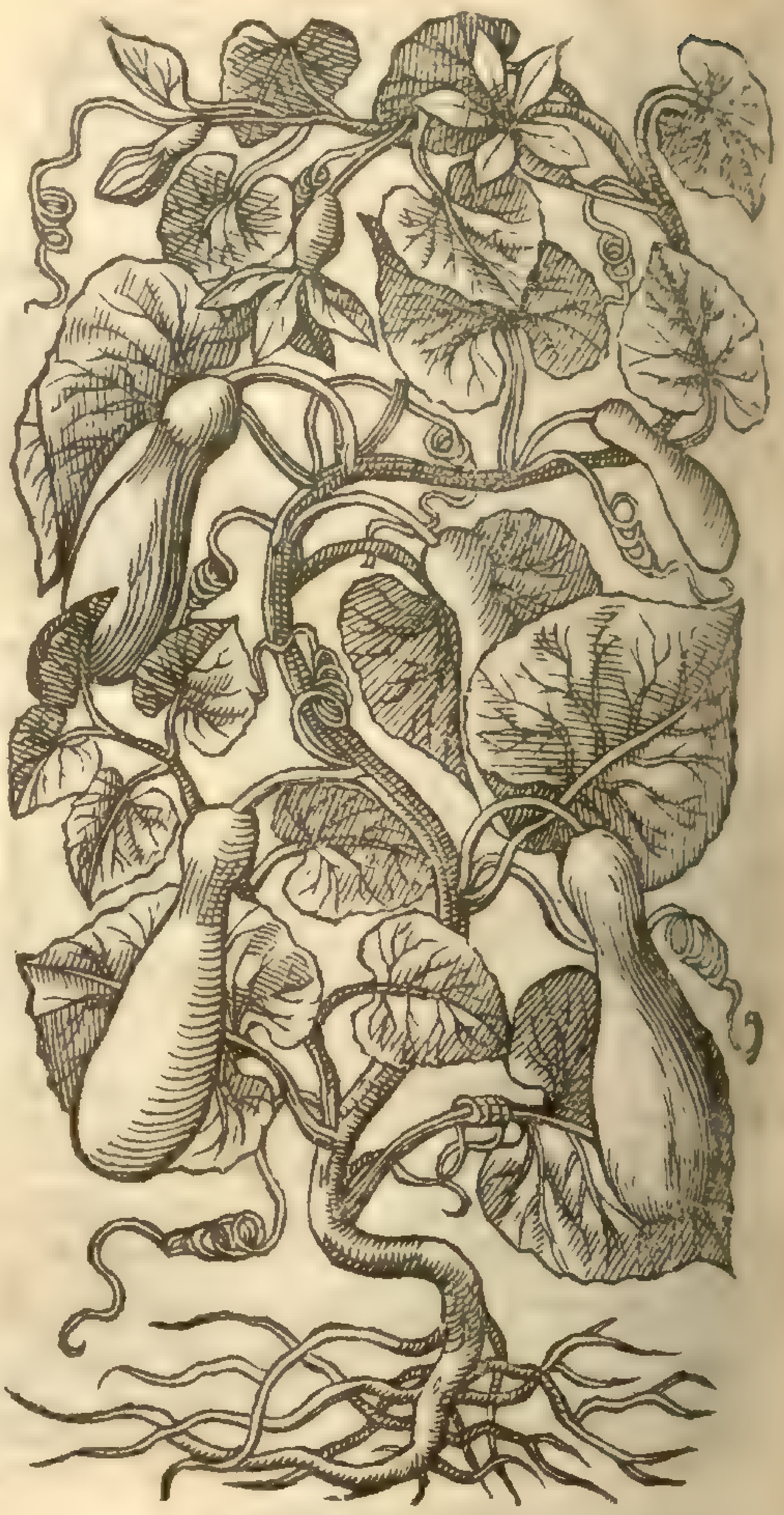
Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perueniunt: in calidis tamen regionibus citius, maximè præcoces: Præcoces autem Cucurbitæ, tum & Cucumeres ſic redduntur, vt Quintilij tradunt. In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda ſtercore admixto liquidior facta: & anticipato conſueto tempore, Vere videlicet inchoante, ſemina implantanda, & cùm Sol fuerit & calor & moderata pluuia, cophinos ſub dio expones, circaque Solis occaſus in domum contectam inferendi: atque hoc aſſiduè faciendum, aqua irrorata quando vſus poſtulauerit: poſtquam verò perfectè ceſſabunt frigora & glacies, cophini ſiue dolia in locum ſubactum & excultum defodiendi, ita vt labra æqualia ſint terræ, deinde reliqua cura adhibenda: ſic ille.

Græcis Κολόκυνθα, & Κολόκυνθα ἐδώδιμος: item Κολόκυνθα ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, Cucurbita ſatiua: à nonnullis

Cucurbita latior.

Cucurbita longior.

nullis verò κολόκυντα per τ vltima ſyllaba : ab aliis σικυώνια : à Plinio Cucurbita Cameraria, quòd cameras, teſtudines,pergulas,topiarias hortorum ſcenas ſcandat ac operiat. Huic vero & altera,quæ nullis propè aſſiſtentibus fulta humi repit,Plebeia cognominatur. Italis autem Cucurbita *Zucca* dicitur: Hiſpanis *Calabaζζa:* Gallis *Courge*: Germanis Kurbs : Belgis Cauwoorden: Bohemis Tijkew.

Cucurbitæ autem caro ſiue interior pulpa frigida ac humida temperamento eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis.Succus ad aurium cum phlegmone dolores,addito roſaceo, infuſus prodeſt: tumores etiam omnes calidos pulpa impoſita mitigat,capitis dolores puerorum & oculorum inflammationes hoc modo ſedat. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita vel etiam Cucumis in lectulo adiungatur,& febricitauerit,mox à febri liber erit.

Editur verò & hæc pulpa cocta,ſed quia ſuccum habet aqueum ac tenuem, exiguum corpori præbet alimentum,atque frigidum ac humidum: facilè autem ſubſidet pręcipuè elixa, quæ & propter ſubſtantiæ ſuæ lubricitatem,tum & humiditatem,aluum emollit.

Aſſa autem vel frixa in ſartagine,quàm plurimum de propria humiditate deponit, atque idcirco minus facilè deſcendit,nec aluum adeò citò emollit.

Semen vrinæ acrimoniam contemperat,& eandem mediocriter prouocat.

De Cucurbita ſylueſtri. CAP. VII.

SYLVESTRIS autem Cucurbita & quædam præter ſuperiores eſt: hæc autem viticuloſis caulibus,capreolis,ac foliis mollibus, ac veluti lanuginoſis ſatiuam æmulatur, omnibus ac ſingulis multò minoribus. ſcandit verò & hæc ſcenas,vmbracula, ac teſtudines hortenſes: fructus Cucurbitis ventricoſis ac lagenulas referentibus forma quidem ſimilis, ſed magnitudine longè inferior,omnino videlicet paruulus,nec vulgari pyro maior, vtpotè qui & manu concludi ac compræhendi queat. cortex huius exterior initio viret, poſtea durus factus ligni quoque colorem aſſumit. interior medulla humida & admodum ſucculenta eſt, in qua ſemen latet. amara autem hæc eſt,veluti ſylueſtrium Peponum.

In calidis regionibus ſpontè alicubi gignitur,ſed in Germania ac Belgio non niſi ſata reperitur,vbi & tardè ac rarò perficitur.

Cucurbita ſylueſtris.

Græcis κολόκυνθα ἀγρία: Latinis Cucurbita ſylueſtris. Plinius lib. xx. cap. III. Cucurbitam ſylueſtrem Græcis σόμφον dici affirmat, quæ inanis eſt, digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens, cuius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt: Sed huiuſcemodi hæc Cucurbita ſylueſtris non eſt, quæ craſſitudine digitum excedit; nec inanis, ſed ſucci plena, ac ſtomachum nimia amaritudine offendit. σόμφον.

Sunt verò & quibus legitima hæc Colocynthis videtur, ſed à veritate aberrantibus: Nam κολοκύνθις Anguria ſylueſtris eſt, cuius & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungoſa reſiccatur; de qua Pempt. tertiæ lib. tertij cap. XXVII. Huius autem Cucurbitæ ſylueſtris durum ac lignoſum putamen, medulla verò adeò humida, vt reſiccari ſe non, aut ægrè admodum patiatur.

Cæterùm facultate hæc Cucurbita calida & ſicca eſt, nec minus quàm Colocynthis, aut Pepones ſylueſtres, vtriuſque videlicet qualitatis ordine ſecundo: Eſt verò & inſigniter amara, quamobrem & obſtructos meatus expurgat ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem æquè ac ſylueſtres Pepones obtinet.

Vinum etiam quod in excauatam hanc Cucurbitulam nocte tota permanſerit, valenter quoque purgat, &illioſos ac pituitoſos humores educit.

De Charantia. CAP. VIII.

Charantia.

CHARANTIA tenuibus aliquot ac gracilibus viticuloſis cauliculis vicina quæque conſcendit, & capreolis ſuis, ex alarum ſinu prodeuntibus, apprehendit: folia non magna, lata, glabra, ac mollia, in quinque partes diſſecta, quarum ſingulæ ambitu circumroſæ: floſculi ex quinque foliolis mediocris latitudinis ex albido in luteum elangueſcunt: fructus oblongi, aliquantulum turbinati, oui ferè forma, ſed minores, veluti ſpinulis aut aculeis innocentibus exaſperati, qui per maturitatem foris intuſque rubent, ſponteque finduntur; in quibus ſemen latum, planum, ferè veluti Anguriæ, ſubnigricans vbi inaruerit.

Non niſi ſata prouenit: Melius ac facilius in Italia calidiſque regionibus proficit, quàm in Germania vtraque, vbi rarò & tardè fructus matureſcit.

Baptiſta Sardus Momordicam appellat: alij Viticellam, Balſaminam, Charantiam: Italis eſt *Garanza*: Germanis Balſam opffell: Gallis *Merueille*, Latinis Pomum mirabile: nonnullis Pomum Hieroſolymitanum: Belgis Balſam appel. Balſaminæ nomen inde accepiſſe exiſtimatur, quòd oleum in quo maturum pomum maceratum ad multa vtile, veluti Opobalſamum, habeatur: Eſt tamẽ & alia Balſamina, de qua mox.

Obtinent autem fructus huius, tum & folia eximiam

eximiam reſiccandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima.

Vulnera recentia conglutinare folia impoſita feruntur: cum vino verò aſſumpta coli inteſtinorumq; dolores ſopire,& ruptis conuulſiſque vtiliter exhiberi.

Oleum in quo fructus,exempto ſemine,vel inſolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus,vel in fumo equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò vnit ac perſanat. Doloribus ac vlceribus mammillarum auxiliatur: vteri exulcerationes ac inflammationes iniectum curare poſſe exiſtimatur: punctis ac vulneratis neruis vtiliter adhibetur: aduerſus combuſtionem ex aqua oleóve feruente, ferro ignito, vel igne multum confert: cicatrices extenuat. ramices quoque huius vnctione ſaneſcunt, ſi foliorum puluis aliquot diebus interea exhibeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, ſi poſt balnei conuenientis vſum partes circa pubem ac vterum iſto vngantur, ac demum viro mulier miſceatur.

De Balſamina. CAP. IX.

Balſamina.

BALSAMINA hæc à Charantia,quę & Balſamina,non parum differens eſt: caules promit non tenues aut viticuloſos, ſed rectos, craſſos,ab imo ramoſos,glabros,læues,ſuccoſos,veluti Portulacæ,inferius nonnihil ſæpè rubentes, circa quos folia oblonga, acuminata, Salicis ſimilia,per marginem tenuiter ſerrata, è quorum ſinu duo aut tres ſubrubentibus inſidentes pediculis flores erumpũt, anterius latiores ac patentes,poſterius in tenue corniculum, veluti recuruam caudam,deſinentes; colore eleganti dilutè rubentes. ſuccedunt fructus rotundi, aſperi, ac hirſuti,ſed quàm ſuperioris minores, per maturitatem lutei, qui & ſponte diffinduntur,ſemina ſpargentes,Lentibus ſatis ſimilia.

Et hæc ſtirps non niſi hortenſis ac peregrina Belgio.

Autumni tempore quandoque fructus matureſcunt: flos antea apparet.

Vulgò Balſaminam nuncupant; & quandoq; neutro genere Balſaminum: Geſnerus Balſaminam amygdaloidem: Cordus maluit Balſamellam appellare: alij Balſaminam feminam, quibus prior mas: vnde hæc Germanis Balſam apffell weiblein / & Brabantis Balſam appel wijfken.

De huius autem facultatibus nihil afferendum: Plerique priori facultate ſimilem affirmare audent, ſed temerè, cùm huius experimentum à quoquam factum non conſtet.

De Fragis. CAP. X.

1. INTER herbaceos fructus Fraga quoque locum obtinent. Horum herba nullis caulibus nititur,ſed pediculos tenues & lanuginoſos à radicibus promit,quorum nõnulli folia, alij floſculos proferunt: deinde & fibras quaſdam proſerpentes edit,quibus ſeipſam multiplicat: folia autem in vno pediculo terna,oblonga,lata,per circumferentias ſerræ modo inciſa, ſuperiùs virentia,inferiùs albidiora,quorum ſingula maiora,latioraque quàm Pentaphylli: flores quatuor aut quini ab vno pediculo exeunt albidi, quinquefolij: ſubſequuntur Fraga ſuperficie exaſperata, exiguis Moris quodammodo ſimilia, colore rubentia, quandoque, ſed rarò, candida,guſtu vinoſo ſuauia,quorum interior pulpa mollis, humida, & albida, in qua ſemen puſillum. radix diuturna,ſubnigricans,multis fibris capillata.

2. Horum verò & alterum genus,quod ſuperiori pediculis,fibris,foliis,floſculis ſimile eſt,ſed Fraga guſtu dulciora: firmius etiam ſuis pediculis adhæreſcunt, nec ita facilè decerpi ſe, vt ſuperiora, patiuntur: radix huius quoque reſtibilis, & capillis fibrata.

In montibus, non rarò in conuallibus, in ſyluis ac aliis ſimiliter aliquantulum vmbroſis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Priora paſſim vbique vulgaria ſunt,ſed altera rariora,nec alibi quàm in hortis requirenda.

Viret

Fragaria & Fraga.

Fraga altera.

Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris ſuis expatiatur,ac deinde flores facit: Iunio, vel etiam prius fructus maturi ſunt.

Fraga ipſi fructus Latinè Virgilio ac Ouidio dicuntur, nec aliud nomen vulgò cognitum: Germani Erdbeeren: Belgæ Eertbeſien: Galli *Fraiſes* appellant. Herbam Fragariam vocant: Iacobus verò Manlius Fragulam: Germani Erdbeeren kraut: Brabanti Eertbeſien cruyt.

Hallucinantur autem non parum,qui fructum hunc Rubi Ideæ morum exiſtimant: nec minus qui Comarum faciunt.

Cæterùm herbæ folia ac radices refrigerant,& cum adſtrictione reſiccant: Fraga verò frigida ſunt & humida.

Vulnerum inflammationem folia impoſita arcent. Decoctum eorum gingiuas roborat, dentes firmat,& aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes vtiliter gargarizatur. Fluxus muliebres eadem ſiſtunt, & dyſenterias curant.

Fraga ſitim ſedant, & ventriculi inflammationes,caloremq; reprimunt: alimentum conferunt exiguum,tenue & aquoſum; & ſi in ventriculo ipſa corrumpi contingat,etiã prauum.

Stillatitius horum liquor faciem fertur expurgare, & deletis maculis nitidam ipſam reddere,aduerſusque calculum renum vtiliter bibi.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS QVINTÆ

FINIS.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ

LIBER TERTIVS,

DE ESCVLENTIS RADICIBVS, AC EIVS GENERIS BVLBIS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

CVCVMERARIIS fructibus, paucíſque herbarum aliis qui veſcendo ſunt, radices edules oportunè ſuccedunt. Cùm autem illarum exiguus ſit numerus, & bulbos, qui eſui idonei habentur, in iſtarum ſocietatem admittere operæprecium fuit. Plurimos quidem bulbos Pemptadis ſecundæ libro ſecundo deſcripſimus, ſed quorum flores elegantes ac venuſti hortis gratiam ac ornatum conferunt, oculóſque magis quam ventrem paſcunt.

Reſtant præter illos nonnulli, ſed tamen non omnes edules, quos tamen vnà cum his proſequemur; ne qui vnius generis cenſentur, ab inuicem diuellerentur. Satis ſit floriferos ab iſtis ſeparaſſe, qui alioqui, vnà cum reliquis ſimul vno libro comprǽhendi potuiſſent.

De Rapo. CAPVT I.

Rapum vulgare.

Rapum oblongius.

RAPO oblonga, aſpera, & virentia ſunt folia, vtrimque profundis inciſuris diſſecta: caulis verò ramoſus: floſculi lutei: ſiliquæ ac ſemina qualia Braſſicæ. Rapum, quod pro radice eſt, tuberoſum, rarò globi inſtar orbiculatum, frequentius in latitudinem effuſum, rariſſimè oblongius ſupra terram extans, inferius tenuem quandam radiculam demittit, cortice veſtitur craſſo, albicante, & carne interius albida, quæ cruda coctaq; editur.

Ferunt

Ferunt autem nonnulli & Rapum quoddam eſſe, interiore pulpa rubens: ſed fortaſſis hoc illud eſt, quod inter Betas repoſuimus, & à nonnullis pro Rapo rubente haberi ſcripſimus Pemptadis huius lib. primo cap. VI.

Eſt vero & ſylueſtre quoddam Rapum, cuius varias ſpecies Pemptadis ſecundæ lib. primo oſtendimus.

Terram Rapum mediocrem poſtulat & ſolutam, ac adeò ſolutam, Petro Creſcentio auctore, vt ferè in puluerem ſit redacta: In agris & nonnullis vinetis quibuſdam locis gignitur.

Seritur Vere, vel poſt demeſſam ſegetem, in eodem in quo Secale natum agro. Altero anno vnà cum Braſſica flores & ſemina producit. Transferri autem primo Vere, vel etiam citius Rapa oportet, ſi ad ſationem Raporum ſemen vtile ſperatur: Non tranſlatorum ad reliqua quidem vtile ſemen, verùm ex eo non extuberans Rapum, ſed exiguæ radicis excreſcit.

Rapum autem Græcis Γογγύλη, aut Γογγυλὶς dicitur; & γογγύλη ἥμερος, quod vulgaris vſus, in Officinis & paſſim Rapa: à Lacedæmoniis verò γαστήρ: apud Boeotios verò ζεκελτὶς, vt Athenæus refert: Germanis Ruben: Belgis Rapen: Gallis *Naueau rond*: Hiſpanis *Nabo redondo*, vel *Naps redons*: Italis *Rapi*: Anglis Turnepe.

Cæterùm Rapi tuberoſa radix, quæ propriè Rapum, & ſtirpi nomen dedit, cruda quandoque, ſed frequentiùs cocta editur. Cruda inflat, & ſuccum craſſum frigidumque ingenerat: Cocta minus refrigerat, imò adeò exiguum, vt refrigerare non percipiatur; humida tamen nihilominus & flatulenta exiſtit. Refert autem non parum quo modo Rapum decoquatur: In aqua aut iure aliquo decoctum humidius eſt, citoque deſcendit, & aluum facilem reddit. Super carbones verò aſſatum ſiccius eſt, & flatuum minus ingenerat, non omnis tamen expers. Quocunque autem tandem coquantur modo, amplius multò quàm cruda alunt, alimentum conferunt non vitioſum, temperato proximum, ſed non copioſum: ad lactis tamen & ſeminis generationem faciunt. Eſt verò & facultas eorum nonnihil diuretica.

Decoctum Rapi ad tuſſim & vocis raucedinem confert, veſperi bibitum addito ſacharo aut exiguo mellis deſpumati. Dioſcorides hoc & podagras & perniones foueri refert. Idem & ipſum Rapum tritum vtiliter pernionibus imponi addit; tum & ceratum roſaceum, quod in excauato Rapo per cineres feruentes excoctum fuerit, exulceratis pernionibus prodeſſe.

Aſparagi Rapi ſiue prima à tranſplantatione germina decocta, vrinas, ſi edantur, mouent.

Semen in antidota recipitur, & Theriacis admiſcetur: in potu ſumptũ venenis aduerſatur.

Belgæ oleum ex ſemine expreſſum ad reliquos à partu dolores ſubinde exhibent: tum & ipſis pueris aduerſus vermes, quos perimit & expellit. Idem lotum cum aqua frigida calores, feruoresq;, & aſperitudines cutis illitum mitigat. Vtũtur verò & hoc in cibatu, ſed nõ prius quàm probè coctum aliquãdiu efferbuerit, vel pleraq; in eo incocta fuerint. tale autem facilè, in vẽtriculo innatans, amareſcit, & bilem commouet.

Napus.

De Napo. CAP. II.

NAPVS foliis, caulibus, flore, ſiliquis, ſemineq; Rapum refert, ſed radix quæ Rapo in orbiculatam latitudinẽ extuberat, Napo in longitudinem exporrigitur. Napi ſiquidem craſſa & longa radix eſt, Napi & ipſa nomen retinens.

Solutam quoque terram haud aliter quàm Rapum poſtulat, in lætiori tamen etiam prouenit. naſcitur in Gallia, Bauaria, aliiſq; frequenter regionibus.

Seritur, transfertur, ſemẽ perficit eodem quo Rapum tempore.

Huius autem, tum & Rapi, ſylueſtris habetur ſpecies, quam Galliæ rura Nauetam, Ruellio teſte, appellant. Quæ ex non tranſplantatorum ſiue Raporum ſiue Naporum ſemine naſcitur: & foliis, caule, reliquiſq; Rapum ac Napum æmulatur, ſed radice non craſſa, oblonga quidem, & haud magna eſt. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere, ex cuius ſemine naſciturum Nauta.

KK 2 citurum

citurum expectatur Rapum, antè dictum: eodem modo & Napus tranſlationem deſiderat.

Seritur autē huiuſcemodi ſtirps non paucis locis in agris ſeminis cauſa, veluti & ſylueſtrior illa Braſſica, Crambe veteribus nuncupata. Ex vberiore enim horum ſeminum prouētu magnum ſubinde lucrum, & haud mediocris quæſtus agricolis accedit: Truſatilibus ſiquidem molis ex eo oleum excuditur, cuius non modò ad obſonia, aut ad lucernarū lumina vſus eſt, verùm etiam ad ſaponis compoſitionem requiritur: Nam ex hoc, & vnà fortiſſimo ex nōnullis cineribus lixiuio, ſapo decoquitur, quo ad eluendas expurgandasq; lineas veſtes vniuerſum ferè Belgium vtitur.

Rapiſtrum.

Napus Græcis *βουνίας* dicitur; quod tamē nomen Rapo magis cōuenit: Nam Bouniadis appellatio à tumente figura diducta apparet: Germanis Steckrube: Brabantis Steckrapē/ Parijſche rapen: Hiſpanis *Nabo commun*, & *Naps*; Italis *Napo*: Gallis *Naueau*: Anglis Rape.

Galenus inter Γογγυλίδα & Βουνιάδα differentiā nullā facit, & reuera Napus à Rapo niſi ſola radicis forma diſſidet: vt & antè ſcriptum eſt.

Eſt & Napus à Rapo facultate & tēperatura nō differens, niſi quòd Napus paulò ſiccior, minusq; facilè concoquatur aut deſcēdat, paucioresq; flatus ingeneret. in reliquis cū Rapo conuenit.

De Rapiſtro. CAP. III.

RAPISTRO folia exeunt lata, oblōga, aſpera, veluti Rapi ac Napi, ſed lateribus indiuiſa. cauliculi eius tenues, hirſuti, pedales vel altiores. ſecundum ramulos exiguos floſculos proferunt colore ſubluteos; ac poſtea tenues, oblongas, & paruas ſiliquas, in quibus ſemē veluti Rapi, ſed feruens ac acre guſtu veluti Sinapis, ſed amarius. radix non magna.

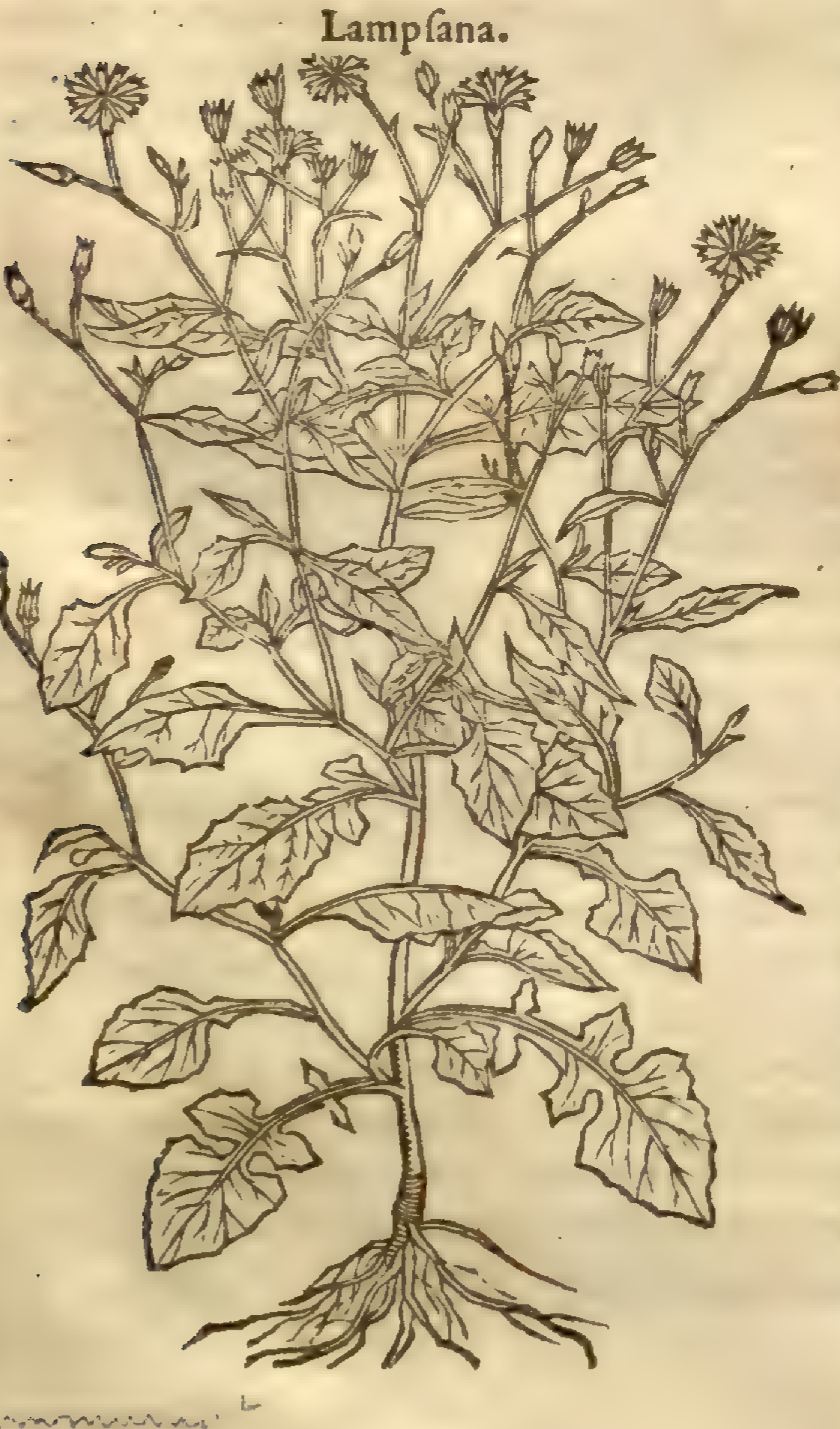
Frequenter in agris, dum requieſcunt, & aratro non proſcinduntur, ſpontè naſcitur; non minus tamen & ſecus vias, prope veteres muros, & aliis incultis & aſperis.

A Martio menſe in multam æſtatem cū flore reperitur: interea verò & ſemen perficitur.

Noſtra ætas Rapiſtrū nominat: nonnulli verò & Sinapi ſylueſtre: Germanis Hederich: Belgis Herick: Gallis *Velar, ou de la Tortelle*: Nō eſſe Eryſimum, vt quibuſdam viſum, folium indiuiſum, & haudquaquam Erucæ ſimile, oſtendit.

Cæterùm Rapiſtri ſemen calidum & ſiccum nō minus quàm Sinapis. Vſurpatur à nonnullis huius loco, qui condimentū à Sinapi nomē habens, vel ex hoc componunt, vel ei admiſcent; ſed palato tale minus gratū, quod amaricans ſit.

Lampſana.

De Lampſana. CAP. IIII.

LAMPSANÆ folia Napi aut Rapi ſimiliter ſatis ſimilia ſunt, ſed minora, minusque aſpera: cauliculi cubitales, tenues ac ramoſi: floſculi in faſtigiis virgularum lutei, minores, Hieracij æmuli, ex aliquot videlicet paruis foliolis cōgeſti. radices tenues, ac cohærētes fibrę.

Iuxta agrorum & hortorum latera ac margines, ſecus vias; locis incultis, non omninò aridis haud rarò exit.

Tota æſtate cum floribus viget.

Λαμ-

λαμψάνην hoc olus Græci nominant: Latini eadem voce vtuntur: Inter nothas tamen à Romanis Napium dici refertur. Napio autem illi nomen à Napi ſimilitudine, quem folio refert.

Reſiccantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet. Galenus hanc eſam malos ſuccos procreare ſcribit: Dioſcorides vero plus alere ait quàm Rumicem, & ſtomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur.

De Raphanide, ſiue Radicula. CAP. V.

Raphanis ſiue Radicula ſatiua.

Radicula ſatiua minor.

RADICVLARVM ſatiua vna, ſylueſtris altera: tertia magnæ cognomen accepit. De ſingulis autem ſeorſim agendum.

Satiua Radicula folia emittit magna, virentia, aſpera, vtroque latere profundis inciſuris diſſecta, Rapi foliis haud diſſimilia, ſed maiora: caules teretes ſunt inq; alas ſparſi; è quibus floſculi quatuor foliolorũ dilutè purpurei; ſuccedentibus ſiliquis craſſis, acuminatis, interius fungoſis, in quibus duo aut tria ſemina, maiora quàm Rapi aut Braſſicæ. radix foris intusque frequentiſſimè albida, quandoque exterius nigricans; craſſa, & longa, ſi conueniens ſolum nacta fuerit; ſubinde verò craſſior ac breuior.

Diu beneque ſubactam ac ſolutam terram Radicula requirit, & mediocriter pinguem: in arenoſa etiam quandoque non infeliciter prouenit.

Poſt æſtatis ſolſtitium Iunio aut Iulio menſe commodiſſimè ac optimè Radicula ſeritur. Vere tempeſtiuè ſata, parum radice probatur aut proficit. Nimis enim citò in caulem aſſurgens, mox flores, ſeminaque profert: ſeriùs ſata radice grandeſcit: hybernis menſibus infertur: Vere ſequente flores ſeminaque demum facit.

Theophraſto, Dioſcoridi, ac Galeno, aliisque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: & quæ ſeritur ῥαφανὶς ἥμερος: Poſteriores ῥάφανον appellant: Antiquiores autem, & Attici, teſte Galeno, Braſſicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radicula, & ſatiua Radicula eſt: Officinis verò Raphanus: Germanis Rettich: Belgis Radijs: Gallis *Raifort:* Italis *Radice, Rafano:* Hiſpanis *Rauano:* Anglis Raddyſhe/Rabon: Bohemis Rzedkew. Radiculæ ſemẽ Cælius à Marcello Empirico Bacanon dici affirmat: & ſimiliter ab Aëtio Tetrabibli lib. II. cap. II. Cornarius *Bacanon.*

rius tamen non Bacanon,ſed Cacanon legit. Inuenitur verò nomen Bacani etiam apud Nicolaum Myrepſum compoſ. CCLV. lib. primi.

Radicula manifeſtè excalfacit & reſiccat: attenuandi & aperiendi vim habet, acri in ea qualitate ſuperante: In tertio autem ordine excalfacientium, & ſecundo reſiccantium hanc Galenus ſtatuit,& obſonium magis eſſe refert quàm alimentum.

Editur autem cruda. Nonnulli autem hanc cum pane alterius cibi loco ſumunt: hoc modo eſitata,pauciſſimum confert alimentum,idque vitioſum ac reprobum. Plerique verò non ſolam hanc mandunt,ſed inter prandendum,aut cœnandum,aliorum ciborum veluti condimentum,& appetentiæ incitamentum adhibent: & minus vitioſum ſuccum ſic ingenerat; ſed cùm difficiliùs reliquis cibis concoquatur, quandoque & ventriculo moleſta ipſum perturbat: ad ciborum tamen diſtributionem adiuuat,præſertim ſi à cibo ſumatur. ante verò cibum ſumpta ipſum ſubleuat; ructus excitat; ventriculum ſubuertit. Vomitum etiam ante cibum data promouet,ſed præcipuè cortex,qui ipſa interiore carne vt acrior,ita quoque maiore efficacia vomitiones cum oxymelite datus facit. Prouocat verò & Radicula vrinas,ac cohærentes calculos diſſoluit ac expellit: decocto eius ad ternos cyathos manè, vt Plinius ait,epoto. quod, & auctore Dioſcoride, ad veterem tuſſim confert,& quæ in pectore craſſa hærent extenuat. Huius loco noſtra ætas ſtillatitio vtitur per organa extracto liquore, qui & vrinas potenter cit, & calculos renum eiicit. Idem verò & ad vomitionem confert, additis iis,quæ ipſam prouocant. Radicula verò tuſa, lienoſis impoſita prodeſt: ſuggillata tollit, & contra viperarum morſus auxiliatur.

Eadem & ſemen poteſt, nam & vomitionem facit: vrinas ſimiliter mouet: & ex aceto impoſitum lienem extenuat. Galenus Radiculæ cauliculum Vere erumpentem elixum à nonnullis edi refert,ipſumque magis ait nutrire, quàm Radiculam crudam: propterea quòd in aqua magnam decoctione acrimoniæ partem depoſuerit; nihilominus tamen pauciſſimum habere alimentum.

De Radicula ſylueſtri. CAP. VI.

SYLVESTRIS Radicula folio eſt breuiore,anguſtiore,crebrioribusq; inciſuris diſſecto, propemodum veluti Erucæ,ſed multò quàm huius maiore. cauliculi tenues, pedales, vel altiores: floſculi lutei exigui: ſiliquæ paruæ: minutum quoque ſemen. radix digitum quandoque craſſa, oblonga, alba, ſapore acris, mordaxque ac viuax.

Iuxta foſſas ac ſcrobes aquas habentes ſpontè naſcitur: & pluribus annis reſtat.

Flores eius Iunio menſe potiſſimùm vigent: radix Februario aut Martio aliquando effoditur,& ſatiuæ loco infertur, ac editur.

Radicula ſylueſtris Græcis ῥαφανὶς ἀγρία: à nonnullis verò & Armoracia dicitur: Germanis wilder Rettich: Belgis wilde Radijs: Hiſp. *Xaramago:* Italis *Ramolacci:* Gallis *Raifort ſauuage.*

Facultate autem hęc Radicula non inferior ſatiua eſt,ſed calidior ac ſiccior,quia & acrior.

Dioſcorides folium inter olera recipi ſcribit: tum & radicem coctam, quæ, vt ait, excalfacit,vrinas mouet,& æſtuoſa eſt.

De Raphanide, ſiue Radicula magna. CAP. VII.

MAGNA Raphanis grandia profert folia,longa,lata,acuminata, ſaturato colore virentia,Hippolapathi æmula,ſed maiora & aſperiora: caulem (ſi quando promit) edit tenuem,atque in eo floſculos albidos, paruulos, & exiguas ſiliquas. radix magna & albida eſt, guſtu admodum acris.

Humentibus hortorum locis gaudet, atque in his meliùs, quàm in aridioribus aut aridis proficit. gigni verò & in pratis nonnullis Fuchſius auctor eſt.

Aprili aut Maio quandoque huius flores apparent,ſiliquis pòſt ſuccedentibus. adeò verò rarum hoc eſt,vt ſemen nullum hanc proferre Petrus Creſcentius ſcripſerit: qui Nouembri, Decembri,Ianuario,Februario, vel etiam Martio ait menſe radicum particulas ſerendas, ac in pinguem ſolutamque terram defigendas, exque iis facilè magnas craſſasque ſubnaſcituras radices.

Raphanum magnum aut Raphanum Ruſticanum vulgò appellant: nonnulli,& ſimpliciter,Raphanum: Nos Raphanidem magnam,aut Radiculam magnam,aut Ruſticanam dicere maluimus: Germanis verò eſt Merrettich/aut Krain ſiue Kren: Gallis *Grand raſain, grand raifort:* Belgis frequentius Raphanus quandoque ad imitationem Germanorum Meerradijs: Bohemis Chren.

Inimicam autem hanc magnam Raphanidem ſiue Radiculam vitibus eſſe nonnulli ſentiunt,& tantum quidem inter hæc odium eſſe, vt Raphanis magna iuxta vitem ſata retrorſum

Raphanis magna.

ium fugiens abeat; & huius radix arida ac tuſa in vinum coniecta,ipſum mox in acetum cōmutet. Vetuſtiſſimi autem ſcriptores,diſſidium cum vite, Raphano quidem, ſed non huic, ſed Braſſicæ aſſcribunt; quam antiquiſſimos ῥάφανον nominare iam antè ſcriptum eſt.

Cæterùm Raphanidis huius radix admodum acris eſt: calida tertio & ſicca ſecundo intenſo: Contuſæ admodū frequens apud Germanos pro condimento vſus eſt. Valent ad eadem ad quę ſatiuæ,ſed & vehementiores ſunt.

Oxymeli ex aceto,in quo triduū cortices maduerint,vomitum excitat,& aduerſus quartanas commēdatur: Quin & cortices ipſi in aceto macerati,ſi cum exiguo mellis edantur,deinde aqua ſuperbibatur tepida,vomitione quoq; expurgāt.

Herbæ folia cum vino decocta, additoq; modico oleo, ac cataplaſmatis in modum impoſita, iocinoris ac lienis durities molliunt: pectini verò admota,vrinæ ſtillicidio auxiliantur.

De Paſtinacis tenuifoliis. CAP. VIII.

PASTINACARVM duo poſterior ætas genera oſtendit; tenuioris folij vnū: latioris alterū.

Tenuifoliarum autem Paſtinacarum quędam ſatiuæ ſunt: ſylueſtris verò alia.

Satiuæ Paſtinacæ folia ſaturato colore virent, I. ampla ſunt, ſed in tenuiſſimas ac minutas partes multiplicibus ſectionibus diuiſa. caulis, quando

Paſtinaca tenuifolia ſatiua.

Paſtinaca ſatiua rubens.

aſſurgit, rectus & rotundus eſt, foriſque nonnihil hirſutus, interiore parte cauus, culminantibus in ſummo rotundis vmbellis, in quibus floſculi paruuli albicantes. ſuccedit ſemen non magnum, ſed aſperum & hirſutum. radix craſſa, dodrantalis, lutea, eſui grata, & ori iucunda.

2. Huius altera ſpecies, priori omnibus partibus ſimilis, ſolo radicis colore ab ea differt, qui huic non luteus, ſed ſaturato rubore nigricat.

Seruntur iſtæ Paſtinacæ in agris ac hortis, in quibus & alia olera habentur: terram quoque deſiderant non firmam & bene ſubactam.

Altero à ſatione anno caulem promunt, & floſculos. ſemenque proferunt.

Daucus Theophraſti. Eſt verò hæc propriè à Græcis σταφυλῖνος dicta: Nam quam nos latioris folij Paſtinacam nuncupauimus, à Veteribus alio deſcripta eſt nomine: Huius autem ſatiuum genus σταφυλῖνος ἥμερος, Latinis Paſtinaca ſatiua dicitur: Theophraſtus autem lib. IX. De ſtirpium hiſtoria hunc Staphylinum δαῦκον nominat, & apud Arcades naſci refert: ac in Spartenſi Achaiæ laudatiſſimum, radicemque ait μηλίναν, id eſt, luteam eſſe. exemplaria quædam μέλαιναν legunt: quod de altera ſpecie veritatem habet. Galenus lib. De med. ſimp. facultatibus Daucum quoque facit, ſed tamen non ſimpliciter Daucum, ſed compoſito nomine Daucum Paſtinacam appellat. Nam Theophraſto quidem, vt diximus, Daucus eſt. à Dioſcoride verò pro Paſtinaca hanc haberi, ſylueſtris ab ipſo deſcripta Paſtinaca, huic foliis, flore, ſemineque aſſimilis, ſatis oſtendit. Nos autem hanc Paſtinacam tenuifoliam, ad differentiam alterius latioris folij, & candidæ radicis, vocauimus.

Priorem autem harum Paſtinacarum Germani Zam peſtinaken / & geel ruben appellant: Brabanti geel peen/geel pooten/ geel wortelen: Galli *Paſtinade iaulne*: Itali *Paſtinaca*: Hiſpanis *Canahoria, Paſtinagues & Cenouras.*

Alteram vulgò Carotam vocant. Iacobus Manlius Caryotam, & Paſtinacæ, cuius radix citrina eſt, ſpeciem facit: Veteres autem Caryotam inter palmæ fructus numerant. Carota autem hæc Paſtinaca dicitur à Germanica voce Gâr rot, quod eſt, in totum rubens: quæ non modò ad Brabantos, verùm & ad Italos Galloſque vox peruenit.

3 Cæterùm Paſtinacæ luteæ radix frequētiſſimè cum pinguium carnium iure cocta editur. temperatè calida eſt, & nonnihil humida. alimentum, non multum quidem, ſed minus vitioſum, quàm alia pleraque, ſuggerit. flatulentum quoque quiddam obtinet, ſed minus quàm Rapa; quibus etiam minus citò deſcendit.

Rubra ſiue nigra, & ipſa coquitur, ſed rarò cum carnibus: cum oleo verò, ſale (quod pro garo Veterum) & aceto frequētius editur: acetariorum aliorum loco hybernis mēſibus ſuccedēs. Similis autem hæc facultate Luteæ eſt. Semen vtriuſque calidum ac ſiccum: flatus diſcutit, vrinaſque mouet, veluti ſylueſtris Paſtinacæ, ſed minus efficax eſt.

Paſtinaca ſylueſtris tenuifolia.

De Paſtinaca tenuifolia ſylueſtri.
CAP. IX.

SYLVESTRIS tenuifoliæ Paſtinacæ folia tenuiter ac variè diſſecta ſunt, veluti ſatiuarum, ſed albidiora, & paulò hirſutiora: caules ſimiliter hirſuti & aſperiuſculi: floſculi in latis rotundiſque vmbellis parui, albidi, quorum medius ſaturato colore purpureus eſt: ſemen aſperum & hirſutū, quo ad maturitatē perueniēte, vmbella cōtrahitur. radix albida, tenuis, mediocris longitudinis.

Incultis locis ſecus agros, ipſorum margines, prope vias ac ſemitas: quandoque & in ruderibus ſua ſponte gignitur.

Auguſto ſemen legi poteſt: flores Iunio aut Iulio vigent.

Græcè σταφυλῖνος ἄγριος: Latinè Paſtinaca ſylueſtris: Officinæ pro Dauco habent, eiuſque loco, nec malè, nec infeliciter vtuntur. Nam & Galenus ſuo tempore pro Dauco habitum fuiſſe teſtatur; & Dauci à Theophraſto dicti ſylueſtre genus eſt. Germanis wild Paſteney/ Vogelneſt: Brabantis

tis Vogels neſt Croonkens cruyt/ wilde Paſtenaken: Gallis *Paſtenade ſauuage:* Italis *Paſtinaca ſalnatica:* Hiſpanis *çanahoria ſaluage.* Athenæus Diphilum auctorem citans, Paſtinacam ait φίλτρον vocari, quòd ad res promoueat venereas. Orpheus etiam, auctore Plinio, amatoriũ & huic quid ineſſe dixit: Sunt autem hæc de ſylueſtri Paſtinaca ſcripta, cuius radix efficacior eſt quàm ſatiuæ: & venereum quid, vt Galenus ait, obtinet.

At ſemen huius ſylueſtris Paſtinacæ, tum & radix ſecundo ordine excalfaciunt, reſiccant, & vnà aperiunt ac attenuant.

Radix decocta, aut epota vrinam cit, calculos pellit, fœtus ex vtero detrahit, quod & in peſſo appoſita facit. flatuoſum autem quid obtinet, vnde & ad Venerem extimulat.

Semen potum & appoſitum ſimiliter & menſes ducit: vrinæ difficultati ſuccurrit: flatus diſcutit: hydropicis prodeſt, & quibus venter tumidus eſt. aduerſus colicos ac nephriticos dolores cum vino ſumptum, aut decoctum, plurimum confert: muliebres ſuffocationes & hoc modo aſſumptum lenit, & conceptus adiuuat. Cõtra venenatorum omnium morſus ac ictus vtiliſſimum: fertur, ait Dioſcorides, ab his non lædi qui præſumpſerit.

De Paſtinaca latifolia. CAP. X.

Paſtinaca latifolia ſatiua.

Paſtinaca latifolia ſylueſtris.

LATIFOLIA Paſtinaca duplex quoque eſt: ſatiua videlicet, & ſylueſtris.

Satiuæ folia ampla ſunt, ex multis ad vnam coſtam cohærentibus collecta, Fraxini ſimilia, ſiue (vt Dioſcorides) vt Terebinthi: quorum ſingularia oblonga, digitos duos lata, & ambitu ſerræ modo inciſa. caulis rectus, ſtriatus, ad hominis altitudinem quandoque attollitur; comantibus in ſummo floſculis, in vmbellis, luteis, & ſemine deinde plano, rotundoque, maiore quàm Anethi. radix candida, oblonga, dulcis, eſui apta. 1.

In hortis ac nonnullis agris & hæc Paſtinaca ſeritur: terram autem requirit pinguem, ac ſolutam, alteque perfoſſam.

Sylueſtris huius generis Paſtinaca ſatiuam foliis, caule, vmbella, floſculis luteis, ſemine plano, rotundoq; refert, ſed radix tenuis, durior, ac lignoſior, eſui minus idonea eſt. 2.

Gignitur hæc non paucis Belgij ac Germaniæ locis incultis, ac ſubinde penes hortorum ſepimenta.

Vtraq;

Vtraq; Iulio aut Auguſto florẽ profert, ſemẽ deinde perficit, & altero quidẽ ex quo vel ſata vel enata eſt anno: ſatiuæ radix Autũno & hyeme vſq; in proximũ Ver eſui aptiſſima eſt.

Noſtra ætas eam quæ ſeritur σταφυλῖνον ac Paſtinacam quoque appellat: Idcirco & eam Latifoliam, ad differẽtiam alterius tenuifolię (quę verè & propriè veterum Staphylinus) cognominauimus: Germanis eſt Moren/weiß Moren/zam Moren: Brabantis Paſtinaken.

Syluestre huius genus, quidam hæſitantes ac ignorãtes quò referri poſſet, Panacis ſpeciem eſſe finxerunt: Nonnulli verò Bauciam, alij Brancam Leoninam vocarunt. Baucia autem, auctore Iacobo Manlio in Luminari maiore, Paſtinaca eſt Dioſcoridis & reliquorum veterum, Tenuifolia videlicet dicta.

A Veteribus autem, ac pręcipuè Dioſcoride, Paſtinaca hæc Græcè ἐλαφόβοσκον nominatur: Id quod conferenti Elaphoboſci deſcriptionem cum hac mox fit manifeſtum. Radicem verò & eſui idoneam eſſe, ipſe etiam Dioſcorides agnoſcit.

Elaphoboſcum. Elaphoboſci ſiquidem caulis, vti Dioſcorides ſcribit, eſt Libanotidis ſiue Fœniculi ſimilis, geniculatus: folia digitos duos lata, ſed longiora multò, ac veluti Terebinthi, περικεκλασμένα, hoc eſt, ambitu perfracta ſiue inciſa, aliquantulum aſpera: caules verò habent παραφυάδας, ſiue ramulares adnaſcentias complures, proferẽtes vmbellas quales Anethi: flores ſubluteos: ſemen Anetho ſimile. radix trium digitorum longitudine, vnius craſſitudine, candida, dulcis, & eſui idonea.

Dicitur verò iſtud etiam ἐλάφικον, νέφελον, ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνον, ἑρπυξὴ λύμη, & Latinè Ceruiocellus; vt inter nothas aſſcriptum reperitur.

Dulces autem ac edules Paſtinacæ huius radices, moderatè calidæ ſunt, & plus ſiccæ quàm humidæ. alimentum conferunt amplius quàm Rapa, aut cæteræ Paſtinacæ, idq; etiam paulò craſſius, non tamen vitioſum aut reprobum. Eduntur autem coctę. flatulenti quoque aliquid obtinent: deſcendunt autem nec tardè nec citò; ſed quod ad aluum pertinet, mediocriter ſeſe habent: vrinas autem promouent: ventriculo, renibus, veſicæ, ac pulmonibus vtiles.

Semen calidius ac ſiccius eſt, ad ſecundum vtriuſque qualitatis gradum pertingens. Vrinas hoc mouet, & flatus diſcutit. Fama eſt, Dioſcorides ait, Elaphoboſci herbæ pabulo ceruas ſerpentum morſibus reſiſtere: vnde & contra ſerpentum ictus ſemen ex vino datur.

De Siſaro. CAP. XI.

Siſarum.

SISARI folia ex pluribus ſimiliter ad vnã coſtam committuntur, quorum particularia per circumferentias nonnihil quoque crenata, ſed minora, virentiora, ac lęuiora ſunt, quàm Latifoliæ Paſtinacæ. cauliculi breues cubitũ frequenter non attingunt. floſculi in vmbellis albidi. radiculæ verò ab vno capite plures dimittuntur, palmi longitudine, digito ſæpiſſimè tenuiores, duriuſculo in medio neruo, dulces, candidæ, & eſui idoneæ, orique ſuauiſſimæ.

Siſarum iſtud in hortis ſeritur, & radice potiſſimùm: nam maioribus ac craſſioribus ſublatis, minores iterum in terrã defiguntur. quod Martio ac Aprili oportunè fit, priuſquã caules aſſurgant: atq; hoc tẽpore exemptæ radiculæ coctæ edũtur.

Siſarum autem Græci pariter σίσαρον vocant: Latini verò etiam Siſer: poſteriore nonnulli Seruillum, aut Cheruillum, vel Seruillam: Germani Gierlin / Tragus zam garten Rapuntzelen: Belgæ Suycker wortelen/id eſt, ſacchareæ radiculæ, & quandoque Serillen: Hiſpani *Cheriuia*: Itali *Siſaro*: Galli *Cheruy*: Angli Scyrret. Atque Siſer illud eſt, quod à Gelduba ad Rhenum caſtello ſibi Tiberius imperator adferri iubebat, vt refert Plinius lib. XIX. cap. V. Inter medica, inquit, dicendum Siſer, & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, vbi generoſitas præcipua.

Serapio-

Sium Sisarum
L. sp. 361

Serapionis autem Secacul, de quo cap. LXXXIX. vt nonnulli exiſtimant, haudquaquam eſt: Secacul ſiquidem folio deſcribitur Iulben, id eſt, Piſi, interprete Matthæo Syluatico: & fructum fert nigrum Ciceris magnitudine, humore plenum, ac ſapore dulcem: qui granum Culcul dicitur. Piſi autem folium non habet Siſarum, nec fructum nec granum fert nigrum Ciceri ſimile. Vnde ſatis conſtat, Siſarum à Serapionis Secacul plurimum differre: tantum abeſt vt idem ſit. *Secacul.*

Siſari autem radiculæ moderatè calidæ ac humidæ ſunt: facilè concoquuntur, non tardè deſcendunt: nutriunt mediocriter, nec praui ſunt ſucci: flatulenti autem quiddam etiam obtinent Venerem promouentis. Eduntur coctæ, & quandoque cum aceto, ſale, & exiguo oleo acetarij in modum: quandoque verò in oleo aut butyro frixæ apparantur & aliis modis. In Sueuia, ait Hieronymus Heroldus, mulieres pręparant maritis ſuis, atq; vſum norunt.

De Allio. CAP. XII.

Allium.

ALLII ſatiua quædam ſunt genera: ſylueſtria verò alia. Satiui Allij bulbus tenuiſſimis membranis ex albido dilutè admodum purpuraſcentibus velatus, ex pluribus cohærentibus nucleis, ſiue, vt vocant, ſpicis ſeparatim conueſtitis coaugmentatur; à quibus inferius tenues quędam fibræ pro radicibus dimittuntur. foliis viret oblongis, Cepæ ſimilibus, inter quæ caulis, ſed admodum rarò, nec primo aut altero anno, ſed ſerius, aſſurgit: quamobrem & caule ſemineque carere à quibuſdam creditur. 1.

Præter verò iſtud & aliud quoddam ſatiuum Allium Valerius deſcribit Cordus, cuius bulbus minor eſt, & ex paucioribus nucleis, ipſiſq; nudis, ac non conueſtitis compoſitus, membrana tamen tenuiſſima, ac dilutè purpuraſcente bulbum ipſum quoque contegente. folia huius qualia prioris, ſed nonnihilo minora: cauliculus verò teres, cubitalis, glaber, faſtigio capitulum proferens acuminatum, candida membrana velatum, qua per maturitatem diſrupta, fructus apparent inſtar pilularum, orbicularem figuram habentes, Piſis maiores, racematim cohęrentes, colore foris purpuraſcentes, ſed pulpa interiore candida, ſapore & odore, bulbi nucleis ſimiles, qui in terram defixi in plantas ſuccreſcunt. 2.

Veteres verò & aliud quoddam ſatiuum Allium deſcriptum reliquerunt Vlpico nomine. hoc, Columella lib. XI. ait, lõgè maioris eſt incrementi, quàm Allium. habet autem velut Allium plures cohærentes ſpicas. Plinius lib. XIX. cap. V. & hoc grandius eſſe teſtatur, & præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris. 3. *Vlpicum.*

Nouembri menſe aut Decembri Allium benè ſeritur, Palladio auctore, & Vlpicum terra maximè alba foſſa & ſubacta ſine ſtercore: licet & in alia etiam ſtercorata, addit Petrus Creſcentius, proueniant. qui ſeri poſſe hæc menſe Septembri, Octobri, Februario & Martio: in calidis autem locis menſe Decembri tradit. Plantantur autem, vt idem ait, in areis vno palmo diſtantes.

Allium autem Græci σκόροδον dicunt: Officinæ Latinam appellationem retinent. Germani Knoblauch: Belgæ Loock: Hiſpani *Aio, Alho:* Itali *Aglio*: Galli *Ail*, aut *Aux*: Bohemi Czeſnek: Angli Garlyke. appellatur verò & ſpuriis vocibus γήθοσκον, & ἐλαφόβοσκον. 1.

Alterũ genus Cordus ἀμφικάρπον appellat, quòd duobus locis fructus ſine nucleis gignat. 2.

Vlpicum Græci ἀφροσκόροδον nominãt, à ſpuma quæ ab eo effertur, vt Plinio videtur. Tritum, inquit, in oleo & aceto, mirum quantum increſcat ſpuma: Dicitur verò ab eodem & ἀντισκόροδον ac Cyprium Allium. 3.

Poteſt verò & iſtud Allij genus eſſe, quod μώλυζα nũcupatur, quo nomine Galenus in ex-

poſitionę

poſitione linguarum Hippocratis Allium appellari ait ſimplex caput habens,& non diuiſum in ſpicas,cuiuſmodi tamen & primum eſt Allium.

Cæterùm Allium acre admodum eſt , reſiccat ac calfacit quarto, vt Galenus ait,exceſſu; ſummam corporis cutem veſicas excitando exulcerat.

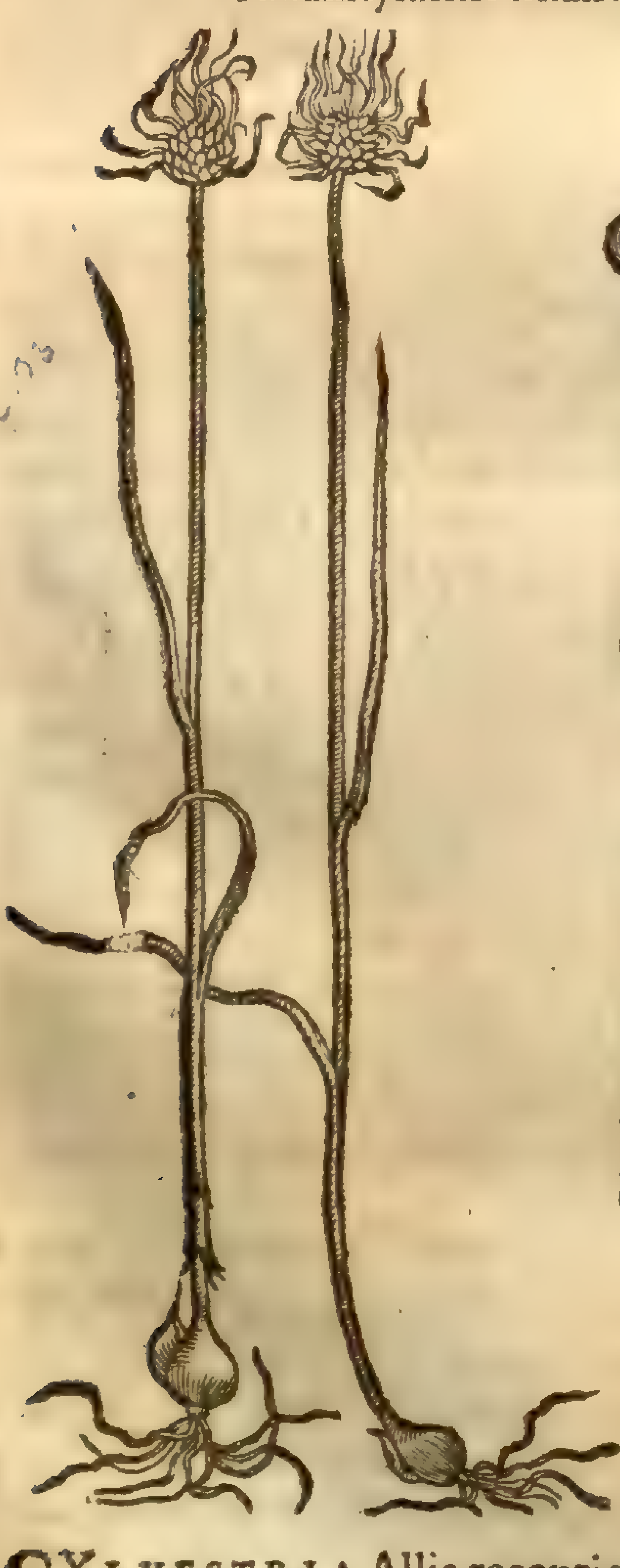
In cibo ſumptum corpus inſigniter excalfacit, & qui in ipſo ſunt humores craſſos attenuat,lentos tenaceſque incîdit, digerendi etiam vim ac obſtructiones aperiendi facultatem quoque habet. aduerſatur verò & omnibus venenis frigidis , & virulentorum animalium ictibus:quamobrem & à Galeno Theriaca appellatur ruſticorum.

Alimentum autem corpori confert omninò nullum : ſuccum autem ingenerat prauum ac acrem: ab eius idcirco vſu, qui calido præditi ſunt temperamento abſtinere vel maximè oportet. Quod ſi autem in aqua elixum fuerit eouſque donec acrimoniam depoſuerit, vires habet imbecilliores, & ſucci quidem prauitatem, vt Galenus ait, non amplius retinet; alimenti tamen corpori quàm pauciſſimum confert. Vtile verò in cibo ſumptum contra aquarum mutationes: aſperam arteriam clarificat: veterem tuſſim lenit ac mitiorem reddit: vrinas cit: flatus diſcutit: hydropicis ex aqua frigida auxiliatur: ventris vermes interimit atque expellit. Datur verò & pueris lac,in quo decoctum fuerit,vtiliter aduerſus vermes. Nonnulli cum carnibus coctum Allium edunt, & ſic quidem minus quoque acre eſt; ventriculum verò frigidum adiuuat, flatuſque tum in hoc,tum in inteſtinis hærentes diſcutit, vrinas mediocriter promouet,& à peſtilentis aëris contagio tutos reddit.

Allij comæ decoctum in inſeſſionibus menſes & ſecundas, Dioſcorides ait,trahit: quod & ſuffitu poteſt. Cum Origani verò decocto Allium epotum pediculos & lendes enecat: vſtum & cum melle permiſtum,illitumque hypopia & alopecias ſanat. Cum nardino vnguento, ſale,& oleo exanthemata curat. aufert verò & alphos, impetigines,lentigines, achoras, furfures,& lepras cum melle. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur,dentium dolores mitigat. Contra muris aranei ſiue μυγαλῆς morſus cum fici foliis & cumino imponitur.

De Allio ſylueſtri. CAP. XIII.

Allium ſylueſtre tenuifolium.

Allium ſylueſtre latioris folij ſiue Allium Vrſinum.

SYLVESTRIA Allia recentioribus duo ſunt: vnum folij anguſtioris: alterum latifolium.
1. Priori folia ſunt Iuncis ſimilia,teretia, glabra,& interius vacua, inter quæ medius exit caulis

caulis nudus, teres, glaber, durus, ac ſolidus, in cuius faſtigio poſt floſculos ſemina exigua in globum collecta, exiguis nucleis perſimilia, odore ſaporeque Allij. pro radice vnicus paruus eſt bulbus in nullos nucleos diuiſibilis.

Gignitur non rarò in agris frumenti feracibus: non rarò verò & in pratis; quod tamen aruenſi magna ex parte minus eſt.

Alterũ ſylueſtre Alliũ folia emittit bina ternáve, palmo lõgiora, duos digitos lata, læuia, & dilutè viretia: caulẽ dodrãtalẽ, tenuẽ, comãtibus in ſummo aliquot floſculis cãdidis. pro radice bulbulus eſt oblõgus, tenuis, fibras qui multas deorſum demittit, & mẽbranis cõueſtitur. 2.

In ſyluis frequenter iſtud reperitur: in hortis verò & quandoque naſcitur.

Vtrumque autem ſatiuum Allium odore ac ſapore refert.

Sylueſtria Allia ambo quoque ſunt, ſiue *σκόροδα ἄγρια*: & prius quidẽ Dioſcoridi *ὀφιοσκόροδον*, id eſt, Anguinum Allium; à nonnullis verò & *ἐλαφοσκόροδον*, ſiue Ceruinum Allium dicitur: à Germanis **Wilder knoblauch/ Feld lauch**: Brabantis **Wildt loock**: Hiſpanis *Aio ſaluage*: Italis *Aglio ſaluatico*: Gallis *Aux ſauuage*: Anglis **Wilde garlyke**. 1.

Alterum Allij vrſini nomen à recentioribus accepit: Germanis **Waldt lauch/ waldt knoblauch** / id eſt, Allium nemorenſe: Brabantis verò **Das loock**: Allium Taxi: exiſtimatur verò iſtud & Hippocratis *μῶλυ* eſſe, de quo tamen pauca apud ipſum extant. 2.

Eſt autẽ ſylueſtre Allium, & pręcipuè Ophioſcorodon, auctore Galeno, ſatiuo valentius ac potentius. Allij autem vrſini folia contuſa, nonnulli in Belgio cum nonnullorum piſcium ſalſamentis, pro condimento edunt.

De Moly. CAP. XIIII.

Moly anguſtifolium.

Moly latifolium.

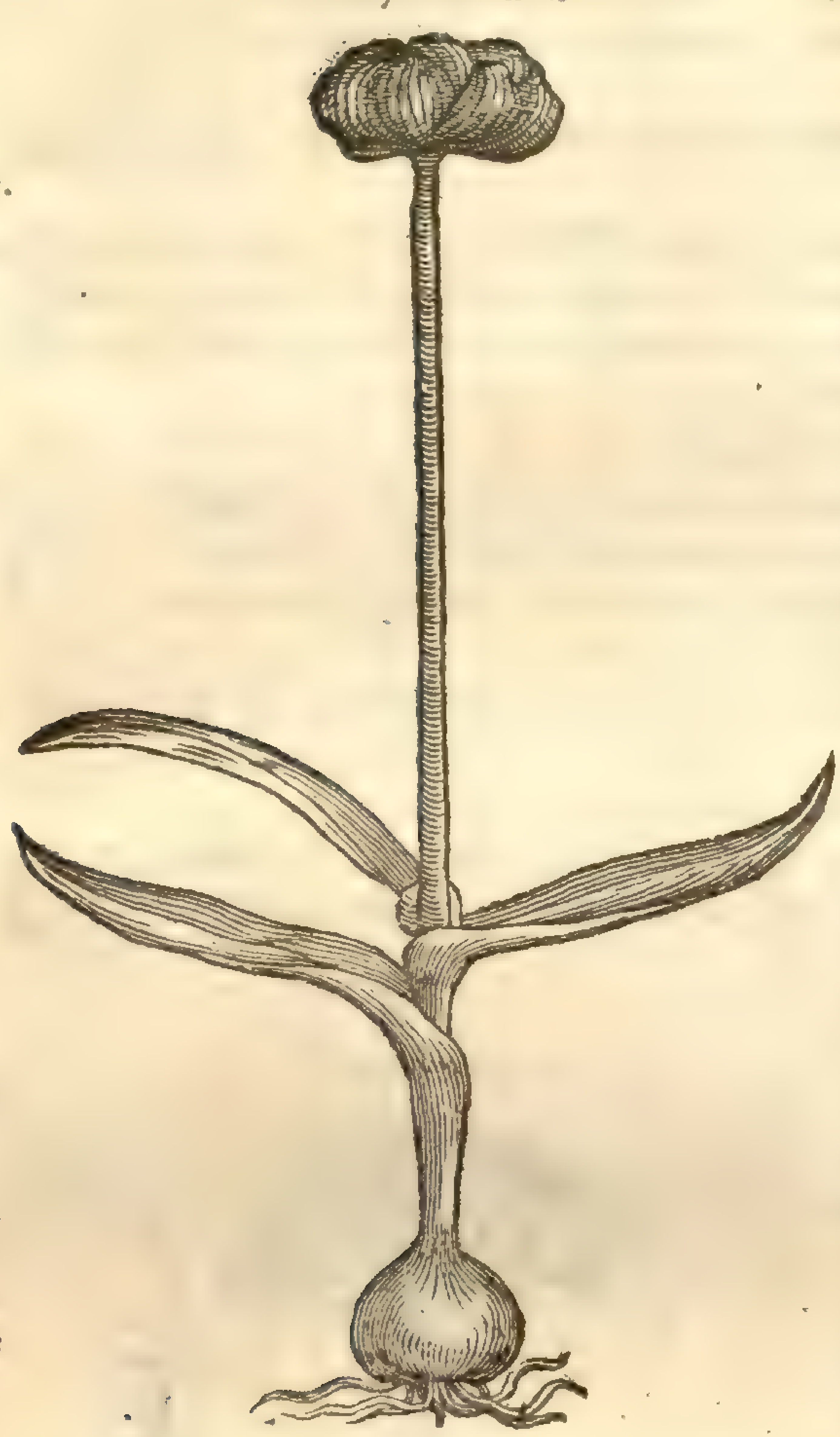
NON vnius modi Moly eſt: differentes etenim aliquot eius reperiuntur ſpecies.

Foliis autem anguſtis primum eſt, & Graminis ſimilibus, quæ cùm à ſeipſis robur non habeant, facilè in terram concidunt. caulis procerus, glaber, ac tenuis, culminante in ſummo muſcario floſculos proferente candidos Leucoiis minores. bulbus paruus ſubeſt, fibris aliquot deorſum demiſſis. 1.

Alterum folia promit longa, lata, læuia, pinguia, quàm Porri maiora, intra quæ medium globoſum quoddam exilit, eiuſdem cum foliis coloris. caulis rectus, craſſiuſculus, teres, ac glaber, cubito altior, faſtigio vmbellam fert latam, in qua floſculi purpurei, & capitula poſtea 2.

LL exigua

Moly Indicum.

exigua triangularia. bulbus cepaceus pro radice eſt. Tota herba cepacei generis ſpeciem præ ſe fert, odorem tamen nullum, aut perquam exiguum à ſe demittit.

3. Huic foliis, orbiculo è foliorum ſinu erumpente, caule, bulboque ſimile eſt, quod Indicum cognominatur, ſed vmbellam floriferam iſtud non habet, ſed veluti capitulum, aliquanto latioris quàm globoſæ formæ, tenui contectũ membrana, in quo fructus gignuntur (nullo apparente flore) nucleis aut exiguis bulbis ſimiles, qui terræ commiſſi, incrementum accipiunt, & folia caulesque proferunt.

Solent hæc quãdoq; in Belgij elegãtioribus hortis coli. Theophraſtus Moly apud Phenæũ exire ſcribit, & affirmari apud Cyllenã quoq; eſſe. Ad Moly, cuius Homerus Odyſſeias κ. mentionẽ facit, tria hęc recentiores referre conantur. In Galatia verò & Cappadocia & aliud Moly prouenit, non bulboſum quidem, ſed quod Harmala dicitur: vt teſtis Dioſcorides: de quo Pemptadis primæ lib. v. ſcripſimus.

1. Primum autem, μώλυος apud Dioſcoridem extantis deſcriptioni, ſatis reſpondet; folia ſiquidem habet ἀγρώςει ſimilia: flores λευκοΐοις perſimiles, albidos, minores: caulem λεπτὸν, hoc eſt, tenuem, vt Oribaſij exemplar habet. (non λευκὸν, vt in Dioſ. perperam legitur) & radicem exiguam bulboſam. Atque iſtud eſt, quod à Galeno lib. VII. De ſimp. med. facultatibus μυλὴ appellatur, ſi non tranſſcribentium errore pro μῶλυ ſcriptum ſit μυλὴ.

Dioſcoridis locus corruptus.

Alliaria.

2. Proximum genus latioris folij, Moly eſt à Theophraſto lib. De hiſtoria IX. deſcriptum: radice videlicet rotunda, Cepæ ſimili: folio Scillæ. cuius vſus vt Alexipharmaci aduerſus veneficia & incantamenta. quod etiam non difficulter, (vt haud verè Homer. ait) effoditur.

3. Tertium ad ſecundi generis Moly referendum: nonnulli hoc Caucaſon vocant, aut Moly Indicum.

Cæterùm Moleos bulboſa radix valde vtilis ad apertiones vteri cum Irino vnguento trita & ſubdita: vt Dioſcorides auctor. Sed Galenus etiam teſtem citans Dioſcoridem, pro ἰρίνου μύρου, ſiue vnguẽto Irino, legit αἰρίνου ἀλεύρου, hoc eſt, Lolij farina. Cum farina, ait, ærina apertum vterum ſanare ſcribit Dioſcorides.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

De Alliaria. CAP. XV.

AD Allij ſocietatẽ, Alliariam dictam herbam, non forma, quæ differẽs eſt, ſed odor pertrahit; contrita ſiquidem Allium omninò redolet. Folia autem huic lata ſunt, dilutè virentia, ambitu inciſa, & acuminata: caulis tenuis, cubito altior, circa cuius ramulos floſculi gignuntur candidi, quibus ſuccedunt tenues, paruæ, formæ oblongioris ſiliquæ, atque in his ſemen nigrum exiguum: radix oblõga, tenuis, duriuſcula.

Prope

Eryſimum alliaria, L.

Prope hortorum ſepimenta, veteres muros, ſecus vias, vel ad pratorum margines frequenter ſponte ſua prouenit.

Flores huius Maio aut Iunio præcipuè vigent: ſemen interea perficitur: Martio aut Aprili folia ad condimenta adhibentur.

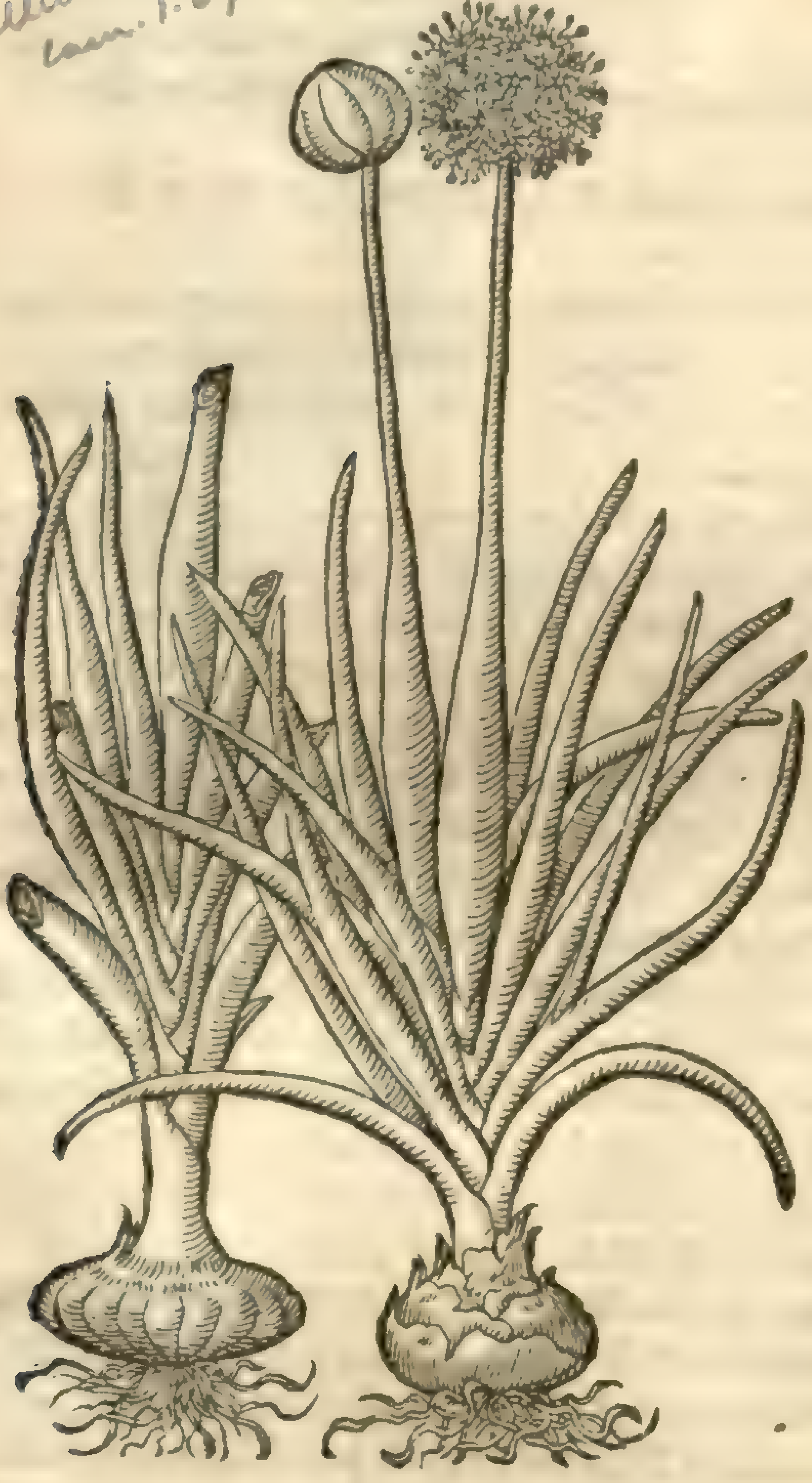
Recentioribus Alliaria ac Alliaris dicitur. Non eſt autem Scordium, pro quo olim Officinæ hac perperam vſæ ſunt: Nec Scordij ſpecies eſt, de quo Pempt. primæ lib. v. à nobis ſcriptum. Fertur verò à nonnullis Pes aſininus dici. Germani Knoblauchkraut/ Leuchel/ & Saßkraut vocant: Belgæ Looch ſonder looch: Allium non bulboſum Latinè dixeris: Galli *Alliayre*.

Excalfacit quidem ac reſiccat Alliaria, ſed multò quàm Allium minus, ſecundo videlicet ordine intenſo, aut tertio remiſſo.

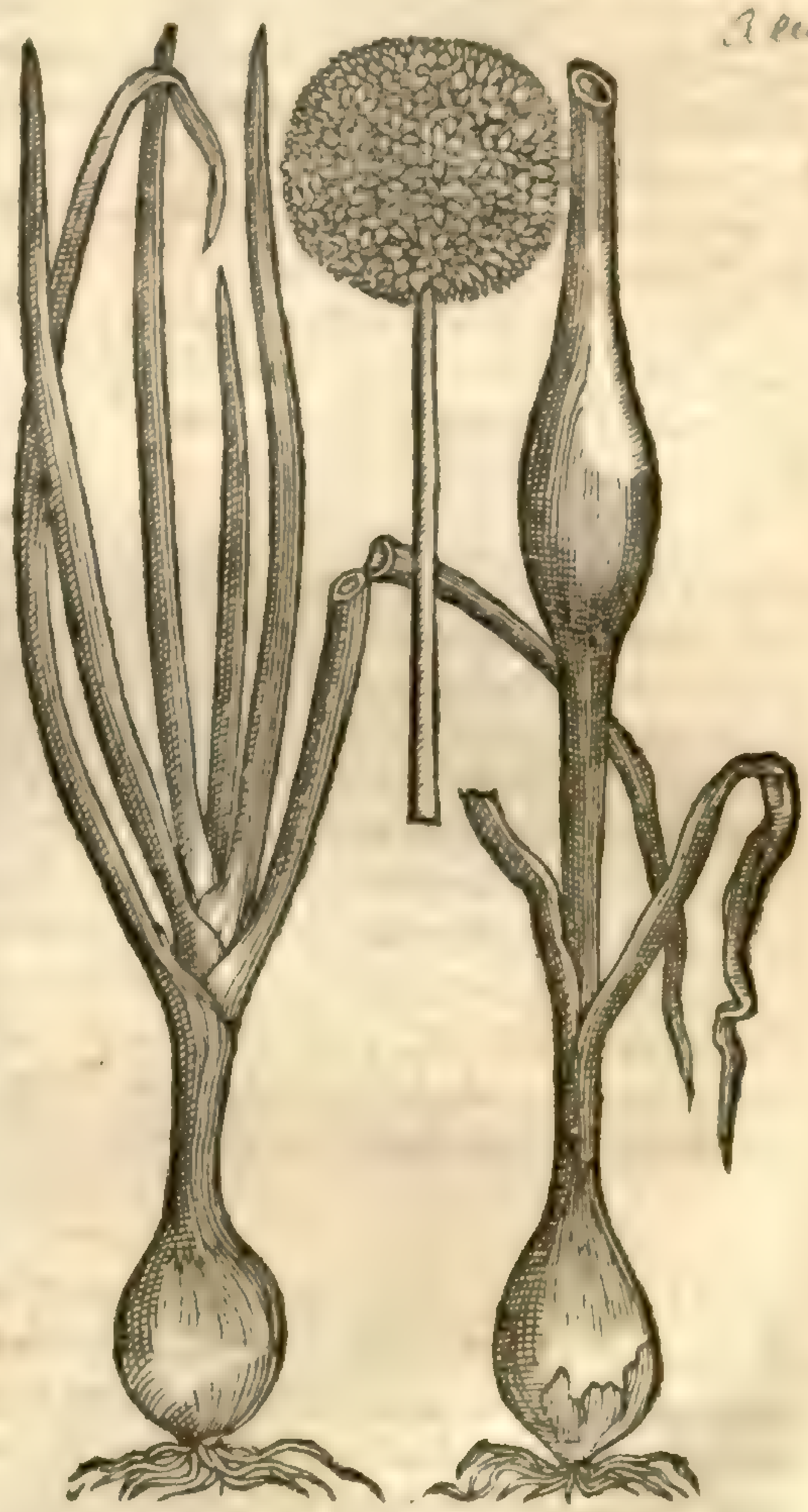
In medicina autem vſum nobis cognitum nullum habet: folia autem contuſa cum piſcibus ſalitis à nonnullis pro condimento eſitantur, veluti Allij vrſini, vt paulò antè ſcripſimus. Sunt verò & qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli, vel nephriticos dolores iniiciuntur; in quibus non modò flatus inſigniter diſcutere, ſed & ex calculo dolores mitigare ac ſopire feruntur.

De Cepa. CAP. XVI.

Cepa rotunda.

Cepa oblonga.

CEPARVM, inquit Theophraſtus, genera plura, quæ à locis cognomina accepêre. Sunt verò & minores nonnullæ, maiores aliæ: Item quædam rotundæ, oblongiores verò & non paucæ. Sylueſtres autem nullæ ſunt, auctore Plinio.

Folia autem Cepæ anguſta ſunt, & intus concaua: caulis ſingularis, teres, inferiore parte craſſior, cuius faſtigio capitulum profertur membrana tenui velatum; qua diſrupta floſculi in globi formam congeſti apparent candidi, ac deinde ſemen triangulare nigrum, ſed albicantibus glumis implicitum. pro radice bulbus ex pluribus compactus tunicis, fibras aliquot deorſum à medio demittens. qui quandoque latior Rapi in modum extuberat; non rarò oui modo oblongus; ſummatim autem prætenuibus conueſtitur membranis, vt plurimum ſubrubentibus.

Terram autem Cepa deſiderat pinguem, vehementer ſubactam, irriguam, ſtercoratam, vt Palladius ait. Paſſim autem per vtramque Germaniam in hortis olitoriis pingui beneq; foſſo

ſolo colitur. Subinde autem in areis ſola ſeminatur: quandoque verò cum aliis herbis permixta, veluti Lactuca. Palladius cum Satureia ſeri probat, quoniã melius, Plinius ait, proueniat.

Seritur autem Martio aut Aprili: In Italia verò etiam Ianuario ac Februario, Palladio auctore: vel etiam Nouembri, vt per vniuerſam Tuſciam, teſte Petro Creſcentio. Bulbi Vere quoque plantandi ſunt, à quibus ſemen ſperatur, quod Auguſto menſe ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis meſſibus colligi ac reponi poſtulant.

Cepa autem Græcis κρόμμυον dicitur: Latinis, vt diximus, Cepa, & quandoque Cepe neutro genere: Officinæ nomen retinent. Cognomina autem huic multa à locis apud Veteres acceſſerunt: Quædam enim Cypriæ, Sardiæ, Cnidiæ, Creticæ, Samothraciæ, Aſcaloniæ ab oppido Iudęæ, quæ & Pompeiana. Iam & Mariſca quædam, quam vnionem vocant ruſtici, inquit Columella. atque inde eſſe, quòd à Gallis *Oignon* dicatur, Ruellius ſentit: hinc fortaſſis etiam à Belgis Ajuyn/ Gallica voce corrupta, nomen habet.

Setaniæ. Setaniæ appellantur quæ minimæ ſunt & dulces. atque hæ putantur illæ eſſe, quas Palladius Cepullas, quaſi paruas Cepas nominat.

Schiſtæ. Schiſtæ verò ſiue ſciſſiles aut fiſſiles, quæ hyeme cum coma relinquuntur, quibus & Vere noua folia detrahuntur, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diuiſuris, vt Plinius ait.

Cepæ verò ſpecies ἀκέφαλος, ſiue abſque capite, & quaſi longam ceruicem habens, germinationemque totam in fronde obtinens, quæque ſæpius vt Porrum attondetur, à Theophra-
γήθυον. ſto γήθυον nominatur. de hoc verò & Plinius lib. XIX. cap. VI. Apud nos duo prima genera (Cepæ videlicet): vnum condimentarium, quod illi Gethyon, noſtri Pallacanam vocant: alterum capitatum.

Germani autem Cepam Zwibel nuncupant: Itali *Cipolla:* Hiſpani *Cebolla, Ceba, & Cebola:* Angli Onyon: Bohemi Cybule.

Cepa autem omnis acris eſt, & odore lachrymoſa, calida & ſicca, auctore Galeno, ordine quarto, ſed tamen minùs quàm Allium feruet. ſuccus tenuis, aqueę aëreæque ſubſtantiæ: reliquum craſſarum eſt partium. Optima autem quæ rotundiſſima: longa acrior quàm rotunda: rufa ſiue ξανθὴ quàm candida: ſicca quàm viridis: cruda quàm cocta, aut ſale condita.

Mordicant autem omnes Cepæ, extenuant, ſitim excitãt. Acrimoniam coctæ deponunt, præſertim bis terve aqua mutata; extenuandi tamen potentiam ne ſic quidem amittunt: flatus verò etiam diſcutiunt: vrinas mouent: & aluo quàm crudæ vtiliores. alimentum autem crudæ corpori nullum; coctæ exiguum conferunt: Natura bilioſis aduerſantur: his autem, qui crudum ac craſſum ſuccum pituitoſum coaceruarunt, conueniunt, & quibus menſtrua ex frigiditate deficiunt; obſtructa enim aperiunt; refrigerata excalfaciunt; & menſes prouocant. Hæmorrhoides verò & eædem appoſitæ, vel cum aceto inunctæ, prouocant, vt Galenus ait. Dioſcorides verò aperitiuas ait eſſe hæmorrhoïdum, & aliarum ἐκκρίσεων, ſiue expurgationum, detractis tunicis in oleum coniectis, ac glandis inſtar ſubditis.

Succus Ceparum per nares attractus caput purgat; crudos pituitoſos humores extrahit. Frequenter autem Cepa in cibo etiam cocta comeſa, capitis dolores efficit, oculos lædit, ac aciem eorum retundit, & ſenſus ſtupidiores reddit. Trita autem cum ſale, ruta, ac melle, canis rabioſi morſui impoſita, prodeſt.

De Porro. CAP. XVII.

FOLIA Porro oblonga ſunt, latiuſcula, ſed complura, & dorſo eminentiore carinata, odore ſaporeque Cepæ ſimilia. caulis, ſi non frequenter folia ſubſecantur, altero aut tertio anno aſſurgit rotundus, flores proferens in cacumine in orbiculum collectos, veluti Cepa: ſuccedunt & talia ſemina, ſed non nigra. bulbus tenuis & oblongus eſt, potiſſimùm ſectiuo; craſſior ac maior, ei quod non attondetur.

Mediocrem terram Porrũ poſtulat: in pingui, ſtercorata, & mediocriter ſoluta benè proficit. habetur in Germania ac Belgio, in omnium ferè hortis.

Tempeſtiuè ſeri poteſt: Martio aut Aprili in vtraque Germania: In Italia verò etiam Februario. Sectiuum ſiue Sectile poſt duos à ſatione menſes, manens in areis ſuis, deſecari poteſt: Sed quod capitatum vt fiat deſideratur, attondendum non eſt, & Octobri menſe, vel etiam prius, transferri debet.

πράσον Græcis: Latinis Porrum: & Palladio maſculino genere Porrus dicitur: Germanis Lauch: Brabantis Pareye: Hiſpanis *Puerro:* Italis *Porro:* Gallis *Porreau:* Anglis Leke: Bohemis Woſſlench.

Quod frequenter reſecatur & attondetur, Porrum ſectiuum ſiue Sectile Columellæ ac Palladio nominatur: Sed quod non reſecatur Porrum capitatum eſt: Græcis πράσον κεφαλω-
γηθυλλίς. τόν. Iſtud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα: à nonnullis verò & γήθυον dici.

Porrum.

Porrum ſectiuum.

dici. Gethyum autem Plinius Cepæ ſpeciem facit, & Theophraſtus frequenter veluti Porrum attonderi tradit: vt ſuperiore capite ſcripſimus.

Excalfacit autem Porrum: reſiccat & extenuat, perinde ac Cepa: corpus excalfacit: craſſos, lentosq; humores incidit. Noxium tamen ſuccum ingenerat: tumultuoſa ac terribilia inſomnia parit: oculos offendit: viſus aciem obſcurat: natura calidiores ac bilioſos lędit: ingratum & ventriculo: inflationes facit.

Coctum minus nocens, acrimoniæ ſuæ parte depoſita: & nec ſic tamen bonum ſuccum corpori confert. Cum frigidis autem oleribus permixtum, qualitatem eorum contemperat. Cum Ptiſana coctum & comeſtum, quæ in pectore cruda ſunt, concoquit & educit. Scribitur etiam & in delinctu vtile eſſe, & arteriam expurgare.

Succus cum melle potus contra ferarum morſus prodeſt: & ſimiliter folia trita impoſita. Idem verò ſuccus cum aceto, thure, & lacte, aut roſaceo inſtillatus, aurium doloribus & ſonitui prodeſt: Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmæ duæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ. Idem in vinum coniectum, ipſum in acetum mutari prohibet, & iam conuerſum emendat: vt nonnulli ſcribunt.

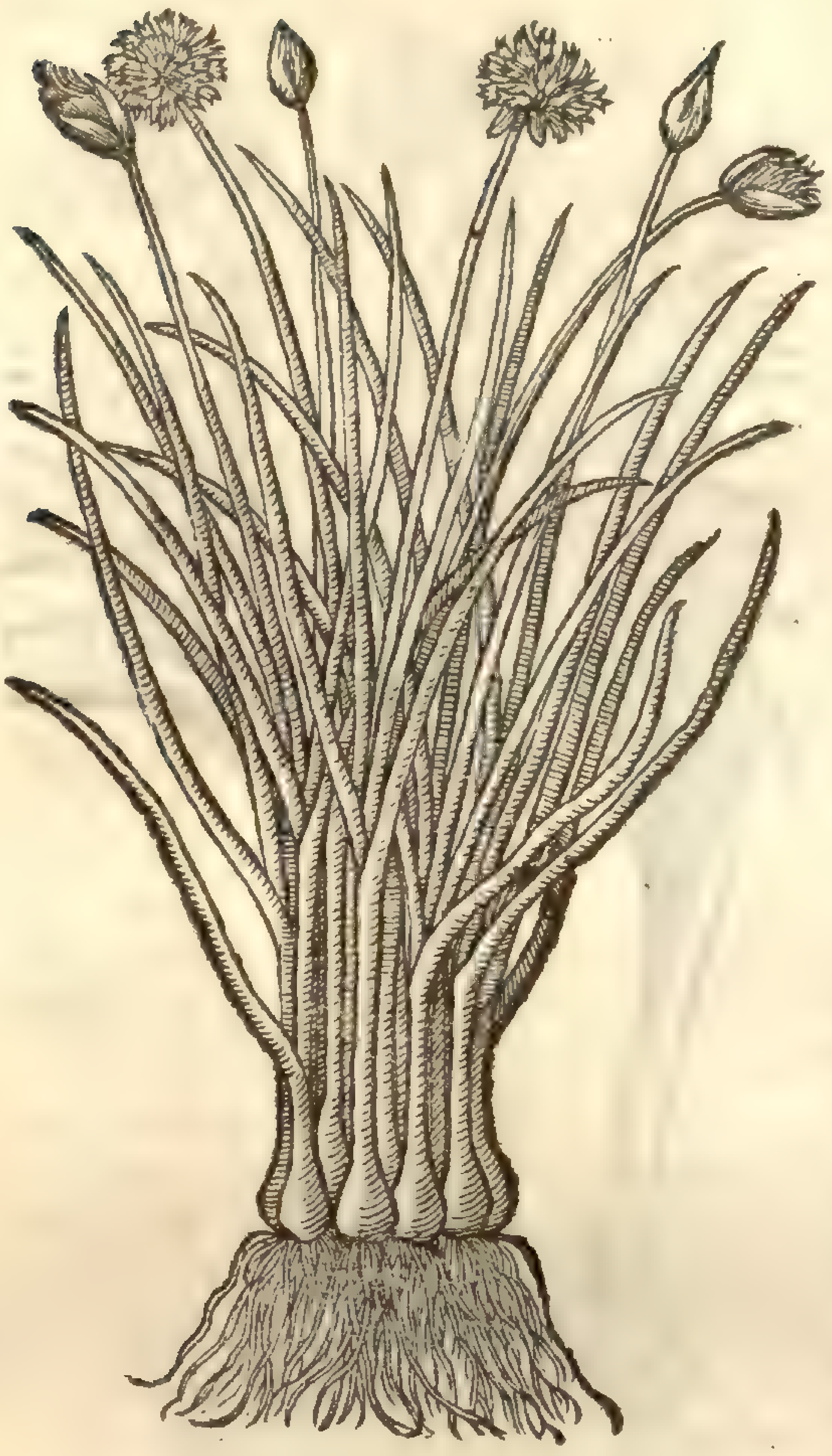
De Schœnopraſo. CAP. XVIII.

PORRI ſpecies & iſtud eſt. folia verò promit multa quidem, ſed palmo raro longiora, tenuia, teretia, exiguis iuncis ſimilia: inter quæ ſubinde cauliculi breues eminent, capitula quædam cum floſculis proferentes, inſtar Cepæ, ſed minores multò. bulbuli ſubſunt exigui multi cohærentes, à quibus fibrę deorſum plurimę dimittuntur. Odore autem & ſapore Cepam ac Porrum refert.

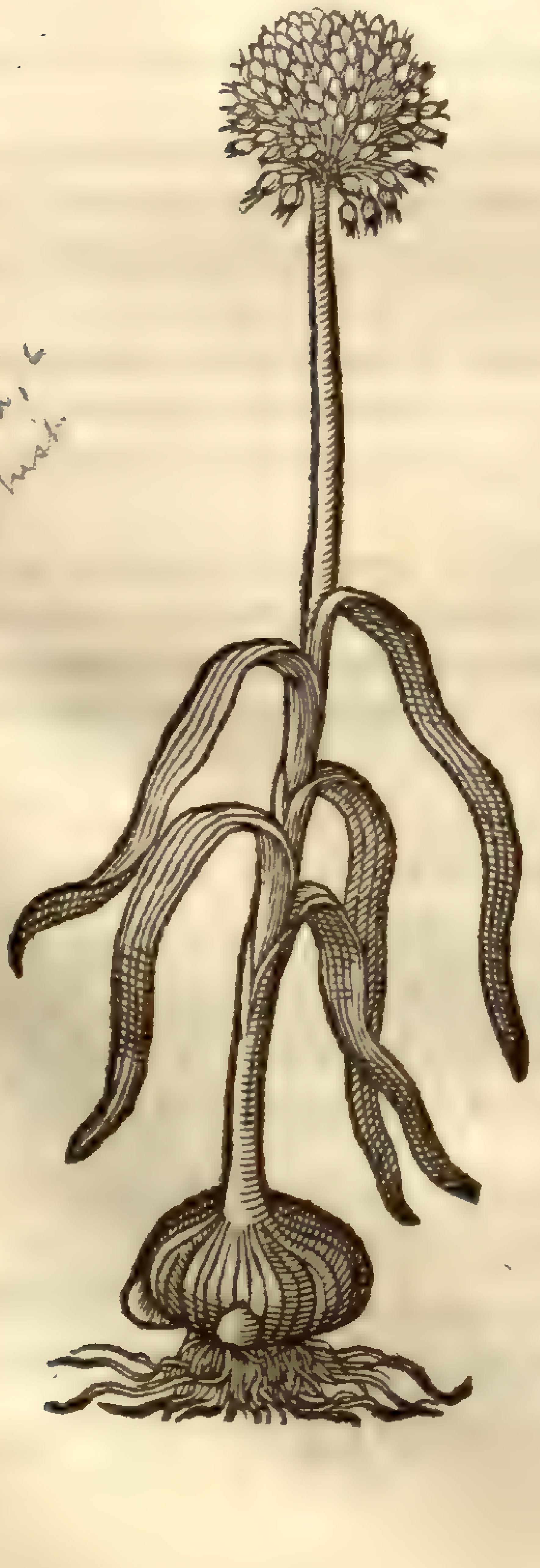
Seritur in hortis Germaniæ ac Belgij. diutinè viget, ac plurimis annis reſtat: hyemis ac frigoris patiens: ſubſecatur & attondetur frequenter, veluti Porrum ſectiuum.

Germani Schnit Lauch / & Bryßlauch appellant: Galli *petit Pourreau*: Brabantis Bieſloock / quaſi dicas, Iunceum Porrum: vnde nomen illi facere auſi, σχοινόπρασον, Schœnopraſum appellauimus.

Schœnopraſum.

Ampelopraſum.

Facultate autem iſtud Porro ſimile eſt: excalfaciens, reſiccans, attenuans, aperiens, vrinas prouocans; calidiorem verò & noxium ſuccum ingenerat: frigidos humores contemperat, concoquit, incîdit: vapores craſſos ſurſum mittit, oculis cerebroque moleſtos: tumultuoſa inſomnia adfert: & quæcunque Porrum, iſtud quoque poteſt.

De Ampelopraſo. CAP. XIX.

AMPELOPRASVM foliis exit porraceis: caule verò aſſurgit bicubitali, aut haud multò inferiore, in cuius faſtigio capitulum initiò membrana tenui contectum, qua tandem ſponte dehiſcente, flores & ſemina proueniunt Cepæ ſimilia. bulbus rotundus, durus, ac ſolidus eſt, qui plures à ſe remittens, facilè ac citò multiplicatur.

In vineis, ac iuxta vites in pleriſque regionibus ſua ſponte naſcitur: tranſlatum ad hortos diutinè viuit, ſingulis annis regerminans, nec enim vlla vel aëris inclementia, vel hyemis rigore bulbus eius, etiam in Belgio, corrumpitur.

Æſtiuis autem menſibus folia cauleſque virent, ac ſuo tempore flores, fructus procedunt: hyeme bulbi in terra latent.

A vitibus ac natali loco Ἀμπελοπράσον appellationem accepit: Latinis Porrum vitium, aut Vitigineum Porrum dici poſſet: Officinis incognitum. Syluestre autem tota ſua natura eſt: nec inter edulia idcircò recipitur.

Plus autem quàm Porrum excalfacit: κακοστομαχώτερον, hoc eſt, ſtomacho magis aduerſatur: vrinas ac menſes vehementius cit. contra ſerpentum morſus eſum conuenit: auctor Dioſcorides.

De Scilla. CAP. XX.

SCILLA, priusquàm folia apparent, caulem profert cubitalem vel altiorem, rectum, foliis viduum, ῥαβδοειδῆ vt Berytius ait, ac Anterico ſimilem, à medio ſurſum verſus floribus particulatim prodeuntibus grauidum, iiſq; candidis: (quidā luteos eſſe ſcribit) quos excipiunt valuulæ ſiue ſiliquæ triangulares compreſſæ, in quibus ſemina nigricantia plana ac paleacea: folia quę ſerius exeunt latiuſcula ſunt, quina ſenáve, lata, pinguia, & elatiore dorſo quaſi carinata, quę humum verſus reclinantur. bulbus magnus eſt, albidus, ex tunicis veluti Cepa compactus, lento ſucco plenus, multis fibris deorſum capillatus.

Non modò in Hiſpania, verùm & in Italia, aliiſq; prouinciis Scilla ſponte exit, & frequentius locis arenoſis apricis, haud procul à mari diſſitis.

Septembri ac Auguſto menſibus floret, & particulatim quidem: primùm ſiquidem inferiores: deinde medij: poſtremò caulis faſtigium occupantes vigent; quos ternos florum exortus Theo-

Scilla abſque caule.

Scilla cum flore ac ſemine.

Theophraſtus tria arandi tempora oſtendere affirmat, ſic vt primum arandi tempus ſit prioribus prodeuntibus: alterum medio tempore: tertium cùm ſuperiores florent. Octobri ac Nouembri ſemen perficitur. poſteaquam autem caulis emarcidus factus inaruerit, tum demum folia in conſpectum veniunt, ante caulis aduentum peritura.

Bulbum hunc Græci σκίλλαν: & Latini quoque Scillam: Officinæ Squillam nominant: nonnulli Cepam muris: Germani Meerzwibel: Brabanti Zee ajuyn: Hiſpani *Cebolla albarrana*: Galli *Stipoulle, Squille*: Angli Sea onyons.

Scilla ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, & admodum incidentem facultatem obtinet, vt Galenus ait: prꝗſtat autem aſſam aut elixam ſumere, ſic enim virium eius vehementia exoluitur.

Aſſatur autem paſta aut luto oblita, (vt Dioſcorides tradit) in clibanum deinde coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens cruſta ſufficienter intoſta fuerit, qua exempta, ſi non emolleſcat, altero polline ſimili, aut luto circumlinitur, & eadem quæ prius, fiunt. nam quæ ita non aſſatur, interaneis maximè noxia eſt. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumi etiam ſolet, quod maximè eſt medium, direpto viuotenus tunicis: quod fruſtatim conſectum coquitur, mutata ſæpius aqua, donec ipſa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat, traiectaq; lino fruſta ſiccantur in vmbra, ita vt ne vlla quidem parte ſe contingant. his Scillæ ſegminibus ad oleum, vinum, aut acetum ſcillinum vtimur.

Ex aceto autem ſcillitico, addito melle, oxymeli coquitur; cuius ad incidendum craſſos, lentos, viſcidos humores vſus eſt.

Aſſa Scilla potionibus aliisq; medicamentis admiſcetur, quæ vrinam prouocant, obſtructiones iocinoris lienisq; aperiunt: tum & theriacis. datur hydropicis; regio morbo, & torminibus laborantibus: & contra veterem tuſſim, difficulterq; reſpirantibus in eclegmate.

Pars autem Scillæ cum octo ſalis partibus ſubacta, & à ieiunis vnius aut duorum cochlearium pondere ſumpta aluum mouet: Semen etiam tritum cum caricis, aut melle exceptum, ſi manditur, idem præſtat.

Cauendus autem Scillę vſus iis, quibus interaneum aliquod exulceratum.

Pythagoras Scillam in limine ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit: vt Plinius refert.

De Pancratio. CAP. XXI.

Pancratium.

CVM Scilla ſimilitudinem haud exiguam habet,quod Pancration dicitur:folia huius maiora amplioraque ſunt,&,vt Dioſcorides ait, Lilij foliis longiora, ſed anguſtiora. bulbus verò etiam maior eſt quàm Scillæ, ex multis ſimiliter tunicis conſtans, exterius rubens, ſiue ὑπόπυρροι ἢ ὑποπόρφυροι, ſubrubens,aut ſubpurpureus.

In mediterraneis Hiſpaniæ locis reperitur. Cum Scilla autem germinat.

Παγκράτιον Græcis dicitur,& ſimiliter Latinis Pancratium: à nonnullis verò & Scilla,& ab Hiſpaniæ ruſticis, vt C. Cluſius refert, etiam Cebolla albarrana.

Scillæ autem ſpeciem eſſe ſimilitudo oſtendit. Poteſt autem illud genus eſſe, quod à Plinio femina dicitur lib.XIX. cap.V. Nobiliſſima eſt,inquit, Scilla,quanquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Duo genera medica: Maſculus albis foliis: (malim legere, bulbis) femina nigris.(potius rubris.) Meminit tamẽ & Pancratij lib.XXVII. cap.XII. Pancration, ait,aliqui Scillam puſillam appellare malunt, foliis albi Lilij longioribus craſſioribusque, radice bulbi magni, colore rufo: In quibus verbis & contradictio quædam apparet, & à Dioſ. ſententia diuerſa: Si enim radice magni bulbi, quare Scilla puſilla appellatur? Folia Lilij albi craſſiora, Plinius: anguſtiora, Dioſcorides habet. Atque vel hinc Plinij exemplaria pleriſque locis corrupta eſſe, apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla ſcribuntur, poſſe vitiata eſſe.

Plinij exemplaria corrupta.

Cæterùm Pancratij radix Scillæ ſimilem guſtum refert, vt Galenus ait: quare & ea pro Scilla quidem, ea ſi non adſit,vtuntur, efficit enim omnia ſimiliter, ſed longè imbecillius. quod & Dioſcorides ſentit: Scillæ,inquit,vires & pręparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter aſſumitur; minor tamen quàm Scillæ ei facultas ineſt.

De Bulbo Eriophoro. CAP. XXII.

BVLBI Eriophori meminit Theophraſtus lib.VII. De ſtirpium hiſtoria, & poſt eum Athenæus Dypnoſophiſtarum lib. II. quem aiunt lanam ſub primis tunicis habere, ſic vt inter internum quod editur, & externum media contineatur, ex qua & togæ & alia veſtimenta texuntur.

Hunc in littoribus naſci tradunt.

Ἐριόφορος autem dicitur,hoc eſt, laniferus,ab ipſa quam ſub primis tunicis reconditam lanam habet. interpres quidam Lanoſum cognominat.

Huius autem iconem olim vir quidam magnificus ad me miſit, quam tamen non genuinam eſſe nonnulli affirmant.

Memini verò & me quandoque in horto Ioannis Brancionis bulbum videre Eriophori nomine inſcriptum, ſed caulem floremque non proferentem; quem C. Cluſius Viennæ ſuperioris Pannoniæ in horto Ioannis Aijcholtzij Medicinæ profeſſoris florem feciſſe ſcribit, imaginem eius in ſtirpium per Hiſpanias obſeruatarum hiſtoria ſua vnà cum deſcriptione exhibens.

Sunt autem ei folia Hyacinthinis ſimilia. caulis cubitalis vel altior,veluti Scillæ, floſculos proferens cæruleos,inodoros,particulatim quoque ſeſe explicantes. bulbus ex pluribus tunicis contextus,albus,tomentoſus,ac veluti aranearum telis obſitus,adnaſcentibus aliis bulbis, quibus multiplicatur.

Et ſanè hic bulbus,cum pictura nobis miſſa haud conuenit: quapropter ſi iſte Eriophorus verus eſt, haud poterit legitimus eſſe, cuius iconem accepimus. Non poſſum tamen facilè inducì,

Bulbi Eriophori icon ab amico miſſa.

Bulbi Eriophori Viennæ nati effigies.

induci, vt exiſtimem fictam ac ementitiam imaginem ab honeſtiſſimo ac amiciſſimo viro tranſmiſſam, niſi fortaſſis huic ab alio fuiſſet impoſitum, quod haud veriſimile. Citius idcirco crediderim, ſi Eriophori hæc icon non eſt, eſſe tamen peregrini ac rari alicuius bulbi, veluti τριχωδοῦς, quem apud Indos naſci Theophraſtus & Athenæus referunt: nam flos qui Narciſſis ſimilis, lanuginoſus, ac capillaceus ei depingitur: quam ob cauſam rectè τριχώδης, ſiue capillaceus, aut capillaris dici poteſt. Vtcunque autem eſt, nos & huius & alterius imaginem coronidis loco hîc duximus apponendam, atq; ſic bulborum hiſtoriæ finem imponere. *Bulbus Trichodes.*

PEMPTADIS QVINTÆ LIBRI TERTII
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ LIBER QVARTVS,

DE OLERACEIS QVÆ AD CIBARIORVM CONDITVRAM ADHIBENTVR.

PRÆFATIO.

*R*ELIQVA *Olerum ac Oleraceorum ſeſe offert multitudo, eorum videlicet, quæ ad cibariorum condituram magis, quàm ad alimenti materiam faciunt ac pertinent. Multa autem ex his licet acrimoniam habeant, & propriè Olera idcircò non cenſeantur, neque per ſe ſoláque, vt alia Olera, edantur: veluti Beta, Braſſica, ac ſimilia: tamen ab Olerum cenſu ac familia nec excludi nec ſeiungi debuerunt, cùm plurimum in cibatu vſum obtineant, & cibos grato ſapore condiant, palatoq́ vel gratiores, vel ſalubriores reddant. Id quod Apium, Sinapi, Eruca, Naſturtium, ſimiliaq́ his, efficaciter præſtant, quæ ſola & per ſe non eduntur, ſed cibariis admiſcentur: & ipſorum vel qualitates corrigunt, ac in melius emendant; vel concoctionem promouent; aut languentem appetentiam excitant.*

DE APIO HORTENSI.

CAPVT I.

Apium hortenſe.

APII genera complura ſunt. ſed de ſingulis ſeorſim agendum, ac primùm de hortenſi, quod familiarius ac cæteris notius eſt.

Folia autem hortenſis Apij pulchrè virentia, ex multis exiguis cohærentibus, tripartito ferè diuiſis, ambitu etiam inciſis compoſita ſunt: caulis cubito altior, tenuis, aliquantum ſtriatus, in cuius faſtigio culminâtes vmbellæ floſculos perquàm exiguos, ac deinde ſemina parua proferũt, guſtu nonnihil feruida. radix longa & albida eſt, eſui grata.

In hortorum areis ſeritur. calida ac frigida ſuſtinet loca, modò vel humidum natura ſolum ſit, vel ſæpius rigetur. Loca ſiquidem amat humentia, aqua lætatur, atque idcircò circa fontes commodè prouenit. Fuchſius in paluſtribus nonnullis Germaniæ ſponte natum reperiri ſcriptum reliquit.

Tempeſtiuè ſeri poteſt, ſed tardè erũpit: æſtate ſæpius attonderi ac demeti poteſt: caulem altero anno profert: ſemina verò Iulio vel Auguſto ad maturitatem perueniunt.

Omne Apium Græcis *σέλινον* dicitur: iſtud verò *σέλινον κηπαῖον*, id eſt, Apium hortenſe: Officinæ & vulgò Petroſelinum nuncupant: Germani Peterſilgen/& Peterlin: Belgæ Peterſelie: Galli *du Perſil*: Hiſpani *Perexil, Iuliuert*, & *Salſa*: Itali *Petroſello*: Angli Perſele: Bohemi Petruzel.

Non eſt tamen verum aut legitimum Petroſelinum, quod in petroſis gignitur: vnde nomen accepit; & in Macedonia præſtantiſſimum eſt. parùm rectè idcirco ſentiunt, qui hortenſe Apium à Petroſelino genuino ſola cultura differre exiſtimant. & nihil aliud intereſſe, quàm quòd hortenſe imbecillius ſit, ſylueſtre verò potentius: Solent enim ſylueſtria facultatibus, ſatiuis ſuperiora eſſe.

Hortenſis autem Apij calida quidem ac reſiccans eſt facultas, ſed magis excalfaciens ac

ſiccans

ſiccans ſemen, quod ad ſecundum caliditatis, & tertium ferè ſiccitatis ordinem attingit. radix moderatam etiam caliditatem obtinet.

Folia in condimentis ſingularem gratiam habent, per iura, vt Plinius lib. XX. cap. XI. largis portionibus innatant, in quibus præter quod grato ſapore ipſa condiunt, ad aperiendum obſtructa, vrinasq; promouendas, etiam non exiguum conferunt: Quod & radices iuri ſimiliter incoctæ haud ſegniter præſtant: deinde & ori ventriculoq; gratæ ſunt.

Semina Medicinæ vſui vtiliora, extenuant, aperiunt, vrinas ciunt, calculos cohęrentes diſſoluunt, flatus diſcutiunt, conueniunt hydropicis, mẽſes promouent, ſecundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tuſſim eclegmatis permixta, aut incocta: venenis etiam aduerſantur; atque idcirco Theriacis admiſcentur.

De Eleoſelino, ſiue Apio paluſtri. CAP. II.

Eleoſelinum.

PALVSTRE Apium foliis læuibus ac reſplendentibus, ac in cõplures particulas diſſectis ſimiliter viret, maioribus tamẽ & latioribus quàm hortenſis: cauliculi ſtriati in alas diffuſi, ſummis virgulis floſculos candidulos proferunt, ac deinde ſemina paulò minora quàm hortenſis. radix multis fibris cohæret.

Humentibus locis Apij iſtud genus naſci gaudet, transfertur verò & ad hortos.

Cum hortẽſi Apio viget ac viret: altero quoq; à ſatione anno caulis eius aſſurgit, ac ſemina adfert: quæ & poſt ſolſtitium matura ſunt.

Ἐλαιοσέλινον, aut potius ἑλειοσέλινον: Latinis paluſtre Apium: à Gaza Paludapium: Officinis abſolutè Apium nuncupatur: Germanis Epffich: Belgis Eppe: & nonnullis Iouffrouwmerck: Hiſpanis ac Italis *Apio*: Gallis *de L'ache*. Extant verò huius & inter ſpurias voces quædã nomina: vt πεδινόν, ὑδροσέλινον ἄγριον, & Apium ruſticum: Hydroſelinon verò ſiue aquatile Apium etiam à Germanis Sium dicitur: vt cap. x. lib. v. Pemptadis quartæ ſcripſimus.

At facultate ac temperamento hortenſi quidem iſtud Apium ſimile, ſed & calidius ſicciusq; & ad pleraq; efficacius. In cibatu autem huius nullus vſus, neq; ad condimenta vtile habetur: Medicinæ autem haud inutile.

Succus eius ad multa confert, extergit, aperit, craſſa attenuat, obſtructiones tollit, & vrinas mouet; atque idcirco Serapia dicta, quæ hunc permixtum habent, veluti Byzantinum, iocinoris lienisq; obſtructiones aperiunt, & diuturnis, ſiue tertianis, ſiue quartanis febribus, omnibusq; ex cauſa frigida, tum & obſtructionibus, enatis, auxiliantur, ac regio morbo ſuccurrunt. Idem ſuccus oris tonſillarumq; etiam maligna vlcera cum hordei decocto, addito melle roſaceo, gargarizatu ad ſanitatem perducit. prodeſt verò & omnibus externis vlceribus & ſordidis vulneribus cum melle; cancris etiam exulceratis confert: Nam tametſi hos curare nequeat, putredini tamen reſiſtit, ac fœtorem eorum reprimit.

Semen ad eadem, ad quæ ſatiui Apij, vtile habetur; minus tamen tutus vſus eius eſt: Nam comitiali morbo obnoxij, ab hoc offenduntur, vt euidentibus experimentis compertum.

Eleoſelino vis, vt Plinius ſcribit, priuata contra araneos.

De Oreoſelino, ſiue Apio montano. CAP. III.

OREOSELINO autem, vt Dioſcorides ait, caulis eſt dodrantalis, ex tenui radice prodiens, circa quem ramuli & capitula (Theophraſtus folia:) Cicutę ſimilia, multò tamen tenuiora, in quibus καρπὸς, id eſt, fructus, ſiue ſemen, oblõgum, acre, tenue, & odoratum, Cumino ſimile. Et tale quidem Oreoſelinon in notitiam hac ætate perueniſſe non cõſtat. Nam Chærephyllon verum Oreoſelinon eſſe (vt pleriſque videtur) haud eſt veriſimile. Pro Oreo-

ſelino

Veelgutta.

Oreoſelinum ſiue Veelgutta.

ſelino autem exhibetur à nonnullis, quam Sileſij, olim Quadi dicti, Veelguttam modò appellant.

Folia huic ſunt veluti hortenſis Apij, ſed maiora & ampliora, ex multis in tenuibus pediculis hærentibus compoſita. caulis breuis eſt: floſculi in muſcariis albidi: ſemen exiguum. radix mediocris longitudinis ac craſſitudinis albida, guſtu nonnihil acris, & amaricans, ac odorata.

Naſci in petroſis & montibus Oreoſelinon Dioſcorides refert. prouenit verò & in montibus Veelgutta, vt in iis qui Sileſiam à Morauia, olim Marcomannorum prouincia, dirimunt; tum & in aliis montibus ac collibus. Memini verò & olim hanc ad me miſſam à Martino Tulemanno, qui in montoſis apud Eburones ac Tongros, nunc Leodios, hanc repertá, in horto ſuo Traiecti ad Moſam ſtudioſè alebat.

A montibus autem Ὀρεοσελίνῳ apud Græcos nomen eſt, quod Latini & idcirco Apium montanum ac Montapium appellant. Dicitur verò & idem, vt inter reiectaneas voces reperitur, πετροσέλινον ἄγριον, & Latinis Apium: Sed Dioſcorides Petroſelinum ab Oreoſelino diuerſum ſtatuit. Nec enim, ait, hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinon eſſe quod in ſaxis prouenit: aliud ſiquidé eſt Petroſelinum.

Veelguttam verò Latinè Multibonam quis dixerit, hoc enim nomen accepit, quòd ad multa vtilis & commoda habeatur. Non omninò verò impropriè & hæc Oreoſelinon nuncupatur, nam in montibus, vt diximus, gignitur, & Apio non diſſimilis eſt. Deſideratur ſemen Cumino ſimile: tale ſi haberet, Oreoſelinon legitimum eſſe, quis negauerit?

Oreoſelino autem, auctore Galeno, facultate Apio ſimile, ſed & valentius. Dioſcorides vrinas, inquit, cit, ſemine ac radice in vino potis: menſes mouet: antidotis, diureticis, & calfacientibus medicamentis admiſcetur.

Veelguttæ radix excalfaciens & reſiccans quoque eſt, & ſecundo quidem ordine intenſo. extenuat, incîdit, aperit, vrinas mouet, calculos diſſoluit & expellit, menſes promouet, iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, regio morbo auxiliatur. manducata dentium dolores mitigat, ac ſaliuam elicit.

De Petroſelino. CAP. IIII.

DE Petroſelino admodum pauca Veteres ſcripta reliquere. Dioſcorides ſemine illud eſſe Ammios ſimili, odoratiore verò, acri, ac aroma redolente tantummodo ſcribit: de foliorum forma, florum colore, & radicis modo nihil. Breuior verò etiam Plinius eſt. Theophraſtus verò ne nomen quidem habet: Apij, Hippoſelini, Elioſelini, & Oreoſelini tantummodo mentionem faciens.

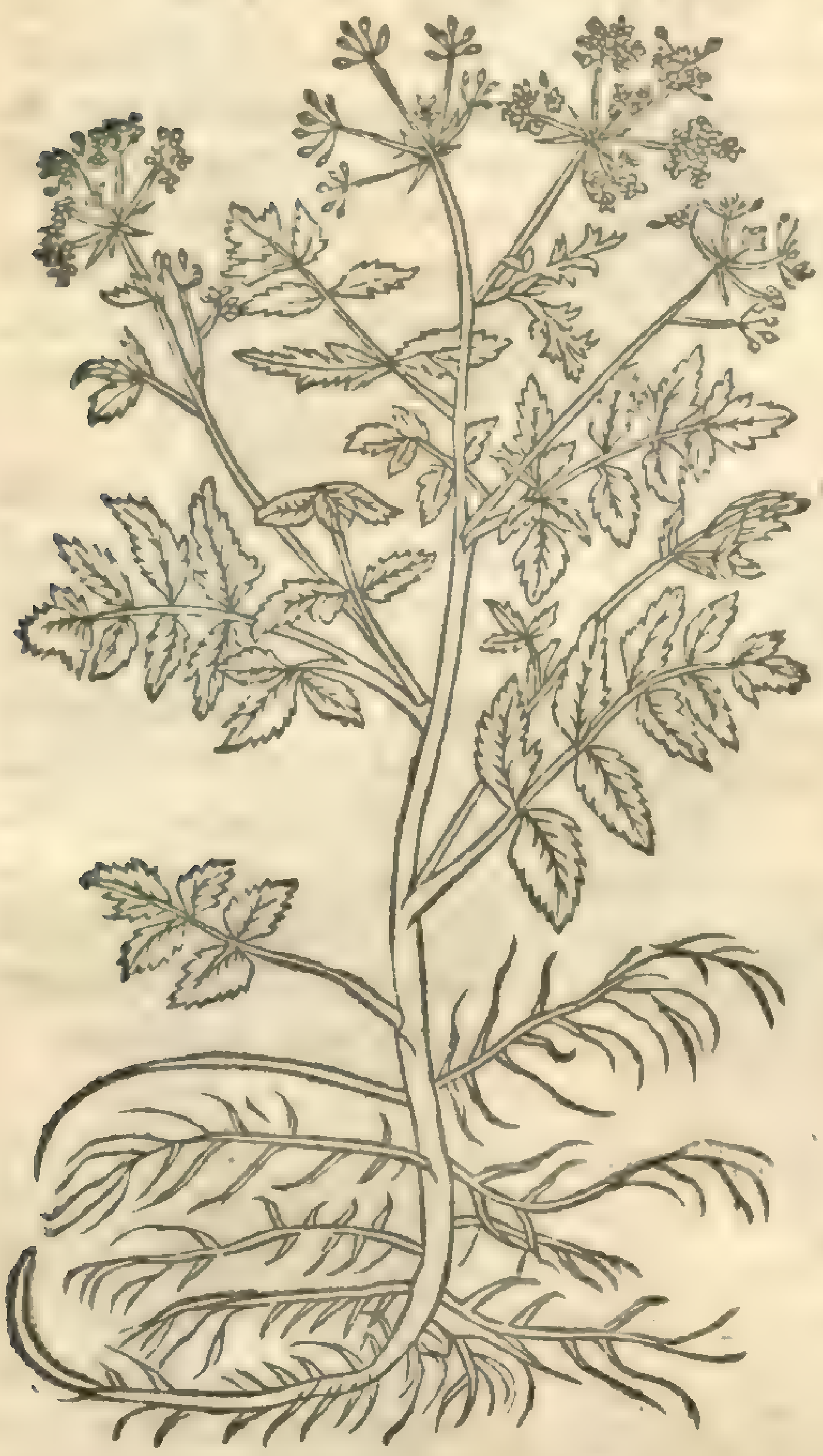
Petroſelinum Macedonicum Fuchſii. Pro Petroſelino autem Leonhartus Fuchſius olim propoſuit ſtirpē, non Apij modo ſparſis ac diſſectis foliis, ſed oblongis & ex nonnullis ambitu crenatis, pediculoq; medio vtrimq; cōnexis compoſitis, Pimpinellæ Saxifragæ, eius quæ minor eſt, primis foliis aliquatenus, non tamen omnino ſimilibus. cauliculus tenuis & cubitalis eſt: floſculi in vmbellis albidi: ſemen ſubnigricans, Ammij ac hortenſis Apij æmulum, admodum odoratum, nonnihil acrimoniæ obtinens. radix tenuis, fibroſa.

Petroſelinum Macedonicum Venetorum. Pro Petroſelino autem legitimo aliud Lobelius exhibet, à Venetis Macedonicum vocatum: cui folia Apij hortenſis, vel potius Pimpinellæ Saxifragæ: caulis cubitalis: albicantes vmbellæ: ſemen puſillum, euanidum (vt ait:) facultate & viribus quàm ſatiui Apij inferius. An autem iſtud verum ac legitimum ſit, neſcire ſe addit.

In præruptis locis ac petroſis Petroſelinum gignitur, apud Macedones verò præſtantiſſimum: vnde illi Macedonico cognomen acceſſit.

A petroſis

Petroſelinum Macedonicum Fuchſij.

Petroſelinum Macedonicum ex Lobelio.

A petroſis autem locis πετροσέλινον dicitur: Latinè Petrapium ac Petroſelinum Macedonicum: Officinis incognitum eſt. Hallucinantur non parum qui à Fuchſio depictam Amomum eſſe volunt: multum enim ab hac differens Amomū eſt, vt ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione vel luce clarius conſtat. Nos verò & hanc pro Petroſelino amplectimur, donec aliquis aliud nobis oſtenderit, Apiis folio ſimilius, & ſemine tali, quale Petroſelini eſſe oportet. Et poteſt vel ſolum ſemen in hac ſentētia nos retinere, adeò deſcriptioni reſpondēs vt nullum magis: acre nempè, & quàm Ammios odoratius, aromaque redolens: non repugnantibus interim foliis, quæ licet exquiſitè aliorum Apiorum formam non referant, nō omnino tamem diſſimilia ſunt.

At Petroſelini ſemen, quod maximè vſui eſt, calidum ac ſiccum eſt, vnà cum incidendi effectu: vrinam & menſes cit: contra ventriculi & coli inflationes, ac tormina prodeſt: ἄφυσον ſiquidem, vt Galenus ait, hoc eſt, flatus diſcutiēs eſt. Laterum, renum, & veſicæ doloribus auxiliatur: miſcetur & antidotis: Dioſcorides.

De Hippoſelino. CAP. V.

FOLIA Hipposelino in plures lacinias diſſecta, Eleoſelini quidem ſimilia, ſed multò maiora latioraq́; læuia quoque, & ſaturato colore virentia: caulis craſſus, ſubinde cubitalis: ex vmbellis floſculi prodeuntes albidi: ſemen verò craſſum, oblongum, nigrum, amaricās, & aroma redolens. radix craſſa, foris nigricans, intus alba, Raphanidi exiguæ ſimilis, eſui idonea: qua vulnerata aut præciſa, ſuccus profluit citò concreſcens, acri amaritudine, Myrrham ſapore referens; quod & Theophraſtus annotatum reliquit: Lachryma ex eo Myrrhæ ſimilis, inquit, defluit.

Apud Arcades, Theophraſtus: in vmbroſis ac paluſtribus, Dioſcorides inquit, naſcitur. Semen altero anno in Belgij hortis matureſcit, Auguſto menſe.

A magnitudine, qua reliqua Apia ſuperat, Græcis ἱπποσέλινον dicitur: à Gaza Equapium. Appellatur verò & Olus atrū; & à nonnullis γείηλον, & ἀγελοσέλινον, hoc eſt, ſylueſtre Apium: Galeno verò, & aliis quibuſdam etiam σμύρνιον eſt, propter ſuccum ab ipſo profluentem, qui Myrrham, hoc eſt, σμύρναν (vt diximus) refert: Eſt verò & aliud Smyrnium Amani montis, de

Hippoſelinum.

Smyrnium Amani montis.

quo ſequente capite. Officinæ Petroſelinum appellant Macedonicum: alij Petroſelinum Alexandrinum: Germani Groß Eppich: Belgæ Peterſelie van Macedonien / Peterſelie van Alexandrien: Itali *Macerrone*: Hiſpani *Perexil Macedonico*: Galli & Angli *Alexandre*.

Excalfacit autem & reſiccat Hippoſelini ſemen ac radix nõ minus quàm Apij hortenſis: expurgant verò & extenuant: ordine tertio calida & ſicca.

Dioſcorides folia cum caulibus decocta manducari ait,& per ſe,vel cum piſcibus præparari: eadem etiam cruda muria condiri: radicem ſimiliter & crudam & coctam edi; & εὐςόμαχον,ſiue ori gratũ eſſe. Infertur autem ac menſæ apponitur, hac etiam ætate cruda huius radix, acetariorũ aliorũ locum explẽs. Semina remorantes menſes prouocant, ſecundas expellunt, flatus diſcutiunt, vrinam ciunt,eiuſque ſtillicidio auxiliãtur. Idem radicis poteſt,præſertim ex vino,decoctum.

De Smyrnio montis Amani. CAP. VI.

SMYRNII huius inferiora ac ex radicibus prodeũtia folia lata & ampla quidem ſunt, & in complures particulas multipliciter diſſecta, quarum ſingulares ambitu ſerratæ,ab vno pediculo ferè ternæ cohærent:reliqua rotunda, veluti Ariſtolochiæ, cauliculos ſic ambiunt, vt per medium eorum quodammodo tranſire appareant: ſunt autem hi ramoſi, in quorum alis comantes vmbellæ floſculos edunt luteos:ſemina verò rotunda,globoſa, Braſſicæ ſimilia, ſubnigricantia, intus candida. radix foris nigricat, odorata.

In Amano monte prouenit: in ſaxoſis, & collibus,& aridis,ac incultis terræ angulis, vt Dioſcorides refert,naſcitur.

Σμύρνιον & iſtud dicitur: differens tamen ab Hippoſelino,quod etiam Smyrnion eſt,vt ſuperiore cap. ſcriptum. In Cilicia verò olim Petroſelinum nuncupatum fuit: vt Dioſcorides & Galenus teſtantur.

Viribus autem non longè iſtud à Petroſelino, Galeno auctore, abeſt: Petroſelino tamen ac Apio minus acre. vlceribus imponi poteſt, quia videlicet citra moleſtiam deſiccat:digerere verò & quę indurata ſunt poteſt: reliqua vis Apio ac Petroſelino ſimilis: quocirca & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata: hæc Galenus.

Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere. radicem autem contrà ſerpentum ictus bibere conuenit: tuſſes & orthopnœas mitigat: vrinæ difficultati medetur: partus abortu vitiat ſi ferueſacta ſubiiciatur. Semen lienis,renum,ac veſicæ vitiis prodeſt: mẽſes & ſecundas pellit: peculiariter hydropicis in potu datur,& cõtra febriũ circuitus: Dioſcor. auctor.

De

De Apio ſylueſtri, ſiue Thyſſelio.
CAP. VII.

Apium ſylueſtre ſiue Thyſſelium.

MVLTIPLICI foliorum ſectione, tum & magnitudine, Apij iſtud genera refert: ſunt etenim ampla, in pluresque partes diſſecta: caules verò rotundi, ſtriati, geniculis aliquot articulati, interius concaui, cubitales, vel altiores, ab vna radice ſubinde bini terniue, inferiore ſede quandoque obſcurè ſubrubentes: flores in rotundis muſcariis albidi: ſemen rotundum, planum, Anethi ſimile. radix in ramulos ac appendices diſtributa in rectum & obliquum ſpargitur, interius candida. Tota autem hæc ſtirps lacteo redundat ſucco, qui, quacunque tandem parte vulnerata, ex ea profluit.

Iuxta lacus, vliginoſis ac humidis locis, in ſcrobibus aquas reſedes habentibus, quandoq; iuxta Alnorũ etiam veteres truncos reperitur.

Iunio ac Iulio menſibus flores ac ſemen profert.

Officinę Belgij olim perperam Meum nuncuparunt, ac legitimi Mei loco in vſu habuerunt. Germanis Olſenich: Valerio Cordo Olſenichium dicitur: apud Belgas à nonnullis Wilde eppe, hoc eſt, Apium ſylueſtre: non defuerunt verò & qui Water eppe/ id eſt, Hydroſelinon ſiue aquatile Apium nominarent. Hydroſelinon autem, vt ante ſcriptum, & Eleoſelinum & Sium quandoque appellatur: Syluestre Apium rectius dici poteſt. *Olſenichiũ.* *Sylueſtre Apium.*

Meminit ſylueſtris Apij Dioſcorides cap. de Dauco: & Theophraſtus lib. VII. vbi Apiorum cùm in folijs, tum in caulibus diſcrimen conſtare refert: & quædam caule candido: alia purpureo, vel verſicolore: ſylueſtre etiam quoddam Apium eſſe oſtendit: Nam quæ purpureum caulem, aut verſicolorem habent, ſylueſtri Apio proxima eſſe refert. Atque idcircò cùm Olſenichium caule inferius eſſet ſubpurpureo, ac folijs Apio accederet, olim maluimus ipſum Apium ſylueſtre appellare, quàm cum Officinis in errore verſari ac pro Meo habere. Poſteaquam verò nunc pro Plinij Thyſſelio recipi cognouimus, nec haberemus cur aduerſaremur, facilè quoque in eandem ſententiam deuenimus: præſertim facultatibus etiam conuenientibus.

Thyſſelium, inquit Plinius lib. XXV. cap. XI. eſt non diſſimile Apio: huius radix purgat capitis pituitas. quod & Olſenichij radix efficaciter, vt mox dicemus, præſtat. Reſpondet verò & nomen: dictum ſiquidem θυσσέλιον videtur, quia ſe per ἑλείους, ſiue loca paluſtria θύασιν, hoc eſt, extendit. *Thyſſelium.*

Eſt autem huius radix calida & ſicca tertio ordine: commanducata multam ex ore pituitam elicit, & dentium dolores ſopit. Non dubium verò eſt, quin & eadem extenuet, incîdat, & aperiat: vrinas & menſes moueat: & quæ Apij genera reliqua, eadem & nec ſegnius, ſed etiam efficacius præſtet.

De Caucalide. CAP. VIII.

FOLIA Caucalidi ſunt aſpera, veluti Paſtinacæ ſylueſtris, variiſque modis diſſecta, multoque quàm Apij tenuius diuiſa. cauliculus rarò cubitalis, in cuius alis vmbellæ culminantes floſculos edunt ſuauè olentes, albicantes, exiguos, per circumferentiam tamen maiores: ſemen aſperum, oblongum, non minus quàm ſylueſtris Paſtinacæ, maius quàm Cumini. radix nullius momenti.

In campeſtribus ſolo inculto per Italiam frequenter, veluti in Hetruria, occurrit. reperitur & quandoque in agris haud procul Traiecto ad Moſam, in Tongrorum finibus.

Floret in Belgio Iunio ferè menſe: ſemen deinde ſuccedit.

Caucalis.

Caucalis, Græcis ſimiliter καυκαλίς dicitur: à nonnullis verò & δαῦκος ἄγριος, hoc eſt, Daucus ſylueſtris: & ſpuriis vocabulis καῦκον, μυίτης: à Democrito βεῖον: Latinis Pes gallinaceus, Pes pulli: Ægyptiis Seſelis: Hetruriæ rura *Petroſello ſaluatico* nominant.

Caucalidem autem Dioſcorides olus eſſe affirmat, quod crudum ac coctum editur, vrinasq́; moueat. Plinius Caucalidem inter olera quoq; enumerat: Galenus verò muria, ad repoſitionem, hanc condiri adiicit.

Semen autem Caucalidis euidenter excalfacit ac reſiccat, nec minus quàm ſecundo ordine: vrinas & menſes cit: calculos & arenulas diſſoluit ac expellit; à iocinoris, lienis, & renum obſtructionibus liberat: crudos pituitoſosque humores incidit, & concoquit: ventriculum frigidum adiuuat: flatus diſſoluit. fertur à ieiuno ſumptum, aciem oculorum intendere, cordique prodeſſe.

De Chærefolio. CAP. IX.

CHÆREFOLIO tenuia ac multipliciter diuiſa ſunt folia, nonnihil hirſuta, ex albido virentia: cauliculi breues, tenues, teretes, intusq́; concaui, qui initio vnà cum foliis dilutè virent, ſed ſeminibus perfectis ſubrubent: floſculi in laxis vmbellis albidi: ſemen verò oblongum, anguſtum, tenue, acuminatum. radix fibroſa.

In hortis cum aliis oleribus colitur: terra ſtercorata, & aliquantulum humente lætatur.

Vere ſatum celeriter in caulem aſſurgit, eſuiq; citò parum idoneum redditur: Sed quod Auguſto ſeritur, per totam inſequentem hyemem, ac etiam ſerius, vtile eſt.

Cerefolium vulgò dicitur, &, vt nonnullis placet, Cerofolium per o ſecunda ſyllaba: Columellæ verò Chærephyllum, ſiue χαιρέφυλλον: Nominari autem ſic putatur, quòd multis foliis gaudeat: vel potius, quòd gaudium ac hilaritatem excitet. Germani Korffelkraut / aut Kerbelkraut: Belgæ Keruel: Itali *Cerefoglio*: Galli *du Cerfueil*: Angli Cheruel vocant.

Chærefolium.

Scandix cerefolium L. sp. 368

Non eſt autem Gingidium, vt pleriſque viſum fuit, haud amarum ſiquidem, ſed grato iucundoque ſapore commendatum. Oreoſelinon quoque haud eſt; hortenſe etenim eſt, non montanum; ſemen etiam non acre, aut Cumino guſtu ſimile, veluti Oreoſelini eſſe ſcribitur. Plinius lib. XIX. cap. VIII. inter ea quæ Autumni æquinoctio ſeruntur, Chærefolij meminit, ſed quemadmodum Cornarius admonet, locus admodum corruptus eſt: qui & Macro imponere potuit.

Cæterùm Chærefolium inter familiaria olera recipitur: ventriculo ac ori gratum eſt: temperatè excalfacit, modiceq; deſiccat, multoque minus quàm Apij genera. Vrinas verò etiá promouet, & potiſſimùm in vino decoctum, & pubi

deinde

Myrrhis.

Scandix, Pecten Veneris.

deinde calens admotum, vino verò, in quo decoctum fuerit, hauſto. Flatulentum verò etiam aliquid obtinet, quamobrem & Venerem promouet.

De Myrrhide. CAP. X.

MYRRHIS caule foliiſque Cicutæ, vt Dioſcorides ſcribit, ſimilis eſt. ſunt etenim huius folia magna, ampla, & admodum diſſecta veluti Cicutæ, ſed & nonnihil hirſuta, colore verò, ſapore, & odore Chærefolium referentia: caulis verò quandoque binûm cubitorum, craſſus, geniculatus: flores in vmbellis candidi: ſemen verò magnum, oblongum, craſſum, nigricans, Cumino maius. radix longa, candida, mollis, quaſique fungoſa, dulcis, cibo, vt Dioſcorides quoque ſcripſit, idonea, ſapore ferè Paſtinacæ albæ.

Fertur apud Germanos in pratis alicubi naſci: apud Belgas hortenſis tantummodo eſt.

Maio menſe flores profert: Iunio ac Iulio ſemen matureſcit. radix ſingulis annis primo Vere regerminat, poſt ſeminis perfectionem reſtans.

Græcis *μύῤῥις* dicitur: nec aliud nomen apud Latinos habet: nonnulli verò & Myrrham aut Conilam vocant, vt inter ſpurias voces annotatum eſt. Germanis wilder Korffelkraut: Brabantis wilde Keruel.

Meminit verò & huius Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. vbi & Smyrrhizam appellari refert: Myrrhis, ait, quam alij Smyrrhizam, alij Myrrham vocāt, ſimillima eſt Cicutæ, caule foliiſq; & flore, minor tantùm & exilior, cibo non inſuauis. Occurrit verò & mentio huius lib. XXVI. cap. XI. ſed ibi cum Geranio confunditur: vt Pempt. primæ lib. III. ſcriptum eſt.

Myrrhidis autē folia non minus quàm Chęrefolij edulia ſunt, in eorundemq; locum quandoque aſſumuntur.

Radix, auctore Galeno, ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, & tenuitatem ſubſtantiæ adiunctam habet. Dioſcorides hanc in vino potam aduerſus phalangiorum morſus auxiliari refert: expurgare verò & menſes ac ſecundas: in ſorbitione verò coctam phthiſicis vtiliter exhiberi.

De Scandice. CAP. XI.

EX ſylueſtrium olerum numero Scandix eſt: folia habet tenuiora quidem quàm luteæ radicis Paſtinacę, latiora verò crebriuſque diſſecta; nigriora item minuſq; odorata, quàm Chęrefolij: cauliculus dodrantalis: vmbellæ anguſtæ: floſculi candiduli: ſemē longum in mucronem extenuatum, roſtellis, aut citiùs craſſis magniſque acubus ſimile. perquam exiguæ radiculæ ſubſunt.

In aruis pingui lætoque ſolo exit: & non rarò inter ipſas ſegetes, non modò in Italia, verùm & in Belgio.

Maio ac Iunio menſibus præcipuè viget. Scandicem Latini appellant, à Græcis mutuato nomine, quibus Σκάνδιξ eſt. Inter nothas autem voces reperitur Romanos Scanariam herbam & Aculam vocare: Acula autem à ſemine acum referẽte aptè dicitur. Ruellius hanc ſub Pectinis Veneris nomine deſcribit. Apud Hiſpanos alicubi in forum venalis infertur, ac editur: *Quixones* vocant: Belgæ Naelde keruel: Angli Pinke nelde/ & Storkes byll nuncupant. Hæc eſt, Plinius lib. XXII. cap. XXII. ait, quam Ariſtophanes Euripidi Poëtæ obiicit ioculariter: matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe olim, ſed Scandicem.

Pecten Veneris.

Scandix autem, vt Galenus ait, olus ſubacre eſt & amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij ſit incipientis. Crudum & coctum, Dioſcorides ait, manditur: ſtomacho & ventri vtile. Decoctũ eius veſicæ, renibus, & iocinori confert.

De Gingidio. CAP. XII.

Gingidium primum.

Gingidium alterum.

GINGIDIVM, Dioſcorides ait, βοτάνιον ſiue exigua herba eſt, Paſtinacæ ſylueſtri ſimilis, tenuior, & amarior: radicula ſubalbida & amaricans. Duo autem Gingidia noſtra ætas exhibet.

1. Primum folio eſt Paſtinacæ, cauliculo rotundo, ſtriato, geniculato, ac quandoque ſubnigricante, & hirſutulo in ramulos diſtributo: in quorum faſtigiis eminẽtes vmbellæ, aliquot circumambientibus foliolis ſtipatæ, floſculos edunt albidos, ſuccedente ſemine; quo ad maturitatem perueniente, vmbellæ ſimiliter, vt Paſtinacæ ſylueſtris, contrahuntur, & tactu aliquantulum glutinoſæ ſentiuntur. radix parua & albida. Amara autem huius herbæ folia, tum & radix eſt.

2. Alterum Gingidium Paſtinacam ſylueſtrem quoque ſatis refert, teneriora tamen, læuiora, minuſq; piloſa huius apparent variè diſſecta folia. caules geniculati ſatis reſpondent: floſculi ſimiliter albidi: contrahuntur & huius vmbellæ ſemine maturo, quarum pediculi nonnihil odorati, adeò duri tandem redduntur, vt ad expurganda ea, quæ dentibus à cibo inhærent, dentiſcalpiorum vicem ſuppleant. Et huius quoque folia ac radices amaricant.

Vtrumque in Syria naſcitur, & plerumque in Cilicia: poſtremum verò & in Hiſpania alicubi reperiri fertur.

Quod

Quod Græcis Γιγγίδιον, Latinis etiam Gingidium eſt: in Syria verò etiam Lepidium: & aliud tamen Lepidium eſt, de quo poſterius agetur. A Romanis Biſacutum dici inter nothas ac reiectas voces extat, cuius nominis, apud Syros, reliquum veſtigium eſt: quibus alterum Gingidium, vulgò Viſnaga dicitur.

Gingidij autem maximus eſt, Galenus in lib. De aliment. facult. ait, in Syria prouentus, manditurque non aliter, quàm Scandix apud nos Pergami: ſtomachumque admodum iuuat, ſiue crudum, ſiue elixum ipſum mandere velis. Perſpicuum autem quòd medicam entum potius quàm alimentum. Sicuti autem guſtu amaritudinem & adſtrictionem præ ſe fert; ſic & temperie caliditatem & ſiccitatem: caliditatem verò non admodum conſpicuam obtinet, duobus autem numeris deſiccat: Idem in lib. De ſimp. medic. facult.

Dioſcorides eadem quoque habet: Olus hoc crudum, ait, coctum, conditumque eſtur magna ſtomachi vtilitate: vrinam cit: decoctum ex vino potum veſicæ prodeſt.

De Aſparago. Cap. XIII.

Aſparagus hortenſis.

Aſparagus ſylueſtris ſiue Corruda prior.

ASPARAGI duo ſunt: hortenſis ſiue altilis vnus: ſylueſtris alter.

Hortenſis Aſparagi caulis poſteaquam adoleuit craſſus, durus, ac rotundus, bicubita- 1.
lis, ac non rarò altior, in multos ramulos diffunditur; qui foliolis conueſtiuntur mollibus, virentibus, copioſis quidem, ſed exiguis, & capillamenti inſtar tenuibus. Floſculi ſecundum ramulos exeunt minuti. ſuccedunt baccæ per maturitatem Corallij ſimilitudine rubentes, rotundæ, Ochri magnitudine, in quibus aliquot nigra ſemina conduntur radices ſunt multæ, craſſæ, molles, ſpongioſæq; fibræ; ab vno capite dependentes, & in omnẽ partem ſparſæ.

Seritur autem huiuſcemodi Aſparagus in hortis, pingui, humido, beneque ſubacto loco. Hyeme vel ſtercus, ait Columella, vel cinis iniiciendus, vt ſuccus eius pluuiis manans ad radicem perueniat. Palladius ſolum quoque ſtercore tegi præcipit, ſed per hyemem ſuper ſtramina iaciendum, & primo Vere tollenda.

Contingit verò & huiuſcemodi Aſparagum quandoque ſpontè & citra culturam prouenire, & locis quidem humentibus ac herboſis, veluti in pratis, in quibus haud procul Moguntia frequens reperiri fertur. Exiguum hic ab hortenſi differt, nec ab eo genere aut ſpecie,

 ſed

Aſparagus ſylueſtris alter.

Aſparagus ſylueſtris tertius.

ſed cultura tantummodo differens eſt. quæ ſpecioſiora & ampliora omnia reddit.

Cauliculorum prima rudimenta Aprili erumpunt, & dum adhuc tenera ſunt, cruda, ſed ſæpius cocta eduntur, quę niſi citò decerpantur in caulem aſſurgunt: cui adnaſcentes fructus ſub finem æſtatis maturitatem conſequuntur.

2. Sylueſtres Aſparagi caulibus ac ramulis ſatiuum referunt, ſed quæ huic mollia, inertia, tenuiaque veluti capillamenta, acutæ ſylueſtribus, duræ, & pungentes (exiguæ licet & tenues) ſpinæ ſunt. differentia verò & inter hos: vni etenim ſpinæ frequentiores: alteri rariores ac pauciores: baccæ rotundæ ſunt, huic quidem nigræ; priori verò cineritio colore ſordentes. radices ambobus quales ſatiuo, aut breuiores paulò.

3. Tertium verò & quendam ſylueſtrem deſcribit C. Cluſius, acutis ſecundum ramulos alterno ordine diſpoſitis, duris, horrentibus, & candicantibus ſpinis deorſum nutantibus, circa quos quina ſenáve cohærentia foliola longiora, mollioraq; quàm prioris ſylueſtris, quæ commanducata ſubdulcia ſint, & lenti aliquid habeant. Floſculi huius: deinde & fructus ex longis dependet pediculis carnoſus, initio virens, ſed per maturitatem rubeſcens, rotundus quidem, ſed tricocci ſpeciem referens. radix multiplex veluti aliorum.

1. Sylueſtrium horum prior locis petroſis, tum in agris, ac iuxta ſepes in Caſtellæ ac Granatæ regnis à C. Cluſio repertus: naſcitur verò & idem in Narbonenſi Gallia.

2. Alter in petroſis quoque in Bętica inuentus.

3. Tertius verò in Luſitania locis ſabuloſis. Meminit verò & ſylueſtris in Creta naſcentis Petrus Bellonius Singularium lib. primo, cap. XVIII.

Appellatur autem qui hortenſis eſt, Græcis quidem ἀσπάραγος, nonnullis ἀσφάραγος: Latinis ſimiliter Aſparagus: Officinis Sparagus, & Speragus: Germanis Spargen: Gallis *Aſperges*: Belgis ſimiliter Aſperges, & quandoque Coraelcruyt/ id eſt, herba Coralli, à baccis coralli inſtar, vt dictum eſt, rubentibus: Italis *Aſparago*: Hiſpanis *Eſparragos*: Anglis Sperage aut Sperache: Bohemis hromowe korenij.

Per eminentiam autem ſiue ἐξοχὴν Aſparago nomen datum, quòd videlicet huius, reliquarum omnium ſtirpium Aſparagis præferantur. Propriè ſiquidem Aſparagus primum germen cuiuſque ſtirpis, præſertim tenerum ac prius quàm in caulem abiens dureſcat: vt

ſunt

ſunt Lupuli primi turiones, item Vitis ſyluestris, Bardanæ, Rubi, Oxyacanthæ acidæ, Sambuci, & aliorum ſimilium.

Syluestris Aſparagus propriè μυάκανθα, hoc eſt, muris ſpina, & ἀσπάραγος πετραῖος, ſiue petræus Aſparagus dicitur: Latinis etiam Aſparagus ſyluestris, & Corruda: Officinis incognitus eſt.

Recens autem enati turiones ſiue Aſparagi quandoque in pinguium carnium iure decocti eduntur: vel in aqua cocti, cum oleo, aceto, & exiguo ſale acetarij loco inferuntur. Ori autem grati ſunt: facilè concoquũtur: aluum leniter molliunt: vrinas nonnihil promouent: renibus & veſicæ vtiles: alimentum verò corpori exiguum, & humidum, non tamen vitioſum adferunt. Semen genitale augere, & ad Venerem excitare exiſtimantur.

Radices autem cùm ſatiui, tum ſyluestris Myacanthæ citra manifeſtam caliditatem ac ſiccitatem extergendi vim habent: renes & iecur ab infarctu liberant: pectori ac pulmonibus proſunt. Decoctum earum dentium doloribus mederi, Dioſcoridis eſt.

Commendatur verò & ſemen ad eadem.

De Crithmo. CAP. XIIII.

Crithmum marinum.

Crithmum ſpinoſum.

CRITHMI ſiue Crithami aliquot genera poſteritas obſeruauit.

Primum fruticoſum & vndequaque folioſum eſt: caulibus quandoque cubitalibus: foliis pinguibus, numeroſis, in particulas diſſectis, quarum ſingulares longiores quàm minoris Portulacæ, guſtu cum exigua ſalſilagine aroma referentes. vmbellæ in ſummo culminantes flores proferunt candidos. ſemen ſuccedens ceu Libanotidis eſt, & odoratum. tres aut quatuor radices cohærent grati ac iucundi odoris. 1.

In rupibus ac ſcopuloſis littoribus maritimis Italiæ, Hiſpaniæ, & Galliæ naſcitur, & abundè frequens eſt.

Proximum genus priori ſimile eſt, ſed caulis geniculatus, procerior: folia in anguſtiora ſegmenta diuiſa, duro mucrone pungentia ac ſpinoſa. ſemen maius eſt, oblongum, & ſpinis obſitum. radix oblonga, Paſtinacæ albæ ſapore & figura, eſui apta. 2.

Tertium Crithmum complures ab vna radice cauliculos promit, foliis circumdatos multis oblongis, extrema parte diſſectis, craſſioribus, latioribuſque quàm Abrotoni, in quorum 3.

faſtigiis

Crihtmum Chryſanthemum.

faſtigiis flos exit Chryſanthemi ęmulus, medio videlicet diſco & orbiculato ambitu luteus. Hæc duo genera rariora ſunt: gignuntur tamẽ alicubi haud procul à mari; & ſpinoſum quidẽ in Narbonenſis Galliæ ſabuloſis maritimis.

Κρίθμον ſiue κρῆθμον, à Galeno verò χρίθμον Græcè dicitur: Latinis eadem vox manet: à nonnullis verò & Bati: In Belgij Officinis Creta marina: Petro Creſcentio Cretamũ & Rincum marinum: Germanis Meerfenchell: Italis Fœniculus marinus, *Fenocchio marino*, *Herba di San Pietro*: vnde & à nonnullis Sampetra: Hiſpanis *Perexil de la mar*, *Hinoio marino*, *Fenol mari*, & *Funcho marinho*: Gallis *Bacille*, & *Fenoil marin*: Et hęc quidẽ prioris nomina ſũt.

Reliqua duo reuera & Crithma ſunt: ſed recentiorum pleriq; aliò pertrahere conantur: nam ſecũdum, Paſtinacam marinam quidam appellat: tertium verò, Aſtera Atticum marinum facit. Nobis verò, ſicuti & Matthiolo, inter Crithmi genera recipere magis placuit: & alterũ quidem Crithmum ſpinoſum, tertium verò Crithmum Chryſanthemũ nuncupare.

Cęterùm Crithmi vis, vt Galenus ait, exſiccatoria eſt & abſterſoria. Dioſcorides radicem, ſemen, & folia vino incocta vrinæ difficultati ac regio morbo auxiliari tradit: menſes item & ciere. edi verò & crudum & coctum olens modo, tum & in muria aſſeruari.

In muria autem conditum quandoque in Belgium infertur, quod coctum, veluti Cappares cum oleo & aceto manditur. Gratũ autem admodum ciborum condimentum eſt: vẽtriculo bene facit: iocinori, lieni, renibus, ac veſicæ prodeſt: vrinam moderatè prouocat: viſcera ab obſtructionibus expedit: appetentiam ciborum excitat.

Sinapi ſatiuum prius.

1.

2.

3.

De Sinapi. CAP. XV.

SINAPIOS tria ſunt genera: ſatiua duo: & ſylueſtre tertium.

Satiuo priori Rapo ſimilia ſunt folia, aſperiora tamen & minora: caulis rotundus, aſper, & hirſutus, bicubitalis vel altior, ramulis aliquot brachiatus; circa quos floſculi ordine digeſti, colore lutei: ſiliquæ deinde oblongæ, tenues, aſperæ, in quibus ſemen globoſum, maius quàm Rapi, colore luteum, guſtu acre ac mordax.

Alterum ſatiuum foliis, ramoſis caulibus, vtriſque aſperis, floribusque luteis prius refert, ſed ſemen huius non luteum, ſed è nigro ſubruffum, interiore medulla è luteo vireſcens: quod & ſimiliter nõ parũ acre aut mordax eſt.

Syluestre à ſatiuis minore proceritate differens eſt: floſculi quoque lutei ſunt, quadrifolij: ſemen in ſiliquis ſubrubet, nec minoris tamen, quàm reliquorum, acrimoniæ.

Satiua in agris ac hortis ſeruntur. Terram diligunt,

Sinapi ſatiuum alterum.

Sinapi ſylueſtre.

diligunt, vt inquit Palladius, aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam : gaudent humore.

Sylueſtre vbique ſponte naſcitur, aſperis, petroſis, & ruderatis locis, quandoque verò etiam humentibus.

Primo tempore Sinapi ſeri poteſt : Iulio aut Auguſto ſemen maturum reddit; perficitur ſiquidem eodem anno.

Græcorum quidem reliqui *σίνηπι*: Atticorum verò nemo, vt apud Athenæum legitur, *σίνηπι*, ſed *νάπυ* dixit: Latinis Sinapi eſt: Barbaris Sinapium: Germanis **Senff**: Gallis *Seneue*, & *mouſtarde:* Belgis **Moſtaert ſaet**: (quod autem ex ſemine condimentum conficitur, **Moſtaert** ſimpliciter appellatur) Italis *Senape:* Hiſpanis *Moſtaza, moſtalla,* & *moſtarda:* Anglis **Mudsterd/ Senuye**: Bohemis **Horcice**. Plinius Sinapi etiã à quibuſdã Thlaſpi: ab aliis Saurion dici refert.

Satiui ſemen quod luteum & maius Belgij Officinæ pro Erucæ ſemine exponunt & vendunt: vulgò tamen **wit moſtaert ſaet** nominatur, id eſt, Sinapios albi ſemen.

Alterum Sinapios nomine cognitum: & ex hoc condimẽtum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur. Vtrunque autem Sinapi hortenſe, & *σίνηπι κηπαῖον* eſt.

Tertium *σίνηπι ἄγριον* dicitur, & Sinapi ſylueſtre: Germanis **wilder Senff**: Brabantis **wilden Moſtaert**: Gallis *Seneue ſauuage*: Hiſpanis *Moſtaza ſaluage*: Italis *Senape ſaluatica*.

Sinapios autem ſemen, quod præcipui vſus, calfaciendi, extenuandi, & extrahendi vim habet: Excalfacit verò, vt Galenus ait, & reſiccat ordine quarto.

Commanducatum pituitam elicit, & dentium dolores mitigat: tritum naribus appoſitum ſternutamenta cit, & feminas ab vtero ſtrangulatas excitat: epilepticis prodeſt. Lethargicis deraſo capite emplaſtri modo imponitur. cum ficis admiſtum, & donec locus rubeſcat admotum Iſchiadicis: ad omnes item diutinos ex frigida cauſa dolores cõfert. conducit quoq; cùm ex alto aliquid in ſuperficiem attrahendum eſt. Extrahentibus emplaſtris necnon ſcabiem extenuantibus vtiliter admiſcetur. Alopeciis impoſitum auxiliatur. Suggillata cum melle, adipe, & cerato delet : cum aceto contra lepras & feras impetigines illinitur : tum & contra ſcorpionum ac ſerpentum ictus. Breuiter Sinapios ſeminis magna vis eſt, non modò ad nares, ſed & ad cerebrum etiam penetrans: Quod facilè percipitur, quando nimium condimenti ex Sinapi cum cibo aſſumitur, mox enim nares impetũtur, cerebro etiã conſentiẽte.

Fit

Fit autem ex ſemine Sinapios, quo Germania & Belgium frequenter vtitur, condimentum, quod & Sinapi dicitur, vt plurimum cum aceto, quandoq; verò & cum vino muſto.

Palladius verò ex Sinapi condimẽtum componere docet, cui prẹter acetum, mel & oleum adduntur: Sinapis ſemen, inquit, ad modum ſextarij vnius & ſemis redigere curabis in puluerem, cui mellis pondo quinque, olei Hiſpani vnam libram, aceti acris vnum ſextarium miſces, & tritis omnibus diligenter, vteris.

Columella autem lib. XII. cap. LV. multò alium modum oſtendit: Semen Sinapis, inquit, diligenter purgato & cribrato: deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit bene lotum, duabus horis in aqua ſinito. poſtea tollito, & manibus expreſſum in mortarium nouum, aut bene emundatum coniicito, & piſtillis conterito. cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana, deinde cùm compreſſeris, ſacrificato, & impoſitis paucis carbonibus viuis, aquam nitratam ſuffundito, vt omnem amaritudinem eius, & pallorem exaniet. deinde ſtatim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. poſt hoc album acre acetum adiicito, & piſtillo permiſceto, colatoque. Hoc ius ad rapa condienda optimè facit. Cæterùm ſi velis ad vſum conuiuiorum præparare, cùm exanieris Sinapi, nucleos pineos quàm recentiſſimos, & amygdalum adiicito, diligenterque contento infuſo aceto. Cætera, vt ſuprà dixi, facito. Hactenus Columella.

De Eruca. CAP. XVI.

Eruca ſatiua.

Eruca ſylueſtris.

DVPLEX Eruca eſt: vna hortenſis & ſatiua: altera agreſtis.

1. Caule cubitali ſatiua aſſurgit Eruca: folio longo, anguſto, vtrimque profundis inciſuris laciniato: floſculis ſecundum ramulos quadrifoliis ſublutei: ſemine in ſiliquis oblongis Rapi ac Napi ſimili. radix candida ac reſtibilis eſt.

2. Agreſtis ſiue ſylueſtris Eruca caule, foliiſque ſatiua minor eſt: flores lutei: ſiliquæ verò etiam tenuiores. cætera reſpondent.

Satiua in hortis colitur, quandoque verò & inter rudera veterũ ædificiorũ ſpontè gignitur.

Sylueſtris ſecus vias incultis locis naſcitur.

Viget ac florem vtraque profert Iunio ac Iulio menſibus.

Erucam

Erucam autem Græci εὔζωμον nominant: Germani Raucken/Rauckenkraut: Galli *Roquette:* Belgæ Rakette: Itali *Ruchetta*, & *Rucola:* Hiſpani *Oruga*, & *Arugua:* Angli Great Rockett: A Poëtis quandoque Herba ſalax appellatur. Differt autem Eruca herba ab Æruca per diphthongum: hæc ſiquidem æris corruptela, quæ & Ærugo dicitur. Eſt verò & Eruca inſectum animal oleribus & maximè Braſſicis infeſtum, Græcis χάμπη, cuius varias ſpecies & metamorphoſes, non intereſt huc referre.

Excalfacit autem ac reſiccat Eruca tertio ordine; proinde ipſam ſolam edere, vt Galenus ait, non eſt facile, nec verò vſu receptum. Additur cruda in acetariis Lactucæ aut Portulacæ, aliisve frigidis herbis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet; vt Plinius rectè ait. Semen generare creditur, & Veneris concitatrix eſſe. Capiti autem dolorem infert, præſertim ſi quis ſola ea veſcatur, auctore Galeno.

Semen eius vrinam quoque mouet, & ſcorpionum ac muris aranei venenis medetur. Beſtiolas omnes corpori innaſcentes arcet: vitia cutis in facie cum melle illitum emundat; lentigines ex aceto: cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo: Plinius.

De Dracone herba. CAP. XVII.

Draco herba.

DRACONI dictæ herbæ oblonga & anguſta ſunt folia, obſcurè virentia, maiora, longioraq; quàm vulgaris Hyſſopi: cauliculi tenues, ac rotundi, cubitales vel altiores: circa quorum ramulos rotundi exigui floſculi nunquam integrè patentes dependent lutei nigro permixti. radice ſerpit tenui Graminis modo, qua progerminante multiplicatur.

In hortis colitur, ſæpius ramulis quàm ſemine ſeritur: Mirabili modo hæc, Ruellius inquit, naſci prædicatur, ex ſemine Lini, Raphanis aut Scyllę bulbo incluſo, & in terram obruto. Matthiolus facto periculo nihil ſcribit ſucceſſiſſe, atq; idcirco eos, qui eo modo naſci tradunt, falli.

Tota æſtate in multum Autumnum viret: Iulio autem floſculos facit.

Draconem noſtra ætas appellat: Itali *Dragoncellum:* Galliæ olitores *Dragon*, quo nomine Belgis ac Anglis innotuit. Exiſtimatur verò Auicennę Tarcon illud eſſe, de quo cap. DCLXXXVI. Sed breuis adeò de hoc Auicenna eſt, vt certò affirmari nihil queat. Fertur & Dracone herba, quæ & πολυΐδος, Glaucus olim in vitam reſtitutus; de quo in Eraſmi Chiliadibus. Differentem verò hanc à vulgari Dracone veriſimillimum eſt.

Acria autem huius Draconis folia ſunt: ſaliuam dum manduntur ciunt: atque idcircò valdè calfacientia.

In acetariis autem eduntur non ſola, ſed Lactucis addita, quarum etiam frigiditatem temperare non minus, quàm Eruca, poſſint. Nec alium huius herbæ vſum nouimus.

De Dracone ſylueſtri, ſiue Ptarmica. CAP. XVIII.

AD Draconis herbæ, ſi non abſolutam ſimilitudinem, facultate certè proximè accedit, 1.
quàm Draconem ſylueſtrem nominant, & Dioſcoridis Ptarmice eſſe creditur. Cauliculi huius cubitales vel altiores, alis nonnullis brachiati: foliis conueſtiuntur oblongis, forma & magnitudine Oleaginis ſimilibus, ſed marginibus crenatis. floſculi in ſummis virgulis medio diſco ſublutei, ſed circumambientibus plurimis foliolis albidi, minores quàm Chamæmeli. radici multæ adhærent fibræ.

In montoſis, ſaxoſis, iam & circa margines quandoque agrorum vel pratorum, locisq; vmbroſis naſcitur: ad hortos verò etiam transfertur, in quibus citò multumque luxuriat.

Cum flore Maio, Iunio, ac Iulio menſibus viget.

Alterum verò & huius genus habetur, foliis quoque oblongis & anguſtis veluti Oleæ: co- 2.

Draco ſylueſtris ſiue Ptarmice.

Ptarmice Auſtriaca.

liculis quandoque cubitalibus,faſtigiante in ſingulis flore eleganti mediocris magnitudinis, medium cuius diſcum XIIII.aut XV. oblonga orbiculariter cingunt foliola, diluto rubore purpuraſcentia,è capitulo hic prodit ſquamoſo. radix recta in altum deſcendit.

In campeſtribus ſuperioris Pannoniæ ſiue Auſtriæ,ac in Morauia non rarò occurrit.

De prioris autem nomine non omninò conuenit: Sunt qui velint Pyrethrum dici ſylueſtre: aliis verò Draco ſylueſtris aut Tarcon videtur eſſe ſylueſtre , quod magis placet: Nam Draconem foliis referre poteſt,cum Pyrethro autem ſimilitudinem habet nullam.

Leonhartus Fuchſius hanc Dioſcoridis Ptarmicen eſſe iudicauit: quadrant caules, folia, & floris forma : ſed florem odoratu vel acrem eſſe , vel ſternutationem excitare, nondum Belgis exploratum. Ptarmice ſiquidem, vt Dioſcorides ait, θάμνιον,ſiue exiguus eſt frutex; ramulos habens λεπτοὺς,tenues, multos,rotundiores,ſimiles Abrotoni, atque circa hos folia oblõga,qualia Oleæ, multa, in ſummo capitulum veluti Anthemidis paruum , rotundum, odore acre & ſternutationem excitãs. Poteſt autem in frigidis regionibus ignauior vis huius eſſe,quàm in calidioribus: In calidis ſiquidem omnia odoratiora & efficaciora,vt Theophraſtus ait,gignuntur. Ptarmices autem Plinius & Theophraſtus non meminerunt. quod ſuſpicionem nonnullis adfert , nullam eſſe πταρμικὴν propriè dictam , & eandem cum Struthio hanc eſſe.

Ptarmica. Πταρμικὰ ſiquidem generali voce Græcis dicuntur,quæcunque ſternutationem excitant:
Struthion. inter quæ & Struthion. Quod ſi ita ſe habet,eademq; ſit Ptarmice cum Struthio , ſylueſtris Draco nequaquam Ptarmice erit: nam Struthion ſpinoſa ſtirps eſt , caule ferulaceo , tenui, lanuginoſo; foliis Oleæ,vt Plinius lib.XIX.cap.III. ſcribit.qualis modò deſcripta non eſt.

Alteram Matthiolus pro Ptarmice quandoque etiam habuit,ſed poſtea mutata ſentẽtia, Fuchſij iudicium amplexus,priorem quoque pro Ptarmice habet,& hanc quaſi alteram eius ſpeciem facit.

Facultate autem & viribus Draco ſylueſtris hortenſi non eſt inferior : excalfacit & reſiccat: guſtu acris & feruens. Adduntur verò & Lactucis aliiſq; acetariis huius folia , quorum frigiditatem,veluti Eruca & Draco, corrigunt quoque ac temperant.

De Naſturtio. CAP. XIX.

Naſturtium hortenſe.

ANGVSTA, laciniata, ac diſſecta, non tamen magna Naſturtio ſunt foliola: cauliculi rotundi, pede altiores, floſculis primùm albidis, deinde valuulis paruis rotundiuſculis grauidi; in quibus ſemen ruffo colore rubens.

In hortis ſeritur: quocunque ſolo prouenit, præſertim ſi rigetur.

Quoduis anni tempus, excepta hyeme, ad ſationem eius commodum: celeriter enaſcitur: citò quoque in caulem aſſurgit, ac ſemen perficit. quod tamen ſeriùs ſatum eſt, non ita citò attollitur.

Græcis *κάρδαμον*: à quibuſdam & *κιννοκάρδαμον*: vt inter nothas voces habetur: Latinis Naſturtium: nonnullis verò mutuata, à Germanica & Gallica appellatione, voce Creſſio: Germanis **Kreß / & garten kreß**: Belgis **kerſſe / & hoffkerſſe**: Italis *Naſturtio*, & *Agretto*: Hiſpanis *Maſtuerço, morritort*, & *meſturço*: Gallis *Creſſon*, & *Creſſon du Iardin*: Anglis **Gardyn creſſys / aut Towne creſſys**: Bohemis **Zahradnij Rzericha**.

Naſturtium autem Latinis appellatum, vt Varro & Plinius ſentiunt, à naribus torquendis, quodque odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta prouocet.

Naſturtij autem herba acris & mordax eſt: potenter idcirco excalfaciens ac reſiccans: ſed minus tamen cùm adhuc virens & tenella eſt, propter aqueæ humiditatis admixtionem acrimoniam eius obtundente, adeò vt cum pane veluti obſonium, vt Galenus ait, hoc vti liceat: veluti non rarò apud Belgas, qui Naſturtio cum pane & butyro menſe Maio frequenter veſcuntur. Acetariis verò & inditur, veluti Draco & Eruca: atque huius cauſa maximè ſeritur. Facit eadem ad graue illud malum, quod Germani Scorbutum appellant: nec minor eſt huius, quàm vel Cochleariæ, aut Naſturtij aquatilis, in hoc morbo vis & facultas.

Semen Naſturtij multò acrius eſt quàm herba. calfacit & deſiccat ordine propemodum quarto: adurentis facultatis particeps, & inter rubefacientia ſiue *φοινιγμοὺς* non poſtremo eſt loco: proinde ad coxendicis dolores, alioſque veteres, qui rubefieri poſtulant, conducibile. Lienem cum melle impoſitum extenuare & reprimere Dioſ. ait: Cum aceto autem ac polenta iſchiadicis auxiliatur, & œdemata ac inflammationes diſcutit: lepras & impetigines abſtergit: furunculos, quos Græci *δοθιῆνας*, cum muria ad ſuppurationem ducit. Sorbitionibus admixtum quæ aſthmaticis exhibentur, craſſos thoracis humores valenter incîdit ac educit. Stomacho autem, referente Dioſcoride, inimicum eſt: aluum turbat: lumbricos pellit: lienem imminuit: menſes cit: fœtus enecat: venerem tamen excitat.

Ex alto delapſis aut præcipitatis datum confert: ſanguinem coagulatum diſſoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: ſudorem etiam mouet, vt recentiorum experientia inuentum ac comprobatum.

De Barbarea. CAP. XX.

BARBAREA Rapum ac Napum foliis æmulatur, quæ tamen læuiora, ac minus aſpera ſunt. caulis rectus, ſtriatus, cubitalis, qui à medio ferè ad faſtigium vſque tam ipſe quàm eius ramuli flores promunt luteos, ac ſiliquas oblongas, teretes, in quibus exiguum & colore ruffum ſemen. radix mediocriter craſſa & oblonga eſt.

In campis ac hortis in quibus olera ſerũtur, tum & alibi, veluti ſecus ſemitas ac vias quandoque naſcitur.

Tota hyeme viret: flores Maius, Iunius ſemen largitur.

Germani **Sant Barbaren kraut** nominant, Latinè Barbaream idcircò vocauimus: Belgis

Barbarea.

Pſeudobunium.

1.

Winter kerſſe dicitur, hoc eſt, Cardamum ſiue Naſturtium hybernū, quòd videlicet Naſturtij loco acetariis hyeme addatur: à nonnullis verò & Steencrupt/ à facultate qua aduerſus calculum pollere fertur.

Dioſcoridis autē ψευδοβούνιον, hoc eſt, falſum Bunium eſſe videtur. folia ſiquidem & ramulos cum floribus ac ſiliquis Napi fert, & guſtu acre eſt, quale Pſeudobunium eſſe ipſe ſcribit. Nō eſt autem Sideritis, aut aliqua eius ſpecies, vel Scopa regia, vt nonnullis viſum.

Cæterùm Barbarea valdè excalfacit ac reſiccat, vtpote ſapore acris, & Naſturtio facultate aſſimilis eſt. Acetariis verò & additur, hyeme præſertim, cùm Naſturtij copia deeſt: in quibus quod illud poteſt.

Medetur verò & eadem Scorbuto non minus quàm Naſturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac ſiccum, adeoque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculoſas harenulas diſſoluat ac expellat.

De Thlaſpi. CAP. XXI.

THLASPIOS tria genera noſtra obſeruauit ætas.

Primum latioribus eſt foliis atque oblongis, vtroque margine nonnihil inciſis: caule pedem alto non abſque adnatis ramulis; circa quos floſculi primùm albidi, poſtea verò planæ rotūdiuſ-

Thlaſpi latius.

Thlaſpi alterum.

culæ

Thlaſpi minimum.

culæ valuulæ, ſuperiore parte fiſſæ ac infractę; in quibus ſemen nigricás, acre, & feruens guſtu, allium etiam ſimul nonnihil reſipiens. radix tenuis eſt.

2. Alterius folia minora ſunt & acuminata: caulis ſimiliter ramoſus & paris altitudinis: cauliculi quoq; ramoſi: floſculi albidi: valuulæ planæ, rotundæ ac infractæ, ſed minores multò: ſemẽ acre, mordax, Naſturtio ſimile.

3. Tertium cauliculis tenuiſſimũ eſt, ſed magis ramoſum: folia exilia; valuulæ minimę: ſemen valde exiguum, non tamẽ minus quàm ſuperiorum, acre aut feruens.

Iuxta vias, ſæpè in agris, locis non raró ſaxoſis ac incultis Thlaſpi gignitur. In Bohemia ac Germania frequentia ſunt: Rheni ſaxoſam amant ripam. Galenus Thlaſpi in Cappadocia ac Creta natum commẽdat, ſed peculiariter ex Sauro aſportatum, quod optimum eſſe ait, & nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile. lib. 1. De Antidotis.

Thlaſpi cum maturo ſemine à menſe Iulio vſque in Auguſti finem reperitur.

Hoc herbæ genus Græci θλάσπι, à fructu qui ſcutum exiguum infarctum refert, nominant. Extant verò & alię eius inter nothas voces appellationes: vt, θλασπίδιον, σίνηπι περσικὸν, σίνηπι ἄγριον, μυΐτης, μυόπτερον, δασμοφῶν, βίζον, Scandulaceum, Capſella, Pes gallinaceus. Nec deſunt recẽtioribus ſua nomina, quibus Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum dicitur: Germanis Baurnſenff/ baurnkreſs/ wilder kreſs: Brabantis Wilde kerſſe/ boerren kerſſe / Gallis *Seneue ſauuage*.

Primum genus à nonnullis in Belgio Viſſelcruyt/ & Scorodothlaſpi: tertium à Germanis Byſemkraut/ hoc eſt Brabantis Beſſemcruyt, quandoque nuncupatur.

Dioſcorides & aliud præterea Thlaſpi à Crateua traditum refert, foliis latis, magnis radicibus. quod eſſe videtur vulgò Bolbonac dictum, ac lib. 1. Pempt. ſecundæ Violę latifoliæ nomine deſcriptum extat. *Thlaſpi. Crateuæ.*

Thlaſpios autem ſemen facultatem habet, vt Galenus ait, acrẽ: Internos abſceſſus rumpit: menſes mouet: fœtus enecat: per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadicis prodeſt: bilem per inferna & ſuperna acetabuli menſura potum expurgat; auctore Dioſc. Admiſcetur verò & antidotis veluti Theriace, & aliis eiuſmodi.

Draba ſiue Arabis aut Thlaſpi Candiæ.

De Draba ſiue Arabi.

CAP. XXII.

DRABA caule aſſurgit pedalis altitudinis, aut proceriore, in tenues ramulos ſparſo: foliis oblongis, anguſtis: faſtigiantibus muſcariis cũ floſculis è cæruleo rubroq; permixtis, vtriſq; dilutis, elegãter purpuraſcentibus. ſuccedunt thecæ paruæ infractæ, alterius

Thlaſpios magnitudine; in quibus ſemen ſimiliter acre veluti Naſturtij.

Huius verò & ſpecies quædam floſculis in vmbellis candidis, veluti Sambuci.

In Pannonia ſuperiore, Auſtria nunc dicta, locis incultis, & ſecus vias hæc naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus florem ac ſemen profert.

Græcis Δράβη dicitur, vel Ἀράβις facili lapſu ex Δ. in A: Latinis Arabis & Draba: à Plinio lib. XXVII. cap. IX. Dryophonon: vulgò Thlaſpi Candiæ.

Feruentis guſtus; ac potenter idcirco excalfaciens huius non minus quàm Thlaſpios ſemen eſt. Admiſceri verò idipſum aridum obſoniis, maximè in Cappadocia, Dioſcorides ait: herbam verò vnà cum ptiſana coqui, cui incocta ad crudorum humorum pectori inhærentium concoctionem & expurgationem conferre poteſt.

De Irione. CAP. XXIII.

Irio ſiue Eryſimum.

IRIO foliis ab vtraque parte profundius inciſis Erucam vel potius Sinapi refert. cauliculi tum & ramuli tenues ſunt, lenti admodum ac obſequioſi, ac flecti faciles; quibus adhęrent floſculi lutei, ac deinde ſiliquæ teretes, tenues, oblongæ, graciliores quàm Fœnogræci, in quibus ſemen exiguum veluti Naſturtij, feruentioris guſtus.

Locis ſaxoſis, iuxta rudera, ſecus ſemitas, aliisque incultis ac deſertis, ſubinde nonnihil humentibus reperitur.

Flores & ſemen & hæc Iulio & Auguſto perficit.

Irionem Græci ἐρύσιμον vocant: nonnulli verò & χαμαίπλιον, Chamæplium: Deſcribitur autem iſtud à Dioſcoride. Theophraſto autem aliud eſt Eryſimum: illud videlicet quod Dioſcorides Myagrum appellat, vt lib. 2. cap. XXIII. quartæ Pempt. latius ſcriptum eſt. Hallucinantur autem non parum, qui Irionem Verbenæ ſpeciem exiſtimant, & Verbenam feminam nominant.

At Irionis ſemen ſicuti guſtu Naſturtio apparet ſimile, ita, Galenus ait, & facultate igneum eſt & excalfactorium: eſt verò & ſimul extenuans. Facit autem ad thoracis rheumatiſmos, ſuppurationes, tuſſes, icterum, & coxendicum dolores cum melle delinctum. Vbi autem in eclegmate vti eo expedit, præſtat aqua maceratum refrigerari, aut linteo inuolutum, & maſſa piſtoria oblitum, peraſſari.

Bibitur verò & aduerſus mortifera venena, addit Dioſcorides, quod cum aqua & melle cataplaſmatis in modum impoſitum occultis proſit cancris, parotidibus, duritiis, & mammarum teſtiumque inflammationibus.

De Iberide. CAP. XXIIII.

MVLTIS tenuibus ramulis à cubitali cauliculo prodeuntibus Iberis luxuriat: folia ei parua, oblonga, anguſta veluti Naſturtij: floſculi ſecundum ramulos albidi, exiguæq; valuulæ, in quibus ſemen. radix longa, ſenſim attenuatur, intus foriſq; candida, ſapore acris.

Iuxta veteres muros, & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non niſi hortenſis eſt.

Græcis ἰβηρίς & καρδαμαντική: à nonnullis & Galeno λεπίδιον: à Plinio Latinè Hiberis, Naſturtium ſylueſtre, & ſimiliter etiam Lepidium. Aliud tamen & Lepidium latioris eſt folij Plinianum, proximo capite deſcribendum. Exiſtimatur verò & iſtud herba eſſe Grias dicta, de quo Apuleius cap. XL. cuius ad iſchiadicos vſus quoque eſt commendatus. *Grias herba.*

Iberis autem ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus, ſed minus eo deſiccat, auctore Galeno.

Radices, inquit Dioſcorides, calfacientes & adurentes, quæ vtiliter cum pinguedine porcina

Iberis.

cina ſalſa cataplaſmatis in modum iſchiadicis horis quatuor imponũtur; ſi deinde in balneum deſcendatur, & poſtea locus oleo cum lana perungatur. Quæ & latius à Damocrate aliquot carminibus explicantur apud Galenum lib. IX. De medic. ſecũdum locos his verbis extantibus:

Herba hæc vbique multaq́, frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritasq́, quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola,
Semper vireſcens, folius Naſturtij
Florentibus Vere, attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem aut rurſus ampliorem, ab hoc
Aeſtate pendent folia, donec multa hyemis
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo
Multum tenuem variumq́, valde cauliculum.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Vero ſimilem quàm maximè Naſturtio,
Hanc erutam larga ſatus cape copia
Aeſtate, nam tunc optima & fortiſſima eſt
Adhuc recens, ſiccata fit ſed debilior.
Tuſam hinc probè, (nam difficulter tunditur)
Pauca ſubactamq́, excipies axungia,
Cruriq́, toti & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & ſines duas
Horas mulieribus, viris ſed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine,
Nec ſmegmate vllo pinguiore collines,
Sudore ſed modico exiliente, in ſolium
Merges, iubens perferre, nam mordacitas
Ingens, caloris ſenſus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos lenter producito.
Illati enim quamuis manibus ſint plurimum,
Exibit attamen ſuis pedibus valens
Quicunque conſilium hoc bonum ſuſceperit.
Ad multum oleum miſcebis hinc vinum modicum:
Et concuties, & illines lotos eo.
Ac mox madore terſo & pinguitudine,
Totum teges crus mollibus tu velleribus,
Iubens obire aſſueta vitæ munia,
Quæcunque vult, & non grauatim ſuſcipit.
Hoc auxilium certum atque conſtans integrè eſt.
Et nullo alio adiiciendo ei ſimul indigum.
Quare dolore ablato adora radiculam,
Cuius beneficio tibi ſanitas data eſt.
Quod ſi tamen inde affectionis veſtigium
Quoddam ſuperſit, poſt repetes hoc præſidium,
Diebus vt multum decem his præteritis.

De Lepidio Pliniano. CAP. XXV.

LEPIDIO huic folia ſunt oblonga, lata, è cæruleo virentia, Laurinis maiora, molliorque, ambitu verò etiam crenata: caules cubito altiores, teretes, ac lenti; quorum ramulis floſculi adnaſcuntur candidi, ſemenque exiguum. radix albida, ſerpit & non nullibi progermi-

 nans

Lepidium Plinij.

L. latifolium L. sp. 899

nans ſtirpem multiplicat, veluti Rhaphanidis magnæ.

Apud Belgas temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere, in quibus diutinè radix viget: vmbroſa autem amat loca, & nõ omnino arida.

Vere folia erumpunt: Iunio ac Iulio apparent floſculi.

Deſcribitur iſtud Lepidiũ à Plinio lib. XIX. cap. IX. Exit, ait, in cubitalem altitudinẽ foliis Laurinis, ſed mollibus. Dicitur idem & à nonnullis Raphanus ſylueſtris, aut potius Raphanis ſylueſtris: item & Piperitis. Eſt tamen Piperitis etiam Capſicum, de quo mox. Germani Pfefferkraut nominant: Belgæ Peperkruyt: Galli *Paſſerage*: Angli Dittanner.

Huius autem folia, ſed præcipuè radices, vehementer quoque excalfaciunt, vtpote feruida & acria guſtu.

Inter vrentia, inquit Plinius lib. XX. cap. XVII. intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando; vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatrices vlcerum.

De Capſico. CAP. XXVI.

CAVLICVLVM promit Capſicum virentem, nõnihil ſtriatum, cubito quandoque longiorem: folia oblonga, latiuſcula, læuia, hortenſis Solani ferè ſimilia, ſed anguſtiora, ac ma-

Capſicum oblongioribus ſiliquis.

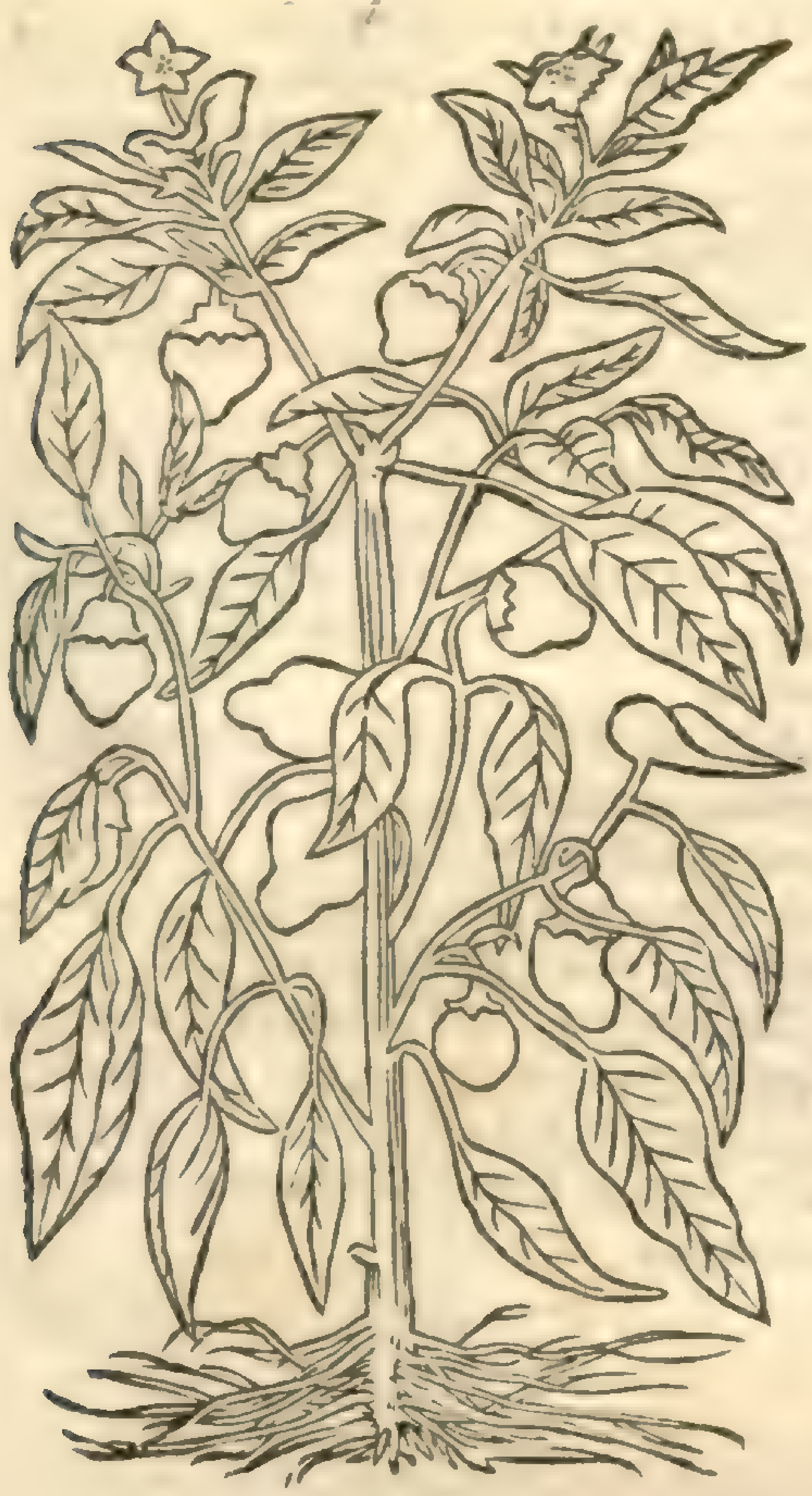
Capſicum recuruis ſiliquis.

gis

C. annuum, L. a Ger. emac. 364

Capſicum latis ſiliquis.

Capſicum minimis ſiliquis.

gis acuminata: ſecundum ramulos floſculi è foliorum alis apparent candidi, vt plurimum quinquefolij, vmbilico medio aſteriſci inſtar virente: ſiliquæ forma & magnitudine differentes poſtea ſequuntur; initio quidem virentes, ſed per maturitatem eleganti rubētis Corallij colore, ac nitore reſplendentes; in quibus exiguum planum, ex diluto luteo ſubalbicans ſemen, guſtu Piperis modo acre, veluti & ipſa eſt ſiliqua: Sunt autem hæ quandoque oblongæ, & inſtar digiti rectæ; aliâs oblongæ quidem, ſed corniculi modo recuruatæ: nónunquam latiores, & cordis turbinatam figuram referentes: rotundæ & ſphæroides etiam quædam ac minimæ; acredinis autem vehementia omnibus ſimilis.

Aliunde & ex Indiis aduectum apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur: ſed frequētius in fictilibus colitur, ſic etenim commodius transferri, & hyeme, quæ huic inimica eſt, ſub tectum deferri poteſt.

Tardè admodum, & ſub finem Autumni demum fructus in Germania maturitatem conſequuntur.

Appellatur autem iſtud ab Actuario Græcè καψικὸν: exiſtimatur verò & illud eſſe, quod ab Auicenna Zinziber caninum dicitur: à Plinio verò Siliquaſtrum, quod Piperis ſaporem magis quàm Panax refert; Piperitis idcirco & nominatur, vt lib. XIX. cap. XII. ſcriptum reliquit: Panax, inquit, Piperis ſaporem reddit, magis etiam Siliquaſtrum, ob id Piperitidis nomine accepto.

Recentiores ſubinde Piper vocant Indianum, aut Indicū: aliquando Piper Calecuthium, vel Piper Hiſpanum: Germani Indianiſcher Pfeffer/ Kalechutiſcher Pfeffer: Belgæ frequētius Breſilie Peper/ Breſilianum Piper: quandoque & Peper van Indien: Galli *Guinee*, aut *Poiure d'Inde, & de Breſil.*

Cæterùm excalfactorium vehementer ac pariter reſiccans Capſicum eſt, ad quartum vtriuſque qualitatis ordinem accedens; multò videlicet calidius ac ſiccius, quàm Zinziber caninum eſſe Auicenna tradit. Vtuntur autem nonnulli huius ſemine Piperis loco, ſed non rectè: nam malignum ac venenoſum quid obtinet, quo iocinori aliiſque viſceribus incommodat. Auicenna Zinziber caninum canes ſcribit interimere.

De

De Pſeudocapſico. CAP. XXVII.

Pſeudocapſicum.

PSEVDOCAPSICVM altius ac fruticoſius eſt quàm Capſicum: caules eius quandoque bicubitales, lignoſi, ramoſi: folia oblonga, latiuſcula, læuia, longiora anguſtioraque quàm hortenſis Solani: flores candidi: fructus rotundus, rubens, dilutius tamen quàm Capſici: ſemen in hoc planum nullius aut exigui guſtus.

Peregrina etiam ſtirps, quæ & in fictilibus à Belgis alitur. Diuturnioris auté quàm Capſicum vitæ eſt, & pluribus annis ſupereſſe poteſt, ſi hybernis menſibus à frigore caueatur.

A Capſici ſimilitudine Pſeudocapſicum nomen inuenit: Sunt qui Solanum rubrum, aut Solanum lignoſum eſſe velint: Sed Solani non eſt ſpecies. Hiſpani *Guindas de las Indas* appellant.

Temperie autem Pſeudocapſicum cum Capſico non conuenit: non excalfaciens ſiquidem eſt, ſed refrigerans. Quæ autem præterea eius ſint facultates nondum exploratum.

LIBRI QVARTI PEMPTADIS QVINTÆ
FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTÆ LIBER QVINTVS,

DE CARDVIS.

PRÆFATIO.

CARDVORVM varia eſt materia. ad Olerum genera referri poteſt: Cinara, Scolymus. Carlinæ radix ad multa vtilis medicamentis annumeratur. Inter medicas herbas Carduo etiam Benedicto locus, veluti & Eryngio, ac aliis nonnullis. Venenatis accedit Chamæleon niger.

Cùm igitur ad vnum aliquod genus, vel claſſem aliquam à nobis inſtitutam referri hac de cauſa nequeant, nec ſeparari eos conueniat, in quintum huius Pemptadis librum digeſtos, veluti Parerga olerum hiſtoriæ ſubiunximus, atque in hunc recepti, ſtirpium earum hiſtoria, quæ ad herbarum cenſum pertinent, finem imponunt. Reliqua enim ſexta Pemptas frutices & arbores proponit ac proſequitur.

DE ACANTHO.

CAPVT I.

Acanthus ſatiuus.

Acanthus ſylueſtris.

ACANTHI duo genera: vnum aculeatum & ſpinoſum, vereq́; ἀκανθώδεις: alterum læue, ſpinis carens. quod à ſimilitudine cum priore Acanthi quoque nomen & appellationem accepit. hic hortenſis ac ſatiuus; ille ſylueſtris.

Satiuo Acantho ampla, læuia, ſubnigricantia ſunt folia, profundis ab vtroque margine, & frequentibus inciſuris ſinuoſa; inter quæ medius erectus aſſurgit caulis craſſus, compluribus floribus à medio ordine digeſtis adornatus, colore candidis, forma oblõgis, qui duobus veluti

nucamen-

nucamentis, vno ſuperiore, altero inferiore muniuntur. ſequuntur valuulę, in quibus ſemen latum. radices foris nigricant, intus candidæ, lentoq; ſucco plenæ, in plures diuiduntur propagines, quæ vti latè ſerpunt, ita ſubinde progerminant. Tam pertinacis autem hæ ſunt vitæ, vt quantulacunque earum relicta pars ſtirpem non rarò etiam progignat.

Syluestris Acanthus caule, faſtigio acuminato, floribusq; cincto, florum colore ac ſpecie, tum & ſemine ſatiuum refert, ſed tamen breuior ac humilior: folia ſimiliter ampla, multis inciſuris laciniosa, ſed haudquaquam læuia, verùm frequentibus aſperis, duris ſpinis circa marginum crepidines horrentia.

Satiuum Acanthum Dioſ. in petroſis, riguis, ac etiam in hortis naſci tradit: in vtraq; Germania temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere.

Syluestris in maritimis quibuſdam Italiæ locis reperitur. Huius folium, flores, ac ſemen olim ad me in Belgium miſit Clariſſimus vir Alfonſus Pancius Ferrarienſis Ducis Medicus, & ſimplicium ac Medicinæ, dum viueret, profeſſor.

Vterque Acanthus æſtiuis floret menſibus: ſemen ſub Autumnum perficitur. radix reſtibilis; ſubinde tamen hyeme in vtraque perit Germania, ſi rigidior fuerit.

Græci ἄκανθων nominant: Latini nomen ſeruant: Acanthus tamen generaliter omnem ſpinam ſignificat: Per Antonomaſiam autem iſte Acanthi nomen accepit.

Satiuus ſiue hortenſis Acanthus παίδερως quoque appellatur, & μελάμφυλλος Galeno, Oribaſio, & Plinio auctoribus: Plinius verò & hunc Acanthum læuem nominat, ac topiariam & vrbanam herbam eſſe refert. Dicitur à quibuſdam Branca vrſina: (alij Spondylium Brancam vrſinam vocitant:) Italis *Acantho*, & *Branca orſina:* Hiſpanis *yerua giguante.*

Huius Acanthi folia in epiſtiliis columnis, ac aliis operibus, poculorum etiam anſis veteres ſculptores olim imitati ſunt: vti inter alios Virgilius vel ipſe teſtatur Bucolicorum Ecloga tertia:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus Acantho.

Item & Theocritus Eidyllio primo:

παντᾶ δ' ἀμφὶ δέπας περιπέπταται ὑγρὸς ἄκανθος.

Alter Acanthus ſpinis horrens ἄγριος ἄκανθος, & ſyluestris Acanthus nominatur. atque hic propriè ἄκανθα ſiue ſpina dici poteſt; quo nomine Acanthus pleriſque dictus reperitur. Eſt tamen & alia Acantha frutex ſpinoſus, cuius, vt Herodotus & Theophraſtus aiunt, lachryma gummi eſt. ad cuius fortaſſis differentiam, Herbacantha hoc Acanthi genus à nonnullis dictum. Reperitur & inter Acanthi appellationes Mamolariæ vox, item & Crepulæ, ſed cui, ſyluestrine an ſatiuo, debeatur, non expreſſum.

Cæterùm Acanthi ſatiui folia temperie in calidi & frigidi medio quaſi conſiſtunt, nonnihil humida, emollientem ac leuiter digerentem facultatem, veluti Maluæ, obtinent. Enematis idcircò non minus quàm Maluæ vtiliter incoquuntur. Radix, auctore Galeno, reſiccatoria magis eſt.

Dioſcorides ait, ab igne vſtis & luxatis artubus has impoſitas ſubuenire: potas vrinas ciere, & aluum cohibere: ruptis, conuulſis, tabidisque prodeſſe. Proſunt autem tabidis ſanguinem ſpuentibus, tum ex alto delapſis, ab ictu, aut conatu aliquo ſupra vires læſis non minus, quàm Symphiti maioris radices, quas ſubſtantia, lento ſucco, & qualitate proximè referunt.

De Acanthio. CAP. II.

1. ACANTHIO magna, longa, lataque ſunt folia, vtrinque inciſuris diſſecta, & acutis duriſque ſecundum marginum crepidines ſpinis horrentia, quæ molli lanugine tota candicant; è quibus medius caulis aſſurgit procerus, ſupra duos cubitos altus, adnatis membranis anguloſus ac ſpinoſus. capitula ſimiliter ſpinoſa, ac acanacea in caulis ac alarum faſtigiis eminent; flores ex multis purpurei coloris ſtaminibus, hæc proferunt. ſemen ſuccedens lanugine conditur, oblongum, glabrum, diluti punicei coloris, minus quàm Cnici. radix alta, candida, dura, ac lignoſa, fibris non deſtituitur.

Naſcitur in vtraque Germania ſecus vias, tum & alibi.

A Iunio in Auguſtum vſque floret; altero à quo enatum eſt anno: interea & ſemen maturitatem conſequitur; quo maturo perit, vt plerique & alij Cardui, quibus non diuturnior eſt vita, quàm ad ſeminis vſque perfectionem.

2. Huic autem & ſimilis Carduus, foliis quoque candicantibus, & ſecundum margines & angulos ſpinoſis, ſed anguſtioribus, tenuioreque ac non ita denſa lanugine obſitis: caules alti veluti prioris. capitula minora quàm ſuperioris, longioribus pediculis inſiſtunt, & innocentioribus ſpinis horrent. flores purpurei ac ſtaminei ſunt, veluti prioris.

Habe-

Acanthium.

Acanthium alterum.

Habetur autem iſte Carduus pro eo, qui Græcis ἀκάνθιον dicitur, quod Dioſcorides foliis deſcribit per extremitatem aculeatis, & araneoſa lanugine obductis, ex qua collecta & neta veſtes ſimiles bombycinis parari queant. Germanis **Weiß wege diſtell**: Belgis **Witte wech diſtell**: Gallis *Chardon argentin*: Anglis **Ote thiſtell**/vel **Cotton thiſtell**.

Dioſcorides, folia vel radices huius ad remedia Opiſthotoni bibuntur, ait. Galenus excalfactoriæ facultatis hæc eſſe, ex eo ſentit.

De Carduo Leucographo. CAP. III.

SVPERIORI Acanthio foliorum magnitudine non cedit Carduus Leucographus. folia ſiquidem eius magna, lata, ampla, ambitu crenata, multis duris ac aſperis ſpinulis ſtipata, veluti Acanthij, ſed lanugine carent, omninò glabra, dilutè virentia, notis ac lineis variè ductis iiſque candidis ac lactei coloris maculata: caulis altus, digito craſſior: flores è capitulis ſpinoſis ſtaminei ac colore purpurei: ſemen lanugini implicatum Acanthij ſimile.

In hortis in quibus olera ſeruntur, non rarò & ſecus vias locis incultis exit.

Floret ſemenque facit eodem quo Acanthium tempore.

Vulgò Carduus lacteus, & Carduus Mariæ nuncupatur: Germanicè **Mariendiſtell**/ **frauwen diſtell**: Belgicè **Onſer vrouwen diſtell**: Gallicè *Chardon de noſtre Dame*: Anglicè **Our Lady thiſtell**.

Leucographus autem haud propriè dici poteſt, à candidis foliorum notis ac lineis. Meminit Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucographidis herbæ. ſed qualis ea ſit non expreſſit; difficile idcirco fuerit hanc cum Carduo Leucographo eádem eſſe aſſerere. Exiſtimatur verò hic Carduus eſſe Spina alba, Græcis ἄκανθα λευκὴ dicta, quæ à λευκακάνθᾳ differens eſt, & ſpuriis vocibus etiá ἀγριοκινάρα, σοδακίτης, ἐρυσίσκηπτρον, ῥῆγμα, & Carduus ramptarius vocatur, ab Arabibus Bedoard ſiue Bedeguar Matthæo Syluatico teſte. Deſcribitur autem hæc ſpina à Dioſcoride foliis Chamæleonis albi anguſtioribus & candidioribus, ὑποδασέσι ſiue ſubhirſutis: talia autem cùm Cardui Leucographi non ſint, legitimam Spinam albam eſſe, non ſatis etiam conſtat. ἄκανθα λευκὴ.

Cæterùm Cardui Leucographi folia tenera, demptis ſpinis, aliquando oleribus non in-

Carduus Leucographus.

1.

2.

commodè adduntur. ad quæ pręterea vtilia, incognitum eſt.

Galenus Spinæ albæ radicem deſiccatoriam eſſe inquit, & modicè adſtringentem; Cœliacos & dyſentericos idcircò adiuuare; ſanguinis reiectiones cohibere: œdemata cõtrahere: dentium dolores lenire, ſi decocto eius colluantur. Semen eius tenuis eſſentiæ ac calidæ facultatis eſſe; itaque potui datum conuenire iis qui conuelluntur. Dioſcorides autem epotum ſemen conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis ſcribit auxiliari: & geſtatum pro amuleto, tradi ſerpentes abigere.

De Carduo ſphærocephalo.

CAP. IIII.

SPHÆROCEPHALI reperiuntur complures Cardui.

Vnus caule eſt præalto: foliis laciniosis, magnis, longis, latis, profundius inciſis, graueolentibus, ſuperiore parte virentibus, inferiore verò candidioribus ac lanuginoſis. floſculi è globoſo & abſolutæ rotunditatis capitulo in cauliculorum faſtigiis exeunt candidi, exigui, ſtamine in medio cæruleo. ſemen oblongum, nonnihil hirſutum, mediocris longitudinis. craſſa & ramoſa radix.

Alter acutus Sphęrocephalus folia habet minora, at ſpinoſiora: capitula quoq; globata; ſedè quibus, præter flores, longæ quædam & duræ eminent ſpinæ.

Carduus ſphærocephalus.

Carduus ſphærocephalus acutus.

Tertius primo forma figuraque ſimilis,ſed longè minor,& floſculi eius ad cæruleum magis accedunt colorem. 3.

Minimus eſt quartus,foliisque acutiſſimis ac ſpinoſiſſimis: capitulo exiguo ; cuius floſculi,vt primi, albidi ſunt. 4.

Referri huc & alius quidam poſſe videtur,ſed tamen capitulo minus globoſo,compreſſiore videlicet ac ſuperius latiore,e quo floſculi cærulei. tenuis,huic caulis eſt, exiliſque lanugine candicans: folia oblonga , vtrimque ſimiliter laciniatim diuiſa, & ad ſingulos angulos ſpinis munita. 5.

Sua ſponte nati in Germania Cardui iſti non reperiuntur. Memini verò olim hos videre in horto Petri Goudebergi Pharmacopœi Antuerpienſis: Prior verò & in aliorum hortis frequenter ſeri ſolet.

Priorem Fuchſius quandoque Chamæleonem nigrum facere ſtuduit, ſed poſtea rectius ſentiens,Spinam peregrinam nuncupauit. Valerius Cordus Sphęrocephalum appoſitè appellauit: conuenit & reliquis idem nomen,nam orbiculatum ſphæræ inſtar capitulum habent. Quintum autem plerique eſſe volunt,quem Matthiolus pro Spina alba proponit.

Cęterùm de temperatura & facultatibus Sphęrocephali Cardui nihil compertũ habetur.

De Eriocephalo Carduo. CAP. V.

Carduus Eriocephalus.

ERIOCEPHALVS. Carduus caulibus aſſurgit craſſis & altis: folia eius lacinioſa,magna,ſpinoſa,prona parte candidiora.capitula rotunda multa, tenui, candida, molliq́; lanugine conueſtiuntur, emicantibus vndequaque exiguis pungentibus aculeis; ſuperius verò ſtamineis purpureis floribus. ſemen ſplendens & oblongius, vti multis Carduis.

Aliunde in Belgium hic venit: fertur cõpluribus Hiſpaniæ incultis locis reperiri;ſed tamen breuior,humilior,ac minor,quam in Germaniç inferioris hortis; in quibus luxurians, altior atq; omnino amplior naſcitur.

Eriocephalus,à capitulo lanoſo, alio deſtitutus nomine appellatur. Videtur nonnullis eſſe, quam Barptolomæus Vrbevenetanus & Angelus Palea Franciſcanæ familiæ fratres Coronam fratrum nominari referunt: Sed ab Eriophoro multùm differens hic Carduus eſt,vt ex iis,quę de Corona fratrum ab ipſis ſcripta,manifeſtum. Quæ ſic habent: In confinibus Regni Aragoniæ,verſus Regnum Caſtellæ reperimus aliud Cardui genus,quod copioſè ibi iuxta viarum ſemitas,& in triticeis campis naſcitur.

Quod quidem habet folia ſuper terram expanſa,ſimilia foliis Carlinæ. Caret caule omnino, & producit capita plura; taliter ordinatè compoſita: videlicet vnum magnũ caput, echino marino ſimile eſt in medio, ac immediatè radici annexum,&circum circa ipſum octo,nouem,vel decem,& aliquando plura, pauciorave capitula, Nucis Iuglandis & ampliore magnitudine ſic contigua,quòd vnum tangit aliud, omniaq; terræ adhærentia,&c. Et dum baculo effodiebamus ex ipſis plantam vnam,tranſeuntem quędam ruſticum interrogauimus, an ſciret nomen illius plantæ.Qui vulgari ſuo idiomate nomen indicans,idem eſt quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis viſum eſt non diſconueniens eſſe rei. Quia caput magnum ſtat tanquam pater,capitula verò tanquam filij eius, & fratres in modum coronæ ſtant circundantes ipſum patrem,&c. Demum effoſſa ex parte radix, baculi groſſitiem habens,tenera,alba,& cum quadam adſtrictione iucundi ſaporis erat: hæc illi.

De Eriocephali verò facultatibus nihil quoque adferri poteſt.

De Cinara. CAP. VI.

Cinara.

CINARÆ nulla quidem verè genera ſunt: nam aculeata & ſpinoſa (Carduum vocant) non niſi degenerans Cinara eſt; ex eiuſdem ſiquidem ſtirpis ſemine vtraque tam ſpinoſa quàm non ſpinoſa enaſcitur.

Folia autem Cinaræ ampla, magna, oblonga, & lata ſunt, profundis inciſuris ab vtroque latere laciniata, ſpinis carentia, aut omninò paucis obſita, è viridi cineritio colore candicantia. caulis cubito altior, faſtigio fructum profert globoſum; Pini cono initio ſimilẽ, ex multis videlicet compactum ſquamis; quæ fructu grandiore facto diſſoluuntur ac ſuperius virent, interius verò ac inferius carnoſæ ſunt & albidæ: pandente verò ſe & ipſo cono flos prodit ſtamineus ex ſubcæruleo colore eleganter purpureus. ſemen oblongum, maius & craſſius quàm Cardui Leucographi; mollibus ac lanoſis pilis ſubeſt, qui intra fructum continentur. radix craſſa, mediocris lõgitudinis.

Carduus ſiue ſpinoſa Cinara à priore non differt, niſi quòd foliorum huius omnes anguli, ac coni ſquamæ, duris, pungentibus ſpinis armẽtur. vnde & Cardui nomen meritò accepit.

Colitur autem Cinara in hortis: ſtercoratam & ſolutam terram diligit; quamuis & in pingui poſſet melius prouenire.

Serenda eſt circa Calẽdas Martias Luna creſcente ſi fieri poteſt: ſemina in area ſpatio ſemipedis diſcreta, non altè imprimenda ſunt, ſed tribus digitis comprehẽſa mergantur, donec ad primos articulos terra peruenerit: tunc leuiter terra operiantur, & herbis liberentur aſſiduè. Cacumina ſeminum ſi confracta fuerint ſpinis carebunt. Circa Calendas Nouembris, (vel etiam citius in Germania,) planta deprimenda, multoq; cinere ſtercoranda: Id enim genus ſtercoris huic oleri videtur aptiſſimum. Singulis annis à caudice auferendæ ſunt plantæ ſiue ſoboles, cum aliqua tamen radicis parte vellendæ, quæ circa Autumni æquinoctium diſponendæ ſunt, Columella & Palladio auctoribus.

A cinere, quo ſtercorari amat, Cinara dicta: Galenus Κύναρον quoque Græcè appellat, ſed per κ & υ prima ſyllaba: Italis *Carcioffi*, *Archiocchi*: Hiſpanis *Alcarrhoſa*: Gallis & Belgis *Artichaux*: vnde & Articocalus, & Articoca à nonnullis nuncupatur: Germanis Strobildorn.

Spinoſa Cinara non modò vulgò, verùm & à Palladio Carduus vocatur: Italis *Cardo*: Hiſpanis *Cardos*: à Gallis *Chardõs*. Scolymum autem hunc eſſe Dioſcoridis, Leonharto Fuchſio, & pleriſque aliis viſum fuit. Scolymus autem Dioſcoridis folio eſt Chamæleonis aut Spinæ albæ: caule multum folioſo: capite ſpinoſo. Cinara autem huiuſcemodi non eſt, & nec illa quidem quæ ſpinoſa: Nam tametſi caput ſpinoſum illi ſit, caulem tamen non habet multum folioſum, ſed ſæpè foliis viduum, vel vno aut altero tantumdem folio ornatum.

Cactus. Conuenit magis Cinara cum eo qui κάκτος à Theophraſto ac Plinio dicitur, tametſi per terram repentes caules à radice non emittat. folia habet lata & ſpinoſa: deſquamatæ ſiue detracto cortice, foliorum mediæ coſtæ edules ſunt, & fructus, exempta cum ſemine lanugine, veſcendus; quodq; ſubeſt, Palmæ cerebro teneritudine haud inferius. Quæ de Cacto Theophraſtus & Plinius referunt.

Quod autem de caulibus ſcribunt mox in terram à radice miſſis, qui eſui ſunt idonei, fortaſſis foliorum ſunt coſtæ, quæ ſublatis vtrimque folioſis additamentis (quemadmodũ menſis inferuntur) caulem referre poſſunt. Niſi vel in Sicilia, vbi tantum Theophraſti ætate naſcebantur, & caules quoſdam ἐπιγείους, ſiue in terram procumbentes, & alium erectum quoq; proferat: poſtea verò in Italiam aut Germaniam translatus ἐπιγείους illos emittere deſinat: Solum ſiquidem ac cælum ad ſtirpium mutationem plurimum poſſe, non modò Theophraſtus auctor; ſed & ipſa rerum experientia oſtendit. De Cacto verò hæc Theophraſtus.

Κάκτος

Κάκτος in Sicilia tantùm naſcitur, ſtatim à radice caules in terram procumbentes emittit, folio lato atque ſpinoſo, caules deſquamati cibo idonei ſunt, paululum amaricantes, qui in muria aſſeruari queunt. alium verò & caulem producit, quem πτέρνικα vocant, is quoque cibo aptus, ſed reſeruari nequit, περικάρπιον ſiue fructus ſpinoſa facie, exemptis lanuginoſis ſeminibus, veſcendo eſt, & Palmæ cerebro ſimilis, σκαλίαν appellant, (Plinius Aſcaliam legit:) Athenæus Ἀσκάληρον.

Ipſius autem Cinaræ fructus exteriorum ſquamarum vngues, hoc eſt, inferiores albidæ craſſioresque partes, tum & ipſius medius diſcus cui papposum ſemen inſidet, & cruda cum pipere & ſale; frequenter verò cum pinguium carnium iure addito pipere decocta eduntur, ac inter delitias habentur, gulæq; venerisq; incitamenta. Sic & foliorum mediæ ſpinæ ſiue coſtæ culturæ mangonio candidæ teneræq; factæ magno apparatu menſæ vnà cum bellariis inferuntur: manduntur verò ſale & pipere additis veluti crudæ Cinaræ. Vtraque autem praui ſunt ſucci.

Cinara ſiquidem ſuccum in ſe continet bilioſum copioſiorem, ſubſtantiam verò habet duriorem, adeò vt ex hac ſuccus melancholicus, ex illo verò tenuis ac bilioſus gignatur: auctore Galeno in lib. De aliment. facultatibus. Præſtat autem ipſam elixam mandere. Foliorum autem coſtæ omninò durioris ſubſtantiæ, crudum & melancholicum ſuccum corpori conferunt, & flatulenti multum obtinent.

De Carduo Chryſanthemo, ſiue Scolymo Theophraſti.

CAP. VII.

Carduus Chryſanthemus.

Cardui Chryſanthemi altera icon.

CHRYSANTHEMO Carduo caules à radice ſubinde complures efferuntur rotundi ac ramoſi. folia autem hos conueſtiunt oblonga, pulchrè virentia, vtroque latere profundius inciſa, ac ſpinis per angulos horrentia. flores à foliorum alis è paruo acanaceo capitulo folioſi prodeunt, Cichorij floribus perſimiles, ſed auri colore lutei, latum, planũ, paleaceumq; ſemen, non magnum, nulla lanugine implicitum ſuccedit. radix longa, digitalis craſſitudinis, dulcis ac mollis, eſuiq; idonea; qua & ſues delectantur. Effluit autem ex hoc Carduo, quacunque parte vulnerata, albidus & lacteus ſuccus.

In Belgij hortis ſatum cognouimus. Petrus Bellonius in Creta frequentem eſſe ſcribit:

tum & in Italiæ pleriſque locis gigni. Cluſius in Hiſpaniæ, & præſertim regni Caſtellæ agris à ſe repertum refert: & circa Monſpelium; paucioribus tamen ramis & altius aſſurgentem.

Diutinè & ſerò in Belgij hortis floruit; à menſe videlicet Iunio ad Autumnum vſque.

Chryſanthemus autem iſte Carduus à Theophraſto σκόλυμος nuncupatur. Quæ etenim de Scolymo lib. VI. & VII. apud hunc leguntur, ea Chryſanthemo huic omnino quadrant: Scolymus, ait, ſolſtitio floret: pulchrè diuque floret: radicem veſcendam cùm decoctam tum crudam obtinet, & dureſcens lacteum emittit ſuccum. Gaza Carduum nominat. Meminit verò & huius Plinius lib. XXI. cap. XVI. Scolymos, inquit, Carduorum generis ab iis (Acorna videlicet & Atractili) diſtat, quòd radix eius veſcẽdo eſt decocta. Item lib. XXII. cap. XXII. Scolymũ in cibos recipit Oriens, & alio nomine λειμώνιον appellat. Quod & Theophraſtus lib. VI. innuere videtur. vbi etenim φυλλάκανθα, hoc eſt, foliis ſpinoſa recenſet, addit: σκόλυμος ἢ λειμωνία.

Scolymus Theophraſti.

Facit tamen Plinius & alterius Scolymi mẽtionem, quem ait florem mittere purpureum, & inter medios aculeos celeriter caneſcere, & cum aura abire: lib. XX. cap. XXIII. Qui haud dubiò differens eſt à Carduo Chryſanthemo, hoc eſt, Theophraſti Scolymo, atque illo, de quo prius. Ita duo apud Plinium Scolymi. vnus radice eduli: alter flore purpureo papposo, & celeriter caneſcente.

Scolymus verò & à Dioſcoride deſcribitur, ſed hic cum Theophraſti Scolymo haud conuenit: vnus autem eorum eſt qui à Plinio referuntur: vt infrà latiùs oſtendetur.

Sed ad Chryſanthemum conuertatur oratio. Hunc Cretæ inhabitatores, veteris veſtigia nominis retinentes, Aſcolymbros vocant: Itali *Anconitani Riuci*: Romani *Spina borda*: ab Hiſpanis *Cardon Lechar*: à nonnullis verò & Glycyrrhizon, id eſt, dulcis radix. Sunt qui velint Eryngium eſſe à Vegetio in arte veterinaria nuncupatum, qui falluntur. Nam Eryngium illud, de quo Vegetius, Marinum eſt Eryngium: de quo paulò pòſt agendum.

Porrò Scolymi huius radix & tenera folia, quæ ſubinde eduntur, ſtomachum mediocriter iuuant, ſed nutrimentum habent pauciſſimum, ipſumque tenue & aquoſum, Galeno auctore. Plinius radicem huius Eratoſtheni laudatam eſſe ait in pauperis cœna: vrinam verò & ciere præcipuè tradi: ſanare lichenas & lepras ex aceto: venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: item graueolentiam alarum emendare radicis emedullatæ vnciam in vini Falerni heminis tribus decoctam ad tertias, & à balneo ieiuno, itemque poſt cibum cyathis ſingulis potam. Quæ poſteriora verba, Dioſcorides quoque de ſuo Scolymo habet; ex quo Plinius hæc tranſcripſiſſe videtur.

De Carlina ſiue Leucacantha. CAP. VIII.

1. CARLINÆ valdè ſpinoſa ſunt folia, vtroque margine frequentibus ſectionibus profundius inciſa, & per angulos duris multumq; pungentibus ſpinis communita, quorum mediæ coſtæ ſubinde rubent: caulis dodrantalis aut altior, vnicum vt plurimum proferens capitulum, exteriore circuitu ac ambitu echini Caſtaneæ inſtar ſpinoſum; quo ſuperius patente, flos exit latus, medio diſco ex multis ſtaminibus farctus; quem paruula oblonga foliola cingunt, ſæpè albicantia, rariſſimè rubentia: ſemen tenue & anguſtum ſubeſt. radix oblonga, digitalis craſſitudinis, ſubnigricans, adeò rimoſa, vt ſciſſa videatur, odorata, guſtu nonnihil amaricans.

2. Huius verò & altera ſpecies caule carens; foliis quoque valdè ſpinoſis, alterius ferè ſimilibus, circumquaque per terram procumbentibus; inter quæ medium orbiculatum erumpit capitulum, exterius eodem ſpinoſum modo, ſed maius, cuius flos medio ſtamineus rubentibus foliolis, quandoque verò candidis ambitu circumſeptus eſt. Sereno autem cœlo cùm huius, tum & ſuperioris flos explicatur lateque patet: nubilo verò veluti ſe recludens contrahitur. radix huius oblonga quoque & odorata, ſed albida, ſolida, non rimoſa, aut fiſſa, ſapore verò etiam minus acris aut amaricans; atque idcircò Medicinæ minus expetita.

Naſcuntur ambo in montibus altis, locis deſertis, ac quandoque ſecus vias: ſed quæ caulem fert Germaniæ frequentior.

Iulio & Auguſto, tum & ſerius quandoque florent ac ſemen maturum proferunt.

1. Prior Carlina & Cardopatium, ac à nonnullis Carolina dicitur; à Carolo Magno primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus huius radice liberatus & præſeruatus à peſte olim fuiſſe fertur: Germanis Eberwurtz: Belgis, Gallis, ac aliis quoque *Carline*. Dioſcoridis eſt λευκάκανθα: conueniunt radices validæ & amaræ: reſpondent quoque facultates, vt mox referetur. Appellatur verò Leucacãtha & aliis, ſed nothis vocibus, πολυγόνατον, φύλλον, ἰσχιάς, à Romanis Gniacardus, à Thuſcis verò Spina alba. Differens tamen ab ea ſpina, quam Dioſcorides ἄκανθαν λευκήν, hoc eſt, Spinam albam facit: De qua etiam ſeorſim ſcribens, vires quoque cuique ſuas, & diſſimiles quidem, tribuit.

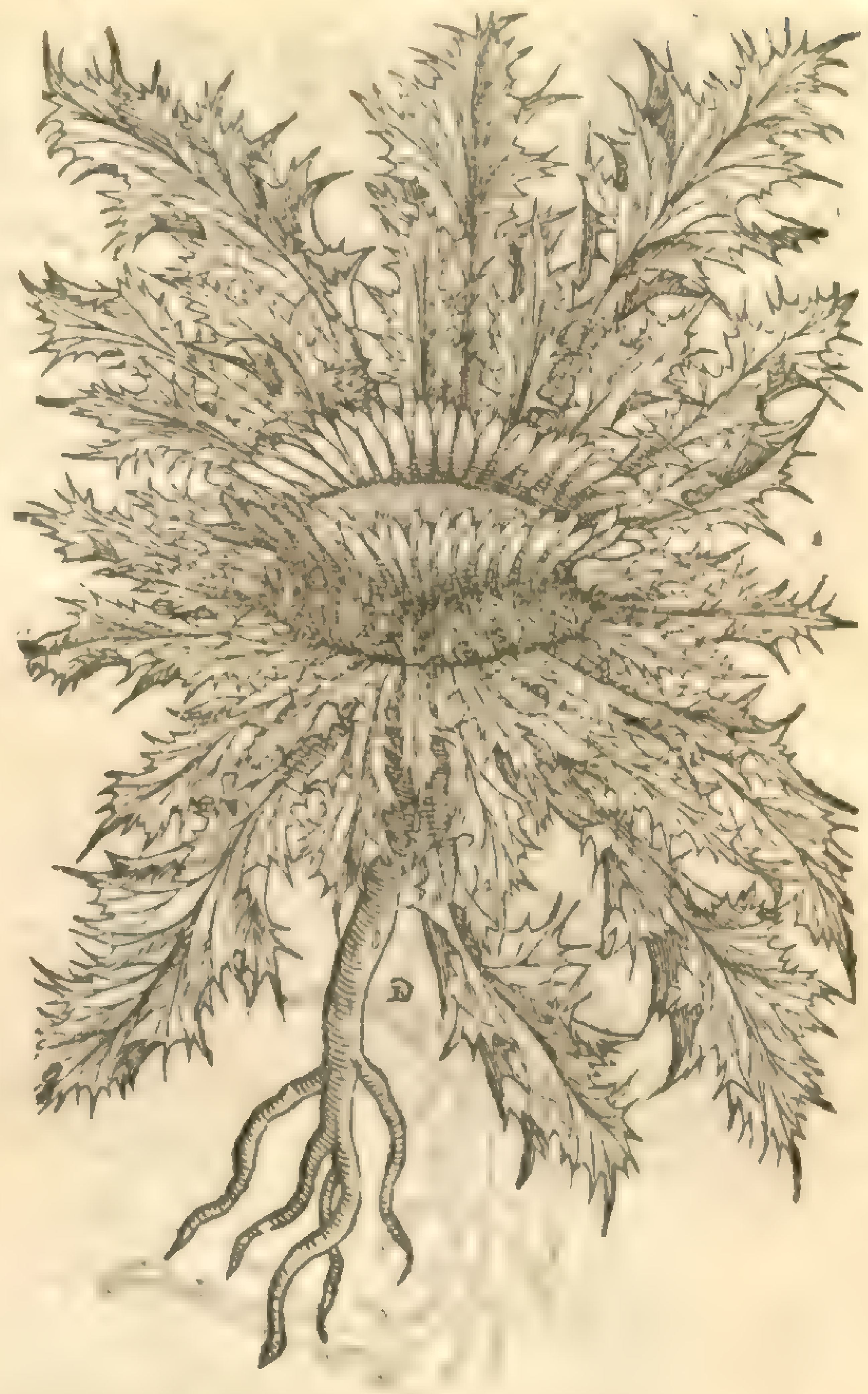
Leucacantha.

Alteram

Carlina ſiue Leucacantha.

Carlina altera.

Alteram verò & Carlinam recentiores faciunt: & Carlinam humilem, vel minorem appellant. Falluntur autem non parum, qui ambas ad Chamæleones referre ſtudent: In Italia ſiquidem, Germania aut Gallia nuſquam Chameleones naſcuntur, vt vnus, pro multis, teſtis eſt Petrus Bellonius lib. ſingularium primo: qui quantum diſcriminis inter Carlinas ac Chamæleones ſit, ſatis oſtendit, quod & ex Chamæleonum ſubſequente deſcriptione manifeſtum fiet. 2.

At Carlinæ radix, cuius præcipuè vſus eſt, ſecundo ordine ſatis intenſo excalfacit: & cum partium ac ſubſtantiæ tenuitate, tertio ordine reſiccat. ſudores verò etiam mouet: ventris tineas ac lumbricos pellit: venenis omnibus reſiſtit: peſtis contagia non modò arcet, ſed & eandem curat ſi tempeſtiuè propinetur: commanducata dentium dolores ſedat: iocinoris ac lienis obſtructiones aperit: vrinas cit: menſes promouet: hydropicis confert: datur & ex alto delapſis ac cæſis.

Atque his ſimilia de Leucacantha Dioſcorides habet: Leucacantha, inquit, prædita eſt radice Cypero ſimili, amara ac forti, quæ commanducata dentium dolores ſopit. Decoctum eius cum vini cyathis tribus auxiliatur aduerſus veteres laterum dolores: iſchiadicis item, ruptis ac conuulſis. Succus verò & eadem poteſt epotus.

De Carlina ſylueſtri. CAP. IX.

CAVLE aſſurgit ſylueſtris Carlina dodrantali vel altiore in ramulos aliquot diſtributo: foliis oblongis, marginibus aſperis ac valde ſpinoſis, Carlinæ æmulis: flore è ſpinoſis ſimiliter capitulis in medio ſtamineo, ambitu verò foliolis ſubluteis circumſepto. radix tenuis, & acre reſipit. 1.

Paſſim in locis incultis ac deſertis per vtramq; Germaniá, & quádoq; in mótoſis reperitur.

Huius verò & alteram quandam ſpeciem Carolus Cluſius deſcribit, cauliculo vnico, tenui, breui, & palmum non ſuperante: foliis ſpinoſis veluti prioris, ſed minoribus, vtriſque lanugine quadam incaneſcentibus: capitulis ferè binis; flos media lanugine pallens, foliolis verò circumambientibus rigidiuſculis ac luteis: radice tenui ac ruffeſcente. 2.

Hanc in aridis, petroſis, ac deſertis quibuſdam circa Salmanticam Hiſpaniæ vrbem ſe reperiſſe memoriæ prodidit.

Carlina ſylueſtris.

Carlina ſylueſtris minor.

Germani Drei diſtell/frauwen diſtell/ & Seuwdiſtell ſubinde nominant: Belgæ Drije diſtell: Vulgò non ineptè Carlina ſylueſtris dicitur: nam flore Carlinam æmulatur, nec foliis valdè diſſimilis eſt. Hanc autem eſſe Ἄκορναν tantò eſt difficilius affirmare, quò breuior de hac Theophraſtus eſt: Ait autẽ hanc Cneco vrbano ſimilẽ, colore flaueſcentem, ſucco pinguem.

Acorna. Differt autem Acorna ab Acarna: Acarna ſiquidem, vt Heſychius ait, δάφνη ἐστὶ, ſiue Laurus eſt: Sed Ἄκορνα ἀκανθῶδες φύτον, id eſt, ſpinoſa ſtirps.

Excalfacientem verò & hanc eſſe, præſertim radice, ſapor eius acrimoniæ particeps oſtendit. Sed cùm nullius ſit vſus, facultates eius reliquæ non exploratæ ſunt.

De Chamæleone, & primùm de albo, ex Dioſcoride, Theophraſto, & aliis. CAP. X.

CHAMÆLEONES duo ſunt: vnus candidus: alter niger. vires radicum inter ſe diſtant: & ipſæ radices ſpecie differunt, vt Theophraſtus.

Chamæleon albus foliis Silybi aut Scolymi amplioribus, & per terram ſtratis, craſſioribus, aſperioribus, & validioribus, quàm Chamæleonis nigri: caule caret, ſed è mediis foliis caput promit marino Echino, Cinaræ, aut Acano ſimile: flos purpuraſcens, qui ſeneſcens in pappos conuertitur: ſemen veluti Cnici. radix magna, craſſa, in lætis collibus inſtar humani cruris, interius albida, valde odorata, ſic vt odore facilè cameram aliquam totam, caput interim aggrauans, adimpleat; ſapore verò dulcis. Sub huius foliis circa radicem gummi reperitur; quod à mulieribus Cretenſibus non aliter manditur, quàm in Chio ab iiſdem Maſtix.

In Creta inſula à ſe repertum Chamæleonem album Bellonius prodidit, nuſquam verò in Italia, Germania, aut Gallia illum prouenire.

Plinius gummi circa radicem, maximè circa Caniculæ exortum, reperiri ait.

A Græcis χαμαιλέων λευκὸς: à nonnullis verò & ἰξία: Latinis Chamæleon albus, & Ixine. Gummi tamen ſiue Viſcum propriè Ixia dicitur. Nothis verò etiam ac ſpuriis vocibus χερσίονεπτερον, & Carduus ſuarius. Extant & multæ eiuſmodi voces apud Apuleium cap. cx. ſed multorum Carduorum inter ſe confuſæ.

Vocari autem hunc Chamæleonem idem ait propter foliorum varietatem: Quod & Plinius

nius lib. XXII. cap. XVIII. aſſerit: Mutat enim, inquit, cum terra colores, hîc niger, illic virens, alibi cyaneus, alicubi croceus, atque aliis coloribus. quod Dioſcorides de nigro ſcriptum reliquit.

Porro Chamæleonis albi radix temperaméto calida eſt & ſicca, ordine ad minus ſecúdo.

Hæc, inquit Dioſcorides, oxybaphi menſura latos lumbricos pellit. ſumenda autem cum vino auſtero aut Origani decocto: hydropicis drachma commodè in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur: cum vino autem ſumpta Theriace eſt, hoc eſt, aduerſus omnium virulétorum animalium morſus & ictus remedium. Occidit autem canes, ſues, & mures cum polenta, addito hydrelæo, ſubacta.

Radicem, inquit Plinius, eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci Rheumatiſmos vocant.

De Chamæleone nigro. CAP. XI.

Chamæleon niger Cortuſi.

Chamæleon niger Salmanticenſis.

NIGER Chamæleon foliis eſt Scolymi minoribus, tenuioribus, & rubro diſtinctis: caulis dodrantalis, digitum craſſus, ſubrubens: σκιάδιον ſiue vmbellam profert, in qua flores ſpinoſi, tenues, cærulei hyacinthini coloris. radix verò craſſa, foris nigra, denſa, interdū exeſa: quæ diſſecta interius eſt colore ſufflauo, manducata verò mordicat.

In Lemno, inquit Bellonius, valdè communis, vbi tam eleganter cæruleum florem profert, vt coloris pulchritudine cum ipſo cælo certare, & Cyanus flos cum iſto collatus, pallere videatur. Naſcitur & in campis iuxta Abydum, & prope flumina Helleſponti, & in Heraclea Thraciæ.

Iconem autem Chamæleonis nigri coloribus expreſſam olim ad me miſit Magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus patritius Patauinus, radice craſſa ac nigra, inferius in plures diuaricata, per ſumma capillata: foliis oblongis, vtrimque valdè ſpinoſis: caule rubente, in alas quaſdam diuiſo, vmbellis faſtigiantibus, è quibus flores è paruis virentibus acanaceis capitulis, dilutè purpurei rubentis coloris. *Chamæleon niger Cortuſi.*

Accedit verò hæc icon ad deſcriptionem propoſitam, niſi quòd flores non depingantur cærulei hyacinthini coloris, quales eſſe Chamæleonis nigri non modò Dioſcorides, ſed & Nicander

Nicander in Theriacis teſtatur, in quibus nigrum Chamæleonem κυάνεον; à florum nempe colore appellat: niſi fortaſſis alicubi alterius coloris flos eius exiſtat. id quod dictionem ποικί-λα poſt ὑακινθίζοντα ſubſequentem oſtendere plerique ſuſpicantur, ſed hoc non veriſimile. Nam dictio ποικίλα varietatem ſignificans cum ὑακινθίζοντα cohærens, non niſi cærulei varietatem oſtendit, qui modò remiſſior ſiue dilutior, aliàs intenſior eſſe poteſt.

Memini verò & in hortis Belgij olim me ſpinoſum quendam humilem videre Carduum Chamæleonis nigri nomine: folia huic numeroſa, longa, & anguſta, valdè ſpinoſa, dilutè virentia quaſi candicantia: caule ſtriato, pedem alto, in ramulos diuiſo; quorum faſtigia occupant aliquot cohærentes floſculi è ſpinoſis acaneis prodeuntes, colore purpurei: radice nigra ac dulci. Deſcribitur hic à Cluſio in ſuis Hiſpanienſibus obſeruationibus Chamæleonis Salmanticenſis nomine, à loco in quo ab ipſo repertus. In agro ſiquidem Salmanticẽſi frequentem hunc eſſe ait. Verùm hunc non eſſe Chamæleonem nigrum ſatis manifeſtum, nec Cluſius quoque affirmat.

Chamæleon niger Salmanticẽſis.

Sed vt ad Chamæleonem nigrum reditum faciamus: dicitur hic Græcis χαμαιλέων μέλας: à nonnullis verò & inter notha reperitur πάγκαρπον, οὐλόφωνον, ἰξία, κυνόμαζον, κυνόξυλον: Romanis Carduus niger, Vernilago.

Radix autem huius lethale quiddam, vt Galenus ait, obtinet. Numeratur verò & inter deleterias à Nicandro in Theriacis, à Dioſcoride lib. VI. & à Paulo Ægineta; quamobrem & ad externa tantummodo adhibetur, veluti ad pſoras, lichenas, vitiligines, & in ſumma ad ea quæ deterſionẽ poſtulãt: præterea digerentibus & emolliẽtibus admiſcetur, Galeno auctore.

De Eryngio. CAP. XII.

Eryngium marinum.

Eryngium campeſtre.

ERYNGII vnius Dioſcorides meminit. Plinius lib. XXII. cap. VII. duo videtur agnouiſſe: vnum in aſperis natum: alterum in littoribus maris. Poſteritati verò & plura ſunt obſeruata: marinum quidem vnum: campeſtre verò & aliud: deinde & alia quædam ſpuria.

1\. Marino Eryngio lata ſunt folia, Maluaceis ferè ſimilia, ſed marginibus anguloſa, duriſque ſpinis circumſepta, pinguia, è cæſio candida, guſtu aromatico: caulis craſſus, dodrante altior, inferius ſubinde nonnihil rubeſcens: cacuminibus verò capitula proferens ſpinoſa ac globoſa, nucis ferè magnitudine, ſenis vt plurimum ſpinoſis foliolis cauliculi faſtigium orbiculariter

ter ambientibus incumbentia, quæ vnà cum capitulis cæruleo nitent colore: floſculi autem è capitulis ſimiliter cærulei, ſtaminibus mediis candidis. radix digiti aut pollicis craſſitudine, valde longa, & adeò prolixa, vt tota extrahi nequeat, niſi admodum rarò, aliquot locis nodoſa, candicans, ſapore dulcis & grata.

In tumulis arenoſis littore marino apud Belgas naſcitur, veluti & in Italia ac alibi.

Alterius Eryngij folia multipliciter in varias particulas diſſecta ſpinis ſecũdum marginum 2. crepidines horrent: caulis in complures alas diuiſus capitula promit ſpinoſa, ſed quàm Marini minora, à quibus & floſculi cærulei exeunt, rarò lutei: ſubſunt & ſingulis horum ſex aſpera pungentiaque foliola, vti prioris, ſed tenuiora minoraque. radix huius oblonga quoque, foris nigricans, intus albida, digitum craſſa, ſapore & odore alterius, veluti & folia & ipſa guſtu aromatica, quæ recens enata, & adhuc tenella, eſui etiam apta ſunt.

Locis incultis, aſperis, etiam quandoq; ſaxoſis, ſecus vias per vniuerſam Germaniam, tum & in Bohemia frequens reperitur.

Vtrumque poſt ſolſtitium floret æſtiuum: ac Iulio menſe.

Dicitur hæc Spina Græcis ἠρύγγιον: Latinis ſimiliter Eryngium: à Plinio verò etiam Erynge: in Officinis Iringus: Inter ſpurias verò voces & hæc ſequentia extant nomina: ἠρυνῆθις, χάρυον, γοργίνιον, ἔρμιον, χλώνιον, μυοάκανθον, Capitulum Martis.

Prius Eryngium marinum: à Belgis vulgò **Cruyſdiſtell/ Eindeloos/ Meerwortele** dicitur: Anglis **See holye**. 1.

Alterum à Plinio lib. XXII. cap. VIII. Centum capita vocatur: à Germanis **Manſtrew/** 2. **Brachendiſtell/ raden diſtell:** ab Hiſpanis *Cardo corredor*: ab Italis *Eringio*, & *Iringo*. Campeſtre autem iſtud ad alterius differentiam cognominatur.

Vtriuſque autem radix excalfactoria, ſed moderatè, ſiccitatem verò cum tenuitate ſubſtantiæ non exiguã obtinet, Galeno teſte. Vrinas mouet: menſes pellit; tormina & inflationes diſcutit in vino decocta. Iocinoroſis, aduerſus venenatorum ictus, & contra aſſumpta venena eodem auxiliatur modo. Sacharo aut melle condita non modò nephriticis prodeſt, ſed & Veneris concitatrix eſt. Idem in pinguium carnium iure decocta poteſt, ſi edatur.

Affirmabat quidam, inquit Aëtius, aſſiduo Eryngij vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm prius eo morbo frequentiſſimè vexaretur. Bibitur, inquit Dioſcorides, cum Staphylini ſemine aduerſus plurima drachmæ vnius pondere.

Foliorum ſuccus cum vino expreſſus iis prodeſt, qui venerea gonorrhœa vexantur.

Aiunt autem Eryngium herbam, ſi capella vna in os ſumat, ipſam primùm, mox totum gregem ſubſiſtere, donec accedens paſtor ori eam eximat, Plutarchus auctor.

De ſpuriis Eryngiis. CAP. XIII.

SPVRIORVM Eryngiorum primum folia & è radicibus, tum & ſecundum caules latá 1. profert, rotundis longiora, virentia, mollia, non ſpinoſa, ſed ſecundum margines leniter crenata, Mali Cotonei foliis maiora: caules verò cubito altiores in altum ſurgentes, in quorum faſtigiis ſpinoſa capitula quina ſenáve eminent veluti aliorum, colore vnà cum floribus cærulea. radices ſubſunt tres aut quatuor rectæ, albidæ, pedalis longitudinis.

In hortis Vratiſlauiæ primum iſtud obſeruauimus: oſtendit verò Adamus Zaſchſſlauw ciuis Glazenſis, à quo in Boruſſia ſponte naſci locis accepimus maritimis; iuxta videlicet mare Germanicum.

Matthiolus verò & Eryngium quoddam pictura exhibet, Plano cognomine, foliis latis, 2. ambitu ſerratis, cauliculis compluribus, quod nullis ab ipſo deſcribitur verbis: Si autem hoc illud eſt, cuius P. Pena & M. Lobelius in Aduerſariis meminerunt, perquam cæruleo arridet colore, & cauliculos promit rectos ſeſquicubitales vel altiores, per interualla geniculatos: folia inferiora maiora latioraq;, ambitu crenata; ſuperiora verò minora ſtellatim articulos ambientia, molliter ac innocentibus aculeis ſpinoſa: capitula item ſpinoſa, colore cærulea: radicem toroſam, veluti Helenij, foris nigricantem, intus albidam, odoratam, ſapore Eryngij.

Prouenire iſtud ſcribitur in Iuræ montis, aliorumque finitimorum arduis iugis, paluſtribus humentibusque locis.

Tertium verò & C. Cluſius oſtendit pumilum ac humile Eryngium, cuius priora folia 3. maiuſcula, lata, ac mollia, in orbem circa radicem humi ſparguntur: caulis gracilis, alis aliquot brachiatus, foliolis multifidis, tenuibus, aculeatis, radiatim circumpoſitis: capitula in alarum cacuminibus globoſa ſpinoſaque, colore cum circumambientibus foliolis ac floribus cærulea. radix tenuis & annua.

In agro Salmanticenſi in collibus à ſe repertum Cluſius refert.

Præter hæc verò & aliud quoddam, non quidem forma, ſed ſapore Eryngium referens. 4.

Eryn-

Eryngium ſpurium primum.

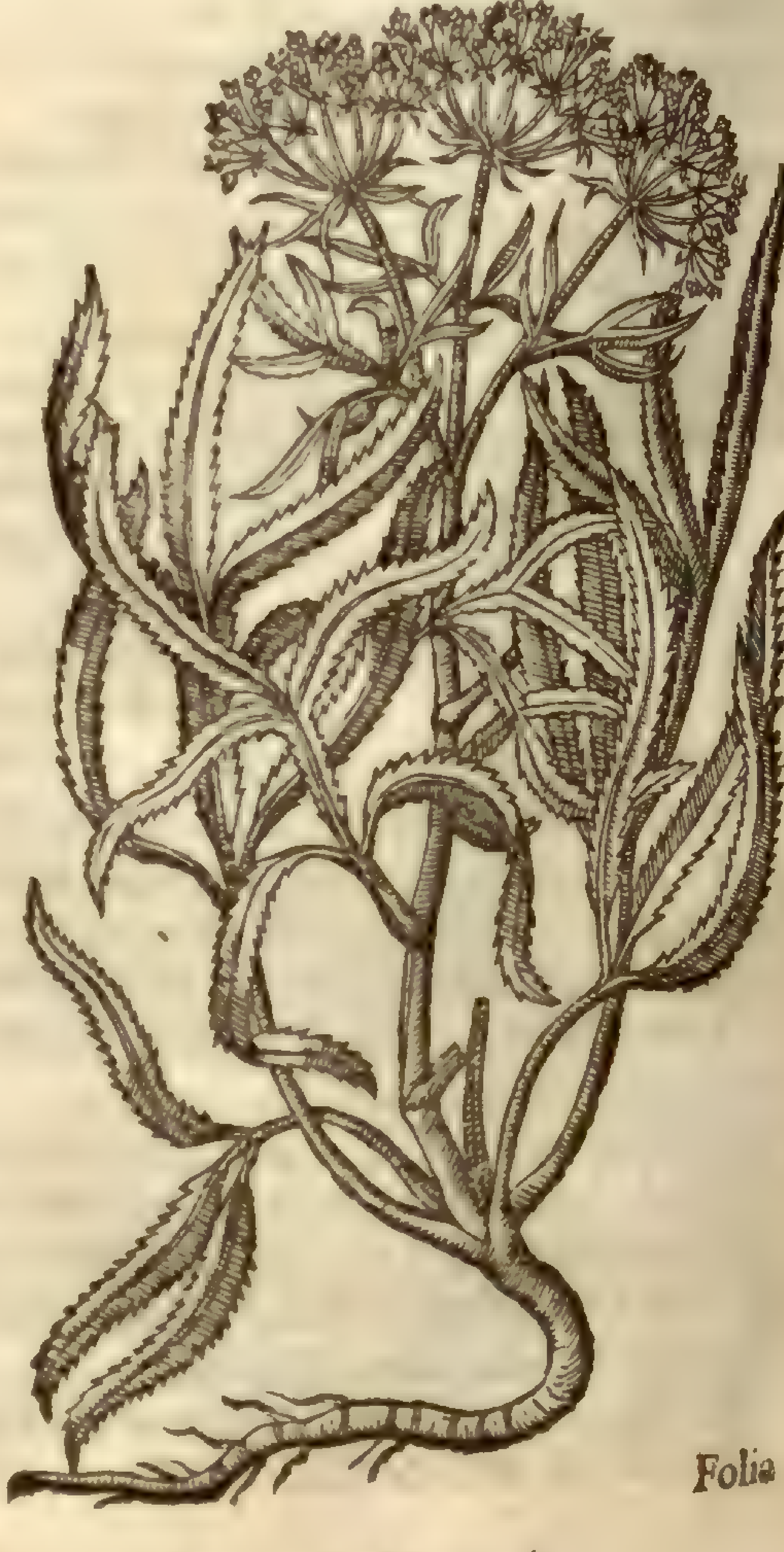
Eryngium planum Matthioli.

Eryngium pumilum Cluſij.

Eryngium quartum.

folia huic ab vno mediocris longitudinis pediculo terna vt plurimum cohærent, raro quina, anguſta, oblonga, dura, dilutè virentia, vtroque margine ſerræ modo inciſa, ſapore foliorum Eryngij: caulis cubitalis, ramoſus, geniculatus diſſoluta profert muſcaria, in quibus floſculi, ac ſemina deinde parua, longioris figuræ, odorata, & aliquantulum acria. radix albida, prolixa, digito tenuior, guſtu initio dulcis, poſtea acre quiddam reſipiens, & non ingratum redolens; quæ reſiccata admodum friabilis citiſſimè conteritur.

In planis ac campeſtribus haud procul Praga in Bohemia reperitur: naſcitur & in Flandriæ quibuſdam ſabuloſis.

Spuria autem hæc ſunt Eryngia, ac poſterioris obſeruationis: idcirco & nulla eorum vetera nomina.

Primum Eryngium Boruſſicum, aut non ſpinoſum appellari poteſt. 1.

Alterum Matthiolus Planum vocat: alij Alpinum Eryngium dicere malunt. 2.

Tertium rectè Pumilum nominatur. 3.

Quartum Crithmi generibus aſcripſit Matthiolus: alij verò Eryngij, quod nobis probatur: Odore ſiquidem & ſapore non Crithmum, ſed Eryngium refert. 4.

De facultatibus autem horum nihil adferendum ſeſe offert, cùm in medicina vſum nullum hactenus habuerint, nec inter edules numerentur. Sed tamen excalfacientia eſſe vel ſolus ſapor oſtendit.

De Carduo Stellato. CAP. XIIII.

Carduus ſtellatus.

STELLATVS Carduus, tametſi Carduus appellatus, nuſquam tamen ſpinas, quàm in ſolis capitulis gerit. folia eius initio oblonga, dodrantalia, molli lanugine hirſuta, ſecundum margines grandibus inciſuris lacinioſa; inter quæ cauliculi cubitales in alas quàm plurimas diuiſi, faſtigiantibus oblongis, haud magnis, numeroſis capitulis, quæ longæ, acutæ, duriſſimæque ſpinæ in modum radiantis ſtellæ ambiunt: floſculi purpurei. prolixa radix & tenuis eſt.

Exit paſſim in Zelandiis & aliis maritimis: circa Antuerpiam frequens: reperitur & in Germania, Italia, ac alibi ſecus vias.

Iulio ac Auguſto potiſſimũ cum flore viget.

Nonnulli Stellariam vocant: Cordus Polyacantham; ſed tamen πολυάκανθα ſiue πολυάκανθος Theophraſti (Gaza Aculeoſam vocat) fortaſſis ab hac differt. Falluntur autem qui Eryngium, aut aliquam eius ſpeciem eſſe autumant. Matthiolus *Calcatrippam* Italis dici ait: Germanis Wallendiſtell/ Radendiſtell: Belgis Sterre diſtel: Gallis *Chauſſe trappe.*

Facultate autem hic Carduus excalfacientis naturæ eſt.

Semen ad vrinæ difficultatem commendatur: vrinas ciere & calculos expellere fertur cum vino exhibitum.

Baptiſta Sardus aquam ex hoc Carduo deſtillatam auxiliari affirmat lue venerea infectis: iecur item huius vſu adiuuari, obſtructiones eius tolli, ſanguinemque à vitioſis humoribus emundari, & aduerſus diuturnas febres, ſiue quotidianas, ſiue tertianas, vtiliter exhiberi.

De Spina Solſtitiali. CAP. XV.

SPINA Solſtitialis Cardui ſtellati altera quædam ſpecies eſſe videtur: neque etenim alibi quàm circa capitulum ſpinoſa eſt; ſpinæ eius ſtellatim quoque digeruntur. caules cubitales in ramulos pauciores quàm Stellati diſtribuuntur: membranaceas ſecundum longitudinem appendices habent, quibus quadrangulares apparent. folia longiuſcula ſunt, incana, ab vtraq; parte profundis ſectionibus lacinioſa: floſculi ex ſtaminibus compacti lutei: ſemen exiguum. radix oblonga, tenuis. 1.

Iuxta Monſpelium vulgarem eſſe Geſnerus ſcribit.

Spina Solſtitialis.

Spina Solſtitialis altera.

Solſtitialis autem Spina dicitur, quòd ſolſtitio æſtiuo floreat, Geſnero auctore: vel potius quòd poſt ſolſtitium ſpinæ eius maximè pungant: alia eius nomina, ſi quæ habet, incognita.

2. Facere huc videtur & alia Iaceæ luteæ nomine deſcripta: foliis vtrimque profundius diſſectis: floribus luteis: capitulis perquàm ſpinoſis: ſed priore maior, & caule abſque membranaceis appendicibus. Hanc autem in Salmanticenſi agro iuxta vineas, arido ſolo, à ſe repertam Cluſius ſcribit.

De facultatibus harum quæ incompertæ ſunt, nihil adferendum.

De Dipſaco. CAP. XVI.

DIPSACI genera noſtra ætas duo ſtatuit: ſatiuum vnum: ſylueſtre alterum. Non autem niſi culturæ hæc mangonio differunt: Lætiora ſiquidem quæ excoluntur, & vſibus humanis vtiliora pleraque reddi ſolent.

Aculeatarum autem generis Dipſacos quoque eſt. caulem edit rectum, prætaltum, geniculatum, & ſpinis horrentem: folia è ſingulis articulis bina, non modò contra ſe poſita, ſed & caulem amplectentia, ſimulq; coalita, atque ita cohærentia, vt exigui labri modo rorem imbremque pluuium contineant; longa autem hæc ſunt, dilutè virentia, & Lactucæ ſimilia, ſed marginibus ſpinoſa; dorſo verò eminente durioribus etiam ſpinis rigentiora: ſcaporum faſtigia oblonga occupant capitula, mordacibus ſpinis echinata, mucronibus hamulorum inſtar reflexis; è quibus floſculi candidi, frequentius quidem ſatiuo, ſed dilutè purpurei ſylueſtri: ſemen ſuccedit veluti fœniculi, guſtu amaricans: inalbicant per vetuſtatem capitula, ac in ipſis per medium ſectis ſubinde paruuli quidam vermiculi reperiuntur. radix candida, mediocris longitudinis.

Nonnullis locis in agris Dipſacus ſeritur, cuius echinata capitula vtiliora ad rudes pannos expoliendos habentur, quàm ſpontè ac citra culturam nati: Naſcitur verò ſpontè iuxta fluuiorum ac ſcrobium margines; humidos ac madentes tractus ſequitur ac diligit.

Præter verò iſta & tertium huius generis oſtenditur, prioribus foliis cauleq; aculeato ſimile, ſed procerius ac altius; capitulis verò breuioribus ac rotundioribus, magnitudine videlicet tantummodo nucis.

Reperitur

Dipſacus ſatiuus.

Dipſacus ſylueſtris.

Dipſacus tertius.

Reperitur verò & iſtud, præſertim in Belgio, humidis etiam limitibus, ac iuxta fluenta & ſcrobes aquas habentes.

Iunio ac Iulio Dipſacus floret: echinata capitula Autumno colligenda ſunt.

Appellatur autem Dipſacus Græcis ſimiliter δίψακος, ἀφροδίτης λουτρόν: Latinis verò etiam Labrum Veneris, Carduus Veneris. Dipſacus autem quaſi ſitiens dicitur, quòd aquam in cohærētium foliorum ſinu contineat, qua ad ſitis iniurias abigendas vtatur.

Labrum verò Veneris à foliorum etiam poſitu, peluis vel lauacri ſpeciem conſtituēte, humorem perpetuò continente: Vulgò Virga paſtoris, & Carduus fullonum: Germanis Karden diſtell/ Bubenſtrell/ Weberkarten: Belgis Caerden/ Volders caerden: Hiſpanis *Cardencha*, & *Cardo penteador*: Italis *Diſſaco*, & *Cardo*: Gallis *Chardon de foullon, Verge à bergier*: Anglis Taſel.

Nominibus verò & aliis appellatur, ſed ſpuriis ac reiectaneis, vt ſunt κεγχοδείλιον, χαμαιλέων, ὀνοκάρδιον.

Tertium genus Plinij Galedragon eſſe non temerè exiſtimatur, de quo lib. XXVII. cap. X. Galedragon vocat, ait Xenocrates, Leucacãtho ſimilem, paluſtrem ac ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ouo. In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt.

Ceterùm Dipſaci exiguus quidem in medici-

na vſus eſt. Capita, vt diximus, ad interpoliendum laneos pannos vſurpantur. radix ad quędā à Dioſcoride commendatur. Galenus ex ſecundo ordine exiccantium hanc eſſe ait, habereq́; nonnihil abſterſorium. Dioſcorides in vino decoctam & tuſam ad cerati craſſitudinem, rimas fiſtulasq́; ſedis impoſitam ſanare refert: recondi autem ærea pyxide medicamentum hoc deberi: ac præterea dici formicis ac verrucis penſilibus remedio eſſe.

Quæ autem de vermiculis in Cardui capitulo repertis & appenſis præterea adduntur; & ſimile quod de Galedragone Plinius, non refert huc transferri, non enim niſi vaniſſimæ ſunt nugæ.

De Atractylide. CAP. XVII.

Atractylis.

CNICI ſpecies & ſylueſtris quidem Atractylis eſt. Duplex verò & hæc, Theophraſto & Plinio auctoribus: Recticaulis vna: ἐπιγειόκαυλος ſiue procumbentis caulis altera, Carduū benedictum vulgò nominant.

Recticaulis Atractylis rigidum, rectum, ac firmum caulem promit, ſuperius in alas quaſdam diuiſum. folia autem habet oblonga, ſinuoſa, ac ſpinis horridula: capitula in cacuminibus alarum valdè aculeata; è quibus flores ſtaminei, veluti Cnici, ſed dilutè lutei coloris, quandoque verò & purpurei: ſemen maiuſculum, nigricans, amarum, Cnici alioqui ſimile. radix mediocris eſt craſſitudinis.

Naſcitur in Creta, nonnullisque Gręcię prouinciis ac inſulis, & in Narbonenſi Gallia: Germanis ac Belgis hortenſis eſt.

Serò admodum floret, & ſemen maturat.

Nominatur Græcis Ἀτρακτυλίς, & κνίκος ἀγρία: à nonnullis φόνος vt Theophraſtus ſcribit: Latinis Atractylis, Sylueſtris Cnicus; & quòd olim mulieres rigido eius caule pro fuſo aut colo vterentur, Fuſus agreſtis & Colus ruſtica: quod & hac ætate apud Græcos mulieres facere Bellonius refert, qui voce deprauata Atractylidem nunç Ardactyla nominant. Recentiorum nonnulli ſylueſtrem Carthamum appellant, hoc eſt, Belgis Wilden Carthamus. Nothis verò vocibus ἄμυρον, ἀσπίδιον, & Præſepium etiam dicitur.

At facultatem Atractylida habere deſiccandi & modicè digerendi Galenus tradit. Coma, ſemen, & folia, Dioſcorides ait, trita ac cum pipere & vino pota, à ſcorpione ictis auxiliantur.

De Carduo benedicto, altera Atractylidis ſpecie. CAP. XVIII.

CARDVI benedicti caules teretes, lenti ac obſequioſi, & in alas nonnullas effuſi, humi accumbunt: folia vtrimque laciniata, innocentibus aculeis per margines ſpinoſa ſunt: capitula in ſummis virgulis acanacea, ſpinoſis & pungentibus foliis ac aculeis ſtipata, è quibus flos emicat luteus: ſemen oblongum ſuperius barbæ modo capillatum. radix albida in fibras diuiditur. Tota herba cum foliis ac caulibus, nec non capitulis, molli tenuique lanugine contegitur, & guſtu amara eſt.

In Lemno Mediterranei maris inſula locis campeſtribus frequens occurrit Petro Bellonio teſte: apud Germanos & Belgas, tum & Italos ac Gallos ſtudioſè in hortis colitur.

Iulio ac Auguſto floret, quo tempore ad medicinæ vſum maximè colligendus ac reponendus eſt.

Carduum benedictum paſſim vulgò nominant: Officinæ Cardobenedictum compoſita dictione. Atractylidis alteram eſſe ſpeciem, vt antè diximus, ſatis manifeſtum: Nam quæ de hac Atractylide Theophraſtus, huic adſunt. Δασεῖος ſiue lanuginoſus eſt, ac ἐπιγειόκαυλος, cauliculisque per terram reptantibus: ſemē barbæ modo hirſutum; & amara ſunt folia. Quamobrem & à nonnullis Atractylis hirſutior dicitur. Valerius Cordus Cnecum ſupinum nominat:

Carduus benedictus.

nat: Germani Beſegnete diſtell/ Kardobenedict: quarum poſtrema vox etiam Belgis innotuit: Hiſpanis *Cardo ſancto*: Gallis *Chardon benoiſt, ou beneiſt*: Bohemis Kard benedykt: in Lemno *Garderacantha*.

Veluti autem amara Cardui huius herba eſt, ita quoque & excalfaciens ac reſiccans ordine ſecundo, & ſimul expurgans ac aperiens. Venenis omnibus reſiſtit, & peſtilentibus morbis auxiliatur, ſi tempeſtiuè propinetur: curat & quartanas, ac inueteratas ac diuturnas alias febres: viſcera, hepar, ac lienem ab obſtructionibus liberat: ventriculo, quem bilis infeſtat, confert, eiuſque dolores, præſertim vitio ventriculi ſuperuenientes, ſopit: vētris lumbricos interimit ac expellit: tormina ſedat: ſudores mouet: vrinam cit: nephriticis, ac calculoſis prodeſt: renū ac laterum dolores mitigat.

Optimum autem herbæ decoctum ex vino ſi febris adſit. Datur & aridæ puluis cum vino. Minus efficax aqua eſt per organa deſtillatoria extracta. Contumacia preterea ac rebellia vlcera huius decocto aliquot diebus aſſumpto curari quoque affirmant: Prodeſt verò & herba tuſa impoſita, vel ſuccus eius. commendatur & eodem vſurpata modo aduerſus virulentorum animalium morſus ac ictus: tum & aſſumpta.

De Cirſio. CAP. XIX.

Cirſion.

EX Carduorum & Spinarum numero etiam Cirſion eſt: folia eius oblonga, Lactucę quaſi ſimilia, verùm acuminata, & per circumferentias aculeata, candidiora, longioraque quàm vulgaris Bugloſſi: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas diſcreti, in quorum ſingulis capitulum eminet ſpinoſum ac hiſpidū, quod poſt floris vigorem deorſum reflexum nutat, tandemq; in papposam lanuginem reſoluitur. flos purpureo rubet colore. ſemen læue reſplendet aliorum multorum Carduorum inſtar.

Similes verò & huic nonnullæ aliæ Spinæ, quæ ad Cirſij genus non ineptè referri poſſe videntur.

Vna foliis eſt Cirſio nigrioribus, per circumferentiam altius ſerratis: floribus purpureis: capitulo Cirſij, quod etiam aliquantulum reflectitur. Altior hæc ſpina eſt, & caules eius membranaceis appendicibus anguloſi. 1.

Altera foliis eſt ſpinoſioribus: floſculis concoloribus, ſed tribus quatuórve vnitis, quorum minora capitula non reflectūtur. Hanc pro Cirſio Matthiolus depinxiſſe videtur. 2.

Tertia tota ſua ſtirpe magis ſpinoſa eſt: folia profundis inciſuris ſecta, duriſſimis & acutiſſimis ſpinis horrent, colore virentia, medio tamen candicante neruo: capitula nutant quoque: floſculi purpurei: caules craſſi, membranacei, & anguloſi. 3.

Naſcuntur quædam horū plurimis per Germaniam

maniam locis incultis quidem, non raro ſaxoſis ac ruderatis, ac ſecus vias: quædam verò in maritimis, vt in Zelandia, Flandria, ac Hollandia iuxta Oceani littora.

Florent omnes menſibus æſtiuis: quædam citius: aliæ tardius.

Huiuſcemodi Spinam Græci κίρσιον appellant: Latini eadem voce vtuntur: aliqui verò etiam, vt inter ſpurias voces, Bugloſſum magnum, & Spinam mollem nominant.

De facultatibus autem Cirſij nihil apud veteres ſcriptum reperitur. Andreas quidam, qui nugas multas & mendacia in medicinam inuexit, radicem adalligatam varicum dolores ſedare ſcripſit, vt Dioſcorides refert.

De Carduo, quem Onopordon appellant recentiores.

CAP. XX.

Onopordon.

Leo, Carduus ferox.

1. INTER omnes ſpinas & Carduos ſpinoſiſſimus hic eſt: caules eius prealti, adnatis & à foliis demiſſis membranis anguloſi apparent: folia vtrimque profundè laciniata multis vnà cum caulibus horrent ſpinis: capitula ſpinoſiſſima, ex ſquamis multis compacta, è quibus flores purpurei veluti aliis, raro albidi. radix ferè recta, ſed non altè deſcendit.

Peregrinus iſte Carduus Belgio eſt. Onopordon herbarij appellāt: Plinij tamen eſſe Onopordon affirmari nequit: nihil enim apud eum de Onopordi forma.

Fortaſſis etiam Acanos eſt, quem Bellonius omnium carduorum ſpinoſiſſimum refert: & in Creta hac ætate Aconachiam vocari.

Pauca autem de Acano à veteribus prodita extant: pauciora verò etiam de Onopordo. Certius eſt Acanon ſpinam eſſe, quàm Onopordon.

2. Huic verò & ille accedere poteſt, quem Lobelius ab Italis Leonem & Carduum ferocem dici ſcribit: ab infeſtiſſimis ſiquidem ac duriſſimis ſpinis; quibus totus redundat, cauliculus eius breuis, vix palmum æquat: flos è capite acanaceo pallidè luteus, veluti Atractylidis, longis, duris ſpinis ac aculeis circumambientibus horrens.

Fertur in aridis nonnullis collibus haud procul ab Apennino monte, in Italia quandoq; ſed tamen raro, reperiri.

De reliquis ſylueſtribus Carduis. CAP. XXI.

Carduus ſylueſtris primus.

Carduus ſylueſtris alter.

SVPERSVNT verò præter eos quos hactenus deſcripſimus Carduos & alij ſylueſtres non modò in Belgio, ſed & alibi occurrentes.

Primus ſupra cubitalem aut bipedalem altitudinem rarò aſſurgit: caules promit complures, rotundos, alis multis ramoſos: folia Acanthij æmula, ſed minora, nigrioraque, & non lanuginoſa. in faſtigio cauliculorum ſpinoſa echini inſtar capitula prodeunt; e quibus flores eleganter purpurei exeunt; qui in papposam lanuginem tandem commutati, ſemina aliorum ſimilia relinquunt. radix ex multis fibris commiſſa eſt. 1.

Alter caule aſſurgit altiore, ſubinde bicubitali, rotundo, minus ramoſo, paucioribus foliis conueſtito, quæ ſicuti prioris ſpinoſa ac mordacia ſunt, ſed minora & anguſtiora. capitula quoque minora, oblongiora, non vſque adeò ſpinoſa. Floſculi purpurei in pappos abeuntes. radix nigra ac pedem longa. 2.

Tertius altitudine, alarum paucitate, nec non & foliis, item & floribus ſecundum refert, ſed caules multò ſpinoſiores: & radices magis fibroſæ. 3.

Paſſim ſecus vias ac ſemitas exeunt, præſertim primus: reliqui duo non rarò in pratis reperiuntur.

Iulio menſe, deinde & Auguſto præcipuè florent: Septembri verò papposa lanugo vento rapitur.

Sylueſtres quidem hi Cardui ſunt; qui verò ſecundus Scolymus eſt; non quidem ille quem Theophraſtus oſtendit lacteſcens, de quo prius ſcriptum, ſed vnus illorum, quos Plinius lib. xx. cap. XXIII. deſcribit. *Scolymus Plinij.*

Sylueſtrium, inquit, Carduorum genera ſunt duo: vnum fruticoſius à terra ſtatim: alterum vnicaule craſſius: vtrique folia pauca (aliàs plura) ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcẽtem & abeuntem cum aura: σκόλυμον Græci vocant.

Meminit verò & alterius Scolymi Plinius lib. XXII. cap. XXII. quem ait in cibos Orientem recipere; qui idem cum Theophraſti Scolymo, & ab iſto differens eſt. Nominatur verò

Carduus ſylueſtris tertius.

Scolymus Dioſcoridis.

ille & λειμώνιον. poteſt & hoc nomen huic quoq; conuenire, in pratis ac paluſtribus ſiquidem gignitur.

Deſcribitur verò & à Dioſcoride Scolymus, qui cum hoc Pliniano cõuenire exiſtimatur: folia habet, inquit, Chamæleonis aut λευκῆς ἀκάνθης, nigriora & pinguiora: caulem edit longum, folioſum, capite ſpinoſo, radice nigra & craſſa. Quę certè deſcriptio à Scolymo iſto ſylueſtri aliena non eſt. Facit huc quòd Scolymus Carduus intelligatur ſylueſter, & agreſtium nomine veniat, vt Ruellius ſentit.

Scolymum autem hunc Galenus ait calidum ſiccumq́ue ſecundo ordine eſſe: ab eſſentiæ tamen proprietate & graueolentem vrinam, ſi in vino cocta radix bibatur, euocare: ac graueolentiam corporis ac alarum ſanare.

Dioſcorides radicem ait emplaſtri modo impoſitam graueolentiam alarum totiusq́ue corporis emendare: ac idem poſſe ſi in vino decocta bibatur, copioſamq́ue vrinam fœtidam expellere. Idem verò & herbam recentem adhuc teneram inter olera Aſparagi modo recipi aſſerit.

Plinius, hic antequã floreat contuſus, ait, atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcumque ex aqua decocta, potatoribus ſitim facere narratur: Stomachum corroborat, & vuluis (ſi credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chereas Athenienſis ſcripſit & Glaucias, qui circa Carduos diligentiſſimus videtur. Manducatus Carduus hic odorem commendat oris. Hactenus ille lib. XX. cap. XXIII.

QVINTI LIBRI ET PEMPTADIS QVINTÆ FINIS.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE FRVTICIBVS, AC ARBORIBVS,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTAS SEXTA.

DE FRVTICIBVS SPINOSIS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS circa herbarum hiſtorias ac deſcriptiones præcipuè verſati ſumus: nunc frutices ſeſe offerunt ac arbores, hanc operis partem poſteriorem ambientes. In qua primi occurrunt ſpinoſi frutices: deinde ſpinis carentes: tertio loco arbores ſuccedunt fructiferæ. quarum videlicet fructus edules ſunt, & vſibus humanis deſeruiunt: quarto loco reliquæ ſunt arbores, fructu hominibus inutiles. quas idcirco ſylueſtres appellauimus. Poſteriorem ſedem ac ordinem occupant perpetua fronde virentes, inter quas Coniferæ ſunt ac Reſiniferæ.

Atque ſic noſtro operi tandem finis imponitur, quod animo diu conceptum, aliquando attentatum, antehac ad perfectionem peruenire non potuit: vel ocio deſiderato, quod inter medicæ negotioſas ægrotorum curationes ſæpe ac frequenter exiguum contigit: vel animo, communi patriæ, tum & domeſtica clade perturbatiſſimo, à ſtudiorum laboribus nos auocante.

A ſpinoſis autem hanc Pemptadem auſpicati ſumus, quòd præcedentis finem concludant ſpinæ: Sic enim à ſpinis ad ſpinas tranſitus fit, & aſſimiles non videntur ſeparatæ.

De Rubo. CAPVT I.

RVBI duo ſunt: vnus fructu nigro, vulgaris: alter rubro, qui Idæus cognominatur.

Vulgaris Rubus tenues, oblongos, lentos, ac obſequioſos, ſed per ſe non conſiſtentes 1.
caules edit, duris, minacibus, ac aſperis ſpinis communitos. folia ex pluribus cohærentibus componuntur, quæ aſpera, dura, & per margines inciſa ſunt, ſuperna parte virentiora, inferiore verò candicantia. floſculi aliquot, ſinguli in breuibus pediculis, in caulium faſtigiis ſpicatim ferè digeſti oriũtur albidi, ex quinque foliolis commiſſi. fructus ex compluribus acinis Moris ſimilis, ſed multò minor eſt; initio rubens, per maturitatem niger, guſtu cum dulcedine quadam ſubacidus. radix fibroſa etiam ſerpit, ſubinde noua germina proferens.

Huius autem duo genera Ruellius ſtatuit, ſed ſola magnitudine differẽtia. Fit autem non 2.
rarò, vt vno loco lætior: altero tenerior eadem ſtirps proueniat, pro ſoli videlicet, in quo naſcitur, conditione.

Ad limites agrorum Rubi gignuntur, ac in ſyluis, agriſque, qui coli deſierunt.

Maio menſe flores conſpicui ſunt: ſed Auguſto ac Septembri mora ad maturitatem perueniunt.

Hic frutex Græcis βάτος: Latinis Rubus & Sentis dicitur: quandoque & Vepres, vt ab Ouidio Metamorphoſeon quinto.

Aut lepori, qui Vepre latens hoſtilia cernit
Ora canum.

à nonnullis κυνόσβατος: Sed Cynosbatus Roſa eſt ſylueſtris, vt alibi ſcriptum. Germanis Bremen: Brabantis Braemen & Breemen: Gallis *Ronce:* Italis *Rouo:* Hiſpanis *Carça*: Anglis Bramble buſhe/aut black berrye buſhe: Bohemis Woſtruzina.

Fructum Græci *μόρον τῆς βάτου, μόρον βάτινον*: Latini Morum Rubi nominant, ac, vt Fuchſius ſentit, Vacinium: quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Officinæ Mora bati, & quæ barba-

Rubus.

Rubus minor.

barbariores ſunt, Mora baſſi: Germani Brembeer: Bzaembeſien/& haghebeſien: Hiſpani *Carçamoras:* Bohemi Woſtruziny.

Minorem Rubum *χαμαίβατον* ac humirubum à Theophraſto dictum nonnulli eſſe volunt. Fructum Ruellius Gallis *Catherine* nominari affirmat.

Rubi autem germina, folia, flores, ac immaturi fructus valēter exiccatoriam vim habent, & ſimul adſtringentem facultatem obtinent. Manducata oris, tonſillarumque inflammationes reprimunt: aduerſus dyſenteriam, alui profluuia conferunt, ſanguinisque eruptiones qualeſcunq; ſiſtunt. Idem poteſt & illorum decoctū, quod & oris vlcera addito melle curat. Oculos procidentes, condylomata, hæmorrhoides ſanguinem fundentes folia impoſita ſanant. Succus ex caulibus, foliis, aut immaturis fructibus expreſſus, ac in Sole denſatus ad omnia efficacior eſt.

Maturus fructus dulcis eſt, & non parum habet ſucci temperatè calidi; eſui idcirco non inſuauis; adſtrictionis verò nonnihil etiam retinet: Ventriculo idcirco & gratus eſt: & ſi quis, Galenus ait, largius eo veſcatur, capitis dolorem ſentiet: Reſiccatus verò dum adhuc immaturus eſt, magis quàm maturus adſtringit ac exiccat.

Radix præter adſtrictionem non paucam in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam & in renibus lapides comminuit: Galenus ait. Plinius Rubi mora & flores vrinam ciere refert, & calculorum ex vino decoctum præſentaneum eſſe remedium.

De Rubo Idæo. CAP. II.

IDÆVS Rubus vulgarem non paucis refert, ſed caules & folia dilutius virentia, paucioribus ſpinis ac aculeis exaſperantur; tenelli verò recensque enati turiones ſpinis quandoque etiam carent: fructus acinoſi, ſed colore rubentes, cum dulcedine inſuaue quiddam reſipiunt. radix valde ſerpit, & multis locis erumpens germina noua profert.

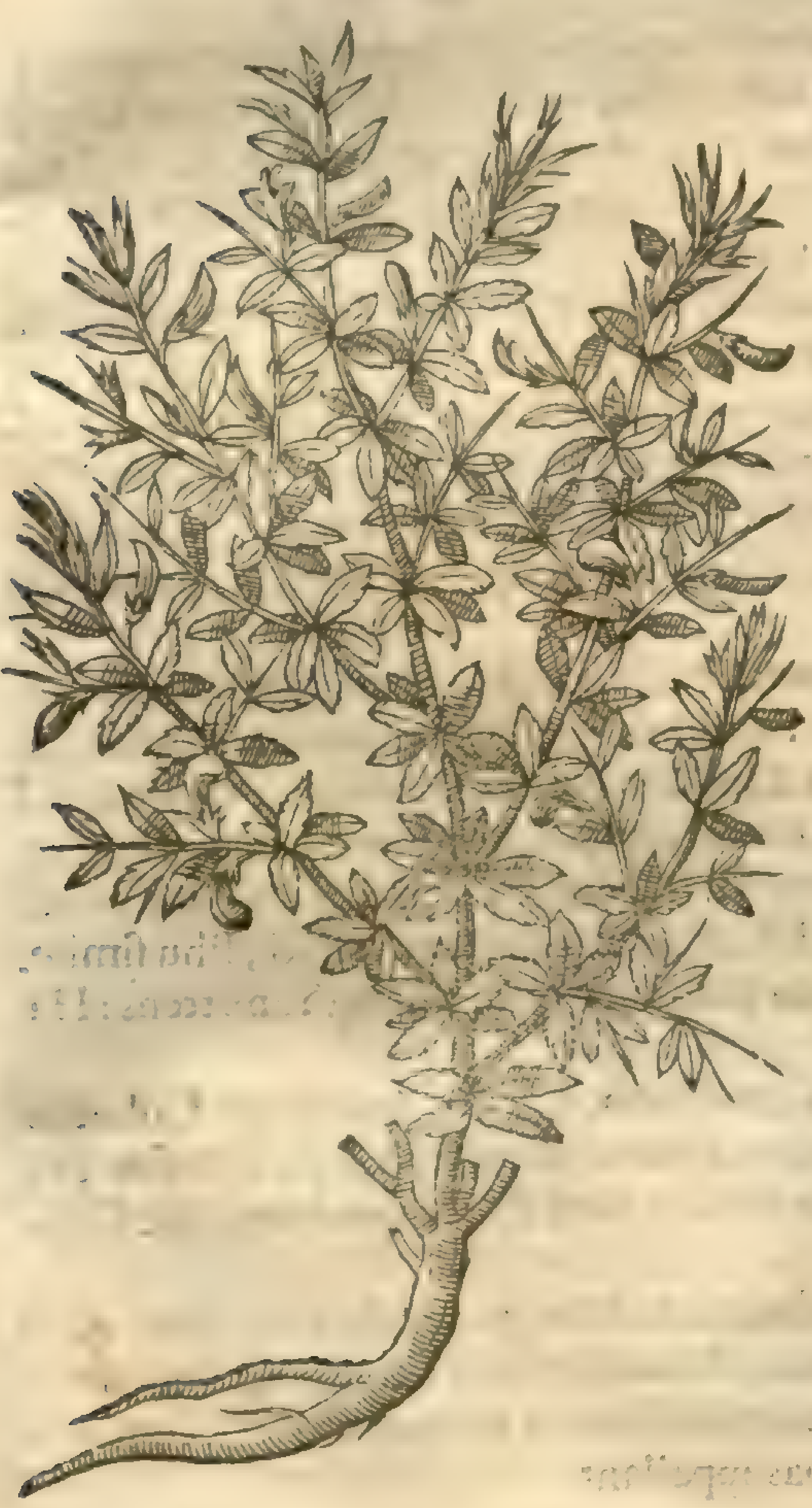
Fertur & in nõnullis Germaniç ac Bohemiç ſyluis reperiri: apud Belgas in hortis habetur. Floret eodem, quo prior, tempore: fructus verò & ſerotinus Auguſto demum matureſcit.

Βάτος ἰδαῖα: Latinis Rubus Idæus, ab Ida monte iuxta quem naſcitur: Germanis Hinnebrämen:

Rubus Idæus.

Anonis.

brámen: Belgis Hinnebeſien: Hiſpanis *Carça llamada Idea*: Gallis *Framboiſes*: Anglis Framboyſe/ Raſpis/& Hindberp.

Fructum Matthiolus à Tridentinis ac Ananienſibus Ampoucele nominari refert.

Viribus autem ac facultate alteri Rubo iſte ſimilis videtur, ſed tamen minus adſtringens aut reſiccans. Eadem, Dioſcorides ait, præſtat quæ ſupradictus.

Flos cum melle oculorum inflammationibus commodiſſimè illinitur: eryſipelata reſtinguit; ſtomachicis ex aqua bibendus datur.

De Anonide. CAP. III.

CAVLICVLIS Anonis dodrantalibus aut paulò altioribus exit, geniculis aliquot articulatis ramoſis, obſequioſis, duris acutiſſimiſq; ſpinis horrentibus: iuxta quas folia parua Hypericoidis Rutæ magnitudine & forma ſimilia, particularibus Lentis foliolis maiora, colore ſaturato virentia: floſculi ſecundum cauliculos quoque enaſcuntur, forma veluti Ochri, ſed colore vt plurimum purpurei, rarò albidi, rariſſimè verò lutei: ſubſequuntur valuulę exiguæ, in quibus ſemina plana: radix longa latè per ſumma terræ progreditur, lenta admodum ac frangi contumax.

In agris ac iuxta limites ſiue margines læto pingui ac reſtibili ſolo gignitur: reperitur in Germania ac Belgio, ac in Italia, tum & alibi. ſtirps autem admodum viuax eſt, quæ nec facilè perit, ſed nec extirpari, niſi difficillimè, poteſt. Agricolis ſæpè moleſta eſt, quando duræ ac lentæ radices aratrum remorantur, & boues ſiſtunt.

Noua ſub finem Veris germina emittit, Autumno perficitur, & tunc quidem ſpinoſiſſima. Iulio & Auguſto cum flore videtur.

Ἀνωνὶς ſiue Ὀνωνὶς Gręcis quidẽ appellatur, ac ſimiliter Latinis Anonis & Ononis: Vulgò autẽ herbariorũ Arreſta bouis, Reſta bouis, & Remora aratri, quòd arantes boues in opere hęrere efficiat, & quò minus aratrum progredi queat, frequenter radices eius impedimento ſint. Dicitur verò & Acutella, à duris acutis ſpinis, quibus tranſeuntes pungit.

A Crateua verò Αἰγίπυρος ſiue Ægipyrus: Germanis eſt Hauwhechell/ Ochſenkraut/ Stalkraut: Belgis Prangwortele/ Stalcruyt: Italis *Bonaga*: Hiſpanis *Detiene buey* & *Gattilhos*: Gallis *Arreſte beuf*: Anglis Camoche & petti Whyne.

Anonidis autem radix excalfaciens eſt, &, vt Galenus, tertio quadantenus ordine; extenuans verò ac incidens quoque eſt. Cortex eius cum vino epotus vrinam cit, calculoſque diſſoluit ac pellit; cruſtas verò & abſtergit.

Decocta radix in poſca dentium dolores mitigat, ore ſæpius colluto. Plinius comitialibus decoctam in oxymelite ad dimidias, dari refert. Matthiolus ſibi notum hominem affirmat, pul-

uere

uere huius radicis pluribus menſibus aſſumpto, à carnoſo ramice curatum.

Primos huius fruticis turiones ſiue aſparagos, priuſquam ſpinoſi fiant, muria condiri, & cibis gratiſſimos eſſe; auctor Dioſcorides.

De Ruſco. CAP. IIII.

Ruſcum.

HVMILIS ſtirps Ruſcum eſt, cauliculi aut potius pediculi eius rotundi, lenti, virentes, & ramoſi, ſemipedem alti: folia parua, latiuſcula, Buxi, aut citius Myrtinis ſimilia, ſed pungenti cacumine mucronata: baccæ è mediis dependent foliis, per maturitatem rubentes, maiores quàm Aſparagi. radices albidæ, ramoſæ, ſerpentes, mediocris craſſitudinis, guſtu dulce quiddam reſipientes.

In nonnullis regionibus, veluti in Burgundia, & Italia; tum & alibi locis aſperis frequens naſcitur. In Belgij hortos transferri ſolet.

Primo Vere virentes ac teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum aſparagorum modo poſſunt. Autumno ſemen perficitur.

Ὀξυμυρσίνη, quaſi acuta Myrtus, & μυρσινάγρια, id eſt, ſylueſtris Myrtus Græcè dicitur: Latinis Ruſcum aut Ruſcus: Officinis Bruſcus: à nõnullis Scopa regia, vt teſtatur Marcellus Empiricus vetus ſcriptor: Germanis Mueſſdorn: Belgis Stekende Palm: Italis *Ruſco*, & *Pongotopi*: Hiſpanis *Gilbarbeyra*. Reperiũtur verò & huius ſpuria quædam nomina ac nothę appellationes, vt, μυτάκανθα, ἱερόμυρτον, μυάκανθα, ἄγονον, σκίγχος, κατάγγελος, ἀνάγγελος, ἄκαιρον, χαμαιμύρτη, & tales aliæ.

Inueniuntur, inquit Plinius lib. XXV. cap. XIII. qui Oxymyrſine radicem Acaron vocãt: Ideoq; quidam Acaron agrion vocare malunt. Sed potuit Plinio vocum affinitas impoſuiſſe, & pro Acæron, quæ vox inter nothas, Acaron aut Acoron legiſſe. *Plinius notatur.*

Serapio cap. CCLXXXVIII. Myrtum agriam eandem cum Cubebis eſſe ſentit, rationem adducit, quòd Galenus Myrtum agriam, hoc eſt, Ruſcum non deſcripſerit, nec Dioſcorides Cubebas. Quæ vt nullius momenti ratio eſt, ita nec veritatem habet: Galenus etenim nuſquam Cubebarum mentionem facit; & vt feciſſet, non conſequeretur idcircò Ruſcum Cubebas eſſe. Meminit autem Galenus Carpeſij, quod Auicenna cap. CXXXVII. Cubebas facit. *Carpeſium* Carpeſium autem à Ruſco multùm differens eſſe, oſtendunt ea quæ de hoc lib. primo De Antidotis Galenus ſcripta reliquit.

Eſt Carpeſium herba, inquit, Phu appellato genere ſimilis, validior tamen & aromaticum quiddam plus ſpirans: plurimum hæc in Sida vrbe Pamphiliæ naſcitur. tenuia auté quædam Carpeſij ſarmenta Cinamomi virgultis ſimilia ſunt. Eius duo genera reperiũtur. vnum quod Laërtium: alterum quod Ponticum nominatur. à monte, in quo naſcuntur, vtraque nomen habent: ſed Ponticum melius eſt: quod cùm plurimum haberem permultis medicamentis admiſcui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Eſt enim Carpeſium, vt dixi, Phu ſimile, validius tamen, & qualitatem quandam aromaticam guſtatum odoratumq; remittens: Hactenus Galeni verba.

Ex quibus manifeſtè conſtat, Ruſcum non eſſe Carpeſium, hoc eſt, Auicennæ Cubebas; & hallucinatum Serapionem qui tale aliquid ſuſpicatus fuerit. Sunt verò & fructus ſiue grana quædam Cubebe nomine, non ſarmenta; verùm nec illa cum Ruſco quadrant, nec Galeno cognita extitere. *Serapionis error. Cubebe.*

Rotunda ſiquidem grana ſunt, Piperis magnitudine, ſed oblongo angulo eminente, quaſi caudata, guſtu aromatica, & acre nonnihil reſipientia. Yſaac Practicæ ſuæ lib. ſecundo inter grana numerat: & ſimiliter Hali Abbas Practicæ etiam lib. ſecũdo, numero CLXII. Poſteriores Græci, inter quos Nicolaus Myrepſus, Combebas appellant.

Cæterùm

Cæterùm Ruſci radices, quarum præcipuè vſus, temperatè calidæ ſunt, ac eſſentiæ tenuitate mediocriter quoque reſiccantes. Vrinam ciunt; renum calculos, ac arenulas expellunt: vrinæ ſtillicidio ſuccurrunt, decocto earum ex vino aſſumpto. Eadem Dioſcorides de foliis ac baccis, quæ præterea & menſes pellere, capitis dolores, ac regium morbum ſanare ait. Proſunt verò & radices ad craſſorum pulmoni pectoriq; inhærentium humorum facilem expurgationem, ac concoctionem eorumdem promouent.

De Hippogloſſo. Cap. V.

Hippogloſſum.

HIPPOGLOSSVM cauliculos erigit dodrantales, rotundos: folia circa hos oblonga, lata, acuminata, ſed non pungentia, Laurinis quidem ſimilia, ſed multò minora; maiora verò quàm Ruſci, è quorum medio neruo alterum exit folium acuminatũ etiam, ſed paruum, nec Ruſci folio maius: deinde & bacca Ochri magnitudine, colore per maturitatem rubens, quæ ipſo exiguo foliolo quaſi tota ſubinde contegitur. radix albida, longa, & ſuauis odoris.

In Liguriæ Alpibus, ac Pannoniæ ſuperioris mõtibus reperitur: Bellonius circa Athon montem valde frequentem eſſe ſcriptum reliquit.

Sub Autumni tempus fructus maturus eſt.

Græcis *ἱππόγλωσσον* dicitur: à nonnullis verò & *ὑπόγλωσσον*: ab aliis *ὑπόγλωσσον*: à recentioribus Bonifacia, Vuularia, Biſlingua, Lingua pagana, Victoriola. Eadem verò & *δάφνη ἀλεξάνδρεια*, & *δάφνη ἰδαῖα*, ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta eſt.

Nec refert quòd Dioſcorides de Hippogloſſo vno loco; alio verò de Lauro Alexandrina ſcripſerit: aut quòd Ruellij verſio habet, ſemina inter folia exire: aut quòd talem iconem, Ruellianę nempe interpretationi reſpõdentem, Matthiolus exhibuerit, fructu videlicet in longis pediculis è cauliculis inter folia dependente. Nam de vna ſtirpe quandoque ſub diuerſis appellationibus, ſeparatiſque locis Dioſcoridem agere, & alibi oſtendimus: veluti cap. de Tuſſilagine. Ruellij autem conuerſionem non eſſe fidelem & ipſe Matthiolus poſtea agnouit. *Ruellij verſio infidelis.* Græcum exemplar habet, *καρπὸν ἐν μέσοις* (ſcilicet *φύλλοις*) *ἐρυθρὸν*, hoc eſt, fructum in mediis foliis rubentem. Quod & ſic ſe habere Theophraſtus etiam teſtis, qui Laurum Alexandrinam & Ruſcum lib. III. *ἐπιφυλλόκαρπα*, hoc eſt, fructum folio ferentia eſſe refert. Præter hæc duo nec alia *ἐπιφυλλόκαρπα* nominans, innuere volens, non reſtare epiphyllocarpa alia. Quod ſententiam noſtram adſtruit, & Hippogloſſum Laurum Alexandrinam ſiue Idæam eſſe confirmat. Huc verò etiam facit, quòd inter appellationes Lauri Alexandrinæ nomen *ὑπόγλωττον* aſſcriptum quoq; ſit. Matthioli verò falſam eſſe iconem, & ad infidelem Ruellij verſionem excogitatam, ex his, quæ hactenus ſcripſimus, ſatis apparet. *Matthioli falſa icon.* Mirum autem quòd cùm ipſe erroré Ruellianæ interpretationis animaduerterit; tam falſam & imaginariam iconem in ſuis commentariis relictam voluerit.

Cæterùm Hippogloſſum ſiue Laurus Alexandrina à Germanis quidem Zapffinkraut / & Zungenbladt dicitur: Belgis Tonghenbladt: Hiſpanis *Lengua de cauallo*: Anglis Double tonge. Superſunt verò & alia quædam eius apud veteres Græcos nomina: vt, *δανάη*, *ζάλεια*, *στεφάνη*, ac inter nothas *Σαμοθρᾳκική*, *μυθεῖον*, *δίγλωσσον*: apud Græcos verò noſtri temporis Coraco Votano.

Porrò Laurus Alexandrina temperatura euidenter calida eſt. Radix pondere drachmarum ſex cum dulci vino difficulter parientibus, & ſtillicidio laborantibus ſuccurrit; & ſanguinem quoque menſtruum elicit, vt auctor Dioſcorides. Similia & Plinius habet: Celeres partus, ait, facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſeſque eodem modo pota.

QQ Baptiſta

Baptiſta Sardus ad ſuffocationes ex vtero hanc vehementer commendat: Exhibendo, inquit, cochlear paruum pulueris, vel herbæ, vel radicis mulierem ſuffocatione ex vtero laborantem mox liberat: Eandem verò & ad inteſtinorum ramices extremum eſſe ſcribit remedium, puluere videlicet radicis exigui cochlearis menſura cum iuſculo carnis aliquot continuis diebus propinato.

De Cappare. CAP. VI.

Capparis.

ACVLEATVS frutex Capparis eſt, cuius ramuli non minus acutis & hamorum inſtar aduncis ſpinis horrentes quàm Rubi, per terram orbiculariter ſternuntur, ſi non pedamentis quibuſdam fulciantur. folia circa hos lata, veluti Mali Cotoneæ, ſed tamen rotũdiora; è ſinu quorum tenues exeunt pediculi capita rotunda proferentes, quibus dehiſcẽtibus flos candidus panditur, quem ſequuntur fructus oblongi, Oliuis ſimiles, in quibus ſemina parua & albida conduntur. radix lignoſa, grandis, numeroſa, craſſiore cortice conueſtitur, cuius in medicina frequens vſus.

In Italia, Hiſpania, aliiſq; calidioribus regionibus abſque cultura Capparis naſcitur, tenui ſolo, aſperiſque locis, & iuxta rudera, vt Dioſcorides ſcribit. Theophraſtus natura ſua ſylueſtrem eſſe, & cultum non admittere refert: noſtra tamen ætate à nonnullis colitur, ac ſiccis lapidoſiſq; locis ſeritur.

Capparis æſtate floret: viget verò in Autumnum vſque: rudimenta florum antequam dehiſcant colligenda, & muria aut ſale condienda.

Nomen apud Græcos idem, quod apud Latinos obtinet; *κάππαρις* ſiquidem dicitur: à nonnullis verò & *κυνόσβατος*, ſed propriè Cynosbatos ſiue Canirubus, eſt ſylueſtris Roſa: vt alibi oſtenſum eſt: Germanis Cappern: Belgis Cappers: Italis *Capparo:* Hiſpanis *Alcaparras*: Gallis *Cappres*: Anglis Capper.

Capitula ſiue rudimenta florum, hoc eſt, nondum completi flores, Capparorum nomen in Officinis acceperunt.

Cappares itaque ſiue flores nondum completi temperamento calidi ſunt ac tenuium partium. ſi recentes edantur exiguum admodum alimenti conferunt: ſale verò macerati multò etiam minus: non tam edulia idcircò, quàm ciborum obſonium & medicamentoſum condimentum. collapſam ciborum appetentiam excitant: humido ventriculo conferunt: ſaliuationem eius reprimunt; pituitam verò & in eo hærentem detergunt: iocinoris lieniſq; obſtructiones expurgant: quartana laborantibus ac lienoſis cum cibo proſunt. Eduntur autem, ſale prius eloto, decocti, addito oleo & aceto, acetariorum aliorum inſtar, aut vnà cum cibis coquuntur.

Cortex autem radicis ex diuerſis facultatibus conſtat: excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, contrahendi adſtringendiq; quadam potentia coniuncta.

Lienes induratos, ſi quod aliud medicamentum, iuuare valet, cùm foris idoneis remediis admixtus, tum intra corpus aſſumptus, & quidem vel in aceto aut oxymelite decoctus; vel aridus contuſus, aliiſq; permiſtus. hoc etenim modo craſſos lentoſq; humores euacuat, & eos per vrinas, ſæpè etiam per ventrem ſanguinolentos defert, vnde & lienes adiuti & coxendicum dolores: menſes verò etiam promouet, & ex capite pituitas purgat detrahitque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant: auctor Galenus. Idem cortex, vt Dioſcorides ſcribit, vlcera vetera ſordida, & quæ occalluerunt expurgat: lienoſis cum Omelyſi imponitur: mãducata dentium doloribus auxiliatur; cum aceto verò vitiligines abſtergit. folia verò & radices contrita, duritias & *χοιράδας* ſiue ſtrumas diſcutiunt. Succus aurium vermiculos infuſus enecat.

De

De Cappare Fabagine. CAP. VII.

Capparis Fabago.

AD Capparem autem & referre recentiorum plerique ſtudent Capparem Fabaginem nuncupatam, non fruticis quidem, ſed herbę ſpeciem. cauliculos hæc promit teretes, læues, ramoſos; & circa hos folia lata, oblonga, craſſiuſcula, minora quàm Capparis, Portulacæ æmula, ab vno pediculo bina, ſaturato colore vnà cum cauliculis virentia: flores verò priuſquam pateant rudimentorum Capparis florum ſimilitudinem referentes; completos autem inalbicantes, ſtaminibus aliquot luteis mediis: ſuccedunt ſiliquæ in quibus ſemina. radix tenuis in diuerſa tendit.

Quibus locis ſponte exeat aut gignatur nondum accepimus: in hortis Belgij olim hanc conſpicere datum fuit.

Nominatur hæc à recentioribus Capparis Fabago, vt ſcripſimus, & à pleriſque Capparis leguminoſa. Veteribus notam fuiſſe non conſtat: Cepęam ſiquidem eſſe nõ fuerit facile affirmare, breui ac ſuccincta admodum apud Dioſcoridem deſcriptionę extante. Deſcribitur verò ab Auicenna cap. XXVIII. herba quædam Ardifrigi nomine, cum qua Capparis Fabago melius reſpõderet, ſi tam graui eſſet odore, quàm ſapore amaricat: Ardifrigi ſiquidem valde acuti & grauis odoris eſt, vt Auicenna ſcribit:

Eſt herba, inquit, ſimilis Cappari, acuti odoris valde & grauis, habens fructum in vaginis. *Ardifrigi.*
Quod ſi autem errore tranſſcribentium, pro ſaporis, odoris vox ſuppoſita eſſet, Capparis Fabago cum Ardifrigi conuenire poſſe videretur. Sed quis hoc temere affirmauerit? Sit ergò Capparis Fabago, ſua contenta appellatione, nec aliam expetat aut requirat.

De facultatibus verò nihil occurrit ſcribendum.

De Vua criſpa. CAP. VIII.

BICVBITALIS aut altior hic frutex eſt, & admodum ſpinoſus: multis tenuibus lignoſis aculeatis & albicantibus ramulis luxuriat: folia non magna, lata, rotunda quoque eſſent, niſi profundius inciſa, Vitiginea quodammodo referrent, ambitu verò reliqua etiam crenata, colore autem pulchrè virent, mollia verò & vnà ſunt ac modicè piloſa: floſculi ex herbaceo albidi, aut perquam exiguum purpurei: fructus acini rotundi, non racematim cohærentes, ſed ſecundum ramulos ſparſim baccarum aliarum modo dependentes, colore initiò virentes, guſtuque auſteri, per maturitatem verò ſubflaueſcentes, vinoſo ſucco pleni, ſapore aliquantulum dulces, in quibus ſemen candicans. radix lignoſa fibris non deſtituitur.

Ad limites agrorum & hortorum hæc ſpina collocatur, & non raro ipſa hortorum eſt ſepimentum.

Citò admodum, & frequenter ante Veris æquinoctium folia erumpunt: acerbi fructus Aprili ac Maio menſibus colliguntur: maturi verò ſub finem Iunij demum decerpuntur.

Nomen frutex hic apud Veteres non habet, qui eum non cognouerunt, vel neglexerunt: Recentiores quandoque Groſſulariam, frequentius verò ab acinis Vuam criſpam, Vuam ſpinam, Vuam ſpinellam, Vuam criſpinam appellant: Germani **Krußbeer** aut **Kruſelbeer**: Belgæ **Stekelbeſien / Knoeſelen** & **Croeſbeſien**: Hiſpani *Vua creſpa*, ſiue *Eſpina*: Itali *Vua ſpina*: Galli *Groiſelles*: Angli **Goos berrye**. Non eſt autem Rhamni ſpecies, vt ex iis, quæ de Rhamno mox ſcribenda, ſatis cõſtat. Non eſt etiam ſpina Græcis ἄκανθα καλαμώδης dicta, quam Theophraſtus Graminis ferè modo germinare ſcriptum reliquit.

Sunt autem huius fruticis baccæ nondum quidem maturæ temperamento frigidæ ac ſic-

 cæ,

Vua criſpa.

1.

cæ,& ordine quidem ſecundo intenſo,& facultate adſtringentes. In cibatu harum vſus omphacij loco eſt. Iuſcula, in quibus incoctæ, ori grata,& febricitantibus vtilia. Eduntur verò & aliis decocta modis: quocunque autem tandem modo, ſemper crudum ac frigidum ſuccum ingenerant, qui ad alimenti ſubſtantiam nihil aut exiguum admodum conferat: aluũ verò etiam ſiſtunt,& ſanguinis fluores, ac menſium purgationes reprimunt, niſi in debilem admodum ac frigidum incidant ventriculum, quem non adiuuant, ſed vel aggrauant, vel aluo quoque vnà permota conturbant.

Maturi fructus vti dulciores ſunt, ſic & parum aut nihil adſtringunt, & caloris exiguum quid obtinent: alimenti verò & paulò amplius quàm immaturi conferunt, idq; non adeò crudum; verùm rarò hi vel ad condimenta deſiderantur, vel eduntur.

De Ribeſio. CAP. IX.

RIBESIVM non ſpinoſum quidem eſt, ſed certis de cauſis ab Vua criſpa non videbitur diuellendum. Eius ſpecies duæ ſunt, fructus colore & ſapore differentes; vnius enim rubet: alterius niger eſt.

Fruticoſa autem ſtirps eſt, lentos ac flexibiles ramos profert cortice ſubnigricãtes, quibus adnaſcuntur folia lata, ambitu & crenata, & Vitis foliorum modo diſſecta, ſed minora multò, è quorum ſinu pediculi dependent oblongi, floribus initio onuſti, deinde baccis vuæ non racemoſæ modo digeſtis, colore per maturitatem rubentibus, ſapore grato acidulis.

2. Altera ſpecies priorem ramis, foliis, floribusq; refert, ſed fructus niger eſt, & ingrati ſaporis, & idcircò nullius pretij ac inutilis habetur.

1. Ribeſium rubentis baccæ in multorum hortis habetur: ad ſepimenta vtile, tum & ad topiarias ſcenas, quas non difficili opere conueſtit ac ornat.

2. Alterum in hortis habere nemini vel paucis curæ eſt: iuxta foſſas & ſcrobes agrorum aut pratorum quandoque reperitur.

Floret Ribeſium Aprili ac Maio, ſub finem verò Iunij quandoque, ſæpius verò Iulio menſe baccæ maturæ.

Noſtra ætas Ribeſium appellat, & Groſſulariam rubram, ac Groſſulariam tranſmarinam: Germani Sant Johans treubel ſiue treublin / Sant Johans beerlin: Belgæ Beſiekens ouer zee: Itali *Vuetta roſſa:* Galli *Groiſſeletz, Groiſelles d'outre mer*: Bohemi Jahodi S°. Jana. Officinis Ribes nomine cognitum quod fructu rubet. Deſcribitur verò iſtud à Serapione cap. CCXLI. Sed Fuchſius & Matthiolus noſtrum negant idem cum illius eſſe: facultates tamen conuenire diffiteri nequeunt; At deſcriptio, aiunt, non reſpondet.

Ribes eſt, inquit Serapio, planta habens capreolos rubros ad viriditatem tendentes, & folia magna, lata, rotunda, viridia: grana, quorum eſt ſapor dulcis cum acetoſitate, & ipſa ſunt frigida & ſicca in ſecundo gradu. Quid autem in hac deſcriptione repugnans? Plantam eſſe, ait, hoc eſt, fruticem, habentem ramulos (interpres capreolos nominat) rubeos, ad viriditatem tendentes, & talia ſunt Vere noua erumpentia cum foliis germina, quæ vetuſtate ſubnigricant. folia, ſi cum aliorum minorum nonnullorum fruticum multò minoribus comparentur foliis, magna ſunt; lata eadem & virentia eſſe, manifeſtum: rotunda verò etiam dici poſſunt. Quid igitur deſideratur? niſi rectum iudicium: id ſi adhibeatur, Ribes noſtrũ idem cum Serapionis ac reliquorum Arabum eſt. Quod ſi in aliquo verbo, veluti in dictione, Capreolos, hæſitatio aliqua occurrat, interpreti imputandum, qui nõ fidiſſimus Serapioni contigit, vt ex cap. de Mummia ſatis conſtat. Nũquam Serapio Mummiam exiſtimauit eſſe mixturam ex aloë & myrrha & eo quod his admiſcetur ex humiditate corporis humani: Interpretis iſtud eſt commentum. Ita eum hic pro Ramulis, Capreolos ſcripſiſſe, quid vetat?

Ribeſium fructu rubro.

Ribeſium fructu nigro.

Petrus Bellonius in lib. De arboribus Coniferis, pro Ribeſio aliam oſtendit ſtirpem à ſe in Libano monte locis frigidiſſimis repertam, vbi ferè toto anno nix viſitur; foliis Lapathi grandioribus ac rotundioribus, ſenis ſeptenisve ab vna radice, baccis rubentibus, è medio ſinu foliorum veluti Lauro Alexandrinæ & Ruſco exeuntibus, racematimque dependétibus. quod legitimum eſſe Ribes ex eo colligit, quia Serapio Ribes in niuoſis prouenire ſcriptum reliquerit: verùm & aliæ ſtirpes in niuoſis non rarò naſcuntur, quæ tamen idcircò Ribeſia non ſunt. In ſumma autem Arabum breuitate nihil temerè affirmandum, præſertim cùm Ribes vulgare, deſcriptioni quam ex Yſaaco Serapio adfert, non repugnare queat, & facultates conueniant, vt oſtendimus. *Ribes Bellonij.*

Ribeſij autem noſtratis rubentes baccæ, quarum vſus & non aliarum eſt, frigidæ & ſiccæ temperamento ſunt, ordine ſecundo ſatis intenſo, & cum partium tenuitate nonnihil quoq; adſtrictionis obtinent. Ardores febriles reſtinguunt ac mitigant; bilem reprimunt, ſanguinem contemperant; putredinibus aduerſantur; ſitim vehementer ſedant; ventriculi ſubuerſiones, & choleram morbum ſiſtunt: dyſentericis ex calida cauſa laborantibus vtiles.

De Spina acida ſiue Oxyacantha. CAP. X.

FRVTEX acida Spina eſt procerus, plurimis virgultis ac ramis aſſurgens, aculeis candicantibus & valde pungentibus, admodum ſpinoſis, quorum cortex læuis ac tenuis eſt, ligni verò materies lutea; foliis hæc conueſtiuntur paruis, oblongis, dilutè virentibus, ambitu crenatis, & nonnihil áſperis, ſapore acidis. floſculi ex oblongis pediculis cohærent lutei: baccæ ſuccedunt paruæ, oblongæ, tenues, colore per maturitatem rubentes, oſſeo intus exiguo nucleo, ſapore acidę; quæ vbi inaruerunt nigræ ſunt. radices lignoſæ in diuerſa ſparguntur, luteę quoque, ſed coloratiores quàm ſit ligni materies.

In pluribus regionibus in incultis ac deſertis, non tamen arentibus, ſed nonnihil humentibus locis gignitur. tum & in ſyluis: quandoque verò & iuxta agrorum limites. Transfertur verò & ad hortos, ad quorum ſepimenta vtilis eſt.

Aprili folia ei ſubnaſcuntur noua, atque eodem tempore ex veteribus caudicibus turiones

Spina acida ſiue Oxyacantha.

Oxyacanthus ſiue Spina acuta.

erumpunt oblongi, molles, Myacanthæ Aſparagis ſimiles, qui eſui idonei ſunt, nec citò lignoſi fiunt aut dureſcunt. Maius flores adfert: ſed September fructus.

Galenus hanc Spiná Græcè Ὀξυάκανθαν vocat, & ab ὀξυακανθῳ differentem in lib. De facult. ſimp. medic. facit: ſed & manifeſtius in lib. De facul. aliment. vbi Oxyacanthæ Aſparagos inter edules refert, quales non Oxyacanthus, ſed Oxyacantha ſiue Acida ſpina, vt iam ſcripſimus, profert.

Dioſcorides huius Spinæ non meminit, nam quá ipſe Oxyacantham feminino genere nominat, Galeni eſt maſculini generis Oxyacanthus; vt ſequente capite etiam dicendum.

Amyrberis. Auicéna vtrumq; fruticé ſub Amyrberis nomine complexus videtur: ait enim: Et ex eo eſt rotundum, rubeum, campeſtre: & nigrum, oblongum, arenoſum (*lego* acetoſum) & montanum. Quibus verbis vtriuſq; fructum expreſſit: nam rotundus ac rubens Oxyacáthi eſt: niger verò & oblógus Oxyacanthæ, quem ſcripſimus arefactú nigrum eſſe. Officinis auté hic frutex Berberis appellatur, ab Amyrberis voce deprauata: recentioribus Creſpinus: Italis ſimiliter *Creſpino*: Hiſpanis *Eſpino de mainelas*: Germanis Paiſſelbeer / Saurich / Erbſell / Verſich: Belgis Sauſeboom / Suerboom: Gallis *Eſpine vinette*, atque inde Latino nomine Spiniuineta: Anglis Haudthorntre / & May: Bohemis Drack / Driſtall.

Folia auté & fructus huius Spinę ordine ſecundo refrigerant ac reſiccant: &, vt Galenus quoq; affirmat, tenuiú ſunt partium, ac inciſiuum quid obtinent.

Folia ad ciborum conditurам & obſonij loco à nonnullis vſurpátur, veluti Oxalidis. Decoctum eorundem aduerſus ardentes & bilioſas febres confert: ſanguinis feruorem & iocinoris nimium calorem cótemperat.

Fructus ad eadem conferunt, qui & cœliacis ac dyſentericis vtiles habétur, & omnes ſanguinis ſuperfluos fluores cohibere poſſunt.

De Spina acuta. CAP. XI.

1. ACVTA Spina magnus eſt frutex, non rarò in arborem Pyri altitudine excreſcens, præſertim cultu accedente. caudices ei ſunt craſſi, rami duri ac lignoſi, oblógis acutis & duris ſpinis horrentes: folia latiuſcula, profundis inciſuris diſſecta, læuia, cum virore reſplendentia: flores in vmbellis albidi, ſuaue odorati: baccæ rotundę, per maturitatem rubentes, in quibus mollis ac dulcis pulpa, & ſemina aliquot albida. radix altè in terram deſcendit.

In ſyluis, ſecus vias, agrorum hortorumque

rumque ſepimenta ac limites naſcitur: ac non rarò hortos ipſos ſepit, vbique frequens.

Huic verò & altera quædam annumeratur acuta ſpina, cuius folia anguſtiora, ſed oblonga ſunt: flores quoque in exiguis muſcariis candidi & odorati, prioris ſimiles: baccæ forma & magnitudine pares, ſed luteo Croci colore rubentes. Humilior autem hæc ſpina eſt, nec ita facilè arboreſcit, rara quoque, & in paucorum tantummodo hortis apud Belgas reperibilis. 2.

Vtraque menſe Maio floret: folia paulò prius erumpunt: baccę Auguſto aut ſerius matureſcunt, eſca futuræ turdis, ſturnis, merulis, ac aliis per hyemem auibus.

Dioſcorides hanc deſcribit, & *ὀξυάκανθαν* feminino genere nominat: Galenus verò in lib. De ſimp. med. facult. maſculino genere *ὀξυάκανθον*. Oxyacanthus, ait, arbor, vt Pyri ſyluestris habet ſpeciem: ita & vires non diſſimiles. &c. Sic & Dioſcorides de Oxyacantha: Arbor eſt Pyraſtro ſimilis, valdè ſpinoſa, &c. Serapio hanc Amyrberim appellat. Sunt verò, vt & Dioſcórides ſcribit, quibus *πυρίνα* dicitur aut *πυράκανθη*. Pyrinæ autem nomen alteri ac minori Spinæ proprium eſſe videtur. Germanis Hágdorn: Belgis Hagedoren/& witte Hagedoren prior Spina dicitur: Italis *Bagaia, Amperlo*: Hiſpanis *Pirlitero:* Gallis *Aube ſpine*. Nuncupatur verò & à nonnullis Spina vallaris, & Spina ſepicularis.

Cæterùm huius baccæ, vt Dioſcorides ſcribit, alui profluuiũ & menſiũ abundantiã ſiſtũt.

De Tragacantha, ſiue Hirci ſpina. CAP. XII.

Tragacantha, ſiue Hirci ſpina.

TRAGACANTHA humilis ſpina eſt, ſurculos edit breues, robuſtos, latè diſperſos: folia verò circa hos complura, ex multis ad vnum neruum ſiue coſtam cohærentia, inſtar foliorum Lentis, quorum ſingularia tenuia ſunt & anguſta; ſub his autem duræ, albicantes, rectæque ſpinę. radix lignoſa in obliquũ latè ſpargitur, ſummo terræ ceſpite hærens. ex qua vulnerata lachryma ſiue gummi effluit albidum, facileque concreſcens.

Theophraſtus ſponte lachrymã effluere atque ſpiſſari, nec opus eſſe vt radix vulneretur, lib. IX. ſcriptum reliquit. Præſtat autem, Dioſcorides ait, pellucens, gracilis, læuis, ſyncera, & ſubdulcis.

In Creta inſula copioſam reperiri Bellonius lib. primo Singularium refert, & quidem non niſi in mõtium iugis. Theophraſtus: hæc anteà naſci tantum in Creta, ait, putabatur: nunc verò in Achaia, Peloponneſo, & aliis locis, ac in Aſia circa mediam comperiri certum eſt. In Arcadia etiã naſcitur, quæ Cretica non deterior exiſtimatur. Noſtra ætas in Gallia Narbonenſi hãc etiam obſeruauit.

Gręci hanc Spinam *τραγάκανθαν* vocant, Latinè Hirci ſpinam dixeris. Lachryma ſiue gummi, Tragacanthæ quoque nomen habet: in Officinis gummi Tragacanthæ, aut gummi Dragaganti barbarè vocatur.

Tragacantha autem ſiue Lachryma Tragacanthæ, emplaſticam vim obtinet, quare acrimoniam humorum obtundit, reficcat verò etiam nõnihil. Ad tuſſes, arteriæ exaſperationes, raucedines, omneſq; acriores ac tenues deſtillationes plurimum in eclegmate prodeſt. Linguæ ſubdita aſperitatem eius colliqueſcens tollit: renum doloribus, veſicæ roſionibus, ac vrinæ ardoribus auxiliatur cum paſſo aut glycyrrhizæ decocto epota. Vſus quoque eius ad ocularia medicamenta.

De Acacia. CAP. XIII.

DVARVM Acaciarum Dioſcorides meminit, quarum prior vera ac legitima eſt.

Eſt autem hæc frutex arboreſcens, non tamen *ὀρθοφυής*, hoc eſt, rectè aſſurgens, proferens ramos lignoſos, duris & oblongis ſpinis aculeatos, circa quos folia ſunt ex pluribus ad

Acacia.

Deprauata Matthioli imago.

Acacia altera.

vnam ῥάχιν ſiue coſtam hærentibus compoſita, veluti ſunt Lentis: flores albidi: lobi ſiue ſiliquę planæ ſunt, & latæ quidem inſtar Lupini qua parte ſemen continent: quod modò vna, quandoque duabus lobi particulis anguſtiore collo cohęrentibus comprehenditur: ſemen glabrum & reſplendens. Exprimitur autem ex his ſuccus, qui in vmbra ſiccatus: niger ex maturis eſt: ὑπόκιῤῥος ſiue ſubruffus ex immaturis: aliqui verò ex foliis & fructu ſuccum colligunt.

Gummi verò & ex hac ſtirpe profluit.

Naſcitur, ait Dioſcorides, Acacia in Ægypto.

Inter frutices autem ac arbores perpetuò virentes Acaciam etiam numerat Petrus Bellonius Singul. lib. 1. cap. XLIIII.

Hanc ſpinam Græci ἀκακίαν etiam noſtra ætate vocant: Latinis ſimiliter Acacia eſt: Dicitur & Ægyptia ſpina.

Succus Acaciæ quoque nomen habet. Officinæ Germanię huius loco ſuccum ex ſylueſtribus Prunis expreſſum ſubſtituunt: quem & Acaciam appellant.

Gummi in Officinis Arabicū gūmi dicitur.

Matthiolus pro Acacia Arborem Iudæ recētioribus dictam, pictura exhibet, cui præter veritatem ſpinas addidit, vt Acaciam mentiretur. ſed tamen nec ſic Dioſcoridis deſcriptioni reſpondentem reddidit.

Acaciæ autem ſuccus, vt Galenus ait, non eſt partium ſimilarium, ſed cum ſubſtantia frigida & terrea, cui & quædam aquea commiſta, quaſdam etiam in ſeſe diſperſas partes habet tenues & calidas. Eſt itaq; tertij ordinis exiccantium, refrigerantium verò non lotus primi: ſecundi verò vbi lotus fuerit. Lotione enim acrimoniā ac partes calidiores deponit.

Cōducit autem, inquit Dioſcorides, ad oculorum medicamēta, & ad eryſipelata, herpetas, chimetla, pterygia, oris vlcera: proptoſes oculorum reprimit: menſium abundantiam ſiſtit: procidentem vterum contrahit: alui fluorem ſupprimit, tum potus, tum per clyſterem inditus: capillos denigrat. Ad oculorum autem medicamenta lauatur.

Gūmi adſtringens & modicè refrigerans eſt: emplaſticam verò vnà facultatē habet, qua acrimoniam medicamētorum, quibus admiſcetur, retundit. Ambuſtis cum ouo illitum, veſicas excitari prohibet: Dioſcorides.

De Acacia altera. CAP. XIIII.

ALTERA Acacia ſpinæ Ægyptiæ aſſimilis, vt Dioſcorides ait, ſed longè minor teneriorque, ſtirps humilis, aculeatis ſpinis conuallata: folia habens Rutæ: ſemen in ſiliquis trium aut quatuor capacibus Lente minus. Et pro hac quidem, exhibita olim à Matthiolo fuit, ſtirps lignoſis & aculeatis ramis; foliis ternis cohærentibus, Rutæ graueolentis non valde diſſimilibus;

bus; ſemine minore quàm Lentis, tribus aut quatuor in vna ſiliqua, quę per maturitatem colore ſunt luteo, & ſub radiis Solis auri colore refulgent. Si verò & hæc eadem eſt quam Anguillara ſecundam Acaciam eſſe iudicat: flos ei quoque luteus, veluti ſiliqua eſt.

Naſcitur altera Acacia in Cappadocia ac Ponto, vt Dioſcorides refert: reperitur verò & in Corſica, ac nonnullis Italiæ montibus; tum & alibi.

Autumno ſemen maturum eſt.

Hanc ἑτέραν ἀκακίαν, ſiue alteram Acaciam, & Ponticam Acaciam nominant: Officinis & multis incognita eſt.

Huius autem ſuccum Dioſcorides adſtringere etiam ait, ſed viribus quàm alterius inferiorem, & ad ocularia medicamenta inutilem.

De Pruno ſylueſtri, ſiue Acacia Germanica.

CAP. XV.

Prunus ſylueſtris.

SYLVESTRIS Prunus humilis ac ſpinoſus frutex eſt, Pruno multò breuior ac minor; ramis tenuioribus duriſq́; hinc inde ſpinis aculeatis: foliis verò & anguſtioribus, durioribus, ac minoribus: floſculi ſimiliter albidi: fructus rotundus, paruus inſtar magni vuæ acini, è cæruleo vireſcens, oſſe intus exiguo, guſtu admodum auſtero adſtringẽs. radix lignoſa in diuerſa tẽdit.

Aggeres agros ſepientes, aliaq́; eiuſmodi editiora & inculta loca ſylueſtris Prunus occupat. Apud Germanos & Belgas frequens, tum & alibi.

Primo Vere floret, Autumno exigua Pruna colligi poſſunt, & expreſſus ſuccus reſiccandus: reſiccari verò & ipſos expediens ac vtile quoque fuerit.

Fruticem hunc ἀγριοκοκκυμηλέαν, aut κοκκυμηλέαν ἀγρίαν nominant: fructum verò ἀγριοκοκκύμηλον, hoc eſt, ſylueſtre Prunum.

Succum ex his expreſſum & reſiccatum Officinæ Acaciam appellant, & deficiente legitima Acacia, hanc eius loco ſubſtituunt: vnde & Acaciæ Germanicæ ſtirpi nomen factum. *Acaciæ ſuccedaneum.*

Germani fruticem Schlehedorn: fructum Schlehen vocant: Belgæ ſimiliter Slehedoren/ & Slehen dicunt: Galli *Prunier ſauuaige*: Angli Slootree: Bohemi Trnka.

Refrigerant autem & reſiccant tertio propemodum ordine Pruna ſylueſtria, ac præſertim ipſorũ denſatus ſuccus: & vnà validè adſtringũt.

Prodeſt ſuccus ad omnia quæ adſtrictionẽ poſtulant: ſanguinis vndequaque fluores reprimit: emplaſtris ac cataplaſmatis quæ reprimendi vim habent vtiliter admiſcetur, tum & cœliacorum ac dyſentericorum medicamentis.

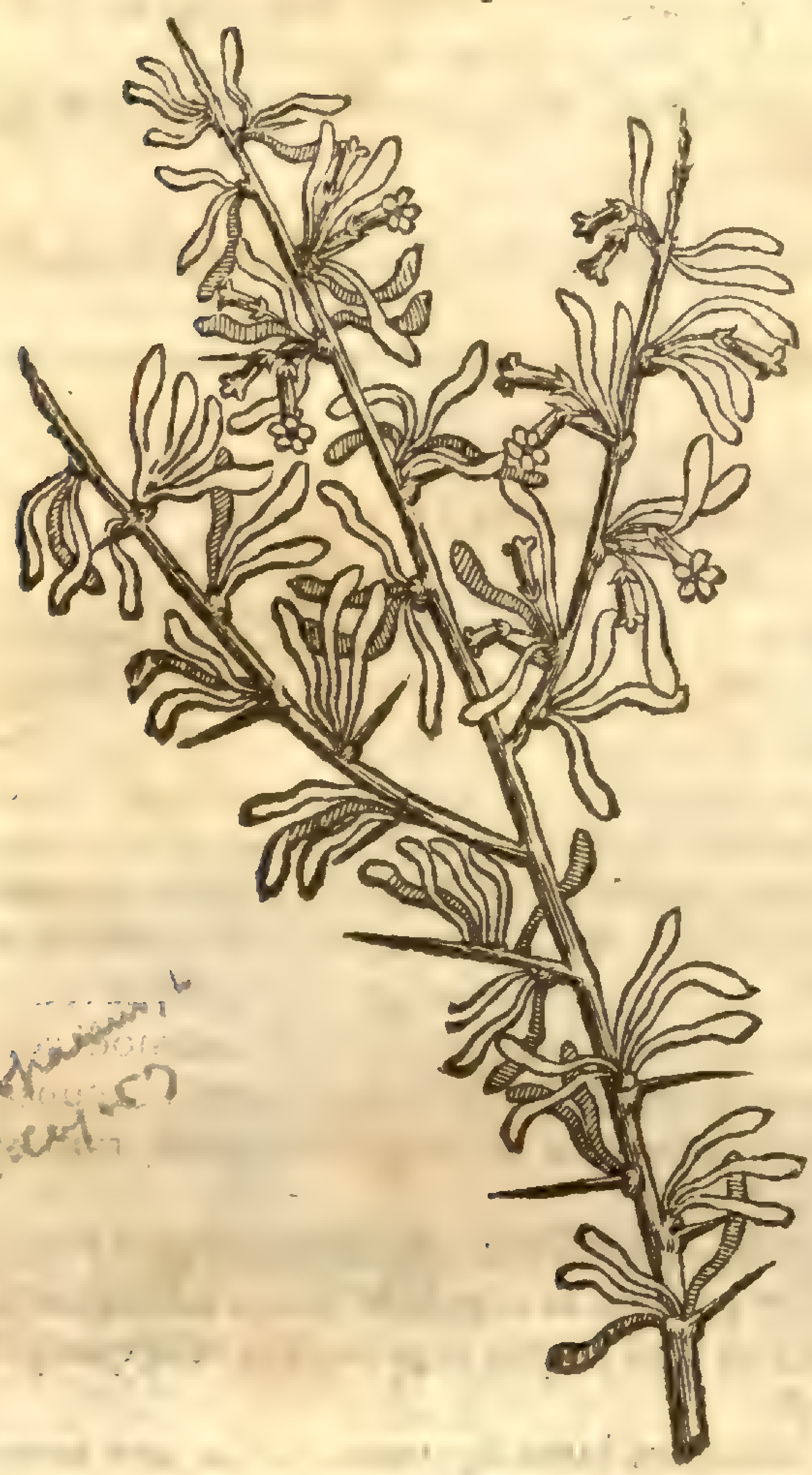
Fructus poſt maturitatem, vt Dioſcorides ait, reſiccati, & cum paſſo decocti, ventriculo vtiliores, aluumque magis adſtringunt, quàm hortenſia videlicet Pruna.

De Rhamno. CAP. XVI.

RHAMNI Theophraſto duo ſunt, albus & niger, vterq; ἀκανθόφορος, ſiue ſpinas ferens. Plinius ſimiliter lib. XXIIII. cap. XIII. Rhamnos duos recẽſet. Inter genera, inquit, Ruborum Rhamnos appellatur à Græcis candidior ac fruticoſior: alterum eſt ſylueſtre, nigrius, ac quadantenus rubens: fert veluti folliculos: huius radice decocta fit medicamentum quod Lycium dicitur. Horum duorum Rhamnorum meminit & Dioſcorides, ſed tertium addit, quem reliquis proponit, priore loco ipſum enumerans: candidum ſecundum: nigrum verò tertium facit.

Primum autem fruticem eſſe refert iuxta ſepes naſcentem, & ramos ferentem rectos ac ſpinas 1.

Rhamnus primus.

Rhamnus primus alter.

ſpinas duras veluti Oxyacanthæ: foliis paruis, oblongis, ſubpinguibus & mollibus. Et hanc quidem doctiſs. Cluſius diligentius deſcripſit his verbis:

Eſt Rhamnus frutex ſepibus faciẽdis idoneus, ramis rectis, in multa virgulta ſeſe diuidentibus, candidis, validis ac firmis aculeis horrentibus: foliis, quæ plerumque quaterna aut quina ad ſingularum ſpinarum exortus naſcuntur, oblongis, ſubpinguibus, Oleæ ſimilibus, ſubalbidis, ſed teneris, & ſucculentis, quæ Autumno, nouis ſuccreſcentibus, interdum decidunt: flores Autumno longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuiſi: quibus decidentibus, quoddam ſeminis rudimentum, vt in Iaſmino relinquitur: nunquam tamen eius fructum videre mihi contigit: craſſa multiplicíq; radice firmatur.

Iſtius verò generis & alium ſe obſeruaſſe addit, ferè aſſimilem, ſed humiliorẽ, & frequentioribus ramis fruticantem, ac candidiorem: minoribus foliis, magis carnoſis: floribus eiuſdem formæ, ſed colore purpureis.

Horum priorem, naſci ait, multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, & Galliæ Narbonenſis locis: alterum verò rariorem, & non niſi vno loco in Regni Valentini finibus à ſe repertum.

2. Alter Rhamnus multis albidis ramulis, lentis ac frangi contumacibus, acutarum longarumq; ſpinarum vallo communitis latè diffunditur: folia oblonga, anguſtiora, candidiora, minoraq; quàm Oleæ: flos herbaceus circa ramulos frequens: baccæ deinde rotundæ, racematim quaſi cohærentes, Aſparagi minores, colore flaueſcentes, ſucco interius luteo.

Non deeſt hic Rhamnus in Hollandiæ, ac potiſſimùm Flandriæ maritimis littoribus: reperitur verò & alibi in conuallibus, ac iuxta profluentes amnes: veluti iuxta Lycum Vindeliciæ fluuium, vbi eum frequentem eſſe Valerius Cordus ſcribit.

Vterque autem hic Rhamnus, prior videlicet ac ſecundus, perpetuò cum foliis virent: fructus ſiue baccæ ſecundi, etiam hyeme frutici adhærentes permanent.

3. Tertium Rhamnum Dioſcorides deſcribit nigricantibus, & quadantenus rubentibus: ramis oblongis, quinûm cubitorum, ſpinoſis, ſed minus duras ac infirmiores ſpinas habẽtibus: fructu lato, tenui, folliculari, σφονδιλίῳ ſiue verticillo ſimilem. Exiſtimantur autem hęc verba à nonnullis doctis, & quidem haud temerè, non ad tertij Rhamni, ſed ad Paliuri deſcriptionem facere, quæ mutila & imperfecta apud Dioſcoridem eſt.

Nam

Rhamnus ſecundus.

Rhamnus tertius.

Nam Theophraſtus & ipſus Plinius, non videntur inter ſecundum & tertium, hoc eſt, inter album & nigrum, aliud quam coloris diſcrimen agnouiſſe. Quod ſi ita eſt, Paliurus tertia Rhamni ſpecies eſſe non poterit, qui pro tertio Rhamno à multis habitus fuit: ſed omnino ſtirpem aliam tertium Rhamnum eſſe conſequetur, Rhamnis cæteris nõ abſimilem: qualis eſt Cluſij Rhamnus tertius.

Fruticoſus autem hic admodum eſt, frequentes habet ramos, cortice veſtitos nigro, ſpiniſq; longis aculeatos: folia oblonga, anguſta, craſſiuſcula, aliquot ſimul enata ac cohærentia, colore virentia, guſtu adſtringente: flores exiguos iuxta folia plurimos, coloris herbacei: fructus nigri, rotundi, ac acerbi. **Rhamnus tertius.**

Perpetuò & hic viret: fructus verò æſtate ad maturitatem peruenit.

Spinam autem hanc Græci *ῥάμνον* appellant: Latinis ſimiliter Rhamnus: à nonnullis verò & *περσεφόνιον, λευκάκανθα*, id eſt, Spina alba, Spina Cerualis: vt inter nothas voces aſſcriptum eſt. A Marcello vero etiam Spina ſalutaris, & Herba ſalutaris, quæ velut vuam, inquit, habet. Italis *Marruca*, & *Rhamno*: Hiſpanis *Scambrones*.

Valerius Cordus alteram Rhamni ſpeciem Oleaſtrum Germanicam facit.

At Rhamnus, vt Galenus ait, deſiccat & digerit ordine ſecundo: refrigerat verò primo completo, ac ſecundo incipiente.

Omnium folia, Dioſcorides ait, eryſipelatis ac herpetibus efficaciter in cataplaſmate adhibentur: ſed teneris adhuc vtendum: Galenus addit.

De Paliuro. CAP. XVII.

PALIVRVS frutex prædurus, quandoque in arborem tranſiens, ramis longis & aculeatis, ſed ſpinis iuxta folia minoribus ac minus nocentibus: foliis verò paruis, latis, quaſi rotundis, acuminatis, è virenti nigro quaſi ſubrubentibus: floſculis ad faſtigia cauliculorum coaceruatis, colore luteis: lobis planis ac latis ſpondylis ſiue verticillis aſſimilibus; in quibus ſemina terna quaternáve læuia, pinguia vt Lini, ſiue, vt Dioſcorides ait, *λινώδη*. 1.

Naſcitur in humidis & aridis veluti Rubus, & pluribus in Græcia locis.

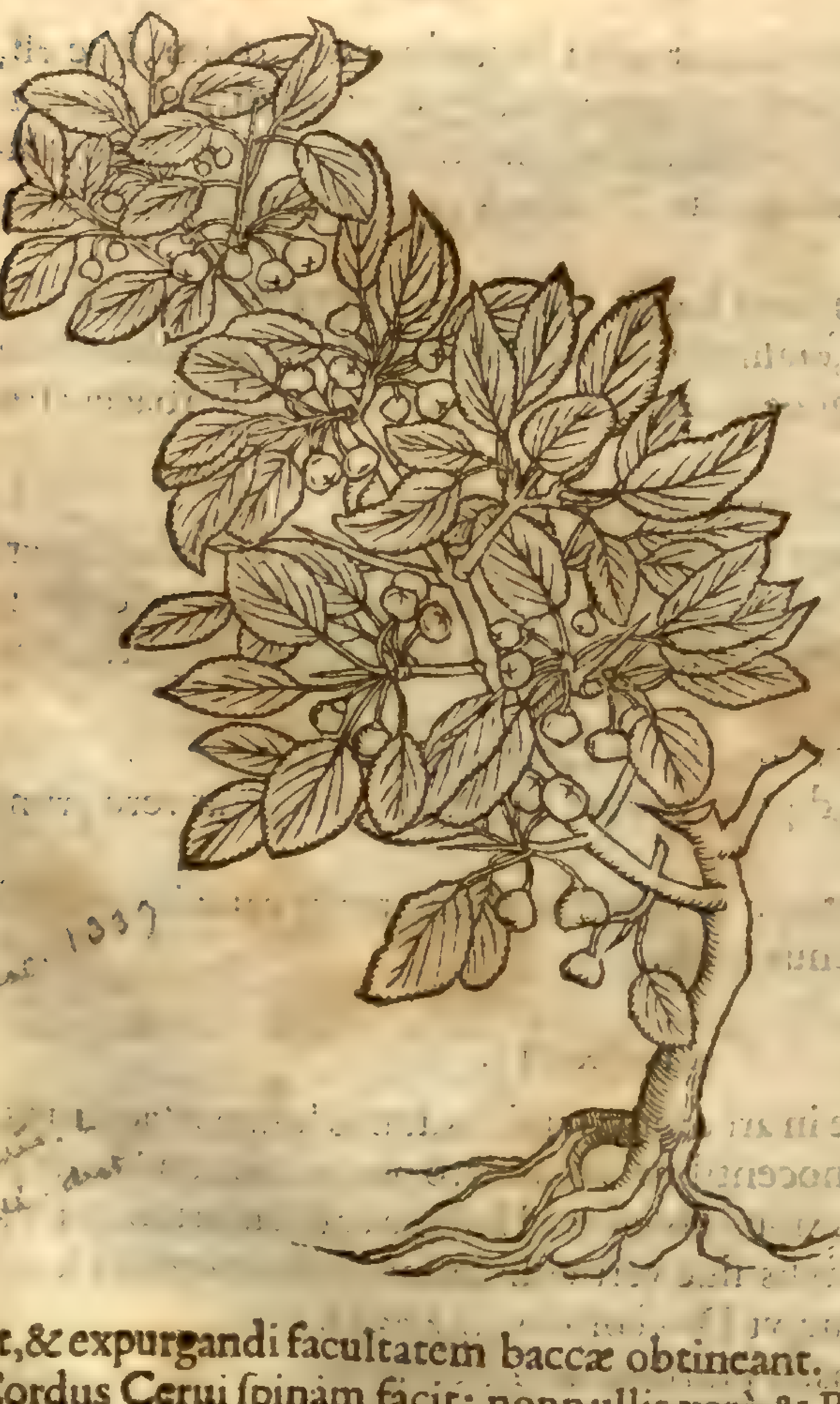
Eſt verò & alius præter hunc Paliurus, fruticoſior Loto: folia cuius qualia prioris, ſed fru- 2.

ctus

Paliurus.

Rhamnus ſolutiuus.

ctus differens; qui non planus, ſed rotundus ac ruber, magnitudine qua Cedri bacca aut paulò minor, nuclei cuius non ſimul eduntur. fructus ſuauis eſt, & eſui per ſe iucũdus: ſi quis autem vinum infundit, tum & ipſe ſuauior, & ipſum vinum ſuauius reddi aſſeueratur. Quod & Plinius lib. XIII. cap. XIX. Fruticoſior hic fructuq; magis rubẽs, cuius nucleus non ſimul manditur: iucundus per ſe (fructus) atque ſuauiter è vino, quin & vina ſucco ſuo commendans.

In Libya hic naſcitur. Poſtponit huic Cyrenaica regio Loton ſuam, vt Plinius affirmat.

Huius Paliuri mentionẽ quoq; facit Diphilus Siphnius apud Athenæum lib. XIIII. referens ſępius in ſecũdis menſis in pulchra Alexandria appoſitos ſe cõmediſſe fructus.

Folia autem Paliuro decidua ſunt, non quemadmodũ Rhamnis perpetua. Ceptiuo Vere germinat Paliurus: Plinio teſte.

Spinoſus autẽ hic frutex Græcis παλίουρος dicitur: Latini ac Itali eandem retinent vocem. Plinius ſemẽ Zurã appellari refert.

Porrò Paliuri folia & radix nõ obſcuram habent adſtringendi vim: ſemina verò incidendi, qua calculos veſicæ comminuunt, & ad pectoris pulmonisque excretiones auxiliantur: vt Galenus ait.

Foliorum, inquit Dioſcorides, & radicis decoctum aluum ſiſtit, vrinas mouet, cõtra venena & ſerpentum morſus auxiliatur.

Radix phymata & œdemata diſcutit trita & impoſita.

Semen tuſſi opitulatur, & veſicæ calculos comminuit.

De Rhamno ſolutiuo. CAP. XVIII.

QVEM Rhamnum ſolutiuum appellant, frutex eſt facilè arboreſcens, caudice mediocris craſſitudinis, cuius exterior cortex qualis Ceraſo; interior verò ligni materies ſublutea, & rami aliquot acutis ſpinis veluti Pyraſtri ſepiuntur: folia viridia, lata, tenuiſſimè per margines ſerrata, minora quàm Pomi: floſculi exigui iuxta foliorum pediculos aliquot exeunt herbacei: ſuccedunt baccæ initio virides, per maturitatem nigræ, vno aut altero intus exiguo nucleo.

Iuxta limites agrorum, in ſepibus, in ſyluis, atque aliis incultis exit locis, amat riuulos & ſcrobes aquas habentes.

Maio menſe flores promit: Autumno baccæ matureſcunt.

Rhamnum ſolutiuum recẽtiores nominant, quòd videlicet inſtar Rhamni ſpinoſa ſit, & expurgandi facultatem baccæ obtineant. Matthiolus Spinam infectoriam: Valerius Cordus Cerui ſpinam facit: nonnullis verò & Burgiſpina. Germanis Creutzbeer/Wegdorn: Italis

Italis *Spino merlo, Spino Zerlino, Spino Ceruino*: Belgæ fructum Rhijnbeſien / id eſt, quaſi dicas, Baccas Rhenanas vocitant.

Baccæ autem huius Spinę, vt guſtu amaritudinem cum adſtrictione nonnulla referunt, ita & calidæ ſiccæque ſunt ordine ſecundo. Purgatrices eædem ſunt, craſſam pituitam & bilioſos quoque humores per aluum educunt. Datur aridarum in puluerem tritarum à drachma ad ſeſquidrachmam: nónulli baccas numerant, qui à XV. ad XX. exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præſtat autem ipſas confractas in iuſculo pinguis carnis abſque ſale incoquere, atque iuſculum ebibere: ſic etenim minore cum moleſtia, ac paucioribus ventris doloribus ac torſionibus euacuant. Incoquuntur autem baccæ à XL. ad LX. pro robuſtiſſimis etiam plures.

Baccæ nondum maturæ reſiccatæ, in aqua temperatæ, luteum præbent colorem; ſed maturæ virentem.

Exprimitur ex maturis ſuccus, qui cum modico aluminis decoctus, pictoribus pro ſaturato virenti colore in vſu eſt: quem Safftgruen appellant. Safftgruen.

De Pyxacantha & Lycio ex Dioſcoride.

CAP. XIX.

Pyxacantha Matthioli.

PYXACANTHA ſpinoſa eſt arbor, ramulis trium cubitorum aut longioribus, cortice luteo, & colore diluti Lycij; iuxta quos folia Buxi æmula, πυκνά, denſa ſiue craſſa. Fructum habet Piperis magnitudine, nigrum, amarum, πυκνόν, denſum ſiue ſucci plenum, & læuem: radices multas obliquas lignoſas.

Naſcitur in Cappadocia & Lycia, & aliis regionibus plurimis: loca amat aſpera. Bellonius in Palęſtina à ſe repertam ſcribit.

Pro Pyxacantha à Matthiolo pictura exhibetur ſtirps foliis Buxi, frequẽtibus admodum ramulis, ſpinis aliquot intermediis, ſed hanc non eſſe legitimam, doctiſſ. Anguillaræ aliorumque ſententia, cui quoque & nos accedimus.

Extrahitur autem ex Pyxacanthæ foliis ac ramulis, aut, vt Plinius, ex ramis & radicibus, per decoctionem ſuccus, cui Lycio nomen. Folia, inquit Dioſcorides, cum ramis tundũtur, & multis diebus macerata decoquuntur: poſtea lignoſis reiectis, quod reliquum rurſus decoquitur, donec mellis habeat conſiſtentiam. Plinius ſic habet: Coquuntur in aqua tuſi rami radiceſque ſummæ amaritudinis æreo vaſe ferè per triduum: iterumque exempto ligno donec mellis craſſitudo fiat: lib. XXIIII. cap. XVIII.

Quam Græci πυξάκανθαν vocant: Latinè Buxeam ſpinam quis dixerit: Nominatur verò & λύκιον à ſucco, qui ex ea coquitur.

Succus propriè λύκιον dicitur, apud Latinos idem nomen retinens. Officinis Lycium incognitum eſt, quæ eius loco ſuccum fructuũ Periclymeni ſiue Caprifolij perperã, & cũ grauiſſimo errore ſubſtituũt: vt ſuo loco ſcriptũ eſt. *Officinarũ error.*

Dioſcorides ex Rhu χύλισμα facere docet, ad eadem, ad quæ Lycium conueniens. quod deficientis ac deſiderati Lycij ſuccedaneum eſt, & in omnibus medicamentis eius loco adhiberi ex re eſt. *Lycij ſuccedaneum.*

Lycium autem, auctore Galeno, exiccatoriæ eſt facultatis, & compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis: vna quidem tenuium partium digerente atque calida: altera terreſtri ac frigida, ex qua adſtrictionem obtinet: in calore autem mediis ac ſymmetris proximũ eſt. Proinde ad varia eius vſus. Caliginem, inquit Dioſcorides, oculorum diſcutit: palpebrarum ſcabiem, pruritus, veteresq; fluxiones ſanat: facit ad aurium putredines, exulceratas gingiuas, & tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attritusq; illitum. Cœliacis & dyſentericis potum &

per clyſterem inditum prodeſt. Datur ſanguinem excreantibus & tuſſientibus ex aqua: muliebria etiam appoſitum ſiſtit. Contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, aut ex melle ſumitur.

De Agrifolio. CAP. XX.

Agrifolium.

AGRIFOLIVM frutex eſt, quandoque, cultura præcipuè, in arborem excreſcés. caudices arboribus mediocris craſſitudinis; fruticibus non valdè craſſi, quorum ramuli lenti ſunt ac flexibiles, & cortice conteguntur læui ac virente. materies ligni dura ac ſolida, ac interius nigricans, quæ & in aqua ſidit; veluti Lignum Indicum, quod Guaiacum dicitur: folia pulchrè virent, læuia ac glabra, Laurinis ferè ſimilia, ſed minora, ac pungentibus aculeis per margines anguloſa; quos tamen ſeneſcente arbore pauciores vel nullos habent. flores albi & odorati: baccæ rotundæ, Ochri magnitudine, vel non multò maiores, colore rubentes, ſapore ingratæ, nucleo intus albido, quæ non facilè decidunt, ſed diutinè ramis adhærent. radix lignoſa.

Fit ex huius arboris aut fruticis cortice, qui læuis eſt, Viſcum, quo in capiendis auibus aucupes & ruſtici vtuntur. Corticem, inquit Ruellius, detrahunt, & facta humi ſcrobe, locis vliginoſis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putreſcere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri ſolet. Tunc marcidum eruunt, & tantiſper pila contundunt, donec in viſcum lenteſcat: demum in profluente, vt adhærentes corticum reliquiæ ſordesque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt.

Exit Agrifolium locis incultis ac deſertis, tum & quibuſdam locis iuxta vias, ac in ſyluis.

Perpetua autem ac immortali coma viret: Autumno ferè baccæ maturantur, quæ non rarò etiam hyeme ramulis adhærent.

Agrifolium hunc fruticem arboreſcentem Latini vocant: Itali *Agrifoglio* ac *Aguifoglio*: Hiſpani *Azebo*: Germani Walddiſtell / & nonnulli Stechpalmen: Belgæ Hulſt: Galli *Hous* & *Houſſon*: Angli Holy.

Creditur eſſe à Theophraſto ἄγρια dicta, quam plerique Latinè etiam Aquifolium aut Aquifoliam dici volunt. Plinius autem lib. XXVII. cap. XXVIII. Aquifolium interpretatur κράταιγον: Sed Cratægus folio eſt oblongo Meſpili ſimili, quem Athenæus lib. ſecundo eundem cum Ceraſo eſſe iudicat. Theodorus Gaza φιλύκην Theophraſto nuncupatum Aquifolium interpretatur. Philyce autem ex perpetuò virentibus quidem eſt, ſed candor ei qualis Celaſtro, cuius materies albida: & in alendo pecore honor, fronde ſemper redundans. At tale Aquifolium non eſt, cuius materies neque albida, neque frondes pecori vtiles præbet. φιλύκη.

Agrifolij autem baccæ temperamento calidæ ſunt ac ſiccæ: tenuiorum item partium: & flatus diſcutiunt. Ad colicos dolores vtiles ſunt: craſſos ſiquidem pituitoſos humores per aluum educunt, X. aut XII. numero aſſumptæ, vt ab his accepimus, qui earum experimentum quandoque fecerunt.

Viſcum autem ex huius cortice factum non minus nociuum eſt, quàm ex arboreo Viſco præparatum: tenaciſſimum ſiquidem eſt: interanea omnia conglutinat: excrementorum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, ſed glutinoſa ſua ſubſtantia.

De

De Geniſta ſpinoſa. CAP. XXI.

Geniſta ſpinoſa.

Geniſtæ ſpinoſæ altera icon.

Geniſtella.

IN totum Spina hæc ſtirps eſt, denſa ſpinarum 1.
du a um acutarumq; agmine circumquaque
circumſepta: foliis caret, niſi Vere & quidẽ exi-
guis ac mox deciduis. fruticoſa autem eſt, & nõ
rarò cauliculis lignoſis pluribus aſſurgens, humi-
lior quandoq;, ſubinde altior, pro loci natura.
floſculi è ſpinoſis ramulis erumpunt, quales Ge-
niſtæ, lutei, qui in calidis regionibus ſub feruen-
ti Solis æſtu adeò rufo colore intenſo ſunt, vt
purpurei appareant: ſiliquæ ſequuntur aſſimiles.
radix lignoſa ac lenta, modò recta deſcendit,
aliàs per obliquum fertur.

Huic accedere poteſt & altera ſpinoſæ Geni- 2.
ſtæ ſpecies, quę virgulas quaſdam admodum te-
nues promit, initio minutulis foliis ac innocen-
tibus exiguis ſpinulis circumuallatas: poſtea
verò cùm annuæ fuerint, defluentibus foliolis,
ſolis durioribus ſpinulis communitas. floſculi
huic pallidè lutei, minores quàm Geniſtæ: ſili-
quæ paruulæ, in quibus ſemina exigua rotunda
& ſubrubentia: radix lignoſa & lenta quoq; eſt.

Prior in pluribus reperitur regionibus, vt in 1.
Germania, Belgio, Italia, Gallia, Hiſpania, An-
glia, & locis quidem incultis quoq; ac neglectis.

Altera pluribus per Brabantiam locis occur- 2.
rit, nonnihil humentibus, ſed incultis quoque
ac neglectis.

Flores harum Maio conſpicui: & prioris quidem in Hiſpania Autumno etiam: vt Cluſius refert.

1. Harum priorem Belgæ Geniſtam nominant ſpinoſam: vulgò Gaſpeldoren. Habetur autem hæc pro Theophraſti Scorpio, quem Gaza Nepam nominat. Duo ſiquidem, Theophraſtus ait, ex toto aculeata eſſe, & difficulter alia præter hæc reperiri poſſe. In totum aculei ſunt, inquit, Corruda & σκόρπιος. deinde pòſt: Quod ex toto ſpinoſum exiguo eſt numero, & difficile quicquam inueneris præter Corrudam & Scorpium. Corruda autem nota eſt: relinquitur Scorpius idem cum Geniſta ſpinoſa. Scorpij autem nomen apud Plinium quidem, πολύσημον, & aliquot ſtirpibus commune. Præter enim hunc Scorpium, cuius lib. XXV. cap. V. mentionem facit, Theophraſti verba referens, & Aconitum Theliphonon Scorpius Illi eſt lib. XXV. cap. X. Iam & Scorpioidem dictam herbam Scorpium quoque nominat. Ex argumento nomen, inquit lib. XXII. cap. XV. accepit Scorpius: ſemen habet ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis: folia pauca. Quæ de Scorpioide Dioſcoridis ſunt verba.

Scorpius.

2. Altera, Geniſtella paſſim vocatur: Germanis Erdtpfrimmen / Stechend pfrimmen: Belgis Stekende brem: Gallis *Geneſt picquant*.

De ſpinoſi autem Scorpij facultatibus nihil apud Theophraſtum extat. Plinius eaſdem quas Scorpioidi vires ei tribuere videtur. Eſt & alia, ait, eiuſdem nominis effectuſque ſine foliis: lib. XXII. eodem quo ſuprà loco.

LIBRI PRIMI PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER SECVNDVS,

DE FRVTICIBVS NON SPINOSIS.

PRÆFATIO.

A SPINOSIS *fruticibus ad non ſpinoſos tranſeundum, quorum non exiguus numerus occurrit: Sed tamen non omnes Veteribus cognitos deſcribere inſtituimus, ſed quorum notitia ad poſteritatem peruenit, vel quos cognoſcere refert. Superiori autem libro finem impoſuit Geniſta ſpinoſa, huius verò initium non ſpinoſa exhibet Geniſta.*

De Geniſta. CAP. I.

Geniſta cum rapo.

Geniſta Italica.

FRVTICOSA ſtirps Geniſta eſt: caules aut potius tenues caudices habet lignoſos, à quibus plurimæ tenues ſparguntur virgulę anguloſæ, virentes, lentæ, & flecti nectique faciles, non rarò quoque in alas diuiſæ; circa quas folia exigua, obſcurè virentia, & floſculi eleganti colore lutei, & tandem ſiliquæ planæ per maturitatem nigricantes, veluti Faſeli ſiue Bωnæ dictæ, in quibus ſemina plana, dura, ſubruffa, Lentibus minora. radix dura & lignoſa fibras quaſdam obliquas ſubinde à ſe dimittit. Attollitur autem Geniſta frequenter in ſatis magnam altitudinem, hominis ſtaturam attingens: floribus hæc multis ſæpe grauida; quandoq; verò humilis permanet, quæ rarò florifera. Huius verò radicum fibris adnaſcitur quod Rapum appellant Geniſtæ. 1.

Eſt autem hoc tuberoſum quoddam, turbinatum, ſubnigricantibus ſquamis opertum, pulpa interiore ſublutea, à quo caulis aſſurgit dodrante breuior, floribus circa faſtigium ſubcandidis, Lamij ferè æmulis; ſuccedentibus oblongis, craſſis, teretibus, non tamen magnis loculis, *Rapum Geniſtæ.*

culis, in quibus ſemina minutiſſima & ſuperuacanea. Tota autem facie iſtud Orobanchen Dioſcoridis refert, lib. III. Pempt. IIII. deſcriptam: hoc ſolo ab ea differens, quòd non inter Legumina exeat: ſed è fibris radicum Geniſtæ, quibus adhæreſcit.

Naſcitur Geniſta in Germania, inferiore præſertim, frequentiſſima aridis, incultis, ac deſertis locis: tum & iuxta ſyluarum & agrorum limites: & quæ humilior eſt rapumque ferens, macro, tenui, ac arenoſo ſolo gaudet.

2. Præter verò hanc & alia elegantior Geniſta eſt, ramuli ſiue virgæ cuius virentes quoque, lentæ ſimiliter, & ad vinciendum accommodæ, paucis adeò foliis conueſtiuntur, vt nudæ ferè appareant: circa harum autem faſtigia flores ſpicato ordine exeunt, eleganter quoq; lutei, odorati, maiores quàm prioris; ſiliquæ verò & nigræ, planæ, & longiores.

Hæc Italiæ indigena eſt: fertur & in Hiſpania prouenire: apud Belgas verò hortenſis.

3. Iam & hirſuta quędam Geniſta eſt, candidioribus ac mollioribus foliis, qualis in Hiſpanię nonnullis regnis, & præſertim iuxta Calpem naſcitur. Meminit huius Titus Calphurnius Bucolicon Æcloga ſecunda, ſic ſcribens:

Cernis vt, ecce pater, quas tradidit Ornite vaccæ
Molle ſub hirſuta latus explicuere Geniſta?

Floret Germanica Geniſta ſub finem Aprilis, aut Maio menſe, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, prius videlicet quàm lutea fiant, decerpta, muria aut ſale condiuntur, quæ poſteà elota & decocta Capparorum in obſoniis loco habentur, nec minore cum ſuauitate manduntur.

Siliquas cum maturis ſeminibus Auguſtus menſis præbet. Rapum Iunio præcipuè menſe apparet ac conſpicuum eſt.

Italica Geniſta ſeriùs quidem, ſed diutiùs in Belgio floret.

Appellatur autem hic frutex à Latinis quidem Geniſta, aut, vt quidam volunt, Geneſta: Italis *Geneſtra*: Hiſpanis ſimiliter *Geneſtra* aut *Gieſtra*: Germanis Pfrimmen: Belgis Brem: Gallis *Geneſt*: Anglis Broome.

At Geniſtæ virgæ, flores, ac ſemina excalfaciunt ac reſiccant ſecundo ordine: tenuis quoq; ſunt eſſentiæ, & expurgandi ac aperiendi vim obtinent: & præcipuè ſemen quod ſiccius eſt, minuſque excrementitiis humiditatibus redundat.

Decoctum virgularum & cymarum Geniſtæ, hepar, lienem, & renes expurgat ac aperit: per aluum aquoſos humores detrahit, hydropicis idcirco auxiliare; præſertim ex vino: reliquis ex aqua vtilius. Ad eadem commendatur & ſemen.

Paratur verò & ex Geniſtæ ramulorum ac virgultorum aridorũ & combuſtorum cinere cum vino tenui albo, cuiuſmodi Rhenanum eſt, lixiuium. quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valde commendatur: & potenter quidem hoc aquoſos ac ſeroſos humores cum vrina & per veſicam expellit: ſed & acrimonia ſua interna viſcera quandoque & lædit & exedit.

Meſues floribus ac ramulis humiditatem ait incidentem adeſſe, ſed excrementoſam, & ob id vomitoriam: & ſtirpem omnibus ſuis partibus cõturbare, prouocare, incidere, attenuare: pituitam & crudam materiam à iuncturis cum violentia vomitione ac deiectione expurgare. Videntur autem iſta non de Geniſta, ſed de Sparto ſcripta, quod per ſuperna Hellebori ritu purgare, auctores ſunt Dioſcorides & Plinius. Addit verò & Meſues Geniſtam calculum frangere renalem atque veſicæ, neque permittere vt in his materia diutius hæreat, aut in calculum dureſcat.

Flores exigui muria conditi, & pro obſonio manſi, languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Iidem completæ maturitatis cum axungia porcina triti ac permiſti, dolores podagricos lenire feruntur. Meſues verò hos cum melle roſato aut ouo ſtrumas ſcribit reſoluere.

Rapum Geniſtæ in vino decoctum ad renum & veſicæ dolores commendatur, vrinas promouet, calculos diſſoluit & expellit. Succus è recenti rapo Geniſtæ expreſſus, recentia vulnera glutinat, vetera & ſordida expurgat: vlceribus quoque malignis ac diuturnis prodeſſe recentiores affirmant.

De Geniſta tinctoria. CAP. II.

FOLIOSA hæc Geniſta amplius eſt quàm præcedentes, humilior tamen & rarò rectè aſſurgens, ſed ad latus declinans: ſarmentoſas quoque ac tenues herbaceas virgulas à caudice exiguo & lignoſo promit, foliis circumueſtitas multis virentibus, latioribus, longioribuſque quàm vulgaris. flores circa faſtigia copioſi, pulchrè lutei, quales Geniſtę: ſiliquæ quoque eiuſmodi: ſemen non abſimile. radix lignoſa.

Pluribus

Geniſta tinctoria.

Geniſtæ tinctoriæ altera icon.

Geniſta humilis.

Pluribus per vtramque Germaniam prouenit locis incultis, quandoque humentibus aut vmbroſis: ſyluas quoque ac montoſa non rarò ſubit. Italiæ quoque haud incognita.

Iulio & Auguſto cum flore reperitur: atque tunc à nonnullis ad tincturæ vſum colligitur ac ſubſecatur.

Cluſius & alteram huius ſpeciem exhibet magis fruticoſam & altiorem, & ad duorum cubitorum altitudinem rectè aſſurgentem: cuius caudex enodis, digitum craſſus, candicante obducitur cortice, ramoſque multos ſpargit fragiles, circa quos folia Lini, supernè virentia, inferius incana ac reſplendentia: flores ſpicati, Geniſtæ tinctoriæ æmuli. Hanc autem in Murciano Hiſpaniæ regno ſecus vias à ſe conſpectam, & menſe Martio cum flore repertam, refert. 2.

Eſt verò & inter Geniſtas quędā omninò humilis, ac terræ ſuperficiei incumbēs, cuius cauliculi in membranoſam latitudinē extēſi, folia oblōga referūt, à quibus & deinde alij enaſcūtur, & ab his rurſus alij, nec finis donec ad faſtigiū peruentum: folia autem nulla habet alia. ex horum faſtigiis emicant floſculi lutei veluti Geniſtæ, ſed minores; & ſiliquæ exiguæ. radix tenuis eſt. 3.

Harum autem Geniſtarum priorem plerique florem appellant tinctorium: rectius verò Geniſta tinctoria dicitur. Meminit huius Plinius: 1.

Tingendis, inquit, veſtibus naſcentes Geniſtæ: lib. XVI. cap. XVIII. Germanis Ferbblumen/ Heydenſmuck: Belgis Ackerbrem: Italis (ni fallor) *Cerretta, Braglia,* & *Coſaria*, vt Cap. de Lyſimachia Matthiolus ſcribit: Anglis Dierweed.

2. Altera ab Hiſpanis Scoba nominatur.

3. Tertia à nonnullis Geniſta humilis vocatur: à Germanis Erdtpfriimmen/ hoc eſt, terreſtris Geniſta, ſiue Chamægeniſta.

Sapore autem Geniſta tinctoria amaro, Geniſtam priorem refert, proinde & ſecundo exceſſu calida ſiccaque. exiſtimatur verò & reliquis facultatibus ei aſſimilis.

De Sparto frutice. CAP. III.

Spartum frutex maius.

Spartum frutex minus.

DVPLEX Spartum eſt: vnum frutex: alterum herba.

Spartum frutex Geniſtæ, quam Itala terra producit, virgulis ſimilis eſt; quæ virentes, ſtriatæ, tenues, & ad nexum flexumque faciles ac expeditæ ſunt. Folia ei nulla, niſi prima germinatione, quæ paruula & citò defluunt: flores in lateralibus pediculis ſpicato exeunt ordine lutei: lobi qui ſuccedunt rotundis oblongiores, minoribus Bœnis ſiue Faſelis (quos Dioſcorides Phaſiolos nominat) adeò ſimiles, vt ſublato pediculo, ab huiuſmodi Faſelis non mox diſcernantur; in quibus ſemen durum ac nigrum. radix lignoſa.

In Hiſpaniæ prouinciis Spartum naſcitur, & vno loco altius ac fruticoſius: altero verò humilius, cuius tamen lobi maiores ſunt.

Græcis σπάρτον ac σπάρτιον dicitur: Latini iiſdem vocibus vtuntur, modò Spartum, aliàs Spartium nominantes: Hiſpani *Retama* vocant.

Sparti autem, quo vites alligantur, tum fructus, tum virgarum ſuccus non inſtrennuè trahentis eſt facultatis: ſic Galenus. Dioſcorides verò, Semina, ait, & flores cum melicrato quinque obolorum pondere pota, purgant per ſuperiora vehementer, veluti Helleborum; ſed tutò, ac citra periculum. Semen per inferna purgat.

Ramorum in aqua maceratorum ac tuſorum extractus ſuccus, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur, ſi quantũ cyathus manè bibatur. Quidam verò hos ramulos marina aqua macerantes, iſchiadicis per clyſterem iniiciunt: educunt autem ſanguinea & ſtrigmentoſa.

De

De Sparto herba. Cap. IIII.

Spartum herba.

Sparti herbæ alia ſpecies.

ALTERVM Spartum herba, vt inquit Plinius, ſpontè naſcens. tenuia ac iuncea hæc è radice numeroſa emittit folia, cubitalis ſubinde longitudinis, lenta quoque & obſequioſa, quæ ætate duriora redduntur; culmi inter hæc aſſurgunt altiores, paniculam ferè arundinaceam proferentes, nonnullorum Graminum aſſimilem, in quibus oblongum naſcitur ſemen. radices fibroſæ ſunt ac perpetuæ, quæ facilè luxuriantes atque inter ſe implicitæ latum conſtituunt ceſpitem, duorum quandoque pedum ſpacium occupantem.

In compluribus Hiſpaniæ Bæticæ locis hoc Spartum prouenire Cluſius ſcribit, ſed tamen omnium frequentiſſimè ab initio Granatenſis regni ad Murgim vſque vrbem, quæ modò Murcia, in quo terræ ſpacio & Noua Carthago, nunc Cartagena, ſita eſt: Reperitur verò & in Valentino agro, vbi lætius & vberius exit.

Conueniunt autem hæc cum iis quæ de Sparto herba Plinius lib. XIX. cap. II. ſcriptum reliquit: & quidem his verbis: Herba hæc ſpontè naſcens, & quæ non queat ſeri. Iuncusq́; propriè aridi ſoli, vni terræ dato vitio: namque id malum telluris eſt: nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum ac inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpanię citerioris portio nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calceamina, & paſtorum veſtes: animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate.

Conficiuntur verò ex hoc & hac ætate aulęa, corbes in quibus vuæ paſſæ & caricæ: tum & alia conduntur: nec alius huius, quod ſcitur, vſus eſt: nec nomen pręterquam Sparti, aut Sparti herbæ.

De Tamarice. Cap. V.

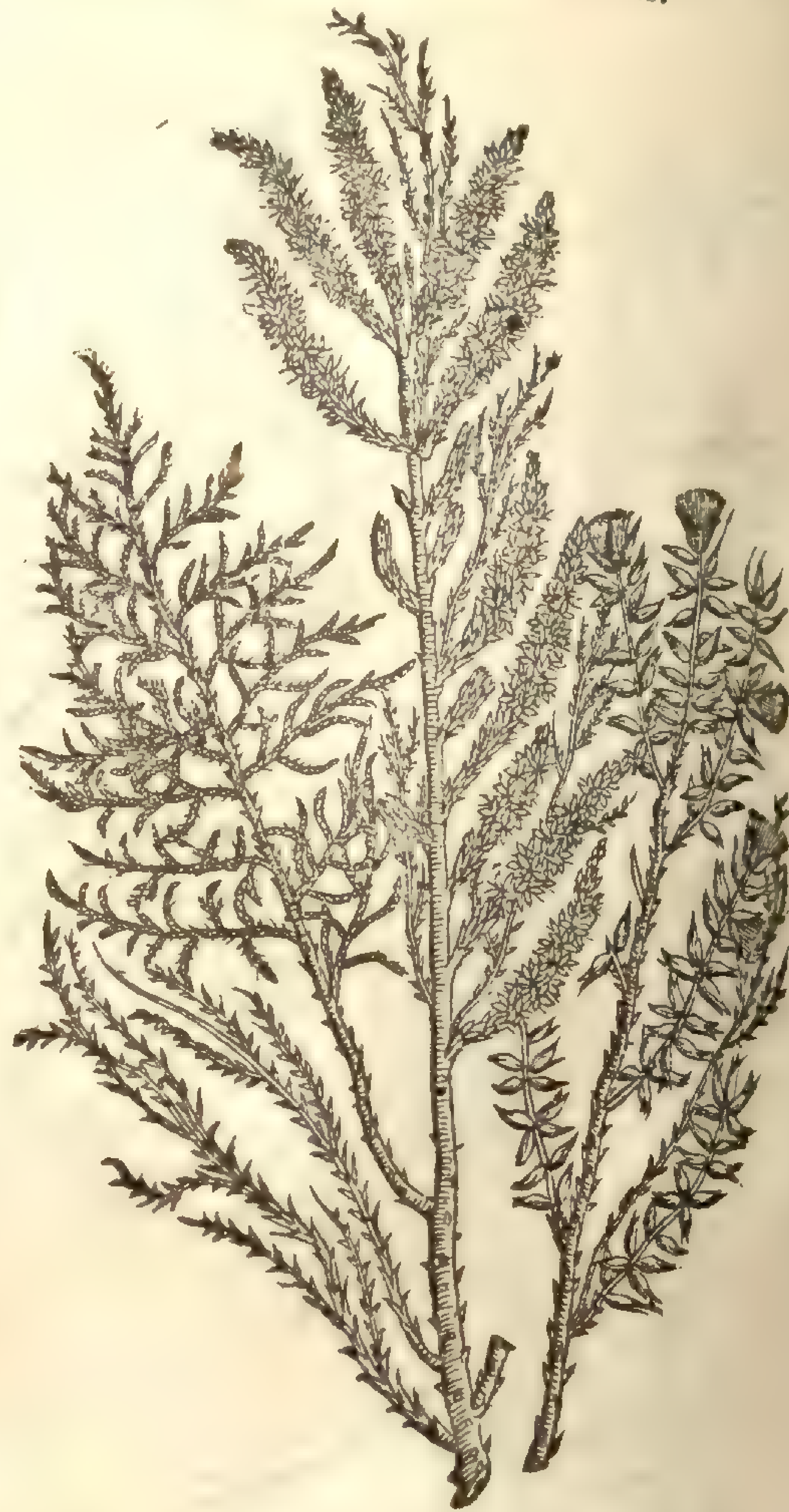
TAMARIX frutex haud magnus eſt, hominis ferè altitudine: caudices habet lignoſos quidem, ſed nequaquam craſſos: ramulos verò ab his complures: folia verò circa hos frequentia, parua, oblonga, teretia, ac tenuia, quaſi lineolis tranſuerſis ac obliquis ſiue inciſuris ſuperficietenus exaſperata, indiuiſa tamen: flores muſcoſi, numeroſi, albidi, aut ex albido purpuraſcentes tenuium ſurculorum faſtigia occupant; quibus ſemen ſuccedit pappoſum,

quod

Tamarix.

Tamaricis ramulus cum floribus.

quod per maturitatem, dehiſcentibus conceptaculis in quibus continetur, effluit, ac à vento abripitur, non minus quàm Salicis. radix qualis fruticum lignoſa, in diuerſa tendens.

Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes naſcitur, ſolo frequenter ſaxoſo: humidiores ſiquidem & lapidoſos amat tractus. reperitur in Germania, Vindelicia, Italia, Hiſpania, ac in Græcia quoque.

In Ægypto autem ac Syria, vt Dioſcorides, Tamarices quoque gignuntur: In Tylo verò & Arabiæ inſula, vt Theophraſtus ſcribit, quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, ſed validum veluti πρίνινον, ſiue Ilignum, aut aliud quoddam forte.

Tamaricem hanc Dioſcorides ἥμερον, ſiue ſatiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre Gallis perſimilem, guſtu inæqualiter adſtringentem.

Petrus Bellonius Singularium lib. ſecundo Tamarices prealtas & aliarum arborum inſtar magnas ſe in Ægypto vidiſſe refert: & locis quidem quandoque humidis ſecus flumina: non rarò verò etiam in aridis & ſabuloſis, vbi nulla alia naſceretur arbor. quę Gallas, incolis Chermaſel dictas, ſubinde adeò multas è ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauatæ ferè fatiſcerent.

Tamarix Græcis μυρίκη: Latinis verò etiam Myrica: in Officinis Tamariſcus dicitur: ab Octauio Horatiano Murica. Dioſcorides in Græcia & Italia naſcentem ἀγρίαν ac ſylueſtrem facit: Germanis eſt Tamariſchen holtz & Portz: Belgis Ibenboom/Tamariſchboom: Italis *Tamarigio*: Hiſp. *Tamargueira* & *Tamariz*: Gallis *Tamaris*: Angl. Tamariſck: Bohemis Tamaryſſ.

Myrica autem abſtergentis eſt ac incidentis facultatis abſque perſpicua deſiccatione: habet verò & adſtrictionem nonnullam. Atque ob has facultates admodum prodeſt lieni indurato decocta cum aceto aut vino; ſiue radice, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis. auctor Galen.

Decoctum foliorum ex vino lienem abſumere Dioſcorides quoq; ſcribit: deinde & idem ad dolorem collutione prodeſſe: & ad muliebres menſes inſeſſu: & aptè iis qui pediculis & lentibus abundant affundi.

Cinis combuſtæ admodum deſiccatoriæ eſt facultatis, plurimam abſtergendi facultatem habens, pauxillum adſtringendi.

Fructus autem ſiue galla maioris Tamaricis non paucam ſortita eſt adſtrictionem, adeò vt

gallæ

gallæ omphacitidi ſiue immaturę proxima ſit, niſi quòd acerbitas euidentior eſt in galla: Myricæ autem fructus temperatura inæqualis, immiſta eſt enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abſtergendi, quod ſanè gallæ haud ineſt, vt Galenus ait.

Conuenienter hoc vtimur, inquit Dioſcorides, vice gallæ in medicamentis oculorum ac oris: ad ſanguinis excretiones: prodeſt verò & cœliacis, fluxui muliebri, ictero, ac à phalangio demorſis. Cortex ad eoſdem vſus adhibetur. Conficiuntur ex ligno ad bibendum pocula, vt ex his potus ſumptus lienoſis proſit.

De Erica. CAP. VI.

Erica prior.

Erica altera.

ERICA humilis, ſed tamen lignoſa ac fruticoſa ſtirps, raró dodrantalis altitudinis: virgu- 1.
las promit complures, ac circa has foliola duriuſcula ac aſperiuſcula, Tamaricis aut Cu-
preſſi quodammodò ſimilia: floſculos ſecundum virgulas ordine digeſtos, exiguos, diluto ru-
bente colore purpuraſcentes, raró albidos: radicem lignoſam per ſummam terram ſparſam.
Et hæc verè ac propriè Erica apud Veteres habetur.

Sunt verò & alij humiles lignoſi frutices, qui inter Ericas numerantur. Quarum vni vir- 2.
gulæ quoque lignoſæ à radicibus complures, ſed tenues, ſubrubente colore nigricantes, non
raró ſeſquipedales vel altiores, foliis quæ admodum exiguis circumueſtiuntur, quàm vulga-
ris Thymi minoribus: floſculi in faſtigiis ac cacuminibus virgularum quini ſeníve, aut plures
cohærét, deorſum dependentes, forma oblongi, intus caui, dolioli alicuius effigiem referen-
tes, colore diluto purpuraſcentes. radix ſerpens, pluribus germina locis edit. Ex hac Erica
ſcopæ fiunt, quibus domus verruntur, tum & aliæ, quibus veſtes expurgantur.

Vtraq; inferiori Germanię ſiue Belgio ſatis vulgaris, locis aridiſſimis, ſterilibus, ac incultis.

Floret & vtraq; æſtate, ſed prior diutius, ſic vt & Autumno cum flore reperiri queat.

Memini verò & aliam quandam me obſeruare Ericam, humilem quidem, ſed lignoſis 3.
virgulis etiam luxuriantem, cuius exigua quoque ſunt foliola, ſed anguſta, & oblongioris for-
mæ. huic ſpicato ordine ad faſtigia virgularum, vnico tamen tantummodo latere, exeunt
floſculi eleganter rubentes, nigris prominentibus apicibus.

Naſcitur hæc in Germaniæ illo tractu, qui ex Bohemia Norinbergam ducit, locis aridis & incultis, ac iuxta ſyluas.

Menſe

Erica tertia.

Menſe Aprili cum elegantibus floſculis reperta. Deſcribuntur verò & multæ aliæ à doctiſs. C. Cluſio Ericæ, quas ex ſuis per Hiſpaniam obſeruationibus requirendas relinquimus.

Erica autem à Græcis ἐρείκη dicitur: nõnulli perperam Myricam nuncupant: Germanis ac Belgis Heyden: Italis *Erica*: Hiſpanis *Breço, Queiro*: Gallis *Bruyre*: Anglis Heth.

At Ericæ, vt Galenus ſentit, digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius ac foliis vtendum.

Auxiliantur, inquit Dioſcorides, coma & flores ſerpentium morſibus impoſita. Ex floribus autem reprobum mel apes colligunt.

De Vacciniis nigris. CAP. VII.

VACCINIA, de quibus hoc loco agimus, à Violis differunt: nec flores ſunt, ſed baccæ: iſtorum autem Vacciniorum aliquot reperiuntur ſpecies, Nigra videlicet, Rubra, & quæ Paluſtria dicuntur.

Vulgatiſſima Germaniæ ſunt nigra, quorum fruticem Myrtillum quidam appellant. eſt autem hic exiguus, vix dodrantalis, cauliculis & ramulis tenuibus, virenti cortice conueſtitis: foliis maioris Buxi, tenuioribus tamen & ambitu leuiter ſerratis, ad Myrti vnius generis accedentibus: floſculi ſecundum ramulos rotũdi, concaui: baccæ Iuniperis magnitudine ſatis reſpondent, in ſummitate concauum veluti vmbilicum habent, perinde ferè vt Taxi; colore è cæruleo ſaturato nigricãt, ſapore ſubacido ac adſtringente, in quibus complura tenuia, parua, albicantia ſemina. radix ſubeſt lignoſa, tenuis, & ſubinde proſerpens.

Vaccinia nigra.

Macro ſteriliq́ue ſolo, ac incultis ſyluoſisq́ gaudet: ſubinde in editis, vento expoſitis, ac montanis reperitur: non rarò etiam ad plana deſcendit. In Germania vtraque, Bohemia, & nonnullis Galliæ locis frequens.

Subnatis Vere nouis foliolis, paulò pòſt floſculi apparent: baccæ ſub finem Iunij ac Iulio perficiuntur. reperiuntur verò nonnunquam & Septembri: tametſi enim maturæ, non facilè tamen corrumpuntur.

Baccas iſtas Germani Heydelbeeren appellant: Brabanti Crakebeſien/ quòd ſtrepitum quendam, dum dentibus franguntur, edant: nonnulli Hauerbeſien: Galli *Airelle* aut *Aurelle*, vt Iohannes de Choul ſcribit: Bohemi Czerne iahody. Germaniæ pleræque Officinæ Myrtillos; propriè autem Myrtilli fructus ſunt Myrti, prout hoc tempore Pharmacopœi loquuntur. Apud Græcos & veteres Latinos nomen, quòd ſciamus, non habet; nam quòd plerique Vitem Idæam, à Plinio Alexandrinam cognominatam, exiſtiment, veritati repugnat. Vitis ſiquidem

ſiquidem Idæa non modò cum Vite vinifera ſimilitudinem aliquam habet, ſed Vitis etiam ſpecies eſt. Siquidem Theophraſtus, qui huius meminit, nullo addito epitheto, ἄμπελον ſimpliciter nominat (vt paulò pòſt oſtendetur) quod haud dubiè non fuiſſet facturus, ſi à Vite vinifera differentem habuiſſet.

Quæcunque enim ſtirpis alicuius nomen acceperunt, addito aliquo epitheto exprimuntur, vt ab ea, cuius nomen mutuatæ ſunt, differentes agnoſcantur: vt Laurus Alexandrina: Vitis alba: Vitis nigra: Vitis ſylueſtris: & tales aliæ.

Iam quæ & à ſtirpe aliqua appellationem mutuantur, ſi non in vniuerſum, tamen vel folio, vel fructu, vel alio aliquo ipſas referunt. Vitis alba & nigra, ſiue Bryonia vtraque, folia clauiculasque habent, vt Vitis vinifera, repũt & eodem modo. Vitis ſylueſtris ſarmenta Vitis modo emittit, & fructũ exiguis vuis ſimilem profert. Laurus Alexãdrina & Chamædaphne, item & Daphnoides Laurum foliis æmulantur. Sycomorus fructu Ficum, foliis Morum refert. Chamædrys folio eſt Quercus ſimili: Peucedanus Peuces. Ita de aliis quæ ab alia aliqua nomen acceperunt. Frutex autem iſte humilis, nec vllo modo, nec vlla parte Vitem refert.

Naſcitur autem Vitis, quam modò Idæam cognominant, non in altiſſimis ac niuoſis Idæ tractibus, (vt quidam interpretari ſtuduerunt) ſed circa Idam prouenit: Idam quidem montem non Cretæ, ſed Troadis in Aſia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ lib. v. cap. 11. Alexandri Troas appellatur. Vnde & non temerè à Plinio lib. x IIII. cap. III. Vitis Alexandrina dicta eſt: haud ſecus quàm illic enata Alexandrina Laurus à Theophraſto nominatur: Propria περὶ τὴν ἴδην, id eſt, circa Idam eſſe feruntur, inquit, Alexandrina dicta Laurus, & Ficus quædam, & ἄμπελος, id eſt, Vitis. Huic autem Viti ſimiles apparent, quas Philoſtratus in vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade ſitos) naſci refert, cum iis vitibus illas comparans, quæ apud Indos vltra Caucaſum gignuntur. Vites autem, ait, paruæ admodum, quales apud Mæones Lydosque ibi naſcuntur: vinum tamen ex illis expreſſum guſtatu ac ore iucundiſſimum.

Traditur autem hæc Vitis, iuxta Idam nata, θαμνώδης, id eſt, fruticis inſtar eſſe, ῥαβδίοις Vitis Idæ: μικροῖς, id eſt, virgulis paruis, ramulis verò ad inſtar cubitum extenſis, circa quos ῥάγες, ſiue acini, ἐκ πλαγίου, ſiue obliqui, nigri, magnitudine Fabæ, dulces; intus habentes γιγαρτῶδές τι, id eſt, vinaceum quoddam, molle: folium autem huius rotundum, indiuiſum, ac paruum.

Deſcribitur hæc à Plinio lib. x IIII. cap. III. iiſdem fere verbis: Alexandrina appellatur, inquit, Vitis iuxta Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabę magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo ac rotundo ſine diuiſuris.

In quibus verbis, pro eo quod Theophraſtus habet, ῥάγες εἰσὶν ἐκ πλαγίου, Plinius non acinos, ſed racemos obliquos legit: quod Viti magis conuenit.

Cum deſcriptione autem hac, fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquàm conuenire ſatis manifeſtum. humilis enim eſt, vix cubitum altus, paucis breuibus & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, ſed nec vuarum acinis ſimiles fructus, ſed veluti Taxi baccas profert; non dulces, ſed ſubacidos & adſtringentes; in quibus quoque non γιγαρτῶδές τι mollę, ſed multa exigua candida plana ſemina: folium verò non rotundum, ſed rotundò longius; non vt Vitis, ſed ad Buxi accedens. Iam & credibile eſt hunc in Italia, Græcia, ac minore Aſia non reperiri, cùm Germaniæ & Bohemiæ proprium Matthiolus aſſerere videatur: tantum abeſt vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici aut haberi queat.

Vaccinia autem huius fructus poſſe non abs re nominari videntur, cùm baccæ ſint: nam à baccis Vaccinia quaſi Baccinia dici poſſunt. Sed tamen & alia Vaccinia eſſe non repugnat: Vaccinium etenim πολύσημος eſt dictio pluribus communis. Violas Vaccinia dici cap. de Violis ſcriptum. Hyacinthum ſcriptum & Vaccinium Latinis appellari innuit Virgilius Bucolicon primo Æcloga x. Theocriti verſiculum Latinè reddens, qui eſt Eidyllio x.

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος.

Virgilius:

Et nigræ Violæ, ſunt & Vaccinia nigra.

Vitruuius Architecturæ lib. VII. Vaccinium quoque à Viola diſtinguit, & ex ea purpuram elegantem fieri refert, ad quam cùm Hyacinthus ſcriptus non conferat, aliud omninò iſtud Vaccinium ab Hyacintho eſſe oportet, quod ad tingendum purpureo colore faciat.

Meminit & Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Vacciniorum, quæ ad veſtes ſeruitiorum purpura tingendas adhibentur.

Sint autem hæc eadem cum noſtris Vacciniis difficile fuerit aſſerere: præſertim cùm Plinius Vaccinia inter eas ſtirpes recenſeat, quæ in aquoſis gignantur: noſtra verò in montanis, editis ac vento expoſitis: nec conſtat deinde in Italia cognita eſſe. Vtcunque eſt, Vaccinia hæc

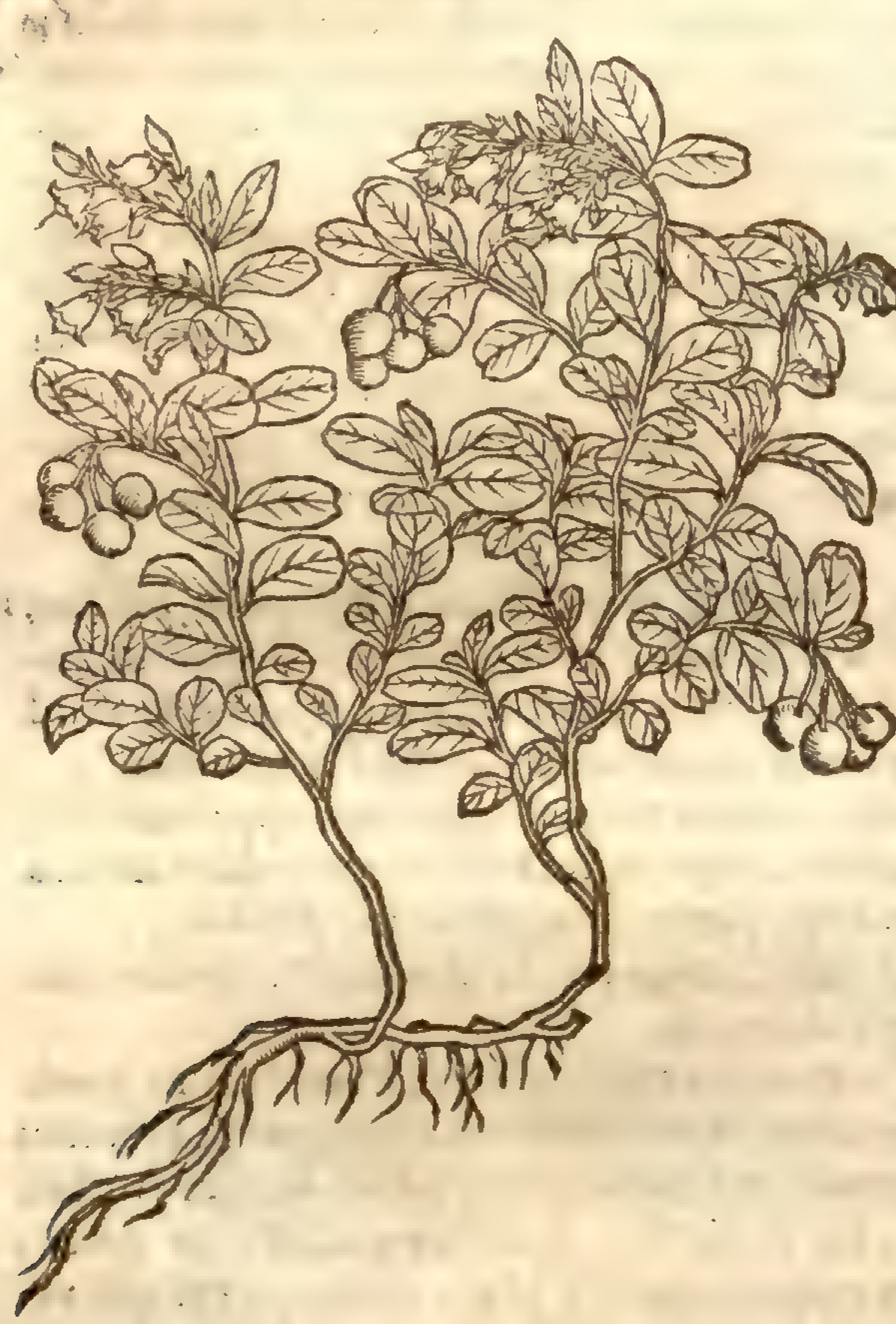
noſtra dici poſſunt, & cum Vacciniis Plinij ac Vitruuij in eo conueniunt, quòd veſtes telæq; lineæ tingi purpureo colore his queant.

Cæterùm Vaccinia hæc facultate ſecundo ordine, eoq; ſatis intenſo frigida ſunt, & vnà cum manifeſta adſtrictione reſiccant. Ventriculo æſtuanti conueniunt: ſitim ſedant: ardentium febrium calores mitigant: aluum reprimunt: vomitum ſiſtũt: dyſenteriam ex flaua bile natam curant: aduerſus choleram morbum proſunt.

Excoquitur horum ſuccus donec craſſeſcat, & addito melle & ſacharo conſeruatur, Rob Officinæ appellant: quod ipſis crudis baccis ad omnia præferendum: nam ſubinde, dum hæ crudæ eduntur aut aſſumuntur, ventriculum debilem ac frigidum offendunt, & tantum abeſt vt aluum adſtringant, aut fluentem reprimant, vt etiam eam ſua frigiditate ac cruditate perturbent: quod ſuccus coctus ſiue Rob haudquaquam efficit.

De rubris Vacciniis. Cap. VIII.

Vaccinia rubra.

RVBRORVM Vacciniorum frutex quoque humilis eſt, nec quàm nigrorum altior: virgulis tenuibus; paucis ramis: foliis durioribus, perpetuò virentibus, maioris Buxi ſimilibus, aliquantò maioribus. floſculi non ſecundum ramulos, ſed in faſtigiis virgularum aliquot ſimul proueniunt, forma oblongi, rotundi, diluto colore rubentes: ſuccedentibus baccis, quę maturę rubent, ſapore acidæ & adſtringentes. radix tenuis ſerpit.

Syluoſis & interdum opacis quibuſdã Brabantiæ locis reperitur. Geſnerus in altis Heluetiorum montibus gigni ſcriptum reliquit.

Nomen à nigris, quibus forma ſatis reſpondent, Vaccinia rubra habent. Germanis Roter Heydelbeere: Belgis Roode Crakebeſien: Gallis *Aurelles rouges*: Conrardus Geſnerus Vitem Idæam rubris acinis dixit. ſed multò minus quàm nigram cum Idæa Vite hanc conuenire ipſarum baccarum exortus oſtendit: non etenim ad latera cauliculorum veluti nigra (quod exiſtimantibus vitem Idæam eſſe impoſuit) ſed è ramulorum cacuminibus corymborum inſtar dependent.

Facultatem autem rubra Vaccinia & frigidam ſiccamque habent, & ſimul adſtringendi vim.

Vaccinia paluſtria.

De Vacciniis paluſtribus. Cap. IX.

PALVSTRIBVS Vacciniis graciles ac ferè inſtar ſetarum tenues, nonnihil ſubrubentes coliculi, dodrante breuiores exeunt; circa quos parua foliola, veluti Thymi aut vulgaris Serpylli. floſculi in extremis virgis, deinde baccæ dependent, rubrą Vaccinia referentes; ſed turbinatæ, per maturitatem rubentes, quandoque punctulis purpureis conſperſæ, ſapore acidę. radix inſtar tenuis bacilli, obliqua, ex qua ſurſum complures coliculi, & inferius fibræ aliquot demittuntur. Talem enim obſeruare me memini, quando virens ceſpes vnà cum baccis olim ad me miſſus fuit, ſublata ſiquidem vndequaq; terra ac herbis, radix, qualem deſcripſimus, relicta eſt.

In humidis & vliginoſis locis proueniunt ſæpenumerò apud Hollandos. Valerius Cordus quaſdam his ſimiles baccas, ſi non eædem, in macris, humidis, putridis, muſcoſiſque

quoque

quoque reperiri refert, & plurimum circa Wittenbergam Saxoniæ oppidum.

Sub finem Iulij, ac Auguſto menſe baccæ ad maturitatem perueniunt.

Hollandi Veenbeſien: Germani Moßbeeren, id eſt, acinos aut baccas paluſtres appellant: Oxycoccon Valerius Cordus: nos Vaccinia paluſtria nominauimus, à ſimilitudine, quam ab aliis habent Vacciniis.

Frigida autem & ſicca huiuſmodi Vaccinia, vnà cum quadam partium ac ſubſtantiæ tenuitate, quæ tamen quandam adſtrictionem coniunctam habeat.

Ardentium febrium calorem, atque in his ſitim, mulcent: bilis ardorem reprimunt: vomitum ſiſtunt: ciborum appetentiam, per bilioſos corruptoſque humores deiectam, reſtaurant: peſtilentibus morbis aduerſantur.

Coquitur verò & horum ſuccus, donec craſſior factus addito ſacharo conſeruari queat. qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior eſt.

De Portulaca marina. CAP. X.

Portulaca marina.

Portulacæ marinæ ramulus.

MARINA dicta Portulaca non herba veluti hortenſis, ſed exiguus eſt frutex: cuius ramuli duri ac lignoſi: folia pinguia, carnoſa, forma Portulacæ æmula, ſed albidiora ac duriora: floſculi cauliculos parte ſuperiore ambiunt, quales Blito aut Atriplici ferè; nec diſſimile ſemen latum ac planum. radix lignoſa, viuax, veluti & ipſa ſtirps, quæ defluentibus paucis foliis hyemem ſuſtinet.

In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, Hollandiæ aggeribus ac tumulis arenoſis gignitur: & alibi ſimilibus locis.

Iulio menſe cum flore potiſſimùm viget.

Huius verò & aliæ reperiuntur ſpecies foliis candidioribus, longioribus, & Oliuæ ferè ſimilibus, non rarò quoque altiores aut ramulis teneriores, quales in Luſitania & Valentino Hiſpaniæ regno ſe vidiſſe & obſeruaſſe Cluſius ſcribit.

Hanc ſtirpem Græci ἅλιμον cum aſpiratione vocant: differt ab ἀλιμῷ abſque aſpiratione: Latinis quoq; Halimus eſt: vulgò Portulaca marina: Belgis Zee porceleyne: Angl. Sea porcelline.

Partium autem eſt Halimus, vt inquit Galenus, diſſimilarium: Maior verò pars eius ca-

lida eſt temperatè, cum humiditate non concocta & leuiter flatuoſa.

Folia, Dioſcorides ait, decoquuntur ciborum gratia. radix conuulſa, rupta, torminaq; mitigat cum melicrato drachmæ pondere pota: eadem lactis vbertatem facit. Folia autem in Belgio veluti Cappares ſale aut muria cõdiuntur, & eorũ loco menſis inferuntur eduntur q; & nec quidem reluctante palato, cui grata ſunt. Galenus verò etiam prima eius germina in Cilicia eſitari ac reponi, in poſterum vſui futura, memoriæ proditum reliquit.

De Myrto. Cap. XI.

Myrtus prior.

Myrtus altera.

MYRTVS magnitudine foliorum non parum differens eſt: differt & fructus colore, qui modò albicans, aliàs niger eſt.

Frutex autem Myrtus haud magnus, cultura in exiguæ arboris ſpeciem quandoque adoleſcens, cuius ramuli ſiue virgæ lentæ, flexibiles, ac obſequioſæ, ſubrubente cortice conueſtiuntur: folia circa hos læuia ac reſplendentia, lata aliquantulum & acuminata, vni quidem minuta, alteri verò maiora, & Vincæ peruincæ vulgaris æmula, tertiæ autem mediæ magnitudinis: ſunt eadem nonnullis rariora, quibuſdam frequentia cauliculos denſius ſtipantia. flores candidi ſunt, ſtaminibus aliquot concoloribus mediis. fructus baccæ ſunt oblongæ, colore aut nigræ aut ſubalbidæ, in quibus copioſa minuta candidaque ſemina. Foliis ac floribus Myrtus iucundè odorata eſt. qui etiam ex his, & præſertim è floribus, ſtillatitius elicitur liquor, gratùm ac ſuauè redolet.

Myrtidanum. Circa autem Myrti ramulos ac caudices inæquale quoddam eminenſque ſubinde naſcitur, eiuſdem coloris, ramos ipſos veluti manus aliqua amplectens ac ambiens: quod Myrtidanum vocatur.

Lætatur Myrtus littoribus marinis, lacuum, ſtagnorum, fluuiorumque ripis, montium conuallibus. gignitur feliciter in hortis & viridariis, cultuque luxuriat. Vento Septentrionali expoſita ac frigidiora odit loca: montes fugit: In calidis idcircò regionibus facilis copioſusque eius prouentus.

In Germania verò reliquisque frigidis ac rigidis prouinciis ægrè ac difficulter colitur, & niſi intra penuarias cellas hybernis menſibus transferatur, intercidit.

Vbi

Myrtus tertia.

Myrti ramuli cum flore ac ſemine.

Vbi ſuę ſpontis eſt ac naſci gaudet, vnà cum Roſis floret: fructus Autumno matureſcit: alibi florem tardè: fructum nunquam perficit.

Græcis μυρσίνη eſt: Latinis Myrtus: Arabibus Alas: Italis *Myrto:* Hiſpanis *Arrayhan:* Luſitanis *Murta,* & *Murtella*: reliquæ nationes Latinam ferè appellationem ſeruant.

Inter Myrtos autem, quæ minuto ac exili folio, Plinio Tarentina eſt: quæ verò frequentibus foliis denſiſſima, exotica. Nigra Myrtus, cuius baccæ nigræ: candida, quæ albidas baccas gignit, appellatur: virent verò & huius dilutius folia. Satiua item habetur in hortis ac viridariis culta: ſylueſtris quæ ſua ſponte naſcitur: huius baccæ crebrò minores: illius autem maiores. Numerat Plinius & alias ſpecies, Patritiam, Plebeiam, ac Coniugalem, quæ qualesq́; ſint, non oſtendit. Oxymyrſinen etiam inter Myrti ſpecies reponit, quæ tamen Myrtus non eſt, ſed aculeata ſtirps: de qua inter ſpinoſas.

Quod caudices ambit μυρτίδανον, vt ſcripſimus, appellatur: Plinius tamen lib. XIIII. cap. XVI. vinum ex ſylueſtribus Myrti baccis Myrtidanum vocari ait, ſi modo integrum eſt exemplar. Dioſcorides ſiquidem, & ſimiliter Sotion in Geoponicis, ex maturiſſimis Myrti nigris baccis vinum exprimi referunt: verùm hoc ipſum μυρτίτης οἶνος, hoc eſt, vinum Myrteum aut Myrtites dicitur. *Vinũ Myrteum.*

Conficitur verò & vinum ex Myrti baccis cum foliis tuſis, ac in muſtum infuſis, quod μυρσινίτης οἶνος, id eſt, Myrſinite vinum, vt Dioſcorides ait, vocatur. Neutrum Myrtidanum à Græcis nominatur. *Vinũ Myrſinite.*

Veneri autem ſacra habita olim fuit Myrtus: Plinius lib. XV. cap. XXIX. Ara, inquit, vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant.

Cæterùm Myrtus ex contrariis ſubſtantiis conſtat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum: itaque valenter, vt Galenus ait, deſiccat.

Adſtringunt autem folia, fructus, germina, ac ſuccus, tum foris appoſita, tum aſſumpta. ſanguinis ſputationes, tum & alias eruptiones reprimunt. contra muliebria profluuia inſeſſu proſunt; quo modo, tum & fotu ſuperfluentes hæmorrhoides ſiſtunt. Alui fluore laborantibus ac dyſentericis auxiliantur: Renum ac veſicæ vlcera roſioneſque ſanant: Oculorum inflammationes mitigant cum farina polentæ impoſita: vtiliter quoque omnibus incipienti-

bus inflammationibus exterius admouentur: nec non recentibus ex caſu, ictu, aut conatu ſupra vires doloribus. Ventriculum humidiorem adiuuant: vrinas mouent fructus foliaque reſiccata; virentibus enim humiditas quædam ſuperflua ac nocens adeſt.

Luxatos artus horum decocto foueri expedit, & fracta curationi rebellia, tum & extremarum partium vlcera ex vino: vitiligines emendat: purgat furfures & achoras: capillos denigrat, & fluentes continet.

E virentibus autem baccis extrahitur ſuccus, qui reſiccatur, & ad vſus ſupradictos ſeruatur. Exprimitur verò & è foliis ſuccus, affuſo vetere vino aut aqua pluuia, cuius recentis vſus eſt, nam exiccatus cariem ſentit, & vires, vt Dioſcorides ait, amittit.

Myrtidanum magis quàm Myrtus deſiccat, & vehementius adſtringit. Quidam id tondentes, ac vino auſtero ſubigẽtes, paſtillos formant, qui ceratis, inſeſſionibus, cataplaſmatisq; admiſti, ac aliis vbi adſtringendum eſt, folio ac ſemine efficaciores ſunt.

De Vitice ſiue Agno caſto. CAP. XII.

Vitex.

Viticis ramulus cum flore.

VITEX haud magnus frutex eſt, arboris exiguæ in modum aſſurgit; caudices habet lignoſos non craſſos; ramulos verò oblongos, lentos, flexibiles, frangiq; contumaces. folia ex vno pediculo cohærent quina, oblonga, acuminata, veluti Salicis, ſed minora molliora-que, medio horum maiore ac longiore. flores verticillatim ſpicato ordine virgularum faſtigia circundant, colore aut purpurei toti, vel purpurei albo intermixto. ſemen rotundum inſtar piperis.

Naſcitur in fluuiorum aſperis ripis, in conuallibus, torrentium alueis, locis videlicet paluſtribus, in Italia, ac aliis calidioribus prouinciis. Germania aut Belgium Viticem non habet, niſi cum diligentia ac cura in hortis excultam.

In Belgio ſerò, ac Auguſto demum menſe cum flore reperiri quandoque contigit.

Græci hunc fruticem ἄγνον nominant, & λύγον: Quoniam, inquit Plinius lib. XXIIII. cap. IX. matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt: Latinis verò Vitex appellatur. Dicitur verò & à nonnullis, vt inter voces nothas ac ſpurias refertur, ἄγνος, ἀμικτομίαινος, ξιδάκτυλος: Latinis Salix marina, aut Salix Amerina, &

Piper agreſte: Germanis Schaffmulle/ Keuſchbaum: Belgis vnà cum Officinis Agnus caſtus: Italis *Vitice, Agno caſto*: Hiſpanis *Gattilo caſto*: Anglis Chaſtetree.

Agni autem folia & fructus excalfaciunt ac reſiccant tertio ordine: partium ſunt admodum tenuium, & flatus diſcutiunt. Edule autem apud nonnullos ſemen habetur, teſte Galeno, & quidem per ſe vel frixum. Non frixum dolorem capitis adfert: frixum verò minus caput tentat. Alimentum autem præbet corpori exiguum, idque reſiccans: flatus validè diſſipat: quamobrẽ accommodũ iis, qui à venereis puros ſe conſeruare cupiũt; huic enim reſiſtit.

Præſtant eadem fruticis flores ac folia, tum & aſſumpta, tum & ſubſtrata. Prodeſt verò & Viticis ſemen ad iecur & lienem indurata ac obſtructa: à ſerpentibus demorſis: ſpleniticis & hydropicis bibitum. lac euocat, & in vino drachmæ pondere potum promouet.

Decoctum herbæ ac ſeminis circa vterum morbos ac inflammationes inſeſſu mitigat. Cit menſes etiam ſemen cum Pulegio bibitum: item & ſuffitum ac ſuppoſitum. Capitis dolores in cataplaſmate ſoluit. fouentur hoc addito oleo & aceto Lethargici ac phrenitici.

Folia ſuffita ac ſubſtrata venena fugant, & impoſita morſibus illorum auxiliãtur. Teſtium duritias cum butyro & foliis vitium emolliunt: ſedis rimas ſemen cum aqua impoſitum mitigat: cum foliis verò medetur luxatis & vulneribus. Virgulam qui manu tenuerit, dum iter facit, negatur intertriginem ſentire: auctor Dioſcorides.

De Liguſtro ſiue Phillyrea. CAP. XIII.

Phillyrea.

FRVTEX arboreſcens Liguſtrum eſt, cuius ramuli aut virgæ rectæ foliis conueſtiuntur mollibus, reſplendentibus, ſaturato colore virentibus, Clematidis Daphnoidis ſiue Peruincæ æmulis, ſed tamen longioribus; quàm Oleæ etiam maioribus, latioribus ac nigrioribus: flores candidi, ſuauiter odorati, paruuli, racemoſi; ſequuntur baccæ initiò virentes, per maturitatem nigræ, in exiguæ vuæ modum congeſtæ, quæ ſuccum reddunt è rubro puniceante purpureum: radices hinc inde per obliquum ſparguntur.

Italiæ, Galliæ, Germaniæ vtrique, aliiſque plurimis Occidentis regionibus Liguſtrum familiare eſt: ſecus aruorum margines, & in ſyluis quandoque reperitur: rigua & aquoſa amat. Ad topiarias ſcenas à nonnullis expetitur, quas facili opere haud ineleganter conueſtit.

Sub finem Maij menſis, aut Iunio flores facit: Autumno ac circa hyemem baccæ maturantur, quæ ſubinde tota hyeme reſtãt, defluentibus interim foliis, quæ Vere noua renaſcũtur.

Latini Liguſtrum: Itali hac ætate *Guiſtrico*, voce à Liguſtro corrupta, appellant: Græcorum eſt φιλλύρεα, nequaquam verò κύπρος: Cyprus ſiquidem frutex Orienti proprius, Liguſtrum Occidenti familiarius. Magna quidem vnius cum altero ſimilitudo eſt, vt ipſæ deſcriptiones oſtendunt: ſed tamen hoc differunt, Bellonio teſte, quòd Liguſtro folia hyeme defluant; Cyprus verò perpetua fronde vireat: Iam & Cypri folia capillos ruffant, vt Dioſcorides ait; ac, vt Bellonius refert, ad luteo tingenda colore faciunt; Liguſtri verò ad tincturæ vſum haudquaquam ſeruiunt. Proinde perperam Plinius lib. XXIIII. cap. X. Liguſtrum eandem arborem eſſe cenſet, quæ in Oriente Cyprus. Quod tamen non ex ſua, ſed ex aliorum videtur ſententia ſcripſiſſe: nam lib. XII. cap. XXIIII. Quidam, ait, hanc (ſcilicet Cyprum) eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocetur. Eſſe verò Liguſtrum ipſam Græcis appellatam φιλλύρεαν deſcriptio oſtendit. *Plinius notatur.*

Phillyrea, inquit Dioſcorides, arbor eſt Cypro magnitudine ſimilis: foliis Oleæ nigrioribus ac latioribus: fructum habet Lentiſci ſimilem, nigrum, ſubdulcem, racematim cohærentem: & tale omninò ipſum Liguſtrum, vt iam oſtendimus.

Arabs Serapio Liguſtrum cap. XLIIII. Mahaleb nominat: Eſt tamen & aliud Mahaleb granum, cuius mentionem facit Auicenna cap. 478. tepido calore reſoluens ac dolore ſopiés. Serapio de vtroque ſimul egiſſe videtur, & diuerſa Mahaleb ſub vnius capitis titulo cóplexus. Appellatur verò à Germanis Liguſtrum Beinhöltzlein / Mundtholtz / Rhein oder Schulweiden: à Belgis Keelcruyt / Monthout: à Gallis *Troeſne*: ab Anglis Pryuet: à Bohemis Gijwonij.

Mahaleb Serapionis.

Baccas ſunt qui velint Vaccinia etiam dici, atque Vaccinium illud eſſe, cuius architecturæ lib. VII. Vitruuius meminit cap. XIIII. de coloribus purpureis: Eadem ratione, inquit, Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. In tanta veterum breuitate, quid poterit certi adferri, aut ſtatui?

Frigida autem & adſtringentia ſunt folia: ad oris & tonſillarum incipientes inflammationes plurimum conducunt. Baccis merulæ, turdi, aliæq; nonnullæ aues hyeme haud iniucundè veſcuntur.

De Cypro ex Dioſcoride & aliis. CAP. XIIII.

Cyprus.

Cyprus latiore folio.

NON magna quoque arbos Cyprus eſt, mali Punicæ magnitudine, aut paulò amplior: folia eius oblonga ſunt vti Oliuæ, ſed tamen latiora, molliora, & non perinde candida, ſed virentiora: flores candidi, racemoſi, odorati: fructus ſunt baccæ nigræ, Sambuci acinis ſimiles.

Optimum, inquit Dioſcorides, naſcitur in Canopo & Aſcalone: Canopus autem vrbs eſt Ægypti, olim celebris, quæ vni ex ſeptem Canopico Nili oſtio agnomen dedit. Aſcalon ciuitas eſt Palęſtinæ, quæ Syriæ eſt prouinciæ.

Plinius Cyprum in Ægypto quoq; arborem eſſe tradit, Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore cãdido, odorato: Coriandri autẽ ſemẽ cum Sambuci baccis magnitudine ſatis cóuenit.

In Ægypto magnus huius, & hac ætate eſt prouentus, vbi eius folia ſtudioſè colliguntur, reſiccataque in alias prouincias mittuntur, præſertim Turcarum Imperio ſubditas, vt Bellonius lib. II. Singularium refert.

Græcis κύπρος eſt: Latini eandem vocem retinent. Falluntur qui Liguſtrum, Plinij auctoritate decepti, exiſtimant, vt ſuperiore capite oſtendimus. Arabum Alkanna ſiue Henne eſt: appellatur & modò à Turcis Henne.

Adſtrictoriam

Pſeudoliguſtrum.

Syringa.

Adſtrictoriam autem vim Cypri habent folia, vt Dioſcorides. Commanducata oris vlceribus medentur: feruidis inflãmationibus impoſita proſunt. Decoctum ipſorũ ambuſtis affunditur. Ruffant eadem trita capillos, herbæ Lanariæ ſucco macerata, & illita, vt quidem Dioſcorides. Bellonius non modò capillos, ſed & inferiores humani corporis partes, tum & vngues his colorari ac tingi refert: quod apud Turcas, vt ait, pulchrum habetur.

Flores cum aceto fronti impoſiti, capitis dolores ſedant.

Fit & ex his Cyprinum oleum, odoratum, calfaciens, & neruos emolliens.

De Pſeudoliguſtro. CAP. XV.

PSEVDOLIGVSTRVM ad mediocris arboris magnitudinem ferè adoleſcit: folia ei ſunt oblonga, lataq́; veluti minoris Ceraſi: flores candidi, ſuaueolentes, plures ab vno tenui oblongo pediculo ordine digeſti dependent; quibus ſuccedunt baccæ per maturitatem nigræ, oſſe intus duro, haud magno, criſpis lineolis elegãter imbricato, in quo exiguus nucleus.

Reperitur hæc arbos nõ paucis Belgij locis, ſed tamẽ raro obuia. in Auſtria frequẽs admodũ viſitur, ac in denſis Sileſiæ quibuſdã ſyluis.

Floret autem Liguſtrum iſtud incipiente Maio menſe: baccæ ſub Autumnum ad maturitatem perueniunt.

Pſeudoliguſtrum, alio deſtitutum nomine, appellatur: ſunt qui ἄγνον ſiue Viticẽ, ſed perperam vocitent: vnde & Pſeudoagnos à nonnullis dictum: vulgò Vogelkerſen nominant. Suſpicantur nonnulli Mahaleb illud eſſe, de quo Auicẽna cap. 478. & quod à Serapione ex Meſuæ ſententia refertur: ſed idipſum difficillimum fuerit aſſerere, cùm Mahaleb iſtud ab Auicenna nullis exprimatur notis.

Cæterùm quòd ad Pſeudoliguſtrum attinet, eius quidem in medicina vſum eſſe nondum accepimus.

Nuclei qui in oſſiculis continentur, vti Ceraſi nucleos ſapore ſatis referunt, ita quoque facultate ipſis reſpondere videntur; temperatè videlicet calidi, & vrinas clementer promouentes, ac nephriticis ea propter vtiles.

De Syringa. CAP. XVI.

SYRINGA frutex ampliter luxuriat. caudices eius ac rami geniculis articulati, tenui cortice ſubrubro exterius ſordeſcunt, interius verò cãdida, fungoſa, molliq́; medulla replentur: folia oblonga, lata, venoſa, ambitu leuiter inciſa, Pyri foliis magnitudine formaq́; ferè aſſimilia, ſed aſperiora, ex vno geniculo bina ſibi oppoſita: flores ſpicato breui ordine digeſti faſtigiis adnaſcuntur candidi, ex quatuor mediocris longitudinis foliis, cum grauitate quadam odorati:

odorati: fructus parui, criſpi, ac quaſi ex multis exiguis valuulis cohærentes, ſuperius latiores, verſus pediculum contractiores, per maturitatem nigri; in quibus ſemen tenue & oblõgum. radix aliorum fruticum modo in ramulos diuulſa.

Apud Belgas temerè alibi quàm in hortis requiritur: fertur ex Hiſpania allatus frutex.

Sub finem Maij aut ſerius flores in hortis apparent: ſemẽ Auguſto aut Septẽbri perficitur.

Syringa à recentioribus nominatur, aut potius σύριγξ, id eſt, fiſtula, quòd caudices & ramuli exempta medulla fiſtuloſi ſint & inanes. Cognominatur non rarò quoque candida, aut Syringa candido flore, ad differentiam nempe Lillach, quæ Syringa cærulea ſubinde dicitur.

De vſu autem & facultate huius fruticis nihil compertum vel ipſi habemus, vel ab aliis accepimus.

De Lillach. CAP. XVII.

Lillach.

FRVTICOSA ſtirps eſt quæ noſtra ætate Lillach appellatur. complures hæc à radice promit virgas, ſiue tenues caudices rectos, ramoſos, geniculis quoque, vt Syringæ, interſeptos, ſed breuiores; cortice minus ruffo; interiore verò medulla candida quoque ac fungoſa. folia huic è ſingulis geniculis duo ſitu oppoſita, lata, acuminata, læuia, maiora, duriora, virentiora, ac magis reſplendentia quàm Syringæ. flores racematim cohærent exigui, dilutè cærulei, ex tenui oblongiore collo in quatuor paruula folia explicati. ſuccedunt ſiliquæ planæ, oblongæ, per maturitatem punici coloris, membrana media interſeptę, in quibus ſemina quaterna ferè, anguſta, ac ruffa. radix in non paucas fibras diſtribuitur.

Aliunde quoque in Belgium hæc ſtirps venit, hortorum facta alumna.

Floret ſub finem Aprilis ac Maio menſe.

Recẽtiores, vt diximus, Lillach nominãt: quidam etiam Syringam cæruleam. Vocem autem Lillach plerique Ben interpretantur: Ben verò Serapionis & Arabum, Glans eſt vnguẽtaria, hoc eſt, Βάλανος μυρεψικὴ Græcorum, à qua Lillach plurimum differens eſt. Inter alia diſcrimina euidentiſſimum eſt, *Matthiolus notatur.* Lillach nullam nucem ferre; vtcunque à Matthiolo contra veritatem ei appingatur: ſed ſiliquam exiguam tantummodo profert, cuius ſemen nihil oleoſi continet.

Glans vnguentaria. Glans vnguentaria fructus eſt arboris Tamarici ſimilis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius nucleo, non ſecus ac ex Amygdalis amaris, oleoſus exprimitur ſuccus, cuius ad pretioſa vnguenta vſus eſt, vt Dioſcorides ait: hac verò ætate non omninò etiam neglectus: nam huius oleo odoribus imbuto, chirothecis aliiſque, ſuauis odoris gratia conciliatur.

Cæterùm Lillach vſum aliquem in Medicina eſſe ignoratur: idcirco & facultates eius incompertæ & latentes.

De Rhoë ſiue Rhu coriaria. CAP. XVIII.

RHVS ad duos aut tres cubitos aſſurgit, ſubinde culto & fœcundo ſolo proceri hominis altitudinem ſuperat, in ramulos, aut citius virgulas multas diffunditur: folia ex pluribus, IX. videlicet aut XI. committuntur, quorum medius neruus ſiue coſta rubet, ſingularia verò foliola inalbicant, lata, oblonga, & ambitu ſerrata. flores candidi racematim prodeunt; ſuccedente ſemine aliquantulum lato, quaſi Lentis, ad Terebinthi fructus magnitudinem accedente; quod tandem rubeſcit. radix haud altè deſcendens, per ſumma ceſpitum hæret.

Theophraſtus huius duas facit ſpecies: maſculam & feminam: quarum vna ſterilis: altera fructifera.

Plinius lib. XXIIII. cap. II. Rhoïs duo etiam genera deſcribit: alterum ἐρύθρον, quod reuera non niſi Rhois ſemen: prius herbam ſylueſtrem foliis Myrti eſſe refert: mox fruticem coriarium appellari ait, ſubrutilum, cubitalem, craſſitudine digitali, &c. Suſpectus autem hic *Plinij locus ſuſpectus.*

locus

Rhus coriaria.

locus videtur, & duarum ſtirpium deſcriptiones complecti, vel aliàs errore ac vitio aliquo haud carere.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Rhus in petroſis: apud Hiſpanos nonnullis in montibus ac ſyluis frequens: prouenit & pluribus in Apennino Italiæ monte locis: tum & iuxta Pontum. Archigenes apud Galenum de med. ſecundum loca lib. VIII. in Syria gigni oſtendit, Syriacũ eligens.

Flores Rhois Iulio menſe prodeunt: ſemen Autumno cum vua maturatur.

Græcis ῥοῦς: Rhus, inquit Plinius, Latinis nomen non habet. Gaza tamen ex etymo Græcæ vocis nomen effingens, Fluidam appellat. Arabibus eſt *Sumach:* Italis *Somacho:* Hiſpanis *Sumagre:* Belgę Arabicam vocem contrahẽtes Smack vocant. Folia fruticis ῥοῦς βυρσοδεψική appellantur: Latini Rhun coriarian dicunt ſiue Rhoën. Semen verò ἐρύθρος, & ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα nominatur: Latini Rhoën culinariam, & Rhoën obſoniorum nuncupant.

Huius fructus, folia, & ſemen inſigniter adſtringunt, vnaque refrigerant ac reſiccant: & reſiccant quidem ordine tertio, ſecundo verò refrigerant, vt auctor Galenus.

Foliorum vſus ad denſanda coria præcipuus: Laudantur hircorum & caprarum his præparata. Decoctum verò foliorum capillos denigrat: dyſentericis vtiliter infunditur, & in horum potiones ac inſeſſus additur. Eadem ex aceto & melle gangrænas & pterygia cohibent impoſita.

Conficitur ex aridis foliis in aqua ad mellis conſiſtentiam decoctis χύλισμα (recentior ętas extractum dixerit) ad eadem vti Lycium conueniens, auctore Dioſcoride: Paulus verò Ægineta expreſſum e virentibus foliis ſuccum huius loco commendat. *Lycij ſuccedaneum.*

Semen eoſdem effectus præbet: Cœliacorum & dyſentericorum obſoniis admiſcetur: fractis, luxatis, ſuggillatis cum aqua impoſitum inflammationes arcet: linguæ aſperitatem cum melle permixtum abſtergit: muliebria profluuia ſiſtit: hæmorrhoides nimiũ profluentes cum querno carbone impoſitum cohibet.

Aqua in qua ſemen infuſum decocta concreſcit, ſpiſſaturq́ue, quæ & ipſo ſemine efficacior habetur. Defluit & ex ipſo frutice gummi, quod dentium cauitatibus inditum dolores tollit, vti Dioſcorides refert.

De Cotino Coriaria. CAP. XIX.

COTINVS Coriaria frutex quoque eſt haud magnæ altitudinis, ad quatuor aut quinq́ue cubitos aſſurgens: ramulos fert complures, rotundos, obſcurè ſubrubente cortice conueſtitos: folia lata, venoſa, rotundis longiora, quorum pediculi rubent, Vlmi foliis ferè ſimilia, ſed minora, læuiora, & dilutius virẽtia. pro floribus in ſummis caulibus criſpa exit, tenuis, mollis, veluti lanugo, copioſa, inſtar racemi compacta, obſcurè purpurei ſiue punici coloris, Lentibus minora exigua ſemina, quæ poſtea ſequuntur, è ruffo ſubnigricant. radix lignoſa haud altè dimittitur.

Reperitur in pleriſque Italiæ & Galliæ montibus, in Hiſtriæ Alpibus, in Pannoniæ ſuperioris, ſiue Auſtriæ, tum & in Hungariæ, ac Bohemiæ arduis ſyluis.

Nominatur à Plinio Cotinus lib. XVI. cap. XVIII. Eſt, inquit, in Apennino frutex, qui vocatur Cotinus, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignis. Eſt tamen & κότινος Oleaſter ſiue Olea ſylueſtris, à qua frutex iſte multum differt. Proinde Cotinus Coriaria rectè dici poteſt: placet nonnullis Scotinum appellari, quæ apud nullum Veterum vox extat. Pannonij Farblauff vocant. Exiſtimatur verò & hic frutex Plinij eſſe Coggygria, de qua lib. XIII. cap. XXII. his verbis agit: Similis (ſcilicet Vnedoni) & Coggygria folio magnitudine minor, proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborũ euenit. *Coggygria.*

Sunt

Cotinus coriaria.

Sunt autem huius folia, tenuiaque virgulta, vnà cum ſeminibus validè adſtringentia, frigida, ſiccaq́; veluti Rhus. Denſantur etiam coria non minus feliciter & eleganter huius fruticis foliis, ac tenuibus virgultis, quàm cum Rhoë.

Radix ad tincturam (vt refert Anguillara) vtilis, rubente colore lanas pannoſque inficiens. Quod Plinius haud ignorauit, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignem fruticem hunc (radice nempe) eſſe referens.

De Chamelæagno. CAP. XX.

CHAMELÆAGNVS humilis & exiguus eſt frutex, cubiti altitudinem rarò attingens. ramulos promit nonnullos: foliola circa hos latiuſcula, oblõga, Myrti foliis haud multum diſſimilia, ſed duriora, & ſubinde longiora. è ſinu foliorum flores ſpicati exigui luteoli exeunt; quibus ſemina ſuccedunt aſpera, cacumine pungentia, in racemi exigui & oblongi formam cohærentia, oleoſo ſucco per maturitatem redundantia. radix ſubeſt lenta & dura. Totus frutex cum grauitate quadam odoratus eſt, præſertim ſemen, & eius oleoſa pinguetudo.

Gaudet locis incultis & ericaſtris, aliquantulum aquoſis ac paluſtribus. In Británia pleriſque locis, & apud Brabantos ac Flandros non rarò occurrit.

Maio ac Iunio flores apparẽt: Iulio & Auguſto ſemen perficitur. tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu infertur.

Elæagnus.

Brabanti ac Flandri Gagel appellant: nonnulli Myrtum Brabanticam, & Pſeudomyrſinen: Cordus Elæagnum: nobis Chamelæagni vox placuit. Elęagnus ſiquidem Theophraſto deſcribitur fruticoſa, Vitici ſimilis: folio molli ac lanuginoſo: flore Populi. qualis haud eſt à nobis deſcripta.

Nomen apud Veteres, quod ſciamus, non inuenit, niſi ſit Rhus ſylueſtris Plinij, de quo lib. XXIIII. cap. XI. Herba eſt, inquit, ſylueſtris, cauliculis breuibꝰ, quę venena & tineas pellit.

Rhus ſylueſtris.

P. Pena & M. Lobelius alium omnino pro Rhu ſylueſtri fruticem exhibẽt, ad coria præparanda etiam vtilem, ramulis quadrangulis luxuriantem: virentibus frequentibus foliis exornatum, Myrti aut Ruſci ſimilibus, cuius ſemen in anguloſis valuulis ſpiræ aut cochleæ modo conuolutum gignitur: quod minus quàm Kali herbæ ſit.

Familiare eſſe referunt Narbonẽſi Galliæ, & iuxta Lani fluminis ripas ſiue margines copioſum frequenſque naſci.

Sed ad Chamelæagnum reuertimur: huius ſemina impensè calida ac ſicca ſunt, ad tertiũ vtriuſque gradum accedunt. Folia quoque calida & facultate ſicca ſunt, ſed multò minus.

nus. Fructus cerebro moleſtus: ceruiſiæ inter coquendum additus (quod à pleriſque fit) admodum caput tentantem, & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fructu aridus, veſtimentis interpoſitus, à tineis & vermibus ea tuetur.

De Lantana ſiue Viburno. CAP. XXI.

Lantana.

INTER humiles frutices & Lantana numeratur. virgas lignoſas ſiue tenues caudices edit bicubitales, aut altiores, digitalis aut pollicaris craſſitudinis, lentos, flecti faciles, frangique contumaces, cortice albicantes: folia verò magna, lata, ambitu ſiue marginibus crenata, Vlmeis magnitudine & forma ferè ſimilia, ſed hirſuta & dum vigent candida, rubentia verò cùm citò caſura emarceſcunt; quæ ex ſingulis ramulorum geniculis bina ex aduerſo cohærēt: flores racematim enaſcuntur candidi. acini ſuccedunt in vuam congeſti, Lentis magnitudine ac ſimilitudine, vtrimque leuiter compreſſi, qui initio virent, inde rubent, per maturitatem nigricant. radix per ſumma ceſpitum huc & illuc diuagatur.

Locis frutetoſis, aſperis, ac petroſis, in montibus ac ſyluis etiam prouenit: Italiæ, Germanię ac Galliæ nota.

Æſtate flores viſuntur: baccæ ſiue acini ſub Autumnum ad maturitatem perueniunt: Verè noua folia exeunt.

Itali vulgò *Lantanam* nominant: Gallis *Viorne* dicitur. Creditur eſſe Viburnum, quod humilem lentumque fruticem Virgilius Bucolicon Æcloga prima oſtendit, Romam commendans vrbem:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Sunt autem Lantanæ & folia & baccæ refrigerantis, reſiccantis, & adſtringentis facultatis.

Ad tonſillarum & gutturis, omneſque oris cum inflammatione tumores decoctum initio vtiliter gargarizatur: laxiores gingiuas contrahit & dentes firmat. In lixiuio eadem decocta capillos denigrant. Acini facultate reſpondent, quorum aridorum puluis alui fluores, ſanguiniſque profluuia; tum & muliebria cohibet. Ex cortice radicis aliquamdiu ſub terra macerato, ac deinde decocto tuſoque, viſcum ad aucupia parari poſſe ſunt qui referant ac affirment.

De Buxo. CAP. XXII.

BVXVS paruæ arboris ſimilitudine aſſurgit, caudicibus ſubinde humani cruris, rarò fe- 1.
moris craſſitudine. ramoſa eſt. folia verò habet magnitudine Myrti ferè, ſed duriora craſſioraque, rotundis longiora, læuia, ac reſplendentia. floſculi herbacei ſunt: fructus rotundiuſculi, inguſtabiles, & omnibus animantibus inuiſi: vt & Theophraſtus lib. III. teſtatur. Materies ligni duriſſima ac denſiſſima quidem, ſed ad opera quæuis conueniens, & valdè tractabilis, grauiſſima quoque, & in aqua ſubſidens, colore luteo palleſcens, cariem ac teredines non ſentit.

Huius verò & alia quædam ſpecies humilis exiſtit, quæ ad duos aut tres pedes tantum- 2.
modo attollitur, ſed in latitudinem diffunditur. ramuli huic numeroſi tenues admodum: folia verò rotundiora & dilutius virentia.

Algentia & vmbroſa Buxus loca amat: naſcitur in altis quoque ac rigentibus montibus.

Perpetuò autem viret, nec frigora horret: Aprili noua germina promit, atque ſubinde floſculos.

Buxum autem Græci πύξον vocant: Germani Buchßbaum: Belgæ Burboom: imperitum

Buxus.

verò vulgus Palmboom: Itali *Boſſo:* Galli *Buys:* Angli Boxe: Bohemi Puſſpan.

Minor χαμαιπύξος ac Humibuxus dici poſſe videtur: aut humilis Buxus.

Buxi folia, quantum quidem guſtabilis qualitas oſtẽdit, cum ſiccitate quadam adſtringunt; vſum tamen nullum in medicina habent: nam quòd quidam huius comam tuſam apoplecticis propinent ratione caret. nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti moleſtus eſt. Multùm verò & à veritate aberrabit, qui huius ſcobe, ligni Guaiaci loco vti voluerit.

De Virga ſanguinea. CAP. XXIII.

VIRGA ſanguinea ab Italis dicta, Corno aſſimilis eſt, in arborem tamẽ non excreſcit, ſed fruticoſa permanet. virgulæ eius nouellæ geniculatæ ſunt, ac obſcurè purpureo colore rubent; intus verò medullam albidam ac fungoſam habent, veluti Sambuci: vetuſtiores verò caudices, ligni materia dura ac oſſea, Corno non cedunt, quam & albidam habent. folia qualia Corno, lata, virẽtia ſunt, ac neruoſa. quorum pediculi etiam rubent; quandoque & quædam intercurſantes venulæ. faſtigiantes vmbellę floribus albidis grauidæ ſunt: baccis verò initio virentibus, cùm verò maturæ fuerint nigricantibus, ſapore ingratis & volucriũ nulli deſideratis.

In dumis ac ſepibus creſcit, ponè agros ac ſyluas.

Vere, Aprili menſe flores exeũt: fructus Autumno maturitatem conſequuntur.

Italis vulgò *Sanguino* & *Sanguinello* vocatur: Petro Creſcentio Sanguinus: Matthiolo Virga ſanguinea. Extant pauca de Virga ſanguinea apud Plinium lib. XXIIII. cap. X. Nec Virga, inquit, ſanguinea felicior habetur: cortex eius interior cicatrices, quæ præſanauere, aperit. Difficile aut fortaſſis etiã temerè fuerit, ex his paucis verbis, Plinij Virgam ſanguineam eandem cum Sanguino affirmare. Germani hanc Hartriegel nominant: Belgæ wilde Cornoellie/ id eſt, Cornum ſylueſtrem: & Gallicè *Cornellier ſauuage*. Valerius Cordus ψευδοκρανίαν facit, id eſt, falſam ſiue ſpuriam Cornum. Videtur verò & hæc eſſe Theophraſti θηλυκρανία, ſiue Cornus femina. Virgulas hæc habet paruas, medullam intus continentes, non veluti maris duras ac ſolidas: fructum verò ἄβρωτον, hoc eſt, eſui haud idoneum, & ſerotinum, vt qui poſt Autumni æquinoctium demum perficiatur. Ac talis quidem Cornus ſylueſtris ſiue Virga ſanguinea, cuius noui ac tenelli termites rubentes medullam intus, vt ſcripſimus, habent: fructus verò ingrati, & qui tardè maturentur.

Virga ſanguinea.

θηλυκρανία.

Partium diſſimilariũ baccæ iſtius ſunt: quaſdam enim habent calidas, amaras, & exterſorias: plurimas verò frigidas ſiccas, acerbas & adſtrin-

ſtringentes: Vſum tamen in medicina nullum habent. Matthiolus ex baccis prius decoctis, deinde prelo ſubditis, oleum exprimi refert, quo Ananieſes ruſtici in lucernis vtantur. Quod verò de cortice Virgæ ſanguineæ Plinius ſcribit, id præſtare poſſe corticem huius Corni ſylueſtris ſiue Virgæ ſanguineæ nec compertum, nec veriſimile eſt: Ait enim, vt iam retulimus, corticem eius interiorem cicatrices, quæ præſanauere, aperire.

De Euonymo. CAP. XXIIII.

Euonymus.

HAVD procerus frutex Euonymus eſt, mali Punicæ magnitudine. ramulis plurimis diffunditur. veteres caudices corticibus inalbicant: recentiores ac non ita dudum enati virent, & quibuſdam à cortice eminentiis quadrangulares apparent. ligni materies dura, ex dilutè luteo albida. folia oblonga, lata, tenuia, ac mollia ſunt. Floſculi albidi quini ſenive, ex tenui pediculo vmbellæ ferè inſtar cohærent. fructus quadrangularis, rubens, quatuor continet grana albida, quorum ſingula luteo conteguntur cortice, qui detractus luteo inficit colore.

Locis incultis ac frutetoſis exit, circa aſperos colles & aggeres: non rarò & agris pro ſepimento eſt vnà cum Rubis aliiſque ſentibus.

Aprili menſe flores: fructus ſub finem Auguſti aut Septembri menſe maturi apparent.

A Theophraſto hic frutex εὐώνυμος appellatur, & lib. III. De ſtirpium hiſtoria ab ipſo deſcribitur: nonnulli Anoniymos parum rectè legunt. Petrus Creſcentius Fuſanum appellat, quòd ex huius ligno fuſi fiãt: atque ex eadem cauſa à Germanis Spindelbaum; pleriq; tamen Hanhödlin dicunt: Brabanti verò Papenhout: Itali *Fuſano*: Galli *Fuſin*, & *bonnet de preſtre*: Angli Spindel tree. Qui hanc ζυγίαν ſiue Iugalem faciunt, à vero recedunt: Zygia ſiquidem Aceris eſt ſpecies, vt infrà dicetur.

Perniciosus autem hic frutex omnibus eſt, vt Theophraſtus ſcribit; capris verò & nociuus. Fructus huius, inquit, oues enecat: ſimiliter & folium ac fructus capras maximè interimit, niſi infrà ſupràque purgentur. Fertur verò hic fructus homini exhibitus, & per ſuperna ac per inferna purgationem moliri, ſi terni aut quaterni fructus dentur.

De Frangula. CAP. XXV.

COMPLVRES à radicibus rectas virgas edit Frangula, x. aut XII. pedes altas, pollicaris craſſitudinis, in ramulos nonnullos diuiſas; quarum exterior cortex niger eſt; qui verò ligno proximus ſubeſt, luteus, ac luteo quoque Croci colore tingit. ligni materies candida & fragilis, ruffeſcẽte quadam medulla media. folia ſunt qualia Alni vel Ceraſi, nigriora tamen & paulò rotundiora. floſculi inalbicãt. baccæ rotundæ fructus ſunt, in quibus fiſſura quędam apparet, quaſi ex duabus in vnam coaluiſſent, colore initio virentes, deinde rubentes, poſtea nigricantes; nuclei verò in his duo ſunt exigui. radix per ſumma ceſpitum vagatur.

In ſyluis apud Brabantos frequens eſt, præſertim humidioribus ac vliginoſo ſolo ſitis. Reperitur & in Germania ac Bohemia.

Vere noua folia & flores naſcuntur: Autumno baccæ.

Alnum nigram fruticem hunc ſunt qui vocitent: aliis Frangulæ nomen magis placet: Petro Creſcentio Auornus eſt: Brabanti Spoꝛkenhout/ & quandoque Pijlhout/ quòd pueri ex his ſibi tela conficiant: Germanis Faulbaum: Bohemis Kruſſyna.

Frangula.

Interior autem huius cortex apud ruſticos nonnullos in vſu eſt, qui eius vtuntur diluto, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat autem craſſos pituitoſos humores, tum & bilioſos: & non modò per inferiorem ſedem, ſed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac moleſtia. Ruſticorum idcircò magis eſt medicamentum, quàm vrbanorum; ac eorum qui craſſa victus ratione vtuntur, quàm delicatè viuentium. Sunt verò & qui aſſerant, corticem aridum mitiorem eſſe, & minores moleſtias excitare: recenti ſiquidé ac nondum reſiccato humiditatem quandam ſuperfluam adeſſe, quæ torſiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumq́ue perturbet.

Idem verò cortex in vino aut aceto decoctus collutione dentium dolores mitigat: aduerſus ſcabiem & cutis fœditates etiam commendatur.

Folia lætum feruntur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum paſtu lac reddunt copioſius.

Colutea.

Colytea.

De Colutea. CAP. XXVI.

FRVTICOSA quoq; ſtirps Colutea eſt, hominis altitudinem ſuperans; caudicibus lignoſis nõ admodum craſſis, qui in tenues ramos ſparguntur. folia oblonga ſunt, ex pluribus ad vnum neruum compoſita, veluti Viciæ, ſed maiora; quorum ſingularia cum particularibus Fœnogræci conuenire poſſunt. flores lutei ſunt inſtar Geniſtę. ſuccedunt ſiliquæ veſicularum inſtar diſtentæ, ac veluti vento inflatæ, colore nonnihil purpuraſcentes; in quibus ſemina dura, nigra, plana, ac Lentibus proxima.

Hortenſis apud Belgas eſt ſtirps, & ſemine naſcitur: citò perficitur: tertio anno flores & fructus facit.

A Maio in multam æſtatem floret: interea ſiliquæ maturum ſemen præbent.

Frutex hic à Theophraſto Græcè κολούτεα per ου diphthongum in ſecunda ſyllaba dicitur: Latinè, interprete Gaza, Coloutea, aut Colutea: Germanis Welſch linſen: Gallis *Baguenaudier*. Falluntur qui Senam eſſe rentur: idcirco & impropriè Belgis Senebboom vocatur.

Differens autem hæc Colutea eſt ab altera *κολύτεα* per *υ* ſecunda ſyllaba: Colytea ſiquidem hęc, vt Theophraſtus lib. III. ſcribit, fruticoſa & ὀζώδης, id eſt, odorata, & multiramoſa eſt, inuentu rara, non frequẽs: folium habet Laurinum veluti latifoliæ Lauri, rotundius tamen ac maius, ſimile apparens Vlmi folio, ſed oblongius, colore vna parte herbido; inferiore verò albido ac

neruoſo,

neruoſo,cortice non læui,ſed veluti Vitis veſtitur. ligni materies dura ſolidaque. radices per ſumma vagantur graciles,ſolutæ,criſpæ,& valde luteæ. florem fructumque dicitur non proferre. Et de Colytea quidem hæc.

At Coluteę fructum ſiue ſemen,quod in ſiliqua naſcitur,mirum in modum oues pinguefacere, Theophraſtus ſcriptum reliquit.

De Anagyri. CAP. XXVII.

Anagyris.

Eghelo.

ANAGYRIS exiguæ arboris inſtar frutex eſt, ad hominis altitudinem, aut interdum amplius aſſurgens: ramos à caudicibus ſuis fundit complures, ſubinde tenues, quorum cortex ſaturato virore nigricat. Folia circa hos ab vno pediculo terna, Trifolij Aſphaltitis æmula,dilutius tamen ſuperius virentia: flores oblongi,auri colore lutei, Geniſtæ perſimiles, bini ternive quoque cohærentes. ſiliquæ ſuccedunt pollicem latæ, in quibus renum forma Phaſeolis ſimiles duri fructus, ſed minores,initiò albidi,deinde purpuraſcentes, poſtremò è cæruleo nigricantes. Ingrato autem huius folia ac flores odore ſunt, veluti Spatulæ fœtidæ, adeoque graui, vt & prætereuntibus moleſtus ſit. 1.

In pleriſque Galliæ Narbonenſis,tum & Hiſpaniæ locis abſque cultura gignitur: tum & alibi ſecus vias,veluti in Creta inſula,vt Bellonius refert.

Primo quoque tempore flores producit: ſemen cum vua,Dioſcorides inquit, dureſcit.

Græcis *ἀνάγυρις*, aut *ἀνάγυρος*, quæ & incorrupta adhuc vox in Creta permanet: Latinis Anagyris: à nonnullis verò & *ἄκοπος*, aut, vt inter nothas ſcribitur,*ἀγνάκοπος*.

Exiſtit verò & alter huic haud multùm diſſimilis frutex, non rarò arboreſcens: folio quoque Trifolij: floribus luteis, racematim palmi longitudine digeſtis: ſiliquis ac ſemine vti prioris: qui non modò graui, ſed & omni deſtitutus eſt odore. 2.

In ſyluis ac montibus haud procul Tridento frequens naſcitur.

Vulgò apud Ananienſes Eghelo dicitur. Refertur hic ad Laburnum, de quo Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Alpina hæc arbor eſt, nec vulgò nota,cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Repugnat autem Matthiolus, qui mauult Anagyridis alteram ſpeciem ſtatuere,quàm Laburnum eſſe concedere: floris ſiquidem racemum,ait,non cubitalem,ſed *Laburnum.*

palmi tantummodo longitudinis eſſe : apibus verò flores gratos affirmari. quæ à Plinij diſſentiunt verbis.

Cæterùm Anagyris, vt Galenus ſcribit, excalfacientis ac digerentis eſt facultatis. Folia, Dioſcorides ait, tenera trita œdemata reprimunt impoſita: cum paſſo verò drachmę pondere bibuntur aduerſus aſthma, & ſi menſes, ſecundæ, aut fœtus hæreat : ad capitis verò cum vino dolores. Radicis ſuccus digerit ac maturat. Semen comeſtum vomitiones cit. Quod non modò graueolentis Anagyridis, ſed & alterius Eghelo dicti, vt Matthiolus ſcribit, facit.

De Arbore Iudæ. CAP. XXVIII.

Arbor Iudæ.

INTER frutices numerãda venit & Arbor Iudæ dicta, non niſi cultura arboreſcens; qua accedente, haud difficulter arboris aſſurgit modo. è caudice lignoſo ramulos nonnullos promit, corticibus è purpura nigricantibus; à quibus flores in breuibus pediculis exeunt forma Ochri, ſed colore eleganti purpureo rubentes, quandoque & cãdidi, ramulorum cortice & vnà albicante. folia rotunda ſunt, Aſari ferè ſimilia, ſed molliora, tenuiora, dilutiusque virentia. ſiliquæ ſuccedunt floribus, digitum longę ac latæ, planæ, tenues, compreſſæ; in quibus ſemen planum durumq; veluti Lentis.

In nonnullis Hiſpaniæ prouinciis in ſepibus ac dumis reperitur : Italiæ quoque montes, ac Narbonenſis Galliæ agri hoc non deſtituuntur frutice.

Flores primo tempore erũpunt, & prius quàm folia : ſiliquas æſtas maturat.

Vulgò Arboris Iudæ nomen inuenit: Sunt qui Sycomoron appellauerint, quòd videlicet è craſſioribus ramulis flores ac ſiliquæ dependeant: *Sycomorus.* Sed legitima Sycomorus fructu Ficum refert, & folia habet qualia Morus arbor: vnde illi nomen. Ab aliis κερκὶς creditur eſſe, de qua his verbis Theophraſtus: *Cercis.* Cercis fructum in ſiliqua facit. Quæ adeò pauca ſunt verba, vt ex his nihil certi haberi queat: plures etenim in ſiliqua fructum ferentes frutices ſunt. Galli *Guainier*, quaſi vaginulam, appellant. Hiſpanorum plerique *Algorouo loco*, id eſt, ſiliquam ſylueſtrem aut fatuã: alij *Arbol d'amor*, propter elegãtiam.

Incompertæ autem & incognitæ huius fruticis vires ſunt & facultates. Nam quòd Matthiolus hanc Acaciam (additis præter veritatem ſpinis) faciat, figmentum eſt.

De Ceratonia. CAP. XXIX.

CERATONIA ex fruticum arborumque ſiliquas ferentium numero quoque eſt. mediocris autem magnitudinis arbor, valdè ramoſa: foliis oblongis ex aliis pluribus coaceruatis, veluti Fraxini; ſed particularibus eorum latioribus, durioribus, rotundioribusq;. fructus oblongæ ſunt ſiliquæ, pede longiores, pollicem latæ, planæ, craſſæ, in quibus ſemina plana lataque. ſiliquæ ipſæ ſapore dulces ſunt, & à nonnullis eduntur; ſed non prius quàm dudũ collectæ & reſiccatæ fuerint: nam virentes adhuc, etiam maturæ, ingrato ſapore, eſui diſplicent.

In Apulia regni Neapolitani prouincia, tum & nonnullis Hiſpaniæ locis incultis gignitur. Naſcitur verò & apud Indos alioſque Orientales populos, vbi ſiliquæ melleo adeò redundant ſucco, vt eo ad conditturam Zinziberis, aliorumque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert. Strabo autem lib.xv. Ariſtobulum referre ait, arborem eſſe in India non magnam, quæ magnas ſiliquas habeat, denum digitorum longitudine, mellis plenas, quas qui ederint, non facilè ſeruari. Quod de recentibus, atque nondum reſiccatis ſiliquis, veritatem tantummodò fortaſſis habet.

Floret Ceratonia mox ſoluta hyeme : Vere appetente fructus maturos ſub Autumnum proferunt.

Arbori

Ceratonia.

Arbori κερατωνία nomen eſt: Latinis ſimiliter Ceratonia: Hiſpanis *Garouo*.

Fructus ſiue ſiliqua κεράτιον dicitur: Siliqua Latinis, aut Siliqua dulcis: in Officinis nonnullis Xylocaracta: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Salequa* vocatur: Hiſpani *Alfarobas* aut *Algarouas*, & abſque articulo *Garouas*: Germani Sant Johans brot/ id eſt, Sancti Iohannis panem, nec alio nomine vulgo Belgarum innotuit.

Ceratonia autem exiccantis eſt & adſtringentis facultatis, ſicuti & fructus, nonnihil etiam dulcedinis continens, vt Galenus auctor. Siliquæ autem recentes aſſumptæ ſtomacho aduerſantur, vt Dioſcorides ait, & aluum ſoluunt: reſiccatæ verò eandem ſiſtunt, & ſtomacho gratiores ſunt. Vrinam quoque ciunt, ſed præcipuè vinaceis exemptis. Eſt autem praui ſucci edulium, concoctu difficile, & quod non facilè aut celeriter deſcendit.

De Caſia nigra. CAP. XXX.

TAMETSI non frutex ſed arbor ſit Caſiæ nigræ, quia tamen ſiliquas profert, hoc loco deſcribenda fuit, ne ſiliquarum feraces ſeiungerentur. Magna autem & procera eſt hæc arbor inſtar nucis Iuglandis. folia habet haud diſſimilia, ex pluribus compoſita, ſed ſingularibus magis acuminatis. materia arboris ſolida & compacta eſt, coloriſque nigri veluti Guaiaci. exterius verò cortice contegitur lutei aut buxei coloris. Fructus ſiliquæ ſunt oblongæ, teretes, nigræ ac lignoſæ, crebris ligneis membranis tranſuerſalibus interſeptæ, inter quas, præter ſemina plana lataque, qualia Siliquæ, & nigra dulciſque continetur medulla; quæ exempta inter medicamenta clementia locum inuenit.

Caſia nigra.

Caſſia fiſtula, L.
L. Zeyl. n. 149

In Ægypto hæc arbor frequens naſcitur: præfertur Memphitica & Alexandrina.

Veteribus hęc arbor incognita, vel adeò neglectim habita, vt eius non meminerint. Arabes vſu medullæ ſiliquarum cognito in precio primi habuerunt, atque deinde poſteriores Græci, vt Actuarius & eius ætatis alij, à quibus κασία μέλαινα, id eſt, Caſia nigra appellatur. Eſt autem fructus, inquit Actuarius lib. v., eius fiſtuloſus & oblongus, nigrum intus humorem concretum geſtans, qui haudquaquam vna continuitate coaluit, ſed ex interuallo tenuibus lignoſis membranis dirimitur.

Officinæ Caſiam fiſtulam, & Caſſiam, per duplex ſſ., fiſtulam nominant. At Veterum Caſia fiſtula, ſiue σύριγξ Græcè, cortex ille odoratus eſt, fiſtulæ oblongæ ac teretis inſtar conuolutus: quem nunc Officinæ Canellam vocãt, & quo legitimi Cinamomi loco vtũtur. *Caſia ſyrinx.*

Cæterùm medulla Caſiæ nigræ, cuius eſt vſus, humida eſt ordine primo ſatis intenſo: in

 calore

calore verò parum medium temperatumque excedit. Vim habet leniendi, & aluum clementer ſubducendi: feces educit, & humores qui circa primas venas hærent, idque citra torſiones & moleſtiam, ſed tamen ventriculo minus grata, facilè nauſeam excitat. Admiſcetur idcirco à nonnullis ei vel aloë, vel hieræ picræ puluis nondum melle addito: ſic verò & ventrem magis ſubducit, & ventriculo minus nocens redditur. Alij Rhabarbarum addunt, & ita quidem cholagogum fit medicamentum, atque febricitantibus ac tertiana laborantibus vtile. Poſſunt & alia admiſceri pro conditione morbi & laborantis. Calculoſis quoque ac nephriticis hæc quoque admodum conueniens eſt, præſertim admixtis nonnullis diureticis, ſed non vehementibus: dolores ſiquidem ſopit: vias laxat: & ad calculi aut arenularum faciliorem deſcenſum ac exitum non parum confert.

Tam benignum autem, vt Meſues ait, & innoxium hæc medulla eſt medicamentum, vt cuiuſcunque tandem ætatis hominibus, ac etiam pueris, tum & grauidis ac puerperis tutò exhiberi queat. Foris admota cutis aſperitates mitigat, & inflammationibus impoſita ad ſuppurationem adiuuat.

LIBRI SECVNDI PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER TERTIVS,

DE ARBORIBVS FRVCTIFERIS.

PRÆFATIO.

FRVTICIBVS arbores ſuccedunt. quarum tria nobis ſunt faſtigia: vnum fructiferarum: alterum ſylueſtrium: tertium perpetua fronde virentium. fructiferæ autem hæ omnes ſunt: ſed illas fructiferas nuncupare libuit, quarum fructus hominibus edules ac vtiles, quæ ἥμεϱα, ſiue domeſticæ aut cultiuæ idcircò etiam dicuntur: Plinius has vrbanas non improbè dici ſentit, quia videlicet fructu mites, vel aliqua dote homines iuuant: lib. XVI. *cap.* XIX.

Quæ verò fructus ferunt humanis vſibus abdicatos, ἄγϱιαι ac ſylueſtres dici poſſunt.

Arborum verò & earum, quæ fructus idoneos proferunt, diſcrimina quædam ſunt: Quædam fructus carne edules ſunt, vt Poma ac Pyra: alia nucleo, vt Amygdala & Nuces: nonnulla verò & carne ac nucleo, veluti Mala Perſica, Pruna, Ceraſa, & id generis alia. Sunt verò & in ſingulis differentiæ, quas hiſtoriæ progreſſu facile erit cognoſcere.

Cùm autem de iis arboribus primùm agendum videretur, quarum fructus carne ſua præcipuè eſui apti, Malus ſiue Pomus ſe reliquis omnibus præferendā offert. Ab hac igitur initiū ſumēdum.

DE POMO SIVE MALO.

CAPVT I.

Malus.

MALI nomen latè apud Veteres patet, pluribuſque commune eſt, ſed de præcipuè dictis Malis primùm: de reliquis deinde.

Eſt autem Malus arbor quidem caudice ſubinde mediocris craſſitudinis, nō alta, ſed longis ramis iiſque inconditis in latitudinem expanſa. cortex mediocriter æqualis, non valde ſcaber eſt: folia lata, rotundis longiora, marginibus leuiter crenata: flores quinquefolij, non parui, colore albidi, ſed frequentius ex albido & diluto purpureo rubentes: fructus magnitudine, forma, colore, & ſapore differentes ſunt. horum ſuperior pars floris ſpecimen retinet; inferiori, qua ſinuoſi ſunt, pediculus adhæret breuis, cum quo arbori annectuntur. radicum quædam altius, ſed per obliquum tamen, deſcendunt: reliquæ ſub ipſo terræ ceſpite huc illuc ſpargūtur. Conſtant autem fructus exteriore cute, interiore carne & ſemine, quod in loculis duriuſculis membranaceis incluſum in medio reſidet; & cortice quidem nigricat, medulla verò albidum eſt. Permagna autem nōnulla Poma ſunt: quædam paruula: medij generis plurima non deſunt. pallido colore albicant pleraq; : cineritio ſordent alia: rubent illa, & vel parte aliquā vel tota.

forma

forma quibuſdam rotundior: pleriſq; oblongior. Sapore vel dulcia, vel ſubacida: plurima ex his variè miſtum ſaporem obtinent: auſtera ſunt ſylueſtria.

2. Sunt etenim & quædam ſylueſtres Mali culturæ expertes, non inſitæ videlicet, quarum fructus acerbi ſunt & adſtringentes. Inſitione ſiquidem Poma & Pyra miteſcunt.

3. Eſt tamen & χαμαιμηλέα quædam, ſiue humilis Malus, fruticis modo adoleſcens, quæ non propter inſitionem, ſed natura ſua Poma fert præcocia, mediocriter dulcia, colore admodum dilutè flauo albicantia.

Plantantur ac ſeruntur in hortis ac paradiſis eò deſtinatis cultæ ac inſitæ Mali: ſylueſtres alicubi neglectim habentur.

Florent circa finem Aprilis, aut ſub initium Maij: Poma præcocia quidem, matura circa Calendas Iulij: reliqua Septembri ferè menſe: pauciſſima prius.

Malus Græcis μηλέα eſt: Latinis & Pomus: Germanis Opffelbaum: Belgis Appelboom: Gallis *Pommier*: Bohemis Jablon.

Fructum Græci μῆλον vocant: Latini Malum aut Pomum: Germani Opffell: Belgæ Appel: Galli *Pome*: Hiſpani *Manſanas*: Bohemi Jablko.

Precocia poma humilis Mali, Brabãti vulgò Poma Paradiſi, aut Poma D. Ioãnis nominãt.

Eſt autem Pomorum omnium temperies frigida & humida, coniũcta cum humore quodam excrementitio: verùm ſicuti neque frigiditas omnibus æqualis eſt, ita nec quantitas ſuperflui humoris. Citius corrumpuntur in quibus hic redundat: diutius verò aſſeruari poſſunt in quibus paucior eſt. aduentitia ſiquidem & excrementitia humiditas corruptionis eſt cauſa.

Dulcia Poma. Dulcia autem Poma minus frigida ſunt ac humida: carnis ſuæ ſoliditatem hæc cocta retinent: alimentum conferunt amplius ac minus humidum, quàm cætera Poma: minus facilè per ventrem etiam deſcendunt.

Acida Poma. Acida frigidiora ſunt, tum & humidiora: horum coctorum ſubſtantia diffluit, nec ſoliditatem ſuam retinet: alimentum parcius ſubminiſtrant, idq; crudum ac frigidum: ita verò & facilè ac citò delabuntur, vt etiam remorantem aluum promoueant; præſertim ante alium cibum aſſumpta.

Acerba ſiue Auſtera Poma. Acerba aut Auſtera Poma, vt ſunt ſylueſtria ac immatura, frigidiora ſunt: ſuccum ingenerant craſſiorem, ac omnino flatulentum. minus nocent, ſi citò ac velociter deſcenderint; ſi hæſerint flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij ſaporis Poma. Quæ inter hæc medij ſunt ſaporis Poma, ac non rarò duarum vel trium qualitatum guſtum referunt, vincentis ſaporis facultates præcipuè obtinent; aliarũ verò & participes ſunt.

Præſtant autem ſemper crudis, Poma cocta: quorum malignitas ſæpenumerò non modò per ignem emendatur, ſed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi poteſt.

Prodeſſe autem poſſunt Poma ventriculo calido. auſtera verò etiam calore languentem ac reſolutum roborare queunt. Inflammationibus omnibus, ſed præcipuè incipientibus, Poma etiam commodè imponuntur.

Succus Pomorum odoratorum ac medij ſaporis compoſitionibus nonnullorum medicamentorum admiſcetur, tum ad humorum melancholicorum contemperationem, tum & ad medicamentorum impenſius reſiccantium qualitatem remittendam: vt ſunt, Serapium ex Pomis Regis Saporis, Antidotum ex granis cocci Baphici, & ſi quæ ſunt alia.

Vnguentum Pomatum. Conficitur verò & cum eiuſmodi Pomis vnguentum ex adipe porcina & aqua roſacea, cuius ad nitorem faciei & aduerſus cutis aſperitatem vſus eſt.

Arboris folia cum aſtringendi facultate refrigerantia: inflammationibus initio quoque vtilia habentur.

De Malo Medica. CAP. II.

ARBOR hæc non admodum magna eſt. rami eius lenti ac obſequioſi cortice virent, & ſpinulas aliquas, non tamen frequentes adnatas habent: folium oblongum, latum, læue, odoratum, Laurino ſimile: flores ſubpurpurei, ſtaminibus in medio tenuibus ac capillaceis: fructus oblongus eſt, Cucumere vulgò dicto non rarò maior, quandoq; minor, & Limonia mala non multùm magnitudine excedens: cortex huic diluti aurei coloris, tuberculis nonnullis exaſperatus, odore grato præſtans. ſubeſt caro craſſa, albida, dura, aromaticũ quid reſipiens, ſed exiguum, & neq; acris neq; acida, ſed ferè qualitatis guſtabilis expers. interior medulla non multa quidem, ſucco acido plena turget; in qua ſemen conditur Hordei grano maius ac craſſius; cortice duro, interiore ſubſtantia albida ac amara.

Ad huius genus pertinent & Limonia mala, tum & Anerantia dicta, quorum arbores Malum Medicam magnitudine, virentibus ſpinoſiſque ramis, ac foliis Lauri æmulis referunt. flores autem vtriuſque candidi ſunt; & Anerantij odorati admodum, cuius & folia ſubinde maiora.

Malus Medica.

Malus Limonia.

Mala Limonia. Limonia autem mala oblongi craſſique ſunt fructus, Citriis tamen minores: cortex luteus, amaricans & ſuaueolens, ſed tenuis; caro albida cui valde exigua accedit. copioſam autem admodum hæc mala medullam habent, ſucco magis prægnantem ac redundantem, qui & acidior eſt. ſemina & in hac continentur veluti Citrij, nec minus amara.

Mala Anerantia. Anerantia mala rotundam formam inſtar globi obtinent, & Limoniis minora ſunt. cortex horum intenſiore auri colore nitet; odoratus quoque, exterioreque cute amaricat, nonnihil aſper, quaſi rugoſus, ſubinde craſſior, quandoque tenuior, ſed tamen quàm Limoniorum craſſior, ſubditam habens ſubſtantiam albidam, mollem, ac fungoſam. interior pulpa ſiue medulla multo copioſoque ſucco madet; & ſemina comprehendit minora quàm Citriorum, forma, colore, ſaporeque alioqui ſimilia. ſuccus modò dulcis eſt; aliâs acidus; non rarò medij ac vinoſi ſaporis.

Malus Aſſyria. Huc verò & alia quædam referuntur Mala, Aſſyria nuncupata. horum arbor aliarum Malorum ſimilitudinem refert: rami haud diſſimiles: folia paulò quàm Limoniorum maiora: flores Medicæ mali æmuli: fructus rotundus, ſed triplo quadruplóve quàm Anerantij maior, craſſo è luteo pallidulo rugoſo ac aſperiuſculo cortice, in quo quandoque quædam veluti fiſſuræ patent. interior ſubſtantia ſuccoſa admodum eſt, ſapore acidula veluti Limoniorum, ſed palato minus grata: in qua & ſemina gignuntur veluti Mali Citrij & aliorum.

Naſcuntur Mali Medicæ, tum & Limoniæ & Anerantiæ in Italiæ præcipuè maritimis, ac in Adriatici & Tyrrheni, tum & Ægæi maris inſulis: gignuntur verò & in Mediterraneis iuxta grandiores lacus, qualis eſt Benacus, vbi & Citria, ſed cæteris minora, proueniunt. Eſt & Hiſpania horum ferax, ſed locis præcipuè vel iuxta mare, vel haud procul diſſitis: Galliæ & quædam prouinciæ, quæ Mediterraneum mare attingunt, etiam iſtis gaudent fructibus.

A Media autem primùm in Italiam veniſſe non modò Plinius apertè ſcribit, ſed & Virgilius innuit Georgicon II. de Malo Medica ſic ſcribens:

Media fert triſtes ſuccos, tardumq; ſaporem
Felicis mali, quo non præſentius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcueruntq; herbas, & non innoxia verba,

Auxi-

Malus Anarantia.

Malus Aſſyria.

Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciemq; ſimillima Lauro.
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erit, folia haud vllis labentia ventis,
Flos apprimè tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

Arbores iſtæ perpetuò virent, &c, vt Plinius inquit, omnibus horis pomiferæ ſunt, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcentibus.

1. Prior *μηλέα μεδικὴ*: Latinis Malus Medica ac Malus Citria dicitur.

Fructus verò *μῆλον μεδικὸν ἢ κίτριον*: Malum Medicum ſiue Citrium, & Citromalum. Æmylianus apud Athenæum, Iubam Mauritaniæ Regem refert, de Citrio meminiſſe, qui Malum hoc apud eos Malum Heſpericum dicàt nominari. Galenus Malum Medicum amplius vocari negat, ſed Citrium dici, atque eos qui Medicum appellant, hoc agere ait, vt quæ loquuntur nemo intelligat: Officinæ huiuſcemodi mala Citrones vocant: Germani **Citrin opffel/Citrinaten**: Belgæ **Citroenen**: Itali *Citroni* ac *Cedri*: Hiſpani *Cidras*: Galli *Citrons*: Angli **Citron appel**: Bohemi **Cytrynowe iablko.**

2. Alterum Pomi genus Limonium malum dicitur: Officinis Limones: Gallis *Limons*: Belgis **Limonen**.

3. Tertium Malum Anerantium aut Anarantium; à quibuſdam verò Aurantium: ab aliis Aurengium, ab auri luteo colore: Sunt qui Arantía dici velint ab Arantio Achaiæ oppido: vel Arania à gente eius nominis in Perſia: Italis *Arancio*: Germanis **Pomerantzen**: Belgis **Araengie appelen**: Gallis *Pommes d'Orenges*: Hiſpanis *Naranſas*: Bohemis **Pomerancij**.

4. Quartum Pomum Aſſyrium à quibuſdam dicitur: vulgo Italorum *Lomie* appellatur, à quibus & Pomi Adami nomen accepit, ex eo nempè, quòd rude vulgus huiuſcemodi Pomum fuiſſe exiſtimet, de quo Adamus in Paradiſo, tranſgreſſus Dei mandatum, comederit: vnde & in illo morſus veſtigia apparere aiũt. Sed alij, nõ huius generis Pomũ, ſed illud fuiſſe ferũt, quod Arabes Muſam ſiue Moſam vocãt, cuius Auicẽna cap. 395. meminit: Iſtud etenim Iudęorũ nõnulli pro eo habẽt, ex quo Adamus cõedens peccauit, vt Andreas Theuetus refert.

Cæterùm fructus omnes iſti ex diſſimilibus & facultate multùm differentibus partibus compoſiti ſunt.

Cortices odorati, amaricantes, ſicci ſunt ac calidi.

Caro albida frigida ac craſſi ſucci, præſertim Citriorum.

Interior ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida, qualis Citriorum ac Limoniorum, refrigerans eſt, & cum partium tenuitate reſiccans.

Semen verò quia amarum, excalfaciens atque reſiccans.

Cortex autem Citrij venenis omnibus aduerſatur: qua de cauſa & Theriacis compoſitionibus quandoque admiſcetur: commanducatus oris halitum commendat, & ſuaueolentem reddit: aſſumptus verò & frigidum ventriculum roborat. *Citrij mali vires.*

Caro verò albida, ſolida, duraque ſubinde editur, ſed difficulter admodum concoquitur, & craſſum, frigidum pituitoſumq; ſuccum procreat. Galenus cum garo & aceto ipſam mandi refert, vt ſaporis hebetudinem acuant: atque hoc modo aſſumptam facilius concoqui. Poſteritas hanc cum ſacharo condire didicit: quo modo præparata ori gratior, facilioris concoctionis, & copioſioris alimenti redditur, & obſtructionibus minus obnoxia.

Veteres Citria mala (vt Theophraſtus hiſt. lib. IIII. ſcribit) non edebant, placebant odore, & inter veſtes reponebantur, quas à tineis & blattis inoffenſas conſeruát: contra verò venena mortifera, quando opus, ipſis vtebantur, quo nomine vel maximè fuiſſe commendata etiam Virgiliani verſus, quos ſuprà attulimus, atteſtantur. Extat apud Athenæum lib. III. facinoroſorum ad ſerpentes damnatorum, qui ab eſu Citrij mali liberi ac ſalui euaſerint, hiſtoria.

Interiorem pulpam ſucco acido plenam Galenus non veſcam ait: ſed noſtra ætas hac non rarò pro condimento vtitur, atque inter hæc aſſumpta, bilem, ſi quæ in ventriculo eſt, reprimit, languentem appetentiam excitat, & ventriculo grata eſt. Facit eadem aduerſus vehementes ardenteſque febres, & omnes morbos peſtilentes ac venenoſos, quibus à totius ſubſtantiæ proprietate reſiſtit. Cor eadem roborat: refrigerat, & ſimul craſſa attenuat, & lenta viſcidaque incidit.

Paratur ex hac & Serapium, quod de acetoſitate Citri Officinæ nominant, ad eadem vtile & conueniens, palato gratius.

Conficitur verò & tale Serapium ex Limoniorum acido ſucco, ſimilis omninò facultatis. Nam & Limoniorum interioris pulpę ſiue ſubſtantię ſuccus acidus, Citrij ſuccum tum qualitate, tum facultatibus reliquis ita refert; vt vno deficiente, alter eius loco ſubſtitui queat. Cortex Limonij nec inferior Citrij cortice habetur: Albidam autem carnem Limonium malum tam habet exiguam, vt nullius cenſeatur momenti. *Limonij mali facultates.*

Aqua ex integris Limoniis per vitrea organa elicita, vitiligines & maculas tollit, facieique nitorem conciliat. Eadem pota vrinas prouocat, & calculos cohærentes diſſoluit, frangit, & expellit.

Malorum verò Anarantiorum cortex Citriorum ac Limoniorum facultate ſatis ſimilis, tantò tamen calidior, quantò acrior ac amarior. Interior ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida quidem eiuſdem aut non multò inferioris eſt facultatis, quàm ſit Citriorum aut Limonum, at dulcis non adeò refrigerat aut reſiccat, ſed ad temperatum quendam calorem & humiditatem accedit, ori grata; & aliméti plus quàm acida confert, ſed idipſum tenue ac exiguum: medij autem ſaporis ſucco vinoſo prædita, medio ſe habet modo, frigidior quàm dulcis, minus verò frigida quàm acida. Flores Anarantij odorati ab vnguentariis ad odoramenta paranda vſurpantur. Extrahitur verò & ab ipſis per vitrea organa aqua admodum odorata, quæ aſſumpta ſeſquiunciæ pondo ſudorem mouet, & febribus medetur. *Anarantij mali vires.*

Semen autem omnium iſtorum vétris lumbricos necat & expellit: venenis quoq; potenter reſiſtit, & aduerſus ſcorpionum ictus aſſumptum conducit. *Seminis facultates.*

Quæ Adami vocantur Poma, Limoniis præſertim acido ſucco facultatibus reſpondere videntur, ſed tamen minus efficacia.

De Malo Punica. CAP. III.

MALI Punicæ duæ ſunt: vna fructifera: altera ſterilis.

Vtraq; humilis & haud magnus frutex eſt, tenues aliquot ramulos promit, exiguis paucisq; aculeis ſpinoſos. foliola parua ſunt, & Myrti æmula, pediculis annexa rubentibus. flores ſecundum ramulos vnà cum ſtaminibus mediis ac ipſis quoq; Cytinis eleganti purpureo colore rubent.

Cytinus calyx eſt oblongus, anteriore parte latior, in ſeptem rimulas (totidem videlicet quot flori foliola) fatiſcens, Aſari floribus maior, cuius inferior pars in fructum ac amplum tranſit pomum: ſuperior denticulata vnà cum ſtaminibus ipſi medio inſidet Pomo. durus ac *Cytinus.*

Malus Punica.

quaſi lignoſus huius Pomi cortex eſt, foris obſcuri ac ſordidi purpurei coloris, interius luteus, in quo oblongioris figuræ granula reconduntur,quæ, vbi maturitatem aſſecuta fuerint, eleganti colore rubent, ac ſucci plurimum habent, vno in ſingulis vinaceo ſimili ſemine. differunt grana ſapore: quædam dulcia: alia acida: tertia vinoſo guſtu media.

Sylueſtris Malus Punica florem quidem facit, ſed qui nullo ſuccedente fructu perit: è breuibus calyculis hic exit, & frequentibus denſiſque foliolis multiplex eſt. Huius genera complura Dioſ. colore differentia eſſe refert: vnum candidum: alterum πυῤῥὸν ſiue fuluum: & tertium ῥοδόχρουν, ſiue rubentis roſei coloris: Officinis autem Belgij, notior eſt rubentis coloris.

Proueniũt Mala Punica in calidis meridiem verſus regionibus, veluti in Italia, Balearibus inſulis, Hiſpania, ac pręcipuè in regno nunc appellato Granatæ: quod à frequẽtia malorum Punicorum (quæ vulgò Granata) nomen accepiſſe creditur. Gignuntur autem paſſim etiam citra culturam: culta tamen melius proficiunt: In hortis ſiquidem, vinetis, viridariis, aliisq; perinde excultis lætiora proueniunt.

Malus Punica Græcè ab Atticis ῥόα: ab Ionibus verò ῥόια, vt Galenus ait. Fructus verò & ipſe ῥόα ſiue ῥόια dicitur: Latinis Malum Punicum: Officinis Malum aut Pomum Granatum: Germanis **Granatopffell:** Belgis **Granaetappel:** Italis *Melagrano*, & *Pomo Granato*: Hiſpanis *Granadas* & *Romanas*: Gallis *Pommes Granades*: Anglis **Pomgranat**: Bohemis **Granatowe.**

Flos fœcundę Mali Punicæ Græcis κύτινος dicitur, qui tamen propriè ipſius floris calyx eſt: Latini nomen ſeruant.

Sylueſtris verò ac ſterilis flos Βαλαύστιον nominatur: Officinæ ſimiliter Balauſtium vocant.

Cortex ſiue putamen ipſius mali, cuius frequens vſus, Græcis σίδιον: Latinis Malicorium & Sidium: Officinis cortex Granatorum appellatur.

Sunt autem Mali Punici interiora ſucculenta grana eſui apta, boni mediocriter ſucci, ventriculo grata, ſed omnia tenuis ac exigui aut nullius alimenti.

Dulcia non æquè vti cætera refrigerant: ad nutriendum aptiora ſunt, ſed promptæ inflationes pariunt; febricitantibus idcircò minus laudata.

Acida, & præſertim nonnihil auſteritatis referentia, manifeſtè refrigerant, reſiccãt, & nonnihil adſtringunt: æſtuanti ventriculo proſunt: choleram morbum reprimunt ac ſiſtunt: aduerſus dyſenterias, nauſeam, & vomitum conducunt.

Fit autem ex acidorum eiuſmodi granorum ſucco Serapium, quod eadem poteſt, & grauidis κιττᾷ laborantibus ſæpenumero multũ prodeſt, niſi omnino vẽtriculi frigiditas obſtet.

Nuclei acinorum, ac præſertim acidorũ, reſiccati refrigerant ſimiliter & adſtringunt: ventris fluores, vomitus, & ſanguinis excreationes cohibent: ventriculum roborant.

Idem verò & Cytini & Balauſtia præſtant, temperamento ac facultatibus nucleis ſimilia: mobiles verò dentes firmant, gingiuarumq; vitia & hæc collutione emendant: Enterocœlen erumpentem cum cataplaſmate impoſita repellunt.

Malicorium, acinos, cytinos, ac balauſtia facultate non modò refert, ſed & ipſis potentius eſt: refrigerat etenim & adſtringit valentius: oris tonſillarumq; inflammationes gargarizatione reprimit: & ad omnia quæ refrigerari adſtringiq; poſtulant valdè conducit.

Succum verò refert Dioſcorides & ex cytinis ac balauſtijs colligi: hic autem facultate ac viribus aſſimilis eſt Hypociſtidi: eodem auctore.

De Malo aurea. CAP. IIII.

AD Mali Punici formam accedit, Mali aureæ dictæ, Pomum & ipſum cognomento aureum, ſed magna & procera hęc arbor eſt; longis ramis valdè patula: folia etiã prægrandia, tres ſubinde cubitos longa & duos lata, in quibus craſſiores venæ ſecundum longitudinem productæ, veluti in Cinaræ foliis: fructus permagnus eſt, ad inſtar humani capitis, forma & colore Malo Punico ſimilis: habet verò & intus recondita complurima ſucci plena grana, ſed oblongiora & maiora, quàm Punici mali, & colore non rubentia, ſed auri luteo ſplendentia, ſapore ſubacidulo, ori grata.

A quo huius deſcriptionem habuimus, ſibi hanc Panormi in Sicilia viſam retulit in horto excellentiſſimi cuiuſdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina ſit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta.

Nomen autem hic vel arboris vel fructus huius nullum ſibi aliud cognitum affirmabat, quàm Mali aurei, atque hoc nomine fructum appellari: Poteſt autem hoc nomen accepiſſe, quòd grana auri luteum colorem referant.

Plinius huius, vt videtur, meminit lib. XII. cap. VI. vbi arborem hanc Palam: fructum verò Arienam dici refert. *Pala Ariena.*

Maior alia (videlicet in India) Pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum viuunt. folium alas auium imitatur: longitudine trium cubitorum, latitudine duûm. fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ: Pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino.

De facultatibus verò nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipſa auri colore ſucculenta grana valdè & acutè febricitantibus admodum eſſent & grata & vtilia; vtpotè quæ & calorem magnum contemperarent, ac ſitim vehementer ſedarent.

De Malo Cotonea. CAP. V.

Malus Cotonea.

HAVD magna arbor Malus Cotonea, ſed humilis, frequenter verò etiam inſtar fruticis naſcitur: cortice veſtitur aſperiuſculo, ſquamas quaſdam quandoq; dimittẽte: ramos explicat aliarum arborum modo, circa quos folia ſubrotunda, veluti vulgaris Pomi, ſuperna parte virentia ac glabra; prona verò mollia ac albicantia. flores ex purpureo candidi ſunt: fructus Pomo ſimiles, niſi inciſuris quibuſdam quandoq; criſpentur: figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinatæ, minores: alij oblongiores, maiores: tertij ſe medio habẽt modo: omnes tenui pubeſcunt lanugine, colore auri lutei, odore fragranti caput ſubinde ferientes: ſapor quoque omnibus auſterus: caro interior lutea: ſemenq; nigricans in membranis, vti aliorum pomorum, conditum.

In hortis & cultis locis proueniunt: non rarò verò in hortorum ac vinearũ ſepimentis ſerũtur: planis ac mediocriter humentibus gaudẽt.

Autumno & Octobri potiſſimum menſe maturitatem poma iſta adipiſcuntur.

Arbor *μηλέα κυδωνία*: Latinis Malus Cotonea.

Fructus *μῆλον κυδώνιον*: Malum Cotoneum, Pomum Cydonium, & non rarò Cydonium abſolutè: quo nomine Officinis innotuit: à quibuſdam verò etiam *χρυσόμηλον*, ab exterioris cutis colore aurum referente: Germanis Quitten/ Quittenopffel aut Kuttenopffel: Belgis Queappel: Italis *Mele cotogne:* Hiſpanis *Codoyons, Membrilhos*, & *Marmellos*: Gallis *Pomme de coing:* Anglis Quince: Bohemis Kdaule.

Maiora huius generis mala, quæ ferè pyri turbinatam figuram exprimunt, Galeno *στρουθία*, Struthia, & *στρουθιομῆλα* appellantur: Belgis Queperen/ id eſt, Cotonea pyra. Columella

tria Cydoniorum genera ſtatuit, Struthia, Chryſomeliana & Muſtea: ſed quæ aut qualia ſint non exponit. Struthia Galenus commendat: Dioſcorides verò minora iſtis præfert.

Sunt autem Mala Cotonea refrigerantia quidem ac reſiccantia ordine ſiue exceſſu ſecundo, ac vnà validè adſtringunt, præſertim cruda: adeſt verò & ipſis ſuperflua quædam & excrementitia humiditas, quę diu ipſa incorrupta aſſeruari non patitur. Crudorum vix vllus eſt vſus: Cocta gratiora ſunt: ventriculum roborant: vomitum ſedant: alui fluores reprimunt: dyſentericis ac cœliacis vtilia: proſunt verò & ſanguinem expuentibus, vel etiam vomentibus: tum & quibus menſes copioſius fluunt.

Cotoneum malum addito oleo Maſtichino coctum, ac deinde tritum, & cataplaſmatis in modum ventriculo impoſitum, ſingultum potenter ſedat, & vomitum ac choleram ſiſtit.

Ex carne leuigata & cum melle cocta, quod μηλοπλακοῦντα Galenus appellari ait, olim in Hiſpaniis coquebatur, ac Romam deferebatur, diuque aſſeruari poterat. Nunc caro eorundem non cum melle, ſed cum ſacharo coquitur, varieque apparatur: quæ non modò ſeruari diutinè poteſt, ſed & multis annis incorrupta durat: Veluti & illud, quod ex decocti pomi expreſſa ſubſtantia cum ſacharo concreti iuris inſtar gluten conficitur: vel quæ ex crudorum ſucco parantur: vt ſunt Serapia: vel etiam ipſa poma integra ſacharo condita. Quæ omnia diutiſſimè citra corruptionem aſſeruari poſſunt. Sapiunt hæc omnia palato: ventriculo grata ipſum roborant: fluores omnes ſiſtunt, ſiue ventris, ſiue aliarũ partium, tum etiam ſanguinis.

Coquitur & oleum cum Cotoneis, quod μήλινον vocatur, quo vtimur, inquit Dioſcorides, quotiens adſtringente opus eſt.

Semen Cotoneorum in aqua temperatum muccaginem reddit, quæ in ore detenta linguæ aſperitates in ardentibus febribus vehementer ac citò lenit: ambuſtis eadem vtiliter illinitur, ac dyſentericorum enematis additur, dolores etenim inteſtinorum lenit, & mordacium humorum acrimoniam obtundit.

De Malo Perſica. CAP. VI.

Malus Perſica.

ARBORESCIT quidem Malus Perſica, ſed in arborem magnam haud excreſcit: ramos effundit nõnullos, fragiles adeò, vt quandoque fructuum ponderi ſuccumbẽtes dirumpantur. Folia oblonga ſunt, ambitu crenata, Salignis ferè ſimilia, guſtu amara: flores dilutè purpurei. Fructus rotundi, rimæ quodammodò perſimilem figuram ab vna parte oſtẽtant; molli tenuique lanugine pubeſcunt; colore foris vt plurimum albidi; quidam vna parte; alij in totum ſaturo colore rubentes; lutei etiã nonnulli. caro exteriorem corticem colore refert: lutea luteis: rubens ſaturatè rubentibus: candida albicantibus. quorum tamen nonnullis, vna videlicet parte extrinſecus rubicundis, circa nucem eleganti purpuræ rubeæ colore caro nitet: ſunt verò huiuſcemodi Perſica ſapore vinoſiſſima, atque idcirco gratiſſima; lutea verò cæteris duriora. in medio autem Perſici lignoſa, dura, ſcabra, & rimoſa nux latet, in qua amygdali æmulus nucleus, cortice perſimili: ſubſtantia interius albida, ſapore ſubamara.

Ex cortice autem Perſicæ vulnerato gummi profluit initiò liquidum, quod ſucceſſu temporis ſiccius ac durius redditur, veluti ex Amygdalis ac Ceraſis.

Perſica in hortis ac vinetis ſeruntur ac plantantur.

Citò Perſica malus enaſcitur: tertio aut quarto à ſatione anno fructus facit: facilè etiam perit: diuturna non eſt. floret paulò pòſt erumpentibus foliis Aprili menſe: fructus Septembri maturos reddit.

Μηλέα περσικὴ: Latinis Malus Perſica, & Perſica: Germanis Perſichbaum: Belgis Perſe boom: Gallis *Perſcher:* Anglis Peerſhe tree.

Μῆλον

Μῆλον περσικὸν, & περσικὸν quoque abſolutè, fructus, vt Galenus teſtatur, dicitur: Latinè Malum Perſicum, & Perſicum: Germanis Pferſing: Belgis Perſen: Italis *Peſche*: Hiſpanis *Pexegos*: Gallis *Peſches*: Bohemis Breſkew. Horum quædam Duracina Latinis dicuntur, quorum nempe caro à nuce non facilè abſcedit, ſed firmius adhæreſcit.

Sunt verò & alia quædam Perſica nullam ferentia lanuginem, ſed glabra, læuia, exterius tum & interiore carne virétia, aliis duriora; in cuius lignoſa nuce nucleus reconditur Amygdalo perſimilis. Arbor horum Perſicam refert. Medium quoddam genus inter Perſicum & Amygdalum videtur: vulgò *Perſenaux* aut *Perſenoix* appellant: Latinè id Nucem Perſicam ſonat. 2.

Perſica autem frigida ſunt & humida, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo: ſuccum habent ac vnà ſubſtantiam facilè corruptibilem, qui alimenti conferre queat nihil, nocere verò poteſt, præſertim ſi poſt alios cibos poſtremoque loco edantur: tunc enim & alios cibos in corruptionem pertrahunt. Sed ante alios cibos aſſumpta minus mala exiſtunt: cùm enim humida ac lubrica ſint, facilè ac citò deſcendunt, & aluum lubricam reddentes aliis ad deſcenſum viam præparant.

Nuclei autem Perſicorum calidi ſunt ac ſicci: aperiunt & extergunt: aduerſus lienis ac iocinoris obſtructiones conducunt: breuiter Amygdalis amaris facultate ac viribus ſimiles. Extrahitur verò ex his cum aqua Pulegij ſuccus lacti ſimilis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodeſt, ſaliuam elicit & linguam expedit.

Folia Perſicæ amara excalfaciunt quoque ac reſiccant: viſcerum obſtructiones aperiunt: ac purgandi potentiam obtinent, qua bilioſos ac pituitoſos humores per aluum detrahunt: Decoquuntur in aqua, ſero lactis, aut vino diluto. Eadem contuſa ac vmbilico puerorum impoſita, vermes interficiunt ac educunt. Reſiccata verò & cruentis vulneribus inſperſa, ad ſanitatem perducunt.

Feruntur & flores, ſacharo potiſſimùm conditi, ad alui expurgationem quoque facere.

Gummi temperamento mediocre eſt: ſed ſubſtantia lentum ac glutinoſum, cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phthiſicis ac tuſſientibus in eclegmate conducit, & ad omnes ſanguinis excretiones, alioſque fluores accommodatur.

De Malo Armeniaca. CAP. VII.

Malus Armeniaca.

HÆc arbor maior eſt quàm Perſica: caudices nanciſcitur craſſiores. durabilior eſt, præſertim inſita. folia huius lata & acuminata veluti nigræ Populi, at minora, & ad Betulæ magis accedentia, marginibus ſerrata: flores albicant: fructus rotundus Perſico ſimilis, colore intus foriſque luteus; in quo cõcluditur oſſea nux nigricans, nequaquam aſpera aut ſcabra vt Perſici, breuior etiam ac minor, in qua nucleus dulcis.

Differunt autem poma ſiue fructus non parum magnitudine. parui quidam ſunt, nec Prunis vulgaribus maiores; alij verò ad mediocrium Perſicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex huius autem arboris caudice, qua parte cortex rimoſus eſt, vel etiam ramis, gummi quoq; quoddam effluit, veluti ex Perſica.

Habentur ac ſeruntur in hortis: & quædam abſque cultura aut inſitione, quę exigua ſunt: alia inſita maiora. Inſeruntur autem optimè in Prunum, & ſi taleolus ſiue ſurculus, qui inſeritur, arboris fuerit per inſitionem cultiuæ, elegantes magniquе fructus ſunt futuri.

Præueniunt Armeniaca multo tempore Perſica, nam Iulio matura ſunt.

Græci arborem μηλέαν Ἀρμενιακὴν: Latini

tini Malum Armeniacam faciunt. Fructus verò μῆλον Ἀρμενιακὸν vocatur: à nonnullis verò πρεκόκκιον, vel βερικόκκιον vocibus à Latina deprauatis; Latinè ſiquidem præcox quandoque præcoquum dicitur: nominatur verò & Malum Armeniacum: vulgò Armeniacum: Germanis Molletten/Mollelin/S. Johans Pferſing: Belgis vroege Perſen/ Auant Perſen: Italis *Armeniache, Bacoche, Griſomele, Moniache*: Gallis *Abricoz*: Hiſpanis *Aluarcoques*, *Aluarchigas*, & *Albercocs*: Anglis Abrecock.

Galenus inter Præcocia & Armeniaca differentiã facere videtur in lib. De aliment. facultatibus: Præcocia Armeniacis præferens: vtraq; tamen Ἀρμενιακὰ appellari confitetur. quæ alij Αρμένια per quatuor ſyllabas proferunt. In libris verò De ſimp. medic. facultatibus, tum fructum, tum arborem πρεκόκκιον vocari affirmat. Recentiorum nonnulli differentiã quandam inter hæc etiam conſtituunt: vt quidem maiora ac inſita Armeniaca ſint, Gallis *Auant Perſes*: minora verò præcocia, Gallis *Abricoz*.

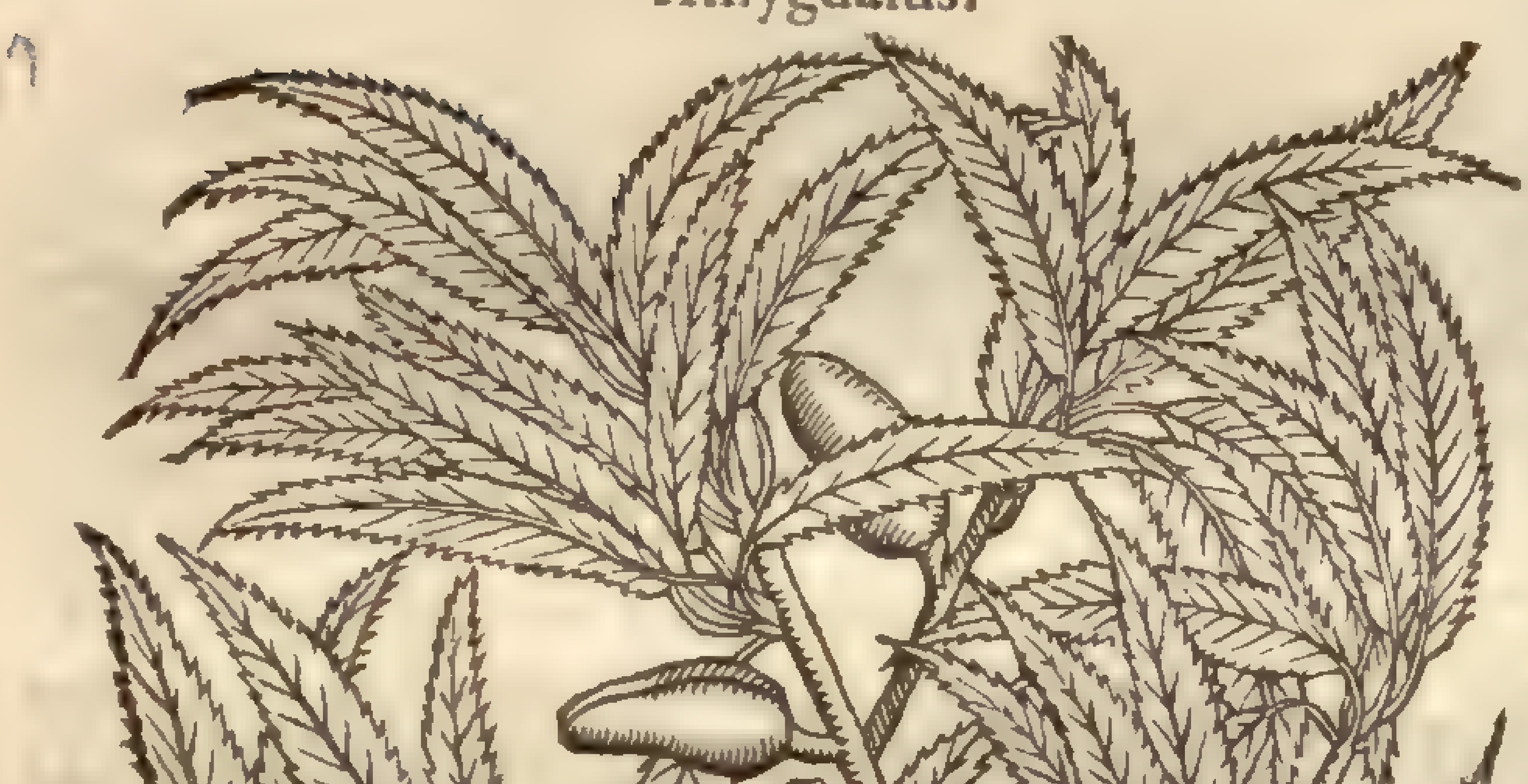
Sunt autem Armeniaca ſiue præcocia mala frigida quoque ac humida ſecundo ordine, ſed tamen minus humida quàm Perſica, qua de cauſa nec ita citò aut facilè corrumpuntur, & ventriculo ac ori gratiora apparent. Corrumpuntur tamen & ipſa, nec alimenti conferunt quicquam: atque hoc ipſum frigidum, humidum, ac excrementitium. Poſt alios cibos ſumpta ipſos corrumpunt ac vitiant: initio verò & ante alios cibos eſa, facilè deſcendunt, & aliorum faciliorem deſcenſum procurant, veluti & Perſica.

Nucleus interior horum dulcis eſt, Perſicorum nucleis facultate nullatenus ſimilis.

Foliorum huius arboris facultas nondum explorata.

De Amygdalo. CAP. VIII.

Amygdalus.

PERSICÆ ſimilitudinem Amygdalus refert, arbor tamen procerior, caudice craſſior, & vita diuturnior. folia eius oblõga, acuminata, marginibus crenata, qualia Perſicæ: flores ſimiles: fructus Perſicum quoque æmulatur, fiſſuram ab vna parte inſtar rimæ habens, & exteriore cute molli, araneoſaq; quaſi lanugine obducta; ſed ſub hac nulla, vel exigua eaq; dura ac cartilaginea caro ſubeſt, quæ non editur. interior nux longior quàm Perſico, non ita aſpera, ſed læuis, in qua nucleus, hoc eſt, Amygdalũ cõtinetur, Perſici nucleo longius, ſapore dulce, quandoque amarũ. radix arboris altè deſcendit. Gummi autem quod ex hac manat ſimile eſt Perſicorum.

Amat loca regioneſq; calidiores, atque idcircò rarò ac difficulter naſcitur aut fructum facit in Belgio.

Floret eodem, quo Perſica tempore: Amygdala ſubinde Iulio ad perfectionem perueniunt.

Arbor à Græcis Ἀμυγδάλη: Latinis Amygdalus nominatur: Germanis Mandelbaum: Gallis *Amandier*.

Ἀμυγδαλὸν, & Amygdalum fructus appellatur: Officinis Amygdala: Germanis Mandell: Belgis Amandelen: Italis *Mandole*: Hiſpanis *Almendras*, *Amelles*, & *Amendoas*: Gallis *Amandes*: Anglis Almond: Bohemis Mandlij.

Amygdala autem quæ dulcia ſunt, vbi inaruerunt moderatè calida ac ſicca ſunt: Amara verò calida ac ſicca ordine ſecundo. Adeſt verò vtriſque oleoſa quædam ac pinguis ſubſtãtia, quæ prælo excuti poteſt, ſed tamen exigua.

Dulcia Amygdala recenter decerpto ori grata ſunt, alimenti nonnihil conferunt, ſed hoc ipſum craſſum ac terreſtre: Craſſius verò etiam quæ arida ac dudum collecta ſunt. Tardè autem & hæc deſcendunt, præſertim à putaminibus liberata: Nam veluti frumentorum cortices ſiue

ces ſiue furfures ad facilem excrementorum alui deſcenſum adiuuant; ita quoque & Amygdalorum putamina. Ab his itaq; quæ repurgata ſunt, adeò tardè deſcendunt, vt etiam fluentem aluum cohibeant: quamobrem & cœliacis & dyſentericis vtiliter exhibentur.

Extrahitur ex Amygdalis dulcibus, addito liquore, chylus albidus lacti ſimilis, qui præter quod alat, ac dyſentericis ac cœliacis vtilis ſit, pleuriticis quoque ac purulenta expuentibus prodeſt, vt Alexander Trallianus teſtatur: adeſt enim & Amygdalis aperiẽdi concoquendiq; cum exterſione quadam facultas, qua pectori ac pulmonibus auxiliãtur, & ad ſputi purulentorumque expurgationem adiuuant. Conficiuntur verò & ex Amygdalis iſtis bellaria ac tragemata, vt ſunt vocati Maſſapanes, & alia eiuſmodi, quæ plus quidem, quàm extractus ſuccus reſiccant, & ventrem fluentem retinent; ad pectoris tamen pulmoniſque expurgationes non minus faciunt.

Oleum ex Amydalis dulcibus recenter expreſſum anodynon eſt, & dolores omnes ſopit: exhibetur ſanguine prius detracto pleuriticis, ſed vtiliſſimè nephriticis, & à calculi doloribus moleſtatis: vrinarios meatus laxat, lubricosq;, & ad calculorum deſcenſum aptiores reddit: aluum etiam lenit, faciliorem facit, quamobrem & colicis huius vſus accommodus: Vtile verò & puerperis, relictos enim à partu dolores citò tollit.

Amygdala amara extenuandi ac aperiendi vim obtinent: iecur ac lienem ab obſtructionibus liberant; lateris doloribus idcirco auxiliantur: aluum quoque faciliorem efficiunt: vrinas & menſes prouocant: ſtranguriæ medentur: expurgantur & facilius in pulmonibus ac pectore hærentia, Amygdalis amaris in eclegmate admixtis: ſanguinis ſputationes addito Amylo ſupprimunt. feruntur quina ſenáve à ieiuno aſſumpta ebrietatem arcere. Abſtergũt verò & hæc cutis in facie vitia, & in reliquis corporis partibus: putreſcentia vlcera quæ ſerpunt emundant: canis morſibus cum melle imponuntur: cum aceto vel roſaceo temporibus impoſita, capitis doloribus prodeſſe, Dioſcorides refert.

Exprimitur & ex iſtis oleum, quod vrinas prouocat, ſed potiſſimùm ſcorpionibus aliquot in eo extinctis ac maceratis, quod calculoſis, ac cum moleſtia ac difficultate vrinam reddentibus, pubi perinæoque illitum, multum prodeſt. *Oleum ſcorpionum.*

Gummi Dioſcorides ait calfacere & adſtringere, quę tamen in hoc non percipiũtur. Sanguinem autem expuentibus auxilio eſſe poteſt, non adſtringendi facultate, ſed ſubſtantię ſuę lentore; meatus videlicet ac poros obliniendo, & ſic quidem & veteri tuſſi mederi poteſt, & magnos ex calculo dolores lenire, & potiſſimùm vrinæ acrimoniam retundere, ſi cum paſſo vino bibatur, vel etiam cum alia quauis dulci potione, vt glycyrrhizæ, vel vuarum paſſarum decocto. Extergere verò idem cum aceto diſſolutum impetigines, ſummũ corpus occupantes (quod Dioſcorides addit) à ratione haud alienum eſt.

De Pyro. CAP. IX.

PYRORVM vrbanæ plurimæ ſunt: ſylueſtres verò aliæ.

Vrbana Pyrus arbor eſt Malo procerior: ramis non in latitudinem effuſis, ſed altum petentibus. caudex ſubinde craſſus. ligni materies admodum tractabilis, ad typos ex ea ſculpendos valdè accommoda, colore ſublutea. folium latiuſculum, ambitu leuiter circinatum, virens, ſed prona ſiue inferiore parte albidius. flores albicant. Pyra (hoc eſt, fructus) magna ex parte oblonga, & turbinatæ formæ, ſed magnitudine, colore, forma, & guſtu ſiue ſapore admodum differentia: cute etiam conteguntur non vnius coloris. quædam enim virenti: alia ex parte, vel in totum ſubrubente: pleraque ſordente. caro albida eſt: ſemen in membranaceis loculis nigrum, medium occupat. radix Pyri in rectum ac obliquum fertur.

Sylueſtris Pyrus vrbanam ſatis referret, niſi ſubinde breuior, & ſpinas ſecundum ramos duras haberet ac pungentes, & fructus duros, auſteros, & eſui haudquaquam aptos.

Plantantur ac in hortis habentur Pyri vrbanæ, non ſecus ac Mali, quorum varia inſitione ex agreſtibus mites ac edules fructus redditi ſunt.

Sylueſtres Pyri in pleriſque locis, vel in ſyluis, vel circa agrorum margines, ſecusque vias, nulla cura aut cultura adhibita ſponte ſua naſcuntur.

Flores Pyri Aprili menſe vt plurimum apparent: folia inde ſequuntur: fructus non omnis eodem tempore maturatur. quędam enim Pyra Iulio; alia Auguſto: Septembri nonnulla, vel etiam ſerius, vt auſteriora quæ hyemem attingunt.

Nominatur Pyrus vrbana ſiue cultiua Græcis ἄπιος, ἀπίδιος, vel per duplex πι ἀπίος & ἀπίδιος: à Tarentino in Geωponicis ἀπίδιον: Germanis Bijrbaum: Belgis Peerboom: Gallis *Porrier*.

Pyrum Græcis ἄπιον & ἀπίδιον: Germanis Byrn / Byre: Belgis Peere: Italis *Pere*: Gallis *Poyre*: Hiſpanis *Peras*: Anglis Pear: Bohemis Hruſſka.

Pyrus.

Sylueſtris Pyrus Latinis Pyraſter etiam dicitur: Græcis ἀχρὰς: quo nomine & fructus & arbor ipſis cognita. Cognomina Pyrorum multa apud veteres ac præcipuè Plinium lib. xv. cap. xv. quorum nullum ad poſteritatem perueniſſe apparet: Non deſunt verò & recentioribus ſuæ nomenclaturæ, quas ad veterum referre difficillimum, cùm præter ſola cognomina vix quicquam poſteritati reliquerint: deinde & ſingulis nationibus, vel etiam vrbibus ſuæ ſint: & aliis atque aliis locis, aliter Pyra nuncupentur.

Relictis igitur Pyrorum variis cognominationibus, ad facultates, quæ Medico cognoſcēdæ, conuertimur, quæ pro ſaporum differentiis etiam variant: Pyrorum enim quædam dulcia: vnctuoſa nonnulla: acida alia: auſtera aut acerba pleraque, præſertim ſylueſtria: nec deſunt ex horum miſtione compoſita, vel etiam quæ inſipida dici queant, ad aquæ ſaporem accedentia.

Sunt autem Pyra quidem omnia frigida; adeſt verò & cunctis adſtringendi quędam facultas, ac terrena ſubſtantia: & acerbis quidem & auſteris copioſior: dulcibus verò paucior: Quæ nonnullis adeò multo eſt excrementitio humore imbuta, vt diutinè conſeruari nequeant: alia verò minus huiuſcemodi humoris obtinent, quæ diutius conſeruari, vel omninò etiam reſiccari queunt.

Alimenti autem Pyra omnia amplius & copioſius quàm Mala ſiue Poma conferunt, ſed hoc ipſum frigidum quidem ac reprobum.

Dulcia & vnctuoſi ſaporis plus quàm cætera nutriunt: aquoſa exigui habent alimenti: parcè etiam alunt acerba & auſtera; velut & acidiora. Crudis ſemper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba aut auſtera ſunt, vt non niſi cocta edi queant: horum autem & nonnullis tam copioſa humiditas, vt ſuper prunas, vel ſub ipſis coqui ipſa expediat.

Retinent autem Pyra omnia ventrem, & acerba quidem & auſtera potiſſimum: dyſentericis & cœliacis in cibo conueniunt.

Arida ac reſiccata Pyra, ſiue cocta ſiue cruda edantur, ventris fluxus ſedant, & ſanguinis quoque fluores ſiſtunt: ad muliebria profluuia accommodari poſſunt.

Incipiētibus inflammationibus Pyra, auſtera aut acerba maximè, vtiliter imponi poſſunt, tum & arboris folia, quæ & adſtringendi cum refrigeratione vim & facultatem obtinent.

De Meſpilo. Cap. x.

Meſpili duæ Dioſcoridi, vna Aronia vocitata: altera in Italia naſcēs, quę vulgaris eſt. Vulgaris Meſpilus arbor eſt non magna: caudice frequenter tortuoſo: ramis duris, frangi contumacibus: foliis oblongioribus, ſed anguſtioribus quàm Mali: floribus albis magnis, quinquefoliis: pomo paruo, rotundo, vmbilico lato & amplo: pulpa initiò albida, & tam acerba, vt edendo non ſit, prius quàm molleſcat; in qua ſemina ſiue oſſicula quina, plana, dura recondita ſunt.

Meſpili in hortis habentur: non raro verò & in dumetis ac viuis ſepibus virent ac vigent. *Oxyacanthum.* In Oxyacanthum, non quidem in Acidam illam ſpinam, ſed in alteram acutam, inſita, optimè proficit, & fructus profert duplo triplóve, quàm non inſitæ maiores, exiguis Malis magnitudine ferè æquales.

Serò admodum ſub finem Octobris menſis Meſpila matureſcunt: flores tamen ſatis tempeſtiuè exeunt.

Meſpilus.

Meſpilus Aronia.

Arbor à Theophraſto Græcè μεσπίλη: Latinè Meſpilus: Germanis Neſpelbaum: Belgis Miſpelboom: Gallis *Neſflier*.

Pomum μέσπιλον: Latinis ſimiliter Meſpilum: Germanis Neſpel: Belgis Miſpele: Italis *Neſpolo*: Gallis *Neſfle*: Hiſpanis *Neſperas*: Anglis Melder & Medeler: Bohemis Nyſſpule.

Hanc autem Meſpilum Dioſcorides ἐπιμηλίδα quoque dici affirmat, & à nonnullis σιτάνιον: Galeno etiam in lib. De ſimp. medic. facultatibus hæc ἐπιμηλὶς eſt: quæ à ruſticis in Italia (vt ait) οὐνήδων, ſiue *Vnedo* appellatur, ac plurima in Calabria gignitur. Sub Meſpili ſiquidem voce, haud alterius quàm Tricocci, quæ & Aronia, meminit. *ἐπιμηλὶς.* *Vnedo.*

Sitanij nomen Theophraſto cognitum eſt, tametſi non σιτάνιον, ſed σατάνειος exemplaria habeant. Tria huic Meſpilo ſunt genera, ἀνθηδών, σατάνειος, ἀνθηδονοειδής: Satanios fructum grandiorem candidioremque habet: reliquę minorem. Conuenit Satanios hac de cauſa cum Meſpilo vulgari: aliæ ad Aroniam Meſpilum referendæ.

Aronia Meſpilus, quæ apud Dioſcoridem prima, arbor eſt Malo altitudine inferior: ramis duris ac aculeatis: foliis fiſſis veluti acutæ ſpinæ, maioribus (vt Theophraſtus ait) quàm Apij (videlicet hortenſis) diuiſuris, quæ antequam decidunt rubeſcunt: flores herbacei racematim cohærent: fructus rotundis longiores, quàm vulgaria Meſpila minores, qui initio virent ac duri ſunt; maturi rubentes ac molles, guſtuq; ſuaues, in quibus tria tantummodo continentur dura oſſicula. 2.

Eſt autem Meſpilus Aronia Græciæ quàm Italiæ, à Galeni & Dioſcoridis ætate notior. Naſcitur modò Neapoli in hortis, teſte Matthiolo.

Fructus huius tardè etiam matureſcit.

Appellatur hæc Græcis μέσπιλος & μεσπίλη: à nonnullis Ἀρωνία. Galenus hanc quoque μέσπιλον nominat, nec alterius mentionem facit: priorem ſiquidem, vt ſcripſimus, ἐπιμηλίδα vocat. Huius fructus τρίκοκκος etiam à tribus granis dicitur: Neapolitanis verò *Azarolo*.

Vtriuſque autem Meſpili fructus refrigerans, & potenter adſtringens eſt. Vulgaris quidem acerbus admodum & κακοςόμαχος ac ventriculo ingratus; capitis mouet, vt Galenus ait, dolores. quod quidem verum eſt, ſi adhuc durus & priuſquam mollis tenerque redditus fuerit, edatur. Mollior factus minus adſtringit, nec ventriculo æquè moleſtus, citò tamen corrumpitur,

pitur, vt qui iam ſemicorruptus exiſtat: quamobrem & parcè admodũ hoc fructu vtendũ eſt.

Aroniæ verò Meſpili fructus ventriculo gratiores, crudi ac cocti eduntur. condiuntur hi quandoque cum ſacharo aut melle, quo modo apparati ori ac palato grati ſunt ac iucundi: vterum verò gerentibus etiam perquam vtiles, ventriculum etenim roborant, & illarum malaciæ ac nauſeæ reſiſtunt.

De Corno. Cap. XI.

Cornus.

MEDIOCRIS arboris in modum frequenter Cornus naſcitur; quandoq; verò numeroſis virgis fruticat: cortice veſtitur ſcabro. materies ligni admodum dura & ſolida eſt. folia læuia, lata, & venoſa. flores muſcoſi, ſublutei: baccæ oblongę, initio virent; maturitate rubent; ſapore cum aciditate quadam auſteræ; oblongo, oſſeo, albido intus nucleo, veluti in Oliuis; quibus & fructus forma, & non raró magnitudine aſſimilis eſt.

Pleriſque Germanię locis citra culturam gignitur: habetur tamen & in hortis, & non modò Germaniæ aut Belgij, ſed & in aliis regionibus.

Citò & multò prius quàm pleræque aliæ arbores Cornus flores ſuos profert: fructus tamen Auguſto demum menſe maturitatem nanciſcitur.

Græci *κρανίαν* arborem vocant: Latini Cornum: Germani Cornelbaum / Thierlinbaum / Kurbeerbaum: Belgæ Cornoele boom: Itali *Corniolo*: Galli *Cornillier*: Hiſpani *Cornizolos:* Angli Cornell tree: Bohemi Wlaſka wiſſne.

Cornum, fructus eſt: Germanis Cornell: Belgis Cornoele: Italis *Cornole.*

Atq; hæc Cornus, Theophraſti mas quidem eſſe videtur, duplicem ſiquidem Cornum facit: marem videlicet & feminam. Mari tribuit ſolidum lignum, quale huic Corno; quam tum propter hanc, tum & alias rationes pro Mare recipimus. Femina videtur vulgò dicta Virga ſanguinea, quæ & Cornus ſylueſtris, & *θηλυκρανία*, vt huius Pemptadis lib. II. cap. XXIII. latius oſtenſum eſt.

Cæterùm Corni fructus admodum acerbus: refrigerat, deſiccat, & adſtringit, eſui tamen & aptus; non raró quoque editur: aduerſus alui profluuia & dyſenterias auxiliatur: frigidò tamen ventriculo nocet, & cruditates eius adauget. Folia autem arboriſq; germina acerba ſimiliter guſtu ſunt, valenterque deſiccant: maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimũ durorum corporum: at paruis vulneribus mollioribuſque corporibus magis contraria, Galeno auctore.

De Sorbo. Cap. XII.

1. PROCERÆ magnitudinis arbor Sorbus eſt: caudice recto: cortice læui: ligni materia ſolida & cõpacta: folio oblongo Fraxini æmulo, ab vnius medij pediculi lateribus, vtrimque alarum inſtar ſingularibus prodeuntibus ac expanſis, vno ad faſtigium eminente; quæ mollia, oblonga, auerſa parte inalbicantia, per margines ſerrata, Orni foliis perquam ſimilia. minuti candidi & racemoſi flores cohærent & fructus racematim, palliduli, ab vno latere rubentes, forma nonnihil differentes, ac etiam ſapore. Quidam enim rotundiores ſunt: alij oblongiores, ouali figura Pyris quibuſdam quodammodo aſſimiles. hi guſtu ſunt aſperiores: illi verò ſuauiores ac mitiores.

2. Eſt verò & ſylueſtris quædam Sorbus, Vitigineo folio, læui, Aceris aſſimili; quæ arbor quoque procera, cortice læui, & materia ſatis dura: floſculis in laxiore vmbella candidis; ſuccedunt baccæ oblongiores, Auellanarum aut Oliuarum non magnarum magnitudine, puniceı aut rubentis coloris, ſapore cum aciditate quadam acerbæ, in quibus exigui nuclei nigricant.

Sorbus.

Sorbus torminalis.

Ad Sorbi ſylueſtris genus refertur, & à nonnullis Ornus dicta, quæ lib. IIII. huius Pempt. cap. XIII. exhibetur. 3.

Sorbi Italiæ familiares ſunt: in Germania verò & quandoque reperiuntur, in montanis ac frigidis, ſolo lapidoſo, & non rarò iuxta Rhenum, aut alios fluuios.

Sylueſtris ſyluis quoque gaudet ac montoſis; ac pingui cretoſoque ſolo.

Fructus Sorborum Autumno demum ad maturitatem vnà cum Meſpilis perueniunt.

Dicitur arbor Græcis quidem ὄη & ὀύη: Latinis Sorbus: Germanis **Sperwerbaum**: Belgis **Sorbenboom**: Gallis *Cormier*.

Sylueſtris verò à Plinio Sorbus torminalis: Germanis **Areſſel/ Eſchröſel/** & **wilder Sperwerbaum.**

Baccæ ſiue fructus Sorbi ὄον ſiue ὄυον: Latinis Sorbum: Germanis **Speierling/ Sporopffel**: Belgis **Sorben**: Italis *Sorbe*, & *Sorbole*: Gallis *Corme*: Hiſpanis *Seruas* & *Sorbas*: Bohemis **Kzerbinij.**

Adſtringentem autem ac refrigerantem Sorba facultatem obtinent. & validius quidem dura, quàm quę mitia molliaq; reddita ſunt. Molleſcunt autem alicubi tepente, aut non omnino frigido loco, ſuſpenſa, aut fœno paleíſve ſubſtratis repoſita. Nimium fluente aluo talia in cibo admittuntur: ventrem enim retinent: alimenti verò ſi quid præbeát, hoc ipſum valdè exiguum, craſſum, frigidumq; eſt. quamobrem cùm ab his, tum aliis ſimilibus fructibus in cibatu abſtinere expedit; nec aliter quàm vt medicamentoſis vti. Siſtunt autem hæc omnes ventris cœliacas & dyſentericas fluxiones: vomitiones reprimunt: ſanguinis item eruptiones compeſcunt, ſi prius quàm matura fuerint diſſecta, & in Sole ſiccata, ad vſum ſeruentur. Poteſt verò variis modis iſtis vti, pro conditione videlicet affectus & loci malè habentis.

De Arbuto. CAP. XIII.

HVMILIS magna ex parte Arbutus eſt, Cotoneæ mali (cui hanc Dioſcorides cõparat) magnitudine plurima parte ſatis aſſimilis: caudice aſperi ac ſcabri corticis: ramis frequentibus per faſtigia rubentibus: foliis latis, oblongis, læuibus, Lauri vel Ilicis æmulis, è virente colore pallidulis: floſculis racematim cohærentibus, concauis & albidis, ſubinde vna parte

Arbutus.

Arbuti ramus cum flore.

parte purpuraſcentibus. ſuccedunt fructus è tenuibus dependentes pediculis Fragis ſimiles, ſed maiores, magnitudine Sorbi, nullo intus oſſiculo, ſed exiguis tantummodò ſeminibus; qui per initia virent, maturi verò eleganti colore rubent; guſtu ſubauſteri, ac quaſi inſipidi, quibus turdi ac merulæ per hyemem veſcuntur.

Arbuti in Græciæ pleriſque regionibus, in Creta Inſula, in Italia, ac Hiſpania gignuntur. Proueniunt & in conuallibus Athou montis, vbi, quæ alibi pumilę, in magnas arbores excreſcunt, vt Petrus Bellonius ſcribit. Iuba etiam auctor eſt, quinquaginta cubitorum in Arabia eſſe: vt tradit Plinius lib. xv. cap. xxiiii.

Iulio & Auguſto Arbuti flores demum erumpunt: hyeme fructus maturitatem aſſequitur. Theophraſtus anno integro fructum ait matureſcere, ſic vt ſimul vnum haberi, alterum verò flore ſponderi contingat. Quod & Plinius. fructus, inquit, anno matureſcit; pariterque floret ſubnaſcens, & prior coquitur.

Arbor hæc Græcis κόμαρος dicitur: Latinis verò Arbutus.

Vnedo. Fructus μεμαίκυλον, aut vt alij legunt, μεμάκυλον: Latinè Memæcylum: Plinius verò etiam Vnedonem appellat. Aliud corpus, ait, eſt terreſtribus Fragis: aliud congeneri eorum Vnedoni: quod ſolum Pomum ſimile fructui terræ gignitur. Galenus tamen Vnedonem Epimelidem facit, vt antè ſcriptum. Arbutum autem Itali *Albatro*: Hiſpani *Madrono, Medronheyro*, & *Medronho*: Galli *Arboutes*.

Dioſcoridis locus ſuſpectus. At Arbuti fructus edulis quidem eſt, ſed ἀχυρώδης: vt exemplar Dioſcoridis habet: (aceroſus Ruellius vertit; fortaſſis rectius ἀχυλώδης, ſiue inſipidus) ventriculo infeſtus, capitiſque dolorem adferens.

De Pruno. CAP. XIIII.

MEDIOCREM Prunus altitudinem & craſſitudinem aſſequitur: cortice veſtitur leuiuſculo. folia habet lata, & quàm ſint rotunda longiora, circumferentiis ſerræ modo inciſis: floſculos albos. Pruna colore, forma, & magnitudine differunt. omnia carne cuteque conſtant, ac nucleo lignoſo putamini incluſo, quod oſſiculum dicitur. Prunorum ſiquidem quædam ex cæruleo nigricāt; quorum & longiora hæc, rotundiora illa: alia ceræ colore lutea: ex punico rubentia nonnulla, reliquis ferè maiora: nec deſunt virentia ſubinde admodum longa,

Prunus.

longa, ſapore dulci gratiſſima. Caro etiam quibuſdam ſiccior, facileq; ab oſſe ſeparabilis: aliis humidior, & pertinacior adhærens.

Gignuntur Pruni in omnibus cogniti orbis regionibus: terram amant ſolutam & hortenſem. Differẽtiam verò ab ipſis regionibus etiam accipiunt, non ſolùm formæ quidem, ſed præcipuè, vt dicetur, facultatum.

Inſeruntur verò & Pruni in alterius nonnunquam generis arborem, quæ faciem parentis, ſuccum adoptionis, vt Plinius dicit, exhibent.

Præter has verò & ſylueſtris quædam Prunus 2.
eſt: vt cap. XIIII. huius Pempt. lib. I. ſcriptum.

Theophraſtus autem, & Plinius Ægyptiæ 3.
etiam cuiuſdam Pruni meminerunt. quæ inſignis magnitudinis eſt arbor, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilo proximum: quæ menſe Pyanepſione florere incipit: fructum verò circa ſolſtitium hybernum perficit; nec folia dimittit. Verùm huiuſcemodi Prunus incognita eſt.

Vulgares ac hortenſes Pruni Aprili menſe flores edunt: folia mox vnà erumpunt. æſtate Pruna matureſcunt: quædam citiùs: nonnulla tardiùs.

Prunus autem Græcis κοκκυμηλέα appellatur: Germanis Pflaumenbaum: Belgis Pruymboom: Hiſpanis *Ciruelo, Andrino,* & *Amexeiyra:* Gallis *Prunier.*

Pomum, κοκκυμῆλον, Prunum: Germanis Pflaumen/ Praumen: Belgis Pruymen: Italis *Prune* & *Suſino*: Gallis ſimiliter *Prune*: Hiſpanis *Prunas, Andrinas, Amexas,* & *Ciruelas:* Bohemis Sſweſtka Slywa. Acceſſerunt autem his à regionibus & patria cognomina. Damaſcena Veteres appellarunt in Syria prope Damaſcum nata: Hiſpanica, quæ in ea regione proueniunt: Sic & noſtra ætas Pannonica ſiue Hungarica: item Morauica: quædam & Gallica, à patria appellat. Clearchus Peripateticus Damaſcena Pruna Rhodios ac Siculos dicit Βράβυλα appellare: quemadmodũ & Theocritus Syracuſius: *Brabyla.*

Ὄρπηκες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε.

Flectuntur Brabylorum onerati pondere rami.

Et rurſus:

ὅσον μῆλον βραβύλοιο ἥδιον.

Quàm malum Brabyli iucundius.

Eſt autem hic fructus, Athenæo auctore, circumferentia Prunis minor, cibo verò idem, ſed paulò δριμύτερος, ſiue acrior. Seleucus (teſte eodem) Βράβυλα, ἦλα, κοκκυμῆλα, & μάδρυα eadem eſſe affirmat. & Madrya veluti μαλόδρυα dici: Brabyla quia εὐκόιλια ſiue ventri grata, & cibum expellant: ἦλα quaſi μῆλα. ſicuti Demetrius Ixion in Etymologia.

At Pruna, quę quidem matura, recens abs arbore decerpta, qualiacunque tandem ſint, humectant ac refrigerant, atque ab ipſis quàm minimum corpori alimenti accedit, atque hoc ipſum nequaquam bonum. Nam veluti Pruna citiſſimè corrumpuntur, ita quoque & ipſorum ſuccus in corpore corruptioni ac putredini obnoxius eſt, & alia ſecum aſſumpta alimenta corrumpit: Vtilia autem tantummodo his ſunt qui aluum ſibi mediocriter humectari ac refrigerari poſtulant. humiditate enim ſua ac lentore aluum faciliorem reddunt.

Paſſa verò Pruna ac reſiccata vtiliora ſunt, ſtomacho gratiora: alimenti plus ac omninò melius, nec facilè corruptibile conferunt. Fama eſt, inquit Galenus in lib. De aliment. facult. omnium eſſe præſtantiſſima, quæ in Damaſco vrbe Syriæ naſcuntur: ſecunda autem poſt illa, quæ in regione quam Iberiam ac Hiſpaniam nominant, proueniunt. verùm hæc nihil adſtrictionis præ ſe ferunt: nonnulla verò Damaſcenorum plurimum. Damaſcena ſiquidem magis adſtringunt: at quæ Iberia profert dulciora ſunt. Dioſcorides Damaſcena reſiccata ventrem ſiſtere dicit: ſed Galenus in lib. De ſimp. medic. facult. ipſa palam etiam ſubducere aluum affirmat; minus tamen, quàm quæ ex Iberia importantur. Cocta autem in melicrato

in quo pluſculum ſit mellis, aluum admodum (eodem auctore) deiiciunt, etiam ſi quis ſola ipſa ſumpſerit, & multò magis ſi poſt ipſa Melicratum ſorpſerit.

Noſtra ætas in Germania circa Damaſcum Syriæ vrbem natis caret: Pannonica ſiue Hungarica laudat, oblonga & dulcia; ſed magis tamen Morauica ad aluum leniendam commendat, præſertim Brunnæ nata, quæ Morauiæ olim Marcomannorum prouinciæ vrbs eſt primaria. hæc etenim, vbi aquea humiditate conſumpta, reſiccata fuerint, ori ſuauia palatoque gratiſſima, aluum citra moleſtiam ita facilè ciunt, vt deiectoria vi Caſſiam & Mannam poſt ſe relinquant: vt Thomas Iordanus affirmat.

Gummi autem quod ex Pruno profluit, Dioſcorides ait agglutinare: potum in vino calculum comminuere: ex aceto illitum lichenas infantium ſanare. Poteſt autem idem, quod Perſicæ ac Ceraſi.

De Myxis. CAP. XV.

AD Prunorum genus, Myxa referri poſſe videntur. arbor horum Pruno haud multùm diſſimilis, ſed humilior: folia rotundiora ac duriora: flores in racemulis, aut citius in laxioribus exiguis vmbellis albicantes; ſubſequuntur paruis Prunis aſſimiles fructus ſiue baccæ, calyculo cuidam veluti glandes inſidentes; quibus maturis color eſt ex atro ſiue nigro vireſcens, triangulum in his oſſiculum nucleum continens. ſapore autem hi fructus dulces ſunt, ſed pulpam habent lentam admodum ac viſcidam, ad viſcum conficiendum idoneam.

In Syria ac Ægypto frequentia Myxorum arbuſta ſunt: olim Italiæ peregrina, nunc in illius hortis familiaria, Plinij ætate primum illata: Nunc cœperunt, inquit lib. XV. cap. XXVIII. Myxæ Romæ naſci inſitæ Sorbis.

Ἀμαμυξὶς. Arborem Plinius Myxam appellat. hanc verò eam eſſe, quam Ἀμαμυξὶν Matron Parodus in cœna Attica apud Athenęum appellat, ſuſpicari quidem licet: ſed affirmare non eſt promptum, præſertim cùm & exemplaria quædam Ἀμαμαξὶς habeant. Bacca autem ſiue fructus *μύξον* & *μυξάριον* dicitur: neque aliud nomē Latinis. Arabes & Officinæ Sebeſten appellant.

Sunt autem Myxa ſiue Myxaria temperatè admodum frigida ac humida, ac ſubſtantiam habent viſcidam ac craſſam; corpus idcirco plus quàm alij quidam fructus nutriunt; ſed & viſcera anguſtosque meatus facilè obſtruunt, ac inflationes pariunt. Leniunt eadem exaſperatas fauces & pulmones: ſitim quoque ſedant in eclegmate, aut alio quocunque modo apparata, vel etiam per ſe aſſumpta. Ventrem verò & horum pulpa lenit drachmarum x. aut ſeſquiunciæ pondere exhibita.

Conficitur verò & ex his Antidotus ſiue Electuarium ventrem ſubducens, ſed quod facilè muccorem contrahit: proinde non niſi recenter parato vtendum.

De Zizypho. CAP. XVI.

1. ZIZYPHVS arbor eſt Pruno non multò minor: caudice contorto: cortice ſcabro ac rimoſo: ramis duris, frequentibus ac fortibus aculeis, ſpinoſis, à quibus dodrantales aut longiores pediculi emittuntur, Iuncorum inſtar, lenti ac obſequioſi, tenuesque inſtar virgularum Sparti; circa quæ ex interuallis alterno ordine folia prodeunt oblonga, haud magna, duriuſcula, Clematidis prioris, Peruincæ dictæ, æmula; iuxta verò folia palliduli ac muſcoſi exeunt floſculi; deinde baccæ ſuccedunt oblongæ, magnitudine mediocrium Oliuarum aut paruorum Prunorum, in quibus ligneum veluti in Prunis oſſiculum, quo nucleus cōtinetur.

In Italiæ complurimis locis Zizyphi nunc naſcuntur, quæ olim peregrinæ ex Syria illuc allatæ ſunt, & circa Plinij quidem ætatem, vt ipſe lib. XV. cap. XIIII. ſcriptum reliquit.

Zizypha grano ſeruntur menſe Aprili, inquit Plinius lib. XVII. cap. X.

Græcis ζίζυφος & ζίζιφος per ἰῶτα ſecunda ſyllaba nuncupatur: Latinis ſimiliter Zizyphus: Petro Creſcentio Zezulus.

Fructus ζίζυφα, ζίζιφα, & à nonnullis ζίνζιφα dicuntur. Galenus etiam σηρικὰ appellat: vt ſatis oſtendit Auicenna cap. 369. de Iuiubis, hoc eſt, Ziziphis, in quo aſſcripta ea ſunt, quæ de Sericis in lib. De aliment. facult. Galeni habentur. Latinis ſimiliter Ziziphа ac Serica: Officinis verò Iuiubæ nominantur.

2. Præter hanc verò & alia eſt appellata Zizyphus.

Arbor autem hæc eſt non magna, ſed fruticoſa ac ramoſa: cortex læuis eſt, & veterum ramulorum puniceo colore nitet, à quibus & tenues veluti priori Zizypho virgulæ exoriuntur tenues, albidæ ac molles; quibus folia adnaſcuntur oblonga, mollia ſimiliter & albicantia, & auerſa parte etiam candidiora, Salicis ſimilia, niſi anguſtiora & albidiora eſſent. floſculi verò & ſecundum folia bini ternive prodeunt, concaui, ſublutei, odorati, ſtaminibus aliquot exiguis mediis: fructus qualis prioris Zizyphi, Oliuæ ſimilis, albidus, dulci quoque & candida pulpa, oſſiculo medio, in quo nucleus.

Non

Ziziphus.

Ziziphus Cappadocia.

Non paucis Italiæ & præſertim Hiſpaniæ locis naſcitur: Colitur quoque in nonnullis Germaniæ ac Belgij hortis.

Flores Iunio menſe in Belgio apparent: fructum Autumno in Italia ac Hiſpania maturari contingit: In Belgio nullus floribus ſuccedit.

Altera hæc Ziziphi ſpecies eſt, quam Columella lib. IX. cap. IIII. albam nominat, ad differentiam prioris, quæ illi rutila. Plinius hanc Cappadociam cognominat: lib. XXI. cap. IX. vbi agit de honore Coronarum, quarum duo ait eſſe genera. quando aliæ flore conſtant: aliæ folio. florem eſſe dixerim, inquit, geniſtas (nam ex iis decerpitur luteus:) item Rhododédron: item Zizipha, quæ Cappadocia vocantur: his odoratus, ſimilisq́; Olearum floribus. Nec temerè hæc à Columella, vel à Plinio pro Zizipho haberi videtur: nam & folia & flores ex teneris recenterque enatis virgulis, veluti priori Zizipho, exeunt: flores valdè odorati, vtpotè latè etiam odorem diffundentes: & fructus Ziziphi alterius ſimilis. *Ziziphus Cappadocia.*

Sunt autem Zizipha, priora quidem illa Officinis notiſſima, temperie quidem frigida, ſed non vehementer, vtpote primum frigiditatis ordinem non excedentes: humida quoq; nonnihil: ſubſtantiæ autem ſiue eſſentiæ craſſioris. pro edulio aſſumpta difficulter concoquuntur: ægrè ac tardè deſcendunt: ventriculum aggrauant: parum omnino corpori alimenti exhibent. Medicamenti vice data, acrimoniam tenuium mordacium ac ſalſorum humorum obtundunt ac mitigant, eoſdemque incraſſant: Atque idcirco quæ ex ipſis fiunt eclegmata aut Serapia perquam commoda ſunt aduerſus tuſſes, ſanguinisque ſputationes; ex acrium tenuium aut ſalſorum humorum deſtillationibus.

Valet ad eadem & decoctum ipſorum, ſed potiſſimum aduerſus vrinæ ardores ac ſtillicidia, renum exulcerationes, & veſicæ roſiones.

De Ceraſis. CAP. XVII.

CERASORVM quatuor genera noſtra ætas numerat. vna maior ac ſylueſtris eſt: altera hortenſis: tertia aciduli fructus: Chamæceraſus quarta eſt.

Prior magna & procera arbor eſt: caudice mediocriter craſſo, atque in ramos plurimos ſuperius diſtributo: cortice nonnihil læui è puniceo colore ſubnigricante, lento ac obſequioſo. 1.

Ceraſus.

Chamæceraſus.

ligni materia medio quoque ſubnigricat; circumferentia inalbida. folia magna ſunt, lata, oblonga, venoſa, ambituque crenata. flores albi, mediocris magnitudinis, quinque conſtant foliolis, & aliquot ſtaminibus concoloribus mediis: fructus in rotunditate oblongi ex tenuibus ac prælongis deſcendunt pediculis, oſſiculo intus duro, quod exigua carne contegitur; cuius nucleus cum leui quadam ac exigua amaritudine non ingratus. Colore autem fructus quidam rubent, alij nigricant; ſapore verò dulces.

2. Altera Ceraſus cortice, magnis foliis, floribus candidis priorem refert; ſed humilior eſt, nec in tantam vt illa altitudinem excreſcit: caudices etiam minus craſſi: Ceraſum autem maius, carnoſius, plus ſucci habet; quod & dulce, & colore vel rubens, vna tamen parte albidiore; vel nigrum. oſſiculum huius & nucleus, veluti ſuperioris.

3. Tertia Ceraſus etiam quàm priores humilior ac tenerior eſt: caudices tenuiores: cortex aſperior, non minus tamen obſequioſus: folia ſimilia quidem, ſed minora: flores haud diſſimiles; at fructus, hoc eſt, Ceraſum rotundius, carnoſius, plus ſucci habens, ſapore vinoſo acidulum: colore ſimiliter aut rubens aut nigricans; quoddam verò & quaſi albidum, quod rarius eſt. Eſt autem in hoc, & nonnulla varietas alia. quæ etenim citra inſitionem naſcuntur Ceraſi, aut in alias eiuſdem generis inſitæ, magna admodum Ceraſa frequenter ex breuibus pediculis dependentia gignunt; quæ ſubinde adeò magna ſunt, vt XVI. vel etiam plura ſuorũ oſſiculorum pendeant: Earum verò quæ in ſylueſtrem ſiue priorem Ceraſum (quod ſæpè fit) inſeruntur, Ceraſa minora ſunt, & longioribus hærent pediculis; citius autem maturitatem hæc aſſequuntur; oſſicula verò iſtorum minora ſunt quàm ſuperiorum.

Præbent autem & hæ omnes Ceraſi gummi, è corticibus aliqua parte vulneratis; quod ex luteo colore palleſcit, & tandem durum redditur.

4. Quarta, quæ quidem Chamęceraſus, humilis eſt, non arbor, ſed exigua fruticoſa ac ramoſa ſtirps, ſubinde cubitalem altitudinem non excedens: foliola cum aliarum forma conueniunt, ſed omnino exigua ſunt: fructus verò etiam paruuli, aliiſque perſimiles.

5. Præter has verò Ceraſos & alterius cuiuſdam iconem Matthiolus exhibet, cuius Ceraſa complura racematim inſtar vuæ ſimul cohærent, quam & idcircò Racemoſum appellat, & ſibi Verona à Franciſco Calzolario miſſam refert.

Ceraſus

Ceraſus prior natura ſua ſylueſtris in ſyluis, ſecus agrorum margines, aliiſque incultis frequentius, quàm alibi gignitur. 1.

Duæ ſuccedentes hortenſes ſunt. 2. 3.

Chamæceraſus in Bohemia, Morauia, Auſtria iuxta ſemitas, ac vias non raró reperitur: &, vt Matthiolus, in Tridentino ſolo. 4.

Aprili menſe Ceraſi florent. In fructu præbendo, quædam præcociores, aliæ ſeriores. Rubra autem Ceraſa ſemper ſui generis nigra præcedunt. Prima autem ſylueſtria ſunt Ceraſa, quæ Iunio maturantur: ſuccedunt circa Iulij Calendas Amarenæ, præſertim in ſylueſtrem Ceraſum inſitæ, nam aliæ ſunt tardiores: tardiſſima ſunt ſecundi generis Ceraſa, quæ & hortenſia ac dulcia.

Arbor Græcis κέρασος: Latinis ſimiliter Ceraſus eſt: Germanis Kirſchenbaum: Belgis Kerſenboom/ & Crieckenboom: Gallis *Ceriſier*.

At fructus κεράσια & κεράσα à Græcis appellantur: & Latinis ſimiliter Ceraſa: Germanis Kirſchen & Chirſchen: Belgis Kerſen & Criecken: Italis *Ceregie*: Gallis *Ceriſes*: Hiſpanis *Cerezas*: Bohemis Wiſſne.

Prioris generis Ceraſa vulgò cleyn kerſen/ id eſt, parua Ceraſa, quia cæteris minora, dicuntur: item & wilde kerſen: Germani wilder Chirſchen/ hoc eſt, ſylueſtria Ceraſa, ſunt enim ſylueſtris Ceraſi fructus: eadem & præcocia ſunt, prius ſiquidē quàm reliqua maturitatē conſequũtur. 1.

Secūdi generis vulgò Hiſpanica cognominātur Ceraſa. fieri autem poteſt, vt hæc ſint Luſitana à Plinio dicta; quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. 2.

Amarenas tertiæ Ceraſi fructus, poſterior ætas nuncupat, vel etiam Merendas: Italorum plerique *Maraſche & Amerine*: alij *Marchiane*, vel *Duracine*: Germani Amarellen: & quæ nigra ſunt Weichßlen/ weinſtell: Brabanti Criecken: alibi in Belgio etiam kerſen. Plinius lib. XV. cap. XXV. Duracinis principatum tribuit; quæ Campania, Pliniana, ait, appellat. Ad hoc verò genus referenda videntur Cæciliana rotunda, neq; enim ex Ceraſis alia his rotundiora: item & nigerrima Actia nominata, quædam ſiquidem & horum nigra ſunt. quæ reſiccari ac diutinè conſeruari queunt. 3.

Inter Ceraſia autem optima ſunt acidula, Amarena dicta: Dulcia illa parua ſylueſtria ſiue præcocia deterrima, mali ſunt ſucci, citiſſimè corrumpuntur, & malos ingenerant humores. vnde non ſolum facilè lumbrici, ſed & moleſtæ ac ſubinde peſtilentes febres gignuntur. Atq; idcirco in bene inſtitutis Rebuſpublicis, ne in forum veneant peſtilentiæ temporibus, diligenter cauetur.

Luſitanica ſiue Hiſpanica Ceraſa, facultatibus his vicina ſunt, minus tamen promptè corrumpuntur, & frigidiora ſunt, nec tamen boni ſucci.

Amarena verò, quæ quidem rubent, melioris ſunt ſucci, ſed aquei, frigidi, ac humidi: ſitim ſedant: æſtuanti ventriculo proſunt: febricitantibus vtilia: facilè deſcendunt, & aluum lubricam reddunt: nutrimenti verò nihil exhibent. At nigra huius generis ſicciora ſunt, & nonnihil quoque adſtringunt. hæc reſiccata ſiue paſſa, Prunorum inſtar ori ac ventriculo grata ſunt, & aluum laxiorem cohibent.

Ceraſorum gummi cum vino diluto ſumptum, fertur adiuuare calculoſos: prodeſſe autem poteſt vias lubricando, & humores, ſi qui acres ſunt, contemperando: tuſſi veteri & hoc modo medetur: Addit Dioſcorides bonum colorem, oculorum claritatem, & ciborum appetentiam facere.

De Moro. CAP. XVIII.

PROCERA arbor Morus eſt, nec minus ramoſa. caudex eius non raró craſſus: cortex ſcaber, radicis verò luteus: folia lata & acuminata, duriuſcula, & ſecundum margines ſerrata. pro floribus iuli ſunt virentes, lanuginoſi. fructus oblongus, ex granis coaceruatus, Moro in Rubo naſcenti ſimilis, ſed craſſior, longior, ac omnino maior, initiò virens, maturitate nigricans, ſucco tamen, quo redundat, rubens. radix in multas ſpargitur propagines.

In hortis ſeritur ac plantatur Morus: calida & ſicca loca deſiderat, ac lætum ſolum: in humido deterior redditur, & pauciora Mora adfert. Seritur Morus commodè talea ſiue ſurculo: Inſeri verò aut inoculari etiam poteſt in nonnullas arbores: In Populum albam inſita móra fert candida: vt quidem Beritius in Geoponicis refert.

Inter vrbanas arbores nouiſſimè Morus germen emittit, nec prius quàm frigore ſoluto, Maio menſe: Arborem idcirco ſapientiſſimam, eam Veterum nonnulli appellarunt.

Auguſto menſe matura mora leguntur. Hegeſander apud Athenæum, ſuis temporibus intra viginti annorum ſpatium Moros fructum non tuliſſe affirmat, atque tantam Podagræ peſtem omnes inuaſiſſe, vt non viri ſolùm, ſed pueri, puellæ eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent.

Morus. Morus candida.

Μορέα autem & συκαμινέα vel συκάμινος arbor Græcis: Latinis Morus eſt: Officinis Morus Celſi: Germanis Maulberbaum: Belgis Moerbeſie boom: Gallis *Meurier*.

Μόρον & συκάμινον fructus nominatur: Latinis Morum : Officinis Morum Celſi: Germanis Maulbeer: Belgis Moerbeſie: Italis *Moro*: Gallis *Meure*: Hiſpanis *Moras*, & *Mores*: Bohemis Moruſſe.

At Mora ante maturitatem collecta refrigerant & reſiccant ordine propemodum tertio, & valenter adſtringunt: reſiccata ad cœliacos & dyſentericos affectus vtilia ſunt. admiſcetur puluis obſoniis, vel cum vino & aqua bibitur. Sanguinis fluores, & ſuperfluentes menſes eadem reprimunt: ad oris & faucium inflammationes conducunt : tum & ad aliarum partium inflammationes incipientes idonea.

Matura ac recentia Mora frigida ſimiliter ſunt, & humore vinoſi ſaporis copioſo redundant, qui nonnihil reſiccantis eſt facultatis, & adſtrictionis haud expers eſt: atque idcircò quoque ad ſtomatica medicamenta, qui oris tonſillarumque inflammationibus adhibentur, vtilis & perquàm commodus.

In cibo hæc mora ſumpta, ac ante alios ingeſta, citiſſimè per inteſtina ſubſtantiæ ſuæ humiditate ac lubricitate deſcendunt, & aliis cibis ductu ſuo viam, vt Galenus ait, ſtruunt: aduerſus ſitim conducunt: appetentiam calore languentem excitant: ventriculo non aduerſantur; parciſſimè autem corpus alunt. Secundo autem loco, aut poſt cibos aſſumpta, citò quoque vnà cum cibis corrumpuntur: Tametſi enim fugacibus ſint innocentiores, corrumpuntur tamen ac vitiantur, niſi celeriter deſcendant.

Cortex radicis Mori amarus, calidus, ac ſiccus eſt, & expurgandi facultatem obtinet. Decoctum huius iocinoris ac lienis obſtructiones aperit: aluum mouet, & latos lumbricos expellit. Idem cortex in aceto maceratus dentium dolores ſedat. præſtat hoc ipſum foliorum & corticis decoctum, Dioſ. ait. Qui & circa meſſis tempus ex Mori inciſa radice ſuccum promanare tradit, quem poſtridie ſit concretum inueniri, atque hunc aduerſus dentium dolorem efficacem, phyma diſcutere, & ventrem purgare. In foliis autem ac primis germinibus huius arboris, mediam quandam eſſe Galenus ait adſtringentis ac expurgantis facultatem.

Vermes ſericum præbentes. Foliis verò nutriuntur ac ſuſtinentur vermes illi qui ſericum nent ac præbent: Ex Erucarum

rum ſunt hi genere, ſerico confecto in Aurelias tranſeunt: inde in Papiliones vertũtur, veluti & aliæ omnes Erucæ. Papiliones iſti corpore graues, exiguas pro ratione corporis habent alas, proinde non auolant, ſed generationi intenti citò pereunt: mas quidem coitu, fœmina vbi oua excluſerit.

De Sycomoro. CAP. XIX.

Sycomorus.

SYCOMORVS non exiguæ proceritatis arbor eſt, Moro magnitudine & aſpectu proxima: folio verò & ipſum referens. fructum verò fert magnitudine & figura Ficus, ſucco & ſapore Caprifici perſimilem, verùm dulciorem, & interioribus granis carentem. qui non ex tenerioribus ramulis prodit, ſed ex caudice & maioribus vetuſtiſque ramis fœcundiſſimo prouentu erumpit. multo autem lacteo ſucco hæc arbor turget, qui vulnerata parte aliqua mox effluit.

Naſcitur, vt Dioſcorides ſcribit, plurimum in Caria, Rhodo, locisque non multi Tritici feracibus, in quibus iuuamentum adfert, & pro pane frumentoq; ſufficit, cùm annonæ premit penuria. Galenus Sycomori plantam in Alexandria Ægypti, vnà cum fructu Ficui albæ aſſimilem, ſe vidiſſe ſcribit. Huius ramum cum fructu ac foliis olim ad me miſit magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus patritius Patauinus.

Ternos quaternosque fructus anno vno fundit, & ſi ferreis vnguibus ſcalpatur, etiam frequentiores.

Huic arbori *συκομόρῳ* à Ficu & Moro nomen eſt: Cornelius Celſus inuerſo nomine Moroſycon appellat: Ægyptij noſtro tempore Ficum Pharaonis, teſte Bellonio: Dicitur verò & *συκὴ ἀιγυπτία*, ſiue Ficus Ægyptia: item & *συκάμινος ἀιγυπτία*, id eſt, Morus Ægyptia.

Fructus verò *συκόμορον* quoque appellatur, & ab Italis *Sycomoro*, & *fico d'Egitto.*

Sycomori autem fructus, vt Galenus ait, nullam habet acrimoniam; exiguæ dulcedinis particeps; eſtque facultate vt Mora humidior quodammodo ac frigidior.

Vtilis, inquit Dioſcorides, aluo, ſed *ἄτροφος*, hoc eſt, nullius alimẽti, & vẽtriculo moleſtus.

Eximitur verò ex arboris cortice lachryma primo Vere prius quàm fructus ferat, quæ ſpongia aut vellere excepta ſiccatur; in paſtillos cogitur; ac fictili reponitur. Facultatem hæc habet mollientem, vulnerum conglutinatricem, & crudorum reſolutricem: Bibitur verò & illinitur contra ſerpentium morſus, lienis durities, ſtomachi cum refrigeratione dolores. Celerrimè autem hic ſuccus teredinem ſentit.

De Ficu. CAP. XX.

FICVS non omninò recto aſſurgit caudice, nec omninò læui cortice, ſed aſperiuſculo contegitur. materies ligni alba, fungoſa; tenellorum verò ramulorum mollis etiam ac medulloſa. Folia ampla in quinque partes, eminentibus totidem angulis, diſſecta, veluti Vitis; ſed maiora, duriora, aſperiora, ac nigriora. fructus, nullo apparente prius flore aut iulo, alióve quod floris vicem ſupplere queat, iuxta pediculorum, quibus folia adhærẽt, annexum erumpunt, & quidem particulatim; initio admodum paruuli, ſucceſſu temporis maiores; forma turbinata vt Pyri, nonnulli tamen longiores, alij verò breuiores ac magis ſeſſiles; colore vel albidi, vel ſubrubentes, vel ex cæruleo ſaturato purpurei; pulpa interiore molli, ſuaui, ac prædulci, granis compluribus referta. Ex Ficus autem cortice, foliorum pediculis, immaturis ficubus vulneratis liquor fluit lacti ſimilis, ſed acris & amarus. 1.

Ficus.

Ficus Pumila.

In Græcia, Italia, Hiſpania, aliiſq; regionibus perinde calidis, ac Solis radiis expoſitis frequentes Ficus ſunt: In Germania ac Belgio creſcunt quidem, ſed rarò ad perfectionem fructus perueniunt, niſi vel diligenti cura adhibita, vel hyems admodum clemens, æſtasque feruida fuerit.

Germina cum foliis Maio menſe in Germania erumpunt, atque his in longitudinem proficientibus multiplicantur & folia & Ficuum rudimenta; quorum priores Septembri ad maturitatem perueniunt, ſi æſtas fuerit calida: In Italia verò ac Hiſpania etiam citius ac prius: poſterius verò enatę Ficus, ſi per hyemem non deciderint, altero anno mox adueniente æſtate perficiuntur.

Arbor Ficus Græcis συκὴ dicitur, & à nonnullis ad differentiam Caprifici συκὴ ἥμερος: Latinis Ficus, & Ficus ſatiua, ſiue Vrbana: Germanis Feigenbaum: Belgis Vygheboom: Gallis *Figuier*: Italis *Fico*: Hiſpanis *Higuera*.

At fructus σῦκον Græcis: Latinis verò etiam Ficus; & qui nondum maturus eſt, ὄλυνθος: Latinis Groſſus: qui verò reſiccatus ſiue paſſus, Græcè ἰσχὰς, Latinis Carica dicitur: Germanis Feygen: Belgis Vyghen: Gallis *Figues*: Italis *Fichi*: Hiſpanis *Higos*: Bohemis Fijk. Semina quæ in ipſis Ficubus κεγχραμίδες, Cechramides Galenus appellat.

2. Inter vrbanas Ficus & humilis quoque ac parua quędam eſt ſeſquicubitalis altitudinis, foliis & fructu priori aſſimilis. Pumilam hanc Ficum recentior ætas rectè appellat.

3. Eſt verò & ſylueſtris quædam ſpecies, cuius fructus ad maturitatem peruenit nunquam: Theophraſto ἐρινεὸς: Plinio Caprificus appellatur. fructus ὀλύνθοι quoque nominantur; &, vt Dioſcorides, ἐρινεοί.

Virides autem recentes ac maturæ Ficus reliquis fugacibus in cibo præferuntur, alimenti quoque amplius quàm cæteri præbent, ſed non omninò optimi ſucci. Superfluam verò & quandam excrementitiam humiditatem coniunctam habent, propter quam & flatibus ventrem implerent, niſi citò deſcenderent, & facilè per ventrem permearent; huius etenim beneficio nec flatus vel permanent vel dolorifici ſunt: Proſunt verò & eædem Ficus nephriticis, nam vias laxant, lubricant, aperiunt, & nonnihil quoque abſtergunt: vnde poſt earum eſum arenulas ſubinde multas excerni contingit.

Siccæ

Siccæ autem Ficus, ſiue Caricæ, mediocriter excalfaciunt, nutriunt quoque, & alimenti non exiguum conferunt, ſed tamen non probum ſanguinem gignunt: quamobrem & offenduntur qui iis largius veſcuntur, & copia pediculorum ipſis prouenit: Aluum verò & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant; præſertim ante alios cibos præſumptæ. Aſperæ arteriæ, pectori, pulmoni, renibus, ac veſicæ vtiles ſunt, nec muliebri vtero incommodæ: attenuandi ſiquidem, leniendi, concoquendi, ac maturandi facultatem obtinent. Quæ pectori inhærent concoquunt, maturant, & expurgant, præſertim cum Hyſſopi aut conſimilis herbæ decocto: ventri, tuſſi, ac diuturnis pectoris ac pulmonis vitiis hoc modo auxiliantur. renes expurgant, & ab arenulis liberant: veſicæ dolores mitigant: grauidæ ſi Ficubus aliquot ante partum diebus veſcuntur facilius pariunt: exanthemata ſiue papulas præterea, & ſudores Ficus etiam, vt Dioſcorides ait, prouocant. Tumores vel concoquunt vel diſcutiunt; ad concoquendum Triticea farina; ad digerendum Hordeacea admixta, Galeno auctore, conferunt.

Decoctum Ficuum oris ac faucium tumores & abſceſſus citò facileq; ad ſuppurationem perducit, ſæpius in ore detentum aut gargarizatum.

Lacteus autem Fici arboris liquor & ſuccus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & myrmecias eiicit: verùm & purgare poteſt: auctor Galenus. Coaguli modo, Dioſ. ait, lac coagulat, concretumque vt acetum diſſoluit. Menſtrua cum oui luteo aut Tyrrhenica cera appoſitus cit: podagricorum cataplaſmatis cum farina Fœnigræci & aceto vtilis. lepras, lichenas, diſcolorem à Sole cutem, alphos, ſcabies, ichoras cum polenta expurgat. Inſtillatum plagæ percuſſis à ſcorpione, venenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur. dentium doloribus lana exceptus prodeſt, & cauitati eorum inditus. myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

De Ficu Indica. CAP. XXI.

Ficus Indica.

Ficus Indicæ fructus & flos.

INDICA hæc Ficus appellata arboris ſpecie abſque caudice & ramis adoleſcere videtur, tota enim nihil aliud quàm ex foliis folia apparet; folium ſiquidem in terram depactum mox radices agit, & alia ex ſe promit, à quibus & aliis prodeuntibus ſuccedunt rurſus & alia, donec ad arboris altitudinem peruenerint, effuſis interim & veluti ramis, ab vno nempe ſubinde

inde duobus aut tribus foliis enatis. nonnunquam tamen caudicé facit; tunc videlicet quando non ex folio enata, ſed ex ſemine ſata fuerit. Oblonga autem Ficus Indicæ lataq; ſunt folia, & pollice non rarò craſſiora, è quibus albidæ, tenues, oblongæ, acutæq; prominent ſpinæ (rarò vbſque his prouenit.) in extremis autem foliis primùm flores erumpunt oblongi; deinde fructus ſubſequuntur Ficubus turbinata forma quodammodo ſimiles, nec minores; colore è viridi purpureo, interiore pulpa ſuccoſa rubicunda, ſanguineoque colore manus veluti Mora inficiente, quorum faſtigium folioſa quædam inſtar coronæ ambiunt; veluti oſtendit icon, quam magnifico viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino acceptam ferimus.

Ex India in Italiam aliasq; prouincias illata fertur: In Germaniæ ac Belgij hortis hanc quandoque reperiri contingit, ſed haudquaquam fructum proferentem: quem Italia tamen quandoque videt; Hiſpania autem frequentiùs.

Opuntia. Exiſtimatur autem hæc eſſe Opuntia à Plinio dicta herba, de qua lib. XXI. cap. XVII. ſic habet: Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis: mirumq; è folio eius radicem fieri, ac ſic eam naſci. Opuns autem ciuitas Phocidi in Græcia vicina, vt Pauſanias, Strabo, & Plinius teſtantur. Vulgò autem hęc ſtirps Ficus Indica nominatur: ab Indis verò Tune.

Ficus Indica Theophraſti. Deſcribitur autem alia quædam pro Ficu Indica à Theophraſto lib. IIII. quam Plinius lib. XII. cap. V. iiſdem ferè verbis, ſed Latinè redditis, eleganter exprimit: Ficus, ait, ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo ſpatio infigantur, nouamque ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſyluoſa multitudine, vaſto matris corpore, vt LX. p. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Rarusque eſt, nec Fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maximè amnem.

De Caſtanea. CAP. XXII.

Caſtanea.

Caſtanea Equina.

ADMODVM magna & procera arbor Caſtanea eſt: ramos extendit plurimos: caudex craſſus, qui aliquando tantæ amplitudinis viſus, vt à tribus hominibus vix complecti potuerit:

fuerit: ligni materia ſolida ac durabilis: folia magna, aſpera, rugoſa, ambitu inciſa, ſingularibus Nucis iuglandis foliis maiora: tenues, oblongi, virideſq; iuli: fructus calyce concluditur rotundo, aſpero, & echini modo ſpinoſo, qui ſponte dehiſcens maturum fructum ſiue nucem demittit: Nux non rotunda, ſed compreſſior ab vno latere, plana, & ſuperiore parte acuminata: cute contegitur dura, lenta, & admodum lęui, obſcuri punicei coloris: caro ſiue interior nuclei ſubſtantia dura ac alba, tenuiq; membrana velatur, quæ cuti ſubeſt.

Montibus & opacis gaudent: deſcendunt verò quandoque & ad plana: ſolum amant molle ac nigrum. Quibuſdam verò in locis ac regionibus maiores ac mitiores: aliis verò minores gignuntur.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt, ſed nuces ſerius, ac Autumno demum perficiūtur.

Caſtanearum autem arbor Græcis pariter ac Latinis cum fructu nomen habet cõmune: Germani Keſtenbaum / & Kaſtanibaum: Belgæ Caſtaniboom: Galli *Caſtaignier*: Angli Cheſtnutztree vocant.

Nux autem Græcis *κάςανον*: à nonnullis *Διὸς βάλανος, σαρδιάνα βάλανος, λόπιμα* aut *κας άνιον* appellatur: Latinis Caſtanea, Iouis glans, Sardiana glans: Germanis Keſten: Belgis Caſtanien: Italis *Caſtagne*: Gallis *Chaſtaigne*: Hiſpanis *Morones*, *Caſtanas*: Anglis Cheſtnutz: Bohemis Kaſſtan: Quæ autem maiores Italis *Marroni*: Gallis atq; Belgarũ nonnullis *Marons* vocãtur.

Eſt verò præter hanc & alia quædam Caſtanea, arbor procera quoque & magna, cuius folia in quinque ſegmenta diuiſa Pentaphylli referunt, ſed maiora & ad Ricini quodammodo accedentia. clauduntur & huius nuces duris ac ſpinoſis echinis, quæ craſſiores, & quam vulgares Caſtaneæ rotundiores ſunt. 2.

Hæc Italiæ peregrina, in Orientis regionibus gignitur. Equina autem Caſtanea idcircò nominatur, quod anheloſis & tuſſientibus equis auxilietur. *Caſtanea equina.*

At vulgares noſtræ Caſtaneæ admodum reſiccant, & ſimul adſtringendi facultatis participes; in calido verò ac frigido temperatæ videntur; habent tamen & flatulentum quiddam, atque propter hoc, niſi prius cute vulnerata, cum ſtrepitu repentè, dum ab igne coquuntur, exiliunt.

Inter omnes glandes, Galenus ait, principatum Caſtaneæ tenent, ſolæq; ſylueſtrium fructuum alimentum memorabile corpori præbent. Tardè autem admodum deſcendunt, difficulter concoquuntur, & craſſum humorem adferunt, flatuſque ingenerant; ventrem verò etiam ſiſtunt, præſertim crudæ.

Coctæ Caſtaneæ minus difficulter conficiuntur, facilius deſcendunt, flatulenti minus habent; ventrem tamen & adſtringunt.

Ex Caſtaneis crudis arefactis, & in farinam deinde redactis, panem coqui poſſe, ſunt qui affirment; verum hunc ſiccum & friabilem admodum eſſe oporteret; difficulter concoqui; & tardè admodum deſcendere: Auxiliaris autem talis eſſe poſſet cœliacis & dyſentericis.

De Nuce Iuglande. CAP. XXIII.

PRÆGRANDIS arbor hæc Nux eſt, craſſo ac procero caudice: cortice cineritio colore ſubuirente, & frequenter rimoſo: ramis in amplitudinem ſeſe diffundentibus: foliis ex quinis ſeniſve ad vnã coſtã Fraxini modo cohærentibus, vnoq; eminente; quæ latiora lõgioraque ſunt quàm ſingularia Fraxini, læuia item & odore graueolentia. Iuli nuces præcedunt, quæ iuxta foliorum pediculos binæ aut ternæ prodeunt, per initia cum tenellę ſuaueolentes, herbaceo ac virente hæ conteguntur cortice; lignoſum putamen ſubeſt, in quo nucleus continetur, tenui velatus cuticula, quadripartito ferè diuiſus, intermedia lignoſa veluti membrana, cuius interior caro albida, dulcis, & ori grata eſt: recens quidem; arida enim oleoſum ac rancidum quid ſubinde contrahit.

In agris ſecus vias ac ſemitas, pingui ac reſtibili ſolo Nux proficit, & in hortis: lætis gaudet collibus: aquoſos non amat tractus.

Primo Vere folia ac vnà iuli erumpunt: Nuces Auguſto menſe leguntur.

Ipſa arbor *κάρυα* appellatur: Latinis Nucis nomen & arbori & fructui commune eſt: Germanis Nußbaum: Belgis Nooteboom / & Nootelaer: Gallis *Noiſier*: Hiſpanis *Nogueyra*: Anglis Walnut tree: Bohemis Wlaſſy woſech.

Nucem Græci *κάρυον* vocant, & *κάρυον βασιλικὸν*, id eſt, Nucem regiam: Dicitur verò & Nux Iuglans, quaſi Iouis glans, aut iuuans glans: & à quibuſdam Perſica nux: Germanis Welſchnuß & Baumnuß: Brabantis Ookernoten / Walſche noten: Italis *Noci*: Gallis *Noix*: Hiſpanis *Nuezes* & *Nous*: Anglis Walnut: Bohemis Wlaſſy wořech.

Nucũ autẽ adhuc virentiũ recentes nuclei ori quidem grati ſunt, frigidi exiguũ habẽt, humidi verò imperfectè cõcocti nõ parũ. Difficulter cõcoquuntur, parùm alũt, ægrè deſcẽdunt.

Aridæ

Nux iuglans.

Aridæ nuces excalfaciunt & reſiccant, & magis quæ oleoſæ ac rancidę factæ ſunt: ventriculo hæ valdè inutiles, & præter quòd difficulter cõcoquantur, bilem etiam adaugent; capitis item dolorem adferunt, & tuſſientibus ac pectori nocent. Cum Carycis autem & Ruta præſumptę, lethalibus venenis aduerſari feruntur: & latos lumbricos largius eſitatæ pellere. Cum Cepa, ſale, & melle canis hominiſq; morſui impoſita conueniunt. Commanducatæ verò ac impoſitæ gangrænas, carbunculos, ægilopas, & alopecias celeriter, vt Dioſ. refert, ſanãt. Efficaciter & hoc prętat oleũ ex ipſis expreſſum, quod tenuium eſt partium, digerens ac excalfaciens.

Nuces integrę, priuſquam lignoſum induruerit putamen, decerptæ, ac cum ſacharo aut melle conditę, ori ac palato gratę ſunt, aromaticum quid reſipiunt, & propter exterioris corticis adſtringendi potentiam, ventriculum etiam roborant; non tamen vt alimentum, ſed vt medicamentum aſſumptæ.

Exterior Nucum virens cortex adſtringendi eximiam vim obtinet. ſtomaticũ medicamentum ex eius ſucco cõponere Galenus inuenit ac docuit, ad omnes oris inflãmationes vtiliſſimũ.

Folia & prima germina aliquid adſtrictionis, eodem auctore, poſſident; excellit tamen in ipſis ſicca calidaq; temperatura. Ad balnea, corporisque lotiones quidam recentiorum hæc adhibent, in quibus & digerendi, & ſudores mouendi vim exercent.

Nux auellana ſiue Corylus.

De Nuce auellana, ſiue Corylo.

CAP. XXIIII.

CORYLVS craſſis ſæpenumero caudicibus aut robuſtis fruticat ſtolonibus, qui hominis ſtaturam frequenter multùm ſuperant, & in ramos ſparguntur enodes, lentos, ac obſequioſos. folia lata ſunt, maiora rugoſioraque quàm Alni, marginibus ſerratim inciſa, colore virẽtia, auerſa parte albidiora: cortex tenuis eſt: radix craſſa, alta, & robuſta: oblongi tenues compactiq; iuli pro floribus dependent: nuces Iuglandibus multò minores calyci inhærent calloſo, herbacei coloris, extremis partibus fimbriatis, Roſarum alabaſtra propemodúm referentibus. putamen læue & lignoſum eſt. interior nucleus carne conſtat albida, dura ſolidaq;, tenuis quem contegit membranula, quandoque rubicunda, ſæpius candicans, ſapore non ingratus.

Coryli frequenter in ſyluis ac in vliginoſis incultis proueniunt: ſeruntur & in hortis, quarum nuces meliores ſapidioresque, nucleo foris plerumque rubent.

Iuli primo quoque tempore erumpũt, nondum ſoluta hyeme, qui Martio aut Aprili ſuccedentibus foliis defluunt: Auguſto menſe maturæ carpuntur Nuces.

Frutex Latinis Corylus dicitur: Græcis verò

κάρυα

κάρυα ποντικὰ, id eſt, Nux Pontica: Germanis Haſelſtrauck: Belgis Haſeleer.

Nux *κάρυον ποντικὸν*, & *λεπτοκάρυον*; id eſt, Nux Pontica, tenuis Nux, parua Nux: Nominatur verò & Nux Prænestina, Nux Heracleotica, & vulgò Nux auellana, quo nomine etiã Officinis innotuit: Germanis Haſelnuß: Belgis Haſelnoten: Italis *Nocciuole, Auellane, Nocelle*: Gallis *Noiſettes*, & *Noiſelles*: Hiſpanis *Auellanas* Bohemis Lyſkowy woꝛech.

Quę autem harum cute rubent ſatiuę ac vrbanæ Auellanæ habentur, ac legitimæ Ponticæ: Germanis Rhurnuß & Rotnuß: Belgis Roode Haſelnoten dictæ.

Alię verò albidę, ſylueſtres iudicantur.

Auellanæ autem nuces recentes nondumque reſiccatæ, humiditatis quoque excrementitiæ nonnihil in ſe continent, cuius occaſione flatulentæ ſunt. Concoctioni verò non modò recentes, ſed & aridæ admodum rebelles ſunt, eſſentiæ ſiquidem ſunt terreſtris & frigidæ, & denſioris ſolidiorisque ſubſtantiæ, qua de cauſa & difficulter admodum deſcendunt: ventriculo quoque idcircò moleſtæ ipſum aggrauant.

Succus autem ex his, veluti ex Amygdalis, lacteus extractus valenter aluum adſtringit, atque cœliacis & dyſentericis hac ratione prodeſſe poteſt.

Iuli frigidi ac ſicci, & ſimiliter adſtringentes: ventris quoque fluxiones ſiſtunt.

De Piſtaciis. CAP. XXV.

Piſtaciorum arbuſtum.

Piſtacij ramulus cum fructu & corniculis.

ARBOR Piſtacia ferens Terebintho ſimilis eſt. Folia huius quàm Lentiſci maiora, ſed eodem modo compoſita, ſimilique ordine diſpoſita ac digeſta; colore e viridi in luteum langueſcente. Fructus ſiue nuces racematim ex ſuis pediculis dependent, conorum Pini nucibus ſiue ſtrobylis maiores, Amygdalis verò multò minores; exterius horum corium tenue ac virens eſt; putamen ligneum fragile & albicans; nucleus pulpa viret, ſapore ſubamaro dulcis, ori gratus, nonnihilque odoratus.

In Perſia, Arabia, Syria, tum & apud Indos Piſtacia naſcuntur: Iam verò & Italiæ indigena facta ſunt: Venetiis enim, & Neapoli, ac alibi proueniunt.

Nucem autem hanc Græci *πιςάκιον* vocitant; apud Athenæum, Nicander Colophonius in Theriacis *ψιττάκιον* nominat:

Ψιττάκι' ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλέοισιν ὁμοῖα.

Poſidonius Βιςάκιον: alij Φιςάκιον: Latini voces ſeruantes & Piſtacion, Biſtacion, aut Phiſtacion dixerunt: Officinæ Fiſtici: Hiſpanis *Alhocigos*, & *Fiſticos*: Italis *Piſtacchi*.

Terebinthus Indica. Theophraſtus lib. IIII. De ſtirpium hiſtoria Piſtaciorum arborem ſub Terebinthi apud Indos naſcentis nomine deſcripſiſſe videtur: In India ſiquidem Terebinthum eſſe tradit, aut Terebintho ſimilem, quæ folio, ramis, ac reliquis Terebinthum æmuletur, ſed fructu differens ſit, quem Amygdalis ſimilem facit. Et hanc in Bactris eſſe, & fructus Amygdalis etiam ſuauitate præſtantiores.

Piſtaciorum autem nuclei non rarò veluti ſtrobylôn eduntur: temperati calidi ac humidi ſunt: concoquuntur non ita facilè, ſed multò quàm nuces faciliùs: ſucci ſunt boni, aliquantulum tamen craſſi; alimenti corporibus conferunt non exiguum: extenuata reficiunt: vires reparant: phthiſicis ac tabidis proſunt: cruda pulmoni aut pectori inhærentia concoquunt, maturant & expurgant: iecur ab obſtructionibus liberant: nephriticis quoque auxiliantur. renes etiam ab arenulis & calculis liberant; dolores eorum mulcent; vlcera leniunt: ſemen & libidinem augent.

De Nuce veſicaria. CAP. XXVI.

Nux veſicaria.

HVMILIS arbor Nux veſicaria eſt, non rarò emiſſis aliquot à radice virgis fruticans: ligni materia albida & perquam dura ac ſolida eſt: cortice è viridi inalbicat: folia ex quinis ferè particularibus cohærent, per ambitus inciſa, Sambuci æmula, ſed minora, dilutius virentia, nec graueolentia: flores candidi racematim ex tenuibus pediculis dependent: folliculi ſuccedunt veſicarum inſtar, in quibus crebrò duæ, quandoq; vna tantummodo nux parua, Auellana minor, ſed quàm Cicer Arietinũ maior, putamine lignoſo ac ſubruffo, pulpa interiore vireſcente, ſapore initiò dulci, ſed tandem nauſeoſo.

Loca amat inculta, neglecta, ſyluas, dumos, & ſepimenta.

In Italia, Germania, Gallia, & alibi gignitur.

Flores Maius menſis; nuces præbet Auguſtus ac September.

Coulcoul. Vulgò Germanorum **Pimpernuß**/ hoc eſt Belgis **Pimpernoten**: Gallis *Nez coupez*: nonnullis Piſtacium Germanicum: aliis Arbor vitis: Nucis veſicarię appellatio nobis præ cæteris placuit. Matthiolus in Epiſtolis ſuis Coulcoul & Hebulben Turcorum cum hac conuenire ſentit. Gulielmus Quacelbenus Coulcoul à quibuſdã Conſtantinopoli in delitiis haberi affirmat, pręſertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Vetus autem nomen hęc ſtirps non habet, niſi ſit Staphylodendron Plinij, pro quo à recentioribus habetur. Meminit verò huius Plinius lib. XVI. cap. XVI.

Staphylodendron. Eſt & trans Alpes, inquit, arbor, ſimillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodendron: fert ſiliquas, & in iis nucleos ſapore nucis Auellanæ.

Cæterùm nuces iſtæ humidæ ſunt, ſuperfluoq; crudo humore redundant: atque idcirco & facilè nauſeam excitant, & ventriculum perturbant, vtpotè quę adſtrictionis obtineant nihil: atq; idcirco edules non habentur. Vſum verò in medicamẽtis nec vllũ habent cõpertum.

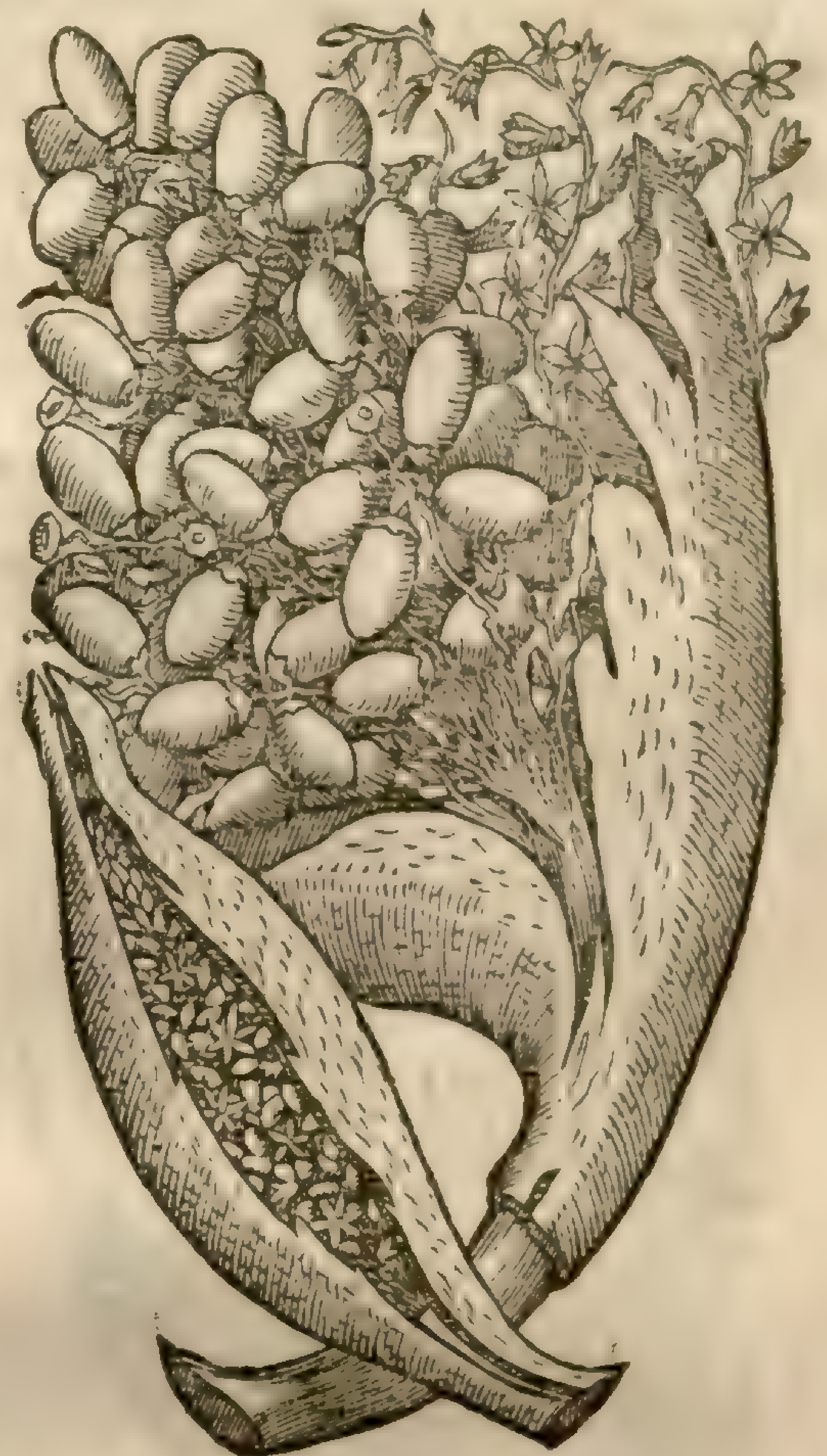
De Palma. CAP. XXVII.

PALMA procera admodum eſt arbor, caudice craſſo & ſquamoſo, ramos faſtigio tantummodo promit, & quidem numeroſos ac folioſos; foliis veſtitos oblõgis quaſi veluti Iridis. flores inuolucro quodam includuntur, quod inter ramos exit; quo tandem dehiſcente ac ſeſe pandente, albidi prodeunt, ex breuibus ac tenuibus pediculis, virgulis quibuſdam adhærentes;

Palma.

Palmarum fructus & flores cum Elate.

hærentes; ſuccedunt ab iiſdem virgulis dependentes Palmulæ, forma tereti ac oblonga, dulces, & quandoque cum leui quadam auſteritate, colore ſubruffæ; oſſiculo intus duro ac oblongo; quod pro nucleo ac ſemine eſt.

In Africa ac Ægypto Palmæ frequentes ſunt: earum autem quæ in Palęſtina Syriæ præſtantiores Palmulæ ſunt: iudice Galeno.

Autumno Palmulæ matureſcunt, atque tunc decerptæ in Sole ſiccantur, vt commodius & transferri & conſeruari queant.

Arbor Φοίνιξ Græcis dicitur: Latinis Palma.

Fructus Βάλανος φοινίκων, id eſt, glans Palmarum, & vna dictione φοινικοβάλανος: Latinis Palmula: Officinis Dactylus: Germanis Dattelen: Belgis Dadelen: Italis *Dattoli:* Gallis *Dattes*: Hiſpanis *Tamaras* & *Dattiles:* Bohemis Daktyle. Palmularum autem dulciores, quales Palęſtinæ καρυωταὶ appellantur.

Inuolucrum ſiue tegumentum florum ac Palmularum σπάθη, & à quibuſdam ἐλάτη nominatur: A nonnullis verò & ipſorum florum ac fructuum rudimentum inuolucro contentum ἐλάτη vocatur; ab aliis verò Βόρασσος.

At Palmulæ qualeſcumque tandem omnes concoctu difficiles ſunt, & capitis dolorem mouent: deteriores quidem ſiccæ & adſtringentes, vt Ægyptiæ: molles verò humidę & dulces, vt καρυωταὶ, innocentiores ſunt. Succus autem qui à Palmulis in corpore generatur craſſus omnino eſt, lentoris quoque quippiam obtinet. Celerrimè autem à talibus iecur obſtruitur, præſertim inflammatione aut ſcirro occupatum: lien quoque læditur ac offenditur. In regionibus frigidioribus enatę Palmulæ, vbi integrè matureſcere nequeunt, ſi frequentius edantur, crudis etiam humoribus corpus implent, & flatus gignunt.

Sicciores Palmulæ, vt Dioſcorides refert, ſanguinem excreantibus, ſtomachicis ac dyſentericis vtiles ſunt: cum Cotoneo & cerato œnanthino veſicæ medentur malis impoſitæ.

Caryotæ pulmonis & arteriæ aſperitatem leniunt.

Oſſiculorum ſiue nucleorum cinis adſtringendi, & ſimul emplaſticam facultatem habet: contra oculorum puſtulas, ſtaphylomata, palpebrarum defluuia cum nardo efficax eſt: cum

vino ὑδροσαρκώματα, in vlceribus carnis excreſcentias reprimit, atque vlcera ad cicatricem perducit.

Rami & folia adſtrictionem euidentem quoque obtinent, ſed præcipuè ipſa Elate, hoc eſt, florum inuolucrum: Proinde vbi adſtrictione opus eſt, his vti licet.

Extat compoſitio Diacalcitheos in lib. De medic. ſecundum genera, quæ cum Palmæ ramo, rudiculæ loco, mouenda eſt, nó alia de cauſa, quàm vt adſtrictionis aliquid inde accipiat.

De Chamærrhiphe. CAP. XXVIII.

Chamærrhiphes.

PALMÆ ſed humile genus Chamęrrhiphes à Theophraſto habetur. huic autem mox à radice germen quoddam erumpit cubitale, inferiore parte omnino craſſum, ſuperiore tenuius; à quo folia Palmę ſimilia, ſed minora ac breuiora; à latere verò & coma erumpit, cum floſculis racematim cohęrentibus. germé verò iſtud, prius quàm flores conſpicui ſunt, innumeris ferè membranaceis inuolucris, circumſepta in ſe continet foliorum florumq́ue rudimenta; vtraque admodum candida, quę ſecundis menſis cum exiguo ſalis & piperis eduntur; ori palatoque grata.

Naſcuntur, vt Theophraſtus tradit, in Creta, ſed multò plures in Cicilia: Iam verò & in maritimis quibuſdam Italię reperiuntur: tum & in Hiſpanię nonnullis locis proueniunt. vnde Antuerpiam adferuntur.

Χαμαιῤῥιφὴς à Theophraſto appellatur: A Neapolitanis *Cephaglione*: vulgò Palmites. Quod verò in medio ipſius germinis edule habetur, ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος: Latinè Palmæ cerebrum dicitur.

Galenus Palmæ cerebrum ex differentibus partibus conſtare ſentit; aquea videlicet quadam ſubſtantia tepida, & altera terreſtri frigida: proinde humidum eſt, & cum adſtrictione quadam refrigerans.

In cibo ſumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcirco cum ſale & pipere edi conducibile eſt.

De Olea. CAP. XXIX.

OLEARVM quædam ſatiuæ ac vrbanæ: aliæ ſylueſtres.

1. Vrbanæ ſiue ſatiuæ Oleæ prægrandes ſæpiſſimè ac proceræ arbores ſunt: ramis complurimis in latum amplumq́ue diffuſis. folia oblonga, anguſta, dura ſubcandicant. flores racemoſi albidi. fructus ſiue baccæ oblongæ virent initio, ſed maturæ nigricant ac oleoſæ ſunt, nucleo interius duro.

2. Sylueſtres Oleæ humiliores ac minores ſunt: rami harum aculeati: folia magnitudine cedunt ſatiuis: baccæ quandoque frequentiores dependent, ſed minores, pauciorisq́ue carnis.

Naſcuntur ſatiuæ ac ſylueſtres Oleæ in complurimis Italię, Gallię, ac Hiſpanię locis, tum & circumuicinis inſulis. amare feruntur loca maritima: plerique enim, vt Columella refert, exiſtimant vltra miliarium ſexageſimum à mari Oleam aut non viuere, aut non eſſe feracem.

Iunio menſe Oleę omnes florent: decerpuntur Nouembri aut Decembri: vbi verò paululum reſiccatę fuerint & rugas contraxerint, torcularibus ſubiiciuntur, & oleum ex ipſis addita aqua exprimitur. Quę ſale autem & muria condiendę ac aſſeruandę ſunt, prius legi debent; & quidem antequam maturæ ſint, dumq́ue adhuc virent.

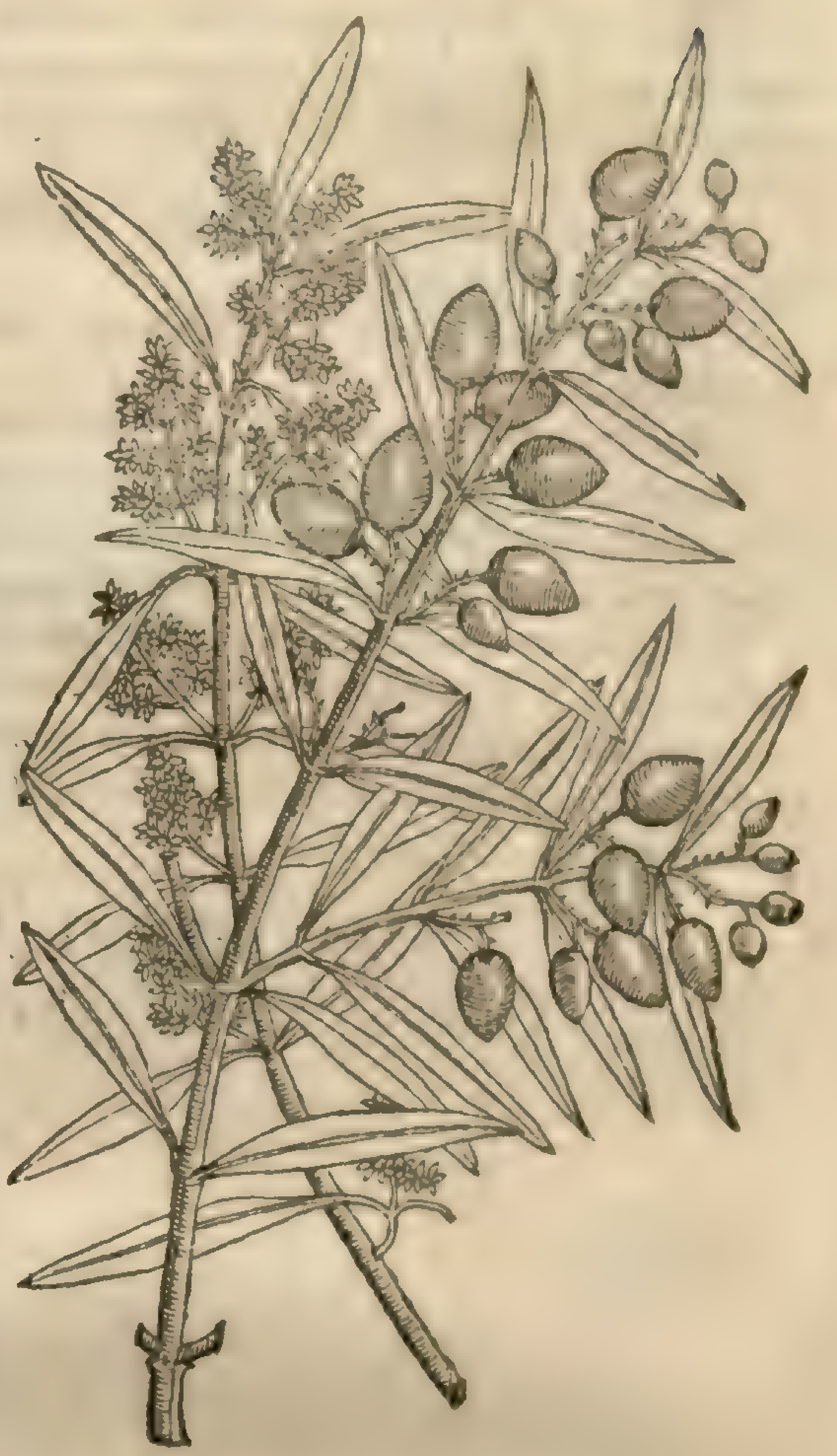
Ἐλαία & ἐλαία ἥμερος Gręcis appellatur, quę ſatiua ac vrbana Latinis Olea eſt: Germanis Oelbaum: Belgis Olijfboom: Italis *Oliuo domeſtico*: Gallis *Oliuier*: Hiſpanis *Olino* & *Oliuera*.

Bacca

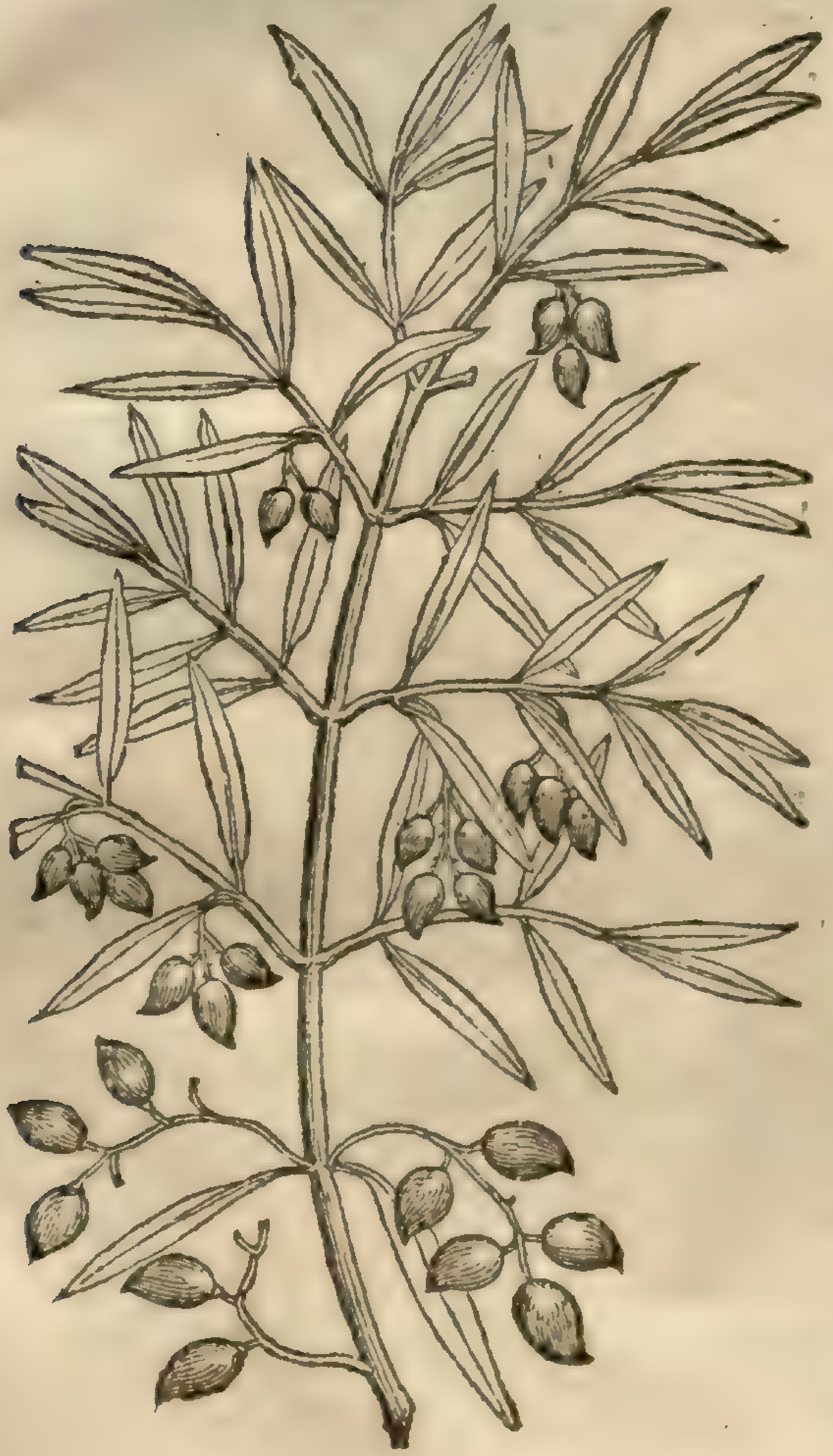
Olea.

Olea cum fructu ac flore.

Oleæ ſylueſtris ramulus.

Bacca Oliua dicitur: Græcis verò etiam ἐλάια: Hiſpanis *Azeytuna*: Gallis & Belgis *Oliue*.

Oliuæ ſale ac muria conditæ, Græcis ἁλμάδες & κολυμβάδες nominantur.

Sylueſtris Olea Ἀγριελάια, ac etiam κότινος vocatur: à nonnullis ἐλαία αἰθιοπικὴ: Latinis Oleaſter, Cotinus, Olea Æthiopica: Germanis wald Oelbaum: Italis *Oliuo ſaluatico*: Hiſpanis *Azebuche*, *Azambolheyro*: Gallis *Oliuier ſauuaige*.

Oliuæ autem, quæ quidem adeò maturæ ſunt, vt ſponte ſua vel cadant, vel mox caſuræ (quas δρυπεπεῖς appellant) moderatè calidæ ac humidę ſunt; exiguum tamen, ſi edantur, corpori præbent alimentum.

Immaturæ adſtringunt ac reſiccant.

Halmades ſiue muria aſſeruatæ, quæ & Colymbades, humentem nimium ventriculum reſiccant & roborant; aduerſus eius ſaliuationem conducibiles: cibi faſtidium tollunt: appetentiam excitant; alimentum verò ab his nullum, multò minus probum expectandum.

Rami, folia, & germina Oliuarum refrigerant, reſiccant, adſtringunt; & potiſſimum ſylueſtris: Satiuæ vi ac facultate inferiora ſunt: idcircò ad ocularia medicamenta, quæ

 adſtrin-

adſtringētia admiſceri poſtulant, vtiliora, vtpote mitiora. Cohibent eadem, auctore Dioſcoride, eryſipelata, herpetas, epinyctidas, carbunculos, nomas, ſiue depaſcentia vlcera: cruſtas expurgant cum melle impoſita; emundant verò & ſordida: inflammationes & phygethla cum melle impoſita diſcutiunt: amotam capitis cutem agglutinant: oris vlceribus commanducata medentur.

Succus & decoctum eoſdem præbet effectus: Succus verò etiam ſanguinis eruptiones & muliebria profluuia ſiſtit.

Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſoque vino (quod præſtat) aut aqua, ſiccatusque in ſole, in paſtillos digeritur.

Sudor è virenti ligno accenſo profluens, lichenes, furfures, & ſcabiem illitu ſanat.

Oleum ex maturis Oliuis, quales *δρυπεπεῖς* dictæ, humectat ac modicè calfacit: ac tale quidem omninò dulciſſimum quoque eſt: At *ὠμοτριβὲς* & *ὀμφάκινον* appellatum, ex immaturis videlicet Oliuis, quantum habet adſtrictionis, tantundem & frigiditatis.

Vetus Oleum quod ex dulci ac maturo inueterato tale redditum eſt, calidius vnà etiam factum eſt, & potentioribus ad digerendum viribus pollet: quod verò ex crudo conſenuit, quippiam adhuc adſtrictionis conſeruat, & mixtæ eſt facultatis; partim videlicet adſtringentis, & partim diſcutientis; digerendi ſiquidem facultatem ætate contraxit, adſtringendi à ſeipſo retinuit.

LIBRI TERTII PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER QVARTVS,

DE ARBORIBVS SYLVESTRIBVS.

PRÆFATIO.

QVÆ ſint ſylueſtres nobis arbores, in præcedentis libri præfatione dictum eſt, nempe quarum fructus homini edendo non ſunt, quæ verè ſylueſtres ac ἄγριαι, magna ſiquidem ex parte in ſyluis, aut aliis locis agreſtibus proueniunt: neque etiam cultura ſic miteſcunt, vt fructus eſui idonei reddantur.

De Quercu. CAPVT I.

Quercus.

Quercus humilis.

GLANDIFERARVM arborũ, quas Græci δρύες appellant, complura ſunt genera: Eius tamen quæ communiter δρῦς, à Latinis Quercus, duo ſunt: ἥμερος videlicet quæ ἡμερίς: & ἀγρία, quam Robur appellant: nam reliquæ δρύες propria nomina obtinent. veluti πρῖνος, φελλὸς, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, ἁλίφλοιος; quibus quandoque & φηγὸς ſiue Fagus & ὀξύα annumerantur.

Hemeris Quercus Robore ſiue agreſti quercu ſæpè humilior eſt; caudice tamen craſſiſſimo, eo autem nec recto neç læui, ſed detorto, multis ramis aliſque comoſo. materies huic robuſta, verum infirmior quam Fago; tractatu ad omnia opera quàm Roboris facilior; glans omnium maxima, & dulcis. 1.

Syluеſtris Quercus non rarò in permagnam altitudinem aſſurgit, frequenter ingentium ramorum armamentis latiſſimè patet: caudices eius ſubinde admodum craſſi, ambitu duas aut tres orgyas patentes. ramos ampliſſimos fundit, in plurimas alas diuiſos. folia læuia ſunt, 2.

duriuſcula, lata, oblonga, ambitu ſinuoſa, ſuperna parte virentiora: glandes oblongę quidem, ſed breuiores quam Hemeridis; ſingulæ ſuis inhærent calycibus, foris aſperiuſculis; & membranaceo cortice conteguntur. interior nucleus ex duabus partibus componitur, veluti Faſelorum Eruiliorumque fructus, & Amygdala. Cortex nouellarum, ac veluti fruticantium, læuis, glaber, ad coria denſanda vtilis: veterum verò aſper, craſſus, durus & rimoſus. interior ligni materies ſufflaua, dura, ac ſolida, & quò vetuſtior hoc quoque durior. exterior cortici proxima candida, facilè cariem ſentit: præſertim ſi tempore non idoneo cæſa arbor fuerit. radices & latè fundit quercus, & partim in altum demittit, quibus firmiter inhæret.

Vix vllum ſolum Quercus reſpuit, nam & arido ſterilique prouenit: lætiore tamen ſolo melius proficit: in collibus & montoſis gignitur: ad plana etiam deſcendit. paſſim per Europæ prouincias obuia eſt Quercus, præſertim Robur: Hemeris ſiquidem nõ ita vulgaris eſt.

Syluestris autem in quibuſdam regionibus altior, in aliis humilior euadit: nam in pleriſq; Hiſpaniæ prouinciis ad tantam, vt Cluſius refert, altitudinem haud excreſcit, quantam vel in Germania, vel in Belgio: adeò verò & humilem Quercum quandam haud procul Vlixipone à ſe repertam refert, vt pedem altitudine vix ſuperet, quę tamen & glandem fert Roboris ſimilem, ſed calyci foris læuiori inſidentem, quæ guſtu admodum amara.

Folia Quercubus vt plurimum ſub Autumni finem defluunt: quibuſdam tota hyeme, ſed arida permanent, donec à nouis ſuperuenientibus deturbentur, quod ſub finem Aprilis in Germania accidit.

In agro Thurio quandam Quercum Theophraſtus eſſe inquit, quæ nunquam folia demittit, & non cum aliis, ſed poſt exortum Caniculæ germinet.

Glandes Autumno maturæ è calycibus decidunt, & non multò pòſt ipſi calyces.

Cedendæ ſunt Quercus ad ædificia vtiles futuræ Decembri aut Ianuario menſe, & decreſcente quidem Lunæ lumine. Si etenim incrementum Luna capiente ſuccidatur Quercus, ligni materies citò carioſa fit, præſertim candida.

Quercus Græcis δρῦς, vt diximus, appellatur.

Quæ glandem dulciorem & maiorem profert, ἥμερος eſt, quę & ἡμερίς nominatur: Latinè Placida, vt Gaza vertit: poteſt ſatiua & vrbana, aut etiam culta dici: nonnulli μύδιον quoque vocant: Macedones ἐτυμόδρυν aut ἐτυμόδρυον, quaſi dicas Veriquercum, interprete Gaza, aut verè Quercum.

Altera Δρῦς ἀγρία: Latinis Robur dicitur & ſylueſtris Quercus: vulgò Quercus: Italis *Quercia*: Hiſpanis *Roble* aut *Roure*: Gallis *Cheſne*: Germanis Eichbaum: Belgis Eyckenboom: Anglis Oke tree: Bohemis Dub.

Fructus Græcis βάλανος: Latinis Glans: Germanis Eichell: Belgis Eeckel: Hiſpanis *Bellotas*: Italis *Chiande*: Bohemis Zialud appellatur. Sunt tamen & aliæ βαλάνοι, ſed quæ non ſimpliciter, verùm cum adiectione alterius vocis proferuntur: vt, Διὸς βάλανος, & σαρδιάνα βάλανος, Caſtaneæ fructus: φοινικοβάλανος, Palmæ fructus.

ὀμφακίς. Cauum cui glans inhæret, Gręcis ὀμφακὶς appellatur, Paulo Ægineta lib. III. cap. XLII. teſte: ὀμφακὶς, inquit, ἐστὶ τὸ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος: hoc eſt, Omphacis eſt cauum ex quo glans Quercina enaſcitur. Latinis calyx glandis: Officinis Cupula glandis.

Quercus autem folia, cortices, glandium calyces, glandeſque ipſæ vim habent validè adſtringentem cum reſiccandi tertio ordine potentia & nonnulla refrigeratione. Præſtat autem reliquis (vt Galenus ait) membrana quæ cortici caudicis ſubeſt, & quæ fructus carnem conueſtit. Ad fluxum muliebrem, ſuperfluentes menſes, ſanguinis expuitiones, ventriſque fluores vtilia & commoda habentur: Datur decoctum horum aut aridorum puluis: miſcentur & peſſis.

Glandes, ſi edantur, ægrè concoquuntur; alimenti homini quidem nihil, niſi fortaſſis craſſum, crudum, & frigidum conferunt: Sues his pingueſcunt, & duram ſolidamque carnem colligunt.

De Galla, & pilula Quercus. CAP. II.

MVLTA præter glandem proferre Quercum Theophraſtus annotauit, quorum non omnia, ſed præcipuè nota, ac in vſum recepta, nobis deſcribenda: vt ſunt Galla, Pilula, & Viſcum.

Gallas autem ferunt ſingula glandiferarum genera, ſed Hemeris & Robur Medicinæ vtilem, & ad coria denſanda accommodam.

Duplex autem Dioſcoridi & Galeno Galla eſt: vna paruula, ſolida, non perforata: altera maior, flaueſcens, foraminoſa, & interiore parte laxior: vtraque rotunda; & pilulæ formam refert. & quædam exteriore ſuperficie læuis; in aliis tubercula quædam exigua eminent.

Similis forma Gallæ eſt, quæ foliis abſque pediculo quoque inhæret ac inſidet, pilula ſiue

ſphærula

Galla maior.

Galla minor.

ſphærula dilutè virens, laxa, & aquoſa, in cuius medio ſubinde aut muſca aut vermiculus reperitur: quæ in calidis regionibus, in modum læuis paruæ Gallæ quandoque indureſcit, vt Theophraſtus ait. *Pilula Quercus.*

In ramulis tenuibus abſque pediculo vt plurimum gignuntur Gallę, quandoque, ſed rarò, ab extremis virgulis dependent.

Apud Italos, Hiſpanos, atque Bohemos frequenter reperiuntur. In vtraque Germania raræ aut nullæ naſcuntur: Sed pilulæ in foliis in his regionibus ſatis frequentes.

Naſcitur, inquit Plinius, Galla Sole de Geminis exeúte, erumpens noctu ſemper vniuerſa.

Galla autem Græcis *κηκὶς* dicitur: Latinis, vt diximus, Galla: nomen Officinę & Itali retinent: Germanis **Galopffell**: Belgis **Galnoten**: Hiſpanis *Agalla, Galha, & Bugalha*: Gallis *noix de Galle*: Bohemis **Dubowa kulka/ Galles.**

Prior, quæ minor, Græcis *ὀμφακιτὶς* dicitur, non quòd immatura, ſed acerba admodum ſit, Omphacij ſiue ſucci immaturæ vuæ inſtar. Differt ab hac galla *ὀμφακὶς*, quæ eſt, vt ſuprà ſcripſimus, cauum Glandem continens.

Maiorem Galenus à ruſticis appellari refert *οἰνοκηκίδα*, quaſi vini Gallam: nonnulli legunt *ὀνοκηκίδα*, hoc eſt, aſininam Gallam.

Theophraſtus quoque duarum Gallarum meminit: vnam paruulam eſſe ait: alteram *πιττώδη καὶ μελαίναν*, hoc eſt, piceam (alij reſinoſam) & nigram: Plinius nigram lib. XVI. cap. VII. tradit diutius virere & creſcere, vt interdum Mali compleat magnitudinem.

Quod in foliis natum reperitur, *σφαίριον τῆς δρυός* appellatur: Latinè Pilula quercus: plerique Gallam viridem, aut mollem Gallam: Germani **Eichopffell**: Brabantis **Eycken appel.**

At Galla Omphacitis, auctore Galeno, tertij in deſiccando, ſecundi in refrigerando eſt ordinis: admodum acerbum eſt medicamentum: partes languidas & laxas conſtringit contrahitque, veluti in carne excreſcentias: fluxiones repercutit, ac reſiccat ſtrenuè ipſis reſiſtens, præſertim ad gingiuas, tonſillas, aut vicinas oris partes decumbentes.

Altera Galla deſiccat & adſtringit quoque, ſed tantò minus, quantò acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decocta, trita, & cataplaſmatis modo ad ſedis inflammationem & procidentiam vtiliter imponitur. Decoquitur in aqua, ſi modica adſtrictione opus: in vino verò, præſertim acerbo, ſi vehementiore.

Denique

Denique Gallæ combuſtæ, ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ſuntque iis quæ ignem expertę non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate: Carbonibus autem imponere ipſas oportet vſque dum vndequaque candeant: aceto & vino deinde extinguendæ.

Proſunt verò Gallæ dyſentericis & cœliacis cum vino aut aqua & impoſitæ & aſſumptæ, vel obſoniis additæ. In ſumma his vtendū ad reſiccāda & adſtringēda, quæ his opus habent.

Pilulæ quæ in foliis reperiuntur ad Gallarum facultatem accedunt, ſed tamen ipſis multò infirmiores ac minus efficaces.

De Viſco. CAP. III.

Viſcum.

CVBITI altitudinem Viſcum non excedit, in latitudinē verò ſeſe effundit, ramis multis, geniculatis, lentis, & lignoſis, qui in multas alas diuiduntur, & cortice conueſtiuntur dilutè admodum virente. Folia oblonga ſunt, duriuſcula, Buxi maioris foliis ſatis ſimilia, attamen paulò longiora, circa genicula, poſt exiguos floſculos ſubluteos ſuccedunt baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, tranſparentes, exiguo in medio ſemine nigro, quibus ineſt lentus admodum, viſcidus, ac tenax ſuccus. radices nullas profert; arborum enim ramis adhæret.

Naſcitur autem non modò in Quercu, ac reliquis δρυῶν generibus, verùm & in Pomis, Pyris, Tiliis, Betulis, Salicibus, Meſpilis, Cotoneis, & aliis. In terra ſatum non prodit; ſolius arboris comes eſt; nec naſci proditur, niſi ſemine per auis alicuius aluum reddito. Fertur, inquit Athenæus lib. IX. ſi οἰνὰς Viſci ſemen comederit, ſuper quacunque arbore ventrem exonerauerit, Viſcum naſci.

Οἰνάς. Oenadem autem Latini interpretes Vinaginem nominant; quæ à nonnullis Turdus exiſtimatur, nam hæc vinearum accola eſt.

Viſcum ſemper viret, tam hyeme quàm ęſtate: baccę Autumno perficiuntur, tota hyeme reſtant, eſca futuræ nonnullis auibus, vt turdis, merulis, ac palumbis.

Ἰξὸς & ἰξία Græcis, Latinis Viſcum appellatur: Germanis Miſtell: Belgis Marentacken: Italis *Viſchio:* Hiſpanis *Liga*: Portugallenſibus *Viſgo.*

Glutinum autem, quod ex baccis Viſci conficitur, ſimiliter Viſcum & Ixia vocatur. Dicitur verò ἰξία quoque Chamęleon albus, propter Viſcum quod iuxta radices eius quandoque reperitur. Chamæleoni quoque nigro hæc vox inter nothas adſcripta eſt. Refertur Ixia quoque lib. VI. à Dioſcoride, & à Paulo Ægineta lib. V. inter deleteria & venenoſa: quæ autem ſit hęc venenoſa & maligna Ixia, difficultate & ambiguitate non caret. Multi Chamæleonem nigrum eſſe volunt: alij glutinum eſſe, quod ex Viſci acinis ſiue baccis confectum, qui Ixiam à Chamęleone nigro differentem haud temerè exiſtimant.

Paulus ſiquidem Æginet in enumeratione ſimplicium venenorum, lib. V. cap. XXX. Chamęleonis nigri primùm meminit: deinde paulò pòſt Ixiæ. Cùm verò particulatim ſingula proſequitur, de Chamæleone nigro cap. XXXII. de Ixia verò, quæ & Vlophonon, cap. XLVII. agit, & vtriuſque multum differentia ſymptomata praua oſtendit.

Dioſcorides verò & ipſe lib. VI. in cenſu ſimplicium venenoſorum, Chamæleonem nigrum prius, deinde paulò pòſt Ixiam reponit; tametſi de ſola Ixia particulatim ſcripſerit.

Oſtendunt hæc Chamęleonem nigrum ab Ixia, quę inter venenoſa habetur, differre. Iam & Chamæleonem nigrum Viſcum ferre, aut ita glutinoſam & lentam habere ſubſtantiam, vt ἰξία aut Viſcum dici debeat aut queat, nuſquam legitur.

Proinde Ixia inter venena relata, ex acinis ſiue baccis Viſci glutinum eſt, quod cùm acre ſit, linguę inflammationem excitare poteſt, & tenaci ac lenta ſua ſubſtantia interanea ita conglutinet

gluti-

glutinare, ſimul contrahere ac concludere, vt excrementorum exitus ac deſcenſus impediatur: quæ inter nocumenta Ixiæ referuntur.

Cum acrimonia autem Viſcum, id eſt, glutinum ex acinis confectum, calfacit; ex plurima etenim aërea & aquea, pauciſſima terreſtri ſubſtantia, auctore Galeno, conſtat; nam acrimonia in eo amaritudinem ſuperat: humores vehementer ex alto extrahit, nec eos tantum tenues, ſed etiam craſſiores, eosq́; diffundit ac digerit. Phymata, ait Dioſcorides, parotidas, & alios abſceſſus cum reſina ac pari cera maturat: cum thure vetera vlcera & malignos abſceſſus mollit: lienem cum calce aut gagate lapide, aut aſio coctum, & impoſitum minuit: cum auripigmento aut ſandaracha vngues extrahit: mixtũ cum calce & vini fece vim ſuã intẽdit.

Intro autem aſſumptum iſtud Viſcum lethale eſt, & grauiſſima ſymptomata adfert: vehemens linguæ cum tumore inflammatio excitatur; mens mouetur; cordis vires, animusq́; recedunt. ——— *& ambo*

In cœco obſtructi conniuent ventre meatus
Potus atque cibi. flatus vbi carcere clauſi
Dant ſtrepitum, & circum ſpaciis voluuntur iniquis:
Sic miſerè afflictus vix tandem ducere preſſo
Ore poteſt animam. vt in Alexipharmacis Nicander, interprete Gorræo.

Ligno in Quercu nati Viſci, pro amuleto aduerſus comitialem morbum nonnulli vtuntur, & ſimiliter contra ſanguinis vndequaque eruptiones; ſed exiguo, imò nullo cum fructu aut ſucceſſu.

De Ilice coccum ferente, ſiue minore. CAP. IIII.

Ilex minor coccigera.

TAMETSI Theophraſtus vnius tantummodò πρίνου ſiue Ilicis meminerit, duo tamen eius genera poſteritas ſtatuit: vnũ Coccum ferens: alterum Glandiferum tantum. Quod à Dioſcoridis ſententia haud alienum: Ilicem ſiquidem glandiferam lib. I. inter δρύς refert: alteram verò lib. IIII. ſub titulo κόκκου βαφικῆς deſcribit.

Coccum autem ferens Ilex quandoque vnico caudice arboreſcens attollitur: ſępè fruticans plures à radice caules promit ramoſos; circa quos folia oblonga, marginibus crenata, ad ſingulos angulos aculeata ac ſpinoſa, minora non modò quàm Roboris, ſed & quàm Ilicis glandiferæ, ramulis grana abſque pediculis adhęrent, colore primùm albido, per maturitatem verò cineritio, Eruilię magnitudine, in quibus exigui vermiculi gignuntur, qui immobiles initiò, donec Soli expoſiti vi caloris prorepant, & aufugere conentur, ſed à cuſtodibus qui aſſident in linteo tantiſper concutiũtur, donec exanimentur: glandem (ſi quãdo profert) puſillam gignit, calyce ſpinoſo ac echinato inhærentem, guſtu amarum. alta, inquit Theophraſtus, radice deſcendit.

In Gallia Narbonenſi, ac eiuſdem Prouincia, in Hiſpaniis quoque Ilex creſcit, ſed tamen non vbique Coccum gignit, ſed iis potiſſimùm quæ ad mediterraneum marę vergũt locis, & quæ Solis ardore torrẽtur, C. Cluſio teſte: Neq; illic perpetuò, ſed tantiſper quàm humiles frutices ſunt; vbi enim adoleuerint & glandem fecerint, Coccum ferre deſinunt. Idcirco incolę pręgrandiores ſuccidunt, vt iterum noui prodire cauliculi queant, qui Coccum adferant.

Petrus Bellonius in Singularium ſuorum libris in Palęſtina, ac iuxta Lacum qui mare Tyberiadis dicitur, naſci Coccum baphicum refert, & in exiguis quidem arboribus prouenire: Item & in Creta inſula paruulas eſſe arbores Coccum ferentes, ex quo indigenę locupletem prouentum accipiunt, qui cortices à pulpa ſiue vermiculis ſeparant, atque hanc leui compreſſu in pilam efformatam, multò pluris quàm inanes exuuias, & veluti relictas granorum

veſiculas,

veſiculas, diſtrahunt; ad tincturam purpurei coloris, quem vulgò Scarlatum vocant, vtilem.

Meminit & huius Cocci Pauſanias lib. x. atq; arborem, quę hanc producit, haud magnam quoque oſtendit, vtpotè Rhamni magnitudine; & in Phocide quidem naſci, quæ Macedoniæ prouincia eſt, iuxta Bœotos, haud procul à Parnaſſo monte.

Gignitur, inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, & Cilicia.

Theophraſtus πρῖνον arborem eſſe magnam, & Roboris modo aſſurgere, & quidem non vbique; ſed ſi locum, & ſolum adipiſcatur idoneum, montibus propriá eſſe, & in planis haud naſci, quorum contrarium recentiorum obſeruationes docent.

Ipſo *Vere*, ſpirantibus Fauoniis ac imbribus decidentibus, granula exigua circa ramulos, præſertim vbi in alios diuiduntur, apparere incipiunt: Iunio menſe ad perfectionem veniũt vnà cum innatis vermiculis, qui calore Solis animati mox auolant, ſi non ſtudio ac diligentia cuſtodum ſæpius concuſſi intereant. Arbuſcula ſiue frutex perpetua fronde ac coma viret. Glans ſerò admodum perficitur, noua veterem occupat: quamobrem biferam quidam exiſtimant, auctore Theophraſto.

Frutici ſiue paruulæ arbori huic πρῖνος Græcis nomen eſt: Latinis Ilex: recentiores Ilicem Coccigeram aut Cocciferam appellant: Hiſpani *Coſcoia*: Dioſcoridi κόκκος βαφικὴ dicitur, ſed minus propriè.

Granum autem, quod tingendo eſt, propriè κόκκος βαφικὴ: Latinis Coccus infectoria, aut Coccum infectorium: Plinio etiam Cuſculium, ſiue (vt pleriq; legunt) Quiſquilium dicitur: Idem & Scolecion nominari ait, quod in Aſia & Africa naſcitur, quia celerrimè in vermiculum mutetur: Arabes & Officinæ Cheſmes & Kermes nomine agnoſcunt. Hallucinantur qui Cheſmes ab Infectorio Cocco differens eſſe opinantur: & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Itali Cocci granum, *grano de tintori*: Hiſpani *Grana para tannir*, & *grana de tintoreros*: Germani Scharlachbeer: Galli *Vermillon*, *& graine eſcarlate*, *& Scarlatum* vocitant.

Glans ſiue fructus huius à nonnullis, Theophraſtus ait, ἄκυλον dicitur.

Cæterùm granum tinctorium adſtringendi vim cum nonnulla amaritudine habet, citra acrimoniam ac morſum reſiccat. Proinde, inquit Galenus, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum: cum aceto nonnulli, alij cum oxymelite terunt.

Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus commendatur, & exhibetur. Refertur & inter ea quæ cordi proſunt, & ipſum corroborare exiſtimátur. Ab hoc celebris illa apud Arabes Medicos compoſitio Alkermes nomen accepit: quæ ad cordis affectus à multis probatur; tametſi non niſi ad melancholicorum purgationes præcipuè inuenta ac inſtituta. Id quod Lapidis Cyanei, vulgò Lazuli, in abundè magna quantitate additio, euidenter oſtendit. nam hic cùm facultatem habeat deleteriam, & ſimul melancholici humoris expurgatricem, cordi per ſe prodeſſe nequit: proſunt autem reliqua, quæ idcirco admixta, vt cor à Cyanei lapidis iniuria tuerentur, & malitiam ipſius reprimerent.

Confectio Alkermes.

Commẽdatur autem hæc compoſitio ad cordis tremorem, palpitationemq; & ſyncopen: aduerſus melancholicas affectiones, triſtitiamque abſque cauſa euidente: animum recreare & exhilarare fertur.

Aduerſus melancholicos affectus, vanas imaginationes, ſuſpiria, triſtitias, & mœrores citra manifeſtam occaſionem conuenit quidem, quòd melancholicos & atros humores expurget. Prodeſſe & hoc modo cordi poteſt, & animum hilariorem reddere, auferendo nempè cauſam quæ moleſta eſt. Sed alio modo cor debile aut malè affectum roborare non poteſt, niſi Lapide Cyaneo prætermiſſo.

Idcirco qui hac compoſitione aduerſus palpitationes, tremoreſq; cordis, animi defectiones, ſed haudquaquam veluti expurgante medicamento vti inſtituit, prudenter & rectè faciet prætermittendo lapidem Cyaneum: Nam exiguo pondere aut parua quantitate hic aſſumptus, expurgare nequit, perturbare interim ventriculum poteſt, prę́ter quòd acri ſuà qualitate ac deleteria potentia interna viſcera (ſi frequenter ſumatur) plurimum offendat: atque hoc modo plus mali, quàm auxilij conferat.

Deinde non neceſſe, imò non expediens eſt, vt in hanc compoſitionem addatur ſeta tincta in Cheſmes, vt Officinæ loquuntur, nam ſeta hæc abſque auripigmento & aliis pernicioſis additis non tingitur, quorum malignæ qualitates vnà cum colore ſuccis communicátur; ſi ſericum tinctum his incoquatur.

Cocci grana per ſe ſumenda ſunt, quæ ſola ſuccos tingere abundè poterunt, & ſuarum virium participes reddere: Neq; opus quoq; eſt ſetam crudam vnà cum granis incoquere, vt plerique iudicant; omitti hæc poteſt, ad cordis enim roborationem nihil facit.

De

De Ilice glandifera, ſiue maiore. CAP. V.

Ilex maior glandifera.

ILEX maior ad iuſtæ arboris altitudinem non raro excreſcit, ſubinde Pyro magnitudine haud inferior, ramis aliarum glandiferarum more diffunditur. materies firma ac ſolida. Folia humilis ac tenellæ, per margines, ferè vti prioris, ſpinoſa & aculeata; adultæ verò haudquaquàm ſpinis horret, ambitu quidem nonnihil ſed minus quàm Roboris ſinuoſa, inſtar foliorum Suberis, ſed maiora & latiora, quæ ſuperius virentiora, inferius inalbicant. Glans calyci ſpinoſo inhæret, Quernæ ſimilis; quæ per maturitatem nonnullis locis nigricans eſt, nucleo intus candido, ſapore haud ingrato.

Dependet ex huius ramis ſubinde tenuis & capillaceus muſcus cineritij coloris.

Veſtiuntur Ilicibus in nonnullis regionibus nemora, colles, loca campeſtria, aut conualles: compluribus Hiſpaniæ regnis familiaris. In Narbonenſi Gallia ac Prouincia etiam haud infrequens. In Italia quoque naſcitur. Glandem verò vno loco maiorem ac grandiorem quàm ſit Quercus: alio minorem ac breuiorem profert.

Omni anni tempore viret: glandes ſerò ac tardè perficiuntur. florem racemoſum flaueſcentem ſe Maio menſe conſpexiſſe, Cluſius ſcribit.

Græcis eſt πρῖνος: Latinis Ilex: Hiſpanis *Enzina*: Italis *Elice*: Gallis *Cheſne verd*, & *eouſe*: Allobrogibus *Eulſe*. Fructum Hiſpani *Bellota* aut *Abillota* nominant. Theophraſtus hanc arborem non πρῖνον ſed σμίλακα appellare videtur: vnius ſiquidem Ilicis tantummodo meminit, coccum videlicet ferentis: alterā verò non Ilicem, ſed Smilacem ab Arcadibus vocari tradit. Eſt autem σμίλαξ vox πολύσημος ſiue multa ſignificans. Inter Legumina eſt Smilax cognomento hortenſis, quæ Dolichus & Phaſiolus quoque appellatur: Smilax aſpera & læuis inter eas quæ ſeſe aliis conuoluunt: Smilax item Dioſcoridi eſt Latinis Taxus dicta. *Smilax.*

De Smilace autem Theophraſtus ſic habet lib. III. Qui Arcadiā incolunt, arborem quandam Smilacem appellant: ſimilis hæc Ilici eſt: folia eius haud aculeata, ſed teneriora & longiora, plurimaſq; differentias habentia.

De hac Smilace etiam Plinius lib. XVI. cap. VI. Ilicis, inquit, duo genera: Ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant, Smilaces à quibuſdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. In quibus verbis pro Oleis, rectiùs fortaſſis Suberis aut φέλλοις erit reponendum: Nam Oleæ folio neque eſt, neque à quoquam veterum hæc Ilicis ſpecies ſiue Smilax eſſe traditur: Suber autem, vt diximus, folio refert, quod Græcis φελλός. *Plinij locus ſuſpectus.*

Cæterùm Ilicis folia refrigerandi ac reprimendi vim, veluti omnium glandiferarum, habent: tuſa aut trita tumoribus œdematoſis impoſita proſunt, & imbecilles partes corroborāt.

Radicis cortex cum aqua coctus vſque dum diſſoluatur, nocteq; tota impoſitus, capillos denigrat; prius cimolia terra purgatos, vt Dioſcorides ait.

Glandem experi, edi, ac in forum venalem inferri apud Salmanticenſes, ac pleriſque aliis Hiſpaniæ locis C. Cluſius refert. Atque de hac glande ſcripſiſſe potuit Plinius lib. XVI. cap. V. his verbis: Quin & hodieq; per Hiſpanias ſecundis menſis glans infertur.

De Phello ſiue Subere. CAP. VI.

SVBER mediocris magnitudinis arbor eſt, Ilici ſimilis; caudice tamen craſſiore; ὀλιγόκλαδος, ſiue paucorum ramorum. folia plerumque maiora, latiora, rotundiora, per margines inciſa & aculeata, quandoque verò longiora & acuminata. cortex craſſus, admodum ſcaber, & rimoſus, ſponteq; dehiſcens, ac in fragmenta ſeſe ſeparans; quæ niſi tempeſtiuè detrahantur;

Phellos ſiue Suber.

hantur, alteri ſubnaſcenti cortici cedunt; qui ſublato vetere, veluti colore aliquo oblitus, inſigniter rubet. glans calyce maiore, hiſpido, aſpero, magiſque echinato inſidet, adſtringens, & guſtu multò quàm Iligna ingratior: vno loco maior; altero minor.

Naſcitur in Aquitaniæ tractu Pyrenæis montibus vicino. eſt verò & in Hiſpaniæ regnis frequens, ab Aquitanico nónihil differens, vt C. Cluſius tradit: gignitur & in Italia, ac in agro quidem Piſano folio longiore ac acuminatiore: in Romano verò ſolo, latiore, & per margines ſerrato ac aſperiore, Matthiolo teſte.

Perpetua fronde in Hiſpania ac Italia viret: circa Pyrenæos montes foliis hyberno tempore exuitur. Quod & de φελλῶ Theophraſtus ſcribit: γίνεται μὲν ἐν πυῤῥηνίᾳ ὀυκ ἀείφυλλον. id eſt: naſcitur quidem in Pyrrhene folio haud perpetuò viréte.

Φελλὸς Grę̨cis: Latinis Suber dicitur: Gallis *Liege*: Italis *Sugaro*: eadem & cortici apud hos nomina: Hiſpani arborem *Alcornoque*: corticem verò *Corcha de Alcornoque* vocant: vndé Belgis Corck dicitur, qui tamen & ipſum Vlothout appellant.

Euidenter autem cortex iſte cum adſtrictione reſiccat: tritus & cum aqua ſumptus ſanguinem vndequaque fluentem reprimit. Suber ex vinorũ cadis, inquit Paulus, combuſtum, cinerem reddit ſiccádo vehementiſſimũ, qui medicinis ad dyſenterias inſcriptis admiſcetur.

Eſt deinde ad multa Suber vtile. Vſus eius, inquit Plinius, ancoralibus maximè nauium, piſcantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis, prætereain hyberno feminarum calceatu. Qui ætate adhuc noſtra, vſus perdurat; nam piſcatores corticem hunc, reticulorum alis, ne ſidant, appendunt: & ſutores ſoleas aduerſus frigora hoc muniunt.

De Phellodry ex Theophraſto. CAP. VII.

INTER glandiferas arbores reponitur & Phellodrys dicta: hæc media quædam inter Ilicem & Robur apparet: materies eius mollior ac ſolutior quàm Ilicis, fuluior verò quàm Quercus: fructum minorem quàm Ilex habet, minimis glandibus ſimilem; & dulcioré quidem quàm Ilicis; amariorem verò quàm Quercus.

In Arcadia naſcitur, &, ſi Matthiolo credimus, in agro Senenſi, & Comitatu S. Floræ apud Italos.

Ex ſylueſtribus perpetuò virentibus & hæc eſt.

Φελλόδρυν Arcades, inquit Theophraſtus, appellant, & θῆλυν πρῖνον, id eſt, Ilicem feminam eſſe exiſtimant: ideoq; vbi Ilex non prouenit, hac ad plauſtra ſimiliaq; vtuntur opera: Lacedę̨monij verò, Elij, & Dores ἀγρίαν, id eſt, ſylueſtrem (nempe Ilicem) nominant: nónulli non
Ἄρια. ἀγρίαν, ſed ἄριαν legunt: (Eſt autem Aria ſylueſtris quoque arbor, perpetuò vireſcens.) Itali, Matthiolo auctore, Phellodryn *Cerro ſugarò* vocant, quaſi Cerri ſuberem: Dicitur autem Ψελλόδρυς quaſi Suberi quercus. Plinius eandem cum Subere eſſe exiſtimare videtur, verba quæ de Phellodry Theophraſtus habet ad φέλλον transferens, lib. XVI. cap. VIII. his verbis: Sunt & qui feminam Ilicem vocent: atque vbi non naſcitur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem.

Glans

Glans huius ἄκυλον ἢ ἄκυλος etiam dicitur. Appellant, inquit Theophraſtus, Ilicis & huius fructum ἄκυλον.

De facultatibus ex veteribus quod adferamus non occurrit.

De Ægilope ex Plinio & aliis. CAP. VIII.

Ægilops ſiue Cerris maiore glande.

Ægilops minore glande.

EX numero glandiferarum δρυῶν, Ægilops quoque eſt. arbor procera, caudice recto, excelſo, ac læui, per longitudinem robuſtiſſimo, ſed materia improba. glans triſtis, amara. echinatus aſperque calyx, veluti Caſtaneæ. fert quoque & gallas Hemeridis ſimiles, ſed læuiores ac inutiles.

Quod verò φάσκον (Gaza penem) appellant, βραγχίοις ſimile ſola Ægilops producit, canū, muſcoſum, cubitali lōgitudine depēdēs, ceu vill[9] lintei alicuius prolixus. naſcitur id è cortice, nō è ſurculo vnde glans, nec ex ὀφθαλμοῦ ſiue gēma, ſed à latere ſupernorū ramulorum. *φάσκον.*

Incultis autem amica Ægilops: rarò non niſi in ſylueſtribus reperitur. Italiæ magna ex parte incognita, vt Plinius refert. Græcis Ἀιγίλωψ: Latinis Cerrus: Meminit tamen & Ægilopis & Cerri Plinius. Eſt verò & Αἰγύλωψ inter frugum vitia, quæ Feſtuca dicitur, multum ab arbore Ægilope differens.

Ex ramis dependens Plinius Panum nominat lib. XVI. cap. VIII. E glandiferis, inquit, ſola quę vocatur Ægilops fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.

Nihil autem apud veteres de huius facultatibus ſcriptum reperitur.

De Platyphyllo ſiue Latifolia ex Plinio. CAP. IX.

AB Ægilope proxima Latifoliæ proceritas eſt, & ipſa inter glandiferas δρῦες referenda: ſed materies ædificiis minus vtilis, quæ carbone dotata, vitiis obnoxia eſt. Glans huic poſt Quercus gratiſſima. radix altè deſcendit: & ſi Virgilio credimus, Æſculus quantum corpore eminet, tantum radice deſcendit. Non vbiq;, vt Plinius ait, naſcitur.

A latitudine & magnitudine folij, πλατύφυλλος, ac Latinis Latifolia dicitur: Eadem verò & Latinis Æſculus nuncupari cenſetur: de qua in Odis Horatius: *Æſculus.*

Nec rigida mollior Æſculo.

Dicata olim Æſculus Ioui fuit: nec de eius vſu aut facultatibus plura cognoſcere contigit.

De Haliphlæo, ſiue Salſicortice ex Plinio & Theophraſto.

CAP. X.

HALIPHLÆOS altitudine non excellit: cortex eius craſſiſſimus: caudex plerumque cauus ac fungoſus, nec alia putreſcit ex hoc genere etiam cùm viuit: peſſima verò & carboni & materiæ: ad axes materiem eius tantummodo accommodam Theophraſtus tradit, alioqui omnino inutilem: carbonem quoque parum vtilem, quòd ſcintillet & tranſiliat. rarò eidem glans, vt & ſterilem nõnulli exiſtiment: cùm autem fert, amaram gignit & adeò vitioſam, vt eam pręter ſues nullũ attingat animal; ac ne eæ quidẽ, ſi aliud pabulum habeant.

Gignit verò & Haliphlæos quiddam ſimile Phaſco quem Ægilops profert, ſed idipſum nigricans & puſillum.

Ἁλίφλοιος Græcis, Latinis & Plinio Salſicortex appellatur: Macedonibus, auctore Theophraſto Ἄπρεις dicitur; huius etenim fructum adeò ait vitioſum, vt eum nullum animal mandere queat, præter ſues, & has cùm alium non habeant. Quod de Ægilope ſcribitur.

Ἄπρις. Haliphlæo

De Fago. CAP. XI.

Fagus.

FAGVS procera arbor eſt, in orbem non rarò latè comoſa: caudice craſſo multis ramis brachiato. cortex cuius læuis eſt, interior verò materies candida, dura, ad multa vtilis: folia læuia, tenuia, lata, minora quàm nigræ Populi: Iuli minores quoque ac breuiores quàm Betulæ, lutei. Fructus calyci includuntur foris hiſpido, & aliquantulum echini modo aſpero, minus tamen quàm Caſtaneæ; qui læui molliq́ue cute contecti, colore & læuore Caſtaneis ab echinis exemptis ſimiles, ſed multò ſunt minores, & forma differentes; vtpote triangulares. interior horum nucleus dulcis eſt, adiuncta quadam adſtrictione. radices Fagus nec multas nec altas agit, ſed quæ ſummo terræ ceſpite gaudeant.

Plana & campeſtria Fagus amat: naſcitur & in montoſis, ſed nonnihil humentibus.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt, ſed fructus Autumno demum maturatur.

Græcis eſt φηγός: Latinis Fagus: Germanis Buchbaum/aut Buche: Belgis Bukenboom: Italis *Faggi*: Hiſpanis *Haia, Faia,* & *Fax*: Gallis *Fau*, aut *Heſtre*: Anglis Bech tree: Bohemis Buk.

Fructus, Nuces fagi: Græcis βάλανοι τοῦ φηγοῦ: Belgis Bueken nootkens: Gallis *Faine*: Bohemis Bukwice dicuntur. Glandiferis autem arboribus Dioſcorides Fagum annumerat, tametſi fructus Quernæ glandi nihil ſimile habeat.

Oxya. Ad Fagi genus à nonnullis refertur, quæ ὀξύη à Theophraſto dicitur; à Gaza Scîſcima. Arbor hæc eſt erecta, læuis, enodis, craſſitudine & altitudine Abietis ſimilitudinẽ referẽs: lignũ eius εὔχροον ſiue bene coloratum, robuſtum, ac neruoſum: cortex læuis: folium craſſum, σχιδὴς, id eſt, diſſectum, oblongius quàm Pyro, extremo aculeatum: radices neque multæ neque profundæ: fructus læuis βαλανώδης in echino, non tamen ſpinoſo, ſed lęui, non hiſpido vt Caſtaneæ, ſimilis tamen illi dulcedine atque ſucco: Gignitur & in montibus. vtile lignum eius ad multa. Hucuſque Theophraſtus.

Plinius & huius arboris meminit, ſed ſub Oſtryæ nomine (ſi modò non pro Oſtrya legendum ſit Oxya) lib. XIII. cap. XXI. Gignit, inquit, (Græcia videlicet) arborem Oſtryn, quam

& Oſtryam

& Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem Fraxino cortice & ramis: foliis Pyri, paulò tamen longioribus craſſioribusque ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine Caſtaneæ (perperam Hordeo) ſimili colore. materia eſt dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, morteſque miſeras. *Oſtrya.* *Plinij locus emendatus.*

Cæterùm vt ad Fagum redeat noſter ſermo, folia huius refrigerandi facultatem cum nonnulla adſtrictione obtinent: inflammationibus omnibus incipientibus vtiliter imponuntur: commanducata labiorum aſperitatibus & gingiuarum doloribus medentur.

Interiores fructus nuclei ſapore cum leui adſtrictione dulces, calidi quidem ſunt ac humidi: feruntur renum ex calculo dolores ſi edantur mitigare, & ad calculorum ac arenularum faciliorem exitum prodeſſe. Muribus autem hi gratiſſimi ſunt, ac ſciuris, quorum etiam prouentum augent. Saginantur & horum paſtu porci, & alia quædam animalia: delectantur his quoque turdi ac columbæ.

Ligni autem cinerem ad vitri compoſitionem vtilem Petrus Creſcentius ſcribit.

De Fraxino. CAP. XII.

Fraxinus.

ALTA & procera arbor Fraxinus quoq; eſt: caudice aſſurgit recto, craſſitudinis ſubinde haud exiguæ: frequenter mediocris: cortice contegitur læui. lignum albidum eſt, læue, durum, & ſubcriſpum: ramuli huius teneriores recenſq; enati geniculis aliquot nodoſi ſunt, medullamq; intus habent candidam & fungoſam: ſed vetuſtiores toti lignoſi geniculis ac medulla carent. Folia oblóga, pennata ex compluribus conſtant, ab vno pediculo ſiue coſta, aut, vt Theophraſtus, ἀφ' ἑνὸς μίσχου, coniugatim hærentibus, ſibique inuicem ex aduerſo poſitis; excepto extremo, vnico; quorum ſingularia oblonga, lata, Laurinis ſimilia, niſi molliora, dilutius virentia, ac nequaquam odorata, & per circumferentiam leuiter ſerrata. à tenerioribus ramis iuxta foliorum exortum multæ prodeunt ſimul dependentes, oblongæ, anguſtæ, planæque veluti ſiliquæ, volucrium nonnullorum linguis ferè aſſimiles; in quibus ſemen perficitur; quod guſtu amaricans eſt. radices multæ & ſublimes.

Locis humētibus, veluti circa pratorum margines, aut fluuiorum ripas, melius Fraxinus proficit, quàm in ſiccis, aut aridioribus.

Aprili menſe in Germania ac Belgio folia & ſiliquæ prodeunt: ſemen tamen non ante Autumnum maturitatem conſequitur.

Arbor hæc Græcis μελία dicta eſt: à nonnullis etiā μίλεα: Latinis Fraxinus: Germanis Eſchernbaum/ Eſchernholtz/ & Steyneſchern: Belg. Eſſchen & Eſſchenboom: Italis *Fraſsino:* Gallis *Freſne:* Hiſpanis *Freſno, Fraxino, & Freixo:* Anglis Aſſche tree: Bohemis Geſen.

Fructus ſiliquarum inſtar Officinæ Linguam auis & Linguam paſſerinam vocitant: Græcè ὀρνιθόγλωσσον quis dixerit: Sunt tamen qui velint Orneogloſſum dici: alij Ornum ipſam Orneogloſſum faciunt.

Facultatem autem Fraxini folia & cortex cum moderato calore efficaciter reſiccantem habent: Semen calidum ac ſiccum eſt ordine ſecundo.

Foliorum ſuccus, aut ipſa folia impoſita, aut ex vino aſſumpta viperarum morſibus ac ictibus reſiſtunt, vt Dioſ. ait. Tanta autem eſt huius arboris contra ſerpentes vis, vt ne matutinas occidenteſve vmbras, quàm ſint longiſſimæ, arboris eius, ſerpens attingat, adeoq; ipſam procul fugiat: vt Plinius lib. XVI. cap. XIII. Idem verò ait Fraxini frondibus circumſeptum ſerpentem, citius in ignem proximum, ſi adſit, abiturum, quàm ad Fraxini frondē acceſſurum: & præterea florere Fraxinum prius quàm ſerpentes appareant; nec priùs demittere folia, quàm hi conditi ſunt.

Experti, inquit, prodimus: ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, priùs quàm hæ prodeant florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

Vtraque, hoc eſt, folia & cortex ventrem feruntur adſtringere, & cum aceto & aqua decocta ventriculo impoſita vomitum ſiſtere.

Semen quod folliculis eius ineſt medetur iocinoris ac lateris doloribus ex cauſa frigida cum vino. Aquam quę, cutim ſubit educit, vrinam cit: fertur & Veneris eſſe incitamentum; præſertim vnà cum Piſtaciis ac Pini nucleis aſſumptum.

Ligni materies eſt ad plurima vtilis, Homeri præconio & Achillis haſta, vt Plinius ait, nobilitata. Eius verò πρινεύματα ſiue ramenta potu perniciem adferre tradunt: Dioſcorides ait. Corticis cinis ex aqua illitus lepras curat, Plinio auctore.

De Orno. CAP. XIII.

Ornus.

ORNVS & arbor quidem ſubinde magna eſt, & Fraxino ſimilis, eiusq; altera ſpecies, ſed humilior. folia ex pluribus ad vnum pediculum cohærẽtibus, vnoq; eminente, conſtant, veluti Fraxini; ſed minus dilutè virentibus, mollioribus, ac nonnihil piloſis, per ambitum profundius ſerratis, inſtar Sorbi. cortex mediocriter læuis eſt. interior ligni ſubſtantia minus criſpa, coloratior, ſed non minus dura. flores in vmbellis albidi & odorati. baccæ initio virent, maturæ rubent, guſtu inſuaues, ac ſapore ingratæ.

In pręaltis & aſperis montibus Ornus gignitur, atque his gaudet: ad plana non, aut raro admodum deſcendit; in quibus ægrè quoque adoleſcit, fruticis tantummodo, non arboris ſpeciem referens.

Maio menſe & folia redeunt & flores vigent: Autumno verò baccæ ad maturitatem perueniunt.

Ornum hanc arborem Latini nominant, & non raro ſylueſtrem Fraxinum: Et Fraxini quoque ſpecies eſt. Græci ſiquidem, vt non modo Plinius ſcribit, ſed & Theophraſtus, duo Fraxini genera fecêre: vnum altum atque procerum: alterum humilius: Alta autẽ & procera, Fraxinus vulgaris eſt; humilior verò Ornus, quæ & ὀρεινὴ μελία, ſiue montana Fraxinus,
Βουμελία. quia montibus propria: veluti altera πεδεινὴ ſiue campeſtris vocatur, quæ & Βουμελία, ſiue (vt Gaza) Bubula Fraxinus; ſed rectius magna dicitur Fraxinus. Particula enim βοῦ, intentionis nota, ſolet magnis præponi: ſic Βουλιμία, aut Βουλίμος magnam ſignificant famem, & Βουμελία, Fraxinum magnam. Nominatur verò Ornus Germanis Malbaum: Belgis Hauereſſchen: nonnullis Qualſter: Gallis *Freſne ſauuage*: Bohemis Habr. Matthiolus hanc Sorbum ſylueſtrem facit.

De facultatibus autem vel foliorum, vel corticis, aut etiam baccarum, vt nihil apud veteres extat: ſic & à recentioribus nihil compertum. Plinius verò Ornum facultatibus ſimilem Fraxino facere videtur; lib. ſiquidem XVI. cap. XIII. vbi de vtraque Fraxino ſcribit, campeſtrem criſpam eſſe tradit, montanam ſpiſſam. mox hæc ſubdit: folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. Quæ quidem de Taxo veteres ſcripſe-
Plinij error. re, non autem de Fraxino. Fefellit Plinium vocum μιλοῦ ac μελίας affinitas: μίλος Taxus eſt: μελία Fraxinus. ſic vt Fraxino pernicioſam illam facultatẽ perperam tribuerit, quæ Taxi eſt.

Symphoriani lapſus. Lapſus eſt & in Orni hiſtoria Benedictus Curtius Symphorianus, cùm ex Virgilij Georgicis Ornum Pyri flore eſſe exiſtimat: ex ipſo ſiquidem Virgilij carmine nequaquam hoc rectè colligi poteſt; agit ſiquidem non de formis arborum, ſed de inſitione nonnullarum in alias

alias diſſimiles ac naturâ differentes; veluti Nucis in Arbutum: Mali in Platanum: Fagi in Caſtaneam: Pyri in Ornum: Quercus in Vlmum. Atque hoc modo Platanum ſcribit pomiferam: Fagos Caſtaneam ferre: Ornum incaneſcere Pyri flore. &c. vt ex ipſis Virgilij verbis manifeſtiſſimum eſt, quæ ſic habent Georgicôn ſecundo:

Inſeritur verò ex fœtu nucis Arbutus horrida,
Et ſteriles Platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ Fagos: Ornus incanuit albo
Flore Pyri, glandemq́; ſues fregere ſub Vlmis.

De Populo. CAP. XIIII.

Populus alba.

POPVLI duæ ſunt: alba & nigra: Plinius tertiam annumerat Lybicam; Theophraſtus verò κερκὶν dictam.

Alba Populus perquam facilis auctu 1.
arbor eſt, citò in altitudinem aſſurgit, ſuperius ramoſa: caudicis cortex læuis eſt; ramulorum verò etiam albicans. lignum candidum facilè finditur. Folia lata profundius inciſa ac anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed multò minora, ſuperiore parte læuia, glabra, ac virentia; auerſa verò albida, ac lanuginoſa: iuli oblongi, pappoſi, initiò purpuraſcentes: radices in diuerſa tendunt, ſummo terræ ceſpiti ſubſunt, nec altius demittuntur: atque idcirco validiore vento has arbores ſubuerti non rarò accidit.

Nigra Populus proceritate alba non 2.
eſt inferior, ſubinde verò & excelſior, frequenter ramoſior: non rarò craſſioris caudicis: cortex eius læuis ſimiliter eſt, ſed ligni materia durior, flauior, ac minus albida, neruoſior, ac difficilius finditur. prima huius germina futurorumq́; foliorum rudiméta oblonga, hordeaceo grano maiora, pingue oleoſum ac reſinoſum quiddam continẽt digitis adhæreſcés, colore flauo ad luteum accedens, odore ſuaui gratum, quod maioribus factis & in folia iam abeuntibus perit. folium autem non anguloſum, ſed inſtar priorum Hederę foliorum latum & acuminatum, per ambitum verò nonnihil crenatum, colore virens, læue ac reſplendens, longo tenuique pediculo appenſum, quamobrem ventis concuſſum ſtrepitum exhibet. profert hæc & iulos: ac deinde poſt hos oblongum veluti racemum, vuæ oblongioris ſpeciem exhibentem, cui baccæ adhærent rotundæ, quæ vbi maturuêre, in pappoſam vaneſcunt lanuginem. radix huius altiùs deſcendit, & firmiùs hæret.

Tertia Populus non multò minùs quàm priores excelſa & procera eſt. cortex ac ligni ma- 3.
teries ad nigræ ſimilitudinem accedunt: iuli longiores ac nigriores: folia quoque nigriora ac duriora, ſubrotunda, marginibus profundius inciſa, quæ è longioribus pediculis dependẽtia continuò ferè mouentur, atque inter ſe colliſa crepitant, cœlo etiam tranquillo ac ſudo, vel quàm minimum ventoſo. radices huius firmiores, profundiùs quàm albæ deſcẽdunt.

Lucos, aquoſa, & paluſtria Populi amant: ſtagnis gaudent: lætiores circa amnes naſcuntur, ac præſertim alba.

Inter primas Populus germinat: præcedit reliquas nigra, cuius prima germina tunc colligenda, cùm in ipſis reſinoſus liquor reperitur, quod ſubinde circa æquinoctij tempus, aut paulò pòſt contingit.

Populus alba Græcis λευκὴ nominatur: Latinè verò à nonnullis Farfarus. vt à Plauto in Penulo: ——*viſcum legioni dedi*
Fundaſq́; eos proſternebam vt folia Farfari.

Populus nigra. Populus Libyca.

Germanis eſt Pappelbaum/weiß Alberbaum/weiß Popelweyden: Belgis Abeelboom, quá Grammatici perperam Abietem interpretantur: Italis *Popolo bianco*: Hiſpanis *Alamo blanco, &* *Amieyro*: Gallis *Peuplier blanc*: Bohemis Topel.

2. Altera ſpecies Græcis Αἴγειρος: Latinis Populus nigra: Petro Creſcentio Albarus: Germanis Aſpen: Belgis Populier & Popelaer: Italis *Popolo nero*: Gallis *Peuplier noir*: Hiſpanis *Alamo nigrilho*: Anglis Aſp vel Popler tree.

Primum illud erumpens germen, cuius in medicina vſus, Officinæ Oculos Populi appellant: alij malunt Gemmam Populi dicere: Græcorum quidam σπέρμα appellant. vnde erroris occaſionem acceperunt, qui non prima illa germina reſinoſa, ſed racematim cohærentia granula, in compoſitione vnguenti ex Populo aſſumenda temerè exiſtimant; in quibus nihil reſinoſum. Græci certè non aliud quàm quod reſinoſum eſt, accipi volunt, licet fortaſſis hoc ipſum haud proprio nomine exprimant. πολλὴ, Paulus Ægineta lib. VII. ait, περὶ τὸ σπέρμα, ἐςὶ ῥητίνη: id eſt, multa circa ſemen reſina exiſtit.

Error quorundam notatur.

In non minore autem verſantur errore, qui Poëtarum fabulis addicti, Succinum ex Populi lachrymis in Padum defluentibus coire ac durari credunt. Neque enim ex Populi liquore, ſed ex alio concreſcit: neque in Pado, ſed in littore Boruſſico, Germanici ſiue Balthici maris Succinum colligitur.

Succinum.

3. Tertia autem Populus Tremula à quibuſdam cognominatur, voce à Gallis mutuata, quibus *Tremble* dicitur: Belgis à crepitu ac ſtrepitu foliorum nomen quoque accepit, qui Rateleer ipſam nominant. Exiſtimatur verò hæc eſſe à Plinio Libyca dicta, & à Theophraſto κερκὶς, quam Gaza montanam Populum vocat.

1. Cæterùm alba Populus abſterſoriæ eſt facultatis, inquit Galenus, & temperaturæ miſtæ, ex aquea tepida & terrena extenuata eſſentia.

Cortex, Dioſcoride auctore, vnciæ (aut vt alij, & rectius denarij) pondere iſchiadicis prodeſt, & aduerſus vrinæ ſtillicidium. Iſchiadicis verò hunc corticem vtilem ſcribit & Q. Serenus Sammonicus:

Sæpius occultis victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Fertur

Fertur verò & idem cortex ſterilitatem facere cum Muli rene potus. quod & folia poſt purgationes ſumpta poſſe exiſtimantur. foliorum tepens ſuccus aurium dolori inſtillatus ſuccurrit.

Populi verò nigræ reſina, quæ primis ineſt germinibus ſiue Oculis dictis, calida ac ſicca, partium tenuium, attenuandi, ac molliendi facultatem obtinet: acopis & malagmatis commodè admiſcetur.

Folia ſimilem quodammodo facultatem habent, ſed ad omnia infirmiorem, Galeni ſen- 2.
tentia. Cum aceto hęc trita magna vtilitate podagricis doloribus imponi, Dioſcorides tradit. Semen, hoc eſt, prima germina, vt antè oſtendimus, ex aceto potum comitialibus vtile eſſe, idem auctor eſt. Fit ex Populi oculis vnguentum Officinis notiſſimum: Docet verò & Oleum ex his conficere Paulus Ægineta, quod Ægyrinum dicitur.

De Vlmo. Cap. XV.

Vlmus.

INTER proceras & altas arbores & Vlmus 1.
eſt, ab imo ferè frequenter ramoſa: craſſi, ſcabri, ac rimoſi exteriores caudicis cortices ſunt; lenti verò & flexibiles, qui ſubſunt; veluti & ramulorum, qui non minus quàm Tiliæ obſequioſi ac flexu inuicti ſunt: ligni ſubſtantia ſolida ac ſufflaua. folia lata, indiuiſa, rugoſa, venoſa, longiora quàm Pyri, ambitu crenata, quadrupedum nonnullorum animantium, ac præcipuè boum, pabulo grata; in quibus folliculi ſuperiore parte eminentes gignuntur, præter exiguos veluti culices, & liquorem continentes lentum ac viſcoſum, qui quandoque Solis caloribus induratus gummi inſtar concreſcit. ſemen planum, rotundum, tenue, membranoſum, maius quàm Atriplicis, quod inter folia ac ſub ipſis latitat. radix non in altum dimittitur, ſed per obliquum ſpargitur.

Loca amat plana ac campeſtria, lætumque ac humidum ſolum: iuxta fluenta, vel ſcrobes aquas habentes feliciter gignitur, & facilè in altitudinem aſſurgit.

Huic autem non multùm diſſimilis & alia 2.
quædam præalta quoque ac procera arbor naſcitur, cuius lignoſa materies multò durior eſt, & ad opera idcirco vſurpatur quæ pondus ac vim ſuſtinent: vt ſunt Cochleæ & molendinorum rotæ. folia huius rugoſa ſimiliter & ambitu ſerrata exiſtunt, veluti prioris, ſed longiora & auerſa parte læuiora, dilutius virentia; quæ vbi reſiccata fuerint gratum olent. ab his verò nulli exeunt aut naſcuntur folliculi, & bubus eadem minus grata ſunt: ſemen prioris ſatis ſimile.

In denſis ſyluis, locis montoſis ac arduis hoc genus prouenit, veluti in Arduenna ſylua ac Sonia in Brabantia dicta, olim Arduennæ parte: in quibus hæc arbor frequens reperitur.

Erumpunt vtriuſq; folia ſub finem Aprilis aut circa Maij initium in Belgio quidem: eodẽ tẽpore & ſemen nõ modò prodit, ſed & perficitur, ac vẽto mox abripitur & decidit, quod inutile habetur: Nemo enim, vt Columella ait, Vlmos ex ſemine ſerit, ſed ex ſobolibus.

Liquor & folliculus Iunio menſe colligi poteſt, priuſquam denſari incipiat.

Vlmum Græci πτελέαν nominant: Germani Ruſtholtz/Ruſtbaum/Ulmbaum: Belgę Olmen: Galli *Orme*: Itali *Olmo*: Hiſpani *Vlmo*: Angli Elmtree: Bohemi Gilm.

Semen à Plinio ac Columella Samera dicitur.

Vermiculi qui intra folliculos cum liquore reperiuntur, Græcis κνῖπες: Latinis Culices ac Muliones vocantur.

Et prior quidem harum ea eſt, quam Theophraſtus ſimpliciter ac citra adiectiuum πτελέαν 1.
appellat: Duo ſiquidem huic genera ſunt: vnum ὀρειπτελέα: alterum πτελέα. Eadem verò & Atinia Columellę, ſiue Gallica Vlmus. Nam & hic duo Vlmi genera facit; Gallicum & Vernaculum: Illud, inquit, Atinia; hoc noſtras dicitur. Atiniam ſiquidem lætiorem ac procerio-

rem

rem eſſe, frondemq; iucundiorẽ bubus prębere, quàm aliã; quod de priore quoq; ſcripſimus.

2. Altera Vlmus ὀρειπτελέα Theophraſto eſt, quam Gaza Montiulmum interpretatur: Columellæ verò Vernacula ac noſtras dicitur, id eſt, Italica: Belgis hæc Herſeleer: & quibuſdam locis Heerenteer nuncupatur.

Plinius lib. XVI. cap. XVII. quatuor Vlmi genera refert: ſed Atiniam & Gallicam tanquam differentes pro duobus numerat, quæ Columellæ vnum idemque ſunt genus. Tertium noſtratem ſibi ac Columellæ dictam facit. quartum genus addit ſylueſtrem Vlmum, cuius nec Columella nec Theophraſtus meminerunt.

Vlmi autem prioris folia & cortex cum moderato calore abſterſionem non obſcuram obtinent: lentum ac viſcidum quid in mandendo habent.

Vulnera folia glutinant: idem & cortex faſciæ modo ipſis impoſitus ac circumligatus. Ad lepras cum aceto trita faciunt & folia. Craſſiorem corticem vnciæ pondo cum vino aut aqua potum pituitam detrahere Dioſcorides refert.

Humor in folliculis repertus abſterſorius eſt, atque vnà conglutinans: illitus cuti nitorem inducit, facieique maculas delet. Vulnera recentia conſolidat: curat & enterocœlas non inueteratas cum ſplenio impoſitus, ligatura rectè adhibita.

De Tilia. CAP. XVI.

Tilia.

1.

2.

DVM generum Tilia eſt: mas & femina.

Tilia femina, vulgò nota, & magna arbor eſt: multis & oblongis ramis in latitudinem amplam ſeſe facilè diffundens: caudices craſſi ſunt: cortex læuis, foris ſubnigricans, ſed interius ex luteo inalbicans, lentus, flexibilis, admodum obſequioſus, ex quo & funes & chordæ conficiuntur, ac alia quędam texuntur. interior materia lęuis, non dura, enodis, & inalbicans, ex qua carbones conſiunt, quorum ad pulueris eius compoſitionem vſus, quo bombardæ & bellica implentur tormenta: folia læuia, ſplendentia, lata, acuminata, Hederæ non anguloſis ferè ſimilia, ſed dilutius virentia, & per margines inciſa. Floſculi racematim aut vmbellatim potius, in longis cohærent pediculis, qui à quibuſdam veluti anguſtis & albicantibus foliolis exeunt. ſemen in rotundis folliculis baccarum Hederę magnitudine nigricans, ſponte vbi maturuerit excidit. radices in profundum deſcendunt, ac in latitudinem ſimul expatiantur.

Tilia mas, non minor aut minus in amplitudinem diffuſa eſt quàm femina: cortices lenti ac obſequioſi ſimiliter ſunt; & ad funes conficiendos idonei, ſed tamen paulò duriores ac fragiliores. lignum durius, nodoſius, & ex luteo coloratius, Vlmi ſatis ſimile: folia lata, haudquaquam læuia, ſed aſperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò rarò profert, vt ſterilis & nec vllum facere exiſtimetur. Eſt autem hic planus, rotundus, & vti maioris Thlaſpios infarctus, cohærentque plures è longiuſculis pediculis racematim.

Pingue lætumque ſolum Tiliæ requirunt: in ſtercorato optimè proficiunt: in arido ægrè adoleſcunt: gignuntur quandoque, ſed rarò, in ſyluis.

Flores femina Maio menſe adfert: fructũ verò maturũ Septembri menſe, aut paulò prius.

Ruellij error. Tiliam Græci φιλύραν nominant, quæ differens à φιλλυρέα eſt: Ruellius perperam φιλλυρέαν Latinè Tiliam interpretatus eſt. Dicitur autẽ Tilia Germanis Linden & Lindenbaum: Belgis Linde & Lindenbooͦ: Italis *Tilia*: Hiſpanis *Teia*: Gallis *Tilet*: Anglis Linden tree: Bohemis Lypa.

Marem, Belgarum nonnulli patria voce Ypelme appellant.

Error quorundam. Falluntur autem non parùm, qui Vlmum, aut huic cum folliculis in foliis ſimilem pro Tilia mare icone exprimunt ac exhibent.

Tiliæ

Tiliæ autem folia & cortex reſiccandi quandam vim habent, & vnà repellendi. Folia in aqua decocta oris puſtulas reſiccant ac ſanant ore ex hac colluto. tumores etiam pedum reprimere feruntur, cum aqua decocta, & emplaſtri modo impoſita.

Flores calidi ſunt ac ſicci, & partium admodum tenuium: aduerſus capitis ex cauſa frigida dolores, vertigines, apoplexiam, ac etiam morbum comitialem, à quibuſdam commendantur: & non modò ipſi flores, ſed & ex ipſis ſtillatitius liquor.

Tiliæ folia, Theophraſtus ait, prædulcia, & pleriſque animalibus pabulo: fructus mandi à nullo poteſt.

De Alno. CAP. XVII.

Alnus.

NON minus quàm præcedentes alta ac procera Alnus eſt. caudice aſſurgit mediocris craſſitudinis recto. cortex eius ſcaber, fragilis, nigricans, ad corij aliorumque tincturas vtilis: lignum ſubrubet, molle, ac tractabile, quod extra aquas non diu incorruptum durat; ſub ipſis verò aquis, ac in aquoſis ad æternitatem immortale, ædificiorum fundamenta ac immania ſtructurarum pondera ſuſtinet: multa certè ædificia ex Alno palos ſubditos habét. folia autem Alni, Pyri foliis maiora rugoſioraque ad Colurna accedunt; per circumferétiam ſimiliter crenata, tactu glutinoſa. iulos quales Betula pro floribus emittit. oblongum eſt & ex multis ſquamulis cópactum quod pro fructu habetur, quibus dehiſcentibus ſemen excidit.

In aquoſis naſcitur, ac in humidis & paludoſis ſyluis, nec alibi proficit.

Iuli Vere erumpunt: ſemen Autumno excidit.

Gręcis κλήθρα nominatur: Latinis Alnus: Petro Creſcentio Amedanus: Germanis Erlenbaum & Ellernbaum: Belgis Elſen & Elſenboom: Italis *Alno*: Gallis *Aulne*: Bohemis Wolſſe.

Cæterùm Alni cortex refrigerantem ac adſtringentem cum ſiccitate facultatem obtinet. Incipientibus inflammationibus vtiliter imponi poſſunt. Conducunt quoque ad oris & tonſillarum inflammationes ac tumores, veluti nucum Iuglandium cortices.

De Betula. CAP. XVIII.

BETVLA ſæpè ad mediocris arboris altitudinem excreſcit: quandoque humilior fruticoſa magis. cortex eius exterior caudicem conueſtiens craſſus, ſcaber, albidus, ac rimoſus; qui verò huic ſubeſt interior, tenuis admodum, læuis, atque inſtar membranę pellucidus. craſſiorum ramulorum cortices inalbicát quoque, ſed minimorum non ita, qui punico, qualis eſt Caſtaneæ echino exemptæ color, reſplendent, qui ferè deorſum reclinati ex arbore dependent, veluti iulorum aut foliorum pondere grauati. ligni materia alba eſt, ſimiliter & ramulorum, qui & adeò lenti ac flexibiles, vt ad circulos vaſarios non minus vtiles ſint, vel etiam vtiliores habeantur, quàm Saligni rami. folia lata, acuminata, & per margines inciſa, minora quàm Fagi, læuioraque ac virentiora. Iuli oblongi ſunt, in quibus quod ſemen exiſtimatur, gignitur; quod dehiſcentibus per ætatem iulis effluit.

In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac ſyluis, tum & alibi gignitur: & quandoque in arenoſis ac aridiſſimis, veluti in Brabantiæ Campania, quibuſdam locis adeò ſterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen Betula viget ac creſcit.

Iuli primo tempore prodeunt: deinde folia Aprili menſe aut paulò ſerius.

Nominatur hæc arbor Græcè à Theophraſto σημύδα: à nonnullis σημὺς: ab aliis σημός: Latinis Betula: non deſunt verò & qui per duplex ll. Betulla ſcribant, veluti quædam Plinij exem-

Betula.

1.

Acer maior.

2.

3.

exemplaria habent: Germanis Birckenbaum: Belgis Berckenboom: Italis *Betula*: Tridentinis *Bedollo*: Gallis *Bouleau*: Bohemis Bryza.

De medico autem vſu Betulæ vel partium eius, nihil vel apud veteres, vel recentiores extat.

Gallica hæc arbor, inquit Plinius lib. XVI. cap. XVIII. mirabili candore atq; tenuitate terribilis Magiſtratuum virgis: nam ex ea olim conſtabant faſces magiſtratuum. hac verò ætate, pueros quoque pędagogi ac parentes virgis ex Betula terrent.

De Acere & Carpino.
CAP. XIX.

ACERIS ſpecies tres ſunt: vna maior: altera minor: tertia Carpinus dicta.

Maior ſpecioſa ac procera arbor eſt: cortice mediocriter læui: materia interiore tenera ac tractabili: ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, anguloſa, vitigineis ſatis ſimilia, ſed lęuiora mollioraque, & pediculo longiore eoque rubente annexa. flores racematim dependent ex albido herbacei. ſuccedunt fructus oblongi, bini ex aduerſo cohærentes, circa annexum nuclei conceptaculo tumentes, reliqua parte plana, ac membranæ inſtar tenui, Ephemeri aut interiorum Cicadę alarum ſimiles. nuclei candidi ac exigui ſunt.

Minor Acer frequenter in arboris ſpeciem quoque adoleſcit: ſæpè verò fruticis in modum humilis permanens naſcitur: cortex huius ſimiliter læuis: interior ligni ſubſtantia albida ac tractabilis: folium vti prioris anguloſum, læue, glabrumque, pediculoque adhæreſcens rubente, ſed multò minus, Saniculę folio cùm magnitudine, tum & ſplendore ferè perſimile, niſi quòd profundius inciſum: flores veluti maioris, herbacei, non tamen racematim, ſed in vmbellis exeunt: fructus ſimiliter ſimiles bini ab vno pediculo dependent.

Carpinus caudice aſſurgit procero; cortice inalbicante, nonnihil aſpero ac ſcabro: ligno ſolido ac tenaci. rami in latitudinem effundútur foliis circumueſtiti latis, haud anguloſis, ſed ad Vlmi folia accedentibus, niſi teneriora eſſent: inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quę capitula Cicerum magnitudine, in quibus fructus ſiue ſemé. radix firma craſſaq;.

Acer minor. Carpinus.

Montibus propria maior Acer eſt, deſcendit tamen & ad plana ac campeſtria; præſertim cultu accedente. 1.

Minor & in ſyluis montoſis gignitur, vbi facilè arboreſcit: reperitur verò & iuxta agrorum ſepta, ac quandoque ſecus riuulos fruticis inſtar naſcens. 2.

Carpinus & ſyluis & montibus gaudet. 3.

Vere omnibus folia exeunt, ac flores vtriq; Aceri: ſemen ſub finem æſtatis perficitur.

Acer Græcis *σφένδαμνος* nominatur.

Maiorem Germani Ahorn & Waldeſchern vocant: Galli *Plaſne*: Bohemi Brek: & propriè *σφένδαμνος* hæc dicta eſſe exiſtimatur. A veritate autem longè recedunt, qui pro Platano hanc habent, vicinitate Gallicæ vocis decepti: Platanus ſiquidem multùm ab hac differens eſt. 1.

Minorem Germani Maſsholder: Brabanti Booghout: Galli *Erable* appellant: Creditur eſſe *γλῖνος* dicta. 2.

Tertia Carpinus eſt: nomen Itali & Allobroges retinent. *ζυγίαν* hanc Græcis vocari teſtis Plinius eſt. Dicitur autem *ζυγία* quaſi coniugalis, quod ad *ζυγία*, Latinis iuga, quibus boues iunguntur, conueniat. quæ & nũc ex hac cõfici teſtatur Benedictus Curtius Symphorianus. 3.

Theophraſtus tria quoque Aceris genera ſtatuens, Primum *σφένδαμνον*: alterum *ζυγίαν*: tertium *κλινότροχον* appellari ait: prout videlicet Stagyritę diſtinguere ſolent: Zygiam autem à Sphendamno differre, quòd huic candida ac neruoſa materia ſit; illi autem flaua ac criſpa. At verò Olympi incolæ, eodem auctore, Zygiam montanam eſſe volunt: Sphendamnon verò in planis naſci: Naſcentem verò in monte Acerem gratè coloratam, criſpam, & ligno ſolidam eſſe: campeſtrem verò in planis candidam, rariorem corpore, minusq; criſpam: & hanc à nonnullis *γλῖνον* ſiue *γλεῖνον*, non autem *σφένδαμνον* vocari.

Plinius quoque tria Aceris genera tradit lib. XVI. cap. XV. (Titulus perperam notam denarij X. pro ternarij III. habet.) ſed Zygiam ſiue Carpinum tertiam facit, *κλινοτρόχου* non meminit: campeſtrem *γλῖνον* etiam vocari refert. *Plinij locus emaculatus*

Cæterùm Aceris aut Carpini quis ſit in medicina vſus, à Græcis proditum non reperitur.

aa Plinius

Plinius verò lib. XXIIII. cap. VIII. Aceris radicem contuſam iocinoris doloribus efficaciſſimè imponi ſcriptum reliquit.

Q. Serenus Sammonicus bibi cum vino aduerſus lateris dolorem affirmat:

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis: hoc præſens medicamen habetur.

De Platano. CAP. XX.

Platanus.

MAGNA arbor Platanus eſt, prælongis & ampliſſimè luxuriātibus ramis latiſſimè patet, ſpacioſam admodum vmbram efficiēs, cuius gratia olim Romanis gratiſſima, expetita, & commendabilis fuit: folia habet Ricini modo anguloſa, maiora quàm Vitis, rubentibus annexa pediculis. floſculi non magni, palliduli: fructus pilularum inſtar rotundus, ſcaber, & nonnihil hirſutus: In Aſia quidem hirſutior ac maior, ad Iuglandis nucis quantitatem accedens.

Fontes ac fluuios Platani amant. Plinius aliquando vino enutritas refert. Tantum, inquit, poſtea honoris (ſcilicet Platanis) increuit, vt mero perfuſo enutriantur: compertum id maximè prodeſſe radicibus. docuimusq́; arbores vina potare. lib. XII. cap. primo.

Italiæ autem hæc arbor aduena & peregrina: In Germania aut Belgio nuſquàm apparet: In Aſia frequentior eſt: reperitur & in Cretæ conuallibus, ac iuxta Athon mōtem: vt Petrus Bellonius in Singularibus refert.

Platani, folia hyeme dimittunt, teſte Bellonio; proinde nec mirum ſi ſolem æſtate arceant, hyeme verò minimè. Commendatio arboris, Plinius ait, nulla alia maior, quàm ſolem æſtate arcere, hyeme admittere.

Dicitur autem hæc arbor Græcis πλάτανος: & ſimiliter Latinis Platanus. à latitudine nomen habet. Gallorum *Plaſne* multùm ab hac differt, quæ Aceries ſpecies eſt.

At Platanus humidioris ac frigidioris eſſentiæ eſt, vt Galenus ait. folia viridia ad œdemata & incipientes inflammationes faciunt: in vino decocta oculorū fluxiones impoſita ſedant.

Cortex & Pilulæ maiorem reſiccandi potentiam habent. in aceto decoctus cortex dentium dolores ſopit: Pilulæ virentes cum adipe tritæ ambuſta perſanant: eædem ex vino potæ, à ſerpentibus demorſis auxiliantur. Crematus cortex vehementius reſiccat, & vnà abſtergit: lepras pellit, & humidis vlceribus medetur.

Vitandus eſt puluis, Galenus ait, foliis arboris inſidens, ſpiritu ſiquidem attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemq́ue lædit; ſicuti & viſum & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Dioſcorides hoc non modò foliorum, ſed & pilularum lanugini tribuit.

De Salice. CAP. XXI.

SALICES duæ ſunt: vna procera: altera humilis.

1. Procera Salix, caudice mediocriter craſſo, in altitudinem non minorem aſſurgit, quàm aliæ maiores arbores; ſi non initiò & citò à ſatione præciſa illi ſumma pars fuerit. cortex eius læuis, lentus, ac flexibilis eſt. lignum albidum & adeò lentum frangiq́ue contumax, vt nullo oneri ſuccumbat; quamobrem & machinæ ex eo ad eleuanda maximi ponderis onera conficiuntur. folia oblonga, minora & anguſtiora quàm Perſici, ſuperiore parte virentia ac glabra;

aduerſa

Salix.

Salix humilis.

auerſa verò molliora albidioraque. rami cortice vel purpureo vel albido conueſtiuntur. iuli qui primo tempore promuntur oblongi, muſcoſi, citò in albidos & lanoſos pappos abeunt.

Minor à capite paululum eminente virgas progignit tenues, cortice nonnihil rubentes aut virentes, viminibus vtiles. ſeritur taleis aut virgis in terram depoſitis, quarum, vbi incrementum acceperint, ſuperior pars præſcinditur, ſic quod caput dicitur, illis ſubnaſcitur; vnde tenues virgulæ exeunt, quibus ſæpius reciſis, caput grandius redditur. Mutilantur quandoq; & procerarum Salicum depoſitæ ac plantatæ taleæ ſiue ſurculi, ſed altius & ſupra hominis ſtaturam; vnde craſſiores naſcuntur perticæ, ad multa vtiles, & frequentius ad circulos, quibus lignea vaſa ac dolia colligantur. 2.

Salix aquoſa deſiderat ac humentia loca, nec etenim alibi Saliceta commodè proueniunt. Minor in paluſtribus omninò riguis feliciter naſcitur.

Aprili menſe, vel, ſi ſerius, Maio, cum foliis prodeunt iuli, in quibus ſemen (ſi modò ferant) citius cum pappis abripitur, quàm ad perfectionem perueniat Ocyſſime, inquit Plinius poſt Theophraſtum, Salix amittit ſemen, antequam omninò maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero Frugiperda: Græcè ὠλεσίκαρπος. Virgulæ & perticæ cæduntur quoque Vere, priuſquam germinare Salix incipiat, & eodem tempore ſurculos deponere & ſerere cõuenit.

Salix Græcis ἰτέα vocatur: Germanis Weyden: Belgis Wilgen: Italis *Salice, Salcio*: Gallis *Saux*: Hiſpanis *Salgueiro, Salzer, & Sauz*: Bohemis Wrba.

Maior Salix perticalis appellatur; præſertim quæ ſæpius mutilata ab vno capite plures ramos effundit. Huius generis cortice rubens Theophraſto nigra dicitur: altera verò candida. Plinius nigram Græcam cognominat (finditur, inquit, Græca rubens) candidiorem verò Amerinam.

Minorem ἑλίκην, non ἰτέαν Arcades nominare, Theophraſtus ſcribit: Plinius & hanc Helicen nominat. Vterque hanc Salicis tertiam ſpeciem ſtatuit: Dicitur verò & eadem Salix pumila, Salix viminalis, Gallica Salix, & à Columella Sabina, quam & Amerinam vocari à plurimis ſcribit: Germanis kleyn Weyden: Belgis Wijmen: Petro Creſcentio Vincus.

Salicis autem folia refrigerandi facultatem obtinent, & cum nonnulla adſtrictione citra morſum reſiccantem: ad cruenti idcircò vulneris curationem adhiberi commodè poſſunt.

Inferuntur etiam perquam vtiliter rami cum foliis virentes in cubicula, ac iuxta lectulos ponuntur, acutè febricitantium; aëris ſiquidem calorem vehementer contemperant, quod febricitantibus multùm expedit.

Cortices ſimilem facultatem habent. hos in cineres combuſtos, & cum aceto maceratos, callos & clauos extrahere Dioſcorides ſcribit. Nonnulli, inquit Galenus, dum floret Salix corticem incidunt, & ſuccum quendam colligunt, quo vtuntur ad ea quæ pupillas offuſcant; extergente videlicet ſimulque tenuium partium medicamine.

De Sambuco. CAP. XXII.

Sambucus.

Sambucus lacinioſo folio.

1. SAMBVCVS ſubinde mediocris arboris magnitudinem æquat, ramis ſuis latè effuſa: quandoque verò fruticoſa permanet. caudex plurima parte lignoſus exiguum admodum medullæ intus habet. at rami, & præſertim iuniores geniculis articulati, medullam multam albidam craſſam interius recondunt, ac lignoſi minus habent. cortex caudicum ſcaber ac rimoſus cineritio colore ſordeſcit: ramulorum non omninò læuis, colore ferè aſſimilis, qui quidem exterior; ſubeſt enim huic & alius, ligno vicinior, virens. ligni materies dura ſolidaque, ſufflaueſcens, findi facilis. Folia ex pluribus ad vnum medium pediculum quinis ſeniſve cohærent, veluti Iuglandis, ſed ſingulis minoribus, ambitu ſerratis, & graueolentibus. floſculi in latis laxiſque vmbellis albidi & odorati. ſuccedunt baccæ non magnæ, initiò virentes, poſtea nigricantes, quorum ſuccus ſaturo colore rubet: ſemina in his parua, plana, oblongioris formæ.

Adnaſcitur non rarò veterum arborum aut fruticum caudicibus gummi quoddam, molle, nigricans, tenue, membranoſumque, hominis auriculam quodammodo ſubinde referens, quod ablatum, reſiccatumque contrahitur ac dureſcit. Et huiuſmodi quidem eſt paſſim vulgaris Sambucus.

2. Præter hanc verò & aliæ quædam naſcuntur raræ ac peregrinæ. cuiuſdam ſiquidem baccę non nigræ, ſed albidæ exiſtunt: foliis ac floribus priorem referens.

3. Tertiæ folia admodum fiſſa & multùm lacinioſa: foliis ac baccis primæ ſimillima.

4. Quartæ flores quidem albidi ſunt, ſed baccæ rubent, & vtraque non in vmbellis, ſed race-

matim congeſta, ac vuæ in modum gignuntur: foliis autem ac reliquis vulgari accedit, niſi quòd ſubinde altius excreſcat, & procerior reddatur.

Iam & Sambuci ſpecies eſſet Ebulus, niſi herba foret, & nequaquam arbor aut fruticoſa 5.
ſtirps. de hoc autem Pempt. tertiæ, lib. II. cap. XXIIII. ſcriptum.

Humidis lætatur Sambucus ac opacis, tamen & alibi prouenit, vt in hortorum, agrorum, pratorumque ſepimentis.

Reliquæ ſpecies ſimiles requirunt natales: ſed cui fructus racemoſus, montana eſt.

Sub finem Maij, aut circa Iunij Calendas apud Germanos ac Belgas Sambucus cum flore eſt: maturæ baccæ Septembri ac Octobri leguntur.

Græcis ἀκτὴ, quæ Latinis & Officinis Sambucus: Gulielmo Saliceto Beza: Germanis **Holunder/Holder**: Belgis **Vlier**: Italis *Sambuco*: Gallis *Hus* & *Suin*: Hiſpanis *Sauco*, *Sauch*, *Sambugueyro*: Anglis **Elder tree**: Bohemis **Bez**.

Quartam ſpeciem nonnulli Sambucum ſyluestrem, ſed Matthiolus montanam facit.

Gummi è caudice Sambuci profluens, Aurē Sambuci pleriq;: alij Iudæ auriculā nominăt.

Galenus Sambuco qualem Ebulo facultatem aſſcribit, reſiccandi videlicet, conglutinandi, ac modicè digerendi: verùm non hæ tantùm, ſed & aliæ ei facultates adſunt. Nam Sambuci quidem cortices, folia, prima germina, flores, ac fructus, non modò reſiccant, ſed & calfaciunt, & vnà quidē purgandi vim obtinent; ſed nō abſq; moleſtia & ventriculi incōmodo.

Prima enim germina cocta, & Aſparagi modo aſſumpta ventrem commouent; & quandoq; ventriculo perturbato vomitionem faciunt. Simile poſſunt & folia.

Interior virenſq; cortex potentius purgat: bilem & aquoſos humores detrahit, hydropicis ea de cauſa vtilis. Tunditur, & cum vino aut lactis ſero liquor expreſſus propinatur.

Facultatis huius participes ſunt & floſculi recentes quidem, cum cibo aliquo permixti, veluti cum ouis frixi, ventrem quoque conturbant & deiectionem moliuntur: reſiccati verò ſimul cum humiditate, purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent. Acetum in quo flores aridi macerati ſunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, craſſos crudóſque humores incidit ac attenuat.

Seminis facultas paulò quàm reliquorum mitior: ventrem quoque mouet, & humores aquoſos detrahit, in puluerem redactum, & drachmæ pondere exhibitum. recens collectum in aceto id macerari expedit, ac deinde reſiccari, commode additur fæcis vini aridæ par pondus, & nonnihil ſeminis Aniſi; ſic etenim citra omnem moleſtiam potentiam ſuam exercet, & hydropicis ſubuenit. continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet.

Gummi Sambuci adſtringendi ac reſiccandi vim obtinet. Dilutum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarizatione oris tonſillarumq; incipientes inflammationes ſedat, & columellam laxiorem reprimit.

Dioſcorides tenera ac virentia Sambuci ait folia cum polenta inflammationes mitigare: ambuſtis ac à cane demorſis prodeſſe: dolores podagricos cum ſeuo arietino aut hircino lenire impoſita: glutinare verò & ὑποφορὰς, id eſt, cauernoſa vlcera. Nouellorum ramulorum medulla qualitatis expers eſt: hæc reſiccata, atque nonnihil compreſſa aut contorta, ad fiſtularum anguſtiora ora dilatanda, impoſita, conducit.

De Sambuco paluſtri. Cap. XXIII.

PALVSTRIS quæ dicitur Sambucus, non foliis, ſed ramis ipſam refert. humilior multò 1.
eſt, & fruticis in modum naſcitur. rami cortice conueſtiuntur veluti Sambuci, cineritio colore ſordente; geniculis per interualla interſepti ſunt, ac multam copioſamq; albidam medullam intus reconditam habent; lignoſi idcirco minus, quod candidum & fragile eſt. folia lata, anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed minora & molliora. vmbellæ floſculos edunt, quorum exteriores ſecundum marginum crepidines maiores ſunt, eleganter albidi & quinquefolij, Leucoiis minores; reliqui verò medij ac intra margines exigui. baccæ vbi maturuerint rubent, Vuæ acinis minores, maiores, quàm Sambuci; ſapore haud gratæ, in quibus duri planique nuclei.

Circa humidos tractus, & paluſtres gignitur: ſepit verò & non rarò prata ac veruacta.

Vmbellæ cum floribus Maio vigent: Autumno baccæ perficiuntur, quæ ſubinde tota hyeme in frutice reſtant.

Huius verò & altera eſt ſpecies; ſimiliter fruticoſa tantummodo, quæ caudicibus, ramis 2.
per interualla articulatis ac nodoſis, medullaque candida refertis; foliisque anguloſis priorem omninò exprimit; ſed flores huius non ab vmbellis exeunt, ſed in rotundum, denſum, orbicularemque globum confertim collecti ſimul vigent, exterioribus & vmbellam ſuperioris

Sambucus paluſtris.

rioris ambientibus, magnitudine & forma pares omnes; colore eleganter albidi, ſed odore deſtituti; nullo ſuccedente fructu.

Hortenſis hæc eſt, & culturæ mangonio talis, vt creditur, facta. Apud Germanos ac Belgas ſubinde reperitur.

De hac Sambuci ſpecie apud Veteres nihil memoriæ proditum: neque enim Opulus eſt, vt nonnullos temere ſuſpicari contigit: multò minus Platani ſpecies. Recentiores Sambucum paluſtrem, aut Sambucum aquaticam nominant. Valerius Cordus Lycoſtaphylon facit; & priorem fructiferam feminam: alteram ſterilem marem nuncupat. Saxones, inquit Geſnerus, Vuam lupinam vocant: vnde λυκοσταφύλου nomē, Cordus inuenit: Germanis Waltholder/& Hirſchholder: Belgis Swelcken/& Swelckenhout: Gallis quibuſdam *Obiere*.

De facultatibus autem huius & baccarum eius nihil compertum apud aliquem extat: neque nos quicquam adferre poſſumus.

De Loto. CAP. XXIIII.

Lotus.

Lotos Aphricana.

LOTVS, de qua ſcribimus, arbor magnitudine Pyri, vel etiam maior altiorque: caudices ſubinde habet valde craſſos, cortice circumueſtitos lęui, atque è cæruleo colore eleganter virente: ramos promit lōgos, in latitudinem expanſos: folia verò veluti Ilicis, ſerræ modo marginibus inciſis. baccæ rotundæ ſunt, ac è longioribus dependent pediculis inſtar Ceraſorum, initiò ex candido flaueſcentes, rubentes deinde; ſed vbi maturuerint nigricantes.

Peregrina & rara admodum hęc arbor Belgio ac Germaniæ: ex Italia olim illata fuit, vbi ſatis frequens, Matthiolo teſte, reperitur.

Naſcitur verò & Lotos arbor in Aphrica, ſed ab Italica in fructu aliqualiter differens, vt Plinius apertis verbis lib. XIII. cap. XVII. oſtendit. Aphrica, inquit, qua vergit ad nos inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Magnitudo quæ Pyro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderētur. Differentiæ plures, eęque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color Croci, ſed ante maturitatem alius atq; alius, ſicut in vuis.

Naſcitur denſus in ramis Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo,

cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ.
Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, ſimile mulſo, quod vltra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios vſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Hactenus Plinius. Præcipuam autem hanc, eodem loco ait, circa Syrtes ac Naſamonas. lib. verò v. cap. VII. haud procul à Syrti minore, inſulam eſſe tradit Menyngem, Lotophagitim dictam, à copia Lotorum.

Strabo autem lib. XVII. non modò Menyngem, ſed & ipſam minorem Syrtim Lotophagitim dici affirmat. In principio, inquit, Syrtis inſula quædam adiacet oblonga, nomine Cercinna: item altera minor Cercinnitis. his continua eſt minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant. huius ſinus ambitus eſt M. & DC. ferè ſtadiorum. oris latitudo DC. Iuxta vtrumque promontorium inſulæ adhæreſcunt continenti, Cercinna ſcilicet & Menynx, magnitudine æquales. Menyngem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & ſigna quædam extant, & Vlyſſis ara, & fructus ipſe. Nam Lotos arbor multa in ea eſt fructu ſuauiſſimo. Hæc Strabo.

Deſcribit & hanc Lotum Theophraſtus lib. IIII. Genera eius complura eſſe refert, fructu diſcreta. qui magnitudine Fabę, matureſcens vuarum more colorem immutat. apud Lotophagos editur dulcis, ſuauis, innocuus, & ventri ſalubris: ſuauior verò qui abſque nucleo, ex quo & vinum exprimitur.

Natura autem hæc Lotos, eodem auctore, perpetua eſt. exemplo ſunt Loti, de quibus Plinius lib. XVI. cap. XLIIII. Romæ, inquit, Lotos in Lucinæ area, anno qui fuit ſine magiſtratibus CCCCLXIX. vrbis æde condita, incertum ipſa quanto vetuſtior. Eſſe quidem vetuſtiorem non eſt dubium, cùm ab eo luco Lucina nominetur. hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur: quoniam Veſtalium virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotus in Vulcanali, quod Romulus conſtituit ex victoria de decumis, æquęua vrbi intelligitur, vt auctor eſt Maſſurius.

Græcè hæc arbor λωτός: Latinè à Plinio Celtis vocatur: ab Italis *Perlaro*: à Tridentinis *Bagolaro*. Sunt verò & eiuſdem nominis herbæ trifoliæ complures, de quibus Pempt. quartæ lib. IIII. latiſſimè ſcriptum eſt.

In Ægypto etiam quædam Lotos, ex paluſtrium genere. huic, vt Theophraſtus ait, caulis natura ſimilis Fabæ (videlicet Ægyptiæ) & fructus eodem modo: naſcitur enim fructus in capite modo quo in Faba: flos candidis liliis foliorum anguſtia proximus. radix huius Loti, *κόρσιον* dicta, rotunda & Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali nux Caſtanea tegitur. cuius interius candidum elixum aut aſſum gratum cibis. manditur verò & crudum; ſed crudo gratius decoctum. *Lotus Ægyptia.* *Κόρσιον.*

Lotus autem arbor (vt ad hanc redeat dictio) non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, auctore Galeno, ſed & tenuium partium ac exiccatoria.

Ramentorum ligni decoctum ſiue potum ſiue infuſum dyſentericis & fluxione vteri laborantibus auxiliatur: citam aluum cohibet, & capillos rufat: & defluentes, addit Galenus, cohibet. Coquuntur autem, eodem auctore, ramenta, interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vſus popoſcerit.

De Azedarach. CAP. XXV.

ARBOR magna Azedarach eſt: cuius folia ex pluribus compoſita, Fraxini, Orni, aut Sorbi referunt, ſed tamen minus densè cohærentia, & profundioribus inciſuris per circumferentiam ſerrata; colore ſaturo virentia: flores quinque anguſtis foliolis ſtellæ inſtar radiati, è medio longiore tenuique eminente calyce: fructus forma Ziziphorum inſtar, ſed luteo colore palleſcentes, guſtu viroſo & amaricante, ſapore ingrati, oſſeo intus nucleo; quem tranſmiſſo licio ad precatorias catenulas, aliarum ſphærularum loco, nonnulli adhibent.

In Italiæ quorundam monaſteriorum ſeptis hanc arborem haberi Matthiolus refert: Lobelius Venetiis & Norbonæ frequentem eſſe ait. Solet verò & olim in elegantiſſimis Belgij viridariis ſeri ac coli.

Nomen autem huic ab Auicenna Azedarach, aut, vt nonnulli legunt, Azedaraeth: & nominant eam, ait, in Rechi arborem Myrobalanorum: & in Tabraſten, & Kien, & Thahich. Recentiores autem non parum errarunt, hanc Sycomorum eſſe volentes; & non multò minus, qui Loton arborem affirmarunt. *Quorundam error.*

Azedarach.

At flos huius, auctore Auicenna, calidus eſt ordine tertio, & ſiccus in fine primi: obſtructiones aperit, ac præcipuè cerebri. fructus pectori valde nocet, ventriculo aduerſatur, ac moleſtiam adfert, pernicioſus eſt, & fortaſſis interficit. Aqua foliorum pedunculos enecat, & capillos longiores reddit.

Fertur & decoctum corticum, Fumoterræ & Myrobalanis additis, conferre aduerſus febres ex pituita natas. Succus extremorum foliorum cum melle venenis reſiſtit.

Similia & Rhaſis habet: Azedarecht, ait, calida eſt & ſicca: obſtructionibus quæ in capite congrua exiſtit: capillos prolongat. Fructus tamen eius valde ſtomacho nocius, qui & quandoque pernicioſus inuenitur. Matthiolus folia huius & lignum animalia etiam necare tradit: veneno verò ipſius, remediis quibus Nerio occurrendum.

QVARTI LIBRI PEMPTADIS SEXTÆ

FINIS.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER QVINTVS, ET VLTIMVS.

DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS, ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

IAM ad operis noſtri κορωνίδα ac finem properamus, vltimumq́; non modò ſextæ Pemptadis, ſed & totius ſtirpium hiſtoriæ librum aggredimur. quo non paucæ comprehenduntur perpetua virentes fronde: inter quas Coniferæ ac Reſiniferæ occurrunt. De quibus pro operis noſtri inſtituto deinceps agendum.

Auſpicamur autem à Lauro ſemper frondente ac virente frutice, atque eodem quoque coronario. Operi fine impoſito, veluti & certamini feliciter peracto, corona debetur. Non quidem cuiuis abſoluto eadem, ſed pro eiuſdem conditione differentes. Medico operi nulla aptior, quàm ex Lauro conferri poteſt. Apollini ſiquidem hæc ſacra eſt, dedicata quoque & adamata. Apollo autem non vaticinationis tantummodo, ſed & Medicinæ parens ac inuentor celebratur: atque vniuerſarum herbarum ei ſubiecta potentia fertur. Oportunè idcircò ad operis huius finem Laurus aditum præbet.

De Lauro. CAPVT I.

Laurus.

LAVRVS non rarò mediocris arboris altitudinem aſſequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virentia, ſuaueolentia, ſapore nonnihil amaricantia. flores herbacei coloris ſecundum ramulos ac folia exeunt. baccæ ſiue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti Perſici, & Amygdali, aliorumq́;; colore è ruffo ſubnigricans, odoratus, ſapore cum exigua acrimonia nonnihil amaricans. 1.

Huius verò & altera ſpecies fruticoſa magis exiſtit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior non aſſurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minus dura habet: cæteris priori non abſimilis. 2.

Duas autem has Laurus Dioſcorides haud ignorauit. Quandam enim tenuifoliam eſſe ait: alteram verò πλατυτέραν ſiue folio latiorem, aut potius τραχυτέραν, id eſt, duriorem, quod magis conuenit.

Naſcitur Laurus in Hiſpania, Italia, aliiſque calidioribus regionibus: Solo apud Belgas ſalſilagine infecto melius proficit, vt in Zelandiæ inſulis. alibi cura eget, & hyeme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà floſculos profert: baccæ ſub Autumnum perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc Δάφνη dicitur: Latinis Laurus: Italis *Lauro:* Germanis Lorbeerbaum: Belgis Laurus boom: Gallis *Laurier:* Hiſpanis *Laurel, Lorer, & Loureiro*: Anglis Laurel/vel Bay tree: Bohemis Bobeck.

Fructus Græcis δαφνίδες: Latinis Lauri baccæ: Germanis Lorbeeren; Belgis Bakeleer: Hiſpanis *Vayas.*

Δάφνη

A δάφνη Ladonis filia quam Apollo adamauit nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri baccæ & folia, vt Galenus ait, reſiccant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minus acris & calidus eſt, ſed magis amarus: habet verò & adſtrictionis nonnihil.

Lauri baccæ cum melle aut paſſo in eclegmate proſunt, Dioſ. ait, aduerſus phthiſim, orthopnœam, & omnes circa thoracem defluxiones ſiue rheumatiſmos: contra ſcorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines ſiue ἀλφοὺς expurgant: expreſſum verò harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino vetere & roſaceo oleo inſtillatum: miſcetur verò & iſtud acopis, & calfacientibus ac diſcutientibus vnguentis.

Noſtra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur, ſed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac veſicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi faſtidium pellunt: iocinoris ac lienis obſtructiones aperiunt: vrinas ciunt: menſes mouent, & ad ſecundarum expulſionem faciunt.

Oleum verò ex his expreſſum aut decoctione elicitum, ſcabiem atque ſimiles cutis fœditates citò curat: cæſis atque ab alto delapſis quoque illitum prodeſt: ſuggillata tollit & ſanguinem concretum, & humores circa dolentem locum digerit ac diſcutit.

Folia, Dioſ. ait, in balneo aut inſeſſu vteri ac veſicæ vitiis conuenire: virentia folia placidè adſtringere: trita verò ac impoſita veſparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare; mitigare verò & ſtomachum cum potu aſſumpta, ſed vomitum ciere.

Coquuntur verò Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis, præſertim piſcibus: verùm inde nulla nauſea accedit, ſed cibus iſtis conditus ſapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodeſt, trium obolorum pondere ex vino odorato potus. quod & Dioſcorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, ſiue Lauro ſylueſtri. CAP. II.

Tinus, Laurus ſylueſtris.

TINVS Lauro minor ac humilior eſt: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuiſis: foliis latis, læuibus, relucentibus, Lauri æmulis, odore deſtitutis, non alternatim diſpoſitis, ſed è ſingulis articulis ſitu oppoſitis: floſculis in vmbellis paruulis ad ramulorum cacumina albidis, foris ſubinde nonnihil purpuraſcentibus: baccis veluti Myrti, ſed longioribus, ac cærulei elegantiſſimi coloris.

Peregrina hæc ſtirps Belgio eſt: in pauciſſimorum hortis olim conſpicua. Italię ac Hiſpaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces exiſtunt. pro quarum differente ſitu ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conſpici poteſt.

Tino huic nomen eſt, dicitur & Laurus ſylueſtris, ſiue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus ſyluatica: Italis *Lauro ſaluatico*: ab Hiſpanis *Vua de perro*: ab aliis *Follado*: à nonnullis *Durillo*.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. XV. cap. XXX. his verbis: Tinus, hanc ſylueſtrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arborem. Differt colore: eſt enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

ARBORESCENS ſtirps Rhododendrum eſt, Lauri effigie ſpectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraq́; quàm Amygdali, craſſa item duraq́;: flores elegantiſſimi, rubentes Roſarum ſpeciem exhibent; quibus pereuntibus ſiliquæ ſuccedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus ſemen lanoſis floccis albidis implicitum, qui & vento ſicuti pappi abripiuntur. radix longa, polita, & lignoſa.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, in παραδείσοις, id eſt, amœnis viridariis, maritimis, & ſecus flumina. In Italiæ quibuſdam huiuſcemodi locis reperitur.

Iunio menſe flores prodeunt: ſiliquæ ſeriùs perficiuntur.

Apud Græcos Νήριον: à Nicandro Νηρὶς: Latinis ſimiliter Nerion: Item & ῥοδόδενδρον, Rhododendron, & ῥοδοδάφνη, Rhododaphne, id eſt, Roſea arbor, & Roſea Laurus: à nonnullis verò, vt inter ſpurias voces, ἀπόγγος, ἀιμοσαρὶς: In Officinis Oleander: Italis *Oleandro*: Hiſpanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Roſagine*.

Nerion autem ſiue Rhododendron foris impoſitum digerendi vim, vt Galenus ait, obtinet. at ſi intra corpus aſſumatur, pernicioſus ac venenoſus, non tantùm hominibus, ſed pleriſque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioſcorides ſcribit, flores & folia canibus, aſinis, mulis, & plurimis aliis quadrupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus verò ex vino pota, ſunt contra ſerpentium morſus præſidia; ac magis addita Ruta. Imbecillæ animantes, vt oues & capræ, ſi aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor: altera maior peregrina. Eſt verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adferens.

Minor Iuniperus lignoſus eſt frutex, frequentibus alis ramoſus: cortice membranaceo ſponte diſrumpente: materia ligni fulua, & cùm accenditur odorata. foliola habet anguſta, acumine pungentia; ſpinas idcirco magis quàm folia referentia, non tamen admodum duras. baccæ eius, quæ fructum fert, initio virides, per maturitatem nigræ, legitimæ Fabæ, (in Græco perperam καρύου pro κυάμου legitur) ac Ochri, id eſt, Eruiliæ magnitudine. radices hinc inde ſparguntur, quædam tamen altè deſcendunt. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Iuniperus maior ad Cupreſſi altitudinem ſubinde excreſcit: folio maiore ac duriore: fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & ferè inſtar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æſtiuis menſibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus paſſim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, deſertis, apricis, montoſis: raro ad plana deſcendit, & frequenter humilis, ſeſſilibus in terra ramulis latè ſeſe diffundens; quandoque tamen exiguæ arboris inſtar ſe attollit, præſertim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Tauro monte Bellonius maiorem gigni refert: Aloiſius Anguillara iuxta littora maris Liguſtici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas ferentem: alij in Galliæ quoq; Prouincia reperiri ſcribunt. Aſperis maritimiſque locis plerumque naſcitur, vt inter notha Dioſcorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde viret, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante bimatum, ſingulis tamen annis nouos promit, quo fit vt nunquam abſque fructu ſit, & recen-

Iuniperus.

recentes veteres occupent. Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Iuniperus Grȩcis ἄρκευθος: Officinæ Latinam vocem retinent: Arabibus *Arconas* & *Archencas:* Italis *Ginepro:* Germanis Wechholter: Hiſpanis *Enebro, Ginebre, & Zimbro:* Gallis & Belgis *Geneure*: Anglis Juniper tree: Bohemis Jalowec.

Appellatur verò & minor ἄρκευθις, μυησίδιος, & ἀκαταλὶς, vocibus quidẽ inter nothas relatis.

Maior verò & ſimilibus vocabulis Κυπάρισσος ἀγεία, ἢ ἀκατέρα, necnon & μυησίδιος.

Bacca Iuniperi Græcis ἀρκευθὶς dicitur, quanquam & ipſa Iuniperus ἀρκευθὶς quandoque appelletur: Germanis Krametbeer: Weckholterbeer: Belgis Geneverbeſien: Hiſpanis *Neurinas:* Bohemis Zeno Jalowcowe.

Lachryma Iuniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni Sãdarax & Sandaracha dicitur. Græcis verò alia Sandaracha Auripigmenti ſpecies, quæ in iiſdem metallis quibus auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. XI. cap. VII. & alterius quoque Sandarachæ meminit, quæ Erithace & Cerinthus vocatur: hæc eſt apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & ſicca eſt Iuniperus: vtrimq; vt Galenus ait, tertij ordinis. Baccȩ verò & calidæ ſunt, ſed nõ perinde reſiccãtes. Vernix primo ordine excalfacit ac reſiccat, vt Arabes referũt.

Iuniperi fructus iecur renesque, Galeno auctore, expurgat; craſſos glutinoſosque humores extenuat: ſalubribus medicamentis & antidotis admiſcetur. affatim ſumptus ſtomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioſcorides ad vitia thoracis, tuſſes, inflationes, tormina, & venena prodeſſe: conuulſis, ruptis, & vuluæ ſtrangulationibus conferre refert.

Aduerſus autem veterem tuſſim, & difficilem illam, qua ſubinde pueri excruciantur, & per quam crudi, lenti, viſcoſi, ſanguine vnà quandoque permixto eiiciuntur, decoctum horum plurimum valere certiſſimum eſt.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus iſti macerati, alterius potus loco aſſumunt, qui admodum ſalubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduerſus febres peſtilentes & venena bibitur. reſipit autem haud ingratum. Superfunditur non ſemel tantùm aqua, ſed priore ferè exhauſta, iterum vaſculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accenſorum ſuffitu ſerpentes fugantur: & ſi quæ eſt maligna aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illini & bibi, aduerſus viperarum morſus prodeſt.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni aſſumpta pernicioſa eſſe, vulgaria Dioſcoridis exemplaria habent: ſed emendatiora nequaquam: nec quiſquam veterum hoc aſſerit.

Vernix defluentes è capite pituitoſos humores ſuffitu reprimit. aſſumpta potaque ventriculo ac inteſtinis crudos pituitoſosque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: menſium profluuia & hæmorrhoides ſiſtit. commendatur & ad ſanguinis ſputationem, ſinuoſa vlcera inſperſa reſiccat ac carne replet: cum oleo roſato permixta manuum & pedum rimas ſanat.

Fit ex hac cum oleo ex ſemine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vſus ad tabulas depictas illuſtrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defenſionem, vtilis.

De Oxycedro, ſiue Cedro minore. CAP. V.

IVNIPERO ſimilis Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ, & coniferæ arboris Cedrelates, de qua poſterius. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophraſto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

1. Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus, caudice ramiſq; tortuoſis ac nodoſis, in alas complures diffuſis, Iunipero perſimilis apparet. ligni materies rubet, & vti Cupreſſi redolet: folia anguſta & acuminata, Iuniperinis duriora, acutiora, magiſque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ ſubinde nucis magnitudine, aut, vt Theophraſtus, Myrti baccarum, per maturitatem fuluus aut rubeſcens, odoratus, guſtatuque adeò ſuauis, vt & ruſtici ſubinde addito pane hoc veſcantur.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perſpicuum, Maſtichi ſimile, quod tamen non vti hæc in mandendo lentum coaleſcit, ſed friabile in tenuiſſimas facilè reſoluitur partes.

2. Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud aſſequitur: caudice verò ſimiliter tortuoſo, brachij craſſitudine, alis multis ramoſo: cortice ſcabro, exterius fuluo, interius rubente. folia frequentiora, initio Iuniperi æmula, ſed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno craſſiora, & tereti figura, ad Cupreſſi vel alterius Sabinæ accedunt, retuſa videlicet & minimè pungentia; quæ digitis trita odorem ſpirant pergratum. Ita vna eademque ſtirps inferius acuta & pungentia, ſuperius verò craſſa & retuſa promit folia: vt à doctiſſ. Cluſio diligentiſſimè obſeruatum. fructus autem huius rotundus baccarum Iuniperi inſtar, colore per maturitatem flauus, ad ruborem inclinans: guſtu ſubamarus, cæterùm odoratus.

Vtraq; humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, ſed & ſuperiori peregrina. Amant tamen, vt Theophraſtus ait, ſaxoſis & frigidis naſci.

1. Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hiſpaniæ, ac Aſiæ quibuſdam locis, & alicubi procerior & maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior eſt, baccaſq; profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantes ac dulciores: vt diligentiſſimus ſcriptor Bellonius refert. C. Cluſius Oxycedrum & Iuniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hiſpaniæ locis ſe obſeruaſſe tradit, vt ad hominis craſſitudinem caudex earum acceſſerit.

2. Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Maſſilia reperitur, & in magna Græciæ parte in Illyrico ac Epiro gignitur.

bb Perpetuò

Perpetuò vtraq; virens eſt, & hybernis quoque menſibus fructu ambæ grauidæ, vtpotè ſemper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimentaque fructuum promuntur: Autumno maturitatem altero anno, veluti Iuniperi baccæ, aſſequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior Ὀξύκεδρος ac κέδρος φοινικὴ, Oxycedrus, ſiue acuta Cedrus, & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicia cognominatur, à Phœnicei coloris fructu. Hanc Hiſpani *Enebro* quoq; Cluſio teſte, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiſerunt, ſed ambos, vt Theophraſtus ait, Cedros vocarunt; Cedrũ tamen cum additione Ὀξύκεδρον nuncupãtes.

2. Altera retuſo folio λύκια κέδρος Theophraſto: Plinio ſimiliter Lycia Cedrus dicitur: in Galliæ Prouincia *Morueinc*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur, veluti Pharmacopœi Epidauri, & in pluribus Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teſte. Sunt verò qui & θύαν ſiue Thyam eſſe exiſtiment, ſed Thya, auctore Theophraſto, non modò caudice, foliis, & ramis, ſed & fructu Cupreſſo ſimilis eſt: huius verò fructus cum Cupreſſi galbulis non conuenit.

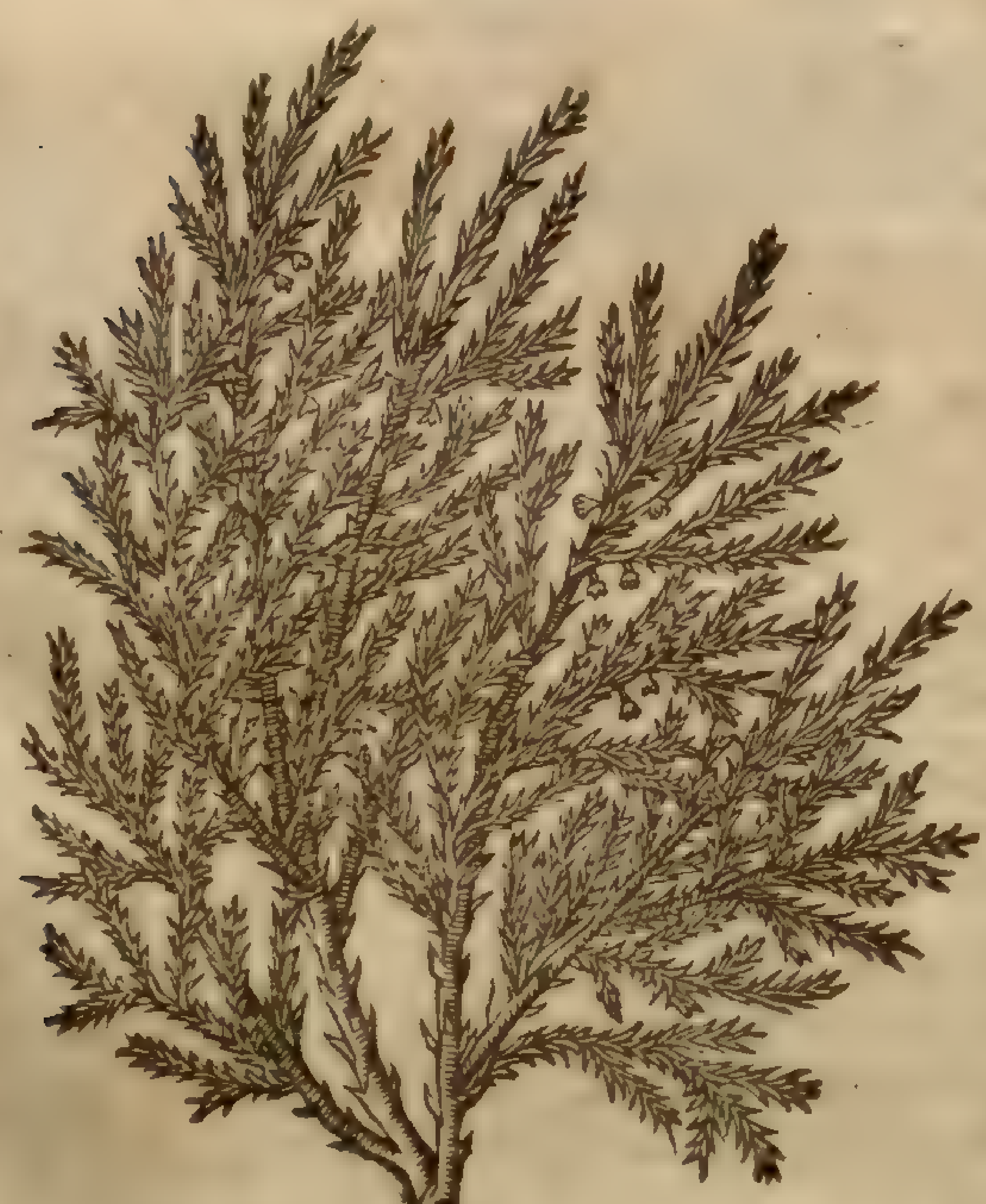
Cedris. Cedri fructus κεδρὶς Theophraſto appellatur. Eſt tamen, & ipſo teſte, Cedris (Gazæ Credula) ex genere θαμνωδῶν ſiue fruticantium, paruum quoddam, quod nunquam arboreſcit.

Gummi autem ſiue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Cæterùm Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac ſiccæ temperaturæ, & tertij quodammodo ſecundum vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad ſuffimenta vnà cum foliis vtilis.

Cedrides, id eſt, baccæ ſiue fructus humilis Cedri, moderatiores vires, eodem teſte, habent, ſic vt & comedi queant: Si liberalius tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morſum in ventriculo ſentiet. Eſt autem inter Cedrides diſcrimen, nam Phœniciæ Cedrides minus calent ac reſiccant, vtpotè dulciores, guſtatuque ſuauiores, ad edendum idcirco vtiliores; alimenti verò corpori & nonnihil cõferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & ſicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potiſſimùm differunt: alimenti omnino nihil adferunt; ac etiam ſi quis parciſſimè ipſis vtatur; ſtomachum mordicant: & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

Juniperus Sabina L. sp. 1472

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duûm eſt generum: vna folio Tamarici ſimilis: altera Cupreſſum refert.

1. Prior humilis eſt ac breuis arbuſcula, in latitudinem frequenter ſeſe diffundens ac explicans, immortali coma virens: foliis Myricæ [Græcum exemplar perperam κυπαρίσσῳ] ſed durioribus, & aliquantulum ſpinoſis, graui odore, acuto feruidoq; guſtu: fructus, rotundæ ſunt baccæ, nigricantes, Iuniperinis ſimiles.

Dioſcoridis locus emendatus.

2. Altera Sabina arbor eſt procera, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupreſſi ſatiuæ ſimilitudinem multùm accedens: caudice ſinuoſo, craſſo, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat. ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri interius rubet. cortex haud valdè craſſus, rufus. folia elegantiſſimo virore nitẽt, Cupreſſinis ſimilia, frequentiora tamen, ſapore amara, aroma olent, & reſinaceum quiddam præ ſe ferunt. rami latiores multis adnatis appendicibus alarum inſtar expãſi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus baccæ frequentes, admodum rotundę Cedridibus ſimiles, quæ initiò virent; maturitatem verò conſequutæ ex cyaneo ſiue cæruleo nigricant.

E radice

Sabina altera.

Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius reſina quandoque fluit, quæ concreta Vernici ſimilis, & in mandendo quoque friabilis eſt.

In montibus ac ſyluis, aliiſque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Myſia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelſis à ſe repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriuſque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: Seritur hæc ſemine & ſurculo. Defigendi ſurculi mediocriter humido ac vmbroſo loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex ſemine ſata eſt Sabina rectius aſſurgit: temporis progreſſu hæc ſemina profert: illa vt plurimum ſterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque: fœtibus ſuis grauida altera frequenter hyeme reperitur. ſemper ſiquidem fructus arbori huic inſidet; prius enim quàm veteres perficiuntur, noui ſuperueniunt.

Græcis Βράθυς aut Βράθυ, vel, vt nonnulli legunt, Βράθυξ dicitur: Latinis Sabina: Βάρυθρον verò & βάρον vocibus ſpuriis. Prior vulgò in officinis Pharmacopœorum cognita Sauinę nomine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hiſpani Latinam appellationem ſeruant: Germanis Sibenbaum: Belgis Sauelboom: Gallis *Sauenier:* Bohemis Klaſterka. 1.

Alteram Cupreſſum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. XII. cap. XVII. 2. Brutæ arboris meminit. hanc alteram Sabinam eſſe ſunt qui opinentur, & tranſpoſitis vocabulis pro Βράθυ, Bruta legi. Deſcribitur ſiquidem à Plinio lib. XII. cap. XVII. Cupreſſo ſimilis his quidem verbis: Petunt in Elimæos arborem Brutam, Cupreſſo fuſæ ſimilem, exalbidis ramis, iucundi odoris accenſam, & cum miraculo hiſtoriis Claudij Cæſaris prædicatam. Folia eius inſpergere potionibus Parthos traditur. Odorem eſſe proximum Cedro, fumumq; eius contra alia ligna remedio. Naſcitur vltra Paſitigrin in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro: Hæc ille. *Bruta.*

Elimæi autem in Aſſyriorum regione poſt Sagrum montem ſupra Babylonios Straboni deſcribuntur; haud procul à Sinu Perſico Ptolomæo. Difficile idcircò fuerit Brutam eſſe Sabinam alteram affirmare, cùm tanta loci diſtantia haud dubiò differentiam adferre queat;

 & non

& non niſi paucis ac breuiter deſcripta ſit. Plus ſimilitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophraſto deſcripta: ſed tamen cùm Thya fructu Cupreſſum referat, non Cedrides, ſatis quoque manifeſtum Sabinam alteram non eſſe Thyam. Non eſſe quoque hanc Vitæ, à recentioribus appellatam, arborem, ex ſubſequentibus euidens fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cùm excalfacientium, tum deſiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium ſunt partium, vt Galenus ait.

Sabina cum vino decocta, aut epota, ſanguinem per vrinas ducit; menſes ſuppreſſos etiam potenter prouocat: ſecundas poſt partum relictas eiicit: fœtum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem ſubtus appoſita vel ſuffita poſſe exiſtimatur.

Plinius cum melle & vino ſumptam regio morbo mederi ſcriptum reliquit. Rarum ſunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, ſi eo foueantur, inſperſo deinde puluere.

De Cupreſſo. CAP. VII.

Cupreſſus.

Cupreſſi ramus cum fructu.

PROCERA arbor Cupreſſus eſt; caudice longo ſurrecto; faſtigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, ſed ſecundum caudicem aſſurgunt, cacumen tamen non attingentes, coni ſimilitudinem effingunt. ligni materies dura, ſolida, compacta, odorata, & ſublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, ſed paulò dilutiore colore, nec cariem nec vetuſtatem ſentit, nec fiſſuram ſpontè capit. Folia oblonga, teretia, veluti Tamaricis, ſed carnoſiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis ferè aſſimiles, ſed tamen craſſiores & compactiores; qui per maturitatem ſpontè in rimas fatiſcunt, ſemenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obſoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipſis expetitum.

Huius genera duo nonnulli ſtatuunt: feminam & marem. feminam quidem ſterilem: marem verò fœcundam. Theophraſtus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupreſſus liquidam quandam reſinam, Larignæ conſiſtentia ſimilem, ſed ſapore acerrimam.

Loca

Loca feruida, inquit Theophraſtus, Cupreſſum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenenſi agro etiam prouenit: In Cretæ autem montibus Idæis, Leuciſque, id eſt, albis vocatis, ſuper ſumma quorum nix nunquam deeſt, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri, ſed circa radices in ruderibus & ſuperciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec fimum nec aquam concupiſcit: emori dicitur ſi nouella copioſè adaquetur. Cæteris in locis ſemine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τοῦ στελέχους, id eſt, ex ramulis.

Semper viret ipſa arbos: fructus ter vno anno colligi poſſunt: Ianuario, Maio, ac Septembri menſibus; idcirco & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάριττος Græcis: Latinis Cupreſſus: Officinis Cypreſſus: Italis *Cipreſſo:* Gallis ac Hiſpanis *Cipres:* Germanis **Cypreſſenbaum:** Belgis **Cypreſſe boom.**

Fructus σφαίρια τῆς κυπαρίσσου: Latinis Pilulæ Cupreſſi, Nuces Cupreſſi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypreſſi appellant. Diti olim hæc ſacra habita fuit, & feralis dicta; ex quo creditur vmbra eius infauſta.

Cupreſſi autem folia, germina, & recentes galbuli, reſiccandi vim habent & vnà adſtringendi, abſque inſigni tamen acrimonia aut caliditate: tanta autem & caliditas eis adeſt, quantum ſatis ſit deducendæ in altum adſtrictioni & acerbitati, vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus conglutinant: in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxiè tutoque depaſcuntur atque abſumunt. Ad enterocœlas hoc modo proſunt; partes ſiquidem præ humiditate laxas reſiccant, deinde ipſis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiſcentes his vtuntur.

Pilulæ tuſæ ex vino, auctore Dioſcoride, in dyſenteria, alui fluore, & ſi reiiciatur, commodiſſimè bibuntur. Eoſdem, decoctum harum & foliorum præbet effectus.

Folia ſuffitu culices abigere feruntur: atque idem poſſe pilulas. Ligni ramenta veſtimentis interpoſita à tineis ea tuentur. Reſina tineas, vermiculos, & teredines quoque necat.

De Thya, ſiue Cupreſſo ſylueſtri ex Theophraſto & aliis.

CAPVT VIII.

THYA, auctore Theophraſto, procera ac perpetuò virens eſt arbor, Cupreſſo adeò forma ſimilis, vt & ramis, caudice, foliis, & fructu ipſam referat, ac potius ſylueſtris quædam Cupreſſus. materies ligni ſolida, odorata veluti Cedri, quę non corrumpitur. radice huius nihil criſpius, precioſa opera idcirco ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc eſt iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicę regionis parte enaſcitur montium cacuminibus locisque algentibus. Cupreſſum verò quandam ſylueſtrem in Creta quoque reperiri Bellonius refert, quæ non ad aliarum Cupreſſorum altitudinem excreſcit, nec metæ modo faſtigiata attollitur, ſed humiliore ſtatu contenta patulam comam in latitudinem diffundat. caudice verò & craſſo eam eſſe affirmat. Sítne hæc Thya, de qua Theophraſtus & Plinius, expendendum reliquimus. *Cupreſſus ſylueſtris.*

Serotina autem Thya eſt, & tardiſſimè germinat.

Græcis θύα ſiue θεῖον & θύον: Differt ab his θυεία non ſtirpis nomen, ſed mortarij, in quo res aridæ teruntur. Nota (inquit Plinius lib. XIII. cap. XVI.) Homero Thya: Hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt, cùm præſertim eodem verſu Cedrum & Thyam (Laricem perperam exemplaria) vnà tradat: in quo manifeſtum de arboribus tantùm loquutum. *θυεία.* *Plinij locus reſtitutus.*

Extat verſus Odyſſeas quinto, vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypſus antrum petiiſſe, & Thyæ Cedriq; combuſtarum arborum odorem longè præſenſiſſe: ait enim

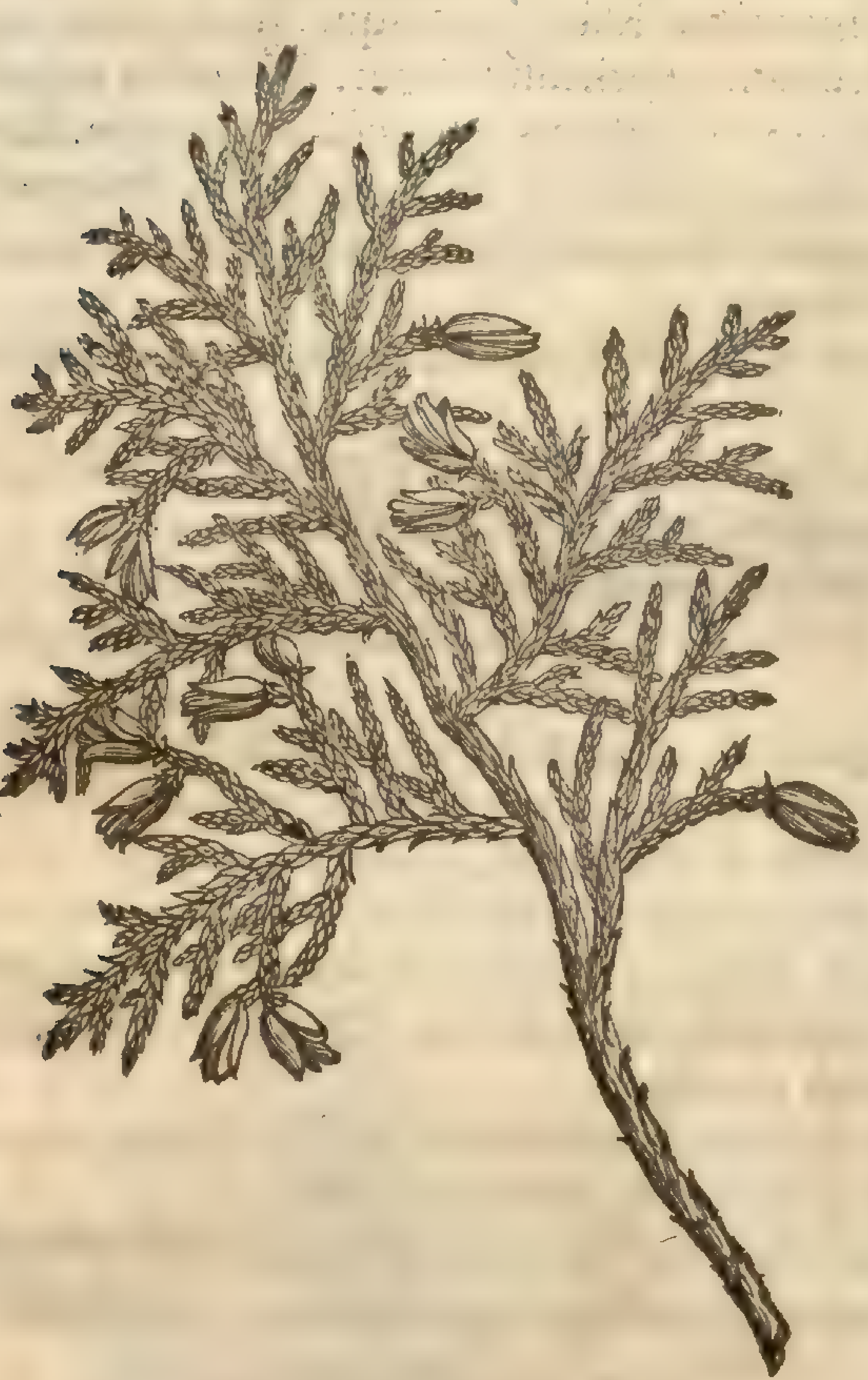
——τηλόσε δ' ὀδμὴ
κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.
——*Ex longinquo odorem*
Cedri & incenſæ Thyæ iuxta inſulam olebant.

Theophraſtus magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quandamque immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vitæ dicta. CAP. IX.

QVÆ arboris Vitæ nomen accepit, in altitudinem excreſcere poſſe fertur: caudice aſſurgit lignoſo, duro, & nodoſo, cortice è rubro nigricante conueſtito. ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

vtrimque complures alterni ſparguntur, à quibus rurſus alij frequentes alarum inſtar expanſi, qui recti eſſent, ſi non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati appareret, veluti ſi prælo compreſſi forent. Folia autem Cupreſſi quodammodò referunt, ſed tamen planiora, & ſupra inuicem ſeſſilia, veluti compactili nucamento cohærent. Floſculi in extremis ramulis, exigui, ac ſufflaui exoriuntur; ſubſequente cono perquàm exiguo, nuclei ſtrobili nucis pineæ magnitudine, è tenellis ſquamulis compacto, quo dehiſcente paleacea quædam ſemina excidunt exigua.

Odoratus totus frutex eſt, & cæteris huius generis odoratior: folia guſtata amaricant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter ablui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, ſed & reciſa ac reſiccata diutinè eundem retinent.

Ex peregrino orbe, Galliæ primùm aduena eſt facta, tempore Franciſci primi Regis Franciæ, & in hortos Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septentrionalis Americæ prouincia illata; vnde ad complura Galliæ, & non pauca Belgij peruenit loca. ramulo in terram depacto ſeritur: radices facilè loco haud inſolato concipit.

Hyemis ac frigoris patiens eſt, amiſſo tamen hybernis menſibus eleganti virore, folia ramulique ſubnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterum virorem ac priſtinum nitorem recipiunt; vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant ſiquidem hanc recentiores Arborem vitæ, neque aliud exploratum habemus eius vocabulum. Thyam Theophraſti aut Plinij Brutam eſſe aſſerere non fuerit facile. Noui orbis, noua ſtirps habenda eſt.

Calida autem ac ſicca temperamento & folia & ramulos eſſe, non modò amaricans ſapor, ſed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. CAP. X.

TAXVS longa ac procera arbor eſt, caudice mediocris craſſitudinis recto, & circa verticem ramoſo, reliqua parte enode, qui exterius cortice contegitur ex albido ſordente, ſcabro, ac rimoſo, & interiore materia lignea nigricat. rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas diſtributi; quæ foliis vtroq; latere frequentibus multiſque densè circumſeptæ ſunt, inſtar ramulorum Piceæ; quæ Roſmarini coronarij haud diſſimilia ſunt, ſed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Floſculi ab inferiore virgularum parte ſecundum folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei. baccæ ſuccedentes rotundæ ac rubentes ſunt, concauo quodam exiguo ſuperius apparente, veluti in nigris Vacciniis, quibus & forma & magnitudine proximè reſpondent.

Prouenit in pluribus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia: In Italiæ quibuſdam conuallibus: in Narbonenſi Gallia: in Arduenna Belgij ſylua; tum & pleriſque aliis, vbi ſata eſt, locis. gaudet autem vmbroſis.

Martio aut Aprili floſculi exeunt, nouis germinibus mox ſuccedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioſcoride σμίλαξ nominatur, à Theophraſto μίλος: ſed à Nicandro in Alexipharmacis σμίλος: Galenus verò etiam κάχλον vocat: Latinis Taxus eſt: Germanis Eybenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Taſſo*: Hiſpanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *If*: Bohemis *Tis*.

Error non nullarum officinarum

In Officinis indoctis, ſi quæ adhuc reſtant, Tamariſcus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non abſque graui errore admiſcuerunt.

Venenoſæ, inquit Galenus, facultatis arbor eſt. Dioſcorides tam præſentis Narbonæ

Taxum

Taxus.

Taxum eſſe veneni ſcribit, vt etiam ſub vmbra eius requieſcentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minus pernicioſa eſt, & vmbra periculo caret. Theophraſtus λόφουρα animalia, Iumenta vertit Gaza, mori ait ſi folia comederint: ſed μηρυκάζοντα, id eſt, ruminantia non offendi: fructusque verò & aliquibus hominibus mandi, ſuaueſque eſſe ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas ſtirpes quoque retulit, aſſcripto ſimul remedio: & quidem his verbis: Interprete Ioanne Gorræo:

Parce venenata Taxo, quæ ſurgit in Oeta
Abietibus ſimilis, lethoq́; abſumit acerbo,
Ni præter morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cùm primùm ſentiet æger
Arctari obſtructas fauces, animaq́; canalem.

De Pinu. CAP. XI.

PInus duplex eſt Theophraſto auctore: vna ἥμερος, cultiua ſiue manſueta: altera ἀγρία, ſyluestris. Macedones verò & tertiam, ait, addere, ἄκαρπον ſiue ſterilem, nobis incognitam.

Manſueta Pinus procero & craſſo caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, ſed ſuperiore admodum ramoſo. Folia ſetæ equinæ ferè modo tenuia, oblonga, dura, cacumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum inſtar, plurima ambiunt; quorum bina ab vno ferè exeunt tuberculo. coni magni ſunt ex multis ſolidis, duris, lignoſis compacti ſquamis, ſub quibus ſtrobili lignoſi putaminis, inſtar paruarum nucum, lacunatis includuntur toris; horum nucleus albidus, dulcis, oblongus, tenui membrana, facilè attritu digitorum decidente, velatus, cuius vſus eſt.

Pinus.

In multis Italiæ locis, & præſertim in agro Rauennate, & circa Maſſiliam in Narbonenſi Gallia, in Hiſpania, tum & alibi, veluti in Orientis prouinciis ſponte ſua naſcitur: colitur verò in hortis ac viridariis.

Latinis Pinus & Pinus ſatiua, vrbana, aut potius manſueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Græcis πεύκη ἥμερος: ſed Arcadibus πίτυς: nam quam Macedones πεύκην ἥμερον, Arcadiæ incolę πίτυν vocant, vt Theophraſtus ait: Atque ſic ἥμερος Pinus in Arcadia ac circa Ἦλιν nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit vt fructus Pini in conis reperti, à Dioſcoride, Galeno, & Paulo, aliiſque πιτυΐδες nominentur, quaſi πίτυος fructus, quos Dioſcorides fructus eſſe ait πιτύων καὶ πεύκης, qui tamen non alterius quàm ἡμέρου πεύκης ſunt, ab Arcadibus πίτυς appellatæ. Eſt verò & alia πίτυς, Picea Latinis, à Pinu multum differens: ſed Pitys Arcadiæ nihil à Pinu differt. πίτυς.

Fructus autem harum κῶνοι Græcis dicuntur, & Latinis ſimiliter Coni. eſt tamen κῶνος commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum: Nominantur verò & Latinè Nuces Pineæ: à Mneſitheo Gręcè ὀστρακίδες: à Diocle verò Caryſtio πιτυΐνα κάρυα, quæ tamen fructus eſſe arboris à Theophraſto πεύκης appellatæ Athenæus teſtatur: Videtur & idē fructus totus, στρόβιλος & κόκκαλος à Galeno vocari, Cōmentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: Libro tamē ſecūdo De alimentorū facultatibus non κῶνον, ſed nuces in eo contentas στροβίλους nominat: & ſimiliter lib. VII. De ſimplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Coccalum & Strobilum vocant: hos autem πιτυΐδες etiam nominari paulò antè dictum eſt. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pijnappel nuncupant.

At fructus iſtius interior nucleus, vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quaſi frigidi ac calidi conſiſtentem: exaſperata lenit: tuſſi veteri & pectoris diuturnis vitiis auxiliatur, per ſe, aut cum melle, alióve eclegmate ſumptus: phthiſicis ac tabeſcentibus vtilis eſt: vires reparat: corpus alit ac reficit: craſſi ac boni eſt ſucci, multumque nutrit, non tamen omninò facilè concoquitur; idcirco bellariis tritus admiſcetur, aut ſacharo incoquitur.

Prodeſt verò & idem nephriticis, ac aduerſus veſicæ roſiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores ſedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & ſemen genitale; Venerem idcirco etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, ſi poſtea addito modico mellis iterum coquatur, donec ipſum decoctum mellis accipiat craſſitudinem, medicamentum eſt ad thoracis pulmoniſque excreationes conueniens.

Simile & Dioſcorides habet: integri, ait, ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in paſſo decocti, veteri tuſſi & tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu ſylueſtri, ſiue Pinaſtro.

CAP. XII.

Pinus ſylueſter, ſiue Pinaſter.

Pinus ſylueſtris altera.

SYLVESTRIVM Pinorum complura ſunt genera, quæ ad duo ſi referantur: vna erit ſylueſtris montana Pinus: altera παράλια, ſiue Marina Pinus.

Inte

Pinus maritima maior.

Pini maritimæ maioris ramulus.

Inter montanas autem prima, vrbanæ ſiue ἡμέρῳ ſimilis eſt, ſed frequenter humilior, ac 1.
minus alta, craſſitudine verò haud cedens. cortex eius glaber eſt: folia qualia Pini vrbanæ, dura, gracilia, acuminata, ſed breuiora, inter quæ ſubinde fructus futuri rudimentum latet. coni verò multò minores, breues ac parui, reſinoſi ac odorati; qui quamprimum inaruerint, dehiſcunt, & ex arbore decidunt.

In ſyluis Bohemiæ, Sileſiæ, Morauiæ, Luſatiæ, Poloniæ, aliiſque Germaniæ, ac etiam Boruſſiæ, largè prouenit, ac in omnibus Septentrionalibus regionibus: frigidos tractus amat, & montoſa: grandines, niues, & gelu non reformidat: In Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera ſpecies altitudine & proceritate minor eſt, alioqui arbor elegans ac ſpecioſa. folia 2.
veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo craſſitudine ferè æqualis, ſed breuior; reſinoſus quoque & admodum fragilis. nuces vrbanis minores ac ferè triangulares. ligni materies elegans eſt & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda.

In Tridentino agro, vt Matthiolus ſcribit, ac in Rhetinorum montibus, in Comitatu Tyrolenſi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & Montanam idem refert; hæc autem caudice nullo aſſurgit, 3.
ſed plurimis ramis effunditur humi ſerpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus ac obſequioſis, & ad circulos vaſarios perquam idoneis. coni huius quales prioris montani, ſed odoratiores, & plus reſinæ proferentes.

Marina Pinus duorum hominum ſtaturam ſubinde non excedit: folio Pini breuiore: fru- 4.
ctu Coni forma oblongo & turbinato, multam reſinam proferente. huius duæ ſunt ſpecies, fructus magnitudine tantummodo differentes.

Gignitur in maritimis Italiæ, ac etiam Hiſpaniæ, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quandam huius generis Carolus Cluſius exhibet, hominis ſtaturam 5.
vix attingentem: foliis minutis, & veluti Laricis, ſed perpetuis; Cono paruulo, ac nucleis puſillis.

Fluit

Pinus maritima minor.

Teda.

Fluit autem ex his omnibus reſina alba & odorata. conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Tranſeunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, ſed raro admodum: Pini enim ſylueſtris proprius ac peculiaris morbus Teda eſt. In Tedam autem arbor conuerſa dicitur, cùm non modò cor eius, ſed & reliqua eius ſubſtantia in pinguetudinem mutata eſt.

Plinij locus maculatus

Appellantur autem omnes hæ Græcis πεῦκαι ἄγριαι; & Latinè ſylueſtres Pini: à Plinio verò Pinaſtri. Pinaſter, inquit lib. XVI. cap. x. nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris minore altitudine, & à medio ramoſa, ſicut Pinus in vertice. (exemplaria pleraque perperam habent: mira altitudine) Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis πίτυν appellari exiſtimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, ſed ab Arcadibus tantummodò (vt antè ſcriptum) πίτυς nominatur. Sylueſtris Pinus πεύκη omnibus eſt: Atque huius idcirco Teda, non Picea, ſed Pinea Latinis dicitur: vt ſatis teſtatur Ouidius in epiſtolis Heroidum:

Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arſi,
Ardet vt ad magnos Pinea Teda Deos.

Item Faſtorum quarto:

Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris ſacris nūc quoq; Teda datur.

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur Æneid. VII.

Ipſa inter medias, flagrantem feruida Pinum
Suſtinet.

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

——manu
Pineam quate tedam.

Et Prudentius in Hymno cerei Paſchalis:

Seu Pinus piceam fert alimoniam.

Iam & Peucedanos à ſimilitudine πεύκης nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Pinaſtelli inuenit. Quæ ſanè omnia ſatis oſtendunt πεύκην, Latinis non Piceam, ſed Pinum dici.

1. Prior autem ſylueſtrium harum ſpecies Idæa Theophraſti eſſe poſſet, ſi conus qui breuior eſt, oblongior foret. nam ex ſylueſtribus vnam Idæam nominat, fructu longiore: alteram marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc ſe habent modo: Nam ſylueſtris montanę breuior eſt conus: maritimæ verò longior. Poteſt verò hæc verius Macedonum mas eſſe: hi etenim ſylueſtrium vnam marem: alteram feminam ſtatuunt: Et marem quidem contortiorem & opera difficiliorem: feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum eſt, minusque operibus expetitum, quàm proximæ: Idcirco & mas eſſe poſſe videtur.

Germanis hæc arbor **Hartzbaum/ & wilder Hartzbaum:** Gallis in Celtica *Eluo, Aleuo:* Hiſpanis *Pino, Carax.*

2. Altera ſpecies Italis, Tridentinis, & Ananienſibus vulgo *Cembro* & *Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina ſylueſtri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera materiam habet idoneam.

3. Tertia ab iiſdem Mugo nuncupatur. hæc non abs re χαμαιπεύκη dici poteſt, hoc eſt, humilis Pinus: alia tamen ac differens à χαμαιπεύκη herba.

4. Quarta παράλια πεύκη Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis δᾴς & δάδιον nominatur: Germanis **Kynholtz.**

Plinij error. Plinius non abſque errore Tedam ſui generis arborem eſſe exiſtimauit, ac ſextum Coniferarum genus ſtatuit: ſicuti & non rectè pro πεύκῃ, Laricem Latinè vertit.

Veluti

Veluti autem Dioſcorides inter πεύκην & πίτυν tam exiguum, vt vix vllum, diſcrimen ſtatuit: ac eiuſdem generis vtramque facit: ſic & facultates vtrique communes tradit.

Vtriuſque, inquit, cortex adſtringit: prodeſt aduerſus intertrigines tritus ac impoſitus: ad ſuperficiaria item vlcera & ambuſta cum argenti ſpuma & manna thuris: Cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento ſutorio tritus ſerpentia cohibet: ſuffitu partus & ſecundas extrahit: potus aluum ſiſtit, & vrinas mouet.

Galenus ferè eadem: ſed Peuces corticem, Pityos moderatiorem eſſe ait. Folia trita inflammationes ſoluunt, & vulnera ab ipſis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, ſi hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia ſunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò poteſt & ſtrobilôn cortex, quod folia pota: ſed Galenus in cono, quanquam his ſimilis videatur, minus tamen validam facultatem eſſe affirmat, ſic vt nihil dictorum probe efficere queat; ſed moleſtam quandam habeat mordacitatem.

Teda particulatim ſecta, & in aceto decocta; dolores dentium etiam ſopit; ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & peſſorum compoſitiones vtilis. Ex hac verò combuſta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad χαλλιβλέφαρα, & ad eroſionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lachrymantes & lippientes oculos: Dioſcoride auctore.

De Picea. Cap. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea eſt, multis ramis luxurians, non ſolùm quidem circa verticem, ſed multò inferius, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram verſus nutantes non rarò dependent. folia anguſta ſunt, non qualia Pini, ſed breuiora latioraque, Abietis ſimiliora, quibus tamen nigriora, latiora, molliora, tenerioraque; quæ etiam non orbiculariter, vt Abietis, teneriores virgulas conueſtiunt, ſed è duobus tantummodò ſibi oppoſitis lateribus, frequentia admodum denſeque exeunt, veluti Taxo, cuius folia ſatis æmulantur. Conus huius oblongus eſt, & Abiegno ferè ſimilis. cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis eſt, non vt Abietis fragilis; ſub quo proximè ligno, reſina colligitur, quæ quandoque effluens Larignæ ſimilis apparet.

In ſyluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxtà Pinaſtros & Abietes ſæpè hæc reperitur. naſcitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci πίτυν nominant: Latini Piceam, nō autem Pinum: Nam Pinum Græcorum πεύκην eſſe ſuperiore capite oſtenſum. πίτυν autem Latinis Piceam dici teſtatur Scribonius Largus compoſitione CCI. Reſinæ, inquit, Pituinæ, id eſt, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. XVI. cap. X. vbi verba Theophraſti de Peuce & Pityi transferens, Pityn Piceam interpretatur, tametſi pro Peuce Laricem ſcripſerit, vt iam antè indicatum eſt.

Verba autem Theophraſti ſic habent: πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν. τὴν πίτυν δὲ, φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρεος τοῦ πιτυώδους: Plinij verò hoc modo: Larix vſtis radicibus non repullulat: Picea repullulat: vt in Lesbo accidit incenſo nemore Pyrthæo.

Iam & πιτυοκάμπαι vix in alia vlla arbore, quàm in ſola Picea reperiuntur, teſte Bellonio: ſic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametſi plerique interpretes, Pinorum erucas nominent. Atque idcirco etiam πίτυς à Theophraſto φθειροποιός cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur. πιτυοκάμπαι.

Quandoquidem autem πίτυος nomen commune ad Pinum vrbanam & Piceam eſt, vt anteà

antea oſtenſum, recentiorum nonnulli hac de cauſa Piceam πίτυν ἀγρίαν à Theophraſto nuncupari exiſtimant. Theophraſtus ſiquidem hiſtoriæ lib. III. Montibus, inquit, iuxta Macedoniam propriæ ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία, &c. paulò verò inferius, Inter ſylueſtria ἀείφυλλα ſiue ſemper folioſa, πεύκη, πίτυς ἀγρία. Sed lib. primo inter πίτυν & ἀγρίαν medias alias numerat, ita πίτυν ab ἀγρίᾳ ſeparans: Interpres etiam ἀγρίαν Aquifoliam interpretatus eſt. Appellatur autem Picea hæc à Germanis Schwartz Tannebaum/ & Rot Tannebaum: quandoq; verò & Forenholtz/ quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, ſuperiore capite ſcriptum eſt. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti conſimiles, ſimul deſcripſerunt. Reſtat de Reſinis, de quibus mox ſequente capite agendum.

De Reſinis. CAP. XIIII.

1. EX Pinorum, præſertim ſylueſtrium generibus, liquida, ſubalbida, & odorata Reſina profluit, & non rarò quidem ſpontè; ſed ex ramis aut caudice vulneratis copioſior, arbore
2. in Tedam conuerſa. Exit verò & arida quædam è corticis rimis, vel circa abſciſſos ramulos,
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos ſiue ſtrobilos & concreta quædam reperitur Reſina.

Reſina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur: Germanis Hartz: Belgis Hersst: Italis *Ragia:* Hiſpanis *Reſina*.

1. Liquida Reſina Græcis ῥητίνη ὑγρὰ nominatur, & à nonnullis αὐτόῤῥυτος, id eſt, ſpontè flués: à Lacedæmoniis πρωτόῤῥυτος, ſiue Primiflua: In Cilicia verò Καπναίλεον: vt Galenus III. De medicamentis ſecundum genera ſcribit: In Officinis Reſina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentius hæc collecta fuerit, vt quædam lignoſa aut lapidoſa ei admixta ſint: huiuſcemodi autem Galenus συγκομιστὴν quaſi confuſaneam vocat, quæ liquefacta ac à ſordibus repurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Reſinæ aliæ liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis eſt, & tundi, teri, cribrarique poteſt. Talis autem Græcè φρυκτὴ, Latinis Fricta dicitur, & non rarò Colophonia ſiue κολοφωνία. Galenus ſiquidem in lib. De medic. ſecundum genera III. frictam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Reſinarum, inquit, omnium ſicciſſima, quam nonnulli frictam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioſcorides, petebatur. hæc præ cæteris fulua, ſi teratur alba fit: Plinius lib. XIIII. cap. XX.

Colophonia.

2. Altera arida ῥητίνη ξηρὰ nuncupatur, præſertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter areſcens, quæ, vt Galenus VI. De medic. ſecundum genera, propriè φύσημα πιτύινον: In Aſia quæ fit è Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio auctore.

3. Tertia ῥητίνης στροβιλίνης nomen accepit: eadem verò & φύσημα στροβίλινον dicitur: Officinis hæc incognita eſt. Proſtat tamen in his venalis quædam arida quidem reſina, ſed ex Pityina, ſtrobilina, abietinaque confuſis permixta, quam *Garipot* nominant: Thuris loco hæc non rarò ſuffitur; à quo tamen multùm differens eſt.

Reſina autem omnis deſiccat & excalfacit, ſed non æqualiter omnes: eſt ſiquidem inter eas differentia. Quæ acriores, excalfaciunt magis, vt ſtrobilina, omnium reſinarum calidiſſima; quia & acrior. Pityinum phyſema minus acre, minus excalfacit: In huius & ſtrobilinæ medio, Abietina eſt. Liquida Pinea humidior eſt: ad Laricis qualitatem & facultatẽ accedit.

Vtiles ſunt reſinæ, Dioſcoride auctore, vſtæ ſiue frictæ ad malagmata & acopa: præter enim emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium ſuarum ac ſiccitate digerunt. tumores idcirco & emolliunt ac diſcutiunt: eadem quoque facultate acopis permiſti laſſitudinibus medentur.

Liquidæ reſinæ vnguentis ad recentia vulnera ſolidanda commendatis, commodiſſimè admiſcentur, nam & ad ſuppurationem, tum & facilem vnitionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, λιγνὺς Græcis dicta, ex reſinis perinde ac ex thure, quæ ad καλλιβλέφαρα, hoc eſt, palpebras ornantia conducit, & angulorum oculi eroſiones, & collachrymationes: citra morſum ſiquidem reſiccat.

Conficitur ex hac, inquit Dioſcorides, atramentum ſcriptorium. verùm hac ætate non quo ſcribitur, ſed quod à Typographis in excudendis libris vſurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permiſtis, paratur.

De Pice. CAP. XV.

EX pinguiſſimis Pini lignis in Tedam conuerſis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet eſſe lapidibus, aut duriore aliqua materia ſtratum, medioque paulò elatiorem, quem ſcrobes, ambiant,

ambiant,in quos humor defluat,à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipiatur: exceptus in vaſa ac dolia reconditur. Loco parato, Tedæ fiſſa ligna erecta congeruntur,deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpoſitis,luto ac terra multa circumquaque conteguntur, ac diligenter ne vlla rima pateat cauetur; ſolo in vertice foramine relicto, per quod, & ignis emitti queat, & hoc immiſſo flammæ ac fumo exitus pateat. Accenſo igne Pix defluit,primùm quidem liquidior, poſtea verò ſpiſſior.

Liquor hic Græcis πίσσα: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluẽs à Plinio lib. XVI.cap.XI. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa è Teda coquitur, naualibus muniendis,multoſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum, furnis vndique igni extra circumdato, feruet: primus ſudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis eſt,vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor, craſſior iam,Picem fundit. Sed Dioſcorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi ſcribit,& ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum πίσσαν ὑγρὰν nominat: Latinis hæc eſt Pix liquida: Italis *Pece liquida:* Germanis Weich bach: Belgis Teer: Gallis *Poix joudire*: Hiſpanis *Pez liquida*: in Officinis quibuſdam Kitran. *Cedria.*

Ex hac verò cum coquitur,durior efficitur Pix: hæc Græcis ξηρὰ πίσσα: Latinis Arida aut ſicca Pix: nonnullis παλιμπίσσα, quaſi iterata Pix, quia ſecundò decocta eſt: huius autem quædam viſcoſa facta Βοσκὰς nominatur: In Officinis Pix naualis: Germanis Bach: Belgis Steenpeck: Italis *Pece ſecca:* Gallis *Poix ſeche*: Hiſpanis *Pez ſeca*. *Arida Pix.*

Pix autem excalfacit quoque ac reſiccat: & humida ſiue liquida calidior eſt: durior verò plus deſiccare poteſt,auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tõſillarum & vuæ inflammationes,ac ad anginas foris illita: ad purulentas aures cum roſaceo: ad ſerpentum morſus cum ſale trita & impoſita: cum æquali portione ceræ ſcabros vngues aufert: phymata diſcutit,& vteri,ac ani duritias: addita hordei farina, & cum pueri vrina decocta, χοιράδας ſiue ſtrumas diſſoluit: cum ſulphure verò ac Piceæ cortice vel furfuribus, ſerpentia vlcera illita cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas ſedis ac pedum rimas conſolidat.

Dura ſiue ſicca Pix, Malactice eſt,durities emollit: pus promouet: phymata ac phygethla diſcutit: vlcera caua replet: vulnerariis medicamentis commodè permiſcetur.

Intra corpus quid liquida Pix aſſumpta præſtare queat, Dioſcorides & Galenus ſcriptum quoq; reliquerunt: Verùm hæc aſſcribere curæ nobis non fuit: nemo ſiquidem hoc ſæculo hanc ſibi exhiberi facilè admiſſurus eſt.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex reſinis, eadem poteſt.

De Abiete. CAP. XVI.

EXCELSA & admodum procera Abies ſimiliter eſt, Pinum altitudine ſuperat: caudex eius rectus, inferius enodis, creſcendo in altitudinem progreditur, naturali contractura peræquata ad cacumen vſque; circa quod ramos promit,ex eadem caudicis parte ſimul quaternos,ex aduerſo ita ſitos, vt decuſſim imitentur; è quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad faſtigium vſque ordine obſeruato: ab his verò ramis & alij exeunt, ſed bini tantummodò laterales,ſibi mutuò oppoſiti, qui ſubinde deorſum nutant, reliquis ſurſum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digeſta circumdant,oblonga,teretia,& leuiter mucronata,anguſtiora albidioraq; multò quàm Piceæ,diluto videlicet & quaſi albido colore virentia. coni oblongi ſunt,& longiores quàm vllius Coniferæ,mollibus compacti ſquamis,ab extremis virgulis deorſum dependentes, qui nec facilè decidunt, ſed diutiſſimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo oſſis Ceraſi non maiores, adnata vna parte membrana, alis apum aut grandiorum muſcarum ferè perſimili. materies ligni albida eſt,& ex multiplici tunica contexta,veluti Cepæ bulbus. 1.

Huius verò & alteram ſpeciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis oſtendit, conis non dependentibus,ſed ſurſum erectis,quam legitimam eſſe Abietem, & marem dici poſſe, exiſtimat. Theophraſtus ſiquidem lib. III. duas Abietes facit: vnam maſculam: alteram fœminam. Maris folia acutiora, magiſque pungentia, pinnata, & in anguſtius tendentia eſſe ait, ligni verò materiam duriorem,& forma decoram eſſe arborem: Feminæ verò materiam candidiorem molliorem que,& ad opera faciliorem. 2.

Abies in montibus altis naſcitur: In Germaniæ ac Bohemiæ ſyluis ſatis frequens, in quibus vnà cum Pinaſtris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: deſcendit verò quandoque & ad plana.

Ex Abietis autem cortice liquida quædam colligitur reſina, Lariceæ conſiſtentia aſſimilis, ſed magis tranſparens; amaricans & ſapore Citrij mali corticem proximè referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetuſtiorum, ſed nouellarum Abietum contine-

Abies.

Abies altera.

tur; ex quibus non niſi vulneratis eximitur, ſpontè etenim non profluit.

Fert & aridam reſinam Abies, quæ circa corticis rimas, vel abſciſſos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam ſub ipſis corticibus.

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: apud Græcos noſtri temporis vox integra ac incorrupta reſtat: Germanis weiß Thannen/ & weiß Thannenbaum: Belgis witte Dennenboom: Italis *Abete*: Hiſpanis *Abeto*.

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, *Suiffe*: altera verò conis ſurſum arrectis, *du Sap* aut *Sapin*: vt quidem Bellonius ait. qui & hanc marem, vt diximus, facit, & legittimam Abietem: illam verò feminam, & Latinis Sapinum dici affirmat.

Sapinus. Sed Sapinus non arboris ſpecies eſt, ſed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, vt non modò Plinius lib. XVI. cap. XXXIX: ſed & Vitruuius lib. II. cap. XI. teſtatur, qui & ſuperiorem partem nodoſam ac duriorem Fuſternam nominant. **Fuſterna.**

Liquidam reſinã, quæ ex nouellarũ Abietũ cortice eximitur, Græcè δάκρυον τῆς ἐλάτης vocant: Latinè Lachrymã Abietis, & Lachrymam abiegnã: Officinæ Germaniç perperàm Terebinthinam Venetam: Italis Lagrimo eſt. Exiſtimant nonnulli à Dioſcoride ἐλαιώδη ῥητίνην, ſiue oleoſam reſinam appellari: verùm oleoſa reſina, à Pinea liquida differens haud eſt.

Arida Abietum reſina, ῥητίνη ἐλατίνη & Abiegna reſina rectè nuncupatur, odorata eſt, thuriſque loco non raro vnà cum aliis ſuffitur.

Cæterùm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem aſſimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm Pityos.

Reſinæ verò facultas qualis Pityinæ, mitior nempe quàm ſtrobilina; acrior autem & calidior quàm Terebinthinæ.

Lachryma verò Abietis vti Terebinthina ac Laricea amarior eſt, ita quoque his calidior ac ſiccior: abſtergit, aperit; vulnera recentia conglutinat: ſordidiora emundat: capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ vnciæ pondere aſſumpta, aluum clementer mouet, & in inteſtinis contenta expurgat: tum & calculos & harenulas in viis vrinariis hærentes expellit: mediocriter verò & vrinam cit. Aduerſus autem ſordidorum ex pene humorum profluuium, Gonorrhæa Venerea quæ dicitur, huius vſus confert, ſi aliquot diebus continuis

matutino

matutino tempore ſumatur: præſtat verò elotam eſſe cum ſtillatitio liquore Plantaginis, Lactucæ, aut alio conſimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna. Cap. XVII.

Cedri magnæ ramulus cum conis.

CEDRI duæ ſunt: vna maior, Conifera: altera humilis, baccas ferens Iuniperinis ſimiles: & de hac quidem cap. huius libri v. actum eſt: nunc maior deſcribenda.

Eſt autem maior Cedrus magna admodum & procera arbor, non modò cæteras reſiniferas ac coniferas excedens, ſed & reliquas arbores omnes vaſta amplitudine ſuperans. caudex eius frequenter admodum craſſus eſt, vt quatuor hominum vlnæ eum complecti, auctore Theophraſto, nequeant: cortex inferioris partis, quæ à terra ad primos porrigitur ramos, aſperior eſt: reliquus verò læuis ac glaber inter ramos conſpicuus. rami ab imo ferè, & haud altè à terra, ad faſtigium vſque exeunt, paulatim altiusque ſcandendo minores breuioresque facti; arbore Pyramidis formam referente. orbiculariter autem hi caudicem ambiunt, taliq; alterno ordine diſpoſiti ſunt, vt per hos ad cacumen vſque, veluti per ſcalas, conſcendi queat. Folia capillata veluti Pini, ſed breuiora ac minimè aculeata. coni multò breuiores ſunt, & craſſiores quàm Abietis, mollibus, nō duris ſquamis compacti, qui non deorſum pendent, ſed ſurſum arrecti, in ramis conſiſtunt, quibus & adeò pertinaciter hęrent, vt citra rami particulam auelli nequeant, vt Bellonius ſcribit. ligni materies duriſſima, nec cariem nec vetuſtatem ſentit: cor odoratum ac ſubrubens. Dei Opt. Max. templum ex Cedrino ligno idcirco Salomon Iudæorum Rex Hieroſolymis extrui voluit: & Gentiles Deorum ſuorum ſimulachra ex hoc finxerunt.

Fluit autem & ex Cedro reſina abiegnæ ſimilis, odorata, lentæ admodū ſubſtantiæ; commanſa ſiquidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt ægrè auelli queat; quæ initio liquidior & albida, vi ardoreque Solis dureſcit & arida fit: vi verò ignis, & ex hac Pix excoquitur, cui Cedriæ nomen; & quidem propriè. *Cedria.*

In niuoſis montibus Cedri naſcuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas extare Bellonius refert, Salomonis, vt creditur, manu ſatas: iam & in Tauro ac Amano montibus reperiuntur. frigidis & ſaxoſis gaudent. Cedrum, inquit Theophraſtus, Syria gignit, eaq; ad triremes vtuntur, qui Syriam ac Phœnicen incolunt; quia Pino carent.

Perpetua coma, vt cæteræ coniferæ, viret. humido ac Auſtrino cæli ſtatu Cedri materies, atque ex hac ſtatuæ aliaque opera ſudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes quibus oleoſus eſt ſuccus: auctor Theophraſtus.

Proceram autem ac vaſtæ magnitudinis arborem hanc Græci κέδρον: Latini ſimiliter Cedrum: Plinius lib. XXIIII. cap. V. Cedrelaten nominat, quaſi Cedrum abietem aut Cedrinam abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valde referat.

Reſina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari poteſt.

Pix autem ex hac extracta, κέδρια propriè dicitur: Plinius tamen & priorem Tedæ liquorem Cedrium in Syria vocari ſcribit: vt iam antè diximus. Optima eſt, inquit Dioſcorides, pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effuſa coit, non diſſipata permanet.

At Cedria temperatura calida eſt & ſicca, cum partium tam exquiſita tenuitate, vt vtriuſq; qualitatis ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac promptè

citra dolorem putrefacit, veluti ſeptica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipſa quoque eſt, ſed infimo loco, vtpotè debiliſſima: atque idcircò mortuorum corpora non corrumpit, ſed reſiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depaſcens.

At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt, Cedriæ vires adaugens, cauſa efficitur, vt teneræ carnes ab ea deurantur: Galeno teſte.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Ægyptios; tametſi & alij condituræ fuerint modi, quos Herodotus latius refert.

Mumia. Conditum verò corpus Officinæ Mumiam nominant, ſed perperam: Mumia ſiquidem Arabum, nihil aliud eſt quàm à Græcis Piſſaſphalton dictum, vt ex Auicennę cap. 474. & Serapionis 293. ſatis manifeſtum.

Error Interpretis Serapionis. Erroris occaſionem præbuit Serapionis interpres, qui ex ſua, non autem ex Serapionis ſententia Mumiam interpretatur, mixturam ex aloë & myrrha, & quod eis admiſcetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita: albugines & cicatrices detergit: aurium vermes necat cum aceto infuſa: & ſonitus ſibiloſq; cum hyſſopi decocto: dentium cauitatibus impoſita eos frangit & dolorem ſedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonſillarum inflammationes illita prodeſt: lentes pediculoſque enecat: Ceraſtæ morſibus cum ſale impoſita auxiliatur: contra venena leporis marini in paſſo ſumpta conuenit: prodeſt & elephantiacis inuncta: vermes & tineas ſubtus iniecta enecat, & partus extrahit. vt quidem Dioſcorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguæ quoque proceritatis arbor eſt: caudice rectè aſſurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis ſubeſt, craſſus, aſper, in frequentes rimas dehiſcit, præciſus interius rubere conſpicitur; reliqua parte læuis, glaber, nonnihil foris inalbicans. ramos Larix multos promit, in alios minores diuiſos, qui lenti ac obſequioſi ſunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numeroſa, ſimul cohærentia, breuiora, tenuiora, molliora que quàm

Pini,

Laricis ramulus.

Pini, haud aculeata ſed retuſa. floſculi ſeu potius conorum rudimenta è tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, eleganti tandem purpura rubentia. Coni parui Cupreſſinis magnitudine ferè ſimiles, ſed tamen longiores, gracilibus folioſis ſquamulis compacti; ſub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut veſparum alis perſimili. ligni materies duriſſima, colore præſertim quæ media ac interior eſt rubeſcens, ad diuturna opera perquàm vtilis.

Flammis autem nó accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Caſtro Larigno à Cæſare oppugnato refert, veritatem non habet: Nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrariis Officinis vtiliſſimos: vt Matthiolus ſcribit.

Colligitur verò ex Larice & reſina liquida, candicanti melli, veluti Attico aut Hiſpanico, colore & conſiſtentia perſimilis, quæ tamé non ſponte effluit, ſed ex arboris trunco manat, craſſo oblongoque terebro ad cor vſque perforato. *Reſina Laricea.*

Galenus hanc duplicem quodammodo eſſe tradit, lib. De medic. ſecundum genera IIII. Vnam ſimilem Terebinthinæ: alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, guſtu amariorem calidioremq́ue. Sed poſterior non Larigna, ſed Lachryma fuiſſe videtur Abietis, quam Galenus, quia conſiſtentia quodammodo ſimilis, pro Laricea habuiſſe potuit. Adnaſcitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, ſed albidus, medicinæque vtilis, qui Agarici nomen adeptus. de hoc autem vbi de Fungis agitur latius ſcriptum eſt. *Agaricus*

Naſcitur autem Larix non quidem in Græcia aut Macedonia, ſed præcipue in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios; tum & alia eorundem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia locis montoſis: Fuchſius in Sileſia quoque gigni refert: alij verò & in Luſatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas ſola Larix abſque foliis hyeme reperitur: Vere noua ex iiſdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi ſunt ante hyemem cùm folia defluere incipiunt: poſtea etenim ſeſe pandentibus ac diſſoluentibus ſquamulis, ſemina effluunt. Reſina æſtiuis menſibus colligitur.

Larix Græcè ſimiliter λάριξ dicitur: Italis ac Hiſpanis *Larice:* Germanis **Lerchenbaum:** Belgis **Lorkenboom:** Gallis *Meleſe.*

Liquida Reſina à Galeno quoque λάριξ nominatur: Latinis Reſina Larigna, vel Reſina Laricea: Italis *Larga:* in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiſcetur. Nec nouum id eſt, nam & ſua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidiſſe refert: Et poteſt hoc citra errorem fieri: ipſe ſiquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Lariceam, alio loco pro Laricea Terebinthinam ſubſtituit: in lib. De medic. ſecundum genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus reſinis humidior eſt, ac vnà acrimoniæ ac morſus expers, Terebinthinæ aſſimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probè curatura ſunt, vtiliter admiſcetur. Omnes, inquit Galenus, reſinæ huiuſcemodi humiditatis gratia ſimul & viſcoſitatis, quam coniunctam habent, ſicca medicamenta veluti colligant: quia verò non euidentem obtinent acrimoniam, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compoſitionibus vel Terebinthinam vel Lariceam admiſcuerunt: Hæc Galenus. Poteſt verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, aſſimilis eſt. quod & ipſe Galenus affirmat.

De Terebintho. CAP. XIX.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

EX ſylueſtribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophraſto teſte, eſt: hæc quandoque fruticis inſtar, frequenter verò arboris modo attollitur. ramos ſpargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnam coſtam, ſiue, vt Theophraſtus vocat *μίσχον*, cohærentia; veluti Fraxini, ſed craſſiora pinguioraque; ſingularia quorum Laurinis ſimilia. flores racematim cohærent muſcoſi, vti Oleæ, purpuraſcentes: fructus per maturitatem ex cæruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, attactu pinguis ac reſinoſus, manusq; inficiens. ligni materies dura, & qualis Lentiſco.

Fert præterea, Theophraſtus ait, oblonga quædam veluti *κεράτια*, ſiue cornicula, interius vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi culicibus ſimiles, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignoſis ramis, reſina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica, & Cycladibus inſulis, vt Dioſcorides ait, prouenit. Teſtatur Bellonius in Syria ac Cilicia copioſam inueniri, atque illinc venalem Damaſcum adferri: Cluſius in Narbonenſi Gallia, ac in plurimis Luſitaniæ, Hiſpaniæque locis ſponte gigni ait, ſed maxima ex parte fruticoſam, & reſinam haud proferentem.

Theophraſtus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticoſam, contortamque naſci refert: apud Damaſcum verò Syriæ magnam, copioſam, decoramque. Idem Terebinthum quandam maſculam: alteram feminam facit. Maſculam quidem ſterilem: feminam autem fructiferam. Huius verò vnam fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit: alteram fructu initio viridi, poſtea ruffeſcente, poſtremò nigro, cum Vite matureſcente, Fabæ magnitudine, reſinoſo.

Terebinthus Indica. Tradit verò & Indicam quandam eſſe Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebintho ſimilem, ſed fructu differentem, quem Amygdalis ſimilem habet. videtur autem hæc eadem cum arbore Piſtacia ferente: vt anteà ſcriptum.

Vere autem Terebinthi floſculi vnà cum nouis germinibus erumpunt: Septembri ac

Octobri

Octobri vindemiæ tempore baccæ maturitatem aſſequuntur. Cornicula circa idem tempus naſcuntur.

Hæc arbor Græcis *τέρμινθος*: quandoque verò etiam *τερέβινθος* dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hiſpanis *Cornicabra*: Gallis *Terebinte*: Arabibus *Betin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Reſina *τερμινθίνη* cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis **Termenthijn**: Arabes gluten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride eſt.

Cæterùm Terebinthi cortex, folia, & fructus adſtrictionis quippiam obtinent: ſecundo verò ordine excalfaciunt: reſiccant quidem virentia modicè; arida verò ordine ſecundo. fructus verò etiam amplius, propinquus tertio ordine reſiccantibus, & calidior quoque. Eſui ine aptus eſt, vt Dioſcorides ait, ſed ventriculo aduerſatur: vrinam prouocat: lienoſis prodeſt: contra phalangiorum morſus ex vino bibitur.

Reſina verò Terebinthina omnes alias, Dioſ. ſententia, antecedit: Sed Galeno auctore primas omnium Lentiſcina meruit: poſt hanc verò Terebinthina.

Manifeſtam quoque hæc, non tamen ſimiliter ac Lentiſcina, adſtrictionem poſſidet, cæterùm adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis quàm Lentiſcina digerit. ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio tanta quidem, vt & pſoras ſanet: lib. VIII. De ſimp. medic. facultatibus: In lib. verò De medic. ſecundum genera, Terebinthinam Laricę aſſimilem facit, quam reliquis omnibus humidiorem, & acrimoniæ ac morſus expertem eſſe affirmat: vt ſuperiore capite latius ſcriptum.

De Lentiſco. CAP. XX.

Lentiſcus.

LENTISCVS frequenter inſtar fruticis nullo grandiore caudice, ſed compluribus ſtolonibus Coryli modo luxuriat: ſæpius verò & ad mediocris arboris altitudinem aſſurgit & magnitudinem aſſequitur: lenti ac flexibiles rami eius ſunt: cortex ſubruffus, ſimiliter obſequioſus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona ferè cohærēt, Glycyrrhizæ foliis aſſimilia, ſed duriora, colore ſaturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubētia, veluti & nonnullis diſcurrentibus venulis: odore nonnihil graueolentia. Flores muſcoſi racematim longis pediculis adhærent. baccæ ſuccedunt Erui magnitudine, initiò virentes, inde purpureæ, poſtremò nigræ, pingues ac oleaginoſæ, nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida eſt: ex quibus & oleum fit: Dioſcoride teſte.

Folliculos Lentiſcus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initiò liquor, deinde hoc veteraſcente animalcula exigua culicibus ſimilia, veluti in Terebinthi corniculis, ac complicatis Vlmi foliis.

Effluit quoque ex Lentiſco reſina, ſed arida; Maſtiche dicta.

Lentiſcus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonenſi Gallia, pleriſque Hiſpaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi inſula præcipua: in qua vel ſola diligenter, & Maſtiches quidem cauſa colitur, quæ ex cultis Lentiſcis illic ab indigenis vulnerato caule ſingulis annis diligenti adhibita cura colligitur: ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentiſci floſculi Vere: baccæ ſub Autumnum perficiuntur. Maſtiche verò circa Vindemiæ tempus colligenda.

Dicitur Græcis *σχῖνος*: Latinis Lentiſcus: Italis *Lentiſco*: Gallis *Lentiſque*: Hiſpanis *Mata*, & *Arcoyra*.

Reſina, *ῥητίνη σχινίνη*, & *μαστίχη*: Latinis Lentiſcina Reſina & ſimiliter Maſtiche nomina-

tur: In Officinis Maſtix: Italis *Maſtice*: Germanis, Belgis, & Gallis *Maſtic*: Hiſpanis *Almaſtiga, Maſtech, & Almeciga*.

Oleum ex baccis expreſſum Hiſpanos *Azeyte de Mata* nominare Cluſius ſcribit.

Lentiſcus autem, vt Galenus ait, ex aquea eſſentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compoſitus eſt. deſiccat ordine ſecundo completo: in caliditatis ac frigiditatis quodammodò medius. omnibus ſuis partibus ſimiliter adſtringit, extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & ſucco ex foliis expreſſo. Bibitur aliquod horum per ſe, vel cum aliis eiuſmodi medicamentis, ad dyſenterias, alui fluores, ſanguinis ſputationes, & ex vtero eruptiones; eiuſdem ac etiam ſedis procidentiam: Idem ſiquidem poſſunt quod Acacia & Hypociſtis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet: fracta oſſa conſolidat: fluxiones muliebres ſiſtit: nomas reprimit: vrinas prouocat: mobileſque dentes collutione firmat ac ſtabilit. Ex ramulis aut ligno dentiſcalpia quoque in eundem vſum conficiuntur.

Oleum ex baccis adſtringendi vim ſimiliter retinet.

Maſtiche. Similem quoq; facultatem Maſtiche obtinet, omnium reſinarum optima, & primas partes meritò occupans: nam præter quòd modicè adſtringat, ineſt illi quoque mordacitatis expers deſiccatio: Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Maſtiche eſt: dolores eius ſedat, vel in exigua quantitate, trium videlicet granorum, aſſumpta, vel foris cum oleo illita, ſed præcipuè alutæ inducta & emplaſtri modo admota, quo modo nauſeam cibique faſtidium tollit, dolores ſopit, retinendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & ſanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tuſſi: additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & ſordidiores emundant: faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiſcetur.

Commanducata verò Maſtiche oris halitum emendat: pituitam è capite clementer citraque moleſtiam detrahit: dolores dentium mitigat, denteſq; ipſos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit: replicare verò & in oculis pilos, Dioſcorides addit.

LIBRI QVINTI PEMPTADIS SEXTÆ ET STIRPIVM HISTORIÆ FINIS.

DE EMENDATIONE AC CORRECTIONE PAVCIS LOCIS ADHIBENDA.

CONTINGIT *quandoque vt animo nonnullis diſtracto, ſubinde aliter manus ſcribat, aliter verò ingenium meditetur. Id quod tametſi haud decens eſt, tamen euenire poſſe quis negauerit? Siquidem vt in prouerbio eſt, quandoque bonus dormitat Homerus. Iam & falli poſſunt typorum etiam diligentiſſimi collectores: fugiunt etiam quædam non rarò ipſos correctores tametſi induſtrios. Vbi autem huiuſcemodi aliquid contigerit, proximum eſt vt correctio ac emendatio adhibeatur. Itaque quæcunque animaduerſione digna in his Pemptadibus obſeruata, hæc ex ſubſcripto elencho corrigenda.*

Prior numerus folium: alter lineam oſtendit: Sed vbi tres aſſcripti, alter caput: tertius capitis lineam notat.

fo.8.	cap.6.	lin.25.	& aliis vehementibus
22.		49.	Abrotoni ſemen decoctum, aut crudum tritum cum aqua & potum.
26.	5.	7.	& ſapore ipſum quoque
44.	25.	6.	aliàs
45.	27.	10.	diuiſis: dilutè purpureis
46.	27.	2.	pinillo.
54.	34.	28.	& nonnihil maceris, qui
68.	16.	9.	ſimilem Matthiolus refert
71.	20.	3.	plura
72.	20.	14.	& hoc quidem
86.	16.		calidum & ſiccum
111.	26.	36.	cum carnibus coctum
118.	4.		foliorum ſuccum aliquot continuis diebus epotum, morbum ait Dioſcor. ſanare regium.
ibidem	33.	35.	propinatus idem poteſt. Siſtit verò & radix.
128.	12.		Nam quæ
ibidem	13.		Hæc autem
ibidem	14.		tranſlata
208.	11.	3.	tamen, qui primi
238.	19.		vbi laſciuis
251.	9.	9.	flores habet pauciores
276.	8.	5.	lignoſa. Tenui
283.	54.		Quartum
286.	18.	22.	floſculis cauliculos ambientibus, in ſpicæ
320.	1.		ἐντεριώνη
328.	12.		reſperſis
359.	6.	5.	ex alis foliorum
393.	8.	22.	Americæ
415.	16.		Iamque præ
421.	6.		eam ſeuit
437.	11.	9.	videlicet: diſſectis, fiſſis
452.	25.	11.	Germaniæ
461.	2.	19.	Empiricis
469.	14.		Muſcus paluſtris
487.	10.	24.	diuerſis vtens
569.	24.	34.	ad ramicem efficax
587.	12.		comparata
599.	53.		Italia tantum
600.	35.		Quod non modo hoc
640.	26.	45.	impoſitæ vniunt
736.	9.	5.	videbatur
742.	1.		Et hunc
771.	24.	24.	Anonymos
783.	5.	21.	gaudent
ibidem	26.		χρυσόμηλον
746.	20.	43.	Agrifolium
820.	10.	11.	de Haliphlœo ſcribitur
850.	47.		operi difficiliorem
851.	15.		[illegible]

INDEX NOMINVM GRÆCORVM, OMNIVM STIRPIVM IN HIS LIBRIS DESCRIPTORVM. CVIVS PRIOR NVMERVS

Pemp. alter Librum: & tertius ac (ſi adſint) ſequentes, cap. notant.

Ἀβούτονον 1.2.1.
Ἀβρότονον 1.2.1.
ἀγαθὸς δαίμων 2.5.23.
ἀγαεικὸν 3.5.24.
ἀγήρατον 2.3.26
ἀγλαοφωτὶς 2.1.32
ἀγνάκοπος 6.2.27
ἄγνος 6.2.12:15
ἄγονον 6.1.4
ἄγρια 6.1.20
ἀγριέλαια 6.3.29
ἀγριοκάστανον 3.1.10
ἀγριοκοκκιμηλέα 6.1.15
ἀγριοκύναρα 5.5.3
ἀγριορίγανος 2.4.16
ἀγριοσέλινον 5.4.5
ἀγριόφυλλον 2.5.23
ἄγρωστις 3.3.10.& 4.4.1
ἄγυνος 6.2.12
ἄγχουσα 5.1.11
ἀδαμάντη 3.4.21
ἀδάμανον 3.4.21
ἀδέσετον 1.4.3
ἀδίαντον 3.5.10
ἄδιψον ἢ ἄδιψος 3.1.16:17
ἀδρὰ ῥίζα 3.1.1
ἀείζωον μέγα 1.5.8
ἀείζωον μικρὸν 1.5.9
ἀείζωον ἄγριον 1.5.11
ἀερῖτις 1.2.11
ἄζυμος ἄρτος 4.1.3
ἀθάνατος 2.1.14
ἀθήρα 4.1.14
αἰγικὸν 4.4.1
αἰγίλωψ 4.3.2.& 6.4.8
αἰγίνη 3.3.23
αἰγῖπις 1.2.11
αἰγόκερως 4.2.27
αἴγυρος 6.4.14
αἰθαλὶς 1.5.8
αἰθιοπὶς 1.5.32
αἱμάγαγον 2.1.32
αἷμα ἄρεως 3.2.1
αἷμα ἡρακλέους 3.1.11:12
αἱμαξῖτις 4.4.1
αἱμοσαρὶς 6.5.3.
αἰτώλιον 3.2.7
αἰτώνυχον 1.3.16
αἶρα 4.3.1
ἀκάκια 6.1.13
ἀκάκια ἑτέρα 6.1.14
ἀκαλύφη 1.5.35
ἄκαιρον 6.1.4
ἄκανθα 5.5.1
ἄκανθα κεανῶθος 6.1.7
ἄκανθα λευκὴ 5.5.3
ἄκανθος 5.5.1
ἀκάνθιον 5.5.2
ἄκινος 2.4.11
ἀκκύσιτον 1.4.3
ἄκνηστος 3.2.6
ἀκόνιτον λυκόκτονον 3.4.9
ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς 3.4.8
ἄκοπος 5.1.28.& 6.2.27
ἄκορνα 5.5.9
ἄκορος 2.3.7
ἀκτὴ 6.4.21
ἀκτὴ ἀγρία 3.2.24
ἄκυλον 6.4.4
ἀκυλώνιον 2.1.14
ἀλεκτορολόφος 4.3.26
ἄλευρος 4.1.3:20
ἀλευρίτης ἄρτος 4.1.3
ἀλθαία 5.1.29
ἄλιμος 3.1.5:17.& 6.2.10
ἄλιξ 4.1.11
ἀλίφλοιος 6.4.10
ἀλκέα 5.1.31
ἀλκίβιον 5.1.12
ἀλμάδες 6.3.29
ἀλόη 3.2.2
ἀλοίτης 3.1.18
ἀλσίνη 1.2.9
ἄλυσσον 1.4.3
ἄλυσσος 1.4.2.& 3.1.32
ἄλφιτον 4.1.18
ἀλωπέκουρος 4.3.6
ἀμάρακος 1.2.15.& 2.4.2
ἀμάραντον 2.1.27.& 2.3.25.& 3.1.12.
ἀμαμυξὶς 6.3.15
ἀμβροσία 1.2.14
ἀμέθυστος 2.1.24.& 5.1.7
ἀμέθυστος οἶνος 3.3.26
ἀμικτομίαινος 6.2.12
ἄμμονος 1.4.24
ἀμπελόκαρπος 3.1.29
ἀμπελοπράσον 5.3.19
ἄμπελος ἀγρία 3.3.11:26
ἄμπελος ἥμερος 3.3.26
ἄμπελος λευκὴ 3.3.10
ἄμπελος μέλαινα 3.3.10
ἄμπελος οἰνόφορος 3.3.26
ἀμπέτοκος 1.3.12
ἀμυγδάλη 6.3.8
ἀμύγδαλον 6.3.8
ἀμυγδαλοειδὴς τιθύμαλος 3.2.12
ἄμυλον 4.1.13
ἄμυρον 5.5.17
ἀμφίβιον 3.2.2
ἀμφίκαρπον 5.3.12
ἀνάβασις 1.3.22
ἀναγαλλὶς 1.2.11
ἀνάγγλος 6.1.4
ἀνάγυρις 6.2.27
ἀνακτόριον 2.2.11
ἀνάζωτος 1.3.12
ἀναξυρὶς 5.1.25
ἀνάῤῥινον 2.1.24
ἀνάστροφον 3.5.1
ἀνατολικὸν 3.3.9
ἀναταλὶς 1.3.12
ἀναφύτον 3.2.27
ἀνδράχνη 5.1.37
ἀνδράχνη ἀγρία 1.5.10
ἀνδρόσαιμον 1.2.27
ἀνεμώνη 1.3.17.& 3.4.7
ἀνθερικὸς 2.2.9
ἀνήκηθον 2.5.2
ἄνηθον 2.5.2
ἄνησον 2.5.3
ἀνθηδὼν 6.3.10
ἀνθήλη 4.5.27:28
ἀνθρωπόμορφος 3.4.29
ἀνθυλλὶς 4.3.22
ἀνίκητον 3.3.9
ἄνισον 2.5.3
ἀνουσίας 1.2.32.
ἀντευφόρβιον 3.2.21
ἀντικάνθαρον 2.2.7
ἀντικυράνιον 3.2.29
ἀντίμηλον 3.4.29
ἀντίμιον 3.4.29
ἀντίῤῥιζον 2.1.24
ἀντίῤῥινον 2.1.24
ἀντισκόροδον 5.3.12
ἄνυδρον 3.4.27
ἄνυδρος 2.2.21
ἀνωνὶς 6.1.3
ἀξίνη μείζων 3.3.23
ἀόυβιος 1.2.29
ἀπαρίνη 3.1.29
ἀπάνθρωπον 3.2.10
ἄπινον 1.2.2
ἀπίνθιον 1.2.2
ἄπιος 3.2.14.& 6.3.9
ἀπλόφυλλον 1.4.3
ἀπόκυνον 3.3.20.& 5.1.34
ἀπόλινον 3.2.7
ἀππίδιος 6.3.9
ἀπρωνία 3.3.10
ἀραβὶς 5.4.22
ἀράγγη 2.5.11
ἄρακος 4.2.11
ἀραχὶς 4.3.9
ἄραχος 4.3.9
ἄρια 6.4.7
ἄριον 2.2.11
ἀρὶς 3.1.8
ἀρίσαρον 3.1.8
ἀρισταλθαία 3.1.29
ἀριστολοχία 3.1.1
ἄρκτιον 1.5.33
ἀρκεῖον 1.2.18
ἄρκευθος 6.5.4
ἁρμιάγριον 3.1.6
ἄρνειος 1.4.23

ἀρνόγλωσσος 1.4.23
ἄρον 3.1.5:6
ἀῤῥένογονον 5.1.33:36
ἀρτεμεδήϊον 2.4.12
ἀρτεμισία 1.2.12
ἄρτος 4.1.3
ἀρχέζωστις 3.3.10
ἀρχιβέλλιον 5.1.11
ἀρώνια 3.1.6.& 6.3.10
ἄσαρον 3.2.1
ἀσκάληρον 5.5.6
ἀσκὶς 3.2.27
ἄσκυρον 1.2.26
ἀσπάλαθος 3.1.14
ἀσπάραγος 5.4.13
ἀσπίδιον 1.4.3.& 5.5.17
ἀσπλένιον 3.5.8
ἄσπληνον 3.3.25
ἄστριος 6.4.10
ἀσταφὶς 3.3.27
ἀσταφὶς ἀγρία 3.2.10
ἀστέριον 2.5.11.& 4.2.26
ἀστὴρ ἀττικὸς 2.3.24
ἀστράγαλος 4.3.20
ἄστρον 1.4.24
ἄσφαλτον 1.4.29:32
ἀσφάλτιον 4.4.8
ἀσφόδελος 2.2.9
ἄτομον 3.4.21
ἄτομος 3.2.27
ἀτέκιον 2.1.15
ἀτρακτυλὶς 5.5.17
ἀτράφαξις 5.1.1
αὐλητικὸς κάλαμος 4.5.17
αὐξύεις 1.4.17
αὐτογενές 2.2.21
αὐτόπυρος ἄρτος 4.1.3
ἀφακὴ 4.3.12.& 5.1.19
ἀφροδίτης λουβὸν 5.5.16
ἀφροδισίας 2.3.7
ἀφροσκόροδον 5.3.12
ἀφυλλανθὲς 1.5.6
ἀχαμενίς 2.4.15
ἀχίλλειος 4.5.4
ἄχρας 6.3.9
ἀψινθιόμενον 1.2.1
ἀψίνθιον 1.2.2
ἀψίνθιον θαλάσσιον 1.2.4

Βαθύπικρον 1.2.2
βάκχαεις 2.4.25
βάλανος 6.4.1
βάλαεις 4.4.24
βαλαύστιον 6.3.3
βαλλάειον 2.1.14
βαλλωτὴ 1.4.4
βάρυθρον 6.5.6
βαρυοκόκκαλον 3.4.33
βασιλικὸν 2.4.10
βάτος 6.1.1
βάτος ἰδαῖα 6.1.2
βαβάχιον 3.4.2
βδελυρὰ 3.2.6
βέλιον 2.4.15
βελτόκος 2.4.12
βελουάκος 2.4.12
βρεικόκκιον 6.3.7
βεττονικὴ 1.2.21
βήκιον 2.4.21
Βήχιον 4.5.19
βιάρον 3.1.6
βίκιον 4.2.21
βισάκιον 6.3.25
βλέφαρες 4.5.5
βλῆθρον 3.5.1
βλῆττον 5.1.4
βλῆχνον 3.5.1
βλῆχρον 2.4.14
βλήχων 2.4.14
βολβίνη 2.16.18
βολβοκάστανον 3.1.10
βολβὸς αἱματικὸς 2.2.7
βολβὸς ἐμετικὸς 2.2.21:22
βομβόχυλον 3.4.29
βόρασος 6.3.27
βοσκὰς 6.5.15
βότρυς 1.2.13
βόβυχος 3.3.27
βουβώνιον 2.3.24
βούγλωσσον 5.1.9
βούκερως 4.2.27
βουκράνιον 2.1.24.& 3.3.10
βουλάπαθον 5.1.5
βουμελία 6.4.13
βουνιὰς 5.3.2
βούνιον 1.5.34
βούπλευρον 5.1.14
βούτομον 4.5.26
βράβυλα 6.3.14
βραθὺ 6.5.6
βράθυς 6.5.6
βρεφοκτόνος 1.2.32
βρίον 5.4.8
βρύον 3.3.21.& 3.5.13:15
βρύον θαλάσσιον 3.5.19
βρύτια 3.3.27
βρύτον 4.1.22
βρυοπτερὶς 3.5.4
βρύτιον 1.5.9
βρυώνια λευκὴ 3.3.10
βρῶμος 4.1.31
βρῶμος πόα 4.3.5
βύνη 4.1.21
βώσμορος 4.1.29

Γάλαξ 4.4.21
γαλάπιον 3.1.31
γαλεόβδελλον 1.5.36
γαλίειον 3.1.31
γάλιον 3.1.31
γαλίοψις 1.5.36
γάλλιον 3.1.31
γαστὴρ 5.3.1
γλασὸ 1.3.12
γλαστοφυὴ 3.4.2:3
γυπαιὸ 3.1.18
γεράνιον 1.3.6
γεράνιον βατραχιοειδὲς 1.3.10
γεροντογέρων 1.3.6
γεροντοπόδιον 2.1.14
γήβοσκον 5.3.12
γήθιον 5.3.16:17
γηθυλλὶς 5.3.17
γῆς ὀμφαλὸς 1.5.12
γῆς στέφανος 3.3.4
γίγαρτα 3.3.27
γιγγίδιον 5.4.12
γλαῦξ 4.4.21
γλαύκιος 1.2.29
γλαῦξ 4.4.21
γλεῦκος 3.3.29
γλήχων 2.4.14
γλήχων ἀγρία 1.4.13.& 2.4.12
γλυκήρατον 3.1.16
γλυκύπικρος 3.3.13
γλυκυῤῥίζα 3.1.6
γλυκυσίδη 2.1.32
γλυκύφυτον 3.1.16
γναφάλιον 1.3.12
γογγύλη 5.3.1
γογγύλη ἀγρία 2.1.8
γογγυλὶς 5.3.1
γόνος ἡρακλῆος 3.2.27
γορδύλιον 2.5.20
γοργίνιον 5.5.12
γοργόνιον 1.3.31
γοσίπιον 1.3.13
γράστις 4.1.15
γρίνλον 5.4.5
γυμνόκειθον 4.1.6
γυνικάνθη 3.3.10
γύρις 4.1.1:3
γυρύτης ἄρτος 4.1.3

Δάκρυον τῆς ἐλάτης 6.5.16
δακτυλίτις 3.1.1
δαμναμένη 1.3.16
δανάη 6.1.5
δαναΐς 1.2.32
δάρδανος 3.1.1
δασυκλώνιον 3.5.1
δαῦκος 3.5.8
δαῦκος ἄγριος 5.4.8
δάφνη 6.5.1
δάφνη ἀγρία 6.5.2
δάφνη ἀλεξάνδρεια 6.1.5
δάφνη ἰδαία 6.1.5
δαφνίδες 6.5.1
δαφνοειδὲς 3.2.9
δεινόσμος 1.2.32
δελφίνιον 2.3.9
δενδροειδὴς πιθύμαλος 3.2.12
δενδρομαλάχη 5.1.28
δευτέρεια 3.3.34
διάχυσις 2.3.9
δίγλωσσον 6.1.5
διθιάμβειον 3.4.21
δίκοκκος ζέα 4.1.4
δίκταμνος 2.4.12
διὸς ἄνθος 2.1.14
διὸς βάλανος 6.3.21
διὸς κύαμος 3.4.21
διονύσιον 3.3.25
διρκάια 3.4.29
διχομήνιον 2.1.32
δίψακος 5.5.16
δόλιχος 4.2.6
δονακίτις 5.5.3
δόναξ 4.5.27
δορκάδιας 3.5.13

δορκίδιον

δορκίδιον 2.4.12
δορύκνιον 3.1.22
δράβη 5.4.22
δρακάνος 3.1.28
δρακοντία 3.1.5:6
δρυοπτερὶς 3.5.4
δρῦς 6.4.1
δύοσμον 1.5.7
δυτικὸν 3.3.9
δωρικτερὶς 1.3.17
δωρὶς 1.3.17

Εβενίτης 2.4.15
ἐβίσκος 5.1.29
ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος 6.3.28
ἐγκρυφίας ἄρτος 4.1.3
ἔκτομον 3.2.29
ἐλαία 6.3.29
ἐλαιόφυλλον 5.1.36
ἐλάτη 6.3.27. & 6.5.27
ἐλαφικὸν 5.3.10
ἐλαφόβοσκον 2.4.21. & 5.3.10: 12
ἐλαφοσκόροδον 5.3.13
ἐλβούνιον 2.4.12
ἐλειοσέλινον 5.4.2
ἐλειόχρυσον 2.3.25
ἐλελίσφακος 2.4.21
ἐλένιον 3.1.20
ἐλιδὴ 3.3.9
ἐλίκες 3.3.27
ἔλιμος 4.1.25
ἐλιὸς ἀκτὴ 3.2.24
ἕλιξ 3.3.25
ἐλίχρυσον 2.3.25
ἐλλεβορινὴ 3.2.28:31
ἐλλεβορίτης 3.1.12
ἐλλέβορος λευκὸς 3.2.27
ἐλλέβορος μέλας 3.2.29:30
ἐλξίνη 1.4.18
ἐλξίνη κισσάμπελος 3.3.6
ἐμβρακτερον 2.4.12
ἐμειώνιον 1.2.33
ἐμμανὲς 3.4.21
ἔμπετρον 1.3.30. & 2.4.8
ἔνορον 3.4.27
ἐπατίτης 3.3.9:23
ἐπιγήτης 3.3.18
ἐπίγλωσσον 6.1.5
ἐπίθυμον 4.3.25
ἐπιμελὶς 6.3.10
ἐπιμήδιον 4.5.22
ἐπιπακτὶς 3.2.28
ἐπιστοίβη 4.3.25
ἑπτάπλευρος 1.4.23
ἑπτάφυλλον 1.4.33
ἐρέβινθος ἄγριος 4.2.15
ἐρέβινθος ἥμερος 4.2.13
ἐρέβινθος κριὸς 4.2.14
ἔρεγμος 4.2.4
ἐρείκη 6.2.6.
ἐρευθέδανον 3.1.28
ἐρεχθίτης 5.1.19
ἔρεγμος 4.2.4
ἐρινεὸς 6.3.20
ἐριόφορος βολβὸς 5.3.22
ἐρισίβη 4.3.8
ἐρισίσκηπτρον 5.5.3
ἐρίφιον 3.1.4
ἕρμιον 5.5.12
ἕρμινον 3.2.2
ἑρμοῦ βοτάνιον 5.1.33
ἕρπυλλος 2.4.9
ἑρπύξη 5.3.10
ἐρύγγιον 5.5.12
ἐρυθρόδανον 3.1.28
ἐρυνῆεις 5.5.12
ἐρυσίβη 4.2.4
ἐρύσιμον 4.2.23. & 5.4.3
ἐρυσίσκηπτρον 3.1.14
ἐσχαρίτης ἄρτος 4.1.3
ἔτνος 4.2.7
ἐτυμόδρυς 6.4.1
εὐβοϊκὴ 3.2.24
εὐγαλακτὸν 4.4.21
εὔζωμον 5.4.16
εὐπατώειον 1.2.7. & 1.4.1
εὐπέταλον 3.2.9
εὔσαρον 3.2.1
εὐπυγλύκεια 3.1.7
εὐφόρβιον 3.2.21
εὐφρόσυνον 5.1.9
εὐφροσύνη 1.2.34
εὐώνυμος 6.2.24
ἐφέδρα 1.3.22
ἐφέσια 1.2.12. & 3.1.1
ἐφέσιος 3.1.1
ἐφήμερον 2.2.6. & 2.4.12. & 3.4.34
ἐχίειον 5.1.12
ἔχιον 5.1.12
ἔχις 5.1.12

Ζάλεια 6.1.5
ζαειθέα 1.4.29
ζέα 4.1.4
ζειὰ 4.1.4
ζεκαλτὶς 5.3.1
ζεόπυρον 4.1.8
ζέρνα 3.1.14
ζευγίτης κάλαμος 4.5.27
ζῆθον 4.1.22
ζηλίαυρος 1.2.11
ζίζυφος 6.3.16
ζυγία 6.4.19
ζύθον 4.1.22
ζυμίτης ἄρτος 4.1.3
ζωόνυχον 1.3.16
ζωόφθαλμον 1.5.8

Ἡδυμίας 1.2.32
ἡδύοσμος 1.4.10
ἡδύσαρον 4.3.13
ἧλα 6.3.14
ἡλιοσκόπιος τιθύμαλος 3.2.12
ἡλιοτρόπος 5.1.28
ἡλιοτρόπιον μέγα 1.3.18
ἡλιοτρόπιον μικρὸν 1.3.19
ἡμερὶς 6.4.1
ἡμεροκατάλλακτον 2.2.7
ἡμεροκαλλὶς 2.2.7
ἡμέραντον 3.1.11
ἡμιόνιον 3.5.8
ἡμιονίτης 3.5.7
ἡμιονίτης ἑτέρα 1.5.22
ἡπατώειον 1.2.7
ἡράκλειον 1.2.1. & 3.2.6
ἡράκλεια 1.4.29
ἡράνθεμον 2.3.18
ἠριγέρων 5.1.9
ἠρίγγιον 3.2.2
ἡφαίστιον 3.4.2

Θαλίητρον 1.3.3
θαυμαστὸς 2.3.1
θάψος 3.1.28
θεῖον 6.5.8
θελπίδη 2.3.1
θεοβρότιον 1.5.9
θεοδόνιον 2.1.32
θέρμος ἥμερος 4.2.19
θηλικρανία 6.2.23 & 6.3.11
θηλυγόνος 5.1.33:36
θηλύθαμνον 1.2.1
θηλυπτέρις 3.5.1
θηλύφονον 3.4.8
θηλυφθόριον 1.2.1
θηριόφονον 3.4.8
θήσειον 3.1.4
θλάσπι 5.4.21
θορύβηθρον 1.3.17
θριδακίνη 5.1.23
θρίδαξ ἀγρία 5.1.23
θρίδαξ ἥμερος 5.1.22
θρυαλλὶς 2.1.13:14
θρύον 3.4.27
θρυόρον 3.4.27
θύα 6.5.8
θυλακῖτις 3.4.16
θύμβρα 2.4.19
θυμέλαια 3.2.7
θυμιατῖτις 1.4.32
θύμος 2.4.7
θύμος κεφαλωτὸς 2.4.7
θύμος σκληρότερος 2.4.7
θύρσιον 2.4.7
θυοσέλινον 5.4.7

Ἴαρον 3.1.6
ἰασιώνη 2.1.10
ἰβηρὶς 5.4.24
ἴβισκος 5.1.29
ἰδαῖος δάκτυλος 2.1.32
ἰδιόφυτον 1.3.16
ἴδρα 3.5.25
ἱερὰ βοτάνη 1.5.34
ἱεράκιον 5.1 18
ἱεράκινος 3.1.6
ἱερακοπόδιον 2 1.15
ἶρις 2.3.1
ἱεροβόλβος 2.2.14
ἱερόμυρτον 6.1.4
ἰθυθήριον 3.3.25
ἰξία 5.5.10:11. & 6.4.3
ἰξὸς 6.4.3
ἴον 2.1.1
ἴον πορφυροῦν 2.1.1
ἱππόγλωσσον 6.1.5
ἱππολάπαθον 5.1.25
ἱππομανὲς 3.2.13
ἱππομάραθρον 2.5.1
ἱπποσέλινον 5.4.5

ἱππουρὶς 1.3.21
ἱπποφαὲς 3.2.20
ἰρὶς 1.3.12
ἶρις 2.3.1
ἶρις ἀγρία 2.3.4
ἴσαρον 3.1.6
ἰσάτις 1.2.28
ἰσόπυρον 4.4.25
ἰξὸς 3.2.14.& 6.3.20
ἰξιὰς 5.5.8
ἰχὺς 1.2.32
ἰτέα 6.4.20
ἰχθυόθηρον 3.1.13

Καβάλλιον 1.2.33
κάγχρις 2.5.10
καθαίρον 2.3.1
κακτὸς 2.3.4.& 5.5.6.& 6.5.10
καλαμαγρωστὶς 4.5.26
καλαμίνθη 1.4.12
κάλαμος 4.5.27
καλλίειον 2.2.1
καλλίγονον 1.4.29
καλλιπέταλον 1.4.32
καλλίτριχον 3.5.10
καλυκάνθεμον 3.3.23
κάμαρος 2.3.9
καμηλοπόδιον 1.4.1
κάμμορον 3.4.8
κάνδαεις 1.3.4
κάνναβις 4.2.26
κάνναβις ἀγρία 5.1.31
κάππαρις 6.1.6
καπνίον 1.3.4
καπνὸς 1.3.4
καπνὸς φραγμιτὴς 3.1.4
καρδαμαντικὴ 5.4.24
κάρδαμον 5.4.19
καρδαμίνη 4.5.13
καρδάμωμον 1.3.7
καρκίνηθρον 1.4.29
κάρος 2.5.4
κάρπαθον 3.3.23
κάρυα 6.3.23
καρύα ποντικὴ 6.3.24
καρυίτης τιθύμαλος 3.2.12
κάρυον 5.5.12.& 6.3.22
καρυωταὶ 6.3.27
κάρφος 4.2.27
κασία μέλαινα 6.2.30
κάστανον 6.3.21
κατάγγελος 6.1.4
κατάγχουσα 5.1.11
κατασικὴ 3.4.2
καυκαλὶς 5.4.8
καῦκον 5.4.8
καυσικὴ 3.4.2
κάχρυς 2.5.10
καφικὸν 5.4.26
κέγχρος 4.1.23
κεδρία 6.5.17
κεδρὶς 6.5.5
κέδρος 6.5.17
κεδρωσὶς 3.3.10
κενταύρειος ῥίζα 3.1.18
κενταύρειον τὸ μέγα 3.1.11
κενταύρειον τὸ μικρὸν 3.1.12
κερῖτις 4.2.17
κέρασος 6.3.17
κεράτιον 6.2.29
κερατόνια 6.2.29
κερκὶς 6.2.28.& 6.4.14
κέστρον 1.2.20.& 3.2.7
κεκραμίδες 6.3.20
κικὶς 6.4.2
κημὸς 1.3.16
κῆπος 3.3.25
κῆπος ἀφροδίτης 1.5.12
κήρινθον 5.1.13
κιβώριον 4.2.5
κίθη 4.2.5
κίθαρον 2.1.29.& 3.3.25
κίκι 3.2.11
κιννάβαρις 3.1.18
κίοσμις 2.4.21
κιρκαία 3.4.29
κίρσιον 5.5.19
κισσάνθεμον 3.1.13. & 3.13:19
κισσὸς 3.3.25
κισσὸς ἄκαρπος 3.3.4
κισσάρον 2.1.29.& 3.3.25
κίτριον 6.3.2
κίστος 3.3.25
κιχώριον 5.1.15:17
κλεωνία 3.1.20
κλῆθρα 6.4.17
κλῆμα 1.4.29
κληματὶς αἰγυπτία 3.3.17
κληματὶς ἑτέρα 3.3.18
κληματὶς δαφνοειδὴς 3.3.17
κληματῖτις 3.1.1.& 3.3.23
κλιβανίτης ἄρτος 4.1.3
κλινοπόδιον 2.4.3
κλινότροχος 6.4.19
κλύμενον 3.3.23
κνέωρον 3.2.7:8
κνῆκος 3.2.5
κνίκος 3.2.5
κνίκος ἀγρία 5.5.17
κνωπόδιον 1.4.29
κόκκαλος 6.5.11
κόκκος 3.2.12
κόκκος βαφικὴ 6.4.4
κόκκος κνίδειος 3.2.6:7
κοκκυμηλέα 6.3.14
κόλλα 4.1.14
κολοκασία 4.2.5
κολόκυνθα ἐδώδιμος 5.2.6
κολόκυνθα ἀγρία 3.2.26.& 5.2.7
κολοκυνθὶς 3.2.26.& 5.2.3:7
κολοφωνία 6.5.14
κολοφώνιον 3.3.1.
κολυμβάδες 6.3.29
κολυτέα 6.2.26
κολχικὸν 3.4.34
κόμαρος 6.3.13
κομαίτης τιθύμαλος 3.2.12
κονδρίλλη 5.1.17
κόνυζα 1.2.32
κορίαννον 2.5.7
κόριον 1.3.4.& 2.5.7
κόρσιον 6.4.24
κορυδάλλιον 1.3.4
κορύμβηθρα 3.3.25
κορύμβιον 2.1.14
κορυμβίτης τιθύμαλος 3.2.12
κορωνόπους 1.4.24
κότινος 6.2.14.& 6.3.29
κοτυληδὼν 1.5.12
κουρῖτις 1.5.34
κράμβη 5.1.7
κράμβη ἀγρία 5.1.8
κράμβη θαλάσσια 3.3.5
κραταιὰ 1.2.29
κραταιόγονον 4.4.4
κραταῖος 4.4.4
κρητικὴ 2.4.12
κρίθαμον 5.4.14
κριθὴ 4.1.16
κρίθμον 5.4.14
κρίμνον 4.1.20
κρινάνθεμον 2.2.1:7
κρίνον 2.2.1
κρίνον πόρφυρον 2.2.2
κρίνον ἄγριον 2.2.7
κρινωνιὰ 2.2.1
κροκοδείλιον 5.5.16
κρόκος 2.2.15
κρόμμυον 5.3.16
κρόνιον 2.3.9
κρόστιον 1.3.16
κροστόφθορον 1.3.16
κρότων 3.2.11
κύαμος ἑλληνικὸς 4.2.4:31
κύαμος αἰγύπτιος 4.2.5
κυθίσος 4.4.11
κύϊξ 2.2.16:18
κυκλάμινος 3.1.13
κυμβάλιον 1.5.12
κύμινον ἥμερον 2.5.5
κύμινον ἄγριον 2.3.9.& 2.5.5
κυναγχίτης 1.2.1
κύναρα 5.5.6
κύνια 5.1.34
κυνόγλωσσος 1.2.33
κυνοζεματῖτις 1.2.32
κυνοκάρδαμον 5.4.19
κυνοκέφαλον 2.1.24
κυνοκράμβη 3.3.20.& 5.1.34
κυνόκτονον 3.4.9
κυνόξυλον 5.5.11
κυνόμαζον 5.5.11
κυνομόριον 4.3.23
κυνόσβατον 2.1.28.& 3.3.29.& 6.1.6.
κυνὸς ὄρχις 2.2.30
κυνὸς τρέσιον 1.4.1
κυνοχάλη 1.4.29
κυπάρισσος 6.5.7
κυπάριττος 6.5.7
κύπειρος 3.1.14
κύπερος 3.1.14
κυπερὶς 3.1.6
κύπρος 6.2.14
κυράνιον 3.2.29
κυρίβια 4.1.3
κύαστον 3.3.19:25
κυσσόφυλλον 3.1.13.& 3.3.13:19
κύσος 2.1.29
κύπινος 2.1.29
κύπλος 4.4.11
κύπσος 4.4.11
κώμη 2.3.13

κώνειον

κώνειον 3.4.35
κῶνος 6.5.11

Λαγώπυρος 4.4.22
λαγώπους 4.4.22
λάδον 2.1.30
λάδανον 2.1.30
λαθυρὶς 3.2.16
λάθυρος 4.2.10
λαμπὰς 2.1.15
λαμψάνη 5.3.4
λάπαθον 5.1.25
λάριξ 6.5.18
λῆδον 2.1.30
λήδανον 2.1.30
λειμωνία 5.5.7
λειμώνιον 5.5.21
λείριον 2.2.1:21
λείριον ἕτερον 2.2.24
λειχὴν 3.5.15
λέκυθος 4.2.7
λεοντικὴ 3.1.16
λεόντιον 1.3.17
λεοντοπέταλον 1.3.17
λεοντοπόδιον 1.3.16
λεοντόχαρον 2.4.15
λεπίδιον 5.4.12:24:25
λεπτοκάρυον 6.3.24
λεπτόφυλλον πάνακες 3.1.12
λεπτόφυλλος πιθύμαλος 3.2.12
λευκάκανθα 5.5.3.& 6.1.16
λευκακάνθη 5.5.8
λευκάνθεμον 1.2.15.& 2.3.15
λευκὰς 2.4.15
λευκὴ 6.4.14
λευκήορον 1.3.17
λευκογραφὶς 5.1.13
λευκόϊον 2.1.3:4
λευκόϊον μήλινον 2.1.4
λευκολάχανον 5.1.24
λεύκριος 1.2.33
λευκῶπις 1.2.12
λιβανωτὶς 2.5.10
λιβανωτὶς στεφανωματικὴ 2.4.4
λιβυκὴ 5.1.11
λιβυεσάσων 3.1.16
λιβυστικὸν 2.5.15
λιγυστικὸν 2.5.15
λιθόσπερμον 1.3.31
λιθοπλέειον 3.5.8
λιμναῖον 3.1.12
λιμνήσιον 3.1.11:12
λιμνησὶς 3.1.11
λιμνικὴ 2.2.11
λιμόδωρον 4.3.23:24
λίνον 4.2.24
λινόδεσμον 4.3.25
λίνοδρις 1.2.25
λινόζωστις 5.1.33
λοβὸς 4.2.6
λογχῖτις τραχεῖα 3.5.9
λόπιμα 6.3.21
λύγος 6.2.12
λυκάνθεμον 3.3.9
λύκιον 6.1.19
λυκοκτόνον 3.4.9
λύκος 2.3.1
λυκοσταφυλον 6.4.23
λύκοψις 5.1.10
λυμὴ 5.3.10
λυσιμάχιον 1.3.32
λυτρὸν 1.3.32
λυχνὶς ἀγρία 1.3.17.& 2.1.15:24
λυχνὶς στεφανωματικὴ 2.1.14
λωτὸς 4.2.27.& 6.4.24
λωτὸς ἥμερος 4.4.14

Μάδρυα 6.3.14
μαγύδαρις 2.5.24:26
μάζα 4.1.19
μαλάχη 5.1.27
μαλάχη ἀγρία 5.1.28
μαλακόκισσος 3.3.6
μαλιναθάλλη 3.4.31
μαλόϊον 2.1.14
μαμίρας 1.2.29
μανδραγόρας 3.4.29
μάραθρον 2.5.1
μαρμαρίτης 1.3.4
μαρώνη 3.1.11
μαρώνιον 3.1.11
μαστίχη 6.5.20
μαχαιρώνιον 2.2.11
μαχαιρόφυλλον 2.2.11
μηδικὴ 3.1.20
μέθριον 6.1.5
μελαγχρατὶς 4.5.29
μελάμπυρον 4.2.23.& 4.3.7
μελαμπόδιον 3.2.29
μελάμφυλλον 5.5.1
μελάνθιον 2.5.8
μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν 2.1.17
μελανόῤῥιζον 3.2.29
μέλαν πράσιον 1.4.4
μελία 6.4.12
μελία ὀρεινὴ 6.4.13
μελίνη 4.1.25
μελίλωτος 4.4.10
μελισσόφυλλον 1.4.6
μελίφυλλον 1.4.6
μέλοσμον 2.4.15
μεμαίκυλον 6.3.13
μέσπιλος 6.3.10
μέρθρυξ 1.3.7
μηδικὴ 4.4.19
μήκων 3.2.12.& 3.4.16
μήκων ἀγρία 2.5.8 & 3.4.18
μήκων ἀφρώδης 3.2.17:19
μήκων κερατίτις 1.3.17
μηλέα 6.3.1
μηλέα ἀρμενιακὴ 6.3.17
μηλέα κυδωνία 6.3.5
μηλέα μηδικὴ 6.3.2
μηλέα περσικὴ 6.3.2
μῆλον 6.3.1
μηλοκάρπος 3.1.1
μηλοπέπων 5.2.2
μοίλωθρον 3.3.10
μόνιον 2.1.32
μονογένειον 2.1.32
μονανθὲς 4.4.8
μορὶς 3.2.22
μίλαξ λεία 3.3.2
μιλέα 6.4.12
μιλλόφυλλον 4.5.4
μινθὴ 2.4.10
μονόκαυλον 1.4.3
μονόκλωνος 1.2.14
μονόφυλλον 2.2.8
μορία 6.3.18
μυάγριον 4.2.23
μυάκανθα 6.1.4
μυδοῦσα 5.1.11
μυΐπις 5.4.8
μυκίκα 6.2.5
μυκῖται 3.5.21:23
μυλὴ 5.3.14
μύξα 6.3.15
μυξάριον 6.3.15
μυὸς οὖρος 1.4.27
μυόρτοχον 1.2.9
μυόκτονον 3.4.8:12
μυορτόσπλατον 1.2.9
μυὸς ὦτα 1.2.9:10
μυράκανθον 5.5.12
μυριόφυλλον 4.5.4
μυῤῥὶς 5.4.10
μυρσίνη 3.3.23.& 6.2.11
μυρσίνη ἀγρία 6.1.4
μυρτίδανον 6.2.11
μυρτοπέταλον 1.4.29
μυριόφυλλον 1.4.15
μυτάκανθα 6.1.4
μῶλυ 1.5.2.& 5.3.13:14
μῶλυ ὀρεινὸν 1.5.1
μώλυζα 5.3.12

Νάπυ 5.4.15
νάρδος ἀγρία 3.1.25
ναρκὴ 3.1.11:18
ναρκίσσος 2.2.21
νάρθηξ 2.5.27
ναρθηκία 2.5.27
νασὸς 4.5.27
νικτάριον 3.1.10
νόθια 4.3.24
νίασιον 3.1.11
νίφειον 5.3.10
νικεάδιον 2.3.9
νίσυρις 2.5.11
νυκτερίτης 1.2.11
νυμφαία 4.5.5
νυμφαία πλέεις 3.5.1

Ξάνθιον 1.2.19
ξίλειον 3.4.21
ξηράνθη 3.4.29
ξηρὰ πίσσα 6.5.15
ξιφίδιον 4.5.25
ξίφιον 2.2.11
ξύλον 1.3.13
ξυλόλωτον 1.4.32
ξυλοπέταλον 1.4.32
ξυρὶς 2.3.4

Ὄζιμον 1.4.10
ὄη 6.3.12
ὀθόνιον 1.2.29
οἰνάνθη 1.3.1.& 2.5.11.& 3.3.26
οἰνὰς 6.4.3
οἶνος 3.3.31

ὄλινθος 6.3.20
ὀλόστιον 1.4.26
ὄλυρα 4.1.9
ὀμοινόμοιος 3.1.16
ὀμφαλόκαρπος 3.1.29
ὀμφάκιον 3.3.35
ὀμφακὶς 6.4.1
ὀνοβρυχὶς 4.3.17
ὀνοκάρδιον 5.5.16
ὀνοκικλὶς 6.4.2
ὀνόκλεια 5.1.11
ὀνόφυλλος 5.1.11
ὀνοχειλὲς 5.1.11
ὀξαλὶς 5.1.25
ὀξυάκανθα 6.1.10
ὀξυάκανθος 6.1.11
ὀξύκεδρος 6.5.5
ὀξύη 6.4.11
ὀξυλάπαθον 5.1.25
ὀξυμυρσίνη 6.1.4
ὀξυσχοῖνος 4.5.29
ὀξύφυλλον 1.3.7
ὀξυτρίφυλλον 4.4.8
ὀπερβῖτος 2.3.1
ὀπιτὶς 3.1.1
ὀποπάναξ 2.5.14
ὀρειπτελέα 6.4.15
ὀρεοσέλινον 5.4.3
ὀρεστεῖον 3.1.20
ὀρίγανος 1.3.7.& 2.4.16
ὀρίγανος ἡρακλεωτικὴ 2.4.16
ὀρίγανος ὀνῖτις 2.4.16
ὄριζα 4.1.28
ὅρμινον 2.4.24
ὀρνιθόγαλον 2.2.19
ὀρνιθοπόδιον 4.3.11
ὀροβάγχη 4.3.23
ὀροβὰξ 2.1.32
ὀροβέλιον 2.1.32
ὀρόβηθρον 2.1.29
ὄροβος 4.2.17
ὀρύβηθρον 1.3.17
ὄρχις 2.2.30
ὀσπρολέων 4.3.23
ὀστρακίδες 6.5.11
ὀσύρις 1.4.17
ὄυη 6.3.12
οὐλόφωνον 5.5.11
οὐρανία 2.3.1
ὀφριγένιον 5.3.10
ὀφιόγλωσσον 1.5.21
ὀφιοκτίνον 5.3.10
ὀφιοσκόροδον 5.3.13
ὀφιοστάφυλον 3.3.10

Πάγκαρπον 5.5.11
παγκράτιον 5.3.21. & 5.5.11
παιδέρως 5.5.1
παιονία 1.2,29.& 2.1.32
παιπάλη 4.1.3
παισαίδη 2.1.32
πάγχαρις 2.4.25
παλιμπίσσα 6.5.13
παλίουρος 6.1.17
πάνακες 2.5.12:15.& 3.1.11:12
πάνακες ἀσκληπιοῦ 2.5.13
πάνακες ἡράκλειον 2.4.16.& 2.5.12
πάνακες χειρώνιον 2.5.14
παιδικέρατος 2.1.32
πάνδιος ῥίζα 1.2.29
παραβίη 4.1.22
παράλιον 3.4.18
παράλιος τιθύμαλος 3.2.12
παράλυσις 2.3.9
παρδάλη 1.3.17
παρθένιον 1.2.12:15.& 1.4.18 & 5.1.33
παρθένις 1.2.12
παροκόκκαλον 3.4.33
παρονυχία 1.4.28
πεδινὸν 5.4.2
πελεκῖνος 4.3.13
πελωνῖτις 1.3.6
πενθεόμοιος 3.1.16
πενταδάκτυλον 1.4.32
πεντάδρυον 3.4.27
πεντάκοινον 1.4.32
πεντάνευρος 1.4.23
πενταπετὲς 1.4.32
πεντάτομον 1.4.32
πεντάφυλλον 1.4.32
πέπλιον 3.2.9:18
πεπλὶς 3.2.18
πέπλος 3.2.17
πέπων 5.2.4:5
περδίκιον 1.4.18
περικλύμενον 3.3.23
περιστερεὼν 1.5.34
περσεφόνιον 6.1.16
περσικὴ 3.1.20
πέρσιον 3.4.27
περσὶς 3.3.25
πετασίτης 4.5.20
πετροσέλινον 5.4.4
πετροσέλινον ἄγριον 5.4.3
πευθαλὶς 1.4.29
πευκέδανος 2.5.23
πεύκη 6.5.11:12
πήγανον 1.5.1:2
πήγανον ἄγριον 1.3.25
πηδάλιον 1.4.29
πηκτὸν 1.5.15
πηγνατοραξὶς 3.2.27
πιθῖτις 3.4.16
πιθήκιον 2.1.24
πικρὶς 5.1.15
πίλος 4.2.5
πίνον 4.1.22
πίσον 4.2.27
πισκάκιον 6.3.25
πιστάνα 4.5.8
πίσσα 6.5.15
πιτυὼν 2.2.16:18:27
πιτυοκάμπαι 6.5.13
πιτύουσα 3.2.15
πίτυς 6.5.11:12:13
πίτυρα 4.1.3
πλάτανος 6.4.20
πλατύφυλλον πάνακες 3.1.11
πλατύφυλλος 6.4.9
πλατύφυλλος τιθύμαλος 3.2.12
πληκτρόνιον 3.1.11
πλόκιμος κάλαμος 4.5.27
πόα 4.4.3
ποιητικὴ 3.3.25
πόθος 1.1.20
πολεμάνιον 2.1.16
πόλιον ὀρεινὸν 2.4.15
πολτὸς 4.1.14:20
πολυάκανθα ἢ
πολυάκανθος 5.5.14
πολύγαλον 4.3.11
πολυγόνατον 1.4.29.& 3.1.21.& 5.5.8
πολύγονον ἄρρεν 1.4.29
πολύγονον θῆλυ 1.4.29
πολυειδὲς 3.2.10
πολυειδὸς 3.2.27.& 5.4.17
πολύκαρπον 1.4.29
πολύνευρος 1.4.23
πολυπόδιον 3.5.3
πολύῤῥιζος 5.1.2.& 3.2.29.& 3.5.1
πολύτριχον 3.5.10
ποντικὴ ῥίζα 3.1.16
πορφυρανθὲς 2.2.7
πορφυρὶς 5.1.11
ποταμογείτων 4.5.2
πράσον 5.3.17
πράσιον 1.4.1
πρῖνος 6.4.4:5:7
προβάτειος 1.4.23
προκάμπυλον 1.2.1
προκόκκιον 6.3.7
προίπον 3.2.29
προσώπιον 1.2.18
προσωπὶς 1.2.18
πταρμικὴ 5.4.18
πτελέα 6.4.15
πτερίνεον 3.5.1
πτέριξ 3.5.8
πτέριον 3.5.1
πτέρις 3.5.1
πτέρις μεγάλη 3.5.2
πτέρνιξ 5.5.6
πτισάνη 4.1.16:17
πυθώνιον 3.4.21
πυξόκανθα 6.1.19
πυξίονος 3.1.1
πύξος 6.1.22
πύργις 1.2.35
πύρεθρον 3.1.22
πυρίνα 6.1.11
πύρινον 3.1.22
πυρίτης 3.1.22
πύρος ἄχνη 3.1.6:7
πυρὸς 4.1.1
πύρωθρον 3.1.22
πυτυάνθη 6.1.10

Ῥᾶ 3.2.33
ῥάμνος 6.1.16
ῥὰξ 3.3.27
ῥαφανὶς 5.3.5
ῥαφανὶς ἀγρία 5.3.6
ῥάφανος 5.1.7.& 5.3.5
ῥῆγμα 5.5.3
ῥῆον 3.2.33
ῥητίνη ξηρὰ 6.5.14
ῥητίνη στροβιλίνη 6.5.14
ῥητίνη φρυκτὴ 6.5.14
ῥοὰ 6.3.3
ῥόβηθρον 2.1.29

ῥοδία

ῥοδία ῥίζα 3.1.23
ῥόδις 3.1.23
ῥοδοδάφνη 6.5.3
ῥόδον 2.1.28
ῥοδόδενδρον 6.5.3
ῥοδωνία 2.1.28
ῥόα 6.3.3
ῥοῦς 6.2.18
ῥουσέλινον 3.4.2
ῥυπαρὸς ἄρτος 4.1.3

Σαμοθρακικὴ 6.1.5
σάμψυχον 2.4.1
σάρξ 4.2.21
σαρδιάνη βάλανος 6.3.21
σαρξίφαγον 2.4.8
σαξίφραγγον 2.4.8
σατάνειος 6.3.10
σατύειον ἐρυθρόνιον 2.2.29
σατύειον τρίφυλλον 2.2.29
σαυρίτης 1.2.11
σέλινον ἄγριον 3.4.2:3
σέλινον ὑδάτιον 3.4.2
σέλινον κηπαῖον 5.4.1
σεληνίτης 1.5.22. & 3.3.4
σελήνιον 2.1.32
σεληνόγονον 2.1.32
σεμίδαλις 4.1.3
σέσελις 5.1.15:17
σερίφιον 1.2.4
σέσελι αἰθιοπικὸν 2.5.18
σέσελι κρητικὸν 2.5.20
σέσελι μασσαλεωτικὸν 2.5.17
σέσελι πελοποννησιακὸν 2.5.19
σεῦτλον 5.1.6
σευτλομαλάχη 5.1.5
σημὺς 6.4.18
σημύδα 6.4.18
σηπία 6.3.16
σήσαμον 4.2.22
σησαμοειδὲς 3.2.31:32
σιδηρίτης 1.5.34
σιδηλέα 5.1.18
σίκυς ἥμερος 5.2.1
σίκυς ἄγριος 3.2.25. & 5.2.2
σικυοπέπων 5.2.4
σικυωνία 3.2.26
σιλίγνις 4.1.3
σιλλικύπριον 3.2.11
σίλφιον 2.5.24:26
σίνηπι 5.4.15
σίον 4.5.10
σίσαρον 5.3.11
σισυγρίχιον 2.2.13
σισύμβριον 1.4.11
σισύμβριον ἕτερον 4.5.13
σιτάνιον 6.3.10
σκαλία 5.5.6
σκαμβωνία ῥίζα 3.3.1
σκαμμωνία 3.3.1
σκάνδιξ 5.4.11
σκίγκος 6.1.4
σκίλλα 5.3.20:21
σκῆπτρον 2.1.14
σκόλυμος 1.2.33. & 5.5.7:21
σκολοπένδριον 3.5.8
σκόροδον 1.5.7
σκόροδον 5.3.12

σκορπίος 1.3.23. & 3.4.8 & 6.1.21.
σκορπιοειδὲς 1.3.20
σκορπιοῦρον 1.3.18:19
σκυθικὴ ῥίζα 3.1.7
σκύθιον 3.1.16
σμίλαξ 6.4.5. & 6.5.10
σμίλαξ κηπαία 4.2.6
σμίλαξ λεία 3.3.2
σμίλαξ τραχεῖα 3.3.9
σμίλος 6.5.10
σμύρνιον 5.4.5:6
σόγχος 5.1.21
σογχίτης 5.1.18
σόμφος 5.2.7
σπάθη 6.3.27
σπάρτον 6.2.3
σπάρτιον 6.2.3
σπαργάνιον 4.5.25
σπλάγχνον 3.5.13
σπλήνιον 1.2.33. & 3.3.23
σπληνοδάπανον 3.5.8
σπόγγος 6.5.3
σπονδύλιον 2.5.11
σπονδυλὶς 2.5.11
σταφυλῖνος ἄγριος 5.3.9:10
σταφυλῖνος ἥμερος 5.3.8:10
σταφὶς 3.3.27
σταφὶς ἀγρία 3.2.10
στάχυς 1.4.5
σταχυΐτης 4.5.2
στέμφυλα 3.3.27
στεργηθρὸν 1.5.8:12
στεφάνη 6.1.5
στίσσον 3.2.10
στίχας 2.4.6
στίχες 1.5.12
στοιχὰς 2.4.6
στρατιωτικὴ 4.5.4
στρατιώτης χιλιόφυλλος 1.4.16
στρατιώτης ποτάμιος 4.5.9
στρόβιλος 6.5.11
στρουθομῆλα 6.3.5
στρύχνος 3.4.23
στρύχνος ἁλικάκαβος 3.4.24
στρύχνος μανικὸς 3.4.27
στρύχνος ὑπνωτικὸς 3.4.26
συγκόμιστος ἄρτος 4.1.3
συκάμινος 6.3.18
συκῆ 3.2.17. & 6.3.20
συκῆ αἰγυπτία 6.3.19
συκόμορος 6.3.19
συλίθρα 3.1.16
σύμφυτον 1.5.15. & 3.1.16:20
συραῖον 3.3.30
σφάγνος 3.5.13
σφάγνον 2.4.21. & 2.5.17
σφαίρια τῆς δρυὸς 6.4.2
σφάκελος 2.4.22
σφακλὴ 3.3.36
σφένδαμνος 6.4.19
χῖνος 6.5.20
σχοινόπρασον 5.3.18
σχοῖνος 4.5.29
σχοῖνος ἀρωματικὸς 4.5.11
σώσανδρον 2.3.9

Ταράχιον 1.2.32

ταύειον 2.1.14
τελέσιον 1.5.10:11
τερέβινθος 6.5.19
τέρμινθος 6.5.19
τετραγώνιον 2.3.13
τεύθριον 2.4.15
τεύκριον 1.2.24:25
τεύξινον 3.1.1
τεύτλιον 5.1.6
τεῦτλον 5.1.6
τευτλομαλάχη 5.1.5
τίλλις 4.2.27
τιθυμαλὶς 3.2.12
τιθύμαλος 3.2.12
τορδύλιον 2.5.20
τοξικὸς κάλαμος 4.5.27
τράγανος 1.3.23
τραγάκανθα 6.1.12
τραγήματα 1.3.23
τραγοτάγων 2.3.13
τραγόνατον 2.1.15
τραγόπυρον 4.1.32
τραγοπώγων 2.4.17
τραγόσχις 2.2.30
τράγος 1.3.23. & 4.1.12
τραχήλιον 2.1.9
τραγωκέρος 3.2.2
τρίβολος χερσαῖος 4.3.28
τρίβολος ἔνυδρος 4.5.1
τριδάκτυλος 6.2.12
τρίκα 1.3.6
τριμφαλίτης 3.1.13
τριπέταλον 4.4.8
τριπόδιον 4.4.14
τριτέλιον 3.2.22
τρίφυλλον 3.2.10. & 4.4.8:14
τριχόμανες 3.5.12
τριχόφυλλον 3.5.19
τριχώδης βολβὸς 5.3.22
τρυγάνιον 1.5.34
τρὺξ οἴνου 3.3.26
τρύχνος 3.3.26
τύφα 4.1.9
τυφώνιον 3.3.26

ὑάκινθος 2.2.2:17. & 2.3.9
ὑδρολάπαθον 5.1.25
ὑδροπέπερι 4.5.31
ὑδροσέλινον 5.4.2
ὑπερικὸν 1.3.24
ὑπήκοον 3.4.20
ὕπνον 3.5.13
ὑπνωτικὸν 3.4.21
ὑπόγλωσσον 6.1.5
ὑπόστεον 3.4.20
ὑποχειρὶς 5.1.18
ὕσσωπον 2.4.18
ὑοσκύαμος 3.4.21

Φάγνον 2.4.21
φακὸς ὁ
φακὴ 4.2.16
φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων 5.4.6
φακοειδὲς 1.3.30
φαλάγγιον 1.4.22. & 2.5.11
φαλαρὶς 4.1.30
φαγγάνιον 1.2.19
φάσγανον 1.2.19. & 2.2.11

φάσκον

φάσκον 6.4.8
φασήλος 4.2.1:6
φασίολος 4.2.1
φέλλος 6.4.6
φελλόδρυς 6.4.6
φελομήδειον 1.2.29
φερσεφόνιον 1.5.34
φευξασπίδιον 2.4.15
φηγός 6.4.11
φηγόπυρον 4.1.32
φημαλαλὴ 1.5.27
φθείριον 3.2.10
φθειροκτόνον 3.2.10
φθίειον 4.3.27
φθερά 3.4.12
φιλάδελφος 3.1.29
φιλαιτέριον 3.1.29
φιλάνθρωπος 3.1.29
φιλεταίρειον 2.1.16
φιλιπένδουλα 1.3.1
φιλίστιον 3.1.29
φιλυδρότης 1.5.34
φιλυκὴ 6.1.20
φισαλὶς 3.4.24
φιστάκιον 6.3.25
φλεώς 4.5.28
φλόγιον 2.1.2
φλόγμος 1.5.27
φλόξ 2.1.2
φλόμιδες 1.5.30
φλόμος 1.5.27
φλόμος ἰδαῖος 3.1.20
φοίνιξ 4.3.4. & 6.3.27
φοινικοβάλανος 6.3.27
φόνος 5.5.17
φοῦ 3.1.25
φουκάς ἢ
φουκάδιον 4.1.22
φρίγια 1.2.33
φύκος 1.2.32. & 3.5.20
φύκος θαλάσσιος 3.5.20
φυλύρα 6.4.16
φυλλυρέα 6.2.13
φιλλόφαρες 1.4.1
φυλλίτης 3.5.6
φύλλον 5.5.8
φύσημα πιτύινον 6.5.14
φύτευμα 2.1.25
φυτοβασίλεα 1.3.16

χαιρέφυλλον 5.4.9
χαμαιάκτη 3.2.24
χαμαιβάλανος 3.2.14. & 4.3.19
χαμαίβατος 6.1.1
χαμαιδάφνη 3.2.9
χαμαίδρυς 1.2.24:25
χαμαίδρωψ 1.2.25
χαμαίζηλον 1.4.32
χαμαικίσσος 3.3.4. & 3.3.25
χαμαιλεύκη 3.3.4
χαμαιλέων 5.5.16
χαμαιλέων λευκός 5.5.10
χαμαιλέων μέλας 5.5.11
χαμαίλυκος 1.5.34
χαμαιμέλιον 3.1.24
χαμαιμηλέα 6.3.1
χαμαίμηλον 2.3.15
χαμαιμύρτη 6.1.4
χαμαιπεύκη 6.5.12
χαμαίπλιον 5.4.23
χαμαιπιτυδία 3.2.14
χαμαιρριφὲς 6.3.28
χαμαισύκη 3.2.17:19
χαμέλαια 3.2.6:7
χαραδρίας κάλαμος 4.5.27
χαραδρίας πιθύμαλος 3.2.12
χαρισολοχία 1.2.2
χειρωτία 3.1.11
χειρώνειον 3.1.18
χειρώνειος ἄμπελος 3.3.10
χελιδόνιον 3.3.10
χελιδόνιον τὸ μέγα 1.2.29
χελιδόνιον τὸ μικρὸν 1.2.30
χελώνειον 3.1.13
χιλιοδύναμις 2.1.16
χιλιόφυλλον 1.4.15:29
χλούνιον 5.5.12
χολόποιον 1.2.1
χονδρίλλη 5.1.17
χόνδρος 4.1.11
χονδροπιστάνη 4.1.11
χορόδανον 2.5.11
χρυσάνθεμον 2.3.20
χρυσίζουσα 3.1.28
χρυσίσκηπτρον 5.5.10
χρυσιτὴ 1.4.15
χρυσόγονον 1.4.33
χρυσόκαρπος 3.3.25
χρυσοκόμη 2.3.16
χρυσολάχανον 5.1.1:26
χρυσομῆλον 6.3.4:5
χυλίνη 3.1.13

Ψευδοβούνιον 5.4.20
ψευδοδίκταμνον 2.4.13
ψευδοκαψικὸν 5.4.27
ψευδοπαθὲς 3.2.10
ψευδοσέλινον 1.4.32
ψίλωθρον 3.3.10
ψυχὴ 3.2.22
ψυχότροφον 1.2.20
ψύλλιον 1.4.31
ψώρα 1.5.3

Ω᾿κιμοειδὲς 2.4.11
ὤκιμον 2.4.10
ὠλεσίκαρπος 6.4.20
αἱμὴ λύσις 4.1.16
οἰνωνὶς 6.1.3
ὤχρος 4.2.8

ΤΕΛΟΣ.

LATINARVM VOCVM ET APPELLATIONVM STIRPIVM INDEX. NVMERVS PRIOR

Pempt. ſecundus Librum: Cap. verò tertius ac ſequentes, oſtendunt.

ABIES. 6.5.16
Abietis lachryma 6.5.16
Abiga 1.2.27
Abrotonum 1.2.1
Abſinthium anguſtifolium 1.2.5
Abſinthium Ægyptium 1.2.4
Abſinthia externa 1.2.5
Abſinthium inodorum 1.2.5
Abſinthium latifolium 1.2.2
Abſinthium marinum 1.2.4
Abſinthium Ponticum 1.2.1:2:3
Abſinthium Santonicum 1.2.3:5
Abſinthium tenuifolium 1.2.3
Acacia altera 6.1.14
Acacia Germanica 6.1.15
Acacia Pontica 6.1.14
Acanos 5.5.20
Acanthus 5.5.1
Acanthium 5.5.2
Acer 6.4.19
Aceroſus panis 4.1.3
Acetabulum 1.5.12
Acetoſa 5.1.25
Acetoſella 5.1.25
Acinos 2.4.11
Accipitrina 5.1.18
Achillea 1.4.15
Aconitum bacciferum 3.3.12
Aconitum hyemale 3.4.10
Aconitum Lycoctonon 3.4.9:10:11:12.
Aconitum Pardalianches 3.4.8
Acorum 2.3.7
Acroſcorodon 2.2.18
Aculeoſa 5.5.14
Acyron 2.1.21
Adianthum 3.5.10:11
Adonidis flos 3.4.7
Ador 4.1.4
Ægilops 4.3.2. & 6.4.8
Ægyptia faba 4.2.5
Ægyptia ficus 6.3.19
Ægyptia herba 4.5.18
Ægolethron 3.4.5
Ægonychon 1.3.31
Æthiopis 1.5.32
Æthiopica mala 3.4.32
Æthiopica olea 6.3.29
Æſculus 6.4.9
Æſchynomene 5.1.35
Agaricus 3.5.24. & 6.5.18
Aglaophotis 2.1.32
Agrifolium 3.3.10. & 6.1.20
Agrimonia 1.2.7
Aiuga 1.2.27
Alabaſtri 2.1.28
Albinum 1.3.12
Albucum 2.2.9
Alcea 2.1.21. & 5.1.31
Alcea veſicaria 5.1.32
Alectorolophos 4.3.26
Alcibiadion 5.1.11:12
Alchimilla 1.5.24
Alga 3.5.20
Alga paluſtris 4.5.5
Alliaria 5.3.15
Alliaris 5.3.15
Allium 5.3.12
Allium ſylueſtre 5.3.13
Alimonia 4.4.23
Aliſma 2.1.21:22. & 2.3.21. & 4.5.30.
Alnus 6.4.17
Alnus nigra 6.2.25
Aloë 3.2.2
Aloë Gallica 3.1.18
Alopecuros 2.1.9. & 3.4.21
Alſine 1.2.9
Alſine repens 3.3.14
Alſines ſpuriæ 1.2.10
Alterculum 3.4.21
Althæa 5.1.29:30
Alus Gallica 1.5.15
Alyſſum Dioſcoridis 1.4.3
Alyſſum Galeni 1.4.2
Alyſſos Plinij 3.1.34
Amaracus 2.4.2
Amantilla Valentiana 3.1.25
Amaranthus purpureus 2.1.27
Amarenæ 6.3.17
Amarodulcis 3.3.13
Ambarualis flos 2.3.10
Ambroſia 1.2.14. & 2.4.22
Ambubeia 5.1.15
Ambugia 5.1.15
Ambuxum 3.3.18
Amellus flos 2.3.24
Amethyſtus herba 5.1.7
Ammi 2.5.6
Ampelopraſum 5.3.19
Amygdalus 6.3.8
Amylum 4.1.13
Amyleum frumentum 4.1.6
Anagallis 1.2.11
Anagallis aquatica 4.5.19:15
Anagyris 6.2.27
Anblatum 4.3.24
Anchomanes 3.1.6
Anchuſa 5.1.10:11
Androſace 4.3.25
Androſæmum 1.3.25:26:27
Anemone 3.4.7
Anemone Pannonica 3.4.7
Anemone ſylueſtris 3.4.17
Anethum 2.5.2
Anethum tortuoſum 2.5.9
Anguinum allium 5.3.13
Anguria 5.2.3
Aniſum 2.5.3
Anonis 6.1.3
Anthemiſium 2.3.15
Anteuphorbium 3.1.21
Antirrhinon 2.1.24
Antirrhinon ſyl. 2.1.25
Anthyllis Lenti ſimilis 4.3.21
Anthyllis altera 1.2.28
Anthora 3.4.14
Antura 3.4.14
Aparine 3.1.29
Aphace 4.3.12
Aphyllanthes 1.5.6
Apiaſtellum 3.3.10. & 3.4.2
Apium aquatile 4.5.10
Apium hortenſe 5.4.1
Apium montanum 5.4.3
Apium paluſtre 3.4.2. & 5.4.2
Apium riſus 3.4.2:3:6
Apium ſylueſtre 3.4.3. & 5.4.7
Apocynum 3.3.20
Apollinaris 3.4.21
Apollinaris minor 3.4.26
Aqua vitæ 3.3.33
Aquifolium 6.1.20
Aquileia 2.1.23
Aquilina 2.1.23
Arabis 5.4.22
Arachus 4.3.9
Arachus latifolius 4.3.10
Aracus 4.2.11
Arbor Iudæ 6.2.28
Arbor vitæ 6.5.9
Arbutus 6.3.13
Archangelica 2.5.24
Arcium 1.2.18
Arctium 1.5.33
Argentina 1.5.21. & 4.5.23
Arida pix. 6.5.15
Ariene 6.3.4
Atinca 4.1.9
Aris 3.1.8
Ariſarum 3.1.8
Ariſtalthæa 5.1.29
Ariſtolochia 3.1.1
Ariſtolochia Clematitis 3.1.1
Ariſtolochia rotunda 3.1.4
Ariſtolochia Saracenica 3.1.3
Armerij flores 2.1.19
Armoracia 5.3.6
Aronia 3.1.6
Aronia Meſpilus 6.3.10
Artemiſia 1.2.12
Arthetica 1.5.30
Arum 3.1.5
Arum Ægyptium 3.1.5
Arum paluſtre 3.1.7
Arundo lithoſpermos 4.1.24
Arundo *vide* Harundo.
Aſarum 3.2.1
Aſclepias 3.1.6. & 3.3.19
Aſcyrum 1.3.26
Aſparagus 5.4.13
Aſperugo 3.1.29
Aſperula cærulea 3.1.24

Aſperu-

Aſperula odorata 3.1.34
Aſphaltium 4.4.8
Aſphodelus 2.2.9
Aſphodelus bulboſus 2.2.10
Aſphodelus luteus 2.2.10
Aſplenium 3.5.8
Aſplenium ſylueſtre 3.5.9
Aſplenium magnum 3.5.9
Aſplenum 3.5.8
Aſpris 6.4.10
Aſtaphis agria 3.2.10
Aſter Atticus 2.3.24
Aſterion 2.3.24
Aſtragalus 4.3.20
Aſtragaloïdes 4.3.21
Aſtragalites Iris 2.3.3
Aſtrantia 2.5.25
Aſtrantia nigra 3.2.30
Athanaſia 1.2.16
Athera 4.1.14
Atractylis 5.5.17
Atractylis altera 5.5.18
Atriplex 5.1.1
Atriplex fœtida 5.1.3
Auletica harundo 4.5.27
Auornus 6.2.25
Aurea mala 3.4.30
Aurelia 2.3.25
Aureum olus 5.1.1
Auena 4.1.31
Auena nuda 4.1.31
Auricomum 3.4.2
Auricula muris 1.2.2:10. & 1.3.15:
Auricula vrſi 1.5.31

BACANON 5.3.5
Baccharis 2.4.25
Bacchion 1.2.18
Bactrianum triticum 4.1.29
Balauſtium 6.3.3
Ballote 1.4.4
Balſaminum 5.2.9
Balſamina 5.2.8:9
Balſamella 5.2.9
Balſamita 2.4.26
Barbarea 5.4.20
Barbarica 2.1.18
Bardana 1.2.18
Baſilica 3.1.18
Bati 5.4.14
Batrachion 3.4.1:4
Bechium 4.5.19
Behen 3.1.9
Bellio 2.3.22
Bellis 2.3.23
Bellinuncia 3.4.21
Benedicta herba 3.1.25
Bera 4.1.22
Berula 4.5.15
Beta 5.1.6
Betonica 1.2.20
Betonica aquatilis 1.2.31
Betonica Pauli 1.2.21
Betula 6.4.18
Bifolium 2.2.32
Biſlingua 6.1.5
Biſtorta 3.1.9
Blattaria 1.5.28
Blitum 5.1.4
Bolbocaſtanon 3.1.10
Boleti 3.5.21
Bonifacia 6.1.5
Bonus genius 2.5.23
Borago 5.1.9
Boſmorus 4.1.29
Botrys 1.2.13
Boulapathum 5.1.5
Boupleuron 5.1.14
Boutomum 4.5.26
Brabyla 6.3.14
Braſſica eiuſque genera 5.1.7
Braſſica canina 3.3.20
Braſſica marina 5.1.8
Braſſica perfoliata 5.1.8
Braſſica ſylueſtris 5.1.8
Breſilianum piper 5.4.26
Britannica 3.1.9
Briza 4.1.5:15
Bromus herba 4.3.5
Brumaria 1.3.17
Bruta 6.5.6
Bryonia alba & nigra 3.3.10
Bryopteris 3.5.4
Bubonium 2.3.24
Bucinus 2.3.9
Bugloſſus 5.1.9:10
Buglum 1.5.17
Bulbus agreſtis 3.4.34
Bulbus Eriophorus 5.3.22
Bulbus Leucanthemus 2.2.19
Bulbus ſylueſtris 2.2.20
Bulbus vomitorius 2.2.22
Bunium 2.5.21
Bunium ſpurium 5.4.20
Buphthalmum 2.3.16:19
Buxus 6.2.22

CACTVS 5.5.6
Cadytas 4.3.25
Calabrina 3.5.9
Calamintha 1.4.12
Calceolus Marianus 2.1.22
Calendula 2.3.11
Callion 3.4.24
Callionymum 2.2.8
Callitrichum 3.5.10
Caltha 2.3.11:19
Caltha paluſtris 4.5.21
Calycularis 3.4.21
Calyx glandis 6.4.1
Camelina 4.2.23
Campanella 3.3.2
Campanula 2.1.9:10
Campanula aruenſis 2.1.11
Campanula Autumnalis 2.1.12. & 3.1.19.
Campana cærulea 3.3.7
Canchrys 2.5.10
Cania 1.5.35
Canina lingua 1.2.33
Canis cerebrum 2.1.24
Canina malus 3.4.29
Canina Roſa 2.1.28:29
Canicaceus panis 4.1.3
Cannabina 1.2.8
Cannabis 4.2.26
Cannabis ſylueſtris 5.1.31
Canirubus 2.1.28. & 6.1.6
Cantabrica 2.1.18
Cantherinum hordeum 4.1.16
Capparis 6.1.6
Capparis Fabago 6.1.7
Capillaris 3.5.10:12
Capillus Veneris 3.5.10
Capnos chelidonia 3.1.4
Caprificus 6.3.20
Caprifolium 3.3.23
Caprifolium Italicum 3.3.23
Capſella 5.4.21
Capſicum 5.4.26
Cardiaca 1.4.9:10
Carduus 5.5.6:7
Carduus benedictus 5.5.18
Carduus Chryſanthemus 5.5.7
Carduus Eriocephalus 5.5.5
Carduus fullonum 5.5.16
Carduus Leucographus 5.5.3
Carduus niger 5.5.11
Carduus ſtellatus 5.5.14
Carduus ſphærocephalus 5.5.4
Carduus ſuarius 5.5.10
Cardui ſylueſtres 5.5.2
Carduus Veneris 5.5.16
Careum 2.5.4
Carica 3.2.14. & 6.3.20
Carlina 5.5.8
Carlina ſylueſtris 5.5.9
Carnabadion 2.5.4
Carœnum 3.3.30
Carpeſium 6.1.4
Carpinus 6.4.19
Carum 2.5.4
Caryophyllata 1.5.19
Caryophyllei flores 2.1.18
Caryotæ 6.3.27
Caſſilago 3.4.21
Caſia nigra 6.2.30
Caſia odorata 2.4.5
Caſſutha 4.3.25
Caſtanea 6.3.22
Catanance prima 4.2.18
Cattaria herba 1.4.14
Caua radix 3.1.4
Caucalis 5.4.8
Caucon 1.3.22
Cauda murina 1.4.27
Cechramides 6.3.20
Cęciliana ceraſa 6.3.17
Cedrelate 6.5.17
Cedria 6.5.15:16
Cedrus magna 6.5.17
Cæli flos 2.1.14
Celtis 6.4.24
Centaurea 3.1.11
Centauris 3.2.4
Centaurida 3.1.11
Centaurium magnum 3.1.11
Centaurium minus 3.1.12
Centummorbia 4.5.24
Centumcularis 1.3.12
Centunculus 1.3.12
Cepa 5.3.16
Cepe 5.3.16

Cepæa 4.5.15
Ceraſus 6.3.17
Ceratonia 6.2.29
Ceraunia 1.5.9
Cercis 6.2.28
Cerinthe 5.1.13
Cerrus 6.4.8
Ceruicaria 2.1.9
Ceruiſia 4.1.22
Cerui ocellus 5.3.10
Chamæceraſus 6.3.17
Chamæciſſus 3.3.4
Chamæcypariſſus 2.3.27
Chamædaphne 3.3.17
Chamædrys repens 1.2.24
Chamædrys ſylueſtris 1.2.26
Chamægeniſta 6.2.2
Chamæiris 2.3.3
Chamelæa 3.2.6
Chamelæa Germanica 3.2.8
Chamelæagnus 6.2.20
Chamæleuce 4.5.19
Chamæleon albus 5.5.10
Chamæleon niger 5.5.11
Chamæmelum 2.3.15
Chamæmelum odoratum 2.3.17
Chamæpitys 1.2.27.& 1.3.25
Chamæpityes ſpuriæ 1.2.28
Chamæplium 5.4.23
Chamæriphes 6.3.28
Chamæſyce 3.2.19
Chamæxylon 1.3.12
Chamæzelon 1.3.12
Characias Tithymalus 3.2.12
Charantia 5.2.8
Chartamus 3.2.5
Chelidonium maius 1.2.29
Chelidonium minus 1.2.30
Chærefolium 5.4.9
Chærephyllum 5.4.9
Chiliodynamis 2.1.16
Chironia ampelos 3.3.10
Chironium Panaces 3.1.11: 12:20
Chondrilla 5.1.17
Chondryllon 5.1.17
Chondrus 4.1.11
Chriſtophoriana 3.3.12
Chryſanthemum 2.3.15:16:17: 19:20.&3.4.2
Chryſanthemũ latifolium 2.3.21
Chryſanthemũ Peruuianũ 2.3.22
Chryſocome 2.3.26
Chryſogonum 1.4.33.& 1.5.28
Chryſolachanon 5.1.1
Cicera 4.2.11
Cicer Arietinum 4.2.14
Cicer ſatiuum 4.2.13
Cicer ſylueſtre 4.2.15
Cicercula 4.2.10
Cicerbita 5.1.21
Cichorium 5.1.15
Cichorium fœtidum 5.1.19
Cicuta 3.4.35
Cicutaria 1.3.7
Cinamomum 1.5.19
Cinara 5.5.6
Cincinalis 3.5.10
Cineraria 5.1.20
Circæa 3.4.29
Cirſion 5.5.19
Ciſtus 2.1.29
Ciſtus Ledon 2.1.30
Citocacium 3.2.6
Citrulus Cucumis 5.2.1:3
Claua Herculis 4.5.5
Clauicula 3.3.25
Clauum Veneris 4.5.5
Clematis altera 3.3.15:18
Clematis Daphnoides 3.3.17
Cleoma herba 3.4.5
Cleonicum 2.4.3
Clinopodium 2.4.3
Clymenon 1.2.31.& 3.3.24
Cneoron 2.4.5.& 3.2.7:8:9
Cnicus *ſiue* Cnecus 3.2.5
Cnicus ſupinus 5.5.18
Cnicus ſylueſtris 5.5.17
Coccalus 6.5.11
Coccus infectoria 6.4.4
Cochlearia 4.5.16
Coggygria 6.2.19
Colchicum 3.4.34
Colocaſia 3.1.5
Colocynthis 3.2.26.& 5.2.3:7
Colophonia 6.5.14
Color ferrugineus 2.2.2
Colubrina 3.1.6:9
Columbina 1.5.34
Colus ruſtica 5.5.17
Colutea 6.2.26
Colytea 6.2.26
Coma 2.3.13
Comoſandalus 2.2.2
Concilium 2.1.10
Conila 5.4.10
Conſolida media 1.5.17
Conſolida minor 1.5.18. & 2. 3.23
Conſolida regalis 2.3.9
Conſiligo 2.3.19.& 3.2.29
Conſtantinopolitanus Ranunculus 3.4.3
Conus 6.5.11
Conyza 1.2.32
Conuoluulus 3.3.2:3
Conuoluulum cæruleum 3.3.7
Conuoluulum marinum 3.3.5
Conuoluulum nigrum 3.3.6
Corago 5.1.9
Corallina 3.5.19
Corallion 1.2.11
Coralloides 2.1.6
Corchorus 1.2.11
Cordialis 3.1.34
Coriandrum 2.5.7
Cor Indicum 3.4.25
Corion 1.3.25.& 2.5.7
Cornu cerui 1.4.24
Cornu ceruinum 1.4.24
Cornu cerui repens 1.4.25
Cornus 6.3.11
Cornus ſylueſtris 6.2.23
Coroneola 1.3.32
Coronopus 1.4.24:25
Corona Imperialis 2.2.4
Corona Regia 3.4.33.& 4.4.10
Corona terræ 3.3.4
Corruda 5.4.13
Corydalis 1.3.5
Corylus 6.3.24
Corymbe 2.1.14
Coſtus niger 3.3.12
Cotinus 6.3.29
Cotinus coriaria 6.2.19
Cotulæ 2.3.16
Cotyledon 1.5.12
Cotyledon paluſtris 1.5.13
Crepula 5.5.1
Crimnum 4.1.20
Crinita 5.5.10
Criſta galli 4.3.26
Criſta gallinacea 1.5.34
Crithmus 5.4.14
Crocodilion 3.1.6
Crocus 2.2.15
Crocus Saracenicus 3.2.5
Croci ſylueſtres 2.2.16
Cruciata 3.1.19:33
Cucubalus 3.4.23
Cuculi flos 4.5.14
Cucumis 5.2.1
Cucumis Galeni 5.2.2
Cucumis ſylueſtris 5.2.2.&3.2.25
Cucurbita 5.2.6
Cucurbita ſylueſtris 3.2.26. & 5.2.7.
Cuminum 2.5.5
Cuminum Æthiopicum 2.5.6
Cuminum ſylueſtre 2.5.5
Cunila 2.4.16:20
Cunilago 1.2.32
Cupreſſus 6.5.7:8
Cupreſſus Cretica 6.5.6
Cuſculium 6.4.4
Cyanus flos 2.3.8
Cyanoides flos 2.3.8
Cyclamen 3.1.13
Cyclaminus altera 3.3.13:14
Cyclaminus orbicularis 3.1.13
Cyminalis 3.1.18
Cynocrambe 5.1.34
Cynogloſſum 1.2.33
Cynorhodos 2.1.28
Cynoſbatos 2.1.28.& 6.1.6
Cynoſpaſtus 2.1.32
Cypariſſias Tithymalus 3.2.12
Cyperus 3.1.14:15
Cyperida 3.1.14
Cypirus 3.1.14
Cyprium allium 5.3.12
Cyprus 6.2.14
Cytinus 6.3.3
Cytiſus 4.4.11:21

DAMASONIVM 2.1.21
Daphnoides 3.2.9
Dardana 1.2.18
Daucus ſylueſtris 5.4.8
Daucus Theophraſti 5.3.8
Deliarium 1.2.32
Demetria 1.5.34
Dendroides Tithymalus 3.2.12

Dens caballinus 3.4.21
Dens caninus 2.2.6
Dens Leonis 5.1.16
Deſiderium 2.1.20
Dentaria 2. 1.7. & 3. 3. 10. & 3. 4. 2: 21.
Dictamnum 2.4.12
Dictamnum album 3.1.24
Dichomemon 2.1.32
Digitalis 2.1.13
Dionyſias 1.3.26
Dionyſia hedera 3.3.25
Dionyſio nymphas 1.4.21
Dioſporon 1.3.31
Dipſacus 5.5.16
Dolichus 4.2.6
Dorcadion 3.1.6
Doris 5.1.10:11
Doronicum 3.4.8
Dorycnion 3.4.27
Draba 5.4.22
Draco herba 5.4.17:18
Dracontea 3.1.6
Dracontium 3.1.6
Dracunculus 3.1.6:9
Dracunculus aquatilis 3.1.7
Dracunculus henicophyllos 3.1.6
Dracunculus polyphyllos 3.1.6
Dryophonon 5.4.22
Dryopteris 3.5.4
Dryopteris nigra 3.5.5
Dulcamara 3.3.13
Dulcichinum 3.1.15
Dulcis radix 3.1.16
Dulciſida 2.1.32

EBVLVS 3.2.24
Echinaſtrum 1.3.6
Echinatus Ranunculus 4.2
Echium 5.1.12
Elaphoboſcum 5.3.10
Elate 6.3.27
Elaterium 3.2.25
Elatine 1.2.22
Elæagnus 6.2.20
Elephantoſis 1.2.18
Elichryſon 2.3.25
Eminion 3.1.6
Empetrum 1.3.30. & 2.4.8
Enneadynamis 4.4.6
Enſis 2.2.12
Enula campana 3.1.20
Ephedra 1.3.22
Ephedron 1.3.22
Ephemeron 2.2.6
Epimedium 4.5.22
Equapium 5.4.5
Equinalis 1.3.21
Equiſetum 1.3.21
Eranthemum vulgare 3.18
Ereuthedanon 3.1.28
Erica 6.2.6
Erigerum 5.1.19
Eriphion 3.1.4
Eruca 5.4.16
Eruilia 4.2.8
Eruilia ſylueſtris 4.2.9
Eruum 4.2.13:17
Eruum ſylueſtre 4. 2. 18. & 4. 3.21.
Eruum Venetum 4.3.10
Eryngium 5.5.12
Eryngium Alpinum 5.5.13
Eryngia ſpuria 5.5.13
Eryſimum 4.2.23
Eufraſia 1.2.34:35
Euonymus 6.2.24
Eupatoria 1.1.7
Eupatorium 1.2.7:8
Euphorbium 3.2.21
Euphroſyne 1.2.34
Euphroſynon 5.1.9
Exupera 1.5.34
Ezula 3.2.15

FABA 4.2.3:4:5
Faba inuerſa 3.4.28
Faba Lupina 3.4.21
Faba ſuilla 3.4.21
Fabulonia 3.4.21
Fagus 6.4.11
Farfara 4.5.19
Farfarella 4.5.19
Farfarus 6.4.14
Far 4.1.4:5
Far factitium 4.1.10
Farrago 4.1.15
Faſelus 4.2.1:2:3
Febrifugia 3.1.12
Fegopyrum 4.1.32
Fel terræ 3.1.12
Felicula 1.4.14
Ferraria 1.2.31. & 1.5.34
Ferrum equinum 4.3.14
Ferula 2.5.27
Ferulago 2.5.27
Feſtuca 4.3.2:3
Fex vini 3.3.36
Ficus 6.5.20
Ficus Indica 6.3.21
Filicaſtrum 3.5.2
Filipendula 1.3.1
Filicula 3.5.3:12
Filix 3.5.1
Filix aquatilis 3.5.2
Filix latifolia 3.5.2
Filix paluſtris 3.5.
Filix parua 3.5.3:12
Filix querna 3.5.4
Fiſtularia 4.3.27
Flammula 3.3.16
Flammula Ranunculus 4.5
Flos 4.1.3
Flos Adonidis 3.4.7
Flos Africanus 2.3.12
Flos Ambarualis 2.3.10
Flos Cryſtalli 1.3.30
Flos Conſtantinopolitanus 2.1.20
Flos cuculi 4.5.14
Flos regius 2.3.9
Flos Solis 2.1.31
Fluida 6.2.18
Fontalis 4.5.2
Fœniculum 2.5.1
Fœniculum tortuoſum 2.5.17
Fœnumgræcum 4.2.27
Fœnumgræcũ ſylueſtre 4.5.15:16
Fraga 5.2.10
Fragaria 5.2.10
Frangula 6.2.25
Fraxinella 3.1.21:24
Fraxinus 6.4.12
Frumentum Turcicum 4.1.29
Fucus herba 5.1.10:11
Fucus marinus 3.5.20
Fumaria 1.3.4
Fumaria altera 1.3.5
Fungus 3.5.21
Fungi arborei 3.5.23
Fungi lucernarum 3.5.22
Fungi orbiculares 3.5.22
Funis arborum 3.3.2
Furfures 4.1.1
Fuſanus 6.2.24
Fuſterna 6.5.16
Fuſus agreſtis 5.5.17

GALEGA 4.3.16
Galla 6.4.2
Gallium 5.1.31
Garoſmos 5.1.3
Gelotophyllis 3.4.3
Geminalis 2.4.24
Genicularis 2.1.14. & 3.1.25
Geniſta 6.2.1
Geniſta ſpinoſa 6.1.21
Geniſta tinctoria 6.2.2
Gentiana 3.1.18
Geranium batrachioides 1.3.10
Geranium columbinum 1.3.7
Geranium Robertianum 1.3.8
Geranium ſupinum 1.3.9
Geranium tuberoſum 1.3.6
Gilarum 2.4.9
Gingidium 5.4.12
Githago 2.1.17
Gladiolus 2.2.12
Gladiolus aquatilis 4.5.25
Glans 6.4.1
Glandes terreſtres 4.3.19
Glans vnguentaria 6.2.17
Glaſtum 1.3.28
Glaucium 3.4.18:19
Gluten 4.1.14
Glycyrrhizon 5.5.7
Gnaphalium 1.3.12
Gordylium 2.5.20
Gorgonium 1.3.31
Goſſipium 1.3.13
Gramen 4.4.1:3
Gramen eriophoron 4.4.3
Gramen leucanthemum 4.4.4
Gramen Mannæ 4.4.2
Gramen Parnaſium 4.4.6
Gramen polyanthemum 4.4.5
Gramen Regium 3.2.11
Gratia Dei 3.2.4. & 5.1.14
Gratiola 3.2.4
Grias herba 5.4.24
Groſſus 6.3.20
Groſſularia rubra 6.1.9
Groſſularia tranſmarina 6.1.9
Gruina 1.3.7
Gruinalis 1.3.6

HALICA 4.1.11
Halicacabum 3.4.24:25
Halicaſtrum 4.1.4:6
Halimus 6.2.10
Haliphlæos 6.4.10
Harmala 1.5.2.&5.3.14
Harundo 4.5.27
Haſtula regia 2.2.9
Hedera 3.3.25
Hedera arborea 3.3.25
Hederalis 3.3.19
Hedera candida 3.3.25
Hedera mollis 3.3.6
Hedera nigra 3.3.25
Hedera plumatica 3.3.4
Hedera terreſtris 3.3.4
Helenium 3.1.20
Heleniũ Ægyptiũ 3.1.20.&4.3.18
Helleborine 3.2.4:8
Helianthe. 2.1.31
Helianthemum 2.1.31
Helioſcopius Tithymalus 3.2.11
Heliotropium maius 1.3.18
Heliotropium minus 1.3.19
Heliotropium tricoccon 1.3.19
Helix hedera 3.3.25
Helxine ciſſampelos 4.3.6
Hemeris 6.4.1
Hemerocallis 2.2.7
Hemionitis 3.5.7
Hepatica 4.4.24
Hepatica alba 4.4.6
Hepatorium 1.2.8
Hepatorium aquatile 4.5.17
Heraclea 1.3.8
Herbacantha 5.5.1
Herba alba 1.2.5
Herba benedicta 3.1.25
Herba caſta 2.1.32
Herba Doria 1.5.25
Herba Gallica 4.3.16
Herba Gerardi 2.5.25
Herba Hungarica 5.1.31
Herba Iudaica 1.4.8
Herba Paris 3.4.15
Herba pedicularis 3.2.10
Herba Pinula 3.4.21
Herba Ruthalis 2.5.11
Herba ſacra, ſancta 3.4.22
Herba Sardoa 3.4.3
Herba Simeonis 5.1.31
Herba Siminina 2.1.24
Herba ſtella 1.4.24
Herba venti 3.4.7
Herbutum 5.1.19
Herculana 1.5.34
Herculis ſanguis 3.2.27
Hermodactylus 3.4.34
Herniaria 1.4.30
Heſperis 2.1.3
Hieracium 5.1.18
Hierobulbus 2.2.14
Hippace 3.1.17
Hippion 3.2.20
Hippogloſſum 6.1.5
Hippolapathum 5.1.25
Hippomanes 3.2.13.& 3.4.33
Hippomarathrum 2.5.1
Hippophaë 3.2.20
Hippophæſtum 3.2.20
Hipposelinon 5.4.5
Hippuris 1.3.21
Hirci barba 2.3.15
Hirundinaria 3.3.19
Hirundinaria maior 1.2.29
Hirundinaria minor 1.2.30
Hiſpanicum olus 5.1.5
Holoſtium 1.4.26
Hordeum 4.1.16
Hordeum murinum 4.3.4
Horminum 2.4.24
Horminum ſylueſtre 2.4.23
Humilis Fraxinus 3.1.24
Humirubus 6.1.1
Hyacinthus non ſcriptus 2.2.17
Hyacinthus ſcriptus 2.2.2
Hyacinthi ſpurij 2.2.18
Hydropiper 4.5.31
Hydropeperi rubens 3.1.7
Hydroſelinum 2.3.24
Hyemalis Ranunculus 3.4.3
Hyophthalmum 2.3.24
Hyoſiris 5.1.15
Hyoſcyamus albus 3.4.21
Hyoſcyamus luteus 3.4.21
Hyoſcyamus niger 3.4.2
Hyoſcyamus Peruuianꝰ 3.4.22:33
Hypecoum 3.4.20
Hypericon 1.3.24
Hypociſtis 2.1.29
Hypochoeris 5.1.18
Hyſſopus 2.4.18

IACEA 2.1.2
Iacea nigra 1.5.5
Iacobea 5.1.20
Iaſione 2.1.10
Iaſminum 3.3.22
Iberis 5.4.24
Ibiga 1.2.27
Ibiſcus 5.1.29
Idæus dactylus 2.1.32
Illecebra 1.5.10:11
Ilex coccifera 6.4.4
Ilex glandifera 6.4.5
Impatiens herba 5.1.35
Imperatoria 2.5.25
Indicum 1.3.28
Inguinalis 2.5.24
Inſana 3.4.21
Inſana mala 3.4.31
Intybum 5.1.15
Intybum agreſte 2.1.15
Inula 3.1.20
Inula ruſtica 1.5.15
Iouis flos 2.1.14
Iouis glans 6.3.22
Irio 5.4.23
Iris 2.3.1
Iris bulboſa 2.2.14
Iris minor 2.3.2
Iris ſylueſtris 2.3.4
Iris ſylueſtris lutea 2.3.5
Iris tuberoſa 2.3.6
Iſatis 1.3.27
Iſophyllon 5.1.14
Iſopyron 4.4.25
Iuncus 4.5.29
Iuncus anguloſus 3.1.14
Iuncus floridus 4.5.25
Iuncus odoratus 4.5.10:11
Iuncus quadratus 3.1.14
Iuncus triangularis 3.1.14
Iuniperus 6.5.4

LABEONIA 1.4.1
Labrum Veneris 5.5.16
Labruſca 5.3.26
Laburnum 6.1.27
Lachryma Iobi 4.1.24
Lactaria 3.2.12
Lactoris 3.2.12
Lactuca 5.1.21
Lactucella 5.1.22
Lactuca caprina 3.2.12
Lactuca leporina 5.1.21
Lactuca marina 3.2.12
Lactuca ſyluatica 5.1.18
Lactuca ſylueſtris 5.1.23
Ladanum 2.1.30
Lagopus 4.4.22
Lamium 1.5.36
Lampſana 5.3.4
Lampuca 5.1.18
Lanceolata 1.4.23
Lanaria 1.5.27
Lantana 6.2.21
Lappa 3.1.29
Lappa maior 1.2.18
Lappa minor 3.1.29
Lapathum eiuſq. genera 5.1.25
Larix 6.5.16
Laricea 6.5.18
Laſer 2.5.26
Laſerpitium 2.5.16:26
Latifolia quercus 6.4.9
Lathyris 3.2.16
Lathyrus 4.2.10
Lathyrus ſylueſtris 4.2.12
Lauandula 2.4.5
Lauer 4.5.10
Laurentina 1.5.17
Laureola 3.2.8:9
Laurio 2.4.9
Laurus 6.5.1
Laurus Alexandrina 6.1.5
Laurus ſylueſtris 6.5.2
Lectipes 2.4.3
Lens 4.2.16
Lens aquatilis 4.5.6
Lens lacuſtris 4.5.6
Lenticula 4.2.16
Lentiſcus 6.5.20
Leo herba 2.1.24
Leontopetalon 1.3.17.&3.1.4
Leontopodium 1.5.16
Lepidium 5.4.12:24:25
Leucas 2.4.15
Leucacantha 5.5.8
Leucoion 2.1.3
Leucoion bulboſum 2.2.26
Leucographis 5.1.13
Leuiſticum 2.5.16
Libadion 3.1.12

Libanitum 5.1.9
Libanotis 2.5.10
Libyca Populus 6.4.14
Lichen 3.5.15
Licinia 1.5.34
Liguſticum 2.5.15
Liguſtrum 6.2.13
Liguſtrum nigrum 3.3.2:7
Lilium 2.2.1
Liliaſtrum 2.2.7
Lilialis 2.3.1
Liliaſphodelus 2.2.7
Lilium Alexandrinum 2.2.19
Lilium non bulboſum 2.2.7
Lilium conuallium 2.2.8
Lilium inter ſpinas 5.3.23
Lilium Perſicum 2.2.18
Lilium purpureum 2.2.2
Lilium ſylueſtre 2.2.3:4
Limodoron 4.3.23
Limneſion 3.2.4
Limonium 1.2.33.& 3.1.9:26
Linaria 2.1.26
Lingulaca 1.5.21
Lingua bubula 5.1.9:10
Lingua canis 1.2.33
Lingua ceruina 2.2.11.& 3.5.1:6
Lingua pagana 6.1.5
Linum 4.2.24
Linum ſylueſtre 4.2.25
Lirium 2.2.14:21
Lithoſpermum 1.3.31
Lolium 4.3.1
Lolium rubrum 4.3.4
Lonchitis aſpera 3.5.9
Lonchitis prior 2.3.6
Longina 3.5.9
Lora 3.3.34
Lotus 6.4.24
Lotus Ægyptia 4.4.16
Lotus ſatiua 4.4.14
Lotus ſylueſtris 4.4.15
Lunaria 1.5.22.& 2.1.32
Lunaria maior 3.5.2
Lupi crepitus 3.5.22
Lupinus 4.2.19:20
Lupulus 3.3.21
Lupus & Lupulus ſalictarius 3.3.21
Luſitanicus Ranunculus 3.4.3
Luſtrago 1.5.34
Lutum herba 1.3.29
Luyula 4.4.23
Lycia Cedrus 6.5.5
Lycium 6.1.19
Lychnis coronaria 2.1.14
Lychnis ſylueſtris 2.1.15
Lychnitis Verbaſcum 1.5.27:29
Lycoctonon Ponticum 3.4.9
Lycoperſium 2.3.12
Lycopodium 3.5.14
Lycopſis 5.1.10
Lycoſtaphylus 6.4.23
Lyron 2.1.21
Lyſimachium 1.3.32

MADON 3.3.10
Magudaris 2.5.24:26
Malicorium 6.3.13
Malinathalla 3.4.31
Mala aurea 3.4.30
Malus 6.3.1
Mala Aſſyria 6.3.2
Mala Anerantia 6.3.2
Mala Æthiopica 3.4.32
Mala inſana 3.4.31
Mala Limonia 6.3.2
Malum ſpinoſum 3.4.33
Malus Armeniaca 6.3.7
Malus aurea 6.3.4
Malus Cotonea 6.3.5
Malus Medica 6.3.2
Malus Perſica 6.3.6
Malus Punica 6.3.3
Malum terræ 3.1.1:13
Maltum 4.1.21
Malua hortenſis 5.1.27
Malua ſylueſtris, eiuſque genera 5.1.28
Mamolaria 5.5.1
Mandragoras 3.4.29
Mandragoras Morion 3.4.29
Mandragoras Theophraſti 3.4.28
Manifolium 1.2.18
Manus Martis 1.4.32
Marinella 3.1.25
Mariſca Cepa 5.3.16
Mariſcus 4.5.29
Martis capitulum 5.5.12
Marum 2.4.3
Marrubium 1.4.1
Marrubiaſtrum 1.4.4
Marrubium aquatile 4.5.18
Marrubium candidum 1.4.1:2
Maſpeton 2.5.26
Matricalis 1.5.34
Matricaria 1.2.13
Matriſylua 3.3.23
Maza 4.1.19
Meconium 3.4.16
Medica 4.4.19
Medium 2.1.8
Melampodium 3.2.29
Melampyrum 4.3.7
Melandrium 2.3.16
Melanthium 2.5.8
Meleagris 2.2.28
Mel frugum 4.1.25
Melica 4.1.27
Melilotus 4.4.10
Meliſſa 1.4.6
Meliſſophyllon 1.4.6
Melittena 1.4.1
Melo 5.2.2
Melopepon Galeni 5.2.1
Meloſpinum 3.4.33
Memæcylum 6.3.13
Mentha 1.4.10
Menthaſtrum 1.4.10
Mentha corymbifera 2.4.26
Mentha Græca 2.4.26
Menogenion 2.1.32
Mercurialis 5.1.33
Merendæ 6.3.17
Meſpilus 6.3.10
Meum 2.5.9.& 5.4.7
Millefolium 1.4.15
Millefolium aquatile 4.5.4
Millefolium minus 1.4.16
Millefolium ſylueſtre 1.3.1
Millegrana 1.4.30
Millemorbia 1.2.31
Milimandrum 3.4.21
Militaris 1.2.32.& 1.4.15.& 1.5.34
Milium 4.1.23
Mimmulus herba 4.3.26
Mineruium 1.3.16
Mollugo 3.1.30
Moly 5.3.14
Monococcon 4.1.5
Morella 3.4.23
Morus 6.3.18
Morum rubi 6.1.1
Mula herba 3.5.8
Multibona 5.4.3
Multiradix 3.1.12. & 3.2.4.
Murica 6.2.5
Muricida 3.4.12
Muſcum 3.5.13
Muſcus 3.5.15
Muſcus arboreus 3.5.13
Muſcus capillaris 3.5.18
Muſcus marinus 3.5.19
Muſcus paluſtris 3.5.14
Muſcus terreſtris 3.5.14
Muſteros 1.2.32
Muſtum 3.3.29
Myoctonon 3.4.8
Myrica 6.1.5
Myriophyllon 4.5.4
Myrrhis 5.4.10
Myrſinites Tithymalus 3.2.12
Myrtidanum 6.2.11
Myrtus 6.2.11
Myrtus Brabantica 6.2.20
Myxa 6.3.15
Myxaria 6.3.15

NAPELLVS 3.4.12
Napium 5.3.4
Napus 5.3.2
Narciſſi genera 2.2.21
Narciſſus Autumnalis 2.2.24
Narciſſus luteus Iuncifolius 2.2.22
Narciſſus luteus ſylueſtris 2.2.23
Narciſſus marinus 2.2.25
Nardus Cretica 3.1.25
Nardus Italica 2.4.5
Nardus ruſtica 1.5.19.& 3.1.25. & 3.2.1
Nardum ruſticum 2.4.25
Nardus ſylueſtris 3.1.25
Naronica radix 2.3.1
Naſturtium 5.4.19
Naſturtium aquaticum 4.5.13:14
Naſturtium ſylueſtre 5.4.24
Naſturtium tectorum 5.4.21
Nautica radix 2.3.7
Neottia 4.3.24
Nepa 6.1.21
Nepeta 1.4.13
Nephelion 1.2.18

Nicotiana 3.4.22
Nigellaſtrum 2.1.17
Nummularia 4.5.24
Nux auellana 6.3.24
Nux Iuglans 6.3.23
Nux Præneſtina 6.3.24
Nux Regia 6.3.23
Nux veſicaria 6.3.26
Nymphæa 4.5.5

OCELLVS 2.1.18
Ocimum 2.4.10
Ocimum ſylueſtre 2.4.11
Ocularis 1.2.34
Oculus bouis 2.3.16
Ocymum 4.1.32
Olea 6.3.29
Oleago 3.2.6
Oleaſtrum 3.2.6
Oleaſter 6.3.29
Oleaſter Germanicus 6.1.16
Oliuella 3.2.6
Olus album 5.1.24
Olus atrum 5.4.5
Olus aureum 5.1.1
Olyra 4.1.7:9
Omphacis 6.4.1
Omphacium 3.3.35
Omphacites vinum 3.3.35
Onobrychis 4.3.17:18
Onoclia 5.1.11
Ononis 6.1.3
Onopordon 5.5.20
Opalis grata 2.1.24
Ophiogloſſum 1.5.21
Opioſcorodon 5.3.13
Opium 3.4.16
Opopanax 2.5.14
Opſago 3.4.26
Opuntia 6.3.21
Orbicularis 3.1.13
Orchies 2.2.30
Oreoſelinum 5.4.3
Origanum 2.4.16
Oriza 4.1.28
Oriza Germanica 4.1.7
Orminalis 2.2.30
Ornithogalon 2.2.19
Ornithogalon Narbonenſe 2.2.20
Ornithopodium 4.3.11
Ornus 6.4.13
Orobanche 4.3.23:25
Oruala 2.4.23
Oſiniaca 5.1.28
Oſteocollon 1.5.15
Oſyris 1.4.17
Oſtrutium 2.5.25
Oſtrya 6.4.11
Othonna 1.2.29.& 2.3.12
Oxalis 5.1.25
Oxyacantha 6.1.10
Oxycedrus 6.5.5
Oxycoccon 6.2.9
Oxylapathum 5.1.25
Oxymyrſines 2.3.7
Oxys 4.4.23
Oxytriphyllon 4.4.8:21

PALA 6.3.4
Pallacana 5.3.16
Palladium 1.3.16
Palalia 3.1.13
Paliurus 6.1.17
Palma 6.3.27
Palmæ cerebrum 6.3.28
Palmula 6.3.27
Paludapium 5.4.2
Panacis genera 2.5.12
Panaces Aſclepium 2.5.13
Panaces Chironium 2.5.14
Panaces Heracleum 2.5.12
Pancratium 5.3.21
Panicum 4.1.25
Panicum Indicum 4.1.26
Panis 4.1.3
Panis porcinus 3.1.13
Panion 1.2.32.& 2.2.30
Panus 6.4.8
Papauer 3.4.16
Papauer agreſte 3.4.16
Papauer album 3.4.16
Papauerculum 1.3.17
Papauer corniculatum 3.4.18:19
Papauer erraticum 3.4.17
Papauer fluidum 3.4.17
Papauer luteum 3.4.18
Papauer marinum 3.4.18
Papauer nigrum 2.5.8.& 3.4.16
Papauer paluſtre 4.5.5
Papauer Paralium 3.4.18
Papauer Rhœas 3.4.17
Papauer rubrum 3.4.16:17
Papauer ſylueſtre 3.4.18
Paralius Tithymalus 3.2.12
Paris herba 3.4.15
Parietaria 1.4.18
Paronychia 1.4.28.& 3.5.11
Parthenium 1.2.15
Paſpale 4.1.23
Paſſula 3.3.26
Paſſula montana 3.2.10
Paſtinaca Daucus 5.3.8
Paſtinaca latifolia 5.3.10
Paſtinaca ſylueſtris 5.3.9
Paſtinaca tenuifolia 5.3.8
Paſtoria burſa 1.4.19
Pæoniæ genera 2.1.32
Pecten Veneris 5.4.11
Pedicularis 3.2.10.29.& 4.3.27
Peduncularia 3.2.10
Pelecinon 3.2.20
Pentadactylos 3.2.11
Peplis 3.2.17
Peplion 3.2.18
Peplus 3.2.17
Pepo 5.2.4:5
Peponella 1.4.21
Peregrina veſicaria 3.4.25
Perfoliata 1.4.20
Periclymenum 3.3.23
Periclymenum ſtans 3.3.24
Periploca 3.3.20
Perpenſa 3.2.1
Perſicaria 4.5.32
Perſica nux 6.3.23
Pes anſerinus 5.1.2

Pes coruinus 3.4.2
Pes gallinaceus 1.3.5.& 5.4.8:21
Pes Leoninus 1.3.17
Pes Lupi 3.5.14
Pes miluinus 1.4.25
Pes vituli 3.1.5
Petaſites 4.5.20
Petilius flos 2.3.12
Petrapium 5.4.4
Petræſindula 2.5.21
Petroſelinum 5.4.1:4
Petroſelinum Macedonicum 5.4.4:5
Peucedanos 2.5.23
Pezicæ 3.5.22
Phalangij ſpecies 2.2.9
Phalangium 1.4.22
Phalaris 4.1.30
Pharnaceon 3.1.11
Phaſelus 4.2.1
Phaſeolus 4.2.6
Phaſiolus 4.2.1
Phaſganon 2.2.11
Phellandrium 4.5.12
Phellodrys 6.4.7
Philetærium 2.1.16
Phillyrea 6.2.13
Pheminalis 1.5.27
Phœnix 4.3.4
Phœnicia Cedrus 6.5.5
Phœnicion 2.2.11
Phragmoſa 1.2.32
Phyllitis 3.5.6
Phyllon Dioſcoridis 5.1.36
Phyllon Theophraſti 5.1.33
Phyteuma 2.1.25
Picea 6.5.13
Piloſella 1.3.14:15
Piloſella minor 1.3.16
Pilula Quercus 6.4.2
Pimpinella ſanguiſorba 1.4.22
Pimpinella ſaxifraga 2.5.21
Pinaſtellum 2.5.25
Pinaſter 6.5.12
Pinus 6.5.11
Pinus ſylueſter 6.5.12
Piper agreſte 6.2.12
Piper aquatile 4.5.31
Piper Indianum Calecutium 5.4.26
Piper montanum 3.2.8:9
Piperitis 5.4.25
Piſtacium 6.3.25
Piſtana 4.5.8
Piſtolochia 3.1.2
Piſum 4.2.7:8
Piſum cordatum 3.4.25
Pituitaria 3.2.10
Pityuſa 3.2.15
Pix 6.5.15
Placida Quercus 6.4.1
Plantago 1.4.23
Plãtago anguſtifolia albida 1.4.26
Plantago aquatica 4.5.30
Platanaria 4.5.26
Platanus 6.4.20
Platyphyllos 6.4.9

Platyphyllos Tithymalus 3.2.12
Plumbago 4.5.32
Pneumonanthe. 2.1.12
Polemonium 2.1.16
Polenta 4.1.18
Polium 2.4.15
Pollen 4.1.3
Polyanthemum 3.4.1
Polyanthemum aquatile 4.5.2
Polygalum 2.3.10
Polygonon 3.1.28
Polygonaton 3.1.21
Polypodium 3.5.3
Polyrrhizos 3.1.2
Polytrichum 3.5.10:18
Pomus 6.3.1
Pomum ſpinoſum 3.4.33
Populago 4.1.19
Populus vtraque 6.4.14
Populus Libyca 6.4.14
Populi oculus 6.4.14
Porcellia 5.1.18
Porrago 5.1.9
Porrum 5.3.17
Portulaca 5.1.37
Portulaca marina 6.2.10
Potamogeiton 4.5.2
Potentilla 4.5.23
Pothus flos 2.1.20
Proſepium 5.5.17
Proſerpinaca 1.4.29
Prætomedia 1.4.21
Prunus 6.3.14
Pſeudoagnus 6.2.15
Pſeudoanchuſa 5.1.10:11
Pſeudoaſphodelus 2.2.9:10
Pſeudocapſicum 5.4.24
Pſeudocyperus 3.1.14
Pſeudocytiſus 4.4.12
Pſeudodictamnum 2.4.13
& 3.1.24
Pſeudohelleborum 3.2.29
Pſeudoiris 2.3.5
Pſeudoliguſtrum 6.2.15
Pſeudolyſimachia 4.4.33:34:35
Pſeudomelanthium 2.1.17
Pſeudonarciſſus 2.2.23
Pſeudoorchis 2.2.32
Pſeudophu 3.1.27
Pſyllium 1.4.31
Ptarmice 5.4.18
Ptiſana 4.1.17
Pulegium 2.4.14
Pulegium regale 2.4.14
Pulegium montanum 2.4.8
Pulegium ſylueſtre 1.4.13
& 2.4.12
Pulicaria 1.2.32.& 1.4.31
Pulmonaria 1.5.16.& 3.5.16
Pulmonia 1.3.7
Pulſatilla 3.4.6
Puls 4.1.14
Pycnitis 1.5.27
Pyrethrum 3.1.22
Pyrola 1.5.20
Pyrus 6.3.9
Pythonion 3.1.6
Pyxacantha 6.1.19

QVERCVS 6.4.1
Quercula minor 1.2.24
Querna Filix 3.5.4
Quinquefolium 1.4.32
Quinqueneruia 1.4.23
Quiſquilium 6.4.4

RACEMVS 3.3.26
Radicula 5.3.5
Radicula magna 5.3.7
Radicula ſylueſtris 5.3.6
Radiolus 3.5.6
Radix caua 3.1.4
Radix dulcis 3.1.16:17
Radix Rhodia 3.1.23
Radix ſquamata 4.3.24
Ranæ morſus 4.5.3
Ranũculus aquatilis 3.4.2.&4.5.7
Ranunculi externi 3.4.3
Ranunculus Flammula 3.4.5
Ranunculus hortenſis 3.4.1
Ranunculus longifolius 3.4.5
Ranunculus Platyphyllus 3.4.5
Ranunculi ſylueſtres 3.4.2
Ranunculus tuberoſus 3.4.4
Rapa 5.3.1
Rapeium 1.3.17
Raphanis 5.3.5
Raphanis ſylueſtris 5.4.25
Raphanis magna 5.3.7
Raphanus 5.1.7.& 5.3.5
Raphanus Ruſticanus 5.3.7
Rapiſtrum 5.3.3
Rapum 5.3.1
Rapum Geniſtæ 6.2.1
Rapum porcinum 3.1.13
Rapum ſylueſtre 2.1.8
Rapum terræ 3.1.13
Regius flos 2.3.9
Remenia 3.4.21
Remora aratri 6.1.3
Reſina 6.5.14
Reſina Laricea 6.5.18
Reſina Lentiſcina 6.5.20
Reſina Terebinthina 6.5.19
Rha 3.2.33
Rha album 3.3.8
Rhacoma 3.2.33
Rhamnus 6.1.16
Rheon 3.2.33
Rhodia radix 3.1.23
Rhododaphne 6.5.3
Rhododendron 6.5.3
Rhodora 1.5.2
Rhoë 6.2.18
Rhus coriaria 6.2.18
Rhus obſoniorum 6.2.18
Rhus ſylueſtris 6.2.20
Ribeſium 6.1.9
Ricinus 3.2.11
Robur 6.4.1
Robus 4.1.1
Roraſtrum 3.5.10
Rorella 3.5.17
Roſarum genera 2.1.28
Roſa canina 2.1.28:29
Roſa cæli 2.1.14
Roſa fatuina 2.1.32

Roſa Iunonis 2.2.1
Roſa mariana 2.1.14
Roſa ſyluatica 2.1.29
Roſea Laurus 6.5.3
Roſmarinum 2.5.10
Roſmarinus coronaria 2.4.4
Ros Solis 3.5.17
Rubeia 3.1.28
Rubia 3.1.28
Rubia marina 3.1.35
Rubigo 4.3.8
Rubus 6.1.1
Rubus Idæus 6.1.2
Rumex 5.1.25
Ruſcum 6.1.4
Ruta capraria 4.3.16
Ruta graueolens 1.5.1
Ruta hortenſis 1.5.1
Ruta muraria 3.5.11
Ruta ſylueſtris hypericoides
1.3.25

SABINA 6.5.6
Sagitta 4.5.8
Sagminalis herba 1.5.34
Salix 6.4.21
Salix Amerina 6.2.12
Salix equina 1.3.21
Salix marina 6.2.12
Salicaſtrum 3.3.11
Salinaris 3.1.22
Salſicortex 6.4.10
Salſirora 3.5.17
Saluia 2.4.11
Saluia agreſtis 2.4.12
Saluſandria 2.5.8
Sambucus 6.4.22
Sambucus paluſtris 6.4.23
Samera 6.4.15
Sanamunda 1.5.19
Sandaracha 6.5.4
Sanguinaria 1.4.21:24:29
Sanguinalis 1.4.29 & 4.4.1
Sanguiſorba 1.4.21
Sanicula 1.5.23
Sanicula Alpina 1.5.31
Santalum 4.1.7
Santolina 2.3.27
Sapa 3.3.30
Sapinus 6.5.16
Saponaria 2.1.21
Sardiana glans 6.3.22
Sardoa herba 3.4.3
Saracenica 3.1.3
Sarxiphagon 2.2.20.& 2.4.8
Satureia 2.4.20
Satyrium 2.2.29:30
Satyrium baſilicum 2.2.31
Saurion 5.4.15
Sauchromaton 3.1.6
Sauromaton 3.1.6
Saxifragiæ 2.5.21
Saxifraga alba 2.5.22
aurea ibidem
Saxifraga lutea 4.4.10
Saxifranga 2.4.8
Scabioſa 1.5.3
Scammonium 3.3.11

Scammo-

Scammoniũ Americanum 3.3.8
Scandix 5.4.11
Scandulaceum 5.4.21
Schiſtæ Cepæ 5.3.16
Schœnopraſum 5.3.18
Schœnos 3.1.6
Sclarea 2.4.23
Scilla 5.3.20:21
Scirpus 4.5.25:28
Scolopendrium 3.5.8
Scolymus 5.5.7
Scolymus Dioſcor. 5.5.21
Scolymus Plinij 5.5.21
Scopa regia 6.1.4
Scordium 1.5.7
Scordonia 2.4.22
Scorpioides 1.3.20
Scorpius 3.4.8
Scorpius herba 1.3.10
Scrophularia 1.2.31
Scythica herba 3.1.17
Secale 4.1.15
Securidaca 4.3.13
Sedum 3.2.2
Sedum aquatile 4.5.9
Sedum maius 1.5.8
Sedum minus 1.5.9
Segetalis 2.2.11
Selenion 2.1.32
Selenitis 3.3.4
Selenitium 3.3.25
Semen leoninum 1.3.17
Seminalis 1.4.29
Semperuiuum 3.2.2
Semperuiuum maius 1.5.8
Semperuiuum marinum 3.2.2
Semperuiuum ſylueſtre 1.5.11
Semperuiuum tertium 1.5.10
Sena 3.2.3
Senecio 5.1.19
Sentis 6.1.1
Sepicularis harundo 4.5.27
Septineruia 1.4.23
Serica 6.3.16
Seriphium 1.2.4
Serpentaria 4.5.24
Serpentaria maior 3.1.6
Serpentaria minor 3.1.5:9
Serpentina 1.5.21
Serpentina Matthioli 1.4.24
Serpillum 2.4.9
Serpillum vulgare 2.4.8
Serratula 1.2.20:23:24
Serriola 5.1.23
Serta campana 4.4.10
Sertula campana 4.4.10
Seſamoides 3.2.31:32.& 5.1.17
Seſamum 4.2.22
Seſamum ſylueſtre 3.2.11
Seſeli Creticum 2.5.20
Seſeli Æthiopicum 2.5.18
Seſeli Maſſilienſe 2.5.17
Seſeli Peloponnenſe 2.5.19
Setaniæ Cepæ 5.3.16
Setanium 4.1.1
Sida 5.1.29
Sideritis prima 1.4.8
Sideritis altera 1.4.21
Sideritis tertia 1.3.8
Sidium 6.3.3
Sigillum B.Mariæ 3.3.11
Sigillum Salomonis 3.1.21
Sile Atticum 2.1.1
Siler montanum 2.5.15
Siligo 4.1.1:3
Siliqua 4.2.6.& 6.2.19
Siliquaſtrum 5.4.26
Similago 4.1.3
Sinapi 5.4.15
Sinapi ruſticum 5.4.21
Sinapi ſylueſtre 5.3.3
Singentiana 2.3.7
Sinæum 3.5.30
Siſarum 5.3.11
Siſer 5.3.11
Siſſitiepteris 1.4.21
Siſon 2.5.6
Siſymbrium 1.4.11
Siſyrichium 2.2.13
Sium 4.5.10:13
Smilax aſpera 3.3.9
Smilax læuis 3.3.2:3
Smyrrhiza 5.4.10
Solanum 3.4.23
Solanum furioſum 3.4.27
Solanum fruticoſum 3.3.13
Solanum hortenſe 3.4.23
Solanum lethale 3.4.28
Solanũ lignoſum 3.3.13.& 5.4.27
Solanum manicum 3.4.26:27
Solanum ſomniferum 3.4.26
Solanum tetraphyllon 3.4.15
Solanum veſicarium 3.4.24
Soldana 3.3.5
Soldanella 3.3.5
Solecium 6.4.4
Solidago 1.5.15
Solidago Saracenica 1.5.25
Sol Indianus 2.3.22
Solſequium 3.2.12.& 5.1.15
Sonchus 5.1.21
Sophia 1.5.14
Sorbus 6.3.12
Sorbus ſylueſtris 6.4.13
Sorbus torminalis 6.3.12
Spagas 6.5.14
Spartum 6.2.3
Spartum herba 6.2.4
Spatha 6.3.27
Spatula 2.3.1
Spatula fœtida 2.3.14
Sphacelus 2.4.22
Sphæritis 1.5.6
Spica 2.4.5
Spicata 4.5.1
Spinachia 5.1.5
Spina acida 6.1.10
Spina acuta 6.1.11
Spina alba 6.1.16
Spina buxea 6.1.19
Spina cerualis 6.1.16
Spina cerui 6.1.18
Spina Ægyptia 6.1.13
Spina hirci 6.1.12
Spina infectoria 6.1.18
Spina peregrina 5.5.4
Spina ſalutaris 6.1.18
Spina ſepicularis 6.1.11
Spina ſolſtitialis 5.5.15
Spina vallaris 6.1.11
Spondylium 2.5.11:12
Stachys 1.4.5
Staphis-agria 3.2.10.& 3.3.11
Staphylodendrum 6.3.26
Stataria 2.5.23
Stellaria 1.4.24.& 3.1.32
Stœbe 1.5.5
Stœchas 2.4.6
Stœcas citrina 2.3.26
Stramonia 3.4.33
Stratiotes millefolius 1.4.16
Stratiotes potamios 4.5.9
Strobilus 6.5.11
Strumea 3.4.2
Strumus herba 3.4.23
Struthia mala 6.3.5
Struthion 5.4.18
Strutiopteris 3.5.9
Suber 6.4.6
Succinum 6.4.14
Succiſa 1.5.4
Supercilium terræ 3.5.10
Supercilium Veneris 1.4.15
Sycomorus 6.3.16
Syluæ mater 3.3.23:25
Symphoniaca 3.4.22
Symphytum maius 1.5.15
Syringa 6.2.16

TAMARIX 6.2.5
Tamecnemum 1.4.20
Tamus 3.3.11
Tanus 3.3.11
Tanacetum 1.2.16
Tanacetum album 1.2.17
Tanacetum inodorum 1.2.16
Tanacetum Peruuianum 2.3.12
Taura 3.4.12
Taxus 6.5.10
Teda 6.5.12
Telephium 1.5.11
Terebinthus 6.5.19
Terræ capillus 3.5.10
Terræ glandes 4.3.19
Terræ malum 3.1.1:13.& 3.4.29
Terræ rapum tuber 3.1.13
Terreſtris malus 3.4.29
Teucrion 1.2.24:25
Teucrion paluſtre 1.2.26
Teſticulus hirci 2.2.29
Teſticulus morionis 2.2.30
Teſticulus odoratus 2.2.29
Teſticulus Serapias 2.2.30
Thalietrum 1.3.3
Thelyphonon 3.4.8
Theriacaria 3.1.25
Therion 3.1.6
Theriophonon 3.1.6
Theſium 3.1.4
Thlaſpi 3.1.4.& 5.4.21
Thlaſpi Crateuæ 2.1.5
Thora 3.4.12
Thora Valdenſis 3.4.13
Thridacina 5.1.23

Thya 6.5.8
Thymbra 2.4.19
Thymelæa 3.2.7
Thymus 2.4.7
Thyrſus 2.1.21
Thyſſelium 5.4.7
Tilia 6.4.16
Tinearia 2.3.26
Tinus 6.5.1
Tithymali 3.2.12
Tithymalus tuberoſus 3.2.14
Tomentitia 1.3.12
Tordylium 2.5.20
Tormentilla 1.4.33
Tota bona 2.4.23.& 5.1.26
Toxicum 3.4.12
Tragachanta 6.1.12
Tragium 3.1.24
Tragium Germanicum 5.1.3
Tragopogon 2.3.13
Tragoriganum 2.4.17
Tragus 4.1.12
Tragi 3.1.15
Traſi 3.1.15
Traſci 3.1.15
Tremula Populus 6.4.14
Tribulus aquatilis 4.5.1
Tribulus terreſtris 4.3.28
Trichomanes 3.5.12
Trifolium acetoſum 4.4.23
Trifolium agrarium 4.4.20
Trifolium ex America 4.4.9
Trifolium aureum 4.4.24
Trifolium bituminoſum 4.4.8
Trifolium candidum 4.4.21
Trifolium cochleatum 4.4.18
Trifolium corniculatum 4.4.17
Trifolium fruticans 4.4.13
Trifolium odoratum 4.4.10:14
Trifolium odoratum alterum 4.4.14
Trifolium paluſtre 4.4.25
Trifolium pratenſe 4.4.7
Tripolium 3.2.22
Triſſago minor 1.2.24
Triticum 4.1.1
Triticum Bactrianum 4.1.29
Triticum Romanum 4.1.2
Triticum typhinum 4.1.2
Triticum vaccinum 4.3.7
Trixago 1.2.25
Trixis 3.2.11
Trollius flos 3.4.3
Tubera 3.5.25
Tuber terræ 3.1.13
Tulipa 2.2.27
Tura 3.4.12
Tuſſilago 4.5.19
Typha 4.1.9
Typha paluſtris 4.5.18
Typhonion 3.1.6

VACCARIA 1.4.20
Vaccinium 2.1.1.& 2.2.7
Vaccinia nigra 6.2.7:13
Vaccinia paluſtria 6.2.9
Vaccinia rubra 6.2.8
Vallatoria harundo 4.5.27
Valentina 2.2.12.& 3.1.25
Valeriana 3.1.25
Valeriana Græca 3.1.27
Valeriana peregrina 3.1.27
Valeriana rubra 3.1.26
Venerea 2.3.7
Veneris labrum 5.5.16
Venuſtas minor 2.1.24
Vepres 6.1.1
Veratrum album 3.2.27
Veratrum nigrum 3.2.29:30
Veronica 1.2.21
Veronica ſylueſtris 2.1.19
Verbaſcum 1.5.27
Verbaſculum 1.5.30
Verbaſcum ſylueſtre 1.5.29
Verbenaca 1.5.34
Vermicularis 1.5.9
Vernilago 5.5.11
Vernix 6.5.4.5
Vertipedium 1.5.34
Veſicaria 3.4.24
Veſicaria peregrina 3.4.25
Veronica 1.2.20
Veronica altera 2.1.18
Viburnum 2.1.28.& 6.2.21
Vicia 4.2.21
Viciaſtrum 4.3.9
Vicia ſylueſtris 4.3.16
Victoriola 6.1.5
Victorialis femina 2.2.11
Vinacea 3.3.26
Vinago 6.4.5
Vincaperuinca 3.3.17
Vincetoxicum 3.3.19
Vineale Reuelium 3.2.17
Violaria 2.1.1
Viola aquatilis 4.5.4
Viola aſſurgens 2.1.2
Viola bulboſa 2.2.26
Viola Calathiana 2.1.12
Viola dentaria 2.1.7
Viola latifolia 2.1.6
Viola Mariana 2.1.8
Viola matronalis 2.1.5
Viola purpurea 2.1.1
Viola tricolor 2.1.2
Vinum 3.3.31
Viperina 2.3.14
Virga aurea 1.5.26
Virga ſanguinea 6.2.23
Viſcum 6.4.5
Viſumarus 4.4.7
Vitalis 1.5.9
Vitalba 3.3.15
Vitis alba 3.3.10
Vitis Idæa 3.3.26.& 6.2.7
Vitis nigra 3.3.10
Vitis ſylueſtris 5.3.11:26
Vitis vinifera 3.3.26
Viticella 3.3.10.& 5.2.8
Vitæ ſaluia 3.5.11
Vitraria 1.4.18
Vlceraria 1.4.1
Vlmaria 1.3.2
Vlmus 6.4.15
Vlpicum 5.3.12
Vltricana herba 3.4.26
Vmbilicus Veneris 1.5.12
Vnedo 6.3.10:13
Vnifolium 2.2.8
Vnio 5.3.16
Vniola 4.4.1
Vnguentaria 2.3.7
Volubilis maior 3.3.2
Volubilis minor 3.3.3
Volubilis nigra 3.3.6
Volucrum maius 3.3.23
Vrceolaria 1.4.18
Vrceolaris 1.4.18
Vrinalis 2.1.26
Vrſinum allium 5.3.13
Vrticæ iners 1.5.36
Vrtica vrens 1.5.35
Vſtilago 4.3.8
Vua 3.3.26:27
Vuularia 2.1.9.& 6.1.5
Vua criſpa 6.1.8
Vua Lupina 3.4.15:23
Vua marina 1.3.23
Vua paſſa 3.3.26:28
Vua ſpina 6.1.8
Vua ſpinella 6.1.8
Vua Taminia 3.2.10.& 3.3.10:11
Vua verſa 3.4.15
Vua vulpis 3.4.23
Vulgago 3.2.1

XANTHIVM 1.2.19
Xyloſteum 3.3.24
Xylum 1.3.13

ZACINTHA 5.1.17
Zea 4.1.4
Zedoaria 3.4.14
Zeopyron 4.1.8
Ziziphus 6.3.16
Ziziphus Cappadocia 6.3.16
Zura 6.1.17

FINIS.

ARABICARVM, BARBARARVM,

ET OFFICINIS RECEPTARVM APPELLATIONVM

elenchus. Pempt.numerus prior: Librum ſubſequens: Cap, tertius & ſubſequentes denotant.

ABALZEMER 3.2.3
Abrong 3.4.25
Abrugi 3.4.25
Abutilon 5.1.30
Aconabia 5.5.20
Acorus 2.3.5
Acus moſchata 1.3.10
Agrimonia 1.2.7
Alas 6.2.11
Alaſeleti 4.4.19
Albarus 6.4.14
Albotin 6.2.19
Alchilel 4.4.17
Alfaſſafa 4.4.19
Alkali 1.3.30
Alkanna 6.2.14
Alkekengi 3.4.24
Alleluya 4.4.23
Alpheſera 3.3.10
Alſcebran 3.2.15
Alſcobran 3.2.15
Altercum 3.4.21
Altercangelum 3.4.21
Aluardachule 1.2.29
Alxardahunc 1.2.29
Alzelin 3.1.15
Amarella 1.2.15
Ameos 2.5.6
Amoris poma 3.4.30
Amydum 4.1.13
Amyrberis 6.1.10:11
Anthora 3.4.14
S. Antonij herba 1.2.31
Arblutilon 5.1.30
Archeucas 6.5.4
Arconas 6.5.4
Ardifrigi 6.1.7
Arreſta bouis 6.1.3
Arthanita 3.1.13
Aſarabaccara 3.2.1
Aſabaſafra 2.2.31
Aſſa fœtida 2.5.26
Axungia Vitri 1.3.30
Azedarach 6.4.25

BAARAS 2.1.32
Baditis 4.5.5
Baptiſecula 2.2.8
Barba Aron 3.1.5
Barba ſyluatica 4.5.30
Bardana 1.2.18
Baucia 5.3.10
Becabunga 4.5.15
Bedeguar 5.5.3
Bedoard 5.5.3
Bëen album 2.1.16:19
Bëen rubrum 3.1.9:26
Bella dona 3.4.28
Ben 6.2.17
Berberis 6.1.10
Berula 4.5.15
Beſaſa 6.5.2
Beza 6.4.21
Bi[illegible] 5.1.6
Blattaria 1.5.28
Bolbonac 2.1.5
Bombax 1.3.13
Bona 4.2.1:2
Bonus Genius 2.5.23
Bonus Henricus 5.1.26
Boſciſaluia 2.4.22
Boitin 6.2.19
Branca leonina 5.3.10
Branca vrſina 5.5.1
Brunella 1.5.18
Bruſcus 6.1.4
Bugula 1.5.17
Bugloſſa 5.1.10
Burgiſpina 6.1.18
Buzeiden 2.2.31

CALAMENTVM 1.4.12
Calamus aromaticus 2.3.7
Calcatrippa 2.2.9. & 5.5.14
Camelina 4.2.23
Campana Lazura 3.3.7
Camomilla 2.3.15
Cancri chela 4.5.9
Cancri forficula 4.5.9
Candelaria 1.5.27
Canum Ceraſa 3.3.24
Capillus Veneris 3.5.10:11
Cardiaca 1.4.9
Cardopatium 5.5.8
Carobe 6.2.29
Caſsilago 3.4.21
Caſtrangula 1.2.31
Cataputia maior 3.2.11
Cataputia minor 3.2.16
Caucaſon 5.3.14
Cauchun 1.2.29
Cauda equina 1.3.21
Cauda vulpina 4.3.6
Centummorbia 4.5.24
Centumnodia 1.4.29
Ceſtrum morionis 4.5.28
Ceterach 3.5.8
Chanach adip 3.4.12
Chartamus ſylueſtris 5.5.17
Chaſuth 4.3.25
Chelidonia 1.2.29
Cheruillum 5.3.11
Cheſmes 6.4.4
Cicorea 5.1.15
Citrones 6.3.2
Colocaſia 3.1.5
Coloquintida 3.2.26
Concordia 1.2.7
Conſolida maior 1.5.15
Corallina 3.5.19
C[illegible] 1.4.29
Corona fratrum [illegible]
Cot 4.[illegible]
Cotum 1.[illegible]3
Coukoul 6.2.[illegible]6
Cracca 4.3.9
Craſſula Fabaria 1.3.11
Craſſula maior 1.3.10
Craſſula minor 1.3.9
Creſsio 5.4.19
Creta marina 5.4.14
Cubebe 6.1.4
Cucumer 5.2.1
Culcul 5.2.11
Cupula glandis 6.4.1
Cuſcuta 4.3.25
Cyclamen 3.1.13
Cyminum 2.3.5

DACTILVS 6.3.27
Dens caballinus 3.4.21
Dentaria 2.1.6
Diagridium 3.3.1
Diaperſia 1.3.3
Digiti citrini 2.1.31
Diptamum 3.1.24
Durinigi 3.4.8

ELACTERIVM 3.2.25
Endiuia 5.1.23
Enula campana 3.1.20
Equitis calcar 2.2.9

FARFIVM 3.4.13
Ferraria minor 1.2.7
Ficaria minor 1.2.30
Filago 1.3.14
Fiſtici 6.3.25
Fœniculum porcinum 2.5.9:23
Fragula 5.2.10
Fuga dæmonum 1.3.24

GALLITRICVM 2.4.23
Gith 2.5.8
Gith quod in ſegete naſcitur 2.1.17
Giula 2.4.26
Granum Alzelin 3.1.15
Granum Nil 3.3.7
Gratia Dei 1.3.10
Gummi Arabicum 6.1.13

HABALNIL 1.3.28. & 3.3.7
Habalzelin 3.1.15
Handacocha 4.4.8:15
Hareoman 4.1.27
Hebuiben 6.3.26
Henne 6.2.14
Hepatica 3.5.15
Hepatica petræa 3.5.15
Hepatica aquatica 4.5.7

Herba benedicta 1.5.19
Herba doria 1.5.25
Herba catti 1.4.14
Herba clauellata 2.1.2
Herba Laſſulata 2.4.26
Herba leporina 4.4.17
Herba paralyſis 1.5.30
Herba pinula 3.4.21
Herba S. Petri 1.5.30
Herba ſtella 1.4.24
Herba Tunica 2.1.16:18:21
Herba Turca 1.4.30
Herba venti 3.4.7
Hippia 1.2.9
Hiſpanac 5.1.5

IARVS 3.1.5
Ieſemin 3.3.22
Ieſeminum 3.3.22
Iouis barba 1.5.8
Iringus 5.5.12
Iua 1.2.27
Iua moſchata 1.2.27
Iuiube 6.3.16
Iuſquiamus 3.4.21

KALI 1.3.30
Kermes 6.4.4
Keruagha 3.2.11
Keruagh 3.2.11
Keſſuth 4.3.25

LALE 2.2.5
Lancea Chriſti 1.5.21
Lapdanum 2.1.30
Lappa maior 1.2.18
Lazura campana 3.3.7
Leuiſticum 2.5.16
Lillach 6.2.17
Lingua ceruina 3.5.6
Liquiritia 3.1.17
Locar 4.1.5
Lucciola 1.5.21
Lunaria maior 3.5.2
Luparia 3.4.9
Lupha 3.1.5
Luph criſpum 3.1.6

MACIA 1.2.11
Mahaleb 6.2.13:15
Maizium 4.1.29
Maltum 4.1.21
Malum Granatum 6.3.3
Malus Henricus 5.1.26
Marmorella 1.2.7
Martagon 2.2.3
Maru 3.1.13
Maſſa 4.5.28
Maſſepanes 4.1.19
Mater herbarum 1.2.12
Matricaria 1.2.15
Mechoacan 3.3.8
Melich 4.4.17
Memitha 3.4.18
Memiran 1.2.29
Memiren Serapionis 1.2.30
Mezereon 3.2.6:8
Milimandrum 3.4.21
Milium Soler 1.3.31
Miſebar 5.1.13
Mochus 4.2.13
Molucca 1.4.7
Momordica 5.2.8
Mora bati 6.1.1
Morandula 1.5.17
Morſus diaboli 1.5.4:18
Morſus gallinæ 1.2.9:10
Morſus ranæ 4.1.3
Moyſis Napellus 3.4.14
Mumia 6.5.17
Muſcipula 2.1.19
Myrtillus 6.2.7

NAPELLVS 3.4.12
Napellus luteus 3.4.9
Napellus Moyſis 3.4.14
Naueta 5.3.2
Nenuphar 4.5.5
Nepeta 1.4.13
Nigella 2.5.8
Nil 1.3.28
Nil granum 3.3.7
Noli me tangere 5.1.35
Nux Methel 3.4.33

OCVLVS Chriſti 2.1.14
Olſenichium 5.4.7
Oſmunda 3.5.2

PALMA Chriſti 2.2.31. & 3.2.11
Panatza di Perſiano 2.2.18
Panis cuculi 4.4.23
Paſſula vua 3.3.26
Pata equina 4.5.19
Pata leonis 1.3.17
Pedua 2.3.12
Pelliboſſa 1.3.32
Pera paſtoris 1.4.19
Perforata 1.3.24
Peruinca 3.3.17
Pes Alexandrinus 3.1.22
Pes Leonis 1.5.24
Pes Leopardi 3.4.2
Pes Lupi 3.5.14
Pettimborſa 2.1.12
Petum 3.4.22
Pigamum 1.3.3
Pionia 2.1.32
Planta leonis 1.5.24
Pomum Adami 6.3.2
Praſium 1.4.1
Primula Veris 1.5.30
Pulmonaria 1.5.16
Pulſatilla 3.4.6

RANÆ morſus 4.1.3
Rapum D. Antonij 3.4.4
Rapunculum 2.1.9
Raued 3.2.33
Rha album 3.3.8
Regina prati 1.3.2
Reſta bouis 6.1.3
Reubarbarum 3.2.33
Ribes 6.1.9
Rincus marinus 5.4.14
Rogga 4.1.15
Roraſtrum 3.3.10
Roſtrum Ciconiæ 1.3.9
Roſtrum porcinum 5.1.15:16
Ruberta 1.3.8
Rubia tinctorum 3.1.28

SABDARIFA 5.1.30
Sal alkali 1.3.30
Salicornia 1.3.30
Sandarax 6.5.4
Sanguis draconis 5.1.25
Sanguinus 6.2.23
S. Chriſtophori herba 3.3.12
Sauina 6.5.6
Scamonea 3.3.1
Scarlata 2.1.19
Scarlea 2.4.23
Scatellum 1.5.12
Scatum cæli 1.5.12
Scebran 3.2.15
Sceylen 4.3.1
Scorzonera 2.3.14
Scourgeon 4.1.16
Scrophularia minor 1.2.30:31
Sebeſten 6.3.15
Secacul 3.2.21. & 5.3.11
Semen contra lumbricos, Semen ſanctum, Semen Zedoaria, Sementina 1.2.6
Sena 3.2.3
Septem temporum herba 4.4.14
Seruillum 5.3.11
Sicla 5.1.6
Sinapium 5.4.15
Soda 1.3.30
Solatrum 3.4.23
Solatrum lethale 3.4.28
Solſequium 2.3.11
Somacho 6.2.17
Sorghum 4.1.27
Sparagus 5.4.13
Speculum Veneris 2.1.11
Spelta 4.1.4
Spiniuineta 6.1.10
Sponſa Solis 5.1.15
Squilla 5.3.20
Stœcas citrina 2.3.26
Strangulator adip 3.4.9
Strangulator Leopardi 3.4.8
Sumach 6.2.18

TABACO 3.4.22
Tamariſcus 6.2.5
Tapſus barbatus 1.5.27
Taraxacon 5.1.16
Tarcon 5.4.16
Tarſilon 4.4.8
Tartarum 3.5.36
Taura 3.4.13
Terdina 3.1.25
Terzola 1.2.8
Terzola aquatica 4.5.17
Tetrahil 1.4.8
Tetrahit 1.4.8
Tiguar 3.2.23
Trinitatis herba 4.4.24
Trollius flos 3.4.3
Tune 6.3.21

Turbith

Turbith 3.2.23
Turſani 2.2.5
VALERIANA *domeſtica* 3.1.25
Velarum 4.2.23
Veelgutta 5.4.3
Verbena 1.5.34
Vinca peruinca 3.3.17
Virga paſtoris 5.5.16
Viſcaria 2.1.19
Viſnaga 5.4.12
Viſumarus 4.4.7
Viticella 3.3.10
Vngues Leopardi 3.4.2
Vngula caballina 4.5.19
Vſnea 3.5.13
XYLOCARACTA 6.2.29
ZAFFARAN 2.2.15
Zabara 4.3.22
Zambach 3.3.22
Zarzaparilla 3.3.9
Zedoaria 3.4.14
Zerumbeth 3.4.14
Zezulus 6.3.16
Zinziber caninum 4.5.26
Zizania 4.3.1
Zurumbeth 3.4.14

FINIS.

RERVM ET SENTENTIARVM INDEX.

ABSTERGENTIA quę ſint *fol.* 9
Acaciæ ſuccedaneum 743
Acerbus ſapor 15
Acidus ſapor 15
Acria edulia aut medicamenta 15
Acria cauſtica 15
Acris ſapor 14
Actu eſſe quid dicatur 6
Adſtringentium admixtione purgantia medicamenta repreſſa, violentius ſubinde vim ſuam exercent 379.& 388
Alburnum quid ſit 5
Alexipharmaca quæ 13
Alexiteria quæ 13
Alimenta boni ſucci 19
Alimenta praui ſucci 19
Alimentum quid dicatur 19
Alimentorum facultates 18. & 19
Alkermes confectio 816
Amarus ſapor 15
Amuleta quæ dicantur 13
Amyli ſuccedaneum 489
Anaſtomica quæ ſint 8
Ἀντεμπλοκὰ 328
Animalia virus eiaculantia 13
Anodyna quæ dicantur 9
Antidotus Diachartamou 359
Antidotus ex muſcis Napelli 439
Antipatheia 13
Aperientia quæ ſint 8
Apices qui dicantur 5
Apocrouſtica quæ ſint 9
Aporos ſapor 15
Apotropæa quæ 13
Apuleius { notatur 98 / eius error 450 }
Arbor quæ dicatur 4
Arabum confuſio 359
Arthrius vniuerſalis 462
Attenuans victus 19
Attenuantia quæ ſint 9
Attrahentia qualia ſint 9
Auſterus ſapor 15

BECHICA qualia ſint 12
Braun Germanorum qualis morbus 137
Butyrum rubrum 619

CACOCHYMA quæ ſint 19
Cæſarei codicis fides aſſerta 110
Callum gignentia quæ 11
Callus quid 11
Calyx quis dicatur 5
Capitulum 5
Caput quid 5
Καρπὸς quid 5.& 183
Cathartica quæ dicantur 13
Caudex quid 5
Caulis quis 5
Cauliculus quid 5
Characteriſmi ſtirpium 16
Cicatricem inducentia 11
Citò tranſeuntia 20
Cæli ac ſoli mutatio ad ſtirpium mutationem plurimum poteſt 191.192.255
Colletica quæ ſint 11
Color Coloſſinus 336
Color ferrugineus 200
Color galbineus 561
Color Phœniceus 432
Color Silis Attici 157
Κωμύδαι quæ ſint 392
Concoctu difficilia 20
Concoctu facilia 19
Condenſantia 8
Confectio Alkermes 816
Conglutinantia 11
Conſentientia inuicem ac diſſentientia 13
Conſtringentia 8
Conſtipantia 8
Cor ligni quid ſit 5
Cortex 5
Corrumpi aliquid multis modis poteſt 10
Craſſi ſucci alimenta 19
Craſſarum partium quæ 7
Cremium quid 4
Crotones qui ſint 363
Culmi 5
Cyaneus lapis quid efficiat 816

DENDROLACHANA 4
Dendromalache 4
Denſum quid dicatur 8
Deſcriptiones ſtirpium apud veteres ſępenumero deprauatę aut confuſæ 354
Diacalaminthes 98
Diachartamou Antidotus 359
Diaphoretica quæ ſint 8
Dioſcorides notatur 74. 298.350. 467.650
Dioſcoridis lapſus 53
Dioſcoridis locus animaduerſus 205.434.541
Dioſcoridis locus caſtigatus 78. 172.236.277. 322
emendatus 344. 347. 426. 435. 570.643. 839.842
Dioſcoridis locus corruptus 163. 203.374.674
deprauatus 383.433.443
ſuſpectus 385.510.674.792
Diuretica quæ ſint 11
Dolores ſopientia 9
Dulcis ſapor quis 15
Durum quid dicatur 8

Ἐκκοπρωτικὰ medicamenta quę 356
Echinata 5
Echini 5
Emollientia quæ ſint 8
Emplaſtica qualia 9
Ἔναιμα quæ dicantur 11
Epoulotica quæ 11
Ἐισκὴν quid 533
Error officinarum 133. 248. 249. 280. 293.324.470.518.745.
Error quorundam 371.444. 463. 824.826.835.846
Erui ſuccedaneum 518
Eſcharotica quæ ſint 10
Ἔτνος 511
Euchyma 19
Exqualis ſapor 16
Experientia quæ dicatur 18
Expurgantia quæ ſint 9

FACVLTATES ſecundæ 8
Facultates medicamentorum 7
Ferrugineus color 200
Flatus expertia 20
Flatus gignentia 20
Flos quis dicatur 5
Flos Tigridis 421
Folium quid dicatur 5
Folliculus 5
Fructus quid ſit 5
Frutex quid dicatur 4

GAL-

GALBINEVS color 561
Galeni locus emendatus 372
Galenus deceptus 390
Galenus notatur 207.& 350

HERBA quæ ſit 4
Hippace caſeus equinus 340

ILLINENTIA qualia 9
Incraſſantia quæ ſint 9
Indicum quid ſit 80
Indicum Naſturtium 420
Indurantia qualia 8
Inſipidus ſapor 16
Iulus quid ſit 5

LAC generantia 12
Lapidis Cyanei nocumenta 816
Leptyntica quæ ſint 9
Lignum quid dicatur 5
Lithoutriptica quæ 11.& 12
Loculamenta quæ 5
Lucernarum fungi 476
Lycij ſuccedaneum 7.45.767

MALACTICA 8
Marcellus notatur 85
error eius 482
Maſſepanes 494
Matthæi ſyluatici error 406
Matthiolus notatur 593
Matthioli hippogloſſi falſa icon 733
Lycij non legitima 743
nec Acaciæ 740
Matrix ligni quæ 5
Maturantia quæ 10
Medicantium error 406
Medulla 5
Menſes euocantia 12
Metaſyncritica 10
Mumia 856
Muſcarium quid 6

NARCOTICA quæ 9.10
Naſturtium Indicum 420

OBSTRVENTIA quæ ſint 9
Odores 14
Officinarum error 133. 248. 249. 280. 293. 302. 324. 406. 470. 518. 745
Oleriarbores 4
Oleum ſcorpionum 787
Opio Turcæ citra incommodum vtuntur 449
Ὄργυια quid ſit 453

PANVS quid ſit 819
Pappus quis 6
Parti alicui quæ proſunt aut nocent 13
Pectines qui ſint 5
Periammata 13
Pharmacopœorum error 302.406
Phœniceus color 432
Plinij error 210. 340. 650. 822. 850
hæſitantia 396.443
inconſtantia 474
ignorantia 302
lapſus 409.553.560
Plinij exemplaria corrupta 680
Plinij locus corruptus 236. 307. 680
mutilus 409
ſuſpectus 157. 233. 392. 501. 592. 766. 813
Plinij locus reſtitutus & emendatus 102. 120. 167. 189. 245. 333. 345. 350. 390. 401. 425. 448. 490. 503. 545. 570. 641. 821. 829. 845. 850
Plinius notatur 53. 63. 92. 283. 467. 732. 763
Pilulæ Iliacæ 379
Pinguis ſapor 15
Porotica 11
Poteſtate eſſe quid dicatur 6
Pus mouentia quæ 8.& 10
Pycnotica quæ ſint 11

RADIX quid 5
Rami qui 5
Rarefacientia quæ 8
Rarum quid 8
Repercutientia quæ 9
Rha fluuius 386
Rhyptica quæ ſint 9
Roris ſolis aqua 17.471
Rubefacientia 10
Ruellij error 85.826
infidelis verſio 733

SALSVS ſapor 15
Sanguinis vomitus 23
Sapores nouem 14
Sarcotica 11
Scapi qui dicantur 5
Scirpus 594
Scorbuick morbus 583
Scribonij locus ſuſpectus 150
Secundas expellentia 12
Semen generantia 12
Septica 10
Serapium ex Symphyto 154
Serapionis error 732
Serapionis interpretis error 856
Sericum præbentes vermes 792
Signaturæ ſtirpium 16
Siliqua 5
Silis Attici color 157
Sinapiſmi 10
Soli mutatio ad ſtirpium mutationem multum poteſt 255.580
Σπέρμα quid dicatur 566
Stamina quæ ſint 5
Stirpes eædem quandoque ſeparatis locis ſub diuerſis nominibus deſcriptæ 585. 621. 646
Stirpes in alium locum tranſlatæ formam quandoque commutant 580
Stirpium partes 4.& 5
Stolones 5
Succedaneum Acaciæ 743
Succedaneum Amyli 489
Succedaneum Erui 528
Succedaneum Lycij 745.767
Succinum 824
Suffrutex quis 4
Sympatheia 15
Symphoriani lapſus 822

TARDE deſcendentia 20
Tenuis ſucci alimenta 19
Tenuis victus 19
Tenuium partium quæ ſint 7
Theophraſti locus emendatus 66. 189. 225. 322. 437. 553
Theophraſti locus corruptus 236. 437
ſuſpectus 645
Theriaca quæ dicantur 13
Thyrſus 179
Tigridis flos 421
Toxicum 438
Τεργύματα 75.526
Truncus quid 5

VALVVLÆ 5
Vaſcula 5
Venena quæ 13
Vermes ſericum præbentes 792
Veterum deſcriptiones quandoq; deprauatæ aut confuſæ 354
Viſcida alimenta 19
Vmbellæ quæ 6
Vnguentum Pomatum 778
Vngues qui ſint 5

FINIS.

Svmma privilegii Cæsarei.

Sacræ Cæſareę Maieſtatis priuilegio cautum eſt, ne quis Typographus aut Librarius, *Remberti Dodonæi Stirpium hiſtoriæ Pemptades,* in ſacro Romano Imperio, aut aliis quibuſcunque ſuæ maieſtatis regnis ac ditionibus, imprimat, alibíve impreſſas inferat aut diſtrahat, intra decem annorum terminum, præter eum cui à Dodonæo commiſſæ fuerint, hoc eſt, Chriſtophorum Plantinum Architypographum: ſub pœna in Diplomate Cæſareo expreſſa, Dato Pragæ, Anno M. D. LXXX. Auguſti die XI.

Subſig.

Rudolphus.

Ad mandatum Sacræ Cæſ. Maieſtatis proprium.

S. Vieheuſer.

A Erſtenberger.

Svmma privilegii regis Galliarvm.

Henrici *Chriſtianiſſ. Regis Galliarum priuilegio cautum eſt, nequis typographus aut bibliopola in tota Gallia ac in ceteris ipſi ſubiectis ditionibus imprimat aut diſtrahat librum vllum integrum, vel partem eius, quem* Chriſtophorus *Plantinus Antuerpiæ primus excuderit, vel ſuis ſumptibus excudi iuſſerit, ne ipſe ſuis laboribus, & impenſis quas in re litteraria iuuanda innumeras quotidie ſuſtinet, fruſtretur (modò ij libri nec Catholicæ Apoſtolicæ Romanæq; Religioni, neque Statui noſtro aduerſentur:) idq; ad ſexennium, à tempore ipſo quo prima editio in publicum prodierit, numerandum: Sub pœna confiſcationis librorum; vt latius patet in Diplomate, Dato Fontanablæi* V. *die Auguſti, Anni* M. D. LXXXII.

Præmonenturq; hoc priuilegio typographi ac librarij, vt cùm tenor harum Regiarum Litterarum ijſdem libris præfixus, aut eorum calci annexus fuerit, legitimam ſibi factam eſſe ſignificationem certò ſtatuant, nequis ignorantiæ cauſam prætendat.

Subſignat.

De Neufuille.